Digitized by the Internet Archive
in 2025

https://archive.org/details/theologiamoralis0007pmic

L. 62

THEOLOGIA

MORALIS

S. Alphonsi De Ligorio,

FUNDATORIS CONGREGATIONIS SS. REDEMPTORIS AC OLIM EPISCOPI S. AGATHÆ GOTHORUM.

ACCEDUNT :

1. Dissertatio P. Zachariæ in S. Alphonsi theolog. mor.
2. Praxis confessarii ad benè excipiendas confessiones.
3. Examen Ordinandorum.
4. Epitome doctrinæ moralis et canonicæ ex operibus Benedicti XIV.
5. Decreta Romanorum Pontificum et Propositiones damnatæ.
6. Appendix I. De privilegiis, scilicet Episcoporum, Ecclesiasticorum et Religiosorum.
7. Appendix II. De prohibitione Librorum nocivorum.
8. Elenchus quæstionum reformatarum ab Auctore.
9. Index I. Auctorum, qui hoc in Opere citantur.
10. Index II. Capitum et dubiorum.
11. Index III. Rerum notabilium, quæ in toto Opere continentur.

EDITIO NOVISSIMA, OMNIUM ACCURATIOR, COLLATA CUM EDITIONIBUS VENETIS, ROMANIS ET BASSANENSIBUS AC CONTINENS QUIDQUID AUCTOR IN CÆTERIS ADDIDIT, REFORMAVIT VEL EXPLICAVIT.

Plurima in aliis Editionibus omissa restituenda, citationes innumeras corrigendas, permulta impressione corrupta castiganda et annotationes necessarias addendas

CURAVIT

P. MICH. HEILIG,

CONGR. SS. REDEMPT. PRESBYTER ET PROFESSOR THEOL. MOR.

TOMUS SEPTIMUS,

CONTINENS PROSECUTIONEM TRACTATUS DE POENITENTIA ET TRACT. DE EXTREM. UNCT., ORDINE ET MATRIMONIO.

A LIB. 6. NUM. 539. AD NUM. 977. INCLUS.

MECHLINIÆ.

P. J. HANICQ, SUMMI PONTIFICIS S. CONGREGATIONIS DE PROPAGANDA FIDE ET ARCHIEP. MECHL. TYPOGRAPHUS.

M. D. CCC. LII.

ALMA COLLEGE Library Alma, California Property of CLgA Please return to Graduate Theological Union Library

THEOLOGIA MORALIS.

LIBRI SEXTI

TRACTATUS IV.

CAPUT II.

DE MINISTRO SACRAMENTI POENITENTIÆ.

DUBIUM I.

Quis sit minister?

539 *Confessarii indigent approbatione, et jurisdictione.*
540 *An in casu necessitatis sit obligatio confitendi laïco vel clerico? An verò clericus vel laïcus in articulo mortis, deficiente sacerdote, possit absolvere à censuris?*
541 *Nullus autem sacerdos validè absolvit, nisi sit approbatus, vel parochus.*

539. — « Resp. Est sacerdos approbatus ab Episcopo, » (saltem respectu sæcularium) et habens jurisdictionem. Est » certum. Ratio primæ partis sumitur ex Joan. 1. *Accipite* » *Spiritum S.: quorum remiseritis, etc.* Ratio secundæ sumi-

» tur ex *Trid. sess.* 23. *c.* 15. *de Reformat.*, ubi decernit, nul-
» lum posse audire confessiones sæcularium, nisi habeat
» beneficium parochiale, vel approbationem ab Episcopo.
» (*Hanc ad rem facit damnatio inflicta ab Alex. VII. duabus*
» *proposit. scilicet* 13 *et* 16.) Addidi, *respectu sæcularium*,
» quia circa confessiones Regularium concilium nihil videtur
» notasse; unde ii cuivis, etiam non approbato, quem præla-
» tus præfecerit, possunt confitêri; intellige, quantùm est ex
» vi concilii: quia *Gregorius XV.* statuit, ut monialium con-
» fessarius ab Ordinario approbetur. Ratio tertiæ partis ex Flo-
» rentino, et Tridentino *l. c.*, quia absolutio est actus judi-
» cialis, qui requirit subditos.

Unde resolves:

540. — « 1. Nullo casu, vel dispensatione, hoc sacramen-
» tum validè administratur à non sacerdote.

Dixit *Magister Sentent. in 4. dist.* 17., quòd in casu necessitatis debet fidelis confitêri laïco: et huic adhæsit *D. Th. Suppl. quæst.* 8. *art.* 2. *ad* 1. dicens: *Quando necessitas imminet, debet facere pœnitens quod ex parte sua est, scilicet conteri, et confitêri cui potest; qui quamvis sacramentum perficere non possit..., tamen sacerdotis defectum summus Sacerdos supplet.* Hoc tamen intelligendum est non esse de præcepto, sed de consilio, ad excitandam contritionem, vel ad solatium, sive consilium capiendum, ut dicunt *Wigandt tr.* 13. *n.* 62. *Laym. c.* 10. *Salm. de pœn. c.* 11. *p.* 1. *n.* 3. *Croix n.* 1482., *et alii passim.* Tenent autem *S. Antonin. Ang. Henr. Candidus, Panorm. Led. etc. ap. Salm. de censur. c.* 2. *p.* 4. *n.* 47., et probabile putant *Sanch. lib.* 2. *Dec. c.* 13. *n.* 13. *Croix n.* 1483. *et Diana p.* 3. *tr.* 4. *r.* 133. *cum Led. Valer. Lacrux, etc.* quòd clericus absente sacerdote, et laïcus absente clerico, in articulo mortis ex præsumpta concessione Ecclesiæ possit absolvere à censuris, ne infirmus privetur sepulturâ et suffragiis. Sed probabiliùs hoc negant communiter tam de laïco, quàm de clerico; ita *Conc. p.* 552. *n.* 10. *Lugo dist.* 18. *num.* 7. *Croix l. c. Salm. ibid. n.* 48. *cum Avila, Pal. Sayr. Corn. et Villal.*; item *Laym. Con. Suar. Soto, etc. apud Dian.* Ratio, quia id nullo jure nisi sacerdotibus conceditur, et nunquam contrarium in Ecclesia

fuit consuetudine introductum. Tantò magis quòd eo casu (ut in Rituali habetur), si excommunicatus decesserit cum signo pœnitentiæ, poterit ejus cadaver absolvi ab habente facultatem super illa excommunicatione.

541. — 2. Ubi Trident. est receptum (secùs alibi) nullus » sacerdos, etiam regularis, validè absolvit, nisi sit appro- » batus, vel parochus; cui non solùm intra, sed etiam extra » diœcesim suam, validè delegatur jurisdictio, potestque » eligi in confessarium ab omni habente potestatem eligendi, » quamdiu tamen retinet parochiam. Ita *Filliuc. t.* 1. *c.* 7. » *Fagund. Suar. Dian. p.* 3. *t.* 4. *r.* 146. » (*Sed de hoc vide dicenda n.* 544. *et n.* 565.).

DUBIUM II.

Quid sit approbatio, et à quo petenda?

542 *Quid est approbatio?*

543 *An liceat sacerdoti simplici excipere confessionem venialium?*

544 *Dub.* 1. *An parochus possit adsciscere coöperatorem alium parochum alterius diœcesis? Dub.* 2. *An ejusdem?*

545 *Debet eligi approbatus, aut parochus? An sufficiat approbatio sine examine, et sine judicio interno?*

546 *An sufficiat approbatio petita, et negata?*

547 *A quo Episcopo habenda sit approbatio?*

548 *Resolvitur quæstio ex bulla Innoc.* XII.

549 *An religiosi approbati in una diœcesi possint audire confessiones in alia?*

550 *Alia notanda apud Busemb.*

551 *An injusta revocatio approbationis sit invalida?*

552 *An Episcopus ex justa causa possit approbatos iterùm examinare, aut approbationem revocare, vel restringere?*

553 *Sancita à Bened.* XIV. *circa confessionem complicis de peccato turpi?*

554 *Quid veniat nomine* peccati turpis? *An peccata interna? an dubia?*

555 *An absolutio complicis sit invalida quoad omnia peccata?*

536 *Qu. 1. An incurrat censuram papalem, qui confessionem complicis tantùm audit, et eum non absolvit? Qu. 2. An Episcopus, vel ejus delegatus, facultate Tridentini in cap.* Liceat, *possit absolvere confessarium, qui complici in peccato turpi absolutionem impertierit?*

542. — « Resp. 1. Approbatio non est collatio jurisdictionis, sed tantùm publicum judicium de aptitudine personæ » ad audiendas confessiones, essentialiter prærequisitum » (supposito jure Tridentini) ad jurisdictionem recipiendam. » Ita *Sanch. lib. 6. de matr. d. 28. et alii.*

Unde resolves :

« 1. Etsi doctores, et licentiati, hoc ipso quòd promoventur, censeantur, secundùm quosdam, approbati à Papa, » ut notat, *Sa, verbo Confessor;* probabiliùs tamen est, » quòd ipsi etiam egeant approbatione, » (*Et hoc hodie certum est ex bulla S. Pii V. apud Salm. de pœn. c. 11. p. 7. n. 94. etiam quoad prælatos regulares.*) « licèt non deceat, ut » ipsi, vel lectores in theologia examinentur. » (*Modò legerint Moralem*).

« 2. Etiam parochus, qui reliquit beneficium parochiale, » debet approbari, si velit audire confessiones.

543. — « 3. Non requiri hanc approbationem ad auditionem venialium docet *Dian. p. 2. t. 2. misc. res. 44. ex Valer.* Et ratio esse videtur, quòd approbatio tantùm requiratur in ordine ad jurisdictionem; hanc autem quivis » sacerdos pro venialibus, utì et mortalibus, à quibus ritè » quis est absolutus, habeat collatam ab Ecclesia in ipsa ordinatione, ideòque ab iis absolvere possit, ut habent *Bonac. d. 5. quæst. 7. p. 2. n. 8. Vasq. Suar. Card. de Lugo d. 18. sect. 3. d. 21. n. 1.* ubi docent, ab Ecclesia in *Trident.* non » approbatum reddi incapacem jurisdictionis, tantùm in ordine ad mortalia non priùs confessa.

Quæritur, an confessio venialium facta simplici sacerdoti sit illicita, et invalida? Quòd sit illicita, hodie certum est ex decreto *Innoc. XI.* de communione quotidiana (hoc decretum affertur per extensum apud *Bonac.*) edito anno 1679. 12 Febr. quo non solùm vetitum fuit Episcopis, *Ne permit-*

tant ut venialium confessio fiat sacerdoti non approbato ab Episcopo; sed etiam fuit interdictum ipsis sacerdotibus, his verbis quæ immediatè sequuntur : *Si quicumque sacerdotes secùs egerint, sciant Deo se rationem esse reddituros.* Utrùm autem talis confessio sit invalida?

Prima sententia communissima negat, et hanc tenent *Salm. de pœnit. c.* 11. *p.* 2. *n.* 8. *cum communi*, ut asserunt *Holzm. n.* 681. *Viva q.* 8. *art.* 1. *n.* 6. *Pal. p.* 13. *n.* 5. *Croix n.* 1489. *Lugo d.* 18. *n.* 41. *Suar. d.* 26. *sect.* 5. *et Elbel p.* 298. *n.* 329. *cum Mastr. Herincx, etc.* Sed unde habeant sacerdotes simplices hanc jurisdictionem, auctores discrepant; nam *Pal. Capreol. Canus, Led. et Vasq. ap. Lugo* dicunt habêre à Christo Domino, eò quòd peccata venialia non sunt materia necessaria ; ergò creditur Christus non subdidisse eorum absolutionem potestati Ecclesiæ. Alii verò dicunt jurisdictionem accipere ab Ecclesia, ut *Viva l. c. Ronc. c.* 1. *qu.* 3. *r.* 2. *et Lugo l. c. cum Suar. Bon. Con. et Henr.*

Secunda sententia verò, quam tenent *Conc. p.* 541. *et Patel. cum aliis apud Croix l. c.* affirmat, et hanc satis probabilem puto, quia, posito quòd simplices sacerdotes non habeant jurisdictionem à Christo, sed ab Ecclesia, ut suprà, hodie post decretum *Innocentii* non præsumitur Ecclesia velle eis conferre jurisdictionem, cùm ipsis expressè prohibeat uti tali jurisdictione.

544. — « 4. Parochi non possunt adsciscere coöperatores, » nisi parochos, vel approbatos, ut habent *Fag. p.* 2. *l.* 7. » *n.* 42. *Sanch. etc.* ex declaratione *Card. contra Ledesm. et* » *alios. Vide Dian. p.* 3. *t.* 4. *res.* 146. *et Bon. d.* 5. *q.* 7. » *p.* 4. §. 1. »

Hic dubitatur 1. An parochus possit advocare parochum alienæ diœcesis ad excipiendas confessiones suorum subditorum?

Prima sententia affirmat, et hanc tenent *Pal. p.* 17. §. 2. *n.* 7. *Lugo d.* 21. *n.* 21. *Conc. p.* 540. *n.* 3. *Viva in prop.* 16. *damn. ab Alexand. VII. num.* 11. *Wigandt tract.* 13. *num.* 68. *r.* 12. item *Suar. Vasq. Aversa, etc. apud Croix n.* 1557. Ratio, quia parochus censetur approbatus pro tota Ecclesia, ut supponunt inferri ex Trid. *sess.* 23. *de Reform. c.* 15. ubi dicitur : *Nullum posse confessiones audire, nec ad id idoneum reputari, nisi aut parochiale beneficium obtineat, etc.* Hinc

1..

colligunt parochiale beneficium poni à Tridentino pro approbatione universali.

Secunda sententia verò, cui mihi libet adhærere, negat, eamque tenent *Barbosa in Trid. l. c. n.* 19. *N. SS. P. Bened. XIV. Notif.* 86. *n.* 7. *et Croix l. c. cum Laym. Garzia, Homob. et Piasec.* Ratio, quia parochus minimè approbatur ab Ecclesia universali, sed tantùm ex dispositione Tridentini à suo Episcopo, pro sola ejus diœcesi, et juxta ejus voluntatem. Et hæc sententia magis firmata fuit ex declaratione S. C. concilii apud *Pitton. de Paroch. n.* 814. die 19 Januarii 1641, ubi dictum fuit: *Parochus unius diœcesis non potest confessiones audire sine licentia Episcopi diœcesani.* Et ex alia declar. *apud Monacell. t. 4. p.* 16. *n.* 172. die 3 Decembr. 1707. ubi ad quæsitum: *An curati unius diœcesis vocati à parochis alienæ diœcesis possint in ista audire confessiones absque licentia Episcopi?* S. C. respondit: *Affirmativè quoad subditos, negativè quoad alios.*

Dubitatur 2. An parochus vocatus ab alio parocho ejusdem diœcesis possit in ejus parochia confessiones audire? Præter AA. citatos, id affirmant *Bonac. d.* 5. *q.* 7. *p.* 4. §. 1. *num.* 23. *et Croix n.* 1536. *cum communiori;* imò *Palaus, et Mazzotta ll. cc.* communem sententiam vocant. Sed oppositam sententiam tenent *Barbosa in Trident. d. sess.* 23. *cap.* 15. *num.* 19. *cum Homob. et Piasec. in praxi Episcop. p.* 2. *cap.* 1. *num.* 10. ex alia declaratione ejusdem S. C. concilii, quam referunt *Barb. et Piasec. ll. cc.* ubi ad quæsitum: *An provisus de parochiali per concursum censendus sit approbatus idoneus minister ad audiendas confessiones in illa diœcesi, in qua illam parochialem obtinet?* S. C. respondit: *Censéri ad audiendas confessiones duntaxat in ea civitate, vel oppido, ubi sita sit parochialis, non autem passim per totam diœcesim.* Et ratio hujus sententiæ est, quia (sicut diximus) parochus non approbatur ab Ecclesia pro Ecclesia universali, sed tantùm ab Episcopo juxta Episcopi voluntatem; unde nisi constet aliunde de diversa voluntate Episcopi, parochus censetur approbatus tantùm pro parochia ad quam eligitur; potest enim Episcopus aliquem judicare idoneum pro uno loco, et non pro alio. Rectè verò dicunt *Bon. l. c. num.* 12. *Clericat. de pœnit. decis.* 37. *num.* 12. idque admittit *Bened. XIV. in cit. Notif.* 86. *n.* 13. quòd sententia op-

posita locum habere potest in iis locis, ubi talis adsit consuetudo, quæ jurisdictionem benè conferre valet. Imò *Wigandt tract.* 13. *n.* 80. primam opinionem approbat, *ex praxi* (ut asserit) *variarum diœcesium.*

545. — « 5. Qui habet potestatem eligendi confessarium, » non potest eligere, nisi approbatum, vel parochum.

« 6. Ad approbationem non necessariò requiritur examen, » modò adsit judicium prudens de sufficientia. *Con. Laym.* » (*Et quamvis Episcopus internè reprobet, valet externa approbatio ad jurisdictionem conferendam. Salm. de pœnit. cap.* 11. *p.* 7. *n.* 90. *et* 91.)

546. — « 7. Non sufficit approbatio petita, et negata, ut » docetur communiter contra *Nav. Henriq. et Diana p.* 1. *t.* 2. » *res.* 24. Etsi probabiliter cum prædictis docuerint *Coninck,* » *et Laym.* Regulares mendicantes, si ab Episcopo repellan» tur, cùm manifestè idonei sint, et à prælatis suis præ» sententur, posse nihilominùs pro confessionibus sæcula» rium exponi, ut habetur *Clementina Dudum*, §. *statuimus* » 1. Istis tamen privilegiis *Trid.* et *Urbanum VIII.* anno » 1628. derogasse, notat *Lugo de pœnit. d.* 21. *num.* 29. *et* » 51. » (*Ideòque opinio Laym. et Conc. hodie improbabilis est; maximè post prop.* 15. *damn. ab Alexand. VII. quæ dicebat : Satisfacit præcepto annuæ confessionis, qui confitetur Regulari Episcopo præsentato, sed ab eo injustè reprobato. Privilegium autem loquitur, quando injustè negatur jurisdictio, non autem si injustè negetur approbatio, quæ de jure novo Tridentini hodie necessariò requiritur, ut rectè dicunt Salm. de pœn. c.* 11. *p.* 7. *n.* 95. *cum Lugo.*)

547. — « Resp. 2. Approbatio petenda est ab Episcopo, » et quidem proprio, scilicet sacerdotis, ut intelligunt *Suarez,* » *Conin. Regin. Filliuc. et alii;* vel, ut probabiliter vult » *Vasq.*, pœnitentis. Ratio est, quia est actus jurisdictio» nis, vel saltem auctoritativa declaratio; ergò debet fieri » à superiore. Porrò nomine Episcopi etiam intelliguntur præ» lati habentes jurisdictionem episcopalem, ut quidam abba» tes, et capitulum, Sede vacante, non autem Provinciales, » aut Generales Ordinum. » (*Episcopus confirmatus, etsi nondum consecratus, rectè potest approbare, quia jam habet jurisdictionem. Secùs, si sit tantùm electus, et non confirma-*

tus; vel qui Episcopatum renuntiavit, quia tunc jurisdictione caret. Salm. ibid. n. 96. cum Lugo, et Croix l. 6. p. 2. n. 1495.)

548. — Quæritur, à quonam Ordinario habenda sit approbatio? Tres sunt sententiæ :

Prima sententia docet habendam esse ab Ordinario pœnitentis; quia ad illum spectat, cui vult suas oves committere, et erga ipsas jurisdictionem concedere. Ita *Vasq. apud Busemb. hic*, qui probabile vocat : et ita plurimi DD. apud *Suar.* ut testantur *Salm. ibid. n. 99.* Hinc *Salm. ibid. circa fin.* tenent, confessarium approbatum ab Episcopo pœnitentis posse excipere ejus confessionem in alia diœcesi, si ibi peregrinetur, sine loci Ordinarii approbatione. Hanc *Croix l. 6. p. 2. n. 1516.* vocat non improbabilem, saltem (ut ait) pro parocho, vel confessario magnatum, qui respectu illorum habetur pro parocho. Sed quoad parochum respectu subditorum, rectè affirmant *Salm. d. l. p. 3. n. 55.* ex communi, et ex decreto S. C. relato *n. 544.* (1). Quoad delegatum verò etiam dicunt ex *Lugo, Suar. etc.* posse istum absolvere subditos delegantis, ubicumque eos reperit. Et ita etiam tenet *Busemb. cum Suar. Henr. Sanch. et aliis.*

Secunda sententia docet, requiri approbationem ab Ordinario sacerdotis. Ita *Bonac. de pœnit. disp. 3. q. 7. punct. 4. §. 1. n. 15. et 16. Viva de pœnit. q. 8. art. 3. n. 3. cum Con. et Lug, etc.* et ita *Suar. et Pal. apud Croix. d. l. n. 1516.* Ratio, quia approbatio, cùm sit actus jurisdictionis, nequit exercêri nisi in subditum. Sed *Bon. et Viva l. c.* rectè explicant hanc sententiam cum *Pal. apud Salm. de pœnit. c. 11. p. 7. n. 99.* et dicunt ad hoc satis esse, si sacerdos approbandus, quamvis exterus, subditus fiat Episcopi approbantis ratione domicilii, vel saltem habitationis pro illo tempore; ita etiam *Busemb. hic.* Et talis reverà est praxis universalis.

Tertia sententia, quam probabiliorem putant *Croix dict. n. 1516. et Carden. cum Nav. Barbos. et pluribus aliis apud Salm. ibid. n. 96.* docet ex communi praxi fidelium appro-

(1) « Advertendum, valde probabile esse... parochum posse ubique loco-» rum confessiones suorum subditorum audire; et circa hoc adest declaratio » S. C. *Ex Hom. Ap. tr. 16. n. 79.*

Edit.

bationem petendam esse ab Ordinario loci, ubi confessiones excipiuntur. Nec obstat dicere, quòd jurisdictio erga pœnitentes non concedatur nisi ab ipsorum Episcopis. Nam hoc ipso, quòd quis vult confitêri in aliquo loco, quoad hoc subditus fit Ordinarii illius; vel saltem hoc valet ex consensu universali, sive conniventia Episcoporum, à quibus data præsumitur jurisdictio erga proprias oves ob bonum ipsarum, cuicumque sacerdoti approbato ab Episcopo loci, ubi confessio fit. Ita *Viva de pœnit. q.* 90. *art.* 3. *n.* 5. *in fin. Salm. ibid. n.* 99. Et hæc ultima sententia hodie est omninò tenenda cum *Roncag. de sacram. pœnit. c.* 1. *q.* 6. ex bulla, *Cùm sicut, Innocent. XII.* edita anno 1700. die 19 Aprilis (relata per extensum apud *Salm. de privil. c.* 4. *p.* 2. §. 4. *n.* 80.) ubi sic sancitum fuit: *Confessarii tam sæculares, quàm regulares, quicumque illi sint, in vim... bullæ Cruciatæ... nullatenùs confessiones audire valeant sine approbatione... Episcopi... loci, in quo ipsi pœnitentes degunt, et confessarios eligunt... Neque ad hoc suffragari approbationem semel, vel pluries ab aliis Ordinariis aliarum diœcesium obtentam, etiamsi pœnitentes illorum Ordinariorum, qui tales confessarios approbassent, subditi sint.* Deinde Pontifex declarat aliàs confessiones fore invalidas, et confessarios suspensos etc. *reprobatâ tamquam falsâ, et temerariâ quâcumque contrariâ opinione.* Et constat ex eadem bulla Pontificem locutum fuisse ex cathedra, ut ostendunt *Salm. de privil. c.* 4. *p.* 2. §. 4. *n.* 81. bullam *Innocentii* nuper confirmavit Summus Pontifex *Bened. XIV.* per aliam bullam, quæ incipit, *Apostolica*, etc. Scribit *Mazzotta de pœnit. disp.* 2. *q.* 1. *c.* 3. §. 1. has præfatas bullas minimè elidere probabilitatem primæ sententiæ *Suarii etc.*, ut suprà, ait enim bullam *Innocentii* emanatam fuisse ob querelas Episcoporum Portugalliæ, cò quòd sui subditi sine ipsorum licentia confessarios eligebant per alios Ordinarios approbatos, etiamsi iidem alii Ordinarii repugnassent, vel approbationem revocassent. Hinc dicit minimè reprobatam fuisse sententiam, quòd confessarius sæcularis approbatus in aliquo loco possit absolvere subditos illius in alia diœcesi peregrinantes. Sed huic opinioni non acquiesco; nam in primis invenio titulum illius bullæ Innocentianæ fuisse sic descriptum (*apud Salm. l. c. num.* 88.): *Sanctissimi Domini nostri Innocentii Papæ XII declaratio... cum damnatione opinionis asserentium facultatem hujusmodi*

habêre locum, etiamsi confessarius non fuerit approbatus ab Ordinario loci, in quo confessiones excipi contigerit. Nota *loci in quo, etc.* Deinde in ipsa bulla legitur, ut suprà, Papam nullas declarasse confessiones, quæ fiunt *sine approbatione Episcopi loci, in quo ipsi pœnitentes degunt.* Quid clarius? Si autem adhuc cum privilegio bullæ Cruciatæ requiritur approbatio ab Episcopo loci, quantò magis sine privilegio? Verùm *Salm. ibid. n. 111. contra Roncaglia cap. 1. qu. 6.* dicunt oppositam sententiam non esse hâc bullâ damnatam, si quis privilegium haberet generis diversi, quàm Cruciatæ, putà jubilæi, vel simile. Sed huic obstat bulla *Benedicti XIV.* quæ incipit, *Benedictus Deus*, ubi dicitur, quòd detur facultas in jubilæo tam sæcularibus, quàm Regularibus eligendi sibi confessarium, modò sit ex approbatis ab Ordinario loci, Moniales verò ex eadem possunt sibi eligere confessarium, sed nonnisi ex approbatis ad confessiones Monialium in illo loco, quamvis pro aliis monasteriis.

549. — » 1. Religiosi, etiam exempti, debent approbari » ab Episcopo loci, in quo degunt: quia illius, quoad hunc » actum, sunt subditi.

Et hoc certum est ex Brevi *Innocentii X. apud Salm. de pœn. c. 11. p. 7. n. 97.*, ubi Pontifex sic statuit: *Regulares in una diœcesi approbatos non posse in alia confessiones audire sine approbatione Episcopi illius.* Et idem statuit *Innoc. XIII.* in bulla *Apostolici ministerii*, (confirmata *à Bened. XIII.* per aliam bullam appositam in calce concilii Romani) ubi dicitur: *Declaramus, sacerdotes tam sæculares, quàm regulares, qui ab Episcopis obtinuerint licentiam audiendi confessiones limitatam vel quoad locum, vel genus personarum, vel quoad tempus, non posse pœnitentiæ sacramentum administrare extra tempus, vel locum, vel genus præscriptum, quocumque privilegio etiam in vim bullæ Cruciatæ nullatenùs suffragaturo.*

550. — « 2. Episcopus in sua diœcesi non potest approbare sacerdotem alienum, nisi subdatur illi, saltem ad » tempus.

« 3. Episcopus potest approbare per se, vel Vicarium generalem, vel alios quoscumque deputatos; quia non est » actus Ordinis, sed jurisdictionis. (*Vide n.* 588).

« 4. Approbatio potest fieri cum restrictione ad certum

» genus personarum, locum, tempus, etc. *Nav. Suar. Vasq.* « *contra Vegam.*

« 5. Episcopus peccat, si sacerdoti (præsertim regulari) » idoneo, sine causa sufficienti neget approbationem. *Bonac.* » *Vasq. art.* 3. *d.* 3. *Card. de Lugo d.* 21. *sect.* 3. *n.* 34. » *Sanch. etc.*

551. — « 6. Approbatio semel absolutè concessa, non tan- » tùm non extinguitur morte concedentis, sed nec revocari » potest sine justa causa : ex causa tamen, v. g. mutatione » morum, judicii, etc. potest, ut docent *Suar. Fill. et alii.* » Quòd si fiat absque causa rationabili, *Conin. Suar. et qui-* » *dam alii* censent revocationem esse nullam : » (*Et hanc vocant satis probabilem Lugo de pœnit. d.* 21. *n.* 64. *Pal. de pœnit. p.* 18. §. 4. *n.* 6. *Salm. de pœnit. c.* 11. *p.* 7. *n.* 167. *cum Dic. Ratio, quia, ut dicunt, Episcopus non videtur posse auferre sine justa causa jus jam acquisitum à confessario. Excipit Fag. apud Paluum, si Episcopus approbet pro suo beneplacito ; sed Palaus hoc non admittit, quia intelligendum semper est de beneplacito justo. At hanc opinionem vix in praxi probabilem censeo, quia injustitia revocationis deberet esse luce clarior, et abesse quodcumque hallucinationis periculum ; sed hoc vix accidere potest, cùm innumeræ possint esse causæ justæ apud Episcopum revocandi approbationem, quæ ignorentur à confessario* ;) « alii illicitam tantùm. *Fill. t.* 8. » *cap.* 9. *quæst.* 12. In dubio autem, an ex justa causa revocatio » sit facta, præsumendum esse pro prælato, docet *Card. de Lugo n.* 67.

552. — « 7. Ex justa causa possunt, præsertim à succes- » sore Episcopo, ad examen revocari, non tantùm sæculares, » sed etiam regulares. Docent tamen quidam, Mendicantes » habêre privilegium, ut non possint revocari ab eodem, » à quo antè sunt approbati ; sed contrarium docent *Suarez*, » *et Lugo d.* 21. *n.* 61. *et* 62. » (*Et hæc sententia hodie omninò tenenda, cùm Alexander VII.* (*ut refert Cabassut. T. J. lib.* 1. *cap.* 10. *n.* 13.) *in causa Andegavensis Episcopi, et Regularium Societatis Jesu, et aliorum Ordinum, sequentem propositionem die* 30 *Januarii* 1659. *tanquam temerariam et erroneam damnarit, quæ dicebat : Non possunt Episcopi limitare seu restringere approbationes, quas Regularibus concedunt ad confessiones audiendas, neque ulla ex parte*

revocare. Nec tenetur de tali revocatione Episcopus ulli rationem reddere, ut statutum refert Cabassut. T. J. l. 1. c. 10. num. 14. à Rege christianissimo cum consilio status regni die 4 Martii ann. 1669. Et cùm ab Episcopo approbatio limitatur quoad locum, tempus, aut personas, confessarius, sive sæcularis, sive regularis, nequit alio modo uti illâ ob quodcumque privilegium, etiam bullæ Cruciatæ; ita declaratum fuit in bulla, Apostolici ministerii, *edita à Clemente XII. per Hispanias, et confirmata postea à Bened. XIII. per totum Orbem, ut refert Bened. XIV. in bulla*, Apostolica indulta.

« 8. An approbatus ab uno Episcopo possit in alia diœcesi, » sine nova approbatione, recipere jurisdictionem, contro» vertunt doctores : ac licèt utraque sententia olim vidêri po» tuerit probabilis, post decretum tamen *Urbani VIII.* 1628. » apud *Lugo d.* 21. *sect.* 2. *n.* 9. negativa omninò tenenda » est. *Vide Avers. q.* 16. *s.* 8. » (*Item hoc certum ex brevi Innocent. X. et ex bulla Innocent. XIII. juxta dicta num.* 549. *Item advertundum, quòd S. Pius V. in constit.* Romani, *dixit, quòd Regulares approbati ab Episcopo antecessore poterunt iterùm examinari à successore, et si minùs idonei reperti fuerint, reprobari. Hinc inferunt Sylvester, Miranda, Fagund. et alii ap. F. Ferraris, quòd Vicarius Capitularis nequit Regulares revocare ad examen, nec eos privare facultate excipiendi confessiones, nisi facultas data sit ab Episcopo :* Ad nostrum beneplacitum, *tunc enim morte Episcopi illa expirat*).

553. — Notanda hìc ultimò sunt duo decreta SS. Pontificis nostri *Benedicti XIV. Sacramentum*, et *Apostolici muneris*, (*Vide in fine Operis*) quibus declaratum fuit, confessarium omninò carêre jurisdictione ad absolvendum peccatum complicis turpe contra sextum præceptum, atque excommunicationem papalem incurrere, si confessionem complicis excipere audeat. Excipitur tamen casus extremæ necessitatis, nimirùm articuli mortis, in quo permittitur ei absolvere complicem, modò deficiat quicumque alius, etiam simplex sacerdos, qui absolutionem impertiri possit; nisi nequeat alius ille sacerdos vocari, vel accedere sine gravi infamia, aut scandalo; tenetur tamen confessarius complex talia pericula infamiæ, aut scandali avertere, si potest, sub eadem pœna excommunicationis, licèt tunc validè absolveret, si non averteret.

554. — Circa tale decretum adverte I. quòd nomine *peccati turpis* venit omne peccatum externum grave contra sextum præceptum, licèt sit solus tactus, sive colloquium, ut certè dicendum sentio cum pluribus doctis, quos consului super hoc judicio, ab aliis immeritò in dubium revocato. Et idem sentiunt *Salm. tr.* 6. *Append. de bulla Cruciatæ, cap.* 6. *p.* 4. §. 2. *n.* 282. *contra aliquos*, qui dicebant bullam intelligendam tantùm de copula consummata. Ratio nostra est : 1. quia verba generalia generaliter accipienda sunt. 2. Quia leges etiam pœnales sunt in sensu proprio et naturali interpretandæ, et in sensu naturali verba bullæ : *In peccato turpi atque inhonesto contra sextum præceptum,* quæcumque peccata turpia sine dubio comprehendunt. 3. Quia finis legis hujus est quidem removere occasiones, non tantùm copulæ, sed omnis turpitudinis à sanctitate tribunalis pœnitentiæ. Contrà verò non comprehenduntur peccata venialia inhonestatis, sive sint ex parvitate materiæ, sive ex defectu advertentiæ, aut consensûs ; quia venialia non sunt de obligatione in confessione manifestanda ; ita *Salm. ib. n.* 277. Idem rectè dicunt etiam, *ibid. n.* 278. de mortalibus merè internis, vel non plenè exteriùs significatis : quapropter peccatum non erit reservatum, quamvis interiùs fuerit grave, si etiam exteriùs grave non fuerit, ut ajunt *ibid. n.* 279. Addunt *ibid. n.* 280. ex *Suarez*, *Dicast. et Anacl.* nec reservata esse mortalia dubia, ex dubio facti, vel juris, quia non videntur superiores velle reservare dubia, nisi expressè declarent ; et hoc est juxta communem sententiam, quam proferemus infrà *n.* 600. *vers. Quær. I.* Idem censent *Salm. cit. n.* 280. si adsit dubium, an pœnitens graviter peccaverit, licèt confessarius certum mortale commiserit ; quia bulla intelligenda est de complici formali in peccato mortali turpi, ut ipsi antecedenter dixerunt *l. c. n.* 241.

555. — Adverte II. quòd absolutio à confessario complici impertita irrita est, ut sentio, etiam quoad mortalia, quæ complex, qui nondum ab alio de peccato turpi fuerit absolutus, ipsi confiteatur. Hoc infero ex verbis ejusdem bullæ ubi dicitur : *Atque ideò absolutio nulla atque irrita omninò sit.* Secùs verò censeo, si de peccato turpi ille jam fuerit absolutus, quia tunc cessat dispositionis suspicio, ob quam Pontifex jurisdictionem confessario abstulisse videtur. Addunt *Salmant. Append. cit. n.* 277. idem dicendum de peccato

mortali commisso et legitimè confesso ante expeditionem bullæ, quia lex non respicit retrò, ut docet *P. Suarez.*

556. — Quæstio autem fit 1. an incurrat hanc excommunicationem sacerdos, qui complicem non absolvit, sed tantùm in confessione audit? Super hoc dubio consului sacram Pœnitentiariam, quæ die 9 Julii 1751 respondit absolutè : *Non vitari excommunicationem à prædicto confessario per fictionem absolutionis.* Et huic sententiæ ego jamdudum adhæsi; sed postea, cùm percurrissem constitutionem ejusdem Pontificis *Bened. XIV. Inter præteritos*, oppositum satis declaratum reperi, ut patet ex sequentibus verbis : *Non minùs sacerdoti complici, qui vel extra mortis articulum confessionem excipit pœnitentis*, eumque absolvit, *vel qui in articulo mortis* absolvit, *cùm alius sacerdos non desit.... excommunicationis majoris pœna à nobis in citatis constitutionibus imposita fuit.*

Quæritur hic 2. an Episcopus ex concessione Tridentini in *cap. Liceat* 6. *sess.* 24, possit absolvere confessarium, qui complici in peccato turpi absolutionem impertierit? Videtur ex una parte negandum ; nam si Episcopus vel alius ab eo delegatus possent hunc casum, quando est occultus, absolvere, reservatio Pontificis evaderet inutilis et elusoria ; casus enim hic non potest nisi occultè accidere : cùm autem aliqua lex posterior (ut rectè ait *Fagnan. in cap. Nonnulli, de rescript. cum Oltrad.*) non potest habêre effectum, nisi derogetur privilegio ab eodem superiore priùs concesso, per ipsam necessariò intelligi debet facta generalis privilegii derogatio, ne lex frustratoria reddatur. Et idem sentit *Dian. p. 7. tract. 2. res.* 21. *cum aliis*, sic dicens : *Quòd si clausula* (vel aliqua lex) *generalis nequeat vera reddi, nisi in eo solo casu, contra concilium, debet hæc generica derogatio reputari pro specifica, aliàs nullius esset momenti.* Attamen probabiliter videtur posse dici, quòd, etiam salvâ facultate Episcopis à concilio impertità absolvendi hunc casum, quando est occultus, reservatio Pontificis non omninò redderetur inutilis, et elusoria, tùm quia, licèt ordinariè hic casus occultus sit, tamen aliquando potest accidere quòd sit publicus : tùm quia lex reservationis saltem Romæ locum haberet, et in omnibus aliis locis, ubi Tridentinum non est receptum, et ubi nequeunt quidem Episcopi præfatâ facultate uti ; ut docent communiter *Suarez de cen-*

sur. d. 14. sect. 2. n. 6. Sanch. Dec. lib. 2. c. 14. n. 2. Salm. de pœnit. c. 13. p. 3. cum Alter. et Castrop. tom. 1. tract. 4. d. 4. p. 3. §. 1. num. 2. cum Barbosa, et Garcia; quia concilii facultas media receptione eis conceditur: non enim fas est, ut fruantur privilegiis, qui onera repellunt. Et idem nobiscum sentiunt *Salmant. Append. tract. VI. de bulla Cruciatæ cap. 6. p. 4. §. 2. n. 300.* Ibique pro hac sententia plures citant auctores, qui super constitutionem *Sacramentum*, suprà citatam, recenter scripserunt.

DUBIUM III.

Quid, et quotuplex sit jurisdictio confessarii, et unde eam habeat?

557 *Quid est jurisdictio, et quis habet ordinariam?*

558 *An habeat Vicarius Generalis contradicente Episcopo? Et qui possint eam delegare?*

559 *An delegatio expiret morte delegantis?*

560 *An hæretici, et excommunicati vitandi validè absolvant in articulo mortis?*

561 *An omnes sacerdotes possint absolvere tam in articulo, quàm in periculo mortis? Et quale censeatur hujusmodi periculum?*

562 *An simplex sacerdos possit absolvere præsente approbato?*

563 *In quibus autem casibus possit licitè absolvere? Dub. I. An quivis confessarius possit absolvere moribundum à reservatis, etiam præsente superiore? Dub. II. An in morte, ad absolvenda reservata Papæ, adeundus sit Episcopus? Dub. III. An teneatur moribundus petere absolutionem à superiore, saltem per litteras, aut nuntium?*

564 *An excommunicatus toleratus possit absolvere à venialibus? An Regulares possint absolvere sine approbatione Episcoporum? Et an omnes sacerdotes ab Episcopo approbati possint confessiones audire sine licentia parochi?*

565 *Qui et quomodo possint eligere sibi confessarium? Dub. 1. Quomodo Episcopi, et alii prælati? Dub. 2. Quomodo Cardinales? Et an parochi?*

566 *Quando habens potestatem delegatam possit eam subdelegare? Et quid de delegato ad universitatem causarum?*

567 *An absolutus in morte à reservatis, teneatur postea se sistere superiori?*

568 *Vide alia.*

569 *A quo possint absolvi scholares, milites, peregrini, etc.? Capellani exercitûs nequeant absolvere milites degentes in præsidiis?*

570 *An sufficiat facultas præsumpta excipiendi confessiones?*

571 *Quando liceat absolvere cum jurisdictione dubia, vel probabili?*

572 *Qu. I. An error communis det jurisdictionem?*

573 *Qu. II. An liceat ministrare sacramentum cum jurisdictione tantùm probabili?*

574 *An sit obligatio confitendi parocho?*

575 *An Regulares itinerantes possint confiteri cuicumque sacerdoti?*

576 *An Moniales petentes extraordinarium, et non obtinentes, possint cuique confiteri?*

577 *Plura notanda de confessariis monialium, et militum in præsidiis?*

557. — « Resp. Est auctoritas aliqua in alium, ut subditum, in quem, in foro interno, accipit potestatem distinctam à potestate ordinis; hæc enim datur per sacramentum ordinis, et omni sacerdoti, nec tolli potest illa per externam concessionem Ecclesiæ; nec omnibus sacerdotibus, potestque ab iis tolli, ac nisi adsit, invalida est absolutio, ex *Trid. sess. 14. can. 7.* Est autem duplex : ordinaria, et delegata. *Ordinaria* est, quam habent ii, qui ex vi proprii officii curam animarum habent, ut Papa, Episcopus, parochus (huc revocantur Archiepiscopi erga subditos suorum Episcoporum, tunc tantùm quando actu visitant), Archipresbyteri, Archidiaconi, prælati religionum, Vicarius perpetuus Episcopi, vel etiam parochi.

558. — Quæritur, an Vicarius Generalis Episcopi habeat jurisdictionem ordinariam etiam in foro sacramentali, ita ut possit confessiones audire, et aliis audiendi potestatem concedere?

Prima sententia negat, et hanc tenent *Soto, Led. v. Archidiac. et alii pauci ap. Salm. de pœn. c. 11. p. 3. n. 42.* Hi dicunt Vicarium in solis causis civilibus jurisdictionem habêre ordinariam, in spiritualibus verò delegatam ab Episcopo. Hocque probant 1. ex eo quòd, mortuo Episcopo, cessat jurisdictio Vicarii. Probant 2. ex Trid. *sess. 23. cap. 25.*, ubi statuitur nullum posse audire confessiones nisi approbatum ab Episcopo.

Secunda sententia tamen communior et verior affirmat, eamque tenent *Azor t. 2. l. 3. c. 43. Sylv. v. Confessio 1. q. 1. Fagn. in c. Quod nobis, de clandest. desponsat. n. 45. Salm. ibid. n. 43. cum Gran. Aversa, Fill. Dic. Boss. et Sanch. de matr. lib. 3. d. 29. n. 15. cum Host. Nav. Ang. Henr. Palac. Lop. etc.* Ratio, quia Vicarius Generalis, supposita nominatione Episcopi, jurisdictionem habet ordinariam tam in civilibus, quàm in spiritualibus, non jam ab Episcopo, sed à canone, cùm faciat ipse unum tribunal cum Episcopo; ut habetur ex *c. 2. de Consuetud. in 6. et cap. Romana, de appellat. in 6.* Et confirmatur ex Trid. *sess. 24. cap. 6. de Ref.* ubi, cùm voluit concilium excludere Vicarium à facultate absolvendi ab hæresi, id expressit dicens : *Eis tantùm* (id est Episcopis), *non eorum Vicariis, sit permissum.* Ergò supponit Tridentinum facultates Episcopi, nisi expressè à jure restringantur, intelligi communicatas etiam Vicariis. Ad 1. autem respondetur, quòd mortuo Episcopo cessat jurisdictio Vicarii, non quia ejus jurisdictio non sit ordinaria, sed quia deficiente Episcopo, desinit ipse esse Vicarius. Ad 2. respondetur, quòd ibi nomine *Episcopi* comprehenditur etiam Vicarius, qui (ut diximus) unum facit tribunal cum Episcopo.

« *Delegata* jurisdictio dicitur, quæ legitimè datur ab ha-
» bente ordinariam, idque vel tacitè, vel expressè, ut à
» Papa pro tota Ecclesia, ab Episcopo pro diœcesi, à paro-
» cho pro parochia; hoc discrimine, quòd Papa possit dare
» invitis Episcopis, et parochis, non contrà. Ac, licèt exterior
» jurisdictio expiret morte delegantis, non tamen hæc inte-
» rior, nisi successor revocet, ut docent *Sanchez, Suarez,*
» *Navar. Conink. contra Sylv. et Vasq. Vide Laym. l. 3.*
» *c. 10. n. 22.*

559. — An delegatio expiret morte delegantis? Distingue delegationem generalem à particulari. Delegatio generalis à Papa, communis est sententia et praxis, quòd non extinguitur per ipsius mortem, ex *c. 9. de Offic. deleg. in 6.* Ita *Salm. de pœnit. c. 11. p. 6. n. 78. Conc. p. 545. n. 25. et alii passim;* nisi concessio facta fuerit hoc modo : *Usque ad beneplacitum nostrum;* vel : *Ad arbitrium nostræ voluntatis*, et simili. *Salm. ibid. n. 85.* Delegatio generalis autem ab Episcopo, alii sentiunt, quòd ejus morte extinguatur, si nondum confessio cœpta sit, ut *Vasq. Sylv. etc.* Alii censent non ex-

tingui, donec revocetur à successore, vel præfixum tempus labatur; ita communiùs et probabiliùs *Sanch. de matr. l.* 8. *d.* 28. *n.* 72. *Pal. tr.* 3. *d.* 4. *p.* 16. §. 4. *n.* 3. *Conc. p.* 545. *n.* 26. *et Salm. de pœn. c.* 11. *p.* 6. *num.* 80. *cum Conc. Suar. Lug. Dic et aliis.* Et hoc firmatur ex praxi, et regula generali, quòd gratiæ factæ non expirant finitâ jurisdictione concedentis.

Si verò delegatio fuit in particulari, scil. de audienda alicujus tantùm confessione, rectè *Salm. ibid. n.* 84. *cum Sanch. Lugo etc.* tenent, quòd expirat morte concedentis, nisi confessio jam fuerit incœpta.

560. — « Porrò hujusmodi potestatem delegatam absolvendi » quemcumque à quibuscumque peccatis, in articulo, seu » periculo mortis (hæc enim pro eodem sumuntur in jure, ut » *vide Dian. p.* 3. *tr.* 4. *res.* 57. 71. *et* 72.) habet ex jure » communi quivis sacerdos, etiam excommunicatus, et de- » gradatus, si alius desit. » (*Ut etiam ait Sanch. Dec. l.* 2. *c.* 13. *num.* 5. *cum Zambr. et pluribus. Sed vide mox dicenda*).

Quær. I. An hæretici, schismatici, et excommunicati vitandi possint absolvere in articulo mortis, si alius desit?

Prima sententia affirmat, et hanc tenent *Nav. Man. c.* 27. *n.* 272. *Sanch. Dec. l.* 2. *c.* 13. *n.* 5. *et Salm. ibid. p.* 2. *n.* 20 *cum Suar. Vasq. Palud. Lugo, Soto, Sylv. etc.* Et probant ex Trid. *sess.* 14. *c.* 7. ubi dicitur : *In Ecclesia Dei custoditum semper fuit, ut nulla sit reservatio in articulo mortis; atque ideo omnes sacerdotes quoslibet pœnitentes à quibusvis peccatis et censuris absolvere possunt.*

Secunda sententia verò sequenda negat, et hanc tenet *S. Th.* 2. *p. q.* 82. *a.* 7. *ad* 2. ubi loquens de prædictis abscissis à communione Ecclesiæ, dicit : *Possunt licitè baptizare in articulo necessitatis, in nullo autem casu licitè possunt Eucharistiam consecrare, vel alia sacramenta conferre.* Nec obstat quòd S. Doctor dicat, *in nullo... licitè*, non autem invalidè; nam illicitè in nostro casu idem est ac invalidè; si enim posset excommunicatus vitandus infirmo in articulo mortis validè ministrare sacramenta, teneretur utique ea ministrare (præsertim sacramentum pœnitentiæ) ex præcepto divino, et naturali, cui non posset obstare præceptum humanum Ecclesiæ. Idem dicunt *Fagnan. in c. Non est vobis, de sponsal. etc. per totum. Petroc. t.* 4. *p.* 158. *qu.* 8. *Auctor. ap. Croix de Offic.*

confess. l. 1. *c.* 1. *v. Dico* 2. *Conc. p.* 576. *n.* 21. (qui hanc probabiliorem vocat, licèt contrariam putet non improbabilem). et alii plures ut infrà, qui scripserunt ante concilium, quo tempore ipse *Navarrus l. c.* fatetur nostram sententiam fuisse communem. Ratio quia (ut dicimus *n.* 562. *v. Id clariùs*) concilium in *cit. c.* 7. minimè loquitur de simplicibus sacerdotibus, sed de carentibus jurisdictione in casus reservatos, quâ non carêre declarat in articulo mortis; tùm quia Tridentinum (ut *ibid.* probamus) ibi non condidit jus novum, sed tantùm jus antiquum Ecclesiæ approbavit : ante autem concilium, ut probat *Fagn.*, et ipse *Nav.* fatetur, communis erat sententia; quòd præcisi ab unitate Ecclesiæ absolvere non possent. Et ita declaravit S. C. gener. concilii apud *Fagn. n.* 2. ubi sic habetur : *Quæsitum fuit ab Episcopo Valentinensi an pœnitentes in articulo mortis possit à casibus reservatis absolvere quilibet sacerdos excommunicatus et denuntiatus? S. C. generalis censuit non posse, quia communis videtur illa sententia, quòd tales excommunicati non possint absolvere etiam in hoc casu necessitatis; ita Mag. Sent. S. Thom. Ricch. S. Ant. Scotus, Durand. Turr. etc. contra Pal. Sylvest. et Soto. Nec obstat, cap.* 7. *de Casuum reservatione, quia debet intelligi de omnibus sacerdotibus in unitate Ecclesiæ viventibus : referendumque* (nota) *ad eos sacerdotes, de quibus eod. c.* 7. *in prima et secunda parte agitur, qui habent vel ordinariam vel delegatam potestatem.* Hucusque verba declarationis. Unde ait *Fagnanus*, quòd DD. post concilium ideò oppositam sententiam tenuerunt, quia ignorarunt præfatam declarationem S. Congregationis concilii. His tamen non obstantibus, rectè dicit *Cont. Tourn.* (*tr. de pœnit. part.* 2. *cap.* 8. *art.* 4. *sect.* 8.), quòd in hoc casu benè poterit sacerdos hæreticus, vel excommunicatus vitandus (absente alio) absolvere moribundum sub conditione, quia in extrema, vel urgenti necessitate ex communi sententia doctorum, ut diximus *n.* 482. *vers. Sed dices, cum Juvenio, Sanch. Carden. Soto, Navarr. Croix, et aliis*, licitum est uti opinione adhuc tenuis probabilitatis. Imò dicit præfatus *Cont. Tourn. loco suprà cit. n.* 685. *de pœnit. n.* 665. quòd sicut olim communis erat secunda sententia, hodie commmunis est inter DD. prima affirmativa : quamvis enim concilium loco citato novam legem non condidisset, tamen ex aliis verbis, quæ ibi leguntur,

Ne hâc occasione aliquis pereat, satis cruitur intentio Ecclesiæ, quòd in casu necessitatis benè possit vitandus moribundum absolvere, aliàs jam aliquis perire poterit. Idem sentit *Sylvius qu. 8. a. 6. cum Cano, Sylvestro, et Angelo;* respondetque ad doctrinam *S. Thomæ*, sic eam intelligi, nempe quòd sacerdos excommunicatus in casu mortis solùm baptismum licitè ministrat, tunc enim non operatur ut minister Ecclesiæ ad id deputatus, sed ut quilibet homo, qui in necessitate baptizat; sed in aliis sacramentis, eò quòd debet illa ut minister conferre, ideò debet ea ministrare in gratia manens. Præterea citatus Auctor (*Cont. Tourn.*) addit id quod refert *Cardinalis Albitius p. 1. de Inconst. etc. c. 18 et 19*, nempe quòd declaratio suprà relata non reperitur in registro S. Congregationis, signum quòd illa vel foràs non exierit, vel quòd in desuetudinem abierit, tanquam communi sententiæ oppòsita. Item refert, quòd cùm hujusmodi dubium ad *Innocentium XI.* delatum fuisset, Pontifex præcepit non ampliùs dubitandum de veritate primæ sententiæ affirmativæ Et hanc sequitur etiam *P. Ferraris t. 5. Bibl. v. Moribundus nu. 33. ad 39.* innixus auctoritati prædicti *Card. Albitii* (1).

561. — Quæritur II. An quilibet sacerdos possit absolvere à quibuscumque peccatis, et censuris non solùm in articulo, sed etiam in periculo mortis? Negant *Canus Prælect. p. 5. p. 145. et Soto, Cov. Graff. et Ledesm. ap. Salm. de pœn. c. 11. p. 2. n. 23.* Sed veriùs et communiùs affirmant *Suar. d. 26. r. 4. n. 43. Sanch. Dec. l. 2. c. 13. n. 1. Pal. p. 13. n. 7. et Salm. ibid. n. 24. cum Nav. Sylv. Lugo, Bon. Palud. Vasq. Vill. Trull. et aliis.* Ratio, quia in hac materia pro eodem accipitur articulus, et periculum, ut patet ex *c. Si quis suadente 29. caus. 17. q. 4.* ubi : *Nullus Episcoporum illum præsumat absolvere, nisi mortis urgente periculo.* In tali enim periculo quisque existens in mortali eodem modo tenetur confitèri, ac si esset in articulo. Consentit *Conc. p. 542. nu. 15.* modò tale periculum sit adeò grave, ut vix

(1) En quæst. recentiùs reformatam 19am : *quærit.* « An sacerdos ab Ecclesia abscissus, uti si esset hæreticus, schismaticus aut excommunicatus vitandus possit absolvere eos, qui sunt in periculo mortis, si alius desit? » *l. 6. n. 560. v. quær. I.* probata fuit sententia negativa; sed nunc pròbamus contrariam cum *Sylvio, Collet, Silvestro, Cano, etc.*

Edit.

distingui certò possit ab articulo : sed veriùs sufficere videtur, quòd adsit prudens timor mortis ex illo periculo eventuræ.

Tale autem periculum censetur adesse in prælio, in longa navigatione, in difficili partu, in morbo periculoso, et similibus, ut *Sanch. l. c. n.* 9. *Salm. de pœnit. c.* 11. *p.* 2. *n.* 23. *in med.* Idem de eo, qui est in periculo probabili incidendi in amentiam, *ibid. n.* 27. Idem de captivis apud infideles cum exigua spe libertatis, si credantur nullos alios sacerdotes habituri. *Vide ib. n.* 28.

562. — Quæritur III. An sacerdos simplex possit pœnitentem absolvere moribundum, etiam præsente confessario approbato ?

Prima sententia communissima negat, et hanc tenent *Sanch. Dec. l.* 2. *c.* 13. *n.* 7. *Suar. d.* 26. *s.* 4. *n.* 4. *Molina de just. t.* 4. *d.* 63. *Azor l.* 8. *c.* 19. *q.* 5. *Bon. q.* 7. *p.* 1. *n.* 10. *Carden. in* 2. *Crisi d.* 2. *n.* 424. *Antoine p.* 528. *q.* 3. *Pal. p.* 13. *n.* 8. *Lugo d.* 18. *nu.* 24. *cum Sylv. Soto, Arm. Cov. Rosell. Graff. etc. Mazz. t.* 3. *p.* 393. *dub.* 1. *cum Vasq. Con. et Laym. ac Salm. ibid. n.* 30. *cum pluribus aliis.* Probatur ex Trident. *sess.* 14. *c.* 7. ubi dicitur : *Piè admodùm, ne hâc ipsâ occasione aliquis pereat, in eadem Ecclesia Dei custoditum semper fuit, ut nulla sit reservatio in articulo mortis ; atque ideò omnes sacerdotes quoslibet pœnitentes à quibusvis peccatis et censuris absolvere possunt : extra quem articulum sacerdotes, cùm nihil possint in casibus reservatis, id unum pœnitentibus persuadere nitantur, ut ad Superiores et legitimos judices pro beneficio absolutionis accedant.* Ex quibus verbis duplex colligitur ratio pro hac sententia. Prima, quia, cùm ibi dicatur, *in Ecclesia Dei custoditum semper fuit*, infertur, concilium non constituisse jus novum, sed tantùm antiquam Ecclesiæ consuetudinem declarasse et approbasse, nempe quòd sacerdotes simplices tunc solùm absolverent, quando deest copia confessarii approbati ; hancque antiquam consuetudinem probent AA. citati ex *can. Presbyteri, caus.* 26. *q.* 6. *c. Inter cunctas*, §. *Incendiarii de privil.* et aliis textibus. Secunda ratio, quia ideo Ecclesia in articulo mortis omnibus sacerdotibus facultatem præbet absolvendi à quibusvis peccatis, quia tunc extrema urget necessitas, et Ecclesia eis jurisdictionem confert, *ne aliquis pereat ;* at hæc ratio cessat,

quando adest sacerdos approbatus. Et *Mol. l. c.* testatur ita declaratum fuisse à *Gregor.* XIII.

Secunda sententia verò affirmat, et hanc tenent *Sa v. Absolutio n.* 3. *Sayr. Dec.* 21. *Nav. Cons.* 15 *aut* 23 *de pœnit. Barbosa in Trid. l. c. n.* 12. *cum Vega, Led. Reg. Valer. Homob. Boss. etc.;* item *Comit. Henr. Vill. Angles, Corrad. Diana, Marchin. etc. apud Lugo dist.* 18. *n.* 23. Atque probabilem putant *Viva q.* 8. *a.* 2. *n.* 5. *Sporer n.* 725. *Elbel n.* 628. *et Lugo l. c.* ubi improperat *Turrianum*, qui vocat eam improbabilem, et damnatam *à Gregor.* XIII.; nam, ait *Lugo*, quòd de enuntiata declaratione non constat authenticè, et proinde sic loquitur : *Certè sententia quam tot et tam graves DD. tenent, negari non potest quin probabilis sit; præsertim cùm fundetur in verbis Tridentini, quæ non facilè explicari possunt ab adversariis.* Ratio igitur hujus sententiæ est, quia à concilio videtur indistinctè concessa omnibus sacerdotibus potestas absolvendi tempore mortis ad salutem animarum faciliorem reddendam, verbis illis : *Atque ideo omnes sacerdotes quoslibet pœnitentes à quibusvis peccatis et censuris absolvere possunt.* Ubi autem lex non distinguit (commune axioma est), nec nos distinguere debemus. Neque ex ullo textu dicunt compertum habèri, quòd ex antiqua consuetudine prohiberentur simplices sacerdotes absolvere moribundos præsente approbato; textus enim oppositi (ut ajunt) non loquuntur de absolutione sacramentali, sed de reconciliatione publicorum pœnitentium cum Ecclesia; aut sanè id asserunt de absolutione censurarum reservatarum, quæ (ut infrà dicetur) nequeunt utique absolvi ab inferiore, præsente superiore.

His tamen non obstantibus puto non recedendum à prima sententia, ob auctoritatem Ritualis Romani (*de Sacr. Pœn. sub initio*), ubi sic dicitur : *Sed si periculum mortis immineat, approbatusque* (nota) *desit confessarius, quilibet sacerdos potest à quibuscumque censuris et peccatis absolvere.* Possunt igitur simplices sacerdotes absolvere, *si desit approbatus confessarius;* ergò non possunt, si adsit approbatus. Quo insuper Rituale clarè videtur astruere hanc fuisse priscam Ecclesiæ consuetudinem, dum *Paulus V.* in sua bulla, per quam hoc Rituale approbat, dicit : *Restabat, ut uno volumine comprehensi sacri et sinceri catholicæ Ecclesiæ ritus, qui in sa-*

cramentorum administratione servari debent, apostolicæ Sedis auctoritate prodirent. Deinde asserit se *receptos et approbatos catholicæ Ecclesiæ ritus suo ordine digestos conspexisse.* Tandem sic concludit : *Hortamur in Domino Patriarchas, Episcopos, parochos, etc. ut in posterùm Ecclesiæ Romanæ constituto Rituali in sacris functionibus utantur; et in re tanti momenti, quæ catholica Ecclesia, et ab ea probatus usus antiquitatis* (nota) *statuit, inviolatè observent.* Ergò hoc quod præscribitur in Rituali de absolutione moribundi, satis declarat Pontifex *à probato usu antiquitatis* statutum fuisse. Accedit Catechismus Rom. *de Pœn.* §. 55. ubi ait, concilium docêre, quemlibet sacerdotem posse absolvere ab omni peccato et censura, *si mortis periculum imminet, et proprii sacerdotis* (nota) *facultas non datur.*

Id clariùs et fortiùs probatur ex eo quòd præfata verba Tridentini : *Atque ideò omnes sacerdotes quoslibet pœnitentes à quibusvis peccatis et censuris absolvere possunt* (ut rectè dicunt *Fagnan. in c. Non est vobis, de sponsal. etc. n.* 4. *Petrocor. t.* 4. *p.* 158. *q.* 8. *et Auctor ap. Croix in princ. de Offic. confess. l.* 1. *c.* 1 *in fine, v. Dico* 2.), non jam referuntur ad quoscumque sacerdotes, sed ad eos tantùm, de quibus antecedenter loquitur concilium, nempe de illis qui *ordinariam*, aut *subdelegatam habent jurisdictionem.* Et hoc declaravit S. C. Generalis Concilii apud *Fag. l. c. n.* 2., ubi dixit : *Caput.* 7. *Trid. de casuum reservatione referendum ad eos sacerdotes, qui habent ordinariam vel delegatam potestatem.* Ergò omninò dicendum est, concilium in hoc puncto non condidisse jus novum, sed tantùm antiquam Ecclesiæ consuetudinem declarasse, nempe quòd *nulla sit reservatio in articulo mortis*, respectu ad solos sacerdotes qui ordinariam vel delegatam potestatem absolvendi habent. Quòd autem simplices sacerdotes, exceptis excommunicatis vitandis, hæreticis, et schismaticis, (ut diximus *n.* 560.) possint validè et licitè absolvere in articulo mortis ab omnibus peccatis, et censuris, id non habetur ex Tridentino, sed aliunde, nempe ex *c. Presbyter* 26. *qu.* 6., item ex Rituali Rom., et ex declaratione ejusdem S. C. concilii apud *Fagnan. loc. cit. num.* 6., et ex communi Ecclesiæ consuetudine.

563.— Probabiliter tamen simplices sacerdotes possunt absolvere tempore mortis, etiam præsente confessario appro-

bato, in sequentibus casibus : 1. Si approbatus nollet, vel non posset audire confessionem, quia tunc idem accideret ac si deesset ; ita communiter *Sanchez Dec. l. 2. c. 13. n. 8. Lugo d. 18. n. 32. Renzi c. 4. q. 11. et Salm. de pœn. c. 11. p. 2. n. 33. cum Aversa.* II. Si approbatus sit nominatim excommunicatus vel suspensus, quia tunc præferendus est simplex sacerdos. *Sanch. l. c. n. 10. Suar. d. 26. sect. 4. num. 4. Renzi l. c. cum Hurt. et Mazzot. t. 3. p. 397. d. 1. cum Bonac.* Et hoc est certum juxta dicta *n.* 560. III. Si approbatus esset alienæ diœcesis, quia iste respectu ad infirmum minimè dicitur approbatus : ita probabiliùs *Lugo d. 18. n. 37. Salm. ibid. n. 40. cum Trull.* item *Henr. Aversa*, *et Diana apud Croix n. 1563.*, *contra Suar. l. c. et Sanch. d. n. 10. cum Zambrano.* IV. Si moribundus ita horreret manifestare sua crimina confessario approbato, ut esset in periculo confitendi sacrilegè ; tunc enim sacerdos simplex benè posset eum absolvere adhuc præsente approbato, quia hoc valde consonum videtur benignitati Matris Ecclesiæ, *ne hâc occasione aliquis pereat*, ut dicitur in Tridentino ; fortè enim poterit accidere quòd approbatus sit inimicus, consanguineus, aut objectum peccati, et tunc non censetur Ecclesia in tanta necessitate velle infirmum obligare ad ei tantùm confitendum ; ita probabiliter *Mazzotta l. c. cum Croix, ex D. Thoma, et Spor. p. 260. n. 725.* Qui idem censet procedere, si infirmus non posset confitêri approbato sine magna difficultate aut incommodo, vel si ille simplex sacerdos esset ei manifestè magis idoneus ac utilis futurus quàm parochus rusticus. V. Si confessarius approbatus superveniat jam inceptâ confessione cum sacerdote simplici, quia tunc complêri debet judicium jam inceptum ; ita communiter *Sanch. d. c. 13. num. 15. Lugo d. 18. n. 33. Mazz. l. c. Renzi c. 4. q. 12. Croix l. 6. p. 2. n. 1562. cum Sylv. et Salm. de pœn. c. 11. p. 2. n. 34. cum Gran. Henr. Dian. Aversa, Præpos. Trull. etc.* Hinc probabiliter dicunt *Sanch. num. 16. Renzi qu. 13. et Salm. ibid. num. 35. cum Lugo, Diana, et Aversa*, quòd si confessio facta sacerdoti simplici fuerit invalida, etiam superveniente approbato, benè poterit infirmus primo sacerdoti confitêri, quia revera ille habuit jurisdictionem ad priorem confessionem, quæ non censetur finita, cùm invalida fuerit absolutio impertita. VI. Et ultimò, casu quo sacerdos approbatus fuisset

complex infirmi in peccato turpi, tunc omninò debet præferri sacerdos simplex, juxta dicta *n.* 553.

Rectè tamen *Lugo et Renzi ll. cc. ac Salm. ibid. n.* 36. *cum Aversa* excipiunt casum, quo moribundus esset innodatus excommunicatione reservatâ, tunc enim deberet, quamvis confessionem incœperit, priùs obtinêre absolutionem à censura, si superior sit præsens, et postea confessionem perficere. Item hìc advertendum, quòd si pœnitens jam receperit absolutionem à simplici sacerdote, et postea recordetur alicujus peccati, superveniente approbato, tenetur huic confitêri, cùm illa sit nova confessio, ita communiter *Sanch. n.* 15. *in fine cum Zambr. Suar. d.* 23. *sect.* 1. *n.* 2. *Salm. de pœn. c.* 11. *p.* 2. *n.* 37. *Renzi q.* 13. *cum Trull. Diana, et aliis.*

Dubitatur 1. An, præsente superiore, possit quivis confessarius moribundum absolvere à peccatis, et censuris reservatis? Sic distinguendum: Quoad peccata reservata veriùs puto cum *Antoine p.* 528. *v. Porrò, et Auctore de Offic. confess. apud Croix l.* 1. *cap.* 1. *q.* 25. *etc.* (*contra Roncag. c.* 1. *qu.* 3. *r.* 1.) benè posse inferiorem ab eis absolvere, quia in articulo mortis omnis cessat reservatio, *ne hâc occasione aliquis pereat*, ut declaravit Tridentinum. Ex quo rectè inferunt *Lugo d.* 18. *n.* 38. *Suar. d.* 26. *sect.* 4. *num.* 4. *Sanch. Dec. lib.* 2. *d.* 13. *n.* 10. *cum Zamb. et Salm. ibid. n.* 39. *cum Aversa*, quòd si infirmus habeat peccata reservata, et adsit confessarius approbatus, non poterit cum absolvere sacerdos simplex; nam licèt confessarius ille non habeat facultatem super reservatis extra articulum mortis, in articulo tamen benè habet, quia tunc (ut diximus) omnis reservatio cessat.

Secùs verò dicendum censeo quoad censuras reservatas, quia pœnitenti ipsis innodato tenetur confessarius carens facultate imponere, ut elapso periculo mortis, se præsentet superiori; juxta dicenda *n.* 567. Ergò si infirmus potest illi tunc ante absolutionem se sistere superiori, utique tenetur priùs absolutionem à censuris obtinêre, ut deinde possit à peccatis absolvi. Utrùm autem teneatur eo casu adire superiorem per litteras vel confessarium? *vide in Dubio sequenti III.*

Dubitatur II. An occurrente periculo mortis, in casibus Pontifici reservatis, si non possit adiri Pontifex, adeundus sit Episcopus?

Prima sententia, quam tenent *Suar. d.* 30. *sect.* 3. *n.* 4,

Mol. t. 4. *de just. d.* 63. *n.* 2. *et Sanch. Dec. lib.* 2. *c.* 13. *n.* 9. *cum Henr.*, distinguit et dicit, quòd si casus sit occultus, tunc omninò adiri debeat Episcopus, quia Episcopi jure ordinario (ut rectè probat *Sanchez c.* 11.) possunt absolvere à reservatis occultis ex concessione Tridentini in *c. Liceat.* 6. *sess.* 24. *de Reform.* Secùs verò si casus esset publicus, quia tunc, exceptâ percussione clerici ex *c. Ea noscitur, et c. De cætero, de sent. excom.* 11. ubi expressè præcipitur adeundum esse Episcopum, si nequeat adiri Pontifex; in aliis verò casibus non est obligatio adeundi Episcopum, eò quòd in reservatis Pontifici Episcopi nihil possunt; è converso, cùm in morte omnis cesset reservatio, tunc æquales sunt Episcopus et quivis alius confessarius. Sed contradicunt communiùs *Navarr. cap.* 27. *n.* 81. *Pal. de censur. d.* 2. *p.* 11. §. 5. *n.* 6. *cum Sayr. Ugol. Hurt. et communi*, ut asserit, *ac Salm. de censuris c.* 2. *p.* 5. *n.* 63. *cum Con. Avila, Cornejo, etc.* etiam *communiter*, quia, ut ajunt, præfatus textus in *c. Ea noscitur*, extenditur ad absolutionem cujuslibet censuræ Papæ reservatæ, cùm eadem ratio urgeat. Unde præsente Episcopo nequit confessarius absolvere à casibus Papæ reservatis, quia omnes casus à Papa reservantur propter censuram, et censuræ reservatæ nequeunt ab inferiore absolvi præsente superiore, ut mox suprà probavimus in Dub. præcedenti. Sed hoc non obstante, non puto improbabilem primam sententiam. Dixi, *præsente Episcopo:* nam si absit, *vide dicenda in Dub. sequenti.*

Dubitatur III. An quilibet confessarius possit absolvere moribundum à censuris reservatis, si possit peti facultas à superiore per litteras, vel internuntium?

Prima sententia negat, et hanc tenet *Bonac. de censur. t.* 1. *d.* 1. *q.* 3. *p.* 3. *n.* 5. *cum Zambr. et Croix l.* 6. *p.* 2. *n.* 1697. *cum Suar. Lugo, et Aversa.* Ratio, quia cùm hujusmodi infirmus benè satisfacere posset suæ obligationi, impetrando absolutionem per procuratorem, aut litteras (quod enim quis per alium facit, censetur per seipsum facere), ad id tenetur.

Secunda sententia verò communior et probabilior affirmat, et hanc tenent *Azor l.* 8. *cap.* 19. *q.* 5. *Sporer n.* 750. *Viva in prop.* 7. *Alex. VII. n.* 8. *Sanch. Dec. l.* 2. *c.* 13. *num.* 14. *cum Henr. Val. et Cord. Con. d.* 14. *n.* 241. *Dian. p.* 5. *tr.* 9. *r.* 6. *Pal. de censur. d.* 1. *p.* 2. §. 5. *n.* 6. *Salm. eodem tit.*

c. 2. *p.* 3. *n.* 65. *cum Cornejo, et Avila*, item *Carden. Tamb. Dicast. et Stoz apud Croix l. c.* Ratio, tùm quia in hoc adest manifestationis periculum, quod non videtur tam remotum, ut supponunt adversarii, cùm plures possint accidere casus, quibus notitia peccati patefieri potest; tùm quia in *cap. Quamvis, de sentent. excomm.* dicitur impeditus, quicumque *quolibet impedimento canonico* retrahitur, quominùs Romanum Pontificem possit adire. Hinc *Nav. Man. c.* 27. *n.* 90. *ad* 3. item *Henr. Ugol. et Sayr. apud Sanch.* dicunt reputari legitimè impeditum qui personaliter superiorem nequit adire, etiamsi per procuratorem valeat. Et Auctor apud *Croix de Offic. confess. c.* 1. *q.* 25. eodem modo excusat infirmum eo casu ab accersendo superiorem, si in hoc sua fama periclitaretur.

564. — « Ex consuetudine quivis tolcratus absolvere potest » à venialibus, et mortalibus aliàs confessis. » (*Sed hoc hodie reprobatum est, ut vidimus n.* 560.) « Ex privilegio, Religiosi » Mendicantes quosvis fideles absolvere possunt, juxta teno- » rem suorum privilegiorum. » (*Modò tamen non sint revocata per concilium Tridentinum in sess.* 23. *c.* 15. *ubi sancitum fuit, nullum Regularem posse confessionem sæcularium etiam sacerdotum audire, nisi ab Episcopis approbationem obtineat, privilegiis et consuetudine non obstantibus. Hinc damnata fuit prop.* 36. *ab Alex. VII. quæ dicebat: Regulares possunt in foro conscientiæ uti privilegiis suis, quæ expressè sunt revocata per concilium Tridentinum.*)

« Ex concessione Ordinarii directa, quicumque sacerdos » approbatus, cui id ille committit. » (*Unde fideles liberè se possunt confitèri cuicumque confessario approbato. Ita communiter Pitton. de confess. n.* 570. *Mazz. t.* 3. *p.* 293. *et Bon. de sacr. d.* 5. *qu.* 5. *sect.* 2. *p.* 4. *n.* 33. *cum Sa, Conc. Val. et communi, idque fusè probat Benedict. XIV. Notif.* 18. *n.* 9.; *et hoc etiam tempore paschali, et invito parocho, ut Mazz. et Papa Bened. Illud enim quod dicitur in c. Omnis, etc. de pœnit. et rem. quòd fideles debeant confitèri semel in anno* proprio sacerdoti, *intelligendum* (*ut ajunt ibi* Glossa, *et Fagn. in c. Ne pro, de pœnit. ac Cabass. lib.* 3. *cap.* 8. *n.* 9.) *omni sacerdoti, qui ab Ordinario est approbatus. Et hoc saltem ex præsenti universali consuetudine hodie certum est, quidquid antiqui aliter dixerint. Hinc S C. Episc. die* 3 *Apr.* 1584.

(*ap. Pitton. de confess. n.* 361.) *sic resolvit : Decretum Episcopi in quo habetur , quòd nullus confessarius etiam ab Ordinario approbatus, possit tempore paschali confessiones alicujus audire sine licentia proprii curati, nullo modo est observandum , cùm satis validè faciat pœnitens , deferendo parocho fidem confessionis auditæ à persona approbata.*)

565. — « Denique ex indirecta is , qui audit eum , qui » habet potestatem eligendi confessarium , quales sunt. I. Ex » jure , Episcopi omnes , etsi sint tantùm titulares , item superiores Episcopis , ut Archiepiscopi , etc. ; item prælati iis » inferiores exempti , ut Abbas exemptus (non tamen Abbatissa) , Generalis , Provincialis , Prior , salvis tamen privilegiis Ordinum. *Vide Dian. p. 4. tr. 4. r. 1. et* 2. II. Ex » consuetudine , Cardinales , qui etiam domesticis de confessore providère possunt : item pastores , imò multis locis » etiam cæteri sacerdotes sæculares , ut docent *Valentia , Sa , Suarez dist.* 27. *sect.* 3. Religiosi tamen tenentur eligere » tales , quales illis permittunt statuta : item reges et principes , quorum tamen privilegium ad familiam non extenditur ; denique domestici Pontificis. III. Ab homine eam » habent , quibus sive Pontifex , sive Episcopus , sive parochus concessit. » (*Sed vide dicta n.* 544.)

Dubitatur hìc 1. An Episcopi possint eligere sibi in confessarium quemcumque sacerdotem? Videbatur olim affirmandum ex *cap. fin. Ne pro dilatione , de pœn. et rem.* ubi dicitur : *Permittimus Episcopis, et aliis superioribus , necnon minoribus prælatis exemptis , ut etiam præter sui superioris licentiam providum et discretum sibi possint eligere confessorem.* Sed declaravit S. C. *ap. Fagn. in d. c. num.* 62. id tantùm intelligi , quòd Episcopi (intellige quoad Episcopos, si sint extra diœcesim ; nam intrà possunt quidem cuique sacerdoti facultatem impertire), et alii ut suprà , possint sibi eligere sacerdotem subditum , aut parochum , aut alium approbatum à proprio Ordinario (nota *proprio*, id est ab Ordinario domicilii sacerdotis , ut explicat *Lugo d.* 21. *n.* 39. *et* 42.). Et idem postea confirmavit *Gregorius* XIII. 1. Decemb. an. 1582. ut referunt *Fagn. l. c. et Pitton. de confess. num.* 350. Nomine autem *prælatorum exemptorum* , veniunt Referendarii , Auditores Rotæ , Protonotarii apostolici , et alii prælati Curiæ Romanæ , necnon prælati regulares , et Abbates , et alii supe-

riores locales immediati ; ita *Suar. d.* 27. *sect.* 2. *n.* 8. *Lugo d.* 19. *n.* 4. *Diana p.* 2. *tr.* 2. *de dub. Reg. et Renzi t.* 1. *p.* 557. *qu.* 10. (1).

Dubitatur 2. An Cardinales possint eligere confessarium sibi et familiæ. Affirmant generaliter *Alphonsus de Leone*, *et Diana ex Lugo ap. Renzi t.* 1. *p.* 557. *qu.* 10. Sed hoc admittendum est tantùm in Urbe, nam extrà non possunt, cùm non alio gaudeant quàm privilegio Episcoporum mox suprà declarato, ut rectè probat *Fagn. in d. c. fin. n.* 53. *et* 65. Nec censendum tenere oppositum *Lugo d.* 19. *n.* 5. *et Suar. d.* 27. *sect.* 2. *n.* 6. ibi enim nihil aliud asserunt, nisi quòd Cardinales comprehendantur in citato *cap. fin.* Concedit autem *Fagnan. num.* 66. quòd Cardinales possint secum conducere confessarium approbatum in Urbe ; et idem dicit de Episcopis *n.* 30. *cum Hostiensi.*

An autem parochi possint sibi eligere confessarium ? Omninò negandum ex prop. 16. damn. ab *Alex. VII.* quæ dicebat : *Qui beneficium curatum habent, possunt sibi eligere in confessarium simplicem sacerdotem non approbatum ab Ordinario.* Dicunt tamen *Wigandt tr.* 13. *n.* 89. *Spor. p.* 257. *n.* 705. *et Elb. p.* 289. *n.* 299. quòd parochi ex consuetudine possint confitèri sacerdoti curato, vel approbato, etiam alienæ diœcesis. Et hoc quidem non videtur reprobandum, ubi reverà adest talis consuetudo, quia tunc adest tacitus consensus Episcoporum.

566. — « 1. Qui habet potestatem delegatam non potest » eam subdelegare alteri, cùm diversa sit potestas utendi » jurisdictione, et eam delegandi. Excipitur 1. nisi hoc ipsum » concessum sit ; 2. nisi sit delegatus ad universitatem cau- » sarum, ut v. g. si cui committeretur officium parochi ab- » sentis, vel nondùm sacerdotis : talis enim aliqua exercitia » jurisdictionis alteri, ex præsumpta voluntate Ordinarii, sub- » delegare posset, non tamen integrum officium. *Laym. hic* » *l.* 5. *t.* 6.

Generaliter igitur loquendo, nequit delegatus subdelegare, nisi id expressè sibi sit concessum. Excipitur 1. si quis esset

(1) « Concessum est Episcopis secum ducere confessarium jam approbatum » et ei confiteri etiam in aliena diœcesi. » *Ex Hom. ap. tr.* 16. *n.* 85. *Edit.*

delegatus à principe. Sed hoc intelligitur (ut explicant *Laym. de pœnit. c. 10. n. 14. et Castrop. eod. tit. p. 13. n. 15.*) cùm delegatio facta est tamquam per officium ; non verò si eligitur persona propter suam peritiam, aut si ei committitur alicujus causæ executio. Excipitur 2. si quis est delegatus ad *universitatem causarum*, quamvis non à principe. Sed in hoc etiam oportet distinguere cum *Laym. l. c. n. 12. v. Duobus*, duplici modo posse alicui delegari jurisdictionem ad universitatem causarum : primo modo, cùm ei committitur aliquod officium, cui annexa est jurisdictio ; idque currit etiamsi officium non sit proprium, sed Vicarii, v. gr. viceparochi, seu vicerectoris pro parocho absente, aut non adhuc sacerdote : hujusmodi Vicarius benè potest jurisdictionem suam subdelegare, non quidem totam, sed pro una vel altera causa, ut communiter DD. docent ; quia tunc non tantùm huic commissum est exercitium parochi, sed etiam parochi officium, cui competit non solus usus, sed adhuc delegatio jurisdictionis. *Ita Sanch. de matr. l. 3. d. 31. num. 1. et 15. cum Sylv. Cov. Lop. Abb. etc. Laym. l. c. num. 10. Pal. l. c. n. 16. cum Henr. et aliis, ex D. Th. Quodl. 12. art. 31.* ubi ait : *Vicarius non potest totam suam potestatem communicare, sed potest partem.* Secundo modo, cùm alicui delegatur non officium, sed jurisdictio, velut privilegium perpetuò annexum suo officio, aut dignitati ; tunc enim talis jurisdictio reputatur tamquam ordinaria, prout est facultas impertita Episcopis à Tridentino in *c. Liceat 6. sess. 24.* Dicunt autem *Rodriq. et Viva q. 8. art. 1. n. 13. cum Nav. Peyrin. Naldo, Bord. etc.*, quòd si Episcopus concederet alicui confessario facultatem absolvendi ab omnibus casibus reservatis, posset hic confessarius subdelegare illam facultatem alteri in aliqua particulari casu ; sed meliùs *Laym. et Castrop. locis sup. cit. cum Coninc.* id in eo solo casu admittunt, quo talis facultas conceditur ratione officii, v. g, parochi, aut viceparochi, ut suprà dictum est ; sed non cùm facultas datur alicui ratione suæ peritiæ, aut probitatis : facultas enim subdelegandi tantùm competit illi, cui officium committitur, sed non ei cui committitur solus usus, sive exercitium jurisdictionis.

« 2. Cùm jurisdictio respiciat subditos, exercêri in eos » potest, tam à delegato, quàm ordinario, quocumque loco » fuerit, ut docent *Sanch. Henr. Suarez in 3. p. t. 4. d. 18.*

» *sect. 1. et 7. et alii.* » (*Sed hodie hoc reprobatum est. Vide dicta n.* 547.)

567. — « 3. Probabile est, quòd absolutus in articulo » mortis non teneatur se postea sistere superiori, vel alteri » pro reservatis, nisi hæc habeant annexam censuram, ut » docent *Nav. Suar. March. Fill. t. 7. c. 10. q. 6. n.* 288. » *Bon. d. 5. q. 7. p. 1. n. 15.* quia directè absolutus fuit. » (*Ita verius tenent Salm. de pœn. c. 11. p. 2. n. 21. cum Sanch. Hurt. Præp. Nav. etc. Vide de hoc dicenda de cens. l. 7. num.* 91.) « contra *Hurt. Diana p. 4. t. 4. r.* 199. »

568. — « 4. Improbitas, aut inscitia proprii sacerdotis non » dat jurisdictionem alteri : ideòque in tali casu expectan- » dum est, aut ad superiorem recurrendum. Si tamen igno- » rantia esset tanta, ut confessio illi facta foret invalida, » aut illicita, neque esset alius privilegiatus, aut habens ju- » risdictionem, licèrе alteri confitêri docent *Nav. Vasq. in 3.* » *p. t. 4. q. 92. art. 2. dub. 4. Hurt. d. 10. dif. 15. Vide Dian.* » *p. 4. tr. 4. res.* 201. *et p. 8. t. 1. r. 76. ex c. Placuit, de* » *pœnit. d. 6.* Idem licère, quando quis proprio non potest » confitêri sine gravi periculo, docent *Tol. Sylv. et Med.* qui » idem concedit, quando proprius non vult, aut non potest » audire, vel injustè negat facultatem confitendi alteri, v. g. » parochus concubinæ. *Diana p. 3. t. 4. r. 79. ex Henr. et* » *aliis quatuor.* Verùm ista communiter refutantur ab aliis. » (*Sed vide n.* 564.)

« 5. Etsi graviter peccare possit proprius, si neget suis » facultatem adeundi alterum, modò præsumere possit eos » justè petere; si tamen injustè neget, probabiliùs videtur » eos invalidè ab alieno absolvi, ut docent *Sotus, Suarez,* » *Laym.*, etsi non improbabiliter *Sylv. Henr. Maj. Palud.* » *Richard. Tolet. et Dian. p. 3. t. 4. r. 70.* putent, quòd va- » lidè, præsertim si sine periculo salutis, famæ, vel simili, » non liceat suo proprio.» (*Sed vide n. 564. v. Ex concessione*).

569. — « 6. Cùm jurisdictio acquiratur ratione domicilii, » vel quasi domicilii, vel etiam actualis habitationis : hinc » ii, qui duobus locis habent domicilium, vel quasi, possunt » utrobique absolvi, ut scholares, milites, mercatores : item » vagi, et peregrini possunt absolvi à parocho loci, in quo » versantur. *Vide Laym. hic, Vasq. etc.*

Communiter docent DD. peregrinos, spectatâ consuetu-

dine, et tacito consensu Episcoporum, posse confitêri cuilibet approbato in loco ubi reperiuntur. Ita *Palaus de pœnit. punct.* 13. *n.* 12. *Lugo eodem tit. d.* 19. *n.* 7. *Conc. p.* 544. *n.* 20. *Salm. de pœn. c.* 11. *p.* 3. *n.* 55. *Bon. de pœn. d.* 5. *p.* 2. *n.* 5. *cum Suar. Vasq. etc.* Limitant tamen præfati auctores, dummodò ipsi peregrini ex industria non discedant è proprio domicilio, ut extrà confiteantur. Sed *Tamb. de pœnit. c.* 4. §. 3. *n.* 11. *Renzi de pœnit. c.* 4. *qu.* 14. *et Mazz. t.* 3. *p.* 403. *n.* 11. *de pœnit. d.* 2. §. 2. *n.* 2. *cum Pont. Fill. et aliis*, veriùs dicunt, quòd prædicta limitatio non est necessariò servanda, ex illa regula generali juris, quòd nullus videtur fraudulenter agere qui utitur jure suo; nec autem aliunde habetur, quòd Ordinarii in prædicto casu signum aliquod unquam dederint sui dissensûs. Hasque sententias rectè dicunt præfati AA. valêre etiam pro implenda confessione præcepti paschalis. *Vide dicta n.* 564. *v. Ex concessione.* Et hoc hodie non est ampliùs dubitandum ex præsenti consuetudine universali. Per bullam tamen *Clementis X.* vetitum est pœnitentibus accedere ad alienam diœcesim pro confessione in fraudem reservationis suarum culparum. *De hoc vide dicenda infrà n.* 589.

570. — « 7. Validè absolvit is, qui audit confessiones, » præsente, vel sciente, et non contradicente Ordinario, v. g. » Episcopo, vel parocho, cui constet eum aliunde non habêre » jurisdictionem : quia tunc præsumitur tacitè eam dare : » sufficit enim, ut rectè docent *Fill.* et *Fagund. præc.* 2. *lib.* 7. » *cap.* 2. facultas interpretativa, et præsumpta; modò præ» sumptio fundetur in signis, quæ indicent consensum præ» sentem, ut fit in casu posito, » (*Quare consensus merè internus non sufficit. Salm. ex communi de pœn. c.* 11. *n.* 65.) « (utì » etiam v. gr. si parochus, qui jam absens est, aliàs signifi» caverit id sibi gratum esse); nam existimatio de futuro » consensu, vel ratihabitione, quòd scilicet quando resciverit, futurus sit contentus, non sufficit; quia consensus fu» turus non dat jurisdictionem pro tempore præsenti, quo » datur absolutio *Vide Dian. p.* 3. *t.* 4. *r.* 68. *Sanch. de matr. l.* 3. *d.* 35. *Bec. Conc.* qui addit peccare, si de consensu du» bitans incipiat audire.

571. — « 8. Peccat, qui absolvit cum jurisdictione dubia, » nisi necessitas urgeat : qualis est v. g. quia pœnitens diu non

» est confessus, vel debet communicare, nec alius adest : » tunc enim licitè absolvit cum conditione hac, *si possum*, » et cum onere (etsi *Salas t.* 2. *tract.* 8. *art.* 1. hoc onus non » agnoscat) aliàs iterùm confitendi habenti jurisdictionem » certam. Expedit autem tunc veniale aliquod adjicere, à » quo directè, et à cæteris indirectè saltem absolvatur. Ita » *Regin. Suar. Coninc. d.* 8. *dub.* 5. *n.* 43. » (*Dicunt probabiliùs Holz. p.* 178. *n.* 682. *et Elbel p.* 297. *n.* 526. *cum Babenst. sufficere ad absolvendum cum jurisdictione dubia sequentes causas :* 1. *Si urgeat periculum mortis.* 2. *Si urgeat præceptum annuæ confessionis.* 3. *Si pœnitens deberet celebrare, vel communicare, et aliàs infamiæ notam incurreret.* 4. *Addunt Salm. de pœn. c.* 11. *p.* 5. *n.* 72. *si sacerdos teneretur celebrare ex obligatione. Vide dicta lib.* 6. *n.* 28. *Probabiliter autem censent Suar. d.* 26. *s.* 6. *et Salm. ibid. cum Aversa* (*contra Salas, et Cornejo*) *in iis casibus pœnitentem non teneri ad confessionem, sed tantùm ad contritionem, quâ semper eget, etiamsi confiteatur*). « Quòd si tamen ex probabili ra- » tione dubium resolvat, nimirùm habère se jurisdictionem, » etsi cum formidine oppositi, absolutè absolvit licitè : ut » docent *Suar. et Præp. Lugo d.* 10. *n.* 19, tùm quia tunc » practicè et moraliter est certus ; tum quia Papa eo casu dat » facultatem, uti et in sequentibus casibus : I. Quando com- » muni errore, v. g. ob titulum coloratum, putatur aliquis » esse pastor, seu habère jurisdictionem, qui non est, ob » censuram, vel alium defectum. *Bon. d.* 5. *q.* 5. *s.* 2. *p.* 3. » *n.* 11. *Dian. p.* 3. *tr.* 4. *res.* 22. Quod etiam, si desit titu- » lus coloratus, probabile esse docet *Dian. p.* 3. *tr.* 4. *res.* 122. » ex *Pontio*, *Molfes. et Sanch.* ; item *part.* 2. *t.* 2. *misc.* » *r.* 43. si quis bonâ fide tali confiteatur : verùm id commu- » niter ab aliis negatur. II. Cùm quis ex consuetudine, præ- » scriptione, aut bonâ fide absolvit, aut nescit potestatem » suam revocatam, ut habent *Sylv. Nav. Henr. Mald. in* 2. » *p. q.* 10. *art.* 5. *Sanch. mor. l.* 1. *c.* 9. *nu.* 35. *Salm. Vasq.* » *Vide Dian. p.* 1. *t.* 13. *res.* 1. III. Quando secundùm pro- » babilem sententiam judicatur quis habère jurisdictionem, et » sacerdos sequitur favorabilem. *Bon. l. c.* quia, quando com- » munis est error, Ecclesia dat jurisdictionem propter publi- » cam utilitatem. *Vide Suar. Dian. ll. cc. Card. de Lugo* » *d.* 10. *num.* 28.

372. — Hic quæritur 1. Utrùm, stante errore communi, suppleat Ecclesia jurisdictionem in sacramento pœnitentiæ? Si error communis est cum titulo colorato sive putativo, certum est apud omnes ab Ecclesia conferri jurisdictionem; ita *Sanch. de matr. l. 3. d. 22. num. 5. Conc. p. 546. n. 29. Antoine p. 524. q. 2. et Cardenas in prop. 1.* damnata ab *Innoc. XI. d. 2. c. 6. n. 149. cum Caj. Palud. Soto, Arm. Ang. Sylvest. Navarr. et communi.* Et probatur ex *l. Barbarius, ff. de Offic. prætor.* qui textus, etsi civilis, tamen, cùm non sit reprobatus à jure canonico, vim habet etiam in illo, ut habetur in *c. 1. de Novi oper. nuntiat.* utque fusè diximus *l. 1. n 106. in fine.* Probatur etiam ex *c. Infamis, caus. 3. q. 7.* ubi dicitur: *Si servus* (qui est incapax jurisdictionis), *dum putaretur liber, ex delegatione sententiam daret, quamvis postea in servitutem depulsus sit, sententia ab eo dicta rei judicatæ firmitatem tenet.* Ratio, quia ex benigna interpretatione præsumitur eo casu pia mater Ecclesia ad bonum animarum, supplère jurisdictionem. Benè tamen advertit *Sanchez l. c.* quòd ut Ecclesia suppleat, non sufficit titulus fictus, sed requiritur titulus, qui licèt sit tantùm putativus (quia fortè est ex aliqua causa invalidus) tamen sit reverà collatus à legitimo superiore, estsi huic vetitum sit aliunde titulum illum conferre, ut sancitur in *Novella 44. c. 1. Authent. de Tabell.*

Majus dubium fit, an ex solo errore communi, sine titulo, Ecclesia suppleat jurisdictionem?

Prima sententia affirmat, et hanc tenent *Lugo d. 19. n. 30. Sanch. Dec. l. 1. c. 9. n. 55. Pont. l. 5. c. 20. n. 2. Pal. t. 1. tr. 1. d. 2. punct. 1. n. 9. Suar. 3. p. d. 26. sect. 6. n. 6. Less. c. 29. n. 68. Bon. d. 2. de peccat. q. 4. part. 9. n. 19. Dian. p. 2. tr. 13. r. 2. cum Molf. et aliis*, item *apud Carden. l. c. n. 143. Vill. Malder. Gran. Turr. Henr. et Martin.* item *Host. Innoc. Felin. etc. apud Sanch. de matr. l. 3. d. 22. n. 48.* Ratio, quia, cùm adest error communis, recurrit eadem ratio legum, quas suprà retulimus. nempe quòd Ecclesia pro bono fidelium præsumitur jurisdictionem supplere: cùm eadem adæquata ratio communis boni valeat pro solo errore communi, et pro titulo colorato, propter quem nulla est ratio specialis, cur magis providcatur bono publico, quàm per solum errorem communem.

Secunda sententia verò communior negat sufficere solum

errorem sine titulo, et hanc tenent *Busemb. ut suprà* (qui asserit primam communiter rejici) *et Sylvest. v. Confessio*, *n.* 1. *qu.* 15. *Ang. eod. verb. Conc. p.* 547. *n.* 31. *Ronc. c.* 1. *q.* 3. *r.* 3. *Holzm. p.* 179. *n.* 684. *Sporer n.* 714. *Elbel p.* 293. *n.* 313. *et Sanch.* (*sibi contrarius*) *de matr. lib.* 3. *d.* 22. *n.* 49. *cum Navar. Arm. Tab. Cov. Cajet. Lob. Gabr. Ugol. Henr. Palac. Arag. etc.* Ratio, quia, cùm deest titulus coloratus, minimè præsumitur Ecclesia velle supplere jurisdictionem, cò quòd si Ecclesia cum solo errore communi jurisdictionem conferret, majus proveniret damnum fidelibus quàm utilitas; plures enim sacerdotes impii ex hoc occasionem sumerent simulandi se confessarios, et sic plurimos errores et hæreses possent disseminare, fideles seducendo. Sed hæc ratio non omninò convincit; nam dato quòd Ecclesia jurisdictionem hujusmodi impiis sacerdotibus denegaret, neque impediretur, quominùs ipsi, qui damnationem suam jam nihil faciunt, suos errores disseminarent; et versâ vice fideles ob invaliditatem suarum confessionum evidenti periculo perditionis exponerentur. Unde meritò primam sententiam probabilem putant *Carden. l. c. p.* 75. *n.* 151. *Viva q.* 8. *art.* 1. *n.* 16. *Tamb. l.* 5. *de pœnit. c.* 4. §. 7. *n.* 17. *et Ronc. Spor. Holzm. ac Elbel cum Henno*, *Gobat*, *Herincx*, *et Stoz.* Et ideò probabiliter dicunt non esse obligandos fideles ad repetendas confessiones bonâ fide factas apud sacerdotem, qui ex communi errore confessarius reputabatur.

573. — Quæritur II. An liceat administrare sacramentum pœnitentiæ cum jurisdictione tantùm probabili? Adsunt tres sententiæ.

Prima sententia negat, et hanc tenent *Concina p.* 548. *n.* 2. *Antoine p.* 525. *q.* 25. *et Eliz. p.* 2. *l.* 5. *q.* 15. §. 2. Ratio, quia ex propos. 1. damnata ab *Innoc. XI.* in administratione sacramentorum non licet uti opinione probabili, ne sacramentum exponatur periculo frustrationis.

Secunda sententia verò communis docet licitum esse absolvere cum probabili jurisdictione, modò opinio sit verè probabilis, gravi fulcita ratione et auctoritate; ita *Sanch. de matr. l.* 3. *d.* 22. *n.* 65. *et Dec. l.* 1. *c.* 9. *n.* 55. *Lugo d.* 19. *n.* 50. (qui putat tutissimam) *Bon. q.* 7. *p.* 5. §. 4. *n.* 4. *Pal. t.* 1. *tr.* 1. *d.* 2. *p.* 5. *n.* 9. *Less. l.* 2. *c.* 29. *n.* 68. *Conc. d.* 8. *n.* 22. *Fill. tr.* 7. *c.* 9. *n.* 227. *Croix l.* 6. *n.* 117. *Tamb.*

l. 3. c. 3. n. 1. Viva in dicta prop. 1. et de jubil. qu. 3. art. 2. Carden. in eamd. prop. n. 160. item *Hozes, Filguera, Corella, et Lumbier, in dicta prop. et Salm. tr. 6. c. 11. p. 3. n. 74. cum Turr. Vill. Reg. Avers. Salas, Dic. Herincx, Bonasp. et Salm. scholast. tr. 24. d. 12. dub. 7. §. 1. n. 80. et 85. cum Maldero, Gran. Henr. et Gabr.* Et eam vocant moraliter certam *Sanch. Tamb. et Carden. l. c. ac Dicast. Ills. Gorm. Stoz, etc. ap. Croix.* Ratio 1., quia error communis, etiamsi non adsit titulus coloratus, præbet jurisdictionem, modò opinio ab omnibus tencatur ut probabilis; nam si alii sapientes dubitarent de probabilitate, et coram Deo falsa esset, error esset, sed non communis. Verùm hæc ratio non convincit; nam licèt præfata opinio (quòd existente errore communi Ecclesia supplet jurisdictionem) non sit improbabilis, ut diximus in quæstione præcedenti, tamen non est certa, ut requiritur ad licitè ministrandum sacramentum. Ratio 2., quia cùm quilibet sacerdos habeat potestatem directam super venialia, pœnitentes qui bonâ fide confitentur sacerdoti habenti jurisdictionem tantùm probabilem, jam validè absolvuntur eo casu, directè à venialibus, et indirectè à mortalibus. Sed opinio illa, quòd confessio venialium apud simplicem sacerdotem sit valida, nec etiam est certa, ut diximus *n.* 543., unde nec etiam hæc ratio convincit. Ratio 3., quia Ecclesia supplet jurisdictionem ex ratihabitione de præsenti, cùm videat sic communiter practicari, et ob bonum animarum annuit. Ratio 4. et potior est, quia in Ecclesia adest universalis consuetudo ferè omnium confessariorum absolvendi cum jurisdictione probabili, ut testantur communiter *Suar. d. 27. sect. 4. n. 7. Lugo d. 19. n. 31. Carden. n. 166. Arriaga d. 39. sect. 3. Diana p. 3. tr. 2. r. 3. Croix l. c.* et omnes alii AA. citati pro hac secunda sententia. Communis autem sententia doctorum fundat moralem certitudinem ex præfata consuetudine; et licèt contrarii illicitum putent absolvere cum jurisdictione probabili, præscindunt tamen, nec possunt negare hanc consuetudinem adesse, saltem apud partem longè majorem confessariorum. Posita igitur ut certâ hâc consuetudine, certum est, licitum esse sacramentum ministrare cum jurisdictione probabili, cùm ipsa consuetudo jurisdictionem præbeat, prout docent *Suar. de rel. t. 8. l. 2. c. 9. n. 3. Navar. Comment. 2. de regul. n. 65.* ubi ait: *Hanc jurisdictio-*

nem magna ex parte introductam vel auctam esse consuetudine, quæ vim habet dandi jurisdictionem. Barb. de potest. Ep. p. 1. *tit.* 4. *n.* 56. *Carden. n.* 161. *Quaranta in summ. Bull. verb. Archiep. auctoritas v.* 25. *Pelliz. t.* 2. *tr.* 10. *c.* 10. *n.* 42. Idque probant ex *cap. Cùm contingat* 1. *de foro compet.* ubi dicitur: *Nisi fortè hi, quibus delinquentes ipsi deserviunt, ex indulgentia, vel consuetudine speciali jurisdictionem hujusmodi valeant sibi vindicare.* Ubi Glossa ait: *Quòd consuetudo dat jurisdictionem.* Nec obstat prop. 1. damnata, etenim respondent *Viva q.* 8. *ar.* 2. *n.* 2. *et Wigandt tr.* 13. *n.* 91. *cum Gonet:* Propositio loquitur de opinionibus circa ea in quibus nihil potest Ecclesia, id est circa materiam, et formam, non verò circa jurisdictionem, quæ benè ab Ecclesia supplèri potest, et moraliter certò præsumitur supplèri in hoc casu ob bonum animarum: unde confessarius absolvendo, non absolveret cum sola opinione probabili, sed moraliter certa, non directa, sed reflexa.

Tertia sententia, quam amplector, et tenent *Suar. d.* 26. *sect.* 6. *n.* 6. *Holzm. p.* 178. *num.* 685. *March. tit.* 3. *q.* 4. *et Gob. tr.* 7. *n.* 115. *Wigandt tr.* 13. *n.* 91. *Spor. n.* 717. *et Elbel p.* 292. *n.* 311. *cum Bardi, Sancio, et Babenst.*, dicit licitum quidem esse ministrare hoc sacramentum pœnitentiæ cum jurisdictione probabili, sed nonnisi quando adest causa gravis necessitatis, aut magnæ utilitatis, ut ajunt *Elbel, et Wig.*, vel causa rationabilis, ut inquiunt *Suar. et Sporer.* Ratio hujus limitationis est, quia, licèt Ecclesia eo casu ob bonum animarum benè censèri possit jurisdictionem supplère, tamen non præsumitur nullâ justâ causâ accedente, velle connivère meræ libertati sacerdotum. Hujusmodi autem causa (ut censent *Sporer, Holzmann ll. cc.*) accedit: 1. Quando pœnitens indigeat auxilio sive consilio illius confessarii. 2. Si complex peccati pœnitentis sit notus apud confessarium, qui certâ pollet jurisdictione, et ignotus apud confessarium habentem solam probabilem. Si confessarius, qui habet jurisdictionem probabilem, prudenter timeat pœnitentem non facturum confessionem integram apud eum qui certam habet. 4. Addit *Sporer*, ne pœnitens incidat in aliquam aversionem, vel damnosam suspicionem confessarii certi. 5. Si urgeat præceptum confessionis, aut singularis indulgentia lucranda, vel quia diu quis non poterit confitèri.

574. — « 9. Nemo tenetur unquam parocho confitêri, ne » quidem in Paschate. *Lugo d. 19. sect. 2. n. 28. etc. cum* » *Dian. p. 8. t. 1. r. 88.* Quare parochi frustrà nolunt, » ut parochiani confiteantur Mendicantibus, etiam in Paschate, » cùm habeant privilegium pro omnibus Christi fidelibus. » *Suarez, Conin. Henriq. Regin. Zerola c. 15. q. 3. et com-* » *mun. apud Bon. d. 4. q. 1. sect. 2. part. ult.* » (*Et ita pariter nequit prohibêre parochus, ne sui subditi confiteantur confessario approbato ab Ordinario loci; vide dicta n. 564.*) « Adeò ut qui docent, confessos Regularibus, etiam in Pa- » schate, tenêri iterùm eadem confitêri suo parocho, fiant » suspecti de hæresi. *Diana p. 4. tom. 8. r. 102. et alii.* » (*Joan. XII. damnavit opinionem Joannis Poliaci dicentis, confessiones factas Regularibus repetendas apud curatum. Deinde Clem. VIII. an. 1592. et Clem. X. in Const.* Suprema, *decreverunt benè satisfacere confessioni annuæ qui confitentur Religiosis simpliciter approbatis. Vide Bened. XIV. Notif. 18. n. 5.*) « Vi tamen hujus privilegii non possunt absolvere » eos Religiosos, aut Religiosas, quæ non habent facultatem » extra suum ordinem confitendi, ut ex communi notat *Rodr.* » *et Camp. privil. Societ. v. Absol.* §. 1. et ex his *Laym.* » *hic.* Quia privilegio generali non censetur derogari con- » suetudini, vel statuto particulari, nisi id exprimatur. » (*Clarius id explicat Pal. p. 14. n. 11. cum Suar. Laym. etc., quia omnes religiones privilegium habent ab Innoc. IV. et aliis Pontificibus, ne Religiosi extra ordinem aliis confiteantur sine consensu suorum prælatorum.*) « Usus tamen fert, » ut Regulares peregrinantes, ex præsumpta voluntate supe- » riorum, si ordinis socium non habeant, à quovis alio, » etiam sæculari absolvantur, exceptis reservatis : in quæ si » Religiosi Societatis extra domicilium incidant, videant ordi- » nationes Præp. Gener. c. 6. n. 6. *et Laym. hic.* »

575. — Religiosi peregrinantes, si habent socium sui ordinis, debent ipsi confitêri, ut dicunt communiter *Laym. tr. 6. c. 10. n. 20. Ronc. p. 89. q. 8. r. 1. Tambur. de sacram. pœnit. cap. 5. §. 2. n. 16. Croix l. 6. n. 1524. Salm. tr. 18. c. 4. p. 2. §. 6. n. 125.* (qui benè addunt, modò socius ille sit idoneus, et sic etiam *Laym.* sentire videtur.) Et patet ex verbis *Innoc. VIII.* ut infrà. Si verò desit socius, vel alius confessarius idoneus sui ordinis, benè possunt ex præsumpta licentia prælati confitêri

alteri sacerdoti idoneo regulari, vel sæculari ; et in hoc omnes conveniunt. Sed dubium est, utrùm hic sacerdos debeat esse ad confessiones approbatus? Affirmant *Wigandt tr. 13. n. 83. et Antoine p. 525. v. Porrò, et Conc. p. 339. n. 14. cum Vasq. etc.* Alii verò communissimè et veriùs negant, ut *Suar. de rel. tr. 8. l. 2. c. 17. Spor. p. 255. num. 685. Escob. l. 16. num. 26. Pal. p. 14. n. 12. Elbel p. 296. n. 319. Mazzotta t. 3. p. 474. Roncaglia l. c. Tamb. de pœn. l. c. n. 17. et Salm. d. n. 125. cum Rodr. Bordon., Anton. à Spir. S. Portel. etc.* Et probatur ex concessionibus *Sixti IV.* et præsertim *Innocentii VIII.* (ut ferunt *Palaus, Escob. et Salm. ll. cc.*) qui dixit : *Nos igitur... Fratribus hujusmodi, quos itinerari et per eorum superiores mitti contigerit, ut si aliquem presbyterorum idoneum ex professoribus dicti ordinis habêre non possint, quemcumque alium presbyterum idoneum et discretum religiosum vel sæcularem eligere valeant, qui confessiones eorum audire... licitè possit.* Ubi appositè notant *Salmant. cum S. Antonin. Sylvest., et Soto*, quòd per tò *idoneum sacerdotem*, reputatur quilibet simplex sacerdos aptus ad excipiendas confessiones, etiamsi à nullo prælato sit approbatus, quia olim ante Tridentinum jam quilibet poterat confitêri cuique simplici sacerdoti. Præterea dicunt præfati AA. quòd prælati regulares, præbendo licentiam peregrinandi, aut alibi morandi, tacitè concedunt suis Religiosis licentiam confitendi cuicumque sacerdoti idoneo; et hanc esse testantur consuetudinem Religionum, videntibus et non contradicentibus superioribus. Nec obstat Trid. in *sess. 23. c. 15.* ibi enim concilium requirit confessarium approbatum ab Episcopo tantùm ad confessionem sæcularium, non verò Regularium : neque obstat Breve *Bened. XIV. Quòd communi etc.* sub die 30 Mart. 1742. ubi concessum fuit fratribus Capuccinis, ut in itinere confitêri possint cuicumque confessario, modò ab Episcopo loci esset approbatus; tale enim Breve loquitur tantùm de Capuccinis, qui particularem habebant Constitutionem non confitendi nisi propriis confessariis. Unde perperam *Cont. Tourn. de pœnit. part. 2. cap. 8. art. 4. sect. 6. n. 623.* affert præfatum Breve tanquam commune respectu omnium Regularium. Advertendum cum *Busemb.* quòd facultas prædicta, quam habent Religiosi itinerantes se confitendi cuicumque sacerdoti idoneo, non habet locum respectu casuum reservatorum.

576. — « 10. Quòd si Superiores Regularium Monialibus » sibi subjectis (idem est de Monialibus subjectis Episcopo) » non concedant aliquoties in anno alium confessarium, po- » test, et tenetur illis eum dare Episcopus; quòd si nec is » faciat, ipsæ eligere possunt. *Quintan. t. 3. sect. 26.* ex de- » claratione Cardin. apud *Barbos.*

Idem dicunt *Palud. et sex alii apud Dian. p. 1. tr. 3. res. 39. n. 2.* quia licentia, ut ajunt, jure petita, et injustè negata, videtur à jure concessa, aut saltem à Pontifice ex ejus præsumpta voluntate. Sed hæc sententia, ut rectè dicit *de Alex. Confess. Mon. c. 6. §. 7. q. 9.* minimè est admittenda: primò, quia videtur reprobata ex prop. 13. damnata ab *Alex. VII.* quæ dicebat: *Satisfacit præcepto annuæ confessionis, qui confitetur Regulari, Episcopo præsentato, sed ab eo injustè reprobato.* Præterea videtur reprobata ex *c. Omnis utriusq. sexûs, de pœnit. et rem.* ubi habetur, quòd si quis voluerit alieno sacerdoti confitêri, etiam cum justa causa, non possit ab illo absolvi, nisi licentiam priùs obtineat. Tunc autem licentia injustè negata habetur pro concessa, quando ipsa requiritur tantùm ad executionem actûs, pro quo faciendo jam obtenta sit facultas; non verò quando ex ipsa licentia facultas ad actum conceditur, ut *Pignat. l. 6. cons. 98. n. 41.* In nostro casu autem non supponitur facultas obtenta, cùm hæc dependeat ab approbatione Episcopi. Ex his omnibus apparet, quòd sententia *Busemb.* saltem est valde dubia, et idcò non est tuta in praxi. Idque videtur confirmatum ex bulla *Pastoralis Bened. XIV.*, edita 5 Aug. 1748. ubi §. 5. sic statuitur: *Quia si Episcopus... in hac re negligens esset, ut Monialibus suis bis terve in anno extraordinarii confessarii copiam facere prætermitteret,... tunc volumus majorem Pœnitentiarium, statim ac pro parte Monialium... requisitus fuerit..., extraordinarium confessarium, ex eorum tamen numero, qui ad excipiendas Monialium confessiones ab ipso Ordinario loci approbati fuerint, cum omnibus necessariis... facultatibus concedere et deputare.* Ex quo infertur, quòd si Episcopus negligit dare extraordinarium, nihil aliud monialibus conceditur, quàm ad Pœnitentiarium recurrere. In eadem bulla sancitur, quòd Moniales, etsi non teneantur extraordinario confitêri, tenentur tamen ei se sistere ad audienda monita salutaria. Item, quòd Episcopi hoc idem observent cum conser-

vatoriis. Item, quòd in articulo mortis cuilibet Moniali postulanti concedatur ab Episcopo confessarius particularis: et si monasterium sit exemptum, non concedente prælato regulari, assignetur ab Episcopo, vel recusante etiam Episcopo, à Pœnitentiario majori, si tempus suppetat. Item, quòd si aliqua Monialis renuat confitèri confessario ordinario, deputetur ei alius ab Episcopo pro certis vicibus, et si monasterium sit exemptum, à prælato regulari, et ipso recusante, concedatur ab Episcopo, vel Pœnitentiario majori. Hortatur autem Pontifex Episcopos, ne sint difficiles ad peculiaribus Monialibus extraordinarium confessarium aliquando petentibus concedendum. Demùm statuit, quòd prælati Monialium regulares teneantur bis vel ter in anno assignare extraordinarium ex probatis ab Episcopo ad confessiones Monialium, qui saltem semel in anno sit vel sæcularis, vel alterius ordinis, aliàs deputet illum Episcopus; et eo tempore ordinarius nullius, neque Abbatissæ, neque novitiarum audiat confessiones.

577. — Insuper quoad confessarios Monialium plura sunt hìc advertenda. Notandum 1. quòd omnes confessarii Monialium indigent speciali electione et approbatione Episcopi loci, ex decreto S. C. apud *de Alexand. Conf. Mon. cap.* 6. §. 6. *Qu.* 1. Si verò Moniales sint exemptæ, confessarii earum præsentantur à propriis Prælatis, sed etiam ab Episcopo approbantur ex *constit. Gregor. XV. Inscrutabili*, quam confirmavit *Bened. XIII.* in bulla *Pastoralis* an. 1726. die 27 Mart. Et hoc etiam pro confessione culparum tantùm venialium, ut decrevit S. C. *apud de Alex. ib. Qu.* 2.

Not. 2. quòd confessarii Monialium, elapso triennio, declarantur suspensi ab audiendis ipsarum confessionibus, nisi licentiam S. C. obtineant, ex pluribus declar. S. C. apud *de Alex. ibid. Quæst.* 3. Et hoc valet etiam pro confessariis conservatoriorum, ex alio decreto. *Ibid.* Putat tamen probabiliter *de Alex. ibid.* quòd si aliquis confessarius eligitur pro supplemento, benè potest confirmari per aliud triennium post tempus supplementi, quia prohibitio de non eligendo confessario ultra triennium, prout odiosa, strictè accipienda est de electione ordinaria, non extraordinaria.

Advertit etiam *de Alex. q. 4. in fine*, quòd Episcopi in aliquibus locis ratione deficientiæ confessariorum idoneorum, sinunt ipsos durare ultra triennium.

4..

Advertit idem *de Alexand.* cum *Bordon. q.* 6. quòd aliquando Moniales possunt recusare confessarium ab Episcopo deputatum, ex justa causa, nempe si confessarius sit inimicus propinquorum aliquarum monialium, vel si sit nimis rigidus, etc.

Not. 3. quòd prohibentur eligi in confessarios monialium Vicarii Generales, parochi, si cura notabiliter læderetur, omnes Regulares, ex pluribus decr. S. C. apud *de Alex.* c. 6. §. 6. *qu.* 6. Item canonici pœnitentiarii, ex alia declar. S. C. concilii. Sed benè posse eligi, si Episcopus aliter judicaret, sentit *de Alexand. qu.* 7.

Not. 4. quòd ex decl. S. C. apud *de Alex. qu.* 8. præcipitur confessionalia monialium amovêri à sacristia, vel aliis locis occultis, sed collocari in exterioribus Ecclesiæ. In necessitate tamen licet audire confessionibus in alio loco, modò videtur aspectus confessarii, et Monialis, ut advertit ibi *de Alex.*

Not. 5. stipendium confessarii non posse excedere duos julios pro quolibet die, ut ex declar. S. C. apud *de Alex. qu.* 9. Sed ipse ait, hoc vidêri non esse in usu. Et *Diana*, *ac Scortia* dicunt, quòd si confessarius inserviat cum magna patientia, et assiduitate, possit Abbatissa aliquid ampliùs ei dare ultra stipendium taxatum.

Nota hìc ultimò, quòd capellani exercituum nequeunt absolvere milites degentes in præsidiis sine facultate Sedis apostolicæ, aut licentia Ordinarii, ex pluribus decl. S. C. quas refert *P. Zacharia apud Croix lib.* 6. *p.* 2. *n.* 1518.

DUBIUM IV.

Quid sit reservatio casuum, et quis habeat potestatem reservandi, et absolvendi ab iis?

578 *Quid est reservatio.*

579 *Qu. I. An sit licita, et valida reservatio facta sine causa?*

580 *Qu. II. An ignorantes reservationem casuum papalium ab ea excusentur?*

581 *Dub.* 1. *An excusentur ignorantes casus reservatos ab Episcopis? Dub.* 2. *Quid si casibus episcopalibus sit annexa excommunicatio?*

582 *Dub.* 1. *An possint reservari peccata venialia? Dub.* 2. *An*

peccata merè interna ? Dub. 3. Quid si peccatum fuerit externè leve, et internè grave ?

583 *An Regulares possint reservare casus ; et quos ? An novitii, et familiares sint exempti à casibus reservatis ?*

584 *Vide quæ sunt apud Busemb.*

585 *Quando possit simplex confessarius absolvere à reservatis ? Dub. 1. An si impedimentum sit perpetuum, possit directè absolvere ? Dub. 2. An tunc pœnitens teneatur confitèri, ut possit communicare ? Remissivè ad n. 265. v. Qu. I. Dub. 3. An tunc debeat manifestare etiam non reservata. Remissivè ad eumd. n. 265. v. Qu. II.*

586 *Quid si superior neget facultatem absolvendi ?*

587 *A quo possint absolvi peregrini ?*

588 *Dub 1. Quid, si peccatum est tantùm reservatum in loco confessionis ?*

589 *Dub. 2. Quid, si est tantùm reservatum in patria ? Et quid, si quis discedat à patria in fraudem ? Et quomodo intelligendum tò* in fraudem ?

590 *Dub. 3. An peregrinus possit absolvi à censura reservata in patria ?*

591 *Dub. 4. An peccans in alicna diœcesi, ubi casus est reservatus, incurrat reservationem ? Et an excommunicationem annexam ?*

592 *Dub. 5. An peccans in monasterio exempto, vel in aliena diœcesi, possit absolvi in patria à simplici confessario ?*

593 *Dub. 6. An Episcopi possint absolvere peregrinos à casibus papalibus occultis, et cum eis dispensare in irregularitatibus ? An eamdem facultatem habeant Vicarii Capitulares, et alii prælati habentes jurisdictionem quasi episcopalem ? Not. 1. An Episcopi possint tollere reservationem extra sacramentum ? Not. 2. Quid, si Episcopus inciderit in crimen reservatum ? Not. 3. Quando intelligatur crimen esse occultum ? An autem Episcopus possit dispensare in votis cum peregrinis ? Et in irregularitatibus etc. cum impeditis ? Remissivè.*

594 *Dub. 7. An facultas in cap.* Liceat, *sit pro casibus tantùm ante concilium reservatis ? Dub. 8. An Episcopi possint absolvere à reservatis ab aliis Episcopis ? Dub. 9. An Episcopi possint hanc facultatem generaliter committere ? An possint absolvere à casibus bullæ Cœnæ ? Remissivè* ad lib. 7. n. 82. et seq.

595 *An superior possit aliquando absolvere à reservatis, et pro aliis mittere pœnitentem ad inferiorem ?*

596 *An absolutus ab habente potestatem possit à quocumque accipere absolutionem de reservatis ? Qu. I. An si pœnitens con-*

fiteatur bonâ fide, vel obliviscatur reservati, validè, et libitè absolvatur à simplici confessario?

597 *Qu. II. An confessus superiori, et oblitus reservati possit à quocumque absolvi?*

598 *Qu. III. An per confessionem inculpabiliter invalidam tollatur reservatio? Qu. IV. Quid si confessio fuerit sacrilega.*

599 *Qui possint absolvere à reservatis? An pœnitentiarii? An Mendicantes possint absolvere à casibus Episcopis, vel ab Episcopis reservatis?*

600 *Qu. I. Utrùm in dubio an pœnitens incurrerit casum reservatum, possit à quocumque absolvi? Qu. II. Quid si postea pœnitens cognoscat peccatum ut certum?*

601 *Qu. III. An qui peccavit in confidentiam licentiæ? Qu. IV. An licentia valeat pro peccatis etiam post illam commissis?*

602 *Qu. V. An moniales subjaceant reservationi factæ ab Episcopo? Qu. VI. An subjaceant Moniales exemptæ? Qu. VII. An Episcopus quoad clausuram possit casus Monialium reservare?*

578. — « Resp. 1. Reservatio hæc est negatio jurisdictio-
» nis circa aliquod peccatum. An certum est in Ecclesia pote-
» statem esse quædam peccata reservandi, à quibus inferiores
» confessarii non possint absolvere, ut sic subditi meliùs
» dirigantur, et absterreantur à peccatis, quorum difficilem
» remissionem vident: quamquam, nisi graves causæ sint,
» non debeat quivis, neque qui potest, quidvis facilè reser-
» vare, neque difficulter veniam dare absolvendi à reserva-
» tis, ne alioqui cedat in destructionem, quod debebat in
» ædificationem. Porrò etsi quivis Ordinarius potestatem ha-
» beat reservandi; in parochis tamen consuetudo eam abro-
» gavit. *Vide Suar. d.* 30. *sect.* 5. *c. de Lugo d.* 15. *sect.* 6.
» §. 3. » (*Adverte hìc decretum S. C. concilii apud Fagnan. in c. Cum olim, de præscript. n.* 24. *nempe quòd prælati habentes jurisdictionem quasi episcopalem benè possunt casus reservare.*)

579. — Quæritur hìc I. An sit valida reservatio facta sine justa causa? Communiter affirmant peccare lethaliter superiores, si sine rationabili causa casus reservant. *Vide Holzm. p.* 181. *n.* 690. An autem invalidè reservent? Affirmant *P. Soto, Ledesma, Henr. etc. ap. Escob. l.* 16. *n.* 470, quia ex concilio Trid. *sess.* 14. *c.* 7. Episcopis datum est reservare casus, *in ædificationem* (ut ibi dicitur), *non in destructionem.* Negant

tamen communiùs et veriùs *Laym. l. 5. tr. 6. c. 12. n. 5. Holzm. d. n. 609. Suar. p. 2. d. 59. sect. 4. n. 8. Lugo d. 20. n. 56. Ciera de cas. res. d. 1. n. 13. et Escob. n. 472. cum Sylv. Fag. etc.* Ratio, quia tota jurisdictio emanat ab Episcopo, qui sicut potest confessariis suis, etiam parochis, non concedere facultatem absolvendi aliquem casum, ita poterit reservare ; in omni autem dubio standum pro potestate superioris, qui eam possidet. Limitant verò *Lugo et Ciera* respectu parochorum, si tanta sit reservatio, ut moraliter non possent suum officium exercère, tunc autem illa reservatio tantùm esset nulla, quæ esset posterior et excedens.

580. — Quæritur II. An ignorantes reservationem alicujus casus, ab ea excusentur? Hìc distinguendum inter casus reservatos à Papa, et reservatos ab Episcopo. Si casus sit papalis, commune est inter DD. (contra *Conc. p. 575. n.* 20.) ignorantes à reservatione excusari. Ita *Suar. 3. p. d. 29. sect. 2. n. 11. Sanch. Dec. l. 2. c. 8. n. 5. et c. 11. n. 1. et de matr. l. 9. d. 32. n. 18. Mol. t. 1. de just. d. 92. Laym. c. 12. n. 2. Viva de jubil. q. 11. a. 1. Wig. tr. 14. n. 58. Ciera d. 1. n. 29. Croix l. 6. p. 2. num. 1614. cum Aversa, et Stoz, Tamb. de cas. res. l. 5. c. 5. num. 7. Abelly p. 144. n. 2. Diana p. 5. tr. 9. r. 17. Pal. de pœn. p. 15. §. 2. n. 1. cum Vasq. Gon. et Henr. ac Salm. tr. 18. de privil. c. 4. p. 1. §. 2. n. 9. cum Trull. Vidal, Moya, Caj. Durand. Hurt. Gran. etc. ap. Croix n. 1614. cum Aversa, Gob. etc.*, et probabilem putant *Lugo d. 20. num. 11. et Mazzotta t. 3. p. 455. cum Bon. Fag. Quarti, etc.* Ratio, quia casus papales principaliter reservantur propter censuram, à qua certè excusat ignorantia, juxta dicenda *l. 7. n. 45.* utque patet ex *cap. 2. de Constit. in* 6. ubi dicitur : *Ut animarum periculis obvietur, sententiis per statuta quorumcumque Ordinariorum prælatis ligari nolumus ignorantes, dummodò tamen eorum ignorantia crassa non fuerit, aut supina.* Et licèt in casibus papalibus non reservetur tantùm censura, sed etiam peccatum, ut veriùs et communiùs docent *Sanch. d. n. 5. et Suar. l. c. n. 8. cum D. Thoma, Palud. Gabr. Major. Nav. etc. contra Caj. Durand. et Trull.* ; nam aliàs hæreticus qui bonâ fide confiteretur suum peccatum cuicumque confessario, maneret ab eo absolutus, nec teneretur postea illud superiori confitèri, quod

non videtur probabile ; attamen , quia in casibus Papæ reservatis immediatè reservatur censura (cùm in bullis dicatur , *sub pœna excommunicationis nobis reservatæ*) , et mediatè peccatum quod est censurâ ligatum , ideò cùm peccatum sit indivisibile à censura , reservatâ censurâ , etiam peccatum manet reservatum ; contrà verò , cùm censura sit medium quo reservatur peccatum , sublato medio , id est censura , non remanet reservatum peccatum. Si autem aliquis sciens censuram, ignorabat esse reservatam, *Bon. et alii ap. Mazzotta l. c.* excusant eum à reservatione, sed meliùs dicit *Mazz. cum Quarti* , non excusari , quia is jam consentit in pœnam censuræ , adeòque implicitè in ejus reservationem , et in omnes alios effectus ejusdem, licèt ignoratos.

Diximus , quòd casus papales ut plurimùm reservantur cum censura , sed excipiendi sunt duo casus , qui sunt Pontifici reservati sine censura. Casus 1. est , si quis falsò accusat sacerdotem innoxium de sollicitatione apud judices ecclesiasticos,sive per seipsum, sive procurando ut per alios calumnia inferatur ; ita ex Constitut. *Benedicti XIV.* quæ incipit *Sacramentum.* Casus 2. est (ut fert Auctor libri , cui titulus , *Istruzione per li novelli confessori p. 2. c. 15. n.* 506.) si quis accipiat dona à Regularibus utriusque sexûs , nisi priùs totum restituerit , si dona valeant pluris decem scutorum Romanorum , vel , si valeant minoris , saltem partem ad arbitrium Pœnitentiarii. An autem ab his duobus casibus incurrendis excuset ignorantia? *vide mox dicenda n. sequenti.* Præterea excipiunt *Sanch. de matr. d. n.* 18. *et Coninch. d.* 8. *n.* 82. casum simoniacè promoti vel promoventis ad ordines , ex bulla *Sixti V.* De hoc tamen casu loquens *Sanch. l. c.* dicit illud non incurri ab ignorante , quia hæc reservatio fuit imposita in meram pœnam delinquentium ; sed meliùs dicendum cum *Palao l. c.* non incurri , quia in *Extrav. de Simon.* huic crimini postea imposita est excommunicatio papalis.

581. — Sed dubitatur 1. An ignorantes invincibiliter reservationem , excusentur ab incurrendis casibus etiam ab Episcopis reservatis ? Adsunt tres sententiæ.

Prima sententia universè affirmat, et hanc tenent *Ciera d.* 1. *n.* 31. item *Palud. Graff. Quintanad. etc. ap. Salm. tr.* 18. *c.* 4. *p.* 1. §. 2. *n.* 15. item *Reg. Mald. Bass. Coriol. etc. ap. Mazz. p.* 455, *v. Tertio* , ac probabilem putat *Lugo d.* 20. *n.* 11. Ra-

tio, ut ajunt, quia reservatio habet rationem pœnæ, à qua excusat ignorantia. Hanc sententiam probabilem quoque putant *Salm. ibid. et Roncag. p.* 106. *c.* 2. *q.* 4, (et idem sentiunt *Elbel p.* 303. *n.* 346. *Gobat tr.* 7. *n.* 306. *et Spor. n.* 735. *cum aliis*, dum inquiunt ignorantem pro prima vice posse absolvi). Verùm *Salm. et Roncaglia* diversâ ratione utuntur : fatentur enim reservationem non esse meram pœnam, sed dicunt quòd habet rationem pœnæ medicinalis, ut illius timore retrahantur homines ab atrocioribus peccatis ; at nullo modo retrahi possunt à peccando per reservationem, qui eam ignorant ; unde, cessante fine adæquato reservationis in ignorantibus, cessat etiam reservatio.

Secunda sententia, quæ parum differt à prima, et quam tenet *Joseph de Januar. de casib. reser. res.* 1. et probabilem putant *Viva l. c. et Diana p.* 10. *tr.* 14. *r.* 63. *cum Graff. et Nav.* distinguit, et dicit, incurri quidem reservationem factam ab Episcopo per præceptum particulare ; secùs verò, si facta fuerit per legem generalem, aut statutum synodale, prout sunt casus reservati qui adnotantur in tabella. Ratio quia in primo casu reservatio habet rationem medicinæ, et directè respicit confessarios ; in secundo autem casu, cùm reservatio fiat in statuto, habet rationem pœnæ, et directè respicit pœnitentes.

Tertia sententia verò communior, cui subscribo, universè negat posse absolvi ignorantes reservationem, et hanc tenent *Sanch. de matr. l.* 9. *d.* 32. *num.* 18. *Pal. tr.* 2. *d.* 1. *p.* 19. *n.* 8. *Holzm. p.* 180. *n.* 687. *Wigandt tr.* 14. *n.* 58. *Tamb. de cas. res. c.* 1. *num.* 2. *Ant. p.* 527. *q.* 1. *Concina p.* 563. *n.* 2. *Viva q.* 9. *a.* 3. *n.* 2. *et Croix n.* 1608. *cum aliis communissimè.* Ratio, quia reservatio non est quidem pœna respiciens pœnitentes, sed restrictio jurisdictionis respiciens confessarios, et de hoc non videtur dubitandum ; nam Tridentinum *sess.* 14. *c.* 7. ad ostendendum quòd *sacerdotes nihil possint in casibus reservatis* (ut ibi in fine declarat), hæc verba præmittit : *Nullius momenti absolutionem eam esse debère, quam sacerdos in eum profert, in quem ordinariam, aut subdelegatam* (nota) *non habet jurisdictionem. Magnoperè verò ad christiani populi disciplinam pertinere, SS. Patribus nostris visum est, ut atrociora quædam crimina non à quibus-*

vis, sed à summis duntaxat sacerdotibus absolverentur. Idcò igitur nihil possunt sacerdotes in reservatis, quia carent jurisdictione super illis, cùm Episcopi ob publicum bonum quorumdam graviorum criminum judicium sibi reservent. Patet ergò, quòd reservatio directè respicit confessarios, non pœnitentes. Nec obstat dicere, quòd licèt reservatio respiciat confessarios, eorumque limitet jurisdictionem, finis tamen reservationis directè respicit pœnitentes, cùm tantùm ad pœnitentium remedium reservatio instituta sit, ut nimirùm à culpis atrocioribus retrahantur: unde, cessante fine adæquato reservationis in eam ignorantibus, cessat etiam reservatio. Nam respondetur, quòd finis reservationis non est tantùm, ut fideles à culpis gravioribus absterreantur, sed etiam (prout rectè dicit *Fagnan. in c. Omnis, de pœn. et rem. n.* 90. *cum aliis*) ut recipiant à superioribus pœnitentias, et monita, ac remedia opportuniora, quæ nonnisi à prudentioribus applicari expedit; ergò, cùm in ignorantibus non cesset adæquatè finis reservationis, reservatio non cessat.

Dubitatur 2. An ignorantes excusentur à casu reservato ab Episcopo, si casui est annexa excommunicatio? Certum est, quòd ignorantia excusat ab excommunicatione; dubium est, an tunc excuset etiam à reservatione casûs?

Prima sententia affirmat, et hanc tenent *Wigandt tract. 14. num.* 58. *Ciera d.* 1. *num.* 51. *et Fagund. Bonac. Quarti, Aversa, et Jan. apud Mazz. t.* 3. *p.* 455. *v. Secundo.* Ratio, quia cùm adnectitur casui excommunicatio, reservatio fit indivisibilis; unde qui non incurrit excommunicationem, nec etiam incurrit peccati reservationem.

Secunda sententia verior negat, et hanc tenent *Tamb. de cas. res. c.* 3. *num.* 7. *Suar. de pœn. d.* 29. *sect.* 2. *n.* 11. *Laym. l.* 1. *tr.* 5. *p.* 2. *c.* 6. *n.* 10. *Croix l.* 6. *p.* 2. *n.* 1614. *cum Stoz, et Mazzotta l. c. cum Merol. Bossio, et aliis.* Ratio, quia in hoc differunt casus papales ab episcopalibus; in papalibus enim (ut diximus) principaliter, et indivisibiliter reservatur censura; in episcopalibus verò principaliter, et per se reservatur casus, eique adnectitur censura, ad hoc, ut peccantes fortiùs ligentur, et per duplicem reservationem à peccando absterreantur; et ideò in tabella casuum reservatorum ab Episcopis sic illi adnotantur: *Casus reservati, quibus est annexa excommunicatio.*

« 1. Cùm non sit obligatio confitendi venialia, ea frustrà » reservantur, etsi fortassè possint, saltem à Papa; ideòque » sola mortalia, eaque nonnisi externa graviora, opere con- » summata, prudenter reservantur. » (*Hinc incestus, vel sodomia extra vas, non reservatur; vide Mazzotta t. 3. p. 592. n. 9. et p. 549. Insuper peccata reservata debent esse perfecta in sua specie: unde sodomia imperfecta, v. gr. maris cum fœmina, non intelligitur reservata, ut Cont. Tourn. de 6. decal. præc. art. 6. sect. 2. in init. cum Azor, Sylvio, Conc. etc. ex D. Thoma 2. 2. q. 154. art. 1. ubi ad sodomiam requirit accessum ad indebitum sexum*).

582. — Hìc dubitatur 1. an possint reservari peccata venialia? Negat *Vasq. ap. Croix n.* 1604. Sed communissimè affirmant *Holzm. p.* 182. *n.* 692. *Conc. p.* 559. *n.* 2. *Ciera n.* 63. *et Croix l. c., cum Suar. Lugo, Conc. Fill. Dic. et Aversa.* Ratio, quia licèt non sit obligatio confitendi venialia, tamen ipsa non possunt remitti per sacramentum pœnitentiæ, nisi ex vi jurisdictionis dependentis ab Ecclesia, quæ benè potest negare vel limitare.

Dubitatur 2. an possint reservari peccata merè interna? Videtur negandum, cùm peccata interna, utpote occulta, non subjiciantur judicio Ecclesiæ, quæ non judicat de occultis. Sed communiter et rectè affirmant *Elbel n.* 342. *Viva quæst.* 9. *a.* 2. *n.* 1. *Antoine p.* 527. *q.* 1. *et Croix num.* 1605. *cum Suar. Vasq. Bon. Soto, Sylvio, etc.* Ratio, quia omnia peccata etiam interna absolvuntur vi jurisdictionis, quæ ab Ecclesia (cujus est dare jurisdictionem) benè potest restringi. Unde Ecclesia, reservando peccata interna, non judicat de illis, sed de absolutione ab illis, quæ est actus externus. Advertit tamen *Tambur. de casib. res. l.* 3. *c.* 4 *n.* 13. Ecclesiam nunquam consuevisse hujusmodi peccata interna reservare.

Dubitatur 3. An cadat sub reservationem peccatum externè leve, si internè sit grave? Affirmat *Turrianus in Select. disp. p.* 3. *d.* 31. *dub.* 71. Sed alii veriùs et communiter negant, ut *Lugo d.* 20. *n.* 15. *Suar. de relig. l.* 2. *c.* 18. *n.* 12. *ac Ciera d.* 1. *num.* 69. *cum Granad. Bon. Hering. Sanch. et aliis.* Ratio, quia, licèt actus externus imbibat totam malitiam actùs interni, et totam mereatur pœnam æternam, tamen quoad reservationem, diversa currit ratio, quia superio-

res non intendunt reservare peccata, nisi graviter exteriùs consummata, cùm non soleant reservare interna.

583. — « Unde *Clemens VIII.* statuit, ut prælati religio-
» num, si quidem velint, undecim tantùm casus reservare
» possint, nec plures sine consensu capituli generalis pro tota
» religione, vel capituli provincialis pro provincia. Quod ta-
» men de culpa tantùm, et non de censuris intelligendum est;
» potest enim prælatus aliquid præcipere sub excommuni-
» catione sibi reservata. » (*Sed communiùs et probabiliùs negant DD. posse prælatos imponere censuras super aliquem casum; ita Lugo d. 20. n. 47. Sanch. l. 6. c. 1. n. 15. et Holzm. p. 181. n. 688. cum Diana, quia hoc esset indirectè velle reservare, et eludere prohibitionem Clementis. Et de hoc Cont. Tournely de pœnit. part. 2. cap. 8. art. 4. sect. 5. n. 555. profert decretum S. C. Episcop. sub 7 Julii 1717*).

« Casus autem *Clementis* sunt sequentes : 1. Apostasia à re-
» ligione, etiam retento habitu. 2. Nocturna, ac furtiva è
» monasterio egressio. 3. Veneficia, incantationes, et sortile-
» gia. 4. Proprietas contra votum paupertatis, quæ sit pec-
» catum mortale. 5. Furtum mortale de rebus monasterii. 6.
» Lapsus carnis voluntarius opere consummatus. 7. Juramen-
» tum falsum in judicio legitimo. 8. Procuratio, consilium,
» vel auxilium ad abortum fœtûs animati, etiam effectu non
» secuto. 9. Occisio, vel vulneratio, seu gravis percussio cu-
» juscumque personæ. 10. Falsificatio manûs, vel sigilli offi-
» cialium monasterii. 11. Malitiosum impedimentum; retar-
» datio, aut apertio litterarum à superioribus ad inferiores,
» vel contrà.

Hìc notandum, quòd religiosi exempti non subjacent reservationi Episcopi, nec eorum novitii : *Mazzotta t. 3. p. 458. q. 5.* neque ipsorum familiares, ut habetur ex bulla *Clementis VIII. Superna*, modò (ut ibi dicitur) *inibi sint quasi de familia, et continui commensales.* Id extendit *Bordon.* ad alumnos monasteriorum. Si verò novitius inciderit in casum reservatum ante ingressum, non poterit quidem absolvi à quolibet confessario sæculari, sed poterit à confessario religionis, ob privilegium religioni concessum. *Mazz. l. c. cum Sanchez, Tamb. et aliis.*

584. — « 2. Is, qui confitetur reservatum, mittendus est
» ad superiorem (suadebit tamen charitas, imò aliquando co-

» get, ut ipse confessarius tacitâ personâ. et casu, à superiore » veniam petat absolvendi) » (*Ordinariè tamen loquendo, consultum est, ut confessarius à subeundo tali onere se abstineat, ut Tamb. in Meth. Conf. c. 9. §. 4.*). « Quòd si superior adiri non possit, et sit causa urgens, verbi gratiâ, » timor infamiæ, vel scandali, ex omissione confessionis, » vel communionis, tunc potest inferior absolvere à reservatis, cum onere, ut pœnitens se postea superiori sistat. » (*Vide de censur. lib. 7. n. 91.*). « Quod etiam verum est, » quamvis casus censuram reservatam annexam habeat. » (*Imò hoc est certum ex c. De cætero, et c. Ea noscitur, de sent. excom. Vide lib. 7. n. 86.*). « Porrò eo casu peccata non re» servata tantùm confitèri sufficere putant probabiliter *Sotus*, » *Corduba*, *et Gabr. Anton. Palaus*, *Dian. t. 2. tract. 4.* » *res. 104. et Lugo d. 14. de Euchar. n. 86.*, non improbat » *S. Th.*; tamen *Suarez*, *et alii commun.* docent omnia esse » confitenda, quod tutius est.

585. — Quando igitur adest impedimentum, et urget gravis causa confitendi, quivis confessarius potest indirectè absolvere à casibus reservatis ab Episcopo (et etiam à reservatis à Papa, si Episcopus non possit adiri, ut diximus *n. 565. dub. 2.*). Ita communiter *Laym. c. 12. n. 10. Suar. d. 31. sect. 3. n. 3. Pal. p. 15. Conc. p. 558. n. 10. Wigandt tr. 14. n. 76. Viva q. 9. art. 2. n. 9. Elbel n. 372. Bon. par. 3. §. 3. n. 3. et Ciera n. 74. Salm. de pœn. c. 13. p. 6. n. 74. cum Coninck, Rodr. Henr, etc.* Et hoc etiamsi peccatum sit reservatum cum excommunicatione, ut dicunt *Suar. d. 31. sect. 2. Fill. n. 503. Salm. ibid. num. 75. Ciera l. c. cum Lugo, et Bon. ibid. cum Vasq. Cano, et Led.* (contra *Nav. Sa, etc.*) *Vide dicta n. 265. qu. 3.*

Diximus 1. si adsit *gravis causa*, nempe si nequeat adiri superior sine scandalo, aut nota infamiæ (ut ajunt *Conc. et Wigandt*), vel sine magna difficultate; putà si habens facultatem longè distet (ut dicunt *Laym. Elbel, et Bon.*); et ex alia parte urgeat necessitas communicandi, vel implendi præceptum annuæ confessionis, aut ne diu pœnitens maneat in peccato mortali; ut dicunt communiter omnes præfati AA.

Diximus 2. *indirectè*, unde (juxta sententiam probabiliorem, allatam *n. 265. qu. 1.*) tenetur pœnitens confessario non habenti facultatem in reservata, confitèri alia mortalia

non reservata, ut directè ab his absolvatur, et indirectè à reservatis, ac deinde tenetur, cessante impedimento, reservata confitêri confessario habenti potestatem, juxta dicenda *in dub. seq. et de censur. l. 7. n. 91.* Et sic pariter, si non habeat aliud mortale non reservatum, et dubitet de contritione, urgente præcepto confessionis, tenetur confitêri saltem aliquod veniale, vel mortale aliàs confessum. *Vide dicta d. n. 265.*

Dubitatur 1. An si impedimentum adeundi superiorem sit perpetuum, possit tunc inferior directè absolvere peccatum reservatum sine censura, ita ut pœnitens deobligetur in posterùm ab adeundo superiore, si postea cessabit impedimentum? Affirmant *Sanch. Dec. lib. 2. c. 13. n. 24. et Salm. de censur. c. 2. p. 4. n. 46.*, quia (ut dicunt) nullo jure cavetur adesse onus se præsentandi ad superiorem pro peccatis sine censura reservatis, quæ supponuntur eo casu directè absoluta. Sed veriùs docent *Suar. d. 30. sect. 3. n. 8. Laym. c. 12. num 10. et Ciera n. 164. cum communi*, quòd extra articulum mortis nullus inferior sacerdos potest directè absolvere à reservatis: *Extra quem articulum* (dicit *Trid. sess. 14. cap. 7.*) *sacerdotes nihil posse in casibus reservatis.* Hoc verò procedit in casibus episcopalibus; nam in pontificiis regula juris est (ut benè ait *Suar. l. c.*), quòd quoties non patet aditus ad Pontificem, potest pœnitens directè absolvi ab Episcopo, vel, cùm etiam adsit impedimentum adeundi Episcopum, à quolibet confessario, cum onere in posterùm se præsentandi ad Pontificem, quando poterit, si impedimentum non est perpetuum; nam si est perpetuum, omninò liberatur, juxta dicenda *lib. 7. num. 88.* De absolutione autem horum casuum papalium pro eis qui sunt impediti Pontificem adire, *vide alia dicenda de cens. lib. 7. n. 84.*

Dubitatur. 2. Utrùm habens peccatum reservatum, si desit confessarius qui habeat facultatem, teneatur confitêri apud inferiorem, urgente necessitate communicandi? Quamvis negativa sententia non sit improbabilis; communior tamen et probabilior est affirmativa, quia ante communionem fieri debet confessio, saltem formaliter integra, quando materialiter fieri nequit. *Vide dicta n. 265. Quæst. 1.*

Dubitatur 3. Utrùm hujusmodi pœnitens volens confitêri apud inferiorem, tenetur tunc manifestare tam mortalia re-

servata, quàm non reservata? *Vide ibid. qu. II.* ubi diximus probabilem esse sententiam negativam, nisi manifestatio reservatorum sit necessaria, ut confessarius possit rectè judicare de dispositione pœnitentis, et opportuna remedia præscribere. Unde si confessarius interroget, tenetur omninò pœnitens etiam reservata manifestare. nam (ut benè ait *Lugo d. 16. n. 123.*) esto pœnitens per se aliquando non teneatur aliqua manifestare, debet tamen ea patefacere, si interroget confessarius, qui jus habet agnoscendi statum ejus conscientiæ, tam utì judex, ut rectè possit judicare de dispositione, quàm utì medicus, ut remedia salutaria queat applicare. Et huic videtur collimare id quod docet *D. Th. Suppl. 3. p. q. 9. art. 2. ad 4.* ubi ait : *Etiamsi sacerdos non possit de omnibus absolvere, tamen tenetur pœnitens ei omnia confitèri, ut* (nota) *quantitatem totius culpæ agnoscat.*

586. — « 3. Si superior injustè neget facultatem absolvendi » à reservato, posse ab alio confessario etiam directè absolvi, » affirmant *Henriq. et Dian. p. 2. t. 4. resol. 29.* esse proba- » bile. Sed rectiùs negant *Laym. l. 3. tr. 6. c. 13. Card. de* » *Lugo d. 29. n. 188.* » (*Et hanc tenendam puto cum communi, quam tuentur Lugo d. 20. n. 148. Laym. c. 13. n. 5. Salm. de pœn. c. 13. p. 4. n. 62. et Ciera d. 1. n. 126. cum Suar. Soto, Alensi, Med. etc. Ratio, tùm quia, ex Trid. ut suprà, sacerdotes inferiores nihil possunt in reservatis, tùm quia, sicut valida est injusta reservatio, ita etiam injusta denegatio facultatis*).

« 4. Peccant superiores, si sine justa causa difficiles se » præbeant in concedendis licentiis pro absolutione reser- » vatorum. *Quintan. t. 3. num. 13. ex Fag. Conc. et aliis 10.* » Et si ex negatione timeatur grave subditi detrimentum, » peccant contra charitatem, et justitiam. *Lugo, Diana p.* » *6. t. 6. r. 66.* » (*Unde ait Ciera d. 1. n. 109. cum Suar. ex D. Thoma, Superiorem regulariter non debère esse difficilem in concedenda facultate; ac proinde peccare, si eam neget, casu quo sciat pœnitentem nullo modo posse induci ad ipsum adeundum*).

« 5. Si superior confessario regularium ad hoc deputato » neget facultatem absolvendi, confessarius autem judicet » debère concedi, potest is pro ista vice absolvere. *Avers. q.* » *17. sect. 5. Lugo d. 20. sect. 4.* referens sic declarasse *Clc-*

5..

» *mentem VIII.* habèrique in quarto tomo Bullarii, bulla » 26. *Urbani VIII.*, » (*Ita etiam communiter Salm. ibid. n.* 65. *cum Gabr. et Viva q.* 9. *a.* 4. *n.* 7. *qui notat quòd tò* pro ista vice, *intelligitur toties quoties interciderit. Et de hoc Cont. Tourn. loc. cit. n.* 551. *profert decretum S. C. de consensu Urbani VIII.*) « et *Quintan. t.* 3. *sect.* 11. dicens non » esse dubium ea de re : additque ex aliis septem probabile » esse, idem posse, si viro religioso, pio, docto, et pru- » denti, licèt non ex designatis de facto, neget *Dian. p.* 5. » *t.* 5. *res.* 126. *et par.* 6. *t.* 6. *res.* 56. *et par.* 9. *t.* 5. *r.* 15. » *ex Pellizzario* (qui vult idem esse, si pœnitens ipse petat) » *et aliis.* Imò *Quint. l. c.* censet probabile, quòd idem fieri » possit, si superior adiri nequeat, et urgeat tempus cele- » brationis, vel communionis, v. g. quia sine nota non potest » abstinêre, cùm alii omnes communicent. *Ibid. ex Trull.* » *et aliis sex.* Denique *Dian. p.* 2. *tr.* 2. *res.* 26. notat ex » *Suar. de relig. l.* 2. *c.* 15. regulares semel sine licentia » suorum superiorum posse absolvi à reservatis, putà eos, » qui adhuc, et quatenùs hoc privilegium commune habent » cum FF. Minoribus, quorum id esse testatur *Emmanuel* » *Rodr. t.* 1. *qq. Reg. q.* 62. *art.* 6.

« 6. Nihilominùs certum est posse aliquando superiorem » justis de causis negare facultatem, et cogere subditum, » ut ad se veniat. *Card. de Lugo l. c.* Nam si ex casu reser- » vato grave scandalum, vel damnum communitatis timea- » tur, potest superior negare absolutionem, donec pœnitens » per se, vel confessarium superiori det sufficientem notitiam ad illud evitandum : aliàs non est satis tutus, nec dispo- situs ad absolutionem. Quare si confessarius eo casu urgeat absolutionem, debet is attendere, ut pœnitens obligationi suæ satisfaciat in adhibendo remedio communi malo, vel damno, si sit ejus periculum, quia, nisi hoc faciat, non potest absolvi, non ex defectu jurisdictionis, sed quia non est dispositus. Ad hoc tamen requiritur, ut et obligatio » pœnitentis certa sit, et alia remedia adhibêri non possint. » *Suar. de rel. l.* 8. *c.* 5. *n.* 10.

587. — « 7. Peregrinus, quoad reservationem, judicandus » est juxta diœcesim, in qua versatur : in qua quæ reservata » sint, discant pastores ex agendis, aut consuetudine.

Quæritur igitur, an peregrinus discedens in aliam diœcesim

possit ibi absolvi à casibus reservatis? Si peccatum in utraque diœcesi est reservatum, commune est apud omnes non posse absolvi à quolibet confessario; ita communiter *Suar. d.* 30. *sect.* 1. *n.* 6. *Nav. Man. c.* 17. *n.* 261. *Lugo d.* 20. *n.* 69. *Bon. d.* 5. *q.* 7. *par.* 5. §. 2. *n.* 9. *et alii passim.* Posse verò absolvi à confessario habente facultatem in reservata, dicunt *Suar. Bon. et Lugo l. c. et P. Milante in prop.* 12. *damn. ab Alex. VII. p.* 102. *ac Viva qu.* 9. *a.* 3. *n.* 5. *in fine, cum communiori,* quia (ut ait *Suar.*) talis pœnitens judicandus est quoad confessionem tanquam incola illius diœcesis.

588. — Sed dubitatur 1. An possit absolvi à simplici confessario peregrinus habens peccatum quod est reservatum in illa diœcesi, sed non in patria?

Prima sententia affirmat, quam tenent *Fagund. et Stoz apud Croix n.* 1651. *ac Sotus apud Viva q.* 9. *art.* 4. *n.* 4. *v. Equidem,* (qui probabilem putat) *et alii apud Suar. d.* 30. *sect.* 1. *n.* 6. Ratio, quia peregrinus debet judicari juxta leges superioris sui, cujus tacito consensu confessarius loci eum absolvit.

Secunda sententia verò negat, et hanc tenent *Suar. l. c. Lugo p.* 20. *n.* 72. *Bon. part.* 5. §. 2. *n.* 11. *Concina p.* 570. *n.* 4. *Wig. tr.* 14. *n.* 58. *Ciera d.* 1. *n.* 61. *et Salm. de pœn. c.* 13. *p.* 3. *n.* 26. *cum Villal. Dian. Aversa, et Dicast.* ac probabilem etiam putat *Viva l. c.* Ratio, tùm quia peregrinus debet se conformare legibus loci, in quo se subjicit judicio sacramentali; tùm quia, sicut talis pœnitens sentit commodum, ut possit à quolibet confessario absolvi de peccatis reservatis tantùm in sua patria, prout dicemus in dubio sequenti; ita debet sentire incommodum, ut non possit absolvi à peccatis reservatis in loco confessionis. Et sic resolvit S. C. Episc. 17 Novemb. 1616. apud *Pitton. de Confess. n.* 620. Hæc sententia est quidem communior, et longè probabilior, quia peregrini, stante hodierna consuetudine (ut mox infrà dicetur), nempe quòd absolvuntur ubique à quocumque confessario approbato, hodie non ampliùs absolvuntur ex voluntate suorum Episcoporum, sed ex voluntate Ecclesiæ, quæ talem consuetudinem approbando tribuit facultatem, ut habeantur ipsi tanquam incolæ loci ubi confitentur; cùm autem reservatio (ut probavimus *n.* 581.) respiciat confessarios, non pœnitentes, confessarius loci nequit absolvere

cos à peccato, in quo sibi limitata est jurisdictio à suo Ordinario.

589. — Dubitatur 2. An possit absolvi peregrinus irretitus peccato, quod est tantùm in sua patria reservatum ?

Prima sententia negat, et hanc tenent Auctor *de Offic. confess. apud Croix lib. 1. c. 1. art. 2. quæst. 18.* item *Vega, Comitol. Nugnus, et Megala apud Dian. part. 1. tr. 4. r. 103. et Soto, Fag. Graff. etc. ap. Salm. de pœn. c. 13. p. 3. n. 23.* Ratio, quia cùm peregrinus absolvatur ex licentia sui Episcopi, non videtur credibile quòd Episcopus, qui in sua diœcesi casum reservat, non reservet etiam extra.

Secunda sententia verò communissima et verior affirmat, eamque tenent *Lugo d. 20. n. 71. Suar. d. 30. sect. 1. n. 4. cum Cajet. S. Antonin. et Palud. Concina p. 570. n. 4. Roncag. p. 106. quæst. 1. r. 2. Mazzotta t. 3. p. 470. Croix n. 1631. Cabassut. lib. 3. c. 12. n. 1. cum Vasq. Bonac. ac Salm. ibid. n. 24. cum Præpos. Gabr. Henr. etc.* Ratio, quia sic habet universalis consuetudo, ut peregrini quoad confessionem reputentur utì incolæ loci ubi versantur. Hæcque consuetudo approbata est consensu prælatorum, et maximè *Eugenii IV.* qui (utì ferunt *Lugo, et Salm. ll. cc.*) approbavit, quòd ii, qui in alieno Episcopatu bonâ fide versantur, se gerant in ordine ad confessionem sicut incolæ illius loci. Valde autem rationabilis est talis consuetudo, aliàs confessarii vix possent ullum peregrinum absolvere, cùm sæpissimè accidat, quòd neque pœnitentes, neque confessarii sciant casus in aliena diœcesi reservatos.

Idque confirmatur ex bulla, *Superna, Clementis X.* edita 21 Junii 1670. (relata in extensum apud *Croix lib. 6. p. 2. n. 1502.*) in qua sic dicitur, *Posse autem regularem confessarium in diœcesi, in qua est approbatus, confluentes ex alia diœcesi à peccatis in ipsa reservatis, non autem in illa, ubi idem confessarius est approbatus, absolvere; nisi eosdem pœnitentes noverit in fraudem reservationis ad alienam diœcesim pro absolutione obtinenda migrasse.* Quæ limitatio valet non solùm pro confessariis regularibus : sed etiam (imò tantò magis) pro sæcularibus, ut rectè dicunt *Croix n. 1631. Viva quæst. 9. num. 3. art. 4. et Ronc. p. 106. quæst. 1. r. 2.* ex declaratione S. C. *apud Dianam.*

Quomodo autem intelligendum illud *in fraudem reserva-*

tionis, multùm DD. discrepant. *P. Conc. p.* 570. *n.* 4. dicit intelligi, si non fiat bonâ fide ; et in hoc reverà conveniunt omnes, sed sic non explicatur ubi consistat fraus, quod est punctum difficultatis. Alii verò, ut *P. Mazzotta t.* 3. *p.* 470. *in fine, cum Tamb. et aliis*, explicant tò *in fraudem*, si casus deductus sit ad forum contentiosum, secùs si occultus ; sed hæc explicatio non videtur congrua, cùm Pontifex non loquatur de foro externo, sed tantùm de sacramentali. Alii, ut *P. Milante in prop.* 12. *damn. ab Alexandr. VII. p.* 102. (cui consentit *Wigandt tr.* 14. *n.* 60.) sic explicat : Tunc enim dicitur pœnitens in fraudem reservationis aliò migrare, quando peccavit in confidentiam absolutionis obtinendæ, ubi peccatum reservatum non erat. Si verò postquam crimen commisit, ut faciliùs absolvatur, aliò divertit, non censetur per fraudem operari, quia nullo intercedente dolo, sed causâ majoris facilitatis à sua diœcesi abscedit : non secùs ac si accederet ad aliam diœcesim, in qua idem crimen foret reservatum, sed plures adessent pœnitentiarii à quibus possit absolvi. Et ita sentit etiam *Palaus tr.* 3. *d.* 1. *p.* 24. §. 5. *num.* 4. *cum Basil. de Leone* (quibus adhærent *Salm. de leg. c.* 3. *p.* 3. §. 2. *n.* 63. *circa fin.*) dum dicit habentem casus reservatos posse peregrinari eâ intentione, ut alii confiteantur. Sed huic explicationi, nempe quòd illud *in fraudem* intelligatur de peccato in confidentiam, neque acquiescere valeo, cùm Pontifex prohibeat absolvi, non qui peccant in fraudem, sed qui in fraudem migrant ad alienam diœcesim. Alii, ut *Passerin. t.* 1. *q.* 187. *art.* 1. *n.* 562. *et Auctor libri* (*Istruz. per li novel. confess. part.* 2. *cap.* 22. *n.* 503.) *et Campione p.* 63. *num.* 18. dicunt pœnitentem tunc migrare in fraudem, si ad solum finem obtinendi absolutionem aliò discedat, sine alio rationabili motivo. Alii tandem probabiliùs, ut *Lugo d.* 20. *n.* 70. *cum Fagundez*, *Ronc. p.* 106. *quæst.* 1. *r.* 2. *et Viva quæst.* 9. *art.* 3. *n.* 4. *cum Portel.* explicant tò *in fraudem*, quando quis alienam petit diœcesim ob principalem finem obtinendi absolutionem, vitandique judicium proprii pastoris. Ratio, quia fraus dicitur intervenire, ubi lex redditur elusoria, ut ait *Barbosa*, *axiomate* 102. *num.* 4. Eluderetur autem hìc reservationis lex, si pœnitens aliò migraret ex principali motivo petendi absolutionem. Unde benè ipse absolvi poterit, si abscesserit ad ali-

quam diœcesim ob aliquem honestum finem, putà negotii agendi, vel indulgentiæ lucrandæ; vel ut confiteatur cum minori incommodo, aut citiùs confessionem expediat; vel ut confessarium incognitum, aut prudentiorem inveniat, qui meliùs eum dirigat, et tranquillitati conscientiæ consulat, et similia. Secùs (ut diximus) si ibi accederet ex principali fine, ut effugiat judicium sui superioris, vel ut faciliùs absolvatur. Neque tunc proderit huic pœnitenti, quòd bonâ fide credat hoc ei non esse vetitum; nam licèt tunc ipse non migraret cum fraude, reverà tamen migraret in fraudem reservationis. Et hoc dicit *Roncag. p.* 106. *qu.* 2. procedere etiamsi pœnitens accederet aliquò ad confessarium habentem facultatem absolvendi à reservatis, quia tunc etiam eadem fraus interveniret. Idemque ait *Mansi de casib. res. p.* 1. *q.* 1. *n.* 19. (cui adhæret *Ronc. ibid.*) de eo qui in fraudem reservationis peccatum reservatum in patria extrà committeret, ad hunc finem obtinendi ibi postea absolutionem. Sed huic ego non adhæreo, quia hic non jam migraret in *fraudem reservationis pro absolutione obtinenda*, ut habetur in bulla *Clementis* (ut suprà *hoc lib.* 589.), sed migraret aliò, ne incurreret reservationem.

590. — Dubitatur 3. An pœnitens extra diœcesim possit absolvi à censura, quæ tantùm in patria est reservata? Affirmant *Passer. t.* 3. *q.* 187. *n.* 470. *et alii.* Sed meliùs negant *Wigandt tr.* 14. *num.* 59. *et Ronc. p.* 106. *q.* 1. *r.* 2. Ratio, quia tota facultas simplicis confessarii absolvendi à censuris habetur *ex c. Nuper, de sent. excom.* ibi autem dicitur simplex confessarius non posse absolvere à censuris, quando sunt reservatæ, quapropter in censuris reservatis confessarius simplex nihil potest.

591. — Dubitatur 4. An peregrinus peccando in alia diœcesi, ubi casus ille est reservatus, incurrat reservationem, et nequeat ibi absolvi nisi à facultatem habente?

Prima sententia negat; et hanc tenent *Pelliz. Diana, et alii ap. Mazzotta p.* 457. qui probabilem putat; quia peregrini (ut asserit ex *Sanch. Azor, Con. etc.*) non tenentur legibus loci, in quo versantur, nisi ibi saltem quasi domicilium habeant.

Secunda sententia tamen probabilior affirmat, quam tenent idem *Mazz. l. c. et Aversa q.* 17. *sect.* 3. Ratio, tum quia,

licèt peregrinus probabiliùs (ut diximus *de legib. lib. 1. n.* 156.) non subjaceat legibus loci per quem transit, tamen ratione delicti illò tunc, quò peccat, fit subditus; tùm quia, et fortiùs (ut diximus *n.* 588.) confessarius, quem respicit reservatio, non potest absolvere peregrinos, nisi juxta limites jurisdictionis, quam habet à suo Ordinario.

Incurret igitur iste peregrinus casum reservatum, non tamen incurret excommunicationem illi annexam, ut veriùs dicunt *Coninck d. 13. dub. 7. n. 58. Suar. de censur. d. 5. sect. 1. num. 8. Salm, eod. tit. c. 1. p. 9. n. 117. cum Sylvest. Avila, Covar. ac Mazzotta l. cit. et t. 4. p. 265. cum Sayr.* (*contra Abbat. Graff. etc.*) idque probant ex *cap. A nobis* 21. *de sent. excomm.* ubi sic dicitur : *Solos subditos comprehendi sub excommunicatione lata ab Episcopo pro futuris delictis.* Ratio est, quia excommunicatio non potest ferri nisi in subditos et contumaces; peregrini autem, quamvis constituantur subditi ratione peccati; tamen, cùm ante peccatum non fuerint subditi, nequeunt dici contumaces. Et hoc sive excommunicatio sit inflicta per modum sententiæ particularis, sive per modum statuti generalis; quia alienigenæ non subjacent his censuris, nisi contraxerint domicilium, vel quasi, in loco ubi illæ sunt latæ, ut probabiliùs dicunt *Salm. de censur. ibid. n. 116. et 117. cum Sanch. Less. Sylv. Bon. Candido, Sayr. Avila et Covar.* (*Vide dicta l. 1. n.* 156.) Excipit *Mazzotta l. c.* excommunicationes quæ feruntur per statutum respiciens commune bonum territorii, etc. *Vide dicta l. 1. n.* 157.

592. — Dubitatur 5. An peccans intra diœcesim, sed in monasterio exempto, incurrat casum reservatum?

Prima sententia negat, et hanc tenent *Baucius, et Henriq. ap. Dianam p. 10. tr. 14. r. 7.* qui probabilem censet. Ratio, quia (ut dicunt) non incurritur reservatio, quando committitur peccatum, ubi nulla est reservatio.

Secunda sententia verò communior, quam amplectimur, affirmat, eamque tenent *Suar. de censur. d. 5. sect. 4. n. 6. Con. dub. 13. eod. tit. dub. 7. n. 63. Pal. tom. 1. tr. 3. d. 1. p. 24. §. 5. n. 30. Fill. tr. 11. n. 149. Concina de pœnit. p. 370. n. 5.* et probabilem putant *Bon. de cens. q. 1. p. 11. num. 8.* et idem *Diana l. c. cum Bord. Salas, Pasq. Vidal, etc.* Ratio (ut

dicunt) quia monasteria Regularium, esto sint exempta quoad personas, non tamen sunt exempta quoad locum. Sed hæc ratio non omninò suadet, quia (ut diximus *l. 1. n.* 157.) probabiliter hujusmodi monasteria etiam quoad locum sunt exempta, dum Tridentinum *sess. 14. c. 5. de Reform. in fine* appellat tam personas, quàm loca exempta. Ratio mihi potior est, quia casuum reservatio (ut diximus *n.* 581.) non jam respicit pœnitentem, sed confessarium cui limitatur jurisdictio: unde confessarius, qui absolutionem non ex alia impertire potest huic pœnitenti, quàm ex facultate sui Episcopi, nequit illum absolvere, cùm ab eodem Episcopo facultas sit ei limitata. Et ob eamdem rationem idem dicendum cum *Ronc. p.* 106. *q. 1. r. 1. Conc. l. c. Salm. de pœn. c. 13. p. 3. n.* 26. *Lugo d.* 20 *n.* 72. *et aliis*, si talis pœnitens peccatum, quod est reservatum in sua patria, commiserit in diœcesi, ubi reservatum non est: is quidem non poterit in propria diœcesi absolvi à simplici confessario.

593. — Dubitatur 6. An Episcopi possint absolvere peregrinos in sua diœcesi versantes à casibus papalibus, et cum eis dispensare in irregularitatibus et suspensionibus Papæ reservatis? Quoad hanc dispensationem pertinet, decisum est à *Gregorio XIII* (ut refert *Fagn. in c. Dilectus, de tempore ord. n.* 56. *p.* 375.) nihil posse Episcopum cum alienigenis, etiamsi hi fungentes officio prætoris, aut medici in ejus diœcesi commorentur. Quoad absolutionem verò casuum, communè est apud DD. quòd Episcopus benè potest absolvere peregrinos à casibus papalibus, modò sint occulti, ex facultate Tridentini in *c. Liceat* 6. *sess.* 24. Ita *Suar. de pœnit. d.* 30. *sect. 2. n.* 3. *et de censur. d.* 41. *sect. 2. n.* 12. *Sanch. Dec. l. 2. c. 11. n.* 8. *ad* 17. *et de matr. l.* 3. *d.* 23. *n.* 12. *Bon. de cens. d. 1. q.* 3. *p. 2. n.* 5. *et Barbosa in Trid. l. c. nu.* 43. *cum Henr. Zer. Garcia, Naldo, Duardo, Navar. Boss. Marchino, Trull. Homob. etc.* Nec obstat quòd concilium hanc facultatem Episcopis concesserit tantùm erga *delinquentes sibi subditos;* nam, uti rectè dicunt AA. præfati, subditi etiam dicuntur tales peregrini, qui in foro sacramentali subjiciuntur Episcopo diœcesano. Idque refert *Suar. l. c. de censuris, n.* 10. declaratum fuisse à S. C. quæ respondit, posse absentem à sua diœcesi absolvi ab Episcopo illius diœcesis in qua moratur, non autem à suo; rationem reddens, quia concilium in *d. cap.*

Liceat loquitur de absolutione sacramentali in foro conscientiæ, quæ requirit præsentiam.

Eamdem autem facultatem habent Vicarii capitulares Sede vacante, ut dicunt communiter *Sanch. Dec. l.* 2. *c.* 11. *n.* 15. *Croix l.* 7. *n.* 135. *et Salm. de cens. c.* 2. *p.* 5. *n.* 54. *cum Bon. Henr. et Avila.* An autem eamdem facultatem habeant abbates et alii prælati habentes jurisdictionem quasi episcopalem? Negant *Concina p.* 571. *n.* 8. *Barbosa in Trid. sess.* 24. *c.* 6. *n.* 7. *cum Garc. Gav. Led.* item *Suar. in* 3. *p. t.* 4. *d.* 30. *sect.* 2. *n.* 6. ex quadam declar. S. C. ubi dictum fuit: *In hoc decreto Trid. non comprehenduntur habentes jurisdictionem ordinariam et quasi episcopalem, sed tantùm Episcopi privativè quoad omnes alios.* Ratio, quia talis facultas specialiter Episcopis est concessa, et in concessionibus strictè interpretatio facienda est. Affirmant verò *Sanch. loc. cit. n.* 5. *et de matr. l.* 8. *d.* 3. *n.* 9. *Croix l.* 7. *n.* 141. *Salm. l. c. cum Henr. et Avila, Fagnan. in cap. Accedentibus, de exces. præl. n.* 29. item *Sayr. Duard. Pal. Portel. Trul. Boss. etc. apud Barb. loc. cit.* Ratio, tùm quia, (ut probat *Fagnanus*) nomine *Episcoporum* veniunt etiam prælati qui habent jurisdictionem quasi episcopalem privativè ad Episcopos; tùm quia, quando concessio facta est in jure, habet rationem legis, quæ extendi debet ad omnes casus ubi eadem ratio currit: eadem autem ratio procul dubio currit tam pro Episcopis quàm pro hujusmodi prælatis, quia aliàs eorum subditi non haberent ad quem recurrerent pro absolutione prædictorum casuum. Neque obstat, ait *Sanch.*, declaratio S. C. quia de ea non constat authenticè, neque illi (ut ait) necessariò standum est. An prælati regulares hanc habeant facultatem in subditos? Affirmat *Sanch. num.* 15. *etc. apud Barb. alleg.* 39. *n.* 18. ob bullam *S. Pii V.* Sed negat *Croix l. c. cum Dicast.* ex decr. S. C. et *Mendo ibid.* confutat dictam bullam.

Hic autem notandum 1. ex præfata declaratione S. C. (contra id quod dicunt *Salm. cit. n.* 54. *cum Suar. Sanch. Bon. etc.*) decisum esse, quòd Episcopi extra sacramentum pœnitentiæ non possunt absolvere à prædictis casibus papalibus. Idque fert *Fagn. in cap. Dilectus, de temp. Ord. n.* 56. *p.* 575. declaratum fuisse etiam à *Greg. XIII.* Notandum 2. declaratum quoque esse à S. C. (*apud Fagn. ibid. n.* 54.) quòd si Episcopus inciderit in aliquod crimen, de quo fit mentio in dicto

c. Liceat, poterit deputare proprium ipsius confessarium, esto sit extra suam diœcesim, ad se absolvendum cum eadem facultate quâ ipse posset alios sibi subditos absolvere. Notandum 3. ab eadem S. C. concilii declaratum fuisse (*apud Fagn. n. 37. et 38.*) non esse tutum in conscientia qui absolveretur aut dispensaretur à proprio Episcopo in casibus, sive irregularitatibus, aut suspensionibus contractis ob crimen patratum coram duobus, vel tribus testibus, quia Tridentinum utitur termino *occultis*, quòd propriè loquendo est illius quod probari non potest. Et ita etiam sentiunt *Graff. Garc. et Armendar. apud Barbos. in Trid. sess. 24. c. 6. n. 25.*, asserentes dici occultum, quod non potest probari. Sed alii communiter dicunt illud esse occultum, quod non est notorium, et quod potest aliquâ tergiversatione celari, etiamsi per aliquos testes probari possit; ita *Suar. t. 4. d. 13. sect. 2. n. 2. Sanch. de matr. l. 8. d. 34. n. 55. Bonac. de cens. d. 1. q. 3. p. 2. n. 1. cum Avila, Reg. Azor, Contin. Tourn. de censur. part. 1. cap. 5. art. 1. r. 3. v. Possunt Episcopi, cum Sayr. Salm. de cens. c. 2. p. 5. n. 59. cum Pal. Henr. Pell. etc.* item *Barbos. loc. cit, n. 26. cum Mol. Comit. Fagn. Gav. Vival. Vega, Sa, Gutt. Piasec. Ugolin. Duard. Marchin. Boss. et aliis innumeris* ex Glossa *apud Cont. Tourn.* qui ait : *quandoque dicitur occultum, quod probari potest.* Hinc docent *Sanch. Cont. Tourn. Bonac. cum Avila, Azor et Reg. ac Salm. l. c. cum Pelliz. Henr. Pal. etc.*, tunc crimen dici publicum, quando scitur à majori parte oppidi, viciniæ, vel collegii, modò (ut ajunt *Sanch. Salm. ibid. et Cont. Tourn.*) saltem ibi sint decem personæ.

Utrùm autem Episcopus possit cum peregrinis dispensare in votis? et an cum impeditis adire Pontificem, urgente necessitate, possit etiam dispensare in irregularitatibus, et impedimentis matrimonii? *Vide dicta lib. 1. de leg. et lib. 4. de voto n. 262. et n. 552.*

594. — Dubitatur 7. An facultas à Tridentino intelligatur Episcopis concessa pro solis casibus et irregularitatibus Papæ reservatis ante concilium? Affirmant *Floronus, et Garcias ap. Dian. p. 7. tract. 2. r. 20.*, ex quadam declaratione *Gregorii XIII.* ubi dictum fuit, Episcopum non posse absolvere monialem frangentem clausuram ab excommunicatione occulta reservata Pontifici ob bullam *S. Pii V.* Unde idem dicendum

inferunt de aliis excommunicationibus post Tridentinum impositis. Sed valde probabiliter negant *Sanch. Dec. l.* 6. *c.* 15. *n.* 76. *cum Sorb. Bon. de claus. Monial. t.* 1. *q.* 1. *p.* 5. *n.* 1. *p.* 692. *et de censur. d.* 1. *q.* 3. *p.* 2. *n.* 1. *Delbene de imm. eccl. d.* 8. *dub.* 16. *Renzi t.* 2. *p.* 285. *cum Suar. et Mazz. p.* 460. *ac Dian. r.* 20. *et* 22. *cum Boss. ac Beja.* Ratio, quia concilium indefinitè concedit Episcopis facultatem absolvendi *in quibuscumque casibus occultis etiam Sedi apostolicæ reservatis;* ubi autem lex non distinguit, nec nos distinguere debemus. Ad dictam autem declarationem *Gregorii XIII*, respondent præfati AA. de ea non constare authenticè. Sed hæc responsio mihi non satisfacit; nam præter *Floronum, et Garciam*, ut supra, ac *Sanctorell. de hæret. c.* 5. *dub.* 1. *n.* 1. atque *Zecchium, et alium Auctorem ap. Sanch. l. c.* qui testantur de veritate hujus declarationis, magnam probationem mihi facit *Fagnan. in c. Dilectus, de temp. ord. n.* 32. *t.* 1. *p.* 375., qui eamdem declarat. ut firmam adducit; et huic auctori minimè videtur in hoc fides neganda, cùm ipse 15 annos functus sit munere secretarii S. C. concilii, unde meliùs aliis poterat callere de rebus gestis in eadem congregatione: tantò magis quòd exponit factum cum suis peculiaribus circumstantiis: refert enim quòd Episcopus Florentinus petiit, an vigere Tridentini in *c. Liceat*, potuisset absolvere quamdam monialem quæ occultè et ad malum finem clausuram fregerat, non obstante bulla *S. Pii V.* quæ subjecit moniales frangentes, necnon licentiam concedentes, comitantes, etc. excommunicationi, *à qua præterquam à Romano Pontifice, nisi in mortis articulo, absolvi nequeant?* Plures Cardinales sentiebant non posse absolvere, quia in bulla aderat clausula, *nisi in articulo mortis*, et quia bulla confecta fuerat post concilium, sed cùm alii huic sententiæ non adhæsissent, res delata est ad summum Pontificem, qui declaravit Episcopum non posse absolvere; unde animadvertendum cum *eod. Fagn. in c. Quoniam, de Const. n.* 29. *et* 30., facultati à Tridentino Episcopis concessæ in dicto *c. Liceat*, derogatum fuisse pro casibus contentis in duabus bullis, nempe in bulla Cœnæ, et in hac præfata *S. Pii V.* propter clausulas derogatorias, nempe in prima, *non obstantibus decretis cujusvis concilii:* et in hac secunda, *nisi in mortis articulo.* Hinc dicimus quòd quælibet bulla, ubi adsunt prædictæ clau-

sulæ, aufert facultatem Episcopis absolvendi casus occultos Papæ reservatos. Non verò aliæ bullæ in quibus nulla adest derogatoria clausula, ut *Dian. p. 7. tr. 2. r. 21.*

Dubitatur 8. An Episcopi possint absolvere à casibus occultis, reservatis ab aliis Episcopis etiam cum censura? Respondent affirmativè *Bon. de censur. d. 1. q. 3. p. 2. num. 6. et P. Cutillus in Addit. ad Mancin. Pract. visit. infir. p. 3. de cas. reser. dub. 38.* Ex eo, quòd in dicto *cap. Liceat* Tridentini dicitur concedi omnibus Episcopis facultas absolvendi *delinquentes in quibuscumque casibus occultis etiam Sedi apostolicæ reservatis.* Ex qua particula *etiam* satis ostenditur comprehendi facultas absolvendi à casibus, et excommunicationibus adhuc ab aliis Episcopis reservatis. Hanc opinionem olim probabilem censuimus; sed postmodùm negativam coacti fuimus tenêre ex duplici declaratione S. C. conc. sub die 24 Jan. 1711. et die 29 Novemb. 1712. in *Thesaur. Resolutionum S. C. tom. 1. p. 392.* Sed maximè ex declaratione emanata à *Bened. XIV.* die 21 Augusti 1752. quæ incipit, *Pias Christi fidelium etc.* Cùm enim in civitate Januensi concessum fuisset privilegium cuidam confraternitati sub invocatione *S. Mariæ de Succursu*, ut confratres eligere possent quemlibet confessarium ab Ordinario loci approbatum, cum facultate absolvendi eos in articulo mortis, et bis in vita à casibus *etiam Sedi apostolicæ* reservatis; Pontifex declaravit per enuntiatum privilegium, *absolvendi facultatem... non verò etiam Ordinariis locorum reservatis... per Nos in præcitatis nostris litteris concessam fuisse, et consequenter absolutiones... contra præsentis declarationis nostræ tenorem forsan de præterito impertitas, aut in posterùm impertiendas, nemini suffragari potuisse, sive posse, decernimus, et declaramus. Vide Bullar. Bened. XIV. et eumdem de Synodo lib. 5. c. 5. num. 9.*

Dubitatur 9. An Episcopus hanc facultatem Tridentini possit generaliter aliis sacerdotibus committere? Negant *Henriq. Menoch. et Corduba apud Sanch. de matr. l. 2. d. 40. n. 16.* qui dicunt posse tantùm delegare in casibus particularibus, non verò generaliter. Idque inferunt ex verbis concilii in dicto c. *Liceat*, ubi conceditur Episcopis facultas absolvendi *per se ipsos, aut Vicarium ad id specialiter deputandum.* Sed probabiliùs, et communissimè affirmant posse Episcopum generaliter committere vices suas quoad absolvendos casus

papales occultos, quia hoc modo jam alii sacerdotes reputantur specialiter deputati. Ita *Sanch. loc. cit. n.* 17. *et Dec. l.* 2. *c.* 11. *n.* 23. *Suar. de pœnit. d.* 30. *sect.* 2. *n.* 9. *Barbosa in Trid. sess.* 24. *c.* 6. *n.* 45. *in fine, Laym. l.* 1. *tr.* 5. *c.* 3. *p.* 2. *n.* 2. *Croix l.* 7. *n.* 155. *et Salm. de cens. c.* 2. *p.* 5. *n.* 54. *cum Navar. Gran. Vega, etc.* Ratio, quia facultas hæc competit Episcopis jure ordinario, cùm ipsa sit annexa dignitati episcopali, et ideò benè potest alteri generaliter delegari. Hinc rectè ait *Sanch. l. c. de matr. n.* 16. *cum Nav.* Vicarium Episcopi non habêre potestatem absolvendi ab his casibus ex generali commissione vicariatûs, nisi specialiter ab Episcopo committatur. Hoc quoad absolutionem casuum: quoad facultatem autem dispensandi in irregularitatibus et suspensionibus in eodem cap. Episcopis impertitam dicunt *Sanch. l. c. Dec. n.* 25. *ex Suar. et Barb. l. c. n.* 45. *in fine, cum aliis* (*contra Mar. Alter.*) etiam posse ab Episcopo illam delegari generaliter cuicumque sacerdoti, cui Episcopus suam facultatem committat: hocque ex potestate ordinaria, quam Episcopi habent.

Utrùm autem Episcopi possint absolvere ab hæresi, et ab aliis casibus bullæ Cœnæ? *Vide dicenda de cens. l.* 7. *n.* 82., ubi negativam sententiam tuebimur.

595. — « 8. Superior, auditis solis reservatis, potest ab » iis absolvere, et reliqua inferiori committere, ex causa ur- » gente: qualis tamen non est multitudo negotiorum, ut do- » cent *Suarez, Fernand. et Fill.*, sed alia gravior; tùm quia » etiam occupatissimus potest dare facultatem adeundi alte- » rum, cum onere postea comparendi; tùm quia integritas » confessionis est de jure divino.

Certum est, quòd nulla multitudo negotiorum potest esse sufficiens causa ad dimidiandam confessionem, ut rectè ait *Croix l.* 6. *p.* 2. *n.* 1254. *cum Suar. Laym. Vasq. et aliis passim;* maximè hodie post prop. 59. damn. ab *Innoc. XI.* quæ dicebat: *Licet sacramentaliter absolvere dimidiatè tantùm confessos, ratione magni concursùs pœnitentium, qualis v. g. potest contingere in die magnæ alicujus festivitatis, aut indulgentiæ.* An autem possit superior absolvere pœnitentem à reservatis, et pro aliis eum remittere ad inferiorem? Alii universè affirmant, ut *S. Anton.* 3. *p. tit.* 14. *c.* 19. §. 6. *et Palud. Cajet. Sa, et Henr. apud Laym. l.* 5. *tr.* 6. *c.* 12. *n.* 8.,

quia dicunt hanc esse Ecclesiæ consuetudinem. Alii verò, ut *Suar. d. 31. s. 1. n. 10. Nav. c. 26. n. 6. et Laym. l. c. cum Adriano, Sylvest. et Cano* negant hanc consuetudinem, et dicunt id tantùm licêre in casu gravis necessitatis, putà si superior non posset se expedire ab aliquo gravissimo negotio, et contrà, necessarium judicaret personaliter audire peccatum reservatum. Idque admittunt *Lugo d. 20. n. 78. Salm. de pœn. c. 8. p. 5. n. 134. Croix dict. n. 1254. et Pal. p. 15. §. 5. n. 3. cum Vasq. et Con.* Sed in casu rarissimo, addito quòd pœnitens esset in necessitate communicandi, et nollet eadem peccata bis confitêri. Hoc ultimum non videtur improbabile, posito casu cum omnibus his conditionibus : *vide dicta n.* 484 et 487.

596. — « 9. Qui à superiore absolutus est à reservatis, potest ab iisdem postea absolvi à quovis : quia non sunt ampliùs materia necessaria confessionis.

« 10. Qui bonâ fide confitetur, nesciens suum casum esse reservatum, vel sacerdotem carêre potestate circa illum, validè quidem absolvitur, cum onere tamen comparendi. *Præp.* » (*juxta dicenda l. 7. n. 91.*) « Similiter si confessarius probabiliter credit non esse reservatum, esto reverà sit, valet absolutio. *Less. Dian. p. 9. t. 9. res. 29.* » (*Cum Lug. Dicast. et Salm. de pœn. c. 15. p. 2. n. 15. et potest absolvere, etiamsi dubium sit negativum; vide dicenda n.* 600.)

« 11. Qui confitens habenti potestatem ordinariam, delegatamve in reservata, oblitus est inculpabiliter reservatum, potest illud postea confitêri etiam inferiori, et absolvi. Quod etiam valet, saltem si prior habuerit potestatem ordinariam, etiamsi prior absolutio ob indispositionem, vel alium defectum pœnitentis invalida fuisset. Ratio est, quia is intendit absolvere, quantum potuit, ergò saltem sustulit reservationem, quod fieri potuit, absque sacramento. *Vide Præp. in 3. p. q. 9. d. 4. n. 24. Merat. t. 3. d. 30. s. 3 Dian. p. 4. tr. 4. res. 124.*

Quæritur I. An in casibus allatis à *Busemb.*, nempe si pœnitens bonâ fide confiteatur peccatum reservatum non habent potestatem, vel si inculpatè peccati illius obliviscitur, aut de eo confiteatur urgente necessitate, confessarius simplex validè et licitè ipsum absolvat?

Negat *Antoine p. 529. q. 5.* et per se loquendo sua sententia

satis est probabilis ; ut enim diximus (*n.* 265. *Quæst. I.*), probabile est cum *Vasquez*, *Cont. Tourn. Armil. Gerson. Trull. etc.* confessarium simplicem omni carêre jurisdictione in habentem reservata, cùm non sit suus competens judex : ideò neque à non reservatis potest eum absolvere.

Secunda sententia verò communis, et probabilior affirmat, quam tenent *Suar. Pal. Lugo*, *Concina*, *Salm. et alii allati dicto n.* 265. Ratio, quia, licèt confessarius non possit sine rationabili causa absolvere à non reservatis, non absolvendo à reservatis in quæ potestate caret, non per hoc tamen caret potestate in non reservata ; unde quando bonâ fide confitetur pœnitens, vel habet necessitatem confitendi, tunc benè potest directè absolvi à non reservatis, et indirectè à reservatis. Et cùm hæc sententia sit communis, ut fatetur ipse *Antoine*, et valde probabilis, imò certè probabilior, ut diximus, benè potest deduci in praxim, nam (ut probavimus *n.* 573.) est moraliter certum, quòd cum opinione probabili Ecclesia supplet jurisdictionem.

597. — Quæritur II. An si pœnitens confessus sit superiori, et inculpabiliter sit oblitus peccati reservati, poterit deinde cuilibet illud confiteri, et absolvi?

Prima sententia communissima affirmat, et hanc tenent *Busemb.* ut suprà, *Lugo d.* 20. *n.* 85. *et* 89. (ubi vocat communem) *Sanchez de matr. l.* 8. *d.* 15. *n.* 21. *Pal. p.* 15. §. 15. *n.* 5. *Holzm. p.* 184. *n.* 697. *Ciera d.* 1. *n.* 90. *Viva q.* 9. *art.* 4. *n.* 2. *Salm. de pœn. c.* 15. *p.* 3. *n.* 45. (qui etiam asserunt communem) *et Escob. l.* 16. *n.* 510. *cum Cano*, *Fill. et Adriano*, *Cov. et Led.* Ratio, quia præsumitur superior pœnitentem rectè dispositum velle liberare ab omni vinculo peccatorum à quo potest ; idque videtur confirmari verbis illis quæ ad absolutionem præmittuntur : *In quantum possum et tu indiges, etc.* Et hoc admittunt *Pal. l. c. Salm. l. c. n.* 45. *cum Con. et Aversa* (*contra alios*), etiamsi confessio fiat apud inferiorem delegatum, quia adhuc censetur superior velle per illum reservationem auferre.

Secunda sententia verò negat, eamque tenent *Suar. d.* 31. *sect.* 4. *n.* 12. *Conc. p.* 573. *n.* 14. *Antoine p.* 530. *qu.* 6. item *Sylvest. Ang. Rosel. et Gabr. ap. Lugo d.* 20. *n.* 85. et *fortè probabiliorem* vocat *Holzm.* Illi dicunt non tolli reservationem sive confessio fiat superiori, sive delegato. Ratio

est valde urgens, quia ad auferendam reservationem requiritur, ut peccatum subjiciatur judicio superioris, eò quòd finis reservationis est (ut probavimus *n.* 581.) nedum ut pœnitentes à peccato absterreantur, sed etiam ut convenientem medicinam et pœnitentiam recipiant. Unde non censetur ablata reservatio, nisi ex aliquo positivo indicio habeatur præsumptio, voluisse superiorem reservationem auferre, ut rectè dicit *Concina;* vel nisi pœnitens (ut ait *Suar. n.* 15.) ad hunc finem adiverit superiorem vel habentem facultatem, ut ab omnibus reservatis absolvatur, et hanc suam intentionem illi manifestaverit. Necnon benè excipit *Suarez n.* 20. quando privilegium fuerit concessum in favorem pœnitentis, prout est privilegium jubilæi, et bullæ *Cruciatæ*. Cæterùm, præcisis istis tribus exceptionibus, hanc secundam sententiam probabiliorem censeo : et hanc *Sylvius t. 4. Suppl. qu.* 20. *art.* 2. *circa fin.* tenet ut veram cum *Sylvestr. Angelo, Adriano, Navar. Covar. Bonac. Sa, Coninck, et aliis pluribus*, quibus consentit *Pontas cas.* 25. et adhæret *Contin. Tourn. de pœnit. part.* 2. *cap.* 8. *art.* 4. *sect.* 6. *n.* 580 *et seq.* Licèt prima videatur etiam probabilis, tum ob auctoritatem DD. qui (ut fatetur ipse *Concina*) communiter eam docent; tum quia probabiliter potest præsumi superior consentire, ut auferatur reservatio, semper ac pœnitens confitetur apud habentem potestatem. Omninò tamen dicendum puto, reservationem non auferri, quando adesset positiva præsumtio, quòd si superior audivisset peccatum reservatum, absolutionem distulisset.

598. — Quæritur III. An per confessionem inculpabiliter invalidam tollatur reservatio? Negat *P. Conc. p.* 674. *n.* 16. sive confessio fiat ordinario, sive confessario delegato. Ratio, quia superior non tollit reservationem, nisi sacramentaliter absolvendo, unde quando confessio est invalida, non aufertur reservatio; inferior contrà, cùm nihil possit in reservata extra sacramentum, quoties sacramentum est nullum, peccata manent reservata. Sed communis sententia, et probabilior affirmat, et hanc tenent *Suar. d.* 31. *sect.* 4. *n.* 10. *Wigandt tr.* 14. *n.* 77. *Lugo dist.* 20. *n.* 106. *Pal. p.* 15. §. 6. *n.* 2. *Holz. p.* 185. *n.* 696. *Roncag. p.* 109. *qu.* 6. *r.* 2. *Viva de jubil. qu.* 11. *art. ult. n.* 2. *Croix n.* 1475. *Bonac. dist.* 5. *q.* 7. *p.* 5. §. 5. *n.* 9. *cum Vasq. Fill. Reg. Nugno, Rodr. etc. ac Salm. de pœn. c.* 13. *p.* 3. *n.* 41. *cum*

Sylvest. Cajet. et Conc. Ratio, quia reservatio principaliter ordinatur, ut peccata deferantur superiori, utque ipse super ea ferat judicium præbendo monita salutaria, ac pœnitentiam imponendo; unde semper ac subditus suum peccatum subjicit judicio superioris, vel alius habentis facultatem, jam obtinetur finis reservationis. Nec valet dicere, quòd tam Ordinarius, quàm delegatus, non tollunt reservationem nisi per absolutionem sacramentalem, quæ hic deëst, cùm confessio sit nulla; nam respondetur, quòd superior benè potest sine absolutione sacramentali, ut fatetur ipse *Concina*, reservationem auferre. Esto autem inferior non possit tollere reservationem nisi per sacramentalem absolutionem; attamen, cùm subditus peccatum ei defert, tunc superior ipse, cùm jam consequatur finem reservationis, censetur illam auferre, vigore consuetudinis (ut dicunt *Salmanticenses*) communi DD. auctoritate firmatæ.

Quæritur IV. An tollatur reservatio per confessionem culpabiliter nullam?

Prima sententia negat, eamque tenent *Concina*, *Holzm.*, *Viva*, *Croix ll. cc.* eamque absolutè veram vocat *Ronc. r.* 3. citans *Lugonem et Salm.*, sed non benè, nam isti omninò oppositum tenent. Ratio, quia non præsumitur superior velle, quòd subditus ex sua iniquitate commodum reportet. Hæc sententia est quidem valde probabilis, sed contraria est longè communior, nec caret suâ probabilitate.

Secunda sententia igitur affirmat, et hanc tenent omnes AA. allati pro secunda sententia in quæstione præcedenti, exceptis citatis in quæstione præsenti. Ratio, quia pro confessione sacrilega currit eadem ratio ac pro inculpatè nulla; alius enim est finis confessionis, alius reservationis: finis confessionis est, ut remittatur peccatum, finis autem principalis et directus reservationis est, ut hujusmodi peccata reservata committentes subjiciantur judicio superioris; ergò cùm subditus peccatum suum superiori defert, et pœnitentiam ab eo impositam acceptat, etiamsi sacrilegè confiteatur, jam obtinetur finis reservationis, quamvis non remittatur peccatum. Quòd autem peccator ex tali iniquitate commodum reportet, hoc per accidens evenit; nam licèt ex voluntate interpretativa nollet auferre reservationem, si sacrilegium agnosceret, tamen ex voluntate actuali tunc jam vult auferre.

Rectè verò excipiunt *Wigandt, et Lugo, cum Suar. et Vasq.* si pœnitens culpabiliter reticeat ipsum peccatum reservatum; vel si (ut ait *Lugo*) illâ sacrilegâ confessione inculpabiliter obliviscatur confitêri peccatum reservatum : quia minimè præsumitur superior in tali sacrilega confessione velle auferre reservationem peccati sibi non dclati. Item excipit *Suarez*, si pœnitens habuerit animum non vitandi in posterùm peccatum illud reservatum, vel non implendi pœnitentiam impositam; dicit verò tolli reservationem, si animum mutet. Item rectè addit *Bonac.* semper tenêri pœnitentem, etiamsi postea ab inferiore de illo peccato reservato absolvatur, implêre pœnitentiam à superiore impositam. Item excipienda est (ut diximus *n.* 537.) confessio invalida sive culpatè sive inculpatè facta in jubilæo; quia ibi, cùm Pontifex non præbeat facultatem absolvendi reservata, nisi ad finem, ut fideles lucrentur jubilæum, non censetur velle auferre reservationem, si illi jubilæum non lucrantur; *vide dicta n.* 537. *Qu. II.*

599. — « Resp. 2. A reservatis absolvere potest 1. Ipse » reservans. 2. Ejus in spirituali jurisdictione superior. 3. » Cui ipse delegavit. 4. Sacerdos inferior, quando superior » adiri non potest, v. g. à reservatis Papæ absolvere potest » Episcopus eos, qui Romam ire non possunt.

Pœnitentiarii majores cathedralium, quamvis habeant potestatem ordinariam absolvendi, non possunt tamen absolvere à reservatis Episcopo, vel ab Episcopo, et tantò minùs eam delegare, ut habetur ex declarat. S. C. concilii die 6 Julii 1647. *apud Pitton. de confess. num.* 881. Idque tenent *Viva q.* 9. *art.* 4. *n.* 1. *Roncaglia p.* 108. *qu.* 1. *r.* 2. *Barbosa coll.* 581. *n.* 24. *et Diana p.* 9. *tract.* 8. *r.* 11. qui reprobat contrariam consuetudinem (si fortè alicubi adest) tanquam irrationabilem.

« Resp. 3. Extra periculum mortis, *de quo vide dicta du-* » *bio superiore*, nullus inferior per se, et directè absolvere » potest, nisi ex jure, vel privilegio concedatur. Dicitur I. autem » *per se;* quia de indirecta, et per accidens colligitur ex dictis.

« Dicitur 2. *Nisi, etc.* quia à casibus papalibus absolvere » potest Episcopus per se, vel Vicarius, quando sunt occulti, » ut docet *Navar. c.* 27.

Unde resolves :

« Mendicantes ex vi juris communis non possunt absolvere » à reservatis Episcopo : quia ut sic non habent potestatem » majorem parochis ; et privilegium quod circa hoc habue- » runt, sublatum est decreto *Urbani VIII.* anno 1628. » (*Hoc etiam confirmatur ex prop.* 12. *inter damnatas ab* » *Alex. VII.*) Excipit tamen *Aversa cum Diana p.* 8. *t.* 7. » *res.* 71. eos casus, qui Episcopis à jure tantùm reservantur ; » imò *Quintan. t.* 1. *tract.* 5. *sect.* 14. affirmat Regulares » adhuc posse absolvere, sicut ante decretum, eò quòd hoc » in provinciis non sit promulgatum, quod *Dian. p.* 9. *t.* 6. » *resol.* 51. non audet probare, nisi ad Episcopum non pa- » teat recursus ; tunc enim ab ipsis reservatis posse absol- » vere, sicut possunt à Papæ reservatis. *Granat. Dian. part.* » 5. *tit.* 14. *res.* 58. *Vide* etiam *Præp. qu.* 19. *d.* 1.

Certum est quòd Regulares nequeunt absolvere à casibus reservatis ab Episcopis, ut communiter dicunt cum aliis *Salm. de pœn. c.* 13. *p.* 3. *n.* 52. *Viva in prop.* 12. *damn. ab Alexand. VII. n.* 13. *et Cabassut. Theor. jur. lib.* 1. *cap.* 11. *n.* 5., ex bulla *Greg. XIII. Cùm à sacra.* Et hoc sive casus sint reservati ab Episcopo, sive ab ejus synodo, ut rectè ait *Croix n.* 1628. *cum Viva* (quidquid dicat *Pelliz.*) ; nam id quod agitur à synodo, principaliter ab Episcopo agitur, qui est caput illius.

An autem Regulares possint absolvere à casibus Episcopis à jure communi reservatis ? *Vide infra lib.* 7. *n.* 99., ubi dicemus probabiliùs esse quòd possint, exceptis tamen sex casibus à *Clemente VIII.* reservatis, nimirùm, percussio clerici, duellum, violatio immunitatis ecclesiasticæ, violatio clausuræ monialium ad malum finem, simonia realis, et simonia confidentialis ; facultas enim à prædictis casibus absolvendi expressè à *Clemente* fuit Regularibus adempta. *Vide lib.* 7. *n.* 95. Probabiliter igitur absolvere possunt procurantes abortum fœtus animati, cùm hic casus non fuerit à *Clemente* reservatus ; *vide cit. n.* 99. *in fin.*

600. — « Resp. 4. Si confessarius dubitet, an pœnitens » lapsus sit in mortale reservatum, si quidem dubium sit » positivum, potest (sequendo opinionem probabilem, et

» judicando probabiliter non esse reservatum) absolvere. Si » verò dubium sit negativum, posse absolvere negant aliqui, » ut *Armil. Cord. etc.* Probabiliùs affirmant *Suar. Fill. Henr.* » *Hart. Bon. Lugo d.* 20. *sect.* 2.

Quæritur I. Utrùm in dubio, an pœnitens incurrerit casum reservatum, possit illud absolvere simplex confessarius? Si dubium est facti, nempe si pœnitens dubitet, an peccaverit graviter, vel non, communior est sententia quòd possit absolvi à quolibet confessario; quia reservatio est strictæ interpretationis; unde debet intelligi de peccatis certè gravibus; ita *Concina p.* 567. *n.* 15. *Suar. de censur. d.* 40. *sect.* 6. *n.* 5. *Lugo dist.* 20. *n.* 18. *Sanch. Dec. l.* 1. *c.* 10. *n.* 23. et DD. mox infrà citandi cum aliis passim (*contra Wigandt tr.* 14. *n.* 53.). Si verò dubium est juris, nempe si quis dubitaret, an aliquod peccatum sit reservatum, negant *Concina*, *et Wigandt l. c.* item *Arm. v. Casus n.* 13. *et Antoine p.* 528. *qu.* 2. Ratio, quia cùm dubitatur an peccatum sit reservatum, dubitatur etiam an confessarius facultatem habeat absolvendi, unde confessarius dubiam tantùm habens facultatem, non potest absolvere. Sed pariter communiter affirmant DD. ut præter *Suar. Lugo*, *Sanch. ll. cc.* docent *Fill. tr.* 21. *c.* 4. *n.* 172. *Bonac. p.* 5. §. 4. *n.* 5. *Escob. lib.* 16. *n.* 447. *cum Sa*, *Anacl. p.* 624. *n.* 4. *Tamb. de cas. res. l.* 5. *c.* 4. *n.* 7. *Elbel n.* 643. *Viva q.* 9. *art.* 2. *n.* 4. *Diana p.* 4. *tract.* 5. *r.* 4. *Sporer p.* 162. *n.* 733. *cum Gob. et Quintan. et Salm. de pœn. c.* 13. *p.* 2. *n.* 15. *cum Avers. Portel. Dicast. Henr. Hurt. et aliis.* Et hoc, sive dubium sit positivum, vel negativum, quia in utroque eadem ratio currit. Ratio autem est, tùm quia (ut diximus) reservatio strictè interpretatur; tùm quia melior est conditio possidentis: unde, licèt dubitetur, an peccatum sit reservatum, certum tamen est confessarium suam possidere facultatem absolvendi. Præterquam quòd, cùm hæc sententia sit communis, et certè probabilis, certum etiam est Ecclesiam jurisdictionem supplêre, juxta dicta *n.* 573. et sic respondetur rationi oppositæ. Neque obstat, ut objicit *Concina*, quòd *Clemens VIII.* prohibuerit omnibus confessariis etiam privilegiatis absolvere à casibus, *etiam dubiis in bulla Cœnæ reservatis;* et in Extrav. *Perlectis*, declaratur percussio clerici esse reservata Papæ, etiam quando dubitatur, nùm sit levis vel gravis; nam hujusmodi prohibi-

tiones magis firmant nostram sententiam, quòd confessarius in aliis casibus possit absolvere, qui sunt dubiè reservati; exceptio enim firmat regulam. Hic autem sciendum quòd *Clemens* (ut referunt *Roncaglia*, et ipse *Antoine ll. cc.*) anno 1602. decretum illud moderavit de medio auferens verba illa, *dubiè reservatis.*

Limitant verò hanc sententiam *Bonac. et Sanch. ll. cc. ac Bonasp. et Alph. de Leone ap. Salm. ibid. n.* 14. (atque probabile putat *Diana loc. cit.*) si crimen in foro externo habeatur ut certum, quia tunc idem judicium formandum est pro foro interno. Sed veriùs refutant hanc limitationem omnes AA. pro nostra sententia citati, et signanter *Salm. Lugo*, *Escob. Sporer*, *et Tamb.* Ratio, quia in foro externo non creditur pœnitenti, quia nemo in causa propria testari potest; aliud tamen est in foro interno, ubi omninò credendum est pœnitenti, cùm ipse tantùm possit esse suæ conscientiæ testis.

Quæritur II. An qui confessus est inferiori peccatum dubiè reservatum, omninò liberetur à reservatione, etiamsi postea illud cognoscat ut certum? Negat *Concina*, quia, licèt peccatum dubiè reservatum ob dubietatem facti possit absolvi à quolibet confessario, tamen quando de illo pœnitens postea certè recordatur, tenetur adire superiorem; confessio enim peccati dubiè reservati non efficit quin peccatum illud sit reservatum. Sed communiter alii affirmant ut *Lugo dist.* 20. *num.* 22. *Escob. lib.* 16. *n.* 451. *Sporer p.* 262. *num.* 734. *Viva qu.* 6. *art.* 2. *n.* 4. *cum Bald. ex Sanch. Dec. lib.* 4. *cap.* 44. *et Salm. de pœn. c.* 13. *p.* 2. *n.* 16. *cum Dicast. Aversa*, *et aliis.* Ratio, quia cùm peccatum dubiè reservatum est confessum, jam directè est absolutum (ut ipse *Concina n.* 15. concedit), ac proinde manet directè ablata reservatio: unde, quamvis teneatur pœnitens, cùm recordatur peccati certi, priùs confessi ut dubii, illud iterùm tanquam certum confitèri, ut ad supplendam integritatem illud exponat utì erat in conscientia, ejusque cognitam gravitatem confessario manifestet, juxta dicta *n.* 478. tamen non tenetur ampliùs se sistere superiori pro ablatione reservationis, quia, ablato peccato, ablata est etiam reservatio.

601. — Quæritur III. An absolvi possit à reservatis, qui peccavit in confidentiam licentiæ? Videtur negare *Covarr. et alii apud Lugo dist.* 20. *n.* 129. Sed affirmandum cum com-

muni sententia, quam tenent *Sanch. Dec. lib. 4. cap. 54. n. 18. Fill. tr. 8. n. 262. Lugo n. 130. cum Vill. Led. etc. ac Salm. ibid. p. 3. n. 40. cum Bonac. Molf. Aversa, Gabr. etc.* Ratio, quia, esto concedens licentiam nolit, ut peccatores propter ipsam faciliùs peccent, non tamen excludit quominùs ii, qui occasione ejus peccaverint, possint absolvi, si verè proponant illud vitare.

Quæritur IV. An licentia data de absolvendis reservatis extendi possit ad peccata post ipsam commissa? Distinguendum: Si concessio facta fuit præcisè pro peccatis narratis, vel per tot vices commissis, tantùm pro eis valere potest. Secùs verò, si licentia est concessa indefinitè; ita communissimè, et valde probabiliter *Lugo dist. 20. n. 122. cum Bon. et Præpos. Ronc. p. 110. qu. 7. cum Passer. Mansi, et Gabr. ac Salm. de pœn. c. 13. p. 3. n. 39. cum Aversa, Leand. Dic. etc.* Dummodò, rectè limitant, non interponatur magna distantia (putà ultra mensem: ut ait *Ronc. cum Mansi*) inter concessionem licentiæ, et commissionem novarum culparum: intellige, si pro quodam particulari pœnitente sit tantùm impertita licentia. Item benè advertit *Ronc.*, præfatam sententiam non procedere, si licentia impertita fuerit intuitu alicujus festivitatis.

602. — Hìc addenda sunt aliqua circa reservationem casuum respectu monialium.

Quæritur igitur V. An moniales subjaceant casibus, et censuris ab Ordinario in diœcesi generaliter reservatis? Negant *Cesped. et alii apud de Alexand. Confess. Mon. c. 6. §. 2. qu. 9.* quia (ut dicunt) moniales, cùm indigeant speciali directione Episcopi, juxta regulas ipsarum, non comprehenduntur legibus conditis ad directionem universalem populi. Addunt, quia verba, quæ possunt accipi in genere et in specie, in materia odiosa, ut est reservatio, in specie sumi debent, ut *Seraph. Dec. 853. num. 7.* Affirmat verò subjacere communis sententia cum *Diana, Bord. et de Alex. l. c.* Quia, quando verba generalia concurrunt cum verisimili mente legislatoris, tunc omnes comprehenduntur, qui in lege non sunt expressè excepti. Et hæc est verior.

Quæritur VI. An prædictæ reservationi subjaceant etiam moniales exemptæ? Affirmat probabiliter *Tamb. Conf. et l. 5. de cas. res. c. 3. n. 4.* quia in *Const. Inscrutabili, Gre-*

gorii XV. statuitur, quòd confessarii monialium exemptarum omninò approbandi sint ab Episcopo loci : Episcopus igitur (ait *Tamb.*) sicut potest his confessariis limitare in approbatione tempus, locum, et personas; sic etiam potest limitare casus. Negant verò adhuc probabiliter *Pelliz. et Quint. apud Tamb. n.* 3. *ac P. de Alex. d. c.* 6. §. 2. *qu.* 10. *cum communi*, ut asserit : quia monasteria exempta sunt prorsùs extra jurisdictionem Episcopi, ac si essent extra territorium, ut communiter ibi dicunt *Bonac. Bord. etc.* Et quamvis Episcopus debeat approbare earum confessarios quoad idoneitatem, non potest tamen ipse limitatè eos approbare, cùm expressè in *Constit. Clementis X. Superna*, dicatur posse ab Episcopo limitari tempus, locum, et personas, sed nihil dicitur de peccatis, quæ aliunde à prælatis regularibus monialibus exemptis jam reservantur.

Quæritur VII. An Episcopus circa clausuram, ut delegatus Sedis apost. possit reservare casus quoad moniales exemptas, v. g. si ostio aperto loquantur cum sæcularibus ? Affirmat *de Alex. l. c. qu.* 12. *cum Baucio.* Ratio, quia (ut dicunt) stante delegatione concessâ à *Trid. sess.* 25. *c.* 5. Episcopis, respectu ad clausuram, habentur moniales tanquam non exemptæ, ita ut in casu transgressionis, ipsæ non jam à Prælato regulari, sed ab Episcopo sunt absolvendæ; hoeque colligunt ex decreto *Clementis VIII.* ubi prohibetur regularibus, ne absolvant vi cujuscumque privilegii à casibus Ordinario specialiter reservatis. Sed hæc ratio non satis probatur, unde non videtur improbabilis sententia opposita *Dianæ, et Pasq. apud Alex. ibid.* qui dicunt delegationem prædictam concessam Episcopis respicere tantùm forum externum; verba autem *Trid.* hæc sunt: *Bonifacii VIII. Constitutionem.... renovans S. Synodus, universis Episcopis.... præcipit, ut in omnibus monasteriis sibi subjectis, ordinaria, in aliis verò Sedis apost. auctoritate, clausuram sanctimonialium, ubi violata fuerit, diligenter restitui... procurent.*

Hic ultimò notandum cum *Ronc. p.* 110. *qu.* 9. *r.* 1. quòd ex decretis à S. C. emanatis anno 1601 et 1602 auctoritate *Clementis VIII.* et anno 1607 auctoritate *Pauli V.* quicumque confessarii præsumentes prætextu alicujus privilegii absolvere à casibus reservatis Papæ, vel Episcopis, incurrunt ipso facto excommunicationem Papæ reservatam.

7.

DUBIUM V.

Quid sit officium, et obligatio confessarii?

603 *Quid est officium confessarii? Quando autem possit aut debeat confessarius differre absolutionem? (Remissivè ad n. 462. et seq.)*

604 *Qu. I. An possit confessarius negare absolutionem ei qui adhæret sententiæ probabili? Quid, si adhæreat sententiæ falsæ, sed probabili putatæ?*

605 *Qu. II. An expediat confessario uti sententiis rigidioribus, vel benignioribus?*

606 *Quos confessarius possit vel nequeat absolvere?*

607 *Quomodo confessarius teneatur rudiores interrogare?*

608 *Quomodo eos instruere, et disponere quantùm potest? Monitum ad confessarios.*

609 *Quomodo debeat eos monêre de suis obligationibus?*

610 *Quid, si prævidet monitionem non profuturam?*

611 *Inf. I. Quid, si advertat pœnitentem invalidè contraxisse matrimonium cum bona fide?*

612 *Quid, si matrimonium sit contrahendum?*

613 *Quid, si accedant sponsi cùm omnia sunt parata?*

614 *Inf. II. An debeat semper monêre de restitutione facienda? Inf. III. Quid si timentur scandala aliorum?*

615 *Excip. 1. Quando damnum est contra bonum commune.*

616 *Excip. 2. Quando pœnitens interrogat. Excip. 3. Quando brevì speratur fructus. Utrùm autem in dubio de fructu et nocumento fieri debeat monitio?*

617 *Confessarius ministrans debet esse in gratia. Quomodo autem peccet, qui plures præbeat absolutiones in mortali successivè? (Remissivè ad l. 2. n. 50.)*

618 *Quid si in mortali tantùm audiat confessionem? Remiss. ad hunc l. 6. num. 36. (Et quid si urgeat necessitas absolvendi? Remiss. ad n. 33. ibid.)*

619 *Dub. I. Quomodo teneatur confessarius reparare defectus à seipso commissos?*

620 *Dub. II. Ad quid tenetur, si erravit circa valorem sacramenti.*

621 *Dub. III. Ad quid si deobligavit à restitutione facienda? Et an teneatur ad restitutionem, si, cognito errore, non moneat? Quid, si culpabiliter deobligavit, cùm pœnitens erat dispositus, et postea pœnitens renuat parere monitioni? Quid, si tantùm omittat monêre.*

622 *Dub. IV. An possit monêre pœnitentem de his defectibus, sine ejus licentia extra confessionem.*

623 *Quæ et quanta sit obligatio confessarii audiendi pœnitentes?*
624 *An confessarius non parochus teneatur cum periculo vitæ absolvere peccatorem moribundum?*
625 *An tutus sit in conscientia sacerdos simplex, qui renuit munus confessarii exercere, si populus sit in gravi necessitate spirituali?*

603. — » Resp. 1. Munus confessarii est absolvere dispo» situm, et non alium; item curare rectitudinem istius judicii, » præsertim quando cœptum est, et reos juvare, ac monêre, » cum prudentia tamen. Ratio primi est, ne sit injurius pœ» nitenti. Ratio secundi, ne fiat sacrilegus. Ratio tertii est » eadem : et quia debet curare, ut absolutio sit efficax.

Unde resolves :

« 1. Etsi interdùm utiliter differatur absolutio etiam ejus, » qui potest licitè absolvi ; id tamen rarò, nec ferè nisi de » pœnitentis consensu faciendum ; quia potest vergere in » grave ejus periculum, vel damnum. *Vide Dian. p. 1. t. 4. « r. 35.* » (*Quando confessarius teneatur vel possit differre absolutionem, vide dicta num.* 462.)

« 2. Absolvendus est, qui adhæret sententiæ probabili ; » quia est dispositus.

604. — Quæritur I. An possit absolvi pœnitens, qui vult sequi opinionem contrariam illi quam tenet confessarius?

Prima sententia negat, et hanc tenent *Conc. p.* 702. *num.* 1. item *Fagn. Baron. Eliz. Gonzal. etc. ap. Croix l.* 1. *n.* 452. Ratio, quia pœnitens tenetur stare judicio confessarii qui est judex, aliàs erit indispositus ad absolutionem.

Secunda sententia verò communis et sequenda docet non solùm posse, sed etiam tenêri sub gravi confessarium absolvere pœnitentem qui vult sequi opinionem probabilem, licèt opposita videatur probabilior confessario. Ita *Suar. 3. p. t. 4. d.* 32. *sect.* 5. *Soto in 4. d.* 18. *q.* 2. *ar.* 5. *ad* 5. §. *Unde*, *Azor t.* 1. *l.* 2. *c.* 17. *q.* 10. *Holzm. t.* 3. *p.* 197. *n.* 740. *Salm. tr.* 6. *c.* 12. *p.* 3. *n.* 44. *Ronc. c.* 2. *Reg.* 4. *Pal. t.* 1. *tract.* 1. *p.* 4. *n.* 2. *et* 6. *Croix l.* 1. *n.* 452. *Sporer t.* 1. *p.* 11. *n.* 47. *Viva q.* 7. *a.* 2. *n.* 6. *Laym. l.* 1. *c.* 5. *n.* 10. *cum Vasq. Med. etc. Sanch. Dec. lib.* 1. *c.* 9. *n.* 28. *cum Henr. Salon. Salas, Val.*

Sayro, Man. Polanc. et aliis multis. Et in hoc consentiunt adhuc plures AA. rigidioris sententiæ, scilicet *Pontassus, et Victoria;* quorum loca et verba retulimus *l.* 1. *n.* 25. (1). et præsertim *Cabassutius T. J. l.* 3. *c.* 13. qui cum *Sylvio* sic inquit : *Quivis confessarius absolvere debet pœnitentem qui non vult ab opere abstinêre, quod secundùm probabilem piorum et doctorum aliquot hominum non reprobatam in Ecclesia auctoritatem est licitum : quamvis juxta probabilem pariter aliorum auctoritatem, quam ipse sequitur confessarius, habeatur ut minùs probabilis.* Idem docet *Card. Toletus l.* 3. *c.* 20. *n.* 7. ubi ait : *Cùm aliquid est sub opinione, si casu accidit confessarium esse opinionis esse illicitum, et pœnitentem esse licitum, potest pœnitens obligare confessarium, ut ipsum absolvat in sua opinione.* Et concludit, quòd tunc confessarius potest *utramque opinionem sequi, quamvis ipse unam illarum probet.* Idem dicit *Navarrus Manual. c.* 26. *num.* 4. ubi : *Si sint contrariæ doctorum opiniones, quarum alteram confessarius et alteram pœnitens sequitur, et confessarius credit evidenti se textu vel ratione niti, pœnitentem dubiâ, non debet eum absolvere. At si confessarius non adeò forti ratione nititur, vel pœnitens utitur pari vel ferè pari, et habeat aliquem pro se doctorem clarum, poterit eum absolvere, ut post Adrianum tenuimus in c. Si quis autem. d.* 7. *n.* 66. Ita *Nav.* non distinguens inter parochum ad audiendum obligatum, et alium qui (ut ait) *potest audire, et non tenetur, ut nec Adrianus distinxit.* Et in hoc rectè conveniunt *Suar. Sanch. Azor, Salm. Croix, et alii communiter;* nam licèt alii confessarii non teneantur absolvere pœnitentes, antequam eos audiant, postquam tamen audierint,

(1) Quæ loca et verba relata hìc *S. Alph.* dicit, non in præsenti inveniuntur editione, cùm tractatum de conscientia integrum in posterioribus editionibus immutaverit ; reperiuntur verò in prioribus, v. g. in romana, an. 1757. suntque hæc : *Pontassus v.* Confessarius, c. 2. sic loquitur : *Fatendum tamen, quòd si confessario persuasum foret, opinionem sui pœnitentis esse probabilem tunc ei absolutionem posset impertiri, quandoquidem tunc contra conscientiam suam non ageret.* — Item *Victoria* sic ait : *Sed quid facit* (confessarius) *quando ambæ opiniones sunt probabiles et habent suos proprios assertores ? Respondeo, sive sit ejus proprius sacerdos, sive non, tenetur eum absolvere in tali casu... Probatur apertè : talis enim est in gratia et confessor habet probabilitatem, quòd sit in gratia, quia scit esse probabilem ejus opinionem : ergo non debet ei negare absolutionem, ergo sufficit probabilitas, etsi non sit major et etiamsi sit minor.* *Edit.*

tenentur absolvere dispositos. Idem docet *S. Anton. p.* 3. *tit.* 17. *c.* 16. §. 2. ubi dicit : *Caveat confessor, ne sit præceps ad dandam sententiam de mortali, quando non est certus et clarus; et ubi in aliqua materia sunt variæ opiniones quamplurium et solemnium DD. utrùm sit licitum, vel illicitum.... Consulet quod tutius est, scilicet quòd à talibus abstineant* (*Extra de Spons. Juven.*); *non tamen contemnet contrarium facientes, seu contrariam opinionem tenentes, ne propter hoc* (nota) *deneget absolutionem : sed* (*ut dicit Guil.*) *dicat confessor, quòd illud faciendo non est tutum, sed dubium, et ideò, sibi benè provideat; si autem omninò* (id est evidenter) *conscientia confessoris dictaret illud esse mortale, nec posset conscientiam deponere* (id est per judicium reflexum, nempe quòd pœnitens, cùm sit dispositus, efformando sibi conscientiam de honestate actionis, jus habeat ad absolutionem), *quod tamen deberet ad consilium sapientum, nullo modo deberet facere contra conscientiam, quia peccaret mortaliter, c. Omnes, caus.* 28. *qu. I.* §. *Ex his, juncta* Glossa. *Sed cùm illud tale esset contra communem opinionem DD. et communiter sic servatur à sapientibus, quamvis aliquem doctorem audiret contrarium tenêre, non de levi* (id est sine solida ratione) *debet illi adhærêre.* Idem confirmat clariùs *S. Anton. p.* 3. *tit.* 16. *cap.* 20. in fine dicens : *Si credit* (confessarius) *quòd sit peccatum, debet ei conscientiam facere, quòd confitens diligenter se informet de illo facto, utrùm sit peccatum. Sed dato quòd ille non vellet cognoscere illud esse peccatum, nihilominùs tenetur eum absolvere, nec reputare eum inhabilem ad absolutionem, quia ex ratione, et non protervia hæc opinio est.* Adde his *S. Raymundum*, qui *lib.* 3. *tit. de pœnit. et rem.* §. 21. scribit : *Unum tamen consulo, quòd non sis nimis pronus judicare mortalia peccata, ubi tibi non constat per certam Scripturam.... aliàs possent induci homines in desperationem.* Idem docet doctissimus *Sylvius* 2. 2. *q.* 154. *art.* 2. loquens de superfluo ornatu mulierum, ubi : *Si confessarii non possint clarè percipere, utrùm ibi sit mortale, aut solùm veniale, persuadeant quoad possunt, ut pœnitens abstineat; si tamen nolit, non ei faciant conscientiam de mortali, ne deinceps mortaliter peccet, ubi alioquin non peccaret; neque absolutionem negent.*

Ratio autem valde urgens hujus sententiæ est, quia pœni-

tens, factâ confessione, cùm sit dispositus, habet strictum jus ad absolutionem, quam denegando confessarius gravem illi injuriam irrogaret, tùm quia privaret eum gratiâ sacramenti, tùm quia obligaret ad magnum onus subeundum, nempe ad repetenda apud alterum sua gravia peccata. Nec valet dicere, quòd pœnitens non est dispositus, cùm sequi non vult judicium confessarii. Nam respondetur, quòd confessarius non est judex opinionum, quas pœnitens sequi teneatur, sed tantùm dispositionis sui pœnitentis, ut patet ex Tridentino *sess.* 14. *c.* 5. (cujus verba retulimus *l.* 4. *n.* 669.) ubi sacerdotes ad hoc tantùm dicuntur judices à Christo Domino constituti, ut ad eos deferant fideles peccata sua, et ipsi absolutionem eis impertiantur, vel denegent juxta eorum dispositionem, debitamque pro modo culpæ pœnitentiam imponant. Dispositio autem pœnitentis consistit tantùm in habendo verum dolorem de peccatis confessis, et firmam voluntatem non peccandi in posterùm. Ergò judicium confessarii circa dispositionem pœnitentis in hoc tantùm consistit, nempe in cognoscendo, quòd pœnitens verè doleat de suis culpis, et verè proponat eas non iterare. Quòd verò pœnitens velit hanc vel illam opinionem sequi, hoc impertinenter se habet ad judicium confessarii, nisi hic judicet opinionem pœnitentis esse evidenter falsam. Qua de re quoad opiniones illas quæ versantur circa præfatam dispositionem pœnitentis, vel etiam circa administrationem sacramenti, putà si confessarius judicet se non habêre jurisdictionem, pœnitens debet stare judicio confessarii, et confessarius tenetur proprium sequi judicium; nam aliàs absolvendo sine debita jurisdictione, vel quem ipse judicat indispositum, peccat agendo contra propriam conscientiam. Quoad verò alias opiniones, quæ versantur circa obligationem pœnitentis, nempe circa ea quæ à pœnitente agenda aut vitanda sunt, confessarius non est judex, nec potest obligare ad sequendam opinionem suam, pœnitentem qui vult sequi contrariam, quam ipse putat non sine fundamento licitè posse tenêri, ut optimè tradidit *Adrianus q.* 5. *dub.* 7. dicens: *Si à pluribus DD. contrarium teneatur, non debet sacerdos adeò de se præsumere, ut totum velit in suam opinionem* (*quæ forsitan erronea est*) *coarctare.* Hinc quando ex una parte pœnitens sibi efformat judicium de honestate alicujus actionis, et aliàs confessarius non habet

certitudinem evidentem de illius falsitate, tenetur illum absolvere, utpote sufficienter dispositum. Et tunc potest, imò tenetur permittere, quòd pœnitens suam sequatur opinionem, si nequit abducere ab ea sequenda, quia (ut diximus) confessarius non est controversiarum judex; alioquin, si v. g. pœnitens esset doctior confessario, et vellet sequi opinionem, quam ipse non sine fundamento reputaret probabiliorem, aut etiam certam, posset confessarius denegare illi absolutionem, si teneret opinionem contrariam, quæ esset fortè in se erronea; sed hoc nullo modo videtur posse dici, cùm dici nequeat quòd eo casu pœnitens peccet sequendo opinionem suam; at si non peccat, jam est dispositus, utque talis jus habet ad absolutionem.

Adde, quòd si confessarius non posset absolvere eos, qui volunt sequi opinionem minùs probabilem, contra suam quam ipse putat probabiliorem, multa videntur inconvenientia sequi. Ponamus enim casum, quòd aliquis simoniacè pecuniam acceperit, iste secundùm aliquos tenetur restituere pretium acceptum ei qui dedit, secundùm verò alios, Ecclesiæ, vel pauperibus; si fortè hic ad duos confessarios accederet, quorum unus obligaret ad restituendum danti, putans primam opinionem probabiliorem, alter ad restituendum Ecclesiæ, quia contrariam tenet sententiam; quæro in hoc casu, cui pœnitens parêre deberet, cùm teneretur utriusque sui confessarii judicio se conformare? Et si fortè paruerit primo, et postea confitetur secundo, nùm bis restitutionem facere debebit? Præterea si quilibet pœnitens teneretur sequi opinionem probabiliorem sui confessarii, sequeretur quòd vix ullus confessariorum, vel theologorum (adhuc rigidioris sententiæ) posset absolutionem sacramentalem recipere, nam vix unquam casus posset accidere, quòd horum aliquis inveniat confessarium qui non habeat ut improbabiles, aut saltem minùs probabiles, plures opiniones quas tanquam probabiliores ille tenet. Hinc alterum excogitemus casum: Duo confessarii habent duas opiniones contrarias, quarum utrique sua apparet probabilior; si unus velit alteri confitêri, deberet hic (juxta sententiam *Fagnani*, et Sociorum) suam deponere opinionem, captivando intellectum, ut confessario suo judici constituto pareat. Contrà verò, si alter postea huic confiteatur, deberet hic secundus confessarius suam resumere opinionem, quæ

sibi probabilior apparet ; tunc enim deberet judicare secundùm suum proprium judicium , et deberet illum obligare , ut deponat opinionem quam sibi priùs sequendam imposuit ; et en comœdia risu digna , quæ quotidie inter confessarios eveniret. Quis putabit Christum Dominum ad hæc onera in sacramento pœnitentiæ confessarios et pœnitentes voluisse obligare ? Præterea , facilè sequeretur , quòd cùm accederet aliquis confessarius ad recipiendum hoc sacramentum , deberet ille qui ejus confessionem excipit , inquirere de omnibus opinionibus quas pœnitens tenet , et quibus dirigit suos pœnitentes , ad hoc , ut si inveniat eum habêre aliquam opinionem , quæ videtur sibi minùs probabilis , obliget ad illam deponendam ; et meritò videretur confessarius tenêri sic inquirere , quia prudenter dubitare debet , quòd ille inter tot millia opinionum , facilè plures opiniones habet , quas confessarius putat minùs probabiles , et ideò deserendas. Ex his omnibus concluditur , quòd confessarius non est quidem judex opinionum quæ versantur circa obligationem pœnitentium , modò illæ non appareant ipsi evidenter falsæ ; sed tantùm est judex dispositionis eorum , nempe quòd doleant et proponant Deum non offendere , et credant tutâ conscientiâ , ac non temerè , aliquam opinionem sequi. Unde *Cabassutius*, quamvis hic auctor rigidioris disciplinæ sit fautor , verùm (in *Theor. Jur. l.* 3. *c.* 13. *n.* 14.) loquens jam de confessariis qui compellunt suos pœnitentes ad deponendas proprias opiniones , ut suas sequantur , sic ait : *Præscribat sibi quisque quascumque libuerit austeræ vitæ leges , cavcant tamen tetrici isti censores aliorum apud Deum licitam libertatem tyrannicè opprimere.*

Sed dices : Judex fori externi debet judicare juxta opinionem probabiliorem unius partis , quamvis altera pars opinionem probabilem pro se habeat ; ergò confessarius non potest absolvere pœnitentem , qui vult sequi opinionem probabilem contra suam probabiliorem. Respondetur : Longè dispar est ratio inter judicem fori externi , et sacramentalis ; in foro enim externo , cùm agatur de veritate rei , nimirùm , an ager sit unius vel alterius partis , judex qui tenetur unicuique jus suum tribuere , debet quidem rem adjudicare ei qui jus probabilius habet , nec potest certè adjudicare alteri , qui pro se opinionem habet minùs probabilem ; istius enim probabilitas non potest efficere , quòd res probabiliùs revcrà non sit illius qui

jus probabilius habet, et per consequens injustè ageret judex si ipsi rem non adjudicaret. Confessarius verò quoties sua opinio non est evidenter certa, non potest (ut diximus) obligare pœnitentem ad illam sequendam; unde tunc non solùm potest, sed etiam tenetur cum absolvere, permittendo, ut ille opinionem suam sequatur, semper ac pœnitens cum illa opinione efformet sibi conscientiam de honestate actionis, quia tunc jam satis est dispositus, et jus habet ad absolutionem per confessionem peractam.

Et hanc sententiam dicunt *Laym. l. c. Lugo d.* 23. *n.* 47. *Bus. l.* 1. *d.* 2. *n.* 5. *Sanch. l. c. n.* 50. *cum Valent. et Manuel. ac Croix l.* 1. *n.* 443. *cum Suar. Carden. etc.* locum habère, etiamsi confessarius opinionem pœnitentis utì falsam teneret; nam si opinio illa haberet aliquam existimatam probabilitatem, putà (ut ait *Sanchez*) si probabilis reputaretur inter DD. probatæ auctoritatis, et pœnitens verè censeret illam esse probabilem, tunc non poterit confessarius ei denegare absolutionem. Idem docet *Sotus loco suprà cit.* ubi sic ait: *Quis sacerdos existimet opinionem esse falsam, non tamen inde existimare debet sibi non licère ipsum absolvere, si quidem propter probabilitatem excusabitur ille à culpa.* Hoc verò tùm solùm admittendum puto, cùm opinio pœnitentis aliqualem habet probabilitatem, ita ut confessarius, esto eam non habeat ut solidè probabilem, tamen non reputet omninò falsam; nam contrà, si confessarius habet pro sua opinione principium certum, cui nullum videt patere responsum, et clarè cognoscit opinionem pœnitentis (quamvis aliqui DD. eam tueantur) niti falso fundamento, ac rationes illius procedere ex fallaci æquivocatione, tunc dico cum *Navarro*, *et S. Antonino locis suprà cit.* confessarium non posse pœnitentem absolvere, quem videt pertinaciter velle sequi opinionem evidenter erroneam. Utrùm autem confessarius teneatur monère pœnitentem, qui in bona fide velit uti aliquà opinione improbabili, si prævidet monitionem non profuturam? *Vide dicenda num.* 610.

Cæterùm, cùm vertamur in hoc dubio, ubi alii (sed pauci) dicunt peccare confessarium, si absolvat pœnitentem qui vult sequi opinionem minùs probabilem; alii verò auctores gravissimi, et quamplurimi tam ex antiquis, quàm ex recentioribus dicunt peccare, si non absolvat; stante hâc communi

sententiâ, tot auctoritatibus et rationibus roboratâ, non video quomodo possit confessarius tutâ conscientiâ absolutionem denegare volenti sequi opinionem, quæ ipsi pœnitenti probabilis apparet, imò fortè probabilior, si non directè, saltem reflexè, ut communiter sentiunt auctores probabilistæ, qui sequendo opinionem probabilem in concursu probabilioris, existimant amplecti sententiam reflexè probabiliorem, utpote gravioribus fundamentis et communissimâ Doctorum auctoritate firmatam (1).

605. — Quær. II. An in delectu opinionum expediat confessario uti opinionibus rigidioribus, aut benignioribus? Rectè ait *Croix lib. 6. p. 2. n. 1737.*, quòd si pœnitens ostendat se paratum ad sequendum id quod est tutius, tenetur confessarius (per se loquendo) eum dirigere secundùm sententias tutiores; quia, cùm hoc sit majoris perfectionis, tenetur quidem confessarius incumbere majori profectui sui pœnitentis. Spectat autem ad prudentiam confessarii deinde perpendere, utrùm tutioris, vel minùs tutæ sententiæ usus suo pœnitenti sit profuturus. Idcò dixi *per se loquendo*, quia licèt id per se sit tutius et perfectius, tamen periculosius erit pluribus imponere obligationem operandi semper secundùm rigidiores sententias; unde *Gerson. de vita spir. p. 3. lect. 4. coll. 10.* scripsit: *Fit ut per tales assertiones publicas nimis duras et strictas, præsertim in non certissimis, nequaquam eruantur homines à luto peccatorum, sed in illud profundiùs, quia desperatiùs, immergantur.* Idcircò in praxi confessarius potiùs (quoad fieri potest) debet esse benignus quàm rigidus cum pœnitentibus. Unde *S. Gregorius Nazianz. Orat. 26.* sic dixit: *Hortamur sacerdotes, ut cum pœnitentibus leniter agant, ex illo Apostoli ad Gal. 6: Instruite in spiritu lenitatis.* Et *S. Bernardus Serm. de S. Andrea,* loquens de confessario, inquit: *Habeat in voluntate compati, et liberare eum; et nitatur ali-*

(1) « Si pœnitens est indoctus, adeo ut nequeat sibi formare conscientiam » rectam ex probabilitate illius opinionis, certum est, tunc eum non posse » absolvi.... sed cùm pœnitens est capax sibi formandi conscientiam rectam... » sententia communis docet, confessarium in eo casu posse et debere absol- » vere sub gravi, saltem si confessio facta fuerit de materia gravi, dum di- » cunt *Suarez*, *Sanchez etc.* negare absolutionem de materia levi non exce- » dere venialc. » *Ex Hom. Ap. tr. 16. n. 118.*

Edit.

quid detrahere severitati, imitans dulcedinem Domini sui. Additque *Serm.* 42. *in Cant. Mallem aliquando tacuisse et dissimulasse quod agi perperàm deprehendi, quàm ad tantam reprehendisse perniciem. S. Odilo* Abbas (apud *Ribadiner. p.* 2. *die* 1 *Januarii*) reprehensus de nimia benignitate in administrando sacramento pœnitentiæ, respondit : *Etiamsi damnandus sim, malo tamen de divina misericordia, quàm ex duritia damnari. B. Humbertus* Generalis PP. Prædicatorum (*in* Glossa *Prol. Constit. Ordin. l. I.*) dixit, salutem animarum pluries impediri per nimiam austeritatem opinionum, sic loquens : *Terrentur enim homines ex hoc in tantum ut salutem negligant; idcircò relaxanda est quantum fieri potest austeritas, et agendum benignè; quia sic meliùs trahuntur ad salutem, cùm sententiæ mitiores tenentur. S. Bernardinus Senensis* (*Fer.* 2. *post. Dom. Quinquages. Serm.* 3. *art.* 2. *cap.* 1. *in fine*) scripsit : *Secundùm Scotum et Hostiensem, quando sunt diversa jura et opiniones, quæ tamen non sunt contra Deum et bonos mores* (nempe quæ scandalum aliquod vel periculum afferant formaliter peccandi), *cæteris paribus, humanior præferenda est.*

Sapienter autem dicit *Holzm. de pœn. n.* 740., quòd confessarius in delectu opinionum tunc debet benigniores sententias sequi, quando illæ potiùs inducunt pœnitentem ad vitandum peccatum. Secùs verò, si illæ potiùs conducant ad legis transgressionem, prout sunt (ut benè advertunt *Ronc. de pœnit. c.* 2. *qu.* 3. *et Sporer l.* 1. *n.* 48. *et* 49.) opiniones illæ, quæ, licèt speculativè videantur probabiles, tamen in praxi sunt valde periculosæ, sicut in materia sexti præcepti sunt opiniones aliquæ de tactibus, osculis, choreis, comœdiis, de reprimendis motibus sensualibus, et similibus; item in materia simoniæ, et usuræ, ubi plura videntur excusari ratione liberalis gratitudinis, sed in praxi magnum periculum involvunt; item quando agitur de compensatione facienda, vel de accusatione prosequenda contra offensores, ubi facile est periculum injustitiæ, aut vindictæ.

606. — « 3. Moraliter ei constare debet de bona disposi- » tione pœnitentis, aliàs absolvendo peccabit mortaliter. » (*Vide dicta n.* 459.).

« 4. Non licet absolvere : 1. Qui nullam præbet materiam : » qualis tamen non est, qui post absolutionem mox confite-

» tur, cujus erat oblitus. » (*Vide dicta n. 448. ubi oppositum tenuimus*). « 2. Qui, cùm possit, non est paratus restituere, » et proximas peccandi occasiones fugere. *Vide Navar. c. 15.* » *Suar. d. 32. sect. 2. 3.* Ignorantem ea, quæ omnes scire » tenentur, v. g. decem præcepta, et quæ ad fructuosam » confessionem, et communionem spectant, unde talis com- » muniter priùs est instruendus, vel aliò mittendus ad in- » structionem. » (*Vide dicta l. 3. n. 3. et in Praxi confess. in fin. hujus Operis n. 22.*).

607. — « 3. Rudiores ordinariè juvandi sunt » (*Ex cap. Omnis, de pœnit. ubi dicitur: Sacerdos sit discretus, diligenter inquirens et peccatoris circumstantias, et peccati. Item in Rit. Rom. habetur: Si pœnitens numerum, et species et circumstantias peccatorum explicatu necessarias non expresserit, cum sacerdos prudenter interroget. Sed caveat, ne curiosis... interrogationibus quemquam detineat, præsertim juniores... de eo quod ignorant imprudenter interrogans, ne... peccare discant.*) « nisi sint incapaces instructionis, vel ob pœniten- » tium multitudinem fieri non possit, nec videatur expedire, » ut dimittantur, vel sint peregrini, qui mox communi- » care, et abire debeant; tunc enim, si alioqui bonâ fide » agant, et temporis angustiæ, vel pœnitentium multitudo » longum examen, vel instructionem non permittat, sufficere » aliquando integritatem formalem, docet *Laym. c. 15. n. 10.* » scilicet auditis aliquibus peccatis, absolvantur, cum onere » redeundi ad confessionem pleniorem.

Sed hæc opinio videtur expressè damnata ab *Inn. XI. prop.* 59. Notamus autem hìc plura ad praxim utilia, quoad interrogandos pœnitentes rusticos: I. Rustici, qui putantur non satis examinati, communiter non sunt dimittendi ad se meliùs examinandum; ita *Salmant. de pœnit. c. 12. p. 2. n. 26. cum Lugo, Vasq. Diana, Dic. et P. Segneri* (*in suo Confessar. Instr.*) oppositum meritò putat intolerabilem errorem. Hinc rectè ajunt *Sporer n. 798. Laym. c. 13. n. 10. cum Suar. et Holz. n. 731. cum Babenstub. et aliis passim*, quòd confessarius examinare debet ordinariè rusticos; nam licèt isti dimittantur, ut se meliùs præparent, vix tamen paratiores unquam redibunt, imò absterriti à difficultate examinandæ conscientiæ, facilè à confessione se retrahent. II. Non est obligatio interrogandi eos, qui videntur satis instructi, et diligentes in

dicendis peccatis cum suis circumstantiis. *Salmant.* cum *Aversa ibid. n.* 23. III. confessarius non sit nimis anxius in interrogando, sed interroget tantùm de iis quæ probabiliter pœnitenti conveniunt juxta suam conditionem. *Salm.* cum *Suar. l. c. n.* 21.; aliàs, ut ait *Suarez*, interrogatio erit onerosa pœnitenti. IV. Meliùs est examinare singula quæ pœnitens dicit, quàm omnia in finem reservare, ita rectè *Salm. ibid. n.* 25. *cum Lugo et Dicast.* V. Cavêre debet confessarius, ne acriter reprehendat pœnitentem, dùm ille confitetur, ne fortè deterritus, alia peccata reticeat; unde sic advertit Rituale: *Confessarius..., auditâ confessione, perpendens peccatorum.... magnitudinem, opportunas correptiones.... adhibebit.* Non tamen erit incongruum, si intra confessionem aliquando humaniter gravitatem criminum pœnitenti exponat, dummodò illicò animum ei præbeat ad reliqua confitenda.

608. — « 6. Si confessarius notet pœnitentem ignorare » aliqua necessaria ad hoc sacramentum, tenetur eum in- » struere, et admonêre ratione sui officii, quantum fieri » potest, v. g. si nesciat illa, quæ necessitate medii sunt ad » salutem necessaria, debet ea docêre; item obligatos ad de- » ponendum odium, ad restitutionem honoris, famæ, aut » bonorum, aut ad occasionem peccatorum tollendam, aut » amovenda, vel reparanda scandala, aliave damna illata, » aut ad corripiendos delinquentes, juvandos indigentes, » ad denuntianda delicta vel delinquentes in præjudicium » communitatis, vel innocentium: et denique, si quam cen- » suram incurrerint etc. tenetur ea de re monêre, et hortari » ad satisfactionem, quam si recusent, negare absolutionem: » quia alioqui se ipsorum criminum participem, et sacrilegii » reum faciet. *Aversa qu.* 16. *sect.* 12.

Hic adverte cum *Bus.* cui consentiunt *Sporer n.* 798. *et Laym. c.* 13. *n.* 10. *cum Suar. et Llamas*, quòd confessarius tenetur quantum potest ad disponendum suum pœnitentem, qui indispositus accedit. Quocirca nescio quomodo à culpa excusari possint desides illi confessarii, qui statim ac noverint pœnitentem non satis dispositum, dimittunt, nullâ aut valde modicâ præmissâ diligentiâ ad eum curandum. Dico enim, quòd confessarius tenetur ex rigorosa obligatione charitatis eum disponere quantum valet, exponendo ipsi deformitatem peccati, valorem divinæ gratiæ, periculum damnationis,

et similia, etiamsi multum temporis in hoc impendere debeat. Nec ei curæ esse debet, quòd alii pœnitentes expectent; nam tunc confessarius non tenetur attendere ad bonum aliorum, sed tantùm sui pœnitentis, pro quo tantùm illo tunc, non verò pro aliis, rationem est Deo redditurus.

609. — « 7. Tenetur monêre eum, qui ex ignorantia vincibili, et mortaliter culpabili est in malo statu : quia aliàs » nec ipsi, nec sacramento consulet, cùm pœnitens sit indispositus. Si verò ignorantia sit invincibilis, v. g. si bonâ fide » teneat rem alienam, aut sit in matrimonio irrito, tenetur » quidem monêre, et instruere quando speratur fructus, nec » timentur incommoda graviora : quæ si prudenter metuantur, aut fructus non speretur, non tenetur, imò non potest. Excipit *Card. de Lugo de pœnit. d.* 22. *n.* 24. nisi » silentium officiat bono communi, quia debet bonum pœnitentis procurare : ac consequenter licitè etiam suadet, ut » secundùm suam ignorantiam operetur, v. gr. Cajæ, ut reddat debitum Titio, quem invincibiliter credit suum esse » maritum, cùm non sit. *Vide Sanch. lib.* 2. *de matrim. d.* 38. Nec obstare, etiamsi sit in præjudicium tertii particularis, ajunt *Lugo et Tamb. de exped. conf. l.* 2. *c.* 4. Hinc » si confessor prævideat pœnitentem non restituturum, si » ipsi detegatur nullitas tituli, quem pro se esse putat, non » esse illi talem nullitatem à confessario non interrogato detegendam. Quòd si tamen pœnitens ipse dubitet, ac roget, » tenetur dicere veritatem, quia tacere esset errorem approbare : prudenter tamen, non plus dicendo, quàm rogatur; » v. gr. si roget Titius, an post votum simplex castitatis matrimonium contractum valeat, possitque, ac teneatur reddere debitum, respondeat, quòd sic, tacendo obligationem » non petendi debiti. *Vide Laym.* hìc, *et Lugo loc. cit.*

« 8. Quando confessarii principum, prælatorum, aliorumque magnatum sciunt ipsos non satisfacere officio, v. g. » circa collationem beneficiorum, electionem ministrorum, » subditorum gubernationem, circa eleëmosynas ex bonis » ecclesiasticis faciendas, etc., regulariter tenetur confessarius monêre pœnitentem de sua obligatione : aliàs si absolvit, suis humeris peccata illa imponit, et cæcus cæcum » ducens, ambo in foveam inferni cadunt. Ratio est, quia in » talibus rarò est ignorantia invincibilis; rarò item contin-

» git, ut illa secum non afferant scandalum in subditis exi-
» stimantibus illa licêre ; vel certè non afferant damnum com-
» mune. Si tamen videat ignorantiam esse invincibilem,
» neque ex illa sequi scandalum, aut damnum commune ;
» contrà verò admonitionem fore in majus damnum pœni-
» tentis, aut allaturam scandala, vel incommoda, potest se-
» cundùm paulò antè dicta dissimulare, nisi interrogetur.
» Ita *Lugo d.* 22. *n.* 37.

« 9. Si etiam pœnitens teneretur, licèt sub peccato mor-
» tali, ad aliquid adeò difficile, ut non crederetur tunc
» æquo animo accepturus, et aliâ vice meliùs suscepturus,
» posset prudens confessor tunc illum relinquere in bona
» fide excusante à peccato, et monitionem differre in tem-
» pus opportunius, ut territus à confessione non abstineat,
» graviusque detrimentum incurrat. *Tamb. c.* 14. *Lugo d.* 22.
» *s.* 2. *n.* 27.

610. — « 10 Minùs rectè dispositus excitandus est ad dolo-
» rem, et propositum emendationis, propositâ peccati fœdi-
» tate, bonitate Dei et periculo damnationis, etc. Item reme-
» dia opportuna præscribenda contra peccata futura.

Quæritur, an confessarius prævidens monitionem pœni-tenti non esse profuturam, teneatur nihilominùs eum monêre? Certum est tenêri, si ignorantia sit culpabilis, vel sit circa aliquod medium ad salutem necessarium, aliàs pœnitens esset certè indispositus. Dubium igitur vertit, an monitio facienda sit circa alia, quæ non sunt de necessitate medii, et cùm ignorantia est inculpabilis?

Prima sententia affirmat, et hanc tenent *Adrian. ap. Suar. de pœnit. d.* 32. *sect.* 4. *n.* 5. item *Wigandt tr.* 2. *n.*32. *et Conc. p.* 695. §. 2. *per totum.* Idem tenent *Gonzal. et Eliz. ap. Croix l.* 6. *p.* 2. *n.* 1758. si ignorantia sit circa præcepta juris divini, secùs si juris humani. Rationes hujus sententiæ patebunt ex objectionibus ad secundam sententiam.

Secunda sententia tamen communis et vera docet, quòd si pœnitens laborat ignorantiâ inculpabili (sive sit juris humani, sive divini), et non speratur fructus, imò prudenter judicatur monitio esse magis obfutura, quàm profutura, tunc confessarius potest et tenetur eam omittere, relinquendo pœnitentem in sua bona fide. Ita cum *Busemb. Suar. l. c. n.* 4. *cum P. Soto, et Corduba, Laym. l.* 5. *tr.* 6. *c.* 13. *n.* 5.

Sanch. de matr. l. 2. d. 38. n. 1. et 10, Lugo d. 22. n. 24. Nav. Man. c. 22. n. 83. Bon. de matr. q. 3. p. ult. n. 7. Canus Prœl. p. 5. Anacl. p. 620. n. 52. Pal. p. 18. §. 2. n. 7. cum Vasq. et Conc. Ronc. p. 94. q. 4. r. 2. Spor. p. 272. n. 795. Tamb. l. 3. c. 4. §. 1. Elbel p. 344. n. 471. Viva q. 8. art. 5. n. 4. Escob. l. 16. nu. 655. cum Henr. Guttier. Medina, Holz. t. 1. p. 12. n. 60. cum March. Croix l. 6. p. 3. n. 540. et Salm. de pœn. c. 12. p. 3. n. 34. cum Pontio, Aversa, Vill. Diana, Gabr. etc. Et idem docet *Habert* (rigidioris disciplinæ fautor) *t. 6. p. 466. q. 3.* ubi loquens de matrimonio nullo propter aliquod impedimentum, dicit : *Si adversùs malum occultum, et invincibiliter ignoratum, nullum appareat remedium, et gravia incommoda prævideantur, dissimulandum est* (à confessario) *impedimentum, et conjux in bona fide relinquenda.* Idem sentit *Antoine* (recentior inter rigidos auctores) *p. 554. qu. 3.* ubi ait : *Si probabile periculum sit, ne ex admonitione sequatur peccatum formale pœnitentis, vel grave scandalum, etc., differenda est monitio, et petenda dispensatio.*

Id probant 1. ex c. *Si quis 2. de pœnit. dist. 7.* Sed hic textus reverà non facit ad casum, nam ibi loquitur *S. Aug.* tantùm de peccatore qui vult differre pœnitentiam usque ad finem vitæ, et ideò sic dicit : *Si scirem tibi nihil prodesse, non tibi darem* (id est pœnitentiam). *Item, si scirem tibi prodesse* (nempe dilationem pœnitentiæ) *non te admonerem, non terrerem. Ergò tene certum, dimitte incertum.* Quid igitur hic textus refert ad rem? Probant 2. ex c. *Quia circa, de consang.* ubi *Innoc. III.* consultus de quibusdam, qui ex subreptitia dispensatione contraxerant, sic respondit Episcopo interroganti : *Dissimulare poteris, cùm ex separatione grave videas scandalum imminère.* Sed hic alius textus nec etiam satis probat, quia saltem non est certum, quòd Papa sic respondens noluisset dispensare in illo impedimento (quamvis *Cont. Tourn. de pœnit. part. 2. cap. 8. art. 5. sect. 1. §. 1. n. 722. cum pluribus* intelligit ibi nullam adfuisse dispensationem) ; tantò magis quòd aliquando potest Pontifex ex urgentissima causa etiam deobligare ab obligatione præstandi novum consensum, prout *Clemens XI.* 2 April. 1701. egit cum quibusdam populis Indiarum, ut refert *Bened. XIV. Not. 87. n. 80.*

Potiùs igitur nostra sententia firmatur ex auctoritate D. *Bernardi*, qui *Serm. 42. in Cantic.* sic ait : *Mallem aliquando tacuisse et dissimulasse, quod agi perperàm deprehendi, quàm ad tantam reprehendisse perniciem.* Conqueritur ergò S. Doctor per suam monitionem cognovisse majorem evenisse ruinam, quàm si dissimulasset reprehendere id quod cognovit malè agi. Maximè autem sententia probatur ex illa validissima ratione, scilicet quòd de duobus malis minus est permittendum, ut majus evitetur ; unde in concursu peccati materialis et formalis, magis præcavendum est formale, quod solùm punit Deus, cùm ex solo peccato formali reputet se offensum. Ratio hæc magis patefiet ex responsionibus ad objectiones, quas mox recensemus.

Objicitur I. illud *Ezechielis c. 33. v. 8. : Si me dicente ad impium : Impie, morte morieris, non fueris locutus, ut se custodiat impius à via sua, ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem ejus de manu tua requiram.* Sed quis non videt hìc sermonem fieri de impio, qui est in malâ fide, et quem tenetur utique confessarius corripere, ut resipiscat ? Et sic intelligendi alii textus Scripturæ, ac SS. Patrum, qui in contrarium afferuntur.

Objicitur II. Confessarius est doctor : ergò ex vi sui officii tenetur omninò instruere ignorantes, et legem manifestare. Respondetur, quòd confessarius non solùm est doctor, sed etiam medicus, unde ut medicus, cùm prævidet monitionem vergere in ruinam pœnitentis, debet ab ea abstinêre : et licèt sit etiam doctor, attamen, cùm munus confessarii sit munus charitatis, à Christo Dom. tantùm institutum in bonum animarum, debet quidem tradere doctrinam, sed illam tantùm quæ est proficua, non quæ nociva est pœnitentibus. Aliàs si ex munere doctoris de omni veritate teneretur instruere pœnitentes, deberet ab eis removêre ignorantiam invincibilem adhuc juris humani, etiamsi prævideret monitionem obfuturam ; sed hoc vel nemo dicet, vel nimis improbabiliter dicet.

Objicitur III. quòd in eo casu ignorantia pœnitentis non est invincibilis, sed vincibilis ; idque sic probant : Tunc adest vincibilis ignorantia, quando alicui vel occurrit dubitatio de præcepto, vel aperta est via præceptum addiscendi ; sed huic ignoranti jam aperta est via, quando quidem confessarius paratus esset ad instruendum, si prævideret monitionem pro-

futuram ; ergò confessarius tenetur monêre talem pœnitentem , utpote vincibili ignorantiâ laborantem. Sed respondetur : Ad constituendam ignorantiam vincibilem , non solùm requiritur , ut pateat via ad veritatem præcepti assequendam , sed etiam omninò requiritur , ut occurrat dubitatio de præcepto , aliàs ignorantia semper esset invincibilis ; ignorantia enim invincibilis , ut definitur à *D. Th.* 1. 2. *qu.* 76. *a.* 2. est illa , *quæ studio superari non potest.* Cùm autem dubitatio de aliquo præcepto non occurrit , ignorantia studio superari certè non potest ; quomodo enim studium quis adhibêre potest ad inquirendum præceptum , de quo nullam notitiam ne confusè quidem per dubitationem habet? Unde rectè cum aliis communiter supponit *P. Segneri* (*in suo Confessar. Instruct.* c. 7.) tunc utique adesse ignorantiam invincibilem : *Quando la persona non ha principio di dubitare , e conseguentamente non ha nè anche maniera di vincere il suo errore* (1). Concludendum igitur , quòd cùm alicui non occurrit dubitatio , ignorantia est quidem invincibilis : licèt enim per se loquendo adsit via sciendi aliquam obligationem , illa tamen non patet ei , cui de obligatione nulla occurrit dubitatio. Aliàs , si talis pœnitens censendus esset laborare ignorantiâ vincibili , deberet dici , quòd , etiamsi ipse non confiteretur , et etiamsi pœnitens monitus resipisceret , sed confessarius propter inscitiam vel oblivionem non adverteret ad eum monendum , adhuc pœnitens damnaretur , quia adhuc esset in mala fide , et in peccato formali , sed hoc non videtur ab ullo unquam posse dici. Quòd autem confessarius advertat , vel non , ad faciendam monitionem , hoc merè per accidens se habet quoad pœnitentem , à cujus sola cognitione et voluntate pendet , quòd ignorantia sit vincibilis , aut invincibilis.

Objiciunt IV. quòd talis pœnitens , qui si moneretur , non acquiesceret doctrinæ confessarii , haberet voluntatem obfirmatam in errore , unde tamquam indispositus nequit absolvi. Sed respondetur , et quæritur , qualisnc dispositio in pœnitente attendi debeat ut ei absolutio denegetur? nùm indispositio præsens sive actualis , vel futura seu interpretativa ,

(1) *Id est* : Cùm quis nullam habeat rationem dubitandi et ideo ne viam quidem errorem excutiendi.

Edit.

scil., quòd si ille in tali occasione poneretur, peccaret? non quidem interpretativa, aliàs plurimi absolvi non possent qui hìc et nunc de aliquo peccato, putà de neganda fide non cogitant, sed, persecutione adveniente, facilè illam negarent. Item dicere debemus cum *Pelagio* (cujus error damnatus est ab Ecclesia) quòd Deus in pœnam peccatorum futurorum aliquos infantes non sinit ad baptismum pervenire, et aliquos pervenire vult in præmium bonorum, quæ operaturi essent si vixissent. Quare minimè dici debet, quòd pœnitens est indispositus, eò quòd si moneretur, non pareret confessario, sed quòd esset indispositus si moneretur. Sed confessarius non debet attendere ad indispositionem interpretativam quam pœnitens haberet, sed ad actualem quam nunc habet. Et ideò, sicut non licet proximum exponere ad occasionem in qua positus ille succumberet, ita confessarius, cùm prævidet ex monitione ruinam pœnitentis, tenetur ab ea abstinere, esto pœnitens relinquendus sit in peccato materiali, eò quòd unum peccatum formale omnibus præponderat materialibus peccatis.

611. — Ex his infertur I. cum *Laym. n.* 5. *Sanch. n.* 8. *Lugone n.* 25. *Salm. de pœn. c.* 12. *p.* 3. *n.* 34. *Holzm. n.* 60. *Pal.* §. 2. *n.* 9. *Habert*, *Antoine ll. cc. et aliis communiter* (*contra Concinam*), quòd si confessarius noverit pœnitentem invalidè contraxisse matrimonium ob aliquod impedimentum occultum, et periculum sit infamiæ, scandali, aut incontinentiæ, si nullitatem manifestet; tunc debet omittere monitionem, et illum relinquere in bona fide, donec obtineatur dispensatio; nisi dispensatio (ut rectè ajunt *Laym. num.* 6. *Pal. et Salm. ibid. n.* 55.) de facili, et statim obtinêri possit ab habente facultatem, et etiam ab Episcopo (rectè dicit *Palaus*), ut liberetur pœnitens à peccato materiali. *Vide dicenda de matr. n.* 1125. Utrùm autem hoc casu possit confessarius obligare conjugem negantem debitum ad illud reddendum? Negat *Bon. de matr. q.* 3. *p. ult. n.* 6. *cum Soto*, *et Hurt.* quia id esset consulere fornicationem; tantùm (ut ait) poterit in genere dicere, quòd conjuges tenentur reddere debitum. Affirmant verò communiùs et probabiliùs *Lugo*, *et Sanch. ll. cc. Fill. tr.* 10. *n.* 98. *Croix l.* 6. *p.* 3. *n.* 542. *et Escob. l.* 16. *n.* 630. *cum Conc. Henr. Led. et Card.* Ratio, quia stante persuasione conjugis quòd matri-

monium sit validum, tenetur ille reddere, ut dictamen suæ conscientiæ sequatur (1).

612. — Quid si matrimonium sit contrahendum? *Holz. t. 1. p. 12. n. 61.*, ait omninò tunc monitionem esse faciendam, etiamsi certè non sit profutura, et certè obfutura; quia magis præcavenda est nullitas sacramenti, quàm peccatum, aut infamia pœnitentis. *Holzm.* citat etiam *Spor.* pro hac sententia *de Consec. c. 1. n. 9.* Sed *Spor.* loquitur ibi (et rectè) tantùm de casu quò aliquis vellet ducere consanguineam : tùm quia tunc reverà abest infamia; tùm quia pœnitens post matrimonium facilè poterit cognoscere ejus nullitatem, et sic facilè incidere in peccata formalia; præter alia pericula relinquendi filios illegitimos, etc. E converso *Sanch. dict. d. 38. n. 7. in fine, et Lugo d. 22. n. 24.*, absolutè dicunt adhuc in eo casu omittendam esse monitionem, quando ipsa probabiliter censetur non profutura. Probabiliùs tamen mihi videtur dicendum cum *Palao p. 18. §. 2. n. 9. et Salm. de pœn. c. 12. p. 3. n. 55.*, quòd regulariter loquendo, omninò monitio tunc facienda est, tùm quia ex matrimonio nullo frequenter plura inconvenientia oriuntur; tùm quia sæpè post tale matrimonium ignorantia cessare solet, et tunc facilè adest periculum peccandi formaliter. Unde benè ait *Laym. c. 13. n. 6.*, quòd eo casu monitio facienda est, si aliqualis saltem spes adsit profectûs. Et idem quod de matrimonio nullo, dicit *Spor. de consc. c. 1. n. 29.*, de contractu illicito incundo. Si verò confessarius certò moraliter desperet de fructu, tunc meritò dicit *Croix l. 6. p. 3. n. 540. cum Aversa* (quibus jam videntur adhærêre *Pal. Salm. et Laym.*) quòd omittere debeat monitionem, donec obtineat dispensationem; quia melius est permittere peccatum materiale, quàm præbêre occasionem certi peccati formalis. Nec obstat ratio *Holzmanni*, nam (ut dicunt *Sanch. Pontius, Vasq. Sulas, Salon, et alii*) sacramenta non exposcunt majorem reverentiam, quàm præcepta divina. Unde si in præceptis divinis permitti potest materiale peccatum, ut ipsemet *Holzm.*

(1) « Sed in hoc tutior mihi videtur opinio *Soti* etc. quòd tunc confessarius ei dicat in genere, quòd ille nequit absolvi si obligationi suæ satisfacere renuit, et quòd jam scitur, conjugem teneri debitum reddere. » *Hom. Ap. tr. 16. n. 113.*

Edit.

admittit *n.* 60; cur non poterit permitti materialis irreverentia sacramenti in tanta necessitate, ut peccatum formale vitetur.

615. — Sed hic discutiendus est casus valde facilis eventu, et difficilis solutione. Rogatur : quid agendum, si sponsi accedant ad ecclesiam ad contrahendum matrimonium, et alter eorum manifestet confessario impedimentum occultum, dum omnia sunt parata, et non possit sine scandalo et infamia matrimonium differri? *Sanch. de matr. lib.* 2. *d.* 40. *n.* 8. *Boss. p.* 1. *n.* 1206. *et Bon. cod. tit. q.* 5. *p.* 15. *n.* 6. *cum Gutlier.* suadent, ut pœnitens votum emittat castitatis ad tempus, putà ad mensem. Sed hoc remedium, ut ajunt *Roncag. p.* 172. *q.* 2. *et Auctor Instruct. pro novis confess. p.* 2. *c.* 1. *n.* 31., meritò videtur esse periculosum, propter suspicionem quam facilè apud alios ingerere potest; tantò magis quòd passim apud casuistas tale remedium præscriptum invenitur. Unde *Lugo d.* 22. *n.* 24. *et præfatus Auctor Instruct. etc.* dicunt tunc consultius esse, quòd confessarius relinquat sponsos in bona fide, et sinat nuptias contrahere; et huic consentit *Laym. de pœn. c.* 13. *n.* 6., si omninò desperetur de fructu monitionis. Communissimè verò alii DD. et probabilissimè docent in eo casu posse Episcopum dispensare; ita *Sanchez dict. d.* 40. *n.* 5. *et* 7. *Bon. n.* 4. *Cabass. T. J. l.* 5. *c.* 27. *n.* 4. *Pignatel. t.* 5. *consult.* 53. *Suar. de leg. l.* 6. *c.* 14. *in fine, Spor. de leg. p.* 50. *n.* 555. *Conc. de matr. p.* 545. *n.* 5. *Pontius, l.* 9. *c.* 6. *n.* 6. *Dian. p.* 8. *tr.* 5. *r.* 80. *Pal. p.* 18. §. 2. *n.* 9. *Salm. de matr. cap.* 14. *p.* 1. *n.* 11. *Viva q.* 6. *art.* 1. *n.* 8. *Elbel p.* 500. *n.* 495. *cum Gob. Fill. Mastr. et Croix de matr. n.* 858. *cum Vasq. Sylvio, Barbosa, Hurt. Reg. Vill. Salas, Boss. Molfes. Machad. et aliis plurimis cum Card.* (qui dicit esse sententiam moraliter certam) et *Pyrrho, ac Corrad.* (qui testatur ita declarasse *Sixtum V.*) et communem vocat *Bened. XIV. de Synod. l.* 7. *c.* 51. *n.* 2. (contra rigidissimum *Fagnanum*, qui in *c. Nimis, de filiis presb.*, negat, etiamsi id oporteat ad legitimandam prolem in articulo mortis; adversùs communem DD. cum *Pignatel. t.* 5. *Cons.* 55. qui *n.* 8., ex aliis id extendit etiamsi impedimentum fuerit publicum). Ratio, vel quia tunc præsumendus est Pontifex delegare Episcopo facultatem dispensandi, quam requisitus certè ei non denegaret; vel quia (ut ratiocinatur *Sanch. num.* 5 et 7.)

Episcopus potest in sua diœcesi quidquid potest Pontifex in tota Ecclesia, nisi aliquid Pontifex sibi reservavit (juxta id quod plures dicunt *de matr. vide infrà n.* 980. *Dub.* 1.); unde, si Episcopus dispensare nequeat in iis impedimentis, id ex eo provenit, quia Pontifex reservat; sed cùm reservatio fiat propter charitatem, et ob bonam reip. gubernationem, non est verisimile Pontificem dispensationem sibi reservare in casu tantæ necessitatis, quando aliter scandala vitari non possent; hoc enim esset contra charitatem. Ergò in eo casu intelligitur cessare reservatio, et ideò Episcopus ex sua potestate ordinaria potest tunc dispensare, sicut potest in aliis legibus pontificiis, quando aditus ad Papam non patet. Et eo casu probabiliter dicunt idem *Sanchez n.* 14. *Elbel l. c. Bon. n.* 6. *cum Valent. Vasq. Salas, Henr. ac Salm. de matrim. c.* 14. *p.* 1. *n.* 12. *cum Con. Pal. Basil. etc.* quòd Episcopi legitimè possint prædictam facultatem dispensandi delegare aliis, etiam generaliter pro omnibus casibus occurrentibus, quia hæc facultas conceditur Episcopis ratione dignitatis, unde accipit conditiones potestatis ordinariæ. (Vicarius autem Episcopi ratione sui officii hanc facultatem certè non habet, prout notant *Salm. ib.*) Imò addit *Pignatell. t.* 3. *consult.* 33. *n.* 5., ibique fusè probat, quòd eo casu censetur omninò cessare lex quâ prohibetur tale conjugium contrahi; omnis enim lex (ut ait) ordinatur ad bonum publicum, ut reverà est commune apud omnes ex *c.* 2. *de Observ. Jejun.* ubi dicitur quòd necessitas careat lege, et ex *c.* 2. *dist.* 4. ubi *S. Isidorus* ait: *Erit autem lex honesta, possibilis secundùm naturam, loco temporique conveniens, utilis, manifesta quoque, etc.* Unde quando lex evadit perniciosa, utique non obligat, ut docet *D. Th.* 2. 2. *qu.* 120. *art.* 1. ubi dicit, quòd cùm aliquid est contra commune bonum, *malum est sequi legem positam.* Idem *Cajet. ib. Nav. c.* 16. *n.* 37. *Soto de just. q.* 6. *a.* 8. *Pignatell. t.* 3. *consult.* 33. *n.* 5. *cum Covarr. Led. et aliis passim;* idem *Salm. de leg. c.* 1. *p.* 2. *n.* 15. *et Pal. tr.* 3. *p.* 1. *n.* 4., qui probat cum *Suar. Bon. Vasq. et Salas,* quòd lex bono communi non conveniens, non est lex, neque obligationem inducit. Et ideò ait *Pignatellus*, tunc alium inferiorem legislatore posse declarare, quòd lex impedimenti cesset, et non obliget, cùm in eo casu, si adhuc Pontifex vellet legem obligare, talis voluntas respiceret malum, quia esset

causa scandali, quod non est præsumendum. Unde dicit *Ronc. p.* 172. *q.* 2. (cujus opinionem ait Auctor *Instr. pro novis confes. p.* 2. *n.* 32. *ex Jordano, et Pignatell.* ut suprà, non esse rejiciendam tamquam improbabilem et non tutam in praxi) quòd si aliquando nec etiam ad Episcopum aditus pateret, et nullo modo aliter vitari posset gravissimum periculum infamiæ, aut scandali, posset parochus vel alius confessarius declarare, quòd lex impedimenti eo casu non obligat, quia eadem ratio (ut suprà) tunc urget, nempe quòd cessat lex, quando potiùs est nociva, quàm utilis. Et licèt hìc non cesset finis legis in communi, sed in particulari, cùm tamen cessat finis legis in contrarium, lex etiam cessat, ut omnes conveniunt cum *Salm. ibid. c.* 4. *p.* 1. *n.* 6. (1). Notant tamen præfati auctores, quòd esto tunc permittatur contrahi matrimonium, tamen quantociùs (saltem ad majorem securitatem, et ad salvandam reverentiam legibus Ecclesiæ debitam) recurri debet ad S. Pœnitentiariam, ut ab illa dispensatio obtineatur.

614. — Infertur II. quòd ubi non speratur fructus, omittenda est monitio etiam de restitutione facienda, ut dicunt *Laym. c.* 15. *n.* 4. *Lugo d.* 22. *n.* 26. *Ronc. p.* 94. *q.* 4. *r.* 2. *Sporer de pœn. n.* 795. *Viva q.* 8. *art.* 5. *n.* 5. *Elbel p.* 544. *num.* 471. *cum Tamb. Sanch. lib.* 2. *d.* 38. *n.* 8. *et* 10. *cum Cano, Henr. Led. Met. et Cord. Holz. t.* 1. *de Consc. c.* 3. *n.* 55. *cum Henno, et communi, ac Salm. de pœn. c.* 12. *p.* 3. *n.* 54. *cum Vasq. Suar. Con. Pontio, Vill. Aversa, etc.* (*contra Concinam, Hab. ll. cc. et Antoine p.* 554. *q.* 3., qui duo ultimi in assignanda ratione circa monitionem de matrimonio nullo, et de restitutione facienda, apertè sibi contradicunt). Ratio est, quia confessarius, cùm prævidet quòd monendo de restitutione, pœnitens non parebit, et in peccatum formale incidet, magis præcavêre debet ejus spirituale damnum quàm damnum alterius temporale. Benè tamen advertunt *Viva et Ronc.*, non facilè judicandum quòd pœnitens, cognitâ veritate, monitioni non obtemperabit.

Infertur III. omittendam esse monitionem etiam quando

(1) « Dicunt et quidem non sine fundamento, *Roncag.* et *Instruct. etc.* quòd cùm in hoc casu lex impedimenti reddatur nociva, posset parochus aut alter prudens confessarius declarare, talem legem non obligare. » *Hom. Ap. tr.* 16. *n.* 114.

Edit.

timentur scandala aliorum, infamiæ, rixæ, et similia; ita *Suar. d. 32. sect. 4. n. 5. Sanch. dicta d. 38. n. 10. Laym. c. 15. n. 5. Lugo d. 22. n. 7. Pal. §. 2. n. 8. Ronc. p. 94. q. 4. r. 2. et Salm. l. c. in fin. cum Vasq. Con. Covar. Dicast. et Granado.* Quia semper præstat vitare mala formalia aliorum, quàm materialia pœnitentis.

615. — Excipiendum est tamen 1. quando damnum redundaret contra bonum commune; licèt enim confessarius teneatur ratione sui officii principaliter incumbere bono pœnitentis, nihilominùs, cùm ipse sit pars reipublicæ, et in bonum reip. christianæ minister constitutus, tenetur præferre bonum publicum bono privato pœnitentis; ita cum *Busemb. ut suprà, Lugo d. 22. num. 30. Ronc. l. c. r. 1. Salm. ibid. n. 37. cum Aversa, Dic. et aliis communiter.* Hinc omninò monendus est parochus qui erroncè, etsi ex ignorantia invincibili, circa mores populum instrueret. Idem monendus qui bonâ fide putaret se sacerdotem cùm non esset, ob sacramenta quæ invalidè conferret. Item ignorans nullitatem matrimonii, si de illa publica sit fama. Item benè addunt *Salm. ibid. n. 40. cum Busemb. ex Lugo d. 22. n. 3.* (cujus doctrinam utì saluberrimam confessariis sequendam proponit Pontifex in bulla mox citanda) confessarium debêre admonêre Episcopos, prælatos, principes, gubernatores, confessarios, et similes, qui ex ignorantia invincibili perperàm se gerunt circa collationem beneficiorum, electionem ministrorum, subditorum gubernium, largitionem eleëmosynarum de superfluis beneficiorum, administrationem sacramenti pœnitentiæ, etc. Ratio, quia rarò contingit hujusmodi ignorantiam esse inculpabilem, vel non esse perniciosam aliis, qui facilè licita sibi putant quæ à superioribus fieri observant. Imò benè advertit *N. SS. P. Benedictus XIV.* in sua bulla *Apostolica*, edita 26 Jun. 1749. monendum esse pœnitentem, *si in iis versetur facti circumstantiis quæ, confessario dissimulante, peccatorem in pravo opere obfirmant, non sine aliorum scandalo, cùm quis arbitretur ea sibi licère, quæ ab iis, qui Ecclesiæ sacramenta frequentant, impunè exercêri animadvertit.* Præterea benè addit *Lugo*, quòd si confessarius rationabiliter dubitat, an hujusmodi pœnitentes suo debito satisfaciant, tenetur eos de illo interrogare.

616. — Excipiendum II. si pœnitens interroget, tunc enim

confessarius tenetur detegere veritatem, nec potest dissimulare; quia, cùm ille jam incœperit laborare ignorantiâ vincibili, dissimulatio confessarii esset erroris approbatio; ita *Suar. d.* 32. *sect.* 4. *n.* 2. *et* 3. *Laym. c.* 13. *n.* 6. *Pal. n.* 10. *Lugo d.* 22. *n.* 29. *Salm. de pœn. c.* 12. *p.* 3. *n.* 36. *et alii communiter cum Sanch. d.* 38. *n.* 14. qui excipit, si pœnitens non interrogaret cum dubio, sed ex scrupulo; quia tunc (ut ait), dissimulante confessario, ille etiam remaneret in bona fide. Sed hoc meritò non admittunt *Lugo*, *et Salm. ll. cit. in med. cum Soto*, *Led. Lop. etc.* quia, stante interrogatione factâ, pœnitens faciet postea auctoritate confessarii, quod antea faciebat ex ignorantia. Rectè verò dicunt *Sanchez n.* 8. *Suar. Laym. et Sporer ll. cit.* quòd cùm pœnitens interrogat, confessarius non plus respondêre debet quàm ab ipso interrogatur: ex. gr. si quis obstrictus voto castitatis interroget, an matrimonium propter votum fuerit invalidum, et an teneatur uxori reddere debitum, confessarius affirmet utrumque, tacens de obligatione non petendi, etiamsi noverit matrimonium ob aliquod impedimentum dirimens esse nullum.

Excipiendum III. si pœnitens brevi sit monitioni obsecuturus, quamvis in principio non acquiescat; sic enim sapienter loquitur *Laym. c.* 13. *n.* 5. *in fine: Confessarius considerare debet quantum et quàm diuturnum incommodum ex monitione timeatur; fieri enim quandoque solet, ut pœnitens initio conturbatus animo salutarem monitionem respuat, postea verò mente sedatâ eamdem cum fructu recipiat.* Imò dicit *Lugo d.* 22. *n.* 30. *cum Adriano*, *Med. Cano*, *et Corduba*, monendum esse pœnitentem, etiamsi scandalum sit passurus, quando scandalum quod timetur brevi mansurum putatur, et spes sit quòd monitio postea brevi habebit effectum suum. Sed hoc melius intelligendum locum habêre, prout tradit *Benedictus XIV.* in præfata bulla *Apostolica l. c.*, casu quo, ut ait, *dissimulante confessario*, *peccator in pravo opere obfirmaretur cum scandalo aliorum; vel quando quis in proxima peccati occasione versatur, sin minùs in externis actibus, saltem in pravis cupiditatibus ac morosis delectationibus quibus assentiri consuevit.*

Utrùm autem facienda sit monitio in dubio, an sit profutura vel obfutura? Resp. si non timetur de damno, omninò quidem fieri debet; si verò dubitatur tam de damno, quàm

de fructu secuturo, tunc confessarius pensare debet damnum et utile, item gradum timoris damni, ac spei utilitatis, et eligere id quod judicat præponderare; ita *Lugo d. 22. n. 51. et Salm. de pœn. c. 12. p. 3. n. 39. cum Dicast. et Aversa.* Cæterùm in dubio regulariter mihi videtur dicendum, quòd mala formalia potiùs evitanda sint quàm materialia. Hinc loquens *P. Concina* de correctione fraterna (*in tract. de Eleëmos. c. 3. n. 9.*), dicit, quòd in dubio, an correctio sit profutura vel nocitura, omitti debeat, quia (ut ait) imprudenter agit qui dubius operationi morali se committit.

617. — « Resp. 2. Ut confessarius licitè hoc sacramentum » administret, debet esse in gratia, alioqui peccabit mortali- » ter » (*Vide dicta n. 31.*) « item debet esse talis, ut per hoc » non exponatur proximo periculo peccandi mortaliter. Pars » prior constat ex dictis de sacramentis in genere. An verò » audiens plures unâ quasi vice morali tot numero peccata » committat, alii negant, ut *Rod.*; alii affirmant, ut *Bon.* » *hic.* » (*Vide dicta l. 2. n. 50. v. Qu. 6. ubi id omninò negatur.*) « Pars posterior patet.

Unde resolvitur hic casus.

« Confessor conscius sibi peccati mortalis tenetur, ante- » quam audiat, vel saltem absolvat pœnitentem » (*Vide dicta de hoc lib. 6. n. 56.*) « ipse confitèri, vel confiteri de suo » peccato. Si tamen vocatus improvisò ad moribundum re- » colligere se tam subitò non possit ad contritionem elicien- » dam, vel bonâ fide putet se elicuisse, non peccat absol- » vendo. *Præpos. Lugo, Tamb. l. 3. c. 2. §. 3.* » (*Vide dicta n. 33.*)

618. — « Resp. 3. Si malè absolvit, committendo defectum » essentialem, v. g. si non protulit formam, vel absolvit à » reservatis non subditum, tenetur inducere ad repetendam » confessionem, si sine scandalo, infamia, fractione sigilli, » et nocumento suo possit : sin minùs, non tenetur. Si non » absolvit à censura, potest ab eadem (si, vel quando habue- » rit potestatem) absolvere absentem. » (*Vide dicenda de cen- sur. num. 117.*) « *Bonac. de cens. in comm. d. 1. q. 3. p. 6.* » *ex Suar. Fill. t. 11. c. 10. qu. 7. Reg. Nav. Rodr.*

« Si non interrogavit sufficienter numerum, speciem, vel

» alias circumstantias, regulariter ad nihil tenetur, nisi » ad pœnitentiam agendam ; monêre enim extra confessio- » nem non debet, cùm judicium sit finitum. Si tamen redeat » ad confessionem idem pœnitens, debet monêri de defectu » commisso, quia alioqui hæc confessio non erit integra, cùm » quædam non sit debitè confessus.

« Dixi, *si non interrogavit :* quia si positivè dixit, non » tenêri confitêri numerum, speciem, etc. debet monêre, si » sine gravi scandalo et detrimento potest ; quia est causa, » quòd alter præceptum grave, scilicet confitendi illa pec- » cata, violet. *Lugo d.* 22. *sect.* 3.

« Si neglexit monêre de restitutione, moneat, si quidem » commodè potest, (vel in confessione ; vel extrà, obtentâ » priùs ab ipso veniâ ; eâ verò negatâ, ad nihil ultrà tenêri » docent *Tamb. l.* 3. *c.* 8. *Sanch. contra Suar.*) quia tenetur » ex charitate : si non commodè potest, Deo commendet. » *Laym. l.* 5. *t.* 6. *c.* 9. *Henr. Suar. Sylv. Mercer. in* 3. *p.* » *q.* 9. *art.* 1. *Dian. p.* 4. *r.* 198. et *p.* 1. *t.* 4. *r.* 109. Quòd si » tamen (ex gravi, seu mortali culpa contra jus alterius) » dixisset, eum non tenêri ad restitutionem, vel aliter (v. g. » opinionem falsam persuadendo) esset causa efficax, cur non » restituat, vel aliunde detrimentum accipiat ipse, vel alius ; » tenetur ipsemet restituere, nisi moneat tempestivè, prius- » quam pœnitens fiat impotens ; quia actione suâ fuit injusta » causa damni. Si verò sine gravi culpa id fecit, tenetur » nihilominùs monêre pœnitentem, si commodè potest : alio- » qui ipse obligatur, sicut casu priore. Si non commodè po- » test, excusabitur. *Vide Suar. Con. d.* 8. *d.* 77. *Bon. Dian.* » *t.* 1. *m. r.* 1. *Lugo d.* 22. *s.* 3. *n.* 51. *et suprà l.* 4. *t.* 5. » *c.* 2. *d.* 1. *art.* 2. *cas.* 12.

619. — Hic distinguere oportet plura dubia, quæ hoc punctum concernunt. Dubitatur I. Ad quid tenetur confessarius, si erravit circa valorem sacramenti ? Si erravit sine culpa, conveniunt omnes non tenêri cum gravi incommodo famæ vel honoris monêre pœnitentem de errore ; ita *Lugo d.* 22. *n.* 58. *Salm. de pœnit. cap.* 12. *p.* 4. *n.* 56. *Sporer p.* 274. *n.* 803. *Viva q.* 8. *art.* 5. *n.* 10. *Elbel p.* 332. *n.* 457. *et alii passim.* Ratio, quia tunc confessarius tenetur ad monitionem tantùm ex charitate, quæ non obligat cum gravi incommodo. Hoc tamen valet pro confessario delegato ; aliter enim vide-

tur dicendum de parocho, juxta dicta *l. 3. n. 40. v. Strictiùs*, cò quòd parochus tenetur ex justitia reparare grave damnum spirituale subditorum. Rectè autem addunt præfati AA: quemcumque confessarium tenêri advertere pœnitentem de nullitate absolutionis ei collatæ, si ille sit in articulo mortis, vel in gravi periculo non ampliùs se confitendi. Sed quid, si confessarius cum culpa gravi erravit circa valorem sacramenti, an tunc teneatur monêre cum gravi suo damno?

Prima sententia negat, et hanc tenent *Bonac. q. 7. p. ult. n. 4. Suar. d. 32. sect. 6. et 7. cum S. Anton. Sylvest. Nav. et Cord.* et probabilem censent *Salmant. de pœn. c. 12. p. 4. n. 56. cum Vasq. Hurt. Aversa, etc.* Ratio, tùm quia tale præceptum non videtur obligare cum tanto dispendio; tùm quia, sicut ipse pœnitens non teneretur cum tanto incommodo sua peccata confitêri si monitus esset; ita nec confessarius. Excipit tamen *P. Suarez*, si confessarius deceperit pœnitentem, relinquendo illum in occasione proxima peccandi.

Secunda sententia verò, quam sequimur, affirmat, et hanc tenent *Lugo, Viva, Spor. et Elb. ll. cc.* item *Tamb. Meth. Conf. l. 3. c. 8. n. 5. ac Leand. ap. Salm. loc. cit.* Ratio, quia, licèt confessarius ex charitate onus susceperit audiendi confessionem pœnitentis, tamen, postquam audivit, tenetur ex officio, et ex quasi contractu cum pœnitente inito, ritè ipsi ministrare sacramentum; unde, si invalidè ministraverit ex sua culpa, tenetur utique etiam cum gravi suo damno (petitâ licentiâ) illum de errore monêre; et sic respondetur primæ rationi oppositæ. Respondetur item secundæ, quòd pœnitens, si monitus esset, posset sine confessione aliter sibi providêri eliciendo actum contritionis; at confessarius non potest ipsum inscium relinquere in tanto gravi suo damno carentiæ gratiæ sacramentalis. Diximus, *petitâ licentiâ*, nam probabiliùs (contra alios) dicunt *Coninck, Bon. et Spor. ap. Croix l. 6. p. 2. n. 1785.* quòd si ex monitione gravis sequeretur offensio pœnitentis, non tenetur tunc confessarius, nec potest monêre, quia sigillum læderetur juxta dicenda *n. 622.* Item probabile videtur cum AA. primæ sententiæ, quòd si pœnitens iterùm alteri confessus fuerit, tunc non tenetur confessarius cum gravi incommodo eum monêre de nullitate primæ confessionis. Ratio, quia tunc jam moraliter certò pœnitens supponitur justificatus; et ideò sicut ille non tenetur cum gravi

dispendio procurare integritatem confessionis, ita nec confessarius. Et idem potest dici, si pœnitens Eucharistiam deinde susceperit, quia (ut diximus de *sacram. in genere n. 6. cum D. Thoma, et aliis communiter*) Eucharistia cum attritione et bonâ fide suscepta, per accidens primam gratiam confert.

620. — Dubitatur II. Quid si error non fuerit circa valorem, sed circà integritatem confessionis, nempe si confessarius neglexerit interrogare de speciebus, et numero peccatorum? Respondetur: Si confessarius in hoc negativè se habuit non interrogando, tunc non tenetur monêre de errore, nisi intra confessionem, ut cum *Busemb.* dicunt *Lugo d. 22. n. 75. Sporer n. 804.* item *Suar. et Arriaga apud Croix n. 1779.* Et hoc etiamsi confessarius culpabiliter interrogare neglexerit. Ratio, quia obligatio faciendi confessionem integram directè afficit pœnitentem, non confessarium; unde, licèt confessarius teneatur intra confessionem interrogare pœnitentem de speciebus, et numero peccatorum, ut efformet judicium de statu causæ, et pœnitentis, finito tamen judicio, cessat in confessario hujusmodi obligatio. Si verò ipse positivè induxit pœnitentem, ne explicaret ille species sive numerum, tunc, si cum culpa gravi id fecerit, tenetur etiam extra confessionem cum licentia pœnitentis eum monêre de errore, sed sine scandalo, et sine gravi suo damno; ut benè ajunt *Lugo n. 75. et Sporer l. c.*, nam sicut grave damnum excusat pœnitentem ab integritate confessionis, ita etiam confessarium. Quòd si confessarius in hoc non graviter peccaverit, tunc multò minor causa sufficiet ad eum excusandum à monitione facienda. Hinc rectè ajunt *Lugo l. c. Tamb. l. 3. c. 8. n. 3. cum Fill. ac Suar. Arriaga apud Croix dict. n. 1779.* quòd confessarius, qui bonâ fide deobligavit pœnitentem ab explicanda specie sive numero, regulariter non tenetur admonêre extra confessionem, quia regulariter (dico semper) sine incommodo, et rubore id facere non potest.

621. — Dubitatur III. Ad quid tenetur confessarius, si positivè deobligavit, vel non monuerit pœnitentem de restitutione facienda? Respondetur: Si illum positivè deobligavit cum sua culpa gravi, omnes dicunt tenêri ad monitionem, etiam cum gravi incommodo, vel intra confessionem, si pœnitens brevi ad confitendum redeat; vel extrà petendo licentiam, si non redeat. Aliàs non monendo, vel monendo post-

quam pœnitens factus sit impotens, tenebitur ipse confessarius ad restitutionem; casu quo (intelligendum) pœnitens jam restituisset, si fuisset monitus. Ita communiter *Lugo d. 22. n. 61. Pal. p. 18. §. 3. n. 5. Bonac. de restit. q. 7. p. 4. §. ult. n. 22. Viva de pœn. q. 8. a. 5. n. 10. Elbel p. 233. n. 459. Sporer p. 274. n. 805. et Salm. de pœn. c. 12. p. 4. n. 50. cum Gran. Gabr. Bonasp. et aliis passim.* Ratio, quia confessarius suo injusto consilio jam fuit causa damni. Si verò sine culpa gravi pœnitentem deobligavit, non tenetur jam cum gravi suo incommodo illum de restitutione monêre; tenetur verò, si commodè potest, ut dicunt *Salm. ibid. n. 51. cum Aversa, et Dicast.* Imò tenetur etiam cum aliquali suo incommodo, ut rectè ajunt *Lugo num. 66. et Elbel, Viva, ac Sporer ll. cc.*, quia ex charitate quisque tenetur cum levi incommodo reparare grave damnum proximi.

An autem confessarius, si tunc omittat monêre, cùm possit sine gravi suo incommodo, teneatur ipse ad restitutionem? Negat *Sanch. Cons. l. 1. c. 3. dub. 5. n. 2.* eò quòd confessarius (ut ait) tunc non tenetur ex justitia monêre, cùm non sit causa positiva damni, sed tantùm negativa, tacendo scilicet manifestari pœnitenti ejus cognitam obligationem; tenetur ergò ad monendum tantùm ex charitate, quæ non obligat ad restitutionem. Et consentit huic opinioni *Cajetanus v. Restitutio c. 7. in fine*, ubi sic dicit: *Si datâ operâ* (confessarius) *docuit falsa, putans esse vera, non tenetur lege justitiæ.* Et idem ait *Nav. ap. Sanch. l. c.* Sed communiùs, et veriùs affirmant *Lugo n. 63. Sporer, Elbel, Viva ll. cc. et Salm. ibid. n. 51. cum Aversa, Dicast. etc.;* item *Aragon. et Salon. apud Sanchez.* Ratio, quia, licèt confessarius sine culpa saltem gravi pœnitentem deobligaverit à restitutione debita, tamen, cùm suum consilium pergat influere in damnum creditoris, cognito errore, tenetur ipse ex justitia causam damni auferre, si commodè potest, aliàs obligatur restituere, cùm hìc et nunc ipse sit causa damni, prout si quis sine culpa gravi accendit ignem in segetem alienam, tenetur postea (si commodè potest) ex justitia illum extinguere. *Vide dicta l. 4. n. 994.* Benè autem advertunt *Busemb.* ut suprà, *Lugo n. 64. et Bonac. l. c.* quòd cùm confessarius jam monuerit pœnitentem, priusquam ille fieret impotens, tunc ad nihil tenetur, etiamsi culpabiliter antea cum deobligaverit à resti-

tutione; quia consilium tunc solùm influebat ex auctoritate confessarii, unde, revocato consilio, cessat sua auctoritas influere.

Sed quid si pœnitens tempore confessionis erat dispositus ad restitutionem, si monitus fuisset, et postea, mutato animo, nollet monitus restituere cùm posset? *Antoine p. 544. qu. 10. r. 2.* dicit quòd tunc confessarius ad nihil tenetur, quia tunc confessarius suâ monitione jam aufert causam damni, et ideò si pœnitens non restituit, id ex ejus malitia provenit. Sed meritò sapientissimus *Lug. d. n. 64.*, non excusat confessarium eo casu à restitutione: ratio, quia, esto is qui auctoritativè dat pravum consilium, revocato consilio ad nihil ampliùs teneatur, ut communiter docent DD. *lib. 4. n. 559.*, hoc tamen procedit, quando damnum non est adhuc factum; non verò cùm ex consilio damnum est jam illatum alteri. Quando autem confessarius positivè, et culpabiliter deobligat pœnitentem dispositum ad restituendum, tunc ipse est causa, ut actu damnum creditori inferatur, cùm aliàs si non deobligaret, jam actu fieret restitutio. Unde, si damnum jam actu infertur, confessarius, etiamsi postea quærat inducere pœnitentem ad restituendum, si ille renuat, non excusabitur ipse à restitutione, cùm ipse fuerit causa damni illati.

Hoc, si confessarius positivè restitutionem impedivit. Si verò negativè se habuit, negligendo monêre pœnitentem de restitutione, tunc distinguendum: Si inculpabiliter id egerit, non tenetur quidem cum gravi suo incommodo monêre pœnitentem; sed tenetur cum aliquali, ut diximus, quia charitas obligat quemquam ad reparandum cum levi suo incommodo grave nocumentum proximi. Et in hoc advertit *Lugo d. n. 63.*, incommodum mensurandum esse respectivè ad damnum; quod si sit gravissimum, aderit fortè obligatio illud reparandi etiam cum notabili incommodo. Si verò confessarius culpabiliter neglexit monêre de restitutione, meritò dicunt *Lugo, Elbel, ll. cc.* tenêri cum majori suo incommodo ad monitionem faciendam. An autem omittendo hanc monitionem, teneatur ipse restituere? Si inculpabiliter omittit, conveniunt omnes ad nihil tenêri. Sed dubium est, si culpabiliter omittat, an teneatur ad restitutionem?

Prima sententia absolutè affirmat, et hanc tenent *Nav. c. 17. n. 22. Fill. tr. 32. c. 3. q. 12. n. 79.* item *P. Nav. Mol. Sayr.*

Med. Arag. etc. apud Bon. de rest. d. 1. q. 2. p. 11. n. 15. Quia (ut ajunt) confessarius ex officio tenetur pœnitentem docêre de sua obligatione, aliàs non docendo ipse est causa damni.

Secunda sententia, quam tenent *Less. l. 2. c. 13. n. 77. et 78. et Antoin. p. 544. q. 10. r. 3.* censet confessarium delegatum non tenêri : tenêri verò parochum, quia parochus ex officio obligatur impedire, ne sui subditi damnum aliis inferant.

Tertia sententia verò communissima, quam tenent *Suar. d. 32. sect. 6. n. 9. Pal. p. 18. §. 3. n. 6. Sanch. Dec. l. 1. c. 6. n. 5. et l. 2. c. 11. n. 23. Cabass. l. 6. c. 13. n. 11. Azor 3. p. l. 4. c. 16. q. 3. Elbel n. 440. Salm. de pœnit. c. 12. p. 4. n. 52. Croix n. 1781. cum Vasq. Dian. p. 1. tr. 1. r. 1. Bon. l. c. cum Sa, Valent. et Reg. Lugo d. 22. n. 67. cum Conc. Maldero, et communi* (ac probabilem putat ipse *Less. l. c.*), docet confessarium, sive delegatum sive parochum, non tenêri ad restitutionem. Ratio, quia delegatus tenetur ad monitionem ex sola charitate, quæ non obligat ad restitutionem. Parochus autem, cùm ipse sit constitutus tantùm pro bono spirituali subditorum, tenetur quidem ex suo munere damna ipsorum spiritualia impedire, non autem temporalia aliorum. Et hoc verius puto dicendum (quidquid confusè dicat *Croix l. c.*), etiamsi confessarius studiosè negligat monêre pœnitentem, ut ipse non restituat; quia adhuc tunc deest positivus influxus in damnum aliorum, qui omninò requiritur ad obligationem restitutionis, ut fatetur idem *Croix l. 3. p. 2. n. 148.* et communiter docent DD. juxta *dicta l. 4. n. 584.*

622. — Dubitatur IV. An confessarius possit loqui extra confessionem cum pœnitente de defectu commisso in confessione, sine ipsius licentia?

Prima sententia dicit non solùm posse, sed etiam tenêri, et hanc tuentur *Suar. d. 33. sect. 5. n. 3. Petroc. t. 4. p. 96. n. 3. Spor. n. 822. et Fill. Turr. Hurt. Meratius, Lohn. etc. apud Croix n. 1776.* et probabilem putant *Laym. c. 14. n. 15. Pal. p. 18. §. 3. n. 6. Escob. l. 16. n. 675. Bon. p. 15. §. ult. n. 21. et Salm. de pœn. c. 14. p. 3. n. 44.* Ratio, quia talis monitio supplet, et perficit eamdem confessionem inchoatam, quæ imperfecta manserat; unde, etiamsi pœnitens licentiam

negaret, poterit confessarius ei manifestare defectum, cùm esset tunc ille irrationabiliter invitus.

Secunda sententia verò, cui subscribo, id negat, eamque tenent *Sanch. de matr. l.* 3. *dist.* 16. *n.* 3. *Lugo dist.* 23. *n.* 130. (qui ait contrariam repugnare communi sensui theologorum) et probabiliorem censent *Croix, Pal. Escob. ll. cc. cum Soto, Vict. Fagn. Rodr. Philiarc. et Salm. ib. cum Sylvio, Val. Bonac. Reg. Aversa, Gab. Megala, Graff. et Dian.* Ratio potissima, quia, licèt monitio illa fiat ad reparandum defectum præteritæ confessionis, attamen, cùm non sit cum illa conjuncta, et judicium jam fuerit completum, evadit illicita, cò quòd esset quædam peccati exprobratio, et ideò odiosam confessionem redderet. Hoc tamen intelligendum, si confessarius judicium jam perfecerit, absolutionem impertiendo; nam si non absolverit, vel quia oblitus fuerit absolutionem dare, vel quia eam malè protulerit, tunc valde probabiliter dicit *Croix dicto n.* 1776. *cum Stoz, et Arriaga*, benè posse confessarium, non petità licentiâ, dicere pœnitenti eum non absolvisse; tunc enim reverà nulla intervenit peccati exprobratio.

623. — Quæ et quanta sit obligatio confessarii audiendi pœnitentes?

« Respondetur 1. Quivis sacerdos etiam simplex, quando » non est alius paratus, tenetur in extrema necessitate, v. g. » in periculo mortis audire, et absolvere volentem confitêri. » Ratio est lex charitatis.

» Resp. 2. Parochus, et quivis sacerdos curatus tenetur » audire confessionem sui subditi, non tantùm in casu neces- » sitatis, aut præcepto confessionis urgente, sed etiam, sal- » tem per se, vel alium, quoties pœnitens id rationabiliter » petit; v. g. si sit in gravi aliqua difficultate spirituali, vel » velit promerêri jubilæum, etc. quia tenetur ejus bonum » spirituale promovêre. *Suar. Vasq. Lugo, etc.* Si tamen nimis » frequenter, vel intempestivè peteret, excusaretur. *Avers.* » *q.* 16. *sect.* 11. Quòd si etiam semel tantùm, vel bis nega- » ret, aut differret, non peccaturum graviter, ob levitatem » materiæ, docet *Suar. contra Bon.* Admittitque *Aversa l. c.* » si non petat ex urgenti occasione, v. g. solemnis festi, etc. » (*Vide dicta hoc lib.* 6. *n.* 58.).

« Resp. 3. Quotiescumque pœnitens ex mera devotione vult » confitêri, parochum tenêri illum audire, contra *Sylv. Reg.*

» *etc.* docent *Azor*, *Suar. Con. Bon. Molf. Lugo etc.* Sed rectè » limitat *Avers. l. c.* si non adsint alii confessarii delegati, » et parochus non legitimè impediatur.

« Resp. 4. Reliqui sacerdotes, per se loquendo, non tenen- » tur audire confessiones; si tamen audire cœperint, tenentur » absolvere, nisi quid obstet, neque possunt remittere ad » alium: quia pœnitens eo ipso habet jus ad absolutionem, » nec potest fructu, et gratiâ sacramenti privari. *Avers. l. c.* »

624. — Rogatur I. An confessarius non parochus teneatur cum periculo vitæ absolvere moribundum existentem in mortali?

Prima sententia negat tenêri, et hanc defendunt *Nav. Man. c. 24. n. 9. Coninch. d. 25. n. 89.* item *Soto*, *Mald. et Sa*, *ap. Lugo d. 22. n. 12.*, qui probabilem putat. Ratio, quia dum proximus potest absolutè à periculo damnationis se liberare, eliciendo actum contritionis, non est in tanta necessitate, ut alter teneatur ei succurrere cum periculo vitæ. Limitat verò *Coninch. l. c.* si talis infirmus sit in extrema necessitate, nempe si ignoret contritionem esse sibi necessariam, vel nesciat eam elicere: quod revera censeo in rudibus ut plurimùm accidere.

Secunda sententia tamen, quæ mihi magis arridet, affirmat, eamque tenent *Suar. d. 9. sect. 2. n. 3. et d. 32. sect. 7. n. 1. Cont. Tourn. de pœnit. part. 2. cap. 8. art. 6. n. 897. et seq. et Valent. ac Lorca ap. Lugo n. 12.* Ratio, quia, esto in rigore loquendo posset moribundus per contritionem sibi providêre, tamen non potest negari, quòd magno periculo exponatur ille suæ æternæ salutis, si absque absolutione relinquatur; et sicut cùm certa est damnatio proximi si non absolvatur, tenêris certam mortem subire; ita dico, cùm proximus est in probabili periculo damnationis, tenêris ei subvenire cum probabili periculo mortis, ex lege charitatis, quæ obligat in pari periculo exponere vitam temporalem ad salvandam vitam proximi spiritualem. Si tamen sacerdos nesciat, eum esse in mortali, non tenetur absolvere cum periculo vitæ, ut dicunt *Tolet. et Verricel. apud Cont. Tourn.* qui non reprobat (1).

(1) Hanc secundam affirmativam sententiam *S. Alph.* in *Hom. Ap. tr. 16. n. 125.* vocat veriorem.

Edit.

625. — Rogatur II. An simplex sacerdos, qui degit in oppido, ubi talis esset penuria confessariorum, ut incolæ gravi laborarent necessitate spirituali, utrùm hic tutus sit in conscientia, si negligat confessiones excipere, vel, cùm possit, ad eas excipiendas se habilem reddere? Apud nullum auctorem de re morali tractantem hoc dubium inveni discussum; tantùm ad manus mihi pervenit quidam libellus, cui titulus: *Parroco de villa* et cujus auctoris doctrinam ac pietatem varia ejus Opuscula satis comprobant; ubi hæc habentur: *Chi ha talento per confessare, e vede nella sua terra la mancanza della confessione, e conosce o che non si frequenta, o si strapazza, e tenuto ad amministrare tal sacramento; e se non è d'età molto avanzata, è tenuto in coscienza ad abilitarsi al meglio che può* (1). Affert idem auctor auctoritatem Patris Pavone Societatis Jesu, viri admodùm docti et pii, qui in suis operibus sic scripsit: *L'obbligo come sacerdote è di ubbidire al mio prelato, quando mi comanda che confessi, e non ho legittimo impedimento, perchè il prelato può comandarmi, ed io non ho ragione di tener ozioso il talento... Di più ho obbligo di offerirmi al Vescovo, e di chiederli facoltà di confessare, quando io mi accorgo essere in grave bisogno il popolo per mancamento de' confessori.* (2)

Breviter dicam super hoc puncto quid sentiam. Certum est, quòd sacerdotes sunt à Deo constituti, ut saluti animarum incumbant; sicut enim divinus Pater misit Filium suum, ut salvaretur mundus per ipsum, ita Christus Dominus misit sacerdotes, ut in suum officium succederet, et pro eo legatione fungerentur, ut ait Apostolus 1. *Cor.* 5. et ipse Christus Dominus (Joan. 20. 21.): *Sicut misit me Pater, et ego mitto*

(1) *Id est*: Si quis confessionum excipiendarum capax est, videtque in loco ubi degit, deficere confessiones aut non frequentari aut malè peragi, ipse sacramentum pœnitentiæ administrare tenetur; quinimo si non jam ætate provectior sit, ad hoc idoneum se, quàm optimè potest, reddere obligatur.

(2) *Id est*: Meum est sacerdotis, morem gerere prælato præcipienti, ut confessiones excipiam, nulla ratione præpeditus; etenim penes prælatum est præcipere, meum verò curare, ne facultates ingenii otiosæ existant. Imo cùm compertum habeo, populum ob confessariorum penuriam in gravi versari necessitate, teneor operam meam Episcopo offerre, confessionesque excipiendi facultatem petere.

Edit.

vos. Ideò Concilium Trident. *sess.* 23. c. 14. requirit, ut promovendi ad presbyteratum, *ad populum docendum ea quæ scire omnibus necessarium est ad salutem, ac ad ministranda sacramenta.... idonei comprobentur.* Præcipua autem sacerdotum obligatio est ministrare Eucharistiæ, et pœnitentiæ sacramenta, ad hoc enim sacrificandi, et absolvendi à peccatis confertur eis duplex potestas. Imò specialiter ad hoc munus absolvendi Christus Dominus Spiritum sanctum infudit, ut ipse testatus fuit *loc. cit.* dicens : *Sicut misit me Pater, et ego mitto vos. Hæc cùm dixisset, insufflavit, et dixit eis : Accipite Spiritum sanctum ; quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* Ergò, si Christus misit sacerdotes præcipuè ad salvandas animas, absolvendo eas à peccatis, sequitur hoc esse proprium sacerdotum munus, ac consequenter ipsos tenêri saltem in gravi populorum necessitate suam potestatem exercêre, et ad hoc se habiles reddere, ne dicatur, quòd in vacuum gratiam Dei receperint (2. *Cor.* 6.). His positis, non video quomodo sacerdotes illi, qui ob desidiam ab hoc onere se subtrahunt, possint esse tuti in conscientia, et excusari ab exprobratione Domini, ac à supplicio damnationis inflicto servo illi otioso qui talentum abscondit, ut habetur *Matth.* c. 25. *v.* 18., quem textum interpretes (ut *Cornelius à Lapide*, *Calmet*, *et Tirinus*, *cum S. Ambrosio*) propriè explicant de eis, qui possunt suâ operâ procurare animarum salutem, et negligunt : *Notent hoc* (ait *Cornelius*) *qui ingenio, doctrinâ, aliisque dotibus sibi à Deo datis non utuntur ad suam aliorumque salutem, ob desidiam, vel metum peccandi ; ab his enim rationem reposcet Christus in die judicii.* Nec dicant hujusmodi sacerdotes satis suam obligationem explêre, si alio modo animabus subveniant, nempe instruendo, corrigendo, orando, quin sacramentum confessionis ministrent ; nam illis tenentur subvenire in eo, quo indigent ad propriam salutem. Si enim proximus indiget cibo, in cibo debes ei subvenire, non in vestibus. Sæpè autem accidit in oppidulis, quòd plures fortè non egeant instructione, aut monitione, quia fortè jam sunt satis instructi, et parati ad confessionem ; sed deest ipsis sacerdos, qui eorum confessiones excipiat. Nec valet dicere, quòd sacerdos simplex, si teneretur confessiones excipere, teneretur tantùm ex charitate, sed hæc non obligat cum gravi incommodo, prout esset labor insumendus ad acquirendam

scientiam satis necessariam ad excipiendas confessiones. Nam respondetur, quòd licèt exercitium confessiones excipiendi sit opus charitatis, tamen non oritur ex simplici motivo charitatis, sed ex proprio sacerdotis officio, cui ex Christi institutione hæc obligatio est annexa, eique satisfacere debet sacerdos, quando urget populi necessitas. Hæc mihi dicenda videntur : cæterùm sapientiorum judicio ea seduliùs consideranda relinquo.

DUBIUM VI.

Quæ scientia, et prudentia requiratur in confessario ?

626 *De obligatione intelligendi peccata pœnitentis.*
627 *De scientia confessarii ad debitum judicium formandum de peccatis ?*
628 *Quando excusetur confessarius minùs idoneus ? An Regulares teneantur intervenire Congregationibus casuum conscientiæ?*
629 *De prudentia confessarii circa interrogationes; et de obligatione interrogandi quoad peccata omissa ?*
630 *Quid si ei constet peccatum, quod pœnitens negat? Et quid si illud sciat ex confessione complicis?*
631 *Hæc diligentiùs discutiuntur.*
632 *De interrogationibus in materia castitatis.*

626. — « Resp. 1. Ut sacerdos ritè absolvat, debet, quantum moraliter fieri potest, omnia peccata pœnitentis intelligere, quia alioqui is frustrà teneretur recensere.

Unde resolves :

« 1. Peccat, qui absolvit cum, cujus peccata per negligentiam non satis intellexit, quia fert sententiam, incognitâ causâ. Validam nihilominùs esse absolutionem, sive propter somnum, etc. ut dictum suprà *c.* 1. *dub.* 3. *art.* 4. sive propter cantum, vel linguam impeditam pœnitentis (sine hujus tamen culpa) aliqua non intellexerit, docet *Dian.* 3. *p. t.* 4. *r.* 109. *et p.* 4. *t.* 4. *r.* 198. Item *Laym. l.* 5. *t.* 6. *c.* 9. *ex Henr. Suar. Sylv. Merc. in* 3. *p.*, eò quòd essentia et

» effectus sacramenti consistere possit absque integra et spe-
» cifica peccatorum explicatione, si sine culpa pœnitentis
» omittantur. *Vide Dian. l. c.*

« 2. Si tamen pœnitens post confessionem intelligat, unum,
» vel plura mortalia non fuisse intellecta, debet ea repetere
» in sequenti confessione, sive apud eumdem, sive apud
» alium confessarium. *Laym. Dian. ll. cc.*

« 3. Confessarius absolvens ex ignorantia, quem absolvere
» non poterat, dupliciter peccat; nimirùm ignorantiâ eorum
» quæ ad officium suum spectant, et indebitè absolvendo.
» *Tann. in t. 2. d. 4. q. 9. d. 1. n. 12. Lugo d. 16. s. 4. n. 185.*

627. — « Resp. 2. Ut confessarius validè absolvat, requiri-
« tur et sufficit cognoscere peccata, saltem sub confusa ratione
» peccati. Ut verò licitè, requiritur ea scientia, ut possit ferre
» prudens judicium in hoc foro; ideòque debet scire 1. quæ
» sint mortalia, quæ venialia, saltem ex genere suo. » (*Nota hìc ex Lugo d. 22. n. 70. Spor. n. 783. Holzm. n. 727. et Salm. de pœn. c. 12. p. 1. n. 4. cum Gran. non esse necessarium, ut confessarius in omnibus judicet, quæ sint peccata gravia, vel levia; sufficit, si sciat hoc judicare in iis quæ communiter occurrunt: reliqua autem audiat, et absolvat. Insuper docent Salm. l. c. in fin. cum Suar. Sanch. Dic. Con. etc. quòd licèt in aliquo casu confessarius non discernat, quæ sint gravia, aut levia: si pœnitens bonâ fide dicit peccatum suum, confessio valet: et quamvis postea advertatur fuisse mortale, non est cur repetatur in alia confessione.*) « 2. Species, et circumstan-
» tias necessariò explicandas. 3. Spectantia ad restitutionem bo-
» norum, et famæ. 4. Casus reservatos, et excommunicationes
» saltem communiores. 5. Censuras, et irregularitates commu-
» niores, pro sacerdotibus. 6. Requisita in pœnitente ad bo-
» nam dispositionem. 7. Remedia peccatis opportuna. Circa
» quæ omnia notantur hæc tria.

« *Primò* sufficere, si ea sciat mediocriter, ita ut saltem
» norit prudenter de omnibus dubitare, et doctiores se, vel
» libros consulere. » (*Meliùs dicunt Salm. ibid. n. 7. cum Suar. et communi, satis esse, si confessarius intelligat, quæ frequentiùs accidunt, et de aliis sciat dubitare.*)

« *Secundò*, majorem, minoremque requiri, ac sufficere
» scientiam, pro diversitate locorum, et pœnitentium. *Bon.*
» *dist. 5. q. 7. p. 2. §. 2.*

« *Tertiò*, graviter peccare tùm eum, qui sine sufficienti » scientia huic muneri se ingerit, tùm eum, qui talem sine » necessitate constituit, aut, cùm possit corrigere, tolerat. » *Laym. lib.* 5. *c.* 15. *Bon. l. c. Lugo.*

628. — Excusatur tamen confessarius, qui caret sufficienti scientiâ, si adsit necessitas, nimirùm si aliter pœnitentes deberent diu carère confessione, ut evenit in captivis; ita *Lugo d.* 22. *n.* 74. *et Salm. de pœn. c.* 12. *p.* 1. *n.* 12. *cum Suar. etc.* Et idem dicunt *Lugo ib. et Aversa ap. Salm. l. c.* pro parvis oppidis, aut triremibus, ubi (ut ajunt), si habèri nequeunt docti sacerdotes, deputari possunt minùs docti, quales possint habèri. Admonendi tamen hi sunt de obligatione discendi.

Cæterùm, qui ad hoc munus excipiendi confessiones inhiant, non facilè sibi suadeant, quòd satis idoneos ad tantum munus se reddere possint sine diuturno studio scientiæ moralis; pro qua certè non sufficit aliquam percurrere Summulam earum quæ circumferuntur; nec satis est generalia principia hujus facultatis scire, ut quidam, qui (casuistas contemnentes) litteratorum arrogant sibi nomen, autumant. Moralis enim scientia non solùm valde necessaria est christianæ reip. cùm ex ea dependeat bonum regimen animarum, sed etiam est summoperè difficilis; tùm quia ipsa generalem notitiam requirit omnium aliarum scientiarum, officiorum, et artium; tùm quia tot diversas complectitur materias inter se dissitas; tùm quia in magna parte constat tot legibus positivis, quæ nonnisi apud casuistas allatæ inveniuntur, et maximè apud recentiores, cùm hujusmodi leges in dies prodeant; demùm difficillima evadit propter innumeras casuum circumstantias, ex quibus resolutionum pendet variatio: nam ex circumstantiarum diversitate diversa applicanda sunt principia: et in hoc difficultas consistit, cùm nequeat id fieri sine magna discussione, vel plurium accurata lectione librorum, qui res examinant et dilucidant.

Nota obiter hic, quòd Episcopus non possit cogere confessarios regulares ad interveniendum in Congregationibus casuum conscientiæ, ex decl. S. C. quam refert *P. Zaccharia apud Croix l.* 6. *p.* 2. *n.* 1520. Sed contrà adest decr. S. C. disciplinæ respectu ad superiores regulares Italiæ datum 8 Nov. 1752. et approbatum à *Benedicto XIV.* ubi provisum fuit,

ut in omnibus conventionibus Regularium, in quibus sunt confessarii ab Episcopo approbati, omninò fiat lectio, et conferentia casuum conscientiæ, juxta decreta *Clementis VIII.* et ut ubi conferentia non fit, teneantur prædicti confessarii assistere conferentiæ casuum ab Episcopo statutæ.

« 1. Si pœnitens advertat, sacerdotem non percipere peccati gravitatem, tenetur illum monêre, se peccasse mortaliter.

« 2. Qui sciens prudens confitetur ei, quem scit suam conscientiam dijudicare non posse, tenetur confessionem repetere apud peritiorem : quia graviter peccaret sic confitendo.

629. — « Resp. 3. Prudentia requiritur tùm in instructione, monitione, curatione pœnitentis, tùm in interrogatione. Et quidem si prudenter judicet integrè esse confessum, v. g. quia benè instructus potest, et solet adhibêre diligentiam debitam » (*Vel quia de brevi est confessus*) « non tenetur quidquam interrogare, aliàs tenetur, ut habet communis. (*Dian.* tamen *p. 2. tr. 15. r. 7. ex Nav. et Valer.* negat esse mortale, non examinare aliquam circumstantiam ex oblivione. *Vide etiam C. de Lug. d.* 22.) : quia tamquam judex debet curare integritatem judicii, et tamquam medicus, ut morbi, et vulnera perfectè detegantur ; cavendo interim 1. Ne examen sit curiosum de non necessariis, unde confessarii existimatio, sacramenti dignitas, et pœnitentis profectus minuatur. 2. Ne sit indiscretum, v. g. de iis, quæ moraliter certum est à tali non solêre committi, vel ex quibus discat peccare pœnitens, vel de inverecundis inverecundè, vel de numero nimis anxiè, si ex dictis probabiliter æstimari possit. 3. Ne sit intempestivum, et sinatur priùs se explicare quantum potest, ne importunitate terreatur. Quod verò quidam monent, expedire, ut pœnitens inter confitendum non interrumpatur, id *C. de Lugo d.* 22. *n.* 15. universim non probat : præsertim si confessio non sit brevis, quia facilè aliqua excidunt è memoria. » (*Vide dicta num.* 607. *in fin.*)

Unde resolves :

« 1. Si sacerdos advertat pœnitentem, etiam post sufficientem diligentiam, peccatum aliquod, aut circumstantiam

» necessariam omittere, probabilius, ac verius est, per se » loquendo, tenèri interrogare; etsi neget *Sa*, *v. Confessor*, » et *Medin.* docens; si diligenter examinatâ conscientiâ unius » sit oblitus, non tenèri confessarium illud revocare in memo- » riam, nisi cedat in damnum proximi; quod *Vasq. qu.* 93. » *d.* 7. *num.* 3. videtur dicere esse probabile: verùm alii » rejiciunt. *Vide C. de Lugo d.* 22. » (*Et rectè quidem rejiciunt, ut tenendum cum communi sententia, quam docent Suar. d.* 23. *sect.* 3. *n.* 7. *Laym. c.* 15. *qu.* 5. *et Pal. p.* 18. §. 2. *n.* 3. *cum Tol. Nav. Con. Graff. Henr. et aliis ex cap. Omnis, et ex Rituali Romano allatis n.* 607.)

630. — « 2. Etsi confessarius, cui evidenter constat pec- » catum pœnitentis, quod tamen ipse neget, non debeat » illum absolvere: quando verò ex aliorum relatione, vel » suspicione id habet, standum est pœnitentis confessioni, » cui in hoc foro, tam *pro*, quàm *contra* se fides habetur: » (*Suar. t.* 4. *d.* 32. *sect.* 3. *Fag. p.* 2. *l.* 6. *c.* 4. *n.* 38. *citati* » *à Dian. p.* 3. *t.* 4. *r.* 105.) In utroque tamen casu prudentis » confessarii est, 1. Cautè, et à longè, tùm propiùs inter- » rogare. 2. Si nihilominùs neget, prudenter judicare, an » non potuerit oblivisci, vel confessus esse alteri, vel putare » non esse peccatum, vel simili de causa excusari, ita ut » debeat absolvi. *Dian. l. c. ex Sylv. Nav. Tol. etc.* 3. si pec- » catum illud norit ex confessione complicis, non uti illâ » scientiâ nisi in genere, quærendo, an non aliud conscien- » tiam gravet, et excitando ad majorem contritionem, ob » periculum indirectæ revelationis, aut etsi complex dederit » veniam, ob periculum scandali. *Vide Laym. c.* 24.

631. — Diligentiùs hìc videndum; quid debeat agere confessarius cum pœnitente, de quo sciat, vel suspicetur aliquod peccatum, quod ille non confitetur? Distinguendum, si sciat extra confessionem, et noverit ex propria scientia, putà furantem aspiciendo, vel audiendo blasphemantem, sine dubio non debet absolvere, si ille negat; modò non adsit prudens dubium, an alteri fuerit confessus, vel justam habeat causam tacendi; ita communiter omnes cum *Bus. Laym. c.* 14. *n.* 35. *Suar. d.* 32. *sect.* 3. *n.* 9. *Lugo d.* 22. *n.* 21. *Conc. p.* 694. *n.* 23. *Sporer n.* 802. *Mazzot. p.* 431. *Viva qu.* 8. *art.* 3. *n.* 2. *Elbel n.* 454. *Holz. n.* 721. *et alii passim.* Si verò confessarius id habet ex suspicione, vel ex aliorum relatione, dicunt etiam

communiter *Suar. Laym. Holz. Spor. et Mazz. ll. cc.* quòd post diligentem interrogationem regulariter debet absolvere negantem; tunc enim putare debet quòd ille aut fuerit peccati oblitus, aut alteri confessus, vel quòd habeat justam causam reticendi, aut relatores deceptos fuisse; quia in hoc foro (ut docent omnes cum *D. Thoma Quodlib.* 1. *a.* 12.) omninò pœnitenti credendum est tam pro se, quàm contra se. Sed non alienum à ratione mihi videtur id quod dicit *Elbel l. c.*, nempe quòd si confessarius notitiam habeat alicujus peccati ex certa relatione aliorum, tunc non posset absolvere pœnitentem illud negantem: reverà enim; si istius crimen mihi referrent testes tam graves, qui de eo me redderent moraliter certum, et ex alia parte certus essem quòd pœnitens non potuerit oblivisci, nec ullam causam reticendi habeat, tunc non auderem huic absolutionem impertiri: nam regulam illam quòd credendum sit pœnitenti, dico procedere quidem in re dubia, non verò in re moraliter certa; moralis etenim certitudo vera certitudo est.

Si autem confessarius noverit peccatum ex confessione alterius, tunc utique non poterit specialiter pœnitentem de illo interrogare, nisi expressam ab illo altero licentiam habeat, sed tantùm poterit generatim interrogare; et in hoc dico, quòd confessarius non sit nimius in interrogationibus repetendis, quia in hoc etiam esset periculum revelationis. Ita communiter *Laym. Spor. Bus. etc.* ut supra. Non improbabiliter tamen dicunt *Nav. Man. c.* 8. *num.* 17. *v.* 21. *cum Sylv. et Laym. Spor. ac Holzm. ll. cit.* quòd si aliquod peccatum sit commune talibus personis, possit de eo speciatim interrogare, prout in sponsis commune est prolabi in tactus inhonestos, vel saltem in pravas cogitationes. An autem possit confessarius casu quo complex se confitens neget peccatum, illum absolvere? Affirmant posse, et debère *Lug. dict. num* 21. *Anacl. p.* 618. *n.* 42. *cum Gob. et Herincx, ac Dian. p.* 5. *tr.* 11. *r.* 21. *Elbel* autem *p.* 14. *n.* 44. censet debère absolvere sub conditione. Sed meliùs meo judicio sentit *Croix n.* 1969. citans *Suar. Dic. et Ills.* quòd eo casu nullo modo absolvat, sed tantùm aliquid oret ad occultandam negationem absolutionis. Et huic adhæret *Viva l. c.* dùm dicit, quòd cùm confessarius prudenter judicat pœnitentem sacrilegè negare peccatum, non debet eum absolvere.

632. — « 3. Interrogationes in materia castitatis debent » esse paucæ, et cautæ, ne vel occasionem det investigandi, » aut traducendi confessionem, aut ignorantem doceat, aut of- » fendat, aut se, vel illum periculo exponat. Ac si hæc ti- » meat, potiùs pati debet aliquid deesse integritati materiali. » Et quidem si in hac materia negantur cogitationes, non » opus est progredi ad opera : rudiores tamen cogitationes ne- » gant, verba et opera rogati fatentur : quòd illas non æquè » agnoscant, aut advertant. *Vide Laymann hic cap.* 13. *Co-* » *nin. dist.* 7. *dub.* 7. *Fagund. præc.* 4. *l.* 4. *c.* 2. *Dian. p.* 5. » *t.* 4. *r.* 99.

CAPUT III.

DE ADJUNCTIS POENITENTIÆ.

DUBIUM I.

Quid sit sigillum confessionis, et qui ad illud teneantur?

633 *An in hac materia sigilli liceat uti opinione probabili?*
634 *Quomodo servari debeat sigillum?*
635 *Quot peccata committat qui sigillum violat?*
636 *Non est obligatio sigilli ex confessione ficta, neque ex secreto commisso extra confessionem?*
637 *I. Quid, si pœnitens discesserit indispositus? II. Quid in dubio, an dixerit aliquid intrà vel in ordine ad confessionem.*
638 *In quibus casibus non frangatur sigillum?*
639 *An confessarius possit et teneatur dare pœnitenti non absoluto schedulam confessionis factæ, vel absolutionis acceptæ?*
640 *Quæ cadant sub sigillo? Cadunt I. Peccata pœnitentis etiam venialia. II. Peccata complicis. An liceat interrogare de complice* (Remissivè ad num. 491.)
641 *Dub.* 1. *An liceat monêre complicem ex licentia pœnitentis? Dub.* 2. *Quomodo cadit sub sigillo etiam objectum peccati? III. Cadit pœnitentia imposita. IV. Cadunt peccatorum circumstantiæ. An cadant virtutes, et revelationes?*
642 *An cadant defectus naturales pœnitentis?*
643 *Quid, si tales defectus per se pateant, nempe si pœnitens sit claudus, surdus, etc.?*

644 *Quid, si sit scrupulosus? Et quid, si confessarius advertat intra confessionem pœnitentem esse surdum?*

645 *Qui teneantur ad sigillum? Tenetur I. Confessarius.*

646 *Quomodo debeat confessarius respondére, si interrogetur, an audierit aliquod peccatum, vel an absolverit?*

647 *II. Superior requisitus pro licentia peccati reservati. III. Interpres. IV. Qui audit confessionem furtivè aut casu, vel ex necessitate, putà in naufragio, etc. V. Is cui sacrilegè revelatum est peccatum. VI. Confessarius fictus. VII. Doctor consultus. VIII. Scriptor confessionis. IX. Confessionem scriptam legens. X. Juxta aliquos etiam pœnitens, sed hoc improbabiliter.*

648 *Fusiùs discutitur quæstio I. An doctor consultus à confessario de licentia pœnitentis teneatur ad sigillum?*

649 *Qu. II. An teneatur is, quem consulit pœnitens pro confessione facienda?*

650 *Qu. III. An qui legit confessionem alterius scriptam?*

651 *Quomodo debeat esse licentia data à pœnitente ad loquendum? Debet esse I. Expressa. II. Libera. III. Non revocata. IV. Sufficit autem, si detur voce. V. Vel si detur facto, scil. si pœnitens incipiat loquì.*

652 *An confessarius possit loqui de peccatis cum pœnitente statim post absolutionem? An possit monére pœnitentem de errore in confessione commisso?* (Remissivè ad num. 622.)

653 *An possit loqui intra confessionem de auditis in alia?*

654 *An frangat sigillum confessarius, dicendo se audivisse in aliquo loco tale peccatum? Dub. I. An violet sigillum manifestans peccata alicujus loci? Dub. II. Quid, si dicat, religiosum alicujus conventûs, vel ordinis commisisse tale peccatum?*

655 *An liceat uti notitiâ confessionis ad externam gubernationem?*

656 *Dub. I. An confessarius, ob peccatum à subdito auditum, possit eum amovére ab officio?*

657 *Dub. II. An possit negare suffragium ei, quem ex confessione noverit indignum? Et an ad hoc possit uti aliquo prætextu? An confessarius possit uti notitiâ confessionis ad custodiendas res suas, aut diligentiùs invigilandum, aut ad alia?*

658 *Dub. III. An possit negare communionem, aut ordinem, aut assistentiam in matrimonio pœnitenti sine absolutione dimisso?*

659 *Dub. IV. An possit uti notitiâ confessionis ad se cavendum ab insidiis sibi paratis? An possit se celare à pœnitente, quem per confessionem aliàs noverit in plura crimina solére prolabi, etsi alii celationem non advertant? Et an possit aufugere à pœnitente indisposito, qui eum minis exterret, si non absolvat?*

660 *Dub. V. An possit celebrare in Ecclesia, quam ex confessione noverit pollutam? Dub. VI. An tenearis pergere ad confitendum ei, quem sciveris ex confessione non esse confessarium?*

661 *Confessarius non tenetur cavêre quascumque leves suspiciones aliorum.*

633. — Ante omnia pro dilucidatione quæstionum, quæ infrà apponentur, videndum an in hac materia sigilli sacramentalis liceat uti opinionibus probabilibus? *La Croix l. 6. p. 2. n. 1946. ex Diana, Gobat. et Stoz, citatis ibidem n. 1945.* tantùm dicit expedire, quòd sequamur sententias faventes sigillo. Sed meliùs *Viva in Append. ad propos. damn. §. 9. circa fin.* ait neminem posse uti scientiâ habitâ ex confessione, nisi certum sit moraliter (aut saltem certè probabilissimum) quòd ex tali usu nulla eveniat confessionis revelatio, et nullum pœnitenti gravamen. Ratio, tùm quia hoc expetit reverentia debita sacramento; (sed hæc prima ratio non satis convincit, cùm plures et graves DD. ut *Sanch. Pontius, Vasq. Salon. et alii citati l. 1. n. 51.* doceant non esse obligationem reddendi sacramentis, prout cæteris præceptis divinis, reverentiam plus quàm probabilem); tùm quia aliter probabile gravamen pœnitenti inferretur, ob quod confessio odiosa ei redderetur. Et hæc ratio quidem valde urget; ut enim dictum est, non est licitum uti opinione probabili in præjudicium juris certi quod alter possidet; pœnitens autem possidet jus, ne occasione suæ confessionis ullum patiatur gravamen. Quidquid igitur alibi dixerim, re accuratiùs perpensâ, puto hìc omninò dicendum, non licêre uti opinionibus, ex quarum usu certum non sit moraliter, nullum pœnitenti gravamen inferri.

634. — « Resp. 1. Sigillum hoc est obligatio juris divini » strictissima in omni casu, etiam quo integri regni salus » periclitaretur, ad tacendum, etiam post mortem pœniten» tis, dicta in confessione (id est in ordine ad absolutionem » sacramentalem) omnia, quorum revelatio sacramentum » redderet onerosum, vel odiosum.

Unde resolves :

635. — « 1. Violatio hujus sigilli duplicem habet malitiam, » sacrilegii, contra reverentiam sacramento debitam, et in- » justitiæ, ex pacto virtuali inter pœnitentem et confessa- » rium de secreto isto servando omni casu. *Dian. p.* 5. *t.* 11. » *r.* 2. *ex Fagund. Kellison. etc.* Neque hic datur parvitas » materiæ. *Dian. p.* 5. *t.* 5. *r.* 8. *ex Malder. Baldell. etc.* » (*Meliùs dicendum quòd triplicem habet malitiam, nempe sacrilegii contra sacramentum; infidelitatis gravis, cùm ex parte confessarii intercedat onerosa, quamvis tacita, promissio secretum servandi; item detractionis, si peccatum non sit publicum. Ita Sporer, Ronc. Croix, et alii communiter.*)

636. — « 2. Non inducitur hæc obligatio 1. Per confessio- » nem factam fictè, v. g. ad furandum, illudendum, vel sa- » cerdotem pervertendum » (*vel ad se conquerendum*) « etsi » hoc casu adhuc prudenter tacendum sit. *Vide Dian. p.* 5. » *t.* 11. *r.* 26. » (*Est commune cum Holzm. n.* 703. *Conc. p.* 737. *et aliis passim.*) « 2. Si quis extra confessionem accipiat aliquid » sub sigillo confessionis; quia tantùm est obligatio secreti » naturalis gravior, aut levior, pro rei exigentia. » (*Ita etiam Conc. et Holzm. ll. cc. ac Nav. Man. c.* 8. *n.* 18. *cum Innoc. Panorm. Cajet. Soto, et communi.*)

637. — Nota hìc I. quòd confessarius tenetur ad sigillum, etsi pœnitens discedat indispositus, modò iste dixerit peccata ad obtinendam absolutionem; ita *S. Th. in* 4. *d.* 21. *q.* 3. *art.* 1. *ad* 1. *Lugo d.* 25. *n.* 45. *Conc. p.* 737. *n.* 5. *Ronc. p.* 99. *q.* 2. *Holzm. nu.* 703. *Spor. nu.* 809. *et Salm. de pœnit. c.* 14. *p.* 2. *n.* 15. *ex communi.* Notandum II. quòd adhuc in dubio an aliquid sit dictum à pœnitente in ordine ad confessionem, confessarius teneatur ad sigillum, *Suar. et alii apud Salm. ibid. n.* 18. *communiter*; item *Bon. q.* 6. *p.* 2. *n.* 4. *cum Reg. Graff. Suar. et aliis*; item *Renzi p.* 520. *q.* 6. *Tamb. c.* 3. *n.* 20. *Mazz. p.* 582. *Croix n.* 1946. *cum Regin. et Schilder. contra Bald.* Ratio, quia aliàs redderetur odiosa confessio, dùm alioquin plura peccata reverà in confessione audita, ob defectum memoriæ, et hallucinationem confessarii possent impunè manifestari.

638. — « 3. Non frangitur sigillum : I. Si in genere dices,

» Titium tibi confessum esse venialia, aut esse probum, in-
» nocentem, modò non dicas in iis circumstantiis, ex qui-
» bus colligi possit, alios esse nocentes, vel confessos morta-
» talia. II. Si dicas, N. tibi esse confessum, etsi in certis
» circumstantiis hoc quoque periculosum sit. *Laym. c. 14.*
» *n.* 21. Imò si pœnitens verbo, vel facto (v. g. clam accè-
» dendo) significaverit, se nolle sciri quòd sit confessus,
» confessarium revelare sigillum volunt *Reg. Navar. et Mercer.*
» *apud Dian. t. 5. tr. 11. resol. 47.* » (*Et rectè consentiunt*
Sporer, n. 825. et Holzm. n. 708. cum aliis.) « quia pœnitens
» confitendo confessario extraordinario veniret in suspicionem
» gravioris criminis, quod *Tamb. in append. c. 3.*, dubiè
« confirmat, asserens, se vereri, ne talis accedat ad fractio-
» nem sigilli. III. Si peccata ita referas, ut, moraliter lo-
» quendo, persona innotescere non possit; neque communitas
» aliqua etiam parva infametur, ut quòd ibi talia vitia re-
» gnent. *Vide Dian. lib. 2 tr. 15. resol. 13.*, id enim esset
» contra sigillum. » (*Vide infrà n. 654.*) « Unde *Turrian.*
» *apud Dian. part. 5. tract. 11. r. 45. et Tamb. in append.*
» *c. 3.*, reprehendunt superiorem localem, qui provinciali
» fortè dicat, in sua domo sæpè postulari licentiam absolvendi
» à reservatis; quia potest redundare in ignominiam, et
» damnum domûs; etsi idem *Tamb. c. 4. n. 2.*, dicat pro-
» babile esse, quòd non sit contra sigillum, si dictæ licentiæ
» petitæ fuerint extra confessionem. IV. Si utaris notitiâ extra
» confessionem acquisitâ, imò ipsum peccatum, quod aliunde
» tibi innotuit, aperias, modò nullam circumstantiam ex
» sola confessione notam, nec certiùs referas, quàm extra
» confessionem nosti, quo in casu opus est magna cautela,
» et tutissimum est silere. *Laym. c. 14. n. 16.*

639. — « 4. Quando plures, v. g. studiosi, vel aulici,
» etc. tenentur ferre testimonium confessionis, confessarium
» tenèri id dare, etiam iis, quos non absolvit, docent *Con.*
» *disp. 6. d. 1. Faq. et Dian. p. 5. tr. 15. r. 12.*, tùm ne id
» negando prodat aliquo modo sigillum, et pœnitentem; tùm
» quia dando non mentitur, cùm tantùm testetur, esse con-
» fessum. Verùm *Bon. d. 5. q. 6. p. 4. et Card. de Lugo, d.*
« 21. *s. 3.* docent, tali schedam negare non esse contra si-
» gillum; idemque concedit *Avers. p. 18. s. 2.* si non constet
» pœnitentem accessisse ad hunc confessarium; tùm quia nihil

» dicit, sed tantùm non approbat testimonio positivo confes-
» sionem, ad quod non tenetur, nec quidquam facit, ex
» quo possint cognosci delicta pœnitentis ; tùm quia aliàs via
» aperirctur fraudibus, et multi improbi parochos in Paschate
» deciperent, tùm quia potest esse consuetudo, ut scribatur
» absolutum esse, quod falsum erit, si scribat, et si omittat,
» sigillum franget ; tùm quia scandalosum erit, et iniquum,
» publicæ meretrici perseveranti (utì et occulto peccatori,
» sic pallianti suam iniquitatem) testimonium dare confessio-
» nis ; neque confessario imputandum erit, quòd eam posi-
» tivè non defendat.

Probabilius est et communius, quòd, si in schedula scriptum sit pœnitentem tantùm esse confessum, schedula sit concedenda ; ut tenent *Laym. de pœnit. c. 14. nu. 8. Auctor de Offic. Conf. ap. Croix q. 5. Sporer de pœn. c. 7. n. 859. Ronc. c. 7. q. 4. Elbel n. 492. Croix n. 1994. et Holzm. n. 708. cum Stoz et Diana*, quia negare schedulam, idem esset ac indirectè revelare eum non esse ritè confessum. Et hoc est contra *Bonac. q. 6. s. 5. p. 4. n. 7.*, qui ait negandam esse, et contra *Lugo d. 23. n. 87.*, qui cum *Henriq.* dicit posse negari, quia, licèt confessarius non possit revelare peccatum, non tenetur tamen testimonio positivo illius confessionem approbare. Sed huic rationi non acquiesco, quia, esto non teneatur coöperari ad approbationem illius confessionis, tenetur tamen vitare indirectam revelationem, quæ negatâ schedulâ vitari non potest. Secùs verò si confessarius in schedula deberet scribere pœnitentem non solùm esse confessum, sed etiam absolutum ; quia, cùm mendacium sit intrinsecè malum, nunquam proferri potest, ut communiter docent *DD. Lugo d. 23. n. 87. Pal. de pœn. p. 5. n. 13. cum Croix, Sporer, Ronc. Laym. ll. cc.* Si tamen schedulæ essent jam typis editæ, ubi asseratur absolutio impertita, videtur probabile (ut aliqui recentiores dicunt) tradi posse confessis non absolutis, saltem si publicè petant, quia tunc confessarius nullum profert, aut scribit mendacium, sed tantùm materialem actum operatur, talem schedulam tradendo.

640. — « 5. Sub sigillum cadunt I. omnia peccata pœni-
» tentis, tam futura, quàm præterita (si quidem hæc animo
» se accusandi sint manifestata ; secùs si per modum simplicis
» narrationis, vel ut confessarium ad simile peccatum in-

» ducceret. *Dian. p. 5. t. 11. r. 25. ex Suar. et aliis octo*).
» Idcòque peccat mortaliter, qui sive directè, sive indirectè
» aperit aliquod veniale in particulari, etiam leve Titii; quia
» materia sigilli parvitatem non habet; ut est omnium ferè
» sententia apud *Dian. p. 5. t. 5. r. 8. et Tamb. in append. c. 8.*»
(*Secùs si confessarius dicat pœnitentem confessum fuisse materiam venialem, non autem plura venialia; Sporer, n. 850. Laym. c. 14. n. 6. Holzm. n. 706. et Salm. de pœn. c. 14. p. 2. n. 22. cum Suar. Lugo, Nav. etc.*) « vel qui in genere
» dicit, cum sibi confessum esse aliquod mortale, vel casum
» reservatum, vel excommunicationem, vel non esse abso-
» lutum ob indispositionem. Imò confessorem, qui dicat
» absolutè, *Ego Petrum non absolvi*, frangere sigillum dicit
» *Dian. p. 5. t. 11. r. 42. ex Suar., et aliis novem.*

« II. Etiam peccata complicis, sive prudenter sive imprudenter
» dicta, *Suar. Vasq.*, et communiter apud *Dian. p. 3. t. 4.*
» *r. 111.* An verò liceat interrogare de complice ad ejus correc-
» tionem faciendam, illamque ex licentia pœnitentis facere,
» affirmant *Suar. et Fag. contra Bon. Lorcam, Nugnum* et
» alios Thomistas. *Vide Dian. p. 3. t. 4. r. 113. Card. de Lugo*
» *d. 16. n. 426.* ubi docet posse aliquando pœnitentem à con-
» fessario obligari, et cogi ad manifestandum complicem extra
» confessionem. » (*De hoc vide omninò dicta n. 491.*)

641. — Dubit. 1. An possit confessarius monêre complicem de licentia pœnitentis?

Prima sententia (sed non satis probabilis) negat; et hanc tenent *Tamb. Meth. Confess. App. de sigillo c. 3. n. 7. cum Vasq.* item *Soto, Palud. Ang. Tann. etc. apud Croix n. 1959.* ac probabilem putat *Diana p. 5. tr. 11. r. 24.* Ratio prima, quia hoc esset etiam contra sigillum, cùm etiam peccata complicis sub sigillo cadant. Ratio secunda, quia alioquin confessio redderetur aliis odiosa, etsi non pœnitentibus.

Secunda sententia verò communissima, et vera affirmat, eamque tenet *D. Thomas Opusc. 12. qu. 6.* ubi docet non licêre revelare in confessione personam complicis *nisi salvato ordine correctionis fraternæ.* Ergò ex licentia pœnitentis potest confessarius complicem corrigere. Item *S. Anton. 3. p. tit. 14. c. 29. §. 11. Suar. d. 34. sect. 4. n. 4. Lugo d. 23. n. 138. Pal. p. 19. §. 3. n. 16. Ronc. p. 100. q. 4. r. 2. Diana l. c. et Croix ib. cum Adr. Gers. Nav. Henr. Dic. Aversa, et Illsung.*

Ratio, quia complex ex confessione alterius complicis nullum jus acquirat ad sigillum sacramentale : hoc enim sigillum institutum est tantùm in favorem pœnitentium, unde sequitur naturam aliorum sacramentorum, in quibus jus secreti acquiritur ei soli qui illud committit. Et ideò, sicut solus pœnitens sigillum ponere potest, ita ipse solus potest auferre, et sic respondetur 1.mo rationi. Nec obstat dicere, quòd confessio sic redderetur aliis odiosa : nam reverà id tantùm reddit odiosam confessionem, quod pœnitentes à confessione retrahit, et hoc quidem odium est omninò vitandum ex hujus sacramenti institutione, non autem quodcumque odium, quod alii irrationabiliter sumerent ex confessione pœnitentium.

Dubit. hìc 2. Quomodo cadat sub sigillo objectum peccati? Respondeo, quòd cadat nimirùm, si v. g. filius confiteatur se odisse matrem ob illius adulterium, vel non corripuisse fratrem de furto ; adulterium enim illud, et furtum cadunt sub sigillo tamquam objecta peccati ; ita *Viva q.* 10. *art.* 2. *n.* 3. *Renzi p.* 318. *q.* 2. *Fill. c.* 11. *n.* 321. *Sporer n.* 855. *Tamb. de Sigill. c.* 3. *n.* 6. Probabiliter verò dicunt *Tamb. num.* 14. *et Sporer l. c.* quòd si pœnitens confiteatur se gavisum de homicidio in publica platea commisso, non teneretur confessarius ad sigillum, quia cùm homicidium sit publicè notum, et per accidens lateat confessarium, non censetur illud velle sigillo subjicere. Cæterùm, ubi nullum adest periculum revelationis, vel gravaminis pœnitentis juxta dicenda (*n.* 656. *in fin.*) minimè cadit sub sigillo objectum peccati

« III. Pœnitentia imposita, si gravis sit, hoc est, quæ » consuevit injungi pro mortali (qualis nunc esset, ait *Dian.* » *p.* 5. *t.* 11. *r.* 31. corona B. V. non verò *Miserere*). *Avers.* » *qu.* 18. *sess.* 6. (1). IV. Peccatorum circumstantiæ, quas » taceri pœnitentis interest, etsi dictæ sint post absolutionem, » v. g. si spurius sacros Ordines susceperit, si nobilitatem » jactaverit, etc. Bona verò pœnitentis, et cætera impertinen- » tia, quæ per accidens interponuntur, nec odium sacra- » mento pariunt, v. g. propositum religionis, vel matrimo-

(1) « Cadit sub sigillo... pœnitentia imposita, si illa est gravis, imò meliùs dicendum, si non est de minimis, quæ plerumque solent imponi pro venialibus levissimis » *Hom. Ap. tr.* 16. *n.* 153.

Edit.

» nii, sæpè quidem (si nimirùm pœnitens ea tecta velit) sub » obligationem secreti naturalis, non tamen sacramentalis, » cadunt. Excipiunt *Tan. et Con.* nisi pœnitens talia dixerit » in ordine ad explicanda peccata : tunc enim sigillo sacra- » mentali claudi tenent cum *Diana part.* 5. *t.* 11. *r.* 5. Idem » de virtutibus, et vitiis affirmant *Gran. contra Regin. et* » *Mald. apud Dian. l. c. r.* 30. » (*Loquendo de virtutibus, et revelationibus, Sa, v. Confessio n.* 32. *Bonac. p.* 2. *n.* 11. *et Nav. Henr. ap. Lugo d.* 23. *n.* 58. *negant omninò eas cadere sub sigillo, cùm non sint materia confessionis. Sed meliùs Lugo l. c. Ronc. p.* 104. *q.* 5. *Mazzotta p.* 581. *Croix n.* 1947. *cum Stoz et Viva, q.* 10. *ar.* 2. *n.* 2. *cum Diana distinguunt, et rectè negant si virtutes, aut revelationes manifestantur in confessione, ut status animæ confessario innotescat; secùs verò si dicantur ad explicandum aliquem defectum, vel propriam ingratitudinem erga Deum.*) « Idem di- » cunt de defectibus naturalibus (v. g. illegitimè natum esse), » et de vitiis occultis corporis. *Con. Hurt. et Kellison. contra* » *Gran. Mald. etc.* quia ea sub sigillum cadere absolutè ajunt » apud *Diana l. c. r.* 29. Item de iis, quæ alios concernunt » et tamen peccata non sunt. *Mald. et Dian. l. c. r.* 38. De- » nique de scrupulis (contra *Conc. et Gran.* qui eos sigillo » claudi absolutè affirmant, et contra *March.* qui absolutè » negat) idem tenet *C. de Lugo*, nimirùm si pœnitens scru- » pulositatem confiteatur, aut ad declaranda peccata vel con- » scientiam afferat, ait cadere sub sigillum, quia est in obli- » quo saltem materia confessionis. Secùs, si non cognoscatur » ex pœnitentis relatione, sed videatur, et percipiatur, v. » g. ex modo confitendi. Idem dicit de aliis defectibus natu- » ralibus, v. g. quòd sit blæsus, rudis, hebetis ingenii, etc. » Et sic excusat confessarium, qui de pœnitente dixit, quòd » impertinentiis, et næniis caput sibi frangat. *Vide d.* 23. » *sect.* 3. *n.* 60. *Gran.* tamen id improbat, et *Coninch. apud* » *Dian. p.* 5. *t.* 11. *r.* 50., ait esse periculosum, et posse » facilè frangi sigillum indirectè. Denique *Tamb. in app. c.* 3. » doctrinæ isti ne quidem ut probabili acquiescit, atque eam » à *Dian. l. c.* immeritò vocari communem, cùm *Gran. Hurt.* » *Palaus, Bauny, etc.* refragentur; aliterque limitans ipse » ait : Si isti defectus, v. g. esse blæsum, rudem, scrupulo- » sum, etc. sint passim noti, non cadere sub sigillum, secùs

» si sint ignoti, quia confessio immunis esse debet ab » omni odio.

642. — Meliùs mox prædicta discutienda sunt. Quæritur, an frangat sigillum confessarius qui propalat defectus naturales sui pœnitentis, nempe quòd sit ignobilis, pauper, aut ignarus, surdus, et similia? Respondetur : si confessarius tales defectus noverit, quatenùs à pœnitente fuerint manifestati ad explicanda peccata, tunc certè cadunt sub sigillo, ut communiter cum *Busemb.* docent *Suar. d. 33. sect. 2. n. 5. Pal. p. 5. §. 2. n. 6. Lugo d. 23. n. 59. Bon. q. 6. p. 2. num. 10. Conc. p. 759. n. 10. Anacl. p. 627. n. 25. Sporer num. 841. Croix n. 1947. Mazzott. p. 580. Ronc. p. 103. qu. 4. Salm. de pœn. c. 14. p. 2. n. 23. cum Dicast. Conc. et aliis passim, contra Vasq.* Et hoc, etiamsi manifestatio dictorum defectuum nihil conferret ad explicationem peccati, sed pœnitens jam illos exponeret ad pleniùs suam conscientiam manifestandam, ut benè advertit *Croix l. c. cum Lugo, et Stoz.* Secùs verò, si confessarius noverit defectus illos, quatenùs pœnitens incidenter, sive impertinenter ad confessionem eos detexerit, ut etiam communiter dicunt *Fill. tr. 7. c. 11. n. 321. et Suar. Pal. Ronc. ll. cc. Salm. d. n. 23. in fin. cum Dic. et Gabr. ac Bon. l. c. cum Conc. Reg. Zerola, et aliis.* Et hoc est valde probabile (quidquid opponat *Renzi p. 318. quæst. 3. cum Soto, Val. et Diana,* quos citat). Ratio, quia, cùm pœnitens tales defectus ultrò detegat, sine ullo ordine ad explicanda peccata, eos minimè censetur subjicere (nec subjicere posset) clavibus sigilli, cùm ad confessionem nihil pertineant.

643. — Idem dicunt *Lugo d. 23. n. 60. Navar. c. 8. n. 12. et Mazz. ll. cc. Diana p. 5. tr. 11. r. 50.* (qui vocat communem) *ac Ronc. l. c. cum Aversa, et Fag.* si defectus illi innotescant confessario ex actionibus ipsius pœnitentis, sive ex modo confitendi, nempe quòd sit blæsus, surdus, rudis, hebetis ingenii, etc. Ratio, ut ajunt, quia hujusmodi defectus tunc non sunt materia, neque pertinent ad materiam confessionis, cùm sacerdos eos non percipit ex relatione pœnitentis, sed ipsemet videt, et apprehendit; unde isti, sicut non dicuntur secretò, ita nec cadunt sub sigillo. Et sic pariter dicit *Lugo l. c.* quòd si pœnitens ostendit se naturæ molestæ, irresolutæ, durioris ad credendum, omnes hi defectus, quia non sunt materia confessionis, cùm non audiantur, sed

in confessione fiant, neque cadunt sub sigillo. Sed huic sententiæ meritò contradicunt *Pal. p.* 19. §. 3. *n.* 9. *Antoine p.* 546. *Conc. p.* 739. *n.* 10. *Sporer n.* 844. *Renzi p.* 518. *q.* 3. *et Tamb. Meth. Conf. c.* 3. *n.* 18. *cum Conc. Gran. Hurt. etc.* Ratio, quia cùm defectus illi sint odiosi, et confessarius noverit eos occasione confessionis dum pœnitens sua peccata explicabat : eorum manifestatio semper redderet aliquo modo confessionem odiosam, et ab ea retardaret. Tantummodò prima sententia locum habêre posset, quando omninò constaret confessario, pœnitentem ex illius defectus manifestatione minimè gravari.

Nec acquiesco opinioni *Lugonis*, qui *l. c.* subdit non cadere sub sigillo peccata, quæ commiserit pœnitens in ipsa confessione, putà impatientiæ, contumeliæ in confessarium, vel in alios, quia culpas illas pœnitens non confitetur, sed committit vidente confessario. Neque (dixi) huic acquiesco, quia talia peccata, licèt non sint materia sigilli, tamen periculum revelationis involvunt; probabile enim indicium præbent, quòd confessarius, vel noluerit absolvere, vel acriter reprehenderit propter aliquam culpam graviorem.

Præterea dicunt *Tamb. d. c.* 3. *n.* 15. *Viva qu.* 10. *ar.* 2. *num.* 5. *Spor. n.* 842. et consentiunt *Wig. tr.* 15. *n.* 128. *ac Conc. p.* 739. *n.* 10. quòd si defectus naturales paupertatis, ignobilitatis, et similium, ita referantur à pœnitente, ut ex adjunctis colligatur eos esse communiter notos, tunc non cadunt sub sigillo, quia tunc non præsumitur pœnitens narrare ipsos nisi ut cognitos, nec velle subjicere clavibus, quando expressè aliter non declarat. Sed huic opinioni etiam meritò non consentit *Holzm. p.* 187. *n.* 706. *v.* 4. ob eamdem rationem ut suprà, quia, cùm defectus illi ex peccatorum confessione cogniti sint à confessario, manifestatio eorum retardaret pœnitentes à confessione (1).

644. Quod autem dicunt auctores suprà citati de aliis defe-

(1) « Nihilominus hoc intelligitur tantùm pro iis defectibus, quorum manifestationem ex se ægrè ferre potest pœnitens, ut esset dicere, quòd sit hebes mente, naturâ iracundus, rudis, incapax, pauper, si ille est civilibus natalibus; non verò cùm sunt defectus, qui rubori aut exprobrationi ei non sunt, ut est esse cæcus, surdus, mendicans et hujusmodi et contrà jam communiter innotescunt. » *Hom. Ap. tr.* 16. *n.* 154.

Edit.

cibus naturalibus, dicunt etiam de defectu scrupulositatis, nempe posse confessarium dicere pœnitentem suum esse scrupulosum, si id noverit vel ex modo confitendi, vel si illius scrupulositas sit publicè nota. Sed pariter huic nec acquiescimus cum *Spor. n.* 844. *et Tamb. n.* 18. qui citat *Con. Gran. Hurt. Pal. etc.* quia eadem ratio currit, cùm non pauci ægrè ferant scrupulosos appellari. Tantùm id admitti posset, si minimè redundaret in gravamen pœnitentis, prout facilè accidere potest, loquendo de sæcùlaribus, qui potiùs laudantur, cùm dicitur de eis, quòd sint scrupulosi; hoc enim pro iis qui in sæculo versantur indicium est bonæ et timoratæ conscientiæ. Secùs si dicatur de prælato, confessario, et similibus, quibus scrupulositas est signum mentis confusæ, et irresolutæ.

Dicitur autem à *Ronc. p.* 202. *cap.* 2. *Reg.* 1. *in praxi, quòd si aliquis pœnitens communiter dignoscatur esse valde prolixus, inquietus, etc. in aliquo exponendo, tunc quia clarè appareret confessarium fugere, ne ab ipsius naturali prolixitate, inquietudine, etc. tædio afficiatur, in talibus circumstantiis fugere non esset fractio sigilli.* Hoc probabiliter admitti potest, si communiter pateat aliis pœnitentem illum esse timoratæ conscientiæ, ita ut moraliter certò reputent immunem esse à gravioribus culpis.

Petes hìc, quid agere deberet confessarius, si quis se confitendo de aliqua materia gravi non satis distinctè, confessarius idcò cum interrogans de circumstantiis, de consuetudine, vel simili, noverit pœnitentem esse surdum, cùm minimè adæquatè interrogationibus ille respondet, et contrà confessarius altiùs vocem extollere nequit, ne alii circumstantes audiant? Respondeo: Si circa initium confessionis advertat pœnitentis surditatem, imponat ei, ut redeat alio tempore, et loco opportuno, ubi loqui liberè possit confessarius, ne alii audiant. Et interim patefacere potest alii surditatem pœnitentis, quando talis defectus communiter fit patens. Si verò advertat hoc in progressu confessionis, et pœnitens post plures debitas interrogationes rectè non respondeat, tunc non licet confessario altâ voce imponere pœnitenti, ut redeat, ita ut circumstantes hoc audiant, quia magna daretur eis suspicio, quòd materiam gravem ille sit confessus. Ideòque in tali casu consilium esse puto, quòd confessarius intelligendo peccata

meliori modo quo possit, absolvat ; absolutè quidem, si pœnitens probabiliter censeatur dispositus ; sub conditione verò, si de dispositione dubitetur (1). Casum istum apud DD. non inveni, sed obvius est.

645. — « Resp. 2. Ad sigillum tenentur omnes, ad quos » quomodocumque notitia sacramentalis confessionis pervenit : » qualis est I. confessarius qui, si de auditis in confessione » rogetur, potest negare, etiam, si opus est, cum jura- » mento, subintelligendo, quòd possit dicere, vel potiùs (ut » dicit *Card. de Lugo d.* 23.) quòd sciat scientiâ utili ad re- » spondendum interroganti extra confessionem. Excipiunt *Hen- » riq. et Granad. cum Dian. p.* 5. *t.* 11. *r.* 33. nisi ex illa ne- » gatione sequeretur, confessionem non fuisse integram, v. g. » si de publica meretrice rogaretur, an non esset confessa » fornicationem ; tunc enim, declinando directam responsio- » nem, dicendum esset, illam confessam esse peccata sua, » et se functum officio suo. Imò, si peccatum suum salvo si- » gillo non possit confitêri, debet omittere ; quia sigillum stri- » ctiùs obligat, quàm integritas confessionis.

646. — Quæritur, an confessarius interrogatus de peccato pœnitentis possit dicere illud nescire etiam cum juramento ? Affirmandum eum communi, quam tenent *D. Thom. in* 4. *d.* 21. *qu.* 3. *ar.* 1. *ad* 3. *S. Antonin.* 3. *p. tit.* 17. *cap.* 22. *Suar. d.* 33. *sect.* 6. *n.* 7. *Laym. c.* 14. *n.* 12. *Antoine p.* 449. *qu.* 6. *Wig. tr.* 13. *n.* 111. *Holzm. n.* 722. *Pal. p.* 5. §. 3. *n.* 13. *cum Nav. Bonac. Val. et Henr. ac Lugo d.* 25. *n.* 73. *cum Vasq.* (qui opinionem oppositam *Gabriëlis* vocat erroneam) *et aliis communiter.* Ratio affertur à *D. Thom. l. c.* qui dicit : *Homo non adducitur in testimonium nisi ut homo, ideò... potest jurare se nescire, quod scit tantùm ut Deus.* Et hoc, etiamsi confessarius rogatus fuerit ad respondendum non ut homo, sed præcipuè ut minister Dei, prout rectè ajunt *Suar l. c. Sporer n.* 817. *Lugo n.* 74. *cum Vasq. et communi*, item *Croix n.* 1985. *cum Laym. Tanner. Stoz, etc. contra Palud. Soto, et Conc. p.* 745. *n.* 25. Quia confessarius nullo modo scit peccatum scientiâ quâ possit uti ad respondendum, unde justè asserit se nescire id quod sine injustitia nequit ma-

(1) » Pœnitentiam in hoc casu debet adjungere levem, cùm alii eam audi turi sunt. » *Hom. Ap. tr.* 16. *n.* 155.

Edit.

nifestare. *Vide dicta lib. 4. n. 153. v. Hinc.* Quid si insuper rogetur ad respondendum sine æquivocatione? Adhuc potest respondêre cum juramento se nescire, ut probabiliùs dicunt *Lugo n. 79. Croix l. c. cum Stoz, et Holz. n. 722. cum Michael, contra alios.* Ratio, quia tunc confessarius reverà respondet secundùm juramentum factum, quod semper factum intelligitur modo quo fieri poterat, nempe manifestandi veritatem sine æquivocatione, sed sine æquivocatione illa, quæ licitè omitti poterat: quoad æquivocationem verò necessariam, quæ non poterat omitti absque peccato, nec alter habet jus, ut sine æquivocatione ei respondeatur, nec ideò confessarius tenetur sine æquivocatione respondêre. Cæterùm, ad hujusmodi interrogationes confessarius debet ab initio respondêre: *Has interrogationes non esse faciendas.* Item, si interrogetur, an absolverit aliquem? Respondeat: *Functus sum officio meo*, ut dicunt *Conc. p. 739. n. 11. Antoine p. 549. Lugo n. 85. et Salm. de pœn. c. 14. p. 3. n. 28. cum Reg. et Gran.* Sed aliquando talis responsio adhuc posset non esse satis tuta, unde semper melius est respondêre objurgando interrogantem: *Quænam interrogatio est ista, quam facis?* Si autem confessarius aliquem non absolverit, et dum missam celebrat, interroget cum minister, an ponat formulam pro communione illius pœnitentis? Respondeat confessarius: *Interroga ipsum, an velit communicare:* ita rectè *Salmant. de pœn. c. 14. p. 3. n. 29. cum Henriq. et Gran.*

647. — « II. Superior qui se sistit absolutus à reservato, » vel à quo petitur licentia absolvendi à reservato. *Suar.* » *Card. de Lugo n. 34. etc.* » (*Item Concina p. 747. n. 30. Antoine p. 550. Holzm. n. 713. Elbel n. 512. Spor. num. 853. Suar. d. 33. sect. 4. n. 3. et Salm. de pœn. c. 14. p. 4. n. 66. cum Gran. et aliis. Ratio, tùm quia petitio illa est quædam inchoata confessio quatenùs ordinatur ad absolutionem obtinendam; tùm quia alioquin confessio redderetur odiosa. Ita veriùs AA. cit.*) « contra *Palaum p. 19. §. 4. num. 10. cum* » *Vasq. et Henr.* » qui secreto tantùm naturali tenêri volunt. » III. Interpres. » (*Ita probabiliùs Pal. 19. §. 4. n. 3. Lugo d. 23. n. 21. et Salm. ibid. n. 59. cum Suar. Conc. Laym. Bonac. Dic. etc. contra Sotum, et Cajet. (ap. Lugo n. 20.) qui dicunt interpretem tenêri quidem ad servandum secretum arctissimum, sed non sacramentale.*) « IV. Qui furtivè, vel casu

» aliquid audit, licèt inculpatè. » (*Ita etiam comm. Pal. loc. cit. n. 5. cum Adriano, Laym. Bonac. Con. Salm. ibid. n. 61. cum Dic. Diana, etc. d. 21. n. 39. cum Suar. et Vasq. contra Sotum. Et sic pariter tenentur ad sigillum adstantes, in quorum præsentia confessio fit ex necessitate, putà in naufragio, conflictu, etc. Salm. ibid. n. 60. cum Suar. et Bon. ac Pal. n. 4. cum Adr. Vasquez, Con. et Laym. Secùs verò, si pœnitens tantùm ad suam confusionem velit publicè confitèri. Pal. loc. cit. et Salm. ibid. n. 62. cum Con. Dic. etc.*) « V. Omnes qui- » bus aliquid sacrilegè revelatum est, unde de hoc nec in- » ter se colloqui possunt. » (*Ita communiter Holzm. n. 715. Spor. n. 851. Conc. n. 30. Salm. ibid. n. 64. Laym. n. 18. cum Gabr. et aliis, contra Med.*) « VI. Laicus, qui pro sacer- » dote est habitus. » (*Ita etiam Suar. d. 33. s. 3. n. 3. Ronc. p. 99. q. 2. Conc. p. 737. n. 4. et Lug. d. 23. n. 4. cum aliis communiter, contra Sotum, et Vasq. qui improbabiliter id negant.*). « VII. Doctor vel alius, qui cum venia pœnitentis » consulitur, ut habet communior sententia, » (*et probabilior, prout nos dicemus n. seq.* 648.) « contra *Vasq. Vide Dian.* » *p. 2. tract. 15. r. 15.* VIII. Qui alicujus rudis confessionem » scripsit. IX. Qui scriptam invenit, ac legit, ut docent *Rodr.* » *Fag. Mald. etc. apud Diana part. 3. t. 4. r. 112. et p. 5. t.* » *11. r. 27. contra Suar. Bonac. et Laym.*, quorum sententia » probabilis est. Juxta quam, etsi talis teneatur secreto natu- » rali, peccetque mortaliter, si gravia, ac diffamantia vul- » get : secùs tamen, si sciens levia tantùm esse, ea legat ex » curiositate. Unde consequenter in casu gravissimæ necessi- » tatis, talem confessionem scriptam liceret revelare. (Excipit » *Lugo*, nisi tamen per scripturam voluerit confitèri, ut mu- » tus, vel petere facultatem absolvendi à casu reservato. *Vide* » *d. 23. n. 48.*) X. Etiam secundùm aliquos, ipse pœnitens ; » verùm probabilius est, cum tantùm tenèri secreto naturali, » ratione materiæ, si id ea requirat, tacère audita à confessa- » rio. *Vide Laym. Dian. p. 5. t. 11. r. 8.* » (*Ita communiter et veriùs Layman. c. 14. num. 20. Pal. §. 4. num. 13. Suarez d. 33. sect. 4. num. 2. qui id asserit ut certum, Bonac. par. 3. in princ. Salmant. de pœn. p. 4. n. 67. Wigandt n. 119. Holzm. n. 715. et alii passim; quia sigillum institutum est tantùm in favorem pœnitentium, non confessariorum; quapropter jus sigilli non confessariis, sed tantùm pœnitentibus*

confertur. Verumtamen omnes cum Holzm. dicunt tenèri pœnitentem vinculo secreti naturalis de dictis à confessario, quorum propalatio ei damnum posset afferre. Mihique videtur tenèri pœnitentes huic secreto (quamvis naturali) strictiùs quàm alii; alii enim voluntariè consilia præbent, sed confessarius tenetur præbère ex officio. Unde cùm confessarius obligatur necessariò ad dandum consilium pœnitenti, ut ille sibi caveat à damnis spiritualibus, ideò pœnitens rigorosiùs tenetur cavère, ne confessario damnum obveniat ob consilium sibi præstitum.)

648. — Sed quæritur hìc I. An doctor consultus à confessario ex licentia pœnitentis, teneatur ad sigillum sacramentale? Adest triplex sententia.

Prima sententia cum *Joan. Medina Cod. de his qui Conf. cel. Palaus de pœn. par.* 19. §. 4. *n.* 8. *cum Covarr. Pesant. Onuphr. et aliis, Vasq. q.* 93. *art.* 4. *d.* 2. *n.* 10. *Tamb. Meth. exc. conf. c.* 4. §. 3. *n.* 4. *Diana t.* 1. *tract.* 1. *Misc. r.* 14. *cum Megala, ac Nugno*, negat tenèri ad sigillum sacramentale, sed tantùm ad naturale. Ratio, tùm quia (ut loquitur *Palaus*) consiliarius notitiam illam non habet ex confessione, sed ex licentia data, vel ex manifestatione confessarii nomine pœnitentis. Sicut enim (ait) non tenetur ad sigillum doctor consultus à pœnitente, quia talis manifestatio non dirigitur ad petendam absolutionem à consultore: ita etiam neque tenetur consultus à confessario, per cujus medium pœnitens ei se manifestavit. Tùm quia (ut ait *Tamb.*) pœnitens, concedendo veniam confessario loquendi cum alio de suo peccato, censetur illud extrahere à finibus sigilli.

Secunda sententia cum *Coninck disp.* 9. *n.* 40. *Henr. c.* 6. *n.* 20. cui adhærent *Sotus, ac Caj. ap. Lugo de pœnit. d.* 23. *n.* 20., censet consiliarium non tenèri ad sigillum, quia notitia peccati non manifestatur ipsi ad obtinendam absolutionem, sed ad instructionem confessarii (et hìc notandum, quòd *Lugo n.* 26., licèt ipse sit pro sententia opposita, attamen huic rationi consentit); sed benè tenèri ad servandum secretum arctissimum, ita ut nullo casu possit illud revelare. Ratio hujus valde urgens est, quia cùm sæpè hoc accidat, quòd confessarii alios consulant ex licentia pœnitentium, redderetur utique odiosa confessio, si aliquo casu notitia confessionis posset manifestari.

Tertia sententia probabilior, quam idem *Coninck* fatetur communem ferè omnium, docet tenèri confessarium æquè ac confessarium ad sigillum, semper ac notitia peccati manifestatur ei, ut confessarius benè se gerat circa munus suum. Ita *Laym. de pœn. c. 14. n. 18. Suar. d. 33. sect. 4. n. 6.*, qui eam tenet ut certam, *Lugo dict. disp. 23. n. 25.*, qui dicit omninò amplectendam cum *Nav. Palud. Petr. de Sot. Viguer.* item *Sylvius, Bon. Fill. etc. ap. Dian. loc. cit. Sporer c. 7. n. 854.* Idem tenent *Croix, Mazzot. Viva, Roncagl. Juen. c. 3. §. 5. Petroc. de pœn. c. 4. q. 6. in fin. cum S. Anton.* Et idem expressè docet *S. Thom. in 4. d. 21. qu. 3. art. 1. et art. 2. ad 4.* Ratio habetur ex ipsa institutione sacramenti, ob quam creditur Christus Dominus imposuisse hanc obligationem sigilli non solùm confessariis, sed omnibus aliis, quibus immediatè vel mediatè pervenerit notitia peccatorum, occasione sive in ordine ad confessionem; alioquin non satis provisum esset reverentiæ hujus sacramenti, nec satis odium confessionis amotum fuisset. Ex hoc autem principio communiter accepto, tenetur quidem ad sigillum doctor consultus ex licentia pœnitentis; licèt enim directè manifestetur ei notitia confessionis ad instructionem confessarii, indirectè tamen manifestatur etiam in ordine ad absolutionem impertiendam, et ad sacramentum perficiendum. Nec valet dicere cum *Tamb. et Roncaglia* (qui in hoc non benè sibi convenit), quòd pœnitens, concedendo veniam confessario loquendi cum alio de suo peccato, censetur illud extrahere à finibus sigilli; nam respondeo cum *Spor. et Croix*, quòd hæc præsumptio est valde incerta, imò, ut addunt *Sporer et Lugo*, potiùs oppositum est firmè præsumendum, nempe quòd pœnitens det licentiam cum omni limitatione qua potest (1).

Notandum hìc verò I. quòd eo casu, non obstante sigillo, is doctor benè poterit pluries loqui cum confessario, et etiam cum aliis ad consilium ex eadem licentia convocatis de casu disceptato, si judicium à confessario nondum sit completum. Ratio, quia moraliter censetur licentia data esse à pœnitente usquedum sacramentum perficiatur. Notandum II. quòd, licèt

(1) En quæst. 77. reformatam, huic tertiæ sententiæ consonam : « *An doctor consultus à confessario teneatur ad sigillum ?* In priori libro diximus probabiliter non teneri ; sed hìc oppositum tuemur.

Edit.

dicat *Lugo n.* 30., quòd si doctor consulitur circa idem à duobus confessariis, quibus pœnitens seorsim confessus est, ipse loqui non poterit cum uno de auditis ab alio; oppositum tamen puto verum, quia cùm pœnitens licentiam præbet secundo confessario, ut de suo peccato loquatur cum eodem consiliario, sicut certò creditur pœnitens nolle aliud consilium nisi rectum, ita certò præsumitur velle, quòd ipse doctor liberè loquatur de omnibus, quæ scit à primo confessario, et quæ pertinent ad rectum consilium præstandum.

649. — Quæritur II. An is à quo petit consilium pœnitens in ordine ad suam confessionem faciendam, teneatur ad sigillum sacramentale?

Prima sententia affirmat, et hanc tenent *Tamb. Meth. Conf. de sig. cap. 4. n. 1. Sporer n.* 856. *Antoine p.* 550. *v. Hinc, Conc. p.* 747. *n.* 30. *et Croix n.* 1952. *cum Fag. Diana, Stoz, et Gormaz.* Ratio, quia cùm sæpè opus sit pœnitentibus ante confessionem consilium ab aliquo accipere, ut rectè confiteantur, nisi alter obligaretur ad sigillum, confessio redderetur odiosa.

Secunda sententia verò probabilior negat, eamque tenent *Suar. d.* 33. *sect. 4. n.* 6. *Pal. p.* 19. §. 4. *n.* 8. *Henr. l.* 6. *c.* 21. *n.* 4. item *Aversa, et Illsung. apud Croix l. c.* Ratio, quia (ut communiter docent DD.) obligatio sigilli oritur ex sola confessione sacramentali, in qua pœnitens actu manifestat peccata ad absolutionem obtinendam; ita ipse *P. Conc. p.* 757. *n.* 3. *et Suar. Con. Vasq. Gabr. Pal. Henr. et alii passim cum Salm. de pœn. cap.* 14. *p.* 1. *n.* 11. *cum D. Thoma in* 4. *d.* 21. *q.* 3. *art.* 1. *Sed contrà :* ubi expressè id tradit dicens : *Sigillum confessionis non se extendit, nisi ad ea, de quibus est sacramentalis confessio.* Quapropter ob manifestationem peccati, quæ fit à pœnitente apud consiliarium, cùm ipsa non fiat in actu confessionis, neque ad obtinendam ab ipso absolutionem, tenebitur quidem consiliarius ad secretum naturale, non verò ad sigillum sacramentale, ad quod probabilius est pœnitentem nullum jus acquirere, nisi in actuali confessione apud eum à quo absolutionem expectat. Respondetur autem ad rationem oppositam, quòd revelatio consiliarii retraheret pœnitentem ab accipiendo consilio, non vero à confessione facienda; unde ex manifestatione illa redderetur odiosa non jam confessio, sed consultatio ad confes-

sionem. At nemo tenetur ullo casu alteri quàm confessario detegere peccata sua, ut integrè confiteatur, et ideò qui ultrò vult peccatum aliquod consiliario patefacere, nequit ipsum obstringere ad sigillum sacramentale.

Sic pariter dicit *Henriquez ap. Tamb. l. cit.* (qui probabile putat *cum Suarez* quem citat, sed non benè ut mox dicemus) quòd si pœnitens, antequam confiteatur, suas culpas committit sacerdoti propter confessionem in posterùm ei faciendam, neque tenebitur confessarius ad sigillum. Sed huic non acquiesco, quia talis manifestatio est quædam inchoata confessio, dùm pœnitens tunc præmittit manifestationem sui peccati, ut citiùs postea confessionem expediat; nec aliter videtur sentire *P. Suarez*, cùm ibi non loquatur de manifestatione apud eumdem confessarium, sed tantùm apud alterum facta.

650. Quæritur III. An tenetur ad sigillum, qui legit chartam, in qua pœnitens scripsit confessionem?

Prima sententia affirmat, et hanc tenent *Antoine p. 550. v. Hinc*, *Sporer n. 857. Ronc. p. 99. q. 3. cum Bass. et Ant. à Sp. S.* item *Mald. Fag. Rodr. et alii apud Dian. p. 1. tr. 4. r. 112.* Ratio, tùm quia scriptura illa proximè fuit ordinata ad confessionem, et ideò habetur tanquam inchoata confessio, vel tanquam gerens vicem confessionis peractæ; tùm quia manifestatio talis scripturæ, quæ sæpiùs fieri solet, maximè in confessionibus generalibus, aut prolixis, odiosam confessionem redderet.

Secunda sententia tamen communissima, et probabilior negat, et hanc tenent *Suar. d. 33. sect. 4. n. 5. Laym. cap. 14. n. 9. Wigandt tr. 13. n. 119. Pal. p. 19. §. 4. n. 11. Elbel n. 503.* (qui vocat probabilissimam) *Viva q. 10. art. 3. n. 3. Holzm. n. 714. Lugo d. 23. n. 47. cum Henr. et Megala, Salm. de pœn. cap. 14. p. 4. n. 63. cum Gran. et Conc. ac Bonac. q. 6. sect. 5. p. 3. n. 7. cum Nav. Soto, Sayr. Nugno, etc.* Ratio, quia (ut mox suprà diximus) obligatio sigilli sacramentalis non provenit nisi ex actuali confessione; at scriptura illa non est confessio, sed tantùm præparatio ad confessionem; unde pœnitens acquirit jus sigilli tantùm apud confessarium, cui chartam præbet ad absolutionem obtinendam, non verò apud alios qui illam extra actum confessionis legere queunt. Nec obstat dicere, quòd aliquibus posset alioquin

reddi odiosa confessio, cùm plures soleant scribere confessionem, ut exactiùs confiteantur. Nam respondetur eodem modo quo suprà in quæstione præcedenti, nempe quòd scriptura minimè requiratur ad confessionem, sed tantùm ad juvandam memoriam; unde manifestatio legentis non redderet quidem odiosam confessionem, sed tantùm scriptionem peccatorum, ad quam nullus obligatur.

Excipiunt tamen *Lugo*, *Viva*, *Spor. Holzm. et Elb.* 1. Si mutus confiteatur per scripturam confessario præsenti, et casualiter alius eam legit; quia tunc legens reverà haurit notitiam peccatorum ex actuali illius confessione. 2. Si quis per epistolam peteret à superiore licentiam pro casu reservato, juxta dicta *n.* 646. Præterea, excipiunt etiam rectè *Wig. Viva ll. cc. et Lug.* si legeris chartam relictam in confessionali post confessionem peractam, vel porrectam sacerdoti pro confessione facienda, quia porrectio illa est quædam inchoata confessio. Cæterùm, præcisis his casibus, dicunt *Laym. Pal. et Sporer*, quòd legentes (tantò magis revelantes) hujusmodi scripturam graviter peccarent, nisi certò scirent ibi minimas culpas, et quotidianas contineri; (*vide dicta suprà l. 2. n. 70.*) Addunt verò *Laym. et Sporer*, quòd eo casu (quem dicunt vix accidere posse) aliquando in magna necessitate, putà ad salvandam rempub, aut vitam innocentis, posse licitè secretum revelari.

651. — « 1. Extra confessionem, cum licentia pœnitentis, » potest agi de auditis in confessione sive cum ipsomet, sive » cum quocumque alio, etsi periculosum sit. *S. Thom. Suarez*, » *Præpos. Tann. etc.* » (*Et ita verùs tenendum* (*contra Scot. Durand. Major. Gabr. Ang. etc. apud Lugo n.* 332.) *cum D. Thom. in Suppl. quæst.* 11. *art.* 2. *ubi ait: Potest.... confitens facere, ut illud quod sacerdos sciebat.... ut Deus, sciat etiam ut homo, quod facit dùm licenciat eum ad dicendum; et idcò si dicat, non frangit sigillum. Et ita etiam Laym. cap.* 14. *n.* 14. *Navarr. cap.* 8. *n.* 15. *Ronc. p.* 100. *qu.* 5. *Lugo d.* 23. *n.* 153. *Concina p.* 140. *n.* 14. *Wigandt tract.* 13. *n.* 113. *et alii communiter. Ratio, quia sigillum confessionis est institutum tantùm in favorem pœnitentium.*) « Circa quam » licentiam requiritur 1. ut sit formalis, et expressa; nam » præsumpta, tacita, interpretativa, virtualis (etiam in bonum » ipsiusmet pœnitentis) non sufficit. *Fagund. p.* 2. *l.* 6. *Tann.*

» *Mald. et cæteri Doct. communiter.* II. Ut sit libera, ac » spontanea, non vi, injuriâ, dolo, vel per preces impor- » tunas extorta, vel etiam per metum reverentialem ipsius » confessarii obtenta. *Henr. Fagund. l. c. Dian. p. 5. t. 11.* » *r. 10. et 24.* » (*Dicit Croix l. 6. p. 2. n. 1958. quòd si pœni- tens non ultrò, sed tantùm ad petitionem confessarii det licentiam loquendi, communiter licentia censenda sit data ex metu reverentiali. Hoc tamen intelligendum esse, quando licentia non est spontanea, sed replicatis petitionibus extorta, seu ex solo metu reverentiali concessa. Cæterùm, hujusmodi licentiæ peti non debent nisi ex rationabili causa, ut benè ait Elbel n. 482. qui etiam rectè addit, quòd melius est indu- cere pœnitentem, ut det licentiam extra confessionem.*) « III. » Non revocata; nam pœnitentem pro libitu, etiam sine » causa, eam revocare semper posse, docent *Fagund. et Diana* » *ll. cc.* » (*Ita etiam Sporer n. 821. et Ronc. p. 100. q. 5.*) « IV. Non opus esse, ut habeatur in scripto, *Suar. Fagund.* » *ll. cc.* Imò, si dubium sit, an confessor cum licentia locutus » fuerit, sacerdoti potiùs, quàm pœnitenti credendum, ex » *Graff. et Henriq.* affirmat *Dian. loc. cit. r. 4.*, vel etiam » quàm hæredibus; v. g. si ex licentia defuncti revelet resti- » tutionem ab iis faciendam. *Tan. et Mald.* qui tamen mo- » net, eo casu non esse dicendum, eam debèri ex delicto, » sed solùm quòd talibus tantùm dari voluerit, satiusque » suaderi moribundo, ut talia secreto codicillo hæredibus » injungat. *Vide Dian. l. c. r. 32.* V. Perinde esse, sive ea » licentia detur verbo, sive facto, quòd quidem æquivalcat » expressæ concessioni; v. g. si pœnitens extra confessionem » incipiat loqui cum confessario de dictis in confessione; » tunc enim posse hunc prosequi, docent *Aversa qu. 18. s. 7.* » *Tamb. in append. c. 2. ex Bonac.* » (*Ita communiter Lugo d. 23. n. 151. Pal. §. 3. n. 14. Concina p. 740. n. 14. Holzm. n. 720. Antoine p. 547. v. Hinc. Sporer n. 820. Salm. de pœn. c. 14. p. 3. n. 41. cum Suar. Laym. et Bonac. et Ronc. p. 101. q. 5. r. 1. Benè tamen advertit Lugo loc. cit., quòd eo casu adhuc perseverat sigillum respectu ad alios; quia licèt pœni- tens extra confessionem loquatur, censetur tamen non præ- bère confessario aliam licentiam quàm dependentem à con- fessione peracta.*)

632. — « 2. Frangitur sigillum, si cum pœnitente extra

» confessionem, sine ejus venia, agas de auditis in confes-
» sione, aut ea te scire ostendas. » (*Communiter tamen dicunt DD. licitum esse confessario loqui de auditis in confessione cum pœnitente statim post absolutionem, antequam illo discedat; quia licèt sacramentum sit completum, tamen judicium adhuc moraliter perseverat; ita contra Dian. p. 5. tr. 11. r. 19. cum Fag. rectè tenent Lugo d. 23. n. 129. Nav. c. 26. n. 14. Conc. p. 740. n. 14. Fill. c. 11. n. 524. Ant. p. 547. v. Hinc, Escob. n. 741. Salm. ibid. n. 43. cum Gran. et Aversa, Renzi p. 306. q. 4. cum Pell. et Veric. ac Croix n. 1980. cum Præp. Henr. Tamb. Dic. et Stoz.*) « Quod verum
» putat *Sanch.* contra *Suar. et Laym.* etiamsi cum eo tractare
» velles de essentiali errore in ea commisso, quem illi signifi-
» care sine ejus venia non licêre docent *Regin. Fag. Bonac.*
» *et alii contra Filliuc. Turrian. etc. apud Dian. p. 3. t. 4.*
» *r.* 87. » (*Vide dicta n.* 622.) « Dixi, *extra*, qui intra confes-
» sionem potest fieri mentio præcedentium, ut patet ex praxi
» confessariorum, qui ob recidivam arguunt, et absolutio-
» nem aliquando negant. Ita *Henriq. Præpos. Gran. Mald.*
» *etc. apud Dian. p. 5. tract. 11. res.* 20. Ubi ipse cum *Fa-*
» *gund.* negat id licêre sine expressa licentia pœnitentis,
» nisi de iis, quæ is iterùm confitetur, vel saltem tangit. *Vide*
» *Dian. l. c. et p. 2. tr. 2. misc. res. 12. et p. 9. tr. 11. res. 18.*

653. — Quæritur igitur, an intra confessionem possit confessarius loqui cum pœnitente de culpis in alia confessione auditis, sine ipsius licentia? Negat *Diana cum Fagund.* ut suprà, sed affirmat sententia communissima et verior, quam tenent *Lugo d. 23. n. 127. Tamb. c. 5. n. 4. Wigandt tract. 13. n. 120. Concina p. 740. n. 14. Ronc. p. 101. quæst. 3. r. 1. Antoine p. 550. v. Hinc, Sporer n. 823. Renzi p. 307. q. 5. cum Aversa, Dic. et Malder.* eamque vocat certam *Illsung apud Croix n.* 1981. Ratio, quia sæpè pertinet ad munera judicis et medici, quæ habet confessarius, recolere peccata prioris confessionis, ad meliùs pœnitentem corripiendum, vel dirigendum; ideò improbabile est quòd pœnitens habeat jus sigilli in actu confessionis, cùm potiùs verum sit quòd confessarius habeat jus exquirendi omnia, quorum notitia ad meliorem directionem coadjuvare valeat. Unde benè poterit confessarius loqui cum pœnitente de omnibus peccatis in præterito ab eo confessis, semper ac putat hoc fore utile pœni-

tenti, qui censetur in confessione dare ei licentiam, ut utatur quâcumque notitiâ necessariâ ad suî meliorem directionem.

654. — « 3. Frangit sigillum, qui dicit, se in tali monasterio audivisse grave peccatum, tametsi non nominet personam. *Dian. p. 5. t. 11. res. 35. et alii 3. cum Mald.* Additque graviter peccare eum, qui dicit, in hoc vel isto ordine religioso hoc, vel istud peccatum fuisse admissum, quod ex sola confessione novit : imò nec de civitate, vel certo loco, quo quis confessiones audivit, licêre dicere, quòd gravia fiant, vel talia et talia peccata committi soleant (nisi aliunde constet), docent *Hurt. Kellison. et Mald. apud Dian. loc. cit. res.* 35, quia potest redundare in gravamen, et infamiam ipsius communitatis, et fortè etiam civium in particulari, quando civitas non est ampla, et pœnitentes suspecti, atque adeò confessio fieri illis odiosa. *Vide Dian. l. c. et res.* 36. ubi cum *Mald.* docet, confessarium, qui paucos habet pœnitentes sibi subditos (v. g. moniales unius monasterii) scandalum dare, si coram illis concionetur de vitiis auditis in confessione : quia confessæ facilè suffunduntur pudore. »(*Hoc tamen intelligendum, si confessarius loquatur de aliqua culpa particulari cujusdam monialis, vel illius monasterii; secùs, si loquatur de defectibus qui communiter in omnibus monasteriis solent vel possunt perpetrari.*)

Dubitatur hìc 1. An confessarius violet sigillum, si asserit in aliquo loco gravia crimina perpetrari, quæ ipse audierit in confessione?

Prima sententia negat, et hanc tenent *Navar. c. 8. n. 16. Renzi p. 322. quæst. 11. cum Fag. Vivald. et Onuphr.* ita *Henriq. Gran. Lop. etc. apud Escob. l. 16. n. 749.* qui consentit *n. 750.* si nullo modo in cognitionem personæ deveniri possit, quia aliàs (ut dicunt) ex tali revelatione nulla fit injuria pœnitenti.

Secunda sententia tamen communissima et longè probabilior, quam tenent *Suar. d. 33. sect. 3. n. 8. Bon. q. 6 sect. 5. part. 4. n. 3. Fill. c. 11. n. 322. Concina p. 740. n. 13. Viva qu. 10. art. 2. n. 7. Tamb. l. 5. c. 3. §. 5. Holz. n. 711. cum Laym. et Pal. Sporer n. 827. cum Diana, et communi,* ut asserit *Lugo d. 23. n. 64. cum Vasq. Con. et Led.* docet, quòd si oppidum sit parvum (putà si non constet tribus millibus ho-

minum circiter), tunc violatur sigillum. Ratio; quia, licèt tunc non reveletur persona, tamen, cùm revelatio emanet in infamiam totius communitatis, redundat etiam in gravamen pœnitentis, qui illius communitatis est membrum, et ideò ex tali revelatione redderetur ei odiosa confessio. Secùs verò, si oppidum sit amplum, et crimina sint publica, ut dicunt *Lugo*, *Conc. Spor. Viva*, *et Tamb. ll. cc. contra Vasq.* qui nimis rigidè id reprobat. Hocque permittit *Petrocorens. t. 4. p. 90. q. 4.* etiam concionatoribus, modò non dicant se audisse in confessionibus. Idem sentit *Habert t. 6. p. 261 q. 14. r. 3.* dicens licitum esse confessariis in concionibus generatim invehere in vitia quæ occultè grassantur. Idque expressè permittitur in *c. Si sacerdos 2. de Offic. Jud. ord.* ubi dicitur: *Si sacerdos sciat pro certo aliquem esse reum alicujus criminis, vel si confessus fuerit... non debet eum arguere nominatim, sed indeterminatè.* Id est in *genere*, ut explicat *Panormitanus in dict. cap. 2.*

Dubitatur 2. An frangat sigillum confessarius, qui dicit religiosum ex tali conventu sibi confessum esse grave peccatum? Negat *Escob. lib. 16. n. 715. cum Henr. Nugno, Fagn. et Candido*, modò non ingerat notitiam personæ particularis. Verùs tamen affirmant *Busemb. et Suar. d. 33. sect. 3. Conc. p. 740. n. 8. Bon. p. 4. n. 3. Diana p. 5. tract. 11. r. 23. Pal. p. 5. §. 3. n. 11. cum Navar. Laym. et Henr.*; item *S. Anton. Villal. et Gran. ap. Escob. n. 751.* Ratio, quia tunc singuli illius conventûs detrimentum patiuntur. Et sic pariter confessarius violabit sigillum, si dicat in conventu illo talia peccata committi. Non verò (ut rationabiliter ait *P. Conc. contra Dian. ap. Busemb.* ut supra), si tantùm diceret se audisse peccatum religiosi cujusdam Ordinis: quia hæc neque est revelatio sigilli, neque redundat in gravamen pœnitentis, cùm in quolibet Ordine aliqui mali sint; unde neque oritur scandalum, neque infamatur religio, nisi (rectè limitat) religio illa esset arctioris observantiæ.

655. — « 4. Notitiâ in sola confessione acceptâ nullo casu » uti licet, si periculum sit revelationis, saltem indirectæ. » Verùm, si nullum sit periculum ut vel pœnitens, vel usus » scientiæ innotescat, etsi probabile sit, licère uti ad alterius » gubernationem, v. g. negando suffragium ei, quem ex sola » confessione scit indignum esse, vel claudendo ostium, per

» quod quis noctu ingreditur ad peccandum : item, cognitâ
» proditione futurâ, monendo de diligenti custodia, impe-
» diendo clam matrimonium, quando scitur impedimentum,
» ut docent *Vasq. Henr. Nav. etc.* Contrarium tamen verius
» videtur, quod docent *Fumus, Sanch. Conc. Layman. Dian.*
» *p.* 3. *tr.* 4. *r.* 76. *et p.* 5. *tr.* 11. *r.* 3. *et alii;* quia hæc doctri-
» na posset pœnitentem absterrere à confessione. Et quidem
» superioribus religionum talis gubernandi modus prohibitus
» est anno 1594, cùm in Soc. Jesu jam antè idem statutum
» esset, prohibitumque contrarium docere. *Vide Dian. p.* 4.
» *tr.* 4. *r.* 202. Contrà verò ad sui ipsius gubernationem li-
» cêre tali casu eâ scientiâ uti, vidêri probabilius, v. g. ab-
» stinendo à calice, in quo scitur esse venenum, deflectendo
» à sylva, in qua paratam sibi mortem sciat ex unius latro-
» nis confessione, docent *Sylv. Henr. Con. Laym. hic c.* 15.
» *contra Suar. Dian. p.* 5. *d.* 11. *r.* 46. Excipit *Card. de Lugo*
» nisi actio, vel omissio confessarii inducat notitiam peccati,
» vel damnum afferat confitenti, contra *Con. disp.* 9. *dub.* 4.
» *etc.* qui putat licêre, etsi inde mors pœnitenti immineret à
» sociis inferenda. *Vide l. c. n.* 108.

« 5. Denique facere aliquid, ex quo soli pœnitenti inno-
» tescere posset id fieri ex notitia confessionis, esse contra
» sigillum, negant *D. Thom. Bonac. Sot. Vasq. etc.* Affirmant
» *Sylv. Vald. Con. Dian. p.* 3. *t.* 4. *r.* 46. Idque confirmant
» *Fagund. Gran. Card. de Lugo, et Avers. qu.* 18. *sect.* 8. si
» tale sit, quod pœnitenti ruborem vel molestiam afferat,
» v. g. si vultum ei austeriorem ostenderet, vel eum declina-
» ret; secùs si ei sit gratum, vel saltem confessionem odio-
» sam aut difficiliorem non reddat; v. g. si audisset eum ad
» indignationem, aut odium provocatum, vel in tentationem
» incidisse ex certo facto, vel dicto ipsius confessarii, inde-
» que ipse à talibus factis, vel dictis abstineat, etc.

656. — Omnia hæc diligentiùs sunt discutienda.

Dubitatur I. An superior ob peccatum auditum in confessione possit amovêre subditum ab officio? Affirmat *Sambovius t.* 3. *caus.* 18. Idque priùs docuit *D. Th. Quodl.* 5. *q.* 7. *a.* 13. modò absit revelatio peccati, sic dicens : *Si ergò amotio subditi ab administratione possit inducere ad manifestandum peccatum in confessione auditum, vel ad aliquam probabilem suspicionem habendam de ipso, nullo modo prælatus deberet*

removere. Si verò per amotionem peccatum nullatenùs manifestaretur, tunc, aliâ occasione acceptâ, posset subditum ab administratione removere, et deberet hoc facere, cum debita cautela. Et idem confirmat in *Suppl. qu.* 11. *a* 1. *ad* 3. Idem dicunt *S. Bonav. Alex. de Ales, Gabr. Pal. et Adrian. ap. Habert t.* 6. *p.* 260. *qu.* 14. *ac alii apud Suar. d.* 33. *sect.* 7. qui hanc sententiam vocat communem, ut reverà erat inter antiquos.

Sed huic doctrinæ obstat hodie decretum *Clem. VIII.* (*de casib. res. pro omnibus relig. c.* 4.) editum 26 Maji an. 1594. ubi dictum fuit : *Tam superiores pro tempore existentes, quàm confessarii, qui postea ad superioritatis gradum fuerint promoti, caveant diligentissimè, ne eâ notitiâ quam de aliorum peccatis in confessione habuerunt, ad exteriorem gubernationem utantur.* Quamvis autem hoc decretum emanatum fuerit tantùm pro superioribus regularibus, tamen rectè dicunt *Holzm. n.* 717. *v.* 20. *et Croix* extendi debère ad omnes (quidquid dicat *Habert l. cit.*), cùm eadem ratio quæ urget pro regularibus, valeat etiam pro sæcularibus, ne scil. confessio reddatur odiosa. Præterquam quòd id certius fit ex alio decreto *Innocentii XI.* ut mox videbimus in Dubio seq.

657. — Dubitatur II. An superior in electione beneficii, vel officii possit negare suffragium ei quem ex sola confessione noverit indignum ? Affirmat idem *Sambovius l. c. cum S. Antonino* 3. *p. tit.* 16. *c.* 22. §. 1. *in fine*, ubi scribit : *Qui liberam electionem habet, licèt per solam confessionem sciat aliquem indignum ad prælaturam ad quam eligitur, quem aliàs putabat dignum, non debet eligere ex conscientia sibi dictante, quia eligendo scienter dignum vel indignum, negotium geritur inter ipsum et Deum. Unde potest etiam ex his, quæ scit ut Deus, judicare in proposito.* Sed omninò id negandum cum *Sporer n.* 869. *Viva Append. ad prop. damn.* §. *VII. p.* 526. *Conc. p.* 744. *n.* 22. *Croix n.* 1977. *Holz. l. c. Ronc. p.* 202. *q.* 6. *Elbel l. c. et aliis.* Hocque hodie certum est ex decr. S. C. Gen. Inquisitionis edito auctoritate *Innoc. XI.* 18 Nov. an. 1682. quo proscripta fuit sequens propositio : *Scientiâ ex confessione acquisitâ uti licet, modò fiat sine directa aut indirecta revelatione, et gravamine pœnitentis, nisi aliud multò gravius ex non usu sequatur, in cujus comparatione prius meritò contemnatur. Additâ deinde explicatione, sive limita-*

tione, quòd sit intelligenda de usu scientiæ ex confessione acquisitæ cum gravamine pœnitentis, seclusâ quâcumque revelatione; atque in casu quo multò gravius gravamen ejusdem pœnitentis ex non usu sequeretur. Hanc dictam propositionem, quatenùs admittit usum dictæ scientiæ cum gravamine pœnitentis, etiam cum dicta explicatione, præsenti decreto prohibent, etc. Mandantes etiam universis sacramenti pœnitentiæ ministris, ut ab ea (doctrina) *in praxim deducenda prorsùs abstineant.* Hinc benè advertunt *Viva, Holzm. Mazz. et Croix ll. cc.* illicitum esse confessario ex notitia confessionis claudere pœnitentem in cubiculo, ne exeat ad peccandum: dimittere famulum, vel auferre ab eo claves, ne furetur: item ostendere pœnitenti vultum severiorem, vel ei negare pristinam communicationem amicitiæ. Neque admittendum cum *Sanch. de matr. l. 3. d. 16. num. 3. et 4. Croix num.* 1963, 1976 *et* 1977. *Laym. c. 14. n. 14. et Holzm. n.* 717. id quod perperam admittit *Sporer n.* 870, nempe licitum esse ex scientia confessionis abstrahere claves aut pecuniam ab arca, claudere foras, non ampliùs committere claves famulo; quia omnia hæc redundarent in gravamen seu exprobrationem pœnitentis.

Si verò superior ex alia via, quàm confessionis sciret aliquem indignum, putà ex defectu ætatis, scientiæ, prudentiæ, vel quia noverit alios digniores ad beneficium, tunc posse, imò debere suffragium pœnitenti negare, dicunt *Nat. de Alex. de sig. confess. Reg.* 57. *et Merbes. t. 2. p. 149. q. 50. ex D. Th. in 4. d. 21. a. 1. ad 4.* ubi dixit: *Ex multis aliis causis aliquis redditur indignus ad prælationis officium, quàm ex peccato, sicut ex defectu scientiæ, ætatis, etc.; et ideò qui contradicit, nec suspicionem de crimine facit, nec confessionem revelat.* Sed hanc sententiam censeo cum *Petrocor. t. 4. p.* 95. tantùm locum habêre posse casu quo tales occurrerent circumstantiæ aliunde cognitæ, sive ante sive post confessionem, quæ verè moverent superiorem ad suffragium negandum, etiamsi nullam ex confessione notitiam habuisset indignitatis pœnitentis. Unde minimè audiendus auctor *Additionum ad Wigandt* dicens quòd esto ex sola scientia confessionis nequeat superior dirigi ad gubernationem externam, tamen poterit ex illa lumen accipere, et sumere alium exteriorem prætextum seu colorem ad negandum suffragium.

Communiter tamen admittunt posse confessarium uti notitiâ confessionis ad se cautiorem reddendum in re familiari, ad socordiam excutiendam, ad diligentiùs invigilandum super gregem suum; modò nulla detur aliis suspicio peccati, neque ex hoc pœnitens gravetur, vel implicitè redarguatur; ita *Habert p. 261. r. 3. Antoine p. 549. v. Hinc, Pal. p. 5. §. 3. n. 18. Viva l. c. §. VII. Sporer n. 870. et Bon. p. 4. n. 3. cum Soto, et Reg. ex D. Th. in 4. l. c. ad 1.* ubi ait: *Potest* (confessarius) *dicere Prælato, quòd diligentiùs invigilet super gregem suum, ita tamen quòd non dicat aliquid, per quod verbo vel nutu confitentem prodat.* Omnia verò hæc *P. Conc. p. 744. n. 23.* absolutè negat licêre, dicens quòd confessarius in omnibus se gerere debeat, ac si penitùs ignoraret quæ ex sola confessione dignoscit. Nulli dubium, quin in prædictis actibus quàm maximè cautè confessarius procedere debeat, cùm difficile sit in his omne periculum evitare vel revelationis vel gravaminis pœnitentis. Cæterùm generalis regula est, ferè ab omnibus recepta, licitum esse uti notitiâ confessionis, ubi nulla revelatio intervenit, nec ullum pœnitenti gravamen infertur; ita *Sanch. de matr. l. 3. d. 16. n. 4. Lugo d. 23. n. 102. Habert. t. 6. p. 260. Suar. d. 33. sect. 7. n. 9. Viva App. l. c. §. 9. Antoine p. 549. Mazz. t. 3. p. 589. Holz. n. 717. et alii communiter:* atque ipse *Concina dicto n. 23.* in fine præfatam regulam admittit, inquiens posse confessarium uti notitiâ confessionis tùm ad reformandos proprios mores, tùm ad servandam propriam vitam, quando duo concurrunt, nempe si secretum custoditur, et confessio odiosa non redditur. Quapropter *Holz. Antoine, Mazzott. Viva, etc.* communiter admittunt benè posse sacerdotem ex notitia confessionis orare pro pœnitente, vel benigniùs erga ipsum se gerere: item consulere libros et sapientes, rigorem temperare, ex confessione unius dirigi ad alios interrogandos vel instruendos, nullam tamen dando prioris confessionis suspicionem: item, (ut ait *Holzm. l. c. v. Et hinc, cum Stoz*) posse se præcavere à periculis et occasionibus damni spiritualis aut temporalis. Et sic pariter dicit *Bon. p. 4. n. 19. cum Nav. Reg. Zerola, etc.* posse monêre etiam alios, in genere tamen loquendo, nempe ut sibi caveant, ne exeant è domo, etc., semper tamen recluso omni periculo revelationis, vel gravaminis pœnitentis.

658. — Dubitatur III. An confessarius possit communionem

denegare pœnitenti, cui priùs negavit absolutionem tanquam indisposito, si ille postea occultè communionem petat?

Prima sententia affirmat, et hanc tenent *D. Th. in 4. d. 9. q. un. a. 5.* dicens : *Si sacerdos sciat peccatum alicujus qui Eucharistiam petit, per confessionem, si in occulto, debet ei denegare, et monêre ne in publico petat.* Item *Petrocor. t. 4. p. 95. n. 2. cum S. Bonav. et S. Antonino, ac alii plures antiquiores ap. Sanch. de matr. l. 3. d. 16. n. 6.* Ratio, quia (ut dicunt) ex una parte tunc urget præceptum negandi Sanctum canibus; ex alia ibi nulla intervenit sigilli revelatio, nec ulla injusta exprobratio, quæ redderet confessionem odiosam verè pœnitentibus : talis enim negatio vel monitio solis perire volentibus odiosam confessionem redderet; sed hoc non debet impedire, ne sacerdos peccatorem moneat, et sacramentum indigno deneget. Et sic pariter dicunt Episcopum posse et tenêri negare Ordinem indigno ex confessione cognito, et parochum assistentiam matrimonio, in quo ex confessione noverit dirimens adesse impedimentum.

Secunda sententia tamen vera negat, et hanc tenent *Sanch. l. c. n. 3. Lugo d. 25. n. 126. Laym. c. 14. n. 22. Bon. p. 4. n. 17. Salm. de pœn. c. 14. p. 3. n. 46. Cont. Tourn. tr. de Euch. cap. 6. art. 1. concl. 6. cum Henn. Spor. n. 869. Mazz. c. 3. q. 3. Holzm. n. 717. Conc. p. 742. n. 18. et Croix l. 6. p. 2. n. 1974.* Ratio, quia hujusmodi denegatio sacramenti vel monitio confessionem redderet odiosam, non solùm pœnitentibus illicitè petentibus, sed etiam aliis, qui si scirent quòd confessarius posset aliquando uti notitiâ confessionis, facilè absterrerentur à sacramento pœnitentiæ. Hæc sententia hodie omninò est tenenda ex suprà citato decreto *Innoc. XI.* ubi vetatur quilibet notitiæ confessionis usus, ex quo sequatur qualecumque pœnitentis gravamen. *Vide num. anteced. 657.*

659. — Dubitat. IV. An sacerdos qui ex confessione noverit parari sibi insidias, possit fugere, sive aliter sibi cavêre, aliquo prætextu arrepto? Certum est posse (ut rectè ait *Lugo d. 25. n. 108.*), si ex tali cautione minimè manifestatur aliis peccatum confessum, nec ullum gravamen pœnitenti affertur. Sed dubium est, an liceat ei fugere, si ex fuga, alii jam conscii peccati pœnitentis, conjiciant pœnitentem esse illi confessum tale peccatum?

Prima sententia affirmat, modò nullum pœnitenti damnum obveniat; ita *Palaus p. 5. §. 3. num. 18. Bon. p. 4. n. 27. Petrocorens. t. 4. p. 97 n. 4. Wig. tr. 13. n. 122. Spor. num. 863. Renzi p. 309. q. 9. cum Con. et Fag. ac Laym. c. 14. num. 21. cum Soto, Sylvest. Adr. Gabr. et Henr.* Ratio, quia aliud est revelare peccatum confessum, aliud revelare confessionem peccati jam ab aliis cogniti: tunc enim non revelatur peccatum, sed tantùm confessio facta peccati, quod non est contra sigillum.

Secunda sententia verò (quam sequor) negat id esse licitum, et hanc tenent *Suar. d. 33. sect. 7. n. 7. Salm. ibid. n. 45. et 53. Antoine p. 549. Elbel n. 524. Ronc. p. 99. q. 3. cum Nav. et Led. Mazz. t. 3. p. 589. cum Viva, et Croix, ac Lugo d. 23. n. 110. cum Soto, Vasq. Rich. et Med.* Ratio, quia fuga illa esset quædam indirecta revelatio peccati confessi. Nec obstat dicere, quòd tùm fiat revelatio indirecta, cùm ponitur actio, ex qua de se conjicitur peccatum confessum; sed hìc fuga confessarii nullo modo manifestat peccatum, sed tantùm alii ex propria conscientia arguunt peccatum esse confessum. Sed respondetur cum *Lugo*, quòd positis talibus circumstantiis, nempe scientiæ aliorum criminis, et confessionis pœnitentis, fuga illa esset vera revelatio, non solùm confessionis factæ, sed etiam peccati confessi. Et licèt confessarius fugam simularet ex aliquo prætextu, semper tamen aliquam rationabilem suspicionem præberet peccati confessi. Dicit autem *P. Cuniliati tr. 14. c. 4. §. 7. n. 10.*, quòd eo casu pœnitens teneatur dare licentiam confessario, ut ille possit eximi à periculo; aliàs confessarius non tenetur ipsum absolvere, semper ac pœnitens potest licentiam præbêre absque periculo sui gravis damni. Et addit, quòd si pœnitens injustè licentiam denegat, confessarius, modò non det aliis suspicionem confessionis auditæ, licitè poterit uti notitiâ per confessionem receptâ, ut à periculo se liberet; tunc enim (ait) nullum pœnitenti imminet gravamen, sed tantùm adest manifestatio apud ipsummet negatæ licentiæ. Tamen id minimè admittendum puto; nam licèt absit gravamen pœnitentis, adest verò indirecta saltem revelatio notitiæ in confessione habitæ.

Notandum autem hìc id quod dicit *Roncaglia de sigil. cap. 2. Reg. prax. n. 1.*, nempe quòd si confessarius noverit ali-

quem ex confessione solitum esse multa peccata, vel tenuem dispositionem afferre, non poterit sine justa causa se celare, vel excusari ab eo audiendo, quando aspiceretur ab aliis, et iis suspicionem talem ingereret, multòque magis si pœnitens id reputabit ut tacitam exprobrationem suorum peccatorum; secùs verò (ait) si nullus aspiceret, quia tunc nulla in aliis oriretur suspicio. Sed huic ultimo non acquiesco, quia, si aliàs confessarius jam assisteret in confessionali, et ideò recedit, quia videt illum pœnitentem accedere, etiamsi alii nihil adverterent, videtur tamen hoc illi gravamen afferre, et aliquo modo odiosam reddere confessionem, cùm facilè tunc pœnitens credat, quòd si ipsi confessus non fuisset, benè tunc suam confessionem apud illum confessarium, ut cupit, expleret. Et de hoc magis est verendum post decreta, ut suprà *n.* 656, ubi prohibetur confessariis, ne ullo modo utantur notitiâ confessionis ad externam gubernationem, aut cum aliquo gravamine pœnitentis; quod quidem intelligitur, ut inquit idem *Ronc. c.* 2. *qu.* 6. *cum S. Thoma, Lugo, Sanch. etc.*, etiamsi nulla intercedat revelatio, et etiamsi pœnitens nullo modo advertat hoc fieri ob confessionem peractam. Unde ex ipso *Ronc.* dico, quòd licèt tunc fuga illa ex prætextu apparenter justo non redderet confessionem odiosam tali pœnitenti, redderet tamen odiosam generaliter reipublicæ christianæ, quia si scirent fideles, posse confessarios ex colorato prætextu aufugere ab ipsis, ob notitiam in confessione acceptam suorum peccatorum, facilè gravarentur. Licitè autem confessarius se celabit, si justam habeat causam, ob quam etiam ab aliis pœnitentibus incognitis æquè se excusaret. Nec obstat quòd pœnitens tunc etiam suspicari posset confessarium se celare ob audita sua peccata; nam si reverà confessarius ob justam causam se excusaret, reverà tunc sua suspicio esset temeraria, quam confessarius vitare non tenetur. Hinc concludo, quòd erga hujusmodi pœnitentem ita se gerere debet confessarius, ac se gereret erga alium, de quo nunquam confessionem excepisset. Benè tamen approbo id quod dicit idem *Ronc. ibid. q.* 5. *cum Lugo dist.* 23. *n.* 116., quòd si pœnitens indispositus minitetur confessarium ob negatam absolutionem, benè poterit confessarius ab illo aufugere, et non redire, quia tunc illæ minæ non sunt peccatum manifestatum ad absolutionem obtinendam, sed peccatum in

confessione commissum, quod sigillo non gaudet. Hæc tamen fuga tantùm permittitur confessario, si fugiendo non ingerat aliis suspicionem negatæ absolutionis ; quòd si autem ingereret, posset recitare aliquam orationem, non jam intendendo deceptionem pœnitentis, sed solam liberationem ab illa vexatione, quamvis pœnitens se decipiat credens illam orationem esse formam absolutionis. *Vide dicta de Sacrament. hoc. l. 6. n. 59. v. E converso.*

660. — Dubitatur V. An confessarius sciens ex confessione Ecclesiam esse pollutam, possit ibi celebrare? Hic casus quidem difficulter accidet, nam (sicut diximus hoc *lib. 6. n. 564.*) ut Ecclesia polluatur, requiritur publica violatio ; tamen aliquando benè accidere possit, nempe si violatio esset quidem publica, sed confessario incognita, vel si alii ignorarent per tale factum Ecclesiam esse pollutam. In his autem casibus

Prima sententia, quam tenent *Sporer de pœnit. n. 874. et Bon. eod. tit. q. 6. p. 4. n. 25. cum Sylvest. Lazar. et aliis*, dicit confessarium posse et tenèri celebrare. Ratio, quia Ecclesia in favorem sigilli non videtur tunc velle obligare sacerdotem ad non celebrandum.

Secunda sententia tamen, quam tenent *Lugo dist. 25. n. 125. et Aversa, ac Tamb. apud Croix l. 6. part. 2. n. 1976.* censet non posse celebrare, quia ex una parte urget præceptum non sacrificandi in Ecclesia polluta, et ex alia minimè urget præceptum servandi sigilli, cùm nullum adsit periculum revelationis apud alios, nec damni pœnitentis. Et hæc sententia videtur satis probabilis cum *Mazzott.* si reverà nullum sequatur pœnitentis gravamen, et nulla fiat revelatio indirecta, putà si confessarius justum exponat prætextum alibi celebrandi (1).

Dubit. VI. An si ex confessione scias aliquem (cui solitus es confitêri) non esse sacerdotem, vel non esse confessarium, possis et tenearis pergere ad ei confitendum? Negat *Sanch. de matr. lib. 3. d. 16. n. 5.* et probabile putat *Spor. n. 871*, quia ex una parte non potes simulare susceptionem sacramenti, ex alia, non violas sigillum omittendo confitêri ; sic

(1) » Dicimus, quòd sublato periculo revelationis aut gravaminis, confessarius sciens, pollutam esse Ecclesiam, potest, imò debet abstinere à celebratione. » *Hom. Ap. tr. 16. n. 159.*

Edit.

enim nihil revelas de crimine pœnitentis, cùm innumeræ possint esse causæ mutandi confessarium. Communius tamen, et verius tenent oppositum *Lugo d.* 23. *num.* 105. *Mazz. t.* 3. *n.* 189. *et Croix n.* 1978. *cum Viva, Dic. et Stoz*, ac etiam probabile censet *Sporer l. c.* Ratio, quia in tali omissione, quamvis non adsit revelatio sigilli, semper tamen adest quædam odiosa exprobratio pœnitentis. Neque tunc oportet tibi simulare sacramentum (quòd reverà esset intrinsecè malum), sed potes illi ficto sacerdoti vel confessario simpliciter aliquod peccatum manifestare sine intentione absolutionis : quod in hoc casu non esset illicitum, cùm tua coöperatio ad peccatum illius esset tantùm materialis.

661. — Cæterùm, generaliter loquendo, dico, quòd esto confessarius in hac materia tam gravi et periculosa debeat esse valde cautus, ne pœnitentes ex confessione aliquod injustum gravamen subeant, ut sub initio animadversum voluimus ; tamen non tenetur cavêre omnes leves conjecturas, quas facilè malitiosi faciunt, sed tantùm ne præbeat suspiciones probabiles de peccatis auditis, ut dicunt *Lugo d.* 23. *n.* 106. *cum Scoto, Palat. et Med. ac Croix n.* 1947. *cum Gob. Tambur. et Gorm. ex D. Thom. Quodlib.* 5. *art.* 13. ubi sic ait : *Si amotio subditi ab administratione possit inducere ad manifestandum peccatum in confessione auditum, vel ad aliquam* (nota) *probabilem suspicionem habendam, de ipso nullo modo prælatus deberet subditum removere.*

DUBIUM II.

Quale sit præceptum, et quæ obligatio confessionis.

662 *Quos, et quando obliget hoc præceptum? Et quomodo computetur tempus annuæ confessionis?*

663 *An præceptum divinum confessionis obliget extra articulum mortis?*

664 *Quomodò obliget juramentum medicorum non visitandi infirmos non confessos?*

665 *Qui teneantur ad præceptum confessionis?*

666 *An impuberes? An isti possint absolvi, si dubitetur de usu rationis* (Remiss. ad num. 432.)

667 *An obligetur ad confessionem annualem habens sola venialia?*

668 *An qui non satisfecit præcepto, teneatur ad illud quamprimùm?*
669 *Et an per confessionem, quæ fit anno sequenti, satisfiat præcepto etiam antecedentis?*
670 *An in Paschate sit obligatio confitendi proprio parocho?*
671 *An teneatur quis aliquando confitéri ante finem anni?*
672 *An satisfiat præcepto per confessionem invalidam?*
673 *Qui ab hoc præcepto excusentur.*
674 *Pœnæ in transgredientes hoc præceptum.*

662. — « Resp. Præceptum confitendi, tùm divinum, » tùm ecclesiasticum sub mortali obligat omnes, ac solos » baptizatos, qui habent mortale : illud in articulo mortis ; » hoc verò postquam ad annos discretionis pervenerint : et » simul ut confiteantur proprio sacerdoti, vel alteri cum ejus » venia, semel in anno ; computando ab una confessione ad » aliam, ut quidam docent : » (*Ut Sot. et Gran. ap. Viva de pœnit. qu. 4. ar. 3. n. 4.*) « vel ab initio Januarii ad finem » Decembris, ut habet communior » (*Et tenent Viva loc. cit. ac Pal. et alii apud Croix n.* 2043.) « vel denique à Paschate » ad Pascha, ut consuetudo ferè obtinuit, propter communio- » nem. *Suar. d.* 35. *s.* 2. *Vasq. qu.* 90. *art.* 2. *Card. de Lugo* » *d.* 11. *s.* 3. 6. *et* 7. *Coninck d.* 5. *d.* 6. » (*Hinc rectè ait Holzm. t.* 1. *p.* 341. *n.* 33. *quòd per se loquendo, annus esset computandus à Januario ad Decembrem, tamen, spectatâ universali consuetudine, computatur, incipiendo à Paschate ad Pascha*).

663. — Quæritur, an præceptum confessionis obliget per se aliquando in vita extra periculum mortis? Commune est non obligare per se statim post peccatum ; ita *S. Th. in 4. dist.* 17. *qu.* 3. *art.* 1. quem sequuntur *Suar. Lugo, Reg. Vill. etc. cum Salm. de pœnit. c.* 7. *p.* 1. *n.* 5. Dubium est, an obliget per se saltem sæpiùs in vita? Negant pariter *D. Th. l. c. et Scotus, ac Gabr. ap. Salm. ib. n.* 9. item *Pal. Bosco, et Dic. apud Croix l.* 6. *p.* 2. *n.* 2020. Ratio, quia talis obligatio nullo fundamento certo videtur probari, cùm possit peccator per contritionem Deo se reconciliare. Sed communius affirmant *Salmant. cit. n.* 9. *in fin. cum Reg. Vict. Led. et Gran. ac Croix l. c. cum Rodr. Ills. Gorm. etc.* Et hoc videtur probabilius, quia (juxta dicta *n.* 297. in simili præcepto, nempe communionis), cùm præceptum hoc sit divinum, Christus

reliquit illud determinandum ab Ecclesia, quæ *in c. Omnis de pœnit. etc.* determinavit obligare saltem semel in anno. Præter hoc autem (ut diximus *n.* 437. *Dub.* 1.), tale præceptum per accidens obligat peccatorem etiam infra annum ad confessionem, si non conteratur, ratione charitatis erga seipsum, ne diu maneat in mortali.

664. — Hic obiter agendum de quæstione illa, de qua jam egimus *l. 4. n.* 182., sed hic pleniùs est disceptanda: Quomodo medici teneantur infirmos de confessione monêre? Sciendum est, quòd Concilium Lateranense sub *Innoc. III.* in *c. Cum infirmitas* 13. *de pœnit. et rem.* præcepit districtè (nempe sub gravi, ut omnes interpretantur apud *Salm. tr.* 17. *de juram. c.* 2. *p.* 7. §. 3. *n.* 90.) omnibus medicis, ne infirmos in suam curam recipiant, nisi priùs infirmi confiteantur. Deinde S. *Pius* V. in *Motu proprio*, quod incipit, *Supra gregem*, edito an. 1566. innovando præfatam sanctionem præcepit: *Ne medicus incipiat curare infirmum, nisi eum moneat de confessione facienda; neque ultra tres dies eum invisat, nisi scripto confessarii resciat eum esse confessum. Et ut medici, antequam doctoratûs gradum assumant, jurent se hoc præceptum observaturos; et Ordinarii illos non admittant in suis diœcesibus, nisi constiterit de hoc juramento.*

His positis, quæritur de qua infirmitate hæc decreta intelligantur? Tres sunt sententiæ.

Prima sententia, quam tenent *Laym. l.* 5. *tr.* 6. *c.* 5. *n.* 5. item *Rosel. Graff. Vega, et Rodriq. ap. Salm. cit. n.* 90. (et hanc *Ciera diss.* 21. cui adhæret, vocat communiorem, sed immeritò) dicit intelligi de solo morbo periculoso, vel saltem de quo dubitatur an sit periculosus. Et idem sentit *Nav. Man. c.* 25. *n.* 61. dicens: *Monitioni non est locus, quando manifestum est, morbum non esse periculosum.* Et in hoc sensu ajunt AA. citati prædicta decreta usu recepta fuisse.

Secunda sententia autem, quam tenent *S. Anton.* 3. *p. tit.* 7. *c.* 2. §. 4. *Sylv. v. Medicus*, §. *Tertium*, dicit intelligi de quocumque morbo, etiam non mortali. Ratio, quia in morbo periculoso etiam de jure naturali præfata monitio facienda esset; unde cùm in *dict. c. Cum infirmitas*, novum præceptum statuatur, utique textus non est de sola infirmitate mortali intelligendus.

Tertia sententia verò communior, quam tenent *Suar. in*

3. *p. d.* 33. *sect.* 3. *n.* 4. *Sanch. Dec. l.* 3. *c.* 16. *n.* 7. *Bon. t.* 2. *d.* 4. *qu.* 1. *p.* 16. *n.* 10. *et* 13. *Pal. tr.* 14. *d.* 2. *p.* 7. §. 4. *n.* 2. *Con. t.* 4. *p.* 86. *qu.* 5. *Viva q.* 4. *art.* 2. *n.* 4. *Dian. p.* 3. *tr.* 4. *r.* 93. *cum Ang. Arm. Tab. Nugn. Homob. etc. ac Salm. de juram. tr.* 17. *c.* 2. *p.* 7. §. 3. *n.* 90. *in fine cum Cajet. Trull. et Candido*, et huic consentit *Bened. XIV. Notif.* 22. *num.* 19., dicit 1. hoc præceptum non quidem intelligi de solis morbis periculosis, nam revera Constitutio *Innocentii* edita fuit (ut exprimitur in *dicto c.* 13.) ob motivum ne infirmi, cùm monerentur in morbo mortali, faciliùs mortis periculum incurrant; unde præceptum seu juramentum intelligendum est de facienda monitione etiam in morbo non periculoso, ut infirmi cùm monentur non incurrant mortis periculum. Dicit 2. nec etiam intelligi de quocumque morbo levi (quod ridiculum esset, ait *Suarez*), sed morbo gravi, etsi non periculoso. Ratio, quia tam *Innocentius*, quàm *S. Pius* loquuntur de infirmis *lecto jacentibus*, et ideò intelligunt l. qui de illa infirmitate, quâ non ex majori commoditate æger, ut si podagrâ, aut alio consimili affectu laboret, sed ex necessitate lectum petit, ita ut sit per se gravis, vel prudenter judicatur periculosa, ut gravis fiat. Neque reverà discrepant ab hac sententia *D. Antonin. et Sylv. loc. suprà citatis;* ratio enim ab eis adducta nihil aliud probat, quàm quòd facienda est monitio etiamsi infirmitas non sit mortalis; unde ipsi non dicunt in omni morbo levi monendum esse infirmum, sed tantùm asserunt monendum in morbo etiam non mortali, quem nos gravem appellamus.

Notant autem DD. I. sufficere, ut medicus moneat infirmum per alios; ita *Mazzotta c.* 3. *p.* 287. *ac Suarez, Viva et Dian. ll. cc. cum Graff, Vega, Homob. etc.* II. Sufficere testimonium aliorum (absque confessarii scripto), quòd infirmus sit confessus, modò sint fide digni; *Suar. Sanch. Mazz. et Dian. cum Fill. Nugn. Barb. etc.* III. Quòd medicus non teneatur ad hujusmodi monitionem, si moraliter sit certus infirmum esse in bono statu; ita *Sanch. n.* 1. *cum S. Anton. Ang. Rosel. Arm. Nav. et Tab. ac Salm. tr.* 17. *c.* 2. *p.* 7. §. 3. *n.* 92. *cum Sylv. Fagn. Leand. et Trull.* IV. Quòd si infirmus nolit obstinatè confitèri, et esset in periculo mortis, si à medico desereretur, tunc non tenetur medicus eum deserere, quia præfata decreta non adversantur charitati, quæ

favet etiam obstinatis quoad fieri potest; ita *Nav. Bon. Sura. Diana, Conc. et Sanch. n. 8. cum Cajet. Graff. et Vega.* Hanc-que opinionem dicit *Bened. XIV. Notif. 22. num. 17.* esse communem theologorum, et canonistarum cum *Lugo, Pal. Pirhing, etc.*

Circa autem obligationem monendi infirmum de confessione, stando quidem rigori præfatarum constitutionum *Innocentii* et *S. Pii*, omninò videtur vera tertia sententia docens monitionem esse faciendam, non solùm quando morbus est mortalis, sed etiam cùm adest periculum, ut deinde mortalis evadat; Pontifices enim sanè aliud novum præceptum medicis imponunt, præter illud ad quod ipsi de jure divino tenentur. Et utinam Constitutiones prædictæ observarentur, quot infirmi damnationem vitarent, qui ob medicorum oscitantiam confessionem procrastinando, aut inconfessi, aut malè confessi decedunt. Sed cùm decreta Pontificum non obligent, nisi secundùm quòd sunt usu recepta, ut docent *Cajet. in Sum. verb. Medici peccata, Sanch. loc. cit. num. 14. Pal. §. 4. num. 6. Corella tr. 16. c. 3. num. 22. Dian. loc. cit. cum Victor. et Scortia*, ac *Salm. tr. 17. c. 2. p. 7. §. 3. n. 91. cum Prado, Trull. Leand. et Candido.* Hinc dicunt *Salm. ibid. cum Cajet. Sanch. et aliis citatis*, præfata decreta et juramentum in Hispania non obligare, quia ibi non sunt usu recepta, vel sunt abrogata. Idemque testatur *Mazzott. t. 3. p. 287. et 550.*, loquens de nostro regno, dum ait juramentum *S. Pii* Neapoli ex usu recepto (ut etiam mihi constat) tantùm in morbis periculosis observari.

665. — « 1. Tenentur hoc præcepto 1. Hæretici, et apostatæ, pueri doli capaces, saltem post septennium. *Vide* » *Dian. p. 4. t. 3. r. 52. Lugo l. c. s. 7. n. 144. et 149. 2.* In» gredicns periculosam navigationem, vel conflictum. 3. Mu» lier tenera primùm paritura, vel quæ solet habère partus » difficiles. 4. Reus morti adjudicatus. 5. Qui signa habent » mortis naturalis. » (*Ita communiter Salm. de pœnit. c. 7. p. 1. n. 6. Viva cod. tit. q. 4. art. 2. n. 3. et Croix l. 6. p. 1. n. 2019. cum S. Thom. Suar. Pal. Con. etc. Et hoc ex præcepto divino. Addunt Lugo d. 15. n. 37. et Salm. ibid. n. 8. cum Navarr. Laym. Azor, Sylv. etc. communiter, peccatorem teneri per se confiteri, si probabiliter credat non ampliùs habiturum copiam confessarii per totam vitam. Dicit autem Lugo*

n. 41. cum communi (contra Medin. et Nugn.) non esse obligationem confitendi propter solum periculum oblivionis pecc.)

666. — « 2. Improbabile est, quod docet *Sa, verb. Confessio*, Ecclesiam non obligare ante pubertatem, cùm anni discretionis citiùs attingantur, et constet mortaliter peccari posse » sub annum nonum, vel decimum, imò ante. Unde si talis » puer, crasso saltem modo, videatur cognoscere, Deum per » hoc, vel illud offendi, ostendatque dolorem, et propo- » situm, ac præcipua fidei mysteria cognoscat, debet ab- » solvi; secùs tamen, si non notetur sufficiens usus rationis; » si verò dubium sit, potest (imò in articulo mortis debet) » absolvi sub conditione. *Vide Laym. l. 5. t. 6. c. 5. Dian. p. » 4. t. 4. r. 53. et C. de Lugo l. c. et d. 17. n. 22.*, ubi docet » etiam extra articulum mortis, et obligationem præcepti, » talem esse sub conditione absolvendum, ne gratiâ sacra- » mentali privetur. » (*Vide dicta de hoc puncto num. 432.*)

667. — « 3. Non obligatur, qui tantùm habet venialia, » etsi consuetudo habeat, et cogi etiam quisque possit, ut in » Paschate saltem se sistat pastori, ut cum reliquis eum ad » communionem admittat, ad quod pastor tenetur, si alter » dicat, se mortalis culpæ non esse conscium. *Suar. d. 36. » l. 2. etc. communiter.* » (*An autem religiosi et moniales teneantur singulis mensibus ad confessionem, et communionem accedere? Vide dicta n. 513. v. Dicunt*).

Quærit., an ad satisfaciendum præcepto annuæ confessionis, qui non habet mortalia, teneatur confitèri venialia?

Prima sententia affirmat, et hanc tenent *S. Bon. Sylv.* (*ap. Bon. d. 5. q. 5. p. 4. n. 8.*) *cum D. Th. in 4. d. 17. q. 3. art. 1. q. 3. ad 3.* ubi ait: *Ex vi Sacramenti non tenetur aliquis venialia confitèri, sed ex institutione Ecclesiæ, quando non habeat alia quæ confiteatur.* Et probabilem putat *Contin. Tourn. tr. de præcept. Eccl. cap. 4. Quær. 4. cum Habert.* Ratio, quia concilium Later. IV. sub *Innoc. III. in c. Omnis de pœn.*, indistinctè obligat fideles ad confitendum saltem semel in anno, ac proinde etiam eos qui sola habent venialia?

Secunda sententia tamen communis et verior negat, eamque tenent cum *Bus. et Suar. ut suprà, S. Anton. p. 3. tit. 14. c. 19. §. 14. Lug. d. 15. n. 152. Holzm. t. 1. p. 341. n. 28. Bon. l. c. cum Azor, et Salm. de pœn. c. 7. p. 3. n. 30. cum Cano, Vasq. Cajet. Laym. Conin. Reg. Fag. Dic. Med. etc.*

Ratio, quia Ecclesia, præcipiendo confessionem annuam, tantùm illam confessionem præcipit, quæ est debita ex Christi institutione. Christus autem nullam aliam præcipit confessionem, nisi mortalium, ut explicat. Trid. *sess. 14. c. 5.* ubi ait: *Venialia taceri tamen citra culpam posse.* Id confirmatur ex verbis ipsius textûs in *dicto c. Omnis:* ubi dicitur: *Omnis fidelis omnia sua peccata confiteatur saltem semel in anno.* Nota verbum *omnia;* ergò (ut benè advertunt hìc *Lugo*, *Bon. Salm. etc.*) præceptum Lateranensis est de confitendis solis mortalibus, nam certum est apud omnes non esse obligationem confitendi omnia venialia.

668. — « 4. Probabile est, cum, qui in uno anno, sive » cum, sive sine culpa sua, non satisfecit præcepto, tenêri » adhuc, quamprimùm potest, anno sequenti; quia terminus » non apponitur ad finiendam, sed ad non differendam obli- » gationem. Ac proinde talem toties peccare mortaliter, « quotics oblatam occasionem neglexit, ut docent *Bon. d. 3.* » *q. 3. s. 2. Suar. Vasq. Card. de Lugo l. c. n. 177. contra* » *Sylv. Valent. Laym. Dian. etc.*, qui dicunt perseverare in » uno eodemque peccato. » (*Vide d. n. 297. de annuæ communionis præcepto, quod pari passu procedit cum præcepto annuæ confessionis; ibi sententiæ affirmativæ adhæsimus, etsi diximus sententiam negativam cum S. Antonin. Toleto, Sa, etc. quæ hanc obligationem non agnoscit, non esse contemnendam*).

669.—Utrùm verò per confessionem factam in sequenti anno, positâ obligatione juxta sententiam mox suprà dictam, satisfiat præcepto utriusque anni?

Prima sententia affirmat, et hanc tenent *Lugo d. 15. n. 180. Dic. Bonasp. et Anton. à Sp. S. apud Salm. de pœn. c. 7. p. 4. n. 45.* Ratio, quia præceptum de confessione est de illa facienda semel in anno; ergò qui eam fecit, hoc eodem anno non tenetur ad aliam. Alioquin, qui per tres annos non fuisset confessus, quater deberet confitêri.

Secunda sententia negat, et eam tenent *Suar. in 3. p. d. 36. sect. 4. n. 5. Laym. c. 5. n. 10. Bonac. p. 4. n. 51. cum Con. Fill. et Nugno;* quia sicut qui singulis annis tenetur solvere denarium, si anno præterito non solvit, non satisfacit solvendo hoc anno unum denarium, ita non potest quis unâ confessione præcepto duorum annorum satisfacere.

Tertia sententia tamen verior, quam tenent *Pal. p.* 20. §. 2. *n.* 15. *Viva q. 4. a. 3. n. 5. et Salm. cit. n. 45. circa fin. cum Præp. Hurt. et Leand.*, sic distinguit : Si pœnitens in illa confessione manifestet peccata mortalia tam antecedentis, quàm præsentis anni, tunc benè satisfacit utriusque anni obligationi. Ratio, quia per illam unam confessionem jam implet finem præcepti, nempe ut ipse cum Deo reconcilietur : idque est contra secundam sententiam. Nec obstat paritas denarii allata ; nam solutio unius denarii non potest quidem solutioni duorum denariorum debitorum æquivalêre, sed una confessio benè potest æquivalêre pluribus confessionibus, cùm una confessio deleat omnia peccata, quæ per plures fuerant delenda. Si verò pœnitens in præsenti anno non peccavit mortaliter ante confessionem, et postea incidit in mortale, tunc unâ confessione non satisfacit præceptis utriusque anni, sed tenetur iterùm confitêri. Ratio, quia per illam confessionem tantùm satisfacit præcepto anni præteriti, non autem præsentis, cùm respectu præcepti præsentis anni non satisfaciat, qui non confitetur mortalia istius anni ; communiter enim docent DD. et meritò, prout *Laym. l. c. Pal.* §. 3. *n.* 1. *et Salm. de pœn. c. 7. p. 4. n. 41. cum Suar. Vasq. Bon. Bec. Dic. Reg. Diana, Hurt. Leand. etc.* ac ipse *Lugo d.* 15. *n.* 173., quòd si quis confitetur sola venialia in principio anni, et ante finem committit mortale, tenetur illud intra illum annum confitêri. Unde cùm confessio illa mortalium commissorum tantùm in anno præterito non sit impletiva præcepti anni præsentis, sequitur quòd si pœnitens in hoc anno aliquod mortale committat, teneatur illud ante finem anni confitêri.

670. — « 5. Satisfaciunt ii, qui confitentur Mendicantibus, » etiam in Paschate, quia hi habent facultatem à sacerdote » maximè proprio omnium fidelium, et pastore pastorum. » Ita communiter omnes contra *Glossatorem*, et *Auctorem* » *Parochiani obedientis*. Contra quos vide in Responsis *Fran-* » *cisci Fontani*, editis Viennæ Austriæ anno 1654. allegatam » auctoritatem duorum conciliorum generalium, Viennensis » et Tridentini, 20 Pontificum, 50 Doctorum, et præter » totius orbis consensum, multorum quoque parochorum » testantium, eos esse optimos parochianos, qui Regulares » adeunt, et ab iis instituuntur,, ut suprà *l. 4. t. 3. c. 1.*

» *dub.* 3. item *Navarr. Azor, Fag. Trull. l.* 3. *c.* 3. *d.* 2. » *n.* 6. *Dian. p.* 8. *t.* 1. *r.* 88. » (*Vide dicta de hoc puncto num.* 564.).

671. — « 6. Non obligatur ante finem anni, qui habens » mortale timet, ne illud obliviscatur. *Conin. Henr. C. de* » *Lug. d.* 14. *n.* 41. *et alii contra Med. etc.* Si tamen præ» videret, se non habiturum occasionem confitendi deinceps » toto hoc anno, deberet prævenire etiam in medio anni. » *Card. de Lugo disp.* 15. *sect.* 6. *n.* 182. » (*Vide dicta n.* 298.).

672. — « 7. Probabilius est, non satisfieri præcepto Eccle» siæ per confessionem invalidam, ut docent *Suar. d.* 36. *s.* » 7. *Fill. Laym. C. de Lugo d.* 15. *s.* 6. §. 5. etsi probabile » contrarium putet esse *Fagund. Vide Dian. p.* 3. *t.* 4. *r.* » 120. » (*Improbabile tamen nunc est propter prop.* 14 *inter damnatas ab* Alexandro VII.) « Item nec per confessionem ve» nialium, ut docet *Diana p.* 4. *t.* 4. *r.* 206. *ex Hurt. et* » *Mercero.* » (*Vide dicta n.* 669. *in fine*).

673. — « 8. Excusantur ab hoc præcepto, 1. qui physicè » non possunt, v. g. quibus deest confessarius; 2. qui mora» liter non possunt; v. g. qui prudenter timent revelationem » sigilli; vel qui non possunt sine notabili incommodo vitæ, » fortunarum, etc. *Conin. Tamb. c.* 4. §. 3.

674. — « Nota in fine quòd de jure communi ex *cap. Omnis utriusq. sexûs*, duplex pœna incurritur à transgredientibus tale præceptum, scil. prohibitio ab ingressu Ecclesiæ, et privatio sepulturæ; sed incurritur post sententiam judicis. Et impuberes à prædicta pœna excusantur. *Ita Viva ex communi, q.* 4. *art.* 3. *n.* 9. *Vide dicta n.* 295. *v. Præceptum.*

DISSERTATIO.

De confessariis sollicitantibus.

675. — Ex bulla *Gregorii XV.* edita anno 1622. ac descripta apud *Salm. de præcept. Decalogi c.* 4. *p.* 3. §. 1. *num.* 17., denuntiari debent : *Omnes... sacerdotes* (verba bullæ) *tam sæculares, quàm.... regulares...., qui personas, quæcumque illæ sint, ad inhonesta sive inter se, sive cum aliis*

quomodolibet perpetranda in actu sacramentalis confessionis, sive ante, vel post immediatè, seu occasione, vel prætextu confessionis..., etiam... confessione non secutâ, sive extra confessionis occasionem, in confessionario, aut in loco quocumque ubi confessiones audiantur, seu ad confessionem audiendam electo, simulantes ibidem confessiones audire, sollicitare vel provocare tentaverint, aut cum eis illicitos et inhonestos sermones sive tractatus habuerint. Et deinde subjungitur : *Mandantes omnibus confessariis, ut suos pœnitentes, quos noverint fuisse ab aliis, ut suprà, sollicitatos, moneant de obligatione denuntiandi sollicitantes, seu... tractantes, etc. Inquisitoribus, seu locorum Ordinariis, etc.* Et si hoc officium prætermiserint, mandat Pontifex, ut pro modo culpæ puniantur. In edicto autem generalis Inquisitionis imponitur excommunicatio latæ sententiæ in non denuntiantes infra mensem omnes de hæresi suspectos, inter quos enumerat confessarios sollicitantes ad turpia. De hac autem excommunicatione *vide dicenda n.* 693.

Hìc refert adnotare auctores quos observavi tractantes de hac materia sollicitationis, cum adnotatione locorum. Sunt videlicet *Castr. t.* 1. *tr.* 4. *de Fide d.* 9. *Bon. t.* 1. *d.* 6. *de oblig. denunt. p.* 3. *Escob. t.* 6. *p.* 1. *l.* 47. *c.* 29. *Salm. de præc. Dec. c.* 4. *punct.* 3. *per tot. Felix Pot. part.* 3. *n.* 482. *Ronc. de pœnit. p.* 113. *Diana p.* 4. *tr.* 5. *per totum, Conc. de pœn. p.* 756. *Mazz. eod. tit. t.* 3. *p.* 435. *Anacl. p.* 621. *q.* 5. Cæterùm pauci auctores hanc rem ex professo tractant, fortè quia non ubique præfata bulla *Gregorii* recepta est, prout asserit *Anaclet. n.* 67. de Germania, *Palaus* de Hispania. Sed hìc advertendum quòd *N. SS. P. Bened. XIV.* novissimè anno 1741. 1. Jun. ediderit bullam, quæ incipit, *Sacramentum*, in qua confirmavit, et, quatenùs opus, denuò mandavit omnibus inquisitoribus, et locorum universi orbis christiani Ordinariis, ut inquirant et proceedant contra omnes sacerdotes sollicitantes cujuscumque dignitatis, præeminentiæ, etc.

§. I.

Perpenduntur clausulæ in præfata bulla *Gregorii XV* appositæ.

676 *De clausula I.* In actu sacramentalis confessionis.
677 *De clausula II.* Ante vel post immediatè.
678 *De clausula III.* Occasione, vel prætextu confessionis.
Quid importet tò Occasione confessionis? *Dub.* 1. *An denuntiandus, qui sollicitat mulierem rogantem, ut cras eam audiat? Dub.* 2. *An qui, auditâ fragilitate mulieris, postea domi eam sollicitat?*
679 *Quid importet tò* Prætextu confessionis? *Et quid, si ex condicto mulier, fingens se ægrotam, advocet confessarium ad peccandum?*
680 *De clausula IV.* In confessionario, aut in loco quocumque... simulantes ibidem confessiones audire. *Quid importet illud* simulantes? *Et quid si confessarius sollicitet in confessionario, sine tamen simulatione confessionis?*

676. — Clausula I. *In actu sacramentalis confessionis.* Ad hoc sufficit, si confessio sit incœpta, licèt non perfecta: ita *Salm. tr.* 21. *c.* 4. *p.* 3. §. 4. *n.* 44. *et Ronc. de pœnit. q.* 8. *c.* 1. *q.* 4. Nota hìc prop. VI. damnatam ab *Alex. VII.* quæ dicebat: *Confessarius, qui in sacramentali confessione tribuit pœnitenti chartam postea legendam, in qua ad venerem incitat, non censetur sollicitasse in confessione.* Pariter denuntiandus est confessarius, si in confessione apponat medium indifferens, quod tamen ex circumstantiis postea cognoscatur appositum ad sollicitandum, ut esset imponere mulieri, ut expectet eum domi: vel si interroget eam, ubi habitet; ita *Ronc. d. l. cum Bordon.*

677. — Clausula II. *Immediatè antè, vel pòst.* Illud *immediatè antè*, sentiunt communiùs *Passerin. et Boss. apud Ronc. q.* 6. (*contra aliquos apud Barbos.*), strictè intelligendum esse, ita ut nullum intervallum intercedat. An autem denuntiari debeat confessarius, qui sollicitat immediatè postquam pœnitens petierit confessionem? Affirmant *Salm. tr.* 21. *c.* 4. *p.* 3. §. 4. *n.* 49. *in fin.* sed probabiliùs, ut puto, negat *Bordon. apud Potest. n.* 504. Notandum tamen quòd eo casu,

licèt confessarius non sit denuntiandus ex clausula prædicta, denuntiandus tamen ex clusula tertia sequenti : *occasione confessionis*, ut infrà ; si enim confessarius utatur petitione illâ, ut medio ad sollicitandum, utique est denuntiandus ; secùs, si utatur tantùm ad colloquendum, et si postea in progressu collocutionis tentatus sollicitat.

Illud autem, *immediatè pòst*, communiter à DD. intelligitur, quando post confessionem nec confessarius nec pœnitens ad alia se divertit, ita ut eveniat sollicitatio, antequam ulla alia actio intervenerit ; ita *Salm. Roncag. Pot. n.* 503. *cum Hurt. Lez. Peyrin.* Dicit autem *Potest. n.* 504. non esse denuntiandum confessarium qui sollicitat, postquam pœnitens recesserit ab ejus conspectu. Verumtamen denuntiandum esse rectè censet confessarium, qui statim post confessionem dicit pœnitenti, *expecta me paulisper*, et post intervallum venit, et sollicitat, etiamsi, accedendo, priùs habeat de alio negotio seriò tractatum, quia tunc talis tractatus prudenter fictus præsumitur : secùs verò, si venit sequenti die, et sollicitet : ita *Potest. n.* 506. Sed quidam doctus non utique improbabiliter dicit, quòd si negotium illud magni sit momenti, et ad confessarium pertinens, minimè est ipse denuntiandus. Quare ex circumstantiis judicandum, an probabiliter intenta fuerit sollicitatio et negotium, ut medium ; an verò negotium principaliter, et sollicitatio per accidens.

Constat autem denuntiandum esse confessarium, si statim post confessionem ducat puerum in cubiculum, et sollicitet ; qui tunc statim ponit si non sollicitationem, saltem illius medium, ita *Ronc. d. q.* 6. *et Pot. cum Dian. etc. n.* 507. Item, si auditâ confessione fœminæ, dùm ea ad manum deosculandam accedit, confessarius illam turpiter tangat : vel dùm est ante ipsum ut confiteatur, pedibus, aut manibus turpiter tangat illam, si immediatè pòst ipsa confitetur, pariter est denuntiandus. Si verò aliâ vice confiteatur, *vide dicenda in clausula IV. num.* 680.

678. — Clausula III. *Occasione vel prætextu confessionis.* Dicitur *occasione confessionis*, quando confessarius, vel pœnitens invitat ad confessionem veram : *prætextu* verò, quando ad confessionem fictam : ita *Potesta*, *n.* 509. *Ronc. qu.* 7. *et Conc. n.* 7.

Et 1. Ex particula *occasione confessionis*, denuntiandus est

confessarius qui rogatus ad confessionem divertit, et sollicitat, esto nondum sederit, nec mulier fuerit genuflexa; ita communiter *Salm. tr.* 21. *c.* 4. *p.* 3. §. 4. *n.* 52. *Potesta n.* 510. *in fine, et Ronc. l. c. et Pal. p.* 7. *n.* 6.

Dubit. 1. An denuntiari debeat confessarius, qui rogatus à fœmina, ut cras ejus confessionem excipiat, eam sollicitat? Affirmant *Conc. n.* 7. *et Mazz. p.* 439. *cum Potest. et aliis*, quia jam verificatur sollicitasse occasione confessionis. Negant verò *Pal. p.* 7. *n.* 4. *et Quarti, ac Leand. ap. Mazz.*, quia talis sollicitatio non est proxima confessioni faciendæ, sed potiùs conventioni de confessione facienda. Sed hoc non officit, quominùs sollicitatio dicatur facta occasione confessionis. Unde primæ sententiæ me subscribo.

Dubit. 2. An denuntiari debeat confessarius qui ob fragilitatem mulieris auditam in ejus confessione, postea domi eam sollicitaverit?

Prima sententia negat, et hanc tenent *Sousa de confess. soll. n.* 10. *et alii apud Diana p.* 4. *tract.* 3. *r.* 7. item *Salm. ibid. n.* 51. *cum Trull. et Leand.* et idem sentit Auctor *lib. Istruz. per li nov. Conf. part.* 2. *c.* 14. *n.* 293. Ratio, quia is non utitur tunc occasione confessionis, sed notitiâ ex illa habitâ; ideoque tunc dicitur confessarius peccare non ex occasione, sed ex cognitione confessionis, cùm sollicitatio sit remota à loco et statu confessionis.

Secunda sententia tamen probabilior affirmat, eamque tenent *Mazzotta*, *Potesta n.* 504. *in fine*, *et n.* 587. *Conc. n.* 7. *Peyr. cum Graff. ap. Dian. l. c. et Ronc. q.* 7. *cum Lez. Boss. et Bord.* Ratio, quia, cùm sollicitatio impulsum habeat à confessione, satis verificatur, quòd occasione confessionis fiat sollicitatio. Satis autem præsumitur confessarius usus fuisse notitiâ confessionis ad sollicitandum, si post audita peccata turpia pœnitentis, suamque propensionem ad venerem ostensam, interroget de domo ubi habitat, an maneat sola, et similia; vel (ut ait *Conc.*) si ante confessionem confessarius et pœnitens mutuo fuissent ignoti, et occasione cognitæ levitatis ipse domum mulieris adeat, et sollicitet. Item rectè ait dicendum *Ronc. cum AA. à se cit.* si confessarius sollicitat per epistolam; vel si confessarius obtineat, vel petat à muliere consensum copulæ, promittendo ejus confessionem audire.

679. — 2. *Prætextu* autem *confessionis* denuntiandus est confessarius, qui ex pravo fine fictè invitat mulierem ad confessionem, et deinde sollicitat; *Conc. n. 8. Mazz. et Ronc. d. q. 7. cum Bord.* Si verò confessarius vadit ad sollicitandam fœminam, petendo licentiam à suo superiore sub prætextu confessionis, meritò dicunt *Salm. tr. 21. c. 4. p. 3. §. 4. n. 55. et Ronc. l. c. in fine cum Bord. ac Tancredi apud Potesta n. 513.* non esse denuntiandum, quia tunc prætextus confessionis non est respectu pœnitentis, sed respectu superioris. An autem denuntiari debeat confessarius qui convenit cum muliere, ut ad eludendos domesticos se fingat ægrotam, et ipsum accersat domum ad patrandum peccatum? Affirmant *Conc. et Mazzot. ll. cc.* item *Fagund. apud Potest. num. 513. ac Sancius apud Dian. p. 4. tr. 5. r. 37.*, quia prætextus confessionis tunc videtur satis manifestus. Sed probabiliùs negant *Ronc. d. q. 7. in fine, cum Bord. Diana ll. cc. et Escob. n. 662. cum Trull. cum Freita, ac Leand.* Ratio, quia tunc non verificatur quòd confessarius sollicitet prætextu confessionis sed tantùm quòd prætextu confessionis peccatum exequatur; ita ut prætextus confessionis tunc jam ordinetur non ad sollicitationem, sed ad familiares decipiendos. Et tantò minùs (contra *Concinam*) puto esse denuntiandum confessarium, si mulier, nulla conventione præmissâ, prætextu confessionis ipsum advocet et sollicitet, quamvis deinde rem habeant; quia ex bulla tunc confessarius denuntiari debet, quando ipse sollicitat prætextu confessionis; at in hoc casu non confessarius, sed pœnitens prætextu confessionis confessarium sollicitat. Secùs verò censeo dicendum, si confessarius extra confessionem sollicitaret, et fœmina renueret timens diffamationem; et ideò confessarius ei suaderet, ut fingens se ægrotam eum accerseret ad peccandum; quia tunc verè diceretur confessarius prætextu confessionis sollicitare fœminam ad præstandum consensum. Idem puto dicendum, si confessarius advocetur à matre puellæ, ut filiæ confessionem excipiat, et ipse ad cubiculum accedat cum pravo fine ad alloquendam puellam de confessione, nempe eam interrogando an velit confiteri, vel dicendo, se advocatum fuisse ad audiendam ejus confessionem, et deinde sollicitet; quia tunc etiam sollicitaret prætextu confessionis. Idem dicendum puto cum *Escob. n. 662. et Dian. d. r. 37.*,

quando confessarius in loco ad confessiones deputato, et sub confessionis figura sive specie simulat, ad illudendos spectantes, confessionem audire, et sollicitet, tunc enim denuntiandus est, non jam quia sollicitat prætextu confessionis, sed quia sollicitat simulando confessionem in loco ad ipsam deputato, ut mox dicemus *num. seq.*

680. — Clausula IV. *Extra confessionis occasionem in confessionario, aut in loco quocumque, ubi confessiones audiantur, seu ad confessionem audiendam electo, simulantes ibidem confessiones audire, sollicitare vel provocare tentaverint, aut cum eis illicitos et inhonestos sermones sive tractatus habuerint.* Tò *simulantes ibidem confessiones audire*, quidem intelligitur, si sacerdos ita se gerat, ut adstantes credant actu ipsum audire confessionem. Dicunt autem *Ronc. q. 8. et Escob. n. 675. cum aliis*, quòd ad simulandam confessionem non sufficiat si fœmina flexis genibus coram confessario assistat, sed insuper requiritur, ut confessarius voce, nutu, sive aliqua actione, putà applicando aures, simulet confessionem audire; quia (ut ajunt) simulatio non solùm debet esse ex parte pœnitentium, sed etiam ex parte confessariorum, cùm in bulla de his dicatur: *simulantes ibidem confessiones audire.* Sed meliùs sentiunt *Pal. p. 8. n. 4. Diana r. 18. et Fagund. ac Trull. apud Escob. n. 673.*, quòd cùm confessarius adest in loco deputato ad audiendas confessiones, et fœmina genuflexa ibi adstat, eamque confessarius sollicitat, jam denuntiandus est; quia ipse manendo ibi audiens pœnitentem, jam satis ingerit spectantibus credulitatem quòd illa confiteatur, ideòque ipso facto jam simulat confessionem audire. Secùs tamen dicendum puto, si in aliquo loco, quamvis electo ad confessionem, extra tamen confessionarium, sacerdos sollicitaret fœminam stantem, vel sedentem, aut cubantem; juxta mox dicenda.

Dixi: *extra confessionarium*, nam dubium hìc fit, an denuntiari debeat confessarius qui sollicitat, vel tractat turpia in confessionario, quin tamen confessionem simulet?

Prima sententia negat, et hanc tenent *Pal. p. 8. n. 4. Escob. n. 669. Ronc. q. 8. cum Lez. et Salm. tr. 21. c. 4. p. 3. §. 3. n. 57. et 58. cum Freita, Fag. et Leand.* item *Sancius, Souza, Hurt. Boss. et Donat. apud Pot. n. 522.* Ratio, quia in bulla *Gregorii*, ut suprà dicitur, denuntiandi sunt confessarii, *qui extra confessionis occasionem in confessionario*,

aut in loco quocumque ubi confessiones audiantur, seu ad confessionem audiendam electo, simulantes ibidem confessiones audire sollicitare vel provocare tentaverint, aut cum eis illicitos et inhonestos sermones habuerint. Ergò inferunt quòd sive sollicitatio fiat in confessionario, sive in alio loco ad confessiones electo, requiritur ad obligationem denuntiandi confessionis simulatio.

Sed *probabilius* affirmant esse denuntiandum *Mazz. Conc. n.* 11. *Dian. p.* 1. *tr.* 4. *r.* 18. *et p.* 4. *tr.* 5. *r.* 58. *et p.* 8. *tr.* 9. *r.* 35. *ac Pot. n.* 522. *cum Bord. Trull. etc.* Cum his dicimus, quòd si confessarius sollicitat in aliis duobus locis ut suprà in bulla descriptis, requiratur simulatio confessionis ad eum denuntiandum; non verò si sollicitat in confessionario. Et hoc probatur ex decr. *Pauli V.* (relato apud *Pot. l. c.*) ubi sic dictum fuit: *Die* 10 *Julii* 1614. *in generali Congr. S. Rom. et universalis Inquisitionis coram SS. Paulo Papa V. facta relatione quòd multi confessarii tractant cum mulieribus in confessionali extra occasionem confessionis de rebus inhonestis: Sanctissimus decrevit, ut contra hujusmodi confessarios procedatur in S. Officio.* Cùm igitur nulla ibi mentio fiat de simulatione confessionis, ad denuntiandum confessarium sufficit, quòd ipse in confessionali de rebus turpibus tractet, quin simulet confessionem audire. Nec valet dicere, ut ajunt adversarii, decretum hoc fuisse abrogatum, sive restrictum per bullam *Gregorii.* Nam respondetur regulam generalem esse, quòd leges anteriores nunquam intelligantur abrogatæ per posteriores, nisi quando hæ prioribus omninò sint contrariæ, alioquin, semper ac aliquo modo potest contrarietas excusari, correctio legum, quoad fieri potest, vitari debet, prout communiter tradunt *Sanch. de matr. l.* 1. *d.* 17. *n.* 6. *Pal. de leg. tr.* 3. *d.* 5. *p.* 2. §. 1. *n.* 9. *Salm. eod. tit. c.* 4. *p.* 2. § 1. *n.* 15. *et alii DD. passim, ex c. Cum dilectus, de consuet. et ex l.* 1. *c. de Inoff. Dotib.* ubi dicitur: *Leges legibus concordare promptum est.* Decretum autem *Pauli V.* bene consistit cum bulla *Gregorii;* in illo enim sermo tantùm fit de confessario tractante inhonesta in confessionali; in bulla verò *Gregorii* additur de tractante turpia, præter confessionale *in loco quocumque ubi confessiones audiantur, seu ad confessionem audiendam electo,* et hìc subditur clausula: *simulantes ibidem confessiones audire.* Unde, cùm clausula hæc

benè referri possit tantùm ad duo posteriora loca, et non ad confessionale, non est cur dicamus decreto *Pauli V.* per bullam *Gregorii* fuisse derogatum. Accedit edictum S. Inquisitionis Rom. (relatum à *Pot. t.* 2. *n.* 526.) ubi dicitur : *Debbano denuntiare ciascuno di coloro de' quali sappiano, o abbiano notizia che contro i Decreti, e Costituzioni Apostoliche abbiano abusato il Sacramento della Penitenza, servendozi della Confessione, o Confessionario* (nota) *à fini disonesti, sollicitando in essi i penitenti* ad turpia, *ed avendo con essi discorsi di cose illicite, e non convenienti al fine per cui è stato istituito* (1). Quapropter talis confessarius saltem denuntiandus est ex hoc edicto, quia abutitur confessionario ad sollicitandum.

§. II.

Quinam sollicitantes debeant denuntiari?

681 *Qu. I. An denuntiandus confessarius consentiens mulieri sollicitanti?*

682 *Qu. II. An confessarius, qui sollicitatus ad copulam, divertit ad tactus?*

683 *Qu. III. An confessarius sollicitans ad actus venialiter tantùm inhonestos?*

684 *Qu. IV. An sollicitans ad peccata non turpia?*

685 *Qu. V. An denuntiandi Episcopi sollicitantes?*

686 *Qu. VI. An denuntiandus confessarius sollicitans, si fuerit emendatus?*

687 *Qu. VII. An, qui de sollicitatione jam convictus est, et punitus?*

Qu. VIII. An, qui consentit mulieri sollicitanti, ne ab ea accuseturʔ

Qu. IX. An simulans confessionem ex condicto ad tractanda inhonestaʔ

688 *Qu. X. An denuntiandus laicus, vel clericus sollicitans in confessione, simulando se confessarium? Et quid si sit sacerdos, sed careat jurisdictione?*

(1) *Id est* : Denuntient quemcumque noverint aut comperierint, contra decreta et constitutiones apostolicas sacramento Pœnitentiæ abusum esse, adhibendo confessionem aut confessionale (nota) ad fines inhonestos, sollicitando pœnitentes ad turpia et instituendo sermones de rebus illicitis et ad rem non pertinentibus.

Edit.

689 *Qu. XI. An denuntiari debeat pœnitens sollicitans confessarium?*

690 *Qu. XII. An denuntiandus interpres sollicitans pœnitentem?*

691 *Qu. XIII. An confessarius sollicitans mulierem, ut inducat aliam ad secum peccandum; vel ut ipsa peccet cum alio?*

692 *Qu. XIV. An confessarius sollicitans postquam decesserit?*

681. — QUÆR. I. An sit denuntiandus confessarius consentiens mulieri sollicitanti in confessione? Affirmant *Salm. tr.* 21. *c.* 4. *p.* 3. §. 3. *n.* 42., et ajunt contrariam sententiam non esse probabilem post bullam allatam *Gregorii XV.* ubi expressè sunt denuntiandi non solùm confessarii sollicitantes, sed etiam inhonestos tractatus habentes; et idem sentiunt *Mazz. Conc. n.* 16. *Pot. n.* 579. item *Salm. ibid.* §. 4. *n.* 54. *cum Dian. Leand. etc.* Negant verò *Bon. disp.* 6. *p.* 3. *n.* 17. *Pal. p.* 5. *n.* 4. *Escob. n.* 653. *cum Acunna, Hurt. Sousa, et Sanctorell.* item *Prado, Bordon. Homob. et Trull. apud Salm. l. c.* Ac *Ronc. q.* 5. ad hanc sententiam inclinare videtur, dicens cum *Bord. Sanctorell.*, etc., quòd retioni à *Salm.* allatæ responderi possit, verba bullæ intelligenda esse de tractatibus turpibus, quorum confessarius sit auctor. Atque *Dian. p.* 1. *tr.* 4. *resol.* 11., hanc probabilem, ac tutam dicit. At mihi pro dicta sententia alia ratio occurrit, quæ habetur apud *Bonac.* et quæ potior videtur. Ratio est, quia ex bulla eadem *Greg.* mandatur confessariis, ut moneant de obligatione denuntiationis, non jam quoscumque pœnitentes qui cum confessariis inhonestos tractatus habuerint, sed illos, *quos noverint fuisse ab aliis, ut suprà, sollicitatos;* quare infertur, quòd pœnitens licitè, si vellet, posset confessarium in dicto casu denuntiare, juxta primam probabilem sententiam, sed videtur probabilius ad hoc pœnitens non obligari; quia, ut ipse obligationem subeat denuntiandi confessarium, requiritur, ut fuerit ab illo sollicitatus. Etsi igitur confessarius non eximatur à crimine ob inhonestum tractatum in confessionario, eximitur tamen pœnitens ab obligatione denuntiationis, dum non reperitur sollicitatus. Et rectè censetur noluisse Pontificem obligare pœnitentes ad denuntiandum confessarios, quos ipsi tentaverint, ob magnam difficultatem quæ deterret pœnitentes à denuntiando in isto casu, quo peccatum ab ipsis causam habuerit; tùm quia, si

denuntiarent, valde periclitaretur eorum fama : tùm quia lex nimis ardua tunc eis redderetur. Quidam Neotericus scripsit, præfatam opinionem fuisse proscriptam à *Benedicto XIV.* per bullam *Sacramentum*, allatam *in fine Operis*. Sed perperàm id asseruit, nam Pontifex ibi tantùm dixit, denuntiationem esse faciendam, etiamsi *inter confessarium et pœnitentem mutua fuerit*. Longè autem differt sollicitatio mutua, ab ea quæ fit à muliere, et cui confessarius consentit, cùm DD. valde distinguant primum casum ab altero, ut observari potest apud *Fel. Potest. de Denuntiatione n.* 582. ubi dicunt, sollicitationem mutuam tùm evenire, cùm confessarius sollicitatus à pœnitente ad unam turpitudinis speciem, ad aliam sollicitat mulierem (prout *n. seq.* dicetur), aut etiam cùm confessarius à pœnitente sollicitatus priùs dissentit, vel sermonem divertit ; et deinde post aliquod intervallum illam sollicitat ; atque in his casibus mutuæ quidem sollicitationis Auctores aliqui, ut *Castrop. Peyrin. et Acunna*, sentierunt, non adesse obligationem denuntiandi ; et hæc est opinio, quæ à Pontifice damnata fuit : et quidem justè, in hujusmodi enim casibus jam verificatur, quòd pœnitens verè maneat sollicitata ; et verè confessarius sollicitet ; at in nostro casu cùm confessarius simpliciter sollicitationi consentit, minimè verificatur, nec dici potest, quòd mulier sit sollicitata. Quando autem coöperatio confessarii dicenda sit simplex consensio, aut etiam mutua sollicitatio ; id pendet à circumstantiis sermonis, et tractatùs, qui inter confessarium et pœnitentem intercedunt.

682. — Quær. II. An sit denuntiandus confessarius, qui, sollicitatus à pœnitente ad copulam, renuit, et divertit ad solos tactus ? Affirmant *Salm. tr.* 21. *c.* 4. *p.* 3. §. 3. *n.* 40. *cum Leand. et Dian.* Sed probabiliter negant *Pal. part.* 3. *n.* 4. *Escob. n.* 656. *ac Trull. Hurt. etc. apud Salm. ibid. n.* 39. Ratio, quia fœmina sollicitans ad copulam, virtualiter provocat etiam ad tactus, qui ordinariè sunt prævii ad copulam ; unde verificatur, quòd confessarius (ut suprà) tunc non sollicitat, sed sollicitatus consentit. Rectè verò notat *Pal. d. n.* 36., quòd confessarius sollicitatus ad sodomiam, si ipse divertat ad fornicationem, vel contrà, tunc certè est denuntiandus, cùm ipse tunc sollicitet ad actum, ad quem non fuit sollicitatus ; fornicatio enim non continetur sub sodomia nec contrà.

683. — Quær. III. An denuntiandus sit confessarius sollicitans ad actus tantùm venialiter inhonestos?

Prima sententia affirmat, et hanc tenent *Diana*, *Mazzot. Viva in prop. 7. damn. ab Alexand. VII. et Trull. Sancius*, *Fagund. Leand. et Thom. Hurt. n.* 635. Ratio, quia actus leviter inhonesti extra sacramentum fiunt graves in sacramento, ob gravem injuriam quæ ei irrogatur; sicut sumptio parvi cibi in die jejunii esset per se leve peccatum contra temperantiam, sed esset grave si fieret ante communionem.

Secunda sententia verò probabilior negat, et hanc tenent *Pal. part. 3. n. 3. et Escob. num.* 636. *et* 637. *cum Sousa*, *Portell.* et *Gasp. Hurt.* Ratio, quia ex una parte certum est, quòd ad denuntiandum confessarium sollicitantem requiratur, prout dicunt *Pal. Portell. et Sousa*, quòd actus sollicitationis sit peccatum grave, ita ut certè putetur ipse graviter in eo peccasse, cùm talis denuntiandus sit tanquam suspectus de fide, ut habetur ex edicto Inquisitionis Gener. *apud Potest. t. 2. n.* 526. At nemo potest censêri suspectus de fide, qui tantùm venialiter peccat. Hinc *Bened. XIV.* hoc sollicitationis crimen appellat *nefariam improbitatem*; et in bulla *Pii IV.* dicitur de hujusmodi sacerdotibus sollicitantibus, *qui loco reconciliationis cum Deo, graviori peccatorum mole pœnitentes onerant, et in manibus diaboli tradunt.* Ex alia vice actus qui in se est levis contra castitatem, nequit fieri gravis in sacramento, aliàs quodlibet peccatum veniale in materia veracitatis, patientiæ, vel humilitatis evaderet grave in sacramento, quod nemo asserit.

Nec obstat dicere, quòd culpa levis reddatur gravis ob reverentiam sacramento debitam; nam hoc currit, quando aliquid prohibetur ob solam reverentiam sacramenti, prout prohibetur quævis parva comestio ante communionem; non verò quando res aliqua ab Ecclesia vetatur tamquam in se mala, tunc enim, quia tota injuria, quæ sacramento irrogatur, est quatenùs sacramentum ministratur aut suscipitur cum actu pravo, si actus est leviter pravus, levis etiam erit injuria quæ fit sacramento. Omnes tamen conveniunt cum *Palao*, *et Escob. ll. cc.* quòd si ex circumstantiis certè conjiceretur, quòd sacerdos eo levi actu animum habuerit ulteriùs progrediendi, tunc censenda est sollicitatio gravis.

684. — Quær. IV. An sit denuntiandus confessarius, qui

in confessione sollicitat pœnitentem, non ad turpia, sed ad alia peccata?

Prima sententia affirmat, et hanc tenent *Pegna, Zechius, Moure, et Acunna apud Dian. p. 5. tr. 4. r. 17.*, et huic inclinat *Potest. n. 496. cum Cord.* Ratio, tùm quia in bulla *Greg. XV.* dicitur esse denuntiandus, qui habet cum pœnitente *illicitos et inhonestos tractatus;* tò autem *illicitos*, videtur comprehendere omnes alios actus culpabiles, præter materiam inhonestam; idque videtur magis exprimi in edicto Inquisitionis, ubi præcipitur denuntiari, qui habent cum pœnitentibus *discorsi di cose illecite, e non convenienti al fine per cui il Sacramento della Penitenza è stato instituito* (1); tùm quia in decreto *Alex. VII.* habetur esse denuntiandos omnes de hæresi etiam leviter suspectos; si igitur denuntiari debet tanquam suspectus de hæresi qui sollicitat ad turpia, cur non etiam qui sollicitat ad alia crimina? Hæc sententia videtur satis probabilis, unde benè ait *Pal. par. 6. num. 2.*, quòd Inquisitores probabiliter cognoscere possint de hujusmodi sollicitatione, si deferatur, ob facultatem ipsis concessam.

Secunda sententia verò communissima, et probabilior negat, eamque tenent *Pal. l. c. Mazz. Holzm. t. 1. p. 312. num. 671. Bon. part. 3. num. 13 cum Ledes. et Sanctorell. Ronc. p. 113. qu. 3. cum Boss. et Carena, Diana d. r. 17. cum Freita, Peyr. Homob. Sousa, et Veneto, ac Escob. n. 631. cum Fag. Leand. Molf. Scortia, etc.* Ratio, quia nullibi habetur expressum, hanc sollicitationem esse denuntiandam; licèt enim in bulla *Gregorii*, præter verbum *inhonestos* addatur *illicitos;* tamen patet utrumque eamdem materiam significare, dum dicitur, *illicitos et inhonestos tractatus.* Nec aliter accipienda sunt verba edicti, quia edictum ad bullam se refert, aut certè referendum est. Nec obstat dicere, quòd sollicitans ad alia crimina etiam sit de hæresi suspectus; nam communissimè DD. (ut vidimus) bullam *Alexandri* interpretando, censent non esse obligationem denuntiandi hujusmodi sollicitantes, dùm bullæ tam *Gregorii*, quàm aliorum Pontificum, loquendo de sollicitatione in confessione, præcepe-

(1) *Id est*: Sermones de rebus illicitis et ad rem Sacramenti Pœnitentiæ non pertinentibus. *Edit.*

runt denuntiari tantùm sollicitantes ad turpia ; unde videtur ad hanc solam materiam venereamm imposita esse obligatio denuntiandi sollicitantes, quia ob fragilitatem naturæ frequentiùs hæc sollicitatio, et majus in ea periculum consentiendi contingere poterat. Idque (ut ait *Diana l. c.*) confirmatur ex praxi Inquisitorum.

Præterea, communiter dicunt DD. et meritò, non esse obligationem denuntiandi sacerdotes sollicitantes ad turpia in aliis sacramentis quàm pœnitentiæ, quia reverà de hac denuntiandi obligatione nullibi habetur præceptum ; ita *Bonac. par.* 3. *n.* 7. *Diana r.* 16. *Pal. part.* 6. *n.* 3. *cum Freita, Acunna, et Sancio, ac Escob. num.* 654. *cum Lez. Peyr. Sanctorell. etc. contra Moure, et Hurt.*

685. — Quær. V. An denuntiandi sint Episcopi sollicitantes in confessione ? Negant *Pal. part.* 9. *n.* 2. *et Escob. n.* 715. *cum Mol. Acunna, Trull. Freita, Decian. et Sancio*, quia Episcopus etiam in crimine hæresis formalis non subjicitur Inquisitoribus, ex c. *Inquisitores, de hæresi in* 6. et ex Trid. *sess.* 24. *c.* 5. ubi dicitur : *Causæ criminales graviores contra Episcopos, etiam hæresis... ab ipso tantùm Romano Pontifice cognoscantur et terminentur.* Sed affirmant meliùs *Bonac. part.* 3. *n.* 8. *Ronc. p.* 113. *qu.* 2. *r.* 1. *Salm. tr.* 21. *c.* 4. *p.* 3. §. 2. *n.* 30. *cum Hurt. et Ant. à Sp. S. ac Potesta n.* 621. *cum Leand. Fag. etc.* Verùm *Bonac.* sentit denuntiandos esse Inquisitoribus ; at *Potesta, Ronc. et Salm. cit. n.* 30. *cum aliis*, dicunt esse denuntiandos Pontifici, si commodè huic fieri possit denuntiatio, aliàs hanc deferendam esse, dicunt, Inquisitoribus, qui licèt non possint punire, nec processum formare contra Episcopos, possunt tamen de præfato crimine excipere informationem, et deinde illam Pontifici significare, prout colligitur ex *Extravag. Cum Matthæus, de Hæret.* ubi sic præscribitur procedendum contra Nuntios, et Officiales Sedi apostolicæ immediatè subjectos. Et in hoc conveniunt *Pal. et Escob. ll. cc. cum Trull. Sancio, et Acunna*, nempe quòd benè possint Inquisitores excipere hujusmodi informationem. Sub nomine autem *Episcoporum* veniunt Episcopi etiam titulares, et etiam non consecrati, modò sint confirmati ; item nuntii, legati, et abbates jurisdictionem quasi episcopalem habentes, ut dicunt *Salm. ibid. n.* 31. *cum Barb. et Tamb.*

686. — Quær. VI. An si confessarius sollicitans sit emendatus, debeat adhuc denuntiari?

Prima sententia negat, et hanc tenent *Pal. p. 10. n. 1. et Escob. n. 624. et 625. cum Soto, Molf. Acunna, Peyr. Fag. Portel. Zenard. Freita, etc.*; item *Led. Lugo, Trull. Leand. Hurt. et alii apud Salm. tr. 21. c. 4. p. 4. §. 1. n. 75.* et hanc probabilem putat (saltem extrinsecè) Auctor *Instruct. etc. p. 2. cap. 14. §. 2.* Ratio, quia finis denuntiationis est emendatio rei, et ablatio damni, quibus jam obtentis, cessante fine legis principali, cessat etiam lex naturalis denuntiationis, quæ principaliter respicit emendationem; nec lex positiva ejus ordinem invertere potest. Hanc probabilem putat etiam *Viva de 1. præc. q. 8. art. 5. n. 3.* Rectè verò DD. excipiunt hæreticum formalem, maximè dogmatizantem, cujus difficilis est emendatio, et quem omninò expedit denuntiari, saltem ad subventionem aliorum quos ipse fortè subverterit.

Signa autem emendationis sunt (ut dicunt DD. citati apud *Salm. ibid. n. 76. et apud Viva d. l.*): 1. Si mulier sollicitata, ter vel quater ad confessarium accedendo, in eo pravum animum non ampliùs adverterit; ita *Escob. n. 625. cum Trull. Diana, et Sousa.* 2. Si per triennium confessarius benè vixerit, ut ait *Sancius.* 3. Si sit sacramentaliter confessus, et per longum tempus non tentaverit, ut *Escob. d. n. 625. cum Freita, Sancio, Marc. Alciati, Farinac. Hurt. Ricc. Felin. et Barb.* 4. Si lucratus sit jubilæum, ut dicit *Escob. cum Genuensi.* 5. Si factus sit religiosus. 6. Si sit homo insignis probitatis, et semel vel bis sollicitaverit, ut *Hurtadus.* 7. Si post sollicitationem statim det signa doloris. 8. Si fuerit senex, ita ut putetur ex magna passione sollicitasse, et postea verè resipuisse, ut ait *Sylvest.* Hæc tamen signa dicit *Viva d. l.* singula non sufficere, nisi plura simul conjuncta faciant constare de emendatione. Et hoc valde est notandum; nam reverà, sicut constat de crimine, debet et constare de emendatione. Et quod dicitur de sollicitatione, etiam dicendum est de aliis criminibus de hæresi suspectis.

Quamvis prædictam primam sententiam satis probabilem existiment Auctores citati, absolutè tamen probabiliorem esse judico.

Secundam sententiam, quæ docet confessarium etiam emendatum esse denuntiandum. Ratio, quia Pontifex magis, quàm emendationem rei, ejus punitionem intendit, ad da-

mnum Ecclesiæ reparandum, et ad resarciendum scandalum. Et ideò sancivit, ut suprà, denuntiationem fieri, nulla correptione fraternà præmissà; quæ utique præmittenda esset, si emendatio rei, et non punitio intenta principaliter esset. Ita *Suar. Bon. Azor, et plures cum Salm. tr.* 21. *cap.* 4. *p.* 4. §. 1. *n.* 77. qui hanc secundam sententiam certè tenendam esse ajunt.

687. — Quær. VII. An sit obligatio denuntiandi confessarium, qui de sollicitatione jam fuerit satis convictus, et punitus? Certum est, quòd, si ipse delinquat iterùm, postquam in primo crimine fuerit punitus, iterùm denuntiari debet. Et idem dicendum, si de sollicitatione non fuerit plenè convictus, quia tunc nec fuisset satis punitus. Dubium ergò est, si de câdem sollicitatione jam fuerit satis convictus, et punitus. Negant esse obligationem denuntiandi *Acunna*, *Seraphin. Hurt. etc. apud Salm. tr.* 21. *c.* 4. *p.* 4. §. 1. *num.* 73, *in fin.* quia confessarius jam censetur emendatus, juxta primam sententiam mox suprà allatam. Sed longè probabiliùs affirmant *Salm. ibid. n.* 74. *cum Bon. Trull. Dian.* tùm quia tunc non constat de emendatione; tùm quia non eximitur mulier ab obligatione denuntiandi, quia alia denuntiavit, dùm unaquæque persona sollicitata omninò denuntiare tenetur, sive sint, sive non sint alii denuntiantes.

Quær. VIII. An denuntiari debeat confessarius, qui mulieri sollicitanti consentit, ob metum ab illa incussum, quòd eum accusabit, nisi consentiat? Negat *Hurtadus*, quia lex ecclesiastica non obligat, cùm metus gravis intervenit. Hæc tamen ratio debilis est, quia talis metus non censetur gravis; judices enim non facilè credunt cuique mulierculæ accusanti, ut dicunt *Salm. ibid. p.* 3. §. 5. *n.* 59. *Esc.* Sed cùm meliùs dici potest hic confessarius non esse denuntiandus, quia tunc revera esset sollicitatus, non sollicitans, juxta dicta *n.* 681.

Quær. IX. An sit denuntiandus confessarius, qui ex condicto cum pœnitente simulat confessionem, ut tractet inhonesta. Negat *Pal. p.* 8. *n.* 2. tùm quia sollicitatio tunc esset mutua; tùm quia tunc pœnitens ipsa deberet se denuntiare. Rectè verò affirmant *Salm. ibid. n.* 61. *cum Dian. et aliis*, quia tunc jam adest vera sollicitatio confessarii, nec pœnitens denuntiando tenetur denuntiare seipsam, sed tantùm verba referre, et actus confessarii. Et hoc hodie expressè definitum est in bulla *Ben. XIV.* quæ incipit, *Sacramentum*, (*in fine*

Operis) ubi præcipitur fieri denuntiatio, etiamsi sollicitatio mutua fuerit; ibi enim præcipitur denuntiandus esse confessarius sollicitans, *etiamsi sacerdos sit qui jurisdictione ad absolutionem validè impertiendam careat, aut sollicitatio inter confessarium et pœnitentem mutua fuerit, sive sollicitanti pœnitens consenserit, sive consensum minimè præstiterit, vel longum tempus post ipsam sollicitationem jam effluxerit.*

688. — Quær. X. An sit denuntiandus laicus, vel non sacerdos sollicitans in confessione, simulans se confessarium? Respondetur affirmativè cum *Salm. tr.* 21. *c.* 4. *p.* 3. §. 2. *n.* 27. *Ronc. l. c. r.* 3. Ratio, quia licèt is non sit denuntiandus ratione sollicitationis ex bulla *Gregorii XV.* denuntiari tamen debet ex alia constitutione *Gregorii XIII.* apud *Salm. cit. n.* 27. ubi quicumque non sacerdos audiens sacramentaliter confessiones præcipitur denuntiari. Utrùm autem ad denuntiandum talem non sacerdotem sollicitantem requiratur non solùm, ut confessionem audierit, sed etiam ut absolutionem impenderit. Ex verbis præfatæ bullæ *Gregorii XIII.* relatis à *Salm. l. c.* videtur sufficere quòd tantùm audierit, cùm ibi dicatur, quòd Inquisitores sancti officii procedere debeant in non sacerdotes, qui missas celebrant, aut sacramentaliter confessiones audiunt. Sed *Pal. part.* 9. *n.* 5. *Mazz. p.* 437. *Potest. p.* 490. *et Escob. n.* 685. *cum Acunna*, *et Sancio* dicunt omninò requiri, ut etiam absolvant, dum in edicto S. Inquisitionis Gener. dicitur denuntiandus esse ille, qui cùm non sit sacerdos, sacramentum ministrat; non censetur autem sacramentum pœnitentiæ ministrare, qui absolutionem non impertitur. Sed, hoc non obstante, ex præfato edicto (quod in extensum refert *Potest. t.* 2. *part.* 1. *n.* 226.) certò hic denuntiandus est, etiamsi non absolvat, cùm ibi dicantur denuntiandi esse, tanquam suspecti de hæresi : *Coloro che non essendo ordinati Sacerdoti, si usurpano di celebrar Messa, ancorchè non abbiano proferito le parole della Consecrazione, o abbiano presunto di ministrare il Sacramento della Penitenza à fedeli di Cristo, ancorchè* (nota) *non si sia venuto all' atto dell' assoluzione* (1). Pariter autem cer-

(1) *Id est* : Qui non ordinati sacerdotes missam celebrare, verbis consecrationis etiam non prolatis aut sacramentum pœnitentiæ administrare attentaverint, ne (nota) forma quidem absolutionis usurpata.

Edit.

tum est ex bulla *Benedicti* (ut mox suprà vidimus in Quæst. præced.) denuntiandum esse sacerdotem sollicitantem in confessione, etiamsi jurisdictione careat.

689. — Quær. XI. An sit denuntiandus pœnitens qui in confessione sollicitat sacerdotem? Affirmant aliqui pauci apud *Salm. ibid. n.* 29. Sed communiter et veriùs negant *Bonac. p.* 3. *n.* 20. *Dian. p.* 1. *tr.* 4. *r.* 23. *Pal. p.* 9. *n.* 7. *et Salm. l. c. cum Trull. Bord. Sousa, Acunna, Sancio, et Leand.* Ratio, quia leges pœnales non sunt extendendæ de casu ad casum. Neque currit hic eadem ratio pro pœnitente quàm pro confessario sollicitante, ob plura momenta quæ cuique patent, et præcisè ob suspicionem revelationis sigilli, si confessarius pœnitentem denuntiaret.

690. — Quær. XII. An sit denuntiandus sacerdos interpres, qui sollicitat pœnitentem?

Prima sententia affirmat, et hanc tenent *Freita, Trimarch. et Escob.* Ratio, quia interpres non solùm gerit partes pœnitentis, sed etiam confessarii, unde pariter ac confessarius injuriam irrogat sacramento.

Secunda sententia verò communissima negat, eamque tenent *Pal. p.* 9. *n.* 6. *Potesta num.* 489. *Holzm. t.* 1. *p.* 311. *n.* 671. *Mazz. Diana r.* 9. *Escob. n.* 691. *cum Fag. Sousa, Sancio, ac Salm. tr.* 21. *c.* 4. *p.* 3. §. 2. *n.* 26. *cum Trull. Leand. et communi*, ut asserunt. Ratio 1. quia interpres magis se habet ex parte pœnitentis, quàm confessarii. Ratio 2. et potior, quia ex bulla *Greg. XV.* tantùm confessarii sollicitantes denuntiandi sunt, utque diximus, et leges pœnales non extenduntur præter casus expressos. Iis tamen non obstantibus, dicunt *Conc. n.* 5. *Potest. loc. cit. Escob. n.* 691. *cum Fag. et Diana p.* 9. *tr.* 9. *r.* 32. *v. Nota, cum Leand.*, quòd licèt ex bulla *Greg. XV.* interpres sollicitans non sit denuntiandus, tamen denuntiari debet ex edicto S. Inquisitionis suprà citato *n.* 680. *in fine*, ubi denuntiandi sunt omnes de hæresi suspecti, et inter hujusmodi suspectos enumerantur omnes illi, *che abusino il Sacramento della Penitenza, servendosi della Confessione, o Confessionario à fini disonesti, sollicitando in essi i penitenti ad turpia, ed avendo con essi discorsi di cose illecite, e non convenienti al fine per lo quale*

è statu instituito (1). Unde bene denuntiandus est interpres, qui jam abutitur confessione pœnitentis ad eum sollicitandum, vel ad tractandum cum eo de rebus inhonestis.

691. — Quær. XIII. An sit denuntiandus confessarius qui sollicitat pœnitentem, ut inducat aliquam fœminam ad secum peccandum? *Acunna, et Freita ap. Pal. p. 5. n. 2.* (præcisa bulla *Greg. XV.*) probabile putant non esse denuntiandum ex Dec. *Pii IV.* et *Clem. VIII.* Sed, attentâ saltem præfatâ bullâ *Greg.*, hodie non est dubitandum quin denuntiari debeat, cùm ibi dicantur denuntiandi esse omnes sacerdotes, qui in confessione *personas ad inhonesta inter se, sive cum aliis quomodolibet sollicitare tentaverint.*

An autem denuntiandus sit confessarius qui sollicitat pœnitentem, ut consentiat ad peccandum, non secum, sed cum alio? *Acunna apud Esc. n. 644. et alii pauci* olim probabile putarunt non debêre denuntiari, sed hodie certum est oppositum, cùm *Bened. XIV.* in bulla *Sacramentum* (citat. *num. 687. Qu. IX.*) definiverit hunc confessarium omninò esse denuntiandum, etiamsi *sollicitatio non pro se ipso, sed pro alia persona peracta fuerit.*

692. — Quær. XIV. An sint denuntiandi confessarii sollicitantes, postquam jam è vita migraverint? Affirmant *Salm. tr. 21. c. 4. p. 4. §. 1. n. 71.* Sed negat probabilius *Potest. n. 595.* quia tunc cessat totalis finis legis, scilicet tam emendatio, quàm punitio rei. Idem dicit *Roncag. c. 2. quæst. 4. cum Bord.* Benè tamen advertit cum eodem *Bord.* et *Caren.* quòd hæretici formales, etiam post mortem, semper sint denuntiandi, ad reparandum saltem damnum ab eis illatum.

§. III.

Quinam teneantur denuntiare?

693 *An possit absolvi mulier sollicitata, antequam denuntiet? Et an facta denuntiatione, possit quivis confessarius absolvere ab excommunicatione contracta ob denuntiationem neglectam?*

(1) *Id est*: Qui abutuntur sacramento pœnitentiæ, adhibendo confessionem aut confessionale ad fines inhonestos; sollicitando pœnitentes ad turpia et instituendo sermones de rebus illicitis et ad rem Sacramenti non pertinentibus. *Edit.*

694 *An semper confessarius teneatur monêre de obligatione denuntiandi?*

695 *Qu. I. An teneantur denuntiare, qui non possunt probare denuntiationem? Et qui aliunde sollicitationem sciunt?*

696 *Qu. II. An sit obligatio denuntiandi, si crimen sit occultum?*

697 *Qu. III. An, si sollicitatio fuerit habita à longo tempore?*

698 *Qu. IV. An teneatur ad denuntiandum, qui scit sollicitationem sub secreto?*

699 *Qu. V. An sit obligatio denuntiandi per Epistolam, vel internuntium? Et an confessarius teneatur aliquando denuntiationem excipere, vel deferre?*

700 *Qu. VI. An teneatur denuntiare mulier sollicitationi consentiens?*

701 *Qu. VII. An sit obligatio denuntiandi, si spectur sollicitans per correptionem emendandus?*

695. — Est prænotandum I. quòd sollicitati non possunt absolvi, nisi priùs denuntient : et si adsit impedimentum statim faciendi denuntiationem, saltem debent esse parati quamprimùm ad denuntiandum; alias peccant graviter, et incidunt in excommunicationem. Ita *Salm. tr.* 21. *c.* 4. *p.* 4. §. 1. *n.* 69. *et* 70. *cum Nav. Hurt. Sanct. Acunna, Sousa, et aliis communiter.* Improbabilissimè igitur dixit *Pontas verb. Confesseur,* nolenti denuntiare confessarium sollicitantem non esse denegandam absolutionem. Benè autem potest absolvi pœnitens ante denuntiationem, si adsit justa causa illam differendi, nempe si ministri tribunalis longè distent, vel si sit necessitas communicandi ad vitandum scandalum, vel ob lucrandum jubilæum, et possit credi personæ, quòd sit denuntiatura. Ita *Sanch. Dec. lib.* 2. *c.* 13. *Suar. de cens. d.* 7. *sect.* 5. *n.* 38. *et Salm. cit. n.* 77. *in med. cum Sanctio, Trimarch. et Leand.* et probabile putat *Dian. p.* 4. *tr.* 5. *r.* 29. In bulla autem *Ben. XIV. Sacramentum,* circa id sic habetur : *Caveant diligenter confessarii, ne pœnitentibus, quos noverint jam ab alio sollicitatos, sacramentalem absolutionem impertiant, nisi priùs, denuntiationem ad effectum perducentes, delinquentem indicaverint competenti judici, vel saltem se, cùm primùm poterunt, delaturos spondeant ac promittant.*

An autem, factâ denuntiatione, pœnitens à quocumque confessario absolvi possit ab incursa excommunicatione? Ne-

gant *Salm. tr.* 21. *c.* 4. *p.* 4. §. 1. *n.* 70. *Mazz. t.* 3. *p.* 440. *Diana dict. r.* 29. *cum Sancio, et Potest. n.* 641. *cum Bordono*, ex edicto Sacræ Inquisit. gener. infrà citando. Affirmat verò *Lupus p.* 1. *l.* 5. *art.* 3. *p.* 90. (cui adhæret *Conc. p.* 119. *n. V.*) quia, ut ait, reservatio hujus censuræ perseverat tantùm durante contumaciâ, unde expirat factâ denuntiatione, aut mortuo denuntiando; idque infert *Lupus* ex edicti verbis, quæ esse solent : *E dalla detta scomunica nessuno, se non da noi, o dal supremo Tribunale del S. Officio, potrà essere assoluto, se prima non avrà soddisfatto al S. Officio* (1). Et reverà, attentis prædictis verbis, opinio *Lupi* satis probabilis videtur. Sed contrà hìc notandum, quòd si quis injustè accusaret, vel accusare suaderet aliquem sacerdotem innocentem de sollicitatione, incurreret casum reservatum papalem, sed sine censura, prout habetur in bulla *Bened. XIV. Sacramentum*, data die primo Kalendis Junii 1741. (quam vide in extensum relatam *in fine Operis*) ubi §. 3. sic dicitur : *Quæcumque persona, quæ execrabili hujusmodi flagitio se inquinaverit, vel per seipsam innocentes confessarios impiè calumniando, vel scelestè procurando, ut id ab aliis fiat... impiis suasionibus, aut promissis, aut blanditiis, aut minis, aut alio quovis modo, etc.* Advertunt tamen *Salm. in Append. de bulla Cruc. tr.* 6. *c.* 6. *p.* 4. §. 1. *n.* 231. et 232. id intelligi de suasione efficaci, ita ut ipsa sit causa injustæ denuntiationis secutæ. Addunt *cit. n.* 232. *in fin.* intelligi nisi suasio ante executionem denuntiationis efficaciter revocetur.

Hoc tamen procederet juxta edictum particulare Inquisitionis alicujus regni, sed in edicto edito à Sacra Inquisitione generali die 5 Jan. an. 1625. (relato in extensum à *Diana p.* 4. *r.* 41. *et à Bon. de denunt. t.* 2. *in fine p.* 2. *num.* 12.) absolutè dicitur infra 12 dies esse denuntiandos hæreticos, seu de hæresi quomodolibet suspectos, sub excommunicatione majori latæ sententiæ reservata Papæ, et eidem Tribunali. Tenet autem *Bon. l. c. cum Suar. et Sanctorell.*, hoc edictum non fuisse perpetuum, sed tantùm pro illo actu, cùm ibi dictum fuerit : *Mandamus quatenùs infrà* 12 *dies proximè computandos, etc.* Unde dicunt præfati AA. illud *proximè com-*

(1) *Id est* : A dicta excommunicatione à nemine, nisi à nobis vel à summo Tribunali S. Officii absolvi poterit, si huic non priùs satisfactum fuerit. *Edit.*

putandos satis ostendere, quòd noluit S. Inquisitio obligare conscios delinquentium in futurum; nam aliàs dixisset non *proximè*, sed à die scientiæ. Verùm *Diana p. 4. tr. 5. r. 41. cum Peyrin.*, censet edictum fuisse perpetuum, et illud *proximè* intelligi reverà à die scientiæ delicti. Sed adverten lum, quòd eadem sacra Inquisitio postea die 10 Martii an. 1677. aliud emanavit edictum (quod refert *Potesta*), ubi imposuit quidem excommunicationem contra non denuntiantes suspectos de hæresi, sed nullâ factâ mentione reservationis, sic dicens: *Comandiamo sotto pena di scomunica di lata sentenza, che fra'l termine di un mese si debbano rivelare al Sant Officio, ovvero agli Ordinarj tutti coloro de' quali sappiano, o abbiano avuto, o avranno notizia che siano Eretici, o sospetti d' Eresia* (1). Hoc posito, satis probabile videtur mihi, et aliis doctis à me consultis, quòd vel primum edictum non fuerit perpetuum, vel quòd verosimiliùs S. Inquisitio in hoc secundo edicto, sicut moderavit obligationem primi edicti denuntiandi infra 12 dies, ampliando illam ad mensem, ita etiam primum edictum moderavit, auferendo reservationem ab excommunicatione. Hoc tamen semper intelligendum, si jam fuerit impleta denuntiatio.

694. — Prænot. II. cum *Ronc. c. 2. Reg. in praxi* 5. quòd etiamsi confessarius prævideat certò sollicitatam non esse denuntiaturam, debet nihilominùs monêre illam de sua obligatione, et dimittere, si nolit denuntiare. Ratio, quia ipsi confessario expressè præcipitur à Pontifice in d. bulla obligatio monendi; et licèt generaliter loquendo, cùm confessarius prævidet monitionem non profuturam, eam omittere debeat: hoc tamen non currit, quando agitur de vitando damno communi, ut evenit in præsenti casu, juxta dicta *n.* 615.

695. — Sed quæritur I. An teneatur denuntiare confessarium sollicitantem, qui sollicitationem nequit juridicè probare? Negant *Turr. et Turrebl.* Sed omninò affirmandum cum *Bann. 2. 2. q. 7. Bord. t. 1. c. 30. n. 100. Pal. punct. 10. etc.* Et oppositum videtur expressè damnatum ex prop. 5.

(1) *Id est*: Præcipimus sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, ut intra mensis spatium S. Officio vel Ordinario denuntient eos omnes, quos noverint aut compererint aut comperturi sint esse hæreticos vel de hæresi suspectos.

Edit.

proscripta ab *Alex. VII.* quæ dicebat : *Quamvis evidenter tibi constet Petrum esse hæreticum, non tenêris denuntiare, si probare non possis.* An autem teneatur ad denuntiandum non solùm sollicitatus, sed etiam qui aliunde certò scit sollicitationem? Affirmant rectè *Salm. tr.* 21. *c.* 4. *p.* 4. §. 1. *n.* 68. *cum Trull. Dian. Pal. Suar. et Hurt.* Et hoc, etiamsi is sit impuber, modò sit rationis compos, et sciat crimen à personis fide dignis ; secùs, si sciret à fide indignis, vel fœminis levibus. *Salm. ibid. n.* 69. *cum Card. Nav. Sayr.* Hoc autem dicendum, non jam ex bulla *Gregorii*, sed (ut benè advertit *Mazz. p.* 440. *cum Potest. et Bonac.*) ex edicto Sacræ Inquisitionis, ubi dicitur tenêri ad denuntiandum confessarium qui scierit, vel audierit illum sollicitasse. *Vide verba relata n.* 680. *in fine.*

696. — Quær. II. An sit obligatio denuntiandi sollicitantes, etiamsi crimen sit occultum? Negant *Fag. Megal. et alii apud Salm. ibid. n.* 80. quia *Greg. XV.* in bulla mentionem facit de abusu., verbo *abutantur*, quod significat actuum frequentiam, et publicitatem. At omninò tenendum est oppositum cum *Salm. ibid.* §. 2. *n.* 81. *et Bann. Fill. Trull. etc. ib. ex D. Thoma.* Et rectè *Ronc. q.* 8. *c.* 1. *qu.* 10., ait primam sententiam penitùs esse rejiciendam ; quia, licèt in pœnalibus verba legis sint strictè interpretanda, attamen, si ex stricta interpretatione lex inutilis redderetur, ut in nostro casu eveniret, tunc verba non strictè, sed latè sunt accipienda.

697. — Quærit. III. An teneatur sollicitatus ad denuntiandam sollicitationem habitam à longo tempore? *Ronc. c.* 2. *qu.* 4. ait cum *Bordon.*, quòd nunquam detur præscriptio quoad crimen hæresis ; quoad alia verò, præscribitur per quinquennium actio contra reum. Hinc dicit *Roncag.*, excusari à denuntiatione, qui illam per quinquennium omisit, etiam culpabiliter ; nisi obstent edicta contraria diœcesana. Sed hodie declaratum est *Benedicti XIV.* citato decreto, *Sacramentum*, denuntiationem esse faciendam, etiamsi longum tempus post sollicitationem effluxerit.

698. — Quæritur IV. An teneatur ad denuntiandum, qui scit sollicitationem sub secreto naturali?

Negant *Fagund. et Fragosa, ap. Salm. tr.* 21. *c.* 4. *p.* 4. §. 2. *n.* 85., quia fortior est lex naturalis, quàm positiva. Sed

contrarium rectè tenent *Pal. p. 10. n. 5. Diana r. 32. Escob. n. 704. cum Sancio, et Gasp. Hurt. ac Salm. l. c. cum Trull. Leand. etc.*, quia nemo tenetur ad secretum, etiam juramento promissum, quando secretum vergit in damnum commune. Secùs verò, ajunt, si sollicitatio sit manifestata ad petendum consilium; nam propalatio secreti esset tunc contra humanum commercium, et etiam contra publicum bonum, quod certè in consiliis expetendis intervenit.

699. — Quærit. V. An mulier sollicitata teneatur denuntiare per epistolam, vel mediam personam, si nequeat per se ipsam? Si non possit personaliter adire Episcopum ob ægritudinem, clausuram, aliudve impedimentum physicum vel morale, non tenetur quidem per seipsam ad denuntiandum. *Vide Potest. n. 645. et Mazz. p. 442. q. 2.* Dubium fit, an hæc teneatur denuntiare per epistolam, aut internuntium? Videtur negandum ex prolatis *n. 563. Dub. 5.*, ubi diximus, quòd habens peccatum reservatum non teneatur petere licentiam à superiore per litteras, vel mediam personam, si non possit illum adire. Sed in casu nostro veriùs affirmandum cum *Viva* in prop. 7. damn. ab *Alex VII. n. 8. Mazz. l. c. Salm. tr. 21. c. 4. p. 5. n. 109. et Ronc. p. 118. q. 5. r. 2.* Dispar enim est ratio inter petitionem absolutionis à reservatis, et denuntiationem sollicitationis; nam ibi obligatio est sistendi apud superiorem, ut pœnitens recipiat ab eo unà cum absolutione etiam debita monita et pœnitentiam; unde qui non potest adire per se, non tenetur per alium: obligatio autem denuntiandi sollicitantem, non tam est adeundi personaliter superiorem, quàm deferendi sive indicandi ei delinquentem (ut loquitur *Bened. XIV.* in sua bulla) quæ delatio, si ab aliquo nequit fieri per se, saltem est facienda (modò absit periculum propriæ infamiæ) per epistolam, vel aliam personam, vel monendo judicem, ut mittat notarium in domum suam; qui enim tenetur ad finem, tenetur etiam ad media.

Advertunt hìc *Viva l. c. Tamb. cap. 9. §. 4. et Ronc. Reg. 6. in praxi* non expedire quòd confessarius assumat in se hoc onus deferendi denuntiationem vice pœnitentis, vel eam excipiendi, quia sic non paucis detractionibus et periculis exponeretur. Et tantò minùs ad id tenetur, unde non mihi videtur probabile id quod scribit *P. Mazz. p. 442. q. 2.*, ubi dicit,

quòd si pœnitens non posset per alium facere denuntiationem, teneatur confessarius vices pœnitentis supplere, si ille per alium non posset denuntiare : quia, ut ait, agitur de causa fidei. Sed hæc ratio, tam concisè producta, non convincit. Addit, quòd hoc eruatur ex quadam Epistola S. C. Conc. ad Archiep. Mediol. annuente *Urban. VIII.* an. 1624. apud *Dian.* ubi mandatum fuit, quòd cùm quædam fœmina sollicitata adduci non potuisset ad denuntiandum, Episcopus facultatem tribuisset confessario denuntiationem excipiendi. Ex hâc autem Epistolâ nihil probatur; nam primò hoc decretum fuit particulare pro illo casu; deinde minimè ex illa eruitur hæc obligatio generaliter confessariis imposita fuisse. Hinc non tenemur interim, donec constet de hoc præcepto, recedere à communi DD. sententia, et ab universali sensu ac usu omnium confessariorum, qui hanc onerosissimam obligationem non agnoscunt. Cæterùm non negamus cum *Viva loc. cit. et Tamb.* quòd in aliquo casu (putà si alicubi publicum immineret damnum, nec alia pateret via ad illud vitandum) posset confessarius obligari ex lege charitatis ad hujusmodi onus suscipiendum; sed hoc rarò accidet.

Dicunt autem *Delbene de Inquisit. p.* 1. *dub.* 9. *et Auctor Instruct. part.* 2. *c.* 14. *n.* 240. quòd si fœmina multùm repugnet adire Inquisitores; poterit expectare confessarium qui pro ipsa denuntiationem deferat; quia præcepta positiva non obligant ad rem nimis arduam. Item notat *Mazz. p.* 443. quòd in decreto Sacræ Inquisit. mox suprà enuntiato insuper dictum fuit, quòd si neque apud ipsum confessarium possit pœnitens induci ad denuntiandum, tunc recurratur ad S. Sedem pro opportuno remedio, et interim non absolvatur. Dicit autem *Mazz.*, aliquando S. Sedem in casu magnæ verecundiæ et panici timoris rescripsisse, dando facultatem confessario absolvendi pro ea vice pœnitentem circa onus denuntiandi.

700. — Quær. VI. An mulier teneatur denuntiare confessarium sollicitantem, cui ipsa consentit? Negarunt *Suar. Megala, et alii ap. Salm. tr.* 21. *c.* 4. *p.* 4. §. 1. *n.* 65. quia nemo obligari potest ad suum crimen manifestandum, ut dicunt *Salm. ibid. c.* 3. *p.* 9. §. 2. *n.* 104. *cum Suar. Cajet. Trull. et Diana*, ex regula juris *in can. Quis aliquando, de pœnit. d.* 1. ubi dicitur : *Non dico, ut te prodas.* Nequit autem quis manifestare complicem, quin seipsum prodat; et ideò ajunt

Salm. l. c. non esse obligationem denuntiandi socium hæreticum. Rectè verò dicunt mulierem hanc tenêri ad denuntiationem *Salm. ibid. c. 4. p. 4. §. 1. n. 66. cum Bon. Trull. Peyrin. et aliis plurimis*: hocque hodie definitum est à *N. SS. Bened. XIV.* in cit. bulla, *Sacramentum*, ubi præcipitur fieri denuntiatio, *etiamsi pœnitens consenserit.* Ratio est, quia mulier in hoc casu citra periculum suæ famæ potest denuntiare sollicitantem, quin seipsam manifestet, dum ipsa etiam interrogata potest negare proprium consensum, et quidquid inde secutum fuerit, ut habetur ex decr. S. Inquisit. apud *Pitton. n.* 694. edito 27 *Sept.* 1724, ubi dictum fuit: *Si mulier consentit confessario sollicitanti, non tenetur suum consensum manifestare; nec potest super hoc ab Episcopo interrogari.*

701. — Quær. VII. An teneatur pœnitens denuntiare sollicitantem, si per correctionem sit moralis spes ejus emendationis?

Prima sententia negat, et hanc docuit *S. Th. 2. 2. q. 33. art. 7.* ubi dicit: *Si hæreticus privatim homines à fide avertat..., oportet statim procedere ad denuntiationem..., nisi fortè aliquis firmiter æstimaret, quòd statim per secretam admonitionem possit hujusmodi mala impedire.* Eum secuti sunt *Soto, Canus, Led. Pal. Lugo, Sylvest. etc. ap. Salm. tr. 21. c. 4. p. 4. §. 3. n. 96.* Et signanter de crimine sollicitationis hanc sententiam tutati sunt *Fagund. Peyrin. et alii apud Dianam r. 2.*

Secunda sententia verùm affirmat, et hanc tenent *Mazz. p. 440. Conc. n. 17. et Salm. ibid. n. 99. cum Azor, Sanch. Diana, Leand. et aliis pluribus.* Et hæc omninò hodie tenenda est post decretum *Alexandri VII.* editum 8 julii 1660. (relatum per extensum apud *Salm. c. 3. p. 9. §. 1. n. 102.*) ubi (§. *IV.*) declaratum fuit: *Etiamsi nulla fraterna correctio, vel alia monitio præmissa fuerit, omninò tenêri...* (fideles) *ad denuntiandum.... quos noverint esse de fide quomodolibet etiam leviter suspectos*, prout sunt confessarii sollicitantes, ut communiter docent *Dian. r. 41. Bon. p. 3. num. 28. et Escob. n. 746. cum Trull. Acunna, Menoch. etc.* Dicendo ergò Pontifex, *etiamsi etc.* supponit denuntiationem semper esse faciendam.

§. IV.

De sollicitationibus dubiis.

702 *Qu. I. An denuntiandus sit confessarius in dubio an verè sollicitaverit? Quid, si accedant vehementia indicia de sollicitatione?*

703 *Qu. II. An denuntiandus confessarius qui laudat mulierem de pulchritudine? Vel qui dat ei magnum donum?*

704 *Expenduntur varii casus peculiares sollicitationis.*

705 *De pœnis sollicitantium, et signanter de pœna inhabilitationis ad celebrandum; et an hæc incurratur ante sententiam? Et an ab illa excusentur ignorantes? Et an Episcopi possint in ea dispensare?*

702. — Quæritur I. An denuntiandus sit confessarius in dubio an sollicitaverit? Distinguendum est : si factum vel dictum sit vera sollicitatio, et tantùm dubitatur an ille, vel alius confessarius, id egerit vel dixerit, tunc rectè dicunt *Salm. tr.* 21. *c.* 4. *p.* 4. §. 2. *n.* 93. *cum Sousa, et Hurt.* eum denuntiandum esse, quia dum crimen est certum, ritè judices procedere possunt ad inquirendam personam de qua dubium vertit. Hoc tamen censeo dicendum solo casu, quo facilè judices per suam diligentiam certi fieri possint de persona sollicitantis; quia aliàs sacerdos ille, cùm possit esse innocens, remaneret aliquo modo diffamatus, et in dubio illæsa debet servari fama proximi, qui eam possidet.

Si verò persona confessarii sit certa, et dubitatur, an ejus factum vel dictum fuerit vera sollicitatio, tunc cùm communiori et veriori sententia dicendum, non esse obligationem denuntiandi. Ita *Bonac. p.* 3. *n.* 5. *Ronc. c.* 1. *q.* 4. *Conc. n.* 16. *Bordon. ap. Potest. num.* 576. *Auctor Istruz. etc. p.* 2. *c.* 14. *n.* 287. *cum Boss. et Salm. ibid. num.* 94. *cum Valent. Hurt. et Salas,* (*contra Sousa, et Peyr. ap. Dian. r.* 25.). Ratio, tùm quia dubia in meliorem partem accipienda sunt, et in verbis ambiguis benignior interpretatio facienda est, ut dicunt *Bonac. Menoch. et Rinald. ap. Ronc. ex c. fin. de Transact. et Reg. Juris* 49. *in* 6. ubi : *In pœnis benignior est interpretatio facienda;* tùm quia in dubio nemo est privandus famâ quam possidet : tùm quia bullæ præcipiunt denuntiari sollicitantes;

sed nequit dici sollicitans, de quo dubitatur, an verè sollicitaverit; nam crimen dubium non est crimen, ut docent *Sanch. Dec. l. 1. c. 10. n. 74. et Suarez in 3. p. t. 3. d. 40. sect. 6. n. 5.* Nec obstat dicere quòd ex decreto *Alexandri VII.* sint denuntiandi etiam leviter suspecti de hæresi; nam tò *leviter* non jam refertur ad suspicionem, sed ad hæresim, de qua potest quis vel leviter vel vehementer esse suspectus.

Excipiendum tamen est 1. cum *Conc. et Ronc. ll. cc. ex Pegna, ac Auctore Instructionis, etc. l. c. cum Bossio*, si accedant indicia vehementia de sollicitatione; nam licèt ista non sint omninò evidentia, tamen, cùm tantùm adsint ex una parte, satis fundant moralem certitudinem de sollicitatione. Excipiendum 2. cum *Bon. l. c.* qui citat *Acunna, et Sanctorel.* si verba de se præ se ferant sollicitationem, et solùm dubitatur an confessarius ad malum finem ea protulerit; tunc enim præsumptio desumitur ex communiter accidentibus; præterquam quòd præsumptio ipsius finis est accipienda juxta proprietatem verborum, unde in *cap. Perniciosum, causa 18. q. 2.* dicitur, quòd confabulatio cum fœmina in deteriorem partem accipi soleat.

703. — Quær. II. An sit denuntiandus confessarius qui laudat mulierem de pulchritudine? Affirmant *Potest. n. 554. Bon. Tancredi, et Peyrin.;* item *Acunna, Barb. et Sanctorel. ap. Escob. n. 638.* et consentit *Dian. p. 9. t. 9. r. 32.* si talis laudatio fiat sine aliqua occasione, quia regulariter amasii fœminas, ut alliciant ad peccandum, de pulchritudine laudant. Negant verò *Freita, Thom. Hurtad., et Sousa ap. Escob. n. 639.*, quia is qui laudat mulierem de pulchritudine verbis decentibus, non dicitur cum illa habère tractatus inhonestos. Sed meliùs distinguit præfatus *Escob. n. 640.* dicens, quòd si ex modo loquendi, aut aliis circumstantiis dignoscitur confessarius laudare pulchritudinem ex pravo affectu, tunc est denuntiandus; secùs si laudaret ex quadam imprudentia, vel animi levitate. Asserit verò ut certum *Potest. n. 554. in fine*, denuntiandum esse confessarium qui laudat, cum famula confitente, pulchritudinem dominæ rogans eam, ut dominæ referat; sed etiam in hoc casu dico perpendendas esse circumstantias, etsi faciliùs puto in hoc adesse indicium pravi animi alliciendi dominam illam ad turpem affectum. Et idem dicunt DD. si confessarius det pœ-

nitenti donum magni valoris, ut ait *Diana p. 9. tr. 9. r. 34. cum Escob.* vel insolitum, ut dicunt *Salm. tr. 21. c. 4. p. 3. §. 3. n. 34. in fin. cum Val. Hurt. Prado, etc.* Verumtamen *Bordonus apud Diana* inquit donum esse quid indifferens, unde rectè subdunt auctores citati, ejus malitiam conjiciendam esse ex adjunctis, nempe ex conditione pœnitentis, ex quantitate et qualitate doni, et ex modo quo fit, etc. Cæterùm, juxta dicta in præcedenti quæstione, quando verba vel facta sunt ambigua, confessarius non est denuntiandus, nisi de ejus pravo affectu moralis habeatur certitudo.

704. — Hinc subduntur plures casus particulares, in quibus communiùs doctores censent denuntiandum esse confessarium.

1. Si confessarius dicat pœnitenti : *Tecum nuberem, si essem sæcularis;* negat *Bordonus ap. Dian. p. 9. tr. 9. r. 32.* esse denuntiandum ; quia verba hæc non important peccatum mortale, sed tantùm pudicum affectum indicant. Probabiliùs verò affirmant *Salmant. cit. n. 34. Potest. num. 558. et Diana l. c.*, quia hujusmodi verba videntur maximè excitativa ad venerem : et cùm sint ad confessionem impertinentia, meritò sapiunt sollicitationem.

2. Si dicat mulieri : *Memento mei, quia te ex corde diligo ;* ita *Diana apud Potest. d. n. 558. cum Ronc. in Reg. praxis.* At *Bordonus* excusat ; hoc meliùs puto explorandum ex circumstantiis.

3. Si dicat : *Expecta me hodie in domo tua, quia habeo tecum loqui ;* et postea domi tractet de inhonestis, quia sollicitatio illa facta in domo dicitur moraliter facta in confessione : ita rectè dicit *Potest. n. 559.*

4. Si dicat : *Hæc tua peccata cadere me fecerunt in pollutionem involuntariam ;* tantò magis, si dicat *voluntariam ; ita Potest. cum Bord. n. 560. et Ronc. ibidem.*

5. Si dicat : *Nolo te audire in confessione, ne aliquid mihi contingat, quia amore tui captus sum ;* ita *Potest. n. 561.* modò hoc dicat mulieri petenti confessionem, quia hæc verba videntur esse provocativa ad inhonesta, et proferuntur occasione confessionis ; et ita sentit etiam *Ronc. in Reg. prax.* Idem putat. *Ronc.* si dicat : *Totum me commoveri sentio ex affectu, quo te prosequor.*

6. Si confessarius mulieri asserenti tentationem turpem

repulisse dicat : *Sed si aliquis pecuniam dedisset, peccasses?* Affirmat *Ronc.* esse denuntiandum, si mulierem postea affirmativè respondentem non objurget; vel si objurget, et postea domi, oblatâ pecuniâ, eam sollicitet. Et consentit *Potest. n.* 588.

7. Si dicat: *Cur etiam mecum non es humana?* vel dicat: *Veniam in domum, et promitte mihi facere, quod voluero.* Vel mulieri confitenti turpe desiderium dicat: *De hoc agemus post confessionem.* Ita *Potest. n.* 565. *cum Tancredi*, quia verba hæc sunt satis ostensiva intentionis inhonestæ. Sed in his dico perpendendas esse circumstantias, nam aliquando possunt non esse sollicitationes.

8. Si suam concubinam objurget, quòd cum alio se immiscuerit, dummodò, judicio prudenti, faciat dignoscere, quòd objurgatio procedat ex zelotypia; utì etiam, si excedat in reprehendendo, addendo minas, injurias, et similia; vel objurget tantùm peccata commissa cum aliis, et non illa cum seipso, quia tunc ostendit amorem suum lascivum. Ita *Potest. n.* 562.

705. — Ultimo loco hìc advertendum, quòd in bulla Sanctissimi nostri Pontificis *Bened. XIV.* quæ incipit, *In Generali Congregatione*, (*vide in fine Operis*) sancitum habetur, quòd confessarii sollicitantes, *in actu sacramentalis confessionis, sive illius occasione, aut prætextu, præter pœnas à jure inflictas, perpetuam etiam inhabilitationem incurrant ad sacrificii celebrationem.* Eamdemque pœnam incurrunt ex eodem decreto sacerdotes abutentes sacrificio missæ ad sortilegia. Plura autem hìc dubia occurrunt : Dubitatur 1. an prædicta inhabilitas incurratur ante sententiam saltem declaratoriam criminis? In præcedenti editione hujus Operis affirmavi, cò quòd pœnæ privativæ, quæ important inhabilitationem, ad aliquod jus acquirendum, vel cessationem à quodam jure jam acquisito utendo, ut communiter DD. docent ordinariè ante sententiam incurruntur, juxta dicta *l.* 1. *n.* 149. Attamen quidam probus religiosus, cùm hæc legisset in meo Opere, scripsit mihi è Roma, quòd duo theologi S. C. Inquisitionis Romanæ oppositum sentirent, nempe requiri sententiam ad præfatam pœnam incurrendam. Sub initio ratio opinionis hujus mihi non occurrebat; sed postea, re seduliùs perpensâ, in hoc eodem meo Opere *n.* 148., observavi, quòd *Suarez*, *Bon. Salm. cum Tapia*, *Vasquez*, *Montesin. etc. locis ibi*

cit. (quibus recenter consentit *Eusebius Amort. l. 1. n. 148.*) dicunt sententiam declaratoriam benè requiri etiam quoad pœnas privativas, sive inhabilitantes, casu quo reus non possit exequi pœnam sine propria infamia, prout ordinariè in nostro casu eveniret, si sacerdos sollicitans deberet per longum tempus se abstinêre à celebrando. Dico *per longum tempus*, nam si de brevi super dictam inhabilitationem posset impetrare dispensationem, et interim sine sua infamia celebrationem intermittere, tenetur ab ea abstinêre. Dubitatur 2. an ab hac inhabilitate excuset ignorantia invincibilis? In hoc dubio mihi videtur posse id probabiliter affirmari, juxta ea quæ dicentur infrà de irregularitate ex delicto *l. 7. n. 351.* Dicunt *Nav. Sylvest. Sanch. Castropal. Ronc., et alii plures*, quòd ad incurrendam irregularitatem ex delicto, requiritur scientia irregularitatis, quæ incurritur, quia licèt irregularitas non sit censura, à qua excusat equidem ignorantia invincibilis; sed impedimentum : tamen talis irregularitas ex delicto est verè pœna, aut saltem habet rationem pœnæ, ad quam incurrendam, cùm sit pœna extraordinaria, et exorbitans, ita ut secundùm rei naturam non possit providêri, illius scientia requiritur : et idem posse dici videtur in nostro casu de inhabilitate celebrandi, quæ est procul dubio imposita in pœnam sollicitationis. Dubitatur 3. An in hac inhabilitate possit Episcopus dispensare? *Vide dicenda l. 7. n. 353.*, ubi dicetur, quòd Episcopi ex Trid. *sess. 24. c. 6. Liceat*, possunt dispensare in omnibus irregularitatibus provenientibus ex delicto, non deducto ad forum contentiosum, excepto homicidio voluntario, et directè volito.

TRACTATUS V.

DE EXTREMA-UNCTIONE, ET ORDINE.

CAPUT I.

Quid sit Extrema-Unctio, et quæ circa eam observanda?

706 *Quid est hoc sacramentum? Et an à Christo institutum?*

707 *Qu. I. An per quamlibet unctionem partialis gratia conferatur? Qu. II. An conferatur gratia, recedente obice?*

708 De materia remota *hujus sacramenti. An præceptum quotannis renovandi oleum obliget sub gravi? et an possit addi oleo benedicto aliud non benedictum?*

709 *An oleum debeat esse olivarum, et an benedictum? Dub.* 1. *An benedictio requiratur de necessitate sacramenti? Dub* 2. *An debeat esse benedictum præcisè in ordine ad Extremam-Unctionem? Dub.* 3. *An hæc benedictio possit à Papa committi simplici sacerdoti? Dub.*4. *An sufficiat ungere unâ guttâ olei?*

710 De materia proxima. *An unctio quinque sensuum sit de necessitate sacramenti? An sit necessaria unctio gemina oculorum, etc.? Et an unctio renum, ac pedum? An ordo unctionum sit de necessitate? Et quæ spectent ad essentiam hujus sacramenti?*

711 De forma *Dub.* 1. *An forma omninò debeat esse* deprecativa? *Dub.* 2. *An sint de essentia verba :* Per suam piissimam misericordiam? *Dub.* 3. *An valeat forma dicendo :* Ungo te, *etc.?*

712 *Quibus ministranda est Extrema-Unctio?*

713 *Dub.* 1. *An validè conferatur sano? Dub.* 2. *An infirmo quocumque morbo laboranti? Dub.* 3. *An mulieri laboranti in partu?*

714 *Dub. 4. An licitè ministretur in solo periculo putato? Advert. 1. Non esse expectandam extremam partem vitæ. Advert. 2. Non licitè ministrari, nisi immineat periculum proximæ mortis. Quid in dubio an instet mortis periculum?*

715 *Dub. 5. An hoc sacramentum possit iterari in eadem infirmitate?*

716 *Quæ dispositio requiratur in suscipiente? Et an Extrema-Unctio sit danda post Viaticum?*

717 *An sit ministranda pueris?*

718 *Dub. 1. An infantes sint capaces hujus sacramenti?*

719 *Dub. 2. An danda pueris, de quorum usu rationis dubitatur?*

720 *Dub. 3. An possit dari puero doli capaci, sed non adhuc communioni apto?*

721 *Dub. 4. An possit dari adulto infirmo statim post baptismum?*

722 De ministro *hujus sacramenti. An quivis sacerdos possit illud dare ex consensu parochi præsumpto? Quid sancitum sit de Regularibus?*

723 *Quid, si pastor absit, vel nolit dare? Et quid, si sit excommunicatus, aut suspensus?*

724 *An liceat dare hoc sacramentum sine ministro? Et an possit unus unam, alius aliam partem inungere? An solus sacerdos possit illud ministrare? Quid si ministrans inter unctiones deficiat?*

725 *An sacerdos incurrat irregularitatem, si æger decedat dum eum revolvit, etc.?*

726 De administratione *hujus sacramenti. An liceat aliquando ministrare sine vestibus sacris?*

727 *Quale peccatum sit omittere orationes, vel alias preces?*

728 *Quale, deferre oleum sine lumine? Et quale, omittere signum crucis? Et an liceat sacerdoti deferre oleum unà cum Viatico?*

729 *An teneatur pastor dare hoc sacramentum petentibus, et an cum periculo vitæ? An teneantur dare alii sacerdotes?*

730 *An liceat parocho oleum retinere domi?*

731 De effectibus *hujus sacramenti. An per Extremam-Unctionem remittantur mortalia per se? Et an principalis ejus effectus sit remissio peccatorum, vel remissio reliquiarum peccati?*

732 De subjecto *hujus sacramenti. An sint capaces amentes? An ebrii? An impœnitentes, excommunicati, et vulnerati in rixa? An phrenesi laborantes? An muti, surdi, et cæci à nativitate?*

733 *An peccet graviter qui negligit hoc sacramentum suscipere?*

706. — « Resp. 1. est sacramentum à Christo institutum » ad ægroto periclitanti de vita conferendam salutem animæ,

» vel etiam corporis, per unctionem olei benedicti, et ora-
» tionem sacerdotis. *S. Th. in 4. d. 23. q. 1. art. 1.*

Definitum est hoc esse verum sacramentum à *Trid. sess. 7. cap. 1.* Institutum autem fuit à Christo post Resurrectionem, ut tenent *Suar. Laym. etc. cum Salm. tr. 7. c. 1. p. 1. n. 3.* et promulgatum à S Jacobo *c. 5. vv. 14. et 15.* ubi dicitur : *Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Ecclesiæ, et orent super eum, ungentes eum oleo..., et oratio fidei salvabit infirmum, et alleviabit eum Dominus; et si in peccatis sit, remittentur ei.* Certum item est hoc sacramentum unum esse; licèt enim plures sint unctiones, omnes tamen pertinent ad unam significationem interioris medelæ.

707. — Quær. autem I. An per quamlibet unctionem partialis gratia conferatur ? Affirmant *Elbel de extrem. unct. n. 30. Sporer n. 68. cum Scoto, Pontio, et Mastr. ac Croix l. 6. p. 2. num. 2105 cum Suar. Conc. Laym. et Sot. Palud. Med. etc.*, quia quævis unctio cum sua forma jam significat gratiam independenter ab aliis unctionibus. Sed negat cum communiori *S. Th. Suppl. qu. 30. ar. 1. ad 3.* ubi : *Et ideò in ultima unctione gratia infunditur.* Et cum sequuntur *Wigandt tr. 14. n. 109. et Salm. tr. 7. c. 3. p. 2. n. 7. cum pluribus*, qui dicunt nullam unctionem per se sacramentum nec etiam partiale constituere, et ideò nihil conferri gratiæ habitualis, quousque cum forma compleatur ultima unctio, quâ sacramentum perficitur; in fine autem ultimæ unctionis confertur simul remissio peccatorum, et pœnarum, auxilia autem specialia annexa gratiæ non conferuntur, nisi tempore opportuno. *Salm. ibid. n. 8. et 9.* Harum sententiarum utraque est probabilis.

Quær. II. An possit dari hoc sacramentum validum et informe, ita ut, recedente obice, gratia conferatur ? Affirmant communiter *Suar. Val. Henr. Palud. Dicast. Pal. etc. cum Salm. ibid. p. 3. n. 10. et Croix l. 6. p. 1. n. 202. Vide dicta de Sacram. l. 6. n. 6. v. Not. 4.* Hinc inferunt *Salm. ibid. cum aliis*, quòd si infirmus bonâ fide vel sensibus destitutus sacramentum suscepit in mortali, sufficit, quòd postea attritionem habeat, ad gratiam recipiendam ; secùs si malâ fide. Id autem currit, si obex tollatur, perseverante eodem morbo et periculo ; saltem quoad effectum specialium auxiliorum, ut dicunt *Suar. et Dic. apud Salm. l. c.*

708. — « 1. Materia ejus remota est oleum benedictum, » quod in pyxide chrismali signatur littera I., in cujus de- » fectu non licet uti chrismate : si tamen usus sis, nihil re- » petendum esse docet *Laym. l. 5. tr. 8. c. 2. n. 3.*, idque » renovandum est quotannis in Cœna Domini, veteri exusto ; » (*Et hoc ex præcepto Clementis VIII. ap. Salm ibid. c. 2. p. 1. n. 11. et Pal. c. 2. n. 15. et ex Rit. Rom. ubi dicitur : Oleum infirmorum... singulis annis... in Cœna Domini...*, *veteri combusto, renovandum est. An autem hoc præceptum obliget sub gravi ? Negat Escob. l. 22. n. 81. cum Sa, Led. Henr. etc., quia de gravitate hujus præcepti non constat, nisi pro solo chrismate, ut habetur in c. Si quis, de consecr. d. 4. Sed probabiliùs affirmant Bonac. p. 2. n. 3. Pal. l. c. Croix l. 6. p. 1. n. 42. cum Dic. item Trull. Possev. et Zambr. ap. Escob. n. 79. Ratio, quia videtur materia satis gravis, et talis est universalis Ecclesiæ consuetudo*) « si tamen novum » habêri non possit, licet uti antiquo, *Laym. l. c.* » (*Et ita Salm. tr. 7. c. 2. p. 1. n. 11. in fin. cum Dian. et Aversa, ex Declar. S. C. apud Gavant.*) « et si hoc non sufficiat, » aliud consecratum, vel in necessitate non consecratum (in » minore tamen quantitate, quàm vetus est) addere. » (*Ita ex Rituali Rom. ubi dicitur : Id tamen (id est oleum) si forte infra annum... ita deficiat, ut sufficere non posse videatur, neque aliud benedictum habêri queat, modico oleo non benedicto, in minori quantitate superinfuso, reparari potest*). « Etsi *Dian. p. 6. t. 6. r. 44. ex Less. et aliis 4.* dicat con- » trarium habêre praxim Ecclesiæ ; ut scilicet paulatim, per » vices (si ita requirat necessitas propter copiam infirmorum) » longè etiam major quantitas addatur, quàm ab Episcopo » fuerit consecrata initio. *Bon. d. 7. q. 1. n. 8. ex Possevino.* » (*Et hoc dicit Croix n. 2093. esse certè licitum ex praxi Ecclesiarum, et ex Decl. S. C. ap. Cardenas, utque colligitur ex c. Quod in dubiis, de consec. Eccl. juxta dicta in hoc l. 6. n. 568. modò pars olei, quæ nunc effunditur, sit minor alterâ parte, cui infunditur. Id tamen rectè ait Ronc. q. 2. r. 1. non permittendum nisi in casu necessitatis*).

Certum est 1. hoc oleum infirmorum debêre esse olivarum, quia ex communi usu nomine *olei* hoc propriè intelligitur ; ita communiter DD. cum *Salm. ibid. num. 1. et Petroc. t. 4. de Extr. Unct. q. 2.*, et patet ex Decreto Florentini apud

Sporer Suppl. p. 220. *n.* 61. ubi pro hujus sacramenti materia assignatur *oleum olivæ per Episcopum benedictum.* Certum est 2. apud omnes, quòd hoc oleum debeat esse benedictum ex necessitate præcepti, sed

709. — Dubitatur I. An oleum infirmorum debeat esse benedictum ex necessitate sacramenti?

Prima sententia negat. et hanc tenent *Juenin. q.* 3. *c.* 1. *Natal. de Alex. cap.* 2. item *Cajet. Maldonat. et Sambov. ap. Cont. Tourn. tr. de extr. unct. cap.* 3. *art.* 1. *concl.* 2. *n.* 8. *et seq.* qui non obstare dicunt concilium Florent. ut suprà, neque Trident. *sess.* 14. *c.* 1. ubi pariter dicitur: *Intellexit enim Ecclesia materiam* (Extremæ Unctionis) *esse oleum ab Episcopo benedictum.* Quia (ut dicunt), esto ibi assignetur oleum pro materia, non tamen definitur esse de essentia quòd benedicatur ab Episcopo.

Secunda sententia verò communissima affirmat, et hanc tenent *S. Th. Suppl. q.* 29. *art.* 5. *Conc. t.* 10. *n.* 5. *Petr. q.* 4. *Salm. tr.* 7. *c.* 2. *p.* 1. *n.* 2. *et Scot. et alii apud Sporer l. c.* Ratio, quia concilia in hoc dogmaticè locuta sunt, unde utrumque ad valorem hujus sacramenti requiri declararunt.

Dubitatur 2. An oleum debeat esse necessariò benedictum in ordine ad Extremam Unctionem? Negant *Suar. t.* 4. *d.* 39. *sect.* 1. *n.* 9. *et Laym. c.* 2. *n.* 3. *et Henr. c.* 8. *n.* 2., quia verè est oleum ab Episcopo benedictum. Affirmant verò *Palaus p.* 2. *n.* 5. *Holzm. p.* 242. *num.* 7. item *Bellarm. Valent. Barbosa, Aversa, etc. ap. Salm. ibid. n.* 9. quia, sicut benedictione chrismatis deputatur chrisma pro sacramento confirmationis, ita benedictione olei infirmorum deputatur materia ad sacramentum Extremæ Unctionis. Utraque sententia est probabilis, unde prima non potest in praxim deduci, nisi in casu necessitatis, quo deëst oleum infirmorum; tunc enim poterit ministrari Extrema-Unctio chrismate, vel oleo catechumenorum sub conditione, ut rectè dicunt *Viva art.* 1. *num.* 2. *Ronc. et Croix l.* 6. *p.* 2. *num.* 2090. Et si postea habêri possit oleum infirmorum, repetendum est sacramentum, ut dicunt *Viva et Croix ll. cc.* utque præscripsit *S. Carolus Borrom. Act. Mediol. p.* 4.

Dubit. 3. An hujusmodi benedictio possit committi à Pontifice simplici sacerdoti? Negant *Pal. p.* 2. *num.* 3. *Suar. d.* 40. *sect.* 1. *et Bellarm. Con. Laym. etc. ap. Salm. ibid. n.* 6.

Sed affirmandum cum *Holzm. num. 5. Petrocor. q. 4. Ronc. p. 120. q. 2. Conc. n. 7. et Bened. XIV. de Synodo l. 7. c. 16. n. 4.*, ex decr. *Clementis VIII.* qui declaravit sacramentum Extremæ Unctionis Latinis collatum à sacerdotibus Græcis oleo ab eisdem sacerdotibus benedicto, esse validum, ut diximus *de Confirm. n. 165.*

Dubitatur 4. An sufficiat ministrare hoc sacramentum unâ guttâ olei? Negant *Suarez d. 40. sect. 2. n. 4. ac Fill. Reg. Trull. Gran. etc. ap. Escob. l. 22. n. 82.*, quia (ut ajunt) ungere propriè est oleum per partes diffundere. Affirmant verò communiùs *Escob. num. 84. cum Dian. Tanner. et Hurt. ac Croix n. 2094. cum Dic. et Aversa*, modò omnes partes ungantur; quia qui ungit unâ stillâ olei, verè ungit, cùm oleum plùs quàm alii liquores diffundatur. Hæc secunda sententia mihi est probabilior; at quia prima non est improbabilis, saltem extrinsecè, in praxi sequenda est. Pro valore autem sacramenti rectè dicunt *Salm. tr. 7. c. 2. p. 12. n. 12. cum Diast. et Aversa*, quòd sufficit intingere in oleo extremum digiti, et ungere.

710. — « 2. Materia proxima est unctio certarum partium » corporis, ac saltem quinque sensuum; vel si mutilati sint, » vicinarum partium, facta à sacerdote: non simpliciter ne- » cessariò contactu immediato manûs; nam peste grassante » potest uti virgâ oblongâ oleo tinctâ, quam postea combu- » rat. *Sylv. Chapeauvill. Dian. Vide Diana p. 2. t. 4. r. 167.* » (*Ita etiam probabiliter Wig. n. 107. et Escob. num. 93. qui addit, quòd si fiat sine necessitate, nec erit mortale*). « Qui- » dam etiam DD. putant, unam tantùm unctionem esse de » essentia sacramenti; ideòque in periculo pestis, et simili « necessitate, sufficere unum tantùm organum magis obvium, » vel potiùs caput, quòd in eo sensus maximè vigeant, » ungere, dicendo: *Per istam, etc. quidquid deliquisti per* » *visum, auditum, gustum, odoratum, tactum, etc.* Et qui- » dem pro hac sententia citantur varia Pastoralia, Agendæ, » et Doctor. Lovan. *Sylv. in 3. part. q. 33. art. 2. Laym. lib.* » *5. tr. 8. cap. 3.* qui eam non omninò improbabilem; *Tann.* » *et Marchant. in Horto Pastorum*, qui omninò probabilem, » et in praxi usitatam, *Dian. p. 3. t. 4. r. 168.*, qui in praxi » tutam dicit, citansque pro ea *p. 8. t. 1. r. 21. Gran. Amic.* » *Aversam*, affirmat Pontificem id posse permittere: et de-

» nique *Escob.* citans *Becanum c. 25. q. 7. n. 6. et Barbosa*
» *in Trid. sess. 14. c. 1.* id permittit. Verùm cùm alii docto-
» res communiter repugnent, tutius saltem erit (quod sua-
» dent *Laym. et Dian. ll. cc.*) eo casu unum oculum, aurem,
» manum, et os velociter sine crucis forma ungere, dicendo
» unicam formam complectentem reliquas. Illud verò certius
» est, pedes, aut renes inungere, non esse essentiale; imò
» quoad renes, non est decens, præsertim in fœminis, et
» viris religiosis, ideòque omitti solet. *Henr. Sa, Tol. Suar.*
» *Bellarm. cap. 10. in fine.*

Quæritur, an unctio quinque sensuum sit de necessitate sacramenti?

Prima sententia negat, et dicit sufficere ad valorem unicam tantùm unctionem. Ita *Merbesius t. 2. p. 265. q. 19. Natal. ab Alex. c. 5. Cont. Tourn. l. c. art. 2. con l. 2. v. Prob. 1.* item *Sylv. Becan. et Molf. ap. Salm. tr. 7. c. 2. p. 3. n. 18.* Et meritò (speculativè loquendo) probabilem putant *Holzm. n. 10. Ronc. q. 2. r. 2. Elbel n. 25. ac Laym. Con. etc. ap. Salm. ibid.* Ratio, quia ex *D. Jacobo* simplex unctio præcipitur, *ungentes eum oleo.* Item in Tridentino *sess. 14. c. 1.*, de una tantùm unctione fit mentio, *hæc sacra unctio, etc.;* unde infertur sufficere, quòd homo in una parte tantùm ungatur, ut dicatur unctus.

Secunda sententia verò communior et tutior affirmat, eamque tenent *Laym. cap. 5. num. 5. Pal. p. 3. n. 6. Elbel n. 25. Holzm. n. 10. cum Suar. Soto, et Henr. ac Salm. ibid. n. 19. cum S. Bonav. Bellarm. Valent. Con. Bon. etc.* ex *D. Thoma Suppl. q. 32. art. 6.* qui docet unctionem quinque sensuum esse, *quasi de necessitate sacramenti.* Ratio, quia, licèt ex verbis *D. Jacobi*, et Tridentini non fiat mentio plurium unctionum, tamen sic colligitur ex usu Ecclesiæ, et communi DD. sensu. Quapropter rectè dicunt AA. præfati, quòd tantùm tempore pestis, vel alia urgente necessitate, poterit adhibêri sub conditione una unctio in aliquo sensu (et consultiùs in capite), ut ajunt *Benedict. XIV. de Syn. lib. 7. cap. 18. Busemb. ut suprà.* Tunc autem dicit *Cont. Tourn. ibid. v. Prob. 3.* sufficere quòd dicatur: *Indulgeat tibi Deus quidquid peccasti per sensus;* ut habetur in Rituali Parisiensi. Sed alii, ut *Busemb. mox infrà n. 3. Holzm. et Elbel ll. cc. item Salm. tr. 7. c. 2. p. 4. n. 52. cum Angles, Nugno, et Leand.* requirunt, ut exprimantur

quinque sensus, nempe *quidquid per visum, auditum, gustum, odoratum et tactum deliquisti.* Sed melius erit sic dicere : *Per istam S. unctionem, etc. indulgeat tibi Deus quidquid deliquisti per sensus, visum, auditum, gustum, odoratum, et tactum.* Præmittendo verbum *deliquisti*, ut benè notant *Salm. loc. cit. cum Aversa*, quia si *deliquisti* proferatur in fine, et interim æger moriatur, nullum est sacramentum. Si autem æger supervivat, meritò ait *Croix n.* 2121. repetendas esse unctiones in singulis sensibus, addendo orationes omissas. Præscribit autem Rituale Romanum : *Si dubitet* (sacerdos) *an vivat..., unctionem prosequatur sub conditione... dicens : Si vivis, per istam, etc.*

Certum est autem non esse de necessitate sacramenti geminam unctionem adhibêre geminis partibus, v. g. in utroque oculo, aure, etc. ut rectè dicunt *Roncagl. q. 2. r. 2. Holzm. n. 10. et Salm. ibid. p. 2. n. 16. cum Suar, Sa, Bon.* Unde urgente necessitate, nempe si adsit periculum infectionis, vel si infirmus nequeat verti ad aliud latus, sufficit ungere unum oculum, unam aurem, etc. Unctio autem renum, ut præscribit Rituale, *in mulieribus honestatis gratiâ semper omittitur; atque etiam in viris, quando infirmus commodè moveri non potest.* Unctio verò pedum non est de necessitate sacramenti, ut communiter dicunt *Pal. p. 3. num. 3. Ronc. quæst. 2. r. 2. et Salm. ibid. p. 3. n. 17. cum Suar. Laym. Sa, et Bon. ex D. Thoma d. quæst. 32. art. 6.* unde dicunt in hac unctione pedum servandam esse consuetudinem Ecclesiarum.

Nec etiam est de necessitate sacramenti servare ordinem inter unctiones partium, quia hujus ordinis inversio minimè impedit sacramenti significationem. *Holzm. n. 11. cum communi.* Communiter tamen dicunt *Suar. t. 4. d. 40. sect. 2. in fine. Bonac. p. 5. n. 20. Pal. p. 3. n. 11. cum Sa, et Holzm. cum Babenst.*, id esse graviter illicitum, quia esset contra usum Ecclesiæ in re notabili.

« 3. De essentia hujus sacramenti est: 1. Ut organa 5 sen-
» suum, quæ inunguntur, nominentur. *Palaus p. 4. c. 26.*
» *Aversa sect. 4. etc. communiter*, licèt *Diana p. 8. t. 7. r.*
» *56. ex Regin.* contrarium censeat probabile; imò ad valorem
» sufficere, si inter ungendum omnes sensus dicas : *Per istas*
» *sanctas unctiones indulgeat tibi, etc.* 2. Verba illa : *Per*

» *hanc sanctam unctionem ;* etsi *Palaus l. c.* dicat valere, si » tantùm omittas tò *sanctam.* 5. Verba deprecativa, *Indul-* » *geat tibi Deus.* Hinc formam imperativam ; v. g. *Per hanc* » *etc. remittatur tibi quidquid, etc.* non valêre, dicunt *Palaus* » *l. c. Diana l. c.*

711. — Quoad formam hujus sacramenti pertinet, sacerdos, intincto pollice in oleo sancto, in modum crucis ungere debet infirmum, ut præscribit Rituale Romanum, in partibus infrà scriptis, aptando verba formæ proprio loco in hunc modum, videlicet : *Per istam sanctam Unctionem, et suam piissimam misericordiam, indulgeat tibi Dominus, quidquid per visum* (si ungitur oculus, et sic de aliis) *deliquisti. Amen.* Minister verò, si est in sacris, vel ipsemet sacerdos post quamlibet unctionem tergat loca inuncta novo globulo bombacii, vel rei similis, caque in vase mundo reponat, et ad Ecclesiam postea deferat, comburat, cineresque projiciat in sacrarium. Advertit pariter Rituale, quòd cùm sacerdos ungit partes corporis quæ pares sunt, prout oculos, aures, etc. (incipiendo semper à parte dextera) non absolvat formam, antequam ambas perunxerit. Si quis autem sit aliquo membro mutilatus, pars loco illi proxima câdem formâ inungatur. Deinde aures inungendo, repetat eamdem formam, dicendo, *per auditum.* Ad nares *per odoratum.* Ad os (compressis labiis), *per gustum, et locutionem.* Ad manus (sacerdotibus exteriùs, reliquis interiùs in palmis), *per tactum.* Ad pedes (scilicet in plantis), *per gressum.* Ad renes, *per lumborum delectationem.* Hæc autem unctio omittitur in fœminis et etiam in viris qui vix aut sine periculo mortis movêri non possunt. Quando autem periculum mortis imminet, præcipit Rituale, ut infirmus citò ungatur prædictis verbis : *Per istam S. unctionem, etc.* Et postea, si supervivat, dicantur orationes prætermissæ. Hæc omnia habentur in Rituali.

Verbum *deliquisti* meritò dicunt *Croix n.* 2097. *et Mazz. t.* 3. *p.* 216. *cum Gob. contra Bosco*, esse de essentia ; nam aliàs non exprimeretur in forma unus ex principalibus effectibus hujus sacramenti, qui est remissio peccatorum, ut dixit *D. Jacobus : Et si in peccatis sit, remittentur ei.*

Verbum autem *sanctam* non est de essentia, cùm in Florent. et Trident. hæc vox non additur : peccat tamen omittens. Ita communiter *Pal. part. 4. n. 4. Holz. n. 14. Mazzotta*

p. 216. *et Salm. tr.* 7. *c.* 2. *p.* 4. *n.* 30. *in fin. cum Aversa, et Dicast.*

Dubit. 1. An valeat forma indicativa?

Prima sententia affirmat, quam tenent *Cont. Tourn. de Extr. Unct. cap.* 4. *n.* 21. *v. Major est, et Juenin. diss.* 7. *q.* 4. item *Palud. Alb. Magn. Becan. Ricch. Aureol. et Tanner. apud Escob. n.* 103. et probabilem putat *Concina p.* 17. *n.* 12. Eam probat ex variis priscis Ritualibus, et signanter ex Ambrosiano in quo dicebatur: *Ungo te oleo sanctificato in nomine Patris, etc., ut, more militis uncti, præparatus ad certamen aëreas possis superare potestates.*

Secunda sententia tamen communis et verior docet non valère: ita *S. Th. Suppl. q.* 29. *art.* 8. *per totum, Merbes. qu.* 20. *Natal. ab Alex. art.* 3. *Suar. d.* 40. *sect.* 3. *n.* 6. *Fill. tr.* 3. *n.* 80. *Petrocor. t.* 4. *p.* 184. *Pal. p.* 4. *n.* 1. *Elbel n.* 28. *Holzm. n.* 15. *cum S. Bon. et Mastr. Escob. n.* 103. *cum Henr. Con. Nugn. et Hurt. ac Sporer n.* 74. *cum Bellarm. Laym. Bon. Val. etc.* Ratio habetur ex ipsis verbis *D. Jacobi: Et orent super eum, ungentes eum oleo... et oratio fidei salvabit infirmum.* Ex quibus verbis patet Apostolum orationi tribuisse efficaciam hujus sacramenti. Nec obstant Ritualia opposita; nam respondet *D. Th. loc. cit. ad* 3. quòd verba illa non erant forma hujus sacramenti, sed potiùs dispositio ad formam. Sed fortè meliùs respondet Papa *Bened. XIV. de Synodo lib.* 7. *cap.* 17. *et Sporer n.* 75. *cum Mastr. et Herincx*, quòd verba illa, *ut possis*, cùm sint optativa, referri possint ad proferentis votum et orationem, nempe ac si diceret: *Ungo te orans Deum, ut possis, etc.*

Dubitatur 2. An sint de essentia verba: *Per suam piissimam misericordiam?*

Prima sententia affirmat, et hanc tenent *Nugnus, et Hurt. apud Escob. n.* 97. atque *Bellarm. ap. Mazzotta t.* 3. *p.* 216. favetque *Coninck dist.* 19. *n.* 15. et probabilem putat *Roncaglia quæst.* 3. quoad verbum *misericordiam;* dubitat verò *Suar. dist.* 40. *sect.* 3. *n.* 15. Ratio, quia, cùm forma debeat esse deprecativa, necessariò in ea est explicandus recursus ad divinam misericordiam, quæ respicit miseriam, in qua maximè est infirmus in fine vitæ constitutus.

Secunda sententia verò longè communior, et longè probabilior negat, et hanc tenent *Pal. p.* 4. *n.* 4. *Bonac. p.* 3.

circa finem. Salm. tr. 7. c. 2. p. 4. n. 51. Roncag. l. c. Spor. n. 71. Holzm. n. 14. et Escob. n. 99. Laym. Fill. Reg. Henr. Dic. et Trull. Ratio enim opposita minimè suadet verba illa esse de essentia, quia eo ipso quòd sacerdos dicat, *Indulgeat tibi Deus*, satis orat divinam misericordiam. Omnes tamen conveniunt quòd omittere prædicta verba esset quidem mortale, cùm esset omissio in re notabili, et contra usum Ecclesiæ.

Dubit. 3. An valeat forma, si dicatur: *Ungo te oleo sancto, ut per suam misericordiam indulgeat tibi Deus, etc.* Negant *Bonac. p. 3. n. 3. ac Hurt. Nugnus, etc. ap. Salm. ibid. n. 29.* Probabiliùs verò affirmant *Suar. Laym. Fill. Henr. Reg. et cæteri communiùs apud eosdem Salm. l. c.* (qui tamen dicunt rem esse incertam) Ratio, quia his verbis jam exprimitur substantia formæ.

712. — « 4. Hoc sacramentum tantùm dandum est morti » propinquis, ex morbo, vulnere, partu, vel senectute, » quia hi soli sunt infirmi. Quòd si morbo liberati rursùs » periclitentur, iterandum est: et quidem in diuturnis mor- » bis, quoties erit periculum novum; neque expectandum » (sub gravi culpa, *Quint. t. 4. sect. 9.*) donec sensibus care- » ant, vel omninò sint desperati. In dubio verò de vita, detur » sub conditione. *Laym. l. c. ex S. Thom. Sylv. Suar. d. 40.*

« 5. Si conferatur infirmo communi morbo, sive non » graviter, vel periculosè laboranti, non est validum. *Suar.* » *Palaus, Gran. Amic. etc. commun.* Ac licèt *Less. Wiggers,* » *et Quint.* contrarium putent probabile; concedunt tamen » sic inunctum iterùm inungendum esse (etiam in eodem » morbo), quando periculosè laborare cœperit, ob mutatum » statum infirmitatis, additque *Quint.* mortaliter peccatum » fuisse. *Vide Quint. t. 5. sect. 7. Dian. p. 9. t. 6. r. 64.*

713. — Dubit. 1. An sit validum hoc sacramentum extremæ unctionis, si conferatur sano? Affirmat *Juenin. ap. Bened. XIV. de Synodo l. 8. c. 5. n. 4.* et *Ronc. qu. 6. r. 1.* respondet quòd non auderet asserere esse invalidum, cùm nullibi viderit condemnatum ritum Græcorum, qui in die Cœnæ Domini, dum consecratur oleum infirmorum ab Episcopo, totum illud insumunt in ungendis adstantibus. Sed omninò tenendum est invalidum cum communi sententia, quàm tenent *Suar. t. 4. d. 42. sect. 2, Pal. p. 6. n. 10. Salm. tr. 7. c. 4. p. 1. n. 6.*

Conc. p. 18. n. 4. et N. SS. P. Bened. XIV. l. c. Ratio, quia id patet ex verbis *S. Jacobi c. 5.* ubi dicitur: *Infirmatur quis in vobis? inducat, etc.* Et communiter omnes interpretantur hunc textum de infirmitate corporali, non autem spirituali, ex Trid. *sess. 14. c. 3.* ubi dicitur: *Declaratur esse hanc unctionem infirmis adhibendam.* Nec obstat ritus Ecclesiæ Græcæ, nam sapienter advertit præfatus Pontifex unctionem illam sanis adhibèri, non tanquam sacramentum (quod errorem esse ait ita credere), sed ut meram cæremoniam, ac sacramentalem benedictionem.

Dubit. 2. An sit validum hoc sacramentum, si conferatur infirmo quocumque morbo laboranti etiam non gravi?

Prima sententia affirmat, dicens esse quidem illicitum, sed non invalidum, et hanc tenent *Coninck d. 19. dub. 7. n. 25. et Wigandt n. 111.* Ratio tùm quia Apostolus agnoscit absolutè infirmum pro subjecto capaci hujus sacramenti, cùm dicit: *Infirmatur quis in vobis? inducat, etc.*; tùm quia in Trident. *d. c. 3.* sic habetur: *Declaratur etiam esse hanc unctionem infirmis adhibendam; iis verò præsertim, qui tam periculosè decumbunt, ut in exitu vitæ constituti videantur, unde et sacramentum exeuntium nuncupatur.* Ubi notant verbum *præsertim*, et ex eo inferunt sacramentum adhibèri posse etiam his, qui non periculosè decumbunt.

Secunda sententia tamen communior et sequenda, docet, talem collationem non solùm esse illicitam, sed etiam invalidam. Ita *Suar. d. 42. sect. 2. n. 4. et 5. Pal. p. 6. n. 17. Bonac. p. 5. n. 15. Escob. l. 22. n. 138. cum Caspens. Gran. Amico, Diana, Reg. etc. ex D. Th. in 4. d. 23. q. 2. art. 4. q. 2.*, ubi docet hoc sacramentum non esse dandum, nisi infirmis, qui secundùm humanam æstimationem videntur morti appropinquare. Probatur ex decr. *Eugenii IV.* in Instruct. ad Armenos, ubi dictum fuit: *Hoc sacramentum dari non debet, nisi infirmo de cujus morte timetur.* Verbum autem *debet* hìc non tantùm importat præceptum, sed etiam necessitatem, quia præfatus Pontifex, cùm declaraverit subjectum hujus sacramenti, et designarit tantùm infirmum de cujus morte timetur, censetur alios quidem infirmos exclusisse. Confirmatur ex fine institutionis hujus sacramenti, qui fuit (prout ait Trident. *sess. 14. in Proœm.*), ut hoc sacramentum *finem vitæ tanquam firmissimo quodam præsidio muniret.* Nec

obstat, quòd in *dicto c. 5.* dicatur *præsertim*, nam hæc particula juxta contextum concilii, ut patet, non denotat posse quibusvis infirmis sacramentum ministrari, sed posse dari iis, qui periculosè decumbunt, etiamsi non sint constituti in exitu vitæ, sive in articulo mortis; modò immineat periculum mortis, ut mox in fine Dubii quarti declarabitur (1).

Dubit. 3. An mulieri laboranti in partu sit hoc sacramentum ministrandum? Respondetur: si fœmina laborat in partu communibus tantùm doloribus, non poterit quidem ungi, etiamsi primâ vice pariat, vel aliàs fuerit in periculo mortis, quia tunc non adhuc periculosâ laborat infirmitate, ut communiter dicunt DD. infrà citandi cum concilio Mediol. *p. 2.* ubi dictum fuit: *Parochus unctionis sacramentum ministrare non debet mulieribus in partu laborantibus.* Secùs verò si mulier jam cœperit gravissimis cruciatibus divexari, ita ut jam actu sit in proximo periculo mortis; quia tunc reverà jam periculosè infirmatur; ita *Bonac. p. 5. n. 6. Fill. tr. 3. n. 68. Diana p. 10. tr. 12. r. 9. cum Franc. Lugo, et Amico, ac Escob. n. 140. et 141. cum Reg. Trull. Cand. etc.*

714. — Dubitatur 4. An hoc sacramentum licitè conferi possit ægroto in solo putato periculo vitæ?

Prima sententia negat, et hanc tenet *Viva q. 6. art. 3. n. 2.*, et probabilem vocant *Less. et Quintanad. apud Escob. n. 136.* Ratio (ut dicunt) quia non potest sacramentum exponi periculo frustrationis; invalidè enim conferretur, si revera infirmus non esset in vero periculo mortis.

Secunda sententia tamen communis et vera affirmat, et hanc tenent *Pal. p. 6. n. 16. Suar. d. 42. sect. 2. n. 5. Holzm. n. 28. Sporer n. 98. cum Scoto, et Amico, ac Escob. n. 138. cum Caspens. Gran. Reg. etc.* Hæc sententia docet, ad ministrandum hoc sacramentum validè et licitè, sufficere quòd infirmus laboret morbo ita gravi, ut prudenter putetur esse in periculo proximæ mortis. Et probatur ex decreto *Eugenii*, ut suprà, ubi: *De cujus morte timetur.* Et ex Rituali, ubi:

(1) » Dandum tantummodo infirmis graviter decumbentibus, quibus mors imminet aut senibus decrepitis *qui præ senio* (sunt verba Rituales) *deficiunt et in diem videntur morituri, etiam sine alia infirmitate*... si autem daretur in morbo gravi, quia aliquod videatur imminere periculum mortis, daretur quidem validè, sed illicitè » *Hom. Ap. tr. 17. n. 7.*

Edit.

Debet hoc sacramentum infirmis præbêri, qui... tam graviter laborant, ut mortis periculum imminêre videatur. Et ratio est, quia cùm Christus Dominus ministrationem hujus sacramenti hominibus reliquerit, credendum est sic eam reliquisse, ut possint concedere illud omnibus infirmis, quibus probabiliter judicatur periculum mortis imminêre.

Advertendum autem hìc 1. quòd ad præbendum hoc sacramentum non sit expectandum ultimum vitæ tempus; unde communiter docent *Merbes. t. 2. de Extr. Unct. q. 25. Mon. 5. Roncagl. Reg. in praxi n. 2. et Antoine p. 566.* graviter peccare parochos, qui differunt hoc sacramentum, usquedum infirmus privetur usu sensuum et rationis; prout habetur etiam expressum in *Catech. Rom. §. 9.* ubi dicitur: *Gravissimè peccant, qui illud tempus ægroti ungendi observare solent, cùm jam, omni salutis spe amissâ, vitâ et sensibus carêre incipiat.* Ratio. quia sic privatur infirmus uberiori fructu quem recepisset, si suscepisset sacramentum, dum erat rationis compos, cùm magis tunc se ad illud disposuisset; item quia privatur spiritualibus viribus ad resistendum dæmoni, et ad perferenda morbi incommoda, item quia infirmus, si fortè esset in mortali, et compos rationis sacramentum recepisset, auxilio attritionis gratiam fortè fuisset adeptus, quâ alioquin privatur; demùm quia virtute hujus sacramenti fortè consecutus fuisset sanitatem corporis, si tempore congruo collatum fuisset; licèt enim hoc sacramentum virtute quâdam supernaturali operetur etiam salutem corporalem, si animæ saluti expedierit (ut loquitur Tridentinum), non tamen per modum miraculi operatur, sed via quodammodò ordinariâ, nempe causas naturales adjuvando, ut communiter ajunt DD. Quæ omnia saltem simul congesta videntur grave damnum infirmo afferre.

Advertendum 2. quòd distinguere oporteat, quando extrema unctio dari debeat, et quando dari possit. Adest quidem obligatio, ut mox diximus, eam ministrandi, cùm urget periculum proximæ mortis, et tunc non est expectandum ultimum vitæ tempus, sed ministrandum est sacramentum, sicut præcepit *Bened. XIV. in Euchol. Græcor.* cùm infirmi *sibi constant, et sui compotes sunt.* Cæterùm communiter docent DD. validè et licitè posse dari extremam unctionem statim ac prudenter judicatur infirmus laborare periculo mor-

tis, etsi adhuc non proximæ : ita *Suar. t. 4. disp. 42. sect. 2. n. 4.* ubi ait : *Ut minimum requiritur, ut ex tali infirmitate mors possit moraliter timèri, saltem remotè.* Idem docent *Cominch. dub. 7. n. 24. Castrop. tr. 26. p. 6. n. 12. Bon. disp. 7. qu. un. p. 5. n. 7. Escob. de extr. unct. probl. 30. n. 158. Holzm. eod. tit. n. 28. Sporer n. 98. Salm. tr. 7. c. 4. p. 1. n. 6. et alii passim, cum Bened. XIV. de Synodo l. 8. c. 7. n. 2. et Honorato Tournely Præl. theol. de extr. unct. quæst. 3. v. Quær. 2.* qui adducit pro hac sententia duplex concilium, Aquisgranense, et Moguntinum. Id probatur 1. ex concilio Florentino (*t. 13. Concil. p. 538*). in decreto, ubi dicitur : *Subjectum hujus sacramenti esse infirmum, de cujus morte timetur.* Probatur 2. ex Trid. *sess. 14. c. 3.* ubi habetur : *Hanc unctionem infirmis adhibendam, iis verò præsertim qui in exitu vitæ constituti videantur.* Particula illa *præsertim* satis indicat posse extremam unctionem ministrari etiam infirmis, qui nondùm videntur esse in exitu vitæ. Fortiùs demùm probatur 3. ex citato loco *Bened. XIV.* ubi scribitur : *Ne sacramentum extremæ-unctionis ministretur benevalentibus, sed iis dumtaxat qui gravi morbo laborant.* Hinc rectè ait *Castropalaus* (*l. c. n. 12*) : *Quapropter censerem quoties viaticum infirmo ministratur, statim et ministrari unctionem posse, et expedire ; quia jam censetur infirmitas grave periculum vitæ inducere.*

In dubio autem, an infirmitas sit periculosa mortis, rectè ajunt *Castrop. ib. n. 13. et Laym. de extr. unct. c. 4. circa finem : Non posse extremam unctionem ministrari, tùm quia præceptum est, ne aliis quàm de vita periclitantibus ministretur.* Secùs verò si de tali periculo vera adsit probabilitas, sive prudens timor, ut communiter docent *Suar. Caspensis, Castrop. Escobar, et Holzm. n. 28. cum Scoto, et Mastrio.*

715. — Dubit. 5. Quando hoc sacramentum possit iterùm ministrari eidem infirmo ? Respondetur : Quando infirmitas non est diuturna, ad iterandum hoc sacramentum requiritur, ut infirmus à priori infirmitate *convaluerit, et in aliud simile vitæ discrimen inciderit,* ut docet Trident. *sess. 14. c. 3.* Quando verò infirmitates sunt diuturnæ, prout sunt hectica, et hydropisis, tunc *S. Carolus Borromæus l. c.* sic instruit : *Si ob mortem impendentem quis unctus fuerit, et evaserit ; deinde ex eodem morbo in aliud simile periculum mortis rur-*

sùs inciderit, rursùs ungi debebit. Idem docuit *D. Th. in 4. dist.* 23. *q.* 2. *art.* 4. *qu.* 2. Idem præcepit Rituale Rom. dicens : *In eadem infirmitate hoc sacramentum iterari non debet, nisi diuturna sit, ut cùm infirmus convaluerit, iterùm in periculum mortis incidit.* Unde adverte, quòd in morbo diuturno, si infirmus post unctionem certè manserit in eodem periculo mortis, non poterit rursùs ungi. Secùs verò ait *N. SS. P. Bened. XIV.* (de nobis optimè meritus) *de Synodo l.* 8. *c.* 8. *n.* 4., si dubitetur, an reverà morbi status mutatus sit; nunc enim dicit expedire ad sacramenti iterationem propendere, cò quòd hæc sit uniformior veteri Ecclesiæ consuetudini, et per eam novum spirituale subsidium infirmo obveniat. Hoc tamen intelligendum de dubio positivo, nempe quando probabile sit infirmum jam exiisse à periculo mortis; nam aliàs in mero dubio negativo servandum est præscriptum Tridentini, ubi dicitur posse sacramentum iterari, si infirmi *convaluerint*; quod reverà non potest verificari, nisi saltem probabiliter à periculo exierint. Unde dicit *Ronc. q.* 7. *r.* 2., non sufficere infirmum per quatuor, vel quinque dies ita se melius habuisse, ut videatur mortis periculum evasisse, secùs si per notabile tempus, ut dicunt *Wigandt n.* 111. *et Spor. n.* 111. *cum Suar. Con. Reg. etc.* putà per mensem, ut ajunt *Bon. p.* 6. *n.* 4. *et Viva art.* 3. *n.* 5. *cum Trull.*

716. — « 6. Ad sacramentum hoc cum fructu recipiendum, » in eo, qui rationis est compos, et conscius peccati mortalis (si non confiteatur) requiritur contritio saltem existimata; neque sufficit attritio. *Bonac. d.* 7. *q. un. p.* 5. *n.* 2. » ex *Reg. l.* 28. *cap. ult. art.* 73. »(*Vide dicta n.* 86. *et antea n.* 33.) « Ordinariè autem, nisi obstet causa rationabilis (v. » gr. si ob vomitum communicare non possit), præmittenda » est confessio, et communio, ob Ecclesiæ consuetudinem, » quæ unctionem, tanquam minùs necessariam ad salutem, » postponit. *Vide Bon. l. c. n.* 13. » (*In Rit. Rom. sic habetur : Ex generali Ecclesiæ consuetudine observandum est, ut, si tempus et infirmi conditio permittat, ante extremam unctionem, pœnitentiæ, et Eucharistiæ sacramenta infirmis præbeantur. Suscipere autem extremam unctionem ante Viaticum, aut nullum erit peccatum, aut vix veniale, ut dicunt Suar. d.* 44. *sect.* 1. *n.* 2. *et Croix n.* 2120. *nec improbat Bened. XIV. de Syn. l.* 8. *cap.* 8. *n.* 2. *quia consuetudo præmit-*

tendi Viaticum non est recepta saltem sub gravi obligatione)
« Licèt autem, per se loquendo, confessio non necessariò
» præmittatur, cùm per contritionem se disponere possit,
» per accidens tamen requiri potest, v. g. si post Viaticum
» peccasset mortaliter, et timeretur post unctionem defutu-
» rum tempus confessioni : tunc enim priùs audiendus, et
» absolvendus esset, quia sacramenta magis necessaria tali
» casu priùs sumenda sunt. *Fill. Barbos. Dian. p. 5. t. 3. r. 92.*

717. — « 7. Pueris habentibus sufficientem rationis usum
» ad peccandum, tametsi sacram Eucharistiam non accipiant,
» non rectè negatur extrema-unctio, cùm inde nonnunquam
» salus ipsorum dependere possit. *Suar. 3. p. t. 3. d. 70.*
» *sect. 1. Graff. Angl. Zamb. apud Laym. l. 5. t. 8. c. 4.*
» *n. 2.* qui parochos quorumdam locorum excusat, per con-
» suetudinem toleratam ab Episcopis, si non dent pueris
» ante an. 14 vel 15, excepto casu necessitatis, quo puer,
» quem rationis usum consecutum esse constet, aliud sacra-
» mentum ante mortem suscipere non possit. *Vide Chapeau-*
» *vill. c. 5. q. 17.* Ac licèt parochus in confessione cogno-
» verit, puerum nunquam actualiter peccasse, debère tamen
» illum inungere, contra *Nugn. et Sanc.* docent *Suar. Reg.*
» *Fill. Conc. etc. cum Dian. p. 3. t. 4. r. 181.* Si verò du-
» bium sit, an puer usum rationis habeat, ungendus est sub
» conditione. *Dian. p. 5. t. 3. r. 85. et Sanch. Zamb. et Card.*
» *de Lugo.*

718. — Dubitatur 1. An infantes sint capaces hujus sacramenti ?

Prima sententia affirmat, quam tenent *Major*, *et Possev. apud Escob. l. 22. n. 109.* Ratio quia hoc sacramentum non solùm datur ad delenda peccata actualia, sed etiam ad tollendas reliquias peccati originalis, ad recuperandam sanitatem, ac ad augmentum gratiæ acquirendum.

Secunda sententia verò communis et vera negat, et hanc tenent *S. Th. Suppl. q. 32. art. 4. Bellarm. de Extr. Unct. c. 9. Suar. d. 42. sect. 1. n. 3. Pal. p. 6. n. 3. Laym. c. 4. n. 2. Bonac. p. 5. num. 1. Spor. num. 94. Holzm. n. 26. et Escob. cum Soto, Nav. Tol. Fill. Reg. etc.* ex Rituali Rom. ubi : *Debet autem hoc sacramentum infirmis præbèri, qui ad usum rationis pervenerint.* Ratio, quia (ut ait *D. Thomas*) *pueris non competit forma hujus sacramenti, eò quòd non peccave-*

runt per visum et auditum, ut in forma exprimitur. Ad rationem autem oppositam respondet idem S. Doctor, quòd Extrema-Unctio non datur ad reliquias peccati originalis, sed actualis auferendas. Quoad autem effectum sanitatis, respondetur, quòd, cùm hic sit effectus tantùm secundarius hujus sacramenti, ipse cessat cessante primario. Quoad augmentum verò gratiæ, cùm hoc non detur nisi ut conjunctum proprio effectui sacramenti, quando subjectum non est capax effectus proprii, neque est capax augmenti. Neque obstat, quòd olim (ut asserunt *Maldonat. et Cornel. à Lap.*) infantes ungebantur oleo infirmorum; nam respondet Papa *Benedictus XIV. de Synod. l. 8. c. 6. n. 2.* quòd fortè, si ungebantur, tunc unctio illa potiùs erat benedictio sacramentalis; ut dictum est de unctione Græcorum. *n.* 715.

719. — Dubitatur 2. An hoc sacramentum conferri possit pueris, de quorum usu rationis dubium vertit?

Prima sententia negat, et hanc tenent *Sotus*, *Aureol. et Zambran. apud Escob. n.* 112. quia si verè puer usu rationis caret, frustratur sacramentum, et cùm hoc non sit necessarium ad salutem, non debet tali periculo exponi.

Secunda sententia affirmat, quam tenent *Spor. n. 94. et Croix n.* 2111. *cum Raynaud. Schild. etc.* qui dicunt in dubio pueros absolutè ungendos esse, quia saltem sunt capaces effectûs sanitatis corporis.

Tertia sententia verò probabilior, quam (præter *Dian. Sancium, et Lugo ap. Bus.*) tenent *Renzi de Extr. Unct. c. 2. q. 3. et Esc. n.* 114. *cum Dic. et Leand.* dicit tales pueros ungendos esse sub conditione, quia per conditionem jam salvatur reverentia sacramenti, et aliunde justa assistit causa illud ministrandi sub conditione, ne priventur pueri fructu tam salutari hujus sacramenti, juxta dicta *n.* 718.

720. — Dubit. 3. An possit dari Extrema-Unctio puero qui jam sit doli capax, sed non adhuc sit capax communionis?

Prima sententia negat, quam tenent *Sotus*, *Vivald. Aureol. Nald. etc. apud Escob. n.* 115. cum quadam Synodo Hispalensi; et videtur favêre *D. Th. Suppl. q. 32. a. 4.* ubi dicit: *Sicut Eucharistia non debet dari pueris, ita nec hoc sacramentum.* Ratio, tùm quia hoc fert communis Ecclesiæ consuetudo; tum quia indecens videtur hoc sacramentum dari puero, qui in illo statu vix potest instrui de illius effectu.

Secunda sententia verò communior et probabilior affirmat, eamque tenent *Laym. c. 4. n. 2. Sporer n. 94. cum Nav. Suar. Aversa, etc. et Escob. n. 107. cum Sa, Val. Angl. Durand. Sancio, et Zamb.* Et idem docet Papa *Bened. XIV. de Syn. l. 8. c. 6. n. 2.* qui dicit minimè approbandam esse quamdam Synodum, in qua statutum fuerat non dandum hoc sacramentum pueris, qui non communicarunt; et approbat quod tradit Rituale Argentinense nempe, non denegandam Extremam-Unctionem pueris septennibus, ac iis, in quibus malitia supplet ætatem, etsi ad septennium non pervenerint. Nec obstat textus allatus *D. Thomæ*; nam ibi (ut ait *ad 2.*) ab hoc sacramento excludit tantùm pueros impotes rationis, qui immunes sunt à peccatis actualibus.

721. — Dubit. 4. An possit dari Extrema-Unctio infirmo adulto statim post Baptismum? Negat *Sanctius ap. Escob. n. 121.*, quia huic per Baptismum omnes reliquiæ peccatorum jam fuerunt abstersæ, sed communiter, et rectè affirmant *Laym. c. 8. n. 3. Suar. d. 42. sect. 3. num. 9. Renzi c. 2. q. 2. Diana p. 5. tr. 3. r. 82. cum Vega, Led. Sylvest. Fill. Palud. Hurt. etc. ac Escob. n. 123. cum Molf. Præp. et Naldo.* Ratio, tùm quia veriùs per Baptismum non absterguntur reliquiæ culparum actualium commissarum ante Baptismum, prout sunt torpor ad bonum, ac pronitas ad malum; tùm quia primarius effectus hujus sacramenti non tam est remissio culparum, quàm corroboratio infirmi contra dæmonis tentationes, ut dicunt *Suar. d. 41. sect. 1. n. 1. Laym. c. 5. n. 2. Pal. p. 5. n. 5. Mazz. p. 221. et alii;* idque inferunt ex verbis Apostoli: *Alleviabit eum Dominus.*

722. — « 8. Minister est solus sacerdos proprius, sive » pastor: sine cujus venia si extra necessitatem alius det, » validum quidem est, sed graviter peccat, *Sylv. Sot. Conc.* » *d. 9. num. 28.* » (*Est commune, ut Suar. Pal. Bonac. etc. Salm. tr. 7. c. 5. p. 1. n. 3. An autem quivis sacerdos possit hoc sacramentum ministrare ob consensum probabiliter præsumptum parochi, vel ejus ratihabitionem? Negat Viva de sacr. qu. 6. a. 2. n. 3. cum Laym. Dian. etc. Sed probabiliter affirmant Palaus p. 7. n. 4. cum Val. et Sa, ac Salm. ibid. n. 4. cum Bon. et Dic. Vide dicta de Euch. n. 235.*) « et reli- » giosus incurrit excommunicationem papalem. *Suarez Reg.* » *l. 18. n. 3.* (*Ex Clementina 1. de Privileg. §. 1.*) « Posse

» tamen Regulares hoc sacramentum, uti et Viaticum, in » articulo mortis suis familiaribus ministrare, docet *Dian.* » *p. 5. t. 3. r. 52. ex Marchino etc.* » (*De hoc adest bulla ap. Spor. n. 81. quæ incipit*, Immarcescibilem, *edita an. 1567. ubi S. Pius V. concessit Theatinis conferre extremam-unctionem non solùm fratribus et clericis ipsius congregationis, sed etiam mercenariis, operariis, servis ac famulis ejusdem congregationis, ac quibusvis hospitibus etiam sæcularibus, et extraneis, quos in locis vel habitationibus dictæ congreg. tunc reperiri contigerit in mortis articulo, et quoties de illo dubitari contigerit, etiam licentiâ minimè petitâ, nec obtentâ parochorum. Item Sixtus IV.* (*ap. Pitton. de Conf. n. 78.*) *concessit regularibus dare Eucharistiam et extremam-unctionem suis pœnitentibus, si parochus injustè ea negaverit, vel malitiosè distulerit.*)

723. — « In necessitate verò, ut si pastor absit, vel dare » nolit, nec superior possit adiri pro petenda licentia, licitè » ministrat quivis non excommunicatus, aut suspensus, etiam » Regularis, ut contra *Gavant.* docent *Præpos. Henriq. Fern.* » *Gran. Dian. p. 4. t. 3. r. 82.* censetur enim tunc Papa » dare licentiam. *Laym. Reg. Suar. etc. loc. cit. Dian. r.* » *176.* » (*Ita etiam communiter Suar. d. 44. sect. 3. n. 3. Bon. p. 4. n. 6. Salm. tr. 7. c. 5. p. 1. n. 5. Conc. p. 17. n. 3. Holzm. n. 20. Elbel n. 43. Fill. n. 90. Escob. n. 192. Pal. p. 7. n. 5. cum Val. Con. etc.; item Ben. XIV. de Syn. l. 8. c. 4. n. 7. cum Tourn. Prœl. theol. de extr. unct. quæst. 2. art. 4. v. Quær. 2. Juenin, Nat. ab Alex.* (*contra Sylv. Arm. et Vivald. ap. Escob. n. 160.*) *Et idem docuit S. Carolus Borrom. Act. Med. p. 4. ubi concessit cuilibet sacerdoti dare hoc sacramentum, deficiente parocho. An autem pastor excommunicatus possit extremam-unctionem ministrare? Affirmant Possev. Dian. Victorell. et Leand. ap. Escob. num. 163. ac probabile putant ibid. Fill. et Vill. Sed probabiliùs negant Suar. d. 44. sect. 3. n. 6. Bon. p. 4. n. 4. cum Henr. et Escob. n. 165. qui secùs ait de pastore suspenso: et quidem probabiliter, si alius desit.*)

724. — « 9. Sufficit sacerdos sine ministro, in necessitate, » nec in ea fœmina adhibenda est; quòd si tamen fiat, veniale » esse docet *Quint. t. 5. sect. 6.* » (*Prout etiam dicit Escob. num. 211. Ministrare autem sine ministro, nullum esse pec-*

catum, etiam remotâ necessitate, dicunt Bon. p. 6. n. 6. et Escob. n. 208. cum Host. et Poss. etc. Sed probabiliùs non excusant à veniali Dian. p. 9. t. 6. r. 46. Tol. l. 7. c. 2. et Graff. Dic. ap. Escob. n. 106. ex Rituali Rom. ubi dicitur : Convocatis clericis, saltem uno, etc.) « In ea posset etiam unus unam; » alius aliam partem inungere, pronuntiando tamen formam » illi unctioni respondentem. *Bon. l. c. etc. commun.* » (*Ita etiam Salm. tr. 7. c. 5. p. 1. n. 6. cum communi, Suar. d. 45. sect. 2. n. 4. Pal. p. 7. n. 7. cum Con. et Spor. n. 82. Hoc tamen intelligendum cum AA. citatis, licère in solo casu necessitatis, scil. si timetur infirmus decessurus, antequam omnes unctiones ab eodem ministro perficiantur, aliàs esset mortale; quia contra usum Ecclesiæ, ut rectè advertit Bon. p. 4. n. 8. cum communi. Certum est autem sufficere unum sacerdotem ad ministrandum hoc sacramentum, ut docet D. Th. et alii comm. ap. Croix n. 2100. et patet ex c. Quæsivit. de verb. sign. ubi : Sacerdos uno præsente clerico, et etiam solus potest infirmum ungere. Græci autem adhibent septem sacerdotes (ut ait Arc. sed Bened. XIII. concessit eis an. 1724. posse ungere unum, si 7 vel 3 haberi non possint)* « Non tamen potest unus inungere aliquem sensum, et alius formam pronuntiare » (*Ut etiam Salm. tr. 7. c. 5. p. 1. n. 6. cum Dic. et communi*), « neque unus unum oculum, et alter alterum. *Vide Dian.* » *p. 9. t. 7. r. 56.* Quòd si sacerdos non possit progredi, sup- » plenda erunt per alium, quæ restant. *Tan. Præp. Merat.* » qui apud *Dian. p. 5. t. 3. r. 87.* notat licère etiam alteri » unctiones ab initio repetere, perinde ac si prior nullam » earum inchoasset. » (*Sed melius : Quando sacerdos inter unctiones deficit, si statim alius eas suppleat, non sunt iterandæ priùs factæ, ut Bon. p. 4. n. 9. cum D. Thom. Poss. Fill. Molf. et S. Carolo Borrom. Act. Mediol. p. 4. Secùs si unctiones ab alio suppleantur post aliquam notabilem moram (putà post quadrantem); tunc enim omnes unctiones sub conditione repeti debent; ita rectè ait Croix, cum Aversa, Merat. et Nugno.*)

725. — Dubit. hìc, an sacerdos incurrat irregularitatem, si ægrotus decedat, dum sacerdos curat cum revolvi ad inungendum? Rectè negant *Bon. p. 4. n. 10. cum Possev. Soto, etc.*, et huic congruit id quod dicunt *Salm. de censur. c. 8. p. 3. n. 33. cum Cornejo, ex cod. Bon. de irreg. d. 7. q. 4. p. 7. n.*

12. *cum Suar. Ugol. et communi*, nempe quòd irregularitas non incurratur nisi per delictum, à quo est immunis qui officium charitatis exercet.

726. — « 10. Etsi in administratione hujus sacramenti servanda sint omnia præscripta in Rituali, Agenda, vel Manuali; » mortale tamen non esse administrare in necessitate sine » superpelliceo, vel stola, docent *Quint. et Leand.* concedidque *Amic.* Et *Dian. p. 8. t. 1. r. 79.* id excusat ab omni » peccato, si infirmus non sit capax alterius sacramenti, et » ista habèri non possint, contra *Suar. Regin. etc.*

Quæritur, an peccet mortaliter sacerdos, ministrando extremam-unctionem sine vestibus præscriptis, nempe superpelliceo, et stola? Si non urgeat necessitas, certum est graviter peccare; dubium est, quando urget necessitas.

Prima sententia affirmat, et hanc tenent *Suar. d. 44. sect. 2. n. 7. Pal. p. 8. n. 11. Spor. n. 120. Elbel n. 46. et Bon. p. 6. n. 9. cum Naldo, et aliis;* quia reverentia sacramenti præferenda est cuilibet utilitati privatæ.

Secunda sententia verò etiam probabilis negat, et hanc tenent *Croix num. 2116. Diana p. 9. t. 6. r. 46. cum Leand. et Escob. n. 220. cum Possev. et Quintanad.* casu quo vestes deessent, et infirmus decederet sine sacramento, quia, licèt sacramentum hoc non sit necessarium, est tamen valde utile; unde non præsumitur Christus, qui illud instituit ad subsidium infirmorum in ultimo agone pugnantium, voluisse eos, ne vestes omittantur, tanto bono privari. *Vide dicta in simili casu de Euchar. n. 241. v. Ministrari.*

727. — « Imò etiam extra necessitatem non esse mortale » 1. Omittere psalmos pœnitentiales, litanias, et cæteras preces, docent *Pal. et Gran.* Dico, *extra*, quia in necessitate » gravi, v. gr. tempore pestis, vel morte imminente, statim » ungendus est sine præmissis orationibus, quæ tamen postea supplendæ sunt si supervivat infirmus. *Bon. d. 7. p. 6. n. 8.*

Hic distinguendum: Omittere orationes in Rituali præscriptas, extra casum necessitatis, sine dubio est mortale, ut rectè dicunt *Tamb. de sacr. l. 6. §. 4. n. 1. Pal. p. 8. n. 15. Elbel n. 46. ac Bonac. p. ult. n. 7.* Dixi *extra necessitatem*, nam si periculum mortis immineat infirmo, jam præscribit Rituale, quòd infirmus *citò ungatur, et deinde* (*si supervivat*)

dicantur orationes prætermissæ. Idem probabiliter dicunt *Salm. tr. 7. c. 5. p. 1. n. 12. cum Palao, Suarez, Dicast., et communi,* si sacerdoti immineat periculum contagii. Omittere autem psalmos pœnitentiales, et litanias, dicunt *Bon. l. c. Pal. p. 8. n. 14. et Escob. n.* 217., non esse peccatum mortale, et *Elbel n.* 46., expressè dicit esse veniale. Sed probabiliùs puto cum *Tamb.* præfatas preces esse tantùm de consilio, dum nullibi habetur de ipsis præceptum. In Rituali de eis sic tantùm dicitur: *Dùm infirmi sacro liniuntur oleo, dicuntur flexis genibus ab adstantibus.*

728. — « 2. Deferre ad ægrum, vel administrare sine lumine. » *Leand.* citans *Possev. Quint. t. 5. s. 13. Barbos. de Offic. paroch.* » c. 22. » (*Ita etiam Dian. p. 9. tr. 6. r. 46. et Escob.* 214. *probabiliter dicunt esse tantùm veniale*). « 3. Si solus sine » ministro administret: imò hoc in necessitate permittunt » *Tol. Sa, etc. Vide Dian. p. 9. tr. 6. r. 56.* » (*Vide dicta n.* 724.) » 4. Si ungat aliter, quàm in formam crucis: *Suar. Bec.* » *Laym. Vide Dian. p. 3. tract. 4. res.* 178. » (*Commune est esse tantùm veniale omittere signum crucis inter ungendum; ita Laym. c. 3. in fine, Suar. d. 40. s. 2. n. 3. Pal. p. 3. n. 2. Bon. p. 2. in fine. Viva art. 1. n. 3. Holzm. n. 12. Salm. tr. 7. c. 2. p. 2. n. 14. et Escob. n. 90. cum Con. et Zambr. Imò Escob. putat nec etiam esse veniale: sed huic non consentio, nisi necessitas urgeat. Hìc etiam advertendum id quod præscribit Rituale, videlicet: Si alius presbyter, vel diaconus habèri possit, qui oleum sanctum deferat, per ipsum deferatur: qui superpelliceo indutus cum oleo sacro occultè delato sequatur sacerdotem Viaticum portantem, et postquam infirmus Viaticum sumpserit, inungatur à sacerdote. Prætereà Laym. et Tamb. ap. Bened. XIV. de Syn. l. 8. c. 6. n. 5. (quibus ipse adhæret) permittunt sacerdoti interrumpere missam ad dandam extremam unctionem, si infirmo nullum aliud sacramentum conferri potest: quia si ille est sufficienter attritus, primam gratiam obtinère potest.*)

729. — « 11. Pastor ratione officii tenetur sub mortali dare » iis qui petunt, nisi justa causa excuset: etiam tempore » pestis, modò possit absque periculo vitæ; cùm eo enim » non tenèri docent *Tann. Dian. p. 5. tr. 3. res.* 93. Si peste » infecti sint confessi, posse sine peccato omitti absolutè, » docet idem *Dian. p. 3. tr. 4. r. 174. et p. 5. tr. 3. res.* 83.

» *et* 93. *et p.* 8. *tr.* 1. *res.* 21. *ex Villal. Tann. Amic. Franc.* » *Lugo, etc. Suar. Fill. Con. Bon. Laym. ll. cc.* » (*Regulariter igitur non tenetur pastor cum periculo vitæ dare hoc sacramentum, nisi infirmus à longo tempore sit confessus, et verisimiliter censeatur esse in mortali; ita communiter Suar. d.* 44. *sect.* 3. *n.* 20. *Conc. p.* 17. *n.* 4. *Pal. p.* 8. *n.* 5. *Holzm. n.* 21. *Spor. n.* 86. *et alii passim. Salm. tr.* 7. *c.* 5. *p.* 2. *n.* 8. *in fin. verò dicunt, nisi parochus certè sciat ægrotum esse in mortali: sed meliùs alii dicunt, nisi probabiliùs id sciat, juxta dicta n.* 624.)

« 12. Sacerdos curatus peccat mortaliter, si petentem ne» gligat inungere, vel differat cum probabili periculo ne sine » unctione moriatur æger, nisi justa causa excuset, quia in » re gravi non præstat id, ad quod tenetur ex justitia. » (*Ita comm. Salm. ibid. n.* 7. *et Viva art.* 2. *n.* 4.) « Alius verò » sacerdos, si, absente parocho, licitè et facilè possit, tene» tur ex charitate, sed sub veniali tantùm. » (*Ita etiam communiter Laym. c.* 7. *n.* 3. *Pal. p.* 8. *n.* 6. *Spor. n.* 85. *cum Mastr. et Salm. ibid. n.* 9. *in fin. cum Diana, contra Aversa, qui putat tenèri sub gravi*). « Nisi tamen ægrotus valde indi» geret; v. g. si alioqui sine omnibus sacramentis esset mori» turus, quòd aliud nullum suscipere posset; tunc enim » quidam graviorem obligationem agnoscere videntur. *Vide* » *Dian. p.* 3. *tr.* 4. *r.* 170. *Laym. l.* 5. *t.* 8. *c.* 7. *n.* 3. » (*Ita pariter cum communi Salm. cit. n.* 9. *contra Hurt. ap. Viva num.* 4.).

730. — « 13. Parocho vesperi timenti, ne noctu vocetur » ad ægrum, non licet retinêre domi sacrum oleum, ut vo» catus possit venire expeditiùs, licèt venialem culpam in eo » tantùm agnoscat *Barbos. de par. c.* 22. *ex Possev.* » (*Ita etiam Escob. n.* 226. *si parochus oleum servet, ut commodiùs illud deferat ad infirmum. Sed probabiliter dicit Croix n.* 2114. *cum Arriaga, et Gob. in hoc non peccare parochum, si crederet noctu se vocandum; et periculum foret, ne vocatus seriò veniret.*) « item *Quintan. tr.* 5. *l.* 10., ubi tamen à mortali » non audet excusare cum, qui semper domi retineret. » (*cum Escob. d. n.* 226.).

« 14. Decens est, ut stuppa comburatur: quia ad singulas » unctiones nova adhibenda est, nisi aliud habeatur in Agenda. » *Laym. loc. cit. Sa.* » (*In Rituali sic habetur: Minister si*

st in Sacris, vel ipse sacerdos post quamlibet unctionem tergat loca inuncta novo globulo bombacis vel rei similis, eaque in vase mundo reponat, et ad Ecclesiam postea deferat, comburat, cineresque projiciat in sacrario).

731. — « Resp. 2. Effectus ejus principalis est, roborare » animam contra tentationes dæmonis in morte. Secundarius » est, 1. delêre reliquias peccatorum, » (*seu partem juxta dispositionem suscipientes*) « 2. Tollere pœnas restantes » (*non verò omnes, ut D. Th. Suppl. qu.* 30. *art.* 1. *Laym. c.* 5. *n.* 3. *Pal. p.* 5. *n.* 9. *et Salm. tr.* 7. *c.* 3. *p.* 1. *n.* 5.) « 3. Aliquando » etiam sanitatem corporis conferre, si expediat. *S. Th. Sylv.* » *Suar. d.* 41. *sect.* 1. » (*Ut in Trid. sess.* 14. *c.* 2. *ubi : Et sanitatem corporis interdùm, ubi saluti animæ expedierit, consequitur*).

Commune est inter DD. per hoc sacramentum remitti peccata tam venialia, quàm mortalia, si hæc infirmus invincibiliter ignoret, habeatque attritionem, quâ auferatur obex peccati, ita *S. Th. Suppl. q.* 30. *art.* 1. ubi ait : *Sed quia hoc robur gratia facit, quæ secum non compatitur peccatum, idcò ex consequenti, si invenit peccatum aliquod, vel mortale vel veniale, quoad culpam tollit ipsum, dummodò non ponatur obex ex parte recipientis; sicut de Eucharistia, et confirmatione suprà dictum est.* Sequuntur S. Doctorem, *Bellarm. de Extr. Unct. c.* 8. *Pal. p.* 5. *n.* 4. *Holzm. n.* 36. *Mazzotta t.* 3. *p.* 221. *Salm. ibid. n.* 2. *cum Suar. Val. Laym. Conînch. Bon. etc. ac Croix n.* 2119. *cum Arcud. et Aversa, contra aliquos.* Idque clarè colligitur ex verbis *D. Jacobi : Et, si in peccatis sit, remittentur ei.* Ac ex Trident. *sess.* 14. *cap.* 2. ubi : *Cujus unctio delicta, si quæ sint adhuc expianda, ac peccati reliquias abstergit.*

Utrùm autem peccata mortalia huic infirmo remittantur per se, vel per accidens?

Prima sententia, quam tenent *Gonet t.* 6. *p.* 479. *Petroc. t.* 4. *p.* 198. *Holzm. l. c. Spor. n.* 104. *Mazz. p.* 221. *et Soto ap. Tourn. Præl. theol. de Extr. Unct. quæst. ult. v. Quær.* 1. dicit remitti per accidens, quia, cùm hoc sit sacramentum vivorum, non potest nisi per accidens mortalia delêre. Et huic sententiæ videtur favêre *D. Th. l. c.* dicendo quòd hoc sacramentum remittat peccata, sicut Eucharistia, et confirmatio, quæ certè per accidens remittunt.

Secunda sententia verò probabilior et communior, quam tenent *Tourn. l. c. Merbes. q. 23. Habert t. 6. p. 525. Salm. tr. 7. c. 3. p. 1. n. 3. cum Suar. Pal. Con. Val. etc.* dicit extremam-unctionem remittere mortalia per se, etsi consequenter. Ratio est, quia licèt hoc sacramentum sit vivorum, tamen ex institutione divina peccata remittit, ut patet ex verbis Apostoli ut suprà; et confirmatur ex *Trid. sess. 14. can. 2.* ubi : *Si quis dixerit sacram infirmorum unctionem non conferre gratiam, nec remittere peccata, nec alleviare infirmos..., anathema sit.* Et improbabiliter, ait *Bellarm. cum D. Th. et aliis communiter*, aliquos nomine *peccatorum* intelligere sola venialia. In hoc autem differunt baptismus, et pœnitentia ab extrema-unctione, quia illa principaliter instituta sunt ad delendum peccatum actuale, vel originale; extrema verò unctio (ut docet *D. Th.*) principaliter est instituta ad tollendas reliquias peccatorum, nempe debilitatem, et ineptitudinem, quæ ex peccato actuali relinquuntur; sed quia, cùm in anima reperitur peccatum, non possunt tolli reliquiæ, nisi priùs tollatur peccatum, ideò ex consequenti hoc sacramentum peccatum aufert.

An autem principalis effectus hujus sacramenti sit remissio peccatorum, saltem venialium? Affirmant *Holzm. n. 36. cum S. Bonav. Scoto, et aliis Scotistis communiter*, item *Navar. Vasq. Sa, et Major. ap. Escob. n. 170.* Sed alii communissimè, et probabiliùs dicunt principalem effectum hujus sacramenti esse, remittere reliquias peccatorum ut suprà, nam aliàs qui non haberet actualia peccata, non esset capax principalis effectùs illius, quod est falsum. Ita *S. Th. l. c.* quem sequuntur *Gonet p. 475. Pal. p. 5. n. 3. cum communi*, ut asserit, *et Escob. num. 178. cum Suar. Soto, Palud. Filliuc. etc.*

732. — « Hujus sacramenti non sunt capaces, 1. Pueri, ante usum rationis; etsi sufficiat ea ætas, qua possunt peccare. *Navar. Suar. l. c.* 2 Perpetuò amentes, aliis verò delirantibus, si antè petiverint, aut petituri fuissent si cogitassent, aut ostenderint signum doloris, dari potest, et debet. *Sylvest. Henr. Laym.* » (*Et sic habetur in Rituali, ubi dicitur : Infirmis autem, qui dùm sanâ mente, et integris sensibus essent, illud petierunt, seu verisimiliter petiissent, seu dederint signa contritionis, etiamsi deinde loquelam ami-*

serint vel amentes effecti sint, vel delirent aut non sentiant, nihilominùs præbeatur. Amentes autem benè ungi possunt, si habent lucidum intervallum, ut D. Th. q. 32. a. 9. In dubio autem, an æger habuerit unquam usum rationis, etiam ungendus est (intellige sub conditione) *ut rectè ait Croix num. 2111. cum Rayn. Dian. Avers. etc. Et sic dicendum de ebriis deficientibus, nisi constet eos esse in mortali, ut Croix n. 2110. cum Gob. et Lohn. ex Rituali, ubi : Impœnitentibus, et qui in manifesto peccato mortali moriuntur, et excommunicatis penitùs* (sacramentum) *denegetur. Possunt etiam ungi* (*ait Croix d. n. 2110. cum Con. Tamb. et Lohn.*) *vulnerati in rixa, quia præsumuntur se conteri in illo extremo statu. Tempore autem interdicti vetitum est ministrari hoc sacramentum, ex c. Quod in te, de pœn. et remiss.*) « Et si tales unctioni resi-
» stant, ligandos esse, vel fortiter tenendos, ait *Tamb. ap. Dian.*
» *p. 5. tr. 3. res. 84.* qui cum *Barbos. de Offic. paroch. c. 22.*
» dicit esse necessarium, quando phreneticus non potest aliud
» sacramentum suscipere. » (*Et huic congruit id, quod addit Rit., dicens : Si infirmus, dùm phrenesi aut amentiâ laborat, verisimiliter posset quidquam facere contra reverentiam sacramenti, non inungatur, nisi periculum tollatur omninò*).

« 3. Muti, surdi, et cæci à nativitate sunt capaces, atque
» adeò debent inungi prope organa sensuum, quibus carent :
» etsi exteriùs per illa non peccarint, potuerunt tamen pec-
» care per interiores potentias, quibus illa respondent. *Possev.*
» *Nald. Præpos. Dian. p. 5. t. 6. r. 11.* » (*Ita etiam S. Th. qu. 32. art. 7. et Salmant. tr. 7. c. 2. p. 3. n. 23. et 24. cum communi* (*contra Croix n. 1875. cum Gob. etc.*) *et idem docuit S. Carolus Borromæus Act. Med. p. 4.*)

735. — « 4. Non suscipere hoc sacramentum, per se loquendo,
» seclusoque scandalo et contemptu, non est peccatum mor-
» tale. Ita *Suar. Laym. Tan. Escob. etc.* (multò minùs pec-
» cant mortaliter domestici, si id non procurent). Venialc
» tamen esse docent *Con. d. 19. dub. 10. contra Nugnum.*
» *Vide Dian. p. 5. t. 4. r. 170. et p. 8. t. 1. r. 58. et p. 5. t. 5.*
» *r. 97.*, ubi notat ex *Tann.* non censêri contemnere, qui
» scienS prudens omittit tempore apto, et oblatâ commodi-
» tate. Contrarium tamen vult *Tol.* præsertim, si probabi-
» liter deinceps non sit futura commoditas.

Quæritur, an sit obligatio sub gravi suscipiendi hoc sacramentum?

Prima sententia affirmat, et hanc tenent *Conc. p.* 20. *n.* 7. *Merbes. p.* 260. *qu.* 10. *Habert t.* 6. *p.* 541. *Ronc. p.* 122. *n.* 7. item *S. Bonav. et P. Soto apud Escob. n.* 55. Diversâ tamen hi AA. ratione utuntur; *Ronc.* quia videtur talis infirmus graviter delinquere contra charitatem suî ipsius. Alii verò, quia verba Apostoli: *Inducat presbyteros*, præceptum inducunt.

Secunda sententia verò communis (ut fatetur ipse *Merbesius*) et satis probabilis negat, eamque tenent *Suar. dist.* 42. *sect.* 1. *n.* 2. *Nav. c.* 22. *n.* 16. *Bon. part.* 5. *n.* 10. *Holzm. n.* 51. *Viva art.* 2. *n.* 4. *Croix n.* 2115. *Spor. n.* 106. *Elbel n.* 51. *Pal. part.* 8. *n.* 1. *cum Palud. Cov. et Dom. Soto, Escob. n.* 56. *cum Caj. Sylvest. Vict. Arm. et Gabr. ac Salm. tr.* 7. *c.* 4. *p.* 2. *n.* 10. *cum Gon. Sa, Val. et Henr.*; item *Estius, Sylvius, et Sambov. ap. Habert l. c. ex D. Th. in* 4. *dist.* 23. *q.* 1. *art.* 1. *q.* 3. *ad* 1. ubi ait, Sacramenta tam confirmationis, quàm extremæ-unctionis, *non esse de necessitate salutis.* Ratio, quia talis obligatio non habetur neque ex vi institutionis hujus sacramenti, cùm non sit necessarium ad salutem, sed tantùm utile, et ad melius esse; neque ex præcepto divino, cùm communiter theologi verba Apostoli non interpretentur de præcepto, sed de consilio. Unde, cùm hoc sacramentum sit tantùm ad majorem utilitatem institutum, non videtur charitas erga seipsum ad illud obligare sub gravi; charitas enim non obligat sub gravi præcepto ad id quod melius est. Hoc tamen non obstante, prima sententia etiam probabilis, et omninò suadenda mihi apparet, non tam ratione præcepti, quia de eo saltem non constat, quàm ratione charitatis erga seipsum; nam licèt moribundus possit his præsidiis se roborare; tamen in tali statu constitutus, ex una parte cum magna difficultate ad bonos actus se valet excitare, cùm ob mentis oppressionem vires propriæ tunc sint debiliores; et ex altera vehementiores sunt (ut ait Tridentinum) dæmonis insidiæ; unde ingenti periculo se exponere videtur tentationibus succumbendi, qui negligit se munire hoc sacramento à Christo Domino instituto, tanquam firmissimo præsidio in tanto conflictu.

Omnes tamen conveniunt, quòd per accidens posset infir-

mus peccare mortaliter, omittendo suscipere hoc sacramentum, scilicet primò, si omitteret habens conscientiam peccati mortalis, et non posset aliud sacramentum recipere; ita communiter *Palaus p. 8. n. 3. et Salm. tr. 7. c. 4. p. 2. n. 15. cum Suar. Aversa, et aliis passim;* sed benè ajunt *Suar. et Palaus*, hunc casum vix accidere posse. Secundò, si omittendo, scandalum daret, putà si ratione circumstantiarum inducerentur alii ad suspicandum quòd ipse sit hæreticus, vel ad nihili faciendum hoc sacramentum; ita *Salm. ibid. n. 12. Holzm. n. 31. et Pal. n. 3. cum Suar. Sa, Con. Laym. Bon. et communi.* Tertiò ratione contemptûs, ut communiter DD. præfati, et patet ex Trident. *sess. 14. cap. 3. in fine*, ubi: *Nec verò tanti sacramenti contemptus absque ingenti scelere... esse potest.* Utrùm autem qui sciens et volens negligit hoc sacramentum suscipere, dicatur contemnere? Affirmant *Merbesius, et alii.* Sed negant communiùs et probabiliùs *Suarez n. 6. Salm. tr. 7. c. 4. p. 2. n. 11. Pal. n. 3. cum Sa, etc.*, quia is tantùm dicitur contemnere, qui illud negligit, quia parvi facit; non verò qui non vult suscipere ob aliquam repugnantiam, vel quia putat non esse in præcepto. Et huic congruit id quod dixit *Martinus V.* in bulla Constantiæ edita (ut refert *Merbes. d. q. 10.*) ubi: *Hoc sacramentum* (nempe extremæ-unctionis) *neque negligi sine culpa, neque contemni posse sine peccato mortali.* Unde videtur Pontifex satis expressisse, quòd contemptus hujus sacramenti gravem quidem importet culpam, negligentia verò non plùs quàm levem. *Vide dicta de Sacram. Confirm. n. 182.* quæ huic sacramento etiam congruunt.

CAPUT II.

DE SACRAMENTO ORDINIS.

DUBIUM I.

Quid sit ordo, quotuplex, et quæ ejus materia?

734 *Quid est sacramentum ordinis, et quot sunt ordines? Et an prima tonsura sit ordo?*

735 *Quid sit ordinatio, et quid ordo? Et quinam sint effectus ordinis? Definitio cujusvis ordinis.*

736 *An singuli septem ordines sint sacramenta?*
737 *Sententia Auctoris.*
738 *An Episcopatus sit ordo distinctus à sacerdotio?*
739 *Quæ sit materia* remota, *et quæ* proxima *hujus sacramenti?*
740 *Dub. 1. An materia et forma ordinis sint à Christo in specie determinatæ?* (Remissivè *ad n. 12. de Sacram.*)
741 *Dub. 2 An validè ordinetur Latinus per materiam Græcis assignatam?*
742 *Dub. 3. An requiratur contactus instrumentorum?*
743 *Dub. 4. An contactus physicus.*
744 *An ab eodem Episcopo debeat dici forma, et tradi materia? Et an ab eodem, qui confert ordines, debeat missa celebrari?*
745 *De materia cujusque ordinis. An materia acolythatûs sit traditio urceolorum, vel candelabri?*
746 *Qu. I. Quæ sit materia, et forma subdiaconatûs? Dub. 1. An sit calix cum patena, vel liber Epistolarum?*
747 *Dub. 2. An calix et patena debeant esse consecrata? Et an peccet graviter subdiaconus ministrando in mortali?* Remissivè *ad num. 38.*
748 *Qu. II. Quæ sit materia et forma diaconatûs?*
749 *Qu. III. Quæ sit materia et forma præsbyteratûs?*
750 *Dub. 1. An requiratur ad valorem traditio utriusque speciei, nempe vini, et hostiæ?*
751 *Dub. 2. An validè ordinetur qui tangit hostiam, et non patenam?*
752 *Dub. 3. An qui tangit calicem et patenam, sed non hostiam?*
753 *Dub. 4. An qui tangit solùm calicem, sed non patenam?*
754 *Clericus exercens munus ordinis majoris, quem non habet, incurrit irregularitatem Quid si sit Laicus?* (Remiss. *ad n. 116.*)
755 *De ordinatione Episcoporum. Et an ad valorem requiratur trium Episcoporum assistentia?*
756 *An Episcopus possit conferre primam tonsuram extra suam diœcesim?*
757 *Quid agendum in dubio, an ordo sit collatus?*
758 *Quomodo supplendi sunt defectus in ordinatione commissi?*
759 *Et an supplendi tempore statuto ad ordinationes?*
760 *Quinam Episcopus possit ordinare?*
761 *Quis sit minister ordinis?*
762 *Quæst. 1. An possit esse minister quivis sacerdos ex concessione Papæ? An etiam ad conferendum presbyteratum? Et an ad conferendum diaconatum, et subdiaconatum?*
763 *Qu. 2. An Abbates possint conferre tonsuram et ordines minores, aut litteras dimissorias concedere subditis suis non religiosis?*

764 *Dub. 1. An possint ordines conferre suis novitiis.*
765 *Et an novitii debeant ordinari ab Episcopo loci novitiatûs, etc.*
766 *Dub. 2. An abbates ordinantes non subditos, validè ordinent?*
767 *An conferens ordines minores in mortali, graviter peccet?*
768 *A quo Episcopo ordinari debeant Regulares?*
769 *Ordinatio sæcularium fieri debet à proprio Episc., aliàs, etc.*
770 *Plura notanda ex bulla* Speculatores.
771 *Quid, si quis in una diœcesi habeat originem, in alia domicilium, et in alia beneficium?*
772 *Quid, si quis casu alicubi nascatur?*
773 *Quid, si quis habeat diversa domicilia?*
774 *Quando quis possit ordinari ab Episcopo beneficii?*
775 *Dub. 1. An Episcopus beneficii possit dispensare in interstitiis.*
776 *Dub. 2. An licitè Episcopus ordinet eum, cui confert beneficium, ut possit eum ordinare?*
777 *Quid, si quis in diversis diœcesibus beneficia habeat? Et an studiosi contrahant domicilium?*
778 *Quid requiratur, ut quis ordinetur ratione domicilii?*
779 *An Barones eorumque filii gaudeant domicilio feudorum? An officiales domicilio loci, ubi degunt?*
780 *Quomodo possit quis ordinari* ratione familiaritatis? *Et an hoc titulo possint ordinari famuli famulorum?*

754. — « Resp. 1. Ordo est sacramentum, quo traditur » potestas circa Eucharistiam ritè administrandam. Ordines » universim sunt septem : Ostiariatus, lectoratus, exorci- » status, acolythatus, subdiaconatus, diaconatus, et sacer- » dotium. Quod rursùs est duplex, minus et majus, sive » Episcopatus. Unde quidam octo numerant. Prima verò » tonsura non est ordo, nisi latè, sed tantùm dispositio ad » Ordines, per quam quis fit clericus, et capax beneficii » ecclesiastici, ac privilegiorum clericalium. » (*Ità S. Th. Suppl. quæst. 40. art. 2. Bonac. qu. un. p. 1. Pal. p. 2. n. 2. Holz. n. 48. cum Scoto, et Theologis communiter. Salm. de ord. tr. 8. c. 1. dub. 2. num. 26. cum Soto, Trull. Nugno, etc. et Barb. de Pot. Ep. alleg. 2. n. 18. cum Vasq. Fill. Reg. et aliis* (*contra Cov. Fagn. et alios Canonistas*). *Ratio, quia Trid. sess. 23. c. 2. loquens de tonsura, ait : Ut qui jam tonsura insigniti essent per minores ad majores ascenderent. Ergò tonsuram inter ordines non enumerat. Præterea concilium sess. 23. c. 17. testatur hos solos ordines ab initio fuisse in Ecclesia, nempe à diaconatu ad ostiariatum*). « Ex iis tres

» posteriores dicuntur majores sive sacri, ob annexum votum » solemne castitatis (etsi ordinatus per gravem metum, vel » nimiis blanditiis, et importunitate parentum probabiliter » eo non tenetur, nisi spontè ratificaverit. *Sanch. disp.* 29. » *Az. Fill. l.* 10. *c.* 4. *q.* 3. *Con. n.* 158. *Bon. de matr. qu.* 3. » *p.* 9.). Reliqui minores, quos cum *Vasquez* alii sacra- » mentum esse negant, alii cum *Bell. Coninc. Fill. etc.* » communiùs et probabiliùs affirmant. Et quidem unum, » vel perfectione ac fine, vel unitate attributionis. *Vide Fill.* » *tr.* 9. *d.* 1. *Bonac. d.* 8. *q.* 1.

Quòd ordo sit sacramentum, definîtum habetur in *Conc. Trid. sess.* 23. *can.* 3. ubi : *Si quis dixerit ordinem, sive sacram ordinationem, non esse verè et propriè sacramentum à Christo Domino institutum... anathema sit.*

735. — Quær. quid sit ordinatio, et quid ordo? *ordinatio* est actio illa, per quam sacra potestas tribuitur : *Ordo* autem meliùs definitur cum *S. Th. : Est signaculum quoddam Ecclesiæ, quo spiritualis potestas traditur ordinato* (addunt- que communiter DD.) *in ordine ad Eucharistiam.* Ordinatio autem est sacramentum ; ordo verò effectus sacramenti.

Dicitur autem *ordo* ab effectu quem causat; ordo enim constituit ministros, qui duplicem peculiarem potestatem habent, unam *ordinis* erga corpus Christi reale, et mysticum simul, nempe conficiendi Eucharistiam, et absolvendi pec- cata ; alteram *jurisdictionis* erga corpus Christi mysticum tantùm.

Additur rectè *in ordine ad Eucharistiam*, quia omnia alia ministeria non ad aliud communicantur, quàm ad disponen- dos fideles, ut Eucharistiam dignè recipiant. *Salm. de Sacram. Ord. c.* 1. *p.* 1. *n.* 8. *in fin.*

Patet autem ordinem esse verè et propriè sacramentum, quia habentur in eo tria illa, quæ sacramenta constituunt: nempe 1. Signum externum, ex *Act.* 6. *Et orantes impo- suerunt eis manus.* 2. Promissio gratiæ ad ministerium, dùm habetur 1. *Tim.* 4. *Noli negligere gratiam, quæ data est tibi cum impositione manuum presbyterii.* 3. Habetur institutio Christi Domini *ex eodem Apost. ad Ephes.* 4. *Ipse dedit quos- dam... Apostolos... alios autem pastores, et doctores... in opus ministerii.* Et ex *Lucæ* 22. *Hoc facite in meam commemora- tionem.* Ubi licèt tantùm sacerdotium fuerit ordinatum, in

ipso tamen eminenter contenta fuit ordinatio aliorum ministrorum, qui sacerdotibus inserviunt.

Effectus hujus sacramenti sunt 1. Gratia sanctificans. 2. Gratia sacramentalis ad ministerium ritè exercendum. 3. Impressio characteris.

De fide est in Ecclesia plures ordines esse; ex *Trid. sess. 23. can. 2. Si quis dixerit, præter sacerdotium, non esse in Ecclesia catholica alios ordines, et majores, et minores, per quos velut per gradus quosdam in sacerdotium tendatur, anathema sit.*

Singuli autem ordines sic definiuntur: et I. Ostiariatus est *ordo, quo confertur alicui specialis potestas aperiendi et claudendi januam Ecclesiæ ac admittendi dignos excludendique indignos.* II. Lectoratus est *ordo, quo confertur alicui specialis potestas legendi psalmos, et lectiones ex pulpito in Ecclesia, ac populum catechizandi seu instruendi in rebus fidei.* III. Exorcistatus est *ordo, quo alicui confertur specialis potestas ejiciendi dæmonia.* IV. Acolythatus est *ordo, quo confertur alicui specialis potestas in missa solemni subdiacono inserviendi, accendendo cereos, præparando et porrigendo illi ampullas vini et aquæ.* V. Subdiaconatus est *ordo, quo confertur alicui specialis potestas in missa solemni inserviendi diacono, et solemniter canendi Epistolam.* VI. Diaconatus est *ordo, quo confertur alicui specialis potestas in missa solemni immediatè assistendi presbytero, et solemniter canendi Evangelium.* VII. Presbyteratus, sive sacerdotium est *ordo, quo confertur alicui specialis potestas consecrandi corpus, et sanguinem Christi, absolvendi quoque à peccatis, et pascendi subditos opere ac doctrinâ.* VIII. Episcopatus est *ordo, quo confertur alicui specialis potestas confirmandi fideles, et ordinandi ministros sacramentorum* (tò *ministros* sumendo latiùs, id est non solùm pro iis qui sacramenta conficiunt, sed etiam pro iis, qui conficientibus ex officio ministrant), *nec non consecrandi res ad divinum cultum pertinentes.* Prima autem tonsura est *ritus solemnis ecclesiasticus, consistens in levi detonsione capillorum cum certis verbis, per ministrum idoneum celebratus, ex institutione Ecclesiæ significans, masculum baptizatum à statu laicali in sortem Domini, et statum clericalem transferri.*

736. — Quæstio autem celebris est, an singuli septem ordines sint sacramenta? Adsunt quatuor sententiæ:

I. *sententia* universè affirmat, et hanc docet *D. Th. 3. p. qu. 37. art. 2. ad 1. et art. 3.* quem sequuntur *Sanch. Cons. l. 7. c. 1. dub. 7. et 8. Bon. p. 1. n. 2. Bellarm. de Ord. c. 8. Gonet d. 2. art. 1. et Salm. de Ord. c. 1. dub. 1. n. 14. cum Gabr. Gran. Lez. et aliis pluribus.*

II. *sententia* dicit solùm sacerdotium esse sacramentum, et sic tenent *Durand. Cajet.* et probabilem putant *Solus, et Victor. ap. Salm. ibid. n. 13.*

III. *sententia* verò dicit, esse sacramenta tantùm tres ordines majores; ita *Nav. c. 22. n. 18. et Sotus, ac Vasq. ap. Salm. cit. n. 13. in med.* atque probabilem putat *Sanch. de matr. l. 7. d. 31. n. 27.*

IV. *sententia* demùm dicit solùm presbyteratum, et diaconatum esse sacramenta, et hanc tenent *Tournely Præl. theol. de ord. quæst. 6. art. 2, 3 et 4. Cabassut. T. J. l. 3. c. 16. n. 3. et Habert t. 7. p. 166. r. 3. cum Gratian. Mag. sent. et Estio*, ac probabilem vocant *Salm. de Ord. c. 4. p. 2. n. 42. cum Soto.*

737. — Circa has sententias meum proferam judicium.

Sententia I. est probabilis. Ratio quia *Eugenius IV.* in decreto ad Armenos (quod affert *Croix l. 6. p. 2. n. 2128.*) dicit materiam sacramenti ordinis esse illud, per cujus traditionem confertur ordo; et deinde explicat calicem cum vino, et patenam cum hostia esse materiam presbyteratûs, librum Evangeliorum diaconatûs, calicem vacuum cum patena vacua subdiaconatûs, et res alias assignatas aliorum quatuor ordinum. Quo decreto cùm prædictus Pontifex declaret, omnes ordines ultra sacros habêre propriam materiam pro sacramento, consequenter declarat omnes alios ordines esse sacramenta. Nec obstat quòd minister ordinationis sit solus Episcopus, ut dicitur in *Trid. sess. 23. c. 4. et 7.* Nam respondetur, quòd hoc intelligatur de ministro ordinario, non autem extraordinario, quem Papa benè potest deputare ad hujusmodi ordines conferendos, ut dicunt *Salm. ibid. p. 1. n. 17. et 19. cum Soto, Sanch. Pal. et aliis communiter ex D. Th.*, qui id expressè docet *Suppl. q. 38. art. 1. ad 3.* Et de facto habetur ex cod. Trid. *sess. 23. c. 10.*, quòd abbates possint ordines minores conferre; vide dicenda *n. 763.*

Sententia II. quæ dicit solùm sacerdotium esse sacramentum, non est mihi et aliis communissimè satis probabilis ex iis, quæ mox dicam, loquendo de quarta sententia.

Sententia III. pariter ac prima est probabilis. Sed mihi probabilior est

Sententia IV. quæ docet tantùm sacerdotium et diaconatum esse sacramentum, non verò alios ordines.

Prima pars, quòd non solùm sacerdotium, sed etiam diaconatus sit sacramentum, probatur, quia in ordinatione diaconatûs concurrunt tria, ut diximus, sufficientia ad sacramentum, nempe 1. Signum sensibile, scilicet impositio manuum. 2. Institutio divina, nam *Conc. Trid.* definivit: *Si quis dixerit in Ecclesia catholica non esse hierarchiam divinâ ordinatione institutam, quæ constat ex Episcopis, presbyteris et ministris, anathema sit.* Per tò *ministris* saltem diaconi intelligendi sunt divina ordinatione instituti. 3. Concurrit promissio gratiæ, quam significant verba Episcopi: *Accipe Spiritum sanctum ad robur, etc.* Quæ verba habent rationem formæ, et verè producunt gratiam, ut scripsit *Anastasius* Papa II. *in Epist. ad Anast. Imper. c. 7. ap. Cabassut. l. c.* utque clarè infertur ex Tridentino *sess. 23. can. 4.* ubi habetur: *Si quis dixerit per sacram ordinationem non dari Spiritum sanctum, ac proinde frustrà dicere Episcopos: Accipe Spiritum sanctum... anathema sit.* Ergo cùm in ordinatione diaconatûs jam dicat Episcopus, *accipe Spiritum sanctum, etc.*, verè Spiritus sanctus datur, et per consequens verum confertur sacramentum.

Secunda autem pars, nempe quòd alii ordines minores, et subdiaconatus non sint sacramenta, probatur, quia pro his deest materia et forma sacramenti ordinis; deest quidem materia, quia deest impositio manuum, quæ est sola materia hujus sacramenti, juxta probabiliorem sententiam, quam tenuimus *de Sacram. in gen. n. 12.*, et fusiùs probabimus hìc *n. 749. Qu. III.* Deest etiam forma sacramenti; in horum enim ordinum collatione nulla adest forma quæ exprimat productionem gratiæ, sed tantùm fit mentio potestatis quæ traditur. Nec obstat dicere, quòd nullus ex septem ordinibus iterari possit; ergò in singulis imprimitur character, quod imprimi non potest, nisi per sacramentum. Nam respondetur, nec consecrationes Ecclesiarum iterantur, neque

deò characterem imprimunt, nec sunt sacramenta. Nec obstat, quòd Clemens *l.* 8. *Constit. c.* 21., dicat in ordinatione subdiaconorum hanc fieri orationem : *Tribue eis, Domine, Spiritum sanctum, ut dignè vasa Domini attrectare valeant.* Nam respondet *Tourn.* quòd idem *Clemens* antea retulisset, eamdem dici orationem super diaconissis, quæ certè sacramentum ordinis suscipere non poterant. Sed hodie hæc oratio neque dicitur.

738. — Quæritur deinde. An Episcopatus sit ordo distinctus à presbyteratu. Negant *S. Thom. S. Bonav. et alii ;* qui dicunt esse extensionem ordinis presbyteratûs. Sed communiùs affirmant *Bellarm. Tourn. de ordin. quæst.* 6. *art.* 1. *concl.* 1. *Habert*, *Val. Aversa*, *etc.*, tùm quia in ipso traditur distinctus character, et specialis potestas ad Eucharistiam, nempe constituendi hujus sacramenti ministros ; tùm quia ordo Episcopatûs, confertur per manuum impositionem et per formam *Accipe Spiritum sanctum, etc.* Nec valet dicere, quòd, si Episcopatus esset distinctus ordo, posset Episcopus validè saltem ordinare, licèt non esset sacerdos ; nam respondetur, quòd hoc ordinatione divinâ requiratur, sicut requiritur, ut sit baptizatus qui vult confirmari, aut ordinari.

739. — « Resp. 2. Materia *remota* ordinum est aliquod in» strumentum traditum ordinandis in signum potestatis spi» ritualis ; *proxima* est ejusdem traditio, et acceptio, cujus » contactum physicum, et immediatum, etsi non esse essen» tialem aliqui probabiliter docent cum *Sa*, *Henr. Reg.* » *Laym. Dian. t.* 4. *de sacram. n.* 185., *et aliis*, quos ci» tat : contrarium tamen communius est, ac tutius, ut alterâ » saltem manu tangatur ; imò ex præcepto ad scrupulum vi» tandum, utrâque manu ; et quidem omnia, v. gr. calix » cum patena, hæc cum hostia, ut docet *Fill.* idque simul » cum prolatione verborum Episcopi. *Vide Laym. l.* 5. *t.* 9. » *c.* 5. *Bonac. d.* 8. *p.* 1. *punct.* 5. *Dian. p.* 8. *t.* 1. *r.* 40. » *et* 42.

740.— Dubitatur hìc 1. An materia et forma sacramenti ordinis fuerint à Christo Domino in specie determinatæ? *Vide dicta de Sacram. in gen. n.* 12. ubi diximus probabilius esse, omnes materias sacramentorum, et quoad substantiam etiam formas fuisse à Christo in specie determinatas, cum *Juenin. Petrocor. Habert*,

Concina, *Merbes. Contin. Tourn. de sacr. in gen. cap.* 2. *art.* 2. *punct.* 2. *et aliis pluribus ex D. Thoma.*

741. — Dubitatur 2. An validè ordinaretur Latinus per materiam Græcis assignatam, nempe per solam manuum impositionem, et è converso? Affirmant *Suar. Vasq. Dic. Escob. apud Croix l.* 6. *p.* 1 *n.* 16. *v. Inst.*, quia, cùm Ecclesia sit una, uniformia quoque debent esse sacramenta. Negat verò ipse *Croix cum Arriaga*, *et aliis*, quia ex determinatione Ecclesiæ materia Græcis assignata non habet vim significandi id quod significat materia assignata Latinis. Utraque est probabilis, sed prima est probabilior juxta nostram sententiam allatam *eod. n.* 12. *de Sacram. in genere*, ubi diximus, solam manuum impositionem, quæ communis est tam Græcis quàm Latinis, esse materiam essentialem sacramenti ordinis; traditionem autem instrumentorum esse tantùm materiam integralem. Si autem Latinus ordinetur formâ græcè prolatâ, vel è converso, proeul dubio valida est ordinatio, ut rectè et communiter dicunt *Lugo d.* 2. *n.* 107. *Con. q.* 68. *et Croix n.* 50. *cum Suar. Cajet. et Dicast.*

742. — Dubit. 3. An attentâ probabili sententiâ eorum, qui dicunt ad valorem ordinationis requiri traditionem instrumentorum, omninò etiam requiratur illorum contactus ex parte suscipientis?

Prima sententia negat, et hanc tenent *Laym. c.* 5. *n.* 4. *Nav. Man. c.* 22. *n.* 17. *Cajet. in Summa v. Ordinantium*, *Dian. part.* 3. *tr.* 4. *r.* 185. item *Alb. Mag. Arm. Vict. Henriq. et Vasq. apud Pal. p.* 4. *n.* 21. Ratio, quia ad potestates et dominia rerum concedenda sufficit, ut minister, aut dominus tradat, et alter præsens ea acceptet sine contactu rei traditæ?

Secunda sententia verò affirmat, et hanc tenent *D. Th. Suppl. q.* 34. *ar.* 5. *ad* 3. *Sanch. Cons. l.* 7. *cap.* 1 *dub.* 2. *Bonac. p.* 3. *n.* 11 *et Pal. n.* 22. *cum Val. Sa*, *et Con.* Ratio, quia Christus sic instituit conferri ordinem, prout suadent praxis Ecclesiæ, et formæ verba, quæ (ut ait *D. Th.*) *videntur ostendere quòd tactus materiæ sit de essentia sacramenti.* Et hæc sententia cùm sit satis probabilis, omninò in praxi sequenda est, saltem in ordine presbyteratûs et diaconatûs; nam quoad alios ordines, probabile est non esse sacramenta, ut diximus *n.* 737.

743. Dubit. 4. An ad valorem ordinationis requiratur contactus physicus instrumentorum? Negant alii, quorum sententiam meritò putant probabilem *Salm. de ord. c. 2. p. 1. dub. unic. n. 12. et Ronc. p. 125. qu. 5. r. 3.* Ratio, quia humano modo loquendo, hoc ipso quòd aliquis rem alteri offerat, et alter significet aliquo sensibili signo acceptare illam, jam censetur acceptare, esto non tangat. Affirmant verò cum sententia communiori *Bonac. Ronc. lt. cc. Viva q. 7. Elbel n. 18. Mazzotta t. 3. p. 228. et Salm. ibid. n. 14. cum Sota, Aversa, et Trull. ac Escob. n. 184. cum Gran. Marchin. etc.* Ratio, quia sicut in baptismo, confirmatione, et extrema unctione requiritur, ut suscipiens physicè contingat materiam, ita in ordinatione; tùm quia talis est usus Ecclesiæ, unde præsumitur sic Christus instituisse. Dices: Parvuli non possunt tangere materiam, saltem tactu voluntario, et tamen, si ordinentur, validè ordinantur, ut dicemus *n.* 782. Sed respondetur, quòd parvuli nec etiam contactum moralem possint adhibêre, unde rectè dicunt *Salm.* quòd ipsi tantùm valide ordinentur, in quantum ordinatio ipsis est voluntaria voluntate Ecclesiæ, sicut eisdem est ablutio in baptismo. Et cùm hæc sententia sit etiam probabilis, rectè dicunt DD. præfati, omninò in praxi tenendam. Meritò autem dicit *Escob. n. 184.*, sufficere quoad valorem, quòd materia unâ manu tangatur. Et pariter meritò cum communi censent idem *Escob. loc. cit. ac Pal. p. 4. n. 20. Croix n. 2157. cum Gob. et Salm. ibid. n. 19. cum Vasq. Con. Bon. et Aversa*, sufficere tactum mediatum, nempe si contingatur calix, patena, aut liber medio aliquo velo, vel chirotheca; qui enim sic tangit, in omnium sensu verè tangere dicitur.

744. Notandum autem hìc I. quòd in ordinibus sacris conferendis requiratur, ut ab eodem Episcopo, qui formam profert, materia tradatur: quia, cùm talis sit usus Ecclesiæ, sic censetur Christus instituisse, ita *D. Thom. Suppl. q. 38. art. 1. ad 2. Sanch. Cons. l. 7. c. 3. dub. 5. et Salm. ibid. n. 22.* Secùs verò esse docet *D. Th. cum aliis cit.* in collatione ordinum minorum. Notandum II. quòd si conferantur ordines ab Episcopo, alio tamen celebrante missam pro ipso, valida erit ordinatio, sed illicita, prout declaravit S. C. Gen. habita an. 1715. coram *Clemente XI.* et confirmavit *Innocentius XIII.*

in congreg. habita die 5 Februar. an. 1722. Ita refert *N. P. Bened. de Syn. l. 8. c. 11. n. 7.*

745. — « Resp. 3. Ostiarius ordinatur traditione clavium » Ecclesiæ, lector libri lectionum, exorcista libri exorcismo- » rum, acolythus ampullarum vacuarum, vel saltem unius, et » candelabri cum cereo extincto, quia ejus est præparare » lumen, vinum, et aquam ad missam. » (*An autem materia acolythatûs sit traditio urceolorum, vel candelabri? Resp. esse utrumque cum S. Thom. Salm. de ord. c. 3. p. 2. n. 17. etc. contra alios. Character verò, juxta sententiam affirmantium omnes ordines esse sacramenta, probabiliùs imprimitur in porrectione urceolorum, prout proximiùs ad sacrificium deservientium, ut Sanch. et Bon. cum Salm. ibid. in fin.*) « Subdiaconus traditione calicis vacui cum vacua patena su- » perposita, quia illius est hæc ad missam præparare : dia- » conus impositione manûs, et traditione libri Evangeliorum, » quia ejus est » (*ministrare ad altare, ut habetur in Pontificali*) « catechizare, cantare Evangelium, et cum facultate pa- » rochi prædicare, baptizare, Eucharistiam dare : » (*In necessitate tamen, juxta dicta n. 116. v. Certum, et n. 257. Qu. 1.*) « Sacerdos traditione calicis cum vino, et patenæ cum » pane, additâ formâ, quâ datur potestas sacrificandi, deinde » impositione manûs, additâ aliâ formâ, quâ datur potestas » remittendi aliis peccata. *Vide Fill. t. 9. c. 2. Reg. Bon.* » *Dian. p. 3. t. 4. r. 186. 187. et p. 8. l. c.*

746. — Quær. 1. Quænam autem sit materia, et forma subdiaconatûs? Apud Græcos est manuum impositio; apud Latinos dubitatur 1. an sit calix cum patena, vel liber Epistolarum? Alii dicunt, materiam proximam esse solam traditionem calicis vacui cum patena, ex *Conc. Carth. 4. c. 3.* et *Florent. sess. ult.* §. 6. cum sua forma : *Videte cujus ministerium vobis traditur, ita vos admoneo, ut ita vos exhibeatis, quòd Deo placére possitis.* Alii verò dicunt materiam pariter essentialem esse traditionem libri Epistolarum, ut dicunt *Esc. l. 23. n. 170. et Fill. Dic. Avers. Med. Tann. etc. apud Croix n. 2149.* Ratio istorum, quia adhuc speciale munus est subdiaconi solemniter Epistolas legere. Negant hoc tamen *Habert, et Salm. de ord. c. 3. p. 3. n. 19. cum D. Th. Mag. Sent. Vasq. Gon. Val. Bon. et Pal.* qui dicit primam sententiam esse certam. Ratio, quia nullo judicio deprehenditur Ecclesiam

instituisse ritum illum, ut materiam necessariam hujus ordinis: jam enim dicunt, per traditionem calicis, et patenæ sufficienter significari ministerium præcipuum subdiaconi, nimirùm ministrandi diacono panem, et vinum oblatum, ut sacerdoti tradat. His tamen non obstantibus, censeo cum *Croix n.* 2149. in praxi sententiam, nempe quòd tam traditio calicis, quàm traditio libri Epistolarum sit materia proxima subdiaconatûs, sequendam esse utpote non improbabilem.

747. — Dubitatur 2. an calix, et patena in ordinatione subdiaconatûs debeant esse consecrata? Nulli dubium ex necessitate præcepti, sed negant *Dian. Bon. Henr.* ex necessitate sacramenti ad valorem; sed affirmandum cum *Pal. Dicast. Sylv. et Salm. ibid. n.* 22. quia ministerium subdiaconi totum est circa vasa; et ideò debent esse propriè ecclesiastica, sive sacra, ad differentiam sacerdotis initiandi, cujus ministerium, cùm non sit circa vasa, non requiritur ut vasa sint consecrata, prout tenent *Salm. ibid. in med. cum Dicast.* Et hoc *Tamb.* c. 3. §. 2. dicit esse moraliter certum. Sed huic pariter contradicit *Croix n.* 2150. *cum Pal. Dicast. Sylvest*, quorum sententia in praxi etiam sequenda videtur.

Ex dictis sequitur, munus subdiaconi esse tradere diacono calicem, et patenam; item panem, et vinum tanquam oblationes populi præsentare; deinde canere solemniter Epistolam, etiam deferre crucem in processionibus.

An autem peccent graviter subdiaconi, et diaconi solemniter ministrantes in mortali? Probabiliter negatur cum *Vall. Vill. March. Dian. et Salm. ibid. n.* 23. *contra alios*, quia neque rem sacram conficiunt, neque operationes eliciunt, quæ ex opere operato conferant gratiam, cui ipsi obicem per peccatum ponant; peccabunt tamen saltem venialiter. *Vide de hoc puncto fusè dicta de Sacram. in genere n.* 38.

748. — Quær. II. Quænam sit materia et forma diaconatûs?

Prima sententia dicit esse solam traditionem libri Evangeliorum, cum sua forma: *Accipe Spiritum sanctum ad robur*, et hanc tenent *Palaus p.* 4. *n.* 10. *Bon. p.* 3. *num.* 4. *et Vasq. Val. Reg. Vill. Diana, et Trull. ap. Escob. l.* 23. *num.* 165. Atque hujus sententiæ videtur expressè esse *D. Th. Suppl. q.* 37. *art.* 3. *ad* 3. cùm ibi dicat: *In ipsa libri datione imprimitur character.* Ratio, quia in concilio Florent. sola tra-

ditio libri Evangeliorum assignatur pro materia diaconatûs. Et licèt manuum impositio sit necessaria ex præcepto Ecclesiæ, tamen non est de essentia, cùm sit ritus dumtaxat ab ipsa Ecclesia, sive ab Apostolis introductus, ut loquitur *Gregorius IX*, in *cap. Presbyter. de Sacram. non iterand.* ubi sic dicitur: *Presbyter et diaconus cùm ordinantur, manus impositionem tactu corporali (ritu ab Apostolis introducto) recipiunt.*

Secunda sententia verò dicit esse solam impositionem manuum; et hanc tenent *Juenin. t.* 7. *p.* 589. *Merbes. p.* 293. *q.* 48. *Tournely Præl. theol. de ord. quæst.* 6. *art.* 3. *in fine Hubert c.* 7. *q.* 5. *cum Morino, et Becano*, item *Scotus, S. Bonav. Cajet. et Durand. ap. Escob. n.* 167. Probatur 1. ex *Act.* 6. ubi, cùm sermo habeatur de ordinatione primorum diaconorum, tantùm impositionis manuum fit mentio: *Orantes imposuerunt eis manus.* Probatur 2. ex concilio Carthag. IV. *can.* 5. ubi dicitur: *Cùm diaconus ordinatur, solus Episcopus manus super caput ejus ponat.* Probatur 3. ex ritu Ecclesiæ Græcæ, in qua diaconi per solam impositionem manuum ordinantur. Probatur 4. ratione, quia illa est materia sacramenti, in cujus applicatione traditur Spiritus sanctus, nempe gratia sacramenti; cùm verò in impositione manuum tradatur diaconis Spiritus sanctus, ut patet ex forma, *Accipe Spiritum sanctum ad robur, etc.*, ideò sola impositio manuum est materia essentialis diaconatûs; et quòd reverà in illis verbis, *Accipe etc.* tradatur Spiritus sanctus, clarè (ut diximus) ostendit Tridentinum *sess.* 23. *can.* 4. ubi: *Si quis dixerit per sacram ordinationem non dari Spiritum sanctum, ac proinde frustrà Episcopos dicere: Accipe Spiritum sanctum; anathema sit.* Nec obstat textus oppositus in dicto *cap. Presbyter;* nam (ut respondet *Bellarm. de Ordine c.* 9.) hujusmodi impositio manuum dicitur ab Apostolis introducta, non quia ipsi illam instituerint, sed quia acceptam à Domino primi executi sunt.

Tertia sententia verò dicit utramque (nempe traditionem libri, et impositionem manuum) esse materiam essentialem; ita *Bellarm. d. c.* 9. *Lugo de Sacram. d.* 2. *num.* 101. *Petroc. t.* 4. *p.* 228. *q.* 4. *Laym. c.* 5. *n.* 2. *Holzm. n.* 70. *Salm. de Ord. c.* 3. *p.* 4. *n.* 28. *cum Dic. Gran. etc. ac Escob. n.* 167. *cum Con. Soto, et Led.* Ratio, quia Ecclesia ex potestate à Christo sibi tradita, quoad Græcos determinavit materiam essentialem diaconatûs esse solam impositionem manuum;

quoad Latinos verò, præter impositionem, esse traditionem libri. His positis, dico primam sententiam esse probabilem, secundam probabiliorem, tertiam adhuc probabilem, et ideò omninò in praxi sequendam, utpote spectantem ad valorem sacramenti.

749. — Quær. III. Quænam sit materia, et forma presbyteratûs? Adsunt pariter tres sententiæ.

Prima sententia, quam tenent *Fagnanus in cap. Presbyter. de Sacram. non iterand. Sotus in* 4. *d.* 24. *q.* 1. *a.* 1. item *Ang. et Nugnus ap. Salm. ibid. p.* 5. *n.* 40. dicit, materiam esse solam traditionem instrumentorum, et formam, verba illa quæ profert Episcopus in traditione instrumentorum, nempe: *Accipe potestatem offerendi sacrificium Deo, missasque celebrandi tam pro vivis, quàm pro defunctis, in nomine Domini.* Et hâc solâ materiâ et formâ dicunt tradi potestatem tam sacrificandi, quàm absolvendi peccata. Probant ex decreto *Eugenii IV.* ad Armenos (relato à *Croix n.* 2128.), ubi dicitur: *Ordo presbyteratûs traditur per calicis cum vino, et patenæ cum pane porrectionem.* Sed hæc sententia communiter à DD. non est recepta. *Vide Salmant. de Ord. c.* 3. *p.* 3. *n.* 41. Decretum autem *Eugenii* quomodo intelligendum sit, infrà explicabitur.

Secunda sententia, quam tenent *Bellarm. de Ordine c.* 9. *Estius in* 4. *d.* 24. §. 24. *Laym. c.* 3. *Holzm. n.* 70. *Escob. n.* 158. *cum Scoto*, *Con. et Henr. ac Salm. ibid. n.* 39. *cum Vasq. Led. Diana*, *etc.* dicit, in ordinatione presbyteratûs duplicem esse materiam essentialem, nempe traditionem instrumentorum, quâ traditur potestas super corpus Christi reale, scilicet sacrificandi, cum forma: *Accipe potestatem, etc.* ut suprà; et impositionem manuum, quâ traditur potestas super corpus Christi mysticum, id est absolvendi peccata, cum forma: *Accipe Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* Quòd requiratur traditio instrumentorum cum forma: *Accipe potestatem etc.* probant ex decreto *Eugenii* suprà relato, et ex *D. Th. q.* 37. *a.* 3. ubi dicit: *In ipsa datione calicis sub forma verborum determinata character sacerdotalis imprimitur.* Quòd autem requiratur etiam impositio manuum, probant ex Scriptura *Actor. c.* 13. ℣. 3. ubi dicuntur Paulus et Barnabas ordinati fuisse sacerdotes per impositionem manuum: *Tunc jejunantes, et orantes imponentesque*

eis manus dimiserunt illos. Et quòd forma hujus impositionis manuum sint verba : *Accipe Spiritum sanctum, etc.* probatur ex eodem Trident. *sess.* 23. *can.* 4. ubi declaratur per sacram ordinationem dari Spiritum sanctum, *nec frustrà Episcopum dicere : Accipe Spiritum sanctum.* Unde, cùm in impositione manuum dicitur ab Episcopo : *Accipe Spiritum sanctum etc.*, tunc perficitur sacramentum, et ejus gratia confertur.

Tertia sententia verò probabilior, quam tenent *Juenin. t. 7. p.* 589. *Concina t.* 10. *p.* 31. *n.* 4. *et Petrocor. t.* 4. *p.* 232. *cum S. Bonav. et Arcud. ac Tourn. loc. cit. art.* 2. *concl.* 2. *cum Martene, Becano, Menardo, etc.* dicit tradi utramque potestatem sacerdoti sacrificandi, et absolvendi per solam secundam manuum impositionem. Dicitur *secundam*, nam in ordinatione presbyteratûs Episcopus ter manus imponit : Primò quando manus extendit nihil dicens : secundò quando unà cum presbyteris extendit manus super initiandos, et fundit preces : tertiò quando post communionem dicit : *Accipe Spiritum sanctum, etc.* Dicunt igitur utramque potestatem tradi, non in prima (ut certum est apud omnes), neque in tertia; nam tertia jam supponit consecratos sacerdotes, dùm ipsi cum Episcopo jam consecrant Eucharistiam; sed in secunda, quando Episcopus extendit manus cum presbyteris, ut patet ex Tridentino *sess.* 14. *c.* 3. ubi : *Ministri extrem. unction. sunt aut Episcopi, aut sacerdotes ab ipsis ritè ordinati per impositionem* (nota) *manuum presbyterii*, hoc est, quæ fit ab Episcopo cum presbyteris assistentibus. Probatur 1. hæc sententia ex Scriptura, ut suprà, ubi de sola impositione manuum fit mentio. Dicit autem Tridentinum *sess.* 23. *c.* 2. quòd sacræ Litteræ gravissimis verbis docent ea quæ *maximè* in diaconorum, et sacerdotum *ordinatione attendenda sunt;* ergò si sacræ Litteræ tantùm de impositione manuum verbum faciunt, dicere debemus præter manuum impositionem nihil aliud esse in ordinatione essentialiter necessarium : et hoc denotat verbum illud *maximè* : alia verò solùm requiri tanquam partes integrales, nempe ad clariorem acceptæ potestatis declarationem. Probatur 2. Quia Græci per solam impositionem manuum ordinantur : ergò si valida est ordinatio Græcorum per solam manuum impositionem; ita etiam valida habenda est ordinatio Latinorum, cùm totus valor sacramen-

torum pendeat ab ipsorum materia, et forma institutis à Christo Domino, qui (ut patet ex Scriptura) pro materia ordinationis impositionem manuum instituit. Accedit id quod advertit *Benedict. XIV. de Synod. l.* 8. *c.* 10. *n.* 5. ex doctissimo *Martene*, quòd instrumentorum traditio non priùs invecta sit quàm à sæculo VIII vel IX; unde, si priùs sacerdotes per solam impositionem manuum validè ordinabantur, cur non hodie?

Respondent AA. secundæ sententiæ, Christum instituisse materias et formas sacramentorum in genere, et reliquisse Ecclesiæ potestatem eas determinandi in specie, ac justis de causis mutandi; modò adhibeat res et verba exprimentia cujusque sacramenti effectum. Sed hanc sententiam in *tract. de Sacram. in gen. num.* 12. asseruimus esse minùs probabilem, et diximus Christum in specie determinasse materias et formas (quoad substantiam) omnium sacramentorum; non enim habetur (ut dicit præfatus Papa *Bened. XIV. l. c. n.* 10.) unde sufficienter probetur quòd Christus hanc potestatem ab adversariis suppositam tradiderit Ecclesiæ; imò oppositum potiùs eruitur ex Trid. *sess.* 21. *c.* 2. ubi dicitur, Ecclesiam nullam habere potestatem circa sacramentorum substantiam (ad quam certè pertinent materiæ et formæ), sed tantùm circa eorum dispensationem. Nec obstat, quòd *Eugenius IV.* ut suprà assignaverit pro materia presbyteratûs traditionem instrumentorum cum forma: *Accipe potestatem, etc.* Nam sapienter respondet idem Papa *Benedict. XIV. l. c. num.* 8. *cum Morino, Becano, et Menardo, Eugenium* tantùm ibi locutum fuisse de materia et forma integrali, quam intendit tradere Armenis qui optabant aggregari Ecclesiæ latinæ, et ideò non fuit opus eis assignare impositionem manuum, cùm illi juxta ritum Græcorum, quo priùs ordinabantur, jam eam adhibebant. Unde dicimus *Eugenium* non quidem mutasse materiam et formam hujus sacramenti, sed tantùm impositioni manuum superaddidisse traditionem instrumentorum, tanquam partem integralem, ut diximus.

Juxta autem hanc tertiam sententiam, quæ ex intrinsecis fundamentis (speculativè tamen loquendo) probabilior mihi videtur, discrepant præfati hujus sententiæ auctores in assignanda forma presbyteratûs; alii enim, ut *Petrocorensis* (cui in parte consentit *Lugo de Sacrament. dub.* 2. *n.* 99.) dicit

esse verba quæ proferuntur in traditione calicis et patenæ : *Accipe potestatem, etc.* quia (ut ait) manet moralis connexio inter impositionem, et prædictam formam in traditione instrumentorum. Verùm *Morinus et Tournely loc. cit.* fortè probabiliùs dicunt formam esse orationem, quæ in ipsa impositione dicitur ab Episcopo ; verba autem : *Accipe Spiritum sanctum, etc.* quæ dicuntur in tertia impositione, inquiunt esse tantùm declarativa, et confirmativa rei peractæ, nempe Spiritûs sancti jam collati in secunda impositione. Dixi autem *speculativè loquendo* hanc sententiam esse probabiliorem ; nam cùm secunda sententia sit etiam probabilis, hæc in praxi omninò sequenda est. Quapropter benè advertit *Croix n.* 1245. quòd ordinatio facta sine secunda manuum impositione tota repetenda sit, ut etiam declaravit S. C. apud *Bened. XIV. l. c. n.* 13. Ratio, quia qui non accepit potestatem supra corpus Christi verum, nec etiam potuit accipere potestatem super corpus Christi mysticum. Si verò ordinatio facta fuerit sine tertia manuum impositione, hæc tantùm supplenda est.

750. — Sed hic, positâ sententiâ in praxi tenendâ, quòd traditio instrumentorum sit etiam materia essentialis hujus sacramenti, dubitatur 1. An sit de necessitate sacramenti, ut unà cum calice et patena tradatur etiam utraque species, id est panis et vini? Negant probabiliter *Bon. p.* 3. *num.* 3. *Sanch. lib.* 7. *c.* 3. *d.* 12. *n.* 17. item *Fill. Henr. Diana, Dic. etc. apud Salm. de Ord. c.* 3. *p.* 5. *n.* 45., et dicunt, quòd, licèt ex præcepto utraque species tradenda sit, tamen sufficiat ad valorem sacramenti, ut una sola conferatur. Probabiliùs verò affirmant *Holzm. cum Tann. Gob. ac Sporer, et Salm. ibid. n.* 47. *cum Gran. Philib. Led. Vill. Aversa, Diana* (scipsum retractante) *etc.* Ratio, quia per traditionem unius speciei non datur potestas directa ad totum sacramentum ; et cùm potestas sacerdotalis ad sacrificandum sit indivisibilis (prout diximus de *Eucharistia n.* 306.), et propterea non possit tradi nisi ad integrum sacrificium offerendum, sequitur, quòd si ad utramque speciem consecrandam non detur, ad nullam detur. Et cùm hæc sententia sit probabilis, imò probabilior, omninò sequenda est in praxi, ut rectè ait *Croix n.* 2151.

751. — Dubit. 2. An validè ordinaretur qui tangeret hostiam, et non patenam? Affirmant communiter *Sporer n.* 23.

Tamb. l. 7. *c.* 5. §. 2. *n.* 5. *Holzm. n.* 80. *cum aliis;* utque ferè certum habent *Vasq. Conc. Pal. et Schilder apud Croix n.* 2153. Ratio, quia hostia et vinum sunt materia substantialis sacerdotii, quibus principaliter significatur potestas in corpus Christi, et propter solam decentiam ex præcepto Ecclesiæ usurpatur calix, et patena. Et idem consequenter dicunt *Sporer, et Tamb. ll. cc.* si tradatur calix cum vino, et hostia ibi immixta vel imposita sine patena. Hæc sententia reverà videtur probabilissima. Sed *La-Croix l. c.* refert, duos DD. à se consultos talem ordinationem judicasse dubiam; et idem videntur sensisse *Bussæus t.* 1. *v. Ordo n.* 2. *et Bon. p.* 3. *n.* 11., ubi dixerunt tutius esse *attingere immediatè ipsam patenam et hostiam, juxta ritum Ecclesiæ, ne ordinandus periculo se exponat non recipiendi ordines.* Etenim in decreto *Eugenii* assignatur pro materia presbyteratûs *calix cum vino et patena cum hostia.* Et in Pontificali dicitur: *Et cuppam calicis, et patenam simul tangunt.* Quapropter *Croix ibid.* (cui adhæret *Mazzotta t.* 3. *p.* 229. *v. Quær.* 2.) non immeritò dicit consultum esse, ut talis ordinatio repetatur sub conditione; quamvis enim prima sententia ferè certa videatur, tamen *Lugo Resp. mor. lib.* 1. *dub.* 1. loquendo de sacramento baptismi, sic ait: *Licèt sententia negans valorem sacramenti, non æstimetur probabilis, nihilominùs foret sufficiens motivum reiterandi, quia prudenter formidare possumus, ne fortè sit probabile quòd sit invalidum, aut saltem ne accedente judicio plurium DD. id successu temporis fiat probabile.* Atque *ib. dub.* 33. tractans de sacramento ordinis, idem asserit, dicendo, quòd esto quis quiescere posset in prima ordinatione propter aliquam sententiam æstimatam moraliter certam, tamen non peccabit, si stante sententiâ oppositâ aliorum pro nullitate sacramenti, *ad majorem animi quietem iterùm sub conditione ordinetur, quod etiam Episcopus licitè in gratiam ejus poterit facere.* Et ratio videtur esse, quia ipsa anxietas de dubio, modò sit vehemens, justa est causa ordinationem sub conditione iterandi. Et idem sentit *Croix n.* 2145. *cum Gobato*, qui ait posse sacramentum baptismi iterari *propter dubium* non apertè vanum.

752. — Dubit. 3. An validè ordinetur sacerdos qui tantùm calicem et patenam tangit, non autem hostiam?

Prima sententia negat, et hanc tenent *Habert t.* 7. *p.* 172.

q. 4. item *Baucius, atque Villal. ap. Escob. n.* 188. *et* 190. item *Bernal, Faber, et Ferdinand. ap. Croix n.* 2152. Hi dicunt hunc debêre iterùm sub conditione ordinari, ut à dubiis liberetur : et ab hac sententia non dissentiunt *Bon. et Bass.* allati in *Dub. præced.* dicendo tutius esse attingere patenam et hostiam, *ne ordinandus periculo se exponat.*

Secunda sententia verò communis et verior affirmat, et hanc tenent *Sanch. Cons. l. 7. c. 1. dub. 2. num. 9. Wigandt tr. 15. n. 11. et 43. Gonet et Isamb. apud Habert l. c. Mazzotta t. 3. p. 229. Dian. part. 10. tr. 16. resol. 88. et Salm. de Ord. c. 2. p. 1. dub. unic. n. 21. cum Vasq. Aversa, Trull. etc. ac Escob. cum Led. Vega, Marchino, Vict. Nugn. Dicast. etc.* item *Scotus, Val. Con. Sporer, Rodr. et Gob. ap. Croix dict. num.* 2152. Ratio, tùm quia non præscribitur ab Ecclesia tactus immediatus hostiæ, sed tantùm patenæ, ut patet ex Pontificali, ubi sic habetur : *Pontifex tradit cuilibet calicem cum vino, et patenam suppositam cum hostia, et ipsi illam accipiunt inter indices et medios digitos ; et cuppam calicis, et patenam simul tangunt.* Tùm quia vinum in calice contentum certè non tangitur immediatè ; ergò nec requiritur, ut hostia immediatè tangatur ; unde tùm ob has rationes, tùm ob communem Doctorum consensum benè dici potest hæc sententia moraliter certa. Cæterùm rectè advertunt *Salm. l. c. in fin.* curandum esse ordinando, tam calicem quàm patenam et hostiam (quò melius) contingere, ut ab omni scrupulo se eximat.

753. — Dubit. 4. An validè ordinetur qui solùm calicem immediatè tangit, sed non patenam.

Prima sententia, quam tenent *Roncaglia p. 125. q. 5. r. 3. Croix n. 2154. cum Pal. Dicast. de Ord. num. 205. et Mazz. t. 3. p. 229.* dicit hunc reordinandum sub conditione, tùm quia in Pontificali, ut suprà, præscribitur tactus tam calicis quàm patenæ, tùm quia tactus patenæ aliàs tunc esset potiùs moralis quàm physicus.

Secunda sententia verò, quam tenent *Palaus part. 4. n. 20. Esc. n. 184. Diana part. 6. tr. 8. r. 19. cum Bauny, et Jo. Petit. Tamb. lib. 7. c. 3. §. 2. n. 6. cum Vasq. Val. Hurt. etc.* item *Conc. Aversa, et Trull. ap. Salm. de Ord. c. 2. p. 1. dub. unic. n. 21.* dicit hunc esse validè ordinatum, quia calix et patena tunc moraliter faciunt unum. Et hanc sententiam

Præpos. et Bosco ap. Croix l. c. vocant moraliter certam : ego tamen censeo eam tantùm probabiliorem, sed primam non improbabilem, et ideò in praxi tenendam : quapropter dico, sub conditione talem clericum esse reordinandum.

754. — Notandum, quòd carens ordine sacerdotii, vel Episcopatûs, invalidè exerceret eorum munera. Carentes autem aliis ordinibus, licitè eos exercent, si ordines sint minores : illicitè, si majores. Hinc graviter peccat clericus, qui sine ordine officium diaconi, vel subdiaconi solemniter exercet, et incurrit ipso facto irregularitatem, et excommunicationem, sed hanc ferendæ sententiæ, ex *c.* 1. *et* 2. *de Cleric. non ordin. min. Vide de hoc puncto dicenda l.* 7. *de Irregul. num.* 560. Utrùm autem eamdem pœnam incurrant laici taliter ministrantes ? *Vide dicta de Sacram. Bapt. n.* 116. *v. Sed dub.* 1. ubi negativam sententiam tutati sumus.

755. — Hìc aliqua libet adnotare de ordinatione Episcopi, et I. Episcopus non potest validè ordinari, nisi ab alio Episcopo, ex Apostol. ad *Hebr.* 7. *Major à minori non benedicitur.* Ita *Pal. Sanch. Vasq. etc. communiter cum Salm. de Ord. c.* 4. *dub. unic. n.* 2. Ad talem autem ordinationem plura concurrunt, nempe impositio libri Evangeliorum super scapulas ordinandi, unctio coronæ ordinati, et impositio manuum trium Episcoporum : item traditio baculi et annuli, ut *Croix n.* 2148.

Utrùm verò ad valorem exigatur trium Episcoporum assistentia, extra casum necessitatis ? Certum est 1. quòd hæc requiratur ex necessitate præcepti, ex *Nicæn.* 1. *c.* 4. *et Carthag.* 2. *cap.* 7. Certum 2. videtur, ex commissione Pontificis in casu necessitatis validè fieri ordinationem ab uno Episcopo, ut asserunt *Croix num.* 2147. *Salm. de Ord. c.* 4. *dub. unic. n.* 4. *cum aliis ferè communiter, contra Pal. et Avers.* Sic enim communiter dicunt fecisse Apostolos, cùm Episcopos ordinabant ; et sic fecisse plures Pontifices testatur *Cardenas*, et plures apud *Croix n.* 2147. ubi adest etiam decretum S. C. quo dicitur, talem ordinationem esse validam.

Ad quæsitum autem alii dicunt tres omninò requiri, et ita sentiunt *Tourn. Præl. theol. de ord. quæst.* 6. *art.* 1. *de ministro etc. et Holzm. n.* 76. item *Bellarm. Vasq. Con. Pal. Barv. etc. apud Salm. ibid. n.* 6. Sic enim scripsit *Damasus* Papa in *Epist.* 4. *contra chorepisc. Quòd enim Epi-*

scopi non sint, qui minùs quàm à tribus sint ordinati Episcopis, omnibus patet. Alii tamen negant, ut *Sanch. S. Anton. Azor, etc. cum Salm. ibid. num.* 8. Ratio, quia in Pontificali Rom. unus tantùm Episcoporum dicitur consecrator, alii verò assistentes; in aliis enim sacramentis unus tantùm minister requiritur. Et probant ex can. 1. Apostolorum apud *Clement.* ubi ex decreto *Simonis* Apostoli dicitur: *Si aliquis ab uno Episcopo ordinatus fuerit, is qui ordinatus est deponatur.* Si deponendus est, ergò est verè ordinatus. Utraque sententia est probabilis, unde in praxi omninò prima sequenda est, ut patet ex prop. 1. damnata ab *Innoc. XI.* Et ratio est, quia cùm valdè sit probabilis sententia (ut diximus *n.* 758.) Episcopatum esse verum sacramentum distinctum à presbyteratu, tenemur utique in ejus ordinatione tutiorem partem sequi ad vitandum damnum commune; nam aliàs sacerdotes ab hoc Episcopo ordinati manerent dubiè ordinati.

756. — « 1. Potest Episcopus extra diœcesim suis subditis » conferre primam tonsuram; quia non est ordo. *Bonac.* » *et alii, cum Dian. p. 4. t. 4. r. 145. contra Sanch.* » *Barbos. etc.*

Sed hoc non est certum. Quæritur igitur, an Episcopus possit conferre tonsuram in aliena diœcesi sine licentia Episcopi loci? Negant *Sanch. Cons. l. 7. cap. 1. dub. 50. n. 2. cum Salzedo, et Barbosa in Trid. sess. 6. c. 5. de Reform. cum Garcia, Campanile, Acunna, et Narbona*, quia in Trident. *l. c.* vetitum est Episcopis exercêre Pontificalia in aliena diœcesi sine licentia ejus Ordinarii, et cùm prima tonsura sit ordo ut putant, non potest conferri sine Pontificalibus. Affirmant verò cum *Busemb.* ut suprà, *Bon. p. 2. n. 3. Toletus lib. 1. c. 48. n. 6. aliàs c. 49. n. 4. et Azor, Henr. Vilt. Molf. etc. ap. Barbos. et Lopez, Barbat. ac Rebuff. apud Sanch. ll. cc.* Ratio, quia, cùm sit sententia communior et probabilior inter theologos, quòd tonsura non sit ordo, ideò benè potest et solet conferri privatim sine Pontificalibus, ad quod non requiritur licentia Episcopi loci.

757. — « 2. Quando dubium occurrit, an ordo sit verè » collatus, v. gr. quia materia fuit dubia, iterari potest et » debet sub conditione. Quando verò sunt rationes utrinque » probabiles pro nullitate, et validitate, ait *Dian. p. 5. t.* » *5. r. 47. ex Gran.* posse iterari sub conditione; imò debere,

» si sit episcopalis, vel sacerdotalis : v. g. si sacerdos, vel » Episcopus non tetigisset vasa sacra, aut illud instrumen- » tum, in cujus porrectione imprimitur character. Excipit » tamen sacerdotem, qui immediatè tetigit patenam, sed non » hostiam. Eum verò, qui non tetigit calicem et patenam, » dùm forma proferebatur, sed paulò pòst, posse quidem ad » majorem animi sui quietem sub conditione iterùm ordi- » nari, non tamen esse necessarium docet *Lugo resolut. mor.* » *lib.* 1. *p.* 33. Rectè autem notat *Dian. l. c.* etiamsi quis » timeat, ne invalidè ordinatus sit, aut non recordetur, se » tetigisse sacra vasa, aut se non tetigisse imaginetur, non » illicò iterandum esse ordinem, cùm sola oblivio, vel timor non » sufficiat ad prudens ac rationabile dubium, vel probabilitatem.

758. — Quæritur, quomodo supplendi sint defectus commissi in ordinatione? Distinguendum : Si defectus est circa accidentalia, nempe si defuerit unctio manuum presbyteri initiandi, tunc quamprimùm suppléri debet ab eodem Episcopo, si fieri potest : ita *Sanch. Cons. lib.* 7. *c.* 1. *dub.* 13. *n.* 4. *Elbel n.* 28. *Croix n.* 2200. *et* 2201. *ac Salm. de Ord. c.* 2. *p.* 2. *n.* 25. *cum Soto, Trull. et Aversa.* Aliàs taliter ordinatus, si non curaret hujusmodi defectum supplêri, vel ante suppletionem in ordine suscepto ministraret, peccaret graviter; non verò incurreret irregularitatem, ut rectè advertunt *Salm. de Ord. c.* 2. *p.* 2. *n.* 25. *in fin. et Sanch. n.* 5. *cum Sylv. Soto, Tamb. Ang. et Arm.* quia est irregularis qui ministrat in ordine quem non habet; sed hic verè ordinem habet. An autem qui ministraret ante suppletionem, quæ fieri deberet, alicujus defectùs dubiè essentialis circa valorem ordinationis incurreret irregularitatem? Videtur negandum; nam qui est dubiè ordinatus, non potest dici absolutè non ordinatus. Notandum autem hìc 1. cum *Salm. ibid. num.* 26. *Sanch. et Soto*, hoc non intelligi, quando defectus esset in re levi, sed tantùm in gravi, nempe si defuisset unctio manuum, aut etiam addunt *Salm. ibid.* citantes *Sanch.*, si presbyterandus non protulisset verba consecrationis cum Episcopo, sed hoc non dicit *Sanch.* imò *l. c. n.* 5. tantùm dicit, quòd si initiandus non dixerit Canonem, talis cæremonia non esset repetenda. Notandum 2. cum *Croix n.* 2200, *et Aversa*, quòd si defectus fuerit occultus, occultè supplendus est, ad vitandum scandalum, et turbationem aliorum.

Si verò defectus est circa essentialia, nempe circa materiam, et formam, tantò magis est supplendus. Sed hic quæres, an totum sacramentum sit tunc supplendum? Resp. I. Si sacramentum constet duplici materiâ et formâ, ut in ordinatione sacerdotii (juxta probabilem plurium sententiam), nempe calice cum vino, ac patena cum hostia, atque impositione manuum; tunc si defectus est in parte antecedenti, nimirùm in traditione calicis et patenæ, utique totum sacramentum est iterandum, quia potestas supra corpus Christi mysticum fundatur in potestate supra corpus Christi reale; secùs verò, si defectus est in parte posteriori, quia potestas ad corpus Christi verum jam tradita est independenter à parte subsequenti. Ita *Salmant. ibid. n.* 31. *et Croix n.* 2204. *et alii passim.* Resp. II. Si tantùm pars materiæ fuerit, vel dubitetur an fuerit omissa, in ordinatione sacerdotis, et Episcopi, totum equidem Sacramentum est iterandum; hinc si tradita sit patena cum hostia, et calix sine vino, ordinatio tota repeti debet, tradendo utramque materiam ut dicunt *Elbel n.* 28. *et Croix n.* 2005. *cum Aversa, et aliis pluribus;* sic omninò tenendum juxta dicta *n.* 750. Dicunt autem *Salm. de Ord. c.* 2. *p.* 2. *n.* 32. hoc quidem tenendum in ordinatione presbyteratûs, et Episcopatûs, non autem aliorum ordinum; quia in eis, si adest probabilitas pro valore ordinis suscepti, non requiritur supplêri defectum, cùm in sacerdotio postea suscipiendo omnis illorum potestas recipiatur. Sed hoc non admittendum saltem pro ordine diaconatûs; nam in *cap. Presbyter, de sacrament. non iterand.* loquens Pontifex de ordinatione diaconorum, dicit quòd si impositio manuum sit omissa, omninò sit repetenda; etsi probabile sit solam traditionem libri esse de essentia.

759. — An autem hujusmodi defectus, tam essentiales, quàm accidentales, debeant supplêri tempore designato ad collationem ordinum? *Salm. de Ord. c.* 4. *p.* 5. *n.* 79. *cum Granad. etc.* dicunt posse supplêri quocumque anni tempore. Communiùs verò affirmant *Croix n.* 2200. *et Sanch. l. c. n.* 7. *cum Innoc. Panorm. et Arm. ex cit. c. Presbyter*, ubi, cùm fiat sermo de impositione manûs in ordinatione presbyteri, vel diaconi, sic dicitur: *Quod si omissum fuerit, non est aliquatenùs iterandum, sed statuto tempore ad hujusmodi ordines conferendos cautè supplendum, quod per er-*

rorem extitit prætermissum. Mihi autem videtur sic distinguendum : si defectus sit circa valorem sacramenti, tunc supplendus est tempore ab Ecclesia statuto, ut censet secunda sententia, et hoc videtur non posse negari ex textu mox allato. Secùs verò dicendum, si esset defectus accidentalis. Probabiliter verò dicit *Tamb. l. 7. c. 5. §. 2. num. 13. cum Gran. et Quintanad. et Croix d. n. 2200. cum Aversa, et Gob. et aliis universim*, ut asserit, quòd si ob solum dubium iteretur ordo sub conditione, vel cæremonia aliqua, poterit iterari quovis die, et à quovis Episcopo; eodemque die poterunt simul conferri ordines tam majores quàm minores, adhibitis solis solemnitatibus probabiliter necessariis ad valorem.

760. — « Resp. 4. Episcopus non potest ordinare, nisi » subditos, vel ratione originis (si scilicet in ejus diœcesi sint » nati), vel ratione domicilii, ex voluntate istic perpetuò » habitandi; vel ratione beneficii in sua diœcesi existentis. » *Dian. p. 8. t. 2. res. 8. Laym. Præp. etc. commun.* » (*Vel, adde, ratione familiaritatis seu famulatûs, ex Trid. sess. 23. c. 9. de quo vide dicenda n. 780. Ordinans autem non subditum sine licentia sui Ordinarii, suspenditur per annum à collatione ordinum, ut habetur in c. Nullus, et cap. Eos qui, de temp. ordin. in 6.*) « Quocumque autem horum mo- » dorum sint subditi, licitè eos ordinat, ut habetur in *c.* » *Cum nullus, de tempore ordin. in 6.*, et ex communi. » *Henriq. Less. lib. 2. cap. 34. d. 19.* »

761. — Notandum autem est I. ex Trid. *sess. 23. can. 7.*, definitum esse, solos Episcopos esse ordinarios sacramenti ordinis ministros : Episcopus verò tantùm electus et confirmatus, licèt possit præbêre licentiam subditis, ut ab alio Episcopo ordinentur, nequit tamen ordinare, nisi sit etiam consecratus; Episcopus autem consecratus etiamsi sit degradatus, et Episcopatum renuntiaverit, validè ordinare potest; est commune cum *D. Th. Suppl. q. 3. ar. 2. Salm. de Ord. c. 4. p. 1. n. 13. 14. et 15.* Sed hic plura sunt discutienda.

762. — Quær. 1. an Pontifex possit præbêre simplici sacerdoti facultatem ad conferendos ordines? Distingue : quòd tonsura, et ordines minores à quolibet sacerdote conferri possint ex commissione Pontificis, est commune cum *S. Th. Soto, Sanch. Vide Salm. ibid. n. 19.* Negant tamen hoc communiter de presbyteratu, tanquam de ministerio excellen-

tissimo, qui à solo principe Ecclesiæ supremam facultatem habente, prout est Episcopus, debet impertiri. Ita *S. Th. d. q. 38. ar. 1. ac Palaus, Aversa, Nugn. et Granad. cum Salmant. ibid. n. 25. contra Escob. n. 228. cum Innoc. IV. Vasq. Angl. Hurt. etc.*, qui dicunt nihil obstare, quin Papa possit simplici sacerdoti facultatem tribuere ordinandi etiam sacerdotes; et probant ex Concilio Antioch. *can.* 10. ubi, postquam dictum fuit chorepiscopos posse ordinare subdiaconos, statim additur: *Nec presbyterum verò, nèque diaconum audeant ordinare, præter conscientiam Episcopi*, id est ipso ignorante; ergo poterant ipso sciente et consentiente. Dicunt autem chorepiscopos esse simplices sacerdotes, in quo consentiunt *Morinus*, *et Thomassinus apud Tourn. Præl. theol. de ord. quæst. 6. art. 1. de chorepisc. v. Una.* Sed rectè respondent idem *Tourn. ibid. Bonac. p. 4. num. 3. et Pal. p. 14. num. 9. cum Bellarm. Conc. et Laym.* chorepiscopos fuisse verè Episcopos, sed suffraganeos, qui non poterant ordinare sine consensu Episcopi civitatis; et probant ex eodem concilio Antioch. *d. can.* 10. relato à *Tournely loc. cit.* ubi ante verba suprà relata, dicitur: *Qui chorepiscopi nominantur, quamvis ut Episcopi consecrati sint, etc.*

Quæstio igitur est de diaconatu, et subdiaconatu. Alii affirmant, ut *Croix n. 2212. Holz. n. 85. v. Dices 3. cum Vasq. Tann. Henno, et Herinc., Ronc. p. 125. c. 2. q. 1. cum Diana, Pal. p. 14. n. 10. cum Victor. et Major et Escob. n. 225. cum Rodr. Trull. Hurt. Gab. Aversa, Ang. etc.*, et probant ex indulto concesso Abbatibus Cisterciensibus, ab *Innocent. VIII.* an. 1489. cujus bullam testantur observasse *Victor. Vasq. et Rodr. apud Frassen.* qui refert verba bullæ, nimirùm: *Ne monachi pro suscipiendis subdiaconatùs et diaconatùs ordinibus extra claustrum discurrere cogantur, tibi et successoribus, ut Religiosis subdiaconatùs, et diaconatùs ordines conferre possitis, auctoritate apostolicâ indulgemus.* Alii verò negant, ut *Sot. Bell. Gon. etc. cum S. Th.*, qui expressè docet 3. *part. q. 3. art. 1. ad 5.* Papam non posse committere simplici sacerdoti, ut majores ordines conferat. Alii demùm probabiliter cum *Salm. de Ord. c. 4. p. 1. num. 28. Led. Gran. Avers. Suar. etc.* negant de diaconatu, cujus ministerium est immediatè ad corpus Christi

tangendum, illud fidelibus distribuendo; affirmant verò de subdiaconatu, quia ejus munus non habet relationem tam immediatam ad Christi corpus. Neque huic obstare dicunt *Salm.* doctrinam *D. Thomæ;* nam (ut ajunt) S. Doctor tantùm ibi exclusit ordines majores, qui semper in Ecclesia pro sacris habiti sunt, ut infertur ex verbis ipsius Angelici, qui loquitur de ordinibus, qui habent immediatam relationem ad corpus Christi; sed notum est (ut ostendit *Tourn. loc. cit. quæst.* 6. *art.* 4. utque diximus *l.* 4. *n.* 851.) quòd ordo subdiaconatûs non fuerit computatus inter sacros, nisi sæculo XI. ab *Urbano II.* ut habetur in *cap. A multis, de ætate, et qualit. præfic.* neque subdiaconatus immediatam habet relationem ad corpus Christi, ut loquitur *D. Thomas;* soli enim sacerdotes possunt Eucharistiam confiecre, soli diaconi eam deferre, aut ministrare. De indulto autem concesso Cisterciensibus conferendi etiam diaconatum, dubitant *Salm. n.* 29., cum pluribus aliis; vel censendum dicunt, in hoc Papam secutum fuisse probabilem opinionem eorum qui dicunt, in hoc benè posse Pontifices dispensare.

765. — Quær. 2. An abbates possint conferre tonsuram et ordines minores aliis, quàm sibi subditis Regularibus? Olim benè poterant ex privilegio eis concesso in VII. Synodo, ut habetur in *cap. Quoniam, dist.* 69. Attamen Trid. *sess.* 23. *c.* 10. sic sancivit: *Abbatibus... non liceat in posterùm... cuiquam, qui regularis subditus sibi non sit, tonsuram vel minores ordines conferre..., non obstantibus quibuscis privilegiis..., consuetudinibus, etc.* Hoc tamen decreto non obstante, dicunt *Escob. n.* 210. *Sanch. Con. l.* 7. *c.* 1. *dub.* 19. *n.* 20. *cum Cov. Archid. Felin. etc. ac Salm. de Ord. c.* 4. *p.* 2. *n.* 35. *cum Molf. Leand. et Aversa* probabilissimum esse, abbates (saltem primates qui episcopalem habent jurisdictionem, ut limitant iidem *Sanch. n.* 23. *et Salm. l. c. cum Molf. Aversa, etc. contra alios,* qui cum *Escob.* omnibus abbatibus id concedunt) posse etiam hodie ordines minores conferre non solùm sibi subditis, sed adhuc sæcularibus, qui litteras dimissoriales à suis Prælatis acceperint. Admittunt verò *Salm. ibid. num.* 38. *cum Laym. Azor, Tamb. Leand. etc.* quòd abbates mitrati, et ab Episcopo benedicti, vel potestatem habentes Pontificalia exercendi, ut ait *Philib. ap. Salm. de Ord. c.* 4. *p.* 2. *n.* 32. possint ordinare sæculares sibi subditos, vel alios haben-

tes litteras dimissorias à suis prælatis; quia hi ratione licentiæ suorum prælatorum jam fiunt subditi prædictorum abbatum. Et sic testantur pluries decisum fuisse à S. C. *Barbosa*, *Diana*, *et alii ap. Salm. ibid. n.* 58. *in fin.* Sed omnes istæ opiniones hodie non sunt ampliùs probabiles, dum in decreto Sacr. Congr. Conc. edito 17 Januar. ann. 1642. (quod referunt in extensum *Croix n.* 2190. *et Fagn. in c. Aqua*, *de consecr. Eccl. à n.* 8. *ad* 19., et de quo etiam mentionem facit *Bened. XIV. de Synod. l.* 2. *c.* 11. *n.* 12.) approbante *Urbano VIII.* et inviolabiliter observari jubente, statutum fuit, reprobatâ omni contrariâ opinione, abbates Benedictinos congr. Cassinensis, seu alterius congregationis, vel ordinis, aut instituti, habentes etiam jura episcopalia, et facultatem ordines minores conferendi, non posse ordinare, præter suos subditos regulares, alios sive regulares, sive sæculares, etiam habentes dimissorias à suis Ordinariis. Et ibi imponitur suspensio tam ordinantibus, quàm concedentibus dimissorias, si aliter egerint. Item hìc notandum, quòd eadem S. C. die 17 *Decemb.* 1718. (ut refert idem *Bened. XIV. n.* 15.) declaraverit in quadam causa abbatis S. Rufilli, quòd etiamsi constaret de territorio separato, in quo prædictus abbas habebat jurisdictionem quasi episcopalem, non posset concedere litteras dimissorias suis subditis, eò quòd obstabat Trident. *sess.* 23. *c.* 10. ubi dictum fuit: *Nec ipsi abbates, et alii exempti, aut collegia, vel capitula quæcumque etiam ecclesiarum cathedralium, litteras dimissorias... clericis sæcularibus, ut ab aliis ordinentur, concedant, sed harum... ordinatio ad Episcopos, intra quorum diœcesis fines existant, pertineat.* Sunt tamen excipiendi (ut advertit præfatus *Benedict. XIV. n.* 16.) aliqui abbates, qui ex privilegio speciali post Tridentinum obtento possunt suis subditis sæcularibus litteras dimissorias concedere, ut sunt abbas Cassinensis ex privilegio *Sixti V.* et abbas Cavensis ex privilegio *Pauli V.* et alii qui sunt adnotati in Cancellaria Cardinalis Urbis vicarii.

An autem abbates, non existentes in aliena diœcesi, sed habentes propriam et omnem jurisdictionem episcopalem, possint dare dimissorias suis subditis sæcularibus? Affirmant ap. *Croix l.* 6. *p.* 2. *num.* 2234. *Aversa cum Molfes.* qui affert declarationem S. C. et *Marchin.* qui affert decisionem Rotæ. Sed *P. Zacharia ibid.* refert oppositum sancitum fuisse aliàs

tam à S. C. quàm à S. Rota. Cæterùm abbates qui possunt ordines minores conferre ex privilegio, benè etiam possunt dare dimissorias, ut de mandato *Clement. VIII.* censuit S. C. *ap. eumd. Croix l. c. n.* 2236.

764. — Hic dubitatur 1. An abbates qui possunt suos subditos regulares, et professos ordinare, possint etiam ordinare novitios suos? Negant *Palaus num.* 14. *et Barbosa, Sayr. Rodr. etc. apud Escob. n.* 211. quia novitii non possunt dici propriè regulares et subditi, dùm ad sæculum liberè possunt redire. Sed probabiliùs affirmant *Laym. c.* 9. *n.* 2. *Sanch. Dec. l.* 6. *c.* 10. *n.* 22. *Escob. num.* 213. *cum Suar. et Salm. de Ord. c.* 4. *p.* 2. *n.* 39. *cum Leand. et Pelliz.* et probabile putat *Croix num.* 2199. quia nomine Regularium in favorabilibus veniunt etiam novitii.

765. — An autem tales novitii debeant ordinari ab Episcopo loci novitiatûs, an verò originis, aut domicilii? *Suarez, et Henr. ap. Croix n.* 2199. tenent ordinandos esse ab Episcopo originis, vel domicilii. Sed *Sanch. Dec. l.* 4. *c.* 39. *num.* 20. *Pal. p.* 11. *n.* 8. *et Delbene dub.* 3. *sect.* 8. *n.* 7. et idem tenet *Fagnan. cum aliis in c. Cum inter vos, de sent. et re jud. n.* 8. censent benè posse ordinari ab Episcopo loci, ubi est novitiatus, quia novitii ibi degentes jam habent animum ibi perpetuò manendi. Utraque sententia est probabilis, ut rectè dicunt *Croix l. c. et Mazz. t.* 3. *p.* 242. Modò (omninò addendum dico) novitius per notabile tempus jam manserit in novitiatu, et juramentum præstet ibi (quantùm in se est) perpetuò manendi, juxta dicenda *n.* 770. *ad* V.

766. — Dubit. 2. An abbates ordinantes non subditos validè ordinent? Negant *Suar. Aversa cum Croix n.* 2191. Sed veriùs affirmant *Sanch. Pell. Tamb. etc. cum Salm. de Ord. c.* 4. *p.* 2. *n.* 40. quia talis facultas jam invenitur abbatibus concessa in corpore juris ex *d. c. Quoniam, dist.* 69. Concilium autem Trident. et decretum S. C. suprà relatum videntur interdixisse tantùm exercitium talis facultatis; qua de re abbates illicitè ordinant, sed non invalidè. Et sic (ut refert *Bened. XIV. de Synodo l.* 2. *c.* 11. *n.* 13.) declaratum fuit à S. C. die 23 Nov. 1641. et confirmatum die 16 Martii 1726. ubi dictum fuit, hujusmodi ordinatos ab abbatibus privilegium habentibus, indigère tantùm absolutione et rehabilitatione à Sede apostolica, sed non reordinatione, tanquam validè ordinatos. Id-

que magis patet ex decreto approbato ut suprà ab *Urb. VIII.* ubi imponitur suspensio ordinatis ab hujusmodi abbatibus, ergò ipsi jam habentur pro validè ordinatis.

767. — Notandum II. probabile esse ministrum conferentem in mortali ordines minores non peccare mortaliter, quandoquidem satis probabile est, quòd tales ordines non sint sacramenta juxta dicta *n.* 756. Certum est autem, quòd tam conferens (etiam ordines minores) innodatus aliquâ censurâ, graviter peccabit, et incurret irregularitatem exercens actum ordinationis, quàm suscipiens cum censura pariter peccabit, et incurret suspensionem ab ordine suscepto. *Vide Salm. de ord. c. 4. p. 5. n. 71.*

768. — Notandum III. Regulares ex *cap. Cum Nullus*, §. *fin. de temp. ord. in* 6. debêre suscipere ordines ab Episcopo, in cujus diœcesi est monasterium, ubi tunc commorantur. Et quamvis *S. Pius V.* concesserit privilegium Religiosis, ut possent ordinari ab alio, quàm ab Episcopo loci, ubi degunt; attamen (ut refert *Conc. p.* 55. *n.* 10.) *Gregorius XV.* hoc privilegium revocavit; hancque revocationem confirmarunt *Clemens VIII.* et *Benedictus XIII.* in bulla, *In suprema*, edita 25 Septembris 1724. et novissimè *N. P. Benedictus XIV.* in bulla quæ incipit, *Impositi nobis*, an. 1747. Item notandum, quòd S. C. (ut refert *Ronc. cap.* 2. *quæst.* 5.) de mandato *Clementis VIII.* edidit decretum, ubi declaratum fuit, quòd, si ille Episcopus non habeat ordinationem, tunc superior poterit subditis dimissorias dare ad quemcumque alium Episcopum: præcipitur tamen ibi Regularibus, ne ex industria differant ordinationes suorum subditorum in id tempus, quo Episcopus diœcesanus non est habiturus ordinationem, vel abfuturus est, contra id quod ait *Gob. ap. Croix n.* 2193. Et præcipitur observantia hujus decreti sub pœna privationis vocis, et officii. Hæc omnia confirmavit *Bened. XIV.* in mox citata bulla, et insuper statuit, quòd si Episcopus diœcesanus fuerit absens, vel non habuerit ordinationem, non possit religiosus ab alio ordinari, nisi ostendat attestationem vicarii generalis, cancellarii, aut secretarii ejusdem Episcopi; aliàs tam ordinans, quàm sic ordinatus incurrunt censuras et pœnas quas incurrunt qui ab aliquo Episcopo ordinantur sine dimissoriis. Item statuit, quòd talis Regularis examinari debeat ab Episcopo ordinante. Item quòd privilegia alicujus ordinis,

ut ejus Religiosi ordinentur à quocumque Episcopo, debeant esse nominatim, non verò per communicationem. Item quòd Regulares nequeant aliò discedere, ut ordinentur, et postea redire ad pristinum domicilium ad hoc, ut examinentur ab Episcopo loci. Dicit autem *Ronc. cum Fag. et Passer.* quòd si monasterium sit in loco nullius diœcesis, possint ejus religiosi ordinari ab Episcopo viciniore. Omnes autem Regulares exempti à prælatis suis dimissorias accipiunt. *Vide dicenda n.* 790.

769. — Notandum IV. Ad licitè ordines suscipiendos requiritur ex *Trid. sess.* 23. *c.* 3. *et* 8. ut initiandus (etiam primâ tonsurâ, ut DD. communiter intelligunt, cum *Salm. de ord. c.* 4. *p.* 3. *n.* 43.) ordinetur à proprio Episcopo, vel ab alieno, sed de ejus licentia. Sin autem, ipse peccat graviter, et suspenditur ab exercitio ordinis suscepti, donec proprius Episcopus voluerit; et ordinans incurrit suspensionem à collatione ordinum per annum : et interim, si suspensio sit notoria, sive de facto, sive de jure, sui subditi clerici (non autem laici) possunt ordinari sine ejus licentia *ab Episcopis vicinis*, ut expressum habetur in *c.* 2. *de Temp. ord. in* 6.

770. — Hìc autem maximè advertere oportet ea, quæ statuuntur super hac materia in bulla *Speculatores*, edita an. 1694. ab *Innoc. XII.* quam in extensum affert *Croix n.* 2165. et sunt sequentia :

I. Non sufficit, quòd quis statim ab aliquo Episcopo beneficium sit accepturus, ut ab eo ordinari possit, vel primam tonsuram accipere.

II. Initiatus tonsurâ, vel minoribus à proprio Episcopo, non potest ulteriùs ordinari ab alio titulo beneficii, nisi exhibitis priùs litteris testimonialibus Episcopi tam originis, quàm domicilii super suis natalibus, ætate, et moribus.

III. Nulli Episcopo etsi Cardinali liceat externum, sibi non subditum ratione originis, vel domicilii, ad clericalem tonsuram promovêre prætextu cujusvis beneficii ecclesiastici ei statim conferendi, seu ad quod à patronis præsentatus, seu nominatus fuerit. Præterea, ut quis possit ordinari titulo beneficii ab Episcopo non proprio, requiritur, ut beneficium actu possideatur, et de se sufficiat ad congruam sustentationem sine supplemento patrimonii. Quare non benè *Salm. de ord. c.* 4. *p.* 3. *n.* 51. *cum aliis* dicunt sufficere beneficium etiam tenue pro titulo ad suscipiendos ordines. Quamvis (ut rectè

notat *Croix n.* 2177. *cum Bon. Barbos. et communi, contra Less. etc.*), quoad alios effectus. sufficiat quodcumque tenue beneficium, ut quis subditus fiat. Unde autem desumatur congruitas beneficii quoad effectum ordinationis, *vide dicenda n.* 815. *v. Not.* 1.

IV. Qui fortuitò nascitur alicubi, debet ordinari ab Episcopo loci, ubi pater natus est (nisi pater postea ibidem, ubi natus est initiandus, contraxerit domicilium). Debet tamen obtinêre litteras testimoniales, si illic, ubi natus est, tamdiu moratus sit, ut ibi potuerit contrahere impedimentum. Sicut pariter indiget testimonialibus Episcopi originis, qui in loco suæ originis similiter impedimentum contrahere potuerit.

V. Ille tantùm censendus est subditus ratione domicilii, qui aliquò venit animo perpetuò ibi manendi, et hunc animum probet vel per habitationem decennii, vel per ædificationem domûs cum asportatione majoris partis bonorum, manendo simul ibi per aliquod notabile tempus; debetque jurare se hunc animum tunc habêre.

VI. Ut Episcopus possit aliquem ordinare titulo familiaritatis, oportet ut per triennium eum aluerit secum in suo actuali servitio, eidemque intra mensem conferat beneficium sufficiens ad congruam sustentationem, cum testimonialibus Episcopi originis, et domicilii.

VII. Episcopus originis, sive domicilii potest à suis subditis, etiam cum sua dimissoria ab alieno Episcopo ordinatis, petere ut intra aliquod tempus exhibeant ordinum susceptorum testimoniales, in quibus inseratur observata esse, quæ in hac bulla præscribuntur; aliàs potest eos suspendere ab exercitio suscepti ordinis.

771. — « 1. Qui in una diœcesi est natus, in altera habet » domicilium, in tertia beneficium, à quovis trium illorum Epi» scoporum potest ordines, vel dimissorias accipere. *Præp. qu.* » 1. *d.* 14. *Laym. l.* 5. *t.* 9. *c.* 9. *Dian. p.* 8. *t.* 2. *r.* 8. *et* 9. ubi » cum *Aversa, et aliis* 3. *contra Barb.* dicit, etsi ab uno » eorum acceperit ordinem unum, posse alterum ab alio ac» cipere. » (*Vide dicta n. præced. v. II.*)

772. — « 2. Potest quis ordinari ut originarius, ubi ipse, » vel pater ejus est natus. *Barb. Zerol. Aversa, et alii novem* » *cum Dian. p.* 8. *t.* 2. *r.* 12. Non tamen ordinari ab Epi-

» scopo, in cujus diœcesi natus est fortuitò : v. g. quia mater » ibi itineris, vel negotiorum causâ degebat, quia non contrahit ibi jus originis, sed ubi parentes domicilium habent ; ibi enim natus esse censetur. *Sanch. et alii octo, cum Dian. p. 8. t. 2. r. 11. contra Hurtad.* »(*Vide n. præc. v. IV.*)

773. — « 3. Qui in diversis Episcopatibus habet duo domicilia, in quibus æqualiter, etsi non mathematicè, habitat, » potest ab utriuslibet loci Episcopo ordinari, quia utrique » est subditus ratione domicilii. *Præpos. loc. cit. Sanch.* » *Aversa, etc. cum Dian. p. 8. t. 2. r. 10.* Ejus tamen filius » ab illo tantùm, in cujus diœcesi est natus. Quòd si fortuitò » extra utriusque diœcesim sit natus, ab utrovis potest ordinari ; quia uterque censetur ejus Episcopus originis, cùm » non sit potior ratio de uno, quàm de alio. *Præp. Dian. l. c.* » Natus autem ex fornicatione, matris potiùs, quàm patris » domicilium sequitur. *Præp. Dian. l. c. r. 18.*

774. — Potest quis ordinari ab Episcopo beneficii, licèt beneficium sit simplex, modò sit perpetuum, et initiandus illud jam possideat. Et idem dicitur de habente commendam perpetuam, quæ transeat in titulum. *Ita Sanch. Trull. Av. Phil. etc. cum Salm. de ord. c. 4. p. 3. n. 51. et 52. comm.* Dicunt *Tamb. de Ord. c. 8. n. 21. cum Dian. et Bord. ac Salm. cit. n. 51.* cum iisdem auctoribus, quòd sufficiat beneficium etiam tenue : sed hoc expressè reprobatur in d. bulla *Speculatores n. 770. ad v.* III. ex quâ requiritur beneficium sufficiens ad sustentationem de se, sine supplemento patrimonii, *vide apud Croix n. 2168.* Et hic notandum cum *Croix n. 2178.* non sufficere titulum servitiimensæ, vel Ecclesiæ, aut missarum ; quia reverà hæc non sunt beneficia. An autem ex beneficio detrahenda sint onera missarum ; S. C. (ut refert *Bened. XIV. Notif. 26. n. 6.*) die 17 Jul. an. 1723. respondit, id relinquendum arbitrio et conscientiæ Episcopi. Nota verò, quòd in nostro regno beneficium, ut quis possit cum eo ordinari, debeat ascendere, detractis oneribus, saltem ad medietatem taxæ statutæ pro patrimonio. *Vide infrà n. 830.*

775. — Sed dubit. 1. an Episcopus beneficii possit dispensare in interstitiis cum aliquo, eodem modo quo posset dispensare cum eo Episcopus domicilii ? Negant *Nav. et alii ;* sed verius affirmant *Barb. alleg. 4. n. 54. et Salm. ibid. n. 53. cum Garc. et Trull.* quia, cùm talis ordinandus jam fiat sub-

ditus Episcopi beneficii quoad ordines, fit etiam subditus quoad omnia concernentia ordines; modò, intelligendum, accedat necessitas vel utilitas (respectivè ad ordinem qui confertur) Ecclesiæ, cui ordinandus adscribitur, juxta dicenda *n.* 795.

776. — Dubit. 2. an ritè Episcopus ordinet aliquem, cui ideò contulit beneficium, ut possit eum ordinare? Negant *Quaranta, Barb. etc. apud Salm. de Ord. c. 4. p. 3. num. 54.* quia talis collatio esset in fraudem. At valde probabile est, quòd possit, ut tenent *Tamb. de Sacr. Ord. c. 8. n. 21. cum Leandr. Bord. Dian. et aliis;* et huic sententiæ favent *Salm. cit. n. 54. cum Trull.* Ratio, quia nullo modo fraudat legem qui utitur jure suo, ex Reg. juris in 6. *Non censetur dolo facere, qui utitur jure suo.* Habetur autem in *c. Cum nullus, de temp. ord.* quòd indistinctè concessum sit Episcopis ordinare alienos ratione beneficii.

777. — « 4. Qui plura habet in diversis diœcesibus bene-» ficia, potest à quolibet illorum Episcoporum ordinari. *Garc.* » *Præp. l. c. etc. Dian. p. 8. t. 2. r. 25.* (*Idem dicunt Salm. ibid. n. 45. cum Pal. Trull. etc. In expositis autem spectatur locus, in quo expositi sunt. Salm. ib. n. 47.*)

« 5. Studiosi qui in Universitate habitant, etiàm ultra decen-» nium, animo redeundi in patriam, non contrahunt ibi » domicilium, atque adeò ab ejus loci Episcopo ordinari non » possunt. Imò si isthic ducant uxorem, nec filii eorum; » sicut enim is non dicitur Episcopus domicilii respectu pa-» tris; ita ut nec Episcopus originis respectu prolis, quæ nata » fingitur in domicilio patris. *Dian. p. 8. t. 2. r. 15. et 17.*

778. — Notandum 1. quòd, licèt ad alios effectus, etiam ad suscipienda sacramenta, ut domicilium acquiratur, sufficiat, quòd quis incipiat alicubi habitare animo ibi perpetuò manendi; ad effectum tamen suscipiendi ordines, ultra prædictum animum requiruntur alia in bulla *Speculatores* enumerata *d. n. 770. v.* V. et præcipuè juramentum de ipso animo perpetuò ibi manendi.

Notandum insuper, quòd, ut quis ordinari possit ratione domicilii, requiratur, ut præstet juramentum de domicilio ibi contracto, ex decl. S. C. quam refert *P. Zachar. ap. Croix l. 6. p. 2. n. 2176.* Adhuc autem filiusfamilias vivens seorsùm à patre potest domicilium acquirere, ex *l. Placet*, et *l.*

Non utique, *B. Ad Munif.* Idemque decrevit S. C. (ut testatur *P. Zachar. n.* 2180.) de infante seu impubere. Benè tamen advertunt *Sanch. de matr. l.* 3. *d.* 23. *n.* 1. *et* 2. *Bonac. p.* 4. *n.* 11. *et* 12. *Pal. p.* 15. *et Salm. de Ord. c.* 4. *p.* 3. *n.* 48. *cum Aversa, Trull. Dic., et Philib.*, quòd si quis post domicilium contractum habeat animum aliò se transferendi, benè posset ordinari ab Episcopo loci in quo commoratur: ad domicilium enim perdendum, non solùm requiritur animus discedendi ab illo, sed etiam actualis recessus; ut patet ex pluribus declar. Sacr. Congr. ut refert *P. Zachar. apud Croix l.* 6. *c.* 2. *n. cit.* 2176.

779. — Notandum 2. quòd barones, eorumque filii gaudeant domicilio suorum feudorum, etsi ibi non habitent, ac propterea ordinari possunt ab illorum Episcopo. Ita *Barb. Avers. apud Croix n.* 2180. Idem dicunt *Salm. ibid. n.* 50. *circa med. cum Sanch. Trull. Gob. Barb. Rebuff. apud Croix ibid.* de senatoribus, et officialibus perpetuis alicujus loci, eorumque filiis; sed meritò hæc ait *Croix ibid.* non esse conformia intentioni bullæ *Speculatores* relatæ, ubi, ut vidimus, requiritur, ut ordinandus ratione domicilii per notabile tempus ibi permanserit, et habeat animum, ac juret ibi perpetuò manendi.

780. — Fit etiam aliquis subditus Episcopi quoad ordines suscipiendos ratione *familiaritatis*, seu famulatûs: modò (ut sancivit *Trid. sess.* 23. *c.* 9.) *per triennium secum fuerit commoratus, et beneficium, quacumque fraude cessante, statim reipsà illi conferatur.* Putat hic *Vasq.* sufficere, si Episcopus animum habeat conferendi beneficium quamprimùm vacaturum; sed communiter dicunt *Avers. Phil. aliique cum Salm. ibid. n.* 55. beneficium debêre esse jam vacans; licèt ante ordinationem non conferatur, ut *Sanch. Led. cum Salm. ibid. n.* 56. Per relatam tamen bullam *Speculatores* sufficit, si beneficium conferatur intra mensem. *Vide num.* 770. ad *v.* VI. Declaravit autem S. C. non posse Episcopum titulo familiaritatis aliquem ordinare, etiamsi det ei pensionem, aut patrimonium. *Vide P. Zachar. ap. Croix l.* 6 *p.* 2. *n.* 2174. Nomine autem *familiarium* intelliguntur omnes, qui Episcopo famulantur, et vivunt ejus expensis, etsi in ejus ædibus non habitent, modò degant in loco, ubi est Episcopus, vel propè; secùs si distent per decem leucas, ut dicunt aliqui;

vel duas dictas, juxta alios apud *Salm. de Ord. c. 4. p. 3. n. 56. in fin.*

Dicit autem *Barb. de offic. Episc. alleg. 5. n. 12. et 13. cum Garc. et Armendar.* qui hoc referunt decisum à S. C. (*contra Escob. n. 350.* qui citat pro se *Marchin. et Leand.*) Episcopum posse ordinare suum familiarem triennalem etiam ad titulum patrimonii, vel pensionis pro necessitate vel utilitate Ecclesiæ, cui ille est adscribendus; imò *Vasq. et Gabr.* censent posse eum ordinare, etiamsi non habeat patrimonium; sed hanc opinionem *Barb. ibid.* meritò falsam vocat. Præterea, *Renzi de Ord. c. 1. sect. 5. q. 13. et Barb. n. 8. cum Garc. Riccio, et Molf.* (qui etiam decisum à S. C. asserunt) sufficere ajunt triennium adhuc incœptum antequam fuisset Episcopus. Advertunt tamen communiter *Renzi l. c. cum Pal. Tamb. Marchin. et Leand. ac Barb. n. 9. cum Molf. et aliis,* tempus triennale debêre esse continuum; hoc verò intelligendum moraliter, unde censet *Renzi ib.* non interrumpi triennium, si familiaris per aliquod tempus aliò discedat; idque probat ex *c. fin. de verb. sign. n. 6.*, ubi interrogatus Papa, quis veniret nomine clericorum suorum, respondit, venire clericos familiares continuò domesticos commensales, etiamsi aliquando pro suis negotiis abesse contingat. Item advertunt *Renzi q. 12. Sanch. l. 7. c. 1. dub. 27. n. 3. et Barb. n. 14. cum Nav. Sayr. Ugol. et aliis pluribus,* non posse Episcopum dispensare super interstitiis cum familiari ordinando ad titulum beneficii statim conferendi, quia hic nondum est subditus, et ita refert decisum à S. C. *Garcia ap. Renzi l. c.* Bene tamen poterit dispensare post collatum beneficium, quia ratione beneficii collati jam fit subditus, ut dicunt *Piasec. et Campanile apud Barb. n. 15.*, et pariter id à S. C. decisum refert *Pitton. de Episc. n. 292.*, die 26 Maji 1594. Sed intelligendum (ut diximus *n. 775.*), si adsit necessitas vel utilitas Ecclesiæ.

Quæritur, an famuli famulorum Episcopi possint ex hoc eodem titulo ab illo ordinari? Affirmant *Sanch. Cons. l. 7. c. 1. dub. 20. n. 24. Dian. p. 4. tr. 4. r. 145. Salm. de Ord. c. 4. p. 3. n. 57. Avers. Henr.* modò absit fraus, nempe, si ad hoc Episcopus permittat familiares suos plures famulos habêre, ut possit eos ordinare; et modò omnes expensis Episcopi

nalantur, ut advertunt *ibid. Salm. cum Henr.* Ratio, quia hi nomnes reverà tunc tanquam famuli ipsius Episcopi reputantur.

DUBIUM II.

Quæ requirantur in ordinando.

781 *Quinam validè aut invalidè ordinentur?*

782 *An validè ordinentur infantes?*

783 *Quæ requirantur, ut quis licitè ordinetur ap. Busemb.*

784 *I. Ut sit viator, non neophytus, non infamis, hermaphroditus, irregularis, etc. An autem remaneant ordinati irregulares, etc. quos Episcopus protestatur se non intendere ordinare?*

785 *II. Animus clericandi. Dub. 1. An peccet suscipiens ordinem, nolens ascendere ad superiorem? Dub. 2. An peccet clericus in minoribus, si uxorem ducat? Dub. 3. An peccet suscipiens tonsuram ad effugiendum forum?*

786 *III. Ut sit confirmatus.*

787 *IV. Ut habeat litteras dimissorias. Not. 1. Episcopi regulariter tenentur per scipsos ordinare. Not. 2. Licentia data non expirat morte concedentis. Not. 3. Episcopus confirmatus potest dimissorias concedere, non verò suspensus, etc. Not. 4. Potest Episcopus cas dare etiam in aliena diœcesi existens. Not. 5. Non potest verò vicarius generalis.*

788 *Not. 6. Quid de capitulo Sede vacante? Not. 7. Quid de abbatibus? Not. 8. A quibus debeant habêre dimissorias Regulares? Not. 9. Quid, si Papa det licentiam cum clausula, ut quis ordinetur* à suo Ordinario tantùm? *Not. 10. Potest Episcopus ordinare habentem dimissorias. Not. 11. An ordinatio debeat fieri à certo Episcopo designato? Not. 12. Sufficit licentia oretenùs.*

789 *Dub. 1. An Episcopus possit ordinare alienum sub spe ratihabitionis? Dub. 2. An Episcopus ordinans possit dispensare cum alieno super irregularitate, etc.*

790 *V. Examen de scientia, juxta qualitatem ordinis suscipiendi.*

791 *Qu. 1. Quæ debeat scire sacerdos, præsertim circa sacramentum pœnitentiæ? Qu. 2. An illitterati sint irregulares? Qu. 3. An in Regularibus minor scientia requiratur?*

792 *Quid ultrà notandum circa examen?*

VI. Titulus sustentationis, de quo infrà n. 813.

793 *VII. Ut ordines gradatim suscipiantur.*

794 *VIII. Ut ordines suscipiantur tempore debito. Utrùm in festis liceat ordinare in minoribus plùs quàm duos?*

795 *IX. Ut serventur interstitia.*

796 *An qui eâdem die suscipit duos ordines sacros, incurrat suspensionem? Quid, si in sabbato suscipit unum, alium in Dominica? Dub. 1. An hæc suspensio sit latæ sententiæ? Dub. 2. An incurrat suspensionem qui suscipit duos ordines sacros, non servatis interstitiis?*

797 *An liceat eâdem die suscipere quatuor ordines minores cum subdiaconatu? Dub. 1. An excuset consuetudo contraria? Dub 2. An taliter ordinatus incurrat suspensionem? Dub 3. An Regulares possint ordinari extra tempora? Dub. 4. An ipsi tunc possint ordinari in quovis festo duplici? Quid de initiandis in tribus diebus festivis?*

798 *X. Ut servetur locus debitus, et existentia Episcopi in propria diœcesi.*

799 *XI. Ætas debita; aliàs incurritur suspensio. Dub. 1. An eam incurrat qui ordinatur ante ætatem ex ignorantia crassa? Dub. 2. An malâ fide ordinatus ante ætatem, possit, eâ completâ, ordinem exercére? Dub. 3. An incurrat irregularitatem suscipiens sacerdotium ante ætatem? An autem irregularitatem incurrat, qui ordinatur irretitus censurâ?*

800 *Quomodo computanda ætas? Dub. 1. An possit ordinari manè, qui vesperè complet ætatem? Dub. 2. An computandus annus bissextilis?*

801 *XII. Exercitium ordinis suscepti.*
XIII. Sumptio Eucharistiæ.
XIV. Probitas vitæ.

802 *XV. Vocatio divina. Quæ sint ejus signa?*

803 *An peccet graviter qui sine vocatione ordinatur? An peccet Episcopus hunc ordinans?*

804 *Hæc vocatio tantò magis requiritur ad episcopatum, et parochiam suscipiendam.*

805 *Quæ sint officia ordinatorum?*

781. — « Resp. 1. Ad validam ordinationem requiritur » et sufficit, ut mas sit baptizatus. *S. Thom. Suppl. qu. 39. » a. 1. Con. d. 20. d. 10. Vasq. Fill. t. 9. c. 4. quæst. 2.*

Unde resolves :

« 1. Incapax ordinum est, et quidem jure divino I. Fœmina. » *Vasq. Reg. Fill. l. c.* » (*IIa S. Th. Suppl. q. 39. a. 1. Salm. de Ord. tr. 8. c. 5. dub. 1. n. 6. et alii communiter; estque de fide definitum in c. Nova, de pœn. et rem.*) « II. Herma- » phroditus, in quo sexus fœmineus prævalet. *Fill. l. c.*

» Quòd si autem in eo incipiat prævalere post ordinationem » validam, non potest validè consecrare, vel absolvere, licèt » characterem sacramentalem retineat. *Lug. resp. mor. l. 1. d. 31. III.* Non baptizatus. *Ib.*

« 2. Validè ordinantur 1. Perpetuò amentes, cæci, muti, » privati manibus, etsi jure naturali sint inhabiles. 2. Irregulares, etsi jure ecclesiastico sint inhabiles, maneantque » ab eorum usu suspensi. 3. Pueri in cunis qui tamen ad » castitatem non tenebuntur vi voti, nisi id ratificaverint. » *Tol. Henr. Azor l. 13. c. 14. Bon. l. c.*

782. — Quær. an validè ordinentur infantes? Negant *Pal. Dur. et Petroc. Sot. ap. Salm. de Ord. c. 5. dub. 2. n. 21.* Sed verius affirmat *D. Th. Suppl. q. 39. a. 2.* ubi docet, quòd omnia sacramenta quæ non requirunt actum proprium suscipientis, sed in eis datur aliqua spiritualis potestas (ut sunt baptismus, confirmatio, et ordo) validè suscipiantur ante usum rationis; imò ordo etiam licitè suscipitur (loquendo de ordinibus minoribus) si adsit necessitas, et spes profectûs. S. Doctorem sequuntur communiter *Sanch. Cons. l. 7. c. 3. dub. 32. n. 2. Renzi p. 544. q. 2. et Salm. ibid. n. 23. cum S. Bonav. Scoto, Dom. Soto, Gonet, Vasq. Val. et aliis;* et hoc communi sensu DD. definitum testatur *Ben. XIV.* in bulla *Inter sollicitas*, edita 4 Maji 1745. Idque probat *D. Th.* ex *c. un. de Cler. per salt. prom.* ubi dicitur, quòd si aliquis subdiaconatum receperit ante usum rationis, debet ordinari ante diaconatum, si non constet de illius susceptione, secùs si constet. Dicit tamen *ib.* idem Angelicus, quòd pueri ante usum rationis non possunt validè suscipere episcopatum.

783. — « Resp. 2. Ut ordo licitè, et secundùm jura Ecclesiæ ritè sumatur, aut non incurratur censura, requiritur » in recipiente, præter statum gratiæ, I. Ut non sit neophytus » (*Qui autem non esset baptizatus certò ordinem non reciperet, ut constat ex Conc. Nicæno can. 19. et ex c. Veniens, de presb. non baptiz.*) « vel infamis, vel hermaphroditus, vel irregularis, suspensus, excommunicatus.

« II. Animus clericandi. *Trident. sess. 23. c. 4.* sine quo, si » primam tonsuram, vel ordines minores accipiat, videtur » peccare, saltem venialiter (nisi justa causa excuset), quia » fraus est levis; *vide suprà l. 5. c. 2. d. 1. a. 3.* Similiter » venialis inconstantia videtur sine justa causa statum cleri-

» calem desercre. III. Ut sit confirmatus. *Trid. sess.* 23. *c.* 4.
» et quidem secundùm *Bonac. d.* 8. *p.* 5. *n.* 10. sub mortali :
» secundùm *Sotum*, et *Conin.* sub veniali. IV. Litteræ dimis-
» soriæ, etiam pro prima tonsura, Episcopi proprii, sive ori-
» ginis, sive beneficii, sive domicilii. *Vide Dian. p.* 3. *t.* 4.
» *r.* 194. V. Examen coram Episcopo de scientia necessaria
» ad usum cujusque ordinis ; nam *Trid. s.* 23. *c.* 4. pro prima
» tonsura requirit, ut sciant fidei rudimenta, item legere,
» et scribere : et de quibus probabilis sit conjectura, quòd
» clericatum elegerint non sæcularis judicii fugiendi fraude,
» sed ut Deo fidelem cultum præstent. Pro minoribus, ut
» linguam latinam intelligant. Pro subdiaconatu, et diaconatu,
» cognitionem eorum, quæ ad istos ordines spectant. Pro
» sacerdotio tantam scientiam, ut populum docere possint
» necessaria ad salutem, et administrare sacramenta. VI. Ti-
» tulus sustentationis, ut beneficii, vel patrimonii, vel pau-
» pertatis, ut in Regularibus. *Trid. sess.* 21. *c.* 2. *Vide Bo-*
» *nac.* VII. Ordo inter receptionem unius et alterius ; cujus
» inversio, v. g. suscipère diaconatum ante subdiaconatum,
» erit mortale : episcopatus ante sacerdotium erit etiam inva-
» lidus. VIII. Tempus ; sic minores conferuntur quâvis domi-
» nicâ, vel festo quidem tali, quod ex præcepto Ecclesiæ ce-
» lebretur etiam in foro, ut *Sylvest. Azor*, *Barb. etc. com-*
» *muniter* docent. Ac licèt *Præpos. Fag. Tan. Gavant. etc.*
» putent sufficere quodvis festum duplex in Ecclesia, eamque
» sententiam *Dian. p.* 3. *t.* 13. *res.* 47. vocet tutam in praxi,
» eam tamen ex Decr. *Urbani VIII.* rejectam esse monet
» *C. de Lug. l.* 1. *resp. mor. d.* 43. Eosdem autem posse ex
» recepta Episcoporum consuetudine, etiam feriâ 6. vespere
» ante sabbatum, quo omnes ordines jure conferri possunt,
» notat *Dian. p.* 2. *t.* 6. *r.* 18. *ex Henr. Regin. etc.* Majores
» verò sabbatis quatuor temporum, et dominicæ passionis,
» ac hebdomadæ sanctæ. IX. Interstitia temporum. Sic majo-
» res nonnisi post annum ab alterius susceptione conferri
» possunt, ex *Trid. sess.* 23. *c.* 11. 13. *et* 14. in quo tamen
» Episcopus ob necessitatem, vel utilitatem Ecclesiæ potest
» dispensare. Eodem tamen die, non nisi de licentia Papæ,
» duo ordines majores possunt dari ; minores verò omnes,
» dispensante Episcopo, possunt dari eodem die, et, si con-
» suetudo sit, simul cum subdiaconatu. *Nav. c.* 25. *Henriq.*

» *l.* 10. *c.* 11. *Vasq. Suar. Sa*, *v. Ordo. Laym. l.* 5. *t.* 9. *c.* 8.
» X. Locus, scilicet pro solemni collatione, Ecclesia; pro pri-
» vata, sacellum. XI. Ætas, in qua ordinariè Episcopus non
» potest dispensare; et sic pro prima tonsura et minoribus
» requiritur saltem septennium completum, licèt *Quint. t.* 6.
» *sect.* 21. *contra Sanch. etc.* putat sufficere inchoatum. Pro
» acolytho an. 12 completus, *Fill. t.* 9. *c.* 4. *num.* 28. Pro
» subdiaconatu vigesimus secundus, pro diaconatu vigesimus
» tertius, pro sacerdotio vigesimus quintus, omnes incœpti;
» pro episcopatu trigesimus completus. *Vide Bon. d.* 8. *q.* 1.
» *Fill. tr.* 9. *c.* 4. *Laym. l.* 5. *tr.* 9. *c.* 6. *et* 7. *Dian. p.* 3.
» *t.* 4. *r.* 162. Si autem dubium sit, an quis ætatem requisi-
» tam habeat, v. g. pro sacerdotio an annum 25 ingressus
» sit, ordinari non potest. *Sanch. Laym. Bard. d.* 6. *c.* 11.
» *p.* 6. §. 2. Peccat autem tam ordinans, quàm ordinatus, si
» ordinetur qui non habet qualitates requisitas.

784. — Omnia tamen hæc fusiùs discutienda. Ut quis igitur ritè ordines suscipiat, requiritur I. Ut sit viator, quia sacerdos vitâ functus non validè consecraret. Item, ut non sit neophytus, nec infamis, nec hermaphroditus, qui non est capax ordinis, nisi in eo prævalcat sexus masculinus, aliàs non potest verò appellari homo; unde nec licitè, nec validè consecraret, imò nec licitè, etiamsi sexus masculinus prævaleret, quia esset monstrum, et ideò egeret dispensatione pontificiâ. *Vide Salm. de Ord. c.* 5. *dub.* 1. *n.* 14. Item requiritur, ut non sit irregularis, suspensus, vel excommunicatus.

Quæritur hic, an cùm Episcopus ante ordinationem protestatur se non intendere ordinare irregulares, excommunicatos, aut alio modo indignos, utrùm isti irregulares remaneant ordinati? Negat *Molf. ap. Escob. l.* 25. *num.* 198. Affirmant verò communiùs *Cabass. T. J. l.* 5. *c.* 16. *n.* 15. *Ludov. Bail et Escob. n.* 200. *cum Nav. Sa, Rodriq. Graff. etc.* quia verba illa dicuntur ad terrorem; quod arguitur ex eo quòd idem Episcopus post hanc protestationem ante ordinationem initiandos absolvit à quacumque excommunicatione, irregularitate, etc. Sed meliùs docent *N. SS. P. Bened. XIV.* in celeberrimo Opere *de sacr. miss. sect.* 2. §. 70, ubi ex decreto S. C. concilii dicit in hoc casu interrogandum esse Episcopum ordinantem de sua intentione, et si ipse asserat suam intentionem protestationi alligasse, ordinationem absolutè iteran-

dam esse; si verò Episcopi intentio sit dubia, ordinatio est sub conditione repetenda. Et sic pluries S. C. censuisse faciendum refert *P. Zacharia ap. Croix l. 6. p. 2. num.* 2251. ubi tamen affert alias oppositas declarationes S. C. quibus dixit validam esse ordinationem quorumdam ordinatorum cum falsis dimissoriis, etsi præmissa fuerit protestatio Episcopi excludens voluntatem ordinandi eos, qui essent destituti conciliaribus requisitis.

785. — Requiritur II. animus clericandi, ex Trid. *sess.* 23. *c.* 4. Hic dubitatur 1. an peccet qui suscipit aliquem ordinem sine animo ascendendi ad superiores? Certum et commune est non peccare graviter, etiamsi quis suscipiat ordines majores, et non intendat suscipere sacerdotium, ut rectè dicunt *Laym. de Ord. c.* 7. *sub finem*, *Salm. de Ord. c.* 5. *p.* 3. *n.* 52. *et Escob. n.* 304. *et alii passim contra Bannez*, *Marchin. et alios paucos* (*ap. Escob. num.* 363.), qui improbabiliter asserunt esse mortale. Imò idem *Escob. n.* 305. *et Pal. p.* 8. *n.* 8. *cum Conc. et Bon.* probabiliter putant nullum esse peccatum, quia nullo jure præscribitur alicui ad superiores ordines ascendere; nisi quis acceptet beneficium requirens sacerdotium, vel ordinem sacrum, prout sunt beneficia curata, seu ea quibus sunt annexa onera cantandi missam, Evangelium, vel Epistolam, ut habetur ex Trid. *sess.* 22. *c.* 4. Cæterùm idem concilium *sess.* 23. *c.* 4. solùm requirit in ordinando intentionem præstandi Deo fidelem cultum. Idque confirmatur ex *cap.* 1. *de Filiis presbyter.* ubi dicitur Episcopos posse dispensare cum illegitimo ad suscipiendos ordines minores, non ad majores; ergò licitum est suscipere unum ordinem sine animo ascendendi ad superiores. Ratio est, quia quilibet ordo confertur ad hoc, ut ordinatus inserviat Deo, proprium munus exercendo: sufficit igitur munus illud acceptare sine intentione ulteriùs progrediendi. Aliter verò dicendum esset de novitio, qui religionem intraret animo non perseverandi; hic enim difficulter excusari potest à culpa gravi, propter damna temporalia et incommoda quæ religioni tunc frustrà afferret, et etiam propter scandalum, quod aliis novitiis præberet; exemplum enim socii magnam alteri tentationem ingerit.

Dubitatur 2. An peccet clericus, qui initiatus in minoribus uxorem ducit? Per se loquendo certum est non peccare graviter, imò nec etiam leviter, si ob justam causam hoc facit

putà ad sedandas inimicitias, aut tentationes carnis, ad subveniendum fœminæ pauperi, etc. aliàs non excusabitur à veniali; ita *Bonac. de matr. q. 3. p. 9. n. 2. Pal. de Ord. p. 8. n. 9. Escob. n. 511. cum Tol. Azor, Val. Aug. Rodr. etc. ac Salm. de Ord. c. 5. p. 3. n. 51.* qui dicunt hanc sententiam esse omnium, uno *Cajet.* excepto, qui voluit esse mortale. Dixi *per se loquendo;* nam utrùm graviter peccet, qui certus de sua vocatione ad statum ecclesiasticum, ab ea recedit, ut sæculo fruatur? *Vide dicta l. 3. n. 78.*, ubi diximus de hoc metuendum, ne fortè existat in malo statu.

Dubit. 3. An peccet qui minores ordines aut primam tonsuram suscipit animo effugiendi forum laicale, et postea redeundi ad sæculum? Adsunt tres sententiæ.

Prima sententia, quam tenent *Palaus p. 8. n. 7. et Escob. n. 508.* dicit nullo modo peccare, quia utitur jure suo.

Secunda sententia verò, quam tenent *Salm. ibid. n. 57. Led. et Vict. ap. Sanch. de matr. l. 7. dist. 31. num. 17.* item *Marchin. Molf. Leand. et Trull. ap. Escob. n. 506.* dicit peccare mortaliter, quia in Trident. *sess. 23. c. 4.* sic habetur: *Primâ tonsurâ non initientur..., de quibus probabilis conjectura non sit, eos non sæcularis judicii fugiendi fraude, sed ut Deo fidelem cultum præstent, hoc vitæ genus elegisse.* Cùm ergò hoc crimen concilium *fraudem* appellet, ideò nequit excusari à gravi culpa qui sic ordinatur, quia graviter defraudat Ecclesiam, abutendo suis sacris ministeriis ad fines temporales.

Tertia sententia demùm, quam tenent *Laym. c. 7. n. 2. Sanch. l. c. cum Navar. Bon. p. ultim. n. 10. cum Val. et Con. Diana p. 10. tr. 16. r. 61. cum Vill. et March.* item *Hurt. Aversa, Nald. Homob. etc. ap. Escob. n. 507.* dicit nunc non peccare mortaliter, quia ex Tridentino tunc intelligitur aliquis fraudem committere, quando suscipit ordines, ut aliquod sæculare judicium jam incœptum effugiat, et hoc quidem erit mortale; alioquin erit tantùm veniale, ratione deordinationis finis ab Ecclesia intenti. Primam sententiam non satis probabilem puto, tertiam probabilem, secundam verò probabiliorem, quia æquè videtur fraudem committere qui ordinatur, ut effugiat judicium sæculare in casu particulari, quàm qui in genere pro omnibus casibus occurrentibus: quomodò autem peccet qui accipit beneficium animo illud

dimittendi, *vide dicta l. 5. n. 115. Qu. I.* ubi diximus hunc non peccare mortaliter (nisi beneficium habet annexum ordinem sacrum); quia non constat hujusmodi deordinationem esse gravem.

786. — Requiritur III. ut sit confirmatus. An autem id requiratur sub præcepto gravi? Affirmat *Bonac. d. 8. p. 5. n. 10.* cui consentiunt *Tol. Tan. et Aversa ap. Mazzotta t. 5. p. 254.* quia hic peccaret in re gravi, tùm contra usum Ecclesiæ, tùm contra præscriptum Tridentini *sess. 23. c. 4.* ubi dicitur: *Primâ tonsurâ non initientur qui sacramentum confirmat. non susceperint.* Alii verò, ut *Holzm. n. 218. cum Tamb. etc.*, censent hoc non esse de præcepto, sed de consilio. Alii tandem communiter, ut *Suar. t. 3. d. 58. sect. 1. Navar. c. 22. n. 9. Laym. tr. 5. c. 5. q. 4. Pal. de confirm. p. 8. n. 6. Mazzott. l. c. Salm. de Ord. c. 4. p. 5. n. 73. cum Vict. et Philib. ac Barb. de pot. Ep. alleg. 2. n. 15. cum Azor, Val. Reg. Molf. Vivald. etc.*, probabiliùs dicunt confirmationem non requiri sub obligatione gravi, sed requiri quidem sub levi; quia, licèt verba Tridentini potiùs indicent decentiam, quàm præceptum, tamen in hoc contraire non excusatur à levi saltem deordinatione.

787. — Requiritur IV. ut habeat litteras dimissorias proprii Episcopi. Super hoc requisito plura sunt adnotanda. Notandum 1. id quod præscribit Tridentinum *sess. 23. c. 3.* ubi dicitur: *Episcopi per semetipsos ordines conferant; quòd si ægritudine fuerint impediti, subditos suos non aliter quàm... probatos et examinatos ad alium Episcopum ordinandos dimittant.* Inde regulariter Episcopus tenetur ipse suos subditos ordinare, nisi sit impeditus ex infirmitate, ut dicit concilium, vel ex alia justa causa, ut rectè ajunt *Salm. ibid. p. 4. n. 58. et Barb. in Trident. l. c. cum Led. Salzedo, Piasec. etc.* quia causa infirmitatis ibi exprimitur exemplificativè, non taxativè. Hinc probabiliter *Croix n. 2243.* id etiam admittit, si ordinandus alibi esset, aut ei incommodum foret ad suam diœcesim accedere. Debet autem Episcopus proprius suum subditum examinare, ex concilio ut suprà; quamvis, sicut potest examen alteri committere, sic etiam poterit cum mittere ad alienum Episcopum, ut ille examinet. Episcopus verò, ad quem ordinandus mittitur, potest quidem cum ordinare sine examine, sed potest etiam examinare, si velit, ut benè ajunt

Salm. l. c. et Croix n. 2245. cum aliis. Et hoc utique erit tutius, ut ait *Barbosa alleg. 7. n. 22. cum Bonac. Piasec. et Campanile*, qui imò censent tenêri examinare ex *eod. Trid. sess. 7. c. 11.* ubi dicitur, quòd nemo ab extraneo ordinetur, nisi prævio examine.

Notandum 2. Licentia data alicui, ut ordinetur apud alienum Episcopum, non expirat morte concedentis, nisi à successore revocetur; ita communiter *Sanch. de matr. l. 8. d. 28 n. 83. Barb. alleg. 7. n. 24. cum Suar. Salm. cit. n. 58. cum Bonac. et Escob. n. 418. cum Henr. Quaranta, Rod. et commun.*, quia gratia semel facta, morte concedentis non expirat, ex *c. Si super gratia, De offic. deleg. in 6.*

Notandum 3. Episcopus propriam diœcesim habens, si est jam confirmatus, esto nondùm conseeratus, benè potest dimissorias concedere; quia hic est actus jurisdictionis, quam confirmatus secutâ possessione jam habet. Ita *Sanch. Cons. l. 7. c. 3. dub. 20. n. 31. et Salm. de Ord. c. 4. p. 4. n. 59.* An autem Episcopus suspensus aut excommunicatus jam declaratus possit dimissorias concedere, vel confessarios approbare, et similia? Affirmant *Led. et Trull.*, sed probabiliùs negant *Barb. alleg. 7. n. 4. et Salm. l. c. circa fin.* quia excommunicati omni jurisdictione carent. Hinc benè ait *Barb. l. c.* casu quo ordinandi probent suum Episcopum esse excommunicatum, vel suspensum, ritè possunt ordinari ab Episcopo viciniori, ex *cap. 2. de temp. ord. in 6.*

Notandum 4. Episcopus existens in aliena diœcesi benè potest ibi dimissorias concedere, cùm hic non sit actus jurisdictionis contentiosæ: ita *Salm. ibid. n. 60. cum Gav. et Barb. d. all. 7. n. 29. cum Armendar.* qui id decisum refert.

Notandum 5. Vicarius generalis nequit dimissorias concedere, nisi expressam de hoc facultatem habeat ab Episcopo, vel nisi Episcopus sit extra provinciam, aut distans per duas, vel saltem unam dietam, sive diem itineris à propria diœcesi, ut dicunt *Salm. ibid. n. 62. cum communi, et Pal. p. 15. n. 8. ac Barbos. all. 7. n. 9. cum Azor, Rebuff. Gutt. Molf. etc. ex c. Cum nullus, de temp. ord. in 6.* ubi dicitur: *Episcopo autem in remotis agente, ipsius Vicarius generalis, Sede vacante, capitulum, seu is ad quem tunc temporis administratio spiritualium noscitur pertinere, dare possunt licentiam ordinandi.* Probabiliter verò dicit *Escob. n. 402. cum*

Joan. Andrea, *Molf. March. et Leand.* benè posse Vicarium (ut diximus) ex peculiari licentia Episcopi, expressa vel tacita, dimissorias concedere; quod confirmatur ex Glossa *in d. c.* quæ ait: *Nisi habeant* (ab Episcopo) *speciale mandatum ad hoc.*

788. — Notandum 6. Capitulum Sede vacante olim poterat dimissorias concedere, ut patet ex dicto *c. Cùm nullus;* sed hoc limitatum postea fuit à Trident. *sess.* 7. *c.* 10. ubi habetur: *Non liceat capitulis, Sede vacante, infra annum... ordinandi licentiam aut litteras dimissorias.... concedere;* nisi quis (ut ibi additur) sit aretatus ad ordines intra annum illum suscipiendos, ob beneficium requirens obsequium personale. Aliter capitulum incurrit interdictum, et Vicarius illius suspensionem ab officio et beneficio per annum; necnon sic ordinatus, si fuerit in Sacris, incurrit suspensionem ab exercitio ordinis suscepti ad arbitrium Episcopi futuri; si verò in minoribus, privatur privilegiis clericalibus, sed hoc non ante judicis sententiam. Ita *Salm. de Ord. c. 4. p. 4. n.* 65. *cum Sanch. Philib. Aversa, et Trull.* Dicit autem *Croix n.* 2258. non posse dici *arctatum*, qui tantùm est præsentatus ad beneficium, nisi quis beneficium jam habeat, vel jus habeat ad illud, seu vocatus sit; sed contradicunt *Salm. cit. n.* 65. et consentit *Barbosa all.* 7. *n.* 11. *cum Moneta, Riccio, et Garcia*, asserens rectè dici etiam *arctatum*, qui ordinatus primâ tonsurâ est præsentatus ad beneficium: et *Merola ap. Renzi* id refert decisum à S. C. etiam pro non adhuc tonsurato, his verbis: *Vicarius capitularis, Sede vacante, infra annum potest concedere litteras dimissorias ad primam tonsuram ei qui est præsentatus à personis laicis ad beneficium ecclesiasticum juris patronatûs ipsorum, ut ille obtinère valeat.* Rectè tamen dicit *Croix l. c. cum Garcia, Ugolino, et Riccio*, non dici *arctatum eum*, cui aliquis vult resignare beneficium requirens ordinem quo ille caret. Hicque præterea notandum id quod habetur in concordato nostri regni *c. 4. n.* 9. ibi: *I Vicari Capitolari non potranno senza il voto del pieno Capitolo, da darsi per maggioranza de' voti segreti, concedere le lettere dimissoriali a' Laici, artati per ragion di Beneficio, o Cappellania, o pure a coloro, che avendo già la prima Tonsura, sono presentati a qualche Beneficio, o Cappellania, che* actu requirat certum ordinem: *Coll' espressa condizione, che così nell' uno, come nell' altro caso colui, che*

chiede d' esser promosso, non sia stato altre volte rigettato dal Vescovo antecessore (1). *Vide alia præscripta in dicto concordato n.* 830.

Benè potest tamen capitulum, Sede vacante, etiam intra annum dare litteras testimoniales alicui, qui aliunde licentiam habet ad ordines suscipiendos. *Salm. de Ord. c. 4. p. 4. n.* 66. *cum Sanch. Pal. Dic. etc.* probabiliter etiam potest dare alicui licentiam, ut initietur primâ tonsurâ, cò quòd tonsura non est ordo. *Garcia, et Gallem. ap. Croix n.* 2261. qui eis adhæret ex declar. S. C. Id autem quod potest capitulum, Sede vacante, non potest per seipsum facere, sed per suum Vicarium electum. *Croix n.* 2266. et sic refert decisum à S. C. die 3 Febr. 1604. *Pitton. de Canon. n.* 171. Item hìc notandum, quòd Sede vacante benè possit ordinari intra annum qui habet dimissorias Episcopi defuncti, ut communiter dicunt *Barbosa all.* 7. *n.* 23. *cum Nav. Gonzalez, et Henr. ac Croix n.* 2259. *cum Sanch. Laym. Tamb. etc.* ex declar. S. C. Idem dicitur de Regularibus intra annum afferentibus dimissorias suorum superiorum; his enim benè potest capitulum licentiam concedere, ut ordinentur ab aliquo Episcopo. Et sic etiam valent dimissoriæ concessæ à capitulo, Sede vacante, post annum, etiamsi sit jam ingressus novus Episcopus. *Barb. n.* 24. *cum Mol. Gonzal. Fag. Led. Quaranta, etc.* Præterea notandum quòd licèt in concilio Romano sub *Bened. XIII.* permissum fuerit Vicario capitulari post annum luctûs Ecclesiæ concedere dimissorias, tamen in concordato nostri regni facultas est ei sublata, nisi habeat expressam licentiam S. C. concilii.

Quamvis autem capitulum non possit intra annum dimissorias concedere, dicunt tamen *Sanch. l.* 7 *c.* 1. *dub.* 26. *n.* 2. *Tamb. de Ord. c.* 9. §. 2. *n.* 9. *et Barb. all.* 7. *n.* 17. *in Trident. sess.* 7. *c.* 10. *n.* 5. *cum Henr. Quaranta, Molf. Piasec. Furnar. etc.* benè posse dare alieno Episcopo licentiam Pontificalium, et pariter conferendi ordines clericis sub-

(1) *Id est* : Sine consensu pleni Capituli obtinendo per majorem partem votorum secretorum Vicarii capitulares concedere non poterunt litteras dimissorias laicis ad beneficium aut capellaniam aretatis vel tonsura donatis et ad beneficium aut capellaniam, quæ actu requirat certum ordinem, præsentatis; hac semper expressa conditione, ut qui promoveri petit, nullo in casu jam ab Episcopo antecessore repulsam tulerit.

Edit.

ditis ipsi Episcopo, vel subditis eidem Sedi vacanti, qui non à Metropolitano, nec ab Episcopo viciniori, sed à Papa debent habêre licentiam ordinandi, ut refert decisum *Garcia ap. Barbosam l. c. in Trident.* Sed huic opinioni se opponit *Croix n.* 2257. dicens obstare verba Tridentini ut suprà : *Non liceat infra annum ordinandi licentiam, aut litteras dimissorias... concedere;* gerundium enim ordinandi, dicit *Croix*, esse activum, unde non debêre applicari ordinandis, sed Episcopo. At venia *P. Croisii*, docetur à pluribus Grammaticæ peritis, hujusmodi gerundia modò sumi activè, modò passivè. Et ipsummet concilium pluries usurpavit gerundium in passiva significatione, ut *sess. 7. c. 11. et 12. de Benef. facultates de promovendo à quocumque.* Et hic juxta proprium sensum Tridentini tò *ordinandi* veriùs intelligendum passivè, dum concilium post verba, *non liceat capitulis ordinandi licentiam, aut litteras dimissorias.... concedere*, addit, *alicui qui beneficii occasione arctatus fuerit.* Unde illud *concedere* refert tam *licentiam ordinandi*, quàm litteras dimissorias subjecto *alicui*, nempe ordinando.

Notandum 7. Hodie non ampliùs locum habet id quod dicunt *Salm. de Ord. c. 4. p. 4. n.* 67. *cum Molf. et Philib.*, nempe quòd abbates qui possunt suos subditos ordinare (juxta dicta *n.* 763.), possint etiam eis concedere dimissorias ad suscipiendos ordines à quocumque Episcopo, vel abbate mitrato. Neque enim abbates mitrati, adhuc si habeant jurisdictionem quasi episcopalem, possunt alienos subditos ordinare, ex decreto S. C. relato *n.* 766. Neque alii Episcopi, quàm diœcesani (ut mox videbimus) possunt Regulares ordinare.

Notandum 8. Regulares exempti debent habere dimissorias à prælatis suis, scil. generalibus, aut provincialibus, ut dicunt *Salm. ibid. n.* 68. *cum Sanch. Diana, Philib. et aliis communiter :* aliàs peccant mortaliter, et suspensionem incurrunt. Præterea, ex decreto *Clementis VIII.* (relato in extensum *apud Croix n.* 2256.) dimissoriæ sunt dirigendæ ad Episcopum diœcesanum, nisi is sit absens, aut non teneat ordinationem. Nec valet dicere cum *Sanch. Laym. Pal. etc. apud Croix loc. cit.* posse dari Regularibus dimissorias ad quemcumque Episcopum, eò quòd mandatum *Clementis* non fuit receptum, ut asserit *Pal.*, quia (ut putat *Sanch.*) decretum illud valet tantùm pro Regularibus eidem Episcopo loci sub-

jectis. Nam in *c.* 5. *de temp. ord. in* 6. generaliter id vetatur, et præfatum decretum fuit novissimè confirmatum et innovatum à *Benedicto XIII.* et *XIV. Vide dicta n.* 768. A quo autem possint ordinari novitii? *Vide dicta n.* 764. *et* 765.

Notandum 9. Si quis obtineat facultatem à Pontifice suscipiendi ordines extra tempora, sed cum clausula, *à suo Ordinario tantùm*, benè potest cum istius dimissoriis ab alio ordinari; ita *Sanch. l.* 7. *c.* 1. *dub.* 25. *num.* 2. *cum Navar. Mazzotta p.* 250. *et Croix n.* 2242. *cum Gobat.* Ratio, quia apponitur illa particula *tantùm*, ne præjudicium inferatur proprio Episcopo; sed minimè ipse præjudicatur, quando ipsemet concedit dimissorias.

Notandum 10. Probabiliter Episcopus potest confirmare eum, qui adducit dimissorias sui proprii Episcopi pro tonsura; ita *Croix n.* 2259. *cum Rebuffo.* Et idem ait *Croix ibid. cum Gobat.* si quis est dimissus ad suscipiendum subdiaconatum, cùm non adhuc susceperit ordines minores, quia tunc censetur dimissus etiam pro minoribus.

Notandum 11. Quamvis die 22 Jun. 1623. (apud *Pitton. de Episc. n.* 800.) S. Congregatio præposita negotiis regni Neapolitani statuerit nullas esse dimissorias non directas certo Ordinario; tamen anno sequenti die 16 Mart. contrarium fuit statutum per S. C. Episc., nempe quòd Episcopi regni Neapolitani ritè possint extraneos ordinare cum dimissoriis proprii Ordinarii, licèt non sint directæ ad certum Episcopum. Hinc probabiliter dicunt *Mazz. p.* 250. *et Croix n.* 2241. *cum Gobat. et Quint.* quòd si quis est dimissus ad certum Episcopum, qui sit designatus in gratiam ipsius ordinandi, benè poterit ab alio ordines suscipere, ex regula Juris 61. in. 6. ubi: *Quod ob gratiam alicujus conceditur, non est in ejus dispendium retorquendum.*

Notandum 12. Ut quis ordinetur ab alieno Episcopo non requiritur, ut obtineat à proprio licentiam in scriptis, sed satis est si constet de illa per testes, vel aliter: ita *Sanch. c.* 3. *dub.* 20. *n.* 4. *Salm. de Ord. c.* 4. *p.* 4. *n.* 61.

789. — Sed dubitatur 1. An aliquis Episcopus possit ordinare alterius subditum sine illius expressa licentia, sub spe ratihabitionis de futuro. Affirmant *Paludan. Vill. Diana, et Led. ap. Salm. ibid. n.* 63. Idque admittunt *Trull. et alii plures apud Sanch. l.* 7. *c.* 3. *dub.* 20. *n.* 12. si inter Episcopum

ordinantem, vel inter initiandum, et Episcopum proprium singularis amicitia intercedit. Sed veriùs negant *Sanch. n. 15. Bonac. p. 5. n. 28. Croix n. 2238. et Salm. ibid. n. 64. cum Aver. Philib. et aliis pluribus.* Ratio, quia à Trident. ad tollendos errores et dissidia exigitur licentia expressa proprii Ordinarii : *Nisi de loci Ordinarii expressa licentia*, ut dicit concilium *sess. 14. c. 2.* Episcopus autem benè poterit ratam habêre talem ordinationem, nec opus est recurri ad Summum Pontificem, quia ipse potest ordinatum absolvere à suspensione ordinis suscepti, ut concedit Tridentinum ; ita *Sanch. n. 15. Salm. l. c. in fin. cum Aversa, et Croix n. 2248. cum Delbene, et aliis, contra Rebuff.* An autem sufficiat ratihabitio, sive licentia præsumpta de præsenti ad ordinandum clericum alienum? Probabile mihi et aliis videtur id posse admitti, saltem sine culpa gravi.

Dubit. 2. An Episcopus, cui dimissoriæ diriguntur, possit dispensare cum ordinando super irregularitate, aut alio impedimento canonico, super quo proprius Episcopus potest dispensare ?

Prima sententia affirmat, quam tenent *Sylvest v. Dispensatio q. 9. n. 11. in fine, et Ang. Arm. ac Henr. apud Palaum de censur. d. 6. art. 7. n. 21.* Quia (ut ajunt) eo ipso quòd Episcopus dat licentiam alieno ordinandi, dat etiam dispensandi, cùm dispensatio præmittenda sit ordinationi suscipientis ; idque colligunt ex *cap. Præterea, de offic. jud. deleg.* ubi dicitur : *Ex eo quòd causa sibi committitur, super omnibus quæ ad causam ipsam spectare noscuntur, plenariam recipit potestatem.*

Secunda sententia verò probabilior negat, et hanc tenent *Palaus loc. cit. Mazz. t. 3. p. 250. Sanch. l. 7. c. 1. dub. 27. n. 2. cum Nav. et de matr. l. 8. d. 1. n. 24. cum Sa, et Croix n. 2240. cum Diana.* Ratio, tùm quia privilegia non extenduntur ultra casum expressum ; tùm quia in disparatis non sit illatio, quando facultas data non est cum alia necessariò connexa ; prout (sapienter dicit *Sanchez*) si Episcopus dat licentiam parocho assistendi alicui matrimonio, non ideò intelligitur dare facultatem dispensandi in impedimento, in quo ipse potest. Idque tantò magis valeret, si in dimissoriis adderetur clausula : *Si tamen aliàs nullum tibi obsistat impedimentum canonicum.* Ad textum autem supra allatum respon-

detur, quòd ibi agebatur de facultate necessaria cum data connexa, ut legenti patet.

Notandum quòd ordinandus debeat semper habêre litteras testimoniales ab Episcopo originis, etiamsi in ætate infantili ab illius diœcesi discesserit, saltem ad testificandum de natalibus ac ætate, prout à S. C. resolutum refert *P. Zacharia apud Croix l.* 6. *p.* 2. *n.* 2251.

790. — Requiritur V. examen de scientia. In hoc advertendum, quòd Tridentinum pro initiandis ad ordines minores requirat, ut saltem linguam Latinam intelligant; ita in *sess.* 23. *c.* 11. ubi dicitur: *Minores ordines iis qui saltem Latinam linguam intelligant per temporum interstitia, nisi aliud Episcopo expedire magis videretur, conferantur.* Utrùm autem Episcopus possit ordinare in minoribus clericum, qui ignorat linguam Latinam, si spes sit fore, ut postea addiscat? Affirmant *Innoc. Menoc. Turrecr. etc. apud Sanch. dub.* 45. *n.* 10. Sed meritò negant *Salm. de Ord. c.* 5. *p.* 2. *n.* 43. *in fine;* et ipse *Sanch. n.* 14. *cum Nav. et Salzedo.* Ratio, quia illud, *nisi aliud Episcopo videretur*, veriùs et communiter à DD. intelligitur tantùm quoad interstitia, non autem quoad scientiam. Verùm non videtur improbabile cum *Sanchez, et Rebuff. il.* quòd si ordinandus non adhuc sciat linguam Latinam quantùm oportet, sed de brevi certò speretur fore ut addiscat, tunc poterit Episcopus eum ordinare; sed meliùs quidem meo judicio faciet, si non ordinabit. II. Pro initiandis ad subdiaconatum, et diaconatum requirit concilium *c.* 15. ut sint *litteris et iis quæ ad ordinem exercendum pertinent, instructi.* Utrùm autem licitè possit ordinari subdiaconus, vel admitti ad beneficium, qui adhuc nescit ordinare officium divinum, sed probabiliter de brevi præsumitur instructum iri, ut promittit? Rectè affirmant *Sanch. c.* 3. *dub.* 45. *n.* 6. *et Salm. de Ord. c.* 5. *p.* 2. *n.* 44. modò (intellige) interim ab alio adjuvetur ad recitandum. III. Pro initiandis demùm ad sacerdotium vult concilium *c.* 14. *et* 25. ut ipsi *ad populum docendum ea, quæ scire omnibus necessarium est ad salutem, ac ad ministranda sacramenta, diligenti examine præcedente, idonei comprobentur.*

791. — Sed hìc quæritur I. quomodo intelligenda verba illa, *ad ministranda sacramenta? Pal. p.* 8. *n.* 13. *cum Vasq. et Con.*, censet intelligi, ut presbyterandi sciant ea quæ re-

quiruntur ad benè ministranda, non jam pœnitentiæ, sed baptismi, et Eucharistiæ sacramenta. *Sanch.* autem *l. 7. c. 1. dub. 45. n. 16. cum Ledes.* intelligit, ut sciant quæ sit materia, et forma cujusque sacramenti. Sed meliùs ajunt *Laym. tr. 9. c. 7. n. 1. et Salm. cit. n. 44. cum Aversa, Rodr. et Philib.*, presbyterandum debêre quidem scire ea quæ spectant ad sacrificium, et sacramenta baptismi ac extremæ unctionis, quorum est minister : circa verò sacramentum pœnitentiæ non requiri in eo tantam scientiam quanta est necessaria confessario approbato. Unde infero quòd quilibet simplex sacerdos debeat habêre aliqualem scientiam circa materias magis obvias, quæ pertinent ad sacramentum pœnitentiæ, saltem pro casibus necessitatis, in quibus confessiones excipere tenetur. Et hoc est juxta doctrinam *S. Caroli Borromæi* in *Concil. Mediol. 5.*, ubi dictum fuit, quòd initiandus ad presbyteratum, *circa sacramentum confessionis aliquam* (saltem) *peritiam habeat.* Aliàs non videtur posse à gravi culpa excusari; etenim *Innocentius XIII.* in bulla, *Apostolici ministerii*, confirmata à *Bened.* XIII. (apud *Bened. XIV. Notif. 16. et 32.*), explicando præfatum textum concilii (ut ait præfatus *Bened. XIV.*), nullam aliam benigniorem interpretationem potuit ei dare, quàm illam reducendo ad studium theologiæ moralis. Et ratio est, quia, cùm sit officium proprium cujusque sacerdotis pœnitentiam ministrare in necessitate, quisque sacerdos debet scire ea, quæ ad tale officium ritè peragendum spectant; ut clarè infertur ex eo quod docet *D. Thom. Suppl. quæst. 36. art. 2.* ubi ait : *Ad hoc quòd homo ordinis officium exequatur, oportet quòd habeat tantum de scientia, quod sufficiat ad hoc, quòd dirigatur in actu ordinis illius..., ideò... talis scientia requiritur in eo, qui debet ad ordines promovêri.* Benigniùs quidem, ut notat *Natalis de Alex.* (*de Ord. Reg. 22.*) agendum cum iis qui religionem professi sunt vitæ comtemplativæ, ut sunt Camaldulenses, Carthusiani, et similes. Secùs verò cum aliis qui vitam activam profitentur; in his enim eadem scientia requiritur, quà egent alii sacerdotes : *Aliqui* (addit *D. Th. l. c. ad. 1.*) *ad sacerdotium promoventur, quibus committitur primus actus tantùm* (*supra corpus Christi verum*) *sicut Religiosi... et... talibus sufficit si tantum de scientia habeant, quòd ea quæ ad sacramentum perficiendum spectant, ritè servare possint. Alii autem pro-*

moventur ad... actum supra corpus Christi mysticum..., *unde scientia legis in eis esse debet*, *non quidem*, *ut sciant difficiles quæstiones legis...*, *sed ut sciant quæ populus debet credere et observare de lege.* Et hoc quidem ex illo *Malach. c. 2. ℣. 7. Labia sacerdotis custodient scientiam, et legem requirent ex ore ejus.*

Unde concludo, quòd promovendi ad sacerdotium non possint tutâ conscientiâ ad ordinationem accedere, nisi sciant saltem universalioria principia, quibus solvant dubia saltem communiter occurrentia proximè moribundis; necnon tenentur distinctè scire, quomodo se gerere debeant circa moribundos, nempe quando possint eos absolvere? An in articulo, vel periculo mortis? et quali periculo? An præsente confessario approbato? An absolutè, vel conditionatè? Quando moribundum possint censêre dispositum ad absolutionem? Quid debeant imponere illi, si habeat casus, vel censuras reservatas? Hinc consequenter Episcopus, ne communicet peccato illius qui petit sine tali scientia ordinari, debet antequam ordinet certus fieri de tali ejus idoneitate, vel saltem quòd de brevi ille addiscet; aliàs nescio quomodo posset esse tutus in conscientia. Tantò magis quòd undique constat hujusmodi ordinatos, post acceptum presbyteratum, omne studium abjicere, eò quòd ad nullum aliud exponi debent examen, quod erat unicus omnium suorum studiorum scopus. Hìc etiam advertendum id quod habetur in concilio Lateran. IV. *can.* 10. *et* 11. (apud *Habert t. 7. p. 484.*) ubi dicitur: *Præcepimus tam in cathedralibus, quàm in conventualibus Ecclesiis viros idoneos ordinari, quos Episcopi possint coadjutores habère, non solùm in prædicationis officio, verùm etiam in audiendis confessionibus, et pœnitentiis injungendis, ac cæteris quæ ad salutem pertinent animarum.*

Quærit. II. An illitterati sint omninò irregulares? *Nav. Man. c. 27. n. 205.* dicit inferri ex Trident. *sess. 25. c. 4.* esse irregulares, qui linguam Latinam non intelligunt; *Garcia* autem, et *Henriquez ap. Bonac. de cens. d. 7. q. 2. punct. 1. n. 2.* censent illitteratos non esse irregulares, ita ut non peccent, si in ordinibus susceptis ministrent; sed hos non posse sine culpa gravi ordines suscipere. Alii verò cum sententia communi, quam tenent *Sanch. Conc. l. 7. c. 1. dub. 45. n. 5. Bonac. l. c. Tamb. cod. tit. tr. 4. c. 12. n. 1. Salm. de ord. c. 5. p. 2.*

n. 49. *cum Reg. Homob. etc. ac Pal. de cens. d.* 6. *part.* 10. *n.* 1. *cum Suar. Tol. Fill. Sayr. et Avila*, probabiliùs docent, quòd illi qui sunt adeò rudes, ut ignorent etiam prima rudimenta Grammaticæ, ita ut nesciant præstare ea, quæ pertinent ad ordinis exercitium, ad quod requiritur sanè scientia linguæ Latinæ, ipsi sunt prorsùs irregulares, et graviter peccant tam ordines suscipiendo, quàm eos exercendo : et ut dicunt *Salmant. et Bonac. ll. cc. cum Azor*, *Suar. Fill. et Reg.* nec etiam Papa posset cum eis dispensare, quia hæc irregularitas non solùm est de jure humano, sed etiam divino et naturali; ipsum enim jus naturale dictat non esse admittendos ad aliquod munus qui nequeunt illud exercêre. Probatur id ex *c. Illitteratos. dist.* 36. ubi illitteratus (intellige *omninò illitteratus*, ut ait ibi Glossa, nimirùm *qui numquam Grammaticam audivit*) arcetur à suscipiendi ordinibus, pari modo ac corpore vitiatus. Advertit autem *Palaus l. c.* quòd illa tantùm ignorantia irregularitatem inducat, quæ exercitium suscepti ordinis omninò impedit : et sic pariter *Ronc. de Cens. c. ult. q.* 6. *a.* 2., dicit esse irregularem qui debitè et congruè nequit ordinem susceptum administrare. Advertunt etiam *Anacl. de cens. q.* 3. *num.* 26. *Holzm. t.* 1. *p.* 320. *num.* 367. *et Viva de irreg. q.* 9. *a.* 4. *n.* 12., quòd hæc irregularitas, sublatâ causâ ignorantiæ, de se tollatur sine dispensatione.

Quæritur III. An in Regularibus ordinandis minor requiratur scientia, quàm in sæcularibus? Pro iis qui sunt addicti ad vitam contemplativam, prout sunt Camaldulenses (ut diximus), Carthusiani, et similes, commune est inter DD. sufficere quòd isti sciant legere et canere, ac ea quæ pertinent ad sacrificium, ut docet *D. Thomas* loco suprà cit. dicens, quòd in Religiosis qui ordinantur ad altare, satis sit scientia, quâ possint servare ea, quæ ad sacrificium spectant; et idem asserunt *Natal. de Alex. de ord. Reg.* 22. *Esc. n.* 289. *et alii passim.* Difficultas est, an idem dici valeat pro Religiosis aliorum ordinum, qui sunt ad vitam activam instituti? Negat *Led. de Ord c.* 7. *concl.* 4. ubi dicit eamdem scientiam requiri in Religiosis quàm in sæcularibus; imò majorem, quia Religiosi frequentiùs assumuntur ad ministeria proximorum; idque probabile putat *Escob. n.* 294. Sed communissimè affirmant *Salm. c.* 5. *p.* 2. *num.* 47. *cum Scoto, et*

Philib. ac Barbosa alleg. 46. *num.* 14. *cum Sylvest. Graff. Henr. Miranda, etc.* ac pariter probabile putant *Escob. num.* 296. *et Diana p.* 2. *tr.* 16. *r.* 31. Ratio, tùm quia Regulares communiter ordinantur tantùm ad chorum et altare; tùm quia, si alia ignorent, possunt postea ex sociis ea addiscere: et ab hac sententia non dissentit (ut vidimus) *D. Th.*, dùm præfatam doctrinam tradens, generaliter loquitur de Religiosis. Id autem quod ait *Barb.* cum aliquibus, nempe quòd possint ordinari Regulares, etiamsi quodammodo deficiant in lingua Latina, non audeo approbare; nam si in sæcularibus initiandis tantùm ad ordines minores, requirat Tridentinum quòd saltem linguam Latinam intelligant, quomodo Regulares ordinari poterunt ad sacerdotium, adhuc in lingua Latina deficientes? Præterea, addunt *Salm. de Ord. c.* 5. *p.* 2. *n.* 47. *in fin. cum Rodr. et Henr.* pariter ac pro Religiosis, sufficere pro sæcularibus sacristis, cantoribus, et similibus, ut sciant tantùm legere, canere, et exequi ministeria ordinis. An autem hæc doctrina sit verè et generaliter probabilis, nec audeo asserere: sapientibus me remitto.

792. — Ilic autem advertendum 1. quòd Episcopus possit quidem sine examine Religiosos ordinare, acquiescendo testimonio suorum prælatorum; sed benè etiam potest si velit eos examinare, ut rectè dicunt *Escob. num.* 278. *Mazz. t.* 3. *p.* 253. *et Salm. ibid. n.* 46. *cum Aversa, Mirand.*. Et de hoc non est ampliùs dubitandum post bullam *Bened. XIV.* (allatam *n.* 768.) ubi statutum fuit, Regulares examinandos esse ab Episcopo ordinante.

Advertendum 2. pro omnibus initiandis, quòd Episcopus teneatur per se vel per alios eos examinare, nisi aliunde sit certus de ipsorum idoneitate per propriam notitiam, vel per communem opinionem; ita rectè etiam *Salm. cit. n.* 46. *cum eisdem AA. cit.* Ex omnibus autem prædictis insuper advertendum, quòd esto Episcopus licitè possit petentes ordinare, si eam afferant scientiam, quam Tridentinum requirit; per hoc tamen non ideo ei prohibetur, quominus majorem exigat scientiam à suis subditis (nam pro alienis aliter sentiendum); maximè si illi ordinentur ad Ecclesiam alicujus amplæ civitatis, quia concilium in iis, quæ circa scientiam præscripsit, tantùm voluit modum ponere Episcopis, ne promoverent aliquem scientiâ præscriptâ carentem, non verò

prohibuit, quin Episcopi majorem scientiam requirant, nisi necessitas loci aliud omninò postularet. Hinc sapientissimè *D. Fabritius de Capua* Archiepiscopus Salernitanus (dignus perpetuâ memoriâ ob zelum in clero reformando) nullum ad sacerdotium admittebat, nisi priùs cum rigoroso examine, etiam ad confessiones audiendas idoneum dignosceret. Utinam Præsulis exemplum omnes sectarentur! non quidem invenirentur tot sacerdotes inutiles, imò et Ecclesiæ perniciosi, quia ex eo, quòd tales rudes sunt, studium fastidiunt, et ideò in otio marcescentes ad vitia relaxantur. Hic etiam obiter advertendum, quòd ex pluribus decretis S. C. Concilii apud *Bened. XIV. Notif.* 9. *n.* 16. Episcopus de novo assumptus ad Episcopatum, ex justa causa benè possit examinare parochos, etiam Regulares; ex quo infertur, quòd tantò magis possit examinare confessarios non curatos.

Requiritur VI. titulus sustentationis; *sed de hoc vide dicenda num.* 813.

793. — Requir. VII. ut inferior ordo ante superiorem suscipiatur: et aliter faciens; non solùm graviter peccabit, sed etiam incurret suspensionem ab exercitio ordinis suscepti, quousque Episcopus dispenset, ex *c. un. de Clerico per salt. ord.* Qui autem susciperet ordines minores ante tonsuram, peccabit etiam mortaliter, sed non incurret suspensionem; ita *Sanch. l. 7. c. 5. dub. 14. et Bon. part. 5. n. 11. c. 1. n. 37.*

Si verò quis susciperet Episcopatum ante sacerdotium, invalidè susciperet, ut docent *Suar. Sanch. et alii communiter ap. Salm. de Ord. c. 1. p. 2. n. 41.* Si autem quis susciperet sacerdotium ante alios ordines, posset quidem Episcopus fieri et validè hic suum munus exerceret, non tamen licitè ante susceptionem ordinis omissi.

794. — Requiritur VIII. ut ordinetur tempore debito. Ordines majores conferri possunt tantùm in Sabbatis quatuor temporum, Sabbato ante Dominicam passionis, et Sabbato sancto; ordines autem minores dari possunt in quolibet festo (modò sit de præcepto, ut explicavit Pontificale Rom.), si conferantur uni vel duobus, ut habetur in *c. De eo, de temp. ordin.* ubi dicitur: *Licitum est Episcopis, Dominicis, et aliis festivis diebus unum aut duos ad minores ordines promovere.* Utrùm autem liceat ordinare plures quàm duos? Negat *Martin. à S. Joseph.*; sed communiter affirmant DD., modò gene-

ralis ordinatio fieri non videatur; ita *Sanch. c.* 1. *dub.* 52. *n.* 8. *cum Innoc. Tab. Arm. Henr. Rebuff. Præp. Turrecr. etc. Salm. de Ord. c.* 4. *p.* 5. *n.* 78. *cum Gran. Renzi p.* 564. *q.* 8. *cum Sylvest. Pal. Bass. Quint. ac Dian. p.* 10. *tr.* 11. *r.* 66. *cum aliis, et* Glossa *in dicto c. De eo, v. Ad duos*, ubi dicit: *Numquid plures? utique, dummodò non videatur generalis ordinatio.* Ratio est, quia verba textûs non sunt apposita taxativè, sed exemplificativè. Præterea, dicunt *Fagnan. in d. c. De eo, n.* 56. *cum Host. Barb. all.* 11. *n.* 21. *Pal. part.* 13. *n.* 2. *cum Henr. Salm. cit. n.* 78. *cum Gran. et Laym. c.* 8. *n.* 1. cum declaratione S. C. *ap. P. Zachariam in adnot. ad Croix l.* 6. *p.* 2. *n.* 2290. ordines minores posse conferri etiam publicè in feria VI. ante Sabbatum generalis ordinationis (et etiam ferià IV. Quatuor Temporum, ut addit *Laym.*); modò adsit consuetudo, quam testantur *Palaus, Salm. et Barbosa ll. cc. cum aliis*, jam esse receptam. Episcopi consecratio potest fieri quovis die Dominico, *ex c. Ordinationes* 1. *et c. Quod die, dist.* 75. Et *Diana p.* 12. *tr.* 1. *r.* 61. addit ex Pontificali, posse etiam in natalitiis Apostolorum conferri. Prima autem tonsura quolibet die et loco conferri potest. *Conc. t.* 10. *p.* 59. *n.* 15. *et Sanch. dub.* 50. *n.* 1.

795. — Requiritur IX. ut ordinetur per debita temporum interstitia, quæ sic servanda sunt. I. Ut ascendatur ab uno ordine minore ad alium, requiritur aliquod tempus, quod autem à Tridentino non fuit determinatum: sed in hoc benè potest Episcopus cum causa dispensare, dum in concilio *sess.* 23. *c.* 11. sic habetur. *Minores Ordines... per temporum interstitia, nisi aliud Episcopo expedire magis videretur, conferantur.* Justæ causæ dispensandi videntur esse (ut ait *Escob. t.* 443.) vita solitaria Carthusianorum, ex declar. S. C. item ætas ordinandi nimis provecta, causa studii, et arctatio beneficii recepti, vel recipiendi. Quale verò intervallum interredere debeat inter unum et alterum ordinem minorem? *Majol. et Ugol. ap. Barbos. in l. c. Trid. n.* 4. putant sufficere intervallum de una ordinatione generali ad aliam: sed *Sorbo, et Campanile ibid.* dicunt sufficere de uno festo ad aliud. Meritò autem dicit *Barb. n.* 5. *cum Miranda etc.*, quòd licèt Episcopus possit dispensare in hoc ex quacumque causa, laudabiliùs tamen aget, si abstinebit à tali dispensatione. Præterea dicunt *Sylvest. v. Ord.* 2. *n.* 7. *ac Rebuff. Henriq.*

Campanile ap. Barb. n. 6. et decisum refert ibid. *Armendarius*, non licêre conferre tonsuram simul cum aliquo ordine minori (nisi adsit alicubi consuetudo); sed probabilius videtur oppositum, cùm probabiliùs tonsura non sit ordo. II. Ut à minoribus ascendatur ad subdiaconatum, requiritur spatium anni ex Trid. *sess.* 23. *c.* 11. ubi : *Hi verò nonnisi post annum à susceptione postremi gradùs minorum ordinum ad sacros ordines promoveantur, nisi necessitas, aut Ecclesiæ utilitas judicio Episcopi aliud exposcat : Ecclesiæ*, id est Ecclesiæ cui adscribitur, ut patet ex Trid. *c.* 13. *Utilitas* autem intelligitur illa quæ quomodolibet conducit ad bonum Ecclesiæ ut ajunt *Salm. de ord. c. 4. p.* 3. *n.* 88. Qui autem susciperet subdiaconatum ante annum sine dispensatione, graviter peccaret, sed nullam incurreret censuram : *vide Salm. ibid. n.* 87. III. Ut autem ascendatur à subdiaconatu ad diaconatum, etiam requiritur spatium anni ; ad quod tamen dispensandum (ut rectè ait *Croix n.* 2297.) non requiritur necessitas, vel utilitas Ecclesiæ, sed sufficit quævis rationabilis causa juxta judicium Episcopi, ut patet ex eod. Trid. *dicto c.* 13. ubi : *Promoti ad sacrum subdiaconatùs ordinem, si per annum saltem in eo sint versati, ad altiorem gradum, nisi aliud Episcopo videatur, ascendere non permittantur.* IV. Ut demùm ascendatur à diaconatu ad sacerdotium, ad minùs requiritur spatium anni ; adque hujus temporis dispensationem non sufficit Ecclesiæ utilitas, sed etiam requiritur necessitas, ex eod. Conc. *sess.* 23. *c.* 14. ubi : *Qui... ad presbyteratùs ordinem assumuntur..., hi sint, qui.... in diaconatu ad minùs annum integrum, nisi ob Ecclesiæ utilitatem, ac necessitatem* (nota) *aliud Episcopo videretur, ministraverint.*

796. — Præterea notandum, quòd ille qui eodem die duos ordines sacros exciperet, non solùm graviter peccaret contra præceptum Tridentini in *dict. cap.* 3. ubi : *Duo sacri ordines non eodem die, etiam Regularibus, conferantur, privilegiis ac indultis quibusvis concessis non obstantibus ;* sed etiam incurreret suspensionem ab illorum exercitio, et in irregularitatem incideret, ut patet ex *c. Innotuit, de eo qui furtivè, etc.* et *c. Litteras*, ac *c. Dilectus, de temp. ord.* Hinc dicitur in *cit. cap. Litteras*, quòd si quis in Sabbato susciperet unum sacrum ordinem, et alium in Dominica, continuato jejunio, id est nullâ cœnâ factâ, etiam suspensionem incurreret ; tunc

enim (ut ait textus) ex fictione canonica vespera Sabbati et mane Dominicæ pro uno die computantur ; secùs verò, si jejunium non fuerit continuatum. Ex quo probabilior infert *Renzi p.* 363. *q.* 7. *cum Nicolio*, quòd si quis obtinuerit indultum suscipiendi ordines sacros in tribus diebus festivis, poterit, soluto jejunio in Sabbato ordinationis, suscipere unum, et alium in Dominica sequenti, idque decisum refert S. Sacr. Congr. die 25 Julii 1662. Præterea inferunt etiam probabiliter *Sanch. lib.* 7. *c.* 1. *dub.* 51. *n.* 4. *Laym. c.* 8. *n.* 9. *Escob. n.* 433. *cum Suar. Majol. Villal. et Leand. ac Sylvest. Henriq. etc. apud Croix n.* 2291. quòd si Episcopus propter infirmitatem, vel aliam causam non possit ordinationem in Sabbato exercêre, aut eam absolvere, poterit illam continuare in Dominica; modò (ut ajunt) continuetur jejunium tam ex parte initiandi, quàm ex parte Episcopi, ut rectè addit *Sanch.* Ad hoc autem non quidem requiritur jejunium naturale, ut aliqui improbabiliter sentiunt, sed sufficit ecclesiasticum, quia textus de hoc clarè loquitur, ut rectè dicunt *Sanch. n.* 5. *cum Sylv. et Tab. et Escob. n.* 436. *cum Marchino, et Leand.*

Sed hìc dubitatur 1. An suspensio prædicta sit latæ sententiæ ? Negant *Diana p.* 5. *tr.* 10. *r.* 36. *et Villal. apud Escob. n.* 448. Sed rectè affirmant *Nav. c.* 27. *n.* 241. *Bonac. de cens. d.* 1. §. 1. *n.* 450. *cum Suar. Sayr. Molf. Turrian. Marchino, etc.* Idque patet *ex d. cap. Litteras*, ubi sic dicitur : *Ab executione officii sacerdotalis tamdiu volumus manère suspensum, donec de illo disponatur.* Hæc tamen suspensio incurritur tantùm ab ultimo ordine suscepto, ut benè infert ex præfatis verbis. *Escob. n.* 450. *cum Suar. Sayr. et Molf.*

Dubit. 2. An qui suscipit duos ordines sacros, non servatis interstitiis, suspensionem incurrat ? Respondetur : Qui ordinatur continuatis diebus extra tempora, incurrit quidem suspensionem ex bullis *Sixti V.* et *Clem. VIII.* prout incurrit etiam qui ordinatur sine Litteris dimissoriis, vel ante legitimam ætatem ; *vide Tambur. l.* 7. *c.* 11. §. 1. *n.* 3. Qui verò ordinatur diversis diebus, non servatis interstitiis, sed legitimis temporibus, peccaret quidem graviter, sed suspensionem probabiliùs non incurrit, ut dicunt *Bonac. d.* 8. *p.* 5. *n.* 35. *Barbosa in Trid. sess.* 23. *c.* 15. *n.* 11. *Croix n.* 2302. *Renzi p.* 360. *q.* 1. *cum Suar. Tamb. l. c. cum Pal. Salm. de Ord. c.*

4. p. 5. n. 87. cum Turrecr. et Escob. n. 457. cum Nav. Villal. March. etc. et Cabassut. T. J. c. 16. n. 12. cum Navar. et Sayr. (contra Dian. p. 4. tract. 2. resol. 55.). Licèt enim *Sixtus V.* in quadam Extravag. pœnam suspensionis imposuerit, tamen illa, respectu ad nostrum casum, sublata fuit à *Clem. VIII.* ut refert *Tambur. loc. cit.*

797. — Qui autem eâdem die susciperet quatuor ordines minores unà cum subdiaconatu, etiam peccaret graviter, ut habetur ex *c. 2. de eo qui furtivè, etc.* ubi dicitur: *Quatuor minores ordines contulisti, quibus non contentus subdiaconatum etiam temerario ausu recepit... Mandamus quatenùs eum in minoribus dumtaxat celebrare permittas.* Dicit autem *Vasq. ap. Salm. de Ord. c. 4. p. 5. n. 80.* præfatum textum fuisse revocatum ex Trident. *sess. 23. c. 15.* ubi concilium tantùm inhibuit duos sacros ordines simul conferri; sed hæc doctrina communiter non recipitur, nam concilium, id præscribendo, textum non revocavit, sed illum in suo vigore reliquit. At hic dubitatur 1. an ab hac prohibitione excuset consuetudo contraria, si alicubi vigeret? Negant *Sylvest. Tol. Reg. etc. ap. Escob. n. 444.* Sed veriùs affirmant *Nav. c. 25. n. 71. Suar. de censur. dist. 31. sect. 1. n. 41.* (qui affert de hoc decr. S. C.) *Holzm. n. 86. Salm. cit. n. 80. cum Vill. Marchino, Leand. etc. ac Escob. n. 445. cum S. Ant. Sayr. Molfes. Rodrig. et Miranda;* quia hujusmodi consuetudo nullibi videtur reprobata.

Dubit. 2. Utrùm taliter ordinatus, ubi non adest contraria consuetudo, incurret suspensionem? Affirmat *Bonac. de censur. d. 3. p. 5. §. 1. n. 4.* Sed probabiliùs negant *Escob. n. 450. et Suar. l. c. n. 40,* quia Pontifex in dicto *c. 2.* tantùm præcipit Episcopo, ne permittat ordinato ministrare, non autem eum suspendit. Meritò tamen dicit *Navar. Man. c. 27. n. 241. contra Suar.*, hunc fieri irregularem quoad ordines superiores suscipiendos, dum ibi sic subditur: *Si verò* (ordinatus) *domum religiosam intravit, et mores ejus exegerint, abbas* (*si voluerit*) *in aliis poterit ordinibus dispensare.* Si igitur indiget dispensatione, erit hic quidem irregularis ad alios ordines recipiendos.

Dubit. 3. an regulares possint ex licentia suorum prælatorum ordinari extra tempora? Negant *Vasq. Suar. Lez. Peyr. etc. ap. Escob. n. 464,* quia licèt *Greg. XIII.* hoc privilegium

concesserit Soc. Jesu, tamen expressè prohibuit, quominùs aliæ Religiones in eo communicarent. Sed verùs affirmant *Laym. c. 8. num. 2. Barbosa alleg. 17. n. 6. Escob. n. 466. cum Machad. Leand. Delacrux, Diana, etc. ac Salmant. ibid. n. 83. 84. et 85. cum Aversa, Philib. Portel. et Rodr.* Ratio, quia post *Greg. XIII. Clem. VIII.* absolutè hoc privilegium concessit omnibus Mendicantibus, et *Urb. VIII.* concessit Ordini Discalceatorum SS. Trinit., ut fert *Escob. num. 465.* Et novissimè *Bened. XIII.* (apud *Benedict. XIV. Notif. 23. n. 5.*) in concilio *Rom. tit. 5. c. 2.* hoc privilegium confirmavit dicens: *Quòd verò ad Regulares, privilegia à Pontificibus habentes, sive expressè, sive per viam communicationis concessa, sacros videlicet ordines extra tempora suscipiendi; cùm privilegia ipsa in suo robore persistant, nec iis derogatum fuisse constat, decernimus perinde Regulares eosdem absque novo Indulto apostolico tutè posse extra tempora ordinari.*

Dubit. 4. an Regulares, cùm ordinantur extra tempora, possint ordinari in quovis festo duplici, esto non sit de præcepto? Affirmant *Diana p. 5. tr. 23. r. 97. et Præpos. Fagund. Villal. et Homob. ap. Escob. num. 470.* Item *Suar. Steph. et Manuel. ap. Barbos. alleg. 17. num. 7.* qui id probabile putat. Et idem dicit *Croix n. 2293. cum Gobat. Tamb. etc.* de iis qui ex indulto ordinantur extra tempora in tribus diebus festivis. Ratio, quia *Alexander VI.* loquens de initiandis per hoc privilegium, dixit posse ordinari *tribus diebus Dominicis, sive duplicibus:* non autem dixit de præcepto, sed tantùm *duplicibus* (ad differentiam semiduplicium) diebus, qui ut plurimum non sunt de præcepto. Sed negant probabiliùs, ut videtur, *Escob. num. 472. Azor part. 2. lib. 1. cap. 27. qu. 19. et Lugo Resp. Mor. lib. 1. dub. 36.* dicentes non posse ordinari nisi in festo de præcepto, in quo populus vacat ab operibus servilibus. Ratio, tùm quia *Greg. XIII.* loquendo de hoc eodem privilegio, dixit *diebus Dominicis, et festivis diebus*, non *festivis duplicibus;* tùm quia dies festivus in sua propria significatione denotat diem feriatum, ut explicat *Ambrosius Calepinus* verb. *Festus dies.* Et licèt in Rubricis Missalis, et Breviarii *festum* accipiatur, prout distinguitur à feriis, in jure tamen *festum* accipitur ut dies, in qua vacatur ab operibus laboriosis. Hæc quidem secunda sententia est tutior, et videtur probabilior; sed primam non

audeo reprobare, et dico standum esse consuetudini, quæ est optima legum interpres.

Notandum autem hic, quòd ii qui obtinent à Papa licentiam suscipiendi ordines sacros extra tempora in tribus diebus festivis, non egeant dimissoriis sui Ordinarii, sed tantùm testimonialibus, sine quibus ordinans incurreret suspensionem per annum à collatione ordinum, et ordinatus suspensionem perpetuam ab exercitio ordinis suscepti; ita habetur in Tridentino *sess.* 23. *c.* 8. Ubi tamen notandum, quòd hoc dicatur de eo qui obtinet indultum suscipiendi ordinem à quocumque Episcopo; aliàs etiam à proprio debet ordinari, vel ab eo dimissorias ad alium accipere. Licentia autem suscipiendi ordines sacros in tribus diebus festivis intelligitur, ut dies sint interpolati, prout refert *Croix num.* 2501. declaratum à S. C.

798. Requir. X. locus pro collatione ordinum, de quo in Trid. *sess.* 23. *c.* 8. sic habetur: *Ordinationes sacrorum ordinum statutis à jure temporibus, ac in cathedrali Ecclesia, vocatis præsentibusque ad id Ecclesiæ Canonicis, publicè celebrentur. Sin autem in alio diœcesis loco, præsente clero loci, dignior* (*quantùm fieri poterit*) *Ecclesia semper adeatur.* Scio tamen plures Episcopos etiam ordines sacros solère in privato sacello conferre: fortè hodie sic usus habet.

Adde, nomine *loci* etiam requiri existentiam Episcopi in propria diœcesi; nam si ipse conferret ordines in diœcesi aliena, incurreret suspensionem ab exercitio Pontificalium, et ordinatus ab exercitio ordinis suscepti, ex Trid. *sess.* 6. *c.* 5. Hoc tamen rectè dicunt *Salm. de Ord. c. 4. p. 5. n. 75. cum Bonac. Philib. Vill. Henr. etc.* non intelligi de collatione primæ tonsuræ, cùm hæc sine Pontificalibus conferatur. Si autem Episcopus rogatus ab alio, in ejus diœcesi generalem ordinationem habeat, poterit ordinare non solùm subditos suos, sed etiam aliarum diœcesium, ut *Salm. ibid. n.* 76. *cum iisdem AA. et communi;* quia Tridentinum *l. c.* hoc prohibuit casu tantùm, quo aliquis Episcopus prætextu cujusdam privilegii vellet in alterius diœcesi ordinare sine illius licentia. An autem ordinatio debeat fieri ab Episcopo celebrante? *vide dicta n.* 744. *Not. II.*

799. — Requir. XI. Ætas. In quo notandum I. quòd pro prima tonsura requiratur, ut initiandus polleat usu rationis,

et idcò saltem sit septennis, ut dicit *Bened. XIV.* in bulla, *Inter sollicitas*, an. 1745. Sed in concordato nostri regni requiritur ætas saltem 10 annorum. Pro ordinibus minoribus nulla in jure assignatur ætas; solent tamen conferri (ut ait idem *Bened. XIV. ibid.*) ab an. 7 ad 14. Pro subdiaconatu verò statuitur annus 22. Pro diaconatu 23. Pro sacerdotio 25. Ita in Trid. *sess.* 23. *c.* 22. Sufficit autem, ut annus præscriptus sit incœptus; ita communiter omnes. *Vide Salm. de Ord. c.* 5. *p.* 1. *n.* 30. Idque colligitur ex ipso concilio *sess.* 24. *c.* 12. Præterea, pro episcopatu requiritur annus 30, et idem dicitur pro cardinalatu, quamvis ex concessione *Sixti V.* Cardinales diaconi possint esse ætatis suæ an. 22. *Vide Salm. l. c. in fin.* Pro beneficiatis autem requiritur annus 14, ex Trid. *sess.* 23. *c.* 6. Sed si beneficium sit curatum, requiritur annus 25, saltem incœptus. *Trident. sess.* 24. *c.* 12. Pro canonicatu in cathedralibus requiritur annus 22 incœptus. *Trident. sess.* 22. *c.* 4. In collegiatis verò sufficit annus 14, cùm in jure nihil pro eo sit statutum. *Salm. ibid. n.* 58.

Notandum 2. quòd is, qui sine legitima ætate scienter ordinatur, incurrat suspensionem perpetuam ipso facto ab exercitio ordinis suscepti, et Papæ reservatam, ut habetur in Extravag. *Pii II.* quæ incipit, *Cum ex sacrorum*, et refertur in extensum à *Barbosa alleg.* 17. *n.* 11. Eam autem *S. Pius V.* et *Sixtus V.* auxerunt, et *Clemens VIII.* confirmavit, ut refert *Escobar. n.* 265. Si verò prædicta suspensio occultè sit contracta, tunc poterit Episcopus delinquentem ab ea absolvere, ex concessione Tridentini *sess.* 24. *c.* 6., ut dicunt communiter *Bonac. de censur. d.* 3. *p.* 5. *n.* 2. *et Salm. ibid. n.* 59. *cum communi.*

Sed hìc dubitatur 1. An incurrat præfatam suspensionem qui ex ignorantia crassa (non tamen affectata) ordinatur ante legitimam ætatem? Affirmant *Laym. t.* 9. *cap.* 20. *num.* 2. *et Bonac. l. c.* Sed communiùs et probabiliùs negant *Navar. Man. c.* 27. *n.* 156. *Suar. de cens. d.* 31. *sect.* 1. *Tol. l.* 1. *c.* 18. *n.* 7. *Barbos. all.* 16. *n.* 15. *Escob. n.* 270. *cum Con. Præp. Rodr. et Avila, ac Salm. de Ord. c.* 5. *p.* 1. *n.* 39. *cum Trull. Aversa, Dian. Vill. etc.* Ratio, quia talis suspensio imposita est à *Pio II.* in temerarios (dùm utitur verbo *temeritatem*), quales non sunt qui peccant ex sola ignorantia supina, ut dicemus *l.* 7. *de censur. n.* 47. *et* 48 Hinc dicunt

præfati AA. quòd taliter ordinatus, completâ ætate, benè potest ordinem susceptum exercêre; si verò ante illam exerceret, peccaret, sed non incurreret irregularitatem.

Dubit. 2. An qui malâ fide susceperit ordinem ante ætatem, possit exercêre ordinem postquam ætatem compleverit, sine absolutione à suspensione incursa? Affirmant *Solus*, *Corduba*, *et Medina ap. Escob.* Sed veriùs id negant *Barbosa*, *all.* 16. *nu.* 15. *cum Miranda*, *et Escob. n.* 256. *cum Bon. Henr. Marchin. Rodr. et Diana.* Ratio, quia censura jam contracta non tollitur nisi per absolutionem.

Dubit. 3. An incurrat irregularitatem qui ante legitimam ætatem suscipit sacerdotium?

Prima sententia affirmat, quam tenent *Bonac. dist.* 8. *de sacram. q. un. p.* 5. *n.* 15. *et Barb. all.* 16. *n.* 16. *cum Cor. Nav. Salzed. et Sorbo.* Ratio, quia hic celebrando cum Episcopo ordinante verè hostiam consecrat (ut docet *D. Th.* 3. *p. q.* 82. *ar.* 2.) et ideò jam exercet ordinem cum suspensione susceptum.

Secunda sententia verò communior, et valde probabilis negat, et hanc tenent *Suar. de censur. dist.* 31. *sect.* 1. *n.* 71. *Coninck dist.* 16. *n.* 36. *Diana p.* 5. *tr.* 10. *r.* 37. *Escob. n.* 283. *cum Sylvest. Med. Ugolin. Quaranta*, *Naldo*, *Homob. Marchin.*; item *Sayr. Avila*, *Henr. etc. ap. Barbos. l. c.* Ratio 1. quia consecratio illa non censetur actus moraliter distinctus ab ipsa ordinatione; sicut enim tota ordinatio Episcopi à principio usque ad finem est unus actus moralis, ita et ordinati; unde non videtur æquum, quòd ipse unâ actione morali duplicem incurrat pœnam; nempe suspensionem, et irregularitatem. Ratio 2. quia in citata Extravag. *Pii II.* (apud *Barbos. all.* 17. *n.* 11.) sic dicitur: *A suorum ordinum executione ipso jure suspensi sint; et si, hujusmodi suspensione durante, in eisdem ordinibus ministrare præsumpserint, eo ipso irregularitatem incurrant.* Quo verbo *durante* videtur Pontifex supponere irregularitatem incurri tùm solùm, cùm incursio suspensionis jam moraliter tempore præcesserit ordinis exercitium. Item, cùm Pontifex imponat irregularitatem in præsumentes, minimè videtur comprehendere hunc, qui non ex propria electione, sed ex necessitate ordinationis debet cum Episcopo concelebrare. Referuntque *Suar. n.* 74. *et Escob. l. c.* hujusmodi ordinatos ex stylo Cancellariæ non

reputari irregulares, cùm ipsi tantùm à suspensione absolvantur. Et idem dicunt *Suar. n.* 72. *ac Escob. et Diana ll. cc. cum aliis*, de diacono, vel subdiacono, qui cum tali suspensione in eadem ordinatione canit Evangelium, aut Epistolam. Et idem dicendum de eo qui suspensionem incurrit, cùm ordinatur per saltum, vel extra tempora, vel sine dimissoriis proprii Episcopi, vel eâdem die suscipit duos ordines sacros, aut ordines minores cum subdiaconatu, juxta suprà dicta.

Utrùm autem incurrat irregularitatem qui tantùm ordinatur cum excommunicatione priùs contracta? Affirmat *Bon. de irreg. d.* 7. *q.* 3. *part.* 4. *n.* 1. *cum Navar. Tol. Henr. Sayr. etc. ex cap. Cum illorum, de sent. excom.* et *c.* 1. *De eo qui furt.* Sed probabiliùs negant *Suar. de cens. dist.* 41. *s.* 3. *n.* 2. et *Bened. XIV. de Syn. l.* 12. *c.* 3. *n.* 6. *cum Tamb. Diana, Lez, Gibal. etc.*, et ita refert sensisse S. C. Ratio, quia ex præfatis textibus non expressè colligitur, quòd talis sit irregularis, sed tantùm quòd sit suspensus; pro cujus tamen suspensionis absolutione etiam ad Papam debet recurri, ut advertit *Cont. Tourn. tr. de irregul. part.* 3. *cap.* 3. *concl.* 5. *cum Gibert*; intellige, si suspensio sit publica; nam aliàs potest absolvi ab Episcopo juxta *c. Liceat, sess.* 24. Trident. Tantò magis autem non incurret irregularitatem qui suspensus vel interdictus suscipit sacrum ordinem; in hoc consentit etiam *Bon. l. c. n.* 2. *cum Sayr. Filliuc. et aliis.* Hoc tamen intelligendum, si taliter ordinatus ordinem non exerceat in ipsa ordinatione, nam si v. g. aliquis diaconus, vel subdiaconus accedat ad ordinationem jam antecedenter aliquâ irretitus censurâ, et in ordinatione susceptum ordinem exerceat canendo Evangelium, vel Epistolam, irregularitatem non effugiet, ut rectè ait *Cont. Tourn. loc. cit. r. Si quis.* Ratio, quia tunc jam exercet ordinem cum censura priùs contracta. Idemque meritò ait *Cont. Tourn. ibid. cum Avila* procedere de sacerdote, qui concelebrat cum Episcopo, contra *Sayr. et Laym. de irreg. c.* 3. *n.* 5.

800. — Notandum 3. quòd ætas computanda sit non à die baptismi, sed nativitatis, ut constat ex *c.* 3. *et aliis, dist.* 77. *Vide Croix n.* 2506. Dubitatur autem 1. An quis manè dici, in cujus vespera complet ætatem requisitam, possit ordinari? Affirmant *Dian. part.* 9. *tr.* 9. *r.* 50. *Salm. c.* 5.

num. 31. cum Ledesma, et Philiber. ac Escobar. n. 264. cum Trull. et Marchin., tùm quia minimum pro nihilo reputatur; tùm quia dies incœptus in favorabilibus habetur pro completo; tùm etiam quia vespera, et mane moraliter sumuntur pro una die. Sed probabiliùs id negant *Croix n. 2509. cum Nav. et Vill.*; item *March. Pasq. et Narbona ap Escob. n. 261.* Ratio, quia v. g. pro subdiaconatu ætas debet esse annus 22 incœptus; unde qui annum 21 non verè complevit, minimè potest dici annum 22 attigisse.

Dubit. 2. An dies anni bissextilis possit excludi in supputanda ætate ordinandorum? Affirmant *Barb. Henriq. Sylvest. etc. ap. Salm. de ord. c. 5. p. 1. n. 33.* quia annus requisitus intelligitur per se annus ordinarius, nempe constans 365 diebus. Sed veriùs negant *Bon. d. 8. q. un. p. 5. num. 14. Sanch. de matr. d. 24. n. 22. et Escob. n. 286. cum March., Molf. Dic. et Dian.* Ratio, quia ad ætatem requisitam anni sunt computandi juxta consuetudinem Ecclesiæ, quæ rectè statuit de quatuor in quatuor annos addi unum diem, propter horas quæ in quolibet anno supersunt.

Certum est autem quòd Episcopi nullo modo possint in ætate dispensare; verumtamen dicit *Croix n. 2514.* hodie ex speciali privilegio posse Episcopos dispensare ad certum tempus, saltem pro beneficio curato, ubi est necessitas, vel utilitas Ecclesiæ.

801. — Requir. XII. insuper ad suscipiendos ordines, ut initiandus exercuerit ordinem priùs susceptum in Ecclesia, ubi est adscriptus, ex Trid. *sess. 23. c. 11. et 13.* Sed putant *Salm. de ord. c. 4. p. 5. n. 74.*, hoc non esse de præcepto gravi, cùm verba concilii magis sint consultiva, quàm præceptiva, nempe illa: *At in unoquoque ordine juxta præceptum Episcopi se exerceant, etc.*

Requir. XIII. prout præscribit Pontificale, ut ordinandi Eucharistiam accipiant; sed hoc non sub mortali, ut ait *Croix n. 2225. cum Gob.* Imò nec sub levi tenentur communicare initiandi ad ordines minores, ut dicit idem *Croix* cum communi ut asserit. Presbyteri autem veriùs tenentur communicare sub mortali, cùm ipsi verè celebrent cum Episcopo, ut diximus ex *D. Th. num. 799. Dub. 3.*

Requir. XIV. probitas vitæ; sed de hac jam locuti sumus

in *Tract. de sacram. in gener. n.* 65. et iterùm mox loquemur agendo de vocatione ad sacrum ministerium.

802. — Requir. XV. vocatio divina, de qua, cùm sit res tanti momenti, unde pendet æterna salus tam ordinandorum quàm populi christiani, mirum est quòd tot morales scriptores nullum verbum faciant, præter paucos, inter quos fusè et egregiè signanter scripserunt de hoc puncto *Habert t.* 7. *p.* 455. *et P. Conc. t.* 10. *p.* 42. Quàm necessaria sit hujusmodi vocatio, patet ex SS. Patribus, et ex ipsis sacris Scripturis, et præsertim ex illo *D. Pauli ad Hebr. c.* 5. ℣. 4. ubi : *Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur à Deo tanquam Aaron. Sic et Christus non semetipsum clarificavit, ut Pontifex fieret, sed qui locutus est ad eum, Filius meus es tu.* Unde Apostoli, ut in locum Judæ alium surrogarent, sic Deum deprecati sunt : *Tu, Domine, ostende quem elegeris.* Et ipse Christus *Joan. c.* 10. ℣. 1. dixit : *Qui non intrat per ostium, in ovile ovium...., fur est et latro; qui autem intrat per ostium, pastor est ovium*, qualis est quidem quivis sacerdos, dùm cuivis sacerdoti committitur incumbere saluti animarum. Et rursùs *Joan.* 15. *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos... ut fructum afferatis, et fructus vester maneat.* Rursùs *Lucæ* 10. *Rogate... Dominum messis, ut mittat operarios suos in messem suam.* Illi igitur qui non vocati à Deo in sacra ministeria se intrudunt, ipsi sunt de quibus per Jeremiam (*c.* 23. ℣. 21.) inquit : *Non mittebam prophetas, et ipsi currebant.* Quo quidem hominum genere, ut ait Catechismus, nihil infelicius ac miserius, nihil Ecclesiæ calamitosius esse potest.

Præcipua autem signa divinæ vocationis ad statum ecclesiasticum sunt : I. Scientia conveniens, de qua jam egimus *n.* 790. II. Probitas vitæ, de qua loquens Trident. *sess.* 23. *c.* 12. sic ait : *Sciant... Episcopi... debère ad hos ordines assumi dignos dumtaxat, et quorum probata vita senectus sit;* juxta illud (*Sap. c.* 4. ℣. 9.) : *Ætas senectutis vita immaculata.* Hinc Apostolus 1. *Tim.* 3. prohibet ordinari neophytos, id est (ut explicat in *d. loco D. Th.*) *qui non solùm ætate neophyti sunt, sed et qui neophyti sunt perfectione.* Quapropter idem *S. Doctor* 2. 2. *q.* 189. *art.* 1. *ad* 3. dicit : *Ordines sacri præexigunt sanctitatem.* Et *Suppl. q.* 35. *art.* 1. *ad* 3. ait : *Ad idoneam executionem ordinum non sufficit bonitas qualiscum-*

que, sed requiritur bonitas excellens. Hanc rationem de hoc assignans : *Ut sicut illi qui ordinem suscipiunt, super plebem constituuntur gradu ordinis, ita et superiores sint merito sanctitatis.* Unde sic concludit : *Et ideò præexigitur gratia, quæ sufficiat ad hoc, quòd dignè connumerentur in plebem Christi.* Idque priùs dixit *S. Dionysius c. 5. de eccles. Hierar. : In divino omni non audendum aliis ducem fieri, nisi secundùm omnem habitum suum factus sit deiformissimus, et Deo simillimus.* Qui autem habet sanctitatem ordinariam, nempe solam gratiam habitualem, non potest quidem dici *secundùm omnem habitum suum Deo simillimus.* Ad hoc facit etiam illud celebre *D. Aug.* dictum : *Aliquando bonus monachus vix bonum facit clericum.* Et illud alius *D. Hieron.* ad Rusticum : *Sic vive in monasterio, ut clericus esse merearis.* Unde scripsit *S. Jo. Chrysost. l. 2. de Sacerdot. c. 2. Multò major vitæ integritas huic* (id est clerico), *quàm illis* (nempe monachis) *necessaria.* III. Signum est recta intentio, nimirùm desiderium vacandi divinæ gloriæ, et saluti animarum, non autem (ut ait *D. Bernardus Declam. in Evang. Ecce nos, etc.*) *honorem quærendi proprium, aut corporis voluptatem, quæ sua sunt, non quæ Jesu Christi.*

803. — Qui autem sine vocatione, ex talibus signis explorata, in sacrum ministerium se intrudit, non potest quidem à gravi præsumptione excusari. En quomodò *S. Anselmus* (*in cap. 5. ad Hebr.* super illud Apostoli : *Nec quisquam sumit, etc.*) de hoc loquitur : *Qui enim se ingerit, et propriam gloriam quærit, gratiæ Dei rapinam facit, et ideò non accipit benedictionem, sed maledictionem.* Et ratio hujus eruitur ex eo quod docet *D. Th. p. 3. q. 27. art. 4.* ubi : *Illos quos Deus ad aliquid eligit, ita præparat et disponit, ut ad id, ad quod eliguntur, inveniantur idonei, secundùm illud :* (*2. Cor. 3.*) *Sufficientia nostra ex Deo est, qui et idoneos nos fecit ministros novi Testamenti.* Ergò ille, qui non ex Deo eligitur, sed ipse se ingerit, non erit idoneus minister ; idcò sapienter ait *Habert de Ord. c. 1. §. 2.* quòd iste *non sine magnis difficultatibus poterit saluti suæ consulere, manebitque in corpore Ecclesiæ, velut membrum in corpore humano suis sedibus motum, quod servire potest, sed ægrè, et cum deformitate.* Unde concludit : *Licèt absolutè loquendo salvari possit, difficulter tamen ingredietur viam, et apprehendet media*

salutis. Cùm autem hic magno periculo damnationis se exponat, nescio quomodo à culpa gravi excusetur, *qui sciens* (ait doctissimus Episcopus *Abelly in Opusc. Sacerdos christian. c. 4.*), *nullâ divinæ vocationis habitâ ratione, se in sacerdotium intruderet, haud dubiè seipsum in apertum salutis discrimen injiceret, peccando scilicet in Spiritum sanctum; quod quidem peccatum vix, aut rarissimè dimitti ex Evangelio discimus.*

Huic quidem discrimini tantò magis se committunt Episcopi illi, qui non vocatos ad ordines sacros promovent, ex illo Apostoli (1. *Tim.* 5.) : *Manus citò nemini imposueris, neque communicaveris peccatis alienis.* Quæ verba exponens *S. Leo Epistol.* 1. (*aliàs* 87.) *ad African.* 2. dicit : *Quid est communicare peccatis alienis, nisi talem effici ordinantem, qualis est ille, qui non meruit ordinari?* Hinc Tridentinum *sess.* 23. *c.* 7. præcipit Episcopo, ut antequam suos subditos ad ordines promoveat, *institutionem, mores, doctrinam... diligenter investiget, et examinet.* Undique enim in jure canonico præscribitur, et signanter in *c. Nullus, dist.* 24. ut *nullus ordinetur, nisi probatus fuerit.* Unde sapienter advertit *D. Bernard.*, ad ordines admittendos esse tantùm *probatos, non probandos.* Ad hanc autem probationem ab Episcopo exquirendam, non quidem sufficit, quòd ipse nihil mali noverit de ordinando, sed debet fieri certus de ejus positiva probitate, juxta sublimitatem gradûs, ad quem ille inhiat ascendere, ut communiter dicunt *Sotus 4. Sent. dist.* 25. *q.* 1. *n.* 3. *Sanch. Conf. c.* 1. *dub.* 46. *n.* 1. *Salm. de ord. c.* 5. *p.* 2. *num.* 41. *Holz. eod. tit. n.* 46. et fusiùs *Hab. Merbes. Conc. et alii cum D. Th. Suppl. q.* 36. *art.* 4. *ad* 3. ubi dicit : *Ad minùs* (id est *non solùm*, ut benè explicat Glossa) *hoc requiritur, quòd nesciat ordinans aliquid contrarium sanctitati in ordinando esse, sed etiam exigitur ampliùs, ut secundùm mensuram ordinis, vel officii injungendi, diligentior cura apponatur, ut habeatur certitudo de qualitate promovendorum, saltem ex testimonio aliorum.* Qualitas autem promovendorum est illa, quam expressit idem S. Doctor *in* 2. 2. *q.* 189. *art.* 1. *ad* 3. ubi dixit : *Ordines sacri præexigunt sanctitatem..., unde pondus ordinum imponendum est parietibus jam per sanctitatem desiccatis* (nempe ut addit) *ab humore vitiorum.* Et *N. SS. P. Bened. XIV.* in bulla : *Ubi primum*, sapientissimè

sic Episcopos alloquitur : *Studiosa et magna adhibita diligentia investigandum à vobis est, an eorum, qui priorum susceperint ministeria, talis fuerit vivendi ratio, et in sacris scientiis progressio, ut verè digni judicandi sint, quibus dicatur, ascende superiùs ; cùm alioquin expediat in inferiori potiùs aliquos manêre gradu, quàm cum suo majori periculo, et aliorum scandalo ad altiorem provehi.*

De tali etiam probatione loquens *S. Jo. Chrysost. Homil.* 16. *in Tim.* dicit : *Quid est illud citò? Non ex prima probatione, nec secunda, nec tertia, sed ubi consideratio diuturna præcessit, exactissimaque discussio, tunc imponito manus. Neque ea res periculò caret ; eorum quæ ille peccaverit, tu quoque pœnam dabis, qui initium dedisti etiam præcedentium delictorum.* Qua de re Episcopi in hac probatione expetenda non debent esse contenti simplici attestatione parochorum, qui humanis ducti respectibus in hujusmodi attestationibus concedendis facilè clericis indulgent, ne in se attrahant ipsorum odium, eorumque propinquorum ; sed insuper ab aliis fide dignis, captâ secretâ informatione, certi fieri debent, non solùm quòd initiandus non fuerit malus, nempe quòd non fuerit rixosus, non dederit scandalum, frequentando ludos, pravas conversationes, etc., sed etiam quòd ille sit positivè bonus, scilicet quòd vitam agat spiritualem, sit assiduus in Ecclesiis, sacramenta frequentet et orationem, vivat à sæcularibus segregatus, sociis morigeratis comitetur, studio vacet, modestâ utatur veste, etc. Quòd si prælatus sciverit clericum alicujus publici scandali notâ intinctum fuisse, tunc non satis erit communem probationem de eo exigere, sed opus erit plurium annorum experientiâ emendationem ejus comprobare ; justè enim tunc metuere debet, ne ille pietatem affectet, ut ad ordines perveniat, quibus susceptis, ad pristinam redibit pravitatem. Dicet aliquis : Si hoc observaretur, deficerent utique in Ecclesia ministri. Rectè respondet ad hoc idem *Bened. XIV.* in bulla suprà citata ex conc. Lateran. *Meliùs est pauciores habêre ministros, sed probos, atque utiles, quàm plures qui nequidquam sunt valituri.* Utrùm autem sit semper deneganda à confessario absolutio clerico habituato in vitio turpi occulto, qui vult ad ordines sacros ascendere, sine prævio continentiæ experimento ? *Vide dissert. de hoc puncto positam l.* 6. *num.* 63.

804. — Si autem vocatio divina necessaria sit ad sacerdotium, magis erit necessaria ad officia Episcoporum, et parochorum, de quibus loquens *D. Th.* 2. 2. *q.* 185. *art.* 1. dicit: *Appetere... Episcopatum ratione... circumstantium bonorum... est illicitum... ad celsitudinem gradûs appetere Episcopatum est præsumptuosum...; sed appetere proximis prodesse, est secundùm se laudabile. Verùm, quia, prout est episcopalis actus, habet annexam gradûs celsitudinem, præsumptuosum videtur quòd aliquis præesse appetat ad hoc quòd subditis prosit, nisi manifestâ necessitate imminente.* Id confirmavit *N. SS. P. Bened. XIV.* in bulla novissimè edita die 12 Apr. 1753. quæ incipit, *Inclytum*, inquiens : *Nec unusquisque ignorare debet, à peccati culpa immune non esse desiderium ipsum Episcopatûs, quia quamvis desiderium aliis juvandi laudabile est, tamen cùm hoc adjumentum præstari non valeat sine ipsa Episcopatûs sublimitate, ut plurimùm ex vitio insitæ præsumptionis ortum habet.*

805. — « Quæres, quæ sint officia ordinatorum?

« Resp. I. Ostiarii est claves templi servare, aperire et » claudere ejus januas; arcêre eos, quibus non licet interesse » sacris; campanas pulsare; quæ intra Ecclesiam sunt, custodire; ei, qui prædicat, aperire librum. II. Lectoris munus est legere in Ecclesia lectiones veteris et novi Testamenti : item docêre catechumenos rudimenta fidei christianæ. » (*Item panem et novos fructus benedicere. Salm. de Ord. c.* 3. *p.* 2. *n.* 14. *Non autem prædicare, ut communiter Salm. ibidem contra Vasq.*) « III. Exorcistæ munus est » manus imponere supra vexatos à spiritibus immundis, ad » illos adjurandos, et ejiciendos; item ad exorcizandos catechumenos. » (*Tenent Suar. et Sanch. contra Philib. omnes fideles posse exorcizare; quamvis hoc magis possint ordinati ad hujusmodi munus ab Ecclesia : et ideò hi solùm solemniter illud exercêre valent. Vide dicta l.* 4. *de Adjur. n.* 195.) « IV. Acolythi munus est præparare ampullas vini et aquæ » ad sacrificium missæ, et porrigere subdiacono, ferre cereos » ad idem sacrificium, et illi ministrare, unde et ceroferarius dicitur. V. Subdiaconi munus est immediatè subordinari diacono ad sacrificium missæ, calicem et patenam illi » tradere, urceolum cum aqua præbêre, aquam ad lavandas » manus infundere, Epistolam ex officio, et solemniter in

» missa legere. » (*Adde cum Habert, pallas, corporalia, et purificatoria abluere, ut in Pontificali præscribitur*) « VI. » Diaconi munus est cantare solemniter Evangelium in missa, » ministrare immediatè sacerdoti in omnibus, quæ pertinent » ad missæ sacrificium, vestire altaria, crucem ferre, et » denique ex commissione sacerdotis prædicare, et baptizare. » (*Modò adsit justa causa, nempe si desit sacerdos qui commodè ministret, ut communiter dicunt DD. allati de Eucharistia num.* 237. *In necessitate verò extrema, nempe si absit alius sacerdos, potest diaconus et tenetur Viaticum ministrare, etiam sine commissione pastoris; ita pariter commun. DD. ibid. Et idem currit in administratione baptismi; vide de bapt. n.* 116. *v.* Certum. *Diaconus autem solemniter ministrans baptismum, vel Eucharistiam sine commissione, incurrit irregularitatem. Vide dict. num.* 116. *v. Dub.* 2. *et num.* 234.) « VII. Presbyteri munus est offerre sacrificium » missæ, absolvere à peccatis, baptizare, benedictiones aquæ, » et similes facere, populum doctrina et exemplo pascere. » *Escob. e.* 8. *t.* 7. *c.* 1.

Quatuor autem sunt obligationes præcipuæ eorum, qui ad majores ordines provehuntur, nempe 1. Recitandi horas canonicas. 2. Servandi cælibatum. 3. Habendi titulum, scilicet paupertatis, beneficii, vel patrimonii, quo ordinentur. 4. Deferendi habitum et tonsuram. De prima obligatione officii divini jam fusè egimus in *lib.* 5. *n.* 140. Restat hìc agere de secunda, tertia, et quarta.

§. I.

De obligatione cælibatus.

806 *Quomodo hæc obligatio probetur?*

807 *Qu.* 1. *An ipsa sit de jure divino?*

808 *Qu* 2. *An sit ex præcepto Ecclesiæ, vel ex voto?*

809 *Dub.* 1. *An ignorans tale votum teneatur ad castitatem? Dub.* 2. *An qui expressè nollet castitatem vovere?*

810 *Quid, si quis ordinatus sit ante usum rationis? Et quid, si ante pubertatem?*

811 *Quid, si ordinetur ob metum?*

812 *Qu. 3. Quomodo conjugatus, constante matrimonio, possit in sacris ordinari? Dub. 1. An istius uxor teneatur religionem profiteri? Dub. 2. An talis uxor possit nubere?*

806. — Obligationem cælibatûs inesse iis qui ad sacros ordines ascendunt, habetur in pluribus canonibus, et signanter in *c. 1. d. 28.* ubi *D. Greg.* sic præscripsit: *Nullum facere subdiaconum præsumant Episcopi, nisi qui victurum castè promiserit; quia nullus ad ministerium altaris accedere debet, nisi hujus castitas ante susceptum ministerium fuerit probata.* Et in Trid. *sess. 24. c. 9.* sic definitum est: *Si quis dixerit, clericos in sacris ordinibus constitutos, vel Regulares castitatem solemniter professos, posse matrimonium contrahere, contractumque validum esse, non obstante lege ecclesiasticâ, vel voto... anathema sit.*

Ex quo habetur, quòd per tale votum, *solemne* dictum, irritum reddatur matrimonium contractum post votum ex *c. un. De voto, et voti red. in. 6.* Si verò conjugium est antecedenter contractum, ordinatus potest reddere, sed non petere. Et insuper quoties castitatem violabit, toties quoque sacrilegium committet. *Vide Salm. de Ord. c. 6. dub. 1. n. 2.*

807. — Quær. 1. An hæc obligatio cælibatûs sit de jure divino, ita ut Papa nequeat in ea dispensare? Affirmant *Major, Valdensis, etc. apud Salm. de Ord. c. 6. dub. 1. n. 9.* et probabile putat *Azor.* Sed dicendum cum communi DD. (præciso voto) non esse de jure divino, sed tantùm ecclesiastico, quòd ministri ordinati in sacris obligentur ad castitatem, vel ab Ecclesia, vel per votum ordinibus annexum; et ideò rectè in hac obligatione potest Ecclesia cum eis dispensare. Ita *S. Th. 2. 2. qu. 88. a. 11. Cajet. Sot. Sanch. Dic. etc. cum Salm. ibid. n. 11.* qui plura hujusmodi exempla adducunt. Ratio, quia etsi talis cælibatus ab Apostolis ortum habuit, ut probant *Gon. Val. Sot. etc.*, tamen tantùm ex præcepto Ecclesiæ, sive Apostolorum (ut probat *Bellarm.*) est introductus et firmatus, ut patet ex ipsis verbis *Trid. in cit. can. 9. ut suprà.*

808. — Quær. 2. An hæc obligatio sit immediatè ex præcepto Ecclesiæ, vel mediatè per votum ordinatorum? Utraque est probabilis ex eodem *c. 9. Trid.*

Prima sententia, quam tenent *Mastrius, Bosco, Herincx, etc. apud Holzm. p. 268. n. 103. ac Scot. Pal. Val. et Aversa*

ap. Salm. ibid. dub. 2. n. 18. et seqq. (qui *cum Sanch.* meritò probabilem putant), dicit quòd non ex voto, sed ex sola Ecclesiæ lege ordinati in sacris teneantur ad castitatem; tùm quia, cùm potuisset Ecclesia per se adstringere ministros sacros ad castitatem servandam, cur dici debet, quòd insuper votum sacris ordinibus annecti voluerit, dùm hoc expressum in jure non habemus? Tùm quia, si obligatio cælibatûs esset ex voto, sequeretur, quòd qui tale votum invincibiliter ignoraret, vel qui expressè nollet illud emittere, non teneretur inde ad castitatem: quod quidem absurdum et perniciosum esset.

Nec obstat dicere, quòd juxta sententiam hanc, si sacerdos peccaret contra castitatem, unum tantùm peccatum committeret contra castitatem, quia lex Ecclesiæ, cùm sit circa eamdem materiam jure naturali prohibitam, non multiplicat speciem peccati; prout furtum vetitum à lege naturali, non habet novam malitiam, si prohibeatur à lege humana; et hoc esset contra communem sententiam DD., qui docent ordinatos in Sacris lædentes castitatem, etiam peccato sacrilegii peccare. Nam rectè respondent *Aversa et Salm. de Ord. c. 6. dub. 2. n. 28.* quòd præceptum humanum benè multiplicet speciem, quando ex diverso motivo præcepto naturali superadditur; percussio enim clerici duplicem habet malitiam, unam contra justitiam ex lege naturali, alteram contra religionem ex lege Ecclesiæ, quæ ex motivo religionis prohibet lædere personam Deo mancipatam. Quare procul dubio sacerdos lædens castitatem sacrilegium committit, quia Ecclesia ex motivo religionis ob reverentiam ordinis sacri imponit suis ministris observantiam castitatis. Religiosus autem sacerdos, si peccat contra castitatem, præter peccatum contra castitatem, unum tantùm sacrilegii peccatum committit, quia eamdem virtutem religionis, non aliam lædit, ut benè notant *Salm. ibid. n. 39. cum Sanch.*

Secunda sententia tamen probabilior, et communior cum *S. Th. 2. 2. q. 88. a. 11.* quem sequuntur *Bellarm. t. 1. de matr. c. 21. Sanch. eod. tit. l. 7. dist. 27. n. 10. Pontius l. 7. c. 27. n. 7. Salm. ibid. n. 23. et 26. cum Vasq. Cajet. etc. ac Escob. n. 476. cum Azor, Nav. et Soto*, tenet, quòd obligatio castitatis non oriatur immediatè ex lege Ecclesiæ, sed ex voto quod in ipso facto ordinationis emittitur. Primò, quia hoc jam est expressum in jure, et præcisè in *c. Cum olim, de*

clericis conjug. ubi dicitur : *Non igitur attendentes, quòd Orientalis Ecclesia votum continentiæ non admisit, etc.* Ergò in Ecclesia Occidentali, seu Latina, votum castitatis jam admittitur. Secundò, quia, si obligatio castitatis tota esset ex lege Ecclesiæ, posset Pontifex omnes etiam sacerdotes ab illa absolvere; sed hoc esset contra communem sententiam DD. qui tantùm in casu urgentissimo concedunt Pontifici in hoc dispensare cum solis ministris, ut dictum mox *n.* 807, sed non cum sacerdotibus (1).

809. — Sed hìc dubitatur 1. an teneretur ad servandam castitatem, qui invincibiliter ignoraret votum illius ordini annexum? *Salm. ibid. n.* 35. dicunt tenèri ex communi DD. vel ex vi voti impliciti, ut ipsi sentiunt cum *S. Th. et Sanch.*, vel ex præcepto Ecclesiæ, ut alii juxta primam sententiam probabiliter putant. Alii tamen, ut *Croix l.* 6. *part.* 2. *n.* 2162. *cum Pal. et Coninck* adhuc probabiliter censent, quòd si ignorantia omninò fuisset invincibilis, ordinatus non teneretur ad castitatem, neque ex voto, neque ex præcepto Ecclesiæ, quia Ecclesia non intenderet talem obligare; secùs verò, si ignorantia fuisset culpabilis; vel si quis ordinem intenderet suscipere cum eadem obligatione, quâ alii suscipiunt, ut infertur ex dictis *l.* 4. *n.* 201. *v. Qu.* 1.

Dubit. 2. an teneretur ad castitatem ordinem suscipiens, si expressè nollet castitatem vovère? Putat *Philib.* quòd etiam teneretur ex voto : hoc parum probabile videtur. Censent verò *Salm. de Ord. c.* 6. *dub.* 2. *n.* 37. *cum Dicast.* quòd tunc teneretur ad emittendum votum; et interim, dicunt, quòd talis si peccaret contra castitatem, non committeret sacrilegium; sed hoc ultimum, nempe quòd hoc non esset sacrilegium, nec satis probabile videtur, et est contra communem, ut ipsi fatentur *Salm. ibid. n.* 28. Hinc probabiliùs dicunt

(1) Nihilominus *Julius* III. sæc. 16°, Cardinali *Polo*, legato suo in Anglia sub Maria regina, facultatem concessit dispensandi cum clericis sæcularibus, tantùm presbyteris, diaconis et subdiaconis, qui tempore schismatis anglicani matrimonium de facto attentaverant, ut, dummodo alter eorum superstes maneat, inter se legitimum matrimonium contraherent, de cætero sine spe conjugii ac omni ordinum ipsorum exercitio sublato *Pius* VII. quoque in constitutione confirmatoria concordati de 15 Aug. 1801. declarat, se per Breve ejusdem diei vestigia fuisse secutum *Julii* III. circa ecclesiasticos viros, qui in sacris constituti, tempore revolutionis gallicanæ matrimonia attentaverant. *Edit.*

Sanch. de matr. t. 2. l. 7. d. 27. n. 12. cum aliis, et Holzm. p. 268. num. 102. cum Amico, Sayr. etc. quòd in tali casu is teneretur ad castitatem, non ex voto, sed ex præcepto Ecclesiæ, quæ ex religionis motivo (ut diximus) eum ad castitatem, deficiente voto, adstringeret.

810. — Notandum autem certum esse, quòd ille qui est ordinatus ante usum rationis, quamvis valida sit ordinatio (ut probatum est *n.* 782. *cum D. Th. et aliis communiter*, ex *cap. un. De clerico per saltum, etc.*), non tenetur tamen ad castitatem; unde validè ac licitè potest inire matrimonium. Ita *Croix n.* 2161. *et Salm. ibid. p. 1. n. 42. cum Sanch. Suar. Dic. et communi.* An autem teneatur ad castitatem qui post usum rationis, sed ante pubertatem ordinatur? Affirmant *Pont. l. 7. de matr. c. 29. n. 15. Bon. eod. tit. q. 3. part. 9. n. 9. et Escob. n. 487. cum Cajet. Conc. etc.*, quia de jure naturali jam adest obligatio hoc votum servandi; è converso nullum adest jus canonicum tale votum irritans. Hoc est quidem probabile, sed non improbabiliter id negant *Sanch. de matr. l. 7. d. 3. n. 8, Salm. de Ord. c. 6. p. 1. n. 43. cum Dic. Avers., etc. ac Barb. all. 15. n. 4. cum Abb. Host. Nav. Soto, et Henr.* Ratio, quia tale votum hominem constituit in statu irretractabili, in quo Pontifex nunquam aut rarò dispensat, unde tale votum maturum et perfectum usum rationis efflagitat. Idem dicitur de eo, qui invalidè ordinatur, vel ex defectu formæ, aut materiæ, vel intentionis; putà, si quis per vim, aut metum ordines susciperet, sine animo se ordinandi, ut *Salm. ibid. n. 45. et 46. et Croix n. 2162. cum communi.* (Et hìc notandum, quòd qui non obligatur ad castitatem, nec ad officium divinum teneatur; ut dictum est *l. 5. n. 144. v. Quæritur.*) In dubio tamen præsumendum est pro valore ordinationis, ut *Croix n. 2205. et 2230.*

811. — Sed dubium est, an teneatur ad castitatem qui ordinatur ob metum gravem, sed cum animo se ordinandi? *Pontius de matr. l. 7. c. 29. ac S. Antoninus, Sot. Pal. etc. apud Croix n. 2165.* dicunt tenèri, donec à Papa dispensetur; quia metus minuit, non verò tollit voluntarium. At probabiliùs *Sanch. de matr. l. 7. dist. 19. n. 5. Bon. cit. q. 5. part. 2. n. 14. Escob. n. 483. cum Sayr. Conc. et Graff. ac Salm. ibid. n. 46. cum Azor, Dic. etc.* dicunt non tenèri, et validè posse matrimonium contrahere (non posse tamen in

ordine ministrare, constante matrimonio, neque privilegiis clericalibus gaudêre. *Vide Salm. ibid. n.* 50.) Ratio, quia jam ex probabiliori sententia, ut suprà, ordinati non tenentur ad castitatem, nisi ex voto, et verius est quòd votum metu gravi extortum irritum est, ex *c. Cum dilectus, de iis, qui vi, etc. Vide dicta l.* 4. *n.* 197. *v. Sed quæstio.* Limitant tamen hanc sententiam *Salm. ibid. n.* 47. *cum Nav. et Vega*, si hic postea, metu remoto, ordinationem ratificaret aut verbis, aut in ordine ministrando: modò sciat, et advertat per hujus modi actum tali obligationi se subjicere. Cæterùm consultum est, ut tales metu ordinati petant dispensationem, quam pluries concessit S. C. ubi solidè metus probatus fuerit, prout refert *P. Zacharia apud Croix l.* 6. *part.* 2. *n.* 2163.

Quid, si metus ex justa causa sit inflictus, putà si Episcopus ob inopiam ministrorum adstringeret metu aliquem ad se ordinandum? Probabile putant *Sanch. de matr. l.* 7. *d.* 19. *n.* 8. *et Dicast. ex Navar. apud Salm. de Ord. c.* 6. *p.* 1. *n.* 48. non tenêri hunc ad votum castitatis, quia probabiliter (ut dicunt) metus, sive sit justus, sive injustus, et sive gravis sit vel levis, semper irritat votum. Sed meliùs oppositum tenent ipse *Sanch. l. c. et Salm. ibid. n.* 47. *in fin. cum Dic. et Philiberto*, quia eo casu esset ille irrationabiliter invitus; et ideò metus votum non irritat, sicut nec etiam irritat matrimonium, juxta dicenda de *matr. n.* 1057.

812. — Quær. 3. Quandonam conjugatus, constante matrimonio, possit sacris ordinibus initiari? Certum est, quòd sine licentia uxoris non liceat uxorato ordines sacros suscipere, nec etiam primam tonsuram, ex *c. ult. de Temp. ord. in* 6. *et in Extrav. Antiquæ, de Voto.* Imponitur imò irregularitas in eum, qui sine dicta licentia, vel legitimo divortio in Sacris ordinatur; etiamsi matrimonium non fuisset consummatum; quia hoc dirimitur tantùm per professionem religionis, non verò per ordinationem, ut in *ead. Extrav. Vide Salm. ibid. p.* 2. *n.* 51. *et seqq.*

Probabile tamen est cum *Sanch. Avers. et Salm. ibid. n.* 56., quòd, qui post matrimonium tantùm ratum ordinaretur in Sacris, non teneretur religionem profitêri, ut dicunt *ib. S. Anton. Azor, et Led.* Quia majus onus est religionem profitêri, quàm ad solam castitatem se adstringere.

Licitè autem potest conjugatus ad sacros ordines promo-

vèri ex licentia uxoris, modò ipsa castitatem voveat, ut habetur in *c. Conjugatus, de convers. conjug.* Et modò licentia sit expressa et omninò spontanea, ex *cap. Consuluit, eod. tit.* Sed hìc dubitatur 1. An eo casu uxor ultra votum teneatur religionem profitèri? Affirmant *Sanch. de matr. d.* 39. *n.* 6. *et Salm. ibid. n.* 58. *cum Soto.* Sed veriùs negant *Pontius de matr. l.* 6. *c.* 25. *n.* 7. *Dian. p.* 4. *tr.* 4. *r.* 129. *et Hurt. ex Nav. et Sa ap. Renzi p.* 371. *q.* 3. Idque clarè probatur ex *cit. c. Conjugatus*, ubi dicitur: *Nullus conjugatorum est ad sacros ordines promovendus, nisi ab uxore continentiam profitente fuerit absolutus.* Non dicitur religionem *profitente*, sed *continentiam.* Excipiendum tamen 1. si vir ad Episcopatum assumatur, tunc enim uxor omninò debet religionem ingredi, ut statuitur in *c. Sane* 6. *de conv. conj.* Excipe 2. si vir fieret religiosus, et uxor esset juvenis, ex *c. Cum sis* 4. *cod. tit.* ubi sic dicitur: *Prohibemus ne virum vel uxorem, nisi uterque ad religionem migravit, transire permittas. Verùm, si ita uxor senex est, et sterilis, quòd sine suspicione possit esse in sæculo, dissimulare poteris, ut, eâ in sæculo remanente, et castitatem promittente, ad religionem transeat vir ejusdem.*

Dubit. 2. An mulier hujus viri ad ordines sacros promoti, si emiserit simplex votum castitatis, validè contrahat matrimonium post mortem viri?

Prima sententia negat, et hanc tenent *Sanch. de matr. l.* 7. *d.* 40. *n.* 2. *Mazzotta t.* 4. *p.* 215. *et Salm. de ord. c.* 6. *p.* 2. *n.* 59, *cum communi*, ut asserunt, ex *c. Quia sunt.* 10. *d.* 28. ubi loquens *D. Greg.* de secundo matrimonio inito cum hujusmodi uxore, dicit: *Qui malè sociati sunt, disjungantur.* Et idem dicitur in *can. seq.* 11. *ib.* Et ratio est, quia Ecclesia ob reverentiam ordinis à primo viro assumpti, et ob licentiam uxoris voventis, reddit eam inhabilem ad subsequens conjugium. Hæc sententia est quidem communior, et valde probabilis; sed satis probabilis est etiam

Secunda sententia cum *Sot. de just. l.* 7. *q.* 5. *art.* 3. *et Pontio l.* 7. *c.* 25. *n.* 10., qui dicunt, præfatum matrimonium esse validum; licèt enim in præfatis textibus præcipiatur separatio conjugum in pœnam secundi matrimonii contracti, non tamen declaratur matrimonium esse nullum; tantò magis quòd hujusmodi pœna separationis etiam aliis

criminibus in jure imponitur (ut probat *Pontius c.* 20. *n.* 6.), absque eo quòd matrimonium sit nullum.

An autem vir, qui ex justa causa perpetuum fecerit divortium ab uxore, possit, eâ insciâ vel invitâ, ordines sacros suscipere? *Vide dicenda de matr. n.* 965. ubi dicemus cum communi, quòd benè possit.

§. II.

De obligatione habendi titulum.

813 *Pœna in contravenientes.*
814 *De titulo* paupertatis.
815 *De titulo* beneficii. *Not.* 1. *Juxta cujus diœcesis taxam desumenda sit sufficientia beneficii? Not.* 2. *Quid, si defectus sit modicus? Not.* 3. *Quid veniat nomine beneficii? An stipendia missarum?*
816 *Et an sufficiat beneficium de futuro?*
817 *De titulo* patrimonii.
818 *Qu.* I. *An quis possit ordinari ad titulum suæ industriæ?*
819 *Qu.* II. *An pater teneatur assignare patrimonium filio volenti ordinari?*
820 *Qu.* III. *An incurrat suspensionem qui ordinatur sine titulo?*
821 *Dub* 1. *An qui ordinatur cum patrimonio ficto?*
822 *Dub.* 2. *An qui ordinatur data fide de reddendo illud donanti?*
823 *Dub.* 3. *An qui post diaconatum illud donanti renuntiat?*
824 *Dub.* 4. *An ordinatus possit patrimonium renuntiare, si habeat aliunde sustentationem?*

813. — Certum est ex *Trid. s.* 21. *c.* 2. quòd Episcopus neminem ad sacros ordines admittere possit, nisi ille titulum habeat sustentationis; aliter Episcopus ordinans, vel dimissorias concedens, tenetur ipse cum alere, usque dùm ille titulum habeat, ex *c. Cum secundùm, de præb. et c. Accepimus, de ætate, et qualit. ordin.* Si verò Episcopus rem examinatoribus remiserit, et ipsi malâ fide titulum approbaverint, ipsi pro rata tenentur ad ordinati sustentationem; at, si ipsi non habeant unde alimenta præstare possint, actio datur contra Episcopum, ut Glossa *in d. c. Cum secundùm.* Item, si ordines sacri à diversis Episcopis sint collati, quisque Episcopus qui ordinavit, tenetur pro rata ad alimenta, ex *c.* 4. *De præb.*

Ad nihil tamen tenetur Episcopus (vel alii, ut suprà), I. si, debitâ diligentiâ jam adhibitâ, curaverit ut patrimonium

esset verum, et casu illud esset distractum, vel fictitium inventum. II. si clericus possit aliunde vivere, etiam ex suis honestis laboribus, vel si habeat patrem divitem, quia pater ex jure naturali tenetur filium alere. *Salm. de ord. c. 6. p. 3. n. 63. cum Barb.*

Deinde hìc notandum, quòd si titulus, quo suscepit subdiaconatum, casu pereat, non potest is ad superiorem ordinem ascendere sine novo titulo. *Croix n. 2284. cum Pal. et Gob.*

Titulus autem sustentationis potest esse vel paupertatis, vel sufficientiæ, nempe beneficii, aut patrimonii, de quibus singulatim hìc agendum.

814. — Et I. Quoad titulum *paupertatis :* hoc titulo soli Regulares professi ordinantur, non autem novitii, qui ex *Constit. 75. S. Pii V. Romanus,* non possunt sacros Ordines suscipere sub pœna suspensionis, nisi patrimonium habeant, exceptis Religiosis Soc. Jesu, qui post vota simplicia ordinari possunt : et, si inde à religione ejiciantur, tenêri superiores eos alere, usque dùm habeant, unde vivant, dicit *Philib. apud Salm. ibid. n. 64.* afferens Decisionem S. C. Sed *Croix* absolutè hoc negat *n. 2188.* et *n. 2196*, referens plures alias declarat. S. C. in contrarium. Imò *P. Zacharia ap. Croix ad cit. n. 2196.* addit, quòd *Bened. XIII. Motu proprio*, edito an. 1724. die 14 Jun. declaraverit in perpetuum, *Societatem non tenêri ad ullam subministrationem congruæ sustentationis, vel alimentorum illis, qui post biennium probationis à suis superioribus ejiciuntur, tametsi, dum in ea permanebant, ad sacros etiam presbyteratùs ordines ad titulum paupertatis promoti fuerint.* Et hanc rationem Pontifex ad talem sanctionem præmittit, *ne qui dimissioni causam præbuerint, utilitatem ex sua culpa reportent.*

815. — II. Quoad titulum *beneficii*, ante omnia hìc prænotandum est Decretum *Trid. sess. 21. c. 2. de Ref.* ubi : *Cùm non deceat eos, qui divino ministerio adscripti sunt, cum ordinis dedecore mendicare... ; compertumque sit quamplures plerisque in locis ad sacros ordines nullo ferè delectu admitti, qui variis artibus, ac fallaciis confingunt se beneficium ecclesiasticum, aut etiam idoneas facultates obtinêre : statuit S. Synodus ne quis deinceps clericus sæcularis, quamvis aliàs sit idoneus moribus, etc., ad sacros ordines promoveatur, nisi priùs legitimè constet, eum beneficium ecclesiasti-*

cum, quod sibi ad victum honestè sufficiat, pacificè possidère. Id verò beneficium resignare non possit, nisi factâ mentione, quòd ad illius beneficii titulum sit promotus; neque ea resignatio admittatur, nisi constito, quòd aliunde vivere commodè possit, et aliter facta resignatio nulla sit. Patrimonium verò, vel pensionem obtinentes ordinari posthac non possint, nisi illi, quos Episcopus judicaverit assumendos pro necessitate, vel commoditate Ecclesiarum suarum; eo quoque priùs perspecto, patrimonium illud, vel pensionem verè ab eis obtineri, taliaque esse, quæ eis ad vitam sustentandam satis sint; atque illa deinceps sine licentia Episcopi alienari, aut extingui, vel remitti nullatenùs possint, donec beneficium ecclesiasticum sufficiens sint adepti, vel aliunde habeant unde vivere possint, antiquorum canonum pœnas super his innovando.

Not. 1. sufficientiam beneficii desumendam esse juxta taxam diœcesis ubi est beneficium, si ipsum requirit perpetuam residentiam; si verò non requirit, juxta taxam originis, ut pluries declaravit S. C. an. 1701. 1708. et 1713. apud *Bened. XIV. de Synod. l.* 12. *c.* 9. *n.* 2. ubi refert idem corroboratum fuisse ab *Innoc. XII. in Constit. apostolici ministerii*, quæ deindè confirmata fuit, et extensa per totum orbem à *Bened. XIII.*

Not. 2. quòd, si defectus beneficii sit modicus, licitè quis ordinatur; secùs, si sit notabilis, ut notat *Viva ex Dian. p. 4. tr. 4. r.* 52. *cum Sanch. et Nav.* Notabilem autem meritò esse censet *Viva art. 4. n.* 5. defectum quintæ partis.

Not. 3. quòd nomine beneficii possit etiam aliquis ordinari ad titulum coadjutoriæ perpetuæ, ut *Sanch. et Nav. apud Croix num.* 2269. (modò coadjutor ratione illius congruam habeat sustentationem, ut rectè advertunt *Gonz. et Garc. ap. Barb. all.* 19. *n.* 23.) vel quotidianarum distributionum, vel capellaniæ, vel pensionis, vel præstimonii perpetui (Præstimonia sunt quidam reditus abstracti ex reditibus beneficiorum). Ita *Salm. de Ord. c.* 6. *p. 4. n.* 68. *et* 69. *et Barb. l. c. n.* 24. *Campanile;* et hoc etiamsi officiatura, aut capellania illa sit amovibilis, dummodò qui habet jus nominandi, obligetur non removère ordinatum, usque dum hic sibi procuret beneficium aut patrimonium, ut sapienter advertit *Bened. XIV. Notif.* 26. *n.* 11.

Non sufficiunt autem ad titulum missarum stipendia, aut eleëmosynæ, cùm sint incerta, nisi fortè hæc communiter occurrant sufficienter ad sustentationem, ut dicit *Philib. apud Salm. dict. n.* 69. *in fine ; vide dicta n.* 774. Nec sufficit titulus mensæ episcopalis, nisi adsit consensus capituli, saltem tacitus, nempe si sciens non contradicat, ut *Croix n.* 2271. probat ex praxi.

816. — Quær. an quis possit ordinari ad titulum beneficii certi de futuro? Affirmant *Sayr. Campanil. etc. apud Salm. ibid. n.* 70. et admittit *Jordan. apud Croix n.* 2273. si ex circumstantiis certè videatur non impedienda possessio. Sed veriùs negant *Barb. all.* 19. *n.* 28. *cum Led. Garcia, Salzedo, et Ugol. Bon. p.* 5. *n.* 29. *cum Sayr. et Cenedo, ac Salm. l. c. cum Philib. etc.* Quia Trident. *loco suprà cit.* requirit omninò pacificam possessionem beneficii ; quare is ordinari nequit, etiamsi injustè impedirctur à possessione. Si quis tamen possidet beneficium, sed reditus exigere non possit, usque dum fiat sacerdos, benè posset ordinari subdiaconus, et diaconus. Ita *Barb. n.* 29. *cum Armend. et Garc.*

817. — III. Quoad titulum *patrimonii* pertinet ; ad hunc titulum ex *Trid. d. sess.* 21. *c.* 2. non possunt omnes ordinari, sed tantùm ii, *quos Episcopus judicaverit assumendos* (verba *Trident.*) *pro necessitate, vel commoditate Ecclesiarum suarum.* Patrimonium autem debet esse super re certa, et immobili, ac de sua natura frugifera, pacificè possessa, nec ære alieno, aut hypothecâ gravata, ut communiter cum *Salm. de Ord. c.* 6. *p.* 5. *n.* 76. *et Potest. n.* 54. Hinc non sufficit, si aliquis, etiam scripto, promittat ordinando alimenta, sufficit tamen census perpetuus adhuc redimibilis, quia hic de se fructificat ; modò Episcopus cautionem adhibeat, ut, si redimatur, in aliam emptionem applicetur, ut notat *Croix.* Idque sic admittit etiam *Bened. XIV. Notif.* 26. *n.* 12. *et Escob. n.* 578. *cum Pal. Marchin. et Leund.* ac decisione Rotæ. Rom. Sufficit etiam, si quis de suis reditibus tot annuos aureos ad sustentationem sufficientes per instrumentum ordinando donet, ut dicunt *Ugolin. et Philib. apud Salm. ibid. n.* 77. *in fin.* Quod admittit *Barb. apud Croix n.* 2272. casu, quo urgeret penuria sacerdotum. Imò admittit *Bened. XIV. l. c. n.* 16. ex decr. S. C. etiam quando clericus assumitur pro necessitate, vel commoditate Ecclesiæ. Addit *Gob.*

ib. sufficere, ut aliquis comes, aut communitas obliget sua bona ad clericum alendum : quod valde probabile mihi videtur, saltem quoad communitatem, sicut et aliis, quos consului, visum est (etsi *Croix l. c.* oppositum probabilius vocet). Trident. enim nequaquam limitat, ut patrimonium super re stabili constituatur ; tantùm præscribit *d. sess.* 21. *c.* 2. quòd sit verum, et sufficiens ad clericum sustentandum, quia concil. id præcipuè cavêre intendit, ne Ecclesiæ ministri ob inopiam emendicare cogantur. Tutior ideò ad hoc erit obligatio alicujus communitatis, quàm assignatio alicujus rei stabilis, cùm hæc faciliùs deficere possit, quàm aliqua tota communitas. Notandum verò, quòd in concordato nostri regni statutum sit non posse in posterùm patrimonia constitui, nisi unicè super bonis immobilibus, aut super annuis reditibus fixis ; *vide verba concordati infrà n.* 850. *in fine.* Patrimonium autem computatur loco legitimæ, nisi aliud constet expressè ex voluntate Patris. *Potest. n.* 55. *cum Pal. Mol. et Croix num.* 2277. *contra Vivam art.* 4. *num.* 6. *in fine cum Garcia.*

818. — Quær. I. An quis ordinari possit sine patrimonio, sed ad titulum suæ industriæ, putà, si sit pictor, ludimagister, vel alius professionis? Affirmant *Gonz. Barb. Cord. Henriq. Garcia, etc. apud Salm. de ord. c.* 6. *p.* 3. *n.* 65. quia tunc prudenter judicatur, victum congruum ei non fore defecturum, juxta mentem conc. Sed veriùs oppositum est tenendum cum *Croix n.* 2275. *et Sa, Dian. Sanch. Led. cum Salm. ibid. n.* 66. Et de hoc *Bened. XIV. Notif.* 26. *n.* 7. plures affert decis. S. C. et signanter unam emanatam mense Octob. 1589. in qua dictum fuit : *Si quis tantum habeat, quod ex industria vel honesto labore lucratur, putà quòd sit musicus, magister Grammaticæ, pictor, scriptor, aut alterius professionis, non potest promovêri, etiamsi id sit sufficiens ad sustentationem vitæ.* Item die 25 Maji 1609. S. Cong. respondit : *Gradum doctoratùs tam in theologia, quàm jure canonico non esse titulum, ad quem aliquis ad sacros ordines promovêri queat ; sed requiri omninò vel beneficium vel patrimonium ad vitam promovendi honestè sustentandam sufficiens.* Ratio, quia Trident. statuit, quòd ordinandus non solùm habeat unde vivat, sed etiam, ad evitandas fraudes et errores, præscribit quòd legitimè constet, eum *beneficium*

(sive patrimonium) *pacificè possidère.* Quibus verbis excludit quamcumque spem acquisitionis de futuro, cùm hæc spes per infirmitatem, vel aliud accidens deficere possit.

819. — Quær. II. An, si filius, invito parente, vellet sacerdotium suscipere, teneretur pater illi patrimonium assignare? Affirmandum est cum *Sanch. de matr. lib. 4. d. 26. num. 4. Barb. dlt. 19. n. 63. cum Campanile, et Genuensi, ac Salm. ibid. p. 5. n. 87. Philib. etc.* Imò isti dicunt, ad hoc posse cogi à judice ecclesiastico; pariter ac pater cogi potest ad assignandam, prout tenetur, dotem filiæ, quæ dignum matrimonium contraxit, vel quæ cupit religionem ingredi, ut dicunt *Lopez, et Aven. apud Salm. cit. n. 87.*

820. — Quær. III. An incurrat pœnam suspensionis qui ordinatur sine patrimonio, aut beneficio?

Prima sententia negat cum *Viva qu. 7. art. 4. n. 6. et Tol. Con. Phil. Dian. Henr. et aliis apud Salm. de ord. c. 6. p. 4. n. 72. cum Sayr. March. et Gob. apud Croix. n. 2283*; item *Escob. n. 366. cum Tol. Avila, Rodr. Henriq. Vivald. Diana, et Marchino.* Hanc sententiam meritò satis probabilem putant *Salm. l. c.* quia, licèt in *c. Neminem, et c. Sanctorum, dist. 70.* imponatur suspensio ipso facto ab exercitio ordinis suscepti illi, qui ficto titulo ordinatur: attamen in *cap. Cùm secundùm, de præb. Innoc. III.* hanc pœnam ordinati commutavit in obligationem ordinantis ad eum alendum, ut ibi notat Glossa, et dicunt *Sanch. et Aversa.* Cùm igitur Trident. *sess. 21. c. 2.* innovaverit pœnas, intelligitur renovasse pœnas, quæ tunc erant in robore apud sacros canones, nempe quòd ordinans teneatur alere ordinatum sine titulo, non autem quoad ordinatum, cujus pœna jam erat revocata. Et de hoc *Escob. d. n. 366.* affert declar. S. C. editam anno 1583. (quam referunt etiam *Barbosa, Garcia, et Vivald.*) ubi sic dictum fuit: *Ordinatus contra formam hujus decreti* (id est concilii) *sine beneficio vel patrimonio, non est per hoc suspensus, nec aliquam pœnam incurrit, sed cogendus est ordinans illi providère, juxta cap. Secundùm Apostolum, de præbend. qui solus canon, non alii, à concilio innovatur.* Nec obstat bulla *S. Pii V. Romanus*, edita 14 Octob. 1568. ut opponit *Bonac. p. 5. n. 17.* ubi statutum fuit incurrere suspensionem religiosos qui sine patrimonio ordinantur ante professionem; idemque dictum fuit de clericis in communi viventibus. Nam id

specialiter pro istis decretum fuit, nec ad alios extendendum. Quòd autem moraliter peccet qui sic ordinatur, non revocatur in dubium, ut rectè ait *Viva l. c.*

Secunda sententia tamen probabilior, quam tenent *Suar. de censur. d.* 31. *sect.* 1. *n.* 35. *Sanch. Cons. lib.* 7. *c.* 1. *dub.* 35. *n.* 12. *Bonac. d.* 8. *q. unic. p.* 5. *n.* 25. *et Salm. de ord. c.* 6. *p.* 4. *n.* 73. *cum Aversa*, contradicit; concilium enim dixit : *Antiquorum canonum pœnas super his innovando.* Dixit *innovando;* ergò etiam pœnas revocatas renovavit. Dixit *pœnas*, non pœnam; ergò non solùm pœnam ordinantis, sed etiam ordinati renovare intellexit. Dixit *canonum*, ergò innovavit pœnas non solius canonis *Innocentii III*, sed omnium; et ideò addidit *antiquorum.* Nihilominùs *Salm. ibid. n.* 73. advertunt I. cum *Sanch.* quòd, cùm in dictis canonibus non requiratur possessio, si quis ordinaretur cum vero titulo, sed sine illius possessione, peccaret quidem contra præceptum Tridentini, sed non incurreret suspensionem. Advertunt II. quòd, cùm antiquitùs non requirebatur titulus sufficiens ad sustentationem, sed quicumque titulus sufficiebat, ut dicunt *ib. Nav. et Manuel*, valde probabile est excusari à pœna qui ordinatur cum titulo insufficienti, quamvis non excusetur à peccato. Advertendum autem III. cum *Viva l. c.* quòd in Synodo diœcesis neapolitanæ imponatur suspensio ipso facto, Archiepiscopo reservata, iis qui ficto titulo etiam primam tonsuram suscipiunt; et omnes ad id concurrentes incurrunt pariter ipso facto excommunicationem reservatam.

821. — Sed juxta hanc secundam sententiam, scilicet quòd ordinatus sine patrimonio incurrat suspensionem.

Dubitatur 1. an aliis in locis, quàm Neapoli, incurrat eam qui ordinatur cum patrimonio ficto?

Prima sententia, quam tenent *Escob. n.* 366. *cum Tol. et Avila*, item *Palaus, Diana, Gobat. etc. ap. Potest. de exam. ord. n.* 64. negat, quia Tridentinum innovat pœnam suspensionis, sed sub clausula, *nisi priùs legitimè constet, eum beneficium, sive patrimonium pacificè possidêre.* Dicunt autem, quòd quando quis ordinatur cum patrimonio ficto, jam externè de ipso constet : ergò quamvis hic peccet in quantum facit testes jurare falsum, non incurrit tamen suspensionem.

Secunda sententia affirmat; et positâ tanquam verâ sententiâ ut suprà, quòd incurrat suspensionem ordinatus sine pa-

trimonio, hanc sequendam censeo cum *Sanch. de matrim. dist.* 32. *n.* 8. *Suar. de censur. dist.* 31. *sect.* 1. *n.* 33. *Bon. l. c. p.* 3. *n.* 21. *Barbosa all.* 19. *n.* 37. *et Salm. de ord. c.* 6. *p.* 3. *num.* 78. qui eam certam vocant cum *Fagn. Leand. Bonac. Led. Rodr. Potest. ib. n.* 63. Isti enim dicunt, quòd ordinatus cum patrimonio ficto non solùm peccet, testes mendaces adhibendo, et Ecclesiam decipiendo; sed incurrat suspensionem. Ratio, quia is qui ordinatur cum patrimonio ficto, reverà sine patrimonio ordinatur, juxta mentem concilii, et canonum, qui requirunt titulum, ne clericus cogatur emendicare; et ideò dixit concilium, *nisi priùs legitimè constet, etc.* illud *legitimè* significat etiam documenta tituli legitima esse debêre. Alia urget ratio, quia, cùm quis ordinatur sine patrimonio, tenetur Episcopus ordinans eum alere; sed non tenetur, si, ipso inscio, ordinatur ille cum patrimonio ficto: et sic decisum refert à S. C. *Bened. XIV. Notif.* 26. *n.* 16. die 27 *Nov.* 1710. Idem dicendum meritò putant *Salm. cit. n.* 78. *et* 79. *cum Nav. Rodr. etc.* si patrimonium constitutum fuerit in sola apparentia, quin translatum fuerit rei dominium in clericum, quia tunc idem esset, ac si non esset constitutum.

822. — Dubit. 2. An incurrat suspensionem qui ordinatur cum patrimonio donato, sed datâ antapocâ vel fide de reddendo illud donanti post ordinationem? Dicitur *post ordinationem*, nam si renuntiatio ante eam fieret, certum est renuntiationem esse validam, et tunc sine dubio (juxta eamdem secundam sententiam allatam *n.* 820.) ordinatus suspensionem incurreret, ut benè notat *Bonac. d.* 8. *q. un. p.* 3. *num.* 23. Dubium igitur est, si pactum sit de restituendo patrimonio post ordinationem.

Prima sententia dicit non tenêri clericum tale pactum exequi, et ideò non incurrere suspensionem: hanc sententiam tenent *Diana* 3. *p. tr.* 4. *r.* 184. *cum P. Led. et Vill. ac Escob. n.* 369. *cum Sa, et Leand.* Ratio, tùm quia eo casu Episcopus acquirit jus supra patrimonium illud, cùm aliàs ipse tenetur alere ordinatum; tùm quia in Trid. *sess.* 21. *c.* 2. dicitur quòd titulus ordinationis (sive sit patrimonium, sive beneficium, sive pensio) *sine licentia Episcopi alienari, aut extingui, vel remitti nullatenùs possit.* Et pactum illud, cùm sit contrarium dispositioni concilii, tanquam turpe re-

jicitur ; et ideò, cùm clericus ille sit vero titulo ordinatus, suspensionem non incurrit.

Secunda sententia autem dicit, clericum tenêri patrimonium restituere, et suspensionem incurrere, eamque tenent *Avila, Corduba, Lopez, et Delacrux apud Dianam l. c.* Ratio, quia tale pactum, esto sit illicitum, non tamen reprobatur in jure; unde clericus sic ordinatus tenetur in conscientia reddere patrimonium cum ea conditione donatum. Sed omninò distinguendum cum *Palao p.* 11. *n.* 15. et dicendum, quòd si donans verum habuerit animum donandi, tunc, licèt clericus peccaverit acceptando donationem sub tali pacto ; post ordinationem tamen non tenetur patrimonium restituere, propter rationem suprà à prima sententia allatam ; quia pactum rejicitur, utpote oppositum Tridentino prohibenti alienationem patrimonii sine licentia Episcopi ; et ideò suspensionem non incurrit. Ita sentiunt præter AA. ibi citatos, *Tolet. l.* 1. *c.* 48. *n.* 5. *et Barb. all.* 20. *num.* 30. *cum Garcia, Manuel, et aliis ;* et sic declaravit S. C. die 6 Mart. 1658. (apud *Bened. XIV. Notif.* 26. *num.* 28.) dicens : *S. C. censuit eum qui de facto alienavit patrimonium, ad cujus titulum fuerat ordinatus, nullâ factâ mentione, quòd ad illius titulum promotus fuisset, in censuras non incidisse, sed alienationem factam esse ipso jure nullam.* Et sic pariter S. C. pluries declaravit (ut refert *P. Zacharia apud Croix l.* 6. *p.* 2. *ad n.* 2286.) omnem permutationem, hypothecationem, aut fidejussionem patrimonii seu tituli, sine licentia Episcopi, esse invalidam, etiamsi ordinandus habeat unde vivat. Si verò donans non habuerit veram intentionem donandi, tunc quidem ordinatus tenetur patrimonium restituere, quia tunc nunquam acquisivit illius dominium, cùm illa non fuerit vera donatio, sed fictio donationis, ac propterea talis suspensionem incurrit ; ita *Nav. Man. c.* 27. *n.* 58. *Bonac. l. c.* (qui id ut certum habet) *Sanch. de matr. l.* 6. *d.* 52. *n.* 8. *cum Majol. Met. etc. Roncaglia p.* 150. *q.* 3. *r.* 1. *cum Tamb. et Salm. de ord. c.* 6. *p.* 5. *n.* 82. *cum Philib. Gabr. etc.* item *Marchant. Garcia, Turrebl. Lop. etc. apud Escob. n.* 367. Neque huic obstat Tridentinum, quia concilium prohibendo alienationem patrimonii, loquitur de clericis, qui illud verè adepti sunt, ut patet ex ipsius verbis, *patrimonium verò vel pensionem obtinentes.* Neque Episcopus ullum

jus acquirit super re fictè donata, cùm Episcopus ordinans bonâ fide ad nihil tenetur, ut rectè ait *Sanch. l. c. cum Navar. et Decio.* Advertendum tamen hìc, quòd esto clericus teneatur eo casu in conscientia reddere patrimonium ante judicis sententiam, attamen donans (ut benè etiam ajunt idem *Sanch. l. c. cum Corduba et Salm. cit. n.* 82. *cum communi*) in foro externo nullam habet actionem contra clericum ad repetendam rem donatam, imò meretur illâ spoliari in pœnam sui criminis; quapropter videtur talis clericus, si statim sit petiturus in judicio rem sibi adjudicari, posse interim rem retinêre (licèt suspensionem jam contraxerit), juxta dicta *l. 4. n.* 890. Et *Monacel.* refert ita decisum fuisse per S. C. Episc., nempe fictè donantem tenêri liberum derelinquere patrimonium ordinato.

823. — Dubit. 3. An suspensionem incurrat qui post diaconatum, vel subdiaconatum susceptum cum patrimonio vero donato, illud donanti renuntiat (sine ullo prævio pacto), et deinde sacerdos ordinatur, occultando renuntiationem? Affirmat *Potesta de exam. ord. n.* 77. Sed verìùs negant *Bon. part.* 5. *num.* 125. *cum Nav. Henriq. Avila, Sayr. Mol. etc. et Salm. ibid. n.* 83. *cum Sanch. Diana, et Philib.* Ratio, quia talis renuntiatio est omninò nulla, ut suprà vidimus; unde talis sacerdos dicitur cum vero titulo ordinatus; pœna autem canonum per Trident. innovata non imponitur eis, qui patrimonium alienant, sed qui sine eo ordinantur. Nec obstat quòd talis ordinatus de facto non percipiat fructus patrimonii; nam sufficit quòd ipse possit fructus percipere, si velit. Idque confirmatur ex decr. S. C. suprà citato *n. præc.*

824. — Dubit. 4. An clericus possit renuntiare patrimonium sine licentia Episcopi, si habeat aliunde sustentationem? Adsunt tres sententiæ.

Prima sententia affirmat, quam tenent *Azor part.* 2. *l.* 3. *c.* 4. *q.* 3. *Pal. p.* 11. *num.* 13. *cum Steph. Gratiano, Flaminio, et communiori*, ut asserit; item *Garcia, et Molf. ap. Salm. de Ord. c.* 6. *p.* 5. *n.* 84. et probabilem putant *Tamb. de ord. lib.* 7. *c.* 6. §. 4. *n.* 19. *Diana part.* 9. *tr.* 8. *r.* 23. *et Barb. num.* 90. *cum Menoch. Surdo, Cevall. et Cassiano;* et expressè huic sententiæ consentiunt *Sanchez Cons. l.* 7. *c.* 1. *dub.* 43. *et Viva qu.* 8. *art. ult. n.* 6. *v. Circa.* Eam probant ex Trident. *sess.* 21. *c.* 2. ubi dicitur: *Atque illa* (nempe pa-

trimonia, beneficia, etc.) *deinceps sine licentia Episcopi alienari nullatenùs possint, donec beneficium sufficiens sint adepti, vel aliunde habeant unde vivere possint.* Si igitur (ajunt) non potest clericus sine licentia Episcopi alienare patrimonium, donec aliunde habeat unde vivat; ergò benè potest, si habet unde vivat, etiam sine licentia Episcopi; qui cæterùm in aliquo casu, putà ad redimendos parentes captivos, et simili, potest dare licentiam alienandi patrimonium, quamvis clericus non habeat unde vivat.

Secunda sententia, quam tenent *Led. et alii ap. Vivam q.* 7. *art.* 9. *n.* 6., dicit talem alienationem esse illicitam, sed non invalidam; imò *Suar. de censur. d.* 31. *sect.* 1. *num.* 38., dicit esse validam, etiamsi clericus non habeat, unde vivat.

Tertia sententia verò, quam tenent *Croix num.* 2286. *Barb. all.* 19. *num.* 90. *cum Quintanad. Campanile, et Ugol. Escob. num.* 382. *cum Marchino, Cenedo, etc. ac Salm. ibid.* 85. *cum Vasq. Philib. et Leand.* dicit hujusmodi alienationem esse invalidam, et illicitam. Ratio, tùm quia, si clericus non habet aliunde sustentationem, nec etiam Episcopus (ordinariè loquendo, ut intelligendum est concilium) potest licentiam alienandi concedere; hoc enim significat particula illa *donec*, nempe quòd Episcopus tùm solùm licentiam dare potest, cùm clericus habet unde vivat; tùm quia patrimonium connumeratur inter bona ecclesiastica, et gaudet eodem privilegio, ita ut nequeat à principe sæculari sub jici collectis, prout habetur in *cap. Quamquam, de censib. in* 6. Ergò tale patrimonium sine licentia Episcopi est inalienabile. Et huic tertiæ sententiæ mihi magis lubet adhærêre, ob decretum S. C. quæ die 4 Februar. 1652. (apud *Bened. XIV. Notif.* 26. *n.* 9.) sic respondit: *Renuntiationem patrimonii, ad cujus titulum clericus simpliciter sacris ordinibus fuit initiatus, absque licentia Episcopi factam, non sustinêri, etiam post assecurationem beneficii ad ejus vitam sustentandam sufficientis.* Adverte hìc aliud decretum emanatum à S. C. conc. 5 Febr. 1604. ubi decisum fuit non esse vetitum clerico hypothecare patrimonium, quoad eam tamen partem fructuum, quæ supersit ad ejus sustentationem, non lautè, sed tenuiter vivendo, juxta judicis ecclesiastici arbitratum.

§. III.

De obligatione deferendi habitum, et tonsuram.

825 *Qu. I. An peccent graviter clerici non deferentes habitum?*
826 *Qu II. An non deferentes tonsuram?*
827 *Quando isti ob habitum, et tonsuram dimissam amittant privilegium fori et canonis?*
828 *Ad quid teneantur sacerdotes vi* obedientiæ, *quam promittunt Episcopo? An possint religionem ingredi, Episcopo contradicente?*
829 *Quæ obligatio sit de missis, et precibus, quæ ab Episcopo imponuntur ordinatis?*
830 *De statutis in concordato nostri regni.*

825. — Patet ex universo jure canonico, clericos tenêri deferre habitum, et tonsuram clericalem; unde ex Trident. *sess. 14. cap. 6.*, possunt suspendi habitum et tonsuram non deferentes. Sed quær. I. An peccet mortaliter clericus, qui habitum non deferat? Affirmat *Panormit. ap. Pal. p. 18. n. 3.*, etiamsi ille sit tantùm in minoribus constitutus, et probat ex *cap. penult. de vita, et honest. cleric.* Alii, ut *Salmant.*, dicunt hunc non peccare graviter (ut reverà sentit communis sententia), sed non excusari à culpa veniali, eò quòd ipsi quoque tenentur suo statui se conformare. Alii verò communiùs dicunt hujusmodi clericum nullam habêre obligationem deferendi habitum: ita *Escob. n. 488. Navar. c. 25. n. 110. Holzm. n. 105. et Pal. l. c. cum Arm. Sylvest. Soto, et Ang.* Et huic opinioni favet constitutio *Sixti V. Pastoralis*, edita die 31 Januarii 1588, ubi declaratum fuit, habitum clericalem non tenêri deferre clericos non recipientes pensionem, fructus, aut bona ecclesiastica sibi in una, vel pluribus vicibus reservata, et concessa, non excedentia valorem annuum 60 ducatorum aureorum de Camera. Id autem certum est de clericis conjugatis, ut habetur in *cap. Joannes, de cleric. conjug.* Imò, si sint bigami, non solùm non tenentur, sed etiam non possunt habitum deferre, ex

cap. Altercationis, de bigam. in 6. Majus dubium est de clericis beneficiatis, vel in sacris constitutis, an hi peccent graviter, si habitum non deferant. Per se loquendo, non dubitandum hos graviter peccare, cùm ipsi temeritatis arguantur in Trid. *sess.* 14. *cap.* 6. his verbis: *Tanta.... hodie aliquorum inolevit temeritas, religionisque contemptus, ut propriam dignitatem, et honorem clericalem parvipendentes, vestes etiam deferant publicè laicales.... Propterea omnes ecclesiasticæ personæ...., quæ aut in sacris fuerint, aut dignitates, personatus, officia aut beneficia.... ecclesiastica obtinuerint, si postquam ab Episcopo suo.... moniti fuerint, honestum habitum clericalem.... non detulerint, per suspensionem ab ordinibus, ac officio, et beneficio, ac fructibus....; necnon, si semel correpti denuò in hoc deliquerint, etiam per privationem officiorum, et beneficiorum coërceri.... debeant.* Et hìc insuper notandum, quòd *Sixtus V.* in bulla, *Cùm sacrosancta*, edita die 9 Januarii 1588. (*apud Barbos. in Trid. l. c. num.* 4.) declaravit beneficiatos non deferentes habitum in Urbe, mandatisque super his editis sub certo termino non obedierint, præter alias pœnas, ipso facto sine ulla alia monitione privatos esse quibuscumque dignitatibus, administrationibus, officiis, canonicatibus, præbendis, beneficiis, et præstimoniis. Dicit autem *Cajetanus Summ. 2. Cleric. peccata*, tales non peccare mortaliter, nisi adsit contumacia, aut contemptus; et adhærent *Escob. n.* 491. *et Gobat. in Exp. tract.* 8. *n.* 769., dicentes non esse mortale, nisi sit periculum causandi contemptum. Sed oppositum omninò tenendum, quia ex concilio patet ipsam delationem habitûs laicalis esse parvipensionem honoris clericalis; ita communiter *Sanch. lib.* 7. *cap.* 1. *dub.* 49. *Renzi p.* 346. *q.* 5. *Laym. c.* 12. *n.* 2. *cum Arm. Sylvest. et Vasq. Pal. p.* 18. *n.* 3. *cum Vill. Salm. de ord. c.* 3. *p.* 1. *n.* 7. *cum Bann. et Led. Barb. alleg.* 9. *n.* 11. *cum Abb. et Henr. Escob. n.* 491. *cum Reg. et Hurt. ac Bon. p. ult. num.* 2. *cum Nugno, et communi.*

Limitant verò 1. omnes præfati AA. et quidem probabilissimè, si id fiat ad breve tempus: nisi (ajunt *Salm. ibid. n.* 9. *cum Bannez*) quis habitum dimitteret, vel occultaret, ut alios deciperet, vel ut liberè per plateas deambularet, vel ut aliquod malum committeret. Et sic pariter probant *Diana p.* 10. *tract.* 13. *res.* 29. *et Burghaber Centur.* 2. *cas.* 59.,

non excusari à mortali clericum, qui in bacchanalibus excurreret per urbem larvatus. Limitant 2. *Holzm. n.* 105. *et Pal. Laym. ap. Salm. ll. cc.* si adsit aliqua justa causa se occultandi, nempe ad vitandum periculum mortis, vel damni gravis.

826. — Quær. II. An peccent graviter clerici non deferentes tonsuram, sive coronam, (licèt corona reverà differat à tonsura, sed DD. confundunt). Alii, ut *Panor. Sot. Sylv. etc. apud Tamb. de ord. c.* 2. §. 6. *n.* 16. affirmant de omnibus clericis ex *c. Clerici*, 15. *de vita, et hon. cleric.* ubi dicitur: *Coronam et tonsuram habeant congruentem.* Alii, ut ipse *Tamb. cum Marchino, Pal. p.* 18. *n.* 3. *et Renzi p.* 376. *qu.* 5. *cum Henr.*, dicunt, hoc, secluso contemptu, non esse peccatum mortale, etiam in beneficiatis, et clericis in sacris constitutis; quia (ut ajunt) ex nullo textu arguitur, esse de hoc grave præceptum. Alii tamen, ut *Sanch. lib.* 7. *c.* 1. *n.* 49. *Laym. c.* 12. *n.* 3. *Escob. n.* 491. *et Vasq. Leand. ac Hurt. apud eumdem Tamb. l. c.* dicunt clericos in sacris constitutos, et beneficiatos graviter peccare, si tonsuram seu coronam non deferant; idque confirmatum potest alicui videri ex concil. Lateran. sub *Leone X. sess.* 9. (*apud Merb. p.* 279. *qu.* 15.) ubi sic habetur: *Clerici in sacris constituti barbam nec comam nutriant, sed tonsuram ferant; si quis contrà fecerit, excommunicationem incurrat.* Sed huic respondèri posset, quòd hoc concilium præcipiendo tonsuram, non sit locutum propriè de corona, sed potiùs de abrasione comæ, innovando canones conciliorum Roman. sub *Zacharia* Papa, et *Gregorio XI.* (*apud eumdem Merbes. ibid.*) ubi dicebatur: *Si quis ex clericis comam relaxaverit, anathema sit.* Unde saltem non est certum, quòd excommunicatio fuerit imposita in non deferentes coronam; et etiam quoad comam deferentes, hodie propter usum plurimorum, adhuc Romæ degentium, (modò coma sit moderata) non videtur pœna illa excommunicationis vigère. Cæterùm, quoad qualitatem peccati, pertinet, *Laymann. et Escobar ll. cc.* pari modo loquuntur de non deferente coronam, ac de non deferente habitum. Probabiliter tamen ait *Croix lib.* 4. *n.* 1372. faciliùs mortaliter peccari non deferendo habitum, quàm coronam; quis enim (dicit) arguet sacerdotem de mortali, si per 6 vel 8 hebdomadas coronam non deferat, etiamsi nullum de ea vestigium appareat?

827. — Plura autem hìc sunt notanda pro complemento hujus materiæ. Notandum, quòd clericus non deferens habitum, et tonsuram, si tertiò admonitus ab Episcopo non emendatur, amittat privilegium, non solùm fori, sed etiam canonis, ex *cap. Contingit.* 45. *de sent. excom.* Idemque dicitur de clerico se immiscente in negotiationibus sæcularibus, omissis divinis officiis, ex *cap. Ex litteris.* 16. *de vita, et honest. cleric.* Idem de gestante arma militaria in habitu laicali, si post tertiam monitionem, clericalem non resumat. Quòd si talis clericus armis militaribus indutus insuper enormitates committat, privatur privilegio canonis, ut habetur ex *cap. Si quis suadente, caus.* 17. *qu.* 4. Dubitatur autem, an hic amittat ipso facto etiam privilegium fori? Affirmant aliqui apud *Fagnan. in d. cap. Contingit. n.* 14. Sed ipse *Fagnan. cum Alexandro, Jo. Andrea, et Petro de Angar. etc.* dicit, et probat ex pluribus juribus, non amittere privilegium fori, nisi post trinam monitionem. Hoc tamen intelligitur de beneficiatis, et constitutis in sacris, nam de clerico in minoribus statutum est in Tridentino *sess.* 23. *cap.* 6. quòd *Is privilegio fori non gaudeat, nisi.... clericalem habitum, et tonsuram deferens, alicui Ecclesiæ de mandato Episcopi inserviat, vel in seminario..., aut in aliqua schola... de licentia Episcopi... versetur.* Dicunt autem hìc *Salm. de ord. c.* 7. *p.* 5. *n.* 64. *cum Farinac. et Philib.*, quòd particula illa *et* valet pro *vel.* Sed probabiliùs tenent oppositum *Palaus part.* 2. *n.* 7. et *Barb. in Trident. loc. cit. n.* 21. *et alleg.* 12. *n.* 19. *cum Riccio, Armendar. et Bellet.* dicentes quòd clericus in minoribus, ut gaudeat privilegio fori, teneatur deferre simul habitum, et tonsuram, et Ecclesiæ deservire. Sufficit verò, quòd inserviat alicui Ecclesiæ, etiamsi non sit illa, cui de mandato Episcopi fuerit adscriptus, ut declaravit S. C. die 23 Januar. ann. 1603. apud *Bened. XIV. de Synodo l.* 12. *cap.* 6. *n.* 5. Idque tantò magis currit, si nulli Ecclesiæ sit adscriptus, ex alio decreto *ibid.* edito 1 Februarii 1614. Pro his autem Minoristis non deferentibus habitum, et tonsuram, nulla præexigitur monitio, ut priventur privilegio fori, prout docet *Bened. XIV. l. c. c.* 2. *n.* 1. *et Fagnan. in cap. Si quis, de foro compet.* Diximus *privilegio fori;* nam secùs dicendum de privilegio canonis, ut tenent *Gonzal. Garcia, et Comitol. apud eumd. Bened. loc. cit.* qui tenetur, hanc fuisse constan-

tem sententiam S. C. concilii, afferens plures ejusdem decisiones, contra *de Luca.* Casu verò quo clericus hic, non adimpletis conditionibus Tridentini, commiserit aliquod crimen, licèt ipse nequeat allegare privilegium fori, potest tamen Episcopus cum sibi vindicare à judice sæculari, juxta decretum S. C. approbatum à Pontifice, ut refert *Bened.* Si tamen quis habitum dimissum reassumit, dummodò non sit in fraudem, ad pristina restituitur privilegia, ut docet idem *Bened. l. c. c.* 2. *n.* 1. *cum communi DD.* in *cap. un. de cleric. conjug. in* 6. et pluribus decretis S. C. Tunc autem præsumitur in fraudem reassumere, si in causa criminali jam sit in carcerem conjectus, aut dimissus sub fidejussione, ut *Fagnan. in c. Magnus, de obligat.* cum decr. S. C. et idem *Bened. l. c.* In causa verò civili, si habitum reassumat, postquam fuerit citatus ad forum sæculare; *Bened. ibid.* cum decr. S. C. edito die 30 Martii 1686.

Eodem privilegio fori gaudent clerici conjugati habitum, vel tonsuram deferentes, et alicui Ecclesiæ de mandato Episcopi deservientes, si unam solam virginem duxerint, ex *c.* 2. *De foro compet. Vide Salm. de ord. c.* 7. *p.* 5. *n.* 69. Sed notandum, quòd in *cap. ultim. de temp. ord. in* 6. prohibeatur conjugatis conferri tonsura, nisi velint ipsi religionem profitêri, vel sacros ordines suscipere, quod autem non licet eis sine uxoris licentia.

828. — Not. I. Sacerdos in sua ordinatione promittit *obedientiam* Episcopo. Hinc quæritur, ad quid teneantur sacerdotes vi hujus obedientiæ? Noster *SS. P. Bened. XIV.* in *Constitut. Ex quo dilectus*, emanata die 14 Januarii an. 1747. sic explicat: *Agnoscimus presbyterum hujusmodi promissionis vigore eâ lege inter alias adstrictum teneri, ut à servitio Ecclesiæ, cui addictus fuerit, discedere nequeat sine licentia Episcopi.* Hoc tamen intelligendum, nisi presbyter, etiam parochus, velit transire ad aliquod monasterium, vel regularem canonicam, ut habetur in *can. Duæ sunt. caus.* 19. *q.* 2. Tunc enim (ut ibi statuit *Urbanus II.*) potest liberè discedere, etiam contradicente Episcopo. Poterit tamen Episcopus, ut ait Papa *Bened.* in præfata bulla, clericum suum revocare ex justis causis, etiam post professionem, nempe si Ecclesia ex illius absentia gravem jacturam pateretur, ut ibi dicit

Innoc. IV. (*vide dicta l. 5. n. 75.*). Per tò autem *jacturam*, intelligit Pontifex læsionem sive damnum Ecclesiæ, dùm affert doctrinam Abbatis Panormitani, qui sic ait: *Sed si Ecclesia graviter læderetur, esset revocandus.* Unde concludit idem Pontifex *Benedictus: Et sic satis provisum est etiam Episcopo, qui factum clerici sui ad regularia claustra, se invito, impugnare velit.*

829. — Not. II. aliquid circa missas, et preces, quæ in ordinatione imponuntur ordinatis ab Episcopo. Quoad obligationem pertinet, alii (ut *Suar. Less. et Laym. apud Croix n.* 2519.) putant persolvendas esse sub mortali. Alii tamen ibi (ut *Sot. Val. Dian. Pal. Pell. Gob. etc.*) dicunt probabiliter hujusmodi obligationem esse decentiæ, non autem sub peccato; saltem tenet *Croix*, non esse sub gravi, cùm id Episcopi haud declararint. Quoad applicandas autem dictas missas, sedulò consideranda sunt verba, quæ dicit Episcopus, videlicet: *Post primam missam tres missas dicite, unam de Spiritu sancto, aliam de beata Virgine, et tertiam pro Defunctis; et etiam Deum pro me orate.* Ex quibus verbis rectè infert *P. Mazzotta, de Sacrif. miss. cap. 4. §. 3.* non esse obligationem applicandi prædictas missas juxta intentionem Episcopi, dùm ibi præscribitur tantùm, ut initiati pro eo orent; ideòque ipsi benè possunt missas pro aliis applicare etiam cum stipendio. Patet autem quòd hujusmodi missæ non priùs dicendæ sunt, quàm adveniant dies non impediti.

An autem neopresbyter pro missa, quam celebrat cum Episcopo, possit stipendium accipere? Negat *La Croix l. 6. p. 2. n.* 2523, eò quòd petens missam videatur requirere missam cum omnibus cæremoniis et actionibus, quæ peraguntur à sacerdote in altari. Sed aliter opinatur *Bened. XIV. de Sacrific. missæ l. 3. c. 16. n. 10.* urgens exemplum sacerdotum Græcorum cum Episcopo celebrantium, qui aliàs plurùmque carêre deberent eleëmosynâ.

830. — Not. III. id quod habetur statutum anno 1741, circa ordinationem promovendorum in concordato inito inter sanctam Sedem, et Majestatem nostri regnantis Caroli III. quem Deus sospitet, ubi sic habetur: *I. Niuno potrà esser da ora innanzi promosso alla prima Tonsura, se non che a*

titolo di Beneficio, o Cappellania perpetua, le di cui rendite, detratti i pesi, ascendano almeno alla metà della tassa stabilita pel patrimonio sacro nella Diocesi del Promovendo. II. Giudicando qualche Vescovo veramente utile, o necessario alla Chiesa conferir la prima Tonsura à qualche giovane, benchè non abbia verun Beneficio, potrà farlo; ma nel solo caso, che abbia il medesimo una pensione ecclesiastica perpetua della rendita, che ascenda almeno alla metà della tassa stabilita pel patrimonio sacro nella sua Diocesi, o l'intiero patrimonio: il quale, per evitare qualunque frode o inganno, non potrà costituirsi da ora innanzi, che unicamente sopra beni stabili, e sopra annue rendite fisse, e dovrà regolarsi à tenore della tassa Sinodale di ciascuna Diocesi, purchè non sia esso patrimonio nè in minor summa di ventiquattro ducati, nè in maggiore di quaranta. III. Oltre ae requisito del Beneficio, Cappellania perpetua, o pensione ecclesiastica perpetua, nella maniera spiegata di sopra, o dell' intiero patrimonio, à niuno potrà conferirsi la prima Tonsura, il quale dopo aver terminati dieci anni di sua età, non sia andato à dimorar almeno per un triennio in qualche Seminario, o Convitto Ecclesiastico; e dove ciò non possa farsi, non abbia almeno portato per tre anni l'Abito Clericale con licenza del proprio Ordinario, ed in tutto il triennio, o almeno per la maggior parte delle feste di precetto di ciascuno de' tre anni non abbia servito a qualche Chiesa, nella maniera che gli sarà dal proprio Vescovo prescritta, computando questo servizio colla dimora, che avrebbe dovuto fare in qualche Seminario, o Convitto ecclesiastico, etc. Ac ultimo loco dicitur: *Chiunque sarà promosso alla prima Tonsura, agli Ordini minori, o agli Ordini sacri contro la forma prescritta nel presente regolamento, oltre alle pene di sopra accennate, rimarrà perpetuamente sospeso dall' esercizio dell' ordine già conferitogli. E chi l'avrà così ordinato, o pure gli avrà a tal effetto concedute le Dimissorie, se sarà Vescovo, sarà sospeso per un anno dalla collazione degli Ordini, e dall' esercizio de Pontificali: e non essendo Vescovo, ma Prelato inferiore coll' uso de' Pontificali, sarà sospeso per sempre dall' esercizio de medesimi; e non avendo l'uso di essi, come pure qualunque altra persona costituita in dignità, per sempre sarà sospeso dall' esercizio dell' officio, e de' suoi*

Ordini (1). An autem hæc suspensio sit latæ, vel ferendæ sententiæ? *Vide dicenda de cens. l.* 7. *n.* 8.

(1) *Id est*: 1. Nullus in posterum ad primam tonsuram promoveri poterit nisi titulo beneficii aut capellaniæ perpetuæ, cujus reditus, deductis expensis, saltem ad dimidium summæ in diœcesi promovendi pro patrimonio requisitæ, pertingant. 2. Si quis Episcopus utile et Ecclesiæ necessarium judicaverit, alicui juveni primam conferre tonsuram, id facere poterit, quamvis ille nullum habeat beneficium, modò pensionem ecclesiasticam in perpetuum possideat, cujus reditus saltem ad dimidium summæ pro patrimonio in diœcesi requisitæ vel ad hoc integrum perveniant. Ad vitandam autem omnem fraudem aut deceptionem patrimonium in posterum constitui non poterit nisi de bonis stabilibus et reditibus annuis fixis componendumque est juxta taxationem synodalem cujusvis diœceseos, dummodo id ipsum nec minus viginti quatuor, nec majus quadraginta ducatis sit. 3. Præter beneficium, capellaniam perpetuam aut perpetuam pensionem ecclesiasticam (quæ dicto modo requiruntur) aut patrimonium integrum, prima tonsura nemini conferri poterit, qui post decimum suæ ætatis annum, non triennium saltem in seminario quodam aut convictu ecclesiastico habitaverit vel, si hocce fieri non potuit, tres saltem annos vestem clericalem cum licentia Ordinarii sui non gestaverit ac toto triennio aut hujus saltem plerisque festis de præcepto, alicui ecclesiæ, modo ab Episcopo præscripto, inservierit, compensando hoc cum ministerio habitationem, quam fortè in seminario aut convictu ecclesiastico instituisset, etc. *Ac ultimo loco dicitur*: Quisquis ad primam tonsuram, ordines minores aut majores contra hujus legis rationem promotus fuerit, præter pœnas supradictas, suspensus erit in perpetuum ab exercitio ordinis suscepti, qui verò talem ordinationem instituit vel litteras dimissorias concessit, si Episcopus est, per annum suspensus erit à collatione ordinum et exercitio pontificalium; si est prælatus inferior cum jure pontificalium, semper ab horum exercitio suspensus sit, si verò usum pontificalium non habens, in dignitate constitutus sit, in perpetuum ab officio et ordine suspensus erit.

Edit.

TRACTATUS VI.

DE MATRIMONIO.

CAPUT I.

DE SPONSALIBUS.

DUBIUM I.

Quid sint sponsalia?

831 *Promissio sponsalitia, ut sit valida, debet esse* voluntaria, *et* deliberata.

832 *An teneatur ad matrimonium fictè promittens sponsam alteri repromittenti?*

833 *Quid, si quis voluit promittere, sed non se obligare?*

834 *Quando obligentur pueri?*

835 *An sint valida sponsalia contracta per dolum?*

836 *Promissio debet esse* mutua. *Qu. I. An acceptans sponsalia intelligatur repromittere?*

837 *Qu. II. An quis possit se obligare ad nuptias vi gratuitæ promissionis? Et an hæc obliget sub gravi?*

838 *Promissio debet esse* expressa signo. *Quid, si parentes contrahant pro filiis tacentibus?*

839 *Dub.* 1. *Quid, si extranei? Dub.* 2. *An sufficiat, si parentes promittant pro filiis absentibus?*

840 *Sponsalia debent fieri* inter habiles. *Quid, si verba, vel signa sint dubia?*

841 *Verba de præsenti apta ad matrimonium inter impuberes habent vim sponsalium. An idem valeat inter puberes in matrimonio clandestinè contracto?*

842 *An sufficiat ad sponsalia dicere :* Non ducam aliam quàm te?

843 *An dicere :* Contrahàm, si Papa dispensaverit? *An sufficiat subarrhatio annuli, et missio munerum? Quid, si parentes annulum mittant?*

844 *Qu. I. An sponsalia contracta per metum gravem sint per se nulla? Qu. II. Quid, si per metum levem? Qu. III. An, qui contraxit ex metu levi, possit sponsalia rescindere?*

831. — « Resp. Sunt promissio voluntaria, deliberata, » et mutua, signo sensibili expressa, futuri matrimonii inter » personas jure habiles.

« Dicitur 1. *promissio*, quia propositum non sufficit, cùm » non inducat obligationem. Unde qui diceret : *Volo te accipere, habère, aut ducere in uxorem*, non contraheret » sponsalia, ut *Bonac. q. 1. p. 1.* docet ex aliis, quia hæc » verba non promissionem, sed propositum promissionis tantùm significant, nisi tamen ex circumstantiis aliud colligatur.

« Dicitur 2. *voluntaria*, et *deliberata*, scilicet deliberatione sufficiente ad peccatum mortale, cùm sponsalia sub » mortali obligent. *Diana p. 3. t. 4. r. 273. ex Sanch. Pont. etc.* etsi *Bon. qu. 1. p. 4. n. 4.* plùs requirat. Unde regulariter non sunt valida ante septennium completum, ut docent » *Con. d. 22. a. 5. Sanch. l. 1. d. 16.* nisi malitia, et prudentia suppleant ætatem. *Dian. t. 4. p. 5. r. 274. Pont. etc.* » (quod tamen quidam negant sufficere, cùm jus determinarit » ætatem) imò nec post septennium, si de usu rationis sufficienti non constet, utì neque si vi, dolo, errore, vel ignorantia circa substantiam, aut notabilem conditionem substantialem fiant, secundùm dicta de voto et contractibus.

832. — Quær., an teneatur matrimonium contrahere, qui fictè promisit sponsalia alteri verè repromittenti? Fictio hæc diversimodè potest contingere : 1. Si is non habuit animum contrahendi. 2. Si non habuit animum se obligandi. 3. Si non habuit animum adimplendi. In primo casu certè non tenetur stare promissis, cùm omninò defuerit promittendi voluntas. Ita *Viva de matr. q. 1. a. 1. n. 1. et Salm. eod. tit. c. 1. p. 3. n. 25. de contract. c. 1. p. 1. n. 7. cum Sanch. Lugo, Sylv. etc. communiter.* Contrà verò in tertio casu certum est tenèri, quia jam contraxit obligationem. *Vide Salm. de matr. cit. n. 25. et Viva n. 3. et 7.* ubi benè advertunt,

quòd si quis sciret oriri obligationem ex promissione, sed ad eam non adverteret, nihilominùs teneretur ad promissum, quia jam habuit virtualem voluntatem se obligandi.

853. — Quæstio tantùm est de secundo casu, quando is voluit promittere, sed noluit se obligare; et respondetur: si ipse ignoravit ex promissione illa oriri obligationem exequendi matrimonium, certum est non tenêri, ut dicunt *Salm. ib. n.* 26. *cum comm.* (quidquid aliqui aliter sentiant); quia qui ignorat naturam promissionis, non habet veram promittendi voluntatem. Dubium igitur est, an teneatur ad matrimonium, qui sciens naturam promissionis, fictè promiserit sponsalia, nolens reverà ad matrimonium se obligare?

Prima sententia dicit, quòd iste non solùm peccet mortaliter contra justitiam, sed etiam ex justitia teneatur ad contrahendum matrimonium; nec excusatur, si damnum alio modo velit resarcire. Ratio, quia in ipsa promissione, quando est vera, necessariò est insita obligatio ipsi competens: cùm autem quis minimè vult promittere, minimè quidem obligatur, sed quando verè promittit, non potest nolle obligari juxta conditionem contractûs; nequit enim à promissione obligationem illi propriam separare; ita probabiliter *Pont. de matr. l.* 12. *c.* 2. *n.* 7. *cum Vasq. Viva l. c. n.* 2. *v. Dico* 3.; item *Sot. Lop. Led. Arag. Gutt. etc. apud Sanch.*

Secunda sententia verò probabilior, cui subscribimus, et quam tenent *Sanch. de matr. lib.* 1. *disp.* 9. *n.* 5. *et disp.* 10. *n.* 25. *Pal. p.* 2. *n.* 2. *Laym. c.* 1. *n.* 10. *Less. c.* 18. *n.* 62. *Holzm. c.* 1. *n.* 117. *Spor. c.* 1. *n.* 154. *Escob. l.* 24. *n.* 92. *Renzi de matr. c.* 1. *sect.* 1. *qu.* 3. *Tamb. eod. tit. l.* 8. *c.* 1. §. 4. *n.* 5. *Mazz. c.* 2. §. 1. *et Salm. l. c. n.* 28. *cum Bonac. Bec. Aversa, Vill. Cornejo, et Diana*, negat esse obligationem contrahendi. Ratio præcipua est, quia omnis obligatio quæ non habetur ex lege, oritur ex privata hominis voluntate; ergò ubi deest voluntas se obligandi, deficit obligatio. Et hoc etiamsi promissio fuerit juramento firmata, ut docent *Sanch. d. disp.* 9. *num.* 9. *cum S. Bonav. S. Anton. Medina. Pal. et pluribus. Escob. num.* 95. *cum Richardo, Gabr. ac Salm. de matrim. c.* 1. *p.* 3. *n.* 29. *cum Bonac. et Aversa, ex D. Thom.*, qui *in* 3. *dist.* 39. *q.* 1. *a.* 3. *q.* 3. docet juramentum non obligare, ubi deest animus se obligandi, juramentum enim sequitur naturam promissionis. Nec obstat ratio

contraria suprà allata, quia, esto fictè promittens peccarit contra justitiam, alteram partem decipiendo, non tenebatur tamen ex justitia ponere verum consensum, cùm nulla ei aderat obligatio contractum ineundi, et contrà alter nullum acquisierit jus in eum ex suo consensu; ideò tenetur quidem postea ratione deceptionis damna resarcire, sed non tenetur ratione promissionis verum consensum ponere, et matrimonium contrahere. Secùs verò dicendum, si intervenerit defloratio, quia tunc defloransomninò tenetur ad matrimonium, cùm non possit tunc aliâ viâ sat æquivalenter damnum resarcire, ut diximus *l. 4. num.* 642.

854. — Sufficit autem ad validitatem sponsaliorum inter pueros, ut in ipsis probabiliter agnoscatur rationis usus. Hoc putant probabilius cum communi *Salm. ibid. p. 6. n. 74. cum Sanch. Con. Dic. Bon. et aliis, contra Pal. Avers. etc.*qui dicunt pueros ante septennium non obligari. Non peccant autem graviter pueri, vel parentes pro eis sponsalia promittentes, ut dicunt *Salm. ibid. n. 77. cum Conc. Sanch. etc. contra Bonac. et Henr.*

855. — An verò sint irrita sponsalia contracta per dolum dantem causam contractui; etsi versantem tantùm circa qualitatem? Affirmat *Sanch. de matr. l. 1. d. 64. n. 3. cum Mol. Covar. etc.*, et idem sentiunt *P. Conc. et alii* quos citavimus *l. 4. n. 715. de contract.* Sed ibi diximus probabiliùs eo casu contractum non irritari, neque de jure naturali, cùm jam adsit consensus quoad substantiam, neque de jure civili, ut patet ex *Instit. l. 4. tit. 13. de Except.* cujus verba attulimus *dict. n. 715.* (1) Habet verò tunc deceptus actionem irritandi contractum propter injuriam et defectum consensùs, idque currit, etiamsi deceptio provenerit ab alio tertio, parte ignorante, ut docent *Sanch. cum Cov. et aliis cit. d. 64. n. 4. et 5.* Cæterùm satis probabile est cum *Lessio, Laym. et Sporer* relatis *eod. n. 715.* et cum *Viva de matr. qu. 2. art. 8. n. 2.*, quòd deceptus non teneatur in conscientia stare contractui, si suus error verè fuerit invincibilis. (2)

An autem stando primæ sententiæ, nempe quòd sponsalia sint per se irrita, etiam decipiens liber remaneat? Affirmant idem *Sanch. loc. cit. et Pontius l. 4. c. 21. n. 7. cum Con.*

(1) In cod. civ. gall. nulla de sponsalibus fit mentio specialis.

(2) « Probabiliter dicunt *Lessius, Laymann, Sporer et Viva*, quòd si res

Val. Reb. etc. Sed oppositum est probabilius, ut fusè probavimus *l. 4. num.* 715. cum *Lug. Less. Laym. Pal. etc.*

836. — « Dicitur 3. *mutua.* Unde si Titius promittat nuptias Cajæ, et hæc acceptet sine repromissione, neuter obligatur; quia, cùm contractus sponsalium sit onerosus, et reciprocus, non potest claudicare; involvit enim conditionem, si tu repromiseris. Quòd si tamen Titii promissio fuisset absoluta, ac gratuita, et acceptata à Caja, solus Titius obligaretur, non vi sponsalium, sed simplicis promissionis. Ita *Sanch. l. 3. d. 5. contra Pont. ap. Dian. p. 3. tr. 4. res.* 244.

Quær. hìc I. An hoc ipso, quòd aliquis acceptet sponsalia, simul repromittere intelligatur?

Prima sententia affirmat, et hanc tenent *Pont. l. 12. c. 4. n.* 10. *cum S. Anton. Palud. Sylv. etc.* ac probabilem putant *Salm. de Ord. c. 1. p. 2. n. 16. cum Vasq. Henr. Lean., et Gabr. à S. Vincentio.* Ratio, quia sicut acceptatio matrimonii de præsenti includit virtualem repromissionem, seu voluntatem ad illud se obligandi, cùm matrimonium valère non possit, si utraque pars non obligetur; ita etiam acceptatio sponsaliorum, quæ matrimonii naturam sequuntur. Hinc deducunt hi Auctores cum *Mol. et Busemb.* quòd casu quo uterque sponsorum non obligatur, neuter remaneat obligatus.

Secunda sententia verò probabilior negat, et hanc tenent *Bon. q. 1. p. 1. n. 7. Conc. t. 10. p. 258. n. 5. Sanch. l. 1. d. 5. n.* 15. *Laym. c. 1. n. 2. Spor. n.* 151. *Escob. n.* 68. *cum Soto, ac Salm. de matr. c. 1. p. 2. n.* 18. *cum Dic. Pal. etc.* qui dicunt, benè posse stare promissionem unius de futuro matrimonio, et acceptatam obligare, sine repromissione alterius; neque acceptationem includere repromissionem, quia potest quisque acceptare obligationem alterius, quin seipsum obliget. Advertunt tamen *Salm. ibid. n.* 21., hoc intelligi, si promittens voluit spontè se obligare independenter ab alterius repromissione, atque hoc sit certum; nam in dubio, ut dicunt, censendum est noluisse sine repromissione obligari. Et in tali casu notandum, quòd promissio illa non essent sponsalia, ideòque non induceret impedimen-

» integra est, ut evenit in simplicibus sponsalibus et error sit invincibilis, in » conscientia deceptus non tenetur stare contractui, ne judicis quidem post » sententiam. » *Ex Hom. Ap. tr. 18. n. 2.*

Edit.

tum publicæ honestatis, sed esset mera promissio gratuita, unam tantùm partem obligans, non vi quidem sponsalium, sed vi meræ fidelitatis.

857. — Quær. II. An quis possit se obligare ad contrahendum matrimonium vi gratuitæ promissionis liberâ remanente alterâ parte?

Prima sententia negat, et hanc tenent *Pont. l.* 12. *c.* 4. *n.* 2. *cum Vasq. Conc. p.* 259. *n.* 6. et probabilem vocat *Diana* 3. *p. tr.* 4. *r.* 244. Ratio, quia contractus sponsaliorum est instar contractûs cujusdam permutationis; unde in eo nemo potest se obligare, nisi sub conditione, ut alter mutuò se obliget.

Secunda sententia verò communior et probabilior affirmat, eamque tenet *Busemb. ut suprà*, et *Sanch. l.* 1. *d.* 3. *n.* 12. *Laym. c.* 1. *n.* 2. *Bon. q.* 1. *p.* 1. *n.* 8. *Escob. l.* 24. *n.* 71. *Spor. n.* 152. *et Salm. ibid. n.* 20. *cum Con. Dic. et Avers.* Ratio, quia, licèt vi promissionis sponsalitiæ non possit unus remanere obligatus, altero manente libero; tamen benè potest aliquis vi simplicis promissionis gratuitæ se obstringere independenter à contractu sponsalium. An autem hæc promissio obliget sub gravi? Id pendet ab alia quæstione allata *l.* 4. *n.* 720 ubi diximus cum *Cajet. Bann. Led. Henr. et Salm.*, ex auctoritate *D. Th.* satis esse probabilem sententiam negativam. Rectè verò advertunt *Spor. l. c. et Tamb. de matr. tr.* 3. *c.* 1. §. 1. *n.* 4., quòd regulariter nunquam sponsi intendant gratis se obligare sine conditione quòd alter etiam se obliget.

858. — » Dicitur 4. *signo expressa;* quia contractus inter » homines non fit, nisi signo externo. Unde non sufficit ad » sponsalia taciturnitas Cajæ, etiam cum consensu interno in » promissionem matrimonii, quòd Titius ei promittit. Si tamen » pater vel mater pro filio, aut filia, aut curator pro » eo, cujus curam habet, præsente et non contradicente, » dummodò metus absit, contrahat, valida erunt; quia in » hoc casu jus accipit taciturnitatem pro expressione consensûs. *Sanch. l.* 1. *d.* 22. *Dian. p.* 3. *t.* 4. *r.* 170., imò » etiamsi pro absente: saltem si is resciens id expressè vel » tacitè signo aliquo sufficienti ratificat. *Sanch. Pont. Dian.* » *p.* 3. *t.* 4. *r.* 171. contra quos *Sot. et Henr.* ne hoc quidem » requirunt, sed tantùm, ut resciens non contradicat. Quod » *Conin.* admittit, si per ipsos tutores, vel parentes iis » proponatur; tunc enim si taceant, censèri consentire.

Si parentes contrahant sponsalia, præsente filio, qui taceat, et non contradicat, ipsa utique sunt valida, ut communiter docent *Laym. c. 1. n. 15. Palaus p. 4. n. 12. Ronc. p. 155. q. 5. r. 1. Sanch. l. 1. c. 23. n. 5., et alii passim.* Et patet ex *cap. un. §. fin. de despons. impub. in* 6. ubi *Bonif. VIII.* sic declaravit: *Porrò ex sponsalibus quæ parentes pro filiis puberibus vel impuberibus plerùmque contrahunt, ipsi filii, si expressè consenserint, vel tacitè, ut si præsentes fuerint, nec contradixerint, obligantur.* Idemque dicendum, non solùm si pater, sed etiam si mater contrahat pro filio, ut rectè etiam communiter docent *Sanch. n. 9. Pont. l. 2. c. 14. n. 2. Pal. p. 4. n. 12. Boss. cap. 3. n. 159. cum Abb. et Salm. de matr. c. 1. p. 4. n. 47.*, idque infertur ex dicto textu, ubi non dicitur *patres*, sed *parentes*; et ratio est, quia in hoc non habetur respectus ad patriam potestatem; sed ad affectum parentum erga filios: matres autem non minùs quàm patres filios diligunt. Idem dicunt *Busemb. ut suprà et Spor. l. c.* de tutoribus, et curatoribus promittentibus pro pupillis, et minoribus. Sed probabiliùs id negant *Salm. de matr. c. 1. p. 4. n. 48. cum Sanch. et Guttier*, quia hoc tantùm de parentibus dispositum est.

Id tamen procedit duntaxat pro foro externo, ut benè advertunt *Bonac. et Roncag. ll. cc. ac Holzm. de matr. n. 149. cum Anael.* Nam in foro interno, si filius dissenserit, certè ad sponsalia illa à parentibus contracta non obligatur. Et idem omninò dicendum puto, si filius negativè se habuerit non dissentiendo neque consentiendo; ad contrahendam enim quamcumque obligationem positivus requiritur consensus. Nec obstat præfatus textus, cùm ibi dicatur *obligantur*; nam ad matrimonium, et sic pariter ad sponsalia quæ matrimonii naturam sequuntur, non sufficit consensus internus contrahentium, sed requiritur consensus externè expressus aut verbis, aut signis, ut habetur in can. *Sufficiat, caus. 27. q. 2.* Quamvis autem sponsalia contracta per solum consensum internum non valeant, valent tamen in hoc casu speciali, ut *Bonifacius* decernit, nempe si pater contrahat pro filio tacente, et non contradicente; sed utique intelligendus Pontifex loqui, modò filius internè et positivè consentiat. Et sic reverà mecum sentiunt *Bon. q. 1. p. 1. n. 11. et Salm. ibid. n. 46.* dùm dicunt, tunc solùm taciturnitatem filii valida reddere sponsalia, quando filius internè consentit.

839. — Dubit. 1. an sit speciale, quòd sufficiat præsentia et taciturnitas filiorum, si parentes pro eis contrahant? Negant *Hostiens. Manuel, et Anchar. ap. Sanch. l.* 1. *d.* 23. *n.* 6., qui dicunt id procedere, etiamsi extraneus contrahat sponsalia pro alio præsente et tacente; quia (ut ajunt), cùm hic agatur de re appetibili, quisque tacens consentire videtur. Idque confirmant ex *c.* 1. *de matr. contr. contra Eccles. etc.* ubi judicantur valida sponsalia inita à fratre pro sorore præsente, et tacita consentiente, dùm textus ponderat ibi aliqua signa taciti consensûs. Et huic sententiæ consentiunt etiam *ap. Sanch. l. c. Viet. Henr. Led. et Sotus;* loquendo tamen pro solo foro externo. Sed communissimè et veriùs id in utroque foro esse speciale pro sponsalibus contractis à parentibus affirmant *Escob. n.* 169. *Pal. p.* 4. *n.* 17. *Boss. c.* 3. *n.* 165. *et Sanch, n.* 7. *cum S. Anton. Palud. Innoc. Abb. Gabr. Covar. Tab. et aliis plurimis ex Divo Thom. in* 4. *d.* 27. *quæst.* 1. *art.* 2. Ratio, quia licèt matrimonium sit per se appetibile, tamen obligatio ad illud est onerosa; cùm autem parentes præ magno amore erga filios præsumantur ipsis benè consulere, meritò censentur filii consentire ipsorum promissioni : sed hæc ratio non militat pro aliis. Nec obstat regula juris 43. in 6 : *Qui tacet, consentire videtur.* Nam benè respondent *Salm. de matr. c.* 1. *p.* 4. *n.* 45. *Bonac. et Ronc. ll. ec.* hoc procedere in favorabilibus, non autem in obligatoriis; ubi veriùs oppositum præsumitur : et maximè in sponsalibus, ubi (ut diximus) positivus requiritur consensus. Neque obstat textus suprà oppositus, nam respondet *Escob. l. c. cum* Glossa, ibi benè adfuisse expressum consensum, et textum exprimere alia signa tacita, ut confirmet adfuisse verum consensum per illa signa externatum. Rectè tamen *Sanch. n.* 14. *cum aliis* primam sententiam admittit, si alicubi (prout est apud Indos) esset consuetudo, ut consensus per alios exprimatur.

Dubit. 2. an, cùm parentes contrahunt sponsalia pro filiis absentibus, sufficiat ad eorum valorem, si filii certiores facti non contradicant?

Prima sententia negat, dicitque requiri, ut ipsi sponsalia ratificent aliquo alio speciali signo expresso, vel tacito : ita *Sanch. l.* 2. *d.* 23. *n.* 17. *Pont. l.* 2. *c.* 14. *n.* 14. *et l.* 10 *c.* 9. *n.* 9. *Ronc. p. 1. tr. 5. c.* 2. *Escob. n.* 172. *cum Vega, et*

Cordub. ac Boss. c. 3. n. 188. cum Molin. Fill. Barb. Gutt. etc. Et probant ex *eod. cap. unic. de desp. imp. in* 6. ubi sic dicitur : *Et est idem si filii tempore sponsaliorum absentes, et etiam ignorantes eadem sponsalia pòst scientes ratificaverunt tacitè, vel expressè.* Ergò (ut arguunt) benè ibi constituitur differentia inter sponsalia contracta præsentibus filiis, ubi sufficit taciturnitas; et filiis absentibus, ubi ampliùs requiritur ratificatio expressa, vel tacita.

Secunda sententia verò dicit sufficere ad contrahendum, quòd taceant et non contradicant; hanc tenent *Bon. q. 1. p. 1. n. 11. Sporer n. 191. cum Con. et Tamb. Pal. p. 4. n. 14. cum Palud. et Henr. ac Salm. de matr. c. 1. p. 4. n. 47. cum Soto, Dic. etc.* Hujusque sententiæ est quidem etiam *D. Th. 4. d. 27. qu. 2. art. 2. ad 1.* dùm ibi ait : *Robur habent* (sponsalia) *in quantum illi inter quos contrahuntur, ad ætatem debitam venientes non reclamant, et intelliguntur consentire quæ per alios facta sunt.* Ratio, quia ex præfato textu sufficit, ut filii expressè, vel tacitè sponsalia ratificent; *expressè* ergò intelligatur consentiendo, *tacitè* non contradicendo, et ideò Pontifex dicit, *Et idem est*; et in tantum ibi ait *ratificaverunt*, quia agitur de re per alios jam peracta. Utraque sententia est probabilis, sed secunda probabilior. Benè tamen advertit *Pal. n. 15. cum Coninck*, non sufficere quòd filius casu resciat sponsalia à parente contracta, et non contradicat; sed insuper requiri, ut parens vel per se, vel per epistolam aut nuntium filium certiorem faciat.

840. — « Dicitur 5. *inter habiles* : id est, qui et ætatem à » jure præscriptam habent, et nullo impedimento prohi- » bentur.

Unde resolves :

« 1. Quando verba, vel signa sunt dubia, in foro conscien- » tiæ standum est intentioni contrahentium, si de illa con- » stet; in externo autem, communi intelligentiæ et sensui » verborum, ita tamen, ut potiùs inclinetur in favorem ma- » trimonii. *Vide Dian. p. 3. t. 4. res. 205. Bon. q. 1. p. 1.* » (*Sed probabilius est, ut ait Viva, inclinandum esse in favorem libertatis.*)

841. — « 2. Verba de præsenti inter impuberes apta ad ma- » trimonium, cùm hoc ex jure positivo sit nullum, habent

» vim sponsalium. Ratio est ex interpretativa intentione con-
» trahentium, qui actus, quando non valent, eo pacto quo
» fiunt, valent meliori modo, quo possunt; sponsalia autem
» virtute continentur in matrimonio. *Laym. l.* 3. *n.* 17.

Hæc doctrina est communis apud omnes; ita enim docent *Sanch. l.* 1. *d.*2. *n.* 2. *Pontius l.* 12. *c.* 5. *num.* 4. *Pal. p.* 4. *n.* 3. *et Salm. de matr. c.* 1. *p.* 4. *n.* 51. *ac alii universè, ex c. un.* §. *Idem, de despon. impub.* ubi id expressum habetur; modò (intelligendum) impubes interiùs non expressè dissentiat. An autem idem valeat inter puberes, si matrimonium clandestinè, id est sine parocho et testibus contrahatur? Affirmant *Laym. c.* 1. *num.* 18. *Con. Reb. ac Vega ap. Barb. in Trid. sess.* 24. *c.* 1. *n.* 150. item *Avila, Henr. Led. etc. ap. Salm. ibid. n.* 52. probabile putat *Escob. n.* 128. Ratio, quia, ut dicitur in dicto §. *Idem*, actus qui non valet ut fit, valet tamen ut fieri potest. Sed communissimè et probabiliùs negant *Sanch. l.* 1. *d.* 20. *n.* 3. *Barb. all.* 32. *n.* 145. *Bon. p.* 8. *num.* 48. *Conc. p.* 262. *num.* 14. *Escob. num.* 128. *cum Nav. Led. Manuel, et Palac. Boss. c.* 1. *n.* 12. *cum aliis pluribus, et Salm. n.* 54. *cum Becan. Dian. et Vill.* qui affert declar. Cardinalium. Ratio, quia, cùm actus est nullus, non jam ex parte contrahentium, sed ex parte sui ipsius, eò quòd est contra bonos mores, et jus illi resistit (prout huic resistit Trident. *sess.* 24. *c.* 1. declarans matrimonium clandestinum omninò irritum, et insuper personas omninò inhabiles ad sic contrahendum), tunc talis actus nullam parit obligationem ex *l. Non dubium, c. de Leg.*

842. — « 3. Ad sponsalia non sufficit 1. Si dicas, *non*
» *ducam aliam, quàm te;* quia sunt verba merè negativa,
» et potest ducere nullam. *Bon q.* 1. *p.* 7. *n.* 13.

Idem rectè tenent *Laym. c.* 2. *n.* 2. *Pal. p.* 3. *n.* 13. *Escob. num.* 148. *Salm. c.* 1. *n.* 44. *Boss. c.* 3. *n.* 213. *et* 224. *Holzm. n.* 148. *cum Anacl. et communi*, ut asserit, ac *Sanch. l.* 1. *d.* 19. *n.* 3. *cum Henr. Ang. Man. Vega Ledesm. etc. contra Ang. Sylv. Adrian. Villal. etc. ib. n.* 3. Ratio, quia talia verba, licèt importent, quòd si ille velit uxorem ducere, non posset aliam accipere, ut benè advertunt *Laym. Pal. Bon. Salm. ibid. n.* 44. *et alii communiter;* tamen per se non important quòd illam ducere teneatur. Dicimus *per se*, nam aliter dicendum cum *Bon. Escob. et Salm. cit. n.* 44. si ex

circumstantiis colligatur talem verè voluisse sponsalia contrahere. Probabilissimè autem dicunt *Pont. l. 2. c. 10. n. 7. Viva qu. 1. art. 4. n. 2. cum Perez, et alii apud Boss. n. 221.* quòd si verba sint de præsenti, nempe: *Nullam volo nisi te*, tunc verè contrahit sponsalia.

843.— « 2. Non sufficit ad contrahenda sponsalia dicere: » *contraham tecum, si Papa dispensaverit. Barb. et alii 10.* » *cum Dian. p. 3. t. 4. r. 290. contra Sanch. Conin. et Pont.* » Ac proinde licitum est utrique contrahenti, ante et post » impetratam à Pontifice dispensationem, altero invito resi- » lire. Si tamen impensæ magnæ factæ sint causâ dispensa- » tionis, eas tenebitur refundere resiliens. » (*Hujusmodi tamen sponsalia, impletâ conditione, probabiliùs sunt valida, juxta dicenda n. 859. Et interim, licèt non valeant ad inducendum impedimentum publicæ honestatis, obligant tamen ad petendam dispensationem, si Papa in tali impedimento soleat dispensare, secùs si non soleat; vide dicta lib. 4. n. 650.*) « 3 Subarrhatio annuli, et missio munerum joca- » lium; nisi consuetudo patriæ aliud habeat. Ratio est, quia » potest fieri ex aliis causis. » (*Ita etiam Sanch. l. 1. d. 22. n. 2. Boss. c. 3. num. 120. Pal. p. 4. n. 10. Conc. p. 262. n. 13. et alii passim.*) « Quòd si tamen verba unius præ- » cesserint, tunc immissio annuli, et verbum, *recipio*, » operatur sponsalia, vel etiam matrimonium, pro ratione » promissionis, ut docet *Fill.*, quia recipiendo sic annulum » tacitè consentit: itemque si habito inter amicos tractatu de » matrimonio, sponsus misit arrhas, et munera jocalia, » eaque sponsa acceptavit. *Laym. l. 5. t. 180. c. 2.* » (*Ita pariter Pal p. 4. n. 10. Escob. n. 164. Boss. c. 3. n. 125. Holz. n. 146. et Sanch. l. 1. d. 22. num. 3. cum Abbat. Sylv. Angl. Tab. Arm. Cov. et aliis; et hoc etiamsi* (*ut hi dicunt*) *non adsit verbum* recipio, *ut vult Busemb., sufficit enim sola acceptatio. Si autem parentes annulum mittant ad sponsam, non præsumitur filius contraxisse sponsalia, nisi annulus ex suo consensu missus fuerit, ut rectè sentiunt Palaus loc. cit. Sanch. n. 7. et Boss. n. 125. cum Mol. Gutt. Menoch. etc.*) « 4. Sponsalia metu gravi contracta, licèt « juramento firmata, sunt invalida: quia juramentum metu » extortum non firmat contractum; imò probabiliter nec » obligat, adcòque relaxatione non indiget. *Sanchez, Baro*

» *Diana, part.* 3. *t.* 4. *resol.* 278. » *vide supra l.* 4. *t.* 2. *cap.* 2. 844. — Quæritur I. Utrùm sponsalia per metum gravem injustum contracta sint ipso jure invalida ?

Prima sententia affirmat, et hanc tenent *Sanch. de matr. l.* 4. *d.* 21. *n.* 3. *Pontius l.* 4. *c.* 6. *n.* 12. *Laym. l.* 3. *tr.* 4. *c.* 6. *n.* 3. *Bon. p.* 7. *num.* 6. *Salm. de matr. c.* 1. *p.* 5. *n.* 62. *cum Bec. Cov. Diana, et Aversa, ac Boss. c.* 12. *num.* 143. *cum Panorm. Azor, Sa, Rodr. etc.* Et probant ex *c. Ex litteris*, 11. *de despons. impub.* ubi, cùm quædam puella contraxisset sponsalia cum juramento, postea *dolens* (ut ait textus) *et invita, minis parentum impulsa*, adducta fuit in domum sponsi; ideò Pontifex declaravit eam liberam esse ab illis sponsalibus. Nec obstat dicere, quòd talis puella non contraxerit sponsalia per metum, sed per metum domum sponsi adiverit. Nam communiter supponunt DD. eum Glossa, hanc puellam desponsatam fuisse per metum; idque rectè ait *Sanchez* certè supponi in cod. textu, aliàs enim Pontifex eam ab obligatione sponsalium non absolvisset. Dicitur autem per *metum gravem;* nam si esset levis, aliter dicendum, ut mox videbimus in Quæst. II. item dicitur *per metum injustum*, quia si esset justus, valida quidem essent sponsalia; tunc enim pars, quæ ea contraxit, esset irrationabiliter invita, si nollet contrahere, ut rectè dicunt *Salm. ibid. n.* 66. *juxta dicenda num.* 1057. (1)

Secunda sententia verò, quam tenent *Conink. d.* 28. *n.* 7. *Viva q.* 2. *a.* 8. *n.* 9. item *Hurt. Dic. et Trull. apud Salm. ibid. n.* 61. tenet hujusmodi sponsalia ex metu gravi contracta posse quidem irritari à metum passo, sed non esse per se irrita; idcòque dicit, quòd si adfuit juramentum, debet ipsum servari, donec relaxetur. Ratio, quia omnes contractus, præter solum matrimonium, per metum initi per se validi sint, juxta dicta *l.* 4. *n.* 717. Respondent autem ad textum allatum in *dict. c. Ex Litteris*, quòd ibi ageretur de puella quæ omninò invita contraxerat, et ideò ejus promissio fuerit irrita declarata. Utraque sententia est probabilis,

(1) « Dicitur etiam *ab extrinseco*, quia si fuisset *ab intrinseco*, (v. g. si quis » promitteret timens ne cogeretur ad solvendum debitum aut ne in carceres » conjiceretur) tunc iste tenetur ad sponsalia. » *Ex Hom. Ap. tr.* 18. *n.* 3.

Edit.

sed prima mihi videtur probabilior ; licèt enim, loquendo de contractibus in genere, oppositum tenui (ut dixi), nempe quòd contractus metu initi sint de se validi, circa sponsalia verò diversa occurrit ratio ; nam in aliis contractibus, cùm ipsi non sint per se nulli, nec eis resistat jus, benè potest metum passus, nisi velit contractum rescindere, manêre obstrictus ad illum exequendum ; at nemo potest obligari ad exequendum actum per se nullum, et cui jus resistit, qualis esset matrimonium durante tali metu contrahendum ; unde sicut non potest aliquis esse obligatus ad tale matrimonium, ita nec ad ejus media, sive dispositionem, prout sunt sponsalia ; dispositiones enim induunt eamdem naturam actûs, et ideò passim doctores asserunt, sponsalia naturam matrimonii sequi. Adde, quòd connexorum idem debeat esse judicium, ut infertur ex *cap. Translato*, *de constitut.* Quapropter sicut matrimonium ex metu est irritum, idem dicendum de sponsalibus. Ex his infertur, quòd ex hujusmodi sponsalibus minimè oriatur impedimentum publicæ honestatis.

Quæritur II. An sint valida sponsalia contracta per metum levem, qui dederit causam contractui ?

Prima sententia negat, et hanc tenent *Nav. c. 22. n. 51. Less. c. 17. dub. 6. n. 46. Ronc. p. 132. qu. 4. r. 2. et Boss. c. 12. num. 288. cum Rebell. Comit. Sylv. etc.* Ratio, quia is qui per metum (etsi levem) extorquet consensum alterius, adhuc injuriam ei irrogat, unde indignus est, ut ex sua malitia commodum reportet.

Secunda sententia verò communior et probabilior affirmat, et hanc tenent *Bon. p. 9. n. 6. Pont. l. 4. c. 10. n. 5. cum Med. Salm. de matr. c. 1. p. 5. n. 60. cum Aversa, Croix l. 6. p. 3. n. 105. Viva de matr. q. 4. art. 3. n. 6. et Mazz. t. 4. p. 142.* Ratio, quia non censetur alter veram injuriam tibi intulisse, cùm facilè poteras tu metum illum repellere ; quare, si non repulisti, censêris spontè voluisse talem injuriam pati.

Quær. III. An qui contraxit sponsalia ex metu levi dante causam contractui, possit illa in conscientia rescindere ?

Prima sententia negat, et hanc tenent *Pon. l. 4. c. 10. n. 6. et 10. et Viva q. 4. art. 3. n. 6. cum Perez, Med. etc.* Et ratio est eadem quæ mox suprà adducta est pro secunda sententia in Quæst. præced. Hæc sententia est satis probabilis, sed communior est, et probabilior videtur

Secunda sententia affirmans, quam tenent *Laym. lib. 3. tr. 4. c. 6. n. 4. Sanch. l. 4. d. 19. n. 6. Wigandt tr. 3. n. 19. Bon. p. 9. n. 8. Salm. de matr. c. 1. p. 5. n. 60. Mazzotta t. 4. p. 142. Croix n. 105. cum Becan. et Lugo de contract. d. 22. n. 138. cum Azor, Reg. Lop. Led. etc.* et probabilem putat *Viva q. 4. art. 3. n. 6.* Ratio, quia, cùm metus dederit causam contractui, ita ut aliàs initus non fuisset, incutiens metum tenetur contractum rescindere; unde, sicut ille tenetur relaxare fidem injustè per talem metum extortam, ita metum passus potest fidem datam revocare. Idque tantò magis procederet, si hic apprehendisset metum illum ut gravem, licèt in se fuisset levis, quia eo casu talem metum non facilè repellere poterat, sicut poterat quando novisset ut levem. Quid autem dicendum, si metus fuerit justus, vel ab intrinseco; *vide dicenda num. 1053.*

DUBIUM II.

Quæ, et quanta sit obligatio sponsalium?

845 *Sponsalia obligant sub gravi. An autem obligent ad statim ineundum matrimonium?*

846 *An judex possit, et debeat cogere nolentes ad matrimonium?*

847 *An fornicatio sponsæ, vel sponsi cum alia sit specie diversa? Fictè promittens non tenetur ad nuptias, nisi copulam extorserit à virgine.*

848 *Si quis cum duabus sponsalia contraxit, et cum secunda coïerit, quam ducere debet?*

849 *De filiis nuptias contrahentibus insciis parentibus. An tales nuptiæ sint validæ? Qu. I. An et qualiter peccent filii nubentes, parentibus insciis, vel inconsultis? Quid, si sponsalia fuerint jurata? Quid, si sponsus post illa virginem defloraverit? An prælati teneantur has nuptias impedire? Ex quibus autem causis excusentur filii contrahentes sine consensu parentum?*

850 *Quæst. II. An teneatur filius obedire patri præcipienti matrimonium?*

851 *Quæst. III. An notabilis disparitas conditionis aut statûs inter contrahentes irritet sponsalia?*

852 *Resiliens perdit arrhas, etc. Not. I. Quid, si mulier promittit aliquid viro, ut eam ducat, et quid è converso?*

853 *Not. II. De pœna apposita in resilientem. Qu. I. An liceat adjicere pœnam in resilientem injustè? Qu. II. An justè resi*

liens tenetur ad pœnam promissam cum juramento? Qu. III. An solutâ pœnâ, teneatur recipiens eam restituere? Qu. IV. Quid, si relinquatur legatum puellæ ut nubat cum aliquo, et illa cum alio nuptias contrahat? Qu. V. Quid, si legatum relinquatur ut non nubat, et illa nubat?

854 *An liceant tactus et oscula inter sponsos?*

845. — « Respondeo 1. Obligant ad ineundum matrimo- » nium sub peccato mortali: » (*Ita communiter omnes, vide Salm. de matr. c. 1. p. 7. n. 81.; et patet ex c. Ex litteris de sponsal. Ratio, quia, licèt promissio simplex, juxta probabilem sententiam, non inducat gravem obligationem, secùs verò est de promissione mutua, quæ perfectum constituit contractum ex utraque parte obligatorium.*) « si tamen terminus » non sit præfixus, sufficiet si promittens impleat, quando à » promissario requiretur, vel pro more regionis. Ratio prio- » ris patet ex natura contractûs onerosi, in re gravi. Ratio » posterioris est, quia id est commune omni debito. *Sanch.* » *l. 1. d. 28. Conin. d. 22. dub. 1. apud Dian. p. 3. t. 4. r.* » 245. *Pont. ibid.* tamen vult obligari statim post contractum.

Quær. igitur, an qui sponsalia contraxit sine tempore præfixo ad matrimonium contrahendum, teneatur illud inire statim ac commodè possit.

Prima sententia negat, et dicit tùm solùm tenèri, cùm altera pars requirit; ita *Bus. ut suprà, Sanch. l. 1. d. 28. n. 2. Nav. c. 17. n. 79. Holz. n. 177. cum Abb. et Piring. ac Escob. n. 178. cum Pal. Sylv. etc.* Ratio, quia sic habetur in *l. Debitores præsentes*, c. *de Pignor.* ubi dicitur: *Debitores priùs denuntiationibus conveniendi sunt.*

Secunda sententia tamen verior affirmat, et hanc tenent *Pontius l. 12. c. 6. n. 1. Pal. p. 7. n. 2. Conc. p. 266. n. 26. Ronc. p. 134. q. 2. r. 2. et Salm. de matr. c. 1. p. 7. n. 85. cum Con. Led. et Aversa.* Ratio, quia sic habetur expressum in *l. In omnibus, ff. de reg. jur.* ubi sic dicitur: *In omnibus obligationibus in quibus dies non ponitur, præsenti die debetur* Et in *l. Eum qui*, §. *Quoties, ff. de verb. obl.* ubi: *Quod sine termino præfixo debetur, statim debetur.* Respondetur autem ad textum oppositum, quòd illud tantùm statuatur pro debitoribus qui dederint pignora, quæ jure merito non sunt distrahenda à creditoribus, nisi priùs debitores moneantur.

Sed notandum quòd DD. primæ sententiæ (ut *Sanch.* et alii) dicunt, quòd si altera pars ex oblivione, timore, verecundia, vel simili causa non peteret, ut præcipuè in fœminis evenit, tenetur tunc sponsus de se sine petitione matrimonium contrahere, cùm commodè possit. E converso DD. secundæ sententiæ (ut *Pal. l. c. et Salm. cit. n.* 85. *cum Con. etc.*) dicunt, quòd si altera pars, cùm possit commodè petere, tacet, tunc ipsa videtur dilationi assentire; et sic præfatæ sententiæ satis conciliantur. Quid autem, si in sponsalibus appositus sit terminus præfixus ad nuptias incundas? *Vide dicenda n.* 867.

846. — « 1. Resiliens cogi potest ad matrimonium etiam à » judice per censuras : quod tamen rarò expedit ob periculum » infelicis exitûs.

Nulli dubium, ut diximus, quòd in foro conscientiæ nolens implêre sponsalia sine justa causa graviter peccaret. Dubium est, an judex possit nolentem cogere? Alii affirmant, alii negant, nisi promissio juramento firmata fuerit. Alii negant, etiamsi adfuerit juramentum. Et has sententias omnes probabiles putant *Salm. de matr. c.* 1. *p.* 7. *n.* 88. Attamen veriùs et communiter dicunt *Pal. p.* 8. *n.* 2. *Conc. p.* 266. *n.* 27. *Tamb. c.* 1. §. 1. *n.* 10. *Holz. n.* 178. *Pont. l.* 12. *c.* 6. *n.* 2. *Salm. ibid. n.* 89. *cum Con. Becan. Dic. etc. et Sanch. lib.* 1. *d.* 29. *num.* 4. *cum S. Bonav. S. Antonin. Nav. Palud., et aliis innumeris*, quòd si ex tali matrimonio timeantur rixæ, aut scandala, non debeat judex ad illud ineundum cogere partem invitam; secùs, si scandala non timeantur; et ita habetur expressum in *cap. Ex litteris.* 10. *de sponsal.* ubi dicitur : *Ecclesiasticâ censurâ compellas, nisi rationabilis causa obstiterit.* Et sic censuit S. C. abstinendum à coactione, suffragante aliquâ probabili causâ : secùs verò sanxit aliàs, ut refert *P. Zacharia apud Croix l.* 6. *p.* 3. *ad n.* 62. Rectè autem advertunt *Busemb. et Tamb.* rarò expedire, ut partes ad tale matrimonium cogantur : huicque consentit *P. Concina*, dicens semper minus malum esse, ut pars innocens ab hujusmodi matrimonio abstineat. Item rectè advertit *Tamb.* quòd si pars renitens fuerit excommunicata, et persistat, judex debeat eam absolvere, quia tunc non speratur profectus; et contrà, si tale matrimonium contraheretur, prudenter malus exitus timendus esset. Notant etiam *Salm. ibid.*

n. 92. *cum Sanch. Pont. Pal. etc.* quòd si constet de sponsalibus, tam judex ecclesiasticus, quàm sæcularis habent jus cogendi sponsos ad matrimonium.

« 2. Si judex secundùm allegata, et probata cogat ad ma» trimonium, licèt à parte rei reverà coactio sit injusta, valet » matrimonium. *Sanch. et M. Perez, contra Texed. apud* » *Dian. p.* 9. *t.* 8. *r.* 26.

847. — « 3. Fornicatio sponsæ est circumstantia in confes» sione exprimenda, quia mutat speciem, et constituit inju» stitiam, quæ in sponsa gravis est, idcòque mortalis habe» tur, ut si quis rem alteri promissam notabiliter corrum» pat: quod tamen sponsus non censetur facere fornicando, » cùm in viro fornicatio non tanti æstimetur, nisi aliud » accedat. *Sanch. l.* 1. *dist.* 2. *Coninck, Fagund. Fill. etc.* pro» babiliter contra *Laym. Azor, etc. Vide Lugo d.* 16. *n.* 176.

Circa hanc quæstionem adest triplex sententia probabilis.

Prima sententia dicit, quòd fornicatio tam sponsæ, quàm sponsi induat malitiam specie diversam; et ita tenent *Pal. p.* 7. *n.* 5. *Laym. cap.* 1. *n.* 6. *Holzm. n.* 184. *Azor, apud Fill. cap.* 2. *num.* 55. *et Salm. de matr. cum Con. Dicast. et aliis c.* 1. *p.* 1. *n.* 11., quia ex parte utriusque injuria irrogatur juri, quod unus acquisivit ad rem, sive ad corpus alterius.

Secunda sententia dicit, quòd peccet specie diversâ tantùm sponsa, non autem sponsus, qui fornicando levem injuriam videtur afferre sponsæ, ita *Sanch. l.* 1. *d.* 2. *n.* 6. *Bon. q.* 1. *p.* 10. *n.* 62.; item *Fill. et alii apud Salm. ibid. n.* 9.

Tertia sententia demùm adhuc satis probabilis, quam tenent *Pontius l.* 21. *c.* 6. *n.* 8. *et Trull. Covar. Diana, ac Vivald. apud Salm. ibid. n.* 7. et probabilem putant *Sanch. n.* 7. *Laym. c.* 1. *n.* 6. *Lugo de pœn. d.* 16. *n.* 17. *cum Led. et Megala, Salm. l. c. ac Elbel n.* 59., dicit neutrum fornicando committere injustitiam, quia neuter sponsorum jus acquisivit in corpus alterius, cùm neuter adhuc corpus suum tradiderit. Id igitur currit tam pro sponso, quàm pro sponsa; si enim hæc committeret injustitiam fornicando, non posset deinde matrimonium cum sponso contrahere, nisi manifestaret vitium occultum sui corporis, quia tunc adesset inæqualitas; sed ad hoc non tenetur, ut ait *Pontius cum aliis* (*vide dicenda n.* 865. *ad II.*): ergò adest æqualitas, et per consequens non committit injustitiam.

« 4. Qui simulato animo promisit, per se loquendo, non » obligatur ad nuptias, tametsi damnum creatum debeat re- » sarcire. Dixi, *per se*, quia si factâ promissione puellam » induxit ad copulam, tenetur illam ducere. *Bonac. t. c. p.* 2. » Ubi excipit, si puella esset longè inferioris conditionis, » v. g. quoad nobilitatem, vel divitias, tunc enim non te- » nêri ducere, v. g. virum nobilem filiam agricolæ, præser- » tim si illa fuerit conscia disparis statûs, seu conditionis, » cò quòd tùm decipi potiùs voluerit, quàm decepta sit, » unde nec tenêri eo casu illam dotare : secùs tamen si ipsa » inæqualitatem statûs ignorarit, aut si ipse non fictè, sed » ex animo matrimonium promiserit. Ita *Bonac. qu.* 1. *p.* 3. » *n.* 7. *et seq. ex Vasq. Mol. d.* 106. *Sanch. l.* 1. *d.* 10. *Vide* » *Less. l.* 2. *c.* 10. *d.* 3. *Laym. c.* 1. *n.* 10. *et M. Per. d.* 2. » *s.* 3. » (*De omnibus his vide ea quæ fusè notavimus de restit. l.* 4. *n.* 642.).

848. — « 5. Sponsalia posteriora contra priorem fidem » inita, tametsi jurata sint, aut copula etiam accesserit, sunt » invalida, *Sanch. et Vill.* Contrarium tamen tenent *Con. et* » *Pont. cum Diana p.* 3. *t.* 4. *r.* 210. Matrimonium tamen » post sponsalia contractum cum altera est validum, licèt » injustum. *Bon. p.* 3. *et* 7. *Laym. c.* 1. *n.* 3.

Certum est quòd si secunda sponsa fuerit conscia priorum sponsalium, matrimonium cum prima debet contrahi, quia tunc secunda non fuit decepta, sed ipsa voluit decipi; ita communiter *Bossius c.* 3. *n.* 90. *Salm. de matr. c.* 2. *p.* 3. *n.* 42. *Viva q.* 2. *art.* 7. *n.* 3. *Holzm. n.* 217., *et alii passim.* Dubium est, si illa fuerit ignara.

Prima sententia dicit sponsum tenêri contrahere cum secunda, si cum hac copulam habuit; ita *Pal. p.* 22. *n.* 6. *Viva l. c. Pont. l.* 12. *c.* 14. *n.* 4. *cum Major. Boss. l. c. cum Diana, et Salm. ibid. n.* 44. *cum Con. Reb. et Leand.* Ratio, tùm quia ex *cap. Is qui fidem, de sponsal.* olim per copulam animo maritali factam sponsalia transibant in matrimonium; licèt hoc matrimonium hodie ex jure novo Tridentini *sess.* 24. *c.* 1. non ampliùs subsistat, tamen textus ille benè fundat jus in re, quod acquiritur à secunda sponsa per corporis traditionem, quæ olim matrimonium constituebat : tùm quia, quando unus agit de lucro acquirendo, et alter de damno vitando, huic potiùs favendum est quàm primo.

Secunda sententia verò communior et probabilior dicit sponsum tenêri contrahere cum prima, etiamsi adfuerit copula cum secunda, ita *Sanch. lib. 1. d. 49. n. 5. cum Led. Henriq. Man. et Lop.*; item *Nav. cap. 22. num. 26. Bon. p. 5. n. 7. Ronc. p. 570. q. 6. r. 2. Elbel p. 570. n. 17. cum communi*, ut asserit *Escob. n. 245. Laym. c. 1. n. 5. cum Soto, et Rodr. Holz. n. 117. cum Mastr. et Anacl. ac Croix n. 73. cum Hurt. et Aversa.* Ratio, quia promissio facta secundæ sponsæ semper est nulla utpote de re illicita, cùm fuerit priori sponsæ promissa : nec injuria illata alteri jus huic adimit. Et hoc, etiamsi secunda promissio fuerit juramento firmata, ut dicunt *Holzm. n. 116. Sanch. dist. 50. n. 248. Laym. l. c. et alii;* quia juramentum non potest esse vinculum iniquitatis. Nec obstat prima ratio sententiæ oppositæ, nam textus ille (ut rectè dicunt *Navarr. Sanch. ll. cc. cum Soto, et Led.*) intelligendus est loqui de copula affectu maritali habita, non autem de habita affectu fornicario, ut esset in nostro casu. Neque valet secunda ratio, nam hìc reverà non agitur de contractu lucrativo, sed potiùs oneroso, cùm sit ultrò citròque obligatorius. Dicunt tamen *Sporer loc. cit. Sanch. n. 6. Elbel. p. 571. §. 19. et Bonac. cum Reg. ac Mol. ac Croix cum Aversa, et Ronc. ll. cc.* quòd ex æquitate teneatur prima sponsa cedere juri suo, si altera ex defloratione grave damnum pateretur, quia charitas obligat ad leve nocumentum patiendum, ne proximus gravissimum subeat; unde ajunt *Henriq. apud Sanch. l. c. et Croix cum aliis*, quòd judex eo casu benè possit cogere sponsum ad ducendam secundam. Sed non improbabiliter *Holzm. d. n. 117. cum Anacl. Gutt. et Pichler.* sentiunt ad hoc illam non tenêri, quia secunda debet suo crimini imputare, quòd tale damnum patiatur.

849. — « 6. Liberi, qui parentibus insciis contraxerunt » sponsalia, etiam cum iis, qui imparis sunt conditionis, » v. g. nobilis cum ignobili, licèt peccarint, tamen obligan- » tur; nec à parentibus possunt impediri, quominùs servent » fidem datam. *Laym. l. c. n. 12. ex S. Th. etc.*, nisi scanda- » lum magnum ex matrimonio timeretur. *Dian. part. 9. t.* » *7. resol. 71. ex Mol. Sanch. etc.*

Certum est matrimonia filiorumfamilias contracta sine consensu parentum esse valida, contra Lutherum, Bucerum, et Erasmum (*apud Bellarm. de matr. c. 19.*), qui invalida asse-

rebant ; id patet ex Trident. *sess.* 24. *c.* 1. *de Ref.* ubi sic dicitur : *Quique falsò affirmant matrimonia à filiisfam. sine consensu parentum contracta, irrita esse, et parentes ea rata, vel irrita facere posse.* Unde non satis videtur probabilis opinio *Pont. l.* 2. *c.* 1. *n.* 5. *et Tourn. Præl. theol. de matrim. quæst.* 6. *art.* 3. *concl.* 1. quòd olim hujusmodi matrimonia sine consensu parentum inita, essent invalida ; nam obstat communis sententia omnium Scholasticorum, ut ipse *Pont.* fatetur, et videtur certum esse ex præfato textu concilii. Ex hoc inferunt *Laym. c.* 1. *n.* 14. *Spor. c.* 5. *n.* 202. *et Holzm. n.* 167. *cum Anacl. et aliis communiter,* quòd sicut tale matrimonium est validum, ita et sponsalia. Nec officere ait *Holz.* textum in *l.* 7. *ff. de sponsal.* ubi ad valorem sponsalium videtur requiri consensus parentum, pari modo ac requiritur in matrimonio, juxta *l. Si ut proponis* 7. *c. de nupt.* Respondet enim, quòd lex, tametsi prohibeat hujusmodi sponsalia, non tamen illa invalidet.

Hæc quoad validitatem ; sed quæritur I. an, et quando, et qualiter peccent filiifamilias nuptias contrahentes sine consensu parentum ? Quatuor adsunt sententiæ.

Prima sententia, et quidem communior docet universè eos peccare lethaliter, si matrimonium ineant, parentibus sive inconsultis, sive invitis ; ita *Pontius l.* 2. *c.* 1. *n.* 26. *Mol. t.* 1. *tr.* 2. *d.* 176. *Sylvius Suppl. q.* 47. *art.* 6. *concl.* 4. *Nav. c.* 14. *n.* 15. *Petrocor. t.* 4. *p.* 415. *Abelly p.* 205. *Roncag. p.* 269. *q.* 3. *Conc. p.* 281. *num.* 4. et pro hac sententia fusam edidit dissertationem Illustriss. *D. Franciscus Muscettola* Episcopus Rossanensis, cui novissimè doctas addidit adnotationes eruditissimus canonicus Neapol. *Alexius Mazzochius*, ubi citantur præcadem sententia *Albert. Magn. Estius, Merbes. Megal. Fag. Nald. Turrecrem. Bellarm. Amic. Mastr. Martin. Leand. Marchant. Vidal, Platel, Isamb. Genett. Natal. Alex. Juenin, Cabassut. et alii :* sed notandum, quòd ex his plures (ut observavi), prout *Bellarm. Albert. M. Estius, Turrecrem. Juenin, et Cabassut.* dicunt quidem hæc matrimonia esse illicita (quod reverà omnes DD. concedunt), sed non explicant an sub culpa gravi, vel levi. Probatur hæc sententia 1. ex *c. Aliter, causa* 30. *q.* 5. ubi legitur decretum illud *Evaristo* Papæ tributum, quo dictum fuit præsumi *non conjugia, sed adulteria*, illa quæ fiunt sine consensu parentum, et sine

prævis precibus, sine benedictione sacerdotis, et custodia paranympharum, etc. *ex c. Honoratur* 32. ubi dicitur non esse virginalis pudoris maritum eligere, sed judicium parentum expectare. Item probatur ex Trid. *dict. c. 1. sess. 24.* ubi, cùm sermo habeatur de matrimoniis clandestinis, et simul sermo de matrimoniis contractis à filiisfamilias sine consensu parentum, dicitur: *Sancta Dei Ecclesia ex justissimis causis illa semper detestata est, atque prohibuit.* Probatur 2. ex jure civili, quo irritæ declarantur nuptiæ sine consensu parentum contractæ, ut videtur expressum in *l. 2. ff. de rit. nupt. l. Si ut proponis, c. de nupt.* et aliis, ac signanter in *Institut. de nupt.* ubi: *Si filii sint, consensum habeant parentum; nam hoc fieri debêre et civilis, et naturalis ratio suadet.* Et infrà: *Si adversùs ea aliqui coïerint, nec vir, nec uxor, nec nuptiæ, nec matrimonium, nec dos intelligatur.* Et licèt hæ leges à jure canonico sint correctæ, ut habetur in *c. Tua, de sponsal. et cap. Cum causa, de raptor.* ac in Tridentino *d. c. 1*, tamen ex illis deducitur ex ipso lumine naturali deprehendi deformitatem talium nuptiarum. Probatur 3. ratione, tùm quia ex hujusmodi nuptiis gravia incommoda et scandala oriuntur; tùm quia hoc requirit obedientia parentibus debita; tùm quia iidem graviter offenduntur, si filii, ipsis insciis vel invitis, matrimonium contrahant.

Secunda sententia dicit tenêri quidem filios sub mortali parentum consilium petere, non verò illud sequi; ita *Sanch. l. 4. d. 25. n. 10. Laym. c. 2. n. 14. Barb. in Trid. sess. 24. c. 1. n. 2. Viva de matr. q. 4. art. 2. n. 3. Bon. eod. tit. q. 4. p. 17. n. 25.* item *Vasq. Fill. Vil. etc. ap. Boss. de matr. c. 11. n. 81.* Probatur prima pars, quia censetur gravis contemptus in re tam gravi non consulere parentes, quibus incumbit prospicere bono filiorum; poterit enim pater, qui majori prudentiâ ac experientiâ pollet, aliqua aperire filio, per quæ hic mutet voluntatem. Secunda autem pars (quam præter AA. mox citatos tenent etiam *Tolet. Burgh. etc. apud Croix l. 6. p. 3. n. 570.* atque *Viguer. Led. et Riminald. ap. Sanch. l. c.* et videntur ibid. expressè etiam tenêre *Host. Suar. Lupus, et Covar.* saltem dicunt ibi non esse mortale *Victor. et Henriq.*), probatur, inquam, hæc secunda pars ex *D. Th. 2. 2. qu. 104. art. 5.* ubi ait: *Non tenentur nec servi dominis, nec filii parentibus obedire de matrimonio contrahendo, vel*

virginitate servanda. Et licèt S. Doctor ibi non loquatur de filio contrahente sine consensu patris, sed de patre cogente filium ad matrimonium, ratio tamen, quam ibi præmittit, est generalis, et pro utroque casu concludit, dum dicit: *Tenetur autem homo homini obedire in his, quæ exteriùs per corpus sunt agenda; in quibus tamen, secundùm ea quæ ad naturam corporis pertinent, homo homini obedire non tenetur, sed solùm Deo; quia omnes homines naturâ sunt pares, putà in his, quæ pertinent ad corporis sustentationem et prolis generationem. Unde non tenentur nec servi....* et sequitur ut suprà. Fundamentum intrinsecum hujus sententiæ est, quia cùm per matrimonium homo perpetuæ servituti obligetur, ratio exposcit, ut sit omninò liber in eo contrahendo. Et quamvis sit de jure naturæ, ut filii obsequium parentibus præstent tamen de jure etiam naturali et potiori est, ut in nuptiis omnimoda servetur libertas. Nec obstant textus suprà allati, consensum parentum exquirentes; ipsi enim tantùm probant illum requiri de decentia, et honestate, non verò de præcepto, ut ajunt *Salm. de matr. c.* 6. *p.* 2. *n.* 24. *Boss. c.* 11. *n.* 87. *et Sanch. l. c. cum Host. Suar. etc.* ex Gloss. *in c. fin. caus.* 30. *q.* 2. *v. Parentum*, ubi: *Hoc tantùm ad honestatem referas.* Textum autem Tridentini non est certum referri ad matrimonia contracta sine consensu parentum, quia verba illa *Dei Ecclesia illa semper detestata est*, potiùs referri possunt ad matrimonia clandestina, ut colligi videtur ex verbis subsequentibus, ubi dicitur, quòd cùm matrimonia illa prohibita homines improbi etiam contraherent, ideò declarantur irrita: ergò Tridentinum declarat hìc, Ecclesiam tantùm *detestatam* fuisse matrimonia quæ prohibuit, et nunc concilium reddit invalida, Ob eamdem rationem, ut suprà, tantò minùs obstant leges civiles; quæ autem (ut sentiunt *Cujacius et Gothofred. ad l. Filius ff. de ritu nupt. et Holzm. n.* 168. *ac Gonzal. in d. c. Tua n.* 8.) non invalidabant tales nuptias, sed tantùm eas reddebant civiliter irritas; nempe quoad solos effectus contractûs civilis, prout declaravit *Ludovicus XIII.* in regno Galliarum *ap. Tourn. Præl. theol. de matr. quæst.* 6. *art.* 3. *versùs fin.*

Tertia sententia dicit, quòd si filiifamilias matrimonium contrahunt, sive inconsultis parentibus, sive invitis, illicitè quidem contrahant, at per se loquendo non peccant morta-

liter, sed tantùm venialiter ; ita *Palaus p. 12. n. 11. Boss. c. 11. n. 87. Elbel p. 368. n. 9. Tamb. Dec. l. 5. c. 2. §. 3. n. 6. Renzi p. 204. q. 2. Holzm. n. 172. cum Pichler, Spor. n. 206. cum Henr. Led. et Gob. ac Salm. de matr. c. 6. p. 2. n. 22. cum Covar. Victor. Aversa, Dic. et Henriq.* Ratio, quia licèt filii teneantur hoc obsequium præstare parentibus, nempe eos consulendi in re tam gravi, hæc tamen obligatio non potest esse gravis, quando filii eorum consilio stare non obstringuntur ; satis autem vel per se, vel per alios viros prudentes aliunde valent cognoscere, quæ circa id occurrere possunt ; è converso parentes nequeunt esse rationabiliter graviter inviti, quòd eorum consilium non exquiratur in re quæ absolutè pendet ab electione liberorum. Si autem filii non tenentur (saltem sub gravi) parentum consilium sequi, ut concedunt DD. secundæ sententiæ, non adest ratio cur sub gravi teneantur eos consulere ; tantò magis, quia parentes magis se existimant offensos, si filii nuptias ineant ipsis invitis post consilium datum, quàm ipsis inconsultis. Idque tantò magis valet, si filius judicet parentes non graviter laturos matrimonium illud contrahi ipsis insciis. Imò minimè peccabit filius, si reputet parentes in eo libenter consensuros, vel ipsos injustè impedituros si consulantur, ut dicit *Barb. l. c. cum Con. Sanch. et Vasq. ac Boss. c. 11. n. 82. cum Bellarm. Nav. Sayr. Gutt. etc.* Idque satis probatur ex *eod. Trident. d. cap. 1. sess. 24.* ubi conceditur matrimonium contrahi omissis denuntiationibus, *si fuerit probabilis suspicio matrimonium malitiosè impediri posse.* Communiter tamen præfati AA. tam secundæ quàm tertiæ sententiæ, ut *Sanch. n. 11. Pal. n. 9. Holz. l. c. Croix n. 570. et Salm. de matr. c. 6. p. 2. n. 19. in fin. et alii passim*, dicunt non excusari à culpa mortali filios matrimonium contrahentes, si parentes justè contradicant, vel si censeantur rationabiliter inviti, putà si tales nuptiæ redundarent in dedecus familiæ, vel si ex eis sint oritura gravia scandala aut dissensiones.

Quarta sententia demùm, quam tenent *Laym. c. 1. n. 14. et Delbene, ac Aversa apud Croix l. 6. p. 3. n. 570.* distinguit, et dicit quòd si parentes ab omni matrimonio filium avertere conantur cum periculo incontinentiæ, filius non teneatur obedire ; si verò impedire velint aliquod certum matrimonium, tunc videndum : si parentes injustè impediant, tunc filius nec

tenetur obedire ; secùs si parentes justè impediant'; nempe si ex tali matrimonio oriatur dedecus, aut scandalum familiæ, tunc enim filius graviter peccat, si non obedit, et matrimonium contrahit.

Casu autem quo filius non posset sine peccato tale matrimonium inire, dicunt DD. quòd ad illud non obligetur, etiamsi cum juramento sponsalia contraxisset; quia, cùm hæc promissio esset de re illicita, juramentum non potest esse vinculum iniquitatis ; ita *Rebellius p.* 2. *l.* 2. *qu.* 14. *sect.* 1. *n.* 9. *Pignat. t.* 4. *cons.* 11. *n.* 1. *Salm. eod. tr. c.* 2. *p.* 6. *n.* 85. *circa fin. Boss. c.* 11. *num.* 93. *cum Menoch.* item *Card. de Laurœa, Gab. à S. Vincent. et Opatov. ap. Mazzoch. p.* 90. *in cit. diss.* ex *c. Quanto, de jurejur.* ubi : *Juramentum fuisse illicitum, et nullatenùs observandum, etc.* Et clarius ex responso *Alexandri II. apud eumd. Mazzoch. p.* 99. *num.* 186. ubi : *Peccator iste notatur perjurio, quia quod observare legaliter non potuit sine judicio parentum, temerè jurare præsumpsit.* Et ait *D. Th.* 2. 2. *qu.* 98. *art.* 1. *ad* 1. id esse verum perjurium, nempe jurare illicitum : *Quocumque enim modo quis jurat illicitum, ex hoc ipso falsitatem incurrit, quia obligatus est ad hoc quod contrarium faciat.* Hocque verum esse dicunt *Tolet. l.* 4. *c.* 22. *n.* 2. *Sanch. l.* 1. *d.* 52. *n.* 1. *cum Abb. Cov. et Mol.;* item *Suar. et Graff. ap. Mazzoch. p.* 99. *num.* 187. *ex D. Bonav. et D. Th.* 2. 2. *q.* 89. *art.* 7. etiamsi res juramento promissa esset venialiter mala ; et meritò, quia iniquitas levis etiam est vera iniquitas, cujus juramentum non potest esse vinculum.

Idem dicendum putant communiter AA., scil. non tenêri sponsum ad implenda hujusmodi sponsalia cum gravi parentum injuria, etiamsi virginem defloravit, sed sufficere quòd eam dotet, ita *Valent. t.* 3. *d.* 3. *Marchant. t.* 2. *tr.* 7. *tit.* 1. *qu.* 2. §. 3. *dub.* 2. *r.* 2. *Sanch. l.* 1. *d.* 14. *n.* 3. qui id verissimum censet *cum Navar. Lop. Cordub. Gutt. etc.* Item *Reg. Trull. Tamb. Serius, Graff. et Gob. apud Mazzoch.* (*contra Boss. c.* 11. *n.* 90.) Ratio, quia virtus justitiæ nequit obligare ad actum qui sine peccato implêri non potest. Ex qua probabiliter videtur inferri, quòd si talis sponsus non possit defloratam dotare, nec etiam tenetur eam ducere : quia non potest damnum illius reparare cum gravi injuria parentum. Præterquam quòd posito quòd ipse non teneatur vi promissionis,

nec etiam videatur teneri ratione deflorationis ad reparandum damnum illatum, cùm nemo teneatur reparare damnum cum excedenti suo detrimento.

Et quoties filius peccaret in contrahendo matrimonio indigno, ex quo dedecus familiæ, vel scandala et infelices exitus prudenter timêri possent, tunc dicunt *Laym. c. 1. n. 14. Bonac. qu. 4. p. 17. n. 26. Dicast. d. 4. dub. 18. Delbene de immun. p. 1. c. 8. dub. 19. sect. 9. n. 43. ac Boss. c. 11. n. 89. cum Pontio et Rebell.* quòd parentes implorare possint auctoritatem Prælati ad tales nuptias impediendas, et Prælatus teneatur impedire; ideò (ut *Bossius ibid.*) moraliter peccaret Prælatus, si filio faveret, vel dispensaret in denuntiationibus ad matrimonium præmittendis.

Conveniunt autem Doctores, ut notat Auctor prædictæ dissertationis *p. 36. dub. 1. n. 41.* filios excusari saltem à mortali, si absque consensu parentum nuptias contrahunt ex justis causis, et præcipuè I. Si pater injustè prohibeat filium à conjugio; ita *Bellarm. d. c. 19. Laym. c. 1. n. 14. Mol. t. 5. d. 51. n. 2. Elbel de* IV. *præc. n. 538. cum Spor. et communi.* II. Si causâ majoris dotis indignam mulierem ei dare velit, *Bellarm.* III. Si pater velit tradere filio uxorem ægram, aut duræ conditionis. *Guttier. c. 79. n. 19.* IV. Quando filius à parentibus injustè opprimeretur. *Guttier. ib.* V. Si pater procul distet, et filius non posset commodè eum certiorem facere, credatque patrem libenter consensurum. *Gonet. c. 8. q. 1.* VI. Si pater ideò prohibeat justum matrimonium, quia vult filium ducere aliquam contra ejus voluntatem : ita Auctor præfatæ diss. *l. c.* VII. Si pater impediat filium ab aliquo matrimonio sine justa causa; tunc enim filius non tenetur obedire, et pater graviter peccat impediendo, ut communiter dicunt *Viva de matr. q. 4. art. 2. n. 2. Boss. c. 11. n. 69. cum Guttier. Rebell. etc. ac Sanch. l. 4. d. 22. n. 6. cum P. Soto, Cordub. Lop. et Vega.* An autem pater injustè impediens nuptias filii incurrat excommunicationem? affirmat *Lopez ap. Sanch. l. c. n. 9.* ex Trid. *sess. 24. c. 9.* ubi dicitur : *Sub anathematis pœna, quam ipso facto incurrant, ne quovis modo directè vel indirectè subditos suos vel quoscumque alios cogant, quominùs liberè matrimonia contrahant.* Sed veriùs negant *Sanch. ib. cum Mol. Henr. Gutt. Man. et communi;* nam, ut patet ex contextu, concilium tantùm ibi loquitur de dominis

et magistratibus, qui cogunt alios ad nuptias. Præterquam quòd probabiliùs dicat *Barb. in Trid. l. c. n.* 9. *cum Nav. Mol. Pont. Bon. Con. Menoch. Henr. etc.* præfatam excommunicationem infligi à concilio, non contra impedientes à matrimoniis, sed tantùm contra cogentes ad illa.

An verò dissensus parentum sit per se justa causa solvendi sponsalia? *vide dicenda n.* 877. et an parentes possint exhæredare filios nubentes contra ipsorum voluntatem, vel nubentes cum indignis? *Vide dicta lib. 4. n.* 948. *et* 949. (1)

850. — Quær. II. an teneatur filius obedire patri præcipienti, ut matrimonium contrahat, vel ut aliquam ducat mulierem, à qua filius abhorret? Communis est sententia negans, quam tenent *Sanch. l. 4. d.* 23. *n.* 3. *cum Scoto*, *Host. Sylv. Soto*, *Tambur. Ang. Ledes. etc.* item *Croix l.* 6. *p.* 3. *n.* 570. *cum Aversa, et aliis passim, ex D. Th.* 2. 2. *q.* 104. *art.* 5. ubi : *Non tenentur filii parentibus obedire de matrimonio contrahendo.* Et *D. Bonav. in 4. d.* 29. *n.* 10. *Per præceptum non potest pater ad contrahendum cum hac vel illa obligare.* Communiter tamen dicunt *Petrocor. t. 4. p.* 414. *q.* 5. *Laym. c.* 1. *n.* 14. *cum Sylvest. Croix l. c. cum Tolet. Sanch. n. 4. cum S. Bonav. Bellarm. Nav. Soto, Henr. etc. et Bossius c.* 11. *n.* 77. *cum Lop. et Led.*, tenèri filium obedire, si matrimonium illud valde referat ad tollenda gravia dissidia, vel ad sublevandam gravem necessitatem parentum, non jam vigore præcepti, sed ex virtute pietatis, quia filius

(1) En quæ Cod. Civ. de consensu parentum statuit :

Art. 148. Filius ante 25, filia ante 21 ætatis annos completos contrahere nequeunt sine consensu parentum : si tamen hi inter se dissentiant, sufficit consensus patris.

Art. 149. Si alteruter obierit aut voluntatem suam manifestare nequeat, sufficit consensus alterius.

Art. 150. Utroque deficiente, jus devolvitur ad ascendentes ; si inter se dissentiant avus et avia ejusdem lineæ, vincit avi consensus. Dissensus inter utramque lineam, consensus habetur.

Art. 160. Omnibus jam dictis deficientibus, minor 21 annis sive filius sive filia obtinere debet consensum consilii familiæ.

Art. 151. Qui ætatem art. 148. præfixam habent, consensum parentum aliarumve ascendentium, ut supra, expetiise debent per actum ol sequiosum, idque ex art. 152 tribus vicibus, a mense ad mensem, si nondum habeant 30 annos completos ; si autem annum 30um excesserint, ex art. 153. sufficit actus unus cum subsequente lapsu unius mensis.

Art. 154. Reverentialis hæc submissio intimari debet per duos notarios, vel si unus tantùm adhibeatur, stipatus esse debet duobus testibus.

Edit.

tenetur subvenire parentibus in necessitate. Et huic consentit *D. Th. in 4. d. 29. q. 1. art. 4.* ubi docet : *Pater non potest cogere filium ad matrimonium per præceptum, sed potest eum inducere ex rationabili causa ; et tunc sicut se habet filius ad causam illam, ita se habet ad præceptum patris ; at si illa causa cogat de necessitate, vel de honestate, et præceptum similiter cogat : aliàs non.* Sed hoc intelligendum, ait *Sanch. n. 5. cum Palac. Led. etc.*, ex suppositione quòd filius velit statum conjugalem eligere ; nisi (excipit *Sanch. cum Led.*) matrimonium aliquod locuples esset necessarium ad subveniendum necessitati parentum ; sed hoc etiam cum grano salis intelligendum (1).

Dicit autem *Bossius n. 70. cum Menoch. et Salon.*, quòd præcisis his causis, poterit pater moderatâ et levi coactione, scilic. paternâ increpatione et suasionibus cogere filium ad aliquod matrimonium. Sèd meliùs ait *Spor. de IV. præc. c. 5. n. 22. cum Bellarm. et aliis*, tantùm permissum esse patri filium ad nuptias invitare ob aliquam justam causam, putà familiam propagandi, facultates ampliandi, aut nobilitatem augendi. Ait tamen idem *Bossius l. c.* nullo modo posse patrem cogere filium ad nuptias, si hic velit meliorem statum eligere, nempe religionis, aut cælibatûs ; item addit *n. 71. cum Sanch. Gutt. etc.* quòd si filius jam sponsalia contraxerit, à quibus non possit justè recedere, non poterit pater eum cogere ad aliam ducendam.

851. — Quær. III. an notabilis disparitas conditionis, aut statûs inter contrahentes irritet sponsalia contracta ? Sedulò hæc quæstio discutienda est, cùm hic casus frequenter occurrat. Certum est, quòd si contrahentes tempore sponsalium non fuerint disparitatis conscii, sponsalia sunt nulla, dummodò ignorantia fuerit antecedens ; valida tamen, si fuerit concomitans ; *vide Vivam de matr. q. 1. art. 5. n. 7.* Dubium est, si jam conscii fuerint. Communiter Doctores infrà citandi dicunt tenêri ad matrimonium ; nisi (excipiunt) ex illo eveniat dedecus, aut scandalum propinquorum, in hoc indistinctè

(1) « Intelligi etiam debet, quoties illi non esset horror valde intolerabilis » erga illam mulierem ; charitas enim neminem potest obligare ad tantum, » ut ei vivendum esset per totam vitam suam cum uxore, quam notabiliter » horreret. » *Ex Hom. Ap. tr. 18. n. 10.*

Edit.

loquentes. Sed hìc necessariò distingui debet dedecus à scandalo. Nam si matrimonium non posset contrahi nisi cum dedecore familiæ, non dubitandum quin sponsi non teneantur matrimonium contrahere. Ratio, quia promissio tunc est nulla, cùm sit de re graviter illicita, utpote quæ implêri non potest nisi cum magno familiæ detrimento. Ita communiter *Laym. de matr. l. c. tr.* 10. *p.* 1. *c.* 1. *n.* 14. *cum Nav. et Gutt.* item *Spor. de matr. c.* 1. *n.* 205. *Ronc. de* 4. *præc. c.* 1. *q.* 3. *cum Menoch. et Gobat. ac Sanch. l.* 1. *d.* 14. *n.* 3. *cum Panorm. Præpos. Cord. Felin. Lop. etc.* Et licèt *Laym. et Sanch. n.* 2. dicant, quòd sponsalia contracta cum persona disparis conditionis per se valeant, addunt tamen, quòd si matrimonium non possit iniri sine familiæ dedecore, vel magno scandalo inter consanguineos, talis promissio non obliget, utpote versans circa rem illicitam, ad quam nemo potest se obligare. Notandum autem hìc quòd non sufficiat qualiscumque disparitas ad liberandum sponsum à matrimonio promisso, sed requiratur notabilis, putà si vir nobilis desponsaverit filiam artificis mechanici, ut ait *Navar. c.* 26. *n.* 18. vel agricolæ, ut *Busemb. n.* 847. ℣. 4. *Vide dicta lib.* 4. *n.* 643.

Sed quid dicendum, si matrimonium contrahi posset sine familiæ dedecore, nempe si disparitas non sit in nobilitate, sed tantùm in divitiis? Eo casu, duo (ut in principio diximus) Doctores asserunt: primò, quòd per se teneatur promittens ad matrimonium; secundò, quòd non teneatur, imò non possit promittens matrimonium contrahere, si adsit probabilis timor magni damni, vel odii capitalis inter consanguineos. Ita communiter *Sanch. de matr. l.* 1. *d.* 14. *n.* 1. *cum Mol. et Cord. Bonac. de matr. q.* 1. *p.* 2. *n.* 2. *Less. l.* 2. *c.* 18. *n.* 9. *Laym. de spons. p.* 1. *n.* 14. *Spor. de matr. c.* 3. *n.* 198. *Salm. de matr. c.* 1. *p.* 7. *n.* 82. *cum Azor, Viva dict. n.* 7. *et aliis.* Ratio primæ partis, nempe quòd sponsus teneatur ad matrimonium, est, quia promittens, licèt peccaverit ejusmodi prodigam promissionem faciens, tamen tenetur ad illam, quia promisit quod suum est, et cùm jam cognitam habuerit suam meliorem conditionem, censetur excessum illum donasse; prodiga enim promissio (ut dicunt) quamvis illicitè fiat, facta tamen, et ab altero acceptata, valet, et obligationem parit. Hoc est totum fundamentum istius sententiæ.

Cùm autem ratio hæc pendeat à quæstione, nimirùm an promissio prodiga acceptata obliget, hæc priùs hìc disserenda. Adsunt in ea tres sententiæ.

Prima sententia tenet obligare ad totum; hanc tenent *Lug. de just. d.* 18. *n.* 61. *Sanch. l. c. n.* 5. *Croix l.* 3. *p.* 2. *n.* 795. *Spor. de matr. c.* 3. *n.* 198. *Fill. t.* 2. *d.* 271. item *Mol. Cajet. et Val. ap. Sanch. in Dec. l.* 3. *c.* 9. *n.* 27., qui etiam huic sententiæ inclinat. Ratio, quia licèt promissio fuerit facta cum peccato, tamen, cùm is cui facta est promissio jam acquisierit jus ad rem promissam, illius executio, ad satisfaciendum juri alterius, evadit licita et debita.

Secunda sententia, quam probabilem putat *Tamb. Dec. l.* 3. *c.* 3. §. 3. *n.* 20. *cum Tancredi*, dicit hujùsmodi promissionem ad nihil obligare, nec etiam ad partem quæ licitè dari potuit; quia cùm promissio sit indivisibiliter facta, tota materia evadit inhonesta.

Tertia sententia, cui subscribimus, verior et communis, ut fatetur ipse *Lugo*, docet promissionem prodigam obligare ad partem quæ non est prodiga, non verò ad excessum. Ita *Salm. de rest. c.* 1. *p.* 6. *n.* 167. *cum Soto*, *Bann. Prado*, *Serra*, item *Suar. Led. Palac. Salon. Manuel*, *et Arag.*, *ap. Sanch. l. c. in Dec. d. n.* 27., qui æquè probabilem putat, et *Croix l.* 3. *p.* 1. *n.* 519., etiam probabilem censet. Ratio cur obliget ad partem, quia utile per inutile non vitiatur; et sic respondetur secundæ sententiæ *Tamb.* Ratio autem, cur non obliget promissio ad excessum, est, quia malitia prodigalitatis principaliter consistit in præstatione, minùs verò principaliter in promissione; ideò enim non licèt prodigè promittere, quia illicitum est prodigè dare. Posito igitur quòd actus prodigæ præstationis sit per se principaliter malus, minimè unquam poterit ipse implêri sine peccato; neque executio poterit cohonestari ab obligatione promissionis factæ, quia nemo se potest obligare ad rem illicitam exequendam, ut habetur ex *reg. juris* 69. *in* 6. ubi: *In malis promissis fidem non expedit servari.* Et consequenter pars acceptans ex promissione ipsi facta nullum potest jus acquirere ad id quod altera pars nequit sine peccato prestare. Et sic respondetur ad rationem primæ sententiæ. Hinc infertur I. *Sot. de just. l.* 3. *q.* 7. *a.* 1. *ad* 2. *et Led. Bann. Sa*, *Machad. Palac. ac Manuel ap. Sanch. l. c. de matr. d.* 14. *n.* 1., quòd si quis prodigè aliquid promiserit meretrici pro usu

corporis, non teneatur solvere excessum; quia, cùm sit promissa res illicita ratione prodigalitatis, promissio nulla est. Rectè infertur II. *Salm. l. c. cum aliis à se citatis*, quòd si res promissa sit impartibilis, ad nihil teneatur promittens, quia tunc verè tota materia evadit illicita.

Juxta igitur hanc tertiam sententiam, ut ad casum nostrum veniamus, sponsus prodigè promittens matrimonium, cùm res sit indivisibilis, et promissio tota per se illicita evadet, non tenebitur utique ad illam. Nec obstat, quòd culpa prodigalitatis non excedat veniale peccatum; quia promissio rei qualitercumque malæ, adhuc venialiter, putà mentiendi, etc., nec etiam potest ullam parere obligationem, ut notant *Salm. ib.* et certum est. Pro conclusione igitur hujus puncti, mihi et aliis doctis junioribus (salvo sapientiorum judicio) videtur dicendum I. sponsum, qui antecellit divitiis, in casu proposito non tenèri ad matrimonium; necnon venialiter peccare ratione prodigalitatis, si illud contrahat. Dicendum II. hoc procedere, stando in terminis veræ prodigalitatis: verumtamen, cùm culpa prodigalitatis non sit plùs quàm venialis, quævis mediocris justa causa vitium prodigalitatis auferre potest. Hinc satis excusabitur sponsus, fœminam disparem ducens, si noverit in ea aliquam specialem prærogativam, nimirùm providentiæ, devotionis, magnæ honestatis, vel etiam alicujus dotis naturalis, propter quam putet sponsus cum illa quietam ducturum vitam. Hinc infertur vix casum accidere posse, quòd sponsus eam ducere non teneatur, quia rarissimè deërit aliqua ex his causis, quæ culpam prodigalitatis excusabit. Dicendum III. quòd casu quo sponsus vi promissionis copulam extorserit à virgine, vel à fœmina honesta, tunc omninò tenetur eam ducere: quia perditio virginitatis, aut bonæ famæ est res pretio inæstimabilis, quæ prævalet, aut saltem æquivalet excessui disparitatis sponsi; et ideò in eo casu promissio facta benè est valida, cùm jam adfuerit æqualitas in contracto sine vitio prodigalitatis. Et hoc procederet (juxta id quod ait *Lugo de just. d.* 12. *n.* 54.) non solùm cùm fœmina amiserit, sed etiam cùm se exposuerit periculo famæ amittendæ. Hoc tamen currit, si disparitas sit tantùm in divitiis; nam si sit in nobilitate, tunc etiamsi intercesserit defloratio, non tenetur vir ad matrimonium cum dedecore familiæ, imò probabiliter nec etiam ad damnum illatum, ut diximus *l.* 4. *n.* 643.

Ad id autem quod DD. dicunt, ut suprà diximus, scilicet quòd talis sponsus non possit illud dispar matrimonium inire (intellige *dispar* tantùm ratione divitiarum, non autem nobilitatis cum dedecore familiæ, ut jam distinximus), si probabiliter timeantur damna, aut odia propinquorum; rationem afferentes, quia eo casu graviter peccaret sponsus contra charitatem, et ideo, cùm matrimonium illud contrahere tunc esset res illicita, non potest promissio facta ad illam obligare. Et ob eamdem rationem dicit *Sanch. l. c. n. 3. cum Navar. Cordub. Lop. et Gutt.* hoc dicendum, etiamsi sponsa defloratione passa fuerit. Et etiamsi (ut addit *Sanchez ibid. cum Lop.*) nulla sit inter contrahentes disparitas. Fateor quidem hanc esse communem sententiam, et per se loquendo veram, quando filius commodè hujusmodi scandala vitare posset; sed si non posset sine gravi suo incommodo, rationi adductæ videtur obstare, quòd charitas non obliget cum gravi incommodo; hinc puella ad vitanda scandala virorum non tenetur perpetuò domi manêre, ne diu suâ libertate privetur; quia grave incommodum hoc ipsi esset, ut dictum est *l. 3. n. 55. cum Cajet. Sanch. Pal. Less. Nav. Azor, Salm. Spor. et aliis.* Si ergò mulier, ne suâ libertate diu privetur, non tenetur longo tempore abstinêre ab egrediendo, etiamsi alii scandalum sint passuri; quomodo filius tenebitur sub mortali, ne parentes scandalum patiantur (sine tamen eorum dedecore ut supponimus), à matrimonio desiderato abstinêre? Fortènè sponsus non videtur grave incommodum subiturus; si omittere cogatur matrimonium cum puella, quacum credit quietam se ducturum vitam, ob vehementem amoris passionem, quâ se sentit affectum erga illam? grave quidem incommodum existimant hoc omnes DD. illi, quos in præcedenti quæstione retulimus, qui idcò excusant à culpa gravi filios matrimonium ineuntes invitis parentibus; quia, ut dicunt *Sanch. d. l. 4. d. 23. n. 10. Escob. de matr. dub. 175. n. 725. et Salm. de matr. c. 6. p. 2. n. 23.* per matrimonium quisque perpetuæ obligatur servituti, maxima secum afferenti onera, quæ nisi ex omninò spontanea voluntate suscipiantur, difficillimè perferri poterunt. Si igitur ob hoc motivum excusantur filii ab obsequio parentibus debito, cur non ob eamdem rationem excusabuntur à præcepto charitatis, quod cum gravi incommodo non obligat? Quapropter meliùs dicendum mihi et aliis

doctis junioribus videbatur cum *Pal. d.* 2. *p.* 12. *n.* 9. tunc filios tenêri sub mortali obedire parentibus, ab hujusmodi matrimonio abstinendo, quando possunt sine gravi suo incommodo. Tantò magis quòd (ut dicunt ipse *Sanch. l.* 1. *d.* 14. *n.* 3. *et Holz. n.* 266.) hujusmodi scandala, quamvis antea jactentur, inito tamen matrimonio facilè evanescunt, et animi concilientur. Cæterùm, cùm hoc sit contra communem, propterea sapientibus discutiendum relinquo (1).

852. — « 7. Resiliens culpabiliter à sponsalibus perdit suas » arrhas, et tenetur ad alterius partis reddendas, ac ad » restitutionem, quanti ejus intererat talem contractum » implêri.

Hinc autem notandum I. quòd si à muliere promittatur aliquid viro, ut eam ducat, valet quidem promissio, prout habetur ex c. *De illis, de condit. appos.*, quia tunc promissio præsumitur facta causâ dotis. Secùs si vir promittat aliquid mulieri, si secum nupserit, quia tunc promissio præsumitur facta ob causam turpem, nempe libidinis explendæ; ita communiter *Sanch. l.* 1. *d.* 33. *n.* 3. *et Salm. tr. cit. c.* 1. *p.* 8. *n.* 108. *cum aliis passim*, ex *l. Si stipulatus*, §. *Si tibi, ff. de verbor. obligat.* ubi id expressè habetur. Excipiunt tamen, si vir sit ignobilis aut senex, et mulier sit nobilis aut juvenis; quia tunc promissio justè fit in compensationem nobilitatis aut juventutis, ex *l. Mulieres, c. de dignit.*

853. — Notandum II. quòd promissio pœnæ appositæ in sponsalibus in resilientem est illicita et invalida, ex *c. Gemma, de sponsal.*, quia per hujusmodi pœnam matrimonii libertas læderetur; ita in textu præfato : *Cùm itaque libera matrimonia esse debeant, et ideò talis stipulatio propter pœnæ interpositionem sit meritò improbanda.* Hinc communissimè dicunt doctores peccare, qui sponsalia cum hac pœna contrahunt. Alii verò dicunt id esse mortale, ut *Bonac. qu.* 1.

(1) Dicunt DD. quòd licèt matrimonium non sit familiæ opprobrio, nec li- » ceret illud contrahere, cùm timerentur damna aut odia inter parentes. » Sed considerando quòd obligatio hæc matrimonium non contrahendi in hoc » casu non esset nisi charitatis actus, nescio quomodo posset obligari sponsus » cum suo damno aut incommodo ad tale matrimonium non contrahendum, » ut vitet odia inter parentes; nisi esset quòd ex tali matrimonio orituræ es- » sent communes perturbationes apud plures familias in oppido parvo, adeo » ut posset aliquo modo judicari esse malum commune toti regioni. » *Hom. Ap. tr.* 18. *n.* 16. *Edit.*

p. ult. num. 3. et Salm. de matr. c. 1. p. 8. n. 94. Alii autem censent esse veniale, ut *Sanch. l. 1. d. 30. n. 2. Boss. c. 11. n. 415. cum Cajet. Arm. Gutt. et Reb.* Hoc autem procedit, si pœna apponatur à sponsis, vel ab eorum consanguineis, aut amicis, ut communiter tenent *Pal. p. 9. n. 1. Sanch. n. 11. et Salm. ibid. n. 95. cum Aversa, Lop. et Cornejo.* Non verò si apponatur ab extraneo, ut iidem AA. ex *l. Quæ omnia, c. de spons.* Ratio, quia in primo casu etiam minuetur libertas matrimonii, eò quòd sponsi illud possunt inire, ne propinqui, vel amici talem pœnam solvant: secùs tamen accidit, cùm pœna motu proprio ab extraneis apponitur. Præterea advertendum id procedere, si pœna generaliter apponatur etiam in eum qui justè resiliat, tunc enim certum est apud omnes promissionem pœnæ non obligare, sed

Quærit. 1. an promissio talis pœnæ sit valida, et licita, si adjiciatur in injustè resilientem?

Prima sententia satis probabilis negat, et hanc tenent *Sanch. l. 1. d. 30. n. 2. Bonac. p. ult. n. 1. Boss. c. 11. n. 420. Conc. p. 267. n. 30. et Aversa, Becan. et Dic. ap. Salm. ibid. n. 96.* Et probant ex *l. Titia 134. ff. de verb. oblig.* ubi dicitur: *Inhonestum enim visum est, vinculo pœnæ matrimonia obstringi, sive futura, sive jam contracta.* Item ex *l. Mulier, §. fin. c. de sponsal.* ubi: *Si cautio pœnam stipulationis continens fuerit interposita ex utraque parte, nullas vires habebit, cùm in contrahendis nuptiis libera potestas esse debeat.* Probant etiam ratione, quia adhuc libertas lædereturr; posset enim accidere, quòd pars quæ justè posset resilire, nequiret suam causam in judicio probare, et sic invita nuptias iniret.

Secunda sententia verò probabilior affirmat, et hanc tenent *Pontius l. 12. c. 19. n. 8. Laym. c. 1. n. 8. Ronc. p. 155. qu. 3. r. 2. Holz. n. 203. cum Anacl. et Haunold. Palaus d. 1. p. 9. n. 3. cum Suar. Vasq. et Con. ac Salm. cum Leand. et Diana.* Ratio, quia talis adjectio pœnæ non est neque contra jus naturale, neque positivum. Non contra naturale, quia per se rationabile est pœnam imponi culpabiliter resilienti; nec est contra libertatem ad matrimonium requisitam, impedire sponsos ab injustè resiliendo; licèt enim jura in matrimonio approbent libertatem rationabilem, reprobant tamen irrationabilem; et ideò non officit libertati matrimonii, quòd

judex cogat sponsos ad contrahendum per censuras, carcerem, aut pœnam pecuniariam, cùm talis metus justè incutiatur. Quòd autem aliquando posset aliquis justè resilire, et non posset probare, hoc per accidens se habet, et fundamentum nostræ sententiæ non elidit. Neque obstant leges suprà allatæ, nam in tantùm hæ leges promissionem pœnæ in sponsalibus irritabant, in quantùm olim ex jure civili ad sponsalia solvenda sufficiebat voluntas unius partis, sive cum causa, sive sine causa resiliebat, ut patet ex *l.* 1. *c. de spons.* et Glossa ibi; sed de jure canonico *c. Præterea* 2. *de spons.* omninò requiritur consensus utriusque. Cæterùm, in *l. fin. ibid.* approbatur tamquam valida et licita pœna solvendi duplum, triplum, vel quadruplum pro arrhis, quas injustè resiliens acceperit. Imò *Leo* Imperator in *Novell.* 18. (ut vidêre potes apud *Pontium*) expressè approbat adjectionem pœnæ in sponsalibus contra inconstantes, sive injustè resilientes, addens id esse jam consuetudine firmatum.

Quærit. II. an justè resiliens à sponsalibus tenetur solvere pœnam promissam, si promissionem juramento firmaverit?

Prima sententia affirmat, et hanc tenent *Lessius l.* 2. *c.* 17. *n.* 56. *v. Ubi, Mol. tr.* 2. *d.* 151. *Suar. de relig. l.* 2. *c.* 23. *et Con. d.* 22. *dub.* 5. *n.* 25. Ratio, quia, licèt sit vetita promissio pœnæ, non tamen est vetita ejus solutio, quæ aut vi obligationis naturalis, aut saltem juramenti debetur, juxta dicta *l.* 4. *n.* 177. ubi dictum est ex *cap. Debitores, de jurejur.* juramentum obligare, esto promissio facta irritetur à jure in odium iniqui creditoris, prout est promissio solvendi usuras.

Secunda sententia verò probabilior negat, et hanc tenent *Sanch. l.* 1. *d.* 51. *n.* 21. *Pontius l.* 12. *c.* 19. *n.* 7. *Bossius c.* 11. *n.* 445. *cum Barb. Bonac. Filliuc. et Vill. Pal. p.* 9. *n.* 6. *cum Gomez, Covar. et Gutt. Escob. n.* 195. *cum Bartol. Ang. et Præpos. ac Salm. cum Aversa, Trull. Cornejo, et Dic.* Ratio, tùm quia, cùm adjectio pœnæ contra justè resilientem sit iniqua, et ideò illicita, non obligat juramentum, quod non potest esse vinculum iniquitatis; tùm quia jus prohibens promissionem pœnæ, non tam promissionem interdicit, quàm solutionem; non tam enim promissio quàm solutio matrimonii libertatem lædit. In contractu verò

usurario irrita est promissio, non autem solutio usurarum, et ideò promittens tenetur ad juramentum.

Quær. III. an si pœna in sponsalibus adjecta solvatur, teneatur recipiens illam restituere.

Prima sententia negat, et hanc tenent *Sanch. l. 1. d. 31. n. 2. Less. c. 17. n. 56. et Escob. n. 292. cum Mol. Henr. Vega, Lop. etc.* Ratio, quia jura solam promissionem irritant, non verò solutionem. Et confirmant ex simili, nempe quòd recipiens pecuniam victam in ludo vetito non tenetur restituere, licèt victus non tenebatur eam solvere.

Secunda sententia tamen probabilior affirmat, et hanc tenent *Salm. de matr. c. 1. p. 8. n. 106. cum Dicast. Boss. c. 11. n. 449. cum Hurt. Gutt. et Mascard. ac Pal. p. 9. n. 9. cum Soto, Med. Lop. etc.* Ratio, quia recipiens non habet titulum retinendi, cùm jus omninò talem promissionem irritet, ut patet *ex l. Mulier*, §. *fin. c. de spons.* ubi dicitur, quòd talis adjectio pœnæ, *ex utraque parte nullas vires habebit.* Unde deficiente titulo, nequit ille dominium soluti acquirere. Nec obstat paritas ludi; nam ibi idcò victor pecuniam recipiens non tenetur restituere, quia contractus per se est validus, et jura tantùm præbent actionem victo repetendi solutum, ut diximus *l. 4. num. 887*, ac ideò potest victor retinêre illud, usquedum in judicio repetatur. Benè tamen *Palaus cum Guttier.* hanc secundam sententiam limitat, nisi qui solverit pœnam, jam noverit se non esse obligatum; quia tunc rectè censetur donasse. In dubio autem hæc donatio non præsumitur, ut rectè ait *Boss. ex Gutt. n. 454.* juxta *l. Campanus, ff. Oper. libertor.*

Quær. IV. an debeatur legatum relictum puellæ sub conditione nubendi cum aliquo viro, si illa cum alio nubat? Per se loquendo, certum est non debêri, ex *l. Titio*, §. *1. ff. de condit. et demonst.* quia, cùm liberè possit puella tales nuptias acceptare, vel respuere, hìc non læditur libertas ad matrimonium requisita. Excipiendum tamen, nisi alioquin à patre gravetur legitima filiæ debita; vel nisi ipsa inducatur ad nubendum cum indigno; quia tunc conditio illa rejicitur tanquam turpis, et debetur ei legatum, si ipsa nubat cum alio, ex *l. Cum ita*, §. *Videamus, ff. eod. tit.* Ita communiter *Salm. de matr. c. 1. p. 8. n. 107. et Boss. cap. 11. n. 468. cum Rota Rom. Mol. Gutt. Villal. Laym. Pontio, Vasq. etc.*

Item ait *Buss. n.* 469. *cum Cov. Sanch. Gutt. Mol. Vill. etc.* (*contra Pontium, et alios ibid.*) si puella, ut obediat patri, alium ducat; quia, adhuc admissâ sententiâ, quam tenet et objicit *Pontius*, quòd filia non peccet si nubat personæ dignæ sine consensu patris, tamen (ut vidimus *n.* 849.) commune est inter DD. esse contra honestatem non expectare in nuptiis patris consensum; et idcò, cùm puella non possit honestè nubere, patre non consentiente, non debet legato privari. Sed huic respondêri potest, quòd ex hac eadem justa causa, nempe ne illa legatum amittat, satis ab hujusmodi deboneste excusaretur, si cum persona designata digna ipsa nuberet.

Quærit. V. an legatum relictum mulieri, ut non nubat debeatur ei si nubat? *Vide dicta l.* 4. *n.* 950. *v. Dub.* 7. ubi diximus debêri, si mulier esset virgo; secùs si vidua.

« Resp. 2. ubi Tridentinum non est receptum, sponsalia » jure antiquo transeunt in matrimonium per quævis signa » externa, maritali affectu exhibita, v. gr. per copulam. » Dico, *ubi Trid. etc.*, quia ubi hoc receptum est, hæc signa » non tenent, si sint clandestina; ideoque graviter in iis » peccari potest.

Unde sequitur.

854. — « Sponsis non licent tactus impudici, cùm proximè » disponant ad copulam, et pollutionem, etsi liceant am- » plexus, et oscula in signum amoris. *Sanch. l.* 9. *d.* 47. » *Vide Dian. p.* 2. *t.* 17. *r.* 6. *et t.* 1. *misc. r.* 31. *et p.* 4. *r.* 151.

Quær., an inter sponsos sint peccata mortalia oscula, et tactus pudici, si fiant ad captandam voluptatem? (dicitur *pudici*, nam certum est impudicos esse lethalia) Duplex adest sententia :

Prima sententia, quam tenent *Sanch. de matr. l.* 9. *d.* 46. *n.* 37. *ac Salm. de matr. c.* 15. *p.* 6. *n.* 91. *cum Aversa, Diana, et Azor,* dicit esse tantùm venialia, licèt intendatur delectatio carnalis, et adsit commotio spirituum genitalium, dummodò non sit magna, et absit periculum pollutionis, vel consensûs in copulam. Ratio, quia sicut matrimonium cohonestat copulam, sic sponsalia, quæ sunt quædam inchoatio matrimonii, cohonestant tales actus, qui sunt copulæ inchoatio. Eo magis, quia per illos plùs fovetur amor ad matrimonium contrahendum. Adduntque *Salm. ib.* prædictos actus excusari etiam

à veniali, si adsit causa justa, v. g. ostendendi amorem, captandi benevolentiam, effugiendi inurbanitatem, vel servandi morem patriæ.

Secunda sententia longè probabilior, et omninò sequenda, quam tenent *Less. t. 14. n. 59. Mazzot. t. 4. p. 169. Roncag. p. 299. qu. 6. r. 1. Conc. t. 10. p. 359. n. 9. Bon. de matr. q. 4. p. 9. prop. 1. n. 6. cum Henr. et Rebell. Croix l. 6. p. 3. n. 151. cum Mendo et aliis, ac Viva de matr. qu. 1. art. 7. n. 6. et 7. cum Suar. Perez, et Hurt.* docet, tales actus prohibitos esse sponsis eodem modo, quo vetantur omninò solutis. Ratio, quia sponsus ratione sponsalium nullum acquirit jus ad corpus sponsæ; et si fortè aliquale jus acquirit per sponsalia, quia tamen non adhuc est perfectè dominus rei, non potest re illâ uti ne imperfectè quidem: sicuti ille cui promissa est venditio vineæ, nequit illa uti ne imperfectè quidem, donec vinea de facto ei vendatur, et tradatur. Præterea, cùm sponsis non liceat copula, nec licent tales actus, qui tantùm ad copulam sunt ordinati. Concedunt tamen *Croix, et Viva locis cit. cum aliis AA.* ab ipsis adductis, quòd oscula, et amplexus juxta morem patriæ aliquando sponsis permitti possint: sed non aliter quàm solutis permittuntur. Et hoc est probabile, modò tales actus non sint pressi et per aliquod tempus protracti, ut benè advertit *Roncag. l. c.* qui etiam eos admittit ad benevolentiæ demonstrationem: sed ego non admitterem, nisi ubi talis vigeret usus, ut etiam ait *Mazzot. l. c.* Id autem quod dicunt *Busemb. lib. 4. n. 451. et Less. ib. n. 58. et 59. cum Nav. Tol. Cajet. etc.*, nempe quòd sponsis liceant tactus pudici, si intendant delectationem tantùm sensitivam, secùs verò si veneream, rectè ajunt *Ronc. ib. et Croix d. n. 151. in fin.* non esse practicè probabile, quia ordinariè semper aderit certum periculum consentiendi in delectationem veneream, cum sensitiva tam conjunctam. Quâ ratione spectatâ, prima etiam sententia nec practicè probabilis est; quia in materia tam labili moraliter est impossibile in talibus actibus, causâ voluptatis habitis, se continêre à non labendo in pollutionem, vel copulæ consensum. An autem sponsis liceat delectari de copula futura? *Vide dicta l. 2. n. 24.* ubi sententiam negativam (*contra Bonac. Salm. etc.*) omninò tenendam diximus cum *Holz. Pal. Laym. Sanch. Ronc. etc.* quibus adde *Lessium l. 4. n. 120. et Mazzot.*

DUBIUM III.

Quomodo dissolvantur sponsalia?

853 *Solvuntur sponsalia I. Per* matrimonium *cum alia. II. Per* mutuum consensum *inter puberes. Quid, si sponsalia fuerint jurata?*

856 *Quomodo autem solvantur inter impuberes? Quid, si ipsi juramento promiserint nuptias?*

857 *III. Per* impedimentum dirimens *superveniens. Dub.* 1. *An tunc sponsalia dirimantur etiam ex parte nocentis?*

858 *Dub.* 2. *An nocens teneatur petere dispensationem?*

859 *Dub.* 3. *An, contractis sponsalibus cum impedimento sub conditione dispensationis, eâ obtentâ, per se valeant?*

860 *IV. Per* crimen alterius?

861 *An solvantur sponsalia per fornicationem alterutrius sponsi. Dub.* 1. *Quid, si sponsa fuerit per vim oppressa?*

862 *Dub.* 2. *Quid, si uterque sponsus fornicetur?*

863 *V. Per* mutationem notabilem, *nempe* 1. *Si timeantur odia? etc.* 2. *Si superveniat defectus noxius.* 3. *Si supervenial paupertas.*

864 *An liceat contrahere cum defectu occulto pernicioso?*

865 *An cum defectu non pernicioso? Et quid si sponsa interrogetur, an sit virgo?*

866 *VI. Per* discessum alterius *in longinquum. Quid, si in propinquum, animo redeundi?*

867 *VII. Per* lapsum temporis præfixi. *Dub.* 1. *Quid, si dubium sit, an terminus fuerit assignatus ad finiendam obligationem?*

868 *Dub.* 2. *Quid, si alter fuerit justè impeditus. Dub.* 3. *An, elapso termino, etiam pars nocens liberetur.*

869 *VIII. Per* susceptionem ordinis sacri, et ingressum in religionem.

IX. Per votum castitatis.

870 *Distinctiùs de his agitur, et I.* de professione religiosa. *Dub.* 1. *An per ingressum in religionem solvantur sponsalia ante professionem? Dub.* 2. *An, si sponsalia fuerint jurata, teneatur sponsus ante ingressum nuptias inire?*

871 *II.* De susceptione ordinum. *Dub* 1. *An peccet sponsus suscipiens ordines sacros invitâ sponsâ?*

872 *Dub.* 2. *An per susceptionem ordinum minorum solvantur sponsalia?*

873 *III.* De voto *ingrediendi religionem, suscipiendi ordines sacros, aut servandæ castitatis. Dub.* 1. *An per votum ca-*

stitatis, aut suscipiendi ordines sacros, solvantur sponsalia etiam ex parte voventis?

874 *Dub. 2. Quid, si sponsus post votum copulam extorsit?*

875 *X. Rursùs agitur de solutione sponsalium per* matrimonium validum *cum alia, et quæritur an per illud solvantur sponsalia etiam mortuo conjuge?*

876 *XI. An per* hæreditatem novam *supervenientem? Et quid, si offeratur conjugium notabiliter melius?*

877 *An dissensus parentum sit causa solvendi sponsalia?*

878 *Dub. 1. An ad solvenda sponsalia semper requiratur auctoritas judicis? Dub. 2. Quæ probatio sufficiat in foro externo, et quæ in interno?*

« Resp. I. Dissolvuntur sequentibus casibus : 1. Per *matrimonium validum*, cum alia initum. *Bon. part. 7.* » (*An autem, mortuo conjuge, obligent? Vide infrà n.* 875.) « II. Per » *mutuum consensum*, sicut quivis contractus. *Laym. c.* » 2. *num.* 8. »

855. — Inter puberes per mutuum consensum solvuntur sponsalia, etiam juramento firmata, non solùm validè, sed etiam licitè, si adsit rationabilis causa : nam aliàs esset saltem veniale : ita communiter *Viva de matr. q. 2. art. 1. num. 1. Holzm. p.* 296. *n.* 28. *Pal. p.* 17. *n. 4. cum Con. et Guttier. Sanch. l. 1. d. 42. n. 8. cum Nav. Henr. et Lop. Pontius l.* 12. *c.* 9. *n.* 2. *cum Mol. et Reb. ac Escob. n.* 264. *cum Vivald. Philiarch. contra Sotum, Sylvest. Ang. etc. ibid. n.* 262. Idque probabiliter dicunt *Ronc. c. 3. q. 1. r. 1. et Pal. Viva, ac Holzm. ll. cc. et Salm. de matrim. c. 2. p. 1. n. 5. et 14. cum Sanch.*, procedere, etiamsi sponsalia sint jurata principaliter propter Deum ; quia juramentum in favorem tertii, quamvis principaliter fiat in honorem Dei, semper conditionem includit, si alter acceptet vel si non remittat, juxta dicta *de juram. l. 4. n.* 193. ex *D. Thom. 2. 2. q.* 89. *art.* 9. *ad* 2. ubi dicit, quòd juramentum factum in utilitatem proximi benè possit ab eo remitti. Casu autem quo una sola pars consentiat in solutionem sponsalium, sponsalia non solvuntur absolutè sed tantùm datur jus resiliendi alteri parti juxta communem *Vide Salm. l. c. n. 4.*

856. — Inter impuberes verò non solvuntur sponsalia, nisi ipsi fiant puberes, ex *c. De illis, de despons. impub.* ubi dicitur : *Cùm ad annos pubertatis pervenerit, reclamaverit, ju-*

dicio Ecclesiæ poterunt ab invicem separari. Perveniendo autem ad pubertatem, quæque pars potest resilire, reclamando statim, scilicet post triduum coram judice, vel testibus, aliàs præsumitur consensisse. Tempus tamen hoc trium dierum incipit currere à tempore, non jam pubertatis adeptæ, sed adeptæ cognitionis privilegii resiliendi; tempus enim utile datum à lege ad utendum privilegio, non currit, nisi postquam privilegium agnoscitur. Quòd si impubes sciens, et advertens suum privilegium, volensque resilire, statim non resilit, jam sponsalibus censetur consentire. Quòd impubes factus pubes debet statim reclamare, infertur ex cit. *cap. De illis:* ex verbis: *Cùm ad annos pubertatis pervenerit, reclamaverit, etc.* Ubi enim non apponitur tempus, intelligitur statim, ut communiter hìc intelligunt DD. utque diximus *n.* 845. ubi probatum est, statim debêri id quod debetur. Quòd autem illud statim intelligatur intra triduum, probatur ex *l. fin. c. de Errore advoc.* ibi: *ex continenti, id est, triduo.* Ita communiter *Sanch. l.* 1. *d.* 51. *n.* 14. *Pont. l.* 10. *c.* 1. *n.* 4. *Salm. ibid. n.* 9. *Viva l. c. Pal. p.* 17. *n.* 5. *cum Guttier. et Felin. ac. Holzm. n.* 213. *cum Pichler.* Dicunt autem *Sanch. n.* 16. *Pontius num.* 5., quòd si alter sponsorum ante pubertatem dissenserit, et in tali dissensu perseveraverit, solvantur sponsalia, cùm ille ad pubertatem pervenit. Si tamen internè tantùm dissenserit, censent *Sanch. l. c. et Bon. q.* 1. *p.* 6. *n.* 3. *cum Con. etc.*, posse etiam resilire in conscientia; sed probabiliùs id negant *Conc. p.* 268. *n.* 3. *et Pontius, ac Pal. ll. cc. cum Gutt. etc.* tum quia hoc beneficium resiliendi non conceditur à jure nisi reclamantibus, quod certè intelligitur externè, tùm quia, sicut ad ineundum contractum non sufficit solus consensus internus, ita ad contractum solvendum nec sufficit solus internus dissensus.

Quær. autem, an casu quo impuberes juramento sponsalia firmaverint, possint invitâ parte resilire in pubertate? Negant *Bon. n.* 4. *Ronc. p.* 156. *q.* 1. *r.* 2. *et Salm. de matr. c.* 2. *p.* 1. *n.* 15. *cum Aversa, Becano, Dic. et Sanch.* (ut citant) *l.* 1. *d.* 51. *n.* 22. Id probant 1. ex *c. Litteris de sponsal.* ubi dicunt id expressum habêri. Probant 2. ratione, quia sponsalia impuberum, secluso juramento, valida sunt quamvis dissolubilia; ergò juramento firmantur. Sed affirmant *Pontius l.* 12. *c.* 9. *n.* 8. *Conc. p.* 368. *n.* 3. *Viva q.* 2. *ar.* 1. *n.* 3.

cum Perez, *ac Pal. p.* 17. *n.* 9. *cum Palud. Henr. etc.* Et meritò *Salm. l. c.* id probabile putant, quia juramentum sortitur legem contractûs, seu sponsalium, quæ (ut vidimus) inter impuberes sunt revocabilia. Nec obstat textus in *cit. c. Ex litteris*, nam ut advertunt *Pont. Pal. et Viva*, ibi sermo erat tantùm de *impubescentibus* (ut exprimit textus), id est de pubertati proximis, qui, malitiâ ætatem supplente, jure merito ut puberes habentur, et huic sententiæ etiam adhæret *Sanch. loc. cit. n.* 24. *cum Cov. Lop. etc.*

857. — « III. Si superveniat *impedimentum dirimens* matrimonium. *Bonac. p.* 8. *n.* 5.

Dubit. 1. An per impedimentum superveniens sponsalia dissolvantur? Hìc distinguendum: Si impedimentum sit impediens, communissimè et probabiliùs *Sanch. lib.* 1. *d.* 56. *n.* 3. *Pal. p.* 26. *n.* 1. *Escob. n.* 185. *cum Palud. Bonac. p.* 7. *n.* 8. *cum Reg. et Salm. cum Con. contra Sotum*, *Aversa*, *et Led.*, negant sponsalia dissolvi, nisi impedimentum proveniat ex voto religionis, et valde probabiliter etiam castitatis, juxta dicenda *n.* 875. *Dub.* 1. Ratio, quia alia impedimenta hodie non vigent, nec indigent dispensatione. Si verò impedimentum sit dirimens, certum est apud omnes (*vide Salm. de matr. c.* 2. *p.* 5. *n.* 70.) dissolvi ex parte innocentis, ita ut iste non teneatur admittere dispensationem. Sufficit autem ad solvenda sponsalia sola fama hujusmodi impedimenti, ut benè advertit *Viva q.* 2. *ar.* 7. *n.* 4. ex *c. Cùm in tua* 27. *de spons. et c. Super eo* 2. *de consang.* ubi : *Si non est manifestum*, *fama tamen loci hoc habet*, *etc.* Ad hoc tamen requiritur fama, non sufficit rumor: *fama* est quando adest opinio impedimenti apud majorem partem vicinìæ, *rumor* apud minorem. *Viva l. c.* Sed dubium est, an tunc sponsalia solvantur etiam ex parte nocentis? Affirmat *Dic. tr.* 10. *d.* 1. *dub.* 38. et probabile putant *Salm. l. c. in fin.* quia, supposito tali impedimento, jam factum est impossibile matrimonium. Negant verò communiùs et probabilius *Sanch. l.* 1. *d.* 56. *in fine*, *et Pal. p.* 26. *n.* 2. *cum Con. et Gutt.* qui dicunt tunc suspendi obligationem sponsalium, donec tollatur impedimentum; quia æquum non est, ut delinquens commodum ex suo crimine reportet, ex *c.* 2. *de Translat. prælat.* Sed

858. — Dubit. 2. An qui impedimentum apposuit, teneatur

dispensationem obtinère, vel ipsam oblatam acceptare? Alii, ut *Fill. Con. et Aversa ap. Salm. ibid. n.* 72., dicunt non tenèri, etiamsi sponsalia fuerint jurata, nisi ad hoc obligetur ratione damni illati, nempe defloralionis, vel famæ deturpatæ; tùm quia promissio intelligitur facta, rebus in eodem statu manentibus, ex c. *Quemadmodum, de jurejur.;* tùm quia nemo tenetur à lege se extrahere per dispensationem. Alii verò, ut *Ronc. p.* 140. *q.* 10. *r.* 2. *Pal. p.* 26. *n.* 4. *cum Ochag. ac Salm. ibid. n.* 73. *cum Led. etc.* dicunt tenèri, adhuc præciso damno illato, ad procurandam dispensationem, unà cum diligentia et expensis quæ communiter pro tali dispensatione fieri solent, etiamsi essent magnæ. Ratio, quia tenetur quisque modo quo potest resarcire jus alterius, quod ipse injustè læsit, opponendo impedimentum. Alii demùm probabiliùs, ut *Sanch. l.* 1. *d.* 56. *n.* 4. *Viva qu.* 2. *ar.* 7. *n.* 3. *Wigandt tr.* 16. *n.* 22. *Bon. p.* 7. *n.* 9. *cum Gult. et Spor. n.* 277. (cum communi ut asserit) dicunt tenèri quidem, etiam secluso damno illato, si dispensatio facilè possit impetrari; secùs si ad eam requirerentur magnæ expensæ, et longa mora; quia obligatio orta ex sponsalibus urget sponsum ad apponenda media tantùm ordinaria et facilia, non autem difficilia et extraordinaria. Excipit tamen *Spor. l. c. cum Tamb.* nisi esset reparandum damnum defloralionis, vel famæ ut suprà: quia tunc teneretur etiam magnam expensam erogare; sed non tanta, ut cogeretur à suo statu decidere. An autem habens votum castitatis teneatur ducere virginem defloratam sub promissione matrimonii? Et an teneatur petere dispensationem, qui sub promissione matrimonii violaverit consanguineam? *Vide dicta l.* 4. *n.* 649. *et* 650.

859. — Dubit. 3. Si sponsalia sint contracta inter habentes impedimentum dirimens, sub conditione expressa, si Papa dispensaverit, utrùm, impletà conditione, valida sint sine novo consensu? *Vide dicta l.* 4. *n.* 650. ubi sententiam tenuimus affirmativam cum *Lugo*, *Laym. Sanch. Pal. Salm. etc.* quibus adde *Pontium l.* 12. *c.* 7. *n.* 1. *et Bon. d.* 1. *p.* 7. *n.* 10. Licèt enim sponsalia ante conditionem impletam vera sponsalia non sint, inducunt tamen absolutam obligationem expectandi eventum conditionis; ergò consensus perseverat usque ad impletionem conditionis. Unde infertur, quòd esto ante conditionis verificationem hæc sponsalia non inducant

impedimentum publicæ honestatis, peccaret tamen sponsus si cum sorore sponsæ matrimonium contraheret; et hæc secunda sponsalia essent nulla, cùm esset promissio de re injusta, quæ non obligat, ut rectè dicunt *Spor. n.* 211. *et Pont. l.* 7. *c.* 36. *n.* 7. cum decr. S. C.

860. — « IV. Per *atrox crimen alterius* sponsi solvuntur » ex parte innocentis : quale censetur 1. fornicatio, sive » spiritualis, ut hæresis : sive corporalis, tam sponsi, quàm » sponsæ, post sponsalia, et sponsæ etiam ante illa, sed à » sponso ignorata, licèt per vim facta. *Bonac. part.* 8. Imò » si sponsa permittat se tangi impudicè ab alio per oscula, » et amplexus, potest sponsus resilire à sponsalibus; sed » non vice versâ, quia, etsi sponsus id faciat, non est dede- » cus sponsæ, nec mutatio alicujus momenti. *Reg. Dian.* » *p.* 3. *t.* 4. *r.* 283. » (*Ita etiam Sanch. l.* 1. *d.* 55. *n.* 5. *et Salm. de matrim. c.* 2. *p.* 5. *n.* 80. *cum Con. Dic. etc.*) « Limi- tant tamen » (*Ut etiam Sanch. et Salm. ll. cc. cum aliis citatis*) « nisi talia oscula, et tactus sint ita frequentes, ut indicent » valdè propensum sponsi animum in alteram, ut meritò » timêri possit, ne sponsæ non sit fidem servaturus. Si au- » tem uterque sponsus fornicetur post sponsalia, neutrum » posse resilire docent *Pal. et Bon. contra Con. Regin. Sanch.* » *Laym. et Pont.* qui soli viro id eo casu permittunt, eò » quòd delicta sint imparia, et longè gravius damnum im- » mineat ipsi propter incertitudinem prolis. *Dian. l. c. r.* » 284. 2. Furtum grave, homicidium, etc. vel simile, quod » grave damnum, vel infamiam pariat. *Bonac. p.* 8. *n.* 12.

861. — Si fornicatio fuerit ante sponsalia, certum est apud omnes posse virum, cognitâ fornicatione sponsæ post spon- salia, eam relinquere. E converso non potest mulier resci- dere sponsalia ob fornicationem sponsi cum alia antè habi- tam, ut communiter docent *Sanch. lib.* 1. *d.* 63. *n.* 9. *Pont. l.* 12. *c.* 18. *n.* 2. *et Salm. ibid. p.* 6. *n.* 88. *cum Pal. et Dic.* (*contra Holzm. n.* 265.) Nisi, limitant *Sanch. n.* 10. *Pont. l. c. Tamb. de matrim. c.* 5. §. 9. *n.* 6. *et Ronc. p.* 139. *q.* 7. *r.* 2. *cum Con. et Pal.* vir insuper prolem ex alia habuerit, vel etiam nisi ipse noscatur fuisse deditus huic vitio, cum pluribus fœminis se commiscendo.

Si verò fornicatio fuerit post sponsalia, certum est posse sponsum mulierem relinquere, si ipsa voluntariè fornicata

it. Sed dubitatur 1. an vir possit à sponsalibus resilire, si sponsa violenter fuerit fornicationem passa? Negant *Armilla*, *Tabiena*, *Rosella*, *etc. apud Escob. n.* 275. Quia (ut ajunt), cùm ipsa culpâ vacaverit, non est suo jure privanda. Sed communiter, et veriùs affirmant *Sanch. l.* 1. *d.* 55. *n.* 7. *Nav. c.* 22. *n.* 27. *Conc. p.* 276. *n.* 25. *Spor. n.* 272. *Holzm. n.* 254. *Pont. l.* 12. *c.* 17. *n.* 3. *Pal. p.* 26. *n.* 5. *Laym. c.* 2. *n.* 11. *cum Sylv. et Cov. Escob. n.* 175. *cum S. Antonino*, *Palud. Soto*, *et Led. ac Bon. p.* 8. *n.* 3. *cum Con. Fill. Henr. Gutt. et Reg.* ex *c. Raptor.* 33. *caus.* 27. *q.* 2. ubi expressè permittitur sponso repudiare sponsam violenter raptam. Et ratio est, quia sponsa per talem oppressionem, licèt sine sua culpa, notabiliter vilior redditur; unde notabiliter mutantur circumstantiæ, juxta mox dicenda *n.* 863. (1).

862. — Dubit. 2. an, utroque sponso fornicante, utrique liceat resilire? Adsunt tres sententiæ.

Prima sententia, quam tenet *Pal. p.* 2. *n.* 10 affirmat; nam esto fornicatio sponsæ turpior sit, tamen sponsus, cùm etiam per suam fornicationem violet fidem datam, jam tribuit sponsæ justam causam resiliendi.

Secunda sententia, quam tenent *Viva q.* 2. *art.* 2. *n.* 2. *Bonac. d.* 1. *p.* 8. *n.* 6. *cum Palud. Holzm. n.* 258, *cum Babenst.* item. *Avers. et Perez apud Salm. de matr. c.* 2. *p.* 5. *n.* 83. dicit neutrum posse resilire, sed dari compensationem, ita ut neuter queat à sponsalibus recedere. Ratio, quia sicut post matrimonium contractum, si uterque conjux adulteretur, neuter potest petere divortium *ex c.* 6. *de Adulter.* ita si post sponsalia uterque sponsus fornicetur, neuter potest resilire.

Tertia sententia verò probabilior, et communis (ut fatetur ipse *Pal.*), quam tenent *Pont. l.* 12. *c.* 17. *n.* 3. *Sanch. l.* 1.

(1) Si crimen esset fornicationis, inquit *S. Alph. in Hom. Ap. tr.* 18 *n.* 18. » distinguere oportet virum à muliere. Quoad sponsam certum est, virum liberum fieri, si illa ab alio carnaliter fuerit cognita, licèt invita, juxta » communem et veriorem sententiam.... Contrà quoad sponsum, sive ipse » fornicatus esset ante sive post sponsalia, etiam communiùs et probabiliùs » dicunt *Sanch. Pont. Castrop. Salm. etc.* sponsam non possere cedere. Excipiunt tamen et meritò præfati AA. cum aliis, si celebratis sponsalibus cognovisset sponsa ex alia muliere sponsum habuisse prolem aut in hoc vitium » frequenter lapsum fuisse, cum multis congressum habendo. »

Edit.

d. 55. n. 9. Laym. c. 2. n. 12. Conc. p. 276. n. 26. Escob. n. 181. Spor. n. 271. Renzi p. 455. q. 3. Salm. ibid. n. 84. cum Con. Henr. Diana, Leand. Dic. etc. docent sponsum benè posse resilire, non verò sponsam. Ratio, quia in hoc non daretur æqua compensatio, cùm longè turpior sit fornicatio sponsæ quàm sponsi. Dispar autem est ratio divortii propter adulterium, quia obligatio matrimonii quoad torum difficiliùs solvitur quàm sponsalium obligatio, quæ solvi potest ex quacumque rerum notabili mutatione (sicut esset hæc) superveniente, ut mox dicetur *n. seq.*

863. — « V. Si *notabilis mutatio* accidat, vel detegatur, » quæ si à principio cognita fuisset, à sponsalibus deter- » ruisset; » (*Ita comm. Sanch. l. 1. d. 63. n. 2. Pont. lib. 12. c. 6. n. 18. Pal. p. 29. Salm. de matr. c. 2. p. 5. n. 66. et 67. et alii passim. Et hoc procedere ait Viva qu. 2. art. 6. n. 4. etiamsi intervenerit copula, tunc enim sufficit damnum compensare*) « qualis esset; v. g. I. inimicitia, vel odium grave » inter sponsos; quo refertur morum asperitas, vel sævitia » post sponsalia primùm cognita: item justus timor, ne ex » matrimonio scandala, et gravia odia nascantur inter paren- » tes, vel consanguineos. *Laym. c. 1. n. 18. Bon. p. 8. n. 8.* » *etc.* II. Si alteruter incidat in lepram, paralysim, morbum » gallicum, etc; si graviter mutiletur, ut amissione oculi, » nasi, vel aliter graviter deformetur, præsertim sponsa, vel » sponsus reddatur ineptus ad opificium exercendum, vel » acquirendum officium ad sustentationem familiæ necessa- » rium. *Dian. p. 3. tr. 4. r. 85. Sanch. l. 1. d. 57. Con.* » *dist. 13. dub. 8. Laym. et Bonac. ll. cit.* » (*Ita comm. omnes cum D. Th. Suppl. qu. 43. art. 3. ad 3. et hoc etiamsi non adsit certitudo de tali defectu, sed sola* (*vehemens tamen sive prudens*) *suspicio, ut Pontius l. 12. c. 17. n. 4. et Pal. p. 27. n. 3.*) « Non tamen tenetur spontè aperire tales defectus, qui » reddant nuptias minùs quidem appetibiles, non tamen per- » niciosas, præsertim si aliquam infamiam habeant adjun- » ctam (v. g. si sponsa vi vel spontè fuisset corrupta); dum- » modò tamen contrarium positivè verbo, factove non simu- » let; potestque interrogatus licitè dissimulare, et contrahere » matrimonium. Si verò defectus sint perniciosi, v. g. mor- » bus contagiosus, gravis infamia, sive personalis, sive ge- » neris, aut familiæ, non licet, etiamsi post sponsalia con-

» tracta in eos inciderit, contrahere, cum eorum ignaro, » nisi similes defectus ipse patiatur. *Coninch. Pont. Dian.* » *part.* 5. *t.* 4. *resol.* 28. ubi ex *Con. et Salm. contra Pont.* » *Nav. etc.* infert, sponsam post sponsalia corruptam posse » sponsum defectus istius occulti ignarum cogere ad standum » sponsalibus, et contrahendum matrimonium. III. Si magna » alterius debita detegantur, vel grave sit periculum fortu- » narum, famæ, morbi, paupertatis, etc. vel sponsa dotem » promissam afferre nequeat, vel denique si sponsus inci- » piat vagari cum incommodo sponsæ. *Bonac. l. c.* » (*Item Spor. n.* 282. *Sanch. l.* 1. *dist.* 59. *n.* 2. *et* 4. *ac Pont. l.* 12. *c.* 17. *num.* 8. *cum Con. Reb. et Tol. sive dos, ut ajunt, sit promissa, sive non. Et idem dicunt Spor. et Pont. ll. cc. si timeatur pater filium exhæredaturus.*) « Quòd si autem de- » fectu sponsæ detecto dubitet sponsus, an si eum ab initio » cognovisset, contracturus fuisset, tunc si defectus ille cen- » seatur gravis ac notabilis, præsumetur pro sponso, cui » liberum erit resilire. *Sanch. Bon. Tan. t.* 1. *l.* 1. *dist.* 65; » secùs si defectus sit levis. *Bard. l.* 9. *c.* 11. *p.* 7.

864. — Quær., an pars laborans occulto defectu sufficienti ad solvenda sponsalia, teneatur illum manifestare ante sponsalia, vel eis contractis, ante matrimonium? Distinguendum cum communi. Si defectus redderet nuptias perniciosas, ut esset infamia, lepra, morbus gallicus, aut alius contagiosus, tenetur manifestare, vel à nuptiis desistere, nisi altera pars eodem defectu laboret; ita *Pont. l.* 12. *c.* 18. *n.* 6. *Ronc. p.* 140. *q.* 12. *Pal. p.* 30. *n.* 5. *cum Salm. de matr. c.* 2. *p.* 6. *n.* 99. *cum Diana* 3. *p. tr.* 4. *r.* 287. *Spor. n.* 286. *cum Perez, et Gob.* (quidquid dicant *Sanch. lib.* 1. *d.* 68. *num.* 8. *et alii apud Salm.*) Ratio, quia sicut peccat contra justitiam qui alteri vendit merces noxias credenti bonas, ita à fortiori qui cum pernicioso defectu vult matrimonium contrahere.

865. — Si verò defectus non redderet nuptias noxias, sed tantùm minùs appetibiles, nempe si sponsa esset pauper, quæ reputatur dives; ignobilis, quæ nobilis; deformis, quæ pulchra; corrupta, quæ virgo; tunc esto ipsa non possit virum decipere fingendo se immunem à tali defectu, tamen non tenetur defectum manifestare, sed potest etiam interrogata dissimulare æquivocè respondendo; tunc enim non fingit, sed occultat vitium occultum; ita *Sanch. l.* 6. *d.* 27. *n.* 9. *Pont.*

Spor. Dian. ll. cc. Ronc. l. c. et Reg. in prax. 7. Renzi p. 457. q. 10. Croix n. 182. Pal. p. 30. n. 2. cum Con. et Turr. Salm. de matr. c. 2. p. 6. n. 97. cum Dic. et Avers. Escob. n. 324. cum Hurt. et Leand. (contra Ochag. ibid. n. 322. et Conc. p. 278. n. 31.) Ratio, tùm quia est consuetudine jam receptum, ut non sit obligatio tales defectus manifestandi, tùm quia nemo tenetur propalare suum defectum cum propria infamia, si non lædat jus alterius; licèt enim sponsus, cognito defectu, habeat jus resiliendi à sponsalibus, opponendo exceptionem propter talem defectum, tamen usquedum ipse exceptionem non opponit, potest cogi à sponsa ad matrimonium: sicut adultera, usquedum vir non opponit exceptionem propter cognitum adulterium potest ab eo debitum petere. Unde dicunt præfati AA. quòd sponsa ab alio corrupta, etiamsi interrogetur à sponso, an fuerit ab alio cognita, poterit dissimulare et negare per restrictionem non purè mentalem, respondendo non esse corruptam, subintelligens in communi æstimatione, aut ad aperiendum tibi, additque *Dian.* posse illam sine peccato, aut saltem sine mortali, uti aliquo artificio, quo impediat, ne vir deprehendat esse corruptam.

Excipiunt tamen 1. *Sporer n. 286. Pal. p. 30. n. 5. Pont. d. n. 6. et Croix n. 183. cum Con. et Perez*, si sponsa ex concubitu habito cum alio sit prægnans, quia tunc adest periculum damni sponsi, nempe quòd deberet alere prolem alienam. Excipiunt 2. *Sanch. n. 11. Pont. ib. Salm. ibid. n. 98. in fin. Ronc. d. reg. 7. Croix n. 184. et Pal. n. 3. cum Nav. Con. et Turrian.* si, non manifestato defectu, prudenter timeatur, ne ille propaletur post nuptias initas, et graves inde discordiæ sint proventuræ; tunc enim dicunt tenèri sponsam vel suam violationem passam propalare, vel à matrimonio desistere, quia tenetur ex charitate erga sponsum, et etiam erga seipsam talia damna præcavêre; sed huic objici posset, quòd charitas non videatur obligare cum tanto incommodo, nimirùm vel se infamandi, vel remanendi semper inuptam. *Vide dicta n. 851. v. Ad id autem.*

Ad videndum autem, quænam causæ sufficiant ad solvendam obligationem sponsalium, attende has duas regulas.

Prima regula, pro causis supervenientibus ad sponsalia sufficit illa causa, quæ si esset prævisa, sponsalia non fuissent contracta: tunc enim ab eis libera manet pars, quæ de

novo has causas non dedit ; ita communiter *Sanch. l.* 1. *d.* 62. *n.* 3. *Pal. p.* 28. *n.* 8. *et Salm. de matr. c.* 2. *p.* 5. *n.* 63. *cum Aversa*, *Led. Henr. Dic. et aliis.* Ratio, quia sponsi sub hac conditione censentur obligari, nisi accedat notabilis mutatio, quâ prævisâ, minimè contraxissent.

Secunda regula, pro causis ignotis anterioribus ad sponsalia, illa sufficit, quæ si superveniret, jam esset sufficiens ad illa rescindenda, ita *Pontius lib.* 12. *c.* 18. *Sanchez lib.* 1. *d.* 63. *n.* 2. *Pal. p.* 29. *et Salm. ibid. p.* 6. *n.* 87. *cum Dic. Aversa*, *Leand. et communi*, quia in tali casu etiam adest notabilis mutatio, quæ si ab initio fuisset cognita, jam sponsalia impediisset. Quapropter si ignorantia non dedisset causam contractui, sed fuisset concomitans, nempe si sponsus, adhuc cognitâ priùs causâ, etiam contraxisset, minimè poterit à sponsalibus deindè resilire, quia tunc non advenit illa notabilis mutatio ; ita *Pontius l. c. n.* 4. *Sanch. dist.* 63. *n.* 2. *Pal. n.* 2. *et Salm. ibid. n.* 93. *cum Dic. Con. Leand. et Trull.*

866. — « VI. Si alter sine alterius licentia *proficiscatur* in » terram longinquam ; quia censetur renuntiare suo juri. » *Laym. l. c. Bon. p.* 6.

Certum est, quòd si sponsus aliò transfert suum domicilium, vel si in longinquam regionem abeat, etsi cum animo redeundi, poterit sponsa statim ad alias nuptias transire ; hoc est expressum in *c. De illis.* 5. *de spons.* ubi dicitur : *Qui præstito juramento promittunt se aliquas mulieres ducturos, et postea, eis incognitis, dimittunt terram, se ad partes alias transferentes, liberum erit mulieribus se ad alia vota transferre.* Si verò sponsus discessit in propinquum locum cum animo redeundi ; tunc si discessus fuerit ex causa necessaria, putà infirmitatis, aut alterius gravis negotii, statutum est in *l. Sæpè, ff. de spons.* expectandum esse negotii finem ; si autem ex causa voluntaria, quando discessus fuerit intra provinciam, dicitur in *l.* 2. *c. eod. tit.* expectandum esse ad biennium ; quando extra provinciam, ad triennium ex *l.* 1. *c. de Repud.* Dicunt autem ferè communiter *Sanch. l.* 1. *dist.* 64. *n.* 6. *Bonac. part.* 6. *n.* 8. *Spor. n.* 244. *Viva q.* 2. *art.* 3. *n.* 2. *Ronc. p.* 137. *q.* 2. *Holz. n.* 250. *Escob. n.* 270. *cum Soto, Armilla etc. ac Salm. de matr. c.* 2. *p.* 4. *n.* 61. *cum Dic. Gonet, et Aversa*, jus civile in hoc correctum fuisse à

jure canonico in *cit. cap. De illis.* Et hoc dicendum (ut ajunt *Sanch. n. 6. Ronc. et Viva ll. cc. cum Perez. contra Bonac.*) etiamsi discessus fuerit ex causa necessaria. Sed meliùs dicunt *Palaus p. 23. n. 2. Pontius l. 12. c. 15. n. 4. cum Canisio*, in hoc minimè correctum fuisse jus civile à canonico, nam in *dicto c. De illis* sermo fit tantùm de eo qui domicilium mutavit, non autem de illo qui discessit reversurus. Verùm rectè addunt, neque in hoc standum esse juri civili; quia præfatæ leges terminum statuunt, non ut sponsa possit sponsalia dissolvere, cùm (ut diximus *n. 853. Qu. I.*) ex jure civili olim sufficiebat unius sponsi voluntas ad solvenda sponsalia, sed ut possit sponsa resilire, lucratis arrhis. Unde concludendum cum *S. Antonino 3. p. tit. 1. c. 18. §. 1. Pont. l. c. Sanch. n. 10. et Salm. ibid. n. 62. cum Con. Reb. et Dic.* quòd semper ac sponsus discessit in propinquum locum, expectandum sit donec redeat; vel requiri debet sponsus, ut intra certum tempus accedat ad contrahendum matrimonium: quòd si ille requisitus reditum justa ex causa differat, vel erit expectandum ad prudentis arbitrium, ut dicunt *Ronc. Sporer l. c. Conc. p. 374. num. 17. et Salm. l. c. cum Conc. Reb. et Dic.* Vel (quod securius est) causa est remittenda arbitrio judicis, qui inspectis circumstantiis, vel admonebit sponsum, ut redeat infra certum tempus, vel terminum determinabit (præsertim si ille longè abierit) post quem sponsa libera remaneat, ut dicunt *Pontius et Ronc. ll. cc. Pal. n. 3. ac Salm. cum eisdem AA.* Et idem docet *Bened. XIV. Notif. 46. num. 5. cum Anac. Cler. Perez, etc.* ac declar. S. C. die 2 Octob. 1723. quæ pariter sic agendum respondit. Hæc autem procedunt, si in sponsalibus nullum fuerit tempus præfixum ad nuptias ineundas, nam si fuerit terminus assignatus; *vide dicenda num. seq.*

867. — VII. « Si sint inita cum conditione, *certo tempore* » *contrahendi* matrimonium, liberatur obligatione is, per quem » non stetit, quominùs sit contractum. *Laym. n. 16.* »

Cùm terminus sponsalibus apponitur, spectandum est, an apponatur ad sollicitandam, sive ad non differendam obligationem contrahendi matrimonium, vel an ad obligationem finiendam. Tunc apponitur ad sollicitandum, quando partes ideò præfigunt terminum, ut neutra ante illum possit alteram cogere ad implendum contractum. Tunc autem ad finiendum, quando terminus apponitur, ut eo elapso nulla remaneat obli-

gatio. Et hæc ita servanda sunt, si expressis verbis partes ita conveniant. Sed

Dubit. 1. Si verba sint ambigua, quando terminus censêri debeat appositus ad sollicitandam obligationem, et quando ad finiendam? Respondetur cum communi sententia duas regulas in tali dubio assignari.

Prima regula : Si terminus ab una tantùm parte præfigitur, alterâ negativè se habente, tunc censetur appositus ad sollicitandum ; si verò ab utraque, ad finiendum.

Secunda regula : Si terminus apponitur antequam sponsalia contrahantur, censetur ad finiendum ; secùs si post sponsalia contracta ; ita *Sanch. l.* 1. *d.* 53. *n.* 3. *Ronc. p.* 137. *qu.* 3. *r.* 2. *Renzi p.* 435. *qu.* 3. *et Salm. de matr. c.* 2. *p.* 4. *n.* 51. *cum Con. Bec. Dic. etc.* Quamvis *Pontius l.* 12. *c.* 16. *n.* 3. dicat præfatas duas regulas non esse genericè veras. Casu autem quo terminus est appositus ad finiendam obligationem, elapso tempore ex culpa unius partis, altera innocens liberatur, etiamsi sponsalia fuerint jurata, ut commune est apud omnes cum *D. Th. in* 4. *d.* 27. *quæst.* 2. *art.* 3. *ad* 2. et patet ex *c. Sicut* 22. *de sponsal.* ubi Pontifex præcepit imponi pœnitentiam cuidam sponso qui recessit à sponsalibus cum quadam contractis, et nuptias cum alia inivit : *Nisi* (addidit) *juramento suo certum terminum præfixit, intra quem dictam P. duceret in uxorem, et per eum non stetit* (nota), *quin ad statutum terminum matrimonium consummaverit.* Ergò si per eum non stetit, licitè recessisset.

868. — Dubit. 2. An elapso termino ex defectu v. g. sponsi, possit sponsa resilire à sponsalibus, si inculpabiliter omiserit ille nuptias inire, justo detentus impedimento?

Prima sententia negat, et hanc tenent *Pontius l.* 12. *c.* 16. *n.* 4. *Bonac. p.* 6. *n.* 6. *cum Reg. Viva q.* 2. *ar.* 3. *n.* 3. *et Sanch. l.* 1. *d.* 53. *num.* 7. *cum Palud. Gomez etc. ibid. n.* 16. item *Guttier. ap. Pal. p.* 24. *n.* 7. *Trullench. ap. Salm. de matr. c.* 2. *p.* 4. *n.* 56. Ratio, quia non est æquum, ut privetur jure suo, qui ex justa causa impeditur à promissis adimplendis, ex *l.* 1. *c. de Annal. except.* ubi : *Legitimè impedito non currit tempus, ut jure privetur.* Id probant etiam ex citato *c. Sicut ;* sed præfatus textus veriùs probat oppositum, ut mox videbimus. Notant verò *Bon. et Viva ll. cc. cum aliis*, quòd ut pars innocens liberetur à sponsalibus,

mora alterius debet esse tanta, ut, inspectis circumstantiis, prudenter ipsa censeatur rea culpæ mortalis. Item advertit *Pontius*, quòd si ob tale impedimentum unius partis diutiùs differatur matrimonium, benè poterit altera adire judicem, ut monitâ parte impeditâ, alium terminum præfigat, quo elapso ipsa omninò libera remaneat.

Secunda sententia verò communior et probabilior affirmat, et hanc tenent *Laym. c.* 2. *n.* 17. *Pal. p.* 24. *n.* 8. *Navar. c.* 22. *n.* 27. *casu* 11. *Coninck d.* 27. *d.* 6. *n.* 47. *Salm. ibid. n.* 57. *Conc. p.* 273. *n.* 16. *Ronc. c.* 3. *q.* 3. *r.* 2. Ratio, quia terminus ad hoc apponitur, ne pars parata diù maneat sine nuptiis, aliàs frustrà tempus præfigeretur. Hæc autem sententia clarè probatur ex prædicto textu *in c. Sicut*, quem perperàm ad suam sententiam adversarii detorquent; casus enim (ut diximus) ibi fuit, quòd vir quidam post sponsalia contracta cum una, contraxisset matrimonium cum alia; hinc Pontifex decrevit, quòd si per ipsum stetit, quominùs cum prima nuptiæ initæ fuissent intra terminum præfixum, debuisset agere pœnitentiam. Unde ex textu consequenter declaratum fuit, quòd si per ipsum non stetit (intellige quidem culpabiliter, nam aliàs, si culpa defuisset, nulla ei fuisset imponenda pœnitentia) quin matrimonium intra definitum tempus contractum fuisset, licitè potuerit elapso termino cum alia contrahere. Ergò, si licitè ille potuit matrimonium inire cum secunda, cùm per ipsum culpabiliter non steterit, quin statuto tempore cum prima nuptiæ fuissent contractæ, supponit Pontifex quòd ipse elapso termino liber omninò remanserit ab obligatione sponsalium. Hinc concluditur, quòd cùm terminus præfixus elabitur, omninò cesset obligatio sponsalium ex parte illa quæ jam parata erat ad nuptias. Sed

Dubit. 3. An, elapso termino, in sponsalibus apposito, remaneat libera ab eorum obligatione etiam pars quæ culpabilem apposuit dilationem?

Prima sententia communior negat, et dicit remanere liberam tantùm partem per quam non stetit; ita *Pont. l.* 12. *c.* 16. *n.* 4. *Laym. c.* 2. *n.* 17. *Pal. p.* 24. *n.* 8. *Nav. c.* 22. *n.* 27. *Con. d.* 6. *n.* 47. *Salm. de matr. c.* 2. *p.* 4. *n.* 55. *et Sanch. l.* 1. *d.* 55. *n.* 7. *cum Palud. etc.* Ratio, quia nemo debet ex suo crimine commodum reportare. Certum est autem apud omnes cum *Pont. l. c. et Sanch. n.* 6. quòd si per

utramque partem stetit, ne matrimonium intra tempus præfixum celebratum esset, ex utraque parte sponsalia solvantur.

Secunda sententia verò affirmat, quòd, elapso termino, utraque pars remanet libera, etiam illa quæ in culpa fuit: sic tenent *Ronc. p.* 137. *q.* 3. *r.* 2. *in fine. Conc. p.* 273. *n.* 16. et hanc expressè etiam tenet *D. Th. in* 4. *d.* 27. *qu.* 2. *art.* 3. *ad* 2. ubi ait: *Si per eum stetit, quòd matrimonium non est completum, debet agere pœnitentiam de peccato fractæ promissionis, aut juramenti, et contrahere cum alia, si vult, judicio Ecclesiæ.* Ratio videtur esse, quia cùm terminus sit appositus ad obligationem finiendam, illo elapso cessat obligatio; cùm enim terminus sit conditio intrinsecè apposita contractui, eâ deficiente, esto per culpam unius contrahentis, ipse liber manet; nec obstat quòd tunc ex sua culpa commodum reportet, quia lex contractûs non culpam, sed conditionis defectum respicit, ex Reg. jur. in 6. ubi: *Contractus ex conditione legem accipere dignoscitur.* Prima sententia est quidem longè communior, et mihi longè probabilior; sed hæc secunda sua probabilitate non caret, maximè ex auctoritate *D. Thomæ.*

869. — « VIII. Solvuntur, licèt sint jurata, per susceptio-
» nem ordinis sacri, vel ingressum alterius in religionem,
» aut votum eam ingrediendi. *Laym. l. c. Bonac. p.* 5. Nec
» obstat, si hic postea ad sæculum redeat, ut docet *Sanch.*
» *l.* 1. *d.* 25. licèt *Præp. Fill. et alii* putent, talem ex parte
» sua prioribus sponsalibus tenêri, utì etiam ad damna re-
» sarcienda sponsæ, si quæ passa esset. Unde non posset
» ingredi religionem, si sponsam defloravisset, nec aliter quàm
» per matrimonium posset resarcire damnum. *Vide Diana*
» *p.* 3. *t.* 4. *r.* 207. *Bon. loc. cit.*

« IX. Probabile est, solvi etiam per votum simplex casti-
» tatis, ut docent *Suarez*, *Azor*, *aliique*, cùm hoc sit de
» meliore bono: etsi contrarium doceant *Fill. Sanch. Con.*
» *et alii*, eò quòd Deus non acceptet promissionem rei alteri
» promissæ, et in alterius præjudicium. Unde etiam in foro
» externo talis solet compelli, ut vel fidem servet, vel intret
» religionem. Interim post tale votum alteri parti datur jus
» sponsalia solvendi, eò quòd vovens resilierit, et censeatur
» juri suo renuntiasse. *Vide Bon. p.* 6. *n.* 15.

870. — Hinc distinguendum inter professionem religiosam,

susceptionem ordinum sacrorum, et votum religionis, vel ordinum, vel castitatis. Et I. Quoad *professionem religiosam*, dubitatur 1. utrùm per ingressum in religionem unius sponsi, solvantur sponsalia contracta ante professionem? Adsunt tres sententiæ.

Prima sententia asserit per ingressum ex neutra parte dissolvi sponsalia, ita *Cov. Durand. Armill. etc. apud Salm. de matr. c. 2. p. 2. n. 19.* Ratio, quia sicut matrimonium ratum non per ingressum, sed tantùm per professionem dissolvitur, ut ex *c. 2. de convers. conjug.*, ita dicendum est etiam de sponsalibus; sed hæc sententia non videtur satis probabilis.

Secunda sententia communior cui adhærco, et quam tenent *Laym. c. 2. n. 2. Spor. n. 148. cum communi*, ut asserit *Croix n. 187. Pal. p. 18. n. 3. Pontius l. 22. c. 10. n. 4. cum Reb. et Gabr. Viva q. 2. art. 4. n. 4. cum. Con. Perez, et Henr. ac Salm. de matr. c. 2. p. 2. n. 21. cum Gonet, Vill. et Led.* dicit, tunc dissolvi sponsalia tantùm ex parte manentis in sæculo, tùm quia alter ingrediendo religionem censetur cessisse juri suo; tùm quia ex ejus parte tunc accedit notabilis mutatio, cùm dedecori æstimetur nubere cum eo qui religionem deseruit; non autem dissolvi ex parte ingredientis, si postea ad sæculum redeat; quia per ingressum ipse non redditur inhabilis ad contrahendum matrimonium, sicut redderetur per professionem.

Tertia sententia, quam tenent *Bus. n. ant. Sanch. l. 1. d. 42. n. 2. et 5. Tol. l. 7. c. 21. Bon. p. 5. n. 2. cum Con. Fill. Henr. etc.* item *Becan. et Dic. ap. Salm. ibid. n. 20.* dicit dissolvi sponsalia ex parte utriusque. Ratio 1. est, quia sicut novitiatus se habet ad professionem, ita se habent sponsalia ad matrimonium: quemadmodum igitur matrimonium ratum dissolvitur ex parte utriusque per professionem, ut declaratur in *c. 2. de Conversione conjug.*, ita sponsalia per ingressum. Sed huic rationi respondetur, quòd tale privilegium ex jure divino (ut declaratum est ab Ecclesia) concedatur tantùm professioni religiosæ tanquam statui perfectionis; sed quòd per ingressum sponsalia solvantur, nullo jure habetur: et reverà æquum non esset, ut gauderet privilegio concesso statui religioso, qui ab eo viliter retrocedit. Ratio 2. hujus sententiæ est, quia ingressus in religionem cum animo perseverandi jam solvit voventem à voto religionis,

ita ut, si postea egrediatur experiendo religionem imparem suis viribus esse, jam liber mancat à voto : ergò à fortiori solvit obligationem sponsalium, quæ sunt minoris obligationis voto religionis. Sed hæc ratio neque suadet, nam vovens ideò per ingressum liberatur à voto, quia jam implet suam obligationem ; votum enim intelligitur emissum sub conditione, si religio sibi conveniat : contrà verò sponsus per ingressum in religionem nullo modo implet obligationem sponsalium ; et ideò, si ab illa egreditur, meritò manet eadem obligatione obstrictus. Hinc secunda sententia absolutè probabilior mihi videtur.

Dubit. 2. an, si sponsalia sint juramento firmata, teneatur sponsus ante ingressum in religionem matrimonium celebrare :

Prima sententia affirmat, et hanc tenent *Scot. Nav. et Led. ap. Pont. l.* 12. *c.* 10. *n.* 10. *ac. Reb. et Vega ap Salm. de matr. c.* 2. *p.* 2. *n.* 17. Id probant ex *c. Commissum* 16. *de spons.* ubi dicitur tutius esse quòd eo casu sponsus priùs nuptias ineat, et deinde ante consummationem ingrediatur religionem, si velit ; en verba textûs : *Tutius est ei* (*religione juramenti servatâ*) *priùs contrahere, et postea, si elegerit, ad religionem migrare.*

Secunda sententia tamen communissima, et per se loquendo verior, negat, eamque tenent *Pontius n.* 13. *Sanch. l.* 1. *d.* 43. *n.* 3. *Pal. p.* 16. *n.* 2. *Bonac. p.* 5. *n.* 4. *Petr. t.* 4. *p.* 279. *Viva q.* 2. *art.* 4. *n.* 5. *Spor. n.* 246. *Holzm. n.* 240. *et Salm. ibid. n.* 18. *cum Dicast.* Ratio, tùm quia juramentum semper censetur emissum sub conditione, nisi status perfectior eligatur ; tùm quia juramentum sequitur naturam contractûs, ex *c. Quemadmodum* 25. *de jurejurando*, ubi dicitur, quòd qui juravit se eum muliere contracturum, propter supervenientem fornicationem, vel deformitatem repellere potest ; si ergò sponsalia nuda non obligant ad matrimonium contrahendum ante ingressum in religionem, nec etiam obligant jurata. Rectè autem respondent præfati AA. ad textum oppositum, quòd ibi, cùm sponsus non erat certò determinatus ad ingrediendum, sed tantùm aspirabat, ut ibi exprimitur, ideò Pontifex, ne illi fieret reus perjurii non ingrediendo religionem, nec celebrando matrimonium tempore statuto, dixit tutius ei esse nuptias contrahere, et

deindè si voluerit religionem intrare ; unde si sponsus antequam terminasset tempus præfixum , religionem ingressus esset , vel deliberatè statuisset ingredi , utique non tenebatur , imò nec poterat matrimonium sine gravi culpa inire , ut benè advertunt *Sanch. l. 7. Spor. l. c. Pont. l. 12. c. 2.n. 2. cum Sot. et Bon. p. 5. n. 11. cum. Sylv. Con. Gutt. et Rodr. contra Cajet. et Led.*, quia gravem injuriam irrogasset sponsæ , eam cogendo per annum suam professionem expectare. Dixi , *per se loquendo* , nam rectè addunt *Bon. Spor. et Holzm. ll. cc. ac Pont. d. c. 10. n. 13. cum Suar.* quòd teneretur sponsus ante ingressum nuptias celebrare , si hoc necessarium esset ad prolem legitimandam , scandalum reparandum , vel honori sponsæ providendum , si alio modo non posset occurri. Et hoc casu nec etiam permittitur sponso post celebrationem matrimonii ingredi religionem , illudque non consummatum relinquere ; nequit enim tunc deserere uxorem , quæ propter infamiam non posset alias nuptias invenire , ut rectè notavit *Busemb. l. 5. n. 65. v. Unde.*

871. — II. Per *susceptionem ordinum sacrorum* certum est etiam dissolvi sponsalia , non autem matrimonium ratum ; ita omnes cum *Sanch. l. 1. dist. 47. n. 1. Pont. l. 1. c. 11. n. 2. Conc. p. 270. n. 6. et aliis passim ;* et patet ex *Extrav. Antiquæ de voto* , ubi dicitur : *Licèt votum solemnizatum per sacri susceptionem ordinis , quantum ad impediendum matrimonium , sit efficax reputandum , etc.* Sed dubitatur 1. utrùm peccet qui ordines sacros suscipit , inscià vel invità sponsâ ?

Prima sententia affirmat peccare graviter , et hanc tenent *Sanch. l. c. n. 3. Pal. p. 19. n. 2. Ronc. c. 3. q. 5. r. 2. et Croix l. 6. p. 3. n. 200. cum Con. et Perez.* Ratio , quia nullo jure concessum est ordini sacro sponsalia dirimere , sicut est datum statui religioso , imò ipsum jus prohibet ordinari in præjudicium alterius , habetur ex *c. un. de Oblig. ad ratioc. non ordin.*

Secunda sententia verò non minùs probabilis negat , eamque tenent *Pont. l. 12. c. 11. n. 3. Nav. c. 22. n. 25. Con. d. 260. n. 6. Bon. p. 5. n. 20. cum Gutt. et Cord. Salm. de matr. c. 2. p. 2. n. 26. cum Aversa , Diana , et Henr. ac Escob. n. 237. cum Soto , Sylv. et Vega.* Ratio , quia in promissione sponsalium imbibita semper est conditio , nisi melior status

cligatur ; æquum enim non est, ut ad serviendum creaturæ impediatur status Creatori se dicandi. Nec obstat textus oppositus, nam ibi non tam consideratur præjudicium tertii, quàm infamia Ecclesiæ, ut ibidem exprimitur, præterquam quòd in nostro casu nulli infertur præjudicium, cùm sponsus utatur jure suo. Idque videtur confirmari ex *eadem Extrav.* suprà citata, ubi tantùm prohibetur suscipere ordines sacros post matrimonium contractum, non autem post sponsalia.

872. — Dubit. 2. utrùm per susceptionem ordinum minorum dissolvantur sponsalia ?

Prima sententia affirmat, quam tenent *Ronc. p.* 138. *q.* 5. *r.* 1. *Spor. n.* 256. *cum Tanner. et Gob.*, tùm quia talis est mutatio sponsi, dùm minoribus initiatur, ut meritò judicetur noluisse sponsa se obligare ad nuptias cum eo contrahendas ; tùm quia censetur sponsus cedere juri suo, cùm suscipiat statum qui ordinatur ad ordines majores incompossibiles cum matrimonio.

Secunda sententia tamen communior et verior negat, et hanc tenent *Sanch. l.* 1. *dist.* 47. *n.* 3. *cum Palud. Wig. tr.* 16. *n.* 29. *Pont. l.* 12. *c.* 11. *n.* 1. *Salm. de matr. c.* 2. *p.* 2. *n.* 25. *et Escob. n.* 234. Ratio quia reverà status ordinum minorum per se non est incompossibilis cum matrimonio, cùm quis benè possit fieri clericus conjugatus, ut patet ex *c.* 1. *et* 2. *de Cler. conjug.*

873. — III. Quoad *votum* ingrediendi religionem, vel suscipiendi ordines sacros, vel castitatis servandæ, certum est 1. quòd vovens ingredi religionem, licitè voveat, et debeat ingredi, nec teneatur stare sponsalibus, si verè vult fieri religiosus ; nam si egreditur, tenetur, ut diximus suprà *n.* 870. Certum est 2. cum *Sanch. l.* 1. *d.* 46. *n.* 5. *et d.* 47. *n.* 4. *Pont. l.* 12. *c.* 12. *n.* 4. *Ronc. p.* 138. *q.* 5. *r.* 3. 4. *et* 5. *Viva q.* 2. *art.* 4. *n.* 8. *Salm. ibid. n.* 29. *et* 31., *ac aliis passim*, quòd per hujusmodi tria vota solvuntur sponsalia ex parte non voventis, cùm meritò judicetur per ipsa vovens sponsalibus renuntiare. Certum est 3. quòd si quis post sponsalia emittit votum non solùm ingrediendi, sed etiam profitendi religionem, tunc sponsalia ex parte utriusque dissolvantur ; quia vovens tunc fit omninò inhabilis ad matrimonium contrahendum, ut rectè dicunt *Salm. cit. n.* 29. *et Viva d. a.* 4. *in fine.* Sed

Dubit. 1. an per votum servandæ castitatis, vel suscipiendi ordines sacros solvantur sponsalia etiam ex parte voventis? Si votum antecedat sponsalia, certum est ipsa esse irrita, quia ipsorum promissio, cùm sit de re illicita, non obligat; dubium igitur est, si subsequatur.

Prima sententia negat, et hanc tenent *Nav. c. 22. n. 27. Laym. c. 2. n. 6. Pal. p. 20. n. 6. Cabass. t. 1, l. 3. c. 17. n. 20. Ronc. p. 138. q. 5. r. 4. et 5. Holzm. n. 256. Spor. n. 258. Viva q. 2. a. 4. n. 8. et Sanch. l. 1. d. 46. n. 9. et d. 47. n. 3. cum S. Anton. Arm. Sylv. Cord. etc.* item *Tol. Con. Hurt. Fill. Bec. Reb. etc. ap. Escob. n. 232. et 235.* Ratio, quia Deus non acceptat promissionem rei alteri promissæ, et ab eo acceptatæ, nec ullo jure habetur, quòd sponsalia per hæc vota dirimantur. Neque obstare ajunt textum in *c. Veniens. Qui clerici vel vov.* ubi casus fuit, quòd quædam mulier sponsalia contraxerit cum certo, cujus sævitiâ (ut narrabatur) postea deterrita, votum emiserit castitatis; quo audito, vir matrimonium cum alia inivit. Consultus autem *Alex. III.* respondit: *Mandamus, quatenùs* (mulier quæ licentiam nubendi petierat) *si plùs non processit, sibi de fide mentita, et voto violato congruam satisfactionem indices, et ei cui vult nubendi in Domino licentiam tribuere non postponas.* Hunc textum doctores utriusque sententiæ pro se adducunt, sed revera ille pro neutra parte concludit. Auctores secundæ sententiæ, quos mox recensebimus ex verbis illis, *de voto violato... et licentiam tribuere, etc.* inferunt prædictum votum validum fuisse, et proinde dispensatione indiguisse; ergò, ut dicunt, per simplex votum castitatis, cùm sit validum, jam sponsalia dirimuntur. Sed huic rectè respondent *Pal. Laym. et Holzm. cum Glossa ib. verb. Vota violata*, quòd hoc nihil aliud probet, nisi quòd votum satis esset validum respectu ad nuptias cum alio contrahendas, quas mulier intentabat; et ideò Pontifex ipsam declaravit ream de voto violato; sed minimè probat validum fuisse respectu ad virum, quocum priùs sponsalia contraxerat.

Secunda sententia verò affirmat, et hanc tenent *Pontius l. 12. c. 11. n. 3. et c. 12. n. 4. Petrocor. t. 4. p. 280. v. Instabit. Suar. l. 2. de voto c. 4. n. 13. Conc. p. 270. n. 7. et 9. cum Gonet et Led. Azor l. 11. c. 21. qu. 10. cum Rich. Ang. et Major. Escob. n. 233. et 237. cum Vasq. Diana, et*

Bon. p. 5. *n.* 13. *cum Sot. Nald. Gutt. Henr. et Rodr.* item *Cajet. Turr. Præpos. Lop. Veracr. Manuel etc. ap. Sanch. l.* 1. *d.* 46. *n.* 7., qui vocat probabilissimam, et communiter probabilem vocant et tutam *Salm. de matr. c.* 2. *p.* 2. *n.* 33. *Pal. p.* 20. *n.* 3. *et* 6. *Cabas. l. c. et Laym. n.* 7. Eamque absolutè docet *D. Th. Suppl. qu.* 52. *art.* 1. *ad* 1. : *Propter votum simplex sunt sponsalia dirimenda.* Ratio S. Doctoris est, quia ubi duæ concurrunt obligationes, potior est præferenda. Ratio alia, quam communiùs tradunt, est, quia promissio sponsalium censetur semper facta sub conditione, nisi melior status eligatur. Idque valere dicunt etiamsi sponsalia fuerint jurata, quia (ut pluries suprà dictum est) juramentum sequitur naturam contractûs. Et adest etiam de hoc decisio S. C. Conc. *ap. Pitton. de matr. n.* 2513. edita 5 Martii an. 1701. ubi dictum fuit votum castitatis, aut suscipiendi sacros ordines, per electionem melioris statûs irritare sponsalia etiam juramento firmata. Nec officere ajunt præfatum textum in *cap. Veniens,* ubi dicitur *de fide mentita*, ex quo adversarii arguunt illicitè mulierem vovisse castitatem post sponsalia contracta ; nam probabiliter respondet *Pont. loc. cit. n.* 5. Papam sic dixisse, quia agebatur de foro externo ; cùm enim votum fuisset secretum, et sponsalia publica, de his quidem constabat, non autem de voto ; unde de foro externo meritò censendum erat fidem fuisse violatam. Item respondent *Petrocor. et Concina* et fortè meliùs, quòd idcò Pontifex fœminam ream dixerit de fide mentita, non quia voverat in præjudicium sponsalium, sed quia in fraudem ipsorum, nempe ut sponsum eluderet, et deinde nuberet alteri per dispensationem voti, quam jam petebat. Utraque sententia est probabilis. Rectè autem inquit *Concina n.* 10, quòd si sponsus votum ederet, ut sponsam eluderet, scil. petendo dispensationem post votum, ut alteri nuberet, tunc graviter peccaret, et priora sponsalia deberet implêre. Item probabiliùs dicunt *Salm. de matr. c.* 2. *p.* 2. *n.* 33. *cum Reb. et Aversa*, quòd etiamsi sine animo eludendi sponsus voverit castitatem, si postea obtineat dispensationem voti, non poterit aliam ducere, quia prior obligatio non omninò extinguitur, sed tantùm suspenditur, donec castitas servatur ; sed non omninò improbabiliter *Bon. n.* 16. *et Sanch. d.* 56. *n.* 8. id negant, quia per votum priora sponsalia omninò solvuntur ; unde,

cùm obligatio illa omninò sit extincta, per dispensationem voti non reviviscit; et huic consentit etiam *Conc. l. c.* quamvis addat tenêri de honestate sponsum ducere desponsatam, ut scandala et murmura vîtentur.

874. — Dubit. 2. ad quid teneatur vîr qui vovit religionem, ordines, vel castîtatem, et postea mulierem cognovit sub promissione matrimonii? *Vide dicta l. 4. n.* 649. ubi tenuimus *cum Less. Sanch. Lugo, Vasq. Con. etc.* (*contra Laym. Salm. etc.*) quòd si mulier fuerit inscia voti, non obstante voto, ille tenetur ad matrimonium, sive ejus promissio fuerit vera, sive ficta; et etiamsi mulier fuerit conscia voti, probabiliter tenetur petere dispensationem. Utrùm autem casu quo mulier fuerit inscia voti, possit sponsus eam ducere sine dispensatione? Negant *Salm. de rest. c. 3. p. 1. §. 1. n. 22. Lugo de just. dist. 12. n. 41. et Pont. l. 6. c. 12. n. 8.* quia, cùm de facili possit, tenetur utrique obligationi satisfacere. Sed negant *Tamb. Dec. l. 5. n. 56. et Spor. de matr. cap. 3. n.* 601; item *Less. Trull. et Candid. apud Salm. loc. c.*, quia tunc cessat, sive omninò suspenditur obligatio voti, cùm reverà non possit tunc utrique obligationi satisfieri, et prævaleat (ut diximus) obligatio matrimonii incundi. Contracto tamen matrimonio, eo casu non poterit vir petere debitum; et ideò rectè subdit *Tamb. cum Less.* adeòque dispensationem obtinendam esse, ut etiam petere valeat.

875. — « X. Per *matrimonium validum* sponsalia dissol» vuntur, saltem quoad eum, qui non contraxit matri» monium; quoad eum verò, qui, contraxit, non extingui » obligationem, si alter expectet, sed suspendi, et matrimo» nio isto soluto, tenêri ad implenda sponsalia priora, docet » *Pont.* contra *Sanch.* qui vult omninò dissolvi. *Vide Dian. » p. 3. t. 4. r.* 209. »

Quæritur, an per matrimonium subsequens omninò dissolvantur sponsalia antecedentia? Certum est, quòd, durante matrimonio post sponsalia cum alia contracto, cessat illorum obligatio, ex *c. Si inter, de spons. et c. 1. de spons. duor.* Dubium est, an, illo soluto per mortem conjugis, urgeat obligatio priorum sponsalium?

Prima sententia negat, et hanc tenent *Bon. p. 2. n. 1. Laym. c. 2. in fine, Wigandt tr. 16. n. 25. Conc. p. 272. n.* 15. (qui huic inclinat) *Escob. n. 241. cum Bec. Fill. Henr.*

Rodr. Vill. Machad. ac Sanch. l. 1. *d.* 48. *n.* 3. *cum Palud. Manuel. Gabr. etc. cum S. Bonav.* qui sic ait : *Jurantem sponsalia, aliudque ineuntem matrimonium amplius non obligari.* Ratio, quia obligatio semel extincta, numquam reviviscit ex *c. Quæris, de consec. dist.* 4.

Secunda sententia verò mihi absolutè probabilior affirmat, et hanc tenent *Pont. l.* 12. *c.* 13. *n.* 4. *Ronc. p.* 138. *qu.* 6. *r.* 1. *Pal. p.* 21. *n.* 4. *cum Conc. Led. Adriano etc. ac Salm. de matr. c.* 2. *p.* 3. *n.* 39. qui, licèt contrariam probabilem vocent, hanc tamen veriorem putant cum *Gonet, Sylvio, Leand. Vega, et aliis.* Ratio, quia nullo jure probatur, quòd sponsalia per matrimonium subsequens omninò irritentur : non jure positivo, quia nullibi hoc habetur ; non naturali, quia obligatio sponsalium durante matrimonio cum illa persona inito, utique pro illo tunc non obstringit, et ideò suspenditur quidem, sed non extinguitur ; prout patet in eo qui post votum religionis matrimonium consummaret, hic enim mortuo conjuge teneretur quidem votum adimplêre. Nec valet dicere cum *Sanch.* quòd hoc procedat quando vinculum superveniens sit diversæ rationis, non verò si vincula sint ejusdem, ut sunt matrimonium, et sponsalia ; nam respondetur, nihil referre quòd obligatio subsequens sit ejusdem vel diversæ rationis, semper ac possit primæ obligationi satisfieri ; tantummodò attendenda est conditio vinculi subsequentis : si illud est perpetuum, utique extinguitur prima obligatio ; si verò est temporale, illa suspenditur donec implêri possit vinculo cessante, prout si quis venderet equum uni, et deinde venderet et traderet illum alteri, casu quo rediret equus in dominium ipsius, certè tenetur eum tradere primo emptori, ut colligitur ex *l.* 15. *Cod. de rei vend.*

876.— « XI. Si sponso *nova superveniat hæreditas*, ita ut » illi sponsa jam sit inæqualis, non habet ideò jus resiliendi ; » quia non est deceptus in conditione sponsæ, in qua nulla » facta est mutatio. Idem est de sponsa, si ipsi hæreditas » nova superveniat. *Sanch. Con. Regin. Dian. p.* 3. *t.* 4. *r.* 286.

Ita cum *Busemb.* sentiunt communissimè *Pal. p.* 28. *n.* 5. *Sanch. l.* 1. *d.* 59. *n.* 7. *Conc. p.* 276. *n.* 23. *Ronc. p.* 139. *q.* 8. *v. Aliqui, et Escob. n.* 306. *cum Gutt.* Sed contradicunt *Hurt. Trull. Leand. et Ochagav. apud eumd. Escob. n.* 304. (qui probabile putat) eò quòd in tali casu jam accedit notabi-

lis rerum mutatio. Juxta autem primam sententiam dicit *Croix n.* 160, quòd si quis contraxerit sponsalia cum una, et postea offeratur ei conjugium cum altera ditiore, non poterit primam relinquere, quia tunc nulla in ea facta est mutatio. Sed si qualitas secundæ sponsæ esset excedenter melior, ego non auderem sponsum omninò damnare, si cum illa contrahere vellet; licèt enim in hoc casu non mutetur status sponsæ, sive sponsalium, tamen (ut communiter dicunt DD.) sponsalia non obligant nisi rebus in eodem statu manentibus: unde sicut non teneretur sponsus illa exequi cum magno suo damno, ita nec tenêri, alicui vidêri posset, cum amissione magni lucri; talis enim amissio gravi damno æquiparatur ex *l. un. c. de sent. quæ pro eo, etc.* juxta *dict. l. 4. n.* 501. Et sic invenio, in vita S. Joannis à Capistrano c. 9. sensisse plures theologos in hujusmodi casu, quamvis ipse S. Joannes contrariæ fuerit sententiæ, à qua reverà abscedere nec unquam ego consulere auderem.

877. — Quæritur pro complemento hujus puncti, an dissensus parentum sit causa solvendi sponsalia? Affirmat *Menochius apud Croix n.* 101. Et sic etiam sentire debent omnes illi qui dicunt, Trident. *sess.* 24. *c.* 1. jam declarasse quòd hujusmodi matrimonia sine consensu parentum celebrata, ab Ecclesia sint prohibita, ita enim dicunt *Petrocor. t. 4. p.* 415. *Ronc. p.* 269. *q.* 3. atque *Fagnan. Gonet, Sayr. et Marchant. apud Episc. Muscettola in sua Dissert. de filiis, etc. p.* 10. *n.* 11., qui proinde ex præfato textu infert dissensum parentum esse verum impedimentum impediens matrimonium. Sed communiter id negant ipse *Croix loc. cit. cum Gab. Sanch. l.* 1. *d.* 14. *n.* 2. *Laym. c.* 1. *n.* 14. *Holzm. p.* 167. *et* 287. *cum communi*, ut testantur *Elbel p.* 568. *n.* 9. etiam cum communi, *Spor. n.* 202. *et Boss. c.* 11. *n.* 106. Ili dicunt, quòd sponsalia filiorum ex hoc solo capite, quòd sint inita sine consensu parentum, nequeant irritari, quia eorum consensus non de necessitate, sed tantùm de honestate à jure canonico requiritur. Excipiunt tamen, nisi magnum scandalum ex tali matrimonio timeatur, eò quòd virtus justitiæ non possit obligare ad actum qui sine peccato implêri nequit; ita *Laym. l. c. v. Enim verò, Nav. c.* 16. *n.* 18. *Holzm. n.* 167. *et* 266. *ac Sanch. l. c. n.* 3. *cum Cord. Gutt. et Lop.* Et hoc addit *Sanch. ib. cum Lop.*, valêre, etiamsi

nulla sit disparitas inter contrahentes. Advertunt tamen ipsi *Sanch. et Holzm.* cautè considerandum esse hoc scandalum; sæpè enim (ut dicunt) minæ. et discordiarum pericula jactantur, quæ postea, teste experientiâ, ubi nuptiæ contractæ sunt, facilè cessant, et animi conciliantur. Sed redeundo ad quæsitum, ego censeo dicendum cum *Ronc. p.* 140. *q.* 9. *r.* 1., qui citat *Laym. et Gutt.* quòd si pater injustè dissentiat à tali matrimonio, filius non possit à sponsalibus recedere, et tam ipse quàm pater peccarent, si vellent ea dissolvere. Secùs verò, si pater justè contradicat, nempe si matrimonium vergeret in dedecus familiæ; tunc enim sponsalia illa non obligant, cùm nemo possit obligari ad exequendam rem injustam. Et idem dicunt *Laym. et Sanch. l. c. cum aliis communiter*, si ex tali matrimonio magna scandala sint oritura inter propinquos. Posse etiam (addit *Ronc. r.* 2.) filium solvere sponsalia, si pater justè minetur exhæredationem, et ego subdo etiam si injustè, quia omnia sponsalia intelliguntur contrahi (ut diximus *n.* 863.) sub hac conditione, si non accedat talis mutatio, unde grave sit contrahere matrimonium. Excipe, nisi hæc exhæredatio jam fuerit prævisa, quia tunc contrahens meritò censetur juri suo cessisse.

878. — « Resp. 2. In supradictis causis, quando manifestæ sunt, non requiritur auctoritas judicis ad dissolvenda » sponsalia, alioqui requiritur. Quòd si sponsus, cognito suo » jure resiliendi, nihilominùs carnaliter cognoverit sponsam, » censetur tacitè suo juri renuntiasse, et sponsalia ratificasse. » *Laym. c.* 1. *n.* 23.

Dub. 1. An ad sponsalia solvenda semper requiratur auctoritas judicis? Resp. Certum est 1. quòd si sponsalia sint publica, et causa publica ac certa, non requiritur auctoritas judicis, et idem dicendum, si sponsalia sint occulta, et causa occulta; ita *Sanch. l.* 1. *d.* 69. *n.* 3. *Pont. l.* 12. *c.* 18. *in fin. Nav. c.* 22. *n.* 28. *Holzm. n.* 277. *et Pal. p.* 31. *n.* 1. *cum Sylv. Val. Gutt. et Reb.* Certum est 2. quòd si causa sit dubia jure, vel facto, omninò requiritur auctoritas judicis. *Sanch. n.* 8. *Holzm. et Palud. cum Gutt. l. c.* Quando autem sponsalia sunt publica, et causa occulta, tunc etiam requiritur auctoritas judicis; sed non sub culpa gravi, nisi inde grave scandalum timeatur. *Pontius c.* 18. *n.* 8. *Holzm. l. c. Pal. n.* 2. *cum Nav. Lop. et Gutt. ac Sanch. n.* 6. *cum Sylv. An. et Vega.*

Si verò causa illa non possit coram judice probari, nec etiam sub levi auctoritas judicis exigitur, ut ait *Sanch. n. 7. cum Palud. et Henr.* Casu autem quo defectus alterius partis jam probari possit, sed sit occultus, debet pars innocens alteram commonere, et minari quòd manifestabit defectum, et si ipsa non acquiescit solutioni sponsalium, licitè poterit defectum ad judicium deferre; ut ajunt *Laym. c. 2. n. 12. Pont. n. 8. Sanch. l. 1. d. 70. n. 2. et Pal. n. 4. Con. et Reb.*

Dubit. 2. quænam probatio requiratur ad solvenda sponsalia? Distinguendum: Si agitur de probando impedimento, sive dirimente sive impediente, tam in foro interno, quàm externo, sufficit unus testis juratus, ex *c. Super eod. de test. et attest.*, etiamsi testis ille sit criminosus, et non citatus, sed à parte productus; et etiamsi clam deponat, et sine manifestatione sui nominis: ita *Sanchez l. 1. d. 71. n. 2. 3. et 4. Holzm. n. 277. Viva q. 2. art. 9. n. 1. Croix n. 215. et 217. Pal. p. 32. n. 3. cum Gutt. et Salm. de matr. n. 2. p. 7. n. 110. cum Aversa, et Coninc.* Et hoc, etiamsi sponsalia fuerint jurata, ut vèriùs tenent *Sanch. n. 8. Salm. ibid. n. 111. cum Cov. Gutt. Trull. Aversa et Gabr. ac Pal. n. 6.* (*contra Palud. et Lop. ib. n. 5.*) quia testis oculatus, et juratus, magis probat quàm fama, quæ certè sufficit ad solvenda sponsalia etiam jurata. *Vide dicenda n. 997. Dub. 2.*

Si verò agitur de probanda alia causa, quæ non sit impedimentum, sed tantùm quæ det alteri jus resiliendi, ut deformitas, fornicatio sponsæ, etc. quoad forum externum requiruntur saltem duo testes fide digni deponentes sub juramento, ut alii dicunt et communiùs, prout *Sanch. n. 7. Pal. n. 8. Laym. c. 2. n. 12. et Salm. ibid. n. 114. cum Con. Gutt. Trull. et Gabr.* Quia (ut ajunt) in *c. Veniens, et c. In omni, de testib.* dicitur duos testes requiri, ubi agitur de præjudicio tertii. Verùm sufficere unum testem fide dignum dicunt *Palud. et Aversa, apud Salm. ibid. n. 115.* (qui cum *Trull.*, horum sententiam probabilem putant), quia durum est compellere virum ad ducendam sponsam, quam ab aliquo fide digno audit, et prudenter jam suspicari potest, fuisse fornicatam. Et revera hæc sententia satis probabilis mihi videtur, loquendo de fornicatione sponsæ, cùm agatur de vinculo perpetuo matrimonii, et ideò ob talem suspicionem viri prudenter judex timere potest infelicem exitum ex hoc conjugio

proventurum. Et huic sententiæ reipsà expressè consentiunt ipsi *Laymann et Pal. ll. cc.* dùm ajunt, quòd, stante probabili timore infelicis exitûs, licitè potest vir à sponsalibus recedere. Quoad forum autem internum, conveniunt DD. cum *Sanch. l. 1. d. 73. n. 2. Pal. n. 8. Croix n. 215. cum Gobat. et Salm. de matr. c. 2. p. 7. n. 108. cum Con. Aversa, et Dic.* sufficere ad solvenda sponsalia unum testem fide dignum, minimè de mendacio suspectum, et testantem de certa scientia; vel etiam opinionem probabilem de causa sufficienti ad solutionem, ut idem *Sanch. lib. 1. d. 69. n. 9. Croix n. 217. et Viva q. 2. a. 9. n. 1.* Hinc subdunt *Viva, et Sanch. cum Lopez ibid.* quòd si vir doctus affirmet causam esse sufficientem, licitè poterit pars innocens resilire.

CAPUT II.

DE MATRIMONIO SECUNDUM SE.

DUBIUM I.

Quid sit, quæ ejus materia, forma, et minister?

879 *Quid sit matrimonium? Et in quo consistat ejus essentia?*
880 *Quæ sit materia sacramenti matrimonii?*
881 *Ob quem finem liceat nubere?*
882 *Distinguuntur tres fines. Dub. 1. An liceat nubere principaliter in remedium concupiscentiæ?*
883 *Dub. 2. An ob fines extrinsecos?*
884 *Quomodo peccent contrahentes in mortali?*
885 *Quæ requirantur ad contrahendum matrimonium per procuratorem?*
886 *Quid, si, qui dedit mandatum sine animo contrahendi, antequam matrimonium contrahatur, mandatum ratificaverit?*
887 *Qualis consensus sufficiat ad contrahendum? Quid, si quis fictè contrahit? An verba sint necessaria ad valorem?*
888 *An sint necessaria de præcepto?*
889 *An sufficiat ad contrahendum donatio annuli, vel traductio sponsæ?*
890 *An sufficiat consensus conditionatus?*
891 *Quid, si conditio sit necessaria, aut turpis, aut contra substantiam matrimonii?*
892 *Quid, si apponatur conditio*, si pater consenserit? *Dub. 1. Quid, si pater taceat?*

893 *Dub. 2. Quid, si pater primò dissentit, et postea consentit?*
894 *Dub. 3. Quid, si tempore conditionis pater erat mortuus?*
895 *An impletâ conditione requiratur novus consensus?*
896 *In quo differat conditio à demonstratione, causa, modo, et die.*
897 *Dissertatio de ministro, et forma matrimonii.*
898 *Solvuntur objectiones.*
899 *Illationes ex nostra sententia.*

879. — « RESPOND. Est sacramentum inter baptizatos, quo » vir et mulier sibi mutuo legitimè corpora sua tradunt ad » perpetuam vitæ societatem, usum prolis suscipiendæ, et » remedium concupiscentiæ. Materia ex qua, et proxima, est » mutuus consensus externis signis expressus, quatenùs habet » rationem traditionis. Forma autem est idem consensus, qua- » tenùs habet rationem acceptationis. *Suar. tr. 3. d. 2. s. 1.* » *a. 1. Sanch. Vasq.* Minister non est sacerdos, sed ipsi con- » trahentes, quia hi ponunt materiam, et formam. Porrò » matrimonium dicitur ratum, quando contractus est factus, » etsi non sit secuta copùla carnalis; consummatum verò dici- » tur, quando ea secuta est.

Matrimonium dicitur à *matris munere*, ut ait *D. Thom.* sive *ut mater fiat*, ut *D. August.* Ante Christi adventum matrimonium tantùm habebat vim contractûs, sed à Christo fuit postea evectum ad rationem sacramenti. De fide autem est matrimonium esse sacramentum, ut definivit Tridentinum *sess. 24. c. 1.* ex illo Apostoli (*Ad Eph. 5.*) : *Sacramentum hoc magnum est; ego autem dico in Christo, et Ecclesia.* Unde matrimonium, ut sacramentum, significat conjunctionem spiritualem inter Christum, et Ecclesiam.

In matrimonio, ut habente rationem tam contractûs, quàm sacramenti, tria considerantur, nempe ratio contractûs, vinculum perpetuum animorum cum obligatione reddendi debitum, et copula carnalis. Hoc verò tertium, licèt alia duo ad ipsum ordinem dicunt, tamen non est essentialis pars matrimonii, nam sine copula matrimonium benè consistere potest. Essentia igitur matrimonii in ratione sacramenti consistit in contractu inito per mutuum consensum, quia sacramentum, cùm contractus perficitur, tùm gratiam producit. In ratione verò matrimonii propriè dicti, ejus essentia consistit in vinculo conjugali, quod nunquam per se solvi potest.

880. — Quæritur, quæ sit materia, et forma, et qui minister sacramenti matrimonii? Communis est sententia, ministros hujus sacramenti esse ipsos contrahentes, et formam ipsorum verba consensum exprimentia, ut probabimus in brevi dissertatione, quam afferemus in fine hujus Dubii ex *n.* 897. Quod verò ad materiam, magis DD. discrepant, sex sententias enumerat *Sanch. de matr. l.* 2. *d.* 5. septem *Pont. eod. tit. l.* 1. *c.* 7. Duæ tamen sunt plùs receptæ.

Prima sententia, quam tenent *Busemb. ut supra*, *et Sanch. l. c. n.* 6. *Salm. tr.* 9. *c.* 3. *p.* 3. *dub.* 2. *n.* 63. *Ronc. p.* 143. *q.* 4. *r.* 1. *et alii plurimi apud ipsos*, dicit: verba sponsorum, quatenùs exprimunt traditionem corporum, sunt materia; quatenùs verò exprimunt acceptationem, sunt forma.

Secunda sententia autem, cui magis adhæreo, et quam tradunt *S. Anton.* 3. *p. tit.* 1. *c.* 2. §. *Ante. Petroc. t.* 4. *p.* 505. *q.* 2. *Frassen. t.* 12. *p.* 159. *concl.* 1. *Abelly p.* 200. *q.* 1. *Holzm. t.* 2. *p.* 521. *n.* 516. *Laym. de matr. c.* 2. *n.* 3. *cum Palud. et P. Soto*, *ac Pont. lib.* 1. *c.* 7. *cum S. Bonav. Gerson. Vasq. Adrian. Comit. et aliis*, dicit materiam remotam hujus sacramenti esse corpora contrahentium mutuò tradenda, sive jus mutuum in corpus alterius; materiam proximam esse ipsam traditionem juris in corpora, factam per verba seu signa consensum exprimentia; formam verò esse mutuam acceptationem verbis aut signis expressam. De forma infrà loquemur, ut diximus suprà. Quòd autem materia remota sint corpora contrahentium, et proxima sit ipsa mutua corporum traditio, sic probatur. Hoc sacramentum juxta communem sententiam habet rationem contractûs: sicut igitur in aliis contractibus res sunt materia remota, consensus expressus per verba est forma, et tradítio rei est materia proxima contractûs, nempe applicatio formæ ad materiam remotam; ita in matrimonio, corpora (sive jus in corpora) sunt materia remota: consensus expressus per verba, est forma: ipsa autem traditio juris in corpora, est materia proxima, quæ fit per applicationem formæ ad materiam remotam, nempe ad jus quod transfertur. Contractus autem matrimonii ad sacramenti rationem elevatus id habet speciale, quòd ad hoc, ut transferatur dominium juris in corpora contrahentium, non requiritur realis traditio rei, ut exigitur in aliis contractibus, sed sufficit sola voluntas externè expressa, ut docent

S. Ambrosius de Instit. virg. c. 6. ubi : *Non defloratio virginitatis facit conjugium, sed passio conjugalis.* Et *S. Joannes Chrysost. Hom. 32. in Matthæum : Matrimonium non facit coïtus, sed voluntas.*

Unde resolves :

881. — « 1. Validè, et licitè contrahi potest cum pacto continentiæ, sine intentione prolis, et remedii concupiscentiæ. » Ratio est, quia non pugnat cum essentia matrimonii. Et » patet exemplo beatæ Virginis et sancti Josephi.

« 2. Non videtur licitum, contrahere tantùm propter voluptatem carnis, vel vanitatem : quia finis debet esse saltem » honestus. *Nav. c. 22. n. 79. Sanch. l. 2. d. 29. q. 5.*

« 3. Licitè contrahitur in remedium concupiscentiæ, nihil » aliud intendendo, modò proles positivè non impediatur : » hoc enim sub mortali non licet. *Con. d. 25. d. 2. num. 16.* » *Pont. l. 1. c. 21. Hurt. Perez d. 18. s. 7. n. 6. ex 1. Cor. 7.* » Hinc etiam conjuges possunt abstinêre ab usu conjugii, et » optare, ne plures accipiant liberos, quàm possint alere, » dummodò, ut dixi, positivè non impediant, nec abortum procurent. *Perez l. c. Bon. q. 4. p. 1. n. 12. Nav. c. 16.* etc.

« 4. Licitè etiam contrahitur ob fines honestos extrinsecos, » fini intrinseco sacramenti (qui est mutua animorum con- » junctio et conjugum sanctificatio), non contrarios, v. g. » ad pacem inter regna, vel illustres familias componendam, » vel splendorem familiæ conservandum. Ita contra *Sanch.* » *et Sylv.* docent *Præp. Pont. Gasp. Hurt. Dian. p. 3. t. 4.* » *r. 219. Vide Per. dist. 18. s. 6. n. 7.* ubi cum *Dian. l. c.* » etiam permittit, ob divitias et nobilitatem.

« 5. Validè, sed illicitè, contrahitur cum intentione negandi » debitum, vitandi prolem, vel etiam non educandi, mœ- » chandi, etc., nisi tamen talis intentio in pactum deduca- « tur, id est, nisi adjiciatur tanquam conditio obligans ad » aliquid contrarium essentiæ matrimonii. Unde invalidè con- » trahit, qui vinculum matrimonii vult tantùm durare per » annum, vel reservat sibi potestatem adulterandi, vel non » reddendi debitum debitè exigenti. *Vide Perez s. 6. etc. ll. cc.*

882. — Tres fines in matrimonio considerari possunt, fines

intrinseci essentiales, intrinseci accidentales, et fines accidentales extrinseci. Fines *intrinseci essentiales* sunt duo, traditio mutua cum obligatione reddendi debitum, et vinculum indissolubile. Fines *intrinseci accidentales* pariter sunt duo, procreatio prolis, et remedium concupiscentiæ. Fines autem *accidentales extrinseci* plurimi esse possunt, ut pax conciliandæ, voluptas captanda, etc. His positis, certum est 1. quòd si quis contraheret, positivè excludendo fines intrinsecos substantiales matrimonii, nempe animo non reddendi debitum, vel contrahendi ad tempus, non solùm peccaret, sed nullum iniret matrimonium; ita communiter omnes cum *D. Th. in 4. d. 31. q. 1. a. 3.* Certum est 2. quòd si quis excluderet duos fines intrinsecos accidentales, non solùm validè, sed etiam licitè posset quandoque contrahere, prout si esset senex, et nuberet sine spe procreandi prolem, nec intenderet remedium concupiscentiæ; sufficit enim, ut salventur fines substantiales ut suprà; et sic contraxerunt B. Virgo cum S. Joseph, qui utique non intenderunt procreationem prolis, nec remedium concupiscentiæ, et tamen validum quidem et licitum conjugium inierunt, ex *Matth. c. 1.* ubi: *Noli timêre accipere Mariam conjugem tuam.*

Dubitatur 1. An venialiter peccet, qui nubit principaliter ob remedium concupiscentiæ?

Prima sententia affirmat et hanc tenet *S. Thom. Suppl. q. 49. a. 5. ad 2.* quem sequuntur *Nav. c. 22. n. 9. Natal. Alex. a. 3. reg. 3. Conc. t. 10. de matr. p. 393. n. 5. Bossius c. 10. n. 265. cum Sylv. Henr. et Led. ac Sanch. l. 1. d. 29. n. 26.* Id probant ex auctoritate plurimorum SS. Patrum. Item probant ratione, quia, licèt remedium concupiscentiæ sit etiam finis honestus matrimonii, finis tamen primarius est procreatio prolis; unde contra rationis ordinem est, ut finis secundarius præ primario eligatur.

Secunda sententia verò non minùs communis, nec minùs probabilis, negat ullo modo peccare, modò contrahens non excludat finem procreandæ prolis; ita tenent *Pal. p. 10. n. 3. Bonc. p. 144. q. 2. r. 2. Croix l. 6. p. 3. n. 256. Holz. n. 180. Boss. t. 2. c. 7. n. 45. Salm. de matr. c. 3. p. 3. n. 28. cum Con. et Dic. Pont. l. 1. c. 21. n. 4. cum P. Soto, Gabr. Almain. Cov. etc.*; item *Cajet. Major, Durand. Rich. Palac. Sa, Med. Philiarch. Angles, Perez, Ugolin. etc. ap. Sanch.*

l. 9. d. 9. n. 3. Et id quod dicunt de sponsis, idem asserunt de conjugibus, qui copulam habent principaliter ad concupiscentiam sedandam. Ratio hujus sententiæ est, quia matrimonium est à Deo institutum non solùm ad prolem procreandam, sed etiam in remedium concupiscentiæ, ut probatur ex Apost. 1. *Cor.* 7. 2. ubi : *Propter fornicationem unusquisque suam uxorem habeat, et unaquæque suum virum habeat* Huic tamen textui respondet *S. Th. l. cit.* sic dicens : *Si aliquis per actum matrimonii intendat vitare fornicationem in conjuge, non est aliquod peccatum, quia hæc est quædam redditio debiti....; sed si intendat vitare fornicationem in se, sic est ibi aliqua infirmitas; et secundùm hoc est peccatum veniale; nec ad hoc est matrimonium institutum nisi secundùm indulgentiam, quæ est de peccatis venialibus.* Sed veniâ tanti Doctoris (cujus sententiis universè obsequi in cæteris ego studui) magis propria videtur interpretatio *S. Joannis Chrysostomi*, cujus verba mox infrà afferam, et quem sunt secuti *Estius*, *Salmeron*, *et Cornelius*, nempe quòd illud *propter fornicationem*, non intelligatur de vitanda fornicatione conjugis, sed propria : idque videtur patêre ex contextu ejusdem Apostoli in dicto c. 7. ubi dicitur : *Bonum est hominem mulierem non tangere : propter fornicationem autem unusquisque suam uxorem habeat, et unaquæque suum virum habeat.* En quomodo Apostolus viris consilium præbet, ut abstineant à tactu mulierum ; si verò ipsi in periculo sint incontinentiæ, ne incidant in fornicationem, remedium non solùm permittit, sed suadet, dicendo *unusquisque suam uxorem habeat.* Et quamvis addat : *Hoc autem dico secundùm indulgentiam, non secundùm imperium :* id tamen profert pro iis qui non sunt incontinentes, quibus tantùm permittit nubere, sed suadet à nuptiis abstinêre, dùm ait : *Dico autem non nuptis et viduis; bonum est illis si sic permaneant, sicut et ego.* Neque hìc *indulgentia* importat permissionem culpæ venialis, veriùs enim (ut ait *Pontius cum Estio, Salmerone, et Cornelio*) indulgêre non est veniam dare ad leviter peccandum, sed permittere ut licitum. Cùm autem D. Paulus sermonem revocat ad eos qui sunt in periculo incontinentiæ, non solùm permittit, sed etiam ipsos ad nubendum absolutè hortatur, dicens (*vers.* 9.) : *Quòd si non se continent, nubant ; melius est enim nubere, quàm uri.* Tò *nubant* veriùs

hortationem, quàm permissionem, importat. Id benè confirmatur ab eo quod dicit Apostolus eodem loco (1. *Cor. c.* 7. ℣. 5.) ubi loquens de conjugibus scribit : *Nolite fraudare invicem; nisi fortè ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi; et iterùm revertimini in idipsum, ne tentet vos satanas propter incontinentiam vestram.* Si licet ergò conjugibus debitum petere, tantùm ad vitandam incontinentiam, licebit etiam ob eumdem finem matrimonium inire. Hinc *S. Joannes Chrysostomus* explicans textum Apostoli, inquit unam ex causis, cur Deus instituerit matrimonium, esse, ut vitetur incontinentia; en ejus verba : *Quæ igitur fuit causa conjugii? Et cur illud datum est divinitùs? Audi Paulum dicentem :* Ad vitandas scortationes quisque suam uxorem habet, etc. *Ut scortationem vitemus, ut moderemus concupiscentiam, contenti uxore propriâ, hoc nobis affert conjugium, hic ejus fructus, hoc inde lucrum est, in hoc quærendæ nuptiæ, ut ad vitam pudicè degendam nos adjuvent.* Ita S. Doctor *Hom.* 9. *t.* 6. *col.* 19. Ad auctoritates SS. Patrum quæ opponuntur, respondet *Auctor Petrocorens. t.* 1. *p.* 442. *v. Sed quia*, quòd ideò Patres conjuges damnent, quia eos libidinis impetum sequi supponunt. Ad rationem autem contrariæ sententiæ; nempe quòd sit deordinatio eligere finem secundarium præ primario; respondetur, quòd deordinatio quidem esset, si ordinaretur finis primarius ad secundarium, sed non si ex duobus finibus licitis secundarius præ primario eligatur. Hujusmodi tamen fines intrinseci accidentales vel procreandæ prolis, vel vitandæ incontinentiæ, ut honesti sint, oportet ut referantur ad Deum, si non actualiter, saltem virtualiter, et habitualiter, ut communiter tradunt *Sanch. l.* 8. *d.* 9. *n.* 3. *Pont. l.* 10. *c.* 8. *num.* 2. *et Boss. t.* 2. *c.* 7. *num.* 17. *cum Reg. Vill. Filt.* etc.

883. — Dubit. 2. An sit licitum contrahere matrimonium principaliter ob fines accidentales extrinsecos, nempe ob voluptatem captandam, pacem familiarum conciliandam, et similia?

Prima sententia affirmat, et hanc tenent *Pont. l.* 1. *c.* 21. *n.* 13. *Pal. p.* 10. *n.* 3. *et Salm. de matr. c.* 3. *p.* 3. *n.* 30. *cum Cajet. Con. et Gabr.*, ac probabilem putat *Sporer n.* 298. *cum Tamb.*, modò non excludatur finis debitus intrinsecus ut suprà. Ratio, quia semper ac finis debitus retinetur, non

est illicitum nuptias ad fines indifferentes ordinare ; tunc enim finis (v. g. voluptatis) non est principalis , sed tantùm impellens ad contrahendum matrimonium , quo jam cohonestatur voluptas.

Secunda sententia negat , et hanc tenent *D. Th. in 4. d. 31. q. 2. art. 3. Sporer n. 297. Tamb. tr. 4. c. 2. §. 3. n. 11. Ronc. p. 144. q. 2. r. 2. in fine , et Sanch. l. 6. d. 11. n. 4.* , citans *S. August.* et *S. Anselm.* Ratio , quia non potest esse immune ab aliqua deordinatione , velle ordinare rem sacram ad profanam , et matrimonium contrahere ob fines alienos ab illis per quos nuptiæ sunt licitæ. Ego puto distinguendum : si finis sit per se honestus , nimirùm pax populi , amor inter consanguineos , honoris familiæ conservatio , sanitatis tuendæ , et similia , tunc puto dicendum cum *Busemb. ut suprà n. 4. Pont. l. c. Con. d. 25. dub. 1. n. 14. et Pal. d. n. 5.* (qui id habent ut certum , contra *Sanch.*) licitè matrimonium contrahi , quia hæc non est deordinatio , ut mox suprà diximus , eligere aliquem ex finibus secundariis honestis præ fine primario , modò iste non exclu datur. Secùs verò , si finis non sit honestus , nempe si sit voluptatis , vel cupiditatis divitiarum , aut vani honoris , ut tenent *Busemb. n. 2. cum Nav. et Sanch. et Vasq. q. 3. art. 2. n. 4. cum communi.*

884. — « 6. Contrahentes , ut non peccent , debent esse in » gratia , etiam tunc , quando per procuratorem contrahunt : » quia verum sacramentum suscipiunt , licèt dormiant. Secùs » est de procuratore , per quem contrahunt , utì et de sacer- » dote copulante; quia nec suscipit , nec administrat sacramen- » tum , sed tantùm ut testis assistit. *Card. de Lug. de sacr.* » *dub. 8. s. 9. n. 155.* » (*Ita Salm. de matr. c. 3. p. 1. n. 10. et p. 3. dub. 4. n. 89. et 92. cum Sanch. et communi. Peccaret autem mandans , si tunc esset in mortali , eodem modo ac si per se contraheret. Ronc. p. 143. q. 6. et Bon. p. 5. num. 12. cum Reb. Con. Gutt. etc. Et peccaret quidem duplici peccato sacrilegii : primò quia indignè susciperet sacramentum : secundò , quia indignè ministraret , ut dicemus n. 897. et seq. Sed hoc ultimum probabiliter non est mortale juxta dicta de Sacr. in gen. num. 32. cùm sponsi non sint ministri ad tale sacramentum consecrati.*)

885. — Notandum hìc , quòd , ut procurator contrahat

matrimonium nomine alterius, plura requiruntur; scil. I. Speciale mandatum; ad quod autem non requiritur scriptura, sed sufficit si detur oretenùs, ut dicunt *Sanch. l. 2. d. 11. num. 5. et 14. Salm. de matr. c. 3. p. 4. n. 97. in fin. et Pal. part. 9. n. 2. cum Gutt. et Perez.* Nec requiritur diversitas sexûs, unde benè hoc officium gerere possunt duo mares, vel duæ fœminæ, ut *Sanch. n. 15. et Pal. ibid. cum Guttier.* II. Ut mandatum sit de contrahendo cum determinata persona; *vide Salm. l. c.* III. Ut procurator per se contrahat, non potest enim ipse alium delegare, nisi habeat expressàm et specialem à mandante licentiam. Et hæc tria habentur expressè in *c. final. de procurat. in* 6. IV. Ut mandatum non sit revocatum (nec etiam mentaliter) à mandante, antequam matrimonium celebretur. *Sanch. n. 6. Pal. n. 2. et Salm. ibid. n. 98. cum Pont. et Bon.* Et hoc currit, etiamsi revocatio fiat tacitè, nempe si quis mandatum dederit contrahendi cum una, et postea celebret sponsalia cum alia. *Sanch. n. 10. et Pal. d. n. 2. cum Cov. Con. et Gutt.* V. Ut procurator ostendat mandatum parocho et testibus, et coram eis contrahat matrimonium, juxta formam Tridentini. Non requiritur autem, ut coram eisdem tradatur mandatum procuratoris ex parte mandantis. *Sanch. n. 23. et Salm. ibid. n. 102. cum Pontio, Bon. etc.* VI. Ut procurator limites mandati non excedat. In hoc tamen advertendum, quòd si conditio sit requisita à mandante, scilicet ut contrahatur cum tali dote, tali tempore, etc., si non servatur conditio, matrimonium erit nullum. *Sanch. n. 17. Ronc. p. 143. q. 6. et Con. d. 24. dub. 9. n. 67.* Si verò conditio sit requisita à jure, nempe ut contrahatur præmissis denuntiationibus, obtentâ licentiâ Episcopi etc., tunc validum erit matrimonium sine ipsis initum, ut communiter dicunt *Bon. p. 5. n. 8. Sanch. n. 18. Nav. c. 27. n. 78. et Salm. ibid. n. 101. cum Pal. Trull. Reg. Diana, etc.* Quia matrimonium sine illis per se est validum, quamvis illicitum: ergò sic etiam, cùm celebratur per procuratorem; talis enim forma apponitur ad ritè faciendum actum, sed non ut conditio, sine qua mandatum sit invalidum.

886. — Quæritur hìc, an, si quis dederit mandatum sine animo contrahendi, sed ante celebrationem matrimonii mandatum ratificavit, tunc validè matrimonium contrahatur? Negant *Pal. p. 9. n. 2. et Coninck. d. 27. dub. 7. n. 72,*

quia mandatum illud, deficiente animo contrahendi, fuit nullum, et ideò non potuit solo consensu reconvalidari, sed oportet ut denuò consensu expresso constituatur. Sed affirmant *Sanch. l. 2. d. 11. num. 13. Bonac. part. 5. n. 6. Ronc. p. 143. q. 6. et Salm. de matr. c. 3. p. 4. n. 104. cum Trull.* Ratio, quia procurator ideò validè contrahit, in quantum suis verbis significat voluntatem non jam præteritam, sed præsentem mandantis; sufficit igitur, ut tempore quo contrahit, adsit voluntas mandantis, ut valeat actus. Hæc videtur probabilior, sed primam non censeo improbabilem. In talibus autem nuptiis parochus interrogare debet procuratorem: *Vis in uxorem Luciam: nomine NN.?* Et fœminam: *Vis in maritum Franciscum, mediante præsente suo procuratore? Vide Salm. ibid. n. 107.* Matrimonium autem per epistolam contrahitur, quando unus, v. gr. sponsus scribit ad sponsam, se illi tradere in maritum, et ex tunc eam acceptare in uxorem; et sponsa idem rescribit viro, et uterque postea epistolas legit coram parocho, et testibus. Sed quando vir scribit fœminæ, se illi in virum tradere, et acceptare illius consensum ex tunc quo illa præstiterit, tunc, licèt fœmina non rescribat, sufficit ut matrimonium contrahatur, si fœmina coram parocho et testibus litteras aperiat, et consensum præstet; ita *Sanch. l. 2. d. 12. n. 3. Salm. ibid. n. 108. cum Diana, et Vill. ac. Pal. p. 9. n. 11. cum Nav. Mol. Con. Henr. et Gutt.*

« 7. Conjux habet potestatem in alterius corpus, sed non » ad exercendam libidinem generationi adversantem.

887. — « 8. Requiritur consensus de præsenti, verbo, » scripto, aut nutibus expressus. Sufficit tamen I. exprimere » per alium, ut si parentes pro filiis contrahant, his tacen- » tibus. *Vide Dian. p. 3. t. 4. r. 272.* » (*Id quod dictum est de sponsalibus filiorum, quæ, ipsis tacentibus, à parentibus contrahuntur* (*vide n. 858.*) *idem dicitur de ipsorum matrimonio tali modo inito. Vide Salm. de matr. c. 6. p. 4. n. 61 cum D. Thom. Sanch. Bonac. Con. etc.*) « Sufficit etiam 2. » si alterius consensui præcedenti, et non revocato, alterius » accedat. Unde si quis coram parocho non verè consenserit, » satisfacit consentiendo postea. *Vide Dian. l. c. r. 292.* » (*Vir autem fictè matrimonium contrahens tenetur ducere, ut docent Lugo de just. d. 12. n. 48. et Croix l. 6. part. 3.*

n. 258. *cum Sanch. lib.* 1. *dub.* 11. *etiamsi adsit disparitas, quæ* (*ut ait Lugo*) *rarò excusat. Excipitur tantùm* 1. *Si fraus mulieris intercesserit, ut declaravit S. C. Vide P. Zach. ap. Croix l. c. Excipitur* 2. *Si nullum damnum sit puellæ obventurum, ut ajunt Sanch. l. c. n.* 5. *et Croix dicto n.* 258. *cum Palao, et Krimer.*)

Certum est apud omnes (exceptis paucis quos refert *Bossius c.* 3. *n.* 41.), ad contrahendum validè matrimonium verba non esse necessaria, ut docent *D. Th. in* 4. *d.* 27. *qu.* 1. *art.* 2. *qu.* 2. *ad* 2. *et* 3. *Bellarm. de matr. c.* 8. *Sanch. lib.* 2. *d.* 31. *num.* 5. *Ronc. p.* 144. *qu.* 1. *et Bossius num.* 44. *cum Panorm. Nav. Cov. et alii passim.* Probatur ex *c.* 25. *de Sponsal.* ubi muti et surdi validè quidem nubunt; et ex *c. un.* §. *Fin. de despons. impub. in* 6. ubi dicitur ad matrimonium filiæ sufficere consensum parentum, si ipsa taceat; item ex *c. Is qui fidem de sponsal.* ubi olim sponsalia per copulam in matrimonium transibant. Ex quibus canonibus infertur, verba non esse necessaria, cùm ibi sufficiat ad contrahendum consensus signis tantùm expressus, et etiam præsumptus. Clariùs id probatur ex *c. Tuæ fraternitati* 25. *de spons.* ubi ad quæsitum : *Utrùm ex solis verbis matrimonium contrahatur? Innocentius* III. sic respondit : *Matrimonium in veritate contrahitur per legitimum viri et mulieris consensum, sed necessaria sunt, quantum ad Ecclesiam, verba consensum exprimentia de præsenti; nam surdi et muti possint contrahere matrimonium per consensum sine verbis.*

888. — An autem verba sint *necessaria* de præcepto? Alii affirmant, ut *Aversa, Cornejo, et Rodrig. apud Salm. de matr. c.* 6. *p.* 3. *n.* 52. Et probant ex verbis mox suprà relatis (in *cit. c. Tuæ fraternitati*) : Sunt *necessaria, quantum ad Ecclesiam, verba, etc.* Et ideò sentiunt peccare graviter sponsos, qui signis tantùm consensum exprimunt, cùm possint verbis. Alii autem negant verba esse de præcepto : ita *Pontius l.* 2. *c.* 7. *n.* 14. *Pal. p.* 7. *n.* 7. *Viva qu.* 4. *art.* 2. *n.* 1. *et Diana, p.* 3. *tr.* 4. *r.* 248. Quia (ut ajunt) nullibi patet tale adesse præceptum. Respondent ad præfatum textum, Pontificem ibi minimè intendisse excludere alia signa consensum exprimentia, et dixisse necessaria esse verba *quantum ad Ecclesiam*, non quoad substantiam actûs, sed quoad faciliorem conjugii probationem. Et sic sentit etiam

Glossa *ibid. v. Verba*, dicens : *Non contrahitur sine verbis, vel per aliquod aliud, per quod intelliguntur consentire.* Ac ideò ait *Pontius*, Tridentinum *sess. 24. c. 1.* nihil aliud requirere, nisi quòd *parochus, viro et muliere interrogatis, et eorum mutuo consensu intellecto, dicat : Ego vos conjungo, etc.* Alii verò probabiliùs dicunt verba requiri, sed tantùm sub culpa veniali, ita *Sanch. l. 2. d. 31. n. 10. Ronc. p. 144. q. 1. r. 2. et Boss. c. 3. n. 48. cum Con. Fill. et Henr.*, quia aliàs ageretur contra consuetudinem Ecclesiæ. Sed à tali culpa benè excusaret verecundia, aut alia rationabilis causa.

889. — Certum est, quòd donatio annuli, vel traductio sponsæ in domum sponsi de se non sint signa sufficientia ad contrahendum matrimonium, nisi hæc ex consuetudine loci habeant consensum significare ; ita communiter *Sanch. l. 1. d. 22. n. 1. et 3. Pon. l. 2. c. 1. n. 3. et Salm. ibid. p. 4. n. 60. et alii passim.* Sufficiens verò est signum si viro exprimenti consensum fœmina manum porrigat, ut communiter AA. citati. An autem sufficiat, si manum non retrahat à viro manum porrigente ? Pariter affirmant *Pont. n. 8. et Viva qu. 4. ar. 2. num. 1.* Sed veriùs huic contradicit *Sanch. l. c. n. 6. ex c. 1. de Spons. duor.* ubi sic dicitur : *Fides autem consensus est, quando, etsi non stringit manum, corde tamen et ore consentit ducere.* Unde non sufficit ad contrahendum, quòd alter manum non retrahat, quando fides datur, sed insuper requiritur ut ille ore consensum exprimat, ita etiam Glossa *v. Stringit.*

890. — « Quær., an sufficiat consensus conditionatus ?

« Respondetur 1. Sufficit conditionatus sub conditione de » præterito, vel præsenti, stante conditione : quia tunc » contractus non suspenditur. » (*Et hoc currit etiamsi conditio esset turpis, scilicet : Te volo, si fornicata fueris ; si odio habeas inimicum meum. Tunc enim non verificatâ conditione matrimonium est nullum, quia omninò ibi deest consensus.*)

« Resp. 2. Sufficit sub conditione necessaria de futuro, » dummodò contrahentes non intendant suspendere tantisper » consensum, v. g. *duco te, si cras sol oriatur.* Item sub » conditione de futuro impossibili, v. g. *si cœlum tetigeris*, » vel de futuro turpi, modò non repugnet substantiæ ma- » trimonii, et consensus sit absolutus, v. g. *si patrem occideris.*

» Ratio est, quia tales conditiones habentur pro non adjectis. » *Sanch. l.* 5. *dub.* 15. *Moll. Fill. Less. l.* 2. *c.* 18. *dub.* 15. » *Laym. Bonac.*

« Resp. 5. Non sufficit sub conditione de futuro, quæ sit » contra substantiam obligationis matrimonialis, v. g. si » prolis generationem impedire velis maleficio, vel victum » comparare adulterio. Patet ex *c. fin. de cond. Vide Sanch.* » *l.* 5. *d.* 10. *Con. d.* 29. *dub.* 3. *Fill. etc.*

891. — Si igitur conditio de futuro est necessaria, nempe *si pater tuus morietur; si cras sol occidet*, etc. de se non suspendit matrimonium, ut communiter dicunt *S. Th. in* 4. *d.* 29. *qu.* 2. *ar.* 3. *q.* 3. *Ronc. p.* 145. *q.* 4. *r.* 1. *Holzm. n.* 341. *et Salm. de matr. c.* 7. *p.* 2. *n.* 9. *et* 10. *cum aliis.* Dicitur *de se*, nam si contrahens sic dicens intendat velle expectare tempus talis conditionis, tunc matrimonium suspenditur usque ad illius eventum. *Ronc. et Holzm. l. c. et Salm. de matr. c.* 7. *p.* 2. *n.* 12. *et Conc. p.* 207. *n.* 30. Si verò conditio esset turpis, tunc distinguendum : Si illa sit contra substantiam matrimonii, nempe contra bonum sacramenti, fidei, vel prolis, tunc utique nullum reddit matrimonium. Secùs verò si conditio esset alio modo turpis (vel si esset impossibilis); hæc enim, licèt in aliis contractibus nullum contractum redderet, saltem ante impletionem ipsius, ut dicunt *Holzm. num.* 344. *et Viva q.* 4. *ar.* 6. *n.* 5. *ex Institut.* §. 11. *de Inu. stipul.* tamen in matrimonio habetur pro non adjecta; ita expressum est in *c. finali de condit. appos. etc.* ubi : *Si conditiones contra substantiam conjugii inserantur, putà si alter dicat alteri :* Contraho tecum, si generationem prolis evites : vel donec inveniam aliam honore vel facultatibus digniorem; aut si pro quæstu adulterandam te tradas; *matrimonialis contractus, quantumcumque sit favorabilis, caret effectu. Licèt aliæ conditiones appositæ in matrimonio, si turpes aut impossibiles fuerint, debeant propter ejus favorem pro non adjectis haberi.* Ratio est, quia, quando conditio est turpis, vel impossibilis, tunc præsumit Ecclesia adesse absolutum consensum contrahentium. Unde benè advertunt *Pont. l.* 3. *c.* 4. *n.* 9. *Boss. c.* 10. *n.* 125. *Salm. ibid. p.* 1. *n.* 2. *et Viva q.* 4. *art.* 6. *n.* 5., quòd si partes nollent verè contrahere, nisi verificatis his conditionibus, tunc matrimonium esset quidem invalidum. In dubio

tamen præsumendum est illas appositas esse joco, et non animo suspendendi consensum, ut ajunt *Sanchez lib. 5. d. 3. n. 15. Pont. d. n. 9. Ronc. p. 145. q. 5. r. 2. Holzm. et Viva l. c.* ex *c. fin. de Sent. etc.* ubi in dubio semper judicandum pro valore matrimonii.

892. — Quær. autem hìc, quid dicendum, cùm matrimonium celebratur sub conditione, si *pater meus consenserit?* Resp. si conditio sit de præsenti, vel præterito, stante consensu patris, jam valet matrimonium, etiamsi contrahentes illum ignorent. Quando verò conditio est de futuro, tunc omninò suspenditur matrimonium usque ad eventum conditionis; hæc certa sunt apud omnes. *Vide Sanch. lib. 5. d. 7. n. 5. et Pont. lib. 3. c. 13. num. 25.* Sed

Dubit. 1. Quid dicendum, si pater taceat? Respondetur, tunc pensandæ sunt circumstantiæ; nam si conjectura sit talis quòd pater taceat quia dissentit, putà si pater taceat ne fortè domino, vel amico displiceat; tunc taciturnitas habenda est pro dissensu, secùs si conjectura sit, quòd ideò taceat quia sibi placet; ita *Sanch. l. c. n. 11. et Conc. p. 210. n. 54.* In dubio autem de consensu vel dissensu patris, standum est intentioni contrahentium, an ipsi contenti fuerint, vel ne, quòd pater positivè non contradicat, ut ait *Bonac. q. 2. p. 10. n. 20.* Sed quid si dubium sit de hàc intentione nubentium? *Angel. Led. et Dicast. ap. Salm. de matr. c. 7. p. 5. n. 58.* dicunt tunc requiri positivum consensum patris et meritò id probabile *Salm.* putant, quia conditio debet implèri in specifica forma, ex *l. Qui hæredi. §. 1. et l. Mævius, ff. de condit. et demonst.* At communiùs, et etiam probabiliter ajunt *Ronc. p. 147. q. 7. r. 1. Bon. l. c. Viva q. 4. ar. 6. n. 7. cum communi,* ut asserit, *Spor. n. 526. Sanch. l. 5. d. 7. n. 12. cum Adr. Prap. Nav. Lop. etc. ac Salm. ibid. n. 59. cum Henr. Sylvest. Cornejo, Leand. etc.* hujusmodi taciturnitatem habendam pro consensu, quia talis conditio, *si pater consentiet*, juxta communem sensum intelligitur, si positivè non dissentiet. Idque tantò magis locum habebit, si pater moriatur antequam dissentiat, ut rectè inquit *Viva loc. c. contra Pont. l. 4. c. 17. n. 15.* Benè autem advertit *Ronc. l. c. Reg. in prax. 2.* quòd parochi sine urgentissima causa nunquam admittere debent hæc matrimonia conditionalia, propter plura

inconvenientia et difficultates, quæ deinde occurrere possunt contra ipsorum validitatem.

893. — Dubit. 2. Quid si pater certior factus primò dissentit, et postea consentit, an tunc censeatur impleta conditio? Negant *Sanch. l.* 5. *d.* 7. *n.* 10. *Pont. l.* 4. *c.* 17. *n.* 15. *Ronc. p.* 146. *q.* 7. *r.* 1. *et Salm. ibid. n.* 57. *cum Soto*, *Con. Per. Dic. etc.*, quia, posito dissensu patris, jam deficit conditio apposita pro matrimonio, et ideò possunt contrahentes ab eo recedere, etiamsi pater postea consentiat : obligatio enim semel extincta ampliùs non reviviscit. Oppositum verò tenent *Sylvest. Lopez*, *Tab. apud Sanchez num.* 9, quia (ut ajunt) tunc contrahentes adhuc perseverant in eodem proposito et animo se obligandi. Hæc ratio, per se loquendo, mihi non probatur; sed valde probabilis videtur hæc secunda sententia, si pater post breve intervallum consenserit, ut dicunt *Palaus p.* 11. §. 2. *num.* 7. *Navarr. c.* 22. *n.* 61. *et Viva q.* 4. *art.* 6. *n.* 7. *cum Hurt. et Con.* Ex communi enim intelligentia verba talis conditionis morali modo accipiuntur, id est si pater acquiescat intra aliquod breve tempus juxta arbitrium prudentium. Sicut è converso matrimonium probabiliùs dicendum est invalidum, si pater post consensum mox dissentit : ut *Viva l. c. et Conc. p.* 210. *n.* 34. Et huic sententiæ adhæret *Croix l.* 6. *p.* 3. *n.* 86, rectè dicens quòd tùm sponsalia dissolvantur, cùm pater ita firmiter dissentit, ut nulla sit spes fore, ut intra breve tempus consentiat.

894. — Dubit. 3. Quid si tempore conditionis positæ de consensu patris, pater erat jam vitâ functus? Respondetur : Si contrahentes jam conscii erant de morte patris, tunc conditio illa habetur ut non adjecta, tamquam impossibilis; ita communiter *Pal. p.* 11. §. 2. *n.* 9. *Salm. de matr. c.* 7. *p.* 5. *n.* 59. *cum Henr. Bonac. p.* 10. *n.* 20. *cum Con. Gutt. et Fill. ac Sanch. l.* 5. *d.* 7. *n.* 19. *cum Nav. Sylv. Lop. Led. et Præp.* Majus dubium est, si tunc inscii erant, an valeat matrimonium? Negant *Nav. c.* 22. *n.* 64. *ac Sylv. Præp. et alii ap. Sanch.*, quia conditio consensûs, quæ possibilis reputabatur, non potest ampliùs verificari. Sed probabiliùs *Sanch. n.* 19. *Pal. l. c. cum Con. et Salm. dict. n.* 59. *cum Henr.* affirmant; quia conditio illa intelligitur apposita, ne contra voluntatem patris matrimonium fieret; quæ ratio, patre defuncto, jam cessat.

An autem valeat contractus matrimonii aut sponsalium inter impeditos aliquo impedimento dirimente, initus sub conditione: *Si Papa dispensaverit? Vide super hoc dicta l. 4. n. 650. et hoc l. 6. n. 859.*

« Resp. 4. Consensus sub conditione honesta de futuro est » contractus sponsalium tantùm, et non matrimonii, quia » hic debet esse de præsenti. Ob quam rationem non incipiet » validari matrimonium sine novo consensu, postquam con- » ditio impleta fuerit, ut docet *S. Th. cum aliis apud Sanch.* » Etsi *Fill. Laym. et alii quidam* putent contrarium esse » probabile, eò quòd contractus celebratus sub conditione » honesta futura, hâc implctâ purificetur. Quod concedit *Bon.* » *q. 2. p. 10. num. 20.* si contrahentes in eodem consensu » manserint, saltem virtualiter.

895. — Quær. an, impletâ conditione in matrimonio, requiratur novus consensus?

Prima sententia affirmat, quam tenent *Suar. de rel. l. 7. c. 12. n. 18. Conc. p. 208. n. 28. Pont. l. 3. c. 14. n. 5. cum Soto, Val. Cov. et Led.* item *Trull. Villal. Con. etc. apud Salm. de matr. c. 7. p. 5. dub. 1. n. 64. ad 66.* qui cum *Sanch.* probabilem vocant. Et huic videtur favère *D. Th. Suppl. q. 47. a. 5.* ubi ait: *Aut* (conditio) *est contingens, ut datio pecuniæ, vel acceptatio parentum, et tunc idem est judicium de tali consensu, sicut de consensu qui fit per verba de futuro, unde non facit matrimonium.* Ratio 1. est, quia, cùm matrimonium non solùm sit contractus, sed etiam sacramentum, non potest pendere à futura conditione, nam omnia sacramenta statim aut valida, aut nulla esse debent. Ratio 2. quia, licèt in aliis contractibus possit transferri dominium ad tempus, in matrimonio tamen dominium corporum debet tradi in perpetuum; et idcò oportet, quòd impletâ conditione novus apponatur consensus.

Secunda sententia verò negat, et hanc tenent *Laym. c. 7. n. 2. Bon. p. 10. n. 20. Pal. p. 11. §. 2. num. 5. Nav. c. 22. n. 65. Ronc. p. 147. q. 7. r. 2. Sanch. l. 5. d. 8. num. 5. cum Palud. P. Soto, et Henr. ac Salmant. ibid. n. 67. cum Con. Perez, Dicastill. Avers. Gabr. Reb. et Corn.* Ratio, quia matrimonium, esto sit etiam sacramentum, habet tamen rationem contractûs; omnes autem contractus, impletâ con-

ditione, sine novo consensu perficiuntur ex *l. Hæc venditio. 7. ff. de contrahenda emption.* Et sic respondetur 1. rationi. Respondetur ad 2. quòd dominium non tradatur pendente conditione, sed câ verificatâ; tunc enim, cùm consensus præcedens virtualiter perseveret, matrimonium de conditionato fit absolutum. Nec reverà huic sententiæ contradicit *D. Th.* dùm S. Doctor *l. c.* tantùm loquitur independenter ab implemento conditionis, et ideò meritò dicit quòd pendente conditione non possit illud dici verum matrimonium, sed quòd interim æquiparetur sponsalibus, ita ut non liceat nuptias inire cum alio. Utraque sententia est probabilis, at hæc secunda videtur probabilior. Cæterùm rectè dicunt *Viva q. 4. art. 6. n. 4. et Croix l. 6. p. 3. n.* 762. consultius esse eo casu iterùm contrahi matrimonium.

Quid si inter sponsos sit impedimentum contrahendi, et ipsi spoponderint sub conditione, *si cessabit impedimentum?* Sentiunt pariter *Sanch. de matr. l. 5. d. 8. n. 10. et Croix l. 6. p. 3. n. 85. cum Ang. Cov. et Krim.*, nec requiri novum consensum, si impedimentum cesset. Attamen *Victoria ap. cumd. Croix* censet requiri; hocque mihi videtur probabilius, dùm consensus, tempore impedimenti præstitus, non videtur satis validus; et sic refert *P. Zacharia ap. Croix l. c.* in simili casu S. C. declarasse.

896. — Notandum hìc, quòd differat conditio à demonstratione, causa, modo, dic; quia *demonstratio* sive *causa* adjecta (putà, si quis dicat: *Duco te, quæ es virgo*, vel *quia es virgo*) non vitiat, nec suspendit matrimonium (esto causa sit falsa, aut turpis, etiam contra substantiam matrimonii, ut *Sanch. l. 5. d. 19. n. 2.*). Nam, licèt ille non contraheret, si sciret eam non esse virginem, præbet tamen tunc absolutè consensum, qui non impeditur, nisi ab errore circa substantiam, sive circa conditiones substantiales matrimonii; sed *vide n.* 1012. Neque suspendit *modus*, si dicatur v. g. *duco te, ut mihi inservias.* Ita *Salm. de matr. c. 7. p. 1. n. 5. et Viva q. 4. art. 6. n. 2.* Etiamsi modus sit de re turpi, aut impossibili: *Duco te, ut occidas, etc.* Ratio, quia consensus non pendet à modo, sicut pendet à conditione. Et etiamsi (ait *Viva cum Pal.*) modus sit contra substantiam matrimonii, scil. *Duco te, ut adulterium facias, etc.* Sed probabiliùs contradicunt huic *Salm. de matr. c. 7. p. 1. n. 6. cum Sanch.*, quia non vide-

tur habère animum contrahendi, qui intentionem habet contractui oppositam.

Utrùm *dies* appositus suspendat contractum, putà, si dicatur : *Duco te post tres dies?* Negat *Sanch. ib. n.* 11. Sed probabiliùs affirmat *Viva cum Con. Hurt. Perez et Salm. ibid. n.* 3., quia contrahens tunc non intendit ponere perfectum consensum, nisi post tertium diem.

DISSERTATIO

De ministro, et forma sacramenti matrimonii.

897. — Alii dicunt ministrum matrimonii esse sacerdotem assistentem, et formam ipsius verba : *Ego vos in matrimonium conjungo, etc.* Ita *Canus de Locis theol. l.* 8. *c.* 8. *Juenin. Instit. theol. de matr. q.* 2. *c.* 2. *Conc. t.* 10. *p.* 191. *n.* 5. *Tournel. Præl. theol. de matrim. quæst.* 3. *art.* 2. Idque probabile putant *Estius l.* 4. *d.* 26. §. 10. *et Habert de matr. c.* 4. citans pro hac sententia *Tolet. l.* 7. *de matrim.*, sed non benè ; *Toletus* enim *ibi c.* 2. expressè dicit formam sacramenti matrimonii esse consensum contrahentium ; si igitur consensus nubentium sit forma ; ipsi necessariò sunt ministri ; nam (ut rectè ajunt *Bellarm. de matr. c.* 7. *et Frassen. q.* 3. *ar.* 3.) qui in sacramento formam applicat materiæ, ille utique est sacramenti minister. Momenta autem hujus *primæ sententiæ* afferentur infrà in objectionibus quibus respondebimus.

Secunda sententia verò communis, quæ videtur moraliter certa dicit ipsos contrahentes esse ministros hujus sacramenti, et formam esse verba, quibus ipsi consensum exprimunt; ita *Bellarminus*, qui vocat sententiam nostram communem in scholis, (ut fatetur etiam ipse *Canus*) et contrariam, novam ac falsam, *Gonet, Man. de matr. c.* 7. *Frassen. eod. tit. q.* 3. *ar.* 1. *Cabas. l.* 3. *c* 18. *n.* 1., cum communi omnium theologorum, *Laym. c.* 2. *n.* 2. *Abelly p.* 200. *q.* 1. *et* 2. *Wigandt tr.* 16. *n.* 10. *Holzm. p.* 522. *et* 520. *Barbos. alleg.* 32. *n.* 169. *Suar. de sacram. q.* 64. *d.* 10. *sect.* 1. *Bon. p.* 4. *n.* 5. *cum Con. Reb. Gutt. Fill. Reg. Rodr. etc. comm. Pontius l.* 1. *c.* 8. *n.* 3. *cum Vas. et Led.* Summ. *P. Bened.* XIV. *de Synodo l.* 8. *c.* 12. *cum Gotti, Raynaud.*

etc. de Lauræa, Card. Bellarm. Controv. t. 3. *de sacr. matrim. c.* 7. et 8. ubi vocat falsam sententiam *Cani*, et nostram communem, *Fagnan. t.* 4. *in cap. Quod nob. de clandest. desp. n.* 51., ubi ait opinionem contrariam esse periculosam in fide, *Sanch. l.* 2. *d.* 6. *cum Lop. Vega, Henr. et Manuel*, qui vocant oppositam temerariam, *Merbes. de matr. q.* 6. qui testatur omnes theologos asserere opinionem *Cani* numquam fuisse probabilem, refertque *Vasq. et Led.* asserere eam non posse defendi sine nota, et *Sotum, ac Vivald.* vocare temerariam. Nostram sententiam tenent quoque expressè *D. Th. in* 4. *d.* 26. *q.* 2. *art.* 1. *ad* 1. *et dist.* 28. *q.* 1. *art.* 3. (cujus verba referemus in resp. ad 1. Object.) *et Scotus in* 4. *d.* 26. *q.* 4. *n.* 14.

Prob. 1. quia Trident. *sess.* 24. *c.* 1. declaravit olim omnia conjugia clandestina, scil. sine assistentia parochi celebrata, esse vera et rata, idque negantem de anathemate damnavit. Matrimonia autem fidelium non possunt dici rata, nisi sint sacramenta, ut mox infrà probabitur. Si ergò matrimonia clandestina olim fuerunt rata, ac propterea sacramenta, dicendum quòd non parochus sit minister, sed ipsi contrahentes. Quòd autem matrimonia ideò sint rata, quia sint sacramenta, probatur ex *D. Augustino lib. de bono conjug. c.* 24. ubi : *Bonum nuptiarum per omnes gentes in causa generandi est; quod autem ad populum Dei pertinet, etiam in sanctitate sacramenti.* Item *c.* 8. *Sed in nostrarum nuptiis plùs valet sanctitas sacramenti, quam fœcunditas uteri.* Et inde nascitur (ut dicit *c.* 7.) vinculum indissolubile : sine enim sacramenti ratione, fidelium nuptiæ tantam firmitatem non haberent. *Quod nequaquam puto tantum valere potuisse, nisi quoddam sacramentum adhiberetur. Nec tamen nisi in civitate Dei nostri ejus talis est causa cum uxore, scilicet indissolubilitatis sacramenti.* Et clariùs probatur ex *c. Quanto, de divort.* ubi *Innoc. III.* sic ait : *Etsi matrimonium infidelium verum existat, non tamen est ratum. Inter fideles autem verum et ratum existit, quia sacramentum fidei, quod semel est admissum, numquam amittitur, sed ratum efficit conjugii sacramentum* (nota), *ut ipsum in conjugibus illo durante perduret.* Ergò, si ante concilium matrimonium fidelium sine parocho initum erat sacramentum, necessariò dicendum tunc sponsos ministros tantùm de illo fuisse. Nec dicas illud *con-*

jugii sacramentum non intelligi de sacramento matrimonii, sed de ejus vinculo, utpote symbolicè significante conjunctionem Christi cum Ecclesia, adeò ut matrimonia per solum baptismum (dictum *sacramentum fidei*) evadant rata, cùm infideles convertuntur ad fidem, esto non fiant sacramenta. Nam respondetur non esse verum quòd matrimonia infidelium per solum baptismum fiant rata, id est omnimodè indissolubilia; licèt enim conjugia infidelium naturâ suâ etiam indissolubilia sint, tamen, accedente aliquâ urgenti causâ, adhuc post conversionem ad fidem aliquando solvi possunt (modò non fuerint consummata post conversionem) prout refert *Cardenas in prop. Innoc. XI. diss. 2. num. 550. Urb. VIII.* declarasse die 20 Octob. an. 1626. et rursùs 7 Sept. 1627. his verbis: *Nos attendentes hujusmodi infidelium matrimonia non ita censèri, quia suadente necessitate solvi possunt.* Et *S. P. Bened. XIV. de Synodo l. 13. c. 21. n. 3.*, refert sanctum *Pium V.* et *Greg. XIII.* solvisse post conversionem ad fidem quædam matrimonia in infidelitate contracta. Si ergò matrimonia clandestina fidelium ante concilium; id est sine assistentia parochi celebrata, ideò fuerint rata, quia sacramenta, ergò non parochus, sed ipsi contrahentes sunt hujus sacramenti ministri.

Prob. 2. ex Florentino, ubi: *Septimum est sacramentum matrimonii, ut quod est signum conjunctionis Christi et Ecclesiæ secundùm Apostolum. Causa efficiens matrimonii regulariter est mutuus consensus per verba de præsenti expressus.* Si igitur contrahentes per consensum verbis expressum sunt causa efficiens matrimonii, ipsi ergò sunt ministri, non solùm contractûs (ut aliqui perperàm explicant), sed etiam sacramenti; nam concilium suscipit explicandum non quidem contractum, sed sacramentum, dicens: *Septimum est sacramentum matrimonii.*

Prob. 3. ex eodem Trident. *d. sess. 24. c. 1.* ubi in clausula irritante matrimonium dicitur: *Qui aliter quàm præsente parocho... contrahere attentabunt..., inhabiles reddit, et hujusmodi contractus nullos esse decernit.* Non dicitur, qui aliter quàm præsente parocho, et verba proferente, sed tantùm, *Qui aliter quàm præsente parocho;* si igitur non irritatur matrimonium tacente parocho, sed tantùm absente, ergò verba parochi non sunt de essentia matrimonii, et consequenter ipse non est ejus minister. Sed dices ex hoc inferri

quidem, quòd absente parocho matrimonium sit nullum, etiam quoad contractum, sed non deduci quòd præsente parocho, et tacente, validus sit non solùm contractus, sed etiam sacramentum. At respondetur, quòd ratio sacramenti non distinguatur à ratione contractûs, dùm communiter dicunt theologi contractum matrimonii fuisse à Christo evectum ad rationem sacramenti. Et quòd nostram sententiam tenuerint patres concilii, censendum est ex eo quòd communiter theologi (quorum judicium debet credi patres concilii sectatos fuisse) ante concilium asserebant, ministros sacramenti matrimonii esse ipsos contrahentes, ut testantur *Bellarm. d. c.* 7. *et Pont. l. c. n.* 7., atque fatetur ipse *Canus*, asserens (ut diximus) hanc sententiam esse communem Scholarum; et *Dom. Sotus in* 4. *d.* 26. *qu.* 2. *art.* 3. scripsit nullum suo tempore ausum fuisse oppositum scribere: et licèt *Canus* citet pro se *Guilielmum Parisiensem*, tamen *Bellarm. et Petroc.* explicant illam nuptiarum benedictionem, quam requirit *Guilielmus*, esse conditionem, non tamen formam sacramentum matrimonii constituentem. Item *Bellarm.* ait alios AA. quos affert *Canus*, non loqui de benedictione, quam dat sacerdos, dùm assistit, et dicit: *Ego vos conjungo, etc.* sed de benedictione quam dat sacerdos in missa, de qua loqui ait idem *Bellarminus* pariter Pontifices à *Cano* adductos, et quæ (ut patet) non potest esse forma sacramenti, cùm ibi nulla sint verba, quæ forma sacramenti videantur.

Prob. 4. ex eodem Trident. ex eo quòd concilium, dùm nuptiæ inceuntur, imponit parocho, ut dicat: *Ego vos in matrimonium conjungo etc.*, ac deinde subjungit, *vel aliis utatur verbis juxta receptum uniuscujusque provinciæ ritum.* Si autem concilium reputasset parochum esse matrimonii ministrum, quomodo ei potuisset præscribere pro forma quæcumque verba quæ sunt juxta ritum receptum uniuscujusque provinciæ? Hoc argumentum *Cardinali Pallavicino* (*Istor. del Concil. l.* 23. *c.* 14.) visum est evidens ad probandum, quòd non sacerdos, sed sponsi nuptiarum ministri sint.

Probatur 5. *Bened. XIV.* in laudato opere *de Syn. l.* 8. *c.* 13. *n.* 8., sic ratiocinatur: In locis ubi Tridentinum promulgatum est, non rarò contingit, aliquos matrimonium contrahere testibus fortuitò astantibus, et parocho reluctante, quin ipse verbum ullum proferat. Hujusmodi conjugium in

sententia *Cani* esset validum in ratione contractûs, sed non sacramentum, ob sacerdotalis benedictionis defectum. Si Ecclesia sententiam *Cani* haberet pro vera (imò addo si haberet tantùm pro probabili) deberet Ecclesia contrahentes compellere, aut saltem hortari ad suum contractum renovandum coram eodem parocho, ut ejus verbis fiat sacramentum, ne ejus gratiâ illi perpetuò carerent. Deinde subdit, quòd ob eamdem rationem Ecclesia curare deberet instaurari clandestina conjugia inita in locis, ubi Trident. Decretum non est receptum. Sed cùm in neutro casu renovationem ab Ecclesia urgeri videamus, conjiciendum, quòd uterque contractus, licèt sacerdotis benedictione careat, ab Ecclesia pro sacramento habeatur. Respondère possunt adversarii, ideò Ecclesiam non curare de prædictis conjugiis instaurandis, quia contractus matrimonii semel validè initus nequit deinceps effici sacramentum, ut tenent *Vasquez*, *Durand. Pont. et alii*. Sed respondet *Benedictus l. c.* quòd longè communior sit sententia aliorum DD. quos sequitur *Sanch. de matr. l. 2. disp. 9.* quæ docet benè posse matrimonium, antea validum in sola ratione contractûs, denique renovari, et assequi virtutem sacramenti. Unde difficultas proposita non solvitur; in hoc enim dubio Ecclesia non negligeret urgere fideles, ut in illis casibus conjugia renovarent, ne carerent saltem spe consequendi gratiam, quam juxta communiorem sententiam ipsi ex iteratione contractûs obtinerent. His tamen non obstantibus, laudatus *Benedictus* ait, sententiam *Cani*, tot doctorum suffragiis communitam esse probabilem, cuique liberum eam amplecti, absque ulla erroris nota. Adde praxim Ecclesiæ in reconvalidandis conjugiis jam coram parocho et testibus priùs initis, sed invalidè propter occultum impedimentum, in quibus S. Pœnitentiaria ex oraculo *S. Pii V*, dispensando minimè requirit, imò expressè dicit illa reconvalidanda secretò, sine assistentia parochi, et testium; et sic communiter docent contra paucos *Nat. Alex. Tourn. Habert* et idem *Bened. XIV. cum Van-Espen*, *Pontas* et pluribus declarationibus S. C. et decisionibus Rotæ Rom., et aliis AA. innumeris; *vide dicenda n. 1110.* His positis valde miror, quòd laudatus *Benedictus*, postquam contenderit rationibus tam urgentibus contra sententiam *Cani*, illam *n. 4.* appellet probabilem, quamvis non intrinsecè, sed tantùm extrinsecè eam probabilem censere

videatur, cò quòd (ut ait) est ipsa *Doctorum suffragiis communita.* Verumtamen magis oportet attendere ea, quæ scribit *Benedictus* in Decretali sive Epistola ad Archiepiscopum Goanum, quæ incipit, *Paucis abhinc hebdomadis*, ubi scribit ut Pontifex, quàm ea quæ profert ut doctor privatus in præfato opere de *Synodo;* in prædicta enim Decretali expressè docet ministros sacramenti matrimonii esse ipsos contrahentes, non verò sacerdotem, dùm ait quòd *materia sit mutua corporum traditio, verbis ac nutibus assensum exprimentibus, et mutua corporum acceptatio forma* (1).

898. — Objiciunt I. Solos sacerdotes esse legitimos sacramentorum ministros, ex illo Apostoli (1. Cor. 4.) *Sic nos existimet homo, ut ministros Christi, et dispensatores mysteriorum Dei.* Et ideò dicunt statutam esse formam, ut habetur ex Rituali, quam parochus super nubentes proferre debet, dicens: *Ego conjungo vos in matrimonium.* Ideòque addunt, aliquos SS. Patres (quos refert *Bellarm. c.* 8.) dixisse, quòd matrimonia per sacerdotes sanctificentur. Sed respondetur cum *S. Th. dist.* 26. *q.* 2. qui sic docet: *Verba, quibus consensus matrimonialis exprimitur, sunt forma hujus sacramenti, non autem benedictio sacerdotis, quæ est quoddam sacramentale. Sacramentale,* id est quædam solemnis cæremonia, quæ ex præcepto Ecclesiæ requiritur. Et hoc est, quod SS. Patres intelligere volunt. Id clariùs patet ex eodem Trid. *cit. c.* 6. *sess.* 14. ubi non dicitur, quòd sacerdos absolutè proferre debeat formulam prædictam: *Ego conjungo etc.*, sed quòd *vel eam dicat, vel aliis utatur verbis, juxta receptum uniuscujusque provinciæ ritum.* Formula verò illa alium sensum non præ se fert, quàm si sacerdos diceret (ut dicunt *Frassen., et Sanch.*): *Ego approbo, et benedico nuptias vestras in faciem Ecclesiæ.* Verum autem non est, quòd omnia sacramenta non per alios quàm per sacerdotes ministranda sint, cùm laïci etiam quandoque sint legitimi ministri sacramenti baptismi; Christus enim constituit ministros sacramentorum, juxta uniuscujusque sacramenti naturam; et quia contractuum

(1) Ex dictis minorem vim habent, quæ S. Auctor in *Hom. Ap. tr.* 18 *n.* 28. dixerat: « Oppositam sententiam, nimirum parochum esse ministrum matri» monii.... territus auctoritate tantorum virorum non audeo improbabilem » dicere, tanto magis quòd *Benedictus XIV.* in opere *de Synodo* eam valde » probabilem vocat. » *Edit.*

natura est, ut per solum consensum nubentium incantur, ideo in matrimonio, quod consistit in contractu ad sacramentum elevato, non alios ministros Christus constituit, quàm ipsos nubentes, qui per eorum consensum formam sacramenti ministrarent.

Objiciunt II. Concil. Coloniense an. 1536. ubi *p. 7. c. 4.* sic habetur: *Quod sacramentum* (scilicet matrimonii) *si quis sicut decet acceperit, accedente sacerdotali precatione, confert donum Spiritûs, quo vir diligat uxorem, sicut Christus dilexit Ecclesiam.* Ex quo inferunt, quòd si per benedictionem sacerdotis donum Spiritûs confertur; ergò per illam conficitur sacramentum. Sed rectè respondent *Frassen.* et *Bellarm. ll. cc.* quòd ex verbis istius concilii potiùs deducitur oppositum; nam illa ex suo sensu non significant, quòd per precationem sacerdotalem conficiatur sacramentum, sed potiùs quod, sacramento jam confecto, precatio illa accedat, quâ donum conferatur Spiritûs sancti, preces sacerdotis exaudientis. Tantò magis quòd Enchiridion, ejusdem concilii nomine deindè vulgatum, expressè dixit: *Verba conjugum, quibus ipsi mutuò dant sibi fidem, esse verbum* (id est formam) *quo fit sacramentum.*

Objicit III. *Canus* testimonium *Evaristi* Papæ in *c. Aliter, caus.* 30. *quæst.* 5. ubi dicuntur matrimonia contracta sine benedictione sacerdotis præsumi adulteria vel fornicationes potiùs, quàm legitima conjugia. Sed benè respondet *Bellarm. loc. cit. cap.* 8. hìc loqui Pontificem de probatione matrimonii quoad forum externum, eò quòd Ecclesia in foro externo non judicat legitima conjugia illa quæ non probantur per sacerdotis testimonium, præsumendo tunc defuisse mutuum consensum; nisi (ut subditur in eodem textu) voluntas propria suffragaverit; ergò ubi adest voluntas contrahentium, legitimum initur matrimonium, licèt in foro externo aliud præsumatur. Quòd autem *Evaristus* certè ibi loquatur de foro externo, sapienter ait *Bellarm.* ipsum *Canum* negare non posse; nam Trident. expressè declaravit conjugia clandestina esse vera matrimonia, dùm è converso *Evaristus* non jam dicit ea non esse sacramenta, sed vocat adulteria, et fornicationes; unde, ne dicatur Tridentinum contradixisse testimonio *Evaristi*, id quod *Evaristus* dicit, necessariò de foro

externo intelligendum. Alia objicit *Canus* quibus faciliùs respondetur, ut vidêre poteris apud *Bellarm. cit. c.* 8.

899. — Ex nostra autem sententia infertur 1. quòd matrimonia quæ per procuratorem celebrantur, quia sunt legitimi contractus, ideò vera etiam sunt sacramenta, nec opus est, ut contrahentes postea coram parocho se sistant ad matrimonium ratificandum. *Sanch. l.* 2. *d.* 11. *n.* 27. *et Bellarm. c.* 7. *n.* 8. *cum Navarr. Soto, et aliis contra Canum.* Infertur 2. quòd conjugia malitiosè contracta coram parocho reluctante, et benedictionem denegante, sunt quidem graviter illicita, sed valida et vera sacramenta, ut dicunt omnes pro nostra sententia allati; et hoc etiamsi parochus affectet nolle intelligere, nempe oculos et aures claudendo, ut sentiunt *Pontius l.* 5. *c.* 29. *num.* 22. *et Salmant. de matr. c.* 8. *p.* 5. *n.* 67. *cum Led. et Leand.* (*contra Bonac. et Trull. ac Sanch. l.* 3. *d.* 39. *num.* 6.) ex decreto Sacr. Congr. conc. apud *Farinac.* ubi ad quæsitum: *Et quid si parochus adfuisset, nihil tamen eorum quæ agebantur vidit vel audivit, utrùm tale matrimonium sit nullum?* Sac. Congr. concil. respondit: *Matrimonium non valère, si non intellexisset, nisi ipse parochus affectasset non intelligere.* Infertur 3. quòd matrimonia coram parocho et testibus semel celebrata cum occulto impedimento dirimente, sublato impedimento per dispensationem, vera evadant sacramenta per consensum absente parocho præstitum; vide dicenda *n.* 1110. Et hoc argumentum, ut ait *Bened. XIV.* loco citato, valde probat ministrum matrimonii non esse sacerdotem, sed ipsos sponsos; aliàs rectè dicit, quòd Ecclesia, nisi id haberet pro certo, numquam permitteret sponsos relinqui in periculo, quòd remaneant sine gratia sacramenti. Adest tamen decretum S. C. sub die 8 Junii anni 1619. apud *Ferrar. Biblioth. t.* 5. *v. Matrimonium, num.* 19. quòd si matrimonium esset nullum ex causa publica; scilicet ob defectum ætatis, tunc reconvalidandum est ante parochum et testes. Infertur 4. quòd parochus, si assistat matrimonio existens in mortali, non peccet graviter, quia non conficit nec ministrat sacramentum; ita *Sanch. l.* 2. *d.* 6. *num.* 2. *et Bon. p.* 4. *num.* 5. *cum Suar. Con. Henr. Gutt. et Reg.* Utrùm autem requirantur de præcepto gravi verba parochi: *Ego conjungo vos, etc.* vel alia juxta receptum uniuscujusque provinciæ ritum, ut dicitur in Trid. *cit. sess.* 24. *c.* 1.?

Negat *Bonac. p. 8. num. 4.* qui citat *Sanch. Conc. Gutt. et alios* putantes earum omissionem esse tantùm venialem ob parvitatem materiæ; sed affirmant *Barbos. de Potest. Episcop. alleg. 32. n. 180. cum Reb. Henriq. et Salzedo*, et hoc mihi magis placet.

Fit autem quæstio, an à sponsis, qui matrimonium ineunt, possit validè separari ratio contractûs à ratione sacramenti? Negant *Suar. in 3. p. de matr. d. 7. sect. 1. Pont. l. 7. c. 9. n. 3. et alii*, dicentes non posse hominem separare quod Deus conjunxit. Sed affirmant *Vasq. Caj. Durand. Victoria, et alii apud Spor. de matr. c. 1. n. 389.* qui tenent benè posse contractum sine sacramento validum remanêre. Sed hìc notandum omnes asserere, quòd hoc agere non careret gravi culpâ. Unde infertur, quòd Ecclesia nunquam permitteret reconvalidari matrimonium sine assistentia parochi (ut passim Ecclesia admittit), tolerando quòd matrimonium persisteret tanquam contractus, et non sacramentum, si non haberet pro certo, quòd sponsi sint veri sacramenti ministri.

DUBIUM II.

DE USU MATRIMONII.

ARTICULUS I.

An usus matrimonii, sive actus conjugalis sit licitus?

900 *Actus conjugalis illicitus est. I. Si matrimonium est nullum. II. Si matrimonium est dubium.*

901 *Qu. I. An liceat contrahere cum dubio de impedimento?*

902 *Qu. II. An cum opinione probabili de insubsistentia impedimenti? Qu. III. An cum opinione probabili, probabilitate facti?*

903 *Qu. IV. An in dubio de valore matrimonii jam contracti liceat petere et reddere? Et signanter an uxor non certa de morte primi viri teneatur reddere secundo?*

904 *Dub. 1. An, contracto matrimonio bonâ fide, subveniente dubio, liceat petere post diligentiam?*

905 *Dub. 2. Quid, si adsit opinio probabilis tantùm pro nullitate matrimonii?*

906 *Dub.* 3. *An, nuptiis initis cum dubia fide, dubitans post diligentiam possit petere?*

907 *Dub.* 4. *An in dubio positivo judicandum sit in favorem matrimonii contracti?*

908 *An conjux teneatur credere alteri asserenti se fictè consensisse? Quid, si audiat impedimentum à testibus fide non dignis? Quid, si audiat ab uno fide digno?*

909 *III. Illicita est copula, si fiat cum periculo sanitatis. Dub.* 1. *An liceat petere, si alteruter conjugum laborat leprâ, morbo gallico, et simili?*

910 *An liceat petere post balnea, aut sectionem venæ, vel cum febri? vel an statim post prandium?*

911 *Dub.* 2. *An tempore lactationis.*

912 *IV. Si fiat ob voluptatem.*

913 *V. Si fiat mente adultera. Quid, si conjux ad se excitandum delectetur de pulchritudine alterius personæ?*

914 *Quid, si delectetur de copula aliena?*

915 *VI. Si fiat modo indebito.*

916 *Qu.* I. *An sit mortale inchoare copulam in vase præpostero?*

917 *Qu.* 2. *An coïre sine naturali?*

918 *Qu.* 3. *An cohibére seminationem post copulam incœptam?*

919 *An autem uxor, viro se retrahente post seminationem, possit ipsa statim tactibus se excitare ad seminandum?*

920 *VII. Si fiat in loco indebito.* (Remissivè ad lib 4. num. 458.).

921 *VIII. Si fiat tempore indebito.*

922 *Qu.* I. *An liceat conjugi coïre die communionis?* (Remiss. ad n. 275. et 274. in hoc lib. VI.).

923 *Qu II. An in diebus festivis?*

924 *Qu. III. An tempore prægnationis? An autem, secluso periculo abortûs, sit venialis coïtus cum prægnante?*

925 *Qu. IV. An liceat coïre tempore menstrui?*

926 *Qu. V. An tempore purgationis post partum?*

927 *Licitus est autem usus matrimonii, I. Propter prolem. II. Ad vitandam incontinentiam. III. Propter alios fines honestos.*

928 *Qu.* I. *An aliquando vir teneatur petere?*

929 *Qu. II. An aliquando uxor?*

930 *Qu. III. An conjux prohibitus petere ob votum, vel affinitatem contractam, possit aliquando petere?*

931 *Qu. IV. An liceat petere excommunicato, et an ab excommunicato?*

932 *An et quando liceant tactus, aspectus, et verba turpia inter conjuges?*

933 *Qu.* I. *An sint mortales inter ipsos tactus et aspectus turpes secluso periculo pollutionis?*

934 *Qu. II. Quid, si periculum pollutionis jam prævidcatur.*

935 *Perpenduntur quidam tactus enormiter turpes.*

936 *Qu. III. An peccet graviter conjux turpiter seipsum tangens altero absente?*

937 *Qu. IV. An si morosè delectetur de copula habita vel habenda?*

900. — « Resp. Per se est licitus et honestus. Quod est » de fide, et patet ex 1. *Corinth.* 2. *Uxori vir debitum reddat.* » Per accidens est illicitus in sequentibus casibus :

« I. Si matrimonium à parte rei sit nullum : quod tamen, » si uterque ignorat, non peccat, nisi materialiter. Si uter- » que, vel alter id certò sciat, non potest, quocumque etiam » periculo proposito, uti matrimonio. Unde si non potest sine » periculo vitæ, aut famæ detegere impedimentum, nec spe- » rare dispensationem, debet vel ingredi religionem (si nec- » dum consummavit), vel fugere, vel petere divortium (ob » conjugis sævitiam v. g. vel adulterium, si tale sit) vel certè » omnia incommoda patienter sustinêre. *Bon. q.* 8. *p.* 8. *n.* 10.

« II. Si matrimonium sit dubium. Et quidem, si alter tan- » tùm dubitet, is non potest petere debitum; reddere tamen » tenetur, cùm alter habeat jus petendi. Si uterque dubiâ » fide contraxit, vel dubitat de ejus valore, neutri petere, » aut reddere licet ante veritatis indagationem. *Vasq. Sanch. Dian. Barb. d.* 6. *tr.* 11. *p.* 7. §. 3. Secùs post eam. *Bonac. qu.* 4. *p.* 4.

Piget me de hac materia, quæ tantam præ se fert fœditatem, ut castas mentes ipso solo nomine perturbet, longiorem habere sermonem; sed utinam non esset hæc materia tam frequens in confessionibus excipiendis, ut non oporteret omninò confessarium plena tractatione, sed sufficeret compendio instructum esse! Ignoscat mihi propterea castus lector, si fusè de ea hìc loquar, et ad casus particulares, qui deformiorem exhibent turpitudinem, descendam. Quòd si cui mirum videatur, Auctores cæteroqui prudentes ac pios de hac re fusiùs pertractasse, et minutas etiam variorum casuum circumstantias descripsisse; audiat clarissimum virum *Ludovicum Bail*, qui ab hac censura doctissimi *Thomæ Sanch.* egregium opus de matrimonio vindicat, his verbis : *Licèt quædam de materia fœdorum actuum tangat, turpior est infernus; et si fœdus est sermo, fœdius est in peccato putrescere, ut ait Petrus Blesensis. Ille auctor aliquas spurcitias*

movet, sed ad ægrotantium curationem. Si angeli essent homines, talibus non indigerent.

901. — Quær. 1. An liceat matrimonium contrahere cum dubio de impedimento dirimente? Antequam diligentia adhibeatur ad veritatem assequendam, certum est non licère: post verò diligentiam adhibitam, communiter docent DD. posse contrahi matrimonium cum opinione probabili probabilitate juris de carentia impedimenti, modò opinio illa sit universè vel certè ab AA. recepta ut probabilis; ita *Sanch. de matr. l.* 1. *d.* 6. *n.* 18. *Pal. tr.* 28. *d.* 3. *p.* 4. §. 9. *n.* 4. *Card. in prop.* 1. *Innoc. XI. diss.* 2. *n.* 525. *et* 528. *Viva in eamd. prop. n.* 29. *in fine*, *Suar.* 3. *p. t.* 3. *q.* 67. *ar.* 8. *dub. ult. Croix l.* 6. *p.* 1. *n.* 117. *et p.* 3. *n.* 527. *ac* 538. *et Boss. t.* 1. *Mor. tit.* 1. §. 51. *n.* 1928. *et Mazz. t.* 4. *p.* 220. *et Holzm. t.* 2. *p.* 569. *n.* 491. *cum communi:* hancque sententiam vocant tutam et moraliter certam *Card. l. c. Holzm. n.* 492. *Viva d. n.* 29. *et Croix d. n.* 117. *cum aliis.* Nec obstat dicere, quòd cum opinione probabili non liceat sponsis administrare sacramentum matrimonii. Nam respondetur, quòd eo casu non ministratur sacramentum cum sola opinione probabili, sed cum morali certitudine; quando enim adest opinio probabilis de jure, quòd non subsit impedimentum, tunc Ecclesia ex antiquissima consuetudine præsumitur contractum matrimonii approbare, et omne removere impedimentum, ut communiter dicunt præfati AA. cum aliis, et fusè probant *Cardenas l. c. n.* 542. pluribus decisionibus Rotæ Romanæ, ac quædam declarationes *Urbani VIII.*

Advertendum tamen 1. quòd si dubium vertat circa mortem prioris conjugis, tunc sive sit negativum sive positivum non licet matrimonium contrahere (quidquid dicant *Boss. t.* 2. *c.* 2. *n.* 41. *et Vidal ap. Wigandt tr.* 16. *Casu post. n.* 52.) quia cùm possideat prius conjugium, non potest secundum iniri cum præjudicio prioris, nisi constet (saltem moraliter) de morte prioris conjugis, ut expressum habetur in *c. Dominus, de secund. nupt.* Advertendum 2. cum *Pal. p.* 4. §. 9. *n.* 4. quòd si constet de impedimento, et non constet de ipsius dispensatione, tunc non possit matrimonium contrahi, neque post contractum peti debitum; tunc enim pariter possidet impedimentum. Secùs verò, si constet de dispensatione, et dubitetur de ejus valore, quia tunc possessio

stat pro valore dispensationis. Hoc tamen valet, si impedimentum sit de jure ecclesiastico. Sed

902. — Quær. II. An, stante impedimento probabili de jure naturali, liceat contrahere matrimonium cum opinione pariter probabili de insubsistentia impedimenti? Respondeo: Per se loquendo non licet, quia illicitum est ministrare sacramentum matrimonii cum opinione tantùm probabili de illius valore, ut patet ex prop. 1. damnata ab *Innoc. XI.* quando contrà adsit etiam probabilitas impedimenti etiam de jure naturali: nempe si dubium vertat de solutione prioris matrimonii; tunc enim Ecclesia nequit dispensare, ut potest et præsumitur jàm dispensare, cùm adest dubium positivum (ut diximus) de impedimento juris tantùm ecclesiastici. Dixi *per se loquendo;* nam urgente gravissimâ causâ poterit matrimonium contrahi, modò accedat declaratio Summi Pontificis tanquam unici interpretis legis divinæ. Et sic refert *Cardenas in prop.* 1. *diss.* 2. *n.* 555, olim declarasse *Urbanum VIII.* Delato enim ad ipsum dubio per *Joannem de Lugo*, postmodùm Cardinalem, an matrimonia quorumdam infidelium Indorum in regno Paraquariæ in infidelitate contracta essent valida; et an ipsi post baptismum tenebantur accipere primam uxorem ex pluribus quas habuerant, vel an poterant eligere quam malebant? Pontifex indicto consulto, dixit, quòd ubi doctorum sententiæ utrinque probabiles intercederent, sequeretur opiniones pro conditione locorum ac hominum barbaris favorabiliores. *Vide d. n.* 897. *v. Prob.* 1.

Quær. III. An liceat matrimonium contrahere cum opinione probabili non solùm juris, id est ex doctorum auctoritate, sed etiam facti, nempe cùm ex utraque parte adest facti probabilitas pro existentia et pro carentia impedimenti? Affirmant *Tamb. Dec. l.* 1. *c.* 3. §. 3. *n.* 27. *ac Bonac. et alii apud Croix l.* 6. *p.* 1. *n.* 118. Sed rectè negant *Cardenas in prop.* 1. *Innoc. XI. diss.* 2. *n.* 524. *et* 629. *Viva in eamd. prop. num.* 29. *et Croix l. c. cum Gormaz, ac Aversa.* Ratio, quia, licèt Ecclesia præsumatur supplere sive dispensare in impedimento, quando adest probabilitas orta ex jure, ut mox suprà diximus, attamen hoc non procedit, quando habetur probabilitas tantùm orta ex facto, quæ non fundat nisi semiplenam probationem, ut explicat *Carden. n.* 629. Quo

supposito, non licet in matrimonio contrahendo uti primâ sententiâ; nam quamvis probabilis esset prima opinio, quòd cum sola probabilitate facti pro carentia impedimenti præsumatur Ecclesia etiam dispensare; tamen, cùm hæc opinio non sit communiter aut certè recepta tanquam probabilis (prout quidem esse debet ad præsumendum quòd Ecclesia suppleat, ut rectè dicunt *Carden. n.* 624. *et Croix l.* 6. *p.* 1. *n.* 117. *cum Avers. et Germ.*), et cùm agatur de valore sacramenti, non possumus opinionem illam tutò sequi.

Dicunt autem *Sanch. l.* 8. *d.* 6. *n.* 18. *Carden. n.* 527. *Viva in d. prop.* 1. *n.* 31. *et Tamb. Dec. l.* 1. *c.* 3. *v. Matrimonium, n.* 1. *cum Merolla*, idque probabile putat *Croix l.* 6. *p.* 3. *n.* 533. *cum Spor. Gob. Krim. etc.* quòd in quæstione facti, si adsint utrinque conjecturæ, istæ non constituant nisi merum dubium negativum, et ideò si dubium de impedimento non possit vinci, licitè contrahatur matrimonium, quia tunc standum est pro libertate. Sed huic opinioni contradicunt *Pal. tr.* 1. *d.* 3. *p.* 8. *n.* 10. *Less. Auctar. v. Matr., cas.* 10. *Contin. Tourn. tr. de dispens. part.* 1. *cap.* 17. *art.* 3. *Ronc. p.* 152. *q.* 5. *in fin. Renzi t.* 1. *p.* 45. *q.* 4. *cum Vidal, et Laym. l.* 1. *tr.* 1. *c.* 5. *n.* 23. *cum Hurt. et Veracr.*, meritòque non approbant rationem ab adversariis adductam; quamvis enim in aliis contractibus, non obstante dubio negativo de inhonestate contractûs, licitum sit illum inire, si dubium vinci non possit, quia tunc standum est pro libertate; matrimonium tamen, quia non solùm habet rationem contractûs, sed etiam sacramenti, non potest contrahi cum materia dubia; sicut et in aliis sacramentis non licet uti materiâ dubiâ extra casum necessitatis, ne sacramentum exponatur periculo frustrationis, juxta prop. 1. damnatam ab *Innoc. XI.* Tantùm igitur prima sententia posset dici probabilis, si probabilis esset opinio eorum quos retulimus *l.* 1. *n.* 51. dicentium præfatam propositionem fuisse proscriptam non ratione periculi frustrationis sacramenti, sed ratione charitatis erga suscipientem, ne privetur fructu sacramenti, si fortè opinio de ejus valore non sit vera. Et eo casu advertit *Croix d. n.* 533. *cum aliis*, partem dubitantem tenèri ad monendam alteram de tali dubio, ne hæc exponatur periculo gravium incommodorum. Quòd si verò (addunt *Sanch. et Card. n.* 528.) in tali dubio præsumptio urgeret pro impe-

dimento, et nulla esset præsumptio pro illius carentia, v. g. si vir coïerit, et postea dubitet an seminarit, vel an intra vas aut extra, tunc præsumptio orta ex communiter contingentibus est pro impedimento, et impediendum est matrimonium. Secùs autem, si adsit præsumptio in contrarium, ut si vir seminaverit prope vas; tunc enim (ut ait *Sanch. d. n.* 18.) procul dubio nuptiæ contrahi possunt.

Cæterùm probabiliter dicunt *Emman. Sa*, *v. Dispensatio n. 1. Merbes. t. 1. p.* 406. *n.* 8. *vers. Quartus*, *et Contin. Tourn. loc. cit. v. Existimat*, *cum Pichler*, ac probabile putat *Diana p. 4. tr.* 3. *r.* 17. (*contra Sanch. d. n.* 28. quamvis in *Dec. l. 4. c.* 40. *n.* 26. videtur se retractasse) quòd in impedimentis dubiis benè potest Episcopus dispensare. Et idem dicunt communissimè DD. genericè loquendo de omnibus casibus, sive impedimentis Pontifici reservatis, quando dubitatur, an indigeant dispensatione, ut *Pal. p.* 1. *tr.* 3. *d.* 6. *p.* 5. *n.* 10. *Cabas. t. 1. l.* 1. *c.* 8. *n.* 5. *Barb. alleg.* 35. *n.* 19. *Ronc. p.* 54. *q.* 6. *Holzm. t.* 1. *p.* 99. *n.* 491. *Elbel t.* 1. *p.* 147. *n.* 442. *et Salm. de leg. c.* 5. *p.* 4. §. 4. *n.* 45. ac probabile putat *Bonac. eod. tit. d.* 1. *q.* 2. *p.* 2. *n.* 18. Ratio, quia ex una parte, licèt dispensatio hujusmodi impedimentorum sit Papæ reservata, tamen, cùm reservatio sit odiosa, strictè est interpretanda et restringenda tantùm ad casus certos, prout diximus in simili n. 600. Ex alia parte sat probabiliter potest Episcopus dispensare in tali dubio, tum ex *c. Nuper.* 29. *de sent. excomm.* ubi: *Quia tamen conditor canonis ejus absolutionem sibi specialiter non retinuit, eo ipso concessisse videtur facultatem aliis relaxandi.* Ibique sic addit Glossa: *Et hoc est argumentum, Episcopos posse dispensare ubi specialiter dispensatio non est inhibita, et concessum videtur, quod non est prohibitum.* (*Vide dicta l.* 1. *n.* 191. *et infrà hoc l.* 6. *n.* 989. *v. Sed dub.*) Et hoc approbant etiam *Sporer p. 4. c. 4. n.* 22. *Elbel de matr. n.* 474. *et Roncagl. de* 5. *præc. c.* 2. *q.* 61. tùm quia, cùm in casibus, qui frequenter occurrunt, possit inferior dispensare in lege superioris (ut diximus cum communi *l.* 1. *n.* 190.), benè poterit Episcopus in impedimentis dubiis dispensare, eò quòd in iis frequenter contingit dubitare de indigentia dispensationis.

905. — Quær. IV. An matrimonio jam inito, liceat contrahentibus petere aut reddere in dubio de ejus valore; certum

est quòd durante dubio, sive dubium antecesserit matrimonium, sive ei supervenerit, conjux dubitans ante diligentiam adhibendam ad dubium vincendum non potest repetere, sed potest, et tenetur reddere alteri petenti in bona fide; id patet ex *c. Dominus, de sec. nupt.* ubi dicitur: *Sanè super matrimoniis, quæ quidam ex vobis* (*nondum habità obeuntis conjugis certitudine*) *contraxerunt; id vobis respondemus, ut nullus amodò ad secundas nuptias migrare præsumat, donec ei constet, quòd ab hac vita migraverit conjux ejus. Si verò aliquis hoc non servavit, et de morte conjugis adhuc existimat sibi dubitandum, ei quæ sibi nupsit, debitum non deneget postulanti, quod à se tamen noverit nullatenùs exigendum.* Et hujus ratio patens est, quia in dubio nemo privandus est suo jure certo quod bonâ fide possidet, ut communiter docent DD. cum *Sanch. l.* 2. *d.* 42. *n.* 112. *Salm. de matr. c.* 15. *p.* 4. *n.* 48. *circa fin. Conc. p.* 383. *n.* 5. *et alii passim.* Idem ait *Pontius l.* 10. *c.* 15. *n.* 8, sed hic diversam assignat rationem, dicens ideò tenêri dubitantem reddere debitum petenti, quia de duobus malis minus est eligendum, juxta *c. Duo mala, dist.* 13. Minus autem malum est in dubio reddere quàm non reddere, quia non reddendo, est periculum injustitiæ; reddendo verò, tantùm fornicationis, quæ est minus malum quàm injustitia. Sed hæc ratio non subsistit; nam si possessio secundi viri non præberet ipsi jus petendi, non evitaretur majus malum injustitiæ, quam *Pontius* supponit, dùm adhuc mulier illa se committeret periculo injustitiæ, nempe irrogandi injuriam primo viro, si fortè vivat. Unde necessariò recurrendum ad primam rationem, nempe ad jus certum possessionis quod habet secundus vir, quodque præferri debet juri incerto primi viri, cùm de ejus morte dubitetur.

Semper igitur ac mulier non est certa de vita primi viri, tenetur reddere secundo viro petenti; et hoc etiamsi adsit opinio probabilis pro invaliditate secundi matrimonii, et nulla pro valore, quia secundus vir non potest expoliari suo jure certo, nisi habeatur certitudo de vita primi viri, ut rectè docent *S. Anton.* 3. *p. tit.* 1. *c.* 3. §. 3. *Croix l.* 6. *part.* 3. *n.* 300. *cum Card. Merolla, et Bressero, ac Sanch. l.* 2. *d.* 44. *n.* 3. *cum Soto, Navar. Palud. Sylv. Ang. Led. Corrad. Henr. Man. etc.* Idem clarè probatur ex *cap. Inquisitioni, de sent.*

excomm. ubi sic habetur : *Inquisitioni tuæ respondentes credimus distinguendum, utrùm alter conjugum pro certo sciat impedimentum conjugii, an non sciat pro certo, sed credat. In primo casu debet potiùs excommunicationis sententiam humiliter sustinere, quàm per carnale commercium peccatum operari mortale. In secundo distinguimus, utrùm habeat conscientiam hujusmodi ex credulitate levi et temeraria, an probabili et discreta. Et quidem ad sui pastoris consilium (conscientiâ levis et temerariæ credulitatis explosâ) licitè potest non solùm reddere, sed exigere debitum conjugale. Verùm, cùm conscientia pulsat animum ex credulitate probabili et discreta, quamvis non evidenti et manifesta, debitum quidem reddere potest, sed postulare non debet, ne in alterutro vel contra legem conjugii, vel contra judicium conscientiæ committat offensam.* Nota illud *certò sciat :* ergò si certò non scit, tenetur reddere. Confirmatur ex *c. Si virgo, caus.* 34. *qu.* 2, ubi: *Si virgo nupserit nesciens viro alieno, si semper nesciat, nunquam ex hoc adultera erit ; si autem sciat* (nota), *jam adultera esse incipit.* Ubi rectè notat *Sanch. l. c. cum Sylvest.* tò *sciat* sumi pro certitudine. Idem docet *D. Th. in* 4. *d.* 41. *q. unic. art.* 5. *q.* 1. *ad* 3. ibi : *Aut habet certam scientiam de impedimento matrimonii, aut opinionem ; si primo modo, nec exigere nec reddere debet ; si secundo, debet reddere, sed non exigere.* Item dicit *S. Bonav. in* 4. *d.* 38. sub finem : *Si certificatur de vita primi viri, nec petere debet, nec reddere.*

904. — Sed dubit. 1. An contracto matrimonio in bona fide, si dubium superveniat, et adhibitâ diligentiâ illud vinci non possit, liceat dubitanti non solùm reddere, sed etiam petere.

Prima sententia negat, et hanc tenent *Navar. c.* 12. *num.* 54. *Conc. p.* 382. *n.* 3. item *P. Soto, Medina, Sylv. et Corrad. ap. Sanch. l.* 2. *d.* 42. *n.* 45. Et hujus sententiæ videtur certò etiam esse *D. Th. in* 4. *d.* 38. *in expos. litteræ*, ibi : *Si oriatur dubitatio de vita prioris viri, ex aliqua causa quæ etiam certitudinem facere possit, non debet reddere nec exigere debitum ; si autem illa causa fecit probabilem dubitationem, debet reddere, sed non exigere.* Idem sentit *S. Bonav. in dict. d.* 38. sub finem dicens : *Si probabiliter dubitat, debet debitum reddere, sed non exigere.* Id probant ex dicto *c. Inquisitioni*, mox suprà allato, ibi : *Verùm, cùm conscientia pulsat*

animum ex credulitate probabili et discreta, quamvis non evidenti et manifesta, debitum quidem reddere potest, sed postulare non debet.

Secunda sententia verò longè communior, et probabilior affirmat, et hanc tenent *Sotus de just. l.* 4. *d.* 5. *art. ult. in fine*, *Lugo eod. tit. d.* 17. *num.* 88. *Pal. de spons. d.* 3. *p.* 4. §. 9. *n.* 6. *Laym. de conscien. c.* 5. §. 3. *n.* 24. *Wigandt tr.* 16. *n.* 59. *Coninck. d.* 34. *dub.* 10. *n.* 105. *Holz. n.* 466. *Ronc. p.* 185. *qu.* 6. *r.* 2. *Fill. tract.* 10. *c.* 9. *n.* 345. *Hubert t.* 7. *p.* 827. *qu.* 4. *Diana p.* 3. *tr.* 4. *r.* 295. *cum Valent. et Vill. Salm. de matr. c.* 15. *p.* 4. *n.* 46. *cum Reg. et Henriq. Bon. p.* 4. *n.* 5. *cum Rodr. Croix l.* 6. *p.* 3. *n.* 502. *cum Suar. Less. et Boss. ac Sanch. l.* 2. *d.* 41. *n.* 46. *cum Led. Lop. Bann. Veracr.* et probabilem tenent *ib. Canus*, *Victor. et Manuel.* Ratio, quia qui matrimonium bonâ fide contraxit, non est privandus suo jure, quod possidet petendi, donec constet de impedimento; licèt enim, superveniente dubio, suspendatur jus possessionis usquedum veritas inquiratur, dubio tamen remanente post diligentiam; cùm ignorantia sit tunc invincibilis, manet possessio pro valore matrimonii, et consequenter pro illius usu: possessor enim bonæ fidei sicut post diligentiam potest rem retinêre, sic etiam potest illâ uti. Hæcque ratio benè confirmatur ex *c. Laudabilem*, *de frigid. et malef.* ubi in dubio de valore matrimonii, propter dubietatem impotentiæ conjugum ad copulam, conceditur eis spatium triennii ad debitum petendum; in tantum igitur conceditur eis licentia petendi in tali dubio, in quantum conjuges bonâ fide contraxerunt, et ideò possident jus petendi, donec per experimentum triennii fiat certum impedimentum impotentiæ. Ad textum autem citatum in c. *Inquisitioni*, præfati AA. multipliciter respondent: *Lugo de just. d.* 17. *n.* 88. dicit quòd Pontifex ibi loquatur de casu quo conjux habeat probabilitatem tantùm de invaliditate matrimonii, et nullam pro valore. Alii verò communiùs et rectiùs, ut *Sotus loc. cit. Sanch. n.* 53. *et Pal. n.* 6. *cum Coninck.* respondent, quòd textus intelligatur vetare petitionem, antequam diligentia adhibeatur; secùs verò post diligentiam; tunc enim (ut suprà jam dictum est) conjux manet in possessione sui juris, practicè deposito dubio per principium illud reflexum, quòd in dubio melior sit conditio possidentis. Et reverà textus, dicendo non posse

conjugem opinantem petere, supponit eum non adhuc sibi efformasse judicium practicum conscientiæ, dubium deponendo, cùm subdat non posse petere: *Ne in alterutro vel contra legem conjugii, vel contra judicium conscientiæ committat offensam.* Hinc apparet quàm necessarium sit in moralibus admittere quòd liceat deponere dubia per principia reflexa; his enim negatis, nulla apparet ratio cur licitum sit (ut licitum jam ibi declarat Pontifex) conjugi dubitanti de morte prioris conjugis debitum reddere postulanti. Rectè autem advertit *Sanch. n.* 48. non posse dubitantem reddere debitum in primo bimestri ante præmissam diligentiam, etiamsi petens sit in bona fide, quia eo tempore alter non habet jus petendi. Et idem dicendum, si alter petens per incestum, vel adulterium sit privatus jure petendi.

905. — Dubit. 2. An, contracto matrimonio in bona fide, conjux habens rationem probabilem pro invaliditate matrimonii, et nullam pro valore, possit petere post adhibitam diligentiam?

Prima sententia negat, et hanc tenent *Sanch. l.* 2. *d.* 44. *n.* 2. *et* 4. *Lugo de just. d.* 17. *n.* 88. *Salm. de matr. c.* 13. *p.* 4. *n.* 49. *Sporer de consc. n.* 77. *Bon. q.* 4. *p.* 5. *n.* 13. *Reg. et Gutt. ac Viva q.* 7. *art.* 3. *n.* 11. (qui vocat eam communem. Hi dicunt conjugem taliter opinantem tenèri ad reddendum alteri qui bonâ fide contraxit, sed petere non posse. Ratio, quia possessio suffragatur dubitanti, non autem habenti assensum opinativum tantùm pro nullitate matrimonii.

Secunda sententia verò satis probabilis affirmat, et hanc tenent *Pal. de spons. d.* 3. *p.* 4. §. 9. *n.* 6. *cum Coninck. et Croix l.* 6. *p.* 3. *n.* 502. Hi enim dicunt conjugem non interdici à petendo post diligentiam, dubium deponendo, et conscientiam sibi formando ex eadem regula dicta ut suprà, nempe quòd nemo sit privandus jure suo certo quod possidet bonâ fide, nisi certò probetur quòd nullum jus habeat, ut dicunt in terminis de matrimonio *Anaclet. de matr. d.* 13. *qu.* 6. *n.* 85. *cum Henriq. ac Cardenas, Merola, et Bresser. apud Croix n.* 500. atque fatetur ipse *Sanch. l. c. n.* 3. In hoc enim differre videtur qui bonâ fide ab eo qui malâ fide contraxit; nam possessor malæ fidei non potest petere, ut dicunt *Sanch. l.* 2. *d.* 42. *n.* 2. *Spor. d. n.* 77. *et Salm. ibid. n.* 48. nisi habeat certitudinem, vel saltem probabilitatem pro valore ma-

trimonii (quamvis non desint DD. qui tuentur tunc enim sufficere, si post diligentiam dubium deponatur, ut videbimus in Dubio sequenti); possessor autem bonæ fidei post diligentiam factam petere potest; semper ac non constet de nullitate matrimonii, quia possessio præbet ei jus certum petendi, quod prævalet cuicumque probabilitati oppositæ: probabilitas enim, cùm sit opinativa, et consequenter semper includat formidinem in opinione contentam, auferre nequit legitimam præsumptionem validitatis matrimonii, ortam ex ipsa possessione conjugii bonâ fide contracti. *Vide quæ in simili casu diximus l. 1. n. 36.* Id confirmatur ex *c. Laudabilem de frigid. et malef.* ubi in dubio de impotentia conceditur conjugibus usque ad triennium experiri; etenim peto, si post biennium conjux non adhuc potuerit consummare, nùm est probabile matrimonium esse validum? Certè quidem est improbabilissimum; et è converso probabilissimum est tunc esse nullum: et tamen, hoc non obstante, possunt conjuges pergere ad experiendum usque ad finem triennii; rogo, qua ratione? non utique alia, nisi quia matrimonium non est adhuc certè nullum, neque illi suâ possessione adhuc sunt expoliandi. Præterea, ipsimet adversarii concedunt conjugem opinantem tenêri ad reddendum, etiamsi adsit probabilitas tantùm de nullitate matrimonii; nec id negare possunt, cùm id expressum sit in *c. Inquisitioni, sup. citato.* Et ratio est quidem, quia nemo expoliandus est suâ legitimâ possessione, donec constet de nullitate sui juris. Sicut ergò, non obstante unico illo assensu opinativo pro nullitate, non potest conjux dubitans alteri debitum negare, ne privet eum suâ certâ possessione; ita post diligentiam non tenetur ipse ex illa sua conscientia tantùm opinativa se expoliare certâ suâ possessione, nisi certus sit, quòd nullum jus sibi competat. Dicitur autem ex *conscientia tantùm opinativa*, quæ formidinem includat, et ad certitudinem non pertingat, nam si conjux dubitans habeat rationes ita convincentes de nullitate matrimonii, ut fundent de ea moralem certitudinem, tunc certè nec petere, nec reddere potest. Item rectè advertit *Croix n. 501. etc. cum Card.*, quòd dubitans, si adhuc spem prudentem habet inveniendi majorem certitudinem, tunc nequeat petere, quia cùm dubium adhuc est vincibile, non potest uti jure petendi.

906. — Dubit. 3. An, contracto matrimonio cum dubia fide

de impedimento, possit dubitans post diligentiam petere debitum, dubio adhuc perseverante?

Prima sententia communior negat, et hanc tenent *Pal. d. 3. p. 4. n. 6. Ronc. p. 185. q. 6. r. 2. Salm. de matr. c. 15. p. 4. n. 48. Bon. p. 4. n. 10. cum Coninck, Fill. etc. ac Sanch. l. 2. d. 42. n. 2. cum Nav. Sylvest. etc.* Probatur 1. ex c. *Dominus, de sec. nupt.* ubi dicitur contrahens in mala fide minimè posse petere. Probatur 2. ratione, quia nemo potest uti re quam malâ fide incœpit possidêre, unde si non potest dubium deponere, nunquam petere potest.

Secunda sententia verò satis probabilis affirmat, eamque tenent *Holzm. p. 555. n. 466. Elbel p. 404. n. 146.* Ratio, quia esto dubitans non possit deponere dubium ex titulo possessionis, potest tamen deponere ex aliis principiis, nempe primò, quia in dubio standum est pro valore actûs, ut habetur in *l. Quoties, ff. de reb. dub.* Secundò, quia, cùm matrimonium sit causa favorabilis, in dubio standum pro ejus valore, ut probat ipse *Sanch. l. 1. d. 18. n. 6. cum Cov. Lopez, et Menoch.*, cè quòd sicut in foro externo in dubio judicandum est pro valore matrimonii, juxta communem sententiam ibi ex c. *fin. de sent. et re judic.*, ita etiam judicandum in foro interno, qui conformari debet externo, quando hoc non innititur falsâ præsumptione. Nec obstat textus oppositus in *d. cap. Dominus*, quia ibi sermo fit de contrahente cum dubio de morte prioris conjugis, quo casu certum est dubitantem non posse petere, donec constet de illius morte; nam aliàs potius est jus prioris matrimonii. Hoc tamen procedit respectu ad conjugem, qui contraxit cum dubia fide; secùs verò quoad conjugem qui contraxit cum bona fide, ut diximus *n. 904.* Communiter autem dicunt *Sanch. l. 1. d. 42. n. 8. Bon. p. 4. n. 10. Boss. t. 2. c. 2. n. 41. Spor. de consc. n. 77. Ronc. l. c. et Salm. ibid. n. 51. cum Dic. et Croix num. 299. cum Schilder. Avers. etc.*, quòd etiam contracto matrimonio cum dubia fide possit dubitans petere, si matrimonium reputetur probabiliter validum, etiamsi probabilius sit esse nullum, ut dicunt *Sanch. et Sporer.* At hoc minimè admittendum; nam in dubio de morte prioris conjugis, sive nuptiæ sint initæ cum bona fide, sive cum dubia fide, nunquam conjux dubitans petere poterit, nisi de morte prioris conjugis habeatur certitudo, aut saltem tanta præ-

sumptio, quæ moralem certitudinem statuat. Aliàs, si tantùm probabilitas de morte habeatur, nequit unquam conjux ille dubitans petere, tùm quia tunc remanet probabile periculum injuriæ prioris conjugis, juxta dicta in Tractatu de conscientia, quem ipse condidi; tùm quia eo casu possidet priùs matrimonium, donec constet fuisse solutum.

907. — Dubit. 4. An in dubio positivo de valore matrimonii, putà si dubitetur de impedimento, vel de consensu præstito, et simili, judicandum sit in favorem matrimonii contracti? In foro externo procul dubio affirmandum, ut communiter docent DD. *Vide Sanch. l.* 1. *disp.* 18. *n.* 5. Sed in foro conscientiæ negant aliqui, eò quòd in dubio possidet libertas ab onere matrimonii. Sed verius est oppositum, ut tenent *Sanch. n.* 6. *Pontius lib.* 8. *c.* 2. *n.* 6. *Elbel. n.* 146. *et Tamb. Dec. l.* 1. *c.* 3. *v. Matr. cum Covar. Menoch., et communi.* Ratio, quia, licèt matrimonium sit tantùm probabiliter validum, tamen certa est ejus possessio; donec non constet de nullitate, cùm in dubio (ut diximus) semper judicandum sit pro validitate actûs, ut dicunt *Palaus tr.* 28. *d.* 3. *p.* 4. §. 9. *n.* 4. *Busemb. Elbel. l. c. et Croix l.* 6. *p.* 3. *n.* 298. ex *l. Quoties ff. de reb. dub.*

908. — Ad dignoscendum autem, quomodo quis possit esse certus, vel probabiliter dubitare de nullitate matrimonii, tres regulæ dantur:

Prima regula est, quòd ordinariè loquendo, non tenetur conjux credere alteri asserenti se fictè consensisse, etiamsi id affirmet cum juramento, ex *c. Per tuas, de probationib.* et *c. Cum à nobis, de testib. et attest.* ubi: *Nimis indignum est, ut quod quisque sua voce protestatus est, valeat proprio testimonio infirmare.* Dicitur, *ordinariè loquendo:* nam aliter dicendum, si ex circumstantiis aliter censendum esset, putà si conjux ille sit in articulo mortis, si non soleat pejerare, vel si sit persona pia, et vellet separari, aut religionem ingredi, etc., tunc enim alter habet sufficiens motivum prudenter dubitandi; ita *Bonac. p.* 4. *n.* 19. *Dian.* 3. *p. tr.* 4. *r.* 2. *Sanch. l.* 2. *d.* 45. *num.* 3. *cum Soto, Adriano, Palud. Sylvest. Nav. Ang. etc. ac Salm. de matr. c.* 15. *p.* 4. *n.* 52. *cum Val. Dic. Verac. et Led.*

Secunda regula est, quòd si quis audiat à personis non fide dignis, vel ex fama à nullo auctore certo exorta, adesse im-

pedimentum, licitè potest matrimonium contrahere, aut post contractum reddere et petere debitum; quia talis fama, aut dictum non habetur ut ratio prudens dubitandi. *Sanch. num. 29. et 32. ex c. Si duo 35. q. 6. item Salm. ibid. n. 55. cum Sylv. et Bonac. l. c. n. 20.*

Tertia regula est, quòd dictum unius testis fide digni de impedimento, aut fama publica ex certo Auctore (ut dicunt *Sanch. n. 25. Dic. Sylv. et Salm. n. 54.*) sufficit, ut quis teneatur veritatem inquirere, et interim abstinêre à petendo debito; quia, cùm talis ignorantia tunc sit vincibilis, in dubio non potest operari. Non sufficit tamen hoc, ut teneatur debitum negare; quia licèt possit, nemo tamen tenetur credere uni testi, quantumvis fide digno, qui non inducit necessitatem credendi, maximè in suî præjudicium. ex *cap. Cùm à nobis de testib. etc. Salm. dict. n. 54.* Post autem adhibitam diligentiam benè potest reddere et petere, ut dicunt iidem *Salm. ibid. n. 48. cum Nav. Sylv. Ang. et Lopez.*

909. — « III. Si fiat cum gravi periculo vitæ, aut sanitatis : nisi tamen sit causa gravis, cui damnum corporale » videatur postponendum, v. g. periculum incontinentiæ » in se, vel comparte. *Bon. p. 6. n. 8. Perez. d. 50. s. 4. » num. 5.*

Dubit. 1. An liceat petere cum periculo sanitatis, nempe si alteruter conjugum laboret leprâ, morbo gallico, phthisi, aut alio morbo contagioso? Per se loquendo non licet, cùm nemo sit dominus suæ vitæ, aut salutis; attamen probabiliter *Bus. ut supra cum Bonac. et Perez, ac Sanch. l. 9. d. 24. n. 25. cum Cajet. P. Soto, Graff.* item *Boss. c. 1. n. 195. et 209. cum Pont. Laym. et Reg.* dicunt, quòd si morbus esset diuturnus, et non proximè tendens ad mortem, nempe quòd non soleat de brevi et facili mortem inferre, ut esset pestis, aut lepra leonina (qua frustatim membra decidunt), tunc non erit illicitum sano petere, si aderit justa causa, nimirùm fovendi amorem conjugalem, aut vitandi incontinentiam in se vel in altero, quia aliàs esset valde onerosum tamdiu abstinêre ab usu conjugii, quod vix poterit esse sine periculo incontinentiæ. Advertendum tamen quòd conjux infectus morbo gallico, aut simili contagioso, non poterit petere ab altero inscio, nisi vitium suum illi manifestet, et manifestando possit alter remediis occurrere morbo, imò

nec etiam poterit reddere nisi certiore facto sano. Hinc benè ait *Bossius c.* 1. *n.* 180., quòd dupliciter peccaret, qui laborans morbo gallico fornicationem committeret; et insuper teneretur compensare expensas pro curatione. Probabiliter tamen ab hac compensatione excusat fœminas, nisi ipsæ requisitæ fraudulenter suum morbum tegerent. Non potest igitur conjux infectus tunc reddere, nisi morbum manifestat. Cæterùm verò non tenetur manifestare, quia non tenetur cum tanto detrimento suæ famæ conjugale debitum præstare: in omnibus enim contractibus gravissimum incommodum in solutione excusat à debito reddendo, ut ait *Tamb. l.* 7. *decision. c.* 3. §. 3. *n.* 23. *cum Soto*, juxta dicenda in simili casu *n.* 944.

910. — Non licet autem petere statim à balneis, vel à sectione venæ; nam, ut dicunt *Sanch. l.* 9. *d.* 24. *n.* 5. *Bon. q.* 4. *p.* 1. *n.* 4. *et Poss. c.* 1. *n.* 171. *cum S. Ant. et Fill.* coïtus eo tempore est notabiliter periculosus. Idem dicunt *Bon l. c. Pont. l.* 10. *c.* 14. *n.* 3. *Sanch. n.* 3. *Boss. n.* 170. *cum aliis* de laborante febri. Idem ait *Croix* de viro coëunte cum uxore laborante gonorrhœâ, scilicet profluvio seminis, dicto *fluxo albo;* sed quidam medicus mihi asseruit minimè nocêre talem copulam neque viro, neque mulieri. Præterquam quòd non videtur copula tunc prohibèri, cùm hujusmodi fluxus soleant esse ferè perpetui, unde grave incommodum esset conjugibus tandiu abstinêre ab usu matrimonii, prout dictum est de muliere laborante menstruo innaturali; *vide dicenda n.* 925. Excipiendum tamen, nisi fluxus sit maleficus; et tunc etiam excusatur coïtus, si adsit periculum incontinentiæ tam in petente, quàm in reddente, juxta mox dicta *n. præced.* Vir autem laborans fluxu seminis semper licitè potest petere, quia coïtus nullum affert damnum nec ipsi, nec uxori, nec proli; ita *Sanch. l.* 9. *d.* 11. *num.* 9.

Videtur etiam non licêre petere statim post prandium, dùm inquiunt *Pontius lib.* 11. *c.* 14. *n.* 3. *Bonac. quæst.* 4. *p.* 1. *num.* 6. *Boss. c.* 1. *n.* 171. *cum Palud. et Sanch. l.* 9. *d.* 24. *n.* 4. *cum Vega*, conjuges sæpè excusari à reddendo in tali tempore, cò quòd coïtus soleat tunc afferre grave damnum, ob ciborum cruditatem, vel corruptionem, quam causat. Refertque *S. Anton. p.* 1. *tit.* 1. *l.* 16. §. 10. quemdam propter

hoc in phthisim incidisse. Sed dico, quòd si hoc esset verum, omnes ferè conjuges phthisici evaderent. Medici autem, quos consului, et experientia negant in hoc grave damnum adesse. Hinc non auderem damnare conjugem post prandium petentem, cùm isti communiter post prandium vel cœnam soleant coïre. Neque contrà excusarem hâc ratione conjugem à reddendo, nisi experientiâ constaret, quòd tali coïtu ipsi, vel alteri notabile damnum provenerit; aliàs certum est ipsos tenèri ad reddendum etiam cum aliquali seu levi impedimento, juxta dicenda *n.* 950. *v. Quæritur.*

911. — Dubitatur 2. An liceat debitum petere tempore lactationis? Alii negant, *ut Butrius, et Alex. de Nevo ap. Boss. c.* 1. *n.* 213. Imò *Tiraq.* et alius Auctor *ap. Sanch. l.* 9. *d.* 22. *n.* 13. dicunt esse mortale; tùm quia in *can. fin. dist.* 5. *D. Gregor.* dicit: *Ad ejus verò concubitum vir accedere non debet* (*debet*, non autem *decet*, ut refert *Sanch.*) *quousque qui gignitur ablactetur;* tùm quia in tali coïtu est timor nocumenti prolis, si uxor concipiat. Communissimè verò affirmant licère *Pal. p.* 4. *n.* 14. *Bon. p.* 1. *num.* 11. *Pont. l.* 10. *c.* 14. *num.* 9. *Salm. de matr. c.* 15. *p.* 6. *n.* 79. *Croix n.* 326. *Holz. n.* 465. *Elbel num.* 390. *Sanch. l. c. n.* 14. *cum Rich. Turrecr. Rosell. etc. ac Boss. c.* 1. *n.* 214. *cum Con. Fill. Hurt. Leand. Vill. etc.* Ratio, quia non extat lex prohibens; textum enim *D. Gregorii,* ajunt *Sanch. num.* 16. *Holzm. loc. cit. et Boss. num.* 215. esse solùm de consilio; item, quia periculum inficiendi lac, teste experientiâ, rarum est; saltem non tantum, ut teneantur conjuges tanto tempore abstinère ab usu conjugii, cum continuo periculo peccandi. Excipiunt tamen *Pontius l. c. et Bossius n.* 215. si conjuges sint valde pauperes et prudens adsit timor de gravi damno prolis; tunc enim (ut dicunt) neuter tenetur reddere, imò nec potest petere, etiamsi sit periculum incontinentiæ, quia non licet sibi consulere cum damno innocentis, cùm alia suppetant media ad incontinentiam sedandam. Verùm *Sanch. n.* 15. eo casu excusat quidem conjuges à reddendo (ut excusat etiam *Bonac. d. n.* 11.), sed non audet damnare exigentem, dicens quòd tunc vel aliâ viâ ipse poterit proli consulere, vel erit justa causa ipsam periculo exponendi, ne tamdiu conjuges cogantur abstinère cum tanta difficultate. An autem conjuges peccent, respectu prolis, petendo tempore prægnatio-

nis, vel menstrui aut purgationis post partum? *Vide dicenda n.* 924. 925. *et* 926. Et quid si conjuges laborent lepra? *Vide n.* 950. An autem liceat coïre tempore menstrui? *Vide n.* 925.

912. — « IV. Si fiat pravo fine, v. g. tantùm voluptatis » causâ; quod tamen doct. communiter, ut *Sanch. l.* 9. *n.* » 11. *Bon. q.* 4. *p.* 6. censent esse tantùm veniale, contra » *Pontium*, qui vult esse nullum, nullum autem erit, si de- » lectatio non quæsita sentiatur, vel ad eam se excitent, » quando copula debita redditur. *Sanch. l.* 9. *d.* 11. *etc. Vide* » etiam *Diana p.* 5. *t.* 4. *r.* 216. *Bon. p.* 6. *M. Perez d.* 49. » *s.* 2. *n.* 6.

Certum est esse illicitum habêre copulam propter solam voluptatem, ut patet ex prop. 9. damnata ab *Innoc. XI.* quæ dicebat : *Opus conjugii ob solam voluptatem exercitum, omni penitùs caret culpâ, ac defectu veniali.* Commune tamen est apud omnes, id non esse mortale, sed tantùm veniale peccatum : ita *Sanch. l.* 9. *d.* 11. *num.* 4. *Pont. l.* 1. *c.* 21. *n.* 6. *et* 11. *Boss. c.* 7. *n.* 65. *et alii passim*, ex *D. Th. Suppl. q.* 64. *a.* 6. ubi expressè id docet. Et ratio, cur non sit mortale, est, quia delectatio de aliquo objecto ex duplici tantùm capite potest esse mortalis, vel quia objectum ipsum est graviter vetitum, vel quia homo delectatur de illo tanquam ultimo fine; sed in hac delectatione neutrum intervenit : non primum ut patet, non secundum ut supponitur. Non excusatur autem à veniali, quia est perversio quædam ordinis, cùm delectatio quæ intenta est à natura ut medium ad generationem, fit finis habendæ copulæ. Nullum autem erit peccatum, ut rectè ajunt *Croix n.* 296. *et Viva de matr. q.* 3. *a.* 2. *n.* 4. si conjux principaliter intendat procreationem prolis, et utatur voluptate (eam moderatè intendens), ut se excitet ad copulam; sicut pariter minimè peccat, qui intendit moderatam delectationem in comedendo, ad præstandum corpori conveniens alimentum.

913. — « V. Si exerceatur mente adulterâ, ut si, dùm ac- » cedit ad suam, imaginetur aliam, ut animum pascat, quod » est mortale. *Sanch. Bonac. p.* 6. *n.* 7.

Excusant autem à mortali *Sanch. l.* 9. *d.* 16. *n.* 16. *et Spor. n.* 505. conjugem qui se excitaret ad copulam, delectando de pulchritudine alterius personæ, sed absque affectu turpi; at meritò dicunt hoc esse valde periculosum, et non permitten-

dum. Sicut nec etiam permittendum puto cum *Diana apud Spor. l. c.* se excitare ad coïtum, respiciendo ad imagines diversi sexûs : maximè si essent sacræ, quod rectè ajunt *Croix n. 529. et Spor.* esse mortale, propter gravem irreverentiam.

914. — An autem liceat marito delectari de copula aliena cogitata, ut se excitet ad coïtum cum uxore? Ex una parte videtur negandum, cùm objectum, de quo delectatur, sit per se turpe. Ex alia non videtur damnandum talem conjugem, cùm ideò solutis est illicita spectatio concubitûs humani, sive delectatio de visu cogitato talis concubitûs, quia in tali visu vel delectatione adest proximum periculum commotionis spirituum generationi deservientium; et cùm ipsis copula sit prohibita, consequenter etiam est vetita commotio spirituum; conjugatis autem, cùm eis jam permissa sit copula, non videtur vetita saltem sub gravi talis commotio spirituum, quamvis ipsa ex delectatione illa oriatur. Hanc tamen cogitationem, si esset de copula inter personas determinatas, non excusarem à mortali, ob facile periculum consentiendi in delectationem de copula cùm conjuge aliena. Cæterùm, quia hoc dubium apud nullum inveni discussum, sapientibus remitto decernendum. Illud autem, quod probabile putat *Arriaga de peccat. d. 47. n. 16.* nempe licitum esse marito delectari de copula cogitata inter ipsum, et alienam, dico cum *Croix num. 551.* omninò rejiciendum, cùm talis delectatio sit de objecto intrinsecè malo, et ipsi conjugi omninò vetito.

915. — « VI. Si fiat modo indebito, v. g. 1. Si non servetur vas naturale : quod multi docent esse veram sodomiam, » alii esse grave peccatum contra naturam. *Vide 6. præcept.* » 2. Si sine justa causa situs sit innaturalis, præposterus, etc. » quod aliqui dicunt esse mortale, alii, seclusо periculo effusionis seminis, veniale tantùm, etsi grave, et graviter » increpandum. *Dian. part. 3. t. 4. res. 204. 3.* Si alter conjugum ex morositate, vel alia ratione seminationem cohibeat : quod quidam generatim dicunt esse mortale, quia » finis actus conjugalis, scilicet generatio, impeditur; quidam tamen, ut *Præp. et Sanch.*, dicunt in fœmina nullum esse. *Vide Bon. p. 6. n. 15. et p. 1.*

916. — Quær. I. An peccet mortaliter vir inchoando copulam in vase præpostero, ut postea in vase debito eam consummet? Negant *Nav. l. 5. consil. de pœnit. cons. 7. ac Ang.*

Zerola, *Graff. Zanard. et Gam. ap. Dian. p.* 2. *t.* 17. *r.* 57. modò absit periculum pollutionis; quia aliàs (ut ajunt) omnes tactus etiam venerei non sunt graviter illiciti inter conjugatos. Sed communiter et veriùs affirmant *Sanch. l.* 9. *d.* 17. *n.* 5. *Pont. l.* 10. *c.* 11. *n.* 5. *Pal. p.* 4. §. 2. *n.* 6. *Bon. p.* 11. *n.* 12. *Spor. n.* 497. *Tamb. l.* 7. *c.* 3. §. 5. *n.* 51. *et Boss. c.* 7. *num.* 174. *cum Fill. Perez*, *Aversa*, *Fagund. et. Leand.* Ratio, quia ipse hujusmodi coïtus (etsi absque seminatione) est vera sodomia, quamvis non consummata; sicut ipsa copula in vase naturali mulieris alienæ est vera fornicatio, licèt non adsit seminatio. An autem sit mortale viro perfricare virilia circa vas præposterum uxoris? Negant *Sanch. num.* 5. *et Boss. n.* 175. *cum Fill. et Perez*, quia tangere os vasis præposteri non est ordinatum ad copulam sodomiticam. Sed veriùs pariter affirmant *Pont. l. c. Pal. n.* 6. *Diana p.* 4. *tr.* 4. *r.* 104. *et p.* 5. *tr.* 7. *r.* 7.; item *Fag. Leand. etc. ap. Boss. l. c. atque Tamb. n.* 52. (qui testatur ab aliquibus codicibus sententiam *Thomæ Sanch.* esse deletam: imò *Moya* asserit ipsum *Sanch.* se retractasse in editione Antverpiensi anni 1614.) Ratio est, quia saltem talis tactus non potest moraliter fieri sine affectu sodomitico.

917. — Quær. II. An et quomodo peccent conjuges coëundo situ innaturali? Situs naturalis est, ut mulier sit succuba, et vir incubus; hic enim modus aptior est effusioni seminis virilis, et receptioni in vas fœmineum ad prolem procreandam. Situs autem innaturalis est, si coïtus aliter fiat, nempe sedendo, stando, de latere, vel præposterè more pecudum, vel si vir sit succubus, et mulier incuba. Coïtum hunc, præter situm naturalem, alii apud *Sanch. l.* 9. *d.* 16. *n.* 2. genericè damnant de mortali; alii verò dicunt esse mortale ultimos duos modos, dicentes ab his ipsam naturam abhorrere. Sed communiter dicunt alii, omnes istos modos non excedere culpam venialem. Ratio, quia ex una parte, licèt adsit aliqua inordinatio, ipsa tamen non est tanta, ut pertingat ad mortale, cùm solùm versetur circa accidentalia copulæ; ex alia parte, mutatio sitûs generationem non impedit, cùm semen viri non recipiatur in matricem mulieris per infusionem, seu descensum, sed per attractionem, dùm matrix ex se naturaliter virile semen attrahat; ita *S. Anton.* 3. *p. tit.* 2. *c.* 2. §. 3. *in fine cum Alb. M. Nav. c.* 16. *n.* 42. *Pont. l.* 10. *c.* 11. *n.* 1. *Petroc. t.* 4.

p. 445. v. Tertius casus. Salm. de matr. c. 13. p. 5. n. 73. Boss. c. 7. n. 68. Holzm. n. 458. Sporer n. 493. Ronc. p. 184. q. 4. Croix n. 552. Pal. de sponsal. d. 3. p. 4. § 3. n. 1. cum Sa, Tolet. Hurt. Coninch. et Henr. ac Sanch. l. 9. d. 16. n. 5. cum Gerson, Caj. P. Soto, Dom. Soto, Sylv. Arm. Vict. etc. Et apertè favet *D. Th. in 4. d. 34. in fin. in exp. litt.* ubi sic ait: *Sed in secundo modo* (nempe mutando situm naturalem) *non semper est peccatum mortale, ut quidam dicunt, sed potest esse signum mortalis concupiscentiæ.* Ergò ex *D. Thoma* mutatio sitûs per se non est mortalis, sed potest esse mortalis ex prava *concupiscentia*, putà ex affectu bestialitatis, vel sodomiæ, vel si hujusmodi voluptas habeatur ut finis ultimus. Hinc communiter dicunt prædicti AA. cum *Conc. p. 403. n. 2.* conjuges minimè peccare, si mutent situm ex justa causa, nempe ob ægritudinem, vel pinguedinem viri, vel ob periculum abortûs, aut scandali aliorum, idque expressè dicit Angelicus *l. c.* ubi subdit: *Quandoque sine peccato esse potest, quando dispositio corporis alium modum non patitur; aliàs tantò est gravius, quantò magis à naturali modo receditur.* E converso conveniunt omnes (ut asserunt *Sanch. n. 5. Pal. l. c. Boss. n. 171. etc.*) quòd si experientiâ constaret, quòd mutato naturali situ nihil seminis fœmina retineret ob nimiam vasis laxitatem, vel humiditatem, vel propter aliquam infirmitatem naturalem, ut ait *Palaus*, tunc esset mortale: secùs verò dicit *Sanch.*, si non ex situ, sed ex aliquo morbo mulieris talis effusio provenit.

Dicunt autem *Sanch. d. n. 5. Pont. d. c. 11. n. 3. Pal. d. n. 1. et Boss. n. 171. cum Perez, Hurt. et Aversa*, non esse mortale, si ob variationem sitûs pars tantùm seminis decidat, reliquo intra vas retento sufficiente ad generationem; quod dicunt *Sanch. et Bossius* aliquando evenire; imò ferè semper evenire ajunt *Pal. et Pontius*, qui testatur sic medicos asserere. Verùm *Salm. de matr. c. 13. p. 5. n. 74.* hanc opinionem vocant nimis laxam, quia (ut inquiunt) prodigere semen humanum sine rationabili causa non potest excusari à mortali; certum dicunt ipsi *Salm. l. c. ac Sanch. n. 5. et Spor. n. 493. cum Aversa*, non tenêri confessarium interrogare conjugem de hoc se accusantem, an semen effusum sit, vel non, quia rarò (ut ajunt) accidit semen effundi; et sic etiam ego pluries audivi ab eis qui apud me in confessione

se accusabant præposterè coïvisse. Eos verò qui coëunt stando, vel sedendo, vel muliere incuba, puto esse in majori periculo semen effundendi. Sed per hoc non audeo damnare sententiam *Sanchez*, *Pontii*, *Palai*, et aliorum ut suprà, nam possent ipsi *Salmanticensibus* respondêre, quòd sine justa causa prodigere semen, sive (ut meliùs *Salmant.* dicere debebant) permittere ut semen prodigatur, nunquam liceat, quando semen extra vas uxoris effunditur, non verò quando intra immittitur, et per accidens, non autem ex ipso actu prodigitur, quia tunc matrix, ut dicunt AA. præfati, jam attrahit quod est sufficiens ad generationem, et reliquum tanquam superfluum expellit (1). Utrùm autem teneatur conjux reddere alteri petenti debitum situ innaturali sine justa causa? *vide dicenda n.* 946.

918. — Quær. III. An peccent mortaliter conjuges, si incœptâ copulâ cohibeant seminationem? Respondetur : si conjuges ambo in hoc consentiunt, nec adsit periculum seminandi extra vas, id per se loquendo non est mortale; illa enim penetratio vasis fœminei tunc reputatur instar tactus verendorum, qui inter conjuges permittitur, vel saltem non est mortalis, secluso periculo pollutionis; ita communiter *S. Anton. 3. p. tit. 1. c. 20. §. 6. Pont. l. 10. c. 11. n. 9. Pal. p. 4. §. 3. n. 3. Laym. l. 6. sect. 4. n. 19. Bonac. quæst. 4. p. 6. n. 15. Less. l. 4. c. 3. n. 55. Sporer n. 490. Salm. de matr. c. 15. p. 6. n. 82. cum Aversa, et Dic. Boss. c. 9. n. 58. cum Fill. Hurt. et Perez, ac Sanch. l. 9. d. 19. n. 3. cum Palud. Caj. Ang. Sa, Arm. Tasi, etc.* Dixi 1. *si ambo consentiunt;* nam si alter se retrahit sine alterius consensu, certè graviter peccat, ut dicunt omnes AA. præfati. Dixi 2. *Per se loquendo*, nam sapienter advertit *Sanch. l. c. cum Veracrux*, id ordinariè esse mortale, quia ordinariè adest periculum ex tali retractione effundendi semen, nisi conjuges experti sint oppositum : quo casu tamen puto nullo modo posse eos excusari saltem à veniali, quidquid dicat *Sanch. ibid. cum aliis.*

Si verò fœmina jam seminaverit, vel sit in probabili peri-

(1) « An sit mortale mutare situm, si propter id casu aliquid seminis effun» ditur? Affirmant *Salmanticenses*, sed communiùs negant *Sanch Pont. Castr. Boss. Perez, Hurtad.* et *Aversa.* » *Ex Hom. Ap.* tr. 18. n. 39. *Edit.*

culo seminandi, non potest quidem vir datâ operâ à semi-natione se retrahêre, sine gravi culpa; quia tunc ipse est causa, ut semen uxoris prodigatur, communiter dicunt *S. Anton. loc. cit. Salm. de matr. c. 15. p. 6. n. 81. Holzm. n. 451. et Sanch. n. 4. cum Palud. Caj. Ang. Sa, et alii passim.* Hoc tamen non erit ita intrinsecè malum, ut aliquo casu permitti non possit, putà si vir desisteret à copula ob periculum mortis, vel scandali aliorum; tunc enim licitè potest se retrahere etiam cum periculo pollutionis, quia hæc per accidens, et præter intentionem eveniret, et contrà, non tenetur cum periculo tanti damni generationem procurare; ita communiter *Sanch. d. n. 4. Pal. n. 5. Dian. 3. p. tr. 4. r. 204. Boss. n. 60. cum Less. Aversa, et Perez, ac Salm. dict. n. 81. cum Caj. Dicast. Hen. etc.* Hæc sunt certa apud omnes.

Si autem vir jam seminaverit, dubium fit, an fœmina lethaliter peccet, si se retrahat à seminando? aut peccet lethaliter vir non expectando seminationem uxoris?

Prima sententia affirmat, et hanc tenent *Aversa, Hurt. et Ochagav. apud Boss. cap. 9. n. 51.* et probabilem putat *Dian. p. 5. tract. 14. r. 37.* atque videntur cohærêre *Tab. et Arm. apud Sanch. lib. 9. d. 19. n. 5.* dùm indistinctè dicunt esse mortale, si altero seminante conjux à seminatione se retrahat. Ratio, quia (ut ajunt) etiam semen mulieris activè concurrit ad generationem, prout censent ex medicis *Hippocrates, Galenus, Valesius, et Petrus Matha apud Sanch. l. 2. d. 21. n. 11.* et ex theologis *Suar. t. 2. in 3. p. d. 10. sect. 1. v. Secundò infertur,* ubi ait: *Semen maternum simpliciter necessarium est ad concipiendum filium.* Item *D. Bonav. et Major apud Boss. d. n. 60. ac Caj. Abul. et plures alii ap. Sanch. l. c.* et ipsi *Sanch. et Boss.* hanc opinionem satis probabilem putant; saltem (ait *Boss.*) semen mulieris juxta omnes valde confert prolis perfectioni, cùm ad hoc saltem fuerit à natura institutum.

Secunda sententia verò communior negat, et hanc tenent *Sanch. l. 9. d. 19. n. 9. Pont. l. 10. c. 11. n. 2. Bon. p. 6. n. 14. et Salm. ibid. n. 80. cum Caj. Henr. Dic. Veracr. etc.* Ili contrario nituntur fundamento, nempe quòd semen mulieris non sit necessarium ad generationem, ut asserunt *Aristoteles, Avicenna, Galenus* sibi contrarius, ac *Hugo Senensis, et Alb. M. apud Sanch. l. 9. d. 17. n. 9.* qui ait hanc esse sen-

tentiam communem theologorum, exceptis Scotistis. Nec obstare dicunt AA. hujus secundæ sententiæ, quòd semen fœminæ conferat perfectioni prolis; nam respondent, quòd non teneantur conjuges ad convenientiorem modum generandi, sed satis est si generationi non obstent. Quamvis autem dicant præfati AA. non tenèri virum expectare seminationem mulieris, si ipse jam seminaverit; concedunt tamen ei posse continuare copulam, usque dum seminet fœmina, quia hoc pertinet ad complementum copulæ uxoris, ut censent *Pont. et Dian. ll. cc. Bon. n. 14. cum Caj. et Sanch. d. 17. n. 11. cum Tab. et Graff. contra Henr.* (*ap. Bon. l. c.*) qui sentit virum non tenèri expectare seminationem fœminæ, quia periculum est, ut hoc pacto impediatur generatio, quod non videtur satis probabile, nec cohærens; nam si adesset tale periculum, non debuisset dicere non tenèri, sed non posse, quod nemo asserit, nemo enim hoc periculum supponit.

Sed redeundo ad primam quæstionem, esto secunda sententia sit quidem communior, et probabilior, ut videtur, censeo tamen cum *Boss. l. c. n.* 52. primam sententiam esse satis probabilem, et ideò in praxi tenendam. Ratio, quia non licet sequi opinionem probabilem cum damno tertii; cùm autem hìc agatur de damno prolis sive generationis adversùs naturam, quæ jus habet, ut non impediatur generatio, cùm ad hoc instituerit actum conjugalem, propterea ubi est periculum impediendi generationem, non licet uti opinione probabili; ubi enim (ut diximus *l. 1. n.* 42.) agitur non de honestate actionis, sed de veritate rei, illicitum est sequi (ut omnes fatentur) opinionem probabilem pro libertate, adversùs aliam stantem pro lege. Hìnc neque practicè probabile puto id quod dicunt *Sanch. n. 5. et Spor. n. 491. cum Perez, Escob. Dic. et Gob.* nimirùm posse mulierem in actu coïtùs animum ad alia divertere, ne concitetur ad seminationem.

919. — An autem, si vir se retrahat post seminationem, sed ante seminationem mulieris, possit ipsa statim tactibus se excitare, ut seminet? Negant Auctor *Addit. ad Wigandt tr. 16. post n. 106. ac Dian. et Rodr. apud Boss. l. 9. n. 54.* adhæretque *Pal. p. 4. 4. §. 3. n. 6.* (dicens id non esse licitum, si mulier posset se continêre). Ratio, quia semen mulieris non est necessarium ad generationem; item quia effusio illa mulieris, utpote separata, non fit una caro cum viro.

Communiùs verò affirmant *Wigandt tr. 16. n. 103. v. Solve. Less. l. 4. c. 3. n. 94. Bon. q. 4. p. 6. num. 15. in fin. cum Sanch. l. 9. d. 17. n. 10. Pot. t. 1. c. 4. n. 4310. Tamb. Dec. l. 1. c. 3. §. 5. n. 18. Salm. c. 15. n. 80. in fin. cum Dic. Fill. tr. 10. n. 330. Spor. n. 491. Boss. cap. 9. n. 55. cum Aversa, Perez, Fag. et Leand, ac Elbel p. 479. n. 425, cum Cleric. Homob. Dian. Gob. et Bosco*, et non reprobat *Conc. p. 406. n. 11.* Ratio, tùm quia seminatio mulieris pertinet ad complendum actum conjugalem, qui consistit in seminatione utriusque conjugis; unde sicut potest uxor tactibus se præparare ad copulam, ita etiam potest actum copulæ perficere: tùm quia, si mulieres post talem irritationem tenerentur naturam compescere, essent ipsæ jugiter magno periculo expositæ mortaliter peccandi, cùm frequentiùs viri, quia calidiores, priùs seminent (sed hæc ratio non suadet, nam si hoc permitteretur uxoribus, deberet permitti etiam viris, casu quo mulier post suam seminationem se retraheret, et vir maneret irritatus; at DD. communiter dicunt id vetitum esse viris, ut *Sanch. n. 10. Wigandt et Bon. l. c.*); tùm quia, ut plures sentiunt, seminatio mulieris est necessaria, vel saltem multum confert ad generationem, nihil enim à natura frustraneum agitur. Omnes autem concedunt uxoribus, quæ frigidioris sunt naturæ, posse tactibus se excitare ante copulam, ut seminent in congressu maritali statim habendo. *Vide Conc. n. 13.*

920. — « VII. Si in loco indebito, v. g. Sacro, qui inde » violetur, vel in loco publico « (*Vide dicta de hoc puncto l. 4. n. 458. ubi diximus cum Nav. Vasq. Tol. Azor, Con. Pont. etc. quòd licèt probabile sit per copulam conjugalem occultam in Ecclesia non committi sacrilegium, neque Ecclesiam pollui, probabilius tamen est oppositum, nisi adsit necessitas, cum Suar. Sanch. Less. Bonac. Holzm. Croix, Salm. etc. Etsi eo casu non tenentur clerici ibi abstinère à divinis officiis celebrandis, nisi concubitus ille habitus publicetur, ut dicunt iidem AA. et probatur in hoc l. 6. n. 364, quia Ecclesia non censetur polluta quoad celebrationem officiorum, nisi crimen sit notorium notorietate facti*),

921. — « VIII. Si absque urgente causa fiat tempore inde- » bito, 1. in magna solemnitate, ut Paschæ, vel pridie com- » munionis. *Vide Per. d. 49. s. 3. 2.* Quando uxor est gravida,

» saltem si sit periculum abortûs. *Nav. Sylv. Sanch. Conc.* » *Fill. n.* 337. Hoc enim si non sit, non erit saltem mortale: » quòd enim tunc fine suo frustretur semen, non sequitur » per se ex actu. Unde *Dian. p.* 3. *tr.* 1. *r.* 204. *et Con. d.* 34. » *dub.* 9. nullum peccatum agnoscunt. 3. Quando uxor laborat » fluxu menstruo. Quod tamen non esse mortale, contra » *Azor* docet *Sanch. l.* 9. *d.* 21. *n.* 2. Imò aliqui apud *Dian.* » *l. c. ut Pont. l.* 10. *c.* 11. *et c.* 14. *num.* 5. *et* 6. docent, » nec veniale esse, si periculum urgeat, quod *Sanch. l. c.* » docet esse probabile; additque *M. Perez*, si ob finem ho- » nestum fiat, nullum esse; et tenêri reddere debitum uxo- » rem, si maritus exigat. *Vide dist.* 49. *s.* 3.

922. — Quær. I. An liceat conjugi coïre die communionis? *Vide quæ fusiùs diximus hoc l.* 6. *n.* 273. et 274. ubi tenuimus esse veniale accedere ad Eucharistiam die copulæ habitæ ob voluptatem, nisi excuset aliqua rationabilis causa. Si verò copula est habita causâ procreandæ prolis, vel etiam incontinentiæ vitandæ, tunc est solùm consilii à S. communione abstinêre, ex *c. Si vir* 7. *caus.* 33. *q.* 7. Et sic pariter est consilii abstinêre die quo conjux reddidit debitum: à quo autem reddendo ordinariè loquendo propter communionem non potest eximi; nam aliquando potest honestis precibus resistere. Quid autem debeat confessarius respondêre conjugi interroganti, an teneatur reddere die communionis? *Vide d. n.* 274. *v. Quid.* Post verò communionem sumptam nullum est peccatum reddere. An autem petere? Alii dicunt esse veniale; alii nullum; *vide ibid. v. Die autem.*

923. — Quær. II. An in diebus festivis, vel jejunii, aut Rogationum sit illicitus actus conjugalis? Commune est non esse vetitum tunc debitum reddere cum *D. Th. Suppl. q.* 64. *art.* 7. ubi dicit: *Cùm mulier habeat potestatem in corpore viri, et è converso, tenetur unus alteri debitum reddere quocumque tempore, et quâcumque horâ.* An autem sit vetitum petere?

Prima sententia affirmat, et hanc tenent *D. Th. l. c. a.* 1. *S. Anton.* 3. *p. tit.* 1. *c.* 20. §. 11. *Conc. t.* 10. *p.* 395. *n.* 10. item *Mag. Sent. Alb. M. Palud. Gers. Sylv. Tab. etc. ap. Sanch. l.* 9. *d.* 12. *num.* 3. Hoc tamen sub culpa veniali, ut ait *D. Th. cum aliis:* non verò sub mortali, ut aliqui improbabiliter tenent *apud Sanch.*, quia tempus sacrum *non*

est circumstantia (ratio *S. D.*) *trahens in aliam speciem peccati, unde non potest in infinitum aggravare.* Rationem autem, cur sit veniale, assignat idem Angelicus dicens: *Actus matrimonialis, quamvis culpâ careat: tamen, quia rationem deprimit propter carnalem delectationem, hominem reddit ineptum ad spiritualia. Et ideò in diebus in quibus præcipuè spiritualibus est vacandum, non licet petere debitum.*

Secunda sententia verò communior negat esse illicitum, et hanc tenent *Sanch. l. 9. d. 12. n. 5. cum S. Bon. Scoto, Caj. Arm. Soto, Ang. Valent. etc.* item *Pont. l. 10. c. 9. per totum. Pal. p. 4. §. 4. n. 5. Bon. q. 4. p. 6. n. 28. Salm. de matr. c. 15. p. 5. n. 58. cum Henr. Dic. Con. Aversa, Led. etc. ac Boss. c. 7. n. 84. cum Azor, Reg. Fill. Perez, etc.* Ratio, quia id non habetur vetitum ullo jure, non divino, quia in festis sola opera servilia prohibentur; non ecclesiastico, quia diebus festivis et jejunii, non obstante congressu maritali, benè possunt conjuges servare ea quæ sunt de præcepto. Quòd si canones et SS. Patres videantur iis diebus expressè prohibêre usum conjugii, dicunt præfati AA. id intelligi de consilio, non de præcepto, ut multis nititur probare *Sanch. cum* Gloss. in canones, et aliis interpretibus.

924. — Quær. III. An liceat coïre conjugibus tempore prægnationis? Commune est id non esse mortale, nisi adsit periculum abortûs; ita omnes cum *Sanch. l. 9. d. 22. n. 3. Pont. l. 10. c. 14. n. 7. Pal. p. 4. §. 4. n. 12. Salm. de matr. c. 1. p. 6. n. 78. Ronc. p. 184. q. 3. r. 2. et Boss. c. 9. n. 33.* ex *D. Augustino de bono conjug. c. 6.* ubi: *Conjugalis enim concubitus generandi gratiâ non habet culpam: concupiscentiæ verò satiandæ, sed tamen cum conjuge propter fidem tori, venialem habet culpam.* Idem docet *D. Ambrosius* in *Luc. c. 1.* ibi: *At verò homines nec conceptis ipsis, nec Deo parent, illos contaminant, hunc exasperant.* Nota tò *contaminant*; ergò supponit S. Doctor periculum abortûs. Item *D. Hieron.* in *can. Origo, caus. 32. quæst. 4. Postquam venter intumuerit, non perdant filios.* Item *D. Th. in 4. dist. 81. in fin. in expos. litt.* ibi: *Ideo Hieronymus vituperat accessum viri ad uxorem imprægnatam, non tamen ita quòd semper sit peccatum mortale, nisi fortè quando probabiliter timetur de periculo abortûs.*

Censent autem *Sylvest. Ang. et Tab. apud Sanch. loc. cit.*

num. 1. adesse periculum abortûs, si copula habeatur circa initium conceptionis, quia ex novo coïtu materia illa nondum plenè formata, facilè dispergitur : nam licèt matrix post conceptionem statim claudatur, tamen (ut ait *Avicenna*) ex vehementi delectatione coïtûs irritata, aliquando aperitur, et materia effunditur. Hoc tamen non obstante, dicunt *Pontius dict. num.* 7. *Pal. num.* 11. *Sanchez dict. num.* 1. *cum Ang. et Sylvest.* (*contra Tabien.*) *ac Boss. num.* 18. *cum Fill. Hurt. Perez, et Raynaud.*, quòd coïre cum tali periculo non reputetur mortale, quia (ut ajunt *Sanch. et Bossius*) cùm materia non sit adhuc formata, et conjuges dent operam rei licitæ, utendo jure suo, modò abortum non intendant, damnum illud non est tantum, ut lethalem constituat culpam. Sed hæc ratio mihi non probatur, quia cùm per copulam noccatur vitæ, vel formationi prolis, conjux tunc non habet jus ad copulam. Potiùs videtur dicendum non adesse tale periculum, quia (ut dicunt idem *Sanch. n.* 7. *Pal. d. n.* 11. *Boss. d. n.* 18. *Holzm. p.* 463. *cum Illsung. et Bon. q.* 6. *part.* 6. *n.* 12. *cum Con. et Reg.*) communiter non adest tale periculum, dum matrix recepto semine arctissimè constringitur, nec ordinariè reseratur per coïtum, ut tradunt ipse *Avicenna* et *Valverdus apud Boss. l. c.* cùm conjuges indiscriminatim accedant, et tamen abortus non succedunt; unde ait *Boss.* quòd usquedum non constet experientia, aliquam uxorem ex coïtu pluries fœtum emisisse, non est præsumendum periculum abortûs. Tantò minùs autem aderit tale periculum, si habeatur copula tempore proximo partui, ut perperàm aliqui dixerunt, putantes tunc exponi prolem discrimini suffocationis; nam veriùs (ut ait *Boss. n.* 30. *cum Raynaudo*) fœtus humanus ita secundinis involvitur, ut eum non possit semen contingere. Hinc ait *Petr. t.* 4. *p.* 447. periculum abortûs non ita facilè præsumendum; et ideò non esse vexandos conjuges importunis interrogationibus, ut abstineant tempore prægnationis : *Quæ enim* (ait) *spes eos à concubitu avocandi? et quale non timendum periculum, si à sua bona fide perturbentur?*

Utrùm autem, secluso periculo abortûs, sit culpa venialis habêre coïtum cum prægnante? Affirmant *D. Ant.* 5. *p. tit.* 1. *c.* 20. §. 4. item *Sotus*, *Palud. Alens. Palac. ap. Sanch. d. d.* 22. *n.* 4, quia stante fœtu concepto, frustratur semen

suo fine generationis. Idque confirmant ex auctoritate plurium SS. Patrum. Negant verò *Sanch. l. c. num. 6. cum Gabr. et Henr. Bon. p. 6. num. 11. cum Fill. Pal. p. 4. §. 4. num. 12. Ronc. p. 154. quæst. 3. r. 2. Holzm. num. 463. Elbel num. 390. et Salm. de matr. c. 15. p. 6. n. 78. cum Dic. Aversa, et Diana*, tùm quia nullibi habetur id per se esse vetitum ; tùm quia esset onus gravissimum , et res exposita innumeris periculis peccandi venialiter , si conjuges tenerentur tamdiu abstinêre ab usu conjugii , manendo in eodem toro. Respondent autem ad rationem oppositam , quòd ut coïtus sit licitus in matrimonio , sufficiat , ut per se actus sit ad generationem idoneus ; quòd autem ipsa non eveniat , per accidens se habet. Cæterùm mihi arridet sententia , quam tenent *Pont. l. 10. c. 14. n. 7. Azor, t. 3. c. 31. quæst. 14. Boss. c. 9. num. 36. cum Guil. Paris. Perez, Con. Barbos. Fill. Hurt. Avers. etc.*, et huic se adnectunt etiam *Pal. et Ronc. ll. cc.* nempe quòd coïtus cum prægnante non possit excusari à culpa veniali , nisi adsit periculum incontinentiæ , vel alia honesta causa , juxta dicta *num. 882. dùb. 1. etc.*

925. —Quær. IV. An licitum sit conjugibus coïre tempore menstrui : Hìc prænotandum , quòd fluxus mulieris alius sit naturalis et ordinarius , et iste propriè dicitur menstruus , quia communiter singulis mensibus solet in fœminis accidere, et durat ut plurimùm per duos vel tres dies. Alius extraordinarius proveniens ex aliquo morbo diuturno , qui aliquando durat usque ad 12 dies et ultrà. Tempore fluxûs extraordinarii certum est licêre tam reddere quàm petere : ita communiter *Sanch. l. 9. d. 21. num. 1. Pont. l. 10. c. 14. n. 5. Holzm. n. 462. Salm. de matr. c. 15. p. 6. n. 76. et Boss. c. 9. num. 15. cum Azor, Reb. Fill. Hurt. etc.* ex *D. Th.* in *4. d. 32. quæst. un. art. 2.* ubi expressè hoc docet, et rationem adducit, dicens : *In fluxu menstruorum innaturali non est prohibitum ad menstruatam accedere in lege nova , tùm propter infirmitatem , quia mulier in tali statu concipere non potest ; tùm quia talis fluxus est perpetuus et diuturnus , unde oportet , quòd vir perpetuò abstineret.* Tempore autem fluxûs naturalis adsunt tres sententiæ.

Prima sententia damnat coïtum de mortali , et hanc tenet idem *D. Th. l. c. q. 3. ad 1.* ubi dicit tempore hujus menstrui peccare mortaliter tam virum voluntariè petentem, quàm

uxorem voluntariè reddentem ; excipit si mulier quasi coacta debitum redderet. Eamdem sententiam tuentur *S. Bon. Alens. Scotus*, *Tab. Palac. etc. ap. Boss.* c. 9. *n.* 16. Probatur 1. ex *Levit.* c. 20. *v.* 18. ubi dicitur : *Qui coïerit cum muliere in fluxu menstruo : et revelaverit turpitudinem ejus, ipsaque aperuerit fontem sanguinis sui, interficientur ambo.* Objiciunt huic *Sanch. l. c. num.* 2. *et Boss. num.* 16. quòd lex illa fuit cæremonialis, et ideò non obligat in lege evangelica. Sed respondet *D. Th. dict. quæst.* 2. quòd licèt illud præceptum fuerit cæremoniale quoad immunditiam, fuit tamen morale quantùm ad *nocumentum* (verba S. D.) *quod in prole ex hujusmodi commixtione frequenter sequebatur.* Probat. 2. ex *can. fin. dist.* 5. ubi *Gregorius* Papa : *Cùm et sine partùs causa, cùm* (uxores) *in consuetis menstruis detinentur, viris suis misceri prohibeantur.* Probatur 3. ratione, tùm quia proles eo tempore nascitura exponitur periculo nascendi leprosa, et monstruosa; tùm quia adest periculum semen frustrà effundendi, cùm rarò vel nunquam eo tempore mater sit apta conceptioni.

Secunda sententia totaliter opposita dicit accessum ad menstruatam omni culpâ carêre ; hanc tenent Glossa *in can. Si Caus. v. Conceptus.* 33. *q.* 14; item *Perez, Fill. et Hurt. ap. Boss. n.* 20. eamque *Sanch. l.* 9. *d.* 21. *n.* 7. putat æquè probabilem ac tertiam, quam mox referemus. Ratio, quia hodie id nullo jure prohibetur ; non divino, cùm lex Levitici, adveniente lege novâ, jam cessaverit. Nec obstare dicunt, quòd prohibitio illa non cessavit, quatenùs fuit moralis propter vitandum damnum prolis, nam respondent, quòd testetur *S. Hier. in c.* 18. *Ezech.*, rationem prohibitionis in Levitico fuisse, quia illo tempore, ob sanguinem fœmineum infectum ex coïtu fœtus leprosi, et elephantiaci nascebantur ; sed hodie incertum est adesse tale damnum, et multò certius est mulierem tempore menstrui non concipere, ut dicunt *Sanch. Pal. Boss. et Salm. ll. cc.*, ac demùm, etiamsi concipiat cum aliquo damno prolis, dicunt *Sanch. l.* 9. *d.* 21. *n.* 7. *et Boss. c.* 9. *n.* 22., id non obstare, quia melius est prolem sic nasci, quàm non nasci ; fortè enim postmodùm non gigneretur, vel non esset eadem proles, unde proles beneficium recipit, non damnum ; nec valet dicere, quòd si non proli, saltem sic infertur damnum naturæ, quæ postulat, ut proles modo con-

venientiori generetur : nam respondent, quòd si non infertur damnum proli, neque infertur naturæ. Non prohibetur igitur jure divino; non jure ecclesiastico, nam ad textum *Gregorii* respondet *Pontius l.* 10. *c.* 14. *n.* 6. prohibitionem illam ecclesiasticam hodie exolevisse; imò verbum illud Pontificis, *prohibeantur*, explicatur ab aliis, ut dicit ibi Glossa : *prohibeantur, id est sub forma prohibitionis dissuadeantur.* Nec jure naturali, quia licèt sit facile periculum eo tempore frustrandi semen, tamen ad coïtum cohonestandum non requiritur, ut ex eo sequatur generatio, sed sufficit quòd coïtus ille per se sit aptus generationi, esto per accidens semen dispergatur, ut accidit in accessu ad mulierem prægnantem, aut sterilem. Neque (ajunt) in tali coïtu adest indecentia culpabilis, nam (ut dicit *Perez*) illa est potiùs materialis. Hinc concludunt nullo modo peccare conjuges, si eo tempore coëant, non jam ex affectu libidinis (quod non posset excusari à veniali), sed ut utantur jure suo cum moderata delectatione.

Tertia sententia demùm communissima et probabilior dicit, coïtum tempore menstrui non esse mortale, sed non excusari à veniali; ita *S. Antonin.* 3. *part. tit.* 1. *c.* 20. §. 3. *Nav. c.* 16. *n.* 32. *Conc. p.* 398. *n.* 20. *Pont. l.* 10. *c.* 14. *n.* 6. *Pal. p.* 4. §. 4. *n.* 8. *Ronc. p.* 184. *qu.* 3. *r.* 3. *Holzm. n.* 462. *Bonac. p.* 6. *n.* 9. *cum Henr. Led. et Rodr. Salmant. de matr. c.* 15. *p.* 6. *num.* 76. *cum Aversa, Vivald. Cornejo, et Soto, Boss. c.* 9. *n.* 22. *cum Sa, Con. Pal. Reg. Vill. Vega, Graff. etc. ac Sanch. dict. d.* 21. *num.* 5. *cum Cajet. Abul. Arm. Vict. et Lopez.* Quòd non sit mortale, probat ratio adducta mox suprà pro secunda sententia. Quòd autem sit veniale probatur, quia talis concubitus, nolendo conjuges expectare tempus generationi aptius, et jam brevi adventurum, involvit quamdam turpitudinem, et deordinationem; cùm fœmina tunc sit inepta commodæ receptioni et retentioni seminis, et ideò coïtus tunc minùs convenit fini generationis. Conveniunt autem *Nav. Pal. Sanch. Salm. ll. cc. et Boss. n.* 15. *cum Hurt.* quòd nullum sit peccatum coïre tali tempore, si adsit aliqua causa turpitudinem illam cohonestans, nempe ad vitanda dissidia, aut incontinentiam in se vel in altero, aut alia similia.

An autem casu quo nulla adsit causa, uxor menstruata possit, et teneatur debitum reddere, si maritus monitus

nolit desistere ? Affirmant *Pal. p.* 4. §. 4. *n.* 9. *cum Con. Salm. de matr. c.* 15. *p.* 6. *n.* 77. *et Sanch. d.* 21. *num.* 96. *cum Palud. Soto, Led. etc.* qui citat pro se etiam *D. Th. d.* 32. *art.* 2. *q.* 3., sed non benè, ut mox videbimus. Verùm probabiliùs negandum cum *Pontio c.* 14. *n.* 5. *et Bon. p.* 6. *n.* 10. qui citat *Sylv. Reb. et Henr.* Ratio, quia cùm culpa, etiamsi venialis, se tencat ex parte actûs, probabiliùs non tenetur conjux, neque potest licitè debitum reddere : *vide dicenda n.* 946. Nec contrarius est nostræ sententiæ *D. Th.*, nam *l. c. in Resp. ad* 3. dicit tunc uxorem posse et tenêri ad reddendum, *quando majus periculum timeretur in non reddendo.* Sed hoc non supponitur in nostro casu.

926. — Quær. V. An sit illicitum coïre tempore purgationis post partum ? Certum est non tenêri conjuges hodie observare tempus purgationis præscriptum in *Lev.* 12. ubi, cùm mulier arcebatur ab ingressu templi per 40 dies in partu masculi, et 80 fœminæ, videtur eo tempore fuisse ei etiam interdictus conjugii usus. Sed hoc præceptum jam cessavit, et sicut hodie puerperæ non tenentur abstinere ab ingressu Ecclesiæ, ut dicitur in *c. un. de Purific. post part.*, ita nec à conjugii usu, ut communiter dicunt *Sanch. l.* 9. *d.* 22. *n.* 8. *Boss. c.* 7. *n.* 130. *et alii passim cum S. Anton.* 3. *p. t.* 1. *c.* 20. §. 4. *in fin.* qui tamen addit, hoc non obstante, benè posse mulierem abstinêre ab Ecclesia, et omittere audire missam, ubi talis est consuetudo, toto eo tempore, vel saltem per sex hebdomadas ; ut testantur esse communem usum *Sporer et Elbel, vide dicta l.* 4. *n.* 330. *v. Bene.* Circa autem quæsitum triplex adest sententia.

Prima sententia dicit esse mortale, et hanc tenent *Butrius, et Alexander de Nevo, ap Sanch. l. c. d.* 22. *n.* 9. Ratio, tùm quia in *cit. c. fin. dist.* 5. *D. Gregorius* id expressè vetitum declaravit, dicens : *Nisi purgationis tempus priùs transierit, viris suis non debent admiscêri* ; tùm quia damnum infertur proli, si eo tempore concipiatur, ut ait *Galenus ap. Pontium l.* 10. *c.* 14. *num.* 8.

Secunda sententia dicit nullum esse peccatum, ita *Sanch. n.* 11. *cum Ang. Henr. Palac. Turrecr. Holzm. n.* 464. *ac Fill. Perez, Vill. et Hurt. ap. Boss. c.* 9. *n.* 42. Quia (ut ajunt) hujusmodi immunditia est tantùm materalis, non moralis.

Tertia sententia probabilior et communior, quam tenent

S. Anton. l. c. cum Rich. et Pet. de Palud., *Pont. d. n. 8. Pal. p. 4. §. 4. n. 16. Ronc. p. 184. q. 3. r. 3. Boss. n. 44. cum Azor, Ochag. et Led.* item *Sot. Palud. Tab. Lop. etc. ap. Sanch. n. 10.* dicit esse veniale, non autem per se mortale, Est veniale, quia talis coïtus continet aliquam indecentiam; unde nisi excuset causa honesta, nempe periculum incontinentiæ, vel dissidii, vel alia similis, nequit ab omni culpa excusari. Non autem est mortale per se loquendo, quia talis indecentia non videtur tanta, ut mortalem culpam inducat. Ad prohibitionem verò *D. Greg.* respondet *Pontius* illam hodie exolevisse; at *D. Antonin. cum Guil.* respondet eam fuisse de congruitate, non de præcepto. Ad rationem autem nocumenti prolis respondetur, quòd tale damnum vel non accidet, cùm difficile sit eo tempore mulierem concipere; vel non erit grave. Dicitur autem *per se loquendo*, nam poterit aliquando esse mortale, si ex concubitu gravis morbus, vel notabilis aggravatio morbi immineret, ut dicunt *S. Anton. et Sanch. n. 11. cum Palud. Sylvest. Ang. etc.* Hujusmodi periculum etiam prudenter timêri potest, ut ait *Ronc.*, si coïtus habeatur statim post partum; nempe eodem die vel sequenti, ut medicus valde peritus mihi asseruit.

927. — « Ex dictis casibus consequenter resolvitur, licitum » esse uti matrimonio I. Prolis causâ, etsi hæc non neces- » sariò debeat intendi, dum exercetur, dummodò positivè » non impediatur. Imò etiam aliquando simplici affectu licitè » excludatur, v. g. à paupere, ne nimium prolibus gravetur. » II. ad vitandum periculum incontinentiæ in se, vel com- » parte. *Mart. Perez d. 40. s. 2. ex Conin. Pont. Hurt, etc.* » *contra Sanch.* qui vult esse veniale, nisi tamen stimuli » carnis aliter sedari non possint. » *Vide dicta n. 882. dub. 1. iidem enim fines, quos habêre licet ad matrimonium contrahendum, cohonestant etiam petitionem copulæ.*) « III. Vale- » tudinis causâ, vel propter alios fines extrinsecos: quia ho- » nestum ex natura sua, et relatum ad unum finem, licitè » refertur ad alium isti non repugnantem, ut docent *Sa*, » *Conin. Laym. l. 5. t. 10. p. 3. c. 4. Mart. Perez. d. 49.* » *sect. 2. n. 4. Vide Diana p. 2. t. 4. r. 218.* Solius tamen » sanitatis causâ uti, probabile est esse veniale, ut docent » *S. Th. Laym. l. c. contra Mart. Per. etc. ll. cc.* » (*Vide n. 883.* » *dub. 2.*)

928. — Hìc quæritur I. An aliquando vir teneatur petere? Per se loquendo non tenetur petere; tenetur verò per accidens, nimirùm si uxor tacitè exigat; putà si ostendat aliquod indicium, quo tacitam petitionem significet; quia in mulieribus ob innatam etiam verecundiam talia signa habentur pro vera petitione, ita communiter *Sanch. l.* 9. *d.* 2. *n.* 3. *et alii universè ex D. Th. Suppl.* 3. *p. q.* 44. *art.* 2. ubi: *Quando vir percipit per aliqua signa, quòd uxor vellet sibi debitum reddi, sed propter verecundiam tacet..., tenetur reddere.* E converso rectè dicit *Sanch. n.* 5. *cum Soto, et Palac.* ex eodem *D. Th. in* 4. *d.* 32. *qu. un. art.* 3. *ad* 2., non tenèri mulierem reddere viro, nisi hic expressè petat; cùm enim non pudeat viros expressè exigere, benè possunt uxores præsumere, quòd viri expressè non petentes nolint ipsas obligare ad petendum; imò ego sentio nec posse, quia nequit maritus obstringere mulierem, ut cum tanta sua erubescentia debitum petat. Rectè tamen excipit *Sanch. l. c. cum S. Anton. Nav. Sylv. et Manuel*, nisi talis erubescentia potiùs præsumatur aliquando (quod cæterùm rarò accidit) esse ex parte viri, quàm fœminæ; putà si illa esset maximæ auctoritatis, aut feræ conditionis, et vir valde pusillanimis ac verecundus. Regulariter tamen (benè subdit *Sanchez*) non tenetur uxor reddere, nisi evidenter ei constet de hac pusillanimitate et pudore mariti.

929. — Quær. II. An uxor teneatur aliquando petere debitum? Certùm est primò, ordinariè non tenèri uxorem ad petendum, quia hoc est mulieribus notabiliter invercundum. Certum secundò, quòd cùm alter conjux sit in periculo incontinentiæ, tam vir quàm uxor teneatur petere, ad liberandum alterum à periculo; ita communiter *Pontius l.* 10. *c.* 2. *n.* 5. *Sanch. l.* 9. *d.* 2. *n.* 9. *cum Soto, Adr. etc. ac Boss. c.* 1. *n.* 17. *cum Fili. Henr. etc.* Sed dubium fit, an teneatur uxor tunc petere ex charitate, vel ex justitia?

Prima sententia, quam tenent *Pontius l. c. et Boss. n.* 21. *cum Led. Henr. Dian. et P. Soto*, dicit tenèri ex justitia. Ratio, quia, cùm teneantur conjuges servare bonum fidei, quando alter est in periculo incontinentiæ; tunc esto non petat alter, ipsa tamen necessitas petit, ut bonum fidei servetur vitando alterius incontinentiam; idcòque tunc potiùs est redditio, quàm petitio debiti. Confirmatur exemplo, si enim

medicus teneatur ex contractu medêri ægroto, tenetur ex justitia exhibêre ei medicinam, quamvis ille non petat. Et huic sententiæ videtur adhærêre *D. Thom. Suppl. q. 49. ar. 5. ad 2.* ubi dicit: *Si aliquis per actum matrimonii intendat vitare fornicationem in conjuge, non est aliquod peccatum, quia hæc est quædam redditio debiti, quæ ad bonum fidei pertinet.*

Secunda sententia verò, quæ videtur probabilior, et quam tenet *Sanch. dict. d. 2. n. 7. cum Palud. et Durando, ac Conin. ap. Boss. n. 22.*, dicit tenêri tantùm ex charitate. Ratio, quia ubi nulla est petitio alterius conjugis expressa vel tacita, nulla adest obligatio justitiæ ad reddendum. Ad bonum autem fidei matrimonii spectat quidem, ut conjux non adulteretur, non verò ut avertat alterum ab adulterio; licèt enim hoc etiam quodammodo pertineat ad bonum fidei, non tamen ita pertinet, ut strictè obliget ex justitia ad petendum; ideò à *D. Th.* hujusmodi petitio non dicitur absolutè redditio, sed *quædam redditio debiti;* et hoc adducit S. Doctor tantùm ad excusandum petentem, si petat ad vitandam incontinentiam in altero, non verò ad obligandum ut petat. Nec obstat exemplum medici: medicus enim tenetur utique præbêre medicinam infirmo non petenti, quia ex contractu se obligavit ad eum curandum; conjux autem se obligavit ad non frangendam fidem, non verò ad impediendum alterum, quominùs fidem frangat. Ex hac sententia infertur, quòd conjux, cùm non teneatur ex justitia, sed tantùm ex charitate eo casu ad petendum, non teneatur petere cum magno incommodo; hinc probabiliter tunc excusatur uxor à petendo, si in hoc magnam verecundiam subire deberet.

930. — Quær. III. An conjux prohibitus à petendo ratione voti, vel affinitatis aut cognationis spiritualis post matrimonium contractæ, possit quandoque licitè exigere debitum? Id admittunt communiter DD. cum *Sanch. lib. 9. d. 7. n. 5.* (qui citat *Jo. Andr. Præpos. Adrian. Vict. etc.*) si adsit periculum incontinentiæ in altero conjuge: imò dicunt *Boss. cap. 1. num. 261.* et idem *Sanch. n. 11. cum Pet. Sot. Henr. Palac. Angles,* tunc tenêri petere, quia hæc obligatio oritur ex ipsa institutione matrimonii. Item admittunt etiam communiter *S. Th. in 4. d. 38. qu. 1. a. 3. Boss. c. 1. n. 261. et Sanch. d. 8. n. 1. cum Sa, Sylv. Ang. Turrecr. Henr. Led. etc.* posse conjugem impeditum petere, si alter interpretativè exigat,

nempe quando *mulier* (ut ait *D. Thom.*) *verecunda est, et vir sentit ejus voluntatem de debiti redditione.* Tunc enim potest conjux impeditus se offerre, quia tunc potiùs est reddere, quàm petere. Quoties autem liceat ei se offerre? *Led. apud Sanch.* dicit hoc licêre quater in mense; sed meliùs *Boss. n.* 260. et idem *Sanch. cum Victoria*, dicunt id ex circumstantiis esse pensandum, nempe ex majori vel minori propensione alterius ad venerem. Censent autem idem *Boss. n.* 263. *et Sanch. n.* 2. *cum Ang.* non licêre marito voto impedito se ad coïtum offerre, quando uxor ei concessit licentiam vovendi castitatem, quia tunc censetur ipsa cessisse juri suo, nempe quòd vir in ejus gratiam debitum petat; nisi (excipiunt *Sanch., et Bossius, contra Coninch. et Pal.*) uxor esset in periculo incontinentiæ, quo casu dicunt, quòd vovens teneatur petere ex obligatione orta, ut suprà dictum est, ex ipsa institutione matrimonii.

An autem liceat petere conjugi impedito, si ipse sit in periculo incontinentiæ? Affirmant *Viguerius, et Quint. ap. Boss. n.* 262, maximè si ille esset impeditus ratione affinitatis, vel cognationis spiritualis, et commodè non posset habêri dispensatio, essetque periculum in mora, quia lex ecclesiastica in tanto discrimine non obligat. Negant verò *Sanch. n.* 7. *cum Guttier. et Cov. Boss. n.* 262. *cum Coninc. etc.*, quia periculum incontinentiæ quidem est justa causa dispensandi, non autem coëundi. Sed prima sententia respectu ad impedimentum ab Ecclesia impositum, mihi non videtur improbabilis, si reverà dispensatio brevi obtinêri nequeat, et magnum periculum sit in mora; idque magis firmatur ex quæst. seq.

931. — Quær. IV. An liceat conjugi excommunicato petere debitum, et an petere ab excommunicato? Quòd liceat conjugi petere ab excommunicato, certum est ex *c. Quoniam multos, caus.* 11. *q.* 3. ubi *D. Gregorius VII.* expressè id concedit. An autem liceat excommunicato etiam petere? Negat Gloss. *in c. cit. v. Uxores;* et apertè videntur consentire *Archid. Sylv. Lop. et Tab. apud Sanch. l.* 9. *d.* 14. *n.* 19., quia in bulla *Martini V. Ad evitanda*, excommunicatis, quoad communicationem cum fidelibus, nullum privilegium conceditur. Sed communiter et veriùs affirmant *Suar. de censur. d.* 15. *sess.* 4. *n.* 9. *Bon. eod. tit.* 2. *d.* 2. *p.* 6. §. 2. *n.* 20. *Sanch. n.* 20. *cum Henriq. et Ugol. ac Boss. c.* 1. *n.* 282. *cum Palud. Sayr.*

Con. Avila, *Fill. Bordon. etc.* Ratio, quia lex ecclesiastica non obligat cum tanto periculo, in quo esset quidem excommunicatus, si ipse non posset separari ab altero conjuge (ut reverà non potest), et non posset petere.

952. — « Quæres, an, et quando liceant tactus, aspectus, » et verba turpia inter conjuges?

« Resp. Tales actus per se iis licent, quia cui licitus est fi- » nis, etiam licent media, et cui licet consummatio, etiam » licet inchoatio. Unde licitè talibus naturam excitant ad co- » pulam. Quòd si verò separatim, et sine ordine ad copulam, » verbi gratiâ, voluptatis causâ tantùm fiant, sunt venialia » peccata, cò quòd ratione statûs, qui illos actus cohonestat, » habeant jus ad illos : nisi tamen, ut sæpè contingit, sint » conjuncti cum periculo pollutionis, aut conjuges habeant » votum castitatis, tunc enim sunt mortalia, ut dictum suprà » *l. 4. t. 4. c. 2. d. 4. Dian. p. 3. t. 4. r.* 204. *et* 216.

Unde resolves :

« 1. Conjux venialiter tantùm peccat 1. Tangendo seipsum » ex voluptate, et tactum non ita expressè referendo ad copu- » lam, ut contra *Vasq. et alios* probabiliter docet *Sanch. lib.* » 9. *dub.* 44. 2. Oblectando se venereè, sine periculo pol- » lutionis de actu conjugali cogitato, dum abest compars, vel » actus exercêri non potest. *Fill. Laym. Tann. Malder. cum* » *Dian. p.* 3. *t.* 4. *res.* 224. *contra Navar. Azor, etc.*

« 2. Peccat graviter, 1. Vidua, quæ se venereè oblectat de co- » pula olim habita; quia est illi illicita per statum. 2. Bigamus, » qui in actu conjugali, cum secunda exercito, repræsentat » sibi priorem, et de ea carnaliter delectatur, quia est per- » mixtio cum aliena. *Laym. l.* 1. *t.* 9. *c.* 6. *vide suprà l.* 4. » *t.* 4. *c.* 2. *et l.* 2. *c.* 1. *d.* 2. *a.* 2. » (*Et idem diximus l.* 2. *n.* 24. *de sponsis, quibus illicitum est delectari de futura, etiam ex appetitu rationali, etsi non carnali.*)

953. — Qu. I. An sint mortales tactus et aspectus turpes inter conjuges propter solam voluptatem, sine ordine ad copulam, si non adsit periculum pollutionis? Affirmant *S. Antonin. Sylv. Margar. etc. ap. Sanch. l.* 9. *d.* 44. *n.* 11. quia (ut dicunt) omnis actus venereus, non relatus ad copulam conjugalem, est mortalis. Negat verò sententia communis et verior

camque tenent *Laym. l.* 3. *s.* 4. *n.* 12. *Pal. p.* 4. §. 2. *Less. l.* 4. *c.* 3. *n.* 125. *Bonac. q.* 4. *p.* 8. *n.* 12. *Sporer n.* 502. *Sanch. dict. d.* 44. *n.* 12. *cum Abul. Vict. Ang. Arm. Sa, Med. Led. etc. Salm. de matr. c.* 15. *p.* 6. *n.* 84. *cum Henr. Aversa, Perez, et Diana, Boss. c.* 7. *n.* 157. *cum Vasq. Fagn. Vill. et Hurt. ac Croix n.* 341. *cum Soto, Tol. Cajet. Con. Fill. et pluribus aliis.* Ratio, quia status conjugalis sicut cohonestat copulam, ita etiam hujusmodi tactus et aspectus; aliàs enim, cùm sit tanta inter conjuges societas, et ipsi multoties non possint coïre, jugibus periculis essent expositi, si tales actus essent eis graviter illiciti. Sicut autem delectatio quæsita in copula culpam venialem non excedit, ita etiam in his tactibus et aspectibus. Et hoc etiamsi copula tunc ipsis esset vetita ob morbum, vel esset impossibilis ob impotentiam quæ supervenisset, ut dicunt *Sanch. n.* 20. *et* 22. *Croix n.* 339. *et Boss.* 199. *cum Con. Fag. Aversa, Fill. Vill. etc.* quia, cùm copula sit licita inter conjuges, tactus inter ipsos non possunt esse graviter illiciti. Secùs verò dicendum, si conjux esset ligatus voto castitatis, quia tale votum excludit omnem voluptatem veneream voluntariè captam; ita communiter *Sanch. d. d.* 44. *n.* 26. *et Boss. c.* 7. *n.* 201. *cum Vasq. Fill. Con. et aliis.* An autem idem procedat, si conjux sit impeditus à copula ob affinitatem vel cognationem spiritualem contractam? Affirmat *Aversa ap. Boss. n.* 200, quia cui vetita est copula, vetiti etiam sunt tactus qui sunt dispositiones ad copulam. Sed negat *Bossius ibi cum Fag. Fill. et Perez*, quia lex prohibens copulam, cùm sit pœnalis, aut inhibitiva, non est extendenda ad tactus. Cæterùm in praxi impeditus ordinariè se debet abstinêre ab hujusmodi tactibus, præsertim turpibus, ob periculum proximum vel pollutionis, vel petitionis copulæ, contra prohibitionem petendo.

934. — Quær. II. Quid, si conjuges ex his turpibus actibus prævideant pollutionem secuturam in se vel in altero. Plures adsunt sententiæ.

Prima sententia, quam tenent *Sanch. l.* 9. *d.* 45. *n.* 54. *Fill. tr.* 5. *c.* 9. *n.* 556. *Viva quæst.* 7. *a.* 4. *n.* 4. *Escob. l.* 26. *n.* 207. *Elbel num.* 593. *cum Herincx et Spor. n.* 500. *cum Perez, et Gob.* id excusat ab omni culpa etiam in petente, si pollutio non intendatur, nec adsit periculum consensûs in eam, et modò tactus non sit adeò turpis ut judicetur inchoata pol-

lutio (prout esset digitum morosè admovêre intra vas fœmineum); ac præterea adsit aliqua gravis causa talem tactum adhibendi, nempe ad se præparandum ad copulam, vel ad fovendum mutuum amorem. Ratio, quia tunc justa illa causa tales actus cohonestat, qui alioquin non sunt illiciti inter conjuges; et si pollutio obveniat, hoc erit per accidens. Dicitur *si adsit gravis causa*, nam si non adsit, prædicti actus non excusantur à mortali.

Secunda sententia, quam tenent *Pal. p. 4. §. 2. n. 2. Boss. c. 7. n. 213. et Salm. de matr. c. 15. p. 6. n. 86. cum Soto, Cajet. Dec. Led. Hurt. Aversa, et communi*, ut asserit, distinguit et dicit esse mortalia tactus impudicos, si prævideatur pollutio ex eis provenienda; quia, cùm hi proximè influant ad pollutionem, et non sint per se instituti ad fovendum affectum conjugalem, censentur voluntarii in causa; secùs si sint pudici, ut oscula et amplexus, quia actus isti per se inter conjuges sunt liciti, cùm per se apti sint ad fovendum conjugalem amorem.

Tertia sententia, quam tenet *Diana p. 6. tract. 7. r. 65. cum Præpos. et Vill.* dicit tactus tam impudicos quàm pudicos esse mortalia, si prævideatur periculum pollutionis. Ratio, quia ideò tactus licent inter conjuges, in quantum quæruntur intra limites matrimonii, in quantum nihil sequitur repugnans fini et institutioni seminis; cùm autem prævidetur seminis dispersio, licèt non intendatur, qualescumque tactus sunt illiciti.

His sententiis positis, puto probabiliùs dicendum, quòd actus turpes inter conjuges cum periculo pollutionis, tam in petente quàm in reddente sint mortalia: nisi habeantur, ut conjuges se excitent ad copulam proximè secuturam, quia cùm ipsi ad copulam jus habeant, habent etiam jus ad tales tactus, tametsi pollutio per accidens copulam præveniat. Tactus verò pudicos etiam censeo esse mortalia, si fiant cum periculo pollutionis in se vel in altero, casu quo habeantur ob solam voluptatem, vel etiam ob levem causam: secùs si ob causam gravem, putà si aliquando adsit urgens causa ostendendi indicia affectûs ad fovendum mutuum amorem, vel ut conjux avertat suspicionem ab altero, quòd ipse sit erga aliam personam propensus. Probabiliter dicunt *Sanch.*

d. d. 35. *n.* 34. *Boss. d. n.* 203. *et Escob. n.* 207. in reddente tactus etiam impudicos, nisi sint tales ut videantur inchoata pollutio, esse licitos, quamvis adsit periculum pollutionis in alterutro, quia tunc reddens dat operam rei, ad quam obligatur propter jus petentis, qui, tametsi peccet, non tamen jus amittit, cùm culpa se tenet ex parte personæ juxta dicenda *n.* 944.

935. — An autem sit semper mortale, si vir immittat pudenda in os uxoris? Negant *Sanch. l.* 9. *d.* 17. *n.* 5. *et Boss. c.* 7. *n.* 175. *et* 193. *cum Fill. ac Perez*, modò absit periculum pollutionis. Sed veriùs affirmant *Spor. de matrim. n.* 498. *Tamb. l.* 7. *c.* 3. §. 5. *n.* 33. *et Diana p.* 6. *tr.* 7. *r.* 7. *cum Fagund.*, tùm quia in hoc actu ob calorem oris adest proximum periculum pollutionis, tùm quia hæc per se videtur nova species luxuriæ contra naturam (dicta ab aliquibus *irrumatio*); semper enim ac quæritur à viro aliud vas, præter vas naturale ad copulam institutum, videtur nova species luxuriæ. Excipit tamen *Sporer l. c. cum Fill. et March.* si id obiter fiat; et hoc reverà sentire videtur etiam *Sanch.* dum excusat actum illum à mortali, si cesset omne periculum pollutionis. Excipit etiam *Pal. p.* 4. §. 2. *n.* 6. si vir hoc faceret, ut se excitet ad copulam naturalem; sed ex prædictis neutrum admittendum puto. Eodem autem modo *Sanch. l. c. n.* 32. *in fin.* damnat virum de mortali, qui in actu copulæ immitteret digitum in vas præposterum uxoris, quia (ut ait) in hoc actu adest affectus ad sodomiam. Ego autem censeo posse quidem reperiri talem affectum in actu, sed per se loquendo hunc affectum non agnosco in tali actu insitum. Cæterùm graviter semper increpandos dico conjuges hujusmodi fœdum actum exercentes.

936. — Quær. III. An sint mortalia tactus turpes quos conjux habet cum seipso, altero absente, et secluso periculo pollutionis?

Prima sententia negat, quam tenent *Pal. p.* 4. §. 2. *n.* 5. *Escob. n.* 201. *Boss. c.* 7. *n.* 203. *et* 207. *cum Perez*, *Hurt. Ochag. ap. Sanch. l.* 9. *d.* 44. *n.* 15. *cum Palud. et Lopez*, et pro hac sententia *Salm. de matr. c.* 15. *p.* 6. *n.* 87. citant etiam *D. Thom. quæst.* 6. *de bon. matr. dub.* 26. *num.* 188. Ratio, quia hujusmodi tactus ab ipso statu conjugali cohonestantur, cùm de natura sua ordinentur ad copulam; et

ideò, secluso periculo pollutionis, non possunt esse in conjuge graviter illiciti, etsi copulam de præsenti ipse non posset consummare.

Secunda sententia verò probabilior, et in praxi omninò suadenda, affirmat, et hanc tenent *Laym. tr.* 3. *c.* 6. *n.* 12. *in fine*, *Diana p.* 3. *t.* 4. *r.* 215. (quamvis hic Auctor sit valdè benignus) *Spor. n.* 503. *cum Arm. et Vasq. ac Salm. l. c. cum Avers. Sanctio*, *Salas*, *Montesin. Dic. et Ant. à Sp. S.* Ratio, tùm quia conjux non habet jus per se in proprium corpus, sed tantùm per accidens, nempe tantùm, ut possit se disponere ad copulam; unde cùm copula tunc non sit possibilis, tactus cum seipso omninò ei sunt illiciti; tùm quia tactus pudendorum, quando fiunt morosè, et cum commotione spirituum, per se tendunt ad pollutionem; suntque proximè connexi cum ejus periculo.

957. — Quær. IV. An sit mortalis delectatio morosa in conjuge de copula habita vel habenda, quæ tamen non possit habêri de præsenti? Adsunt tres sententiæ.

Prima sententia affirmat, et hanc tenent *Pont. l.* 10. *c.* 16. *n.* 11. *Wigandt tr.* 4. *n.* 59. *Sylv. ac Vega*, *Rodr. et Dic. ap. Salm. ibid. n.* 88. qui probabilem vocant. Ratio, quia talis delectatio est quasi inchoata pollutio, quæ, cùm eo tempore non possit habêri modo debito, omninò fit illicita.

Secunda sententia verò communior negat, eamque tenent *Bon. p.* 4. *quæst.* 8. *n.* 12. *Escob. n.* 204. *Spor. n.* 505. *Croix n.* 337. *cum Suar. et Gers. Boss. c.* 1. *n.* 215. *cum Fill. et Perez et Sanch. l.* 9. *d.* 44. *n.* 3. *cum S. Anton. Palud. Arm. Cajet. Met. Viguer. Tab. et communi*, ut asserit, utque fatetur etiam *Pontius*, item *Con. Avers. Gabr. et Dian. apud Salm. ibid. n.* 89. qui etiam probabilem putant. Hæc sententia dicit talem delectationem non esse mortalem, si absit periculum pollutionis, sed tantùm venialem. Est venialis, quia ipsa caret debito fine, cùm non possit ordinari ad copulam præsentem. Non autem est mortalis, quia delectatio sumit suam bonitatem vel malitiam ab objecto; et cùm copula sit licita conjugatis, non potest esse eis graviter illicita illius delectatio. Et huic expressè favet id quod ait *D. Th. de Malo quæst.* 15. *a.* 2. *ad* 17. ubi: *Sicut carnalis commixtio non est peccatum mortale conjugato, non potest esse gravius peccatum consensus in delectationem quàm consensus in actum.*

Idque admittit *Spor.* etiamsi habeatur delectatio venerea orta ex commotione spirituum.

Tertia sententia demùm, quam tenent *Salm. de matr. c.* 15. *p.* 6. *n.* 90. distinguit et dicit, quòd si delectatio sit absque commotione spirituum, non erit mortalis; secùs si cum commotione et titillatione partium.

Ego meum judicium proferam. Si delectatio habeatur non solùm cum commotione spirituum, sed etiam cum titillatione seu voluptate venerea, sentio cum *Conc. p.* 408. *n.* 10. (*contra Sporer ut suprà*) eam non posse excusari à mortali, quia talis delectatio est proximè conjuncta cum periculo pollutionis. Secùs verò puto dicendum, si absit illa voluptuosa titillatio, quia tunc non est delectationi proximè annexum periculum pollutionis, etiamsi adsit commotio spirituum; et sic revera sentit *Sanch. l. c. n.* 4. *cum Vasq.* cùm ibi non excuset delectationem cum voluptate venerea, sed tantùm (ut ait) cum commotione et alteratione partium absque pollutionis periculo. At quia talis commotio propinqua est illi titillationi voluptuosæ, ideò maximè hortandi sunt conjuges, ut abstineant ab hujusmodi delectatione morosa. Item advertendum eam esse omninò illicitam in conjuge, qui esset obstrictus voto castitatis, ut dicunt communiter *Sanch. d. d.* 44. *n.* 26. *et Boss. c.* 7. *n.* 201. *cum Vasq. Fill. et aliis.*

ARTICULUS II.

An actus conjugalis sit præceptus, et debitus.

938 *Conjuges per se tenentur reddere, et quandoque etiam petere.*

939 *Tenentur etiam ad cohabitationem, nisi adsit justa causa excusans. Dub.* 1. *An possit vir expellere uxorem ob dotem non solutam? Dub.* 2. *An teneatur eam alere non solutâ dote? Dub.* 3. *An si ipsa adulterium commiserit?*

940 *De obligatione reddendi debitum. Qu. I. An sit mortale negare debitum semel, vel bis? Quid, si alter remissè petat, vel si precibus cedat? Quid, si immoderatè petat? Quid, si alter differat reddere ad breve tempus?*

941 *Qu. II. An multiplicitas filiorum possit esse causa justa negandi debitum?*

942 *Peccat conjux reddens se impotentem.*

943 *Qu. I. An conjux teneatur reddere alteri illicitè petenti?*

944 *Dub. 1. Quid, si culpa se tenet ex parte petentis, nempe si ille habeat votum castitatis, etc.?*

945 *Dub. 2. Quid, si petens sit incestuosus?*

946 *Qu. II. An conjux teneatur reddere petenti cum sola culpa veniali?*

947 *Qu. III. An liceat reddere vel petere à viro volente seminare extra vas post copulam incœptam?*

948 *An conjux teneatur et possit reddere, si mutuo cum altero voverit castitatem? Quid, si alter sit amens, vel ebrius?*

949 *Incestuosus, et vovens castitatem non potest petere, sed tenetur reddere.*

950 *Conjux non tenetur reddere cum gravi damno suo, vel prolis. An teneatur reddere alteri laboranti morbo contagioso? Quid, si damnum sit leve, et alter sit leprosus? Quid, si damnum sit grave? An tunc possit reddere? Ex quibus causis possit conjux reddere cum gravi periculo salutis?*

951 *An conjux possit reddere cum periculo prolis?*

952 *An teneatur reddere uxor laborans febri, vel tempore menstrui, aut prægnationis, aut si alter petat modo innaturali?*

953 *Quid, si uxor experta sit in pariendo periculum mortis, vel filios parere mortuos?*

954 *An aliquando liceat impedire generationem? Quando peccet uxor surgens, aut mingens statim post copulam? Dub. 1. An puella oppressa possit statim expellere semen? Dub. 2. An liceat copulari senibus, vel infirmis, plerùmque non valentibus seminare intra vas.*

938. — « Resp. I. Etsi conjuges nullâ lege obligentur ad » usum matrimonii, tenentur tamen per se ex justitia sibi » reddere debitum, si alter ab altero expressè, vel tacitè, » verecundiâ scilicet obstante, petat. Ratio prioris est, quia » non tenentur uti suo jure. Ratio posterioris sequitur ex » natura contractûs mutui. *S. Th. in 4. d. 32. q. 1. art. 2.* » *etc. communiter ex 1. Cor. 7.*

Unde resolves :

« 1. Neuter tenetur, per se loquendo, ad petendum debi- » tum, etsi per accidens aliquando teneatur, vel ex chari- » tate, v. g. ad avertendum periculum incontinentiæ immi- » nens conjugi. *Vide Perez d. 50. s. 2. n. 4. et 5.* » (*Vide* » *dicta n. 928. et 929.*) « vel ex justitiâ legali, cò quòd salus » publica periclitetur, nisi proles nascatur.

939. — « 2. Conjuges tenentur ad cohabitationem, nec potest » alter ab altero invito diutiùs abesse sine necessitate ; quia » hæc obligatio sequitur ex obligatione reddendi debitum. » *Sanch. l.* 9. *d.* 4. *Conin. d.* 34. *d.* 2. *n.* 19. *Perez d.* 50. *s.* 3.

Certum est conjuges tenêri ex obligatione justitiæ ad cohabitandum in eadem domo, mensa, ac toro ; *vide Sanch. l.* 9. *d.* 4. *n.* 2. *et Boss. c.* 6. §. 7. *n.* 2. Hinc infert neminem conjugum posse aliò discedere, altero invito, ad longum tempus, ut habetur ex *c.* 1. *de Conjug. lepros.* nisi adsint justæ causæ, nempe ob bonum publicum, vel ad alendam aut tuendam familiam, vel ad vitandum damnum ab inimicis, ut dicunt *Sanch. n.* 12. *Laym. c.* 1. *n.* 3. *Pal. p.* 3. §. 1. *et Boss. n.* 4. *et* 6. *cum Aversa, Vill. et aliis.* Dixit autem *Boss. n.* 12. *cum Tolet. et Sayro*, quòd si vir diu deberet alibi manêre, teneretur, si commodè potest, uxorem eò adducere, ut secum cohabitet. An autem uxor teneatur sequi virum propter cohabitationem? *Vide dicenda n.* 977.

Vir potest suscipere brevem peregrinationem devotionis causâ, etiam invitâ uxore ; hoc tamen non potest uxor sine consensu viri, cùm ipsa sit subjecta illius voluntati, et non deceat statum mulierum peregrinari ; ita *Sanch. n.* 15. *Pal. n.* 3. *et Boss. n.* 8. *cum Laym. Vill. Fag. et Perez ex D. Th. Quodlib.* 4. *art.* 11. Ex mutuo autem consensu benè possunt conjuges invicem separari, modò absit periculum incontinentiæ, et nocumentum prolis educandæ. *Sanch. n.* 5. *et Boss. n.* 18. *cum Fill. Vill. Perez, Fag. et aliis*, ex illo Apostoli (1. *Cor.* 7.) : *Nolite fraudare invicem, nisi fortè ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi ; et iterùm revertimini in idipsum, ne tentet vos satanas.*

Dubit. 1. an liceat viro non cohabitare cum uxore, eamque expellere à domo ob dotem promissam et non solutam? Affirmant *Panormit. Armilla, Tab. et Gomez ap. Boss. c.* 6. *n.* 26, quia vir non tenetur alere uxorem, si dos non sit soluta ; ergò neque tenetur cohabitare, quamvis tenetur reddere debitum. Sed negant probabiliùs et communiùs *Sanch. l.* 9. *d.* 5. *n.* 17. *Pal.* §. 2. *n.* 5. *Mol. de just. d.* 245. §. *Si marito, Boss. c.* 6. *n.* 28. *cum Reb. Henr. Reg. Vill. Fag. etc.* Ratio, quia obligatio cohabitandi non oritur ex solutione dotis, sed ex ipsa lege naturali et divina, qua vir tenetur debitum reddere uxori, et ideò cum ea habitare ; unde

dicunt AA. præfati (contra tamen *Mol. et Reb.*) quòd etiamsi vir non adhuc uxorem traduxerit in domum suam, teneatur traducere, non obstante quòd dos non fuerit soluta.

Sed hìc dubit. 2. an vir teneatur alere uxorem, non solutâ dote? Communiter negant DD. si culpa promittentis intervenit: ita *Sanch. l.* 9. *d.* 5. *n.* 2. *Bon. p.* 7. *n.* 7. *Boss. c.* 6. *n.* 29. *et Salm. de IV. præc. c. unic. p.* 3. §. 1. *n.* 50. *et* 53. *cum Fag. et Trull. ac alii passim* ex *l. Pro oneribus c. de jure dotium*, ubi dicitur ideò constitui dos, ut ex ea vir uxorem alat. Excipe tamen 1. nisi vir duxerit sine promissione dotis *Sanch. n.* 8. *cum Host. Præp. et Sylv. ac Salm. cit. n.* 50. *cum Abb. Mol. Bon. etc.* Excipe 2. si uxor sit in viri obsequio, tunc enim saltem ut famulam tenetur eam alere. *Salm. ib. cum Abb. Lupo, etc. ap. Sanch. n.* 6. qui tamen cum *Surdo et aliis* id non admittit, quia (ut ait) uxor tenetur et dotem, et obsequia præstare viro; unde non necessariò alenda est, tantùm obsequia præstando. Sed magis adhæreo oppositæ sententiæ, quia ipsum jus naturæ dictat, ut alas qui ad tibi famulandum se occupat. Excipe 3. si uxor ex sua culpa cum viro non cohabitet; secùs si ob justam causam. *Salm. ibid. n.* 51. *cum iisd.* Cæterùm quando sive vir, sive uxor est verè pauper, putà si dos fortuitò periit, tenetur alter alterum alere. *Sanch. n.* 10. *Bon. n.* 8. *Salm. ibid. n.* 53. *cum Mol. Trull. etc. ex l. Si cùm dotem*, §. *Si maritus*, *ff. soluto matr.* ibi: *Quid enim tam humanum est, quàm fortuitis casibus, mulieris maritum vel uxorem viri participem esse?* Hìc autem notandum 1. quòd ob dotem non solutam nequeat vir debitum negare uxori. *Sanch. l. c. n.* 1. *et Salm. l. c. n.* 52. *in fin. cum Mol. Sylv. etc.* Notandum 2. quòd in extrema necessitate priùs subveniendum sit parentibus, qui diligendi sunt ratione principii, quàm conjugi, ut *D. Th.* 2. 2. *q.* 26. *art* 11. *et Salm. ibid. n.* 51. *contra Laym. Bon. Pal. etc. ap. Boss. c.* 22. *n.* 1235. Et priùs etiam filiis, cùm ipsi sint pars parentis. *Salm. ibid. n.* 51. *in med. cum aliis.* In necessitate verò gravi priùs succurrendum conjugi, quàm parentibus, et filiis, quia quoad domesticam administrationem major est conjunctio inter conjuges, cùm ipsi sint una caro. *Sanch. l.* 9. *d.* 29. *n.* 4. *Bon. p.* 7. *n.* 19. *et Salm. de IV. Præc. c. unic. p.* 3. §. 1. *n.* 51. *in fin. cum Tolet. Bann. Trull. et aliis.*

Dubit. 3. an vir teneatur alimenta præstare uxori adulteræ?

Alii affirmant, ut *Clarus, et Ant. Gabr. ap. Salm. ibid. n.* 54, quia uxor adultera non desinit esse uxor. Alii, ut *Sylvest. vers. Dos. q.* 14. *dist.* 9. *et Ang. ac Surdus apud Salm. ibid.* negant, si adulterium est publicum, quia tunc potest vir uxorem è domo expellere, secùs si occultum, tùm enim expellere nequit. Alii verò communiùs et probabiliùs, ut *Sanch. l.* 1. *d.* 8. *n.* 25. *et Salm. ibid. n.* 55. *cum Soto, Man. Fag. et Trull.*, negant tenêri, sive adulterium fuerit publicum, sive occultum. Ratio, quia adhuc concesso quòd ob adulterium occultum uxor non posset expelli, ne ejus crimen prodatur, utque scandalum vitetur (in quo tamen quæstio est; *vide dicenda n.* 968.); nihilominùs ratio hæc non militat in negatione alimentorum, quæ sine scandalo et infamia uxoris negari possunt. Idque dicunt esse probabile *Salm. cit. n.* 55. *in fin. cum Card. de Laurea, et Surdo*, etiamsi uxor admiserit tantùm oscula ab alio, si sint notoria; vel si occulta, si sint nimis lasciva, aut si uxor sit nobilis.

940. — « 3. Peccat mortaliter, qui conjugi seriò, et instanter petenti debitum negat, quia est res gravis, et debetur ex justitia: intellige, nisi petens precibus, aut aliâ ratione honestâ averti possit, et petitio non sit immoderata; (nam, si sæpè petenti semel vel bis negetur, citra periculum incontinentiæ, videtur esse tantùm veniale, ob levitatem materiæ: aliquando, si nimis immoderatè, et justo sæpiùs petat, nullum, secundùm *Perez d.* 50. *s.* 4.) nec sit alia justa causa negandi, *Bon. q.* 4. *p.* 1. *ex Sanch. Fill. etc.* Justam autem, secluso periculo incontinentiæ utriusque, esse censet *M. Perez l. c. n.* 6. si plures nascantur filii, quàm possint alere.

Quær. I. An peccet graviter conjux negans debitum unâ vel alterâ vice?

Prima sententia negat, modò absit periculum pollutionis, et hanc tenet *Pont. l.* 10. *c.* 2. *n.* 5. *cum Sa, Sanch. l.* 9. *d.* 2. *n.* 11. *cum Bon. p.* 1. *ac Avers. Hurt. Corn. et Ochag. ap. Boss. c.* 1. *n.* 40, quia id non videtur materia tam gravis, ut culpam lethalem constituat.

Secunda sententia verò, quam tenent *Pal. p.* 4. §. 1. *n.* 5. *Tamb. l.* 7. *c.* 3. §. 3. *n.* 20. *Boss. c.* 1. *n.* 41. *cum Tan. et Croix n.* 391. *cum Gob.* dicit etiam negare semel, vel differre debitum seriò et instanter petenti, per se loquendo esse mortale,

adhuc remoto periculo pollutionis. Ratio, quia hoc videtur materia satis gravis, tùm ratione prolis quæ ex unica copula benè gigni potest; tùm ratione discordiæ, et periculi incontinentiæ, quæ ex tali negatione potest sequi. His tamen non obstantibus, prima sententia non videtur improbabilis, cùm gravitas materiæ pendeat ab hominum æstimatione, et tot graves DD. censeant hanc esse materiam levem: ipsimet autem id dicunt, supponendo quòd absit periculum incontinentiæ, vel magni dissidii; cæterùm procreatio prolis pro illa vice est valdè incerta. Conveniunt autem communiter non peccare uxorem negando, si vir benevolè aut remissè petat; ita *Pont. l. c. n.* 4. *et* 5. *Bon. d. n.* 1. *Croix n.* 591. *Ronc. p.* 183. *q.* 2. *r.* 1. *Tamb. n.* 21. *cum Corn. et Ochag. Laym. c.* 1. *n.* 1. *ac Poss. c.* 1. *n.* 35. *cum Sot. Reb. Rodr. Henr. Reg. Lop. Fag. Hurt. Vill. Avers. et Dian.* Item, si conjux petens, adhuc instanter, cedat precibus negantis, qui negat cum justa causa; aliàs etiam venialiter saltem peccaret; ita *Sanch. d. d.* 2. *n.* 13. *cum Nav. Sylv. Margar. Philiarch. etc.* nisi preces essent ita importunæ, ut alter quasi coactus videretur cedere; vel nisi adesset in altero periculum incontinentiæ; tunc enim nec etiam precibus, sine causa gravi, liceret eum avertere; ita *Sanch. l. c. cum Nav. Sylv. Lop. D. Th. in* 4. *d.* 32. *q.* 1. *art.* 2. *ad* 4.

Præterea non peccat negans, quando alter immoderatè petit, sine tamen periculo incontinentiæ, et in hoc etiam omnes conveniunt; *vide Boss. n.* 18. Hinc dicunt *Laym. c.* 1. *n.* 1. *Croix n.* 596. *Holz. n.* 468. *Spor. n.* 513. *cum Rodr. et* Gloss. non esse mortale, post tertiam copulam in eadem nocte habitam, negare quartam. Imò addunt *Tamb. n.* 22. *Spor. l. c. et Sanch. n.* 11. *cum Led.* nec esse mortale petenti quinquies in mense negare semel; sed huic non acquiesco, cùm ex una parte petere quinquies in mense sit valdè moderatum, et ex altera negare semel in mense videtur materia sat gravis. Item non videtur peccare uxor, si differat reddere ad breve tempus, nempe usque ad noctem; ut *Pont. c.* 2. *n.* 5. *Sanch. d. num.* 11. *cum Vict. Ronc. l. c. Spor. n.* 513. *cum communi, et Croix n.* 591. *cum Perez, Gob. et Dian.* Vel si à nocte differat ad mane, ut *Boss. n.* 37. *cum Sanch. Pon. Vict. Hurt. Vill. Led. etc.*, excluso tamen semper periculo incontinentiæ. Non potest autem post copulam habitam in die negare in nocte.

941. — Quær. II. An sit justa causa negandi debitum, si plures nascantur filii quàm conjuges possint alere ?

Prima sententia negat, et hanc tenent *Laym. tr.* 16. *c.* 1. *n.* 16. *Ronc. p.* 183. *q.* 2. *r.* 1. *Spor. n.* 516. (qui excipit solum casum, quo conjuges multiplicatâ prole ad extremam necessitatem redigerentur) item *Pal. p.* 4. §. 10. *n.* 8. *cum Sylv. Con. Nav. Ang. Reb. Margar. Lop. et Graff.* Ratio, tùm quia procreatio prolis spectat ad præcipuum finem matrimonii, cui postponendum quodvis incommodum, melius enim est ut proles vivat inops, quàm ut omninò non sit; tùm quia aut conjux negaret diu, aut aliquando : si diu, exponeret alterum periculo incontinentiæ : si aliquando, frustrà negaret; nam conjuges rariùs coëundo faciliùs concipiunt.

Secunda sententia verò affirmat, et hanc tenent *Sanch. l.* 9. *d.* 25. *n.* 3. *Pont. l.* 10. *cap.* 3. *n.* 7. *Dian. p.* 9. *tr.* 7. *r.* 3. *Bonac. p.* 1. *n.* 13. *cum Led. Rodr. et Sa, ac Boss. c.* 1. *n.* 220. *cum Sot. Comit. Vill. Reg. Hurt. et Fag.* et probabilem putant *Tamb. l.* 7. *c.* 3. §. 3. *n.* 3. *et Spor. l. c.* Ratio, tùm quia multiplicitas prolium futurarum cederet in nocumentum filiorum jam genitorum, tùm quia in omnibus debitis magna difficultas excusat à solutione. Conveniunt tamen omnes esse obligationem reddendi, si adsit in altero periculum incontinentiæ : quod reverà (ut benè advertit *Conin.*) vix non aderit, si in eodem toro conjux habitet, et alter debitum petat; et ideò prima sententia magis mihi arridet.

942. — « 4. Peccat graviter vir, vel mulier, si se impotentem reddat, etiam mediis aliàs licitis, v. g. jejuniis, etc. invitâ comparte : imò si aliter non possit reddere debitum, licitè non observat jejunia Ecclesiæ, » (*Vide dicta l.* 4. *n.* 1034. *v.* 3. *Excusantur, ubi diximus id procedere de viro; nam uxorem difficilè videtur per jejunia fieri impotentem ad reddendum, ut Salm. de* 4. *præc. c. unic. p.* 3. §. 1. *n.* 49.) « sicut et uxor, si notabiliter iis fiat deformior. *Bon. l. c. Sanch. l.* 9. *d.* 3. *n.* 11. *Reg. Con. Fill. n.* 306. *etc. Perez d.* 50. *s.* 2.

943. — « 5. Conjux tenetur reddere debitum, quamvis illicitè petenti, si redditio hìc et nunc non sit illicita, v. g. petenti voluptatis causâ, vel ligato castitatis voto, vel die festo, etc. *Vide Sanch. lib.* 9. *d.* 6. *Pont. lib.* 9. *cap.* 3. *Con. d.* 34. *d.* 6. *Perez d.* 50. *s.* 5. Quia malitia alterius non dat illi jus negandi, quod suum est. Non tamen tenetur red-

» dere petenti sine gravi causa, modo innaturali, vel in loco » publico, vel sacro, etc.

Certum est conjugem non tenêri ad reddendum debitum cum peccato proprio, et etiam veniali, cùm nemo possit esse obligatus ad peccandum; ita communiter *Pal. p. 4. §. 11. n. 1. Bon. p. 3. n. 3. et 4. Laym. c. 1. n. 17. Spor. n. 517. Boss. c. 1. n. 226. et alii passim.*

Sed quær. I. Utrùm liceat reddere illicitè petenti cum peccato mortali? Resp. Si culpa se tenet ex parte actûs, putà si alter petat in loco sacro vel publico, vel si cum periculo abortûs, vel sanitatis propriæ, aut alterius, omnes conveniunt non tenêri conjugem. nec posse reddere sine gravi culpa; quia tunc, cùm actus sit per se malus, alter injustè petit, eò quòd non habet jus petendi; ita *Sanch. l. 9. c. 6. d. 16. n. 8. Pont. l. 10. c. 3. n. 3. Salm. de matr. c. 15. p. 2. n. 21. cum D. Th. Con. Bon. Henr. et aliis passim.* Sed

944. Dubit. 1. Si culpa se tenet ex parte personæ exigentis, nempe si ille sit obstrictus voto castitatis, aut petat ob pravum finem, an alter possit reddere?

Prima sententia communis dicit non solùm posse, sed etiam tenêri; et hanc sequuntur *Suar. de censur. d. 15. sect. 4. n. 9. Lugo de sacram. d. 8. n. 182. Contin. Tournel. tr. de matrim. cap. 7. n. 4. v. Dico 1. Conc. p. 369. n. 2. Laym. l. 5. tr. 10. p. 3. c. 1. n. 17. Bonac. qu. 4. p. 3. n. 3. Pal. p. 4. §. 11. n. 3. Spor. n. 517. Holzm. n. 467. v. Tertio, Elbel n. 416. Escob. l. 25. n. 91. cum Sylv. Con. Cov. et Henr. Sanch. d. d. 6. n. 7. cum Ang. Led. Manuel, P. Soto, Veracr. et Met. Boss. c. 1. n. 241. cum Perez, Diana, Fill. et Vill. ac Salm. de matr. c. 15. p. 2. n. 18. cum Avers. Reb. Dic. etc.* Ratio, quia conjux ille per votum non amisit jus petendi, unde quamvis illicitè, non tamen injustè debitum exigit.

Secunda sententia verò, quam tenent *Pont. l. 10. c. 3. n. 3. et Croix l. 6. p. 3. n. 353. cum Sylv. Comit. et aliis paucis*, dicit, quòd sive culpa se teneat ex parte actûs, sive ex parte personæ petentis, non licet ei reddere (nisi sit in potestate petentis ab illa prava circumstantia se liberare, putà si exigeret ob malum finem). Ratio, quia posito impedimento voti, actus conjugalis necessariò est illicitus petenti, cui coöperari alteri non licet. Nec petens eo casu habet dominium in corpus alterius, tùm quia dominium tunc est impeditum

à voto; tùm quia conjux non habet jus nisi ad usum licitum matrimonii. Huic autem congruunt *dicta de rest. l.* 4. *n.* 697. ubi dicunt *Lugo de just. d.* 21. *n.* 62. *et Croix, cum Less. Mol. Soto, Nav. etc.* quòd debitor non teneatur restituere domino rem, quâ ille est abusurus ad peccandum; quod expressè etiam tradidit *D. Th.* 2. 2. *q.* 26. *art.* 5. *ad* 1. ubi: *Quando res restituenda apparet esse graviter nociva ei, cui restitutio facienda est, non ei debet tunc restitui, quia restitutio ordinatur ad utilitatem ejus cui restituitur.* Dicit tamen *Lugo l. c.* quòd, cùm hæc obligatio sit tantùm charitatis, non obligatur debitor ad negandum, si non possit negare sine gravi incommodo. Hæc sententia est quidem probabilis, sed prima videtur probabilior, saltem extrinsecè; gravi utique nititur ratione, quia obstrictus voto adhuc retinet jus ad petendum, et consequenter tenetur alter ei reddere, prout si quis votum emitteret non exigendi à te pecuniam debitam, si ille postea petit, tenêris tu reddere, quia per votum creditor non amisit jus suum, et eo casu tu reddendo minimè coöperaris formaliter ejus peccato, cùm non sis causa cur ille debitum exigat, sed tantùm concurris ad materiale peccati, quod tu non potes impedire, cùm debes rem suo domino reddere; ideo nec tenêris impedire, quia impediendo actum injustitiæ committeres. Nec valet dicere, quòd nemo habeat jus ad actum illicitum; nam responderetur, quòd esto conjux ille petens non habeat jus ad petendum cum peccato, habet tamen jus ad actum conjugalem qui per se est honestus, unde alter reddendo non peccat, quia dat operam, non alterius peccato, sed actui licito, et ex justitia debito. Hinc dicunt *Sanch. lib.* 9. *d.* 36. *n.* 11. *cum Palud. Henr. Man. et Led. ac Salm. de matr. c.* 15. *p.* 2. *n.* 20. *cum Con. et Bon.*, quòd licèt conjux voverit ex consensu alterius, si tamen expressè non cessit juri suo petendi, etiam tenetur alter debitum reddere. Imò etiamsi ad invicem voverint, non intendentes cedere juri suo, adhuc tenetur alter petenti reddere, ut dicunt idem *Salm. l. c. in fin. cum Sanch. Less. Bon. et Henriquez.*

Benè tamen advertunt *Sanch. l.* 9. *d.* 6. *n.* 5. *cum Cov. et Adrian. ac Boss. c.* 1. *n.* 248. *cum Con. Reb. et Vill.* quòd eo casu tenetur conjux monêre petentem ligatum voto, ut à petitione desistat, modò possit monêre sine timore magni

dissidii, vel indignationis, aut incontinentiæ alterius : quæ incommoda, dicunt *Sanch. et Bossius*, ut plurimùm adesse. Quando autem conjux prævidet, quòd alter impeditus voto vel alio impedimento illicitè petet, tunc tutius erit ut ipse præveniat, et si ille jam petierit, ipse tunc etiam petat, dicens, *volo ut tu mihi reddas :* sed ad hoc meritò ait *Sanch. d. n.* 5. uxores rarò obligari, quia magnum onus esset eis ob naturalem mulierum verecundiam tenêri ad semper petendum. Præterea advertendum cum *Bossius n.* 252. *et* 273. quòd si conjux impeditus petat infra primum bimestre, non teneatur, nec possit alter ei reddere; cùm eo tempore ille non habeat jus ad petendum.

945. — Dubit. 2. An conjux possit et teneatur reddere debitum incestuoso petenti? Adsunt tres sententiæ. Alii ut *Hostiensis*, *et Lopez ap. Boss. c. 1. n.* 249. dicunt tenêri. Alii, ut *Pontius l.* 10. *c.* 3. *n.* 3. *et Palac. ac P. Led. apud Sanch. l.* 9. *d.* 6. *n.* 11. dicunt nec tenêri, nec posse, quia cùm incestuosus sit privatus jure petendi, alter reddendo illicitè coöperaretur illius peccato. Alii verò communiùs, et probabiliùs dicunt non tenêri, sed posse; ita *Sanch. n.* 12. *Pal. p.* 4. §. 6. *n.* 7. *Bon. quæst.* 4. *p.* 3. *n.* 3. *Salm. de matr. c.* 15. *p.* 2. *n.* 15. *Boss. c.* 1. *n.* 250. *cum S. Anton. Palud. Sylv. Laym. Cov. Victor. Reg. Vill. etc.* Ratio, quia licèt incestuosus sit privatus jure suo, conjux tamen innocens, cùm habeat jus petendi, à fortiori habet jus reddendi, alioqui grave onus deberet subire (maximè uxor), si semper deberet petere; imò magnis scrupulis deberet angi, existimans ne fortè moveatur ad reddendum ex tacita petitione alterius; hoc autem onus satis excusat à coöperatione ad materiale peccati quod committit incestuosus. Tutius autem erit (ut diximus), ut conjux innocens tunc ipse petat.

946. — Quær. II. An petenti cum sola culpa veniali teneatur alter reddere? Alii affirmant ut *Boss. c.* 1. *n.* 230. *Escob. l.* 25. *n.* 93. *Sporer n.* 518. *Sanch. l.* 9. *d.* 6. *n.* 6. *et d.* 16. *n.* 8. *cum Cajet. et P. Soto, Laym. c.* 1. *n.* 18. *cum Dom. Soto. et Nav. ac Boss. c.* 1. *n.* 230. *cum Con. etc.* Ratio, tùm quia vinculum justitiæ, quo conjuges tenentur reddere, fortiùs stringit, quàm vinculum charitatis quo tenentur vitare peccatum alterius; tùm quia semper (ut ajunt) adest justa causa reddendi, scilicet ne exigenti displiceat, vel saltem (ut

dicit *Sanch.*) ne privetur jure suo reddendi. Alii tamen (ut *Bon. quæst. 4. p.* 3. *n.* 10. *cum Armilla*) dicunt non tenêri, nisi adsit justa causa ex parte petentis. Ego dico omninò distinguendum : si actus est illicitus ex parte personæ petentis, putà si petat ob voluptatem, vel alium finem leviter malum, vel die quo vult Eucharistiam accipere, tunc tenetur reddere; quia, cùm actus sit per se honestus, tenetur ex justitia ad reddendum, etiamsi exigens peccet graviter in petendo, ut diximus *n.* 944. *dub.* 1. Si verò actus est venialiter illicitus ex parte ipsius actûs seu copulæ, ut si petatur situ innaturali, vel tempore menstrui, aut puerperii, tunc quando adest justa causa, potest quidem reddere, cùm quælibet justa causa excuset à veniali. Justa autem causa erit, v. g. ne incurrat indignationem alterius sive rancorem illius quodammodò notabilem, et non possit eum commodè avertere. Causa verò quam adducit *Sanch.*, nempe ne conjux privetur suo jure reddendi, non videtur sufficiens, nam sicut petens tunc non habet jus ad sic petendum, ita nec alter jus habet ad sic reddendum. Dixi, *potest reddere*, sed non tenetur, quia licèt vinculum justitiæ fortius sit vinculo charitatis, attamen cùm actus sit tali modo per se illicitus, alter non habet jus ad illum, et sic responderetur ad rationem primæ sententiæ; ita *Bus. ut suprà n.* 934. *ac Less. l.* 3. *c.* 3. *n.* 89; item *Palac. et Led. ap. Sanch. d. d.* 16. *n.* 8. et probabilem putat *Croix num.* 556. *cum S. Antonin.* 3. *p. tit.* 1. *c.* 2. §. 7. ubi ait tunc tenêri conjugem ad reddendum, quando alter petit modo naturali; ergò, si innaturali, non tenetur. Sanè verò teneretur reddere, si petens haberet justam causam etiam ex sua parte sic petendi, putà si peteret copulam situ innaturali, eò quòd uxor sit prægnans, aut ipse sit pinguis, vel alioquin immineret periculum scandali; *vide dicta n.* 917. Vel si petat tempore menstrui, aut puerperii cum periculo incontinentiæ, juxta dicta *n.* 925. *circa fin.*

An autem conjux teneatur reddere petenti statim post prandium? *Vide dicta n.* 910. *v. Videtur.* An petenti die communionis? *Vide n.* 922. *ac in Tract. de Euch. l.* 6. *n.* 274. An petenti in die festivo, jejunii, et Rogationum? *Vide n.* 923.

947. — Quær. III. An liceat uxori reddere debitum, vel petere à viro volente seminare extra vas post copulam incœptam?

Prima sententia affirmat, et hanc tenent *Pont. l.* 10. *cap.*

41. *num.* 8. *Tamb. Dec. l.* 7. *c.* 4. §. 5. *num.* 4. *et Sporer p.* 556. *num.* 490, quia (ut ajunt) cùm mulier reddit, aut petit, dat operam rei licitæ, nec ipsa propter malitiam viri debet suo jure privari.

Secunda sententia, quam tenent *Roncag. p.* 187. *quæst.* 10. *r.* 2. *et Elbel. p.* 471. *num.* 394. dicit uxorem non posse nec petere nec reddere, nisi adsit gravis causa, quæ ipsam excuset in permittendo peccatum viri, et in coöperando ad materiale peccati illius, aliàs tenetur ex charitate, cùm possit sine gravi incommodo viri peccatum impedire. Ego tamen distinguendum puto : Si agatur de reddendo debito, dico uxorem probabiliter posse et tenêri negare debitum, si possit sine gravi incommodo, juxta secundam sententiam allatam *num.* 944, quia abusurus re sibi debita non habet jus ad rem sibi vindicandam ; sed probabiliùs videtur uxor non solùm posse reddere, ut dicit prima sententia, quam sequitur etiam *Sanch. l.* 9. *d.* 16. *n.* 3, sed etiam tenêri. Ratio, quia (juxta dicta *cit. num.* 944.) quando culpa se tenet ex parte personæ petentis, cùm ipse habeat jus ad copulam, nequit alter sine injustitia debitum negare, si non possit monendo à tali culpa illum avertere : et tunc patet quòd reddens ne materialiter quidem coöperatur peccato illius, cùm non coöperetur seminationi extra vas, sed tantùm copulæ incœptæ, quæ per se omninò utrique est licita. Si verò agatur de petitione debiti, dico cum secunda sententia uxorem non posse petere, si non adsit justa et gravis causa ; tunc enim reverà tenetur ex charitate impedire peccatum viri. Justam autem causam habebit petendi, si ipsa esset in periculo incontinentiæ, vel si deberet aliàs privari suo jure petendi plusquam semel vel bis, cum perpetuo scrupulo an ei sit satis grave incommodum, vel ne, tunc se continêre. *Vide dicta in pari casu l.* 3. *n.* 53. *v. Si verò* (1).

(1) *Ad quæstionem* : An liceat uxori reddere debitum vel petere à viro volente seminare extra vas post copulam incœptam ? *respondit pluries sacra Pœnitentiaria et inter alia* : 1. *Febr.* 1823 :

« Cùm in proposito casu, mulier à sua quidem parte nihil contra naturam » agat detque operam rei licitæ, tota autem actûs inordinatio ex viri malitia » procedit qui loco consummandi retrahit se et extra vas effundit ; ideoque si » mulier post debitas admonitiones nihil proficiat, vir autem instet, minando » verbera, aut mortem aut alia gravissima mala, poterit ipsa (ut probati theo- » logi docent) citra periculum permissivè se habere ; cùm in rerum adjunctis

948. — « 6. Non tenetur reddere 1. Si alter alteri debitum » remiserit, v. g. si consensu mutuo voverint castitatem. » (*Sed oppositum est probabile, si non intenderint cedere juri suo, juxta dicta num.* 944. *circa fin.*) « vel auctoritate pu- » blicâ celebrarint divortium. 2. Si petens sit amens; quia » talis non est capax usûs dominii; nec petit cum ratione, » et humano modo. Quod etiam valet in ebrio. Simpliciter » tamen utì petere, ita reddere licet tam ebrio, quàm amenti; » nisi esset periculum fœtus enecandi. *Nav. c.* 16. *Sylvest.* » *Laym. c.* 1. *num.* 9. 3. Si alter mœchatus sit, quia *fran-* » *genti fidem fides frangatur eidem;* nisi tamen ipse quoque » sit adulter, vel causa adulterii. » (*Vide dicenda num.* 966.)

Quær., an conjux teneatur reddere debitum amenti, vel ebrio? Affirmant *Nav. c.* 16. *num.* 26. *et Sylv. Ang. Graff. Led. etc. apud Boss. c.* 1. *n.* 293, quia conjux ebrius, vel factus amens adhuc retinet dominium acquisitum in corpus alterius; nec officit amentia ad procurationem prolis. Negant verò communissimè et probabiliùs cum *Bus.* ut suprà, *Laym. c.* 1. *num.* 9. *Pal. p.* 4. §. 4. *num.* 19. *Bon. p.* 1. *num.* 10. *Sanch. l.* 9. *d.* 22. *num.* 9. *Conc. p.* 402. *num.* 31. *Croix num.* 594. *et Boss. n.* 294. *cum Soto, Con. Fill. Vict. Lop. Henr. Reg. Aversa, Hurt. etc.* Ratio, quia, licèt isti dominium retineant, sunt tamen incapaces usûs dominii. Excipe 1. si in eis sit periculum prodigendi semen, quia tametsi ipsi non peccent, est tamen impeditus actus materialiter malus. Excipe 2. si quis non esset universè amens, sed in una tantùm vel altera materia. *Sanch. n.* 6. *Boss. num.* 297. vel si ille esset tantùm fatuus, non verò omninò mente captus, vel si petat dum habet lucidum intervallum. *Boss. n.* 298. *et* 299. *cum Sanch. Ric. et Conc.*

» ipsa sui viri peccatum simpliciter permittat idque ex gravi causa quæ eam » excusat; quoniam charitas, quâ illud impedire tenetur, cum tanto incom- » modo non obligat. »

Ex alia decisione ejusdem Tribunalis, 15. *Nov.* 1816:

« Probati castigatique morales theologi in hoc consentiunt, ut liceat uxori de- » bitum reddere, si ex ejus denegatione malè habenda sit à viro suo, et gravo » inde incommodum sibi timere possit; neque enim, ajunt, hoc in casu, cen- » setur uxor viri sui peccato formaliter cooperari, sed illud tantummodo ex » justa et rationabili causa permittere. Moneat tamen orator hujusmodi uxorem, » ut non cesset prudenter commonere virum suum, ut ab hac turpitudine » desistat. »

Edit.

Quamvis autem non sit obligatio reddendi conjugi amenti, vel ebrio, licitum est tamen ei reddere, ut communiter dicunt præfati AA. cùm usus matrimonii per se sit licitus, et proles educari possit à conjuge sanæ mentis. Modò (intelligendum) absit periculum scandali, vel abortûs; unde benè addunt *Sanch. n. 7. et Boss. n. 302*, quòd non liceat coïre cum uxore amente furiosa, nisi ipsa experta sit sterilis. Peccaret etiam qui conjungeret ad copulam conjuges ambos amentes, quia esset causa, ut filii carerent debitâ educatione. *Sanch. n. 5. cum Led. et Lop. et Boss. n. 303. cum Bonac. Con. Laym. P. Soto, Fill. etc.*

949. — « 7. Etsi is, qui matrimonio contracto sciens prudens voluntariè cognovit consanguineam uxoris in primo » vel secundo gradu, non possit petere debitum, » (*ex cap. 1 de Eo qui cogn. etc. Vide dicenda n.* 1070.) « tenetur tamen » reddere. Idem est de eo qui, insciâ comparte, vovit castitatem, post matrimonium consummatum. Si tamen antè vovisset, videtur obligari ad ingressum religionis, saltem primo bimestri (nisi tamen matrimonium consummaverit) » imò etiam pòst, si uxor consentiat, *de quo plura vide apud Laym. c. 11. n. 10.*

950. — « Resp. 2. Conjux non tenetur reddere debitum, si inde grave damnum, vel periculum sibi, vel proli meritò timeat. *Perez dist. 50. sess. 4.* Unde non tenetur sequentibus casibus:

« 1. Si illud petat maritus morbo contagioso laborans, v. g. gallico, peste, leprâ, etc. (nisi tamen hæc ante matrimonium fuerit cognita, et non sit nimis gravis) *Bon. q. 4. p. 1. num. 8. Perez d. 50. Sanch. l. 9. d. 14. Laym. l. 3. tr. 10. p. 3. c. 1.*

Quær. an conjux tenetur reddere debitum alteri laboranti aliquo morbo contagioso, putà leprâ, peste, phthisi, morbo gallico, et simili? Certum est 1. Conjuges tenêri ad reddendum cum levi suo damno, huic enim præponderat lex justitiæ, obligans quidem sub gravi, cùm redditio debiti gravis sit materia; ita communiter *Sanch. l. 9. d. 24. num. 2. cum Soto, Nav, etc. ac Boss. l. 2. c. 1. num. 168. in fine cum Bon. Reb. et Val.* Unde dicunt *D. Th. 3. p. q. 64. art. 1. ad 4. et D. Bonav. Ric. et alii ap. Sanch. l. c. n. 15.* uxorem tenêri ad reddendum debitum viro leproso, ex c. 2. *de Conjug. le-*

pros. ubi : *Quòd si virum, sive uxorem, leprosum fieri contigerit, et infirmus à sano carnale debitum exigat, generali præcepto Apostoli, quod exigitur est solvendum; cui præcepto in hoc casu nulla exceptio invenitur.* Ratio, quia, cùm copula brevi fit, non imminet ex ea periculum infectionis : et ideò ait *D. Th. Suppl. q.* 64. *a.* 1. *ad* 4. *Tenetur reddere...*, *non tamen... cohabitare... quia non ita citò inficitur ex coïtu, sicut ex frequenti cohabitatione.* Communiter tamen id limitant 1. DD. si ex tali coïtu judicio medicorum adsit periculum infectionis notabiliter noxiæ ; ita *Boss. c.* 7. *n.* 181. *cum Laym. et Sanch. d. d.* 24. *n.* 17. *cum S. Anton. Nav. Soto, Palud. Caj. Vict. et aliis.* Limitant 2. si conjux sanus tantum horroris habeat ad coëundum cum leproso, ut id sit ipsi moraliter impossibile ; impossibilium enim nulla est obligatio ex *l. Impossibilium ff. de Reg. jur.* ; ita *Sanch. n.* 21. *et Boss. num.* 194. *cum Host. Panorm. Sylv. Pont. Soto, Barb. Laym. Reg. Vill. etc.*

Certum est 2. non tenêri conjugem reddere debitum cum gravi periculo propriæ vitæ, aut sanitatis ; ita *D. Th. Suppl. qu.* 64. *art.* 1. ubi : *Vir tenetur uxori debitum reddere...*, *salvâ tamen priùs personæ incolumitate.* Et ita communiter omnes (*vide Sanch. d. d.* 24. *n.* 2.) Ratio, *quia* (ut ait *D. Th.*) *hic est ordo naturalis, ut priùs aliquid in seipso perficiatur, et postmodùm alteri de perfectione sua communicet ; et hic est etiam ordo charitatis, quæ naturam perficit.*

Certum est 3. conjugem, non solùm non tenêri, sed nec etiam posse reddere cum gravi periculo suæ salutis, quia nemo est dominus vitæ suæ ; ita communiter *Pal. p.* 4. §. 10. *n.* 4. *Pont. l.* 10. *c.* 14. *n.* 3. *Sanch. l.* 9. *d.* 24. *n.* 8. *cum Soto, Caj. Arm. Led. etc. ac Boss. c.* 1. *n.* 199. *cum Laym. Con. Fill. etc.* Et hoc etiamsi illud grave damnum immineret soli petenti, ut dicunt *Sanch. n.* 9. *et Boss. n.* 209. *cum Soto, Arag. etc.* ; eo enim casu reddens, tantùm excusari posset, si ab altero timeretur proximum periculum occisionis. Limitant verò *Sanch. n.* 22. *cum Led. Palac. Vega, Man. etc. ac Laym. Azor, Fill. ap. Boss. c.* 1. *n.* 189., si conjux sanus ante matrimonium jam noverit alterius morbum contagiosum, quia (ut ajunt) in omnibus contractibus, quando detegitur vitium rei, non minùs obligantur contrahentes, quàm si res vitio careret. Sed meritò hanc limitationem reji-

ciunt *Pal. l. c. et Ang. ac Vill. ap. Boss. n.* 189, quia emens rem, quam scit vitiosam, cedit juri suo, et benè cedere potest; sed conjux (ut diximus) non potest cedere juri servandæ suæ salutis.

Probabiliter tamen poterit conjux reddere alteri infecto, etiam cum periculo gravi propriæ sanitatis: I. Si proles sit necessaria ad bonum commune. *Sanch. d. d.* 24. *n.* 11. *cum Ledesma*, nemine contradicente, ut asserit. II. Si conjux infectus petens esset in probabili periculo incontinentiæ, nam licèt sanus nec etiam eo casu teneatur reddere cum periculo suæ sanitatis, ut dicunt *Laym. c.* 1. *n.* 5. *Pont. l.* 10. *c.* 14. *n.* 2. *Sanch. d.* 24. *n.* 12. *Boss. n.* 204. *et* 205. *cum Major. Reg. Comit. et Vill. ac Pal. p.* 5. §. 10. *n.* 4. *cum Con.* (*contra Gabr. Led. et Rodr.*) tùm quia charitas non obligat cum tanto onere, tùm quia alter non est in extrema necessitate, cùm possit aliter sibi subvenire; attamen licitè potest reddere, et tale periculum subire ex motivo charitatis; quia, esto homo non sit dominus suæ vitæ, potest tamen propter charitatem illam exponere, ut *Pont. l. c. n.* 4. *et c.* 2. *n.* 7. *Sanch. n.* 12. *Bon. q.* 4. *p.* 1. *n.* 3. *et* 4. *et Boss. n.* 294. *cum Major. Vill. Con. Aversa, P. Soto, Laym. Hurt. Comit. et Reg.* III. Si redderet ad vitanda magna dissidia, vel ad fovendum amorem conjugalem; et etiam ad vitandum periculum incontinentiæ propriæ, et tunc potest etiam petere; quia vitatio incontinentiæ, aut conservatio pacis familiæ ac amoris conjugalis prævalet obligationi vitandi infectionis periculum. Hæc tamen omnia intelligenda (ut diximus *n.* 909.) si morbus sit diuturnus et quasi habitualis, ut lepra, morbus gallicus, phthisis, etc., non verò si sit de illis, qui de brevi et facili solent mortem afferre, ut est infectio pestis, aut lepræ leoninæ. IV. Addo, si conjux sanus possit præservativis facilè vitare contagium sive ejus periculum.

Sicut autem non potest conjux sanus reddere infirmo cum periculo propriæ salutis, sic etiam infectus nec potest reddere sano cum periculo salutis illius, etiamsi ille petat jam conscius sui periculi: prout non licet reddere gladium volenti se necare, cùm nemo sit dominus suæ vitæ; ita *Sanch. l.* 9. *d.* 6. *n.* 17. *Pont. l.* 10. *n.* 2. *in fin. et Boss. c.* 1. *n.* 209. *cum Soto, Con. Azor, etc.* communiter. Probabiliter tamen excipiunt *Busemb. n.* 909. *cum Perez, Bon. p.* 6. *n.* 8. *Sanch.*

d. 24. *n.* 23. *cum Cajet. P. Soto, et Crass. ac Boss. d. n.* 209. *in fin.* (se remittens ad *n.* 195.) *cum Laym. Pont. et Reg.* si reddat ad vitandum periculum incontinentiæ in se vel in altero, vel ad vitanda dissidia, aut ne diu privetur usu conjugii, quod vix esse potest sine periculo incontinentiæ. Hocque etiam intelligendum, si ejus morbus sit diuturnus, et non proximè ad mortem tendens; itemque si alter sanus petens jam ejus morbi sit conscius, juxta dicta *n.* 909. *Dub.* 1.

951. — An autem conjux possit et teneatur reddere, quando timetur damnum prolis nascituræ? Negant *Medina, et Palacius ap. Sanch. l.* 9. *d.* 24. *n.* 24., quia nemo tenetur, nec potest reddere debitum cum damno innocentis. Sed communiter et veriùs affirmant *D. Th. in* 4. *d.* 32. *q. un. ar.* 1. *ad* 4. *S. Anton.* 3. *p. tit.* 1. *c.* 20. §. 10. *circa fin. Sanch. n.* 25. *cum S. Bonav. Palud. Sylv. Led. etc. ac Boss. c.* 1. *n.* 156. *cum Soto, Laym. Reb. Fill. Reg. Vill. etc.* Ratio assignatur à *D. Th. l. c.* ubi: *Uxor tenetur viro leproso reddere debitum; et quamvis proles gigneretur infirma, tamen melius est ei sic esse, quàm penitùs non esse.* An verò liceat reddere tempore prægnationis, vel menstrui, aut purgationis post partum? *Vide dicta n.* 924. 925. *et* 926.

952. — « 2. Si petat ab uxore laborante febri, vel alio » morbo cui copula noceret: *Bon. q.* 4. *p.* 1. *n.* 4. *ex Sanch.* » *etc.* item *Per. l. c.* » (*Sive post balnea, aut sectionem venæ; vide dicta n.* 910.) « Vel, ut quidam volunt, tempore men- » strui: *Bon. q.* 4. *p.* 3. *n.* 11. *et p.* 6. *n.* 10. *contra Sanch.* » *Hurt. Per. d.* 49. *s.* 3. » (*Vide dicta n.* 925.) « Aut cùm » uxor est gravida, et ex redditione periculum mortis (vel » etiam abortûs) probabile timetur proli jam conceptæ: imò » tunc nec petere, nec reddere licitum est, ut per se patet, » ait *Laym. c.* 1. *n.* 7. et esse mortale dicit *Perez dist.* 49. » *s.* 3. (addens ex *Sanch. Conin.* et *Hurt.* cessante periculo » prolis usum matrimonii licitum esse) » (*Vide dicta n.* 924.) « Aut si non possit uxor edere fœtum, nisi mortuum. *Bon.* » *q.* 4. *p.* 1. *et* 2. *n.* 14. (*Laym.* tamen *c.* 7. *n.* 7. dicit eo » casu licèrе reddere, imò et petere; quod *Bon. l. c.* con- » cedit, si fiat ob periculum incontinentiæ) aut non possit » edere, nisi cum præsenti periculo vitæ. *Bon. l. c. n.* 7. » *Laym. l. c. n.* 6. Quod tamen ad vitandam incontinentiam, » aut alia gravi ex causa, eam posse permittere et debitum

» reddere, insinuat *Laym. l. c. ex Sanch. l. 7. d. 102. n. 11.* » (*Vide dicenda n. seq.* 955.) » Denique propter grave periculum morbi (non tamen propter ordinarios dolores partûs) » potest conjux negare debitum, etiamsi in altero esset periculum incontinentiæ. *Sanch. Præp. Pal. Dian. p. 6. t. 7. r. 64. et p. 9. t. 7. r. 4.* » (*Vide dicta mox sup. n.* 950.)

« 3. Si alter debitum exigat innaturali modo, nisi tamen » ex negatione timeantur graviora mala, v. g. rixæ, odium, » incontinentia. » (*Vide dicta n.* 946.)

955. — Commune est non tenêri uxorem reddere debitum, si experta sit se non posse parere sine probabili periculo mortis : ita *Laym. c. 1. n. 6. Bon. p. 1. n. 7. Sanch. l. 7. d. 102. n. 9. et Boss. c. 1. n. 175. cum Conin. Reg. Fill. et Rod.*, quia solutio debiti non obligat cum tanto detrimento. Quid si mater experta sit se filios parere mortuos? Hoc casu *Laym. n. 7.* dicit quòd benè poterit uxor reddere, quia illa mors fœtûs per accidens evenit ; et præterea melius est puero esse cum culpa originali, quàm omninò non esse ; attamen *Boss. l. c. et Bon. n. 14. cum Rodr., Vict. Led. et Reg.*, tenent eam non posse reddere, quia mater ex morte prolis (ut ait etiam *Bossius*) exponitur magno periculo vitæ. Excipit tamen *Bon. l. c. cum aliis*, nisi adsit periculum incontinentiæ, et huic consentit *Sanch. l. 7. d. 102. n. 8.* addens, quòd si perpetuò propter hanc causam deberent conjuges ab usu matrimonii abstinêre, essent ipsi in maximo incontinentiæ periculo. An autem uxor, quæ non possit reddere propter arctitudinem vasis, teneatur pati incisionem? *Vide dicenda n. 1099.*

954. — « Quæres, an aliquando liceat impedire prolis ge- » nerationem ?

« Resp. Possunt quidem conjuges ex gravi causa aliquid » facere, ex quo per accidens sequatur effusio seminis : pec- » cant tamen, si in usu matrimonii, vel post usum faciant » aliquid quo impediatur conceptio, aut semen conceptum » rejiciatur. Ratio prioris est, quia non impeditur generatio, » ne indirectè quidem, sed tantùm permittitur, ut non fiat, » quod licet ex causa rationabili. Ratio posterioris est, quia » agunt contra fidem, et finem principalem matrimonii. Unde » tales non excusat paupertas imminens, aut periculum ex » partu.

Unde resolves :

« 1. Licitè interrumpitur actus conjugalis, etsi ex naturæ » concitatione secutura sit pollutio, dummodo sit justa causa » interrumpendi, v. g. si ex continuatione immineat periculum morbi, vel mortis ab hoste, vel aliquis alius interveniat. *Vide Per. d.* 49. *s.* 9. » (*Ita etiam Sanch. l.* 9. *d.* 19. *n.* 4. *Pal. p.* 4. §. 3. *n.* 3. *et Boss. c.* 9. *num.* 60. *cum Less. Perez, et Aversa, ac Salm. de matr. c.* 15. *p.* 6. *n.* 81. *cum Cajet. Dic. etc.*)

« 2. Peccat probabiliter fœmina, quæ in usu matrimonii » aliò animum distrahit, ne natura excitetur, venialiter tamen, ut ex *Per. l. c. num.* 7. docet *Sanch.* » (*Sed verius est, id esse mortale, juxta dicta num.* 918. *v. Sed redeundo.*)

Dicunt *Sanch. l.* 9. *d.* 20. *n.* 3. *Pont. l.* 10. *c.* 13. *n.* 1. *Salm. ibid. n.* 75. *Bon. p.* 6. *n.* 18. *cum Reb. Hurt. et Reg. ac Boss. c.* 9. *n.* 3. *cum Fill. Fag. Diana, et Vill.* quòd uxor peccabit mortaliter, si statim post copulam mingit, aut surgit, vel aliud aliquid facit, animo ut semen receptum expellat, quia frustrat finem ad quem semen est à natura institutum ; ita præfati AA. contra *Tamb. Dec. l.* 7. *c.* 3. §. 3. *n.* 14. qui *cum Bellochio* id excusat à mortali, eò quòd matrix mulieris, semine effuso, semper retinet id quod necessarium est ad generationem. Dictum est autem, si mulier id facit *statim, et animo expellendi semen*, nam si id faceret ex aliqua necessitate, putà ad vitandum periculum mortis, aut scandalum aliorum, omnes dicunt non peccare ; sicut etiam conveniunt non opus esse, ut uxor post copulam diu immota et resupina maneat, eò quòd brevi tempore matrix semen attrahit, et arctissimè clauditur.

Dubitatur autem hìc 1. an puella violenter oppressa, possit licitè expellere incontinenter semen viri immissum ne concipiat ? Affirmant *Sanch. lib.* 2. *d.* 22. *n.* 17. *et Boss. c.* 9. *n.* 5. *cum Raynaud. Marchant. ac Diana*, et non improbabile putat *Escob. l.* 25. *n.* 301, quia (ut ajunt) tunc puella licitè expellit semen tamquam sui honoris aggressorem, cùm illud non adhuc sit in pacifica possessione uteri. Sed rectiùs id non admittunt *Pontius l.* 9. *c.* 10. *n.* 4. *Tamb. Dec. l.* 7. *c.* 3. §. 3. *n.* 14. et hanc tenet etiam ut veriorem *Escob. l. c. cum Leand.* Huic ego etiam adhæsi *l.* 4. *n.* 394. *v. Dicunt*, et

hìc quoque adhæreo, quamvis diversâ ratione ductus. Ratio cur hæc sententia mihi probatur, est, quia numquam licet ejicere semen effusum, atque receptum in utero, ubi statim ac recipitur (quod puto quidem statim recipi) habet suam pacificam possessionem; unde non potest mulier ab eo expellere, quia injuriam irrogaret naturæ, sive speciei humanæ, cujus propagatio impeditur. Meritò tamen et communiter dicunt AA. tam primæ, quàm secundæ sententiæ, quòd mulier vi oppresa benè possit se vertere (imò dico tenetur), et coïtum interrumpere, quamvis semen viri esset extra vas effundendum; tunc enim non expellitur semen immissum, sed impeditur ne immittatur et ideò tunc licitè illud repellitur tamquam violentus honoris aggressor.

Dubit. 2. an liceat conjugibus copulari, si ob senectutem vel aliam dispositionem plerùmque accidat, quòd semen extra vas effundatur? Affirmant probabiliter *Boss. c. 7. n. 190. Bon. p. 6. n. 17. Spor. n. 222. Laym. l. 3. Sect. 4. n. 19. Sanch. l. 9. d. 17. n. 24. cum Heur. et Croix n. 518. cum Gab.*, modò adsit spes probabilis seminandi intra vas, quia semper ac adest talis spes, jus habent ad copulam, et si semen effunditur, hoc per accidens evenit: *vide dicenda n. 1066. in fin.*

DUBIUM III.

An, et quibus ex causis possit fieri divortium?

935 *Fit divortium quoad* vinculum, *I. Si habentur sufficientia indicia de morte conjugis. II. Si alter convertatur ad fidem. III. Si fit religiosus ante consummationem. IV. Si Papa dispenset in matrimonio rato.*

936 *De indissolubilitate matrimonii.*

937 *An, si infidelis nolit converti, liceat fideli transire ad alias nuptias?*

938 *Inter fideles matrimonium ratum solvitur tantùm per professionem religiosam.*

939 *An solvatur etiam per dispensationem Papæ?*

940 *Permittitur autem divortium quoad* torum, *I. ob adulterium conjugis.*

941 *Qu. I. An ad divortium sufficiat suspicio de adulterio?*

942 *Qu. II. An liceat facere divortium ob sodomiam, vel bestialitatem commissam à conjuge? Qu. III. An ob copulam sine seminatione?*

963 *Qu. IV. An vir cognito adulterio uxoris, teneatur eam dimittere?*

964 *Qu. V. An uxor teneatur divertere à viro adultero?*

965 *Et an conjux innocens teneatur recipere alterum adulterum emendatum?*

966 *Qu. VI. In quibus casibus conjux nequeat divertere ab adultero? I. Casus, si uterque sit reus adulterii. II. Si conjux consentiat in adulterium alterius. III. Si adulterium accidat sine culpa. IV. Si injuria remittatur.*

967 *Dub. 1. An facto divortio per sententiam judicis, possit conjux innocens adulterum ad se revocare? Dub. 2. Quid si, facto divortio, innocens etiam adulteretur?*

968 *Dub. 3. An vir possit adulteram dimittere propriâ auctoritate?*

969 *Factâ juridicâ separatione, vir potest ingredi religionem, aut fieri sacerdos, invitâ adulterâ; adultera verò id non potest nisi de licentia alterius.*

970 *Permittitur II. divortium ob sævitiam alterius.*

971 *Qu. 1. An ob hanc causam possit conjux recedere propriâ auctoritate? Qu. 2. An possit fieri religiosus altero invito? Qu. 3. Qualis timor sufficiat ad faciendum divortium ob sævitiam?*

972 *Qu. 4. An sola verbera sint justa causa divortii?*

973 *Permittitur III. divortium conjugi, si alter trahat eum in peccatum.*

974 *Permittitur IV., imò aliquando præcipitur divortium ob hæresim alterius.*

975 *Permittitur V. ob mutuum consensum.*

976 *Facto divortio, apud quem sint filii educandi? Et cujus conjugis expensis?*

977 *An uxor teneatur sequi virum ad cohabitationem?*

955. — « Resp. 1. Etsi matrimonium consummatum inter « christianos nullo casu solvi possit, quoad vinculum, vi- » vente utroque conjuge (*Vide Sanch. et Per. d.* 25. *s.* 9. *et* » *d.* 55. *s.* 4.), divortium tamen, seu potiùs separatio quoad » torum » (*Hic error irrepsit, nam pro verbo* torum, *debet dici* vinculum, *aliàs enim non congruunt ea quæ sequuntur*) « fit sequentibus casibus :

« I. Si alter conjux moriatur. De quo si est certum, rursùs » nubere potest; quod si interim alter mortuus non sit, fama » tamen, et indicia sufficientia habeantur, excusatur nu- » bens, neque ex dubio superveniente, an prior vivat, debent

» separari, cùm fortè non vivat, ideòque matrimonium sit » validum. » (*Vide dicta n.* 906. *Dub.* 3.)

« II. — Si ex conjugibus infidelibus, altero ad fidem con- » verso, alter maneat infidelis (saltem nisi pacificè cohabitare » velit, sine contumelia Creatoris); idque ex dispensatione » divina, in favorem fidei, ut patet ex 1. *Cor.* 7. 15. *Per. d.* » 26. *s.* 4. *etc. commun.*

« III. Si ante matrimonii consummationem (ad quam intra » primum bimestre, quod ad deliberationem datur, non » tenentur, nec cogi possunt sine injuria) alter intret reli- » gionem, in eaque profitcatur. *Perez. l. c. etc. communiter.*

« IV. Si Papa ex alia justa causa dispenset ante consummatio- » nem, sicuti eum posse probabilior sententia affirmat. *Nav.* » *Bell. Per. d.* 20. *sect.* 7.

956. — Certum est 1. quòd inter catholicos matrimonium est indissolubile, ut declaravit Trid. *sess.* 24. *in princ.* Et hoc per se verum est, non solùm de matrimonio consummato, sed etiam de tantùm rato; *vide Salm. de matr. c.* 4. *p.* 1. *dub.* 1. *n.* 11. Hæc autem indissolubilitas est ab ipso jure naturali, quia necessarium est ad prolis educationem, ut parentes perpetuo ejus bono incumbant; ita communissimè *D. Th.* 3. *p. quæst.* 67. *a.* 1. *Bell. de matr. l.* 1. *c.* 12. *Pont. l.* 1. *c.* 12. *Bon. p.* 11. *n.* 2. *et Salmant. ibid. n.* 16. *et* 17. *cum Pal. Becan. Led. etc. contra Sanch. l.* 2. *d.* 15. *num.* 7. qui cum aliis tenet (sed minùs probabiliter) ex se præcisè matrimonium non esse necessariò indissolubile. Quamvis autem olim apud Judæos permissus erat libellus repudii, ex *Deut.* 24, in lege tamen nova interdictus fuit à Christo Domino, *Matth.* 19. ubi: *Quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, et aliam duxerit, mœchatur.* Ubi nota, quòd tò *nisi ob fornicationem* (ut communiter explicant interpretes, *vide Corn. à Lap.*) non intelligitur quòd, fornicatione interveniente, possit vir aliam ducere, sed tantùm quòd possit ab ea separari. Certum est 2. quòd inter infideles validum est matrimonium, si fuerit legitimum, id est juxta leges celebratum, ut patet ex *c. De infidel. de consanguin.* Certum est 3. quòd si uterque conjux ad fidem convertitur, matrimonium fit ratum, id est indissolubile ex *c. Quanto, de divort.* modò sit consummatum post conversionem, alias Papa in aliquo casu ex urgentissima causa benè potest in eo

dispensare, ut diximus *num.* 797. *vers. Prob.* 1. ex decr. *Urbani VIII.* et fusè defendit *Bened. XIV.* in quadam Dissert. quam innuit *de Synodo l.* 6. *c.* 4. *n.* 5. ubi asserit *S. Pium V. et Gregor. XIII.* id in praxim deduxisse. Certum est 4. quòd si unus convertitur, et alter non vult cohabitare, nisi cum injuria Creatoris, sive cum blasphemia divini nominis, tunc fidelis liberè potest alias nuptias inire, ut expressum est *in eod. c. Quanto*, ubi dicitur ex triplici causa posse fidelis transire ad alias nuptias : 1. Si infidelis renuat cum eo habitare, 2. si velit habitare, sed nonnisi cum injuria Creatoris, 3. si eum vult pertrahere ad peccatum mortale.

957. — Quær., an si infidelis nolit converti, sed tamen vult pacificè cohabitare, sine injuria Creatoris, liceat fideli ab eo separari, non solùm quoad torum, sed etiam quoad vinculum? Adsunt tres sententiæ.

Prima sententia absolutè negat et hanc tenet *D. Th. in 4. d.* 36. *quæst. un. a.* 5. *Estius in 4. d.* 39. §. 6. *Petr. t. 4. p.* 331. *reg.* 4. item *S. Bonav. S. Ant. Palud. Gabr. etc. apud Sanch. l.* 7. *d.* 74. *num.* 8. Idque probant ex Apost. 1. *Cor.* 7. ubi : *Si quis frater uxorem habet infidelem, et hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam.*

Secunda sententia absolutè affirmat, et hanc tenet *Bellarminus de matr. c.* 12. Ratio hujus mox adducetur in tertia sententia : dicit autem *Bellarm.* textum mox relatum D. Pauli non continêre præceptum, sed tantùm consilium, cùm Apostolus statim ad prædicta verba subdiderit : *Cæteris ego, non Dominus.*

Tertia sententia demùm communior, et probabilior, quam tenent *Sanch. l. c. num.* 9. *Conc. p.* 224. *num.* 5. *Pont. l.* 9. *c.* 4. *n.* 22. *Tourn. Prælect. theol. tr. de matrim. quæst.* 8. *de imped. disp. cultûs quær.* 3. *v.* 3. *et alii ap. Salm. de matr. c.* 4. *p.* 2. *n.* 43. dicit olim, si nullum aderat periculum perversionis, non potuisse fidelem transire ad alias nuptias, quia non aderat causa discedendi à conjuge infideli, cùm per miracula quæ frequentiùs tunc per fideles fiebant, plures infideles ad fidem convertebantur; sed hodie, cùm cessaverint miracula tam frequentia, illicitum est cohabitare cum conjuge infideli ex recepta Ecclesiæ consuetudine, quæ introducta est ex eo quòd experientia docuerit non modicum perversionis peri-

culum imminêre ex consortio infidelis; nisi (excipiunt *Tourn. t. c. quær. 4. v. Observat. et Sanch. d. 75. n. 13.*) Episcopus dispenset ad cohabitandum propter probabilem spem conversionis illius. Verumtamen advertendum 1. cum *D. Th. l. c. Conc. p. 225. n. 7. et Petrocor. d. p. 431. ex cit. cap. Quanto*, quòd matrimonium illud non solvitur, donec fidelis ad alias nuptias transeat. Advertendum 2. quòd antequam fidelis cum alia matrimonium contrahat, debeat monêre infidelem, si velit ad fidem converti, ex præcepto *Greg. XIII. et S. Pii V.* ut dicunt *Pont. l. 7. c. 48. n. 23. Sanch. d. 74. n. 12. et Croix n. 408.* Excipit tamen *Sanchez. num. 13. et 14. cum aliis, contra Pont.*, si constet infidelem esse pertinacem, vel si multum distet. Notat autem *Croix loc. cit.* quòd casu quo infidelis non possit monêri, ad contrahendas alias nuptias requiritur dispensatio Pontificis, ut asserit jam præscripsisse præfatum *Greg. XIII.*

958.— Matrimonium autem inter fideles numquam solvitur, nisi alter conjugum intra bimestre à matrimonio contracto et non consummato, religionem ingrediatur, ut habetur in *c. Si quis conjugatus, caus. 27. q. 2. et in Trid. sess. 24. can. 6.* Hoc tamen intelligitur, prout diximus *n. 870. in fine*, modò matrimonium non esset necessarium ad legitimandam prolem, vel reparandum scandalum, aut honorem sponsæ, tunc enim non posset vir fieri religiosus, relinquendo sponsam, quæ ob infamiam nequiret ampliùs nuptias inire. Dicunt autem *Sanch. l. 2. d. 23. n. 27. Pont. l. 9. c. 9. n. 7. et Salm. de matr. c. 4. p. 4. n. 90. cum Corn. Trull. et Dic.* quòd si transacto bimestri conjux ingreditur religionem, illicitè hic profiteretur, sed validè, quia Concil. in *d. can. 6.* indistinctè sic pronuntiavit: *Si quis dixerit matrimonium ratum non consummatum per solemnem religionis professionem alterius conjugum non dirimi, anathema sit.* Ut dicatur autem matrimonium consummatum, non sufficit penetratio vasis fœminei, sed requiritur effusio seminis in illud; ita communiter DD. cum *Conc. p. 252. n. 4. et D. Th. Vide dicenda n. 1056. v. Hic autem.* Quilibet verò conjugum licitè potest intra bimestre debitum negare, quamvis non habeat animum intrandi religionem, quia utitur jure suo; ita communiter *Pal. p. 2. §. 5. n. 7. et Salm. de matr. c. 4. p. 4. n. 91. cum Soto, Con. Led. Henr. Dic. et Trull.* Peccaret tamen (ut diximus *n. 870.*

d. 2. *in fine.*) sponsus qui matrimonium contraheret animo intrandi religionem.

959. — An verò possit Papa ex dispensatione solvere matrimonium ratum et non consummatum ? Adest duplex sententia probabilis.

Prima sententia negat, et hanc tenent *Pont. l.* 9. *c.* 3. *n.* 3. *Pal. d.* 3. *p.* 2. §. 2. *n.* 3. *Gonet d.* 5. *n.* 15. item *S. Bonav. Scot. Val. Soto, Led. etc. ap. Salm. de matr. c.* 4. *p.* 2. *dub.* 3. *n.* 58. Ratio, quia matrimonium ratum ejusdem est naturæ quàm consummatum, cujus indissolubilitas (ut declaravit *Trid. sess.* 24. *in princ.*) est de jure divino, in quo nihil potest Pontifex.

Secunda sententia verò affirmat, et hanc tenent cum *Bus. Sanch. l.* 2. *d.* 14. *n.* 2. *Bellar. l.* 2. *de Monach. c.* 8. *Navar. c.* 22. *n.* 21. *et Salm. ibid. n.* 61. *cum Caj. Vasq. Con. Bon. Reb. Bec. etc.* Ratio, tum quia Pontifices pluries hoc in usum deduxerunt dispensando in matrimonio rato, ut referunt de propria scientia *Navar. Cajet.*, tùm quia summus Pontifex tanquam Christi vicarius, cui regimen Ecclesiæ est commissum, benè potest cum justa causa dispensare in aliquibus quæ sunt de jure divino, et humanos actus concernunt. Causa autem justa (ut dicunt præfati AA.) esset vel impotentia supervenions, aut scandalum imminens, vel sterilitas de novo cognita, quando opus esset ad bonum publicum ut proles gigneretur. Addunt etiam, si adsint disparitas conditionis, morbus contagiosus, dissensiones prævisæ, mutuus conjugum consensus ; sed has quatuor causas non admittit *Conc. p.* 247. *n.* 20. et meritò, saltem nisi urgeat necessitas boni publici ; nam aliàs, istis admissis, pauca matrimonia rata et firma stare possent.

960. — « Resp. 2. Manente vinculo matrimonii, licitè fit » divortium, et separatio quoad torum, et cohabitationem, » ad tempus, vel in perpetuum, ob gravem et justam causam, qualis est :

« 1. Alterius conjugis culpabile adulterium (per quod hìc » etiam intelligitur omnis species luxuriæ, in qua caro cum » alia dividitur, qualis est bestialitas, sodomia etiam intra » eumdem sexum. *Bon. quæst.* 4. *p.* 5. *n.* 2. *contra Fill.* » *Sanch. Perez d.* 56. *s.* 1. *et* 2. ex *Matth.* 5. et ex *c. Gaudemus, c. Ex litteris.* Non tamen mollities, vel pollutio, os

» cula, tactus, vel amplexus impudici. *Bonac. Sanch. Per.* » *l. c.* licèt propter similia ad tempus possit aliquando fieri sepa- » ratio, ut nocens emendetur) » (*ut Salmant. de matr. c. 16. p. 1. n. 10. cum Sanch. Trull. et com.*) « tunc enim innocens » religionem ingredi, aut sacros etiam ordines suscipere po- » test : nocens verò non, nisi cum innocentis consensu. Ex- » cipitur tamen ab hoc casu 1. Si uterque conjux particeps » sit ejusdem criminis, vel æqualis. *Sanch. l. 19. d. 6. Bon.* » *loc. cit.* 2. Nisi innocens alteri condonarit. Quod aliqui eum » fecisse censent, si eam post adulterium intellectum rursùs » cognoverit. *Bon. ex Conc. Henr. Fill. Per. s.* 3. ubi vide » plures casus exceptos (1).

Certum est virum posse dimittere uxorem adulteram, ut docuit Christus Dominus *Matth.* 5. *et* 19. et expressum habetur in *c. Gaudemus*, *c. Ex litteris*, *et c. Significasti*, *de divort.* Idem communiter dicunt DD. de viro adultero, quem uxor possit relinquere ; ita *Sanch. l. 10. d. 3. num. 6. Pont. l. 9. c. 16. et Salm. ibid. n. 2. cum Con. Bon. Trull. ex c. Præterea* 32. *quæst.* 5. *et c. Idololatria* 36. *quæst.* 1.

961. — Quær. I. An ad divortium faciendum sufficiat suspicio de conjugis adulterio ? Quòd sola suspicio sufficiat, habetur expressum in *c. Dixit Dominus, caus.* 32. *q.* 1. ubi *D. Hieronymus* dixit : *Ubicumque est fornicatio, vel fornicationis suspicio, liberè dimittitur uxor.* Communiter tamen advertunt *D. Thom. in 4. d. 35. quæst. un. a. 3. ad 4. Viva quæst. 8. a. 2. num. 4. Sanch. l. 10. d. 12. num. 41. cum S. Bonav. S. Antonin. Palud. Soto, Innoc. Hostiens. Abb. et aliis*, non sufficere quamcumque probabilem suspicionem, sed requiri violentam, quæ moralem certitudinem fundet, prout si probetur visus fuisse solus cum sola, et nudus cum nuda, ut di-

(1) Cod. civ. gall. *art.* 227. *et* 295. statuerat, matrimonium ipsum divortio legali dissolvi ; quam doctrinam lex specialis 8 maj. 1816 edita sic immutavit, ut per divortium duntaxat separatio corporis intelligeretur.

Præterea *art.* 233. statuitur, consensum mutuum conjugum, constantem et legaliter expressum causam esse justam divortii instituendi, quod utique juri canonico contrarium est. Declarantur insuper in foro civili causæ divortii : adulterium, sævitiæ et alterutrius conjugis damnatio ad pœnam infamantem, ut patet ex *art.* 229. *et* 232. Notandum etiam ex *art.* 230, uxorem cum viro ob adulterium divortium facere tantùm posse, cùm hic unà, cum concubina sub tecto communi vixerit.

Edit.

citur in c. *Cæteris* 12. *de præsumptionibus*. Dicit autem *Pal. p.* 6. §. 4. *num.* 8. *cum Farinac. Gutt. etc.* hoc requiri ad divortium faciendum auctoritate Ecclesiæ, nam quoad forum internum, ait sufficere suspicionem probabilem, modò sit vehemens. Sed hoc intelligendum, quòd licèt in foro interno non requiratur tanta certitudo quanta in externo, semper tamen requiritur talis suspicio, ut habeatur non sola probabilitas, sed moralis etiam certitudo de adulterio patrato; aliàs (benè ait *Viva l. c.*) per solam probabilem nequit alter privari suâ certâ possessione. Hinc, nisi aliæ adsint circumstantiæ, non sufficiunt amplexus, tactus, et oscula ad faciendum divortium; ita *Pont. l.* 9. *c.* 16. *num.* 5. *Viva l. c. Sanch. num.* 47. *cum Nav. Palud. Perez, Barb. et Lop.* et ipse *Pal. p.* 6. §. 1. *n.* 2. *cum Con. Hurt. etc.* Item non sufficit, quòd inveniatur solus cum sola in loco secreto, ut *Sanch. num.* 45. *cum Nav. contra Menoch.*; sufficit verò in foro conscientiæ, si vir fide dignissimus testetur de adulterio, vel de violento indicio; ut *Sanch. num.* 51. *Viva l. c. et Pal. p.* 6. §. 4. *num.* 8. *cum Gutt. Menoch. etc.* Sufficiunt etiam, ut ait *Pal.* §. 4. *n.* 8. *cum Menoch.*, litteræ amatoriæ uxoris, quibus adulterium præteritum fatetur. Et sic puto etiam sufficere, si aspiciatur aliquis solus cum sola in eodem lecto.

962. — Quær. II. An liceat facere divortium ob sodomiam, aut bestialitatem commissam à conjuge?

Prima sententia negat, quam tenent *Innoc. Abul. et Palac. ap. Sanch. l.* 16. *d.* 4. *num.* 2. hanc sequitur, speculativè loquendo, etiam *Pont. l.* 9. *c.* 16. *n.* 5. Ratio, tùm quia per solam fornicationem caro dividitur; tùm quia lex pœnalis, qualis hæc est, non debet extendi de casu ad casum; textus autem *in c. Gaudemus, et c. Litteris de Divor.* ut suprà, de sola fornicatione loquuntur.

Secunda sententia verò communior et probabilior (saltem extrinsecè) affirmat, et hanc tenent *D. Thom. Suppl. quæst.* 62. *art.* 1. *ad* 4. *Sanchez loc. cit. n.* 3. *Pal. p.* 7. §. 1. *num.* 2. *Conc. p.* 255. *n.* 7. *Salm. c.* 16. *num.* 9. *cum Soto, etc.* Ratio, quia ex jure naturali uterque conjux tenetur fidem servare non dividendi carnem suam cum alia, quæ verè dividitur, cùm habetur concubitus sodomiæ, vel bestialitatis. Nec obstat, quòd lex pœnalis non sit extendenda, nam jus discedendi ab adultero, qui cum alia carnem suam dividit, non oritur ex

lege positiva, sed ex ipso jure naturali, quod prohibet ne conjux cum alia carnem dividat. Sed AA. primæ sententiæ semper replicare possent, verè non dividi carnem sine copula naturali. Cæterùm benè ait *Pont. l. c.* ab hac sententia non recedendum, cùm sit communis, sed reverà eam non probari.

Quæritur III. An copula habita cum aliena sine seminis effusione, sit causa sufficiens ad divortium.

Prima sententia affirmat, et hanc tenet *Conc. p.* 255. *num.* 9. citans *S. Bonav. Sotum, Sylv. Palud. Vega et Henr.* Rationem non assignat, sed ratio videtur esse, quia fornicatio sine seminatione vera fornicatio est, licèt non consummata, quâ verè dividitur caro. Citat etiam *D. Th. et Bonac.* sine locis, sed *Bonac.* (ut infrà) expressè oppositum tenet, et locum *D. Thom.* ubi id tradit, non potui invenire.

Secunda sententia verò probabilior negat, eamque tenent *Sanch. l.* 10. *d.* 4. *num.* 13. *Bonac. qu.* 4. *p.* 5. *num.* 2. *Escob. l.* 25. *num.* 131. *et Salm. de matr. c.* 16. *p.* 1. *n.* 10. *cum Fill. Trull. et Led.* Ratio, quia nomine fornicationis intelligenda est fornicatio in suo genere perfecta, nempe consummata per seminationem, aliàs non adest vera divisio carnis, sed potiùs divisio attentata, per solam enim seminationem fornicantes fiunt una caro.

963. — Quær. IV. An vir, cognito adulterio uxoris, tenetur eam dimittere? Ratione adulterii certè non tenetur, dum hæc dimissio à Christo Dom. tantùm sit permissa, non præcepta, ita *D. Thom. Suppl. quæst.* 62. *art.* 2. *et alii omnes* ex *can. Idololat. caus.* 28. *quæst.* 1, ubi *D. Aug.* sic dixit: *Dominus autem permisit causâ fornicationis uxorem dimitti, sed quia permisit, non jussit, dedit locum Apostolo monendi, ut qui voluerit, non dimittat uxorem infidelem.* Ratio patet, quia divortium introductum est in favorem innocentis, unde non debet in ejus pœnam verti. Tantùm verò potest vir tenèri ad dimittendam adulteram ratione correptionis fraternæ, aut scandali vitandi, ut docent *S. Th. l. c. Pal. p.* 6. §. 3. *num.* 5. *Bon. p.* 5. *num.* 15. *Salm. de matr. c.* 16. *p.* 1. *num.* 5 *et* 6. *et alii ex c. Si vir de adult.* ubi dicitur: *Si vir, sciens uxorem suam deliquisse, quæ non egerit pœnitentiam, sed permanet in fornicatione, vixerit cum illa, reus erit, et ejus peccati particeps.* Sed quoad obligationem correptionis pertinet,

communiter dicunt DD. non tenêri virum dimittere uxorem, si aliâ viâ, nempe verbis, aut verberibus possit eam corrigere; ita *D. Th. l. c. ad* 1. *Salm. ibid. num.* 7. *ac S. Bonav. Cajet. Sylvest. Arm. Covar. Barb. Manuel, etc. ap. Sanch. l.* 10. *d.* 13. *num.* 9. Item nec tenetur, si ex tali dimissione timeat gravia incommoda, nimirùm periculum propriæ incontinentiæ, vel rixas cum propinquis uxoris, vel infamiam, aut jacturam gubernationis domesticæ, et similia, quia præceptum correptionis non obligat cum gravi incommodo, ita *S. Anton.* 3. *p. tit.* 2. *c.* 20. §. 9. *Pont. l.* 9. *c.* 17. *n.* 4. *Pal. n.* 3. *Escob. n.* 136. *Nav. c.* 16. *num.* 28. *Bon. d. num.* 13. *Salm. cit. n.* 7. *et Sanch. n.* 8. *cum Soto, Palud. Led. etc.* Cæterùm benè ajunt *Laym. c.* 7. *num.* 15. *Viva quæst.* 8. *a.* 2. *num.* 5. quòd si putet vir hâc solâ viâ adulteram corrigendam esse, eo casu tenetur ex charitate (intellige si possit absque gravi incommodo) ad tempus eam dimittere.

Quod ad scandalum autem pertinet, tenetur etiam vir uxorem dimittere, ne videatur ipse peccato uxoris consentire, ut docent *D. Th. l. c. Sanch. n.* 10. *Pont. n.* 3. *et Salm. ibid. n.* 6. *in fin. cum aliis*, ex *cit. c. Si vir*, ubi maritus retinens uxorem pertinacem, declaratur *reus, et ejus peccati particeps.* Et idem dicitur in *c. Non solum* 6. *caus.* 28. *q.* 1. ibi : *Quòd si in his factis perseverat, recede ab illa. Sin autem, et tu particeps peccati illius eris.* Hoc tamen intelligitur 1. ut dicunt *S. Anton. l. c. Sanch. n.* 21. *Pontius, et Salm. de matr. c.* 16. *p.* 1. *n.* 7. *in med.* si adulterium sit notorium, non verò si occultum. Intelligitur 2. ut dicunt *Laym. d. n.* 3. *Pal. n.* 3. *Pont. n.* 3. *Salm. l. c. circa fin. cum Dic. et Per. ac Bonac. n.* 13. *cum Sylv. Tol. Con. Caj. Reg. Gutt. Reb. Fill. et Led.* si vir aliquo modo nequeat scandalo occurrere; secùs verò si posset aliâ viâ, nempe uxoris reprehensione, reclusione, verberatione, aut aliâ moderatâ coërcitione. Quòd si, his mediis adhibitis, scandalum perseverat, erit vir excusatus, si uxorem non dimittit ex justa causa, nempe ratione periculi suæ incontinentiæ, vel si laboret inopiâ, aut morbo, et ideò indigeat ope uxoris; vel si aliàs deberet grave damnum subire; vel si aliàs uxor deterior evaderet, aut illi immineret notabile detrimentum sanitatis, aut si adsit probabilis spes fore ut brevi uxor resipiscat, prout docent *S. Anton.* 3. *p. tit.* 1. *cap.* 20. §. 9. *Palaus num.* 3. *Salm. cit. n.* 7. *et Sanch. d. d.* 13.

n. 19. *cum Soto*, *Nav. Palud. Major. Tab. Led. Palac. Philiarch. Gabr. Ang. Sylv. Lop. Arm. Ricc. et Abul.*, etsi non omnes AA. citati omnes præfatas causas excusantes proponant. Addunt *Salm. ibid. in fin.* sufficere insuper causam, si plures expensæ essent impendendæ, ut divortium fieret auctoritate judicis; vel si ex divortio contentiones timeantur. Demùm *D. Anton. l. c.* sic concludit: *Ergò vir cum detrimento juris sui, et periculo non tenetur* (uxorem) *expellere.* Ita præfati AA.; sed alii probabiliter dicunt, quòd si vir jam præbuerit sufficientia indicia, quòd ipse ægrè ferat uxoris adulterium, non tenetur eam dimittere ratione scandali; quia si nihilominùs alii scandalizantur, scandalum ipsorum erit pharisaïcum, quod non tenetur ipse vitare; ita *Pal. n.* 3. cui consentit etiam *Laym. d. n.* 17. *cum Palud.* qui ait: *Si explicet maritus, quòd non foveat illam in crimine, sed juxta se retineat, ut cohibeat à peccato. Quòd si nihilominùs aliquis scandalizetur, scandalum est ex malitia, quod contemnitur.* Idem sentit Glossa *in* c. *Non solum*, suprà citato, ubi ad verba, *sin autem, et tu particeps peccati illius eris*, explicat: *Id est, si non revocas eam à proposito.* Ergò vir qui revocat adulteram à proposito, non est reputandus particeps peccati illius. Clariùs id docet *D. Anton. l. c.* dicens: *Propter scandalum pharisæorum non tenetur homo dimittere jus suum; priùs debet* (maritus) *exponere quòd non foveat illam in crimine, sed magis, ut eam meliùs cohibeat à peccato, juxta se retinet; et cùm hoc sit verisimile, si quis ex hoc scandalizatur, non erit scandalum pusillorum, et cùm non potest dimittere sine periculo suo, licitè potest retinêre.* Hinc ex omnibus prædictis benè inferunt *Pal. l. c. Sanch. n.* 26. *cum Led. et Abb. et Salm. de matr. c.* 16. *p.* 1. *n.* 7. *in fin. cum Soto, Pont. Dec. Perez, Trull. etc.* quòd propter hanc causam scandali rarò teneatur vir uxorem adulteram dimittere.

964. — Quær. V. An uxor teneatur divortium facere à viro adultero?

Prima sententia, quam tenent *S. Anton. 3. p. tit.* 1. *c.* 20. §. 9. *in fin. et Sanch. l.* 10. *d.* 14. *n.* 29. *cum Palud. Sylv. Soto, Tab. Arm. Sa, Led. etc.* dicit nunquam tenêri: non ratione scandali, quia nunquam præsumitur uxor consentire in viri adulterium; non ratione correptionis, quia tantùm superioris est corrigere facto; uxor autem est subdita viro, unde

ipsa (ait *D. Antoninus*) *non debet virum corrigere facto, sed verbo.*

Secunda sententia tamen mihi verior, quam tenent *Bon. p.* 5. *n.* 13. *Con. p.* 256. *n.* 16. *Nav. c.* 22. *n.* 21. *Antoine p.* 587. *quæst.* 9. *Salm. c.* 16. *n.* 7. *cum Dic. et Perez;* item *Pet. Soto, Palao, Gabr. Led. etc. apud Sanch. n.* 27. dicit etiam uxorem tenêri aliquando divertere à viro adultero, quia aliquando tenetur etiam subditus, si potest sine gravi incommodo, corrigere superiorem modo quo potest; et à fortiori ad id tenetur uxor, cui jam concessum est relinquere virum adulterum; dummodò tamen (ait *Antoine*) ipsa sciat virum hoc medio certo emendandum: sed meliùs dicit *Conc.* si probabilis sit spes emendationis, quia correctio benè debet fieri ubi spes probabilis intervenit, ut dicunt *Salm. tr.* 21. *c.* 7. *p.* 4. §. 3. *n.* 66. *cum Suar. Pal. Diana, etc.* Meritò verò dicunt præfati AA. ad hoc rarò sive rarissimè tenêri uxorem, tùm quia rarissimè uxor potest corripere virum; tùm quia rarissimè poterit uxor à viro discedere sine gravi incommodo. Et idcò nec etiam tenetur ei debitum negare: tantò magis quia negando vir fieret deterior, ut docent *S. Anton. et Bonac. l. c. cum Sanch. Fill. et aliis.*

965. — Utrùm autem teneatur conjux innocens recipere alterum ex adulterio emendatum? Affirmant *Conc. ac Bus. infra n.* 5. *cum Laym. et Perez* ad hoc tenêri ex charitate, si aliàs ille sit in periculo relabendi. Sed ego minimè auderem innocentem ad hoc obstringere sub culpa, cùm ex una parte Christus Dom. eum perpetuò liberaverit ab obligatione cohabitandi cum adultero, et ex alia non videtur charitas ad tantum onus obligare, ut conjux recipiat alterum qui fregit sibi fidem. Unde meritò dicunt *Salm. de matr. c.* 16. *p.* 2. *n.* 21. tantùm ex honestate et decentia debêre innocentem sibi conciliare emendatum, si commodè potest. Nec obstat quòd in *c. Si vir adult.* dicatur: *Debet, sed non sæpè, recipere peccatricem:* nam Glossa tò *debet* explicat: *Debet debito honestatis, non necessitatis.*

966. — Quær. VI. In quibus casibus illicitum sit conjugi divortium facere ab altero in adulterium lapso? Primus est, si uterque reus sit adulterii, tunc enim neuter jus habet ad divortium, etsi unus semel peccaverit et occultè, alter verò centies et publicè; ita *Sanch. l.* 19. *d.* 6. *n.* 8. *Pont. l.* 9. *et*

40.

Salm. ibid. n. 12. cum Soto, Con. Trull. Dic. et aliis passim, ex D. Th. in 4. d. 55. qu. un. art. 6. ad 5. Dubitatur autem hìc, an in tali casu conjux emendatus possit divortium facere ab altero in adulterio perseverante? Adest duplex sententia probabilis.

Prima sententia negat, nisi condonationem sui criminis jam obtinuerit, quia emendatio illius, ut dicunt, injuriam alteri (vel semel factam) non extinguit. Ita *Pont. l. 9. c. 17. in fin. Dic. Led. Hurt. Bas. apud Salm. ibid. n. 13.*

Secunda sententia autem sat probabilis, quam tenent *Sanch. l. 10. d. 7. n. 4. Viva q. 8. art. 1. n. 7. Avers. Trull. Con. Bon. Reg. Henr. etc. ac Salm. de matr. c. 16. p. 2. n. 14.* dicit, quòd emendatus possit separari ab altero, qui post correctionem non resipiscit. Ratio, quia (ut dicunt) si post crimina ambo conjuges se reconciliarent, tunc, uno relabente, posset alter certè recedere: ita pariter in præsenti casu, nam emendatus per ipsam correptionem jam virtualiter offert reconciliationem, quam alter admittere tenetur, et sic terminus jàm imponitur compensationi: ita ut alter non ampliùs habeat jus in posterùm compensandi novum peccatum cum præterito conjugis emendati: et ideò ob novum adulterium justè tribuitur emendato jus recedendi.

Secundus casus est, si conjux consentiat in adulterium alterius: tunc enim amittit jus recedendi ex *c. Discretionem, de eo qui cog. etc.* Et est communis sententia cum *Sanch. lib. 10. d. 5. num. 4. Bon. p. 5. num. 14. et Salm. ibid. n. 15. Con. Trull. Per. etc. D. Th. Suppl. q. 62. art. 1.* Notandum tamen hìc uniformiter, quòd non sufficiat ad præsumendum consensum viri, si ille prudenter dissimularit, vel non averterit adulterium uxoris: cò quòd non potuit sine magno incommodo: vel si causam tantùm remotam præbuit, ut si malè eam tractavit; in allatis enim textibus statuit non excusari fœminam adulterantem, etiamsi à viro sit injustè dimissa.

Tertius casus est, si conjux, sine culpa formali adulteretur, putà, ob errorem inculpabilem, vel si violenter cognita sit; ita communiter *S. Th. l. c. Sanch. Con. etc. cum Salm. ibid. n. 17.* Secùs verò ut notat *Sanch. n. 15.* si per metum consentiret, quia propter metum non excusatur à culpa. Notat etiam *Dic.* apud *Salm. l. c.* quòd, si uxor pu-

tans virum esse mortuum, extra matrimonium fornicetur, etiam vir potest eam dimittere; secus si vir fornicetur putans mortuam uxorem.

Quartus casus est, si injuria sit remissa, sive ante, sive post divortium. Si autem post remissionem relabatur vel reconciliatus, vel reconcilians, alter jam dimittendi jus habet. *Sanch. d.* 6. *n.* 7. *Salm. de matr. c.* 16. *p.* 2. *n.* 18. *et alii.* Præsumitur autem facta remissio vel ex verbis, vel factis, ut si conjux innocens, conscius et memor adulterii, omninò spontè coëat cum adultero, ut docent *S. Th. Suppl. quæst.* 62. *art.* 1. *Sanch. d.* 6. *n.* 19. *et d.* 14. *n.* 6. *Salmant. ibid. n.* 19. *cum Dicast. Trull. Avers. et aliis apud Bus.* Signa pariter sunt remissionis, si maneant in eadem domo, mensa, lecto, maximè si interveniant oscula, tactus, amplexus. Notandum tamen, quòd si conjux innocens per hæc verè animum non habeat remittendi, in conscientia semper recedere potest, quamvis in foro exteriori divortium ei negetur; ita *Sanch. d.* 14. *num.* 21. *et Fill. Avers. Trull. Vill. cum Salm. dict. n.* 19. *circa fin.*

967. — Sed dubitatur hìc 1. An facto divortio per sententiam judicis, possit innocens adhuc adulteram cogere, ut ad se redeat? Duplex est sententia.

Prima sententia, quam tenent *Soto, et Led. apud Sanch. lib.* 10. *d.* 10. *num.* 2. qui probabilem vocat, dicit, quòd per sententiam etiam adultera remaneat soluta ab obligatione cohabitandi, et reddendi debitum.

Secunda sententia verò, et communis, quam tenent *Sanch. num.* 3. *cum Sylv. Henr. Led. Sa, et pluribus aliis*, item *Pal. p.* 6. §. 7. *num.* 1. *Pont. l.* 9. *c.* 19. *Bon. p.* 5. *n.* 16. *et Salm. ibid. n.* 22. *cum Con. Gutt. Reg. Aversa, etc.* docet, quòd semper ac status utriusque conjugis non sit mutatus, nempe si neuter voverit castitatem, etc. teneatur adultera redire, quia innocens suum jus non amittit per sententiam, quæ tantùm in pœnam adulteræ, non in favorem emanatur; ita expressè docet *Divus Thomas Suppl. quæst.* 62. *art.* 6. *ad* 3. ubi : *Cùm divortium sit inductum in favorem viri, non aufert ei jus petendi debitum, vel revocando uxorem; unde uxor tenetur ei reddere, et ad eum redire, si fuerit revocata, nisi de licentia ejus votum continentiæ emiserit.* Et ad hoc, ut adultera teneatur redire, rectè dicit *Sanchez*

num. 24. (contra *Palac.*) non requiri novam sententiam judicis. Meritò verò ait *Pal. p.* 6. §. 7. *num.* 3. *cum Gutt.* rarò posse compelli uxorem adulteram redire ad virum, propter prudentem timorem mortis, aut sævitiæ facilè ab illo inferendæ.

Dubit. 2. Si conjux innocens, facto divortio per sententiam, labitur in adulterium, utrùm is amittat jus ad divortium, ita ut, altero petente, teneatur ad eum redire.

Prima sententia affirmat, quia injuria jam est compensata, nec sententia ita abstulit adultero jus, ut innocens post divortium possit adulterari; ita *Pont. l.* 9. *c.* 20. *n.* 6. item *ap. Salm. de matr. c.* 16. *p.* 2. *n.* 23. *S. Anton. S. Bonav. Per. Dic. Con. Avers. Sot. Dian. Leand.* et probabilem vocant *Salm. cit. n.* 23.

Secunda sententia tamen, quam longè probabiliorem censeo, et tenent *S. Th. Suppl. q.* 62. *art.* 6. *ad* 4. *Sanch. l.* 10. *d.* 10. *num.* 30. *et Salm. ibid. n.* 24. *et* 25. *Fill. Reg. Bon. Led. et alii*, dicit non tenèri: quia per sententiam absolutè latam jam innocens absolutus mansit à servitute; et adulter jure suo privatur. Hoc tamen non obstante. *D. Th. l. c. ad* 4. sic advertit: *Secundùm æquitatem juris judex ex officio suo debet eum cogere* (1), *ut caveat periculo animæ ejus, et scandalo aliorum, quamvis uxor non possit reconciliationem petere.* Et in hoc omnes conveniunt, ut dicunt *Salm. n.* 14.

968. — Dubit. 3. An conjux possit adulteram dimittere propriâ auctoritate? Adsunt tres sententiæ satis probabiles.

Prima sententia absolutè negat, et hanc tenent *D. Th. Suppl. quæst.* 62. *art.* 3. ubi: *Divortium non potest celebrari, nisi judicio Ecclesiæ. Conc. p.* 256. *n.* 14. *ac Bellarm. Aversa ap. Salm. l. c. p.* 4. *n.* 46. Ratio, quia separatio conjugum est actio publica, pertinens ad externam gubernationem; unde non potest fieri privatâ auctoritate sine perturbatione.

Secunda sententia, quam tenent *Laym. c.* 7. *n.* 8. *et* 9. *Pont. c.* 18. *n.* 2. *et* 6. *et Salm. ibid. n.* 47. *cum S. Ant. Soto, Con. Hen. Vill. etc.* distinguit, et affirmat, si adulterium est notorium, negat verò, si occultum, quia tunc fama conjugis

(1) Aliàs *monére.*

Edit.

adulteri injustè proderetur. Idque confirmant ex *c. Significasti 4. de divort.* ubi dicitur : *Si notorium est mulierem adulterium commisisse, ad eam recipiendam præfatus vir cogi non debet, nisi constaret ipsum cum alia adulterium commisisse.* Item ex *c. Ex parte 9. de Spons.* ibi : *Nemini licet uxorem suam sine manifesta causa fornicationis dimittere.*

Tertia sententia demùm absolutè affirmat posse fieri divortium sine sententia, sive adulterium sit publicum, sive occultum, modò sit certum, et ex separatione non interveniat scandalum, quod non possit aliter reparari ; ita *Sanch. l. 10. d. 12. n. 31. et 32. cum Soto, Pal. Henr. Abb. etc. ac. Bon. p. 3. n. 10. cum Sa, Led. Reg. Con. et Fill.* Probatur 1. ex *c. Dixit Dominus 32. q. 1.* ibi : *Ubicumque fornicatio est, vel fornicationis suspicio, liberè dimittitur uxor.* Nota tò *liberè*, quod denotat nullam requiri sententiam, aut licentiam. Et ratio est, quia absolutè concessum est à Christo Domino dimittere conjugem adulterantem. Hæc sententia mihi probabilior est, saltem si adulterium sit ex parte fœminæ ; durum enim esset cogere virum certum de adulterio uxoris, ut publicum faciat illius crimen in judicio cum suo perpetuo dedecore. Benè tamen advertit *Bon. loc. cit.* quòd si post divortium judex cogat conjugem ad cohabitandum, teneatur obedire ; sed juxta hanc sententiam non tenetur reddere.

969. — Notandum autem hìc, quòd, factâ juridicâ separatione, vir innocens possit ingredi religionem, etiam invitâ adulterâ, *c. Agatosa 27. qu. 2.* possitque etiam ordines sacros suscipere, ut *Salm. de matr. c. 16. p. 4. n. 50. cum communi*, manente tamen vinculo matrimonii ; quare, si is, susceptâ religione, vel ordinibus sacris, cum alia coïret, licèt tunc non detur ampliùs criminis compensatio, attamen verum adulterium committeret. Item, si uxorem cognosceret, peccaret quidem peccato sacrilegii, sed non fornicationis. Hoc autem esset, si matrimonium jam consummatum fuerit, nam aliàs matrimonium per professionem religiosam (non autem per ordines sacros) etiam quoad vinculum dissolvitur ; *Salm. ibid. in fin. et commun.* Rectè autem advertunt *Salmant. ibid. n. 52.* quòd si conjux innocens absque sententia judicis separetur ab adultera, vix unquam posset, etiam juxta primam opinionem ut suprà, sacerdotium suscipere : quia difficulter hoc fieri posset absque scandalo.

E converso adulter, nec etiam facto divortio juridico, potest religionem ingredi, aut sacerdotium suscipere, nisi de licentia alterius, vel nisi alter jam statum irrevocabilem assumpserit. Aliàs, si religionem aut sacerdotium suscipere velit, esto jam assumpserit, potest ab illo repeti, et tenetur reddere. Sed sufficit ad hoc licentia tacita; ut si alter sciens hunc velle mutare statum, non impediat, cùm commodè possit. Et sufficit etiam, si alter requisitus neget reconciliationem, ut dicunt *Sanch. l.* 10. *n.* 15. *et* 19. *et Salm. de matr. c.* 16. *p.* 4. *n.* 54. *cum Con. Avers. Dic. Dian. Bon. Led. ex c. Gaudeamus de conversione conjug.* Addunt *Pont. l.* 9. *c.* 6. *n.* 3. *Sanch. n.* 8. *cum aliis, et Pal. p.* 6. §. 7. *n.* 2. quòd si post biennium adulter non revocatur, potest liberè religionem ingredi, vel sacris initiari, quia tunc censetur alter in hoc ei consentire, jure sic disponente in Authentica, *Sed hodie c. ad l. Jul. de adult.*

970. — « II. Sævitia mariti, vel uxoris. Ex qua, si grave » periculum comparti immineat, potest separatio peti à ju- » dice; imò, si mortem minetur, vel venenum paret, potest » divertere ante judicis consensum. *Vide Bon. loc. cit. Laym.* » *Per. s.* 3.

Constat ex *c. Ex transmissa, de Rest. Spol.* ob sævitiam conjugis posse alterum separari, quamvis iste ob aliquod suum crimen fuerit causa sævitiæ illius, *c. de Bened.* 32. *qu.* 1. Non tamen sine sententia judicis, et postquam crimen sit plenè probatum, ut ex conc. Carthag. in *c. Sæculare* 33. *qu.* 2.

971. — Sed quæritur 1. an tunc possit recedere propria auctoritate? Affirma, si periculum sit in mora (ut ait hic *Busemb.*) vel si non posset litigare, aut judicem adire, vel facilè sævitiam probare; ita *Sanch. lib.* 10. *d.* 18. *n.* 3. *Anacl. p.* 667. *n.* 110. *et Salm. ibid. p.* 3. *n.* 38. *cum Aversa, Trull. Vill.* Si verò possit judicem adire, et sævitiam probare, tenetur expectare sententiam, ut dicunt *Sanch. l. c. Pal.* §. 4. *n.* 6. *Pont. l.* 9. *c.* 23. *n.* 7. *et Salm. dict. n.* 38. *in fin., et c. Significasti, de divort. contra Trull. et Hurt.* Ratio, tùm quia exigitur sententia, ne passim divortia fiant; tùm quia causa hæc sævitiæ introducta est auctoritate Ecclesiæ; et ideò æquum est, ut nemo eà utatur ad discedendum sine Ecclesiæ auctoritate.

Quær. 2. an talis justè recedens possit, invito conjuge,

religiosus fieri? Negatur, nisi timor de damno gravi sit talis, ut nunquam deponi possit, ex *c. Litteras, de rest. spoliat.* Aliàs divortium tantùm ad tempus erit, donec cesset periculum, datâ cautione in judicio; ita *Sanch. l. 10. d. 18. n. 5. Salm. de matr. c. 16. p. 3. n. 57. in med. cum Bas. Trull. Fill. Dic.* Notant autem *Salm. ibid. n. 40. cum Dic.* in praxi vix credi posse, quòd cesset unquam periculum, si conjux fuerit amens et furiosus, vel ita pronus ad iram, ut sæpè intervenerit periculum damni, et aliquando uxorem vulneraverit; vel si dederit venenum, etiam semel.

Quær. 3. qualis timor sufficit ad divortium ratione sævitiæ. Resp. Sufficit, ut prudenter timêri possint quæcumque mala gravia à conjuge, vel ab ejus propinquis; ut si adessent comminatio mortis, verba injusta, frequentia convicia, et jurgia, ex quibus nimis molesta redderetur cohabitatio, vel esset periculum abortûs intentati, vel mali gravis in aliis filiis, aut consanguineis, etc. Ita *Sanch. l. 10. d. 18. n. 11. et 12. ac Salm. ibid. n. 41. cum communi.* Rectè tamen advertunt *Salm. cit. n. 41.* quòd aliqua ex his, quæ respectu fœminæ nobilis essent gravia, respectu alterius humilis conditionis levia erunt. Item advertunt *Sanchez n. 13. et Roncaglia p. 180. q. 3. r. 1.* non sufficere solas minas, nisi conjux solitus sit illas exequi; quapropter judex benè perpendere debet minantis conditionem, et modum, ex *l. Hæc autem 5. ff. Si cui plus, etc.*

972. — Quær. 4. an sola verbera sint causa justa divortii? Alii affirmant, *Bart. Bald. Lupus, Graff. etc. ap. Sanch. d. 18. n. 14.* Alii negant, nisi ex verberibus probabiliter timeatur periculum mortis, ut *Cujac. etc. ibid. n. 3.* Alii verò communissimè, ut *Pont. l. 9. c. 25. n. 3. Ronc. p. 180. quæst. 3. r. 1. et Sanch. n. 16. cum Host. Abb. Ang. Sylv. Henr. Arm. Tab. etc.* dicunt licitum esse viro verberare uxorem, modò non fiat frequenter, nec ex levi causa, nec acriter, quamvis causa sit magna; sed rarò, et mediocriter. Unde probabiliter ait *Sanch.* non posse uxorem discedere, si verberatio est levis, etiamsi sine causa verberata fuerit (excipiunt *Salm. de matr. c. 16. p. 3. n. 41.* nisi mulier esset nobilis). Item addunt *Ronc. l. c. Bon. p. 3. n. 3. Pal. p. 6. §. 9. n. 8. et Sanch. n. 16. cum Rol. et Rimin.* non licere uxori divortium facere ex una verberatione, etsi gravi, sed requiri

saltem binam, nisi probabiliter timeatur, ne maritus verberationes replicet, attentâ illius naturâ, et circumstantiis, putà si ipse domi vel etiam extra domum detineat concubinam.

973. — « III. Si conjux compartem trahat in peccatum, » v. g. sollicitet ad hæresim, veneficium, etc. » (*Adde si vir alios in domum introducat cum periculo, quòd tentet ad adulterium. Vel si vir velit exercêre sodomiam cum uxore, etsi ipsa consentire renuerit, ut Salm. ibid. n. 55. cum Sanch. Bas. Soto.*) « tunc enim innocens potest se separare, imò tenetur, si periculum sit grave. *Laym. l. 5. t. 10. p. 3. c. 7. n. 16.*

« IV. Morbus contagiosus, v. g. lepra. » (*Ut D. Th. Suppl. quæst. 64. a. 1. ad 4. ubi :* Uxor viro leproso tenetur reddere debitum, non tamen ei cohabitare. *Hoc autem, rectè ait Sanch. l. 9. d. 24. n. 29. cum S. Anton. et aliis, intelligi, si ex cohabitatione probabiliter immineat periculum infectionis. Item justa erit causa discedendi, si alter conjux sit furiosus, aut maleficus, aut energumenus, ut Salm. dict. n. 55. cum communi.*) « Quòd si tamen sine gravi detrimento possit cohabitare, ad id tenetur, aût saltem adhabitare, et ministrare, » nisi alter remittat.

974. — « V. Hæresis, vel apostasia superveniens matrimonio. Quo casu, si separatio facta sit judicio Ecclesiæ, » non tenetur conjugem conversum recipere, saltem ex justitia : nam ex charitate aliquando tenetur, ut si sit periculum incontinentiæ. *Bon. Laym. loc. cit. Per. d. 57. s. 1.* » (*Nota hìc, quòd non ob quæcumque crimina conjugis potest alter separari, sed tantùm ob perniciosa. Potest autem ab hæretico discedere, etsi hæresis sit occulta : imò tenetur, si sit in periculo perversionis; vide Salm. de matr. c. 16. p. 3. n. 27. et 28. Et si crimen sit declaratum, potest alter etiam fieri religiosus, ut Salm. ibid. n. 54, modò judicio Ecclesiæ discesserit, ut patet ex c. De illa, de divort., ubi hoc divortium declaratur esse perpetuum.*)

975. — « VI. Mutuus consensus. Ex quo licitè se separant » vel toro, sive ad tempus, sive in perpetuum, ob finem » spiritualem, vel etiam habitatione. Quod tamen non solet » permitti, nisi uterque ingrediatur religionem, vel uxore » ad religionem transeunte (aut si vetula sit, id est sexagenaria, *Azor*, etc. vel saltem quinquagenaria, *Sanch. Bonac. Barb. Dian. p. 3. t. 4. r. 73.* manente in sæculo in voto

» continentiæ), maritus suscipiat sacros ordines. » (*Si autem conjux remanens in sæculo nesciebat se tenêri eo casu ad emittendum votum castitatis, dicunt Sanch. Fagn. etc.* (*contra Anacletum*) *apud P. Ferraris Bibl. verb. Conjux n.* 25. *quòd ille, adhuc præstito consensu, potest ad se revocare conjugem etiam in religione professum.*) « Porrò, apud quem, » et cujus expensis, facto divortio, liberi sint educandi? *Vide* » *Laym. hic l.* 1. *et Sanch. Vide Per. d.* 58. *et* 59. *Bon. q.* 5. » *p.* 5. *n.* 11.

976. — Conveniunt DD. quòd, facto divortio juridico, filii sint educandi apud conjugem innocentem; quod verò ad expensas, si divortium fit culpâ patris, ejus expensis educanda est proles, ex *Authent. Si Pater, c. Divortio facto*, ubi: *Si Pater causam divortii præstiterit, apud matrem, ad secundas nuptias non venientem, liberi nutriantur patris expensis.* Et contrà expensis matris, si divortium fit culpâ matris; ita Glossa *in dicta Auth. Pal. p.* 6. §. 10. *n.* 5. *Laym. c.* 7. *in fin. et Sanch. l.* 10. *d.* 20. *n.* 7. *cum Bart. Palud. Hist. Sylvest. Henriquez, Gult. etc. ex eadem Authent.* ubi legitur: *Si verò contrà, tunc apud patrem, matris locupletis expensis; nisi pater minùs idoneus sit, tunc enim apud matrem locupletem nutriantur.* Sed negant *Sal. Boërius, et Alex. ap. Sanch. l. c. num.* 5. quòd asserunt prædicta verba non esse in textu originario (ut fatetur ipsa Glossa) sed inserta fuisse ab *Irnerio.* At hoc non obstante, non discedendum à sententia communi ut ait eadem Glossa, quia, cùm matri adulteræ dos, facto divortio, restituatur, jus naturale postulat, ut ipsa matrimonii onera sustineat; aliàs commodum ex suo crimine reportaret. Ad hoc tamen benè advertit *Sanch. n.* 8. cum communi omnium, omninò requiri sententiam judicis. Quando autem alter conjugum esset infidelis, vel hæreticus; proles semper apud fidelem educanda est, quamvis fidelis fuerit in culpa, ut *Sanch. n.* 3. *Pal. l. c. cum aliis* (1).

977. — « Quæres, an uxor teneatur sequi virum ad coha- » bitationem?

« Resp. Tenêri, quia vir est caput familiæ, et uxoris.

(1) Ex Cod. civ. art. 302. et 303. judicis sententia declaratur, à quo filii sint educandi, quoad expensas autem, hæ sunt communes utrique conjugi pro suis facultatibus.

Edit.

Excipiuntur tamen sequentes casus :

« 1. Si ex sequela timeatur grave onus, vel periculum, » v. g. vitæ, pudicitiæ, vel salutis ; vel uxor à viro peregrè » non alatur.

« 2. Si vir post matrimonium factus sit vagus, nec fa- » cile sit sequi ; secùs tamen, si antè fuit vagus, idque » ipsa scivit.

« 3. Si in contractu matrimonii additum fuit pactum de » non mutando domicilio, et nulla gravis necessitas urgeat. »

Regulariter uxor tenetur sequi virum mutantem domicilium, etiamsi mutet sine justa causa ; modò causa non sit turpis : *Sanch. l. 1. d. 40. n. 2. et 6.* Et hoc etiamsi alicubi adsit contraria consuetudo, quæ non potest derogare juri divino, quod constituit virum caput uxoris, ut in *1. Cor. 11. 3.* Item etiamsi vir longè discedat, et ibi per longum tempus sit moraturus ; secùs verò si brevì inde reversurus sit ; ita *Sanch. l. c. d. 41. n. 11. cum Panorm. et Alex. de Nevo, ac Boss. c. 6. n. 34. cum Suar. Barb. et Farin.*, tunc enim nec uxor tenetur sequi virum, nec vir secum ducere uxorem, ut dicunt *Salm. de IV. præc. c. unic. p. 3. §. 1. n. 48. cum Sanch. Tol. Bon. Sayr. Fill. etc.* Prout neque tenetur vir eam secum ducere, etiamsi longè discedat, si magnæ expensæ requirerentur ad eam illuc transvehendam. *Salm. ib.* cum AA. citatis. E converso uxor non tenetur sequi virum, si ille velit eam pertrahere ad peccatum, vel uxor per discessum exponeretur gravi periculo vitæ, ut *Sanch. l. 1. d. 41. n. 5. cum Sylv. Nav. Arm. Ang. etc.* aut periculo gravis detrimenti, ut *Boss. c. 6. n. 38. cum Laym. et aliis communiter.* Sic pariter non tenetur uxor sequi virum vagantem, nisi uxor ante matrimonium id sciverit, ut *Sanch. l. c. n. 7. cum Sylv. Ang. Nav. Lopez, Man. et Boss. n. 48. cum aliis communiter.* An autem uxor teneatur sequi virum in exilium condemnatum ? Probabiliùs affirmandum cum *Sanch. l. 1. d. 41. n. 13. Boss. c. 6. n. 46. et alii. Vide dicta l. 4. n. 353.*

FINIS TOMI SEPTIMI.

INDEX

CAPITUM ET DUBIORUM,

CUI ANNECTUNTUR OMNIA SUMMARIA,

Quæ singulis capitibus et dubiis apponuntur, ut simul hìc præ oculis habeantur cunctæ res et quæstiones, quæ in septimo volumine continentur.

Littera 1 *denotat librum*, n *numerum marginalem*, v *versiculum.*

LIBRI SEXTI

TRACTATUS IV.

CAPUT II.

DE MINISTRO SACRAMENTI POENITENTIÆ.

DUB. I. Quis sit minister? *pag.* 1

539 *Confessarii indigent approbatione, et jurisdictione.*

540 *An in casu necessitatis sit obligatio confitendi laico, vel clerico. An verò clericus vel laicus, in articulo mortis, deficiente sacerdote, possit absolvere à censuris.*

541 *Nullus autem sacerdos validè absolvit, nisi sit approbatus, vel parochus.*

DUB. II. Quid sit approbatio, et à quo petenda. *pag.* 3

542 *Quid sit approbatio.*
543 *An liceat sacerdoti simplici excipere confessionem venialium.*
544 *Dub.* 1. *An parochus possit adsciscere cooperatorem alium parochum alterius diœcesis. Dub.* 2. *An ejusdem.*
545 *Debet eligi approbatus, aut parochus. An sufficiat approbatio sine examine, et sine judicio interno.*
546 *An sufficiat approbatio petita, et negata.*
547 *A quo Episcopo habenda sit approbatio.*
548 *Resolvitur quæstio ex bulla Innoc. XII.*
549 *An religiosi approbati in una diœcesi possint audire confessiones in alia.*
550 *Alia notanda apud Busemb.*
551 *An injusta revocatio approbationis sit invalida.*
552 *An Episcopus ex justa causa possit approbatos iterùm examinare, aut approbationem revocare, vel restringere.*
553 *Sancita à Bened. XIV. circa confessionem complicis in peccato turpi.*
554 *Quid veniat nomine* peccati turpis. *An peccata interna. An dubia.*
555 *An absolutio complicis sit invalida quoad omnia peccata.*
556 *Qu.* 1. *An incurrat censuram papalem, qui confessionem complicis tantùm audit, et eum non absolvit. Qu.* 2. *An Episcopus, vel ejus delegatus, facultate Tridentini in cap.* Liceat, *possit absolvere confessarium qui complici in peccato turpi absolutionem impertierit.

DUB. III. Quid et quotuplex sit jurisdictio confessarii, et unde eam habeat. *pag.* 15

557 *Quid sit jurisdictio, et quis habeat ordinariam.*
558 *An habeat Vicarius Generalis, contradicente Episcopo. Et qui possint eam delegare.*
559 *An delegatio expiret morte delegantis.*
560 *An hæretici, et excommunicati vitandi validè absolvant in articulo mortis.*
561 *An omnes sacerdotes possint absolvere tam in articulo, quàm in periculo mortis. Et quale censeatur hujusmodi periculum.*

562 *An simplex sacerdos possit absolvere, præsente approbato.*
563 *In quibus autem casibus possit licitè absolvere. Dub I. An quivis confessarius possit absolvere moribundum à reservatis, etiam præsente superiore. Dub. II. An in morte, ad absolvendum reservata Papæ, adeundus sit Episcopus. Dub. III. An teneatur moribundus petere absolutionem à Superiore, saltem per litteras, aut nuntium.*
564 *An excommunicatus toleratus possit absolvere à venialibus. An Regulares possint absolvere sine approbatione Episcoporum. Et an omnes sacerdotes ab Episcopo approbati possint confessiones audire sine licentia parochi.*
565 *Qui et quomodo possint eligere sibi confessarium. Dub. I. Quomodo Episcopi, et alii prælati. Dub. II. Quomodo Cardinales. Et an parochi.*
566 *Quando habens potestatem delegatam possit eam subdelegare. Et quid de delegato ad universitatem causarum.*
567 *An absolutus in morte à reservatis teneatur postea se sistere Superiori.*
568 *Vide alia.*
569 *A quo possint absolvi scholares, milites, peregrini, etc. Capellani exercitûs nequeunt absolvere milites degentes in præsidiis.*
570 *An sufficiat facultas præsumpta excipiendi confessiones.*
571 *Quando liceat absolvere cum jurisdictione dubia, vel probabili.*
572 *Qu. I. An error communis det jurisdictionem.*
573 *Qu. II. An liceat ministrare sacramentum cum jurisdictione tantùm probabili.*
574 *An sit obligatio confitendi parocho.*
575 *An Regulares itinerantes possint confiteri cuicumque sacerdoti.*
576 *An moniales petentes extraordinarium, et non obtinentes, possint cuique confiteri.*
577 *Plura notanda de confessariis monialium, et militum in præsidiis.*

DUB. IV. Quid sit reservatio casuum, et quis habeat potestatem reservandi, et absolvendi ab iis. *pag.* 42

578 *Quid sit reservatio.*

579 *Qu. I. An sit licita, et valida reservatio facta sine causa.*
580 *Qu. II. An ignorantes reservationem casuum papalium ab eo excusentur.*
581 *Dub. I. An excusentur ignorantes casus reservatos ab Episcopis. Dub. II. Quid, si casibus episcopalibus sit annexa excommunicatio.*
582 *Dub. I. An possint reservari peccata venialia. Dub. II. An peccata merè interna. Dub. III. Quid si peccatum fuerit externè leve, et internè grave.*
583 *An Regulares possint reservare casus, et quos. An novitii, et familiares sint exempti à casibus reservatis.*
584 *Vide quæ sunt apud Busemb.*
585 *Quando possit simplex confessarius absolvere à reservatis. Dub. I. An, si impedimentum sit perpetuum, possit directè absolvere. Dub. II. An tunc pœnitens teneatur confiteri, ut possit communicare.* (Remissivè ad n. 265. *Qu. I. dub.* 3.) *An tunc debeat manifestare etiam non reservata.* (Remissivè ad n. 265. *Qu. II.*)
586 *Quid, si superior neget facultatem absolvendi.*
587 *A quo possint absolvi peregrini.*
588 *Dub. I. Quid, si peccatum est tantùm reservatum in loco confessionis.*
589 *Dub. II. Quid, si est tantùm reservatum in patria. Et quid, si quis discedat è patria in fraudem. Et quomodo intelligendum tò* in fraudem.
590 *Dub. III. An peregrinus possit absolvi à censura reservata in patria.*
591 *Dub. IV. An peccans in aliena diœcesi, ubi casus est reservatus, incurrat reservationem. Et an excommunicationem annexam.*
592 *Dub. V. An peccans in monasterio exempto, vel in aliena diœcesi, possit absolvi in patria à simplici confessario.*
593 *Dub. VI. An Episcopi possint absolvere peregrinos à casibus papalibus occultis, et cum eis dispensare in irregularitatibus. An eamdem facultatem habeant Vicarii Capitulares, et alii prælati habentes jurisdictionem quasi episcopalem. Not.* 1. *An Episcopi possint tollere reservationem extra sacramentum. Not.* 2. *Quid, si Episcopus inciderit in crimen reservatum. Not.* 3. *Quando intelligatur crimen esse occultum. An autem*

Episcopus possit dispensare in votis cum peregrinis. Et in irregularitatibus, etc. cum impeditis.

594 *Dub. VII. An facultas in cap.* Licet *sit pro casibus tantùm ante concilium reservatis. Dub. VIII. An Episcopi possint absolvere à reservatis ab aliis Episcopis. Dub. IX. An Episcopi possint hanc facultatem generaliter committere. An possint absolvere à casibus bullæ Cœnæ.* (Remissivè ad lib. 7. n. 82. et seq.)

595 *An superior possit aliquando absolvere à reservatis, et pro aliis mittere pœnitentem ad inferiorem.*

596 *An absolutus ab habente potestatem possit à quocumque accipere absolutionem de reservatis. Qu. I. An si pœnitens confiteatur bonâ fide, vel obliviscatur reservati, validè, et licitè absolvatur à simplici confessario.*

597 *Qu. II. An confessus superiori, et oblitus reservati possit à quocumque absolvi.*

598 *Qu. III. An per confessionem inculpabiliter invalidam tollatur reservatio. Qu. IV. Quid, si confessio fuerit sacrilega.*

599 *Qui possint absolvere à reservatis. An Pœnitentiarii. An Mendicantes possint absolvere à casibus Episcopis, vel ab Episcopis reservatis.*

600 *Qu. I. Utrùm in dubio, an pœnitens incurrerit casum reservatum, possit à quocumque absolvi. Qu. II. Quid, si postea pœnitens cognoscat peccatum ùt certum.*

601 *Qu. III. An, qui peccavit in confidentiam licentiæ. Qu. IV. An licentia valeat pro peccatis etiam post illam commissis.*

602 *Qu. V. An moniales subjaceant reservationi factæ ab Episcopo. Qu. VI. An subjaceant Moniales exemptæ. Qu. VII. An Episcopus quoad clausuram possit casus Moniatium reservare.*

DUB. V. Quid sit officium, et obligatio confessarii. *pag.* 76

603 *Quid sit officium confessarii. Quando autem possit aut debeat confessarius differre absolutionem.* (Remissivè ad n. 462. et seq.)

604 *Qu. I. An possit confessarius negare absolutionem ei, qui adhæret sententiæ probabili. Quid, si adhæreat sententiæ falsæ, sed probabili putatæ.*

605 *Qu. II. An expediat confessario uti sententiis rigidioribus, vel benignioribus.*
606 *Quos confessarius possit vel nequeat absolvere.*
607 *Quomodo confessarius teneatur rudiores interrogare.*
608 *Quomodo eos instruere, et disponere, quantùm potest. Monitum ad confessarios.*
609 *Quomodo debeat eos monere de suis obligationibus.*
610 *Quid, si prævidet monitionem non profuturam.*
611 *Inf. I. Quid, si advertat pœnitentem invalidè contraxisse matrimonium cum bona fide.*
612 *Quid, si matrimonium sit contrahendum.*
613 *Quid, si accedant sponsi, cùm omnia sunt parata.*
614 *Inf. II. An debeat semper monere de restitutione facienda. Inf. III. Quid, si timentur scandala aliorum.*
615 *Excip. 1. Quando damnum est contra bonum commune.*
616 *Excip. 2. Quando pœnitens interrogat. Excip. 3. Quando brevi speratur fructus. Utrùm autem in dubio de fructu et nocumento fieri debeat monitio.*
617 *Confessarius ministrans debet esse in gratia. Quomodo autem peccet, qui plures præbet absolutiones in mortali successivè.* (Remissivè ad lib. 2. n. 50.)
618 *Quid, si in mortali tantùm audiat confessionem.* (Remissivè ad hunc lib. 6. n. 56.) *Et quid si urgeat necessitas absolvendi.* (Remiss. ad n. 53. ibid.)
619 *Dub. I. Quomodo teneatur confessarius reparare defectus à seipso commissos.*
620 *Dub. II. Ad quid tenetur, si erravit circa valorem sacramenti.*
621 *Dub. III. Ad quid si deobligavit à restitutione facienda. Et an teneatur ad restitutionem, si, cognito errore, non moneat. Quid si culpabiliter deobligavit, cùm pœnitens erat dispositus, et postea pœnitens renuat parêre monitioni. Quid, si tantùm omittat monere.*
622 *Dub. IV. An possit monere pœnitentem de his defectibus, sine ejus licentia, extra confessionem.*
623 *Quæ et quanta sit obligatio confessarii audiendi pœnitentes.*
624 *An confessarius non parochus teneatur cum periculo vitæ absolvere peccatorem moribundum.*
625 *An tutus sit in conscientia sacerdos simplex, qui renuit*

munus confessarii exercere, si populus sit in gravi necessitate spirituali.

DUB. VI. Quæ scientia, et prudentia requiratur in confessario. *pag.* 111

626 *De obligatione intelligendi peccata pœnitentis.*
627 *De scientia confessarii ad debitum judicium formandum de peccatis.*
628 *Quando excusetur confessarius minùs idoneus. An Regulares teneantur intervenire Congregationibus casuum conscientiæ.*
629 *De prudentia confessarii circa interrogationes; et de obligatione interrogandi quoad peccata omissa.*
630 *Quid, si ei constet peccatum, quod pœnitens negat. Et quid, si illud sciat ex confessione complicis.*
631 *Hæc diligentiùs discutiuntur.*
632 *De interrogationibus in materia castitatis.*

CAPUT III.

DE ADJUNCTIS POENITENTIÆ.

DUB. I. Quid sit sigillum confessionis, et qui ad illud teneantur. *pag.* 117

633 *An in hac materia sigilli liceat uti opinione probabili.*
634 *Quomodo servari debeat sigillum.*
635 *Quot peccata committat qui sigillum violat.*
636 *Non oritur obligatio sigilli ex confessione ficta, neque ex secreto commisso extra confessionem.*
637 *I. Quid, si pœnitens discesserit indispositus. II. Quid in dubio, an dixerit aliquid intra vel in ordine ad confessionem.*
638 *In quibus casibus non frangatur sigillum.*
639 *An confessarius possit et teneatur dare pœnitenti non absoluto schedulam confessionis factæ, vel absolutionis acceptæ.*
640 *Quæ cadant sub sigillo. Cadunt I. Peccata pœnitentis etiam venialia. II. Peccata complicis. An liceat interrogare de complice.* (Remissivè ad n. 491.)

641 *Dub. I. An liceat monere complicem ex licentia pœnitentis. Dub. II. Quomodo cadat sub sigillo etiam objectum peccati. III. Cadit pœnitentia imposita. IV. Cadunt peccatorum circumstantiæ. An cadant virtutes et revelationes.*

642 *An cadant defectus naturales pœnitentis.*

643 *Quid si tales defectus per se pateant, nempe si pœnitens sit blæsus, surdus, etc.*

644 *Quid si sit scrupulosus. Et quid si confessarius advertat intra confessionem pœnitentem esse surdum.*

645 *Qui teneantur ad sigillum. Tenetur I. confessarius.*

646 *Quomodo debeat confessarius respondere, si interrogetur, an audierit aliquod peccatum, vel an absolverit.*

647 *II. Superior requisitus pro licentia peccati reservati. III. Interpres. IV. Qui audit confessionem furtivè, aut casu, vel ex necessitate, putà in naufragio, etc. V. Is, cui sacrilegè revelatum est peccatum. VI. Confessarius fictus. VII. Doctor consultus. VIII. Scriptor confessionis. IX. Confessionem scriptam legens. X. Juxta aliquos etiam pœnitens, sed hoc improbabiliter.*

648 *Fusiùs discutitur quæstio I. An doctor consultus à confessario de licentia pœnitentis teneatur ad sigillum.*

649 *Qu. II. An teneatur is, quem consulit pœnitens pro confessione facienda.*

650 *Qu. III. An qui legit confessionem alterius scriptam.*

651 *Quomodo debeat esse licentia data à pœnitente ad loquendum. Debet esse I. Expressa. II. Libera. III. Non revocata. IV. Sufficit autem si detur voce. V. Vel si detur facto, scilicet si pœnitens incipiat loqui.*

652 *An confessarius possit loqui de peccatis cum pœnitente statim post absolutionem. An possit monere pœnitentem de errore in confessione commisso.* (Remissivè ad n. 622.)

653 *An possit loqui intra confessionem de auditis in alia.*

654 *An frangat sigillum confessarius dicendo, audisse se in aliquo loco tale peccatum. Dub. I. An violet sigillum manifestans peccata alicujus loci. Dub. II. Quid, si dicat, Religiosum alicujus conventûs, vel ordinis commisisse tale peccatum.*

655 *An liceat uti notitiâ confessionis ad externam gubernationem.*

656 *Dub. I. An confessarius, ob peccatum subditi auditum, possit eum amovere ab officio.*

657 *Dub. II. An possit negare suffragium ei, quem ex confessione noverit indignum. Et an ad hoc possit uti aliquo prætextu. An confessarius possit uti notitiâ confessionis ad custodiendas res suas, aut ad diligentiùs invigilandum, aut ad alia.*

658 *Dub. III. An possit negare communionem, aut ordinem, aut assistentiam in matrimonio pœnitenti sine absolutione dimisso.*

659 *Dub. IV. An possit uti notitiâ confessionis ad cavendum ab insidiis sibi paratis. An possit se celare à pœnitente, quem per confessionem aliàs noverit in plura crimina solere prolabi, etsi alii celationem non advertant. Et an possit aufugere à pœnitente indisposito, qui eum minùs exterret, si non absolvat.*

660 *Dub. V. An possit celebrare in Ecclesia, quam ex confessione noverit pollutam. Dub. VI. An tenearis pergere ad confitendum ei, quem sciveris ex confessione non esse confessarium.*

661 *Confessarius non tenetur cavere quascumque leves suspiciones aliorum.*

DUB. II. Quale sit præceptum, et quæ obligatio confessionis. *pag.* 149

662 *Quos, et quando obliget hoc præceptum. Et quomodo computetur tempus annuæ confessionis.*

663 *An præceptum divinum confessionis obliget extra articulum mortis.*

664 *Quomodo obliget juramentum medicorum non visitandi infirmos non confessos.*

665 *Qui teneantur ad præceptum confessionis.*

666 *An impuberes. An isti possint absolvi, si dubitetur de usu rationis.* (Remissivè ad n. 432.)

667 *An obligetur ad confessionem annualem habens sola venialia.*

668 *An, qui non satisfecit præcepto, teneatur ad illud quamprimùm.*

669 *Et an per confessionem, quæ fit anno sequenti, satisfiat præcepto etiam antecedentis.*
670 *An in Paschate sit obligatio confitendi proprio parocho.*
671 *An teneatur quis aliquando confiteri ante finem anni.*
672 *An satisfiat præcepto per confessionem invalidam.*
673 *Qui ab hoc præcepto excusentur.*
674 *Pœnæ in transgredientes hoc præceptum.*

DISSERTATIO

675 De confessariis sollicitantibus. *pag.* 157

§. I.

Perpenduntur clausulæ in præfata Bulla *Gregorii XV* appositæ. *pag.* 159

676 *De clausula I.* In actu sacramentalis confessionis.
677 *De clausula II.* Antè vel post immediatè.
678 *De clausula III.* Occasione, vel prætextu confessionis. *Quid importet tò* occasione confessionis. *Dub. I. An denuntiandus, qui sollicitat mulierem rogantem, ut cras eam audiat. Dub. II. An qui, auditâ fragilitate mulieris, postea domi eam sollicitat.*
679 *Quid importet tò* prætextu confessionis. *Et quid, si ex condicto mulier, fingens se ægrotam, advocet confessarium ad peccandum.*
680 *De clausula IV.* In confessionario aut in loco quocumque..... simulantes ibidem confessiones audire. *Quid importet illud* simulantes. *Et quid si confessarius sollicitet in confessionario, sine simulatione tamen confessionis.*

§. II.

Quinam sollicitantes debeant denuntiari. *pag.* 165

681 *Qu. I. An denuntiandus confessarius consentiens mulieri sollicitanti.*
682 *Qu. II. An confessarius, qui sollicitatus ad copulam, divertit ad tactus.*
683 *Qu. III. An confessarius sollicitans ad actus venialiter tantùm inhonestos.*

684 *Qu. IV. An sollicitans ad peccata non turpia.*
685 *Qu. V. An denuntiandi Episcopi sollicitantes.*
686 *Qu. VI. An denuntiandus confessarius sollicitans, si fuerit emendatus.*
687 *Qu. VII. An, qui de sollicitatione jam convictus est, et punitus. Qu. VIII. An, qui consentit mulieri sollicitanti, ne ab ea accusetur. Qu. IX. An simulans confessionem ex condicto, ad tractanda inhonesta.*
688 *Qu. X. An denuntiandus laicus, vel clericus sollicitans in confessione, simulando se confessarium. Et quid, si sit sacerdos, sed careat jurisdictione.*
689 *Qu. XI. An denuntiari debeat pœnitens sollicitans confessarium.*
690 *Qu. XII. An denuntiandus interpres sollicitans pœnitentem.*
691 *Qu. XIII. An confessarius sollicitans mulierem, ut inducat aliam ad secum peccandum, vel ut ipsa peccet cum alio.*
692 *Qu. XIV. An confessarius sollicitans, postquam decesserit.*

§. III.

Quinam teneantur denuntiare. *pag.* 175

693 *An possit absolvi mulier sollicitata, antequam denuntiet. Et an factâ denuntiatione, possit quivis confessarius absolvere ab excommunicatione contracta ob denuntiationem neglectam.*
694 *An semper confessarius teneatur monere de obligatione denuntiandi.*
695 *Qu. I. An teneantur denuntiare, qui non possunt probare denuntiationem. Et qui aliunde sollicitationem sciunt.*
696 *Qu. II. An sit obligatio denuntiandi, si crimen sit occultum.*
697 *Qu. III. An, si sollicitatio fuerit habita à longo tempore.*
698 *Qu. IV. An teneatur ad denuntiandum, qui scit sollicitationem sub secreto.*
699 *Qu. V. An sit obligatio denuntiandi per Epistolam, vel internuntium. Et an confessarius teneatur aliquando denuntiationem excipere, vel deferre.*

700 *Qu. VI. An teneatur denuntiare mulier sollicitationi consentiens.*
701 *Qu. VII. An sit obligatio denuntiandi, si speretur sollicitans per correptionem emendandus.*

§. IV.

De sollicitationibus dubiis. *pag.* 183

702 *Qu. I. An denuntiandus sit confessarius in dubio, an verè sollicitaverit. Quid, si accedant vehementia indicia de sollicitatione.*
703 *Qu. II. An denuntiandus confessarius qui laudat mulierem de pulchritudine. Vel qui dat ei magnum donum.*
704 *Expenduntur varii casus peculiares sollicitationis.*
705 *De pœnis sollicitantium, et signanter de pœna inhabilitationis ad celebrandum; et an hæc incurratur ante sententiam. Et an ab illa excusentur ignorantes. Et an Episcopi possint in ea dispensare.*

TRACTATUS V.

DE EXTREMA-UNCTIONE ET ORDINE.

CAPUT I.

Quid sit Extrema-Unctio, et quæ circa eam observanda. *pag.* 188

706 *Quid sit hoc sacramentum. Et an à Christo institutum.*
707 *Qu. I. An per quamlibet unctionem partialis gratia conferatur. Qu. II. An conferatur gratia, recedente obice.*
708 *De* materia remota *hujus sacramenti. An præceptum quotannis renovandi oleum obliget sub gravi. Et an possit addi oleo benedicto aliud non benedictum.*
709 *An oleum debeat esse olivarum, et an benedictum. Dub. I. An benedictio requiratur de necessitate sacramenti. Dub. II. An debeat esse benedictum præcisè in ordine ad Extremam-Unctionem. Dub. III. An hæc benedictio possit à Papa committi simplici sacerdoti. Dub. IV. An sufficiat ungere unâ guttâ olei.*

710 *De* materia proxima. *An unctio quinque sensuum sit de necessitate sacramenti. An sit necessaria unctio gemina oculorum, etc. Et an unctio renum, ac pedum. An ordo unctionum sit de necessitate. Et quæ spectent ad essentiam hujus sacramenti.*

711 De forma *Dub.* 1. *An forma omninò debeat esse deprecativa. Dub. II. An sint de essentia verba :* Per suam piissimam misericordiam. *Dub. III. An valeat forma dicendo :* Ungo te, *etc.*

712 *Quibus ministranda sit Extrema-Unctio.*

713 *Dub. I. An validè conferatur sano. Dub. II. An infirmo quocumque morbo laboranti. Dub. III. An mulieri laboranti in partu.*

714 *Dub. IV. An licitè ministretur in solo periculo putato. Advert.* 1. *Non esse expectandam extremam partem vitæ. Advert.* 2. *Non licitè ministrari, nisi immineat periculum proximæ mortis. Quid in dubio, an instet mortis periculum.*

715 *Dub. V. An hoc sacramentum possit iterari in eadem infirmitate.*

716 *Quæ dispositio requiratur in suscipiente. Et an Extrema-Unctio sit danda post Viaticum.*

717 *An sit ministranda pueris.*

718 *Dub.* 1. *An infantes sint capaces hujus sacramenti.*

719 *Dub. II. An danda pueris de quorum usu rationis dubitatur.*

720 *Dub. III. An possit dari puero doli capaci, sed non adhuc communioni apto.*

721 *Dub. IV. An possit dari adulto infirmo statim post baptismum.*

722 De ministro *hujus sacramenti. An quivis sacerdos possit illud dare ex consensu parochi præsumpto. Quid sancitum sit de Regularibus.*

723 *Quid si pastor absit, vel nolit dare. Et quid, si sit excommunicatus, aut suspensus.*

724 *An liceat dare hoc sacramentum sine ministro. Et an possit unus unam, alius aliam partem inungere. An solus sacerdos possit illud ministrare. Quid, si ministrans inter unctiones deficiat.*

725 *An sacerdos incurrat irregularitatem, si æger decedat, dum eum revolvit, etc.*

726 De administratione *hujus sacramenti. An liceat aliquando ministrare sine vestibus sacris.*
727 *Quale peccatum sit omittere orationes, vel alias preces.*
728 *Quale, deferre oleum sine lumine. Et quale, omittere signum crucis. Et an liceat sacerdoti deferre oleum unà cum Viatico.*
729 *An teneatur pastor dare hoc sacramentum petentibus, et an cum periculo vitæ. An teneantur dare alii sacerdotes.*
730 *An liceat parocho oleum retinere domi.*
731 De effectibus *hujus sacramenti. An per Extremam-Unctionem remittantur mortalia per se. Et an principalis ejus effectus sit remissio peccatorum, vel remissio reliquiarum peccati.*
732 De subjecto *hujus sacramenti. An sint capaces amentes. An ebrii. An impœnitentes, excommunicati, et vulnerati in rixa. An phrenesi laborantes. An muti, surdi, et cæci à nativitate.*
733 *An peccet graviter, qui negligit hoc sacramentum suscipere.*

CAPUT II.

DE SACRAMENTO ORDINIS.

DUB. I. Quid sit ordo, quotuplex, et quæ ejus materia. *pag.* 216
734 *Quid sit sacramentum ordinis, et quot sint ordines. Et an prima tonsura sit ordo.*
735 *Quid sit ordinatio, et quid ordo. Et quinam sint effectus ordinis. Definitio cujusvis ordinis.*
736 *An singuli septem ordines sint sacramenta.*
737 *Sententia auctoris.*
738 *An Episcopatus sit ordo distinctus à sacerdotio.*
739 *Quæ sit materia* remota, *et quæ* proxima *hujus sacramenti.*
740 *Dub. 1. An materia, et forma ordinis sint à Christo in specie determinatæ.* (Remissivè ad n. 12. de Sacram.)
741 *Dub. II. An validè ordinetur Latinus per materiam Græcis assignatam.*

742 *Dub. III. An requiratur contactus instrumentorum.*
743 *Dub. IV. An contactus physicus.*
744 *An ab eodem Episcopo debeat dici forma, et tradi materia. Et an ab eodem, qui confert ordines, debeat missa celebrari.*
745 *De materia cujusque ordinis. An materia acolythatûs sit traditio urceolorum, vel candelabri.*
746 *Qu. I. Quæ sit materia, et forma subdiaconatûs. Dub. I. An sit calix cum patena, vel liber Epistolarum.*
747 *Dub. II. An calix et patena debeant esse consecrata. Et an peccet graviter subdiaconus, ministrando in mortali.* (Remissivè ad num. 58.)
748 *Qu. II. Quæ sit materia et forma diaconatûs.*
749 *Qu. III. Quæ sit materia et forma presbyteratûs.*
750 *Dub. I. An requiratur ad valorem traditio utriusque speciei, nempe vini et hostiæ.*
751 *Dub. II. An validè ordinetur, qui tangit hostiam, et non patenam.*
752 *Dub. III. An qui tangit calicem et patenam, sed non hostiam.*
753 *Dub. IV. An qui tangit solum calicem, sed non patenam.*
754 *Clericus exercens munus ordinis majoris, quem non habet incurrit irregularitatem. Quid, si sit laïcus.* (Remissivè ad num. 116.)
755 *De ordinatione Episcoporum. Et an ad valorem requiratur trium Episcoporum assistentia.*
756 *An Episcopus possit conferre primam tonsuram extra suam diœcesim.*
757 *Quid agendum in dubio, an ordo sit collatus.*
758 *Quomodo supplendi sint defectus in ordinatione commissi.*
759 *Et an supplendi tempore statuto ad ordinationes.*
760 *Quinam Episcopus possit ordinare.*
761 *Quis sit minister ordinis.*
762 *Qu. I. An possit esse minister quivis sacerdos ex concessione Papæ. An etiam ad conferendum presbyteratum. Et an ad conferendum diaconatum, et subdiaconatum.*
763 *Qu. II. An Abbates possint conferre tonsuram, et ordi-*

nes minores, aut litteras dimissorias concedere subditis suis non Religiosis.
764 *Dub. I. An possint ordines conferre suis novitiis.*
765 *Et an novitii debeant ordinari ab Episcopo loci novitiatûs, etc.*
766 *Dub. II. An Abbates ordinantes non subditos, validè ordinent.*
767 *An conferens ordines minores in mortali graviter peccet.*
768 *A quo Episcopo ordinari debeant Regulares.*
769 *Ordinatio sæcularium fieri debet à proprio Episcopo, aliàs, etc.*
770 *Plura notanda ex bulla* Speculatores.
771 *Quid, si quis in una diœcesi habeat originem, in alia domicilium, et in alia beneficium.*
772 *Quid, si quis casu alicubi nascatur.*
773 *Quid, si quis habeat diversa domicilia.*
774 *Quando quis possit ordinari ab Episcopo beneficii.*
775 *Dub. I. An Episcopus beneficii possit dispensare in interstitiis.*
776 *Dub. II. An licitè Episcopus ordinet eum, cui confert beneficium, ut possit eum ordinare.*
777 *Quid, si quis in diversis diœcesibus beneficia habeat. Et an studiosi contrahant domicilium.*
778 *Quid requiratur, ut quis ordinetur ratione domicilii.*
779 *An barones, eorumque filii gaudeant domicilio feudorum. An officiales domicilio loci, ubi degunt.*
780 *Quomodo possit quis ordinari ratione* familiaritatis. *Et an hoc titulo possint ordinari famuli famulorum.*

DUB. II. Quæ requirantur in ordinando. *pag.* 251

781 *Quinam validè aut invalidè ordinentur.*
782 *An validè ordinentur infantes.*
783 *Quæ requirantur, ut quis licitè ordinetur.*
784 *I. Ut sit viator, non neophytus, non infamis, hermaphroditus, irregularis, etc. An autem remaneant ordinati irregulares, etc. quos Episcopus protestatur, se non intendere ordinare, vers. Quær.*
785 *II. Animus clericandi. Dub. I. An peccet suscipiens ordinem, nolens ascendere ad superiorem. Dub. II. An*

peccet clericus in minoribus, si uxorem ducat. Dub. III. An peccet suscipiens tonsuram ad effugiendum forum.

786 *III. Ut sit confirmatus.*

787 *IV. Ut habeat litteras dimissorias. Not.* 1. *Episcopi regulariter tenentur per seipsos ordinare. Not.* 2. *Licentia data non expirat morte concedentis. Not.* 3. *Episcopus confirmatus potest dimissorias concedere, non verò suspensus, etc. Not.* 4. *Potest Episcopus eas dare etiam in aliena diœcesi existens. Not.* 5. *Non potest verò Vicarius Generalis.*

788 *Not.* 6. *Quid de capitulo, Sede vacante. Not.* 7. *Quid de Abbatibus. Not.* 8. *A quibus debeant habere dimissorias Regulares. Not.* 9. *Quid, si Papa det licentiam cum clausula, ut quis ordinetur* à suo Ordinario tantùm. *Not.* 10. *Potest Episcopus ordinare habentem dimissorias. Not.* 11. *An ordinatio debeat fieri à certo Episcopo designato. Not.* 12. *Sufficit licentia oretenùs.*

789 *Dub. I. An Episcopus possit ordinare alienum sub spe ratihabitionis. Dub. II. An Episcopus ordinans possit dispensare cum alieno super irregularitate, etc.*

790 *V. Examen de scientia, juxta qualitatem ordinis suscipiendi.*

791 *Qu. I. Quæ debeat scire sacerdos, præsertim circa sacramentum pœnitentiæ. Qu. II. An illitterati sint irregulares. Qu. III. An in Regularibus minor scientia requiratur.*

792 *Quid ultrà notandum circa examen. VI. Titulus sustentationis, de quo infrà n.* 813.

793 *VII. Ut ordines gradatim suscipiantur.*

794 *VIII. Ut ordines suscipiantur tempore debito. Utrùm in festis liceat ordinare in minoribus plùs quàm duos.*

795 *IX. Ut serventur interstitia.*

796 *An qui eâdem die suscipit duos ordines sacros incurrat suspensionem. Quid, si in sabbato suscipit unum, alium in Dominica. Dub. I. An hæc suspensio sit latæ sententiæ. Dub. II. An incurrat suspensionem, qui suscipit duos ordines sacros, non servatis interstitiis.*

797 *An liceat eâdem die suscipere quatuor ordines minores cum subdiaconatu. Dub. I. An excuset consuetudo con-*

traria. Dub. II. An taliter ordinatus incurrat suspensionem. Dub. III. An Regulares possint ordinari extra tempora. Dub. IV. An ipsi tunc possint ordinari in quovis festo duplici. Quid de initiandis in tribus diebus festivis.

798 *X. Ut servetur locus debitus, et existentia Episcopi in propria diœcesi.*

799 *XI. Ætas debita; aliàs incurritur suspensio. Dub. I. An eam incurrat, qui ordinatur ante ætatem ex ignorantia crassa. Dub. II. An malâ fide ordinatus ante ætatem, possit, eâ completâ, ordinem exercere. Dub. III. An incurrat irregularitatem suscipiens sacerdotium ante ætatem. An autem irregularitatem incurrat, qui ordinatur irretitus censurâ.*

800 *Quomodo computanda ætas. Dub. I. An possit ordinari manè, qui vesperè complet ætatem. Dub. II. An computandus annus bissextilis.*

801 *XII. Exercitium ordinis suscepti. XIII. Sumptio Eucharistiæ. XIV. Probitas vitæ.*

802 *XV. Vocatio divina. Quæ sint ejus signa.*

803 *An peccet graviter, qui sine vocatione ordinatur. An peccet Episcopus hunc ordinans.*

804 *Hæc vocatio tantò magis requiritur ad Episcopatum, et parochiam suscipiendam.*

805 *Quæ sint officia ordinatorum.*

§. I.

De obligatione cælibatûs. *pag.* 286

806 *Quomodo hæc obligatio probetur.*

807 *Qu. I. An ipsa sit de jure divino.*

808 *Qu. II. An sit ex præcepto Ecclesiæ, vel ex voto.*

809 *Dub. I. An ignorans tale votum teneatur ad castitatem. Dub. 2. An qui expressè nollet castitatem vovere.*

810 *Quid, si quis ordinatus sit ante usum rationis. Et quid, si ante pubertatem.*

811 *Quid, si ordinetur ob metum.*

812 *Qu. III. Quomodo conjugatus, constante matrimonio, possit in sacris ordinari. Dub. I. An istius uxor teneatur religionem profitèri. Dub. II. An talis uxor possit nubere.*

§. II.

De obligatione habendi titulum. *pag.* 293

813 *Pœna in contravenientes.*
814 *De titulo* paupertatis.
815 *De titulo* beneficii. *Not.* 1. *Juxta cujus diœcesis taxam desumenda sit sufficientia beneficii. Not.* 2. *Quid, si defectus sit modicus. Not.* 3. *Quid veniat nomine beneficii; an stipendia missarum.*
816 *Et an sufficiat beneficium de futuro.*
817 *De titulo* patrimonii.
818 *Qu. I. An quis possit ordinari ad titulum suæ industriæ.*
819 *Qu. II. An pater teneatur assignare patrimonium filio volenti ordinari.*
820 *Qu. III. An incurrat suspensionem, qui ordinatur sine titulo.*
821 *Dub. I. An, qui ordinatur cum patrimonio ficto.*
822 *Dub. II. An, qui ordinatur, data fide de reddendo illud donanti.*
823 *Dub. III. An, qui post diaconatum illud donanti renuntiat.*
824 *Dub. IV. An ordinatus possit patrimonio renuntiare, si habeat aliunde sustentationem.*

§. III.

De obligatione deferendi habitum, et tonsuram. *pag.* 304

825 *Qu. I. An peccent graviter clerici non deferentes habitum.*
826 *Qu. II. An non deferentes tonsuram.*
827 *Quando isti ob habitum, et tonsuram dimissam amittant privilegium fori, et canonis.*
828 *Ad quid teneantur sacerdotes vi* obedientiæ, *quam promittunt Episcopo. An possint Religionem ingredi, Episcopo contradicente.*
829 *Quæ obligatio sit de missis, et precibus quæ ab Episcopo imponuntur ordinatis.*
830 *De statutis in concordato nostri regni.*

TRACTATUS VI.

DE MATRIMONIO.

CAPUT I.

DE SPONSALIBUS.

DUB. I. Quid sint sponsalia. *pag.* 512

851 *Promissio sponsalitia, ut sit valida, debet esse* voluntaria *et* deliberata.

852 *An teneatur ad matrimonium fictè prômittens sponsalia alteri repromittenti.*

853 *Quid, si quis voluit promittere, sed non se obligare.*

854 *Quando obligentur pueri.*

855 *An sint valida sponsalia contracta per dolum.*

856 *Promissio debet esse* mutua. *Qu. I. An acceptans sponsalia intelligatur repromittere.*

857 *Qu. II. An quis possit se obligare ad nuptias vi gratuitæ promissionis, et an hæc obliget sub gravi.*

858 *Promissio debet esse* expressa signo. *Quid, si parentes contrahant pro filiis tacentibus.*

859 *Dub. I. Quid, si extranei. Dub. II. An sufficiat, si parentes promittant pro filiis absentibus.*

840 *Sponsalia debent fieri* inter habiles. *Quid, si verba vel signa sint dubia.*

841 *Verba de præsenti apta ad matrimonium inter impuberes habent vim sponsalium. An idem valeat inter puberes in matrimonio clandestinè contracto.*

842 *An sufficiat ad sponsalia, dicere :* Non ducam aliam, quàm te.

843 *An dicere :* Contraham, si Papa dispensaverit. *An sufficiat subarrhatio annuli, et missio munerum. Quid, si parentes annulum mittant.*

844 *Qu. I. An sponsalia contracta per metum gravem sint per se nulla. Qu. II. Quid, si per metum levem. Qu. III. An, qui contraxit ex metu levi, possit sponsalia rescindere.*

DUB. II. Quæ, et quanta sit obligatio sponsalium. *pag.* 325

845 *Sponsalia obligant sub gravi. An autem obligent ad statim ineundum matrimonium.*
846 *An judex possit, et debeat cogere nolentes ad matrimonium.*
847 *An fornicatio sponsæ, vel sponsi cum alia sit specie diversa. Fictè promittens non tenetur ad nuptias, nisi copulam extorserit à virgine.*
848 *Si quis cum duabus sponsalia contraxit, et cum secunda coïerit, quam ducere debeat.*
849 *De filiis nuptias contrahentibus insciis parentibus. An tales nuptiæ sint validæ. Qu. I. An et qualiter peccent filii nubentes parentibus insciis vel inconsultis. Quid, si sponsalia fuerint jurata. Quid si sponsus post illa virginem defloraverit. An Prælati teneantur has nuptias impedire. Ex quibus autem causis excusentur filii contrahentes sine consensu parentum.*
850 *Qu. II. An teneatur filius obedire patri præcipienti matrimonium.*
851 *Qu. III. An notabilis disparitas conditionis aut statûs inter contrahentes irritet sponsalia.*
852 *Resiliens perdit arrhas, etc. Not. I. Quid, si mulier promittit aliquid viro, ut eam ducat, et quid è converso.*
853 *Not. II. De pœna apposita in resilientem. Qu. I. An liceat adjicere pœnam in resilientem injustè. Qu. II. An justè resiliens teneatur ad pœnam promissam cum juramento. Qu. III. An, solutâ pœnâ, teneatur recipiens eam restituere. Qu. IV. Quid, si relinquatur legatum puellæ, ut nubat cum aliquo, et illa cum alio nuptias contrahat. Qu. V. Quid, si legatum relinquatur ut non nubat, et illa nubat.*
854 *An liceant tactus et oscula inter sponsos.*

DUB. III. Quomodo dissolvantur sponsalia? *pag.* 349

855 *Solvantur sponsalia I. Per* matrimonium *cum alia. II. Per* mutuum consensum *inter puberes. Quid, si sponsalia fuerint jurata.*

856 *Quomodo autem solvantur inter impuberes. Quid, si ipsi juramento promiserint nuptias.*

857 *III. Per* impedimentum dirimens *superveniens. Dub.* 1. *An tunc sponsalia dirimantur etiam ex parte nocentis.*

858 *Dub. II. An nocens teneatur petere dispensationem.*

859 *Dub. III. An, contractis sponsalibus cum impedimento sub conditione dispensationis, eâ obtentâ, per se valeant.*

860 *IV. Per* crimen alterius.

861 *An solvantur sponsalia per fornicationem alterutrius sponsi. Dub. I. Quid, si sponsa fuerit per vim oppressa.*

862 *Dub. II. Quid, si uterque sponsus fornicetur.*

863 *V. Per* mutationem notabilem, *nempe* 1. *Si timeantur odia, etc.* 2. *Si superveniat defectus noxius.* 3. *Si superveniat paupertas.*

864 *An liceat contrahere cum defectu occulto pernicioso.*

865 *An cum defectu non pernicioso. Et quid, si sponsa interrogetur, an sit virgo.*

866 *VI. Per* discessum alterius *in longinquum. Quid, si in propinquum, animo redeundi.*

867 *VII. Per* lapsum temporis præfixi. *Dub.* 1. *Quid si dubium sit, an terminus fuerit assignatus ad finiendam obligationem.*

868 *Dub.* 2. *Quid, si alter fuerit justè impeditus. Dub. III. An, elapso termino, etiam pars nocens liberetur.*

869 *VIII. Per* susceptionem ordinis sacri, et ingressum in religionem. *IX. Per* votum castitatis.

870 *Distinctiùs de his agitur, et I.* de professione religiosa. *Dub.* 1. *An per ingressum in religionem solvantur sponsalia ante professionem. Dub. II. An, si sponsalia fuerint jurata, teneatur sponsus ante ingressum nuptias inire.*

871 *II.* de susceptione ordinum. *Dub. I. An peccet sponsus suscipiens ordines sacros invitâ sponsâ.*

872 *Dub.* 2. *An per susceptionem ordinum minorum solvantur sponsalia.*

873 *III.* de voto *ingrediendi religionem, suscipiendi ordines sacros, aut servandæ castitatis. Dub. I. An per votum*

castitatis, aut suscipiendi ordines sacros, solvantur sponsalia etiam ex parte voventis.
874 *Dub. II. Quid, si sponsus post votum copulam extorsit.*
875 *X. Rursùs agitur de solutione sponsalium per* matrimonium validum *cum alia, et quæritur, an per illud solvantur sponsalia etiam mortuo conjuge.*
876 *XI. An per* hæreditatem novam *supervenientem. Et quid, si offeratur conjugium notabiliter melius.*
877 *An dissensus parentum sit causa solvendi sponsalia.*
878 *Dub. I. An ad solvenda sponsalia semper requiratur auctoritas judicis. Dub. II. Quæ probatio sufficiat in foro interno, et quæ in externo.*

CAPUT II.

DE MATRIMONIO SECUNDUM SE.

DUB. I. Quid sit, quæ ejus materia, forma, et minister. *pag.* 575

879 *Quid sit matrimonium. Et in quo consistat ejus essentia.*
880 *Quæ sit materia sacramenti matrimonii.*
881 *Ob quem finem liceat nubere.*
882 *Distinguuntur tres fines. Dub. 1. An liceat nubere principaliter in remedium concupiscentiæ.*
883 *Dub. II. An ob fines extrinsecos.*
884 *Quomodo peccent contrahentes in mortali.*
885 *Quæ requirantur ad contrahendum matrimonium per procuratorem.*
886 *Quid, si, qui dedit mandatum sine animo contrahendi, antequam matrimonium contrahatur, mandatum ratificaverit.*
887 *Qualis consensus sufficiat ad contrahendum. Quid, si quis fictè contrahit. An verba sint necessaria ad valorem.*
888 *An sint necessaria de præcepto.*
889 *An sufficiat ad contrahendum donatio annuli, vel traductio sponsæ.*
890 *An sufficiat consensus conditionatus.*

891 *Quid, si conditio sit necessaria, aut turpis, aut contra substantiam matrimonii.*
892 *Quid, si apponatur conditio,* si pater consenserit. *Dub. I. Quid, si pater tacet.*
893 *Dub. II. Quid si pater primò dissentit, et postea consentit.*
894 *Dub. III. Quid, si tempore conditionis pater erat mortuus.*
895 *An, impletâ conditione, requiratur novus consensus.*
896 *In quo differat conditio à demonstratione, causâ, modo, et die.*

DISSERTATIO

897 *De ministro, et forma matrimonii.*
898 *Solvuntur objectiones.*
899 *Illationes ex nostra sententia.*

DUBIUM II.

DE USU MATRIMONII.

ARTICULUS I.

An usus matrimonii, sive actus conjugalis sit licitus. *p.* 400

900 *Actus conjugalis illicitus est I. Si matrimonium est nullum. II. Si matrimonium est dubium.*
901 *Qu. I. An liceat contrahere cum dubio de impedimento.*
902 *Qu. II. An cum opinione probabili de insubsistentia impedimenti. Qu. III. An cum opinione probabili probabilitate facti.*
903 *Qu. IV. An in dubio de valore matrimonii jam contracti liceat petere et reddere. Et signanter, an uxor non certa de morte primi viri teneatur reddere secundo.*
904 *Dub. I. An, contracto matrimonio bonâ fide, superveniente dubio, liceat petere post diligentiam.*
905 *Dub. II. Quid si adsit opinio probabilis tantùm pro nullitate matrimonii.*
906 *Dub. III. An, nuptiis initis cum dubia fide, dubitans post diligentiam possit petere.*

907 *Dub. IV. An in dubio positivo judicandum sit in favorem matrimonii contracti.*

908 *An conjux teneatur credere alteri asserenti, se fictè consensisse. Quid, si audiat impedimentum à testibus fide non dignis. Quid, si audiat ab uno fide digno.*

909 *III. Illicita est copula, si fiat cum periculo sanitatis. Dub. I. An liceat petere, si alteruter conjugum laborat leprâ, morbo gallico, et simili.*

910 *An liceat petere post balnea, aut sectionem venæ, vel cum febri? vel an statim post prandium.*

911 *Dub. II. An tempore lactationis.*

912 *IV. Si fiat ob voluptatem.*

913 *V. Si fiat mente adulterâ. Quid, si conjux ad se excitandum delectetur de pulchritudine alterius personæ.*

914 *Quid, si delectetur de copula aliena.*

915 *VI. Si fiat modo indebito.*

916 *Qu. I. An sit mortale inchoare copulam in vase præpostero.*

917 *Qu. II. An coïre situ innaturali.*

918 *Qu. III. An cohibere seminationem post copulam inceptam.*

919 *An autem uxor, viro se retrahente post seminationem, possit ipsa statim tactibus se excitare ad seminandum.*

920 *VII. Si fiat loco indebito.* (Remissivè ad l. 4. n. 458.)

921 *VIII. Si fiat tempore indebito.*

922 *Qu. I. An liceat conjugi coïre die communionis.* (Remiss. ad n. 273. et 274. l. VI.)

923 *Qu. II. An in diebus festivis.*

924 *Qu. III. An tempore prægnationis. An autem, secluso periculo abortus, sit venialis coïtus cum prægnante.*

925 *Qu. IV. An liceat coïre tempore menstrui.*

926 *Qu. V. An tempore purgationis post partum.*

927 *Licitus est autem usus matr. I. Propter prolem. II. Ad vitandam incontinentiam. III. Propter alios fines honestos.*

928 *Qu. I. An aliquando vir teneatur petere.*

929 *Qu. II. An aliquando uxor.*

930 *Qu. III. An conjux prohibitus petere ob votum, vel affinitatem contractam, possit aliquando petere.*

931 *Qu. IV. An liceat petere excommunicato, et an ab excommunicato.*
932 *An et quandò liceant tactus, aspectus, et verba turpia inter conjuges.*
933 *Qu. I. An sint mortales inter ipsos tactus et aspectus turpes, secluso periculo pollutionis.*
934 *Qu. II. Quid, si periculum pollutionis jam prævideatur.*
935 *Perpenduntur quidam tactus enormiter turpes.*
936 *Qu. III. An peccet graviter conjux turpiter seipsum tangens, altero absente.*
937 *Qu. IV. An, si morosè delectetur de copula habita vel habenda?*

ARTICULUS II.

An actus conjugalis sit præceptus et debitus. *pag.* 441

938 *Conjuges per se tenentur reddere, et quandoque etiam petere.*
939 *Tenentur etiam ad cohabitationem, nisi adsit justa causa excusans. Dub. I. An possit vir expellere uxorem ob dotem non solutam. Dub. II. An teneatur eam alere, non solutâ dote. Dub. III. An, si ipsa adulterium commiserit.*
940 *De obligatione reddendi debitum. Qu. I. An sit mortale negare debitum semel vel bis. Quid, si alter remissè petat, vel si precibus cedat. Quid si immoderatè petat, Quid, si alter differat reddere ad breve tempus.*
941 *Qu. II. An multiplicitas filiorum possit esse causa justa negandi debitum.*
942 *Peccat conjux reddens se impotentem.*
943 *Qu. I. An conjux teneatur reddere alteri illicitè petenti.*
944 *Dub. I. Quid, si culpa se tenet ex parte petentis, nempe si ille habeat votum castitatis, etc.*
945 *Dub. II. Quid, si petens sit incestuosus.*
946 *Qu. II. An conjux teneatur reddere petenti cum sola culpa veniali.*
947 *Qu. III. An liceat reddere, vel petere à viro volente seminare extra vas post copulam inceptam.*
948 *An conjux teneatur et possit reddere, si mutuo cum*

altero voverit castitatem. Quid, si alter sit amens, vel ebrius.

949 *Incestuosus, et vovens castitatem non potest petere, sed tenetur reddere.*

950 *Conjux non tenetur reddere cum gravi damno suo, vel prolis. An teneatur reddere alteri laboranti morbo contagioso. Quid, si damnum sit leve, et alter sit leprosus. Quid, si damnum sit grave. An tunc possit reddere. Ex quibus causis possit conjux reddere cum gravi periculo salutis.*

951 *An conjux possit reddere cum periculo prolis.*

952 *An teneatur reddere uxor laborans febri, vel tempore menstrui, aut prægnationis, aut si alter petat modo innaturali.*

953 *Quid, si uxor experta sit in pariendo periculum mortis; vel filios se parere mortuos.*

954 *An aliquando liceat impedire generationem. Quando peccet uxor surgens, aut mingens statim post copulam. Dub. I. An puella oppressa possit statim expellere semen. Dub. II. An Liceat copulari senibus, vel infirmis plerumque non valentibus seminare intra vas.*

DUB. III. An, et quibus ex causis possit fieri divortium. *p.* 460

955 *Fit divortium quoad* vinculum, *I. Si habentur sufficientia indicia de morte conjugis. II. Si alter convertatur ad fidem. III. Si fit Religiosus ante consummationem. IV. Si Papa dispenset in matrimonio rato.*

956 *De indissolubilitate matrimonii.*

957 *An, si infidelis nolit converti, liceat fideli transire ad alias nuptias.*

958 *Inter fideles matrimonium ratum solvitur tantùm per professionem religiosam.*

959 *An solvatur etiam per dispensationem Papæ.*

960 *Permittitur autem divortium quoad* torum, *I. ob adulterium conjugis.*

961 *Qu. I. An ad divortium sufficiat suspicio de adulterio.*

962 *Qu. II. An liceat facere divortium ob sodomiam, vel bestialitatem commissam à conjuge. III. An ob copulam sine seminatione.*

963 *Qu. IV. An vir, cognito adulterio uxoris, teneatur eam dimittere.*

964 *Qu. V. An uxor teneatur divertere à viro adultero.*

965 *Et an conjux innocens teneatur recipere alterum adulterum emendatum.*

966 *Qu. VI. In quibus casibus conjux nequeat divertere ab adultero. I. Casus, si uterque sit reus adulterii. II. Si conjux consentiat in adulterium alterius. III. Si adulterium accidat sine culpa. IV. Si injuria remittatur.*

967 *Dub. I. An, facto divortio per sententiam judicis, possit conjux innocens adulterum ad se revocare. Dub. II. Quid si, facto divortio, innocens etiam adulteretur.*

968 *Dub. III. An vir possit adulteram dimittere propriâ auctoritate.*

969 *Factâ juridicâ separatione, vir potest ingredi religionem, aut fieri sacerdos, invitâ adulterâ; adultera verò id non potest nisi de licentia alterius.*

970 *Permittitur II. divortium ob sævitiam alterius.*

971 *Qu. I. An ob hanc causam possit conjux recedere propriâ auctoritate. Qu. II. An possit fieri Religiosus, altero invito. Qu. III. Qualis timor sufficiat ad faciendum divortium ob sævitiam.*

972 *Qu. IV. An sola verbera sint justa causa divortii.*

973 *Permittitur III. divortium conjugi, si alter trahat eum in peccatum.*

974 *Permittitur IV. imò aliquando præcipitur divortium ob hæresim alterius.*

975 *Permittitur V. ob mutuum consensum.*

976 *Facto divortio, apud quem sint filii educandi. Et cujus conjugis expensis.*

977 *An uxor teneatur sequi virum ad cohabitationem.*

FINIS INDICIS TOMI SEPTIMI.

THEOLOGIA

MORALIS

S. ALPHONSI DE LIGORIO.

THEOLOGIA

MORALIS

S. Alphonsi De Ligorio,

FUNDATORIS CONGREGATIONIS SS. REDEMPTORIS AC OLIM EPISCOPI S. AGATHÆ GOTHORUM.

ACCEDUNT :

1. Dissertatio P. Zachariæ in S. Alphonsi theolog. mor.
2. Praxis confessarii ad benè excipiendas confessiones.
3. Examen Ordinandorum.
4. Epitome doctrinæ moralis et canonicæ ex operibus Benedicti XIV.
5. Decreta Romanorum Pontificum et Propositiones damnatæ.
6. Appendix I. De Privilegiis, scilicet Episcoporum, Ecclesiasticorum et Religiosorum.
7. Appendix II. De prohibitione Librorum nocivorum.
8. Elenchus quæstionum reformatarum ab Auctore.
9. Index I. Auctorum, qui hoc in Opere citantur.
10. Index II. Capitum et dubiorum.
11. Index III. Rerum notabilium, quæ in toto Opere continentur.

EDITIO NOVISSIMA, OMNIUM ACCURATIOR, COLLATA CUM EDITIONIBUS VENETIS, ROMANIS ET BASSANENSIBUS AC CONTINENS QUIDQUID AUCTOR IN CÆTERIS ADDIDIT, REFORMAVIT VEL EXPLICAVIT.

Plurima in aliis Editionibus omissa restituenda, citationes innumeras corrigendas, permulta impressione corrupta castiganda et annotationes necessarias addendas

CURAVIT

P. MICH. HEILIG,

CONGR. SS. REDEMPT. PRESBYTER ET PROFESSOR THEOL. MOR.

TOMUS OCTAVUS,

CONTINENS PROSECUTIONEM TRACTATUS DE MATRIMONIO, ET TRACTATUM DE CENSURIS ET IRREGULARITATIBUS.

A LIB. 6. NUM. 978. AD NUM. 1148. ET A LIB. 7. NUM. 1. AD NUM. 470.

MECHLINIÆ.

P. J. HANICQ, SUMMI PONTIFICIS, S. CONGREGATIONIS DE PROPAGANDA FIDE ET ARCHIEP. MECHL. TYPOGRAPHUS.

M. D. CCC. LII.

THEOLOGIA MORALIS.

LIBRI SEXTI

TRACTATUS VI.

CAPUT III.

De impedimentis matrimonii.

978 *Impedimenta alia sunt impedientia, alia dirimentia.*
979 *An Ecclesia possit constituere impedimenta dirimentia?*
980 *Quis possit ea constituere? Dub.* 1. *An Episcopi?*
981 *Dub.* 2. *An impedimenta dirimentia apposita ab Ecclesia obligent infideles?*

978. — « Duplicis generis sunt impedimenta : quædam » illicitum tantùm, alia insuper irritum matrimonium red- » dunt. Priora dicuntur impedientia, posteriora dirimentia.

979. — Non dubitant hæretici nostri temporis posse Ecclesiam constituere impedimenta matrimonium impedientia ; negant tamen posse constituere dirimentia. Sed Conc. Trid. *sess.* 24. *c.*4. sic statuit: *Si quis dixerit Ecclesiam non potuisse constituere impedimenta matrimonium dirimentia, vel in his constituen-*

dis errasse, anàthema sit (1). Nec obstat dicere, quòd Ecclesia nequit invalida reddere sacramenta instituta à Christo Domino, quando celebrentur cum debita materia et forma. Nam resp. quòd sacramentum matrimonii subsistit in illius contractu; quare, etsi Ecclesia sacramentum invalidare non possit, potest tamen ob bonum commune spirituale, ratione cujus supremam habet potestatem super populum christianum, invalidare contractum, sine quo sacramentum minimè conficitur.

980. — Hanc autem facultatem indicendi impedimenta dirimentia, certum est habêre Summum Pontificem, et Concilium Generale auctoritate illius confirmatum.

Sed dubitatur 1. an habeant illam etiam Episcopi ex potestate ordinaria in suis diœcesibus? Attento jure naturæ, affirmant *Sanch. l. 7. d. 1. n. 9. Pont. l. 6. c. 1 n. 12.* item *Sot. Trull. Bonac. et alii ap. Salm. de matr. c. 11. dub. 1. n. 8.* Ratio, quia Episcopi possunt in suis diœcesibus, quod Papa potest in Ecclesia universali, nisi aliquid Pontifex sibi expressè reservet, ut sentiunt *Sotus de just. l. 10. q. 1. a. 3. in fin. ad 2. Pont. l. 6. c. 1. num. 12. Cabass. T. J. l. 1. c. 8.*

(1) Huc etiam pertinet censura Prop. LIX. synodi Pistoriensis in constit. *Auctorem fidei*:

Doctrina synodi asserens: *Ad supremam civilem potestatem duntaxat originariè spectare contractui matrimonii apponere impedimenta ejus generis, quæ ipsum nullum reddunt dicunturque dirimentia*, quod *jus originarium* præterea dicitur cum *jure dispensandi essentialiter connexum*; subjungens, *supposito assensu vel conniventia principum, potuisse Ecclesiam justè constituere impedimenta dirimentia ipsum contractum matrimonii*, quasi Ecclesia non semper potuerit ac possit in christianorum matrimoniis jure proprio impedimenta constituere, quæ matrimonium non solùm impediant sed et nullum reddant quoad vinculum, quibus christiani obstricti teneantur etiam in terris infidelium in eisdemque dispensare:

Canonum III. IV. IX. XII. sess. XXIV. Concilii Tridentini eversiva, hæretica. —

Recens exemplum suppeditat responsio sacræ Pœnitentiariæ data 1. Jun. 1824 ad Episcopum Vivariensem, quâ declarat valida omnino esse christianorum conjugia inita cum impedimentis civilibus irritantibus; quæ præterea addit: *Ita eruitur ex instructione à suprema Inquisitione per S. Congregationis concilii organum ad Episcopum Brexinonensem an. 1824 transmissa: Matrimoniis fidelium, quibus nullum obstat canonicum impedimentum, suam quoad maritalem nexum inesse vim et valorem, qualiacumque tandem fuerint impedimenta à sæculari potestate, Ecclesia non consulta nec probante, perperàm ac nulliter constituta.*

Edit.

n. 6. *cum Panorm. et Jo. Andr. ac Sanch. de matr. l.* 1. *d.* 62. *num.* 3. *cum Abul. Arrag. Victor. Cov. Perez, Hurt. Henr. Majol. Veracr. et aliis;* exceptis tamen iis quæ pertinent ad statum universæ Ecclesiæ, prout est res fidei definire. Negant verò *Suar. t.* 3. *d.* 7. *s.* 4. *n.* 3. *Lug. r. mor. l.* 1. *d.* 45. *et Salm. ibid. n.* 9. *cum Con. Dian. Perez, et Dic.*, quia res maximi momenti non sunt decernendæ, nisi à Suprema Sede. Cæterùm ipsi *Sanch. et Pont.* fatentur, quòd, esto nulla sit lex prohibens Episcopis inducere impedimenta dirimentia, id tamen vetitum est ex inveterata consuetudine. Sed præter hanc consuetudinem, refert *Bened. XIV. de Syn. l.* 8. *c.* 10. *n.* 2. *Urban. VIII.* suo decreto approbasse Declarationem S. C. ubi id expressè vetitum fuit, ac insuper Pontificem præcepisse, ne in posterùm hoc in dubium revocaretur.

981. — Dubit. 2. An impedimenta dirimentia ab Ecclesia assignata obligent infideles? Resp. cum *Sanch. ibid. n.* 3. *Salm. ibid. n.* 10. *Bec. Avers. etc.* tantùm obligare infideles viventes in locis Summo Pontifici temporaliter subjectis, cùm ibi universaliter adstringantur legibus contractuum; secùs, si alibi degant.

DUBIUM I.

Quæ sint impedimenta impedientia tantùm?

982 *Quæ reddant matrimonium illicitum? I. Ecclesiæ vetitum, scil. prohibitio Episcopi, etc.*

983 *II. Tempus feriarum quo prohibentur solemnitates, benedictio, etc.*

984 *Dub.* 1. *An tunc liceat consummare? Dub.* 2. *An liceat consummare ante benedictionem?*

985 *III. Catechismus. IV. Crimen, scil. incestus, raptus, uxoricidium, etc. V. Sponsalia.*

986 *VI. Votum castitatis, aut religionis. Dub.* 1. *An Episcopus possit dispensare in voto castitatis emisso post matrimonium?*

987 *Dub.* 2. *An in voto emisso ante matrimonium, ad debitum petendum? An id possint Mendicantes? Dub.* 3. *An aliquando Episcopi, etiam ad matrimonium contrahendum?*

988 *Impedit etiam matrimonium, I. Clandestinitas. II. Omissio benedictionis.*

989 *III. Omissio denuntiationum.*

990 *Dub. 1. An peccet graviter parochus eas omittens, si aliunde sciat non esse impedimentum? Et quod dicitur de obligatione denuntiationum ante matrimonium, idem dicitur post illud. Quid, si una tantùm denuntiatio omittatur?*

991 *Dub. 2. An denuntiationes faciendæ in Ecclesia, et in Missa? Dub. 3. In qua parochia debeant fieri?*

992 *Dub. 4. In quibus diebus festivis. Et an aliquando possint fieri in diebus ferialibus?*

993 *Quando sint repetendæ?*

994 *De obligatione denuntiandi impedimenta.*

995 *Dub. 1. An teneatur denuntiare impedimentum qui illud probare nequit?*

996 *Dub. 2. An unus testis de impedimento impediat matrimonium?*

997 *Requisita, ut talis testis impediat.*

998 *Dub. 3. An sufficiat unus testis, si sponsalia fuerint jurata?*

999 *An fama impediat matrimonium. Quid si judex privatam habuerit notitiam famæ, aut ipsius impedimenti?*

1000 *An contra hens teneatur impedimentum fatêri?*

1001 *Quid debeat agere parochus cognito impedimento?*

1002 *Dub. 1. An parochus teneatur impedire matrimonium, si ipse solus noverit impedimentum? Dub. 2. Quid si Ordinarius solus sit impedimenti conscius?*

1003 *Quis possit dispensare in denuntiationibus?*

1004 *An Episcopus, et ob quam causam.*

1005 *Causæ ob quas Episcopus tenetur dispensare.*

1006 *Causæ ob quas non tenetur, sed potest dispensare.*

1007 *Dub. 1. An possit dispensare Vicarius Generalis? Dub. 2. An aliquando parochus possit dispensare, aut saltem declarare?*

982 — « Resp. Præter peccatum mortale, et excommunicationem, sex potissimùm reddunt matrimonium mortaliter illicitum, scilicet

« I. *Ecclesiæ vetitum*, II. *nec non Tempus feriarum;*

« III. *Atque Catechismus*, IV. *Crimen*, V. *Sponsalia*, VI. *Votum*,

« *Impediunt fieri, permittunt facta tenêri.*

« Dicitur I. *Vetitum*, id est prohibitio Ecclesiæ, quæ fit ab Episcopo, vel parocho, ob dubium impedimenti alicujus, vel inhabilitatis inter copulandos. *Vide Bon. qu. 1. p. 14. n. 1.* » (*Et tunc sponsi contrahendo graviter peccarent;*

leviter tamen, si prohibitio sit ob venerationem alicujus festi. Salm. de matr. c. 13. *p. unic. n.* 1.)

985. — « Dicitur II. *Tempus feriarum*, quod secundùm » *Trid. sess.* 14. *c.* 10. *de reform.* incipit nunc ab Adventu » Domini usque ad Epiphaniam inclusivè : et à die Cinerum » usque ad octavam Paschæ inclusivè. Quo tempore non pro- » hibetur ipse contractus, aut ejus consummatio, sed tantùm » nuptiarum solemnitates, ut est benedictio nuptiarum, so- » lemnis sponsæ in domum sponsi traductio, solemniora con- » vivia, et tripudia, etc. » (*Sed hæc non sub gravi; nisi excessus sit magnus : imò, si fiant moderatè, nulla erit culpa, ut ait Sanch. l.* 7. *d.* 7. *n.* 18.) « Neque *Trid. sess.* 24. *c.* 1. » prohibet matrimonium consummari ante benedictionem, » sed tantùm hortatur, ne fiat. *Vide Bon. l. c. Sanch. l.* 7. » *d.* 7. *Con. d.* 30. *Fill. t.* 10. *p.* 2. *c.* 9. *M. Per. d.* 43. *s.* 10. » *n.* 7. »

984. — Dubit. 1. an liceat consummare matrimonium tempore feriarum? Negant *D. Th. in* 4. *d.* 32. *art.* 7. *q.* 4. *Fagn. in c. Capellanus, de Feriis n.* 6. item *S. Anton.* et plures canonistæ *ap. Sanch. l.* 7. *d.* 7. *n.* 21. et probant ex *c. Nec uxorem, caus.* 33. *q.* 4. ubi eo tempore interdicitur uxoris traductio; ex quo inferunt interdici etiam usum conjugii, quia propter hunc traductio prohibetur. Sed veriùs affirmant *Sanch. l. c. n.* 23. *Pont. l.* 6. *c.* 8. *n.* 9. *Bellarm. l.* 1. *de matr. c.* 31. *circa fin.* et fusè SS. *P. Bened. XIV. Notif.* 80. *n.* 17. *cum Diana, Croix, Bon. Pignatel. Perez, Fill. Monac. et aliis;* idque confirmat ex quadam declarat. S. C. edita die 10 Jun. 1684. ubi dictum fuit permissam esse temporibus vetitis traductionem sponsæ ad domum sponsi, modò fiat absque solemnitatibus. Et ratio est, ut ait præfatus *Benedictus*, quia non sunt imponenda certa onera, ubi manifesta lex non adest illa præscribens. Ad canones autem qui opponuntur, respondet idem Pontifex eos consilii esse, non præcepti. Hinc refert *Van-Espen* reprehendentem canonistas, qui nimis addicti rigorosis antiquorum canonum expressionibus, in præceptum reduxerunt, quod potiùs erat consilii.

Dubit. 2. an liceat consummare matrimonium ante benedictionem sacerdotalem? Negant plures, quorum alii dicunt esse tantùm veniale, ut *Caj. Soto, Covarr. Led. Henr. etc. ap. Boss. de matr. t.* 1. *c.* 9. *n.* 11. Alii tenent esse mortale,

ut *Conc. p.* 302. *n.* 16. *ac Palud. Gulielmus, et Rosell. ap. Escob. l.* 25. *n.* 238. *et S. Ant.* 3. *p. tit.* 1. *c.* 16. §. 1. qui putat conjuges toties peccare tunc mortaliter, quoties coëunt. Id probant ex pluribus canonibus, quos affert *Sanch. l.* 3. *d.* 12. *n.* 1. Probabiliùs tamen. et communiùs dicunt nullum esse peccatum *Nav. Man. c.* 22. *n.* 83. *Pont. l.* 5. *c.* 2. *n.* 3. *Laym. c.* 4. *n.* 12. *Salm. de matr. c.* 8. *p.* 6. *n.* 80. *Viva qu.* 4. *art.* 4. *n.* 6. *Pal. p.* 13. §. 5. *n.* 8. *cum Con. et Led. Escob. n.* 943. *cum Vill. Ochag. Sanch. l. c. n.* 7. *cum Palac. Veracrux, Philiarch. etc. Boss. l. c. n.* 12. *cum Bellar. Barb. Gutt. Fill. etc.* Idemque docet *Bened. XIV. eadem Notif.* 80. *n.* 17. Probatur 1. ex *c. Nostrates, caus.* 30. *qu.* 5. ubi expressè dicitur id nullum esse peccatum his verbis: *Sicque demùm benedictionem, et velamen cœleste suscipiunt. Peccatum autem esse, si hæc cuncta in nuptiali fœdere non interveniant, non dicimus.* Probatur 2. Trident *sess.* 24. *c.* 1. ubi: *Præterea eadem S. Synodus hortatur, ut conjuges, ante benedictionem sacerdotalem in templo suscipiendam, in eadem domo non cohabitent.* Per to *hortatur* clarè denotat Concilium id esse consilii, non præcepti. Et idem habetur ex Rituali Rom. *de Sacram. matr.* ibi: *Moneat parochus conjuges, ut ante benedictionem sacerdotalem in templo suscipiendam, in eadem domo non cohabitent, neque matrim. consumment.* Cuique patet, monitionem non importare præceptum. Conveniunt tamen omnes, quòd omissio absoluta benedictionis non excusetur saltem à veniali. *Vide dicenda n.* 988. *v.* Secundum.

985. — « Dicitur III. *Catechismus:* Quod impedimentum » contrahitur ab eo, qui respondet pro infante, quando supplentur cæremoniæ post baptismum collatum in necessitate. »(*Dicunt tamen Salm. tr. cit. c.* 13. *p. unic. n.* 3. *Catechismum esse illam professionem fidei, quæ ante baptismum fit nomine baptizandi. Sed hoc impedimentum probabiliùs est sublatum per Trident. ut Salm. l. c. cum Pal. etc. Et sic decisum à S. C. refert Diana* 3. *p. de Sacram. r.* 26.) « Sed videtur sublatum per *Trid.* secundùm *Sanch. Fag. Conin. Fill.* qui ideò monent parochos, ut in libro distinguant patrinos Catechismi à patrinis baptismi. *Vide Bon. l. c.*

« Dicitur IV. *Crimen*, ut 1. Incestus cum consanguinea » conjugis in primo, vel secundo gradu, scienter admissus

» (qui impedit matrimonium eum quacumque alia persona : » *vide Perez d.* 23. *s.* 5.) vel cum propria matre, vel filia. 2. » Raptus alienæ sponsæ. 3. Uxoricidium. 4. Presbyterici- » dium. 5. Susceptio propriæ prolis ex baptismo, ad impedi- » endam redditionem debiti. 6. Publica pœnitentia, quamdiu » durat. 7. Matrimonium cum Moniali. Verùm hæc per non » usum sunt sublata : *Vide Laym. hic cap.* 15. *ex Nav. Sanch.* » *l.* 7. *d.* 17. *Con. d.* 30. *d.* 3. » (*Sic etiam Conc. p.* 342. *n.* 15. *et Salm. de matr. c.* 15. *p. unic. n.* 15. *cum Sanch. et communi : excepto voto, interdicto, et sponsalibus. Episcopus autem tantùm in interdicto potest dispensare. Salm. ib. n.* 16.)

« Dicitur V. *Sponsalia*, scil. cum una contracta, et non » dissoluta. *Con. d.* 30. *d.* 3. *Sanch. Fill. Bon. l. c. n.* 3.

986. — « Dicitur VI. *Votum*, scilicet simplex sive casti- » tatis, sive religionis, sive non nubendi. *Vide Sanch. l.* 7. » *d.* 13. *Regin. l.* 31. *c.* 24. *n.* 184. *Bon. l. c. n.* 7.

Notandum hìc, quòd votum religionis, aut castitatis absolutum non potest ab Episcopo dispensari ante matrimonium ; secùs si fuerit conditionale, aut pœnale, ut dictum est *de Voto l.* 4. *n.* 260. *Qu.* 3.

Sed dubitatur 1. an possit Episcopus dispensare in voto castitatis à conjugibus emisso post consummatum matrimonium? Resp. Affirmativè cum *S. Ant.* 3. *p. tit.* 1. *c.* 24. §. 2. *in fin. Pal. p* 1. *n.* 16. *Bon. p.* 15. *n.* 3. *Sanch. l.* 8. *d.* 11. *n.* 3. *et* 4. et ibi *Arrag. Man. et Gutt. ac Salm. tr. cit. c.* 14. *p.* 1. *n.* 13. et ibi *Aversa et Cornejo, contra Lopez, et alios.* Ratio, quia votum hoc non est omnimodæ castitatis, cùm nequeat obligare ad non reddendum debitum, nisi (benè advertit *Sanch. n.* 4.) emittatur ante consummationem, cum animo ingrediendi religionem. Censent autem *Salm. l. c. in fin.* etiam Vicarium Generalem Episcopi posse dispensare in hujusmodi voto, ex concessione generali, quam ipse habet ad omnes casus episcopales. In voto tamen castitatis conjugum de mutuo consensu emisso solus Papa dispensare valet, ut communiter docent *Sanch. Spor. Anacl. etc. ap. Ferraris Bibl. v. Debitum conj. n.* 4.

987. — Dubit. 2. an possit Episcopus dispensare in voto castitatis emisso ante matrimonium, ad petendum debitum? Negant *Less. l.* 2. *c.* 40. *n.* 126. *et Cajet. Sylv. Tol. ac Led. ap. Sanch. l.* 8. *d.* 12. *n.* 2. nisi adsit necessitas, putà peri-

culum incontinentiæ. Sed communiùs, et valdè probabiliter affirmant *Sanch. n. 4. cum S. Ant. Soto, Val. Sa, Vega, Henr. et pluribus aliis*, item *Elbel p. 582. n. 71. Tamb. de voto c. 17. §. 4. n. 54.* Auctor libri *Istruz. per li nov. conf. p. 2. c. 15. n. 31. Barb. all. 37. n. 9. cum Sayr. Gutt. et Sylv. ex D. Th. ac Conc. t. 10. p. 344. in princ. cum Nav. et Henr.* Ratio, tùm quia lex reservationum est in ædificationem: esset autem in destructionem, si Pontifex vellet sibi reservare talem dispensationem cum tanto periculo quod communiter adest: tùm quia (ut ait *Sanch.*) hæc facultas dispensandi conceditur Episcopis ex consuetudine, quæ jurisdictionem præbet ex *c. Cum contingat, de foro compet.*

An autem in hoc voto possint dispensare confessarii Mendicantes? Communiter affirmant *Pal. d. 4. p. ult. §. 1. n. 18. Wigandt tr. 16. n. 160. resp. 3. Sanch. l. 8. d. 16. n. 3. cum Cordub. Veracr. Palac. Manuel., et Henr. Cont. Tourn. tr. de dispens. in spec. part. 1. cap. 17. art. 3. reg. 1. cum Suar. et Laym. ac Salm. de matr. c. 14. p. 1. n. 14. cum Gutt. Candido, Diana et Aversa.* Et hoc virtute privilegiorum plurimorum Pontificum, quæ referemus infrà *n.* 1128. et signanter vi privilegii *S. Pii V.* vivæ vocis oraculo. Id admittit etiam *Pontius l. 8. c. 20. n. 12.* quando scilicet votum castitatis est emissum ante matrimonium; negat verò, si post matrimonium contractum, quia, ut ait (et idem dicunt *Manuel, et Veg., ap. Sanch. n. 5.*) privilegium *S. Pii* loquitur tantùm de dispensatione voti emissi ante matrimonium. Sed veriùs *Sanch. et Salm. l. c.* admittunt pariter de voto emisso post matrimonium, quia, licèt virtute privilegii *S. Pii* non possint Regulares dispensare, possunt tamen virtute aliorum privilegiorum, vi quorum valent ipsi dispensare in omnibus votis, in quibus Episcopi dispensare possunt jure ordinario, ut procul dubio Episcopi jure ordinario in eo voto dispensant, cùm tale votum non sit omnimodæ castitatis; *vide dicenda dict. n.* 1128. An autem Regulares possint dispensare in impedimento affinitatis in ordine ad petendum debitum? *Vide dicenda n.* 1076. *vers. Insuper.*

Dubit. 3. An Episcopus, urgente necessitate, et periculo incontinentiæ, possit dispensare in voto castitatis ad matrimonium contrahendum? Resp. affirmativè; *vide dicta l. 4. de voto n.* 258. *v. Notandum II.* Et ita tenent *Sanch. Dec. l.*

4. c. 40. n. 54. cum Suar. Led. etc. item *Salm. de voto c. 3. p. 11. n. 97. et Less. l. 2. c. 40. n. 127. cum Nav. Sot. et Sylv.* dummodo periculum sit in mora, et non sit facilis aditus ad Papam. Cæterùm ante matrimonium Episcopus, excepto voto castitatis, et sponsalibus cum altero initis, potest universè in aliis impedimentis impedientibus dispensare, sicut etiam in omnibus matrimonio supervenientibus. *Croix et Salm. de matr. c. 14. p. 1. n. 13. cum Pal. Bon. etc. Vide dicenda n.* 1126.

988. — « Dixi in responsione, *potissimùm* : quia præter » suprà dicta, alia tria impedimenta numerantur :

« Primum est clandestinitas : etsi enim valeat matrimo- » nium clandestinè contractum, ubi Tridentinum non est » receptum, non licet tamen sub mortali. Ubi autem Trid. » est receptum, saltem quoad punctum matrimonii, est irri- » tum, de quo sequenti dubio.

« Secundum, omissio benedictionis (1) : quia sine hac, etsi » validè, illicitè tamen contrahitur matrimonium, saltem » primum, ut ex *c. Nostrates, et c. Sponsus, caus.* 30. *q.* 5. » docent *Bon. qu. 4. p. 6. num. 2. Sanch. l. 7. d. 82. Sa,* » *Henriq. Fill. etc.*, qui tamen concedunt non esse mortale, » (*Ut comm. docent Sanch. l. 7. d. 82. n. 9. Boss. t. 1. l. 9. c. 9. n. 9. Mazz. t. 4. p. 195. num. 3. cum communi, et Escob. n. 619. cum Soto, Sa, Hurt. etc.*) « intellige, per se loquen- » do, nam per accidens ratione præcepti particularis, scan- » dali, vel contemptûs, ut si omittant nihil faciendo, ac » si esset res vana, vel vile, ac puerile haberent ei se sub- » jicere, docet *Per. d. 45. s. 10. n. 4.* posse esse mortale. » Dixi *primum :* nam secundæ nuptiæ non benedicuntur, » nisi primæ non fuissent benedictæ. Quòd si autem alter » conjugum sit viduus, alter verò primas nuptias celebret, » aut saltem nunquam fuerit benedictus, etsi jure antiquo » non licuerit, nunc tamen quibusdam locis consuetudo habet, » ut benedicantur ; ut *vide Bon. l. c.* Et patet ex *Agenda.* » Debet autem fieri in templo à proprio parocho, sine cujus » licentia si quis faciat, manet ipso facto suspensus, donec

(1) Quæ datur à parocho, aut à sacerdote de ejus licentia in missa pro hac re peculiariter designata pro primis nuptiis. *Hom. Ap. tr. 18. n. 53.* *Edit.*

» absolvatur ab Ordinario parochi, à quo benedictio erat » accipienda.

989. — « Tertium, si contrahatur matrimonium sine præ- » viis proclamationibus, sine quibus, etsi valeat, non licet » tamen sub mortali, ut habet communis (quamquam *Sanch.* » *l. 3. d. 5. n. 7. Gasp. et Hurt. d. 5. n. 59.* putent non esse » mortale unam omittere, quando certum est moraliter, » nullum subesse impedimentum; sed contrarium docet *Per.* » *d. 42. s. 1. n. 7. ex Con. et Pontio*) nisi Episcopus, vel » ejus Vicarius dispenset, ut patet ex *Trid. s. 24. c. 1.* quod » circa eas præcipit sequentia: 1. Ut fiant in Ecclesia, inter » missarum solemnia. Possunt tamen etiam fieri in oratorio, » vel juxta Ecclesiam, aliove loco, confluente magno populo. » 2. Ut fiant à proprio parocho, vel alio sacerdote de ejus » licentia. 3. Ut fiant in parochia propria, et quidem utrius- » que contrahentis, uti declaravit congregatio. 4. Ut fiant » tribus diebus festivis, non immediatis, continuis tamen, » id est, qui feriatis quidem diebus, nullo tamen festo inter- » polentur. *Vide Bon. q. 2. p. 6.*

990. — Plura dubia hìc discutienda. Dubitatur 1. an pec- cet mortaliter parochus, si assistat matrimonio, omissis de- nuntiationibus, sine dispensatione Episcopi, quando jam per diligentiam certus factus fuerit nullum subesse impedimen- tum? Negant *Sotus*, *Machad. et Led. ap. Sanch. l. 3. d. 5. n. 3.* quia (ut ajunt), cessante adæquatè fine legis, cessat lex. Sed communissimè et veriùs affirmant *Sanch. n. 6. Pont. l. 5. c. 30. n. 3. Bon. p. 6. n. 7. Escob. n. 547. Boss. t. 1. c. 8. n. 3. et 14. Barb. all. 32. n. 2. Ronc. p. 155. q. 1. r. 1. et Salm. de matr. c. 8. p. 6. num. 77. cum aliis pluribus.* Ratio, tùm quia, esto per diligentiam parochus impleat finem Triden- tini, transgreditur tamen diligentiæ formam, quam concilium præscribit; quod cùm sit in re gravissima, non excusatur à mortali, nisi urgens adsit necessitas, quæ moram non pa- tiatur; tùm quia aliàs non adæquatè satisfit fini præcepti denuntiationum, nam diligentia parochi non satis supplet effectum denuntiationum ad impedienda mala, quæ alioquin evenire possunt, cò quòd, neglectis denuntiationibus, si supervenit impedimentum, filii reputantur illegitimi, etiamsi contrahentes impedimentum ignoraverint, ut habetur ex *c. fin. §. Si quis de clandest. despons.* quando contrà legitimi

habiti fuissent, si præcessissent denuntiationes, ut in *c. Ex tenore, qui filii sint legit.* Præterea in Trident. *sess.* 24. *c.* 5. contrahentibus sine denuntiationibus adimitur spes de obtinenda dispensatione impedimenti, scilicet consanguinitatis, vel affinitatis (non autem publicæ honestatis, ut declaravit S. C. *ap. Farinac.* prout refert *Bossius n.* 27.). Hoc autem quod dicitur de denuntiationibus faciendis ante matrimonium, idem dicendum de obligatione eas faciendi post nuptias contractas ante consummationem; ita rectè docent *Sanch. l.* 3. *d.* 11. *n.* 5. *Pont. l.* 10. *c.* 4. *n.* 2. *Salm. ibid. p.* 7. *num.* 94. *Pal. p.* 3. §. 5. *n.* 6. *Esc. n.* 612. *cum Palud. Trull. et Vill. ac Boss. c.* 8. *n.* 6. *cum Nav. Laym. Con. Bon. Reg. Diana, etc.* (*contra Dic. Lop. et Led.*) quia concilium, juxta textum mox suprà allatum, æquè præcipit fieri denuntiationes ante matrimonium, quàm postea ante ejus consummationem. Et benè addunt *Pontius, ac Pal. l. c. Boss. n.* 7. *Sanch. n.* 5. *cum Navarr. et Man. ac Escob. n.* 614. *cum Con. Trull. et Leand.* (*contra Henriq.*) conjuges consummantes ante denuntiationes toties peccare graviter, quoties copulantur, quia toties copulantur cum eodem periculo fornicationis; unde oppositum mihi videtur dicendum, si ipsi certi essent nullum subesse impedimentum, quia, violato jam præcepto Tridentini per consummationem, illud ampliùs non urget.

An autem omittere unam denuntiationem sit mortale? Pariter affirmant *Pont. loc. cit. ac Pal. Con. et Leand. apud. Escob. n.* 549. Sed probabiliter negant *Sanch. n.* 7. *Boss. l. c. et Escob. n.* 550. *cum Fill. Barb. Gutt. Led. Diana, Veracr. et Vill.*, quia respectu ad totum præceptum non videtur gravis materia. Imo *Salm. de matr. c.* 8. *p.* 6. *n.* 78. *cum Trull. Reb. et aliis*, putant nec esse mortale, si etiam duæ denuntiationes omittantur; sed huic probabiliùs contradicit *P. Conc. p.* 298. *n.* 4.

991. — Dubit. 2. an denuntiationes debeant fieri in Ecclesia, et inter missarum solemnia? Reverà sic præscribitur in Trident. *sess.* 24. *cap.* 1. et in missa parochiali, vel conventuali, arbitrio parochi, etiam contradicente capitulo, ut declaravit S. C. *Vide Zachar. ap. Croix l.* 6. *p.* 3. *n.* 474. Sed probabiliter dicunt *Sanch. l.* 3. *d.* 3. *n.* 9. *Barb. all.* 42. *n.* 15. *et Ronc. p.* 163. *q.* 1. *r.* 2. posse etiam fieri in Ecclesia tempore concionis, vel processionis. Imò *Wigandt tr.* 16. *n.*

2.

96. *v. Quid. Sanch. l. c. Laym. c. 4. num.* 20. *Barb. in c. l. Trid. n.* 21. *Boss. c. 7. n.* 13. *Escob. n.* 558. *cum Fill. Vill. Dian. Trull. etc.* (*contra Pont. l. c. n.* 6. *et Hurt. Led. Possev.*) ajunt posse fieri extra Ecclesiam in loco magni concursûs, quia sic jam obtinetur finis concilii. Idque probabile videtur, saltem sine mortali, et si adsit aliqua causa, sine ulla culpa.

Notat autem *Boss. c. 7. n.* 99. *cum Marchino*, quòd tempore pestis, si nequeant fieri denuntiationes in Ecclesia, et non possent induci sponsi ad matrimonium differendum, tunc Episcopus potest vel permittere ut fiant denuntiationes per vocem præconis, aut per edicta loco publico affixa, et hoc in quocumque die; vel eas remittere, et ad id etiam tenetur, si urgeat necessitas, juxta dicenda *n.* 1005. Quòd si nequeat adiri Episcopus, parochus benè potest, et justâ urgente causâ etiam tenetur sponsos conjungere, postquam sit certior factus nullum subesse impedimentum.

Dubit. 3. in qua parochia debeant fieri denuntiationes? Certum est faciendas esse in parochia utriusque contrahentis, ut dicunt communiter cum *Busemb. Sanch. lib. 3. d. 6. n. 4. Laymann. c. 4. n.* 9. *Pal. n.* 15. §. 3. *n.* 2. *et alii passim;* quia sic fert consuetudo. Excipiunt *Laym. c. 4. n.* 10. *Boss. cap. 7. n.* 18. *et Salm. de matrim. c. 8. p. 6. n.* 72. *cum Di cast.* nisi parochiæ essent valde propinquæ. Sed dubium fit, ubinam faciendæ denuntiationes, si alter sponsorum de brevi moratur in aliquo loco? *Pont. l. 3. c. 30. n. 3.* putat sufficere, si fiant in loco ubi ille actu degit. Sed longè probabiliùs *Sanch. n. 6. Con. d. 2. n. 60. Barbos. all. 32. n. 11. Ronc. p. 153. q. 1. r. 3. et Escob. n. 556. cum Gutt. Henr. Reg. Ochag. etc.* ex declar. S. C. dicunt omninò fieri debere in parochia unde discessit, quia denuntiationes ideò fiunt, ut impedimenta manifestentur, ac propterea oportet eas fieri, ubi sponsi diutiùs sunt commorati. Et hìc notandum, quòd si alter sponsorum sit externus, parochus non debet facere denuntiationes, nisi postquam ipse per fidem authenticam probaverit statum liberum coram Ordinario, ut habetur ex Instructione S. C. S. officii, quæ observatur *apud Genet. ad calcem in tract. de matr. t. 3. et apud Pitton. de matr. n.* 1734. Et pluries declaravit S. C. denuntiationes necessariò faciendas in loco originis, ut refert *Croix l. 6. p. 3. n.* 476. Quoad vagos autem

Tridentinum *sess.* 24. *c.* 7. præcipit parochis non assistere eorum matrimoniis, nisi post diligentem inquisitionem adhibitam, et nisi priùs ab Ordinario licentiam assistendi obtinuerint. Hinc rectè ait *Ronc. p.* 168. *q.* 4. *in fine*, quòd graviter peccaret parochus, si tale præceptum non servaret, esto alioquin matrimonium esset validum, cùm Concilium nullam irritantem clausulam apposuerit. *Vide alia dicenda* circa Vagos *num.* 1089.

992. — Dubit. 4. in quibus diebus possint fieri denuntiationes? In Trid. *sess.* 24. *c.* 1. præscribitur, ut fiant *tribus continuis diebus festivis.* Praxis fert (prout ait *Ronc. p.* 155. *q.* 1. *r.* 2.) ut denuntiationes fiant tribus diebus festivis *continuis*, ita tamen ut non intercedant alii dies festivi, sed non immediatis (nempe tribus festis Paschatis), ut sentiunt ipse *Ronc. et Barb. all.* 32. *Sanch. l.* 3. *d.* 6. *n.* 8. *Pont. lib.* 5. *c.* 39. *n.* 8. *et alii*, quia tempore tam brevi non satis obtineretur finis concilii. Ac probabiliter dicunt *Salm. de matr. c.* 8. *p.* 6. *n.* 75. *cum Trull. Hurt. Reg. Leand. etc.* posse fieri etiam in tribus festis immediatis, quia in concilio dicitur *continuis diebus festivis*, nec ibi excipitur, quòd non sint immediati. Et sic pariter dicunt *Salm. l. c. cum Trull. Aversa, et Leand.* (citant etiam *Bon. Con. et Dian.*, sed non benè, ut mox videbimus) posse fieri denuntiationes tribus diebus festivis discontinuis, modò plures dies festi non intercedant, quia sic sufficienter jam satisfit intento concilii. Sed veriùs *Sanch. l.* 3. *d.* 5. *n.* 8. *Pal. p.* 13. §. 3. *n.* 4. *Bon. p.* 6. *n.* 19. *et Escob. n.* 508. *cum Con. Vill. Dian. Machad. et Reg.* censent id non esse quidem mortale (*contra Henriq.*), quia non videtur gravis transgressio; sed non excusari à veniali, quia jam transgreditur præscriptum concilii.

An autem possint fieri denuntiationes diebus ferialibus, si ex aliqua causa fieret magnus concursus in Ecclesia? Negant *Pont. l.* 5. *c.* 30. *n.* 7. *et Fill. Leand. Hurt. etc. apud Escob. n.* 560. *ex decl.* S. C. Sed probabiliter affirmant *Sanch. l.* 3. *d.* 6. *n.* 10. *Bonac. p.* 6. *n.* 10. *Barbos. alleg.* 32. *n.* 15. *Boss. cap.* 7. *n.* 6. *cum Laym. Reg. et Possev. et Escob. n.* 562. *cum Ochag. Reg. et Gutt.* ex alia contraria declar. S. C. apud *Ochag.* quia sic jam satis impletur finis concilii. Saltem probabile est id posse fieri sine culpa gravi, ut diximus *n.* 991.

de denuntiationibus factis extra Ecclesiam in loco magni concursûs (1).

993. — « 1. Licet statim post ultimam proclamationem contrahere, etiam câdem die : non licet autem differre ultra » 4 menses, intra quos si non contrahant, repetendas esse » denuntiationes declaravit congreg. *in sess.* 24. *cap.* 1. *de* » *reform.* » (*Et Salm. de matr. c.* 8. *p.* 6. *n.* 75. *in fin. cum Pontio, et Leand.*) « Imò Rituale Romanum duos tantùm menses permittit, intra quos si non contrahatur, jubet repetere » denuntiationes, nisi videatur aliud Episcopo (2).

994. — « 2. Post proclamationes tenetur sub mortali, qui » novit impedimentum, illicò denuntiare, quantumvis secretum esset, ad impedienda gravia mala, v. gr. incestum, sacrilegium, etc. Si tamen inde alteri periculum infamiæ nascerctur, is ex charitate priùs esset monendus, ut à matrimonio desisteret. *Sanch. l.* 3. *d.* 13. *Fag. p.* 2. *l.* 6. *c.* 5. *Henr.* » *Laym. l.* 3. *tr.* 3. *p.* 2. *c.* 4. *n.* 8. *etc. commun. contra Pontium, d.* 5. *q.* 6. qui negat tenêri denuntiare, si sit occultum. Idemque tenet *Mart. Perez d.* 43. *s.* 6. *n.* 1. *et* » *seq.*, sed cum hac limitatione, si tantùm audiverit, et » nesciat à quo, vel si pro foro interno sit dispensatum, vel » si metuat magnum scandalum, aut periculum, vel si sciat » contrahentes esse in bona fide.

Certum est 1. quòd si impedimentum possit per testes probari, quilibet illud sciens denuntiare tenetur, sive impedimentum sit dirimens, sive impediens, esto sit occultum et infamatorium, nempe quod ortum habuerit ex peccato ; ita *Pal. p.* 12. §. 6. *n.* 1. *Pont. l.* 5. *c.* 34. *n.* 3. *Boss. t.* 1. *c.* 7. *n.* 158. *et Salm. ibid. p.* 8. *n.* 95. *cum Trull. Av. Dic. et communi.* Quivis enim tenetur manifestare peccatum occultum alterius quod est tertio nocivum, quando prælatus legitimè id præcipit, prout præcipit Episcopus imponens (dum fiunt proclamationes) omnibus conscîis alicujus impedimenti, ut revelent. Et tenentur revelare etiam ii qui noverint impedi-

(1) *Cod. Civ. art.* 63. præscribit duas faciendas proclamationes duobus Dominicis immediate sequentibus, exigitque *art.* 64. ut exemplum valvis communalibus appensum maneat toto illo octiduo ; vetat etiam ne ad actum civilem procedatur ante diem tertiam à secunda proclamatione.

(2) *Ex Cod. Civ. art.* 65. iterandæ sunt, si intra annum ab ultima proclamatione civilis contractus non celebretur.

Edit.

mentum sub secreto naturali, et adhuc cum juramento non propalandi, ut dicunt *Sanch. l.* 3. *d.* 16. *n.* 6. *Escob. n.* 622. *cum Pal. et Card. Boss. n.* 176. *cum Barb. et Fag. ac Salm. ibid. n.* 99. *cum aliis*, ex *D. Th.* 2. 2. *q.* 33. *art.* 8. *ad* 1. ubi docet promissionem et juramentum non obligare, quando imminet damnum communitati, vel tertiæ personæ, prout in nostro casu utrique damnum imminet. Advertunt tamen præfati AA. antequam fiat denuntiatio, præmittendam esse correptionem fraternam, et etiam pluries, nisi probabiliter non sit profutura; modò periculum non sit in mora. Certum est 2. quòd si impedimentum sit occultum, et jam fuerit pro eo obtenta dispensatio quoad forum internum, illud sciens non tenetur denuntiare: secùs si adesset publica fama de impedimento, et dispensatio esset occulta, ut *Sanch. l.* 3. *d.* 14. *n.* 4. *Boss. n.* 167. *et Pal. l. c. n.* 2. Certum est 3. quòd si noveris impedimentum ex auditu, sed non recordaris à quo, vel si accepisti à persona non fide digna, non teneris denuntiare; *Sanch. n.* 7. *Pont. n.* 1. *Pal. n.* 3. *cum Gutt. et Farinac. ac Boss. n.* 164. *et* 166. *cum Nav. Con. Bon. Fill. Cord. et Hurtad.*

995. — Sed dubitatur 1. An, si tu solus impedimentum noveris, nec possis probare, tenearis illud denuntiare?

Prima sententia, quam tenent *Pontius l.* 5. *c.* 34. *n.* 6. *Dian.* 3. *p. tr.* 4. *r.* 221. *ac Sa, Major, et Gabr. apud Salm. de matr. c.* 8. *p.* 8. *n.* 97. negat, quia nemo tenetur denuntiare impedimentum quod probare non potest, unde sic arguunt: Aut sponsi sunt in bona, vel in mala fide; si in bona, non peccant contrahendo matrimonium; si in mala, nihil proficies, cùm testimonium unius non sufficiat ad nuptias impediendas.

Secunda sententia verò communissima et verior affirmat tenèri, si commodè potes, eamque tenent *Sanch. l.* 3. *d.* 15. *n.* 2. *Pal. p.* 12. §. 6. *n.* 5. *cum Hurt. Con. Henr. Cov. et Escob. l.* 25. *num.* 625. *cum Laym. Bon. Barb. Fag. Arrag. et Lop. Boss. n.* 175. *cum Fill. et Reg. ac Salm. cit. n.* 97. *cum Dic. Trull. Leand. etc.* Ratio, quia, si sponsi sunt in mala fide, benè proficiet revelatio ad vitandum peccatum, cùm testimonium unius de impedimento satis est ad matrimonium impediendum, ut diximus *n.* 878. et mox fusiùs probabimus in *dub. seq.* Si verò in bona fide, proficiet saltem ad reparan-

dam injuriam materialem sacramenti. Diximus, *si commodè potes*, nam cum tuo gravi damno, aut aliorum scandalo, non tenèris denuntiare, cùm neque lex ecclesiastica, neque præceptum correctionis obliget cum gravi incommodo, aut scandalo aliorum.

996. — Dubit. 2. An sufficiat unus testis de impedimento, ut Episcopus prohibeat contrahi matrimonium? Adsunt quatuor sententiæ.

Prima sententia. quam tenent *Pont. l. 5. c. 34. n. 8. et 9.* atque *c. 36. n. 2. et Diana p. 3. tr. 4. r. 12.* dicit sufficere, si impedimentum ortum habeat ex crimine; si verò non provenerit ex peccato, sed ex cognatione carnali, aut spirituali, requiri duos testes fide dignos, nisi adsint alia adminicula, quæ plenam faciant probationem.

Secunda sententia omninò opposita, quam tenet *La Croix l. 6. p. 3. n. 215.* dicit, quòd si impedimentum non sit ob crimen, sufficiat ad impediendum unus testis fide dignus; si verò ob crimen, requiruntur saltem duo, quia tunc agitur de præjudicio tertii, adversùs quem nequit ferri judicium sine plena probatione.

Tertia sententia, quam tenent *Con. p. 201. n. 12. et Salm. de matr. c. 8. p. 8. n. 106. cum Trull. Dic. Aversa, etc.* dicit sufficere unum testem, qualecumque sit impedimentum, modò testis ille sit omni exceptione major, et deponat ex certa scientia.

Quarta sententia demùm communissima et verior, quam tenent *Sanch. t. 1. d. 71. Panorm. in c. Super eo, de test. Nav. Man. c. 2. n. 83. Ronc. p. 154. qu. 7. r. 1. Pal. p. 52. n. 3. cum Con. Covarr. et Mascard. ac Boss. t. 1. c. 7. n. 133. cum Host. Sylvest. Gutt. Farinac. Barb. Piasec. Comit. Hurt. etc.* absolutè docet, sufficere unum testem ad impediendum matrimonium, etiamsi non sit omni exceptione major; modò habeat qualitates infrà explicandas. Id probatur 1. ex *c. Super eo 22. de test. et attest.* ubi sic habetur: *Matre asseverante* (intellige alterius sponsorum) *ipsos esse consanguineos, non debent conjungi, quia præsumptio est non modica, quòd se linea consanguinitatis attingant. Si verò matrimonium est firmatum, non debet sine plurium juramento dissolvi.* Probatur 2. ex *c. Præterea 12. de Spons.* ubi, cùm quidam vir cupiebat contrahere matrimonium, ejus consanguineus asserebat cum cum sponsa coïvisse, respondit Papa:

Ut matrimonium ipsum fieri, nisi juramentum intervenisset, districtè prohibeas, ne deterius indè contingat. Ex quo textu rectè inferunt *Sanch. n.* 3. *et* 4. *cum Mascard. et Alex. de Nevo*, ac *Boss. n.* 142. *cum Panorm. Gutt. et aliis suprà citatis*, hoc procedere, etiamsi testis sit accusator, vel denuntiator, et etiam sit criminosus, suamque turpitudinem alleget. Ratio nostræ sententiæ est, quia, licèt quando agitur de præjudicio tertii, plena requiratur probatio, attamen cùm hìc agatur de vitando periculo animæ, nempe si fortè matrimonium contraheretur cum impedimento, minori probatione jus contentum est. Secùs verò dicendum, ut benè ajunt *Sanch. n.* 8. *cum Panorm. et Boss. n.* 155. *cum Gutt. contra Palud.* si agatur de præjudicio tertii, et non agitur de peccato vitando, putà si testis allegaret fornicationem sponsæ, vel quid simile, tunc enim benè requiritur plena probatio ex *c. Licet, cap. Veniens et c. In omni, de test. et attest.*

997. — Quamvis autem (ut diximus) ad impediendum matrimonium non requiratur, ut testis sit omninò integer, requiritur tamen I. ut ipse non tantùm denuntiet, sed etiam deponat, esto spontè se offerat ad deponendum, ut dicunt *Sanch. dict. d.* 71. *n.* 10. *cum Alex. de Nevo, et Boss. n.* 146. *cum Gutt.* nisi talis testis denuntiando probaret de fama impedimenti, ut ajunt iidem AA. ex *c. Non in duo, de spons.*, quia tunc sufficit, ut tantùm denuntiet, quin deponat. II. Ut deponat cum juramento; *Ronc. loc. cit. Sanch. n.* 12. *cum Host. Panorm. Palud. Præp. Lop. etc. Pal. p.* 32. *n.* 4. *cum Covar. et Gutt.*, ac *Boss. n.* 147. *cum Coninc. Barbos. et Hurt.*, quia in iis quæ sunt in præjudicium tertii, non creditur testi nisi jurato, ex *c. Tua, de cohabitat. cleric.* III. Ut deponat non ex auditu, sed ex certa scientia, ut *Roncag. ib. Sanch. n.* 12. *cum Abb. Cov. Præp. etc. Pal. d. n.* 4. *cum Con. et Gutt. ac Boss. n.* 284. *cum Navar et Riccio.* Excipiunt tamen AA. citati, et *Salm. de matr. c.* 8. *p.* 8. *n.* 107. *ex c. Licet, de testib.* nisi impedimentum sit consanguinitatis, vel affinitatis; tunc enim sufficit, ut testis deponat se illud audisse à duobus fide dignis, et maximè à consanguineis sponsorum, qui magis sunt idonei ad probandam vel negandam consanguinitatem, ut *Boss. n.* 152. *cum aliis.* IV. Demùm requiritur ut testis ille non sit persona vilis, dummodò factum non sit ita occultum, ut nequeat probari nisi per vilem personam, quia ubi

deest facultas probandi, admittitur probatio etiam per se non sufficiens; ita *Pal. l. c. cum Menoch. Boss. n. 145. cum Gutt. et Sanch. n. 13. cum Panorm. et communi, contra Goffred.*

998. — Dubit. 3. An si sponsalia fuerint jurata, sufficiat unicus testis deponens impedimentum, ad impediendum matrimonium? Negant Glossa *in c. Præterea, de sponsal. v. Nisi, ac Palud. Henriq. Lop. etc. ap. Sanch. l. 1. d. 71. n. 9.*, quia in præfato textu *c. Præterea* suprà allato expressè dicitur non sufficere unum testem, si sponsalia sint jurata. Sed probabiliùs affirmant *Sanch. l. c. cum Cov. et Veracr. Pal. p. 32. n. 6. cum Gutt. et Masc. ac Boss. c. 7. n. 144. cum Host. Præp. Hurt. etc.* modò testis ille sit fide dignus, et deponat ex certa scientia. Ratio, quia, si fama impedimenti benè sufficit ad dissolvenda sponsalia, ut habetur ex *c. Super eo, de consanguin.* tantò fortiùs debet sufficere testis integer, qui efficaciùs probat, quàm sola fama; idque certum esse apud omnes, testantur *Pal. n. 6. et Sanch. l. 2. d. 45. n. 27.* Ad textum autem oppositum in *cit. c. Præterea*, rectè respondent *Panorm. in d. c. Super eo, atque Sanch. Pal. et Boss. ll. cc.* quòd in casu textûs præfati non esset testis ille omninò integer, tùm quia allegabat turpitudinem suam, tùm quia non deponebat in forma testimonii.

999. — Notandum autem hìc, quòd fama impedimenti satis sit ad impediendum matrimonium, ut expressum habetur *in c. Super eo, de consang.* nisi fama infirmetur juramento consanguineorum, ut excipiunt *Sanch. l. 1. d. 71. n. 18. et Pal. p. 32. n. 7. cum Abb. Gutt. etc.* ex *c. Cum in tua, de spons.* Imò addit *Sanch. l. c.* quòd juramentum ipsorum contrahentium etiam valet adversùs famam arbitrio judicis. Probabiliùs autem censet *Pal. dict. n. 7. cum Gutt.* (*contra Palaum*) in probationem famæ oportere, ut testis denuntiet cum juramento, cùm ipse *Sanch.* fatetur (ut suprà dictum est *n.* 997. ad II.) in judicio non credi testi non jurato, ubi agitur de præjudicio tertii. Præterea notandum, quòd notitia privata famæ non sufficiat judici, ut possit nuptias impedire, sed tantùm ut possit inquirere de impedimento; ita communiter *Sanch. n. 13. Pal. l. c. cum Gutt. et Boss. c. 7. n. 128. cum Innoc. Barb. et aliis.* An autem possit judex impedire matrimonium, si sciat privatim impedimentum esse notorium? Negat *Pal. ib. cum Gutt.* dicens requiri, ut talis

notorietas sit probata in judicio; nam aliàs notitia esset privata, ex qua judex nequit ferre judicium. Hæc opinio probabilis vidêri posset alicui ex eo quòd judex debet judicare secundùm allegata et probata, juxta dicta *l.* 3. *n.* 208. Sed probabilior est mihi sententia affirmans, quam tenent *Sanch. n* 16. *cum* Glossa *in l.* 1. *c. Qui adv. quos, etc. ac Boss. n.* 127. *cum Barb.*, quia aliàs judex, pronuntiando sententiam de matrimonio contrahendo, coöperaretur ad incundum matrimonium nullum, quod esset intrinsecè malum.

1000. — « 3. Contrahens ipse, legitimè interrogatus de » impedimento occulto, tenetur illud fatêri, vel matrimonio » abstinêre, nisi dispensationem pro foro conscientiæ acce- » perit : tunc enim fatêri non tenetur, nisi judex aliunde » habet sufficientem probationem. *Sanchez, Sylv. Laym. l. c.* » *n.* 10. *Vide Bon. l. c. Perez d.* 43. *s.* 7. *n.* 2. » (*Ita communiter Sanch. l.* 3. *d.* 14. *n.* 2. *Pont. l.* 3. *c.* 33. *n.* 1. *et Boss. c.* 7. *n.* 182. *et* 188. *cum Laym. Con. Fill. etc. An autem sponsi teneantur fatêri copulam incestuosam, si in dispensatione adsit clausula :* Nisi copula fuerit habita? *Vide dicenda n.* 1155.)

1001. — « 4. Parochus, cognito impedimento, tenetur » prohibêre matrimonium, et remittere ad Episcopum, vel » ejus Officialem, neque potest assistere. *Sanch. l.* 3. *d.* 15. » *Mart. Perez d.* 43. *s.* 7. *n.* 9. *etc.* » (*cum Salm. de matr. c.* 8. *p.* 8. *n.* 103. *et communi*) « contra *Pontium.* Nisi » tamen ex sola confessione nosset; tunc enim nullo modo » posset negare matrimonium, sive publicè sive privatim » petenti, neque illum admonere officii extra confessionem : » licèt in confessione posset, ac deberet. Et tunc, si quidem » sine magno scandalo à matrimonio non possent desistere, » nec vellent, suadere, ut contrahant communi consensu, » sub conditione, si Papa dispenset, animo tantisper coha- » bitandi ut fratres (non autem quoad torum) donec accedat » dispensatio, et iterùm contrahant. Ita ex *Beja*, *et Pont.* » *l.* 3. *c.* 33. *Per. l. c.* qui addit, si id omninò nolint, per- » sistantque petere, debêre parochum assistere.

1002. — Dubit. 1. an parochus, si ipse solus noverit impedimentum, teneatur impedire matrimonium publicè petitum? Si impedimentum denuntiatur ab aliis, certum est ex *c. fin. de cland. desp.* tenêri parochum interdicere nuptias, et rem

ad Ordinarium deferre, ut ille cognoscat. Dubium fit, si solus parochus impedimentum sciat extra confessionem, an possit et teneatur nuptias impedire? Negat *Pont. l. 5. c. 35. n. 5. et 6.* eâdem ratione ductus, ut dixi suprà *num. 995.* quia nemo tenetur denuntiare quod probare non potest. Affirmant tamen veriùs *Sanch. l. 3. d. 15. n. 11. Boss. c. 7. n. 193. Ronc. p. 154. q. 7. r. 2. Pal. p. 2. §. 7. num. 3. Cov. et Gutt. ac Escob. n. 628. cum Henr. Hurt. etc.* Ratio, quia si quilibet tenetur (ut diximus *dict. n. 995.*) impedimentum revelare, etiamsi ipse solus illud sciat, à fortiori tenetur parochus, cui ex officio incumbit consulere saluti suarum ovium. Nec obstat, quòd peccatori occulto, publicè petenti sacramentum, illud non sit denegandum; nam respondetur cum *AA. cit.* quòd hoc procedat, quando impedimentum duntaxat reddit illicitam sacramenti susceptionem; secùs verò, si impedimentum (præter susceptionem) præbet occasionem aliorum damnorum et culparum.

Dubit. 2. an Ordinarius, qui solus conscius sit impedimenti, teneatur matrimonium impedire? *Sanch. l. 3. d. 15. num. 11. Pont. l. 5. c. 35. n. 5. et Pal. p. 12. §. 7. num. 4. cum Gutt. Con. et aliis*, sentiunt eum nec tenèri, nec posse, quia nemo potest esse judex ex testis. Sed probabiliùs affirmant *Conc. p. 501. n. 11. Escob. n. 634. cum Leand. Bon. cap. 7. n. 205. cum Con. et Hurt. et Salm. de matr. cap. 8. p. 8. n. 104. cum Avers. Trull. Dicast. etc.* Ratio, tùm quia benè potest esse aliquis judex et testis, quando agitur de peccato impediendo, tùm quia eo casu saltem potest ipse Ordinarius deferre impedimentum ad judicem superiorem (et etiam ad suum Vicarium, ut ajunt *Salm. cum AA. cit. dict. n. 104.*), ut ille judicium proferat; et ad hoc ipse Episcopus tenetur, ut impediat peccata quæ ex matrimonio invalido orirentur.

1003. — « 3. Potest Episcopus, vel ejus Vicarius, non autem » decanus ruralis dispensare, vel ut una tantùm fiat procla- » matio; vel ut fiant post contractum subitò factum coram » parocho, et testibus, ante consummationem; vel etiam ut » planè omittantur, si justa causa subsit, v. g. timor, ne alio- » qui malitiosè impediatur matrimonium, pudor contrahen- » tium, senium inconstantia, statûs disparitas, metus scan- » dali, infamiæ, incontinentiæ, etc. *Bon. l. c.*

« 6. Etsi, quando per dispensationem contractum est ma-
» trimonium ante proclamationes, postea faciendas, conjux
» non teneatur, nec debeat alteri reddere debitum, prius-
» quam factæ fuerint; quando tamen certi sunt nullum subesse
» impedimentum, non peccare mortaliter consummando, tenent
» *Sot. Led. Texed. contra Sanch. apud Dian. p.* 9. *t.* 8. *r.* 19.

« 7. Etsi parochus dispensare non possit, potest tamen in
» casu necessitatis per epikejam declarare, præceptum hoc
» hìc et nunc non obligare; v. g. si moriturus concubinam
» velit ducere, ob prolis legitimationem. *Bon. l. c. ex Sylv.*
» *Sanch. etc.*

1004. — Quoad dispensationem denuntiationum, observa quæ habentur in Trid. *sess.* 24. *cap.* 1. ubi: *Quòd si aliquando probabilis fuerit suspicio matrimonium malitiosè impediri posse, si tot præcesserint denuntiationes, tunc vel una tantùm denuntiatio fiat, vel saltem, parocho, et duobus vel tribus testibus præsentibus, matrimonium celebretur. Deinde ante illius consummationem denuntiationes in Ecclesia fiant, ut si aliqua subsint impedimenta, faciliùs detegantur: nisi Ordinarius ipse expedire judicaverit, ut prædictæ denuntiationes remittantur: quod illius prudentiæ et judicio S. Synodus relinquit.*

1005. — Quamvis autem à concilio *l. c.* concedatur Episcopo facultas dispensandi in denuntiationibus, ob solam causam si timeatur quòd matrimonium injustè impediatur, tamen communiter dicunt DD. quòd etiam ob alias justas causas Episcopus potest, et quandoque tenetur in denuntiationibus dispensare; licèt enim concilium unicam dumtaxat assignasset, eam tamen exemplificativè, non taxativè proposuit; præterquam quòd rem hanc statim postea prudentiæ Ordinarii reliquit; ita *Sanch. l.* 3. *d.* 7. *n.* 1. *Pont. l.* 5. *c.* 32. *num.* 1. *Cabass. l.* 3. *c.* 20. *n.* 2. *Pal. p.* 13. §. 4. *n.* 8. *Barb. all.* 52. *n.* 27. *Ronc. p.* 154. *q.* 4. *r.* 2. *Conc. p.* 300. *n.* 7. *Wigandt tr.* 15. *n.* 96. *v. Dico, Escob. l.* 25. *n.* 587. *Salm. de matr. c.* 8. *p.* 7. *n.* 89. *et Boss. t.* 1. *c.* 7. *n.* 54. *cum aliis* (*contra Cebal. et Bor.*) et ita pluries declaravit S. C. concilii, ut referunt *Escob. n.* 586. *et Boss. l. c.* qui præsertim ex *Bellarm. in d. cap.* 1. *Trid.* has declarationes affert: *Denuntiationes possunt omitti non solùm ex causis hìc expressis, sed ex aliis benè visis Episcopo, qui has denuntiationes potest*

remittere etiam post matrimonium contractum, et ante consummationem. Item in alia declaratione : *Episcopus potest has omnes denuntiationes remittere, etiamsi non sit rationabilis suspicio, quòd possit matrimonium impediri, quia reliquitur suæ prudentiæ.*

Docent etiam communiter DD. quòd si oporteat ad vitandum grave damnum commune vel privatum, spirituale aut temporale, et adhuc si expediat ad notabile bonum spirituale aut temporale communitatis vel alterius privati, Episcopus non solùm potest, sed etiam tenetur dispensare; ita *Sanch. l. 2. d. 10. n. 5. Pont. l. 2. n. 6. Barb. n. 51. Pal. §. 5. n. 1. Ronc. l. c. r. 1. cum Gutt. Boss. n. 103. cum Con. Bon. Fill. et Hurt.* Hujusmodi igitur causæ ob quas Episcopus tenetur dispensare, sunt I. Si adsit probabilis timor, ne matrimonium malitiosè impediatur juxta sensum Tridentini. II. Si matrimonium sit necessarium ad vitandum damnum, sive infamiam contrahentium, vèl prolis, nempe si concubinarii reputabantur conjuges, vel si præcesserit defloratio, et timeatur ne vir mutet voluntatem; item si alter sponsorum esset in articulo mortis, et esset proles legitimanda; *Sanch. n. 6. Boss. n. 103. Ronc. l. c. cum Barb.* III. Si immineat periculum animæ, corporis, aut fortunæ, *Sanch. et Ronc. ll. cc. Boss. n. 93.* IV. Si sponsus statim sit longè profecturus, et urgeat necessitas contrahendi ob unam ex causis suprà descriptis, *Boss. n. 90.* V. Si parentes, vel tutor prætendant, ut virgo nubat indigno; *Escob. n. 587. cum Cajet.* VI. Addit *Ronc. l. c.* si immineat tempus Adventûs, vel Quadragesimæ, et aliàs urgeat periculum incontinentiæ, vel gravis præjudicii. Ratio hujus videtur esse, quia non licet consummare matrimonium ante benedictionem nuptialem; verùm (juxta nostram sententiam allatam *n. 984.*), cùm nulla sit culpa ante benedictionem consummare, meliùs dicendum est, posse propter hanc causam Episcopum dispensare, sed non tenèri, ut dicunt *Barb. all. 52. num. 48. cum Con. Reg. Ugol. etc. et Boss. n. 87. cum Sanch. Pont. Salzedo, et Hurt.* Cæterum benè ait *Ronc.* tenèri Episcopum dispensare ob quamcumque aliam causam, quæ prudentis judicio urgens videatur.

1006. — Causæ verò ob quas Episcopus non tenetur, sed potest dispensare, sunt I. Si nuptiæ sint contrahendæ inter magnates, quia horum conjugia non fiunt nisi magnâ præ-

cedente consideratione. II. Si sponsi sint valde senes, aut valde dispares in conditione, ætate, divitiis, aut qualitate. III. Si certò moraliter constet nullum adesse impedimentum; ita *Sanch. l.* 3. *d.* 9. *num.* 3. *Barb. all.* 32. *n.* 41. *Bon. q.* 2. *p.* 6. *Boss. n.* 79. *Pal.* §. 5. *n.* 8. *Pont. l.* 5. *c.* 32. *n.* 6. *Cabass. l.* 3. *c.* 20. *n.* 3. *Fill. tr.* 10. *c.* 5. *Salm. de matr. c.* 8. *p.* 7. *n.* 89, licèt non omnes hi AA. omnes dictas causas exprimant. Præterea notant hìc *Ronc. et Barb. ll. cc. cum aliis*, quòd Episcopus possit in denuntiationibus dispensare etiam cum altero sponsorum non sibi subdito, sicut enim potest cum cum subdito conjungere, ita etiam dispensare. Et hanc esse consuetudinem testatur *Roncaglia*, qui addit, eamdem facultatem dispensandi habêre prælatos, qui jurisdictionem quasi episcopalem habent. Illc autem notandum, quòd Episcopus dispensando in denuntiationibus semper tenetur diligenter aliunde inquirere de impedimentis, nisi communiter constaret non adesse.

1007. — Dubit. 1. an Vicarius Generalis Episcopi possit in denuntiationibus dispensare? Negant *Pont. l.* 5. *c.* 31. *n.* 5. *Dian p.* 5. *t.* 4. *r.* 263. *et Gomez*, *Menoc. et Henr. apud Escob. n.* 570. ex concilio Toletano, et concilio. Mediol. ac declar. S. C. an. 1591. *ap. Henr.* Sed affirmant communiùs et probabiliùs *Sanch. l.* 3. *d.* 7. *n.* 10. *Pal. p.* 13. §. 4. *n.* 2. *Bon. p.* 6. *n.* 7. *Wigandt tr.* 16. *n.* 96. *v. Dico*, *Elb. p.* 386. *n.* 81. *Barb. all.* 32. *n.* 29. *Ronc. p.* 155. *q.* 3. *r.* 1. (qui asserit cum *Gutt. et Sperelli*, ex antiqua consuetudine Vicarios semper in hoc dispensasse) *et Escob. n.* 572. *cum Nav. Con. Fill. Bord. et Hurt.*, quia Vicarius facit unum tribunal cum Episcopo. *Boss.* autem et *Escob.* dubitant de authenticitate oppositæ declar. S. C.

Dubit. 2. an parochus possit aliquando dispensare in denuntiationibus? Affirmant *Vega*, *Marchant. Virald. Led. et Veracr. ap. Esc. n.* 605. *et alii ap. Salm. ibid. n.* 84. qui *n.* 86. satis probabile putant, casu quo (ùt ajunt) urgeat necessitas, et non possit adiri Episcopus, qui aliàs teneretur tunc dispensare ob aliquam ex causis descriptis *n.* 1006. Veriùs tamen, et communiter negant posse parochum dispensare *Sanch. l.* 3. *d.* 7. *n.* 17. *Pal. p.* 13. §. 4. *n.* 3. *Pont. l.* 5. *c.* 1. *n.* 2. *et Escob. n.* 605. *cum Nav. Laym. Con. Vill. etc.* Ratio, quia revera parochus nullam habet jurisdictionem in

foro externo. Valde probabiliter tamen dicunt *Sanch. l. 3. d. 10. n. 15. Laym. c. 4. n. 11. Croix l. 3. p. 6. n. 494. Elbel p. 586. n. 82. et Ronc. p. 153. q. 3. r. 2. cum Gob.* quòd esto parochus non possit dispensare, tamen in casibus, in quibus Episcopus dispensare tenetur, et adiri non possit, periculumque sit in mora, poterit declarare præceptum proclamationum non obligare, modò certus sit nullum adesse impedimentum. Imò in hujusmodi casibus censent *Bus. suprà n. 1003. Pont. l. 5. c. 32. n. 8. Boss. n. 108. cum Hurt. Salm. de matr. c. 8. p. 7. n. 92. cum Pal. Trull. Dic. Sanch. Con. Gutt. ac Escob. n. 608. cum Sot. Lop. Led. etc.* posse ipsos sponsos, si certi sint non esse impeditos, nuptias inire sine denuntiationibus. Dicit autem *Boss. n. 115.* quòd si in talibus casibus Episcopus injustè neget dispensationem, tenentur sponsi recurrere ad judicem superiorem, aliàs non possunt contrahere; nisi fortè periculum sit in mora, et ad superiorem non pateat aditus. Notandum hìc denique, quòd si quis præsumit adsistere matrimonio sine proclamationibus, ex *c. Cum inhibitio, §. Sane, de clandest. desp.* incurrat suspensionem ab officiò per triennium, sed ferendæ sententiæ.

DUBIUM II.

Quæ sint impedimenta dirimentia matrimonium?

1008 *Impedimenta dirimentia sunt quindecim, videlicet:*

I. Error, II. Conditio, III. Votum, IV. Cognatio, V. Crimen,

VI. Cultûs disparitas, VII. Vis, VIII. Ordo, IX. Ligamen, X. Honestas,

XI. Ætas, XII. Affinis, XIII. Si Clandestinus, XIV. et Impos,

XV. Raptave sit mulier, nec parti reddita tutæ.

1009 I. Error personæ.

1010 *De errore circa personam.*

1011 *De errore circa qualitates personæ.*

1012 *An irritet matrimonium error circa qualitatem, si dederit causam contractui?*

1013 *Dantur tres regulæ, ad dignoscendum, quando error qualitatis redundet in substantiam.*

1014 *Prima, si quis actualiter contrahit sub conditione qualitatis.*
1015 *Secunda, si qualitas est propria cujusdam personæ.*
1016 *Tertia, si consensus fertur directè in qualitatem.*
1017 II. Conditio, *scilicet servilis. Plura notanda usque ad* n. 1023.
1024 III. Votum solemne.
1025 *Dub.* 1. *An hoc dirimat matrimonium jure divino, vel ecclesiastico?*
1026 *Dub.* 2. *An Papa possit dispensare in voto solemni?*
1027 IV. Cognatio. *Et* 1. *de cognatione* legali.
1028 2. *De cognatione* spirituali.
1029 3. *De cognatione* carnali, *et de regulis pro distinguendis gradibus.*
1030 *Arbor consanguinitatis.*
1031 V. Crimen. *Primum* homicidium *Secundum* adulterium.
1032 *Tertium* raptus.
1033 *Assignatur regula* : I. Utroque patrante, *scil. si adsit solum homicidium.*
1034 *An requiratur, quòd intentio matrimonii alteri sit manifestata.*
1035 II. Uno patrante, *scil. si adsit homicidium cum adulterio.*
1036 *Requisita ad hoc impedimentum incurrendum.*
1037 III. Neutro patrante, *scil. si adsit adulterium sine homicidio. Requisita ad hoc impedimentum.*
1038 *Dub.* 1. *An taciturnitas adulteræ sufficiat pro consensu?*
1039 *Dub.* 2. *An promissio ficta inducat impedimentum?*
1040 *Dub.* 3. *An promissio conditionata inducat impedimentum?*
1041 *Dub.* 4. *An ad incurrendum impedimentum requiratur, ut promissio fuerit mutua?*
1042 *Oritur etiam impedimentum ex adulterio cum matrimonio attentato vivente conjuge.*
1043 *Peccat qui vivente conjuge promittit alteri matrimonium.*
1044 VI. Disparitas cultûs. *Quid de matrimonio cum hæreticis?*
1045 VII. Vis, *sive metus gravis, et injustè incussus ad extorquendum matrimonium.*
1046 *In quo vis differat à metu? Et quid sit metus ab intrinseco, et metus ab extrinseco?*
1047 *Quæ requirantur ad metum gravem?*
1048 *Quæ mala constituant metum gravem?*
1049 *Quæ requirantur, ut metus irritet matrimonium?*
1050 *Dub.* 1. *Quid, si judex injustè aliquem damnet, et promittat liberationem, si ducat filiam?*
1051 *Dub.* 2. *Quid si reus justè damnetur?*
1052 *Dub.* 3. *Quid, si quis esset innocens, sed justè damnaretur secundùm allegata?*
1053 *Dub.* 4. *Quid, si medicus neget medéri, nisi ducat filiam?*

1054 *Dub. 5. An metus irritet matrimonium de jure naturæ, aut ecclesiastico?*
1055 *Dub. 6. An irritet metus levis?*
1056 *Dub. 7. An metus reverentialis?*
1057 *Dub. 8. An possit resilire, qui metum incussit?*
1058 VIII. Ordo.
1059 *An ordo sacer dirimat matrimonium de jure divino?*
1060 IX. Ligamen.
1061 X. Honestas. *Non oritur hoc impedimentum ex sponsalibus incertis, neque ex conditionatis.*
1062 *Qu. 1. An ex matrimonio nullo?*
1063 *Qu. 2. An ex sponsalibus justè dissolutis?*
1064 *Qu. 3. An ex matrimonio clandestino?*
1065 XI. Ætas.
1066 *Vide plura de matrimonio impuberum.*
1067 *An sit nullum matrimonium contractum, si puer ætate completa nequeat coïre? Quid de matrimonio senum.*
1068 XII. Affinis.
1069 *De impedimento affinitatis ante matrimonium contractum.*
1070 *De impedimento non petendi.*
1071 *Qu. I. An uxor cognita per metum à consanguineo viri privetur jure petendi?*
1072 *Qu. II. An ignorantia excuset ab hoc impedimento contrahendo? Et primò, si ignorantia sit juris.*
1073 *Secundò, si ignorantia sit facti.*
1074 *Tertiò, si ignorantia sit pœnæ.*
1075 *Qu. III. An ad contrahendam affinitatem requiratur, ut copula ex utraque parte sit consummata?*
1076 *Qu. IV. Quis possit dispensare in hoc?*
1077 *Pœna contrahentium cum impedimento affinitatis.*
1078 XIII. Clandestinitas.
1079 *Quid si alicubi non possit habêri parochus?*
1080 *An peregrini validè contrahant sine parocho?*
1081 *Quis intelligatur nomine parochi?*
1082 *An parochus excommunicatus, aut irregularis, etc.*
1083 *Dub. 1. An excommunicatus assistens peccet graviter?*
1084 *Dub. 2. An talis parochus possit alteri dare licentiam?*
1085 *Quales testes sufficiant?*
1086 *Quid, si sint duo parochi? Vel si sponsi habeant duo domicilia?*
1087 *An sufficiat parochus alterutrius sponsi?*
1088 *Sufficit licentia præsumpta de præsenti, et oretenùs.*
1089 *De vagabundis.*
1090 *De militibus.*
1091 *De peregrinis, carcere detentis, ægris, puellis in conservatoriis degentibus, etc.*

1092 *An validè nubant sponsi coram parocho nolente?*

1093 *An licitè?*

1094 *Quomodo peccet parochus non interrogans de consensu, vel non dicens:* Ego vos conjungo, *etc.?*

1095 XIV. Impotentia. *Qualis impotentia dirimat matrimonium?*

1096 *I. De impotentia ex maleficio. II. Ex frigiditate. III. Ex improportione corporum?*

1097 *Dub. I. An valeat matrimonium, si fœmina possit incidi cum periculo gravis morbi, sed non mortis?*

1098 *Dub. II. An, soluto matrimonio propter arctitudinem fœminæ, si postea per copulam cum secundo viro fiat apta primo, teneatur ad primum redire?*

1099 *Dub. III. An fœmina arcta teneatur pati incisionem?*

1100 *Dub. IV. An teneatur pati incisionem claustri virginalis, si etc.?*

1101 *Quid agendum, si impotentia est certa?*

1102 *Quid si dubia, et dubium antecedat matrimonium?*

1103 *Quid si dubium superveniat?*

1104 *Quid in dubio an matrimonium sit consummatum, vel an impotentia præcesserit?*

1105 *Quid censendum de matrimoniis in partibus hæreticorum.*

1106 XV. Raptus.

1107 *Ad incurrendum impedimentum raptûs requiritur ut mulier rapiatur I. de loco ad locum; II. causâ matrimonii; III. invita.*

1108 *Quid, si vir rapiat eam quacum sponsalia contraxerat?*

1008. — « Resp. præter defectum consensus, de quo *suprà* » *c.* 2. *d.* 1. sunt, quæ sequentibus versibus comprehen» duntur :

« *I. Error, II. Conditio, III. Votum, IV. Cognatio, V.* » *Crimen,*

« *VI. Cultûs disparitas, VII. Vis, VIII. Ordo, IX. Li*» *gamen, X. Honestas,*

« *XI. Ætas, XII. Affinis. XIII. si Clandestinus, XIV.* » *et Impos.*

» *XV. Raptave sit mulier, nec parti reddita tutæ;*

« *Hæc socianda vetant connubia, facta retractant.*

1009. « Dicitur 1. *Error*, scilicet personæ, qui dirimit » jure naturæ, v. g. si Cajo volenti ducere Annam, offerat » se Maria, quacum, putans esse Annam, contrahat : quia

» error aufert libertatem, et consensum requisitum jure naturæ ad contractum.

« Dixi *personæ*, quia error qualitatis, seu conditionis personæ (excipio servitutem) non irritat matrimonium, ut v. g. » si putetur esse nobilis, virgo, dives, etc. quam quis vult » ducere, nec sit talis : quia hic error non tollit consensum » in personam, et materiam contractûs. Aliud tamen esset, » si absolutè nollet consentire in personam, nisi tali conditione affectam, aut si ipsa conditio, juxta intentionem contrahentis, transiret in conditionem personæ : ut si quis vellet ducere primogenitam regis, nec aliam, et tamen alia » substitueretur, non subsisteret contractus. *Bon. q. 3. p. 2.* » *ex Sanch. l. 7. d. 18. Con. d. 31. Fill. etc.*

1010. — Certum est 1. apud omnes, quòd error circa personam de jure naturæ dirimit matrimonium, quia contrahentium personæ sunt substantiale matrimonii objectum; ergò si variatur persona, erratur circa substantiam contractûs; dum qui intendit contrahere cum una, non consentit contrahere cum alia ; ita *D. Th. Suppl. qu. 51. art. 1. Sanch. l. 7. d. 18. n. 11. Pont. l. 4. c. 20. n. 3. et 7. Salm. de matr. c. 10. dub. 1. n. 4. cum Soto, Bonac. Pal. et aliis passim.* Et hoc etiamsi error sit vincibilis et crassissimus, ut *Sanch. n. 7. Ronc. p. 155. q. 2. et Salm. ibid. n. 3. cum Con. Avers. Trull. etc.* Item, etiamsi error sit concomitans, seu non dans causam contractui, nimirùm si, cognito errore, adhuc fuisset initum matrimonium. *Sanch. n. 6. Ronc. l. cit. Bon. qu. 3. p. 2. n. 4. et Salm. ibid. n. 6. cum Con. Avers. etc.*

1011. — Certum est 2. quòd error circa qualitatem personæ concomitans, seu non dans causam contractui, non irritat matrimonium ; unde, si quis contraheret cum corrupta, aut paupere, aut ignobili, quam putabat virginem, aut divitem, aut nobilem, non principaliter motus ex his qualitatibus, sed aliunde, valet procul dubio matrimonium, quia tunc jam adest voluntarium ad illud requisitum ; *Sanch. n. 21. Pont. l. 4. c. 21. n. 5. Bon. p. 2. n. 6. et Salm. de matr. c. 10. dub. 2. n. 9. cum Con. Trull. Pal. Avers. Dic. et aliis communiter.*

1012. — Sed magna quæstio fit, an irritet matrimonium error circa qualitatem dans causam contractui, nempe si, cognito errore, matrimonium non fuisset contractum ?

Prima sententia affirmat, et hanc tenet *Pont. l. 4. c. 21.*

n. 7. citans *Arrag. et Ledesm. :* citat etiam *Sanch.*, sed non benè, ut mox videbimus. Ratio, quia dum sponsus contrahit, credens sponsam habêre aliquam qualitatem nobilitatis, aut pulchritudinis, etc. tunc præstat consensum virtualiter conditionatum, nempe si sponsa habeat illam qualitatem ; qualitate igitur deficiente, deficit consensus.

Secunda sententia verò communis et verior negat, et hanc tuentur *Sanch. l.* 7. *d.* 18. *n.* 18. qui eam verissimam vocat *cum Abb. Mol. Lop. etc. Laym. c.* 2. *n.* 2. *Conc. p.* 510. *n.* 4. *Nav. c.* 22. *n.* 52. *Ronc. p.* 155. *q.* 2. *Habert t.* 7. *p.* 797. *Holzm. p.* 574. *n.* 511. *Pal. p.* 4. *n.* 3. *cum Valent. Escob. lib.* 26. *n.* 9. *cum Tol. Gutt. et Fill. et Salm. ibid. n.* 14. *cum Gonet, Less. Bon. Trull. Candido, Aversa, Dic. etc. ex D. Th. Suppl. q.* 51. *a.* 2. *in Corp. ad* 1. *et ad* 3. Ratio, tùm quia tunc jam adest simpliciter voluntarium circa substantiam matrimonii, nempe circa personam, quamvis deficiat voluntarium secundùm quid circa accidentia, quæ sunt personæ qualitates ; tùm quia aliàs innumera conjugia evaderent dubia, et litibus exposita. Nec valet dicere cum *Pontio*, quòd, cùm consensus sit actus indivisibilis, et feratur in objectum tali qualitate vestitum, deficiente qualitate, deficit consensus: aliàs dici deberet quòd contrahens duos actus eliceret, unum consentiendo in objecti sive personæ substantiam, alterum in qualitatem, quod ait *Pontius* non posse dici, cùm actus voluntatis sit unus indivisibilis. Sed rectè respondent *Salm. ibid. n.* 11. quòd, licèt actus voluntatis formaliter sit in se indivisibilis, virtualiter tamen respectu ad objectum sive personam benè potest esse divisibilis; unico enim illo actu voluntas fertur æquivalenter circa substantiam et circa qualitatem, ac si duos actus eliceret; et ideò, deficiente consensu minùs principali circa qualitatem, remanet consensus principaliter movens circa substantiam.

1013. — Communiter tamen et rectè docent DD. quòd error circa qualitatem personæ benè irritaret matrimonium, si qualitas redundaret in substantiam. Sed magna difficultas est ad dignoscendum, quandonam error qualitatis redundet in substantiam, sive in personam ? Tres attende regulas.

1014. — *Prima regula :* tunc qualitas redundat in substantiam, cùm quis actualiter intendit contrahere sub conditione talis qualitatis : tunc enim verificatur quòd, deficiente con-

ditione, omninò deficit consensus. Hoc certum est cum *Sanch. l. 7. d. 18. n. 21. Pal. p. 4. n. 5. Pont. l. 4. c. 21. n. 5. et Salm. de matr. c. 10. dub. 2. n. 9. et alii passim.* Et idem est cum iisdem AA. (*vide Salm. ibid. n. 11.*) si contrahens ante matrimonium expressam habuerit intentionem, et eam non retractavit, non contrahendi nisi sub tali conditione; quia tunc consensus ille, si non actualiter, est saltem virtualiter conditionatus.

1015. — *Secunda regula* est: quando qualitas non est communis aliis, sed propria et individualis alicujus determinatæ personæ, putà si quis crederet contrahere cum primogenita regis Hispaniæ, tunc qualitas redundat in personam; unde errando in qualitate, erratur in persona, et proinde nullum est matrimonium, etiamsi ille non habuerit expressam intentionem non contrahendi; ita *Pal. p. 4. n. 5. Petr. t. 4. p. 367. in fin. Habert. t. 7. p. 796. Holzm. n. 512. v. Tertius casus. Laym. c. 2. n. 2. et Spor. p. 287. n. 7.* Non autem acquiesco doctrinæ *Bon. p. 3. n. 7. Sanch. n. 27. et Escob. n. 10.* qui dicunt idem esse, cùm quis putaret contrahere cum filia regis Hispaniæ, quia cùm qualitas filiæ sit communis aliis filiabus regis Hispaniæ, qualitas illa non est individualis, unde non redundat in personam; et tantò minùs approbo id quod dicunt *Salm. ibid. n. 17. cum Aversa*, nempe quòd qualitas etiam transeat in personam, si sit individui vagi, putà si quis crederet contrahere cum filia regis, cujuscumque regis filia sit, et citant *D. Th. Suppl. qu. 51. a. 2. ad 5.* sed non benè; nam ibi S. Doctor non loquitur de eo, qui in contrahendo credit illam esse filiam regis; sed de eo qui antea directè et principaliter intendit qualitatem personæ, nempe contrahendi cum filia regis, tunc enim dicit Angelicus quòd, si alia præsentetur ei, error redundet in personam; en ejus verba: *Si consensus mulieris feratur in istam personam directè, error nobilitatis ipsius non impediet matrimonium; si autem directè intendit consentire in filium regis, quicumque sit ille, tunc si alius præsentetur ei, quàm filius regis, est error personæ, et impedietur matrimonium.* Ubi observa, quòd hìc clarè loquitur *D. Th.* non de muliere quæ erravit in credendo, sed de illa quæ ante matrimonium directam habuit intentionem contrahendi cum filio regis, et ideò nullum dicit esse matrimonium cum alio celebratum.

1016. — *Tertia regula* igitur, quam tradit *D. Thom.* et sequuntur *Sotus*, *Abul. Sylv. Tab. Led. Man. Lop. Rosell. Philiarch. etc. apud Sanch. n.* 25; item *Holzm. n.* 515. *et Tamb. de matr. l.* 8. *c.* 2. §. 2. est, quòd si consensus fertur directè et principaliter in qualitatem, et minùs principaliter in personam, tunc error in qualitate redundat in substantiam; secùs si consensus principaliter fertur in personam, et secundariò in qualitatem : v. g. si quis dixerit, *volo ducere Titiam, quam puto esse nobilem*, tunc error non redundat in substantiam, et ideò non invalidat matrimonium. Secùs si dixerit, *volo ducere nobilem, qualem puto esse Titiam;* tunc enim error redundat in substantiam, quia directè et principaliter intenditur qualitas, et minus principaliter persona. Hinc ad casum relatum à *Sanch. l.* 7. *d.* 18. *n.* 55, scilicet cùm quidam adolescens petierit in conjugem filiam cujusdam secundogenitam valde pulchram, pater negavit illam, et obtulit primogenitam juveni ignotam, quam hic postulavit priùs ostendi cuidam suo amico; pater isti amico pro primogenita, quæ turpis erat, ostendit secundogenitam, quam cùm audisset juvenis etiam esse pulchram, contraxit, sed visâ deinde illius deformitate, contendebat matrimonium esse nullum. Sentit *Sanch. l. c. cum Tab.* valuisse matrimonium, quia error fuit qualitatis, non personæ; sed probabiliùs contradicunt *Pont. l.* 4. *c.* 21. *n.* 3. *Spor. p.* 287. *n.* 8. *et Tamb. l. c. n.* 2. Ratio, quia verius est eo casu qualitatem pulchritudinis fuisse (ut mox suprà diximus) principaliùs intentam, quàm personam, cùm ideò juvenis petierit ostendi amico, item quia voluntas ejus reverà non fuit determinata ad accipiendam oblatam à patre, sed ostensam amico (1).

1017. — « Dicitur II. *Conditio*, scilicet servilis, ut si homo » liber ignoranter contrahat cum serva, vel servus cum serva; » nullum est matrimonium. Idque secundùm sententiam com- » muniorem, jure tantùm ecclesiastico » (*Et sic probabiliùs tenent D. Thom. Suppl. q.* 52. *a.* 1. *ad* 3. *et Salm. de matr. c.* 10. *p.* 1. *n.* 25. *cum communi*) « fundato tamen in jure

(1) *Cod. Civ. art.* 180 statuit, ob errorem personæ actionem nullitatis dari parti deceptæ; hæc tamen si per sex menses à notitia erroris cohabitare perrexerit, ex *art.* 181. actione privatur, quod utique solùm in et pro foro civili obtinere dicendum est.

Edit.

» naturali, cui est valde conforme. Ratio est, quia talis con-
» tractus adversatur 1. Bono sacramenti, cùm servus, invito
» domino, nequeat cohabitare conjugi. 2. Bono fidei conju-
» galis, cùm non possit solvere debitum ad libitum alte-
» rius. 3. Bono prolis, cùm servus omnia acquirat domino.
» Ubi tamen notandum, non esse propriè servos qui sunt
» coloni originarii, vel adscititii, vulgo dicti *Leibeigene. Vide*
» *Laym. l. 5. tr. 10. p. 4. c. 2.*

1018. — Certum est, quòd si liber scienter contrahat cum ancilla, matrimonium est validum; et si fortè jus civile aliud statuerit in *l. Cum ancillis, c. de incest. nuptiis*, in hoc correctum est à jure canonico. Nec talis contrahens graviter peccaret, quamvis efficeretur irregularis, ex *c. Si quis, dist. 54. Vide Salm. ibid. n. 20.*

Si verò ignoranter quis contrahat cum ancilla, nullum est matrimonium, sive contrahens sit liber, sive servus, ut sentit *Buss.* Sed hoc probabiliùs negandum; nam si servus contrahit cum serva, valet matrimonium, ut absolutè docent *S. Th. Suppl. qu. 52. a. 1. ad 1. Sanch. l. 7. d. 19. n. 23. et Salm. ibid. n. 23. cum Bon. Con. etc.* Quia Ecclesia irritans talia matrimonia attendit conditionis inæqualitatem, quæ solùm adest, quando liber contrahit cum serva.

1019. — Dubit 1. utrùm, si error liberi sit crassus, irritet matrimonium? Negant *Sot. Led. Vill. etc. apud Salmant. de matr. c. 10. p. 1. num. 27.* quia in errore crasso videtur adesse voluntaria deceptio. Sed probabiliùs affirmant *Sanch. n. 20. et Salm. ibid. n. 28. cum Con. Dic. Avers. Trull. etc.* quia quæcumque ignorantia efficit actum saltem non perfectè voluntarium.

1020. — Dubit. 2. an tunc utraque pars possit propriâ auctoritate à matrimonio resilire? Deceptus certè potest, nisi adsit scandalum; et ita pariter serva. Sed utrùm hæc, si liber factus conscius ejus servitutis vellet revalidare matrimonium, teneatur consentire? Probabiliter opinantur *Salm. ibid. n. 31. cum Sot. etc.* quòd, si serva bonâ fide contraxit, non tenetur; secùs si malâ fide decipiens alterum: quia tunc tenetur ratione injuriæ.

1021. — Dub. 3. Cuinam incumbit onus probandi ignorantiam servitutis? *Henriq.* censet libero. Sed communiùs et probabiliùs *Sanch. n. 8. Salm. ibid. n. 32. cum Pal. etc.*

tenent incumbere ancillæ probare scientiam, nisi ipsa communiter ut talis sit nota.

1022. — Dub. 4. An validum sit matrimonium cum serva ignorata, si per matrimonium illa fiat libera? Tres sunt casus in quibus per matrimonium acquiritur libertas. I. Si dominus dotale instrumentum conferat ancillæ contrahenti, ut ex *l. un. c. de Latin. libert.* II. Quando dominus accipit ancillam in conjugem; ut dicunt *Salm. ibid. p.* 2. *n.* 33. *cum Pont. Pal. Vasq. etc. contra Sanch. Gutt. etc.* III. Quando dominus servam matrimonio tradit liberè alteri, illius servitutem ignoranti, ut ex *Auth. Ad hæc, c. de Lat. libert.* In his autem casibus fit dubium, an matrimonium sit validum? Negat *Pal. d.* 4. *p.* 5. §. 1. *n.* 4. *cum Covar.* Affirmant verò communiùs et probabiliùs *Sanch. l.* 7. *d.* 19. *n.* 14. *Bon. q.* 3. *n.* 3. *et Salm. ibid. n.* 38. *cum aliis.* Et idem putat *Sanch. l. c. n.* 4. (*contra Pal. l. c. cum Pont.*) si dominus promiserit se servam brevi dimissuram, quia illa tunc moraliter jam censetur libera.

1023. — Matrimonium autem cum liberta, id est serva quæ facta est libera, certè validum est; modò libertas non solùm illi sit promissa, sed etiam jam donata, ut censent *Salm. de matr. c.* 10. *p.* 2. *num.* 40. *cum Pont. Pal. etc. contra Sanch. et Con.*

1024. — « Dicitur III. *Votum*, scilicet solemne castitatis per » susceptionem ordinis sacri, vel per solemnem professionem » in religione approbata spontè emissam.

« Dico 1. *spontè;* quia metus gravis irritat professionem, » ut *vide suprà l.* 4. *n.* 197.

« Dico 2. *solemne*, quia votum simplex tantùm impedit, » non dirimit, (excipe tamen vota simplicia Societatis jesu). » *Vide Laym. l. c. c.* 3.

1025. — Dubit. 1. An votum solemne religionis dirimat matrimonium de jure divino, vel ecclesiastico?

Prima sententia dicit de jure ecclesiastico, et hanc tenet *Sanchez lib.* 7. *d.* 26. *n.* 4. *cum Scot. Gerson. Host. Abb. etc.* quia votum solemne non irritat matrimonium ratione voti, sed ratione solemnitatis; cùm autem solemnitas sit ex jure ecclesiastico, ut habetur in *c. un. de votis in* 6; ergò solo jure ecclesiastico dirimitur matrimonium.

Secunda sententia tamen probabilior dicit dirimere de jure divino, eamque tenent *D. Th. in 4. d. 38. q. 1. a. 3.* item *D. Bonav. Major, Val. Henr. Vict. etc. ap. Sanch. num. 4.* Ratio, quia in voto simplici corpus tantùm promittitur Deo, sed in solemni, per acceptationem legitimam prælatorum, corpus insuper Deo traditur.

1026. — Dubit. 2. an Papa in aliquo casu possit dispensare in voto solemni castitatis in professione emisso? *Vide dicta l. 4. n. 256. v. Quæritur*, ubi affirmativam tenuimus sententiam cum eodem *D. Th. l. c. a. 4. q. 1. ad 3. et pluribus*, quibus adde *Ronc. p. 156. qu. 4. et Fagnan. in c. Cum ad monasterium, p. 2. l. 3. Decretal.* qui asserit eam esse communem theologorum. An verò ordo sacerdotalis dirimat matrimonium de jure divino? *Vide dicenda n. 1059.* Quomodo autem votum, quod emittitur in susceptione sacrorum ordinum, dirimat matrimonium? *Vide dicta hoc l. 6. n. 808.*

1027. — « Dicitur IV. *Cognatio*, quæ triplex est.

« Prima dicitur *legalis :* quæ est propinquitas personarum,
» proveniens ex adoptione perfecta (quâ scilicet persona extra-
» nea assumitur in filium, vel nepotem, ita ut transeat in
» potestatem adoptantis, eique succedat, vel tanquam hæres
» necessarius ex testamento, in quarta parte, vel tanquam
» filius ab intestato, in totum) ; ea enim dirimit matrimo-
» nium usque ad quartum gradum inter adoptantem, et
» adoptatum ejusque descendentes ; *c. Per adoptionem, caus.*
» *30. q. 3. c. Ita diligere, caus. 30. q. 3. Vide Bon. q. 3. p.*
» *3. §. 3. n. 4. et 5.* Vide tamen *Laym. c. 7. et Dian. p. 9. t. 6.*
» *r. 54.* ubi contra communem sententiam notat ex *Henr. Less.*
» *etc.* probabile esse, quòd post *Trid.* tantùm dirimat usque
» ad gradum secundum inclusivè, sicut cognatio spiri-
» tualis.

Notandum igitur 1. quòd adoptio perfecta est illa quâ principis rescripto persona sui juris transit in potestatem et familiam adoptantis, sicut ac etiam filii ejus. Imperfecta est, quando fit sine rescripto principis supremi, sed auctoritate inferioris magistratus, nec adoptatus cum filiis transit in potestatem adoptantis. Dubitatur, an cognatio legalis oriatur etiam ex adoptione imperfecta? Affirmant *Pal. p. 9. n. 9. et Pontius, Tol. etc. ap. Salm. de matr. c. 12. p. 3. n. 39.* Sed probabiliùs dicunt *S. Th. Supp. q. 57. a. 2. Sanch. l. 7. d. 65.*

n. 9. *Salm. ibid. n.* 40. *cum aliis*, oriri tantùm ex adoptione perfecta (1).

Notand. 2. quòd hoc impedimentum est perpetuum inter adoptatum, et adoptantem, et uxorem illius, vel è converso; verùm inter adoptatum et filios adoptantis est tantùm ad tempus, scil. usquedum filii sunt sub potestate illius, ita *Salm. cum S. Th. et alii passim, vide tr. et cap. cit. num.* 42. Hìc autem dubitatur, ad quos extendatur hæc legalis cognatio? *Pont. Sot. Val. etc. apud Salm. ibid. n.* 43. dicunt extendi usque ad quartum gradum in linea recta. Sed *Salm. ibid. cum Sanch. Avers. Cornejo, et Hurt.* tenent omninò dicendum, non extendi ultra primum gradum: quia hic tantùm à jure positivo assignatur. Extenditur tamen inter adoptantem, et omnes, qui sunt sub potestate adoptati. *Vide Salm. de matr. c.* 12. *p.* 3. *n.* 44.

1028. — « Secunda est cognatio *spiritualis*, quæ jure eccle» siastico oritur inter personas aliquas ratione baptismi et » confirmationis, dirimitque matrimonium (ut habetur *c.* 1. » *De cognatione spirituali in* 6. *c. Nedum :* et constat ex » *Trid. s.* 24. *c.* 2. *Vide Bon. q.* 3. *p.* 3. *Sanch. l.* 7. *d.* 34. » *Suar.* 3. *p. q.* 67.) inter baptizantem, et baptizatum, et » hujus patrem et matrem : item inter susceptorem, et su» sceptum, et hujus patrem et matrem. » (*Hìc plura dubia occurrunt, de quibus jam satis egimus in tract. de Baptismo, unde ne actum repetamus, vide dicta ibi l.* 6. *n.* 149.

1029. — « Tertia est cognatio *consanguinitatis carnalis*, » quæ est vinculum personarum ab eodem stipite proximo » descendentium, dirimitque matrimonium usque ad quartum » gradum lineæ transversæ inclusivè. Et quidem quoad pri» mum, fortassis jure naturæ : quoad reliquos tres, solo jure

(1) *Ex Cod. Civ.* omnis adoptio rescripto regio perficitur minimèque requiritur, ut adoptatus in potestatem adoptantis transeat, quinimò statuitur, ut in domo paterna degere pergat. Adoptans excesserit oportet annum ætatis 50um, sit 15 annis senior adoptato, careat liberis habeatque consensum conjugis. Adoptatus verò debet esse majorennis atque habere consensum parentum, si nondum 25 annos natus sit. Matrimonium prohibetur : *adoptantem inter et adoptatum hujusque descendentes ; inter liberos adoptivos ejusdem ; inter adoptatum et prolem supervenientem adoptanti ; inter adoptatum et conjugem adoptantis ac adoptantem inter et conjugem adoptati.* Confer *art.* 343, 345, 346, 348, 358.

» ecclesiastico. Unde etiam Pontifex in his ex justa causa » dispensare potest. Gradus verò lineæ rectæ, probabile est, » omnes jure naturæ esse prohibitos. » (*Sed satis probabile est omnes esse vetitos jure ecclesiastico, excepto primo gradu in linea recta; vide dicta l. 6. num. 470.*) « Porrò pro gradi- » bus consanguinitatis dignoscendis statuuntur sequentes » regulæ.

« *Prima regula.* In linea recta tam ascendentium quàm de- » scendentium, quot sunt personæ, tot sunt gradus, unâ » demptâ, scilicet stipite » (Linea *est series personarum ab uno stipite descendentium per varias generationes, diversos continens gradus.* Stipes *est ille à quo descendunt contrahentes*) « v. g. pater, et filius sunt consanguinei in primo » gradu, nepos et avus in secundo, etc.

« *Secunda regula.* In linea transversa æquali (quæ est inter » personas à communi stipite æqualiter distantes (quot gra- » dibus personæ singulæ à communi stipite distant, totidem » distant inter se. Unde frater et soror sunt in primo gradu » lineæ transversæ, patrùeles et consobrini in secundo, filii » eorumdem in tertio.

« *Tertia regula.* In linea transversa inæquali, inter perso- » nas inæqualiter distantes à communi stipite, quot gradibus » remotior persona distat à stipite, tot gradibus distant inter » se. Unde patruus et nepos, filius et soror patris sunt con- » sanguinei in secundo gradu, quæ omnia patent in adjuncto » schemate.

1030. — SCHEMA CONSANGUINITATIS.

	IV. Abavus. Abavia.	
IV. M. Propatruus. M. Proamita.	III. Proavus. Proavia.	IV. M. Proavunculus. M. Promatertera.
III. M. Patruus. M. Amita.	II. Avus. Avia.	III. M. Avunculus. M. Matertera.
II. Patruus. Amita.	I. PATER. MATER.	II. Avunculus. Matertera.
I. Frater.	✠ Hipotheticus.	I. Soror.
II. Filii, et Filiæ Fratris.	I. Filius. Filia.	II. Filii, et Filiæ Sororis.
III. Nepotes, et Neptes ex Fratre.	II. Nepos. Neptis.	III. Nepotes, et Neptes ex Sorore.
IV. Pronepotes et Pronceptes ex Fratre.	III. Pronepos. Proneptis.	IV. Pronepotes, et Pronceptes ex Sorore.
	IV. Abnepos. Abneptis.	

Advertendum hic cum *Salmant. de matr. c. 14. p. 4. n. 46. Contin. Tourn. tr. de dispens. in spec. part. 1. cap. 17. art. 1. n. 4.* quòd à linea transversali inæquali in supplicatione dispensationis tam ex una, quàm ex altera parte debeat exprimi gradus propinquior et remotior, si propinquior esset primus gradus; hoc habetur ex bulla *S. Pii V. Sanctis.*, quia in eo primo gradu Papa non intendit dispensare, nisi exprimatur.

1031. — « Dicitur V. *Crimen*, idque triplex. Primum est » *homicidium* conjugis ab altero conjuge, et alio tertio, sive » physicè, v. gr. gladio, vel veneno, sive moraliter, ut » imperio, perfectum, eo consilio, ut postea inter se matri-

» monium contrahant. Quòd si cædes tentata sit, sed non » perfecta, vel perfecta, sed absque intentione matrimonii » ineundi, vel cum intentione quidem ea, sed non signifi- » cata exteriùs, vel non communi consilio, sed ab altero » tantùm, non dirimit matrimonium, nisi etiam adulterium » præcesserit : tunc enim, etsi unus tantùm cædem perfe- » cerit, altero ignaro, dummodò id fecerit intentione matri- » monii, verè dirimit. Ita *Con. Less. Sa, Sanch. l. 7. d. 78.* » *n. 13. et d. 79.*

« Secundum est *adulterium*, quando nimirùm duo car- » naliter se cognoscunt, vivente alterius conjuge, et vel ma- » trimonium ineunt de præsenti, vel saltem dant fidem de » ineundo post mortem conjugis. Sed in hoc casu requiri- » tur, ut promissio sit acceptata, et uterque sciat alterum » esse conjugatum : si enim vel alteruter ignorat, non irri- » tatur matrimonium, si quod postea ineatur conjuge mor- » tuâ. *Perez, Con. d. 51. n. 57. et 61. Sanch. l. 7. disp. 79.* » *n. 12. Filliuc. n. 256. Vide* etiam *Bon. q. 3. p. 6. n. 8. Dian.* » *p. 3. t. 4. r. 198.* excusatque ignorantia quævis etiam facti, » *Sanch. M. Leo in praxi p. 2. s. 284;* sufficit autem, si » adulter dubitet, utrùm tempore adulterii et promissionis » de matrimonio cum adultera vixerit alter conjux, quia præ- » sumitur vixisse, nisi mors probetur. *Nav. Sanch. l. 7. de* » *matr. disp. 79. Bard. d. 6. c. 11. §. 8.*

1052. — « Tertium est *raptus*, per quem persona cum » violentia abducitur, libidinis exercendæ, vel matrimonii » ineundi causâ. *S. Thom. Mol. t. 3. d. 105.* Durat autem » hoc impedimentum, secundùm *Trid.* quamdiu rapta est in » potestate raptoris, etiamsi liberè consentiat. Unde libertati » restitutam ducere potest. Probabile tamen est, Tridentini » decreto tantùm comprehendi raptum, qui sit causâ ma- » trimonii. *Sanch. d. 15. Vide Laym.*

1053. — De impedimento ob crimen *raptûs* loquemur in fine hujus Dubii *n.* 1107. Hic tantùm sermonem facimus de impedimento ob crimen *homicidii*, et ob crimen *adulterii*. Ad distinguendum autem tale impedimentum, attende regulam ab aliquibus traditam. Incurritur hoc in tribus casibus, nempe utroque patrante (id est crimen homicidii, ut illud *patrante* intelligendum), uno patrante, et nemine patrante. Et I. *Utroque patrante*, quando non est adulterium, sed uterque con-

spirat ad homicidium, animo inter se nubendi. II. *Uno patrante*, quando v. g. vir post adulterium occidit conjugem ad ducendam adulteram, licèt ista non conspiret ad homicidium : modò illius intentio huic manifestata sit. III. *Nemine patrante*, quando non adest homicidium, sed tantùm adulterium, et promissio matrimonii, quæ non sit ficta, et sit saltem acceptata, antequam moriatur conjux adulteri.

Ex I. capite igitur, nempe *utroque patrante*, id est cùm homicidium conjugis fit sine adulterio, ad contrahendum impedimentum criminis requiritur 1. ut occisio eveniat ex communi consilio viri et fœminæ; ita communiter *Pell. l.* 1. *de matr. c.* 22. *v. Crimen, Sanch. l.* 7. *d.* 78. *n.* 9. *Pont. l.* 7. *c.* 45. *n.* 4. *Pal. p.* 12. *n.* 3. *Bon. p.* 6. *n.* 5. *Cabass. l.* 3. *c.* 25. *n.* 3. *Conc. p.* 322. *n.* 4. *Holzm. n.* 568. *et Salm. de matr. c.* 12. *p.* 4. *n.* 55. *ex c. Laudabilem* 1. *de convers. infid.* Requiritur 2. ut homicidium fiat animo contrahendi matrimonium cum complice homicidii, ut communissimè tenet Glossa *in c. Si quis vivente, caus.* 31. *q.* 1. *verb. Occidisse*, *Bell. l. c. v. Adde*, *Pal. n.* 5. *Pont. l. c. Cont. Tourn. tr. de dispens. in spec. part.* 1. *cap.* 3. *Not.* 4. *v. An autem. Laym. c.* 10. *n.* 4. *Spor. n.* 102. *Salm. Bon. Cab. et Conc. l. c. Sanch. n.* 13. *cum S. Bon. Soto, Palud. Major, et aliis multis, contra Caj. Scot., et alios paucos*, qui dicunt non requiri animum nubendi cum adultero, cò quòd in *cit. c. Laudabilem*, nulla fit mentio de hac conditione. Sed benè respondent AA. primo loco citati, quòd licèt in jure non exprimatur præfata conditio, ipsa tamen colligitur ex fine legis, nimirùm ne conjux machinetur mortem alterius, ut postea cum altero nubat.

1034. — Notant tamen *Sanch. n.* 9. *et Salm. de matr. c.* 12. *p.* 4. *n.* 55. *cum Cand. et Dic.* sufficere ad incurrendum impedimentum, quòd, initâ ab utroque machinatione occisionis, intentio matrimonii adsit tantùm ex parte unius. Utrùm autem requiratur, ut talis intentio alteri saltem manifestetur? Negant *Sanch. l.* 7. *d.* 78. *n.* 19. *cum Man. et Vega, ac Pal. p.* 12. *n.* 5. *cum Soto, et Gutt.*, tùm quia Ecclesia non ponit præcisè intentionem, sed occisionem externam hâc intentione factam; tùm quia hæc intentio, quando patratur homicidium, jam præsumitur, argumento *Clement.* 1. §. *Verum de hæret.* ubi excommunicantur inquisitores, qui ex odio reis injustitiam faciunt, vel ex eorum amore omittunt inquirere.

Affirmant verò *Pontius l.* 7. *c.* 45. *n.* 5. *Diana p.* 9. *tr.* 7. *r.* 25. *et Salm. cit. n.* 55. *in fin. cum Vasq. Perez, et Hurt.*, quia Ecclesia non potest punire quod non potest cognoscere; lex enim humana exposcere nequit nisi illam obedientiam quæ homini debetur; homini autem non debetur nisi externa operatio quæ præcipitur; interna enim soli Deo debita est. Respondent autem ad casum Clementinæ, quòd ibi non excommunicantur qui ex odio vel amore simpliciter interno ducti injustitiam committunt, sed qui insuper talis odii vel amoris externum indicium præstant. Unde sic mihi probabiliùs dicendum videtur: Si occisionem præcesserint sufficientia indicia intentionis, putà munera, familiaritates, epistolæ amatoriæ, et similia inter eos qui contrahere volunt, tunc incurritur impedimentum; secùs si intentio remanserit omninò interna; tunc enim Ecclesia nequit punire homicidium ex tali intentione factum, si nullum de ea indicium præcesserit.

1055. — Ex II. capite, *Uno patrante*, nempe ex homicidio cum adulterio, ad dirimendum matrimonium sufficit, quòd, stante adulterio, una pars tantùm perpetret homicidium, quamvis alterâ insciâ, ita communiter *Sanch. l.* 7. *d.* 78. *n.* 9. *Pont. l.* 7. *c.* 45. *n.* 4. *et* 5. *Pal. p.* 12. *Bon. p.* 6. *n.* 8. *et Salm. de matr. c.* 12. *p.* 4. *n.* 47. *cum Dic. Avers. Cornejo, etc.* Id patet ex *c. Si quis vivente* 5. *caus.* 31. *qu.* 1. ubi dicitur, non obstante adulterio, valère matrimonium cum adultero post mortem conjugis, *nisi fortè vir aut mulier virum, qui mortuus fuerat, occidisse notetur.* Item ex *c. Propositum* 1. *de eo qui dux. etc.* ubi: *Nullus copulet matrimonio quam priùs polluerat adulterio; illam maximè cui fidem dederat, uxore sua vivente, quæ machinata est mortem uxoris.* Item ex *c. Significasti* 6. *eod. tit.* ubi validum fuit declaratum conjugium cum adultera, *nisi alter eorum in mortem uxoris defunctæ fuerit machinatus, vel eâ vivente sibi fidem dederit de matrimonio contrahendo.*

1056. — Ad hoc autem impedimentum incurrendum requiritur I. Ut mors verè secuta sit ex percussione, veneno, etc. dato à conjuge, vel ejus mandato; ita *Pontius n.* 4. *Pal. n.* 4. *Bon. n.* 6. *Salm. ibid. n.* 48. *cum Sanch. n.* 7. *et communi.* II. Ut adulterium præcedat occisionem; *Pont. n.* 4. *Elb. p.* 408. *n.* 170. *et Salm. ibid. n.* 50. *cum Con.* III. Ut prius matri-

monium fuerit validum, quamvis non consummatum, et licèt obtentum sit divortium; *Sanch. n.* 20. *ac Pont. n.* 3. *ex c. Significasti* 6. *de eo qui dux.* Requiritur IV. Ut adulterium sit consummatum, ita ut facta sit una caro: hinc si vir verè non seminat in vase mulieris, nequaquam incurritur hoc impedimentum; ut *Sanch. l.* 7. *d.* 79. *in princ. Pont. n.* 4. *Pal. n.* 8. *Elb. l. c. et Salm. ibid. n.* 50. *et c.* 4. *p.* 1. *n.* 3. *cum S. Th. S. Ant. et comm.*

Hinc autem dubitatur, an requiratur, ad consummationem adulterii, ut non solùm vir, sed etiam fœmina seminet? Negant *Sanch. l.* 2. *d.* 21. *n.* 11. *et Pal. Trull. Bon. etc. apud Salm. dict. c.* 4. *n.* 4. Sed plures alii affirmant, ut *Conc. p.* 351. *n.* 4. *cum communi, S. Bonav. Innoc. Host. et Viguer. ap. Sanch. l. c.* et expressè id tenet *D. Th. Suppl. q.* 55. *ar.* 4. *ad* 2. ubi: *Vir et mulier efficiuntur... una caro per commixtionem seminum. Unde quantumcumque aliquis claustrum pudoris invadat vel frangat, nisi commixtio seminum sequatur, non contrahitur... affinitas.* Et ideò meritò hanc sententiam probabilem vocant *Sanch. l. c. et Salm. cum Pal. Trull. Dian. Ronc. Vide infrà n.* 1075.

Requir. V. Ut adulteri sint conscii matrimonii; quare, si fœmina rem habet cum conjugato, quem putabat solutum, impedimentum non contrahitur; *ita Sanch. l.* 7. *d.* 78. *n.* 12. *Pal. p.* 12. *n.* 8. *ac Con. Avers. Dic. etc. cum Salm. de matr. c.* 12. *p.* 4. *n.* 51. ex *c. Veniens*, et *c. Propositum*, *de eo qui dux. etc.* An autem excuset tunc ignorantia crassa et culpabilis adulterii? Negant *Val. Con. Per. etc. apud Salm. ibid. n.* 52. Quia tunc, ut dicunt, adesset verum adulterium. Sed affirmant probabiliter *Bus. ut suprà, et Sanch. l.* 7. *d.* 79. *n.* 38. *ac Salm. l. c. cum Reb. Avers.*; tùm quia excusat quælibet ignorantia facti, ut esset hæc, ex regula *c.* 10. *de Reg. jur.*; tùm quia ad adulterium requiritur dolus, ex *l. pen. ff. ad l. Jul.* At cum ignorantia crassa, nisi fuerit saltem affectata, non datur dolus, ex Gloss. *in l. Magna. ff. de verb. sign.*

Requir. VI. Ut occisio facta fuerit cum animo nubendi cum adultera, saltem ex parte occidentis, modò is externè talem intentionem alteri manifestarit, juxta sententiam allatam mox suprà *n.* 1054. ubi diximus requiri manifestationem saltem per indicia præcedentia; idque procedere in utroque casu dicunt *Salm. ibid. n.* 55. *cum Sanch. Pont. Vasq. Per. Dic. etc.*

Hinc infertur, quòd si vir uxorem occidat, ut liberiùs adulterâ fruatur, vel ob aliam causam, etiamsi ista consenserit ad homicidium, sed absque intentione matrimonii, impedimentum non contrahitur. Immò, si vir occidat uxorem, ut aliam indeterminatam ducat, potest deinde ducere adulteram, *Sanch. l. 7. d. 78. n. 18. Pont. n. 5. Pal. p. 12. n. 5. Bon. p. 6. n. 4. et 8. et Salm. ibid. n. 54. cum Pal. etc.* Secùs tamen, si occidat ut aliquam ex adulteris ducat, ut *Salm. cit. n. 54. in med. cum Con. Avers. Dic. etc.*

1057. — Ex III. capite, *Neutro patrante*, nempe quando non adest homicidium, sed solùm adulterium cum promissione matrimonii, ut habetur in relatis *c. 1. et 6. de eo qui dux.*, et clariùs in *c. fin. eod. tit.* Docentque *Sanch. l. 7. d. 79. n. 43. Pont. l. 7. c. 45. n. 7. et Salm. de matr. c. 12. p. 5. n. 64. cum Pal. Bon. Con. etc.* tale impedimentum contrahi à conjuge fideli etiam cum infideli adultera, quia licèt Ecclesia non possit punire infidelem, potest tamen fidelem. Ad hoc autem impedimentum incurrendum requiritur 1. ut tam adulterium, quàm promissio, habita sint vivente conjuge, ut *Sanch. l. c. n. 5. Spor. n. 108. et Salm. ibid. n. 60. cum Bon. et Conin.* Requir. 2. ut promissio non fuerit revocata ante adulterium; *Sanch. ibid. Spor. n. 107. et Salm. dict. n. 60. in fin. cum Conin. et Bon.* Dixi *ante adulterium*; nam si fuit revocata postea, tunc remanet impedimentum, cùm jam contractum sit, sive promissio antecesserit, sive subsecuta fuerit adulterium, ut expressum habetur in *c. fin. de eo qui dux.* ubi: *Cæterùm tolerari non debet, si priùs vel postea* (ad fidem datam), *dum vixerit uxor ipsius, illam adulterio polluisset.* Requir. 3. ut promissio fuerit externa, et acceptata; unde non sufficit, si adultera merè negativè se habuerit, ut communiter docent *Pal. p. 12. n. 11. Bon. p. 6. n. 9. Cab. l. 3. c. 23. n. 9. Conc. p. 322. n. 6. et Salm. ibid. n. 61.*

1058. — Sed dubit. 1. An taciturnitas adulteræ sit sufficiens signum consensûs? Affirmant *Pont. l. 7. c. 45. n. 2. et Conin. Reb. et Hurt. apud Pal. p. 12. n. 11.*, quia in materia favorabili taciturnitas habetur pro consensu. Sed negant *Sanch. l. 7. d. 79. n. 25. et Pal. l. c. cum Gutt.*, quia talis materia potiùs est odiosa, quàm favorabilis, cùm acceptans subjiciatur pœnis ecclesiasticis. Meritò *Spor. n. 119. cum Tamb.* utramque sententiam vocat probabilem.

1039. — Dubit. 2. An promissio ficta matrimonii cum adulterio inducat impedimentum? Affirmant (modò fictio externè non appareat) *Sanch. l. 7. d. 79. n. 20. et Pal. p. 12. n. 12. cum Conin. et Gutt.*, quia talis promissio ficta jam apta est inducere adulteram ad captandam mortem conjugis, quod jura vitare intendunt. Sed probabiliùs et communiùs negant *Bon. p. 6. n. 8. Spor. n. 109. Holzm. n. 562. Croix n. 625. Elbel. n. 175. et Salm. de matr. c. 12. p. 5. n. 62. cum Laym. Perez, Dic. etc.* Ratio, quia jura in textibus citatis *n.* 1035., requirunt fidem, sive promissionem matrimonii; ficta autem promissio non est promissio; et quamvis cum tali ficta promissione non videtur periculum in adultera decepta captandæ mortis conjugis, tamen cùm agatur de lege prohibitiva, et de materia odiosa, stricta facienda est interpretatio: tantò magis quòd finis præcepti non cadit sub præcepto.

1040. — Dubit. 3. An promissio conditionata eo casu inducat impedimentum? Affirmant *Cont. Tourn. tr. de dispens. in spec. part. 1. c. 5. n. 2. ac Sanch. l. 7. d. 79. n. 11. cum Nav. Man. et Vega;* quia promissio conditionata inducit obligationem non resiliendi, et per eam verè dicitur data fides, et verè præbetur ansa captandi mortem conjugis. Negant verò probabiliùs *Laym. c. 10. n. 3. v. Sexta, Holzm. n. 562. Tamb. c. 6. §. 3. n. 4. Elbel. n. 162. et Spor. n. 109. cum Conin. et Perez.* Ratio, qui jura requirunt fidem, per quam (cùm simus in odiosis, ubi lex strictè interpretanda) intelligenda est fides, seu promissio pura, et absoluta. Præterquam quòd per promissionem conditionatam non ita datur ansa captandæ mortis, sicut per promissionem absolutam. Dicunt tamen præfati AA. talem promissionem benè inducere impedimentum, postquam conditio verificata fuerit ante mortem conjugis. Sed huic respondèri posset, quòd promissio illa, adhuc impletâ conditione, nec pura per se dici potest, prout requiritur à jure; cæterùm quia communiter hanc exceptionem DD. tradunt, sapientibus me remitto.

1041. — Dubit. 4. An ad incurrendum impedimentum requiratur, ut promissio fuerit mutua? Affirmant *Bellarm. de matr. l. 1. c. 22. v. Casu 2. Elb. n. 165. et Holzm. n. 562;* item *Laym. Henr. Gob. et Dian. ap. Croix n. 626.* Idque clarè indicat Glossa *in c. Significasti 6. de eo qui dux.* quia, ut ajunt, jura videntur illam requirere promissionem, quæ

aliàs in sponsalibus obligationem utrinque inducit ad matrimonium contrahendum. Sed communiùs et probabiliùs negant *Sanch. l. 7. d. 79. n. 12. Bonac. p. 6. n. 9. cum Con. Sylv. Perez, et Reb. et Pal. p. 12. n. 13. cum Sot. Hurt. et communi,* ut asserit. Ratio, quia in jure (ut patet ex *c. 1. et 6. de eo qui dux.* relatis *n.* 1055.) nulla mentio fit de repromissione, sed tantùm de fide data. Alia igitur promissio requiritur in sponsalibus inter solutos, ut obliget ad matrimonium, quod pendet à jure naturali : alia inter conjugatos, ut inducat impedimentum, quod pendet à jure positivo.

1042. — Ultimò hìc notandum, quòd tribus criminibus, ex quibus oritur impedimentum, addatur quartum, adulterium nimirùm cum matrimonio attentato, scilicet cùm quis, suâ uxore vivente, copulam habuerit cum alia, cum qua matrimonium insuper contrahere ausus sit; hoc matrimonium nullum est, sive copula præcesserit attentatum, sive subsecuta sit. Ita ex *c. Significavit 2. c. Ex Litterarum 4. c. Cum haberet. 5. et c. Si quis 8. de eo, qui duxit in matr. Vide Croix l. 6. p. 5. n. 624.*

1043. — Qui autem vivente suâ conjuge promitteret alteri matrimonium, sed sine adulterio, et matrimonio attentato, quamvis non incurrat impedimentum, non tamen excusatur à peccato mortali; ut *Sanch. l. 7. d. 79. n. 40. Laym. c. 10. in fin. Bon. p. 6. n. 11. Elb. n. 164. et Pal. p. 12. n. 15. cum Abb. ex c. fin. de eo qui dux.*

1044. — « Dicitur VI. *Disparitas cultùs*, sive religionis, » quæ dirimit matrimonium inter baptizatum, et non baptizatum, etiam catechumenum. Idque jure tantùm ecclesiastico, non scripto, *Bon. q. 3. p. 7. ex Con. etc.* Inter baptizatos verò non dirimit, etsi impediat. Matrimonia verò cum » hæreticis, etsi illicita, sunt tamen valida. *Vide l. 5. n. 19.* » (*Ut habetur in c. 1. de Divort. Vide dicta l. 6. n. 56. ubi adde id quod dicit SS. P. Benedictus XIV. in Bulla*, Matrimonia, *edita die 4 Nov.* 1741. (*invenies in fine Operis*) *ubi postquam Pontifex declaravit conjugia inter hæreticos esse valida, sic ait :* Dolens Sanctitas sua esse inter catholicos, qui in insano amore turpiter dementati ab hisce detestabilibus connubiis, quæ sancta mater Ecclesia perpetuò damnavit, ex animo non abhorrent : Episcopos omnes, Vicarios, parochos in iis partibus degentes seriò graviterque hortatur et monet, ut

catholicos ab hujusmodi nuptiis in propriarum animarum perniciem incundis quantùm possint absterreant, atque efficaciter impedire satagant.)

1045. — « Dicitur VII. *Vis*, sive violentia, et gravis metus » injustè incussus, ad matrimonium extorquendum : irritat- » que in utroque foro. » (*Ex c. Significavit, c. Cum locum, c. Veniens, et c. Consultationi, de eo qui duxit, etc. Vide Salm. de matr. c.* 9. *dub. unic. n.* 2. *et* 3. *cum D. Th. et comm. Et hoc etiamsi intervenerit juramentum; nisi juramentum sit de ponendo consensu libero, quia tunc certè obligat, ut benè notat Viva q.* 4. *art.* 3. *et* 4. « Et quidem jure naturæ, si à contra- » hente, positivo autem, si à tertio sit incussus.

« Addo 1. *gravis*, qualis scilicet cadit in virum constantem. » v. gr. mortis, perpetui carceris, amissionis bonorum, injus- » stæ excommunicationis, enormis indignationis patris valde » austeri. Quando verò metus est levis, contractus censetur » spontaneus; idque, ad cavendas lites, etiam in matrimo- » nialibus, ut sacramento consulatur. *Reb. Sanch. Pont. etc.* » *communiter cum Dian. p.* 3. *t.* 4. *r.* 250. *et t.* 5. *r.* 117. » quamvis *Navarr. Gabr. et Cov.* id negent, si metus ita ex- » torserit consensum, ut absque eo non fuisset. Addidi 2. » *injustè :* quia si justè sit incussus, valet matrimonium : » talis enim non tam infertur ab alio, quàm ab ipsomet, qui » causam dedit; ut si v. g. deprehenso in crimine cum filia » mineris accusationem, nisi illam ducat. Addidi 3. *ad extor-* » *quendum* : quia matrimonium ex metu etiam gravissimo, » undecumque, et quandocumque incusso, dummodò non ad » matrimonium extorquendum, valet; tunc enim non tam » contrahitur metu, quàm eligitur medium evadendi periculum, et matrimonium est simpliciter voluntarium.

» Unde resolvitur valère matrimonium in sequentibus casi- » bus. *Vide Bon. q.* 3. *p.* 8.

« 1. Si concubinarius metu gehennæ, vel mortis, in mor- » bo, vel naufragio contrahat cum concubina. *Bon. l. c.*

« 2. Si quis à medico persuasus, non diu se victurum, nisi » ductâ uxore, eam ducat. *Bon. loc. cit. n.* 19.

» 3. Si in carcerem conjectus, spe evadendi, contrahat » cum filia lictoris. *Sanch. l.* 4. *d.* 12. *n.* 10. *Con. d.* 28. *dub.* » 1. *c.* 3.

« 4. Si ad mortem damnatus, ut evadat, ducat meretricem, » aut aliam. *Con. n.* 10. *Fill. cap. 4. quæst.* 9.

« 5. Si Princeps obsessus offerat filiam in matrimonium » obsidenti, ut liberetur obsidione. *Ibid.*

« 6. Si raptor vel defloretor virginis metu mortis offerat » se judici ad eam ducendam. *Bon. n.* 22. *ex Reg. Henr. etc.*

« 7. Si ad mortem decumbens contrahat cum filia medici, » aliàs illi medêri nolentis. *Reb. Sanch. d.* 12. *Con. Fill. n.* » 105., etsi alii quidam negent.

« 8. Etsi metus gravis incussus fuerit tantùm ad contra- » hendum matrimonium in genere, contractum tamen nul- » lum esse, docent *Sanch. Salas, Pal. Pont. etc. cum Dian.* » *p. 4. t. 4. r.* 55. *contra Azor et alios* 4.

« 9. Quando matrimonium ex gravi metu contractum fuit, » non tenêri (in foro conscientiæ) per se loquendo illud per- » ficere, posseque altero invito resilire, etiam cum, qui liber » à metu fuit, etiamsi ab ipso, seu ejus culpa illatus fuerit, » docent *Sanch. Villal. Hurtad. et Ochag. cum Diana p.* 3. *t.* » *4. res.* 229. *et p.* 9. *t.* 8. *r.* 27. *contra Con. et Pont.*

1046. — Supponendum est 1. vim differre à metu; vis enim omninò tollit voluntarium, cùm sit à principio extrinseco, et ipse vim passus nihil agit; metus verò non tollit simpliciter voluntarium; unde in *l.* 1. *ff. de eo quod metus causa, etc.* sic metus definitur : *Est instantis vel futuri periculi causâ mentis trepidatio.* Hìc autem advertendum, quòd vis accipiatur pro metu. Supponendum 2. metum, alium esse ab intrinseco, alium ab extrinseco : metus ab intrinseco est ille, qui infertur à causa intrinseca vel naturali, qualis est metus mortis ex morbo, aut naufragio, etc.; metus verò ab extrinseco est qui infertur à causa extrinseca et libera, nempe ab homine, et hic requiritur ad irritandum matrimonium. Supponendum est 3. metum, alium esse gravem sive cadentem in virum constantem, alium esse levem. Dicitur metus gravis, quando grave est malum quod timetur.

1047. — Ut autem metus censendus sit gravis, requiritur 1. Ut malum, quod alter minatus fuerit, sit grave, saltem respectu metum passi, ex *l. Metum* 5. *ff. de eo quod met. etc.* Sufficit verò quòd malum sit absolutè in se grave ex communi hominum opinione, quamvis non sit majus respectu ad illud, quod eligitur, ut advertunt communiter *Sanch. l. 4. d.* 2. *n.*

5. *Pont. l.* 4. *c.* 2. *art.* 2. *et Boss. t.* 1. *c.* 10. *n.* 13. *cum Less. Nav. et Con.* Sufficit etiam, si malum timetur non solùm sibi, sed aliis sibi strictè conjunctis; *Sanch. d.* 4. *n.* 1. *Pont. c.* 3. *n.* 4. *Less. l.* 2. *c.* 17. *n.* 35. *Salm. de matr. c.* 9. *p.* 1. *n.* 18. *et Boss. n.* 18. *cum Villal. ex l. Isti quidem, ff. de eo quod, etc.* Dummodò propinqui sint conjuncti saltem in quarto gradu, sive sint consanguinei, sive affines, ut *Sanch. n.* 5. *et Pont. n.* 5. *cum aliis.* Id extendunt etiam ad famulos, et domesticos, ex *c. Quicumque, de sent. excom. in* 6. et ex *Clem.* 1. *de excess. Prælat.* Requiritur 2. ut prudenter (non autem vanè et leviter) malum timeatur proximè inferendum; *Sanch. l.* 4. *d.* 1. *n.* 17. *et Salm. ibid. n.* 19. Requiritur 3. ut malum nequeat aliàs evitari; *Sanch. et Salm. ll. cc. ac Boss. c.* 10. *ex n.* 15. Requiritur 4. ut minans malum possit exequi, nisi expertus sit verbosus, qui facilè minas jactat, et postea non exequitur, vel facilè placatur, ut dicunt *Sanch. d.* 1. *n.* 19. *et* 20. *Salmant. dict. n.* 19. *cum Pal. Cornejo, Dic. et Aversa, et Boss. n.* 15. *cum Barb. Menochio, etc.* Insuper addunt *Sanch. Salm. et Boss. ll. cc.* requiri quòd incutiens metum solitus sit minas exequi. ex *l. Metum, c. de his quæ vi, etc.* ubi: *Metum non jactationibus tantùm, vel contestationibus, sed atrocitate facti probari convenit.* Sed veniâ præfatorum DD. huic doctrinæ nescio acquiescere, nam etsi aliquis non sit expertus verbosus et levis, non video cur prudenter non possit timêri malum, quod vir gravis seriò et ex proposito minatur. Concedunt autem ipsi *Sanch. d.* 5. *n.* 5. *et Boss. c.* 12. *n.* 55. *cum Barb. Gutt. Arrag. et Rota Rom.* ex *l.* 3. *ff. de vi, et vi armata,* sufficere ad metum gravem incutiendum, si alii actu armati matrimonium exposcant.

1048. — Mala gravia, quorum metus irritat matrimonium, censentur I. Mors, vel gravis cruciatus, ex *c. Cùm dilectus, de his quæ vi, etc.* II. Exilium, ut *Sanch. l.* 4. *d.* 5. *n.* 8. *cum Soto, Henr. etc.* III. Carcer, ex *l. Qui in carcerem, ff. de eo quod metus, etc.* Hoc tamen dicunt *Sanch. n.* 9. *cum Soto, Rodr. et Led. ac Boss. c.* 12. *n.* 46. *cum Con. Less. Gutt. etc.* (contra aliquos) intelligendum de carcere diuturno, aut vinculis atrocibus. IV. Amissio statûs, ex *l. Isti, ff. eod. tit.* sive honoris, *Sanch. n.* 11. *et Boss. n.* 42. *et* 43. *cum multis.* V. Violatio virginis, ex *dict. l. Isti;* aut viduæ honestæ; *Sanch. n.* 12. *et Boss. n.* 45. *cum Pontio, etc.* VI. Ablatio famæ, putà si

quis, deprehenso altero in crimine infami, comminetur cum prodere. ex *l. Nec timorem 7. ff. eod. tit. Vide Sanch. n. 14. et* 15. Et idem ait *Boss. n. 44. cum Pontio, Barb. etc.* de metu magnæ verecundiæ, nempe si quis, nisi contrahas matrimonium, minetur te denudare cum publico dedecore. VII. Injusta excommunicatio (nisi facilè ei possit occurri), quia hæc saltem in externo irrogat gravem notam infamiæ; *Sanch. n. 17. cum Host. Abb. et Sylv. ac Boss. n. 53. cum Pont. Azor, Con. et aliis communiter.* VIII. Amissio bonorum magni momenti, *Sanch. n. 25. cum Soto, Cord. etc. ac Boss. n. 49. cum Barb. Gutt. etc.* IX. Amissio magni lucri; sed rectè ajunt *Sanch. n. 28. et Boss. n. 62. cum Pont. et Con.* hoc intelligi tantùm, quando metum passus habet jus ad illud lucrum, vel saltem ne ab illo injustè impediatur, quia aliàs non esset pati metum damni, sed potiùs allici ad spem lucri. Advertit autem *Sanch. d. d. 5. n. 5.* quòd ubi causa metûs non est in jure expressa, arbitrio judicis definienda est.

1049. Ut autem metus irritet matrimonium, requiritur I. ut sit ab extrinseco sive ab homine; non autem ab intrinseco, ut communiter docent *Sanch. l. 4. d. 1. n. 2. Pont. l. 4. c. 19. n. 3. Bon. p. 8. num. 16. Ronc. p. 162. qu. 3. r. 2. Boss. c. 13. n. 7. et Salm. de matr. c. 9. p. 3. n. 41. cum Soto, Cov. Aversa, Candido, et communi.* Requiritur II. ut metus incutiatur ad finem contrahendi matrimonium, *Sanch. l. 4. d. 12. num. 3. Bon. l. c. Holzm. n. 579. Ronc. l. c. r. 3. et Salm. ibid. n. 52. cum Pont. Soto, Trull. Henr. et communi;* et patet ex *c. Cùm locum, et c. Veniens, de spons.* Requir. III. ut metus sit injustè incussus; *Sanch. d. n. 3. Bon. p. 8. n. 8. Holzm. et Ronc. ll. cc.* Unde si pater inveniret stupratorem suæ filiæ, et minas illi incuteret mortis ad extorquendum matrimonium, equidem matrimonium esset nullum, ut habetur in dicto *c. Veniens, de spons.*; secùs verò, si comminaretur mortem ad ulciscendam injuriam, et stupratur ad se liberandum iniret nuptias, quia tunc metus non fuisset ad matrimonium extorquendum: ita communiter *Sanch. l. c. v. Quarto, Pont. n. 10. Bon. n. 22. Salm. ibid. n. 46. et 47. et Boss. n. 188. cum Host. Abb. Con. Henriq. Gutt. Vill. Hurt. etc.* Idem dicendum si pater minetur accusare stupratorem apud judicem, et ille, ne accusetur, duceret filiam; *Busemb. ut suprà, Sanch. l. c. et Boss. n. 189.*

Idem si judex includeret stupratorem in carcerem, ut puellam ducat vel dotet (juxta præscriptum in *c. 1. et 2. de adulter.*), et ille matrimonium iniret. E converso nullum esset matrimonium, si absolutè cum cogeret ad ducendum, quia de jure ille non tenetur absolutè eam ducere, sed vel ducere, vel dotare, ut rectè dicunt *Sanch. l. 4. de* 15. *n.* 7. *Pont. l. 4. c.* 19. *n.* 14. *in fin. Boss. n.* 175. *cum aliis.* Nisi (excipiunt) stuprator ille nollet, vel non posset aliâ viâ damnum resarcire; et meritò, quia stuprator, quando non dotat, omninò tenetur ducere violatam, ut docent *Lugo de just. d.* 12. *n.* 51. *Tamb. de rest. c.* 5. *n.* 27. *Salm. eod. tit. c.* 3. *p.* 1. §. 1. *n.* 9. *cum aliis communiter.*

1050. — Dub. 1. Si judex injustè damnaret reum ad mortem, et promitteret se cum liberaturum, si ducat suam filiam, an valeret tale matrimonium?

Prima sententia affirmat, et hanc tenent *Sanch. l. 4. d.* 12. *n.* 1. *et Salm. de matr. c.* 9. *n.* 49. *cum Cov. Avers. Dic. Trull. et Candido.* Ratio (ut ajunt), quia tunc non incutitur illi metus ad extorquendum matrimonium, sed ei offertur modus se liberandi, matrimonium ineundo.

Secunda sententia tamen verior negat, et hanc tenent *Pont. l. 4. c.* 19. *n.* 9. *Boss. c.* 12. *n.* 186. *Dian. p. 4. tr.* 7. *r.* 222. *cum Cov. Gutt. Ledesm. et Vega.* Ratio, quia tunc metus jam oritur ab extrinseco, nempe à judicis injustitia; licèt enim à principio damnatio illa non sit facta ad extorquendum matrimonium, tamen reverà ad hunc finem saltem incutitur sententiæ executio, à qua judex teneretur abstinêre. Secùs verò dicendum cum *Bossio*, quando alius tertius offerret ei liberationem, si ejus filiam duceret; hic namque nullo modo incuteret metum, sed potjùs offerret modum vitandi metum.

1051. — Dubit. 2. Quid si reus justè meretur mortem, et judex offert ipsi liberationem, si suam filiam ducat? Negat pariter *Pont. l. 4. c.* 19. *n.* 13. *cum Rebell.* valère tale matrimonium, et consentiunt *Mol. et Bon. ap. Boss. c.* 12. *n.* 184, quia, licèt judex justè damnaret illum ad mortem, injustè tamen ab eo consensum extorqueret ad matrimonium, ad quod reus non tenetur, nisi esset in compensationem delicti, nempe si existeret consuetudo, ut condonetur vita reo qui ducit uxorem, vel filiam occisi, juxta id quod ait

Sanch. l. 4. d. 12. *n.* 12. Probabiliùs verò affirmant valêre *Boss. l. c. et Sanch. n.* 11. *cum Covar. Præpos. Vega, Led. Gutt. et Palac.* Ratio, quia tunc non infertur metus à judice, sed potiùs aufertur: et quamvis judex injuriam irroget legi, reo tamen favorem præbet.

1052. — Dubit. 3. Quid si judex secundùm allegata et probata cogeret ad matrimonium aliquem, qui reverà esset innocens?

Prima sententia dicit validum esse matrimonium, et hanc tenent *Sanch., l. 4. d.* 13. *n.* 8. *Bon. p.* 8. *n.* 14. *Boss. c.* 12. *n.* 186. *et Dic. et Trull. ap. Salm. de matr. c.* 9. *p.* 3. *n.* 50. Ratio, quia hujusmodi coactio jam approbatur à jure canonico, unde credi non potest quòd ab ipso jure tale matrimonium dirimatur, cùm de jure naturali jam sit validum, juxta sententiam multorum, ut infrà *n.* 1054.

Secunda sententia verò probabilis, et fortè probabilior, dicit, matrimonium esse nullum, et hanc tenent *Pont. l. 4. c.* 19. *n.* 11. *Cont. Tourn. de dispens. in spec. part.* 1. *cap. VII. v. Sed quid. Diana p.* 4. *tract.* 4. *r.* 33. *et Salm. ibid. n.* 51. *cum Avers. et Dic.* probabilem putant. Ratio, quia sententia judicis fundatur in falsa præsumptione, et ideò non obligat; unde licèt judex justè decernat secundùm allegata, non tenetur tamen patiens secundùm rei veritatem matrimonium contrahere. Nec valet dicere, credi non posse reprobari à jure canonico, quod ab eodem approbatur. Nam hoc valeret, si metus irritaret matrimonium tantùm de jure ecclesiastico, sed valde probabile est metum irritare etiam de jure naturæ, ut videbimus *Dub.* 5. *seq.*

1053. — Dubit. 4. An si medicus nollet medêri ægrotum, nisi contrahat cum sua filia, valeat matrimonium? Affirmant absolutè *Sanch. l.* 4. *d.* 12. *n.* 15. *cum. Led. Cord. Vega, et Lop. ac Bon. p.* 8. *n.* 23. *cum Sa, Con. Fill. etc. communiter.* Ratio, quia tunc metus non incutitur extrinsecè à medico, sed intrinsecè ab ipso morbo. Sed meliùs distinguunt *Pont. l.* 4. *c.* 19. *n.* 15. *et Salm. ibid. n.* 54. *cum Aversa et Reb. ac Boss. c.* 12. *n.* 191. et dicunt quòd si medicus non tenetur ex justitia curare infirmum; tunc utique validum est matrimonium; secùs si tenetur ex justitia, quia tunc metus licèt principaliter oriatur intrinsecè ab infirmitate, tamen oritur etiam ab extrinseco, nempe à curationis de-

negatione, quæ verè est grave damnum. Et idem dicendum ajunt *Salm. l. c. et Boss. cum Conc.* si necessitas urgeret, et alius non adesset, quamvis medicus tantùm ex charitate teneretur ad curandum.

1054. — Dubit. 5. An metus irritet matrimonium de jure naturæ, aut ecclesiastico?

Prima sententia dicit irritare de jure ecclesiastico, et hanc tenent *Sanch. l. 4. d. 14. n. 2. Laym. l. 3. tr. 4. c. 6. n. 3. Bon. p. 8. n. 8. Less. l. 2. c. 17. n. 47. Conc. p. 206. n. 21. Cont. Tourn. loc. cit. Ronc. p. 162. qu. 2. r. 1. cum communi*, ut asserit, *et Salm. de matr. c. 9. dub. unic. n. 7. cum Gonet, Soto, Valent. Pal. Led. etc.* Ratio, quia in tali matrimonio jam adest sufficiens voluntarium, et licèt libertas ex metu minuatur, ex tali tamen diminutione nequit reddi nullum matrimonium; nam aliàs irritari deberet etiam ex metu intrinseco, quod nemo dicit: cùm autem hujusmodi matrimonium naturaliter sit illicitum, meritò Ecclesia illud irritat.

Secunda sententia verò non minùs probabilis, et fortè probabilior, tenet metum irritare matrimonium de jure naturæ; hanc tenent *Pont. l. 4. c. 14. num. 4. Nav. c. 22. n. 51. Diana p. 4. tr. 4. r. 33. Boss. c. 12. n. 269. cum Mol. Cov. Med. Comit. Reb. Vill. etc. Holzm. n. 583. cum Scoto* et Scotistis communiter, ut asserit; eamque expressè tenet etiam *D. Th. Suppl. qu. 47. a. 3.* ubi ait: *Vinculum matrimonii est perpetuum, unde illud quod perpetuitati repugnat, matrimonium tollit. Metus autem qui cadit in constantem virum, perpetuitatem contractûs tollit, quia potest peti restitutio in integrum; et ideò coactio talis metûs, quæ cadit in constantem virum, tollit matrimonium, et non alia.* Prima ratio igitur est hæc *D. Th.*; dicit enim S. Doctor, quòd omnes contractus metu initi non sint firmi et perpetui, ac ideò per restitutionem in integrum rescindi possunt; contractus autem matrimonii, cùm sit per se perpetuus, et indissolubilis, non aliter gaudère potest restitutione in integrum, nisi ab ipso jure naturali dispositum sit, quòd ab initio sit nullus. Ratio secunda est, quia matrimonium est vinculum perpetuum mutui amoris inter conjuges, ut ex *Matth. 19. Relinquet homo patrem, et matrem, et adhærebit uxori suæ.* Unde, quando ob metum matrimonium

contrahitur, oportet de se esse nullum, aliàs cum metu non potest mutuus amor consistere; nemo enim adhærere solet rei quam tenet invitus. Ratio tertia, qui si tale matrimonium naturaliter valeret, natura approbaret actum ex quo gravissima mala contra commune bonum orirentur, nempe quòd sæpè innocens cogeretur vitam duram ducere, et reus commodum ex sua iniquitate reportaret : quæ non sunt naturali rationi consona. Validè insuper confirmatur hæc sententia ex c. *Cum locum 14. de spons.* ubi sic habetur : *Cùm locum non habeat consensus, ubi metus vel coactio intercedit, necesse est, ut ubi assensus cujusquam requiritur, coactionis materia repellatur; matrimonium autem solo consensu contrahitur; et ubi de ipso quæritur, plenâ debet securitate ille gaudêre, cujus est animus indagandus, ne per timorem dicat sibi placêre quod odit, et sequatur exitus qui de invitis solet nuptiis provenire.* Observa igitur, quòd in hoc textu non loquitur Pontifex tanquam aliquid novum statuens, sed potiùs ut jus naturale declarans et promulgans; quod probat, matrimonium ex ipso jure naturæ esse nullum.

1055. — Dubit. 6. An metus levis irritet matrimonium? Affirmant *Lugo de just. d. 22. n. 141. in fin. Nav. c. 22. n. 51. Tamb. Dec. l. 1. §. 6. n. 12. Viva de matr. q. 4. a. 2. n. 6. et Cov. Rodr. Man. et Veracr. ap. Salm. de matr. c. 9. p. 2. n. 29.* et probabilem putant *Sanch. de matr. l. 4. d. 17. n. 2. Tamb. Dec. l. 1. §. 6. n. 12. et Viva de matr. q. 4. a. 2. n. 6.* Veriùs tamen negant *Bus. ut suprà cum communi, Pont. l. 5. c. 18. n. 2. Pal. de peccat. d. 1. p. 12. n. 1. Tamb. et Viva ll. cc. Boss. c. 12. n. 163. et Sanch. l. c. n. 3. cum D. Bonav. Soto, Palud. Arm. Arrag. et aliis communissimè, D. Thom. Suppl. qu. 47. a. 3.* ubi : *Coactio metûs, quæ cadit in constantem virum, tollit matrimonium, et non alia.* Ratio, quia matrimonium initum ex metu levi neque est nullum de jure naturali, neque de jure positivo; non de jure naturali, quia non censetur invitus contraxisse, qui contraxit ex metu levi, quem facilè repellere poterat. Neque de jure positivo, nam ad hoc (ut patet ex. c. *Veniens 15. de spons. et c. Consult. de iis quæ vi, etc.*) sola matrimonia ex metu gravi inita, invalida declarantur; et meritò, nam aliàs, si adhuc ex levi metu redderentur nulla, innumera matrimonia dissolverentur.

1056. — Dubit. 7. An metus reverentialis sufficiat ad inva-

lidandum matrimonium? Metus reverentialis est ille, quo quis veretur resistere ei cui subjicitur, nempe patri, matri, avo, socero, marito, regi, domino, prælato, tutori, et curatori, ut communiter docent DD. cum *Sanch. l. 4. d. 6. n. 24.* Item etiam patruo aut patrueli, vel fratri majori, si cum eis metum passus habitet, et ab ipsis alimenta recipiat; *Sanch. n. 31. et Boss. c. 10. n. 85. cum Pont. Gutt. Menoch. etc.* Ad dubium autem deveniendo,

Prima sententia, quam tenent *Abb. Navarr. Immola*, et alii canonistæ *ap. Sanch. l. c. n. 3.*, dicit parum metum reverentialem, si est principalis causa matrimonii, illud irritare. Ratio, quia metus sine quo matrimonium non fieret, jam liberum aufert consensum.

Secunda sententia verò communis et recepta, quam tenent *Less. l. 1. c. 17. dub. 6. Sanch. n. 7. cum Soto, Pal. Henr. et Sa, Bon. p. 8. n. 6. cum Suar. Val. Mol. et Reb. ac Boss. c. 10. n. 99. cum Laym. Con. Barb. Gutt. Cov. Vill. etc.* ac decis. Rotæ Rom. dicit non sufficere puram reverentiam, sed requiri, ut adjungantur aut verbera, aut minæ, aut timor alicujus gravis mali, putà odii, diuturnæ indignationis, etc. Ratio, quia purus metus reverentialis per se non est gravis, prout requiritur ad contractum irritandum; idque expressum habetur in *l. Interpositas, c. de transact.* ubi: *Non quilibet metus, ad rescindenda ea quæ consensu terminata sunt, sufficit, sed talem metum probare oportet, qui salutis periculum, vel corporis cruciatum contineat.* Præterquam quòd benè ait *Pont. l. 4. c. 5. n. 4.*, quòd purus metus reverentialis sine apprehensione alterius gravis mali, non est metus, sed reverentia, quæ non inducit metum alicujus mali, sed tantùm quamdam erubescentiam, quæ verius non ab extrinseco, sed ab intrinseco provenit.

1057. — Dubit. 8. An in matrimonio contracto ex metu gravi possit resilire ille qui metum incussit?

Prima sententia affirmat, et hanc tenent *Busemb. ut suprà, Sanch. l. 4. d. 15. n. 5. cum Soto, Henr. Man. Arrag. Pal. d. 2. p. 12. n. 2. cum Hurt. Ochag. Vill. et Gutt. Diana p. 3. tr. 4. r. 229.* et probabilem putat *Bon. p. 8. n. 33.* Ratio, tùm quia in contractu matrimonii nequit alter esse obligatus, altero libero remanente; tùm quia incutiens metum non tenetur stare matrimonio neque ratione contractûs, ne-

que ratione injuriæ illatæ; non ratione contractûs, quia ex contractu nullo nulla consurgit obligatio; non ratione injuriæ, quia hæc injuria non censetur tanta, ut non possit nisi per matrimonium resarciri.

Secunda sententia verò negat, eamque tenent *Nav. c. 21. n. 51. Bon. l. c. Pont. l. 4. c. 15. n. 3. cum Con. et Salm. de matr. c. 9. dub. unic. n. 17. cum Avers. Henriq. Trull. Leand. etc.* Ratio, quia nemo debet ex suo crimine commodum reportare. Hæc autem sententia unà cum præfata ratione maximè probatur ex *c. Propositum 1. de eo qui dux. etc.* ubi, cùm quidam conjugatus aliam uxorem duxerit, insciam prioris matrimonii, mortuâ deinde primâ uxore, Pontifex decrevit virum tenêri stare secundo matrimonio, si mulier voluerit, hanc rationem adducens: *Nec dignum est, ut prædictus vir lucrum de suo dolo reportet.* Nec valet dicere, quòd ibi sermo fit de dolo, non metu, nam in *c. Contingat, de jurejur.* dolus et metus æquiparantur. Imò ait *Lugo de contract. d. 22. n. 119. v. Quarto*, quòd jura majorem censent injuriam irrogari per metum, quàm per dolum; unde quod in textu disponitur de dolo, æquè et fortè potiùs intelligendum de metu. Hinc fit quòd, licèt metum incutiens non remaneat obligatus vi contractûs, remanet tamen obligatus ratione injuriæ. Utraque sententia est probabilis, sed hæc secunda videtur probabilior, maximè si metus non possit probari, quia tunc, cùm Ecclesia cogat metum passum ad cohabitandum, tale gravissimum incommodum non est reparabile nisi per verum matrimonium, et tantò magis si pars metum passa fuerit fœmina, quæ aliàs, soluto matrimonio, semper aliquâ infamiâ remaneret notata. Et huic consentit etiam *Pal. l. c.* ubi dicit primam sententiam tantùm locum habêre, quando injuria posset aliâ viâ reparari.

1058. — « Dicitur VIII. *Ordo*, scilicet sacer, sive major, » quem qui non coactus susceperit, invalidè matrimonium » contrahit, *ut vide suprà de Sacram. Ordinis*, et hic *Impe-* » *dimento tertio.* »

1059. — Certum est ordinem sacrum dirimere matrimonium, ut habetur in *c. De diacono*, et *c. Ex Litterarum. Qui cler. vel vovent.*, *et in Extrav. Antiqua*, *de voto.* Sed dubitatur, an ordo sacer dirimat matrimonium ex jure divino, vel ecclesiastico?

Prima sententia, quam tenent *Major*, *Barb. et alii ap. Sanch. l.* 7. *d.* 28. *n.* 9. dicit dirimere jure divino, quia in *c. un. de voto in* 6. votum solemne ordinis sacri æquiparatur professioni religiosæ, quæ de jure divino jam irritat matrimonium, juxta probabiliorem sententiam, quam tenuimus *n.* 1025.

Secunda sententia verò, communior et probabilior, docet dirimere de jure ecclesiastico; ita *D. Thomas in* 4. *d.* 37. *quæst.* 1. *art.* 1. ubi: *Sed quòd* (ordo) *impediat matrimonium, ex constitutione Ecclesiæ habet. Bellarm. l.* 1. *de cleric. c.* 18. *Pont. l.* 7. *c.* 22. *Pal. d.* 4. *p.* 6. *n.* 5. *Cont. Tourn. tr. de dispens. in spec. part.* 1. *cap.* 8. *Bon. p.* 9. *n.* 12. *Holzm. n.* 487. *Spor. n.* 45. *cum Scoto, Suar. et Perez, ac Sanch. l. c. n.* 12. *cum S. Bonav. Alberto Magno, Soto, Cajet. Vict. Palac. etc.* Ratio, quia ordo per se non dirimit matrimonium, cùm status ordinis per se non repugnet statui conjugali, ut patet in Græcis; ergò ordo dirimit tantùm ratione voti castitatis; votum autem non dirimit matrimonium, quà votum, quia votum tantùm impedit matrimonium, sed quà solemne; at solemnitas est solùm ex jure ecclesiastico; dumtaxat igitur ex jure ecclesiastico ordo dirimit matrimonium. Ac proinde benè potest Papa dispensare cum ordinatis in sacris, non verò cum sacerdotibus, juxta dicta *n.* 807. et 808. Quamvis referat *Cont. Tourn. loc. cit. v. Prob.* 3. olim *Benedictum IX.* permisisse Ramiro presbytero religionem professo, ut labentem Arragoniæ prosapiam editis liberis propagaret. Quomodo autem votum solemne clericorum dirimat matrimonium, *vide dicta n.* 808.

1060. — « Dicitur IX. *Ligamen*, propter quod, quamdiu » quis ligatus est conjugi adhuc viventi, invalidè contrahit » cum alio, quamquam licitè, et sine peccato, si moraliter » sit certus de morte conjugis: qui si postea compareat, » tenetur ad eumdem redire, dimisso posteriore. *Vide Bon.* » *p.* 10. » (*vide dicta n.* 901. *et* 903.)

1061. — « Dicitur X. *Honestas*, hoc est justitia publicæ » honestatis, ob quam nemo potest contrahere cum consan- » guineis illius, quacum contraxit sponsalia, vel matrimo- » nium ratum. Et quidem ante Tridentinum, et jure anti- » quo, hoc impedimentum dirimit matrimonium inter spon- » sum, et consanguineos sponsæ usque ad 4 gradum, oritur-

» que ex sponsalibus quibuscumque, etiam invalidis (præter-
» quam ex defectu consensûs); jure verò novo Tridentini
» non oritur, si sponsalia sint invalida, et irritat tantùm
» usque ad primum gradum, si ex sponsalibus : ad quartum
» verò, si ex matrimonio rato sequatur. » (*Etiam ex matrimonio rato nullo* (*nisi nullitas sit ex defectu consensûs*) *oritur impedimentum publicæ honestatis usque ad quartum gradum, ut notat Croix l. 6. p. 3. n. 681. et P. Zacharia ibid. ex mente S. C. et Card. Lambertini*) « *Vide Bon. p. 11. Sanch.* » *l. 7. d. 68. Fill. t. 10. p. 2. c. 6.* Notat etiam *Dian.* non » oriri ex sponsalibus mutuo consensu dissolutis, *p. 3. t. 4.* » *r. 222. ex Pont. et aliis 3. contra Sanch.;* » (*Neque ex sponsalibus incertis, ut habetur in c. un. de Spons. in 6. incerta autem sponsalia sunt, si v. g. fuerint contracta cum persona incerta, putà cum una ex filiabus Petri*), « utì neque » ex conditionatis, donec conditio sit impleta, *p. 9. t. 6. r. 25.* » *ex Opatov.* » (*Ita Sanch. l. 7. d. 69. n. 1. et Salm. de matr. c. 12. p. 7. n. 91. cum Pal. Bon. et comm. Et certum est ex decl. Bonif. VIII. ap. Cont. Tourn. tr. de dispens. in spec. part. 1. cap. 8. n. 3. ubi dictum fuit :* Qui sponsalia cum aliqua muliere sub conditione contraxit, si postmodùm ante conditionis eventum cum alia prioris consanguinea per verba contraxerit de præsenti, cum secunda remanere debebit) « Oriri tamen ex matrimonio invalido (nisi sit tale ob defe-» ctum consensûs *p. 9. t. 6. r. 50.*), ex declaratione *S. Pii V.* » atque adeò etiam ex clandestino. *Ibid. r. 53. ex Pont. Pal.* » *Hurt. Per. etc. contra Sanch. et Præp.* »

1062. — Breviter discutiamus quæstiones ab Auctore hìc vix enuntiatas. Quær. 1. an oriatur impedimentum publicæ honestatis ex matrimonio nullo? Prænotandum, quòd si nullitas sit ex alia ratione, quàm ex defectu consensûs, certum est induci impedimentum ex matrimonio nullo, cùm in hoc minimè sit correctum à Tridentino jus antiquum, ut dicunt *Sanch. l. 7. d. 70. n. 5. Pont. l. 7. c. 35. n. 3. et 5. Pal. d. 4. p. 10. n. 5. Bon. p. 11. n. 10. et Salm. de matr. c. 12. p. 7. n. 83. cum communi.* Dubium est, an detur impedimentum, si nullitas sit ex defectu consensûs? Affirmant *Sanch. l. 7. dist. 68. n. 14. Pont. c. 36. n. 10. et Sylv. Henr. et Leand. ap. Salm. ibid. n. 84.*, si defectus sit occultus. Et pariter dicunt isti oriri impedimentum ex sponsalibus nullis ob quemcum-

que defectum occultum, si contrà in foro externo sint valida: quia, ut ajunt, hoc impedimentum introductum est ab Ecclesia ad evitandam indecentiam, quæ jam apparet, si publicè sponsalia haberentur ut valida. Sed *Pal. p.* 10. *n.* 7. *Bon. p.* 11. *n.* 3. *Cont. Tourn. loc. cit. v. Secunda opinio, et Not.* 2. *Conc. p.* 329. *n.* 3. *et Salm. ibid. n.* 85. *cum Dic. Avers. Con. Hurt. Led. etc.* probabiliùs dicunt, ex matrimonio nullo ex defectu consensûs, et ex sponsalibus ex quocumque defectu (præcisè consensûs) nullis, nullum oriri impedimentum. Nam quoad sponsalia concilium Tridentinum indistinctè dixit, sponsalia quâcumque ratione invalida, nullum parere impedimentum, quod intelligendum, sive defectus fuerit publicus, sive occultus. Circa autem matrimonium in *c. un. de spons. in* 6., sancitum etiam universè fuit, ex matrimonio nullo ex defectu consensûs non oriri impedimentum. Atque ità confirmasse S. Congr. Cardinalium testantur *Barb. et Farin. apud. Salm. cit. n.* 85.

1065. — Quærit. 2. an ex sponsalibus mutuo consensu, vel ex alia justa causa dissolutis oriatur impedimentum? Negant *Pont. l.* 7. *c.* 35. *n.* 9. *Pal. p.* 10. *n.* 9. *cum Hurt. Gutt. et Farin.* ex decr. S. C. ubi fertur dictum fuisse, invalida esse sponsalia soluta de consensu. Sed veriùs affirmant *Sanch. lib.* 7. *d.* 78. *n.* 20. *Cont. Tourn. loc. cit. v. Cæterùm. Conc. p.* 330. *n.* 5. *et Salm. de matr. c.* 12. *p.* 7. *n.* 88. *cum Sot. Laym. Bon. Per. Dic. Avers.* et sic omninò tenendum (rectè ait *Croix l.* 6. *p.* 3. *n.* 683.) ob declarationem S. C. approbatam ab *Alex. VII.* die 6 Jul. 1658. quam affert etiam *Pitt. de matr. n.* 1397. ubi Pontifex prohibuit quòd deinceps hæc resolutio in dubium revocetur. Et ratio est, quia in Trident. *sess.* 24. *c.* 3. dicitur quòd sponsalia valida dirimunt matrimonium usque ad primum gradum: unde cùm ex sponsalibus validis jam sit ortum impedimentum, hoc ampliùs non potest auferri per voluntatem sponsorum, vel aliam causam supervenientem.

1066. — Quær. 3. an inducatur hoc impedimentum ex matrimonio nullo, eò quòd fuerit clandestinum?

Prima sententia negat et hanc tenent *Sanch. l.* 7. *d.* 70. *n.* 13. *cum Palud. Nav. Sa, etc. ac Con. ac Dic. ap. Salm. ibid. n.* 86. et probabilem putat *Spor. n.* 66. Ratio, quia (ut ajunt) *Bonif. VIII. in c.* 4. *et* 8. *de spons.* definivit non oriri impedi-

mentum publicæ honestatis ex matrimonio nullo per defectum consensûs ; tale autem matrimonium clandestinum dicunt verè ex defectu consensûs esse nullum, cùm careat eo consensu quem exigit Ecclesia ; ergò non parit impedimentum.

Secunda sententia tamen verior affirmat, et hanc tenent *Pont. l. 7. c. 36. n. 5. Pal. p. 10. n. 5. Pign. l. 4. cons. 15. n. 2. Conc. p. 350. n. 4. Cont. Tourn. loc. cit. v. Opposita. Holzm. n. 602. Ronc. p. 164. q. 2. r. 4. et Salm. l. c. in fin. cum Laym. Bon. et Avers.* Ratio, quia de jure antiquo ex *dict. cap. unic. de spons. in* 6. (quod etiam nunc viget, ut declaravit *S. Pius V.* apud *Salm. cit. n.* 86.) tantùm ex matrimonio nullo directè ob defectum consensûs, non autem ex alia causa impedimentum excusatur. Et sic declarasse S. congreg. Cardin. refert *Holzm. l. c. ex Gall. c. 3. ad sess. 24. Trid.* ubi dictum fuit. *Præsupposità declaratione per constitutionem S. Pii V. super hoc decreto, censuit congr. oriri impedimentum publicæ honestatis ex sponsalibus per verba de præsenti etiam nulliter contractis, omissâ formâ decreti conc. Trid. sess. 24. c. 1.* nempe clandestinè sine parocho et testibus.

Notandum hìc id quod habetur in *c. un. de spons. in* 6. nempe quòd matrimonium ratum invalidum non inducit impedimentum in præjudicium priorum sponsalium. Unde si quis post sponsalia validè contracta cum una, ducat ejus sororem, antequam rem habeat cum secunda, potest et tenetur contrahere cum primâ, cùm matrimonium fuerit nullum.

1065. — « Dicitur XI. *Ætas ;* quia ad valorem matrimonii » jure ecclesiastico requiritur annus 14. viri, et 12. fœminæ » completus : nisi tamen malitia ætatem suppleat, hoc est, » adsit et doli capacitas, et potentia ad copulam, de quibus » judicare prudentum est. *Laym. c. 12. n. 1. ex c. De iis*, et c. » *ult. de despons. impub.* (1).

1066. Certum est quòd matrimonium impuberum per se est nullum, ut habetur ex *c. 6. 10. et 14. de despons. impub.* Et hoc etiamsi pauci deessent dies ad ætatem pubertatis, ut communiter docent *Sanch. l. 7. dist. 104. n. 1. et 3. Pont. l. 7. c. 65. n. 1. Pal. d. 4. p. 14. §. 4. n. 1. Escob. l. 27. n. 525. et*

(1) *Cod. Civ. art.* 144 ad matrimonium contrahendum requirit, ut masculus 18 annos natus sit, puella verò annos 15.

Edit.

alii (contra paucos), ut clarè probatur ex dict. *c.* 2. *et c.* 11. *Ex litteris*, *eod. tit.* ubi : *Donec compleat puer annum decimum quartum*, *expectet*. Ante autem ætatem hanc præscriptam commune est matrimonium non esse nullum de jure naturæ. sed tantùm ecclesiastico ; *Sanch. n.* 9. *Contin. Tourn. tr. de Dispens. in spec. part.* 1. *cap.* 14. *v. Quod ad impub. Pont. et Pal. l. c. ac alii passim.* Dicunt verò canones validum esse matrimonium, si malitia suppleret ætatem, ut habetur in *c. De illis* 9. *et c. Puberes*, *eod. tit.* ubi : *Certum autem est eum puberem esse*, *qui habitu corporis pubertatem ostendit*. *et generare jam potest.* Docent verò *D. Th. in* 4. *dist.* 36. *q. un. art.* 5. *et Sanch. l.* 7. *d.* 104. *n.* 21. *cum Abb. Sylv. Sot. Aug. Cov. Tab. etc.* non sufficere ad valorem matrimonii solam potentiam generandi, ut volunt *Host. Præp. Henr. etc. ibid. n.* 20, sed insuper requiri discretionem ad intelligendam vim consensûs conjugalis ; cùm enim tale vinculum sit perpetuum, perfectus exigitur consensus, ut infertur ex *c. fin. de desp. impub.* ubi hæc malitia prudentia nuncupatur. Plura autem assignant DD. signa, ex quibus conjiciatur impuberes posse generare, verbi gr. si puer jam habuerit copulam, vel si jam sit aptus ad effusionem seminis, vel si puella jam habuit menstruum. Hæc tamen signa non admittuntur, nisi sponsi sint proximi ad pubertatem, ut ex dicto *cap. Continebatur*, *vide Sanch. n.* 30. In quanam autem ætate quis dicendus sit pubertati proximus, alii *apud Sanch. n.* 37. dicunt, si desint tres dies, alii sex menses, alii tres anni, *Pal. l. c.* si desit annus ; *Sanch.* verò *n.* 40. *et Pont. n.* 5. dicunt id relinquendum prudentiæ judicis, qui spectare debet qualitatem personæ, temperiem regionis, etc. Ait autem *Cont. Tourn. loc. cit. v. Censent.* quòd si certò constaret de matrimonii consummatione, v. g. si puella jam concepit, iniquum erit eos separare. Addit idem *Cont. Tourn. ibid. v. Hæc regula*, *cum Nav.* posse Papam dispensare cum principibus, si aliquando expedit conjungi impuberes ob bonum pacis, ex *c. Ubi* 2. *de despons. impub.* in quo interdicuntur impuberes à matrimonio, *nisi fortè aliquâ urgentissimâ necessitate interveniente*, *utpotè pro bono pacis talis conjunctio toleretur.*

1067. — Quæritur hìc, an si ætate completâ pubertatis, puer non valeat coïre, nullum sit matrimonium ? Affirmant *Alb. et Veracr. apud Sanch. lib.* 7. *d.* 104. *n.* 14. cò quòd in

c. Puberes, de despons. impub. dicitur, ii esse puberes, qui possunt generare; (ergò inferunt) qui generare nequeunt, impuberes potiùs sunt dicendi, et inepti ad nuptias. Communiter verò negant *Pal. d. 5. p. 14. §. 4. n. 5. Escob. l. 27. n. 541. Sanch. l. c. n. 15. cum Sylv. Host. Præp. Nav. Cov. Henr. etc.* Ratio, quia in jure tantùm habetur, ad matrimonium requiri ætatem pubertatis; licèt autem dispositum sit in textu præfato et aliis valère matrimonium inter impuberes, si potestatem habeant generandi, tamen nullo jure habetur matrimonium esse nullum inter puberes, si potentiâ generandi careant; tunc enim impotentia potiùs judicanda est temporalis; unde dicunt aliqui, his dandum esse biennium vel triennium ad experiendum; sed communiùs censent *Pal. n. 6. Pont. l. 7. c. 65. n. 1. Escob. n. 545. cum Henr. Sylv. et Præp. et Sanch. n. 18. cum Abb. Host. Ang. Tab. etc.* expectandum in viro usque ad annum 18. et in fœmina usque ad 14., quia tunc natura perfecto robore pollet. Neque hìc procedit regula triennii in *c. Laudabilem, de frig. et malef.*; illa enim procedit, quando impotentia provenit ex frigiditate, vel alio impedimento, non verò quando provenire potest ex imbecillitate ætatis.

Matrimonium autem senum, quantumcumque decrepitorum, validum est, modò possint saltem arte medicinæ copulam habère; ita communiter *Sanch. l. 6. d. 92. n. 19. et 20. et Salmant. de matr. c. 12. p. 10. n. 126. cum D. Thom. et aliis passim.* Secùs dicendum (contra *Nav. et alios*), si omninò sint impotentes, ut *Sanch. n. 23. cum Ang. Sylv. Lop. Scot. Rich. et Boss. c. 7. n. 190.*

1068. — « Dicitur XII. *Affinis.* Est autem affinitas, propinquitas personarum nata ex copula carnali, sive licita, » sive illicita. Utraque jure saltem ecclesiastico dirimit matrimonium : illa usque ad 4 gradum inclusivè, hæc verò » jure novo, usque ad secundum tantùm. Et quidem si antecedat matrimonium : nam si superveniat, v. g. si Titius » cognoscat uxoris suæ cognatam in secundo gradu, non dirimit; licèt is qui peccavit, non possit petere debitum, sed » tantùm reddere. Porrò gradus, et lineæ affinitatis accipiuntur, sicut in consanguinitate, ità ut qui est uxoris consanguineus in primo gradu, sive rectæ, sive transversæ lineæ, » is sit affinis marito in eodem gradu lineæ rectæ, vel trans-

» versæ. Denique omnis affinitas quæ oritur ex affinitate, sub-
» lata est per concil. Lateran. *Vide Laym. et Bon. p.* 12.

Unde resolves :

1069. — « 1. Is, qui fornicatus est cum sorore sponsæ suæ,
» cum neutra potest validè contrahere, citra dispensationem,
» imò nec cum earum consobrina, vel matertera. » (*Sic pa-
riter censuit S. C. ut refert P. Zach. ap. Croix l.* 6. *p.* 3. *ad
n.* 695. *posse contrahi matrimonium inter vitricum et uxorem
quæ fuit privigni*).

Si quis post dispensationem rursùs cognoscit eamdem sororem sponsæ, non eget novâ dispensatione, *vide n.* 1140.

« 2. Potest quis ducere affinem fratris sui etiam in primo
» gradu, v. g. duo fratres possunt ducere duas sorores, imò
» pater et filius possunt ducere matrem et filiam. *Laym. Bo-
» nac. l. c.*

« 3. Titius potest successivè ducere Titiam, et Bertam, quæ
» fuerunt uxores Caji, et Sempronii fratrum.

« 4. Titius, qui duxerat sororem Caji, potest post
» mortem Caji, ejusque sororis, ducere Bertam uxorem
» Caji.

Hoc igitur impedimentum affinitatis tantùm contrahitur, quando vir habet rem cum consanguinea uxoris, vel uxor cum consanguineo viri ; unde minimè contrahitur, si à consanguineis viri habeatur copula cum consanguineis uxoris, vel è converso. Hìc autem notandum, quòd de jure antiquo hoc impedimentum extenderetur usque ad septimum gradum, ex *c. Nullum*, et *c. Æqualiter*, *caus.* 35. *q.* 3. Sed deinceps restrictum fuit ad quartum gradum in *c. Non debet, de consang. et affin.* tam ex copula licita, quàm illicita. Item ex Trid. *sess.* 24. *c.* 4. restricta est affinitas ex copula illicita solùm ad secundum gradum.

1070. — Sic de impedimento affinitatis contracto ante matrimonium. Post verò matrimonium, si conjux rem habet cum consanguinea, vel consanguineo alterius conjugis, tunc contrahit impedimentum ad petendum, ut communiter dicunt DD., modò incestus sit cum consanguineis conjugis in primo vel secundo gradu, ut habetur ex *c. Si quis* 1. *de eo, qui cognov. etc.* ubi : *Si quis cum filiastra suâ scienter forni-*

catus fuerit, nec à matre debitum petere, nec filiam umquam habère potest uxorem. Hìc igitur præscribitur impedimentum in incestum in primo gradu affinitatis. Quòd autem extendatur tantùm ad secundum gradum, habetur ex declar. *Greg.* XIII. *ap. Boss. l.* 2. *c.* 5. *n.* 24. ubi dictum fuit : *SS. D. Gregor. XIII ex sententia Congregationis dixit per hoc decretum* (id est Trid.) *ablatum censèri impedimentum quoque superveniens affinitatis post contractum matrimonium. Concilium sustulit tertium et quartum gradum, ergò in omnibus.*

1071. — Quær. I. An uxor cognita à consanguineo viri, metu gravi coacta, privetur jure petendi.

Prima sententia affirmat, et hanc tenent *Pont. l.* 10. *c.* 17. *n.* 6. *et Sanch. l.* 9. *d.* 31. *n.* 4. *cum Sylv. Rich. Led. Graff. etc.* Ratio, quia id clarè videtur inferri ex *c. Sacris* 5. *de iis, quæ vi, etc.*, ubi cùm dubium verterit, an communicans propter metum cum excommunicato excommunicationem incurrerit, *Innoc. III.* dixit : *Licèt metus attenuet culpam, quia tamen eam non prorsùs excludit, cùm pro nullo metu debeat quis mortale crimen incurrere, excommunicationis labe credimus inquinari.* Nec valet interpretatio aliquorum, id intelligi de metu levi ; nam Pontifex apertè intelligit etiam de gravi, cùm dicat, *pro nullo metu, etc.*

Secunda sententia verò, communior et probabilior, negat, et hanc tenent *Bon. d.* 4. *p.* 2. *n.* 5. *cum Nav. et Reb. Elbel de matr. p.* 426. *n.* 232. *cum Tamb. et Ills.* et probabilem putant *Laym. l.* 5. *tr.* 10. *p.* 5. *c.* 1. *n.* 14. *Pal. d.* 3. *p.* 4. §. 6. *n.* 3. *Salm. de matr. c.* 15. *p.* 3. *n.* 28. *cum Gabr. et Ant. à Spir. S. ac Sot. et Vill. ap. Boss. t.* 2. *c.* 5. *n.* 152. Ratio, quia, sicut metus excusat à lege ecclesiastica, sic etiam à pœna ab ipsa imposita : nec obstat textus suprà oppositus, quia (ut explicant AA. præfati *cum Sot. Barb. et Vict. ap. Boss. l. c.*) textus ille intelligitur loqui de metu incusso in contemptum excommunicationis, nam extra contemptum metus gravis certè excusat à lege ecclesiastica, et etiam ab excommunicatione, casu quo res, quæ metu agitur, ex solo jure ecclesiastico est prohibita : ut certum est apud omnes, *vide dicenda de cens. l.* 7. *n.* 46.

1072. — Quær. II. An ignorantia excuset ab incurrendo hoc impedimento petendi? Hìc distinguenda est triplex ignorantia, juris, facti, et pœnæ.

Primò igitur, si adsit ignorantia *juris*, nempe si vir accedit ad consanguineam uxoris, nesciens adesse legem humanam id prohibentem, *Cord. et Man. ap. Sanch. l.* 9. *d.* 32. *n.* 46. dicunt incurrere impedimentum; et idem sentire debent *Sot. Turrec. Abb. Led. etc. ap. eumd. Sanch. n.* 16., qui censent omnes pœnas ecclesiasticas, exceptâ excommunicatione, incurri etiam ab ignorante legem positivam, modò ipse sciat id esse vetitum de jure naturali. Ratio (ut ajunt), tùm quia obligatio ad pœnam non oritur ex scientia delinquentis, sed à voluntate legislatoris, tùm quia excusat quidem à pœna ignorantia facti, non verò ignorantia juris, ut habetur in *Reg.* 13. *jur. in* 6. Probabilius verò et communiùs docent non incurrere impedimentum *Navarrus cap.* 16. *n.* 54. *Suarez* 3. *p. d.* 77. *art.* 8. *Sanchez l. c. n.* 47. *Wigandt tr.* 16. *n.* 100. *v. Nota*, *Boss. t.* 2. *c.* 5. *n.* 157. *cum Pont. Avers. et Vill. Salm. de matr. c.* 15. *p.* 3. *n.* 30. *cum Per. Dic. et Gabr. ac Bon. q.* 4. *p.* 2. *n.* 6. *cum Sa*, *Led. Henr. et Reg.* Ratio 2. quia; cùm pœna sit imposita à lege humana, qui cum ignorantia contra illam operatur, sicut excusatur ab ejus transgressione, ita etiam excusatur à pœna; et sic respondetur primæ rationi sententiæ oppositæ. Respondetur autem ad secundam, quòd regula illa currit tantùm pro foro externo, non verò pro interno.

1073. — Secundò, si adsit ignorantia *facti*, nempe si vir sciat legem Ecclesiæ prohibentem petitionem debiti, sed nesciat illam ad quam accedit esse consanguineam suæ uxoris, tunc commune est non incurrere impedimentum, ut docent *Sanch. l.* 9. *d.* 32. *n.* 47. (*contra Ovan.*) *Bon. q.* 4. *p.* 2. *n.* 6. *Pal. d.* 3. *p.* 4. §. 6. *art.* 3. *Bon. l.* 10. *c.* 10. §. 6. *n.* 9. *Boss. t.* 2. *c.* 5. *n.* 154. *Wigandt tr.* 16. *n.* 100. *et Salm. cit. n.* 30., *et alii passim.* Ratio, quia, cùm privatio juris petendi sit pœna incestûs, ubi deest incestûs culpa, cessat etiam pœna. Et hoc dicendum, etiamsi ignorantia fuerit crassa, ut docent etiam communiter *Sanch. n.* 36. *et* 47. *Nav. c.* 27. *n.* 12. *Pont. l.* 10. *c.* 6. *n.* 10. *et Boss. l. c. n.* 160. *cum Pal. Bon. Con. Hurt. etc.* (contra *Toletum*, et quemdam alium Auctorem). Et ratio patet ex textu citato, *Si quis* 1. *de eo*, *etc.* ubi imponitur hoc impedimentum tantùm *scienter* peccanti, juxta verba relata *n.* 1070. Excipiunt tamen *Sanch. n.* 29. *et Boss. n.* 162. *cum Suar. Bon. Reg. Diana*, *etc.* (*contra Hurt. Vasq. Sylv. etc.*) nisi ignorantia sit adeò crassa, ut videatur ingens

temeritas, ignorare; talis enim ignorantia crassissima æquiparatur dolo, ex *l.* 3. §. *Gener. ff. de Dolo, etc.*

An autem excuset ignorantia affectata? *Vide dicenda de censur. l. 7. n. 48.*

1074. — Tertiò, si adsit ignorantia *pœnæ*, nempe si quis habeat scientiam legis et facti, sed nesciat pœnam non petendi, dubitatur, an hæc ignorantia excuset?

Prima sententia negat, et hanc tenent *Sanch. l. 9. d. 32. n. 50. Salm. de matr. c. 15. p. 3. n. 30. in fin. et Croix l. 6. p. 3. n. 376. cum Pont. et Avers.* Ratio, quia pœna hæc magis habet rationem impedimenti, sive inhabilitatis, quàm pœnæ.

Secunda sententia verò satis probabilis affirmat, et hanc tenent *Bon. q. 4. p. 2. n. 6. resp. 2. Wigandt tr. 16. n. 100. v. Nota, Pal. tr. 1. d. 1. p. 17. n. 8. Boss. t. 2. c. 5. n. 179. Tamb. Dec. l. 7. c. 4. §. 2. n. 3. Elbel p. 426. num. 235. Sporer eod. tit. n. 84. cum Portell. ac Diana p. 3. tract. 3. r. 12. cum Con, et Durand*, et probabilem putant *Sanch. loc. cit. n. 21. et 30. et Laym. apud Croix loc. cit.* Ratio horum AA. quia censent hanc non esse meram inhabilitatem, sed veram pœnam in vindictam incestûs; idque probant ex eo quòd si hæc nòn esset pœna, affinitas illa contraheretur, etiamsi incestus eveniret sine peccato, vel etiamsi haberetur copula per vim, et metum: sed hoc ipsi adversarii negant. Nec obstat dicere, nullam pœnam incurri sine sententia saltem declaratoria; sed nemo dicit ad hoc impedimentum incurrendum requiri sententiam, ergò non est pœna. Sed respondetur, quòd sententia tunc requiritur, quando crimen facilè potest probari, non verò quando est difficillimæ probationis; ita ut, si requireretur sententia, pœna redderetur ferè inutilis, ut docent *Suar. et Villal. ap. Boss. n. 26*, et ita accideret in nostro casu, ubi ut plurimùm incestus occultus est, nec potest probari. Et cùm probabilissimum sit ab ignorantibus non incurri pœnas à lege ecclesiastica impositas, quando sunt extraordinariæ, scil. quæ per se ne in confuso quidem prævidêri possunt, ut docent *Nav. c. 27. n. 274. et c. 23. n. 47. cum Cajet. Sylv. et Ang. S. Anton. 3. p. tit. 24. c. 33. circa fin.* item *Host. Con. Sayr. Durand. Phil. Man. etc. ap. Boss. l. c. n. 173.* Hinc satis pariter probabile est non incurri ab ignorantibus hanc pœnam, quæ certè videtur extraordinaria, cùm per se prævidêri nequeat.

1075. — Quær. III. An ad contrahendam affinitatem requiratur, ut copula ex utraque parte sit consummata? Certum est requiri seminationem viri; an autem requiratur etiam seminatio fœminæ? Negant *Pont. l. 9. c. 20. n. 1. Pal. d. 4. p. 8. n. 3. Croix l. 6. p. 3. n. 696. Sanch. l. 7. c. 64. n. 21. cum Arm. Tab. Henr. Gab. etc. ac Bon. q. 3. p. 13. n. 12. cum Palud. Sylv. et Soto.* Ratio, quia ad generationem non est necessarium semen fœmineum, juxta plurimorum sententiam, relatam *n.* 918. *v. Si autem.*

Secunda sententia verò etiam probabilis affirmat, et hanc tenent *S. Bonav. Innoc. Archid. Lopez, Graff. Cenedo, etc. ap. Sanch. n. 20.* et probabilem vocant ipsi *Sanch. ib. et Pal. d. n. 3. ac Ronc. de matr. q. 4. c. 3. q. 9. Elbel p. 425. n. 227. cum Hurt. et Mast. ac Salm. de matr. c. 4. p. 1. n. 5. cum Sylv. Trull. et Durand.* item *Avers. Diana, et Krimer ap. Croix d. n. 696.* Ratio, tùm quia, juxta aliorum plurium sententiam (*vide dicta n. 918,*) etiam semen fœminæ requiritur ad generationem; tùm quia (et hæc ratio fortiùs urget) non contrahitur affinitas nisi coëuntes fiant una caro: at non fiunt una caro, nisi semina commisceantur. Et hæc sententia valde firmatur ex auctoritate *D. Thom.* cujus verba retulimus *n. 1056. v. Hic autem*, ubi expressè docet exigi seminationem tam maris quàm fœminæ, ut affinitas contrahatur. Hìc tamen benè advertunt *Sanch. l. 8. d. 6. n. 18. Croix d. n. 696. et Elbel p. 427. n. 236.*, quòd in dubio præsumendum est pro copula perfecta, quia ex communiter contingentibus hæc prudenter adfuisse præsumitur: quapropter si vir coïerit, et dubitat an seminaverit, vel an intra vas, copula præsumitur perfecta. Et sic etiam dicunt *Avers. Diana, Krimer, et Gobat. ap. Croix*, semper præsumi seminationem etiam mulieris, quando ipsa in coïtu magnam senserit voluptatem, esto seminationem non adverterit. Imò meritò dicit *Elbel l. c. cum Sanch. Cleric., et aliis*, quòd in foro externo, ubi constat de coïtu, semper pronuntiandum est pro impedimento affinitatis contracto, et sic etiam judicandum in foro interno, quod præsumptioni fori externi conformari debet, semper ac non constat hanc esse falsam.

1076. — Quærit. IV. Quis possit dispensare in hoc impedimento? Alii dicunt solum Pontificem posse, cùm ab ipso fuerit hæc pœna imposita; ita *Cov. Graff. et Matien. ap.*

Sanch. l. 8. c. 12. n. 10. Alii dicunt posse dispensare etiam Episcopum, sed tantùm in casu necessitatis, ut *Sylv. Lop. et Margarita ap. eumd. Sanch. n. 11.* Alii verò communissimè docent semper et absolutè posse Episcopum dispensare; ita *Laym. l. 5. tr. 10. p. 5. c. 1. n. 15. Pal. d. 5. p. 4. §. 6. n. 5. Merbes. t. 2. p. 495. v. Quod autem, cum Pont. Wig. t. 16. n. 100. r. 3. Tamb. l. 7. c. 4. §. 2. n. 3. Elbel p. 426. n. 254. cum Anacl. Boss. c. 5. n. 14. cum Henr. et Vill. et Sanch. d. d. 12. n. 15. cum Palud. Soto, Arm. Sa, Vega, Man. etc.* Ratio, quia, dato quòd Episcopus id non posset ex dispositione juris, bene tamen id potest ratione consuetudinis. Hanc autem facultatem dispensandi bene potest alteri delegare, non solùm in particulari, sed etiam in generali; *vide dicenda n. 1125. Quæst. IV.*

Insuper possunt etiam in hoc impedimento dispensare omnes confessarii Regulares Mendicantium à Provinciali ad hoc munus deputati, ex pluribus privilegiis, nempe *Martini V.* cum declar. *Julii II.* ut ferunt *Sanch. l. 8. d. 16. n. 8. Spor. n. 483. Elbel p. 382. n. 71. Pont. l. 8. c. 13. in fine, et Salm. de matr. c. 14. p. 1. n. 14. cum Gutl. Avers. et Candido (contra Conc. p. 245. n. 10.*, ubi ait omnia hæc privilegia esse prorsùs commentitia, cùm ipse in Bullario ea non invenerit); item ex privilegio *S. Pii V.* vivæ vocis oraculo, ut ferunt *Wig. et Boss. l. c. cum Laym. Reb. etc.* Idem privilegium concessum Societati Jesu affert *Pal. loc. cit.*

An autem Mendicantes, ut vi suorum privilegiorum possint dispensare in prædicto impedimento, debeant habêre licentiam specialem à suo Generali vel Provinciali? Alii dicunt nullam requiri licentiam, quia in privilegiis concessis Benedictinis, et Minoribus absolutè conceditur prædicta facultas. Alii affirmant, ut *Sanch. l. 8. d. 16. n. 3. Pal. d. 4. p. ult. §. 1. n. 18.* item *Vill. Rodr. Avers. etc. Salm. de matr. c. 14. p. 1. n. 15.* quia (ut hi ajunt) in privilegiis omninò requiritur deputatio à Provinciali. Alii demùm, ut *Salm. ibid. n. 16. cum Leandro, et Joan. de la Crux*, dicunt requiri quidem licentiam Superioris, sed satis esse quòd habeatur à Prælato monasterii, quia privilegium concessum Benedictinis Vallisoletanis fuit concessum à *Martino V.* et *Julio II.* Priori monasterii.

1077. — Nota hìc ultimò: Contrahentes scienter cum impe-

dimento consanguinitatis vel affinitatis incurrunt excommunicationem ipso facto, ut habetur in *Clement. un. de consanguin.* ubi præcipitur etiam Ordinariis, ut istos curent vitari, donec satisfecerint. Et idem ibi statuitur de religiosis, monialibus, et clericis in Sacris constitutis matrimonium contrahentibus (qui insuper denuntiandi sunt ex edicto Inquis. Generalis *ap. Potest. p.* 529.), ac de laïcis nubentibus cum monialibus. Cùm autem hæc pœna sit odiosa, rectè dicit *Croix l.* 6. *p.* 5. *n.* 807. *cum Pontio*, *Spor. et Avers.* eam non extendi ad alia impedimenta.

1078. — « Dicitur XIII. *Si clandestinus :* quia Trid. irritat » matrimonia eorum, qui contrahunt aliter quàm coram pa- » rocho vel alio sacerdote de ipsius, vel Ordinarii licentia, » et duobus ad minimum testibus; vultque graviter puniri » eos, qui contra hoc contraxerint, vel etiam interfuerint.

1079. — Ad rem meliùs intelligendam notandum est, duplici modo matrimonium esse clandestinum, vel quando malitiosè contrahitur sine denuntiationibus, et tunc est tantùm illicitum; vel quando contrahitur non coram parocho et testibus, et tunc distinguendum est: nam quoad infideles, aut fideles qui degunt in locis infidelium, vel ubi Tridentinum non est receptum, tale matrimonium est quidem validum, cùm lex saltem per decem annos non recepta non obliget, ut dicunt *Sanch. l.* 3. *d.* 18. *n.* 1. *Pont. l.* 5. *c.* 7. *n.* 1. *Bon. qu.* 2. *p.* 7. *n.* 1. *et Salm. de matr. c.* 8. *p.* 2. *n.* 11. *cum Perez*, *Dic. Av. Led. et Rodr.* Quoad fideles autem qui sunt in loco, ubi receptum est Tridentinum, matrimonium esset nullum, etiam in casu necessitatis; ita communiter *Sanch. l.* 3. *d.* 17. *n.* 4. *Pont. l.* 5. *c.* 6. *n.* 2. *Pal. p.* 15. §. 8. *n.* 9. *et Salm. ibid. n.* 15. *cum Laym. Con. Corn. Henr. etc. communiter*, *contra Sot. et alios paucos ;* qui censent posse aliquandò dari casum (etsi rarum) in quo sine parocho valeret matrimonium. Sed hos rectè dicunt *Salm. l. c. n.* 14. *et* 15. non esse audiendos, quia necessitas non potest reddere habiles eos quos Tridentinum *omninò inhabiles* declaravit, ut habetur *sess.* 24. *c.* 1. Et hoc currit, etiamsi matrimonium esset contractum cum ignorantia invincibili; *Salm. ibid. n.* 16. *cum communi.* Dicunt tamen *Laym. c.* 4. *n.* 7. *Con. d.* 27. *d.* 1. *n.* 11. *Croix l.* 6. *p.* 3. *n.* 778. *cum Bellarm. et communi* (*contra Lessium*); item *Vega*, *Tanner. Dic. et Verac. apud*

cosd. Salm. ibid. n. 17, quòd si non possit in aliquo oppido habèri pastor, aut alius gerens ejus vices, tunc validum est matrimonium initum cum testibus sine parocho. Et probabile id putant *Salm. ibid.* propter quamdam declar. *Clementis VIII. apud Coninck.*, quia tunc vel non adest ibi parochia, vel ibi non durat promulgatio Tridentini, quamvis facta fuerit; destructâ enim parochiâ, censetur destructa promulgatio quoad ejus valorem (1). Pariter matrimonium celebratum sine parocho in locis infidelium à fidelibus captivis, vel mercatoribus ibi degentibus per modum hospitii, validum est, et licitum. *Salm. ibid. n.* 22. *cum Sanch. Bon. etc.* Hìcque advertatur, quòd matrimonia clandestina hodie ne sponsalium quidem vigorem habent, prout declaravit S. C. apud *Fagnanum in cap. Ad audiendam.*

1080. — Peregrini autem, si contrahant in loco, ubi Tridentinum est receptum, matrimonium sine parocho et testibus est nullum; quia etiam peregrini obligantur legibus locorum quoad contractus; ita communiter *Sanch. l.* 3. *d.* 18. *n.* 26. *Pontius l.* 5. *c.* 8. *n.* 1. *Bon. q.* 2. *p.* 7. *n.* 5. *Salm. de matr. c.* 8. *p.* 2. *n.* 18. *cum Pal. Con. Dic. Reg. Per. etc. ex c. fin. de foro compet.* ubi dicitur, in contractibus servandas esse leges, et consuetudines locorum. Si quis verò se transferret ad locum, vel illùc transiret, ubi Tridentinum non est receptum, et ibi contraheret sine parocho et testibus, nullum est matrimonium; secùs autem si in illum locum verè transferret domicilium, quamvis cum animo ibi contrahendi sine parocho et testibus; ita declaratum fuit à S. C. die 14 Augusti 1627. Et hæc declaratio (quidquid dicant *Sanch. et alii apud Salm. ibid. n.* 20.) omninò tenenda est cum *Salm. ibid. n.* 21. *et Croix l.* 6. *p.* 6. *n.* 712. *et aliis*, cùm ipsa fuerit approbata ab *Urban. VIII.* pro tota Ecclesia, dùm ibi dictum fuit: *Per quoscumque judices sic definiri debère.* Et decretum *Urbani*

(1) Constat jam ex pluribus resolutionibus *S. Congreg. Cardin.* valida et licita esse matrimonia sine parochi præsentia contracta, cùm contrahentes superiorem legitimum nullatenùs aut nonnisi difficillimè seu periculosissimè adire possint, quoties duo saltem testes, in quantum fieri potest, catholici, adfuerint. Quo in casu decet hortandique sunt fideles, ut cùm sacerdotis copiam habere possunt, ab eo pro celebrando aut jam celebrato matrimonio benedictionem petant.

Ed.t.

iterùm confirmatum est à *Bened. XIV.* in Epistolà, *Paucis abhinc hebdomadis*, edita die 19 Martii anno 1758. ubi decr. *Urbani* in extensum refertur; *vide in Bullar. Bened. XIV.*

1081. — « 1. Per parochum intelligitur is, qui habet ordi- » nariam jurisdictionem in contrahentes, utpote qui domici- » lium et habitationem habeant in ejus parochia; » (*Nomine* parochi *commune est intelligi parochum domicilii, non autem originis; ita Sanch. l.* 3. *d.* 25. *n.* 7. *Pont. l.* 5. *c.* 13. §. 1. *n.* 2. *Salm. ibid. p.* 3. *n.* 25. *et Bened. XIV. Not.* 33. *n.* 6. *cum Barb. Perez, etc. ex decl. S. C.* 18 *Nov.* 1707.) (1) « item Epi- » scopus, vel ejus Vicarius in sua diœcesi, » (*Ut Sanch. t.* 3. *d.* 28. *n.* 18. *Pont. l.* 5. *c.* 11. *n.* 1. *Pal. d.* 2. *p.* 13. §. 11. *n.* 3. *et Salm. de matr. c.* 8. *p.* 4. *n.* 55. *cum aliis* (*contra aliquos*) *ex cap. Romana, de appell. in* 6. *et c.* 2. *de consuet. in* 6. *Et hoc etiamsi Episcopus suo Vicario id prohibuerit, juxta declar. S. C. quam refert P. Zacharia ap. Croix l.* 6. *p.* 3. *n.* 725. *Episcopus enim nec parocho, nec suo Vicario potest interdicere ne matrimoniis assistant, ut aliàs declaravit S. C. apud Croix ibid. Idemque dicitur de Vicario Capituli Sede vacante, et de Abbatibus qui habent jurisdictionem quasi episcopalem erga suos subditos.*) « utì et Papa : item Capitu- » lum Sede vacante, Cardinales in ecclesiis sui tituli, Legati » in sua provincia. Sufficit etiam excommunicatus, aut non » sacerdos. » (*Infra annum, in quo debet sumere sacerdotium, ex c. Cum ex eo, de elect. in* 6. *Is igitur non solùm validè, sed etiam licitè assisteret, ut Sanch. l.* 3. *c.* 20. *n.* 3. *Pont. l.* 5. *c.* 17. *n.* 1. *Pal. p.* 13. §. 10. *n.* 2. *et Salm. ibid. n.* 40. *et* 45. *cum Aversa, Gabr. et Leand. contra paucos; atque cum decreto S. C. ap. Pitton. n.* 106. *de matr. die* 12 *Martii* 1695. *Et hoc, etiam transacto anno, ex alio decreto S. C.* 12 *Mart.* 1585. *apud Boss. t.* 1. *c.* 4. *n.* 99. *Parochus*

(1) Cùm in Hollandia parochi propriè dicti minimè reperiantur, sed missionariorum directioni catholici ibidem subjiciantur, dubitatum fuit, utrum fideles pro matrimonii validitate ad domicilii sui pastorem adstringerentur, an verò coram cujuscumque districtus pastore validè contrahere possent, itaque Papa *Pius* VII. die 17 Maj. 1804 declaravit : *Parochum proprium catholicorum in Hollandia commorantium ibique matrimonium inter se contrahere volentium, esse pastorem vel compastorem illius civitatis vel oci, in quo alteruter ex contrahentibus domicilium vel quasi domicilium habet, ideoque nonnisi coram illo vel alio sacerdote de illius licentia valide posse matrimonio copulari.*

Edit.

autem qui potest assistere, potest etiam dare licentiam assistendi alteri sacerdoti, ut habetur in Trident. sess. 24. c. 1. ubi : Præsente parocho, vel alio sacerdote de ipsius parochi seu Ordinarii licentia. *Item hic notandum, quòd parochus potest assistere nuptiis sui parochiani, etiam extra parochiam, et adhuc contradicente parocho illius loci, ut scribit Fagn. l. 4. in c. Quod nobis, de clandest. despons. n. 36. et 40. ex plurib. decr. S. C.*) « Nec requiritur, ut à parte rei verè sit » parochus, sed sufficit, si habeat titulum saltem coloratum, » ita ut communi errore habeatur parochus, nec sit intrusus » absque omni titulo. *Vide Bon. qu. 2. p. 8.* » (*An autem sufficiat error communis sine titulo? Vide dicta hoc l. 6. n. 572. v. Majus dubium.*)

1082. — Parochus igitur excommunicatus, etiamsi sit vitandus, irregularis, et suspensus, validè assistit in matrimonio, quia ibi nullam exercet jurisdictionem, sed tantùm assistit ut testis qualificatus, qui de matrimonio testificari possit; ita communiter *Sanch. lib. 3. d. 21. n. 4. Pont. l. 5. c. 17. n. 6. Barb. all. 32. n. 90. Boss. c. 4. n. 85. Bon. p. 8. n. 22. et Salm. de matr. c. 8. p. 4. n. 46. cum Pal. Con. Led. Aversa, et Henr.* (contra paucos). Et idem ait *Fagnan. l. 5. in c. Quod à prædecessore, de Schismat. n. 84. cum decreto S. C.*

1083. — Sed dubit. 1. An parochus excommunicatus vitandus peccet graviter assistendo? Affirmant *Coninck. d. 27. c. 2. n. 24. Pont. l. 5. c. 17. n. 11. cum Covar. Suar. t. 5. d. 11. sect. 1. n. 24. ac Vasq. Reb. et Bon. ap. Boss. c. 5. n. 90.* modò non adsit necessitas, quia alioqui communicaret cum aliis in re sacra et gravi. Negant verò *Sanch. l. 3. d. 21. n. 8. Boss. l. c. ac Hurt. Diana, Villal. Leand. etc. ap. Salm. ibid. n. 48.* (quorum aliqui tenent nec etiam leviter peccare). Ratio, quia communicaret cum suis parochianis in re necessaria ad eorum utilitatem, quam eis ex officio præstare tenetur. Sed hoc non obstante, magis mihi arridet prima sententia, juxta dicta *de Sacr. in gen. l. 6. n. 88.* ubi scripsimus, parochianis non licère petere assistentiam in matrimonio parochi excommunicati, nisi urgeat gravissima causa, et alius non adsit qui possit supplère. Omnes autem conveniunt, quòd si talis parochus à suo Episcopo justè fuerit interdictus ab assistendo, tunc validè assisteret, sed à culpa gravi non ex-

cusaretur, quia violaret præceptum superioris in re gravi; *Sanch. n. 11. Salm. ibid. n. 49. cum Pont. Con. Pal. Bon. etc.*

1084. — Dubit. 2. An parochus excommunicatus aut irregularis possit alteri sacerdoti dare licentiam assistendi? Affirmant *Sanch. lib. 3. d. 21. n. 8. Pal. p. 13. §. 10. n. 8. Barb. all. 32. n. 110. Pont. l. 5. c. 17. n. 14. Bon. p. 8. n. 22. cum Cajet. et Led. ac Salm. ibid. n. 51. cum Trull. Henr. etc.*, quia concessio licentiæ illius non est actus jurisdictionis, sed potestatis. Negant verò *Laym. c. 4. n. 5. et Con. Dic. Suar. etc. apud Salm. l. c. n. 50.*, quia, licèt assistere non sit actus jurisdictionis, talis tamen est dare licentiam. Sed sapienter respondet *Sanch.* hujusmodi facultatem concedendi licentiam non spectare ad parochum, quà parochum, sed quà legitimum testem matrimonii destinatum à Tridentino cum potestate alium substituendi; unde prima sententia probabilior videtur.

« 2. Parochus, vel quivis habens jurisdictionem ordina-
» riam, potest alium sibi substituere, non tamen nisi sacer-
» dotem. . . . . .

1085. — « 3. Cùm ad testes requisitos non addatur debêre
» esse omni exceptione majores, sufficiunt etiam infames,
» fœminæ, pueri habentes usum sufficientem rationis, pa-
» rentes, domestici, ac servi. » (*Etiam infideles, quamvis casu transeant, aut vi detineantur, ut Sanch. l. 3. d. 45. n. 3. Pal. p. 13. §. 13. n. 3. Barb. all. 32. n. 138. Laym. c. 4. n. 6. Bon. p. 8. n. 43. et Salm. de matr. c. 8. p. 3. n. 59. cum Con. Dic. etc*)

1086. — 4. Si duo sint parochi ejusdem parochiæ, potest
» utervis assumi » (*etiam invito altero; Salm. ibid. p. 3. n. 52. in fin. cum Pont. Con. Henriq. etc.*) « Similiter qui habet duo
» domicilia, quæ æqualiter inhabitat, vel domum, quæ par-
» tim pertinet ad unam parochiam, partim ad alteram,
» potest alterutrum accersere; quia uterque est proprius pa-
» rochus. *Laym. Bonac. l. c. et Sanch. comm.*

Si sponsi habent duo domicilia in duabus parochiis, dicunt *S. Anton. Palud. Ang. Gabr. etc. ap. Sanch. l. 3. d. 24. n. 4.* matrimonium esse contrahendum in illa parochia, ubi tunc temporis habitant. Sed communissimè et valde probabiliter dicunt *Sanch. l. c. n. 3. Ronc. q. 2. r. 1. cum comm. Boss. t. 1. c. 4. n. 4. Bon. p. 8. n. 8. cum Gutt. et Reb. Pont. c. 15.*

§. 1. *n.* 1. *Barb. all.* 52. *n.* 60. *cum Con. et Salm. cit. n.* 52. *cum Perez, Trull. Dic. et Henr.* matrimonium posse contrahi in alterutra parochia, modò in utraque sponsi æqualem habuerint habitationem, quia tunc in alterutra possunt recipere sacramenta. Idque confirmatur ex *c.* 2. *de Sepult. in* 6. ubi dicitur: *Cùm ab eo, qui duo habet domicilia, se collocans æqualiter in utroque, in loco tertio eligitur sepultura, domiciliorum Ecclesiæ habebunt inter se dividere canonicam portionem.* Ergò non habenda est ratio actualis, sed tantùm æqualis habitationis. Hæc autem æqualitas moraliter accipienda est, ut dicunt *Lugo Resp. moral. l.* 1. *dub.* 37. *n.* 3. *Barb. n.* 70. *Boss. n.* 5. *Ronc. l. c. Salm. de matr. c.* 8. *p.* 3. *n.* 52. *et Sanch. n.* 3. *cum S. Anton. et Palud.* Idque procedere dicit *Bossius l. c. cum Sanch. Pont. et Gutt.*, non solùm si quis habitet hieme in civitate, æstate ruri, sed etiam si indifferenter modò habitet in uno, modò in alio loco. Notandum autem id quod habetur in decr. S. C. apud *Bened. XIV. Notif.* 53. *n.* 7. ubi dicitur: *Parochum ruralem non esse proprium, quando rus itur causâ recreationis, vel pro rusticanis negotiis, ideoque matrimonium validè coram hujusmodi parocho celebrari non posse.* Hoc tamen intelligi rectè dicunt *Bon. p.* 8. *n.* 3. *Barb. all.* 22. *n.* 66. *Boss. c.* 4. *n.* 17. *et Salm. ibid. n.* 26. *cum Sanch. Pal. Dic. Trull. et Av.*, si sponsus aliquoties, sive per breve tempus (ut ait *Barb. cum Lugo*) ruri degit. Hinc *Benedict. l. c. Salm. ibid. n.* 27. *Barb. ib. et Boss. n.* 17. *cum Hen. Garc. Seraph. etc.* ex declar. S. C. rejiciunt *Pontium*, qui *lib.* 5. *c.* 15. §. 11. *num.* 4. censet posse contrahi matrimonium etiam coram parocho, in cujus parochia quis brevi commoratur (1).

Hìc insuper sedulò notandum, quòd si quis fictitiè domicilium transferat in aliam parochiam, ut ibi matrimonium contrahat, hoc nullum est, ut pluries S. C. declaravit; *vide P. Zachar. apud Croix lib.* 6. *p.* 3. *n.* 717. Secùs autem, si verè transferat, etsi in fraudem prioris parochi, ut rectè ait *Croix ibid. cum Fagn. Sanch. Sylv. Barb. Boss. etc. contra Led. et Vega.* Notat verò *Croix dicto n.* 717. *cum de Luca* non

(1) *Ex Cod. Civ. art.* 74. quoad matrimonii celebrationem domicilium contrahitur per sex menses continuæ habitationis in eodem loco.

Edit.

acquiri domicilium per habitationem solius diei, si noctu quis in priori cubaret domo.

1087. — « 5. Etsi ex præcepto adhibendus sit parochus contrahentis illius, in cujus parochia matrimonium celebratur: » sufficit tamen ad valorem, si alterutrius pastor assistat, ut » declaravit Congreg. Cardinal. apud *Rebel. et Bon. q.* 18. » (*Ita comm. Sanch. l.* 3. *d.* 23. *n.* 4. *Pal. p.* 12. §. 9. *num.* 1. *Pont. l.* 5. *c.* 16. *n.* 2. *Bon. q.* 2. *p.* 8. *n.* 7. *et Salm. de matr. c.* 8. *p.* 3. *n.* 24. *cum Con. Perez, etc.* item *Bened. XIV. Notif.* 33. *n.* 5. *ex Decl. S. C. an.* 1573. *Et aliam similem affert Fagn. lib.* 4. *in c. Quod nobis, de clandest. desp. editam die* 15 *Dec.* 1574. *ubi approbante Papâ fuit decisum valère matrimonium in parochia mulieris coram parocho viri, et è converso.*) « etiam extra suam parochiam, vel diœcesim; quia hic actus non est jurisdictionis contentiosæ. » (*Et in hoc neque parochus peccaret, ut dicunt Sanch. l.* 3. *d.* 19. *n.* 17. *Salm. ibid. n.* 54. *cum Pal. Con. et Dic. ac Boss. c.* 4. *n.* 32. *cum Barb. Gutt. Villal. etc.* (*contra Pont. Nav. etc.*); *actus enim assistendi probabilius neque est actus jurisdictionis, sed potius potestatis assistendi ut testis, uti diximus n.* 1084. *Cæterùm ait Bossius n.* 20. *in fin. quòd convenientius est, quòd assistat parochus sponsi, in cujus parochia fiunt nuptiæ. Rectè autem dicunt Sanch. n.* 19. *et Boss. n.* 33. *ex Decr. S. C. allatis ab eod. Boss. n.* 19. *peccare graviter parochum, si in alterius parochia sponsos à se conjunctos solemniter benediceret.*) « Non tamen licebit tunc » nuptiis benedicere, sine alterius licentia. *Sanchez. l.* 3. » *disp.* 19.

1088. — « 6. Is qui substituitur, debet habère expressam, vel saltem tacitam licentiam ex ratihabitione de præsenti, quia non sufficit ratihabitio de futuro, qua quis » putet, alterum postea ratum habiturum; *Sanch. d.* 33. *Regin. Con. apud Bon. l. c. n.* 11. « (*Ita etiam Sanch. d.* 33. *n.* 20. *Pont. l.* 1. *c.* 11. *n.* 1. *Salm. ibid. p.* 4. *n.* 56. *cum Conin. Et hoc etiamsi licentia sit metu vel dolo extorta. Salm. l. c. cum Con. et Sanch. Sufficit autem licentia oretenùs data: Barb. all.* 32. *n.* 128. *cum Nav. Henr. etc.*) « licèt ipse *Bon.* » neget tacitam sufficere.

1089. — « 7. Vagabundi possunt contrahere coram quolibet parocho, idque, (ut *Laym. c.* 4. *n.* 3., docet ex *Sanch.*)

» etsi alteruter tantùm sit vagus. Hic autem tenetur de illo-
» rum conditione diligenter inquirere, ut monet Trid. an
» scilicet alibi sint conjuncti, etc., et deinde petere licentiam
» ab Episcopo assistendi : sine qua, licèt validè assistat, gra-
» viter tamen peccat. Ita *Laym. t. 4. l. 3. Sanch. dist. 19. et*
» *d. 35. n. 14.* »

Commune est, quòd vagi possunt contrahere coram quovis parocho ; ita *Sanch. l. 3. d. 25. n. 11. Pont. l. 5. c. 14. n. 5. Bon. q. 2. p. 8. n. 6. Pal. d. 2. p. 15. §. 9. n. 11. et Salm. de matr. c. 8. p. 3. n. 37. cum Con. Henr. Trull. Led. etc.* Et hoc etiamsi alteruter sponsorum tantùm sit vagus, ut *Pal. et Salm. ibid. in fin. cum aliis ;* idque *Barb. in Trid. n. 3. et 4.* refert decisum à S. C. Parochus verò, antequam vagos conjungat, tenetur de eorum conditione diligenter inquirere (ut præscribit Trident. *sess. 24. c. 7.*) an alibi sint conjuncti : ac deinde petere licentiam ab Episcopo assistendi, sine qua, licèt validè assistat, graviter tamen peccat assistendo, ut docent *Sanch. n. 16. Pont. n. 8. Salm. ibid. n. 38. cum Led. et Henr. ac Barb. in Trident. l. c. cum Fill. Molf. Homob. etc.* Imò in instructione S. Inquisit. Gener. edita 21 Aug. 1670. coram *Clem. X.* pro curiis tam Romana quàm cæterorum Ordinariorum (quam refert in extensum *Genettus t. 3. p. 326. et Pitton. de matr. n. 1737.*) sic præscriptum fuit : *Si contrahentes sint vagi, non procedatur ad licentiam contrahendi, nisi doceant esse liberos per fides Ordinariorum suorum, servatâ formâ Trid. in c. Multi 7. sess. 24. Fides aliaque documenta non admittantur, nisi munita sigillo, et legalitate Episcopi ordinarii, et recognita saltem per testes qui habeant notam manum et sigillum. Et attentè consideretur, quòd fides et testimonia benè identificent personas de quibus agitur.* Notant verò *Salm. cit. n. 38. circa med.* nomine *vagorum* hìc non comprehendi vagos illos qui in eodem loco vagi sunt, quia isti, licèt certam non habeant parochiam, tamen in illo loco jam cogniti sunt, unde præmissis denuntiationibus benè possunt à quolibet parocho conjungi. Circa alienigenas autem, habetur in eadem instructione S. Inquisitionis ut supra (*num. 1739. ap. Pitton.*), quòd parochus non potest pro eis publicationes facere, *nisi certiorato Ordinario, à quo, vel ejus vicario, priùs receperit fidem authenticam status liberi.* Rectè verò excipiunt *Sanch. n. 8. Salm. l. c. cum Pont. et Con.* si

contrahentes discesserint ab eo loco in ætate, in qua erant incapaces ibi contrahendi.

1090. — Insuper circa milites hìc notandum ex decr. S. C. 11 Nov. 1576. *ap. Pitton. de matr. n.* 2117., quòd capellani exercitûs habent facultatem assistendi eorum matrimoniis, dùm hi reperiuntur in actuali expeditione : hanc tamen facultatem non habent privativè respectu ad parochos contrahentium, neque dum milites in hybernis, vel æstivis commorantur, neque dum sunt in præsidiis. Præter dicta refert declaratum à S. C. *P. Zacharia ap. Croix l.* 6. *p.* 3. *n.* 751. capellanos nec etiam sacramenta pœnitentiæ, Eucharistiæ, et Extremæ-Unctionis posse ministrare militibus degentibus in præsidiis, sine facultate pontificia, aut licentia Ordinarii loci. Militum autem matrimonia debent contrahi eodem modo, proùt dictum est de vagis, ut habetur in cit. instructione Congr. Inquisit. ut suprà *ap. Pitton. n.* 2308. Ubi tamen additur, quòd tempore necessitatis, vel in articulo mortis non sunt servandæ eædem probationes; sed si convaluerint, debent fieri, antequam matrimonium consummant. *Vide alia circa matrimonium militum ap. eumd. Pitton. n.* 2356.

1091. — « 8. Peregrini, qui ex causa exiguo tempore domo » absunt, non possunt contrahere peregrè coram parocho » loci : quia non est illorum verus. Aliud est de iis, qui ali- » cubi habitationem figunt pro majore parte anni, aut eò » venerunt animo manendi, saltem majore anni parte, licèt » postea contingat casu subitò recedere, v. g. famuli, ancil- » læ, studiosi. *Bon. q.* 1. *p.* 8. *n.* 1. *Sanch. l.* 3. *d.* 25. *n.* 11. » Ratio est, quia contrahunt ibi domicilium parochiale; et » pastor illius loci est proprius illorum.

Quid si quis aliò se transferret animo manendi ibi per majorem partem anni, et postea redeundi ad suum domicilium, an possit coram parocho illius loci contrahere matrimonium, et alia sacramenta recipere? Negant *Rodr. Led. Henr. et alii ap. Sanch. l.* 3. *d.* 25. *n.* 11. *et Salm. c.* 8. *n.* 29. qui meritò cum *Sanch. et Palao* id satis probabile putant. Sed communiùs et probabiliùs affirmant cum *Busemb. Sanch. n.* 12. *Pont. l.* 5. *c.* 15. *n.* 4. *Pal. p.* 12. §. 9. *Bon. p.* 8. *n.* 2. *et* 3. *et Salm. de matr. c.* 8. *p.* 3. *num.* 30. *cum Con. Trull. Gutt. Dic. etc.* Probatur *ex c. fin. de paroch.* ubi illi qui causâ belli ad aliam parochiam se transferunt, habentur ut

illius parochiani. Et confirmatur ex decl. S. C. ap. *Bened. XIV. Notif.* 32. *n.* 11. ubi dictum fuit valêre matrimonium contractum à judice, seu medico temporali in loco ubi tunc degit. Secùs verò, si quis aliò se transfert non animo contrahendi ibi domicilium (sive quasi domicilium, ut intelligendum), prout dicitur in eadem declaratione; *vide dicta de Bapt. l.* 6. *n.* 115. *v. Sed hìc.* Et sic pariter alienigenæ in carceribus detenti neque possunt ibi contrahere ex alia declar. S. C. edita anno 1707. *ap. eumd. Bened. n.* 12. qui *n.* 17. ex quadam Epist. S. Officii idem dicendum ait de ægris qui curantur in hospitalibus, nisi urgeat necessitas contrahendi, et non suppetat tempus probandi statum liberum. Ili tamen si convaluerint, non poterunt matrimonium consummare, nisi constito de utriusque statu libero. Puellæ autem expositæ, quæ degunt in conservatoriis, debent matrimonium contrahere non coram capellanis ipsorum, sed coram parocho loci, ex decl. S. C. 22 Apr. 1651. *apud eumdem Benedictum n.* 14., qui addit ex antiqua consuetudine bènè posse contrahere coram eodem parocho loci etiam illas puellas, quæ degunt in conservatoriis, à quibus recipiunt alimenta et dotem. Alias verò puellas, quæ sunt in monasteriis causâ educationis, dicit *Benedictus n.* 16. debêre matrimonium contrahere coram parocho domicilii paterni, materni, aut fraterni, si adsit; si autem non adsit, coram parocho loci monasterii. Et idem asserit *n.* 17. de famulis degentibus in domibus herorum.

1092. — « 9. Parochus, et testes sic debent esse præsentes, » ut advertere possint, quid agatur, et de eo testari. » (*Hinc non sufficit eorum præsentia tantùm materialis, sed requiritur etiam moralis, ut probat P. Zacharia ap. Croix l.* 6. *p.* 3. *n.* 758. *Et ideò rectè ait Pontius (contra Sanch.) ap. Croix l. c. n.* 759. *quòd si non benè intelligerent sponsorum consensum (putà quia sunt diversi idiomatis) non satis est unus interpres de consensu affirmans.*) « Et quidem non est necesse, » ut ipsi videant contrahentes, dummodò audiant verba con- » tractûs, si voces contrahentium noverint; » (*sufficit autem, si videant signa consensûs, ut Sanch. l.* 3. *d.* 39. *n.* 1. *et d.* 41. *n.* 2. *Pont. l.* 8. *c.* 21. *n.* 8. *Pal. p.* 13. §. 8. *n.* 11. *et Salmant. de matr. c.* 8. *p.* 5. *n.* 61. Adverte hìc *declarat. S. C. ap. Fagnan. lib. 4. in cap. Quod nobis, de clandest. despons. n. 4. ubi dictum fuit valêre matrimonium, etiamsi parochus*

nihil proferat.) « *Sanch. Fill. Pont. et alii 5. cum Dian. p. 8.* » *cap. 7. r. 68. contra Barb.* Nec refert, etiamsi per metum, » vim, dolum, aut injuriam nolentes detineantur, vel etiam » contradicant, ac resistant. » (*Et sic pluries fuit decisum à S. C. ut refert P. Zacharia ap. Croix l. 6. p. 3. n. 760.*) « aut » licèt prohibiti sint ab Ordinario ne intersint. *Bon. l. c.* » *ex Declarat. Card. Con. Fill. Sanch. ll. cc. etc.* »

1093. — Graviter autem peccant contrahentes coram parocho, vi aut dolo detento, aut casu transeunte, ob injuriam quæ irrogatur sacramento, et Ecclesiæ, cùm parochus tunc ut persona publica assistit; *Sanch. d. 39. n. 12. Pal. p. 13. §. 8. n. 11. et Salm. ibid. n. 68. cum Con. et communi.* Et in aliqua diœcesi in hoc adest excommunicatio, ut testantur *Salm. l. c. circa med.* Attamen *Sanch. ib. ac Gutt. et Aversa ap. Salm. ibid.* dicunt esse tantùm veniale, contrahere coram testibus sic præsentibus, id est dolo detentis.

Notant deinde *Pal. l. c. et Salm. ib. in fin. cum Con. Trull. Avers.*, quòd, urgente necessitate contrahendi, si parochus nollet assistere, nec possit adiri superior, tunc potest nolens adduci, modò non fiat vis personæ. Imò *Dic. ap. Salm. l. c.* concedit etiam per vim, si aliter vexatio tolli nequeat, quia parochus tunc ex officio assistere tenetur; *vide dicta n. 1005.*

1094. — « 10. Parochus tenetur utrumque contrahentem » interrogare, non quidem de impedimento, *Guttier. Sanch.* » *Diana p. 3. t. 4. res. 294.*, sed de mutuo consensu, ut in » Trident. *sess. 24. c. 1.* Ejus tamen omissio, quando de utrius- » que libero consensu constat, venialis tantùm est, *Sanch.* » *Conin. Dian. l. c.* » (*cum Salm. de matr. c. 8. p. 5. n. 70. cum Pont. et Avers.*) « Similiter mortale non esse, etsi, » intellecto consensu, non dicat: *Ego vos conjungo in nomine* » *Patris, et Filii, et Spir. S. Amen*, docent *Sanch. Con. Vill.* » *Gutt. Dian. p. 3. t. 4. r. 256.* » (*Ita probabiliter Pont. l. 5. c. 21. n. 2. Sanch. l. 3. d. 38. n. 75. Pal. p. 13. §. 18. n. 12. et Salm. cit. n. 70. cum Gutt. et Bon. Sed Bossius c. 3. n. 15. cum Reb. Barb. Veracr. et Salzed. adhuc probabiliter, et fortè probabilius dicit esse mortale, quia videtur transgressio in re magni momenti.*)

1095. — « Dicitur XIV. *Et impos*, quod impedimentum » vocatur frigiditas, vel impotentia: quæ, si perpetua sit, et

» matrimonium antecedat, irritat illud jure naturæ ; vel » omne , et respectu cujuscumque , si sit absoluta : vel certum tantùm , si sit restricta seu respectiva. Idque , sive orta » sit ab intrinseco , et vitio naturæ , sive ab extrinseco , operâ » hominis , vel diaboli ; sive cognita alteri fuerit , sive non , » sive sit ex parte utriusque contrahentis , sive alterius tantùm. Ratio est , quia matrimonium consistit in mutua traditione corporum physicè aptorum ad generationem , sive » in traditione potestatis corporis ad copulam conjugalem : » hanc autem potestatem impotens non potest tradere , cùm » eam non habeat.

« Porrò impotentia in viro esse censetur , quando est eunuchus , vel saltem non potest seminare intra naturale vas fœminæ : in fœmina verò , quando vel seminare non potest (si » verum est , semen fœminarum requiri ad generationem) vel » propter arctitudinem non potest virum pati , aut ejus semen recipere.

« Dixi 1. *Si sit perpetua :* qualis est , quæ nullâ arte potest » tolli. In dubio autem perpetuitatis , conceditur à jure triennium ad experiendum bonâ fide.

« Dixi 2. *Si antecedat :* nam si subsequatur matrimonium , » non irritat illud , etsi usum ita impediat , ut soli contactus , » et oscula liceant citra periculum pollutionis ; idque quando » impotentia est certa ; nam si dubia sit , tamdiu licet conari » ad copulam , quamdiu probabilis est spes seminandi intra » vas. *Laym. l. 5. t. 10. p. 4. c. 12. ex Sanch. Nav. Henr.*

Unde resolves :

« 1. Invalidè contrahunt evirati , seu eunuchi , quando carent utroque testiculo : quia non emittunt verum semen » aptum generationi. Nec refert , quòd instar senum sterilium » satisfaciant concupiscentiæ fœminæ : quia id non faciunt » per copulam naturâ suâ aptam generationi , ob defectum seminis , quod senes tamen emittunt , etsi semen senum per » accidens non sit prolificum. *Laym. loc. cit. Bon. q. 5. p. 13.*» (*Id certum est ex bulla Sixti V. edita an. 1587. quæ incipit*, Cum frequenter. *Intellige igitur, si ambobus testiculis careant, aut contusos habeant ; secùs si habeant saltem unum*,

ut Sanch. l. 7. *d.* 104. *n.* 17. *et Salm. de matr. c.* 12. *p.* 11. *n.* 129. *cum Avers. Dic. Led. etc.*)

« 2. Validè contrahunt I. Steriles, quia, etsi sint impotentes ad generationem, non tamen ad copulam; atque adeo » sunt capaces omnis juris, et obligationis matrimonii; et » susceptio prolis, licèt sit præcipuus, non tamen est unicus, » nec immediatus finis matrimonii. *Bon. q.* 5. *p.* 15. *ex Henriq. Con. Filliuc. etc.* Eadem est ratio de iis, quæ non edunt » fœtum, nisi mortuum, vèl non nisi cum periculo vitæ. » *Con. etc. ll. cc.* II. Hermaphroditi, quia verè sunt potentes » ad usum matrimonii. Et quidem, si alter sexus emineat, » secundùm illum tantùm valebit: si uterque sit par, optio » illis datur, ut utrolibet utantur, ita tamen, ut quem semel » elegerint, semper retineant. *Sanch. l.* 10. *d.* 106. *Bon. l. c.* » *ex Henr. Con. Fill. etc.* III. Is, qui paulò pòst est moritu- » rus, quia in eo manet potentia ad coïtum, etsi per accidens » vi morbi impediatur. Patet ex praxi Ecclesiæ, quæ illis in- » terdùm suadet, ut concubinas ducant. *Laym. l. c. ex Sanch.* » *d.* 105. *n.* 3. *Cov. etc.*

« 3. Impuberes, si utantur ratione, non jurè naturæ, » sed ecclesiastico tantùm invalidè contrahant; quia impo- » tentia illorum est tantùm temporalis.

Impotentia, de qua hìc loquimur, est illa, propter quam conjuges non possunt copulam habère per se aptam ad generationem; unde sicut validum est matrimonium inter eos, qui possunt copulari, esto per accidens nequeant generare, putà quia steriles, aut senes, vel quia fœmina semen non retinet, ita nullum est matrimonium inter eos qui nequeant consummare eo actu, quo ex se esset possibilis generatio. Ut autem impotentia dirimat matrimonium, debet esse perpetua, et antecedens. Quare, si est tantùm temporalis proveniens ex aliquo morbo, aut vitio naturaliter curabili, certò non dirimit matrimonium. Sic etiam neque dirimit, si matrimonio superveniat. Si verò antecedat, et nequit auferri, nisi per miraculum, aut per peccatum, aut cum periculo mortis, tunc irritat matrimonium ut expressum habetur in *c. Fraternitatis, de frig. et malef.* Hæc autem impotentia ex quadruplici capite oriri potest, scil. I. ex maleficio, II. ex frigiditate, III. ex improportione, IV. ex mixtione sexûs (id est si aliquis conjugum sit hermaphroditus), de qua satis est

quod dicit *Busemb.* unde tantùm de aliis tribus capitibus hìc agimus.

1096. — Et I. si impotentia proveniat ex *maleficio*, (quod colligitur quando conjuges excitantur ad copulam cum aliis, et inter se frigescunt, vel à coïtu abhorrent, esto aliàs se diligant) tunc si maleficium nequit tolli inter triennium remedio humano, nec orationibus, aut exorcismis, impotentia censetur perpetua, et dirimit matrimonium; ita communiter *D. Th. in 4. d. 34. q. un. a. 3. ad 3. Sanch. l. 7. d. 94. n. 12. Croix l. 6. p. 3. n. 700. et Salm. de matr. c. 12. p. 11. n. 131. cum Sot. Con. Bon. etc. ex c. fin. de frig. et mal.* Hinc si maleficium aufertur per aliud maleficium (quod certè illicitum est), matrimonium etiam censetur invalidum, ut communiter docet *Sanch. n. 9. cum D. Th. D. Bonav. et aliis passim.* Secùs si aufertur amovendo signum, ut *Sanch. n. 22. et Salm. ibid. n. 132.* quia tunc licitè aufertur impedimentum, *Salm. ib. in fine cum Sot. et Avers.*

II. Si impotentia provenit ex *frigiditate*, tunc quando conjuges ob hanc causam omninò perficere nequeunt copulam aptam ad generationem, post experientiam triennii, nullum est matrimonium. Idem procedere communissimè ajunt DD. si ob nimiam caliditatem vir semper seminet extra vas, antequam possit penetrare; ita *S. Anton. 3. p. tit. 1. c. 12. §. 1. et 2. Navar. c. 22. n. 59. et Sanch. n. 7. cum Sot. Palud. Val. Led. Gutt. etc. ex D. Thom. Suppl. qu. 58. art. 1. ad. 2.* ubi ait: *Caliditas superflua vix potest esse impedimentum perpetuum; si tamen inveniretur, quod per triennium impediret carnalem copulam, judicaretur perpetuum.* Sed probabiliter censent *Cont. Tourn. tr. de Dispens. in spec. part. 1. cap. 14. r. 2. v. Si quis tamen, et Cabass. T. J. l. 3. c. 25. n. 2.* quòd hujusmodi conjuges, si sint juvenes, non sint separandi, quia processu temporis fervor ille deficit, et sic possunt fieri habiles. Sicut autem potest esse impedimentum frigiditas, et maleficium, sic etiam potest irritare matrimonium abominatio viri erga mulierem, si ob ejus deformitatem non possit ullo modo excitari ad copulam, ad quam benè excitaretur cum alia pulchra; ita *D. Th. d. qu. 58. a. 1. ad 5.* ubi: *Abominatio autem mulieris non est causa naturalis, sed causa accidentalis extrinseca; et ideò de ea est judicium idem quod de maleficio:* et ita etiam

Sanch. l. 7. *d.* 92. *n.* 13. *cum Alb. Magno, Sylv. Ang. Tab. Turrecr. etc. contra Sot.* In his verò casibus datur conjugibus triennium, in quo licitè possunt copulam experiri ex *c. Laudabilem, de frig. et malef.*

III. Si demùm impotentia provenit ex *improportione*, nempe si fœmina habeat vas adeò arctum (saltem respectu sui viri), ut ille nequeat penetrare, tunc si fœmina non possit apta fieri ad copulam, nisi cum periculo mortis, omnes conveniunt matrimonium esse nullum ex *c. Fraternitatis, de frig. etc.* Unde, etiamsi cum tali periculo mortis ipsa fuerit incisa, et facta idonea, matrimonium non valet; quia quod ab initio est invalidum, nequit tractu temporis convalescere; ita communiter *Sanch. l.* 7. *d.* 93. *n.* 15. *et Cont. Tourn. loc. cit. v. Resp. in utroque, cum aliis.*

1097. — Sed dub. 1. An sit nullum matrimonium, si fœmina per incisionem possit fieri apta ad copulam sine periculo mortis, sed cum periculo gravis morbi?

Prima sententia affirmat, et hanc tenent *Pal. d.* 4. §. 1. *n.* 5. *Spor. de matr. c.* 1. *n.* 121. item *S. Anton. Sylv. Sa, Val. Henr. Veg. Palud. Major, P. Soto, et alii plures ap. Sanch. l.* 7. *d.* 93. *n.* 17. qui probabilem censet. Ratio, quia impotentia eo casu non est à voluntate, sed ab ipsa natura; ex contractu enim matrimonii videtur mulier non ad plus se obligasse, quàm ad reddendum debitum per media ordinaria; unde quando non potest fieri apta, nisi per medium extraordinarium et periculum gravis morbi, tunc censetur illa ex ipsa natura impotens ad matrimonium.

Secunda sententia verò negat, et hanc tenent *Bon. q.* 3. *p.* 13. *n.* 2. *Ronc. c.* 6. *q.* 6. *Salm. de matr. c.* 12. *p.* 10. *n.* 115. *et Sanch. l. c. n.* 15. *cum Ang. Sot. Tab. Palac. Angles. Man. Graff. Lop. Led. etc.* Et probatur ex *c. Fraternitatis.* §. *Per hoc, de frig. etc.* ubi dicitur, tunc matrimonium esse nullum, quando copula non potest habèri, *nisi per incisionem, aut alio modo violentia sibi inferatur, non solummodò levis, sed fortè tam gravis* (nota), *ut ex ea mortis periculum timeatur.* Hæc sententia speculativè loquendo verior apparet ex textu præfato, cui nescio quomodo respondèri possit; sed practicè loquendo ipsa non differt à prima, prout enim rectè ajunt iidem *Sanch. et Ronc. ll. cc.* quoties

per incisionem gravis morbus timetur, subest moraliter etiam periculum mortis.

1098. — Dub. II. An, soluto matrimonio judicio Ecclesiæ ob arctitudinem mulieris respectu viri, si postea cognoscatur à secundo viro, et per frequentem usum conjugii reddatur apta primo, debeat ad primum redire? *C. Fraternitatis*, §. *Similiter*, *de frig. etc.* dicitur, quòd si mulier non poterat reddi apta primo, nisi cum periculo mortis, tunc non debet redire, secùs si poterat sine tali periculo. Ad quæsitum autem respondent *Innoc. Solus*, *Host. Præpos. Henriq. etc. apud Sanch. l. 7. d. 93. n. 11.* eo casu matrimonium reputandum esse validum, quia cùm mulier fuerit reddita apta primo viro per usum conjugii cum secundo, signum est quòd benè posset illi reddi apta aliquo modo, putà instrumento ligneo, aut ferreo, sine ullo periculo mortis. Sed veriùs dicunt *S. Anton. 3. p. tit. 1. c. 12. §. 3. ad 1. et Sanch. l. c. n. 12. cum Gloss. v. Simili et Abb. Sylv. Ang. Turr. Ricc. Durando, Palac. Vega, etc.* non ex eo quòd ab alio potuit mulier cognosci, concludi quoque posse, quòd sine periculo mortis cognosci potuerit à primo; usu enim conjugii cum secundo poterat effici, ut per ipsum redderetur apta primo, cui priùs apta non erat, nisi per rescrationem cum periculo mortis. Aliunde igitur sumenda est præsumptio, quòd mulier potuerit fieri apta primo sine periculo mortis, nempe à similitudine in ætate, robore, et corpore primi viri cum secundo; nam in dicto *c. Fraternitatis*, ideò Pontifex, præcisè de hoc casu loquendo, decrevit mulierem tenêri redire ad primum virum, quia secundus erat similis primo, ex ejus verba: *Cùm pateat ex postfacto, quòd cognoscibilis erat illi, cujus simili commiscetur.*

1099. Dubit. III. An uxor inepta ad copulam propter arctitudinem, teneatur pati incisionem cum periculo gravis morbi, ut apta reddatur? Adsunt tres sententiæ:

Prima sententia, quam tenent *Ang. Palac. Cabrera, etc. ap. Sanch. l. 7. d. 93. n. 31.* dicit tenêri, modo absit periculum mortis.

Secunda sententia omninò opposita, quam tenent *Pont. l. 7. c. 62. num. 2. Pal. d. 4. p. 14. num. 9. Cont. Tourn. loc. cit. v. Sed hinc. Pont. de impedim. et Mazz. t. 6. p. 82. v. Tertio*, dicunt nunquam tenêri fœminam pati inci-

sionem. Ratio 1. quia in quolibet contractu propriæ illius conditiones attenti debent; cùm autem in matrimonio subintelligatur ea conditio, si ad illius usum conjuges apti fuerint, si apti non inveniuntur, ad aliud non tenentur. Ratio 2. quia si hoc esset medium aptum, et æquitati consonum, Ecclesia illud aliquando præcepisset; Ecclesia vero nunquam præcepit, sed tantùm præscripsit trium annorum experientiam. Excipiunt tamen *Pal. et Mazz. ll. cc.* si fœmina contraxisset conscia suæ extraordinariæ arctitudinis, et illam viro non manifestaverit; quia tunc ratione deceptionis tenetur incisionem pati; quamvis deinde meritò addat idem *Pal.* rarò hoc accidere, cò quòd rarò fœmina scit se esse arctam præ cæteris.

Tertia sententia demùm communissima, et probabilior, quam tenent *Sanch. loc. cit. Bonac. q.* 3. *p.* 15. *n.* 2. *Ronc. cap.* 6. *q.* 3. *Salm. de matr. c.* 12. *p.* 10. *n.* 116. *Sporer. cap.* 1. *n.* 128. *Croix lib.* 6. *p.* 3. *n.* 798. *cum Sot. et Perez, ac Escob. l.* 27. *n.* 508. *cum Man. Henr. Lop. etc.* dicit tenèri fœminam pati incisionem etiam cum gravi molestia et dolore, sed non cum periculo neque mortis, neque gravis morbi; et licèt *Sanchez loc. cit.* dicit *gravissimi*, tamen intelligit idem ac grave, ut se explicat *n.* 18. *in fin.* Quòd non teneatur cum periculo gravi corporali, probatur, quia nunquam censetur mulier voluisse se obligare ad tantum periculum perferendum: neque ex vi contractûs matrimonii videtur ipsa ad tale onus obstringi. Quòd autem teneatur cum gravi molestia et dolore reddere se aptam ad copulam, probatur, quia ad id videtur mulier obligari vi contractûs, cùm id necessarium sit ad servandum jus copulæ quod in virum transtulit. Hæc quidem sententia est communior, et probabilior videtur speculativè loquendo; sed practicè loquendo, valde probabile id est quod ait *Cont. Tourn. loc. cit. cum Pontas*, nempe quòd si incisio non posset fieri nisi per manum chirurgi, non tenetur mulier hanc incisionem pati cum tanta verecundia, quod esset onus plus quàm gravissimum; si enim puella non tenetur nec etiam ad servandam sibi vitam in aliquo morbo verecundo chirurgi manum pati (juxta dicta *l.* 4. *n.* 372.), quomodo ad id tenebitur, ut ad usum conjugii aptam se reddat? *Quid enim turpius* (*ait Collet ibid.*) *quàm ut virgo nuda oculis et manibus chirurgi subjiciatur, et incisionem fœdam simul ac gravem pati cogatur.*

1100. — Dubit. IV. An cùm vir posset coïre cum corrupta, sed non cum virgine propter ejus claustrum virginale, teneatur ipsa pati scissuram claustri per aliquod instrumentum? Commune est apud omnes cum *D. Th. Suppl. q.* 58. *ar.* 1. *ad* 5. quòd possit pati. Utrùm autem teneatur? Negant *Pont. l.* 7. *c.* 62. *n.* 2. *Pal. d.* 4. *p.* 14. §. 1. *et Ledes. Hurt. ac Leand. ap. Escob. l.* 27. *n.* 51. Ratio, quia defectus ille non est fœminæ, sed viri; ergò non tenetur ipsa remedio uti, ut aptam se reddat, sed sufficit ut corpus suum tradat aperiendum, modo à natura instituto, non autem extraordinario. Sed probabiliùs affirmant *Sanch. l.* 7. *d.* 93. *n.* 34. *cum Vega, Angles, et Lop.* Ratio, quia talis reseratio ex una parte benè potest fieri sine verecundia vel à viro, vel ab ipsa puella; ex alia parte molestia, quam ipsa in tali reseratione deberet pati, non videtur magna, nec extraordinaria, imò est omnibus ordinaria; unde cùm fœmina jam tradiderit viro jus ad copulam, tenetur hoc medio uti, ut se aptam reddat illi, qui ob suam debilitatem aliàs coïre non potest.

1101. — Demùm hìc videndum quid agi debeat, quando impotentia est certa, et quando est dubia? Respondetur: Si est certa et patens, minimè expectandum, sed statim facienda est separatio; nam matrimonium eo casu est certè nullum, tam ex jure ecclesiastico, quàm ex naturali, cùm nemo possit in alterum transferre dominium rei quod non habet, et licèt copula non sit de essentia matrimonii, de essentia tamen est potentia ad illam, ut docet *D. Th. Suppl. q.* 58. *art.* 1. *ad* 1. Unde, cognitâ impotentiâ certâ et perpetuâ, sponsi possunt illicò separari, etiam ex propria auctoritate, si id possit fieri sine scandalo; imò tenentur, si adest periculum incontinentiæ; et pars non laborans impedimento potest etiam ad alias nuptias transire, ut dicunt *Sanch. l.* 7. *d.* 97. *n.* 8. *et Salm. de matr. c.* 12. *p.* 12. *n.* 155. *cum Candido.* Si verò adsit periculum scandali (prout communiter adest), tunc debent reclamare coram judice ecclesiastico, à quo separandi sunt, saltem quoad torum; et si alter peteret, etiam quoad habitationem, non expectatâ triennali experientiâ, quæ datur pro impotentia dubia, non pro certa; ita *Sanchez d.* 107. *n.* 3. *et Salm. loc. cit. cum Pont. Gutt. et Dicast.* Et patet ex *c. Laudabilem, de frig. etc.* ubi: *Si frigiditas probari non possit, cohabitent per triennium.* Ergò si impedimentum pro-

batur, non datur triennium. Si autem velint cohabitare ut frater et soror mutuo consensu, modò absit periculum incontinentiæ, id permittitur ex eodem textu; sed rectè advertit *Merbesius*, hoc nunquam permittendum, si sponsi non sint senes.

1102. — Hoc currit, si impedimentum impotentiæ est certum: si verò est dubium, et dubium antecedit matrimonium, non potest qui de sua impotentia dubitat, nuptias inire, donec re diligenter investigatà dubium deponat, ob gravem injuriam quam aliàs irrogaret alteri petenti, ut rectè dicunt *Sanch. l. 7. d. 105. n. 10. Mazz. t. 4. p. 83. §. 3. et Pal. d. 4. p. 14. n. 1. cum Gultier.* Si verò non obstante dubio iste contraxerit, licitè poterit reddere et petere, tunc enim datur ei saltem triennalis experientia, ut infrà latiùs explicabitur. Dicunt autem *Dicastil. apud Croix n. 795. et Elbel p. 445. n. 265. cum Carden. et Viva*, quòd si quis sit dubius de sua impotentia ob aliquod positivum indicium, iste licitè poterit matrimonium contrahere, si spectatà peritiâ medicorum, et experientiis, sit saltem probabile esse potentem; quia in dubio favet ei præsumptio, quòd sit naturaliter potens. Idque satis probabile videtur; cùm enim sit probabilissimum, licitum esse ministrare sacramentum sub conditione, si justa adsit causa, secundùm dicta *n.* 28. hic satis justam causam habet nubendi sub conditione, si sit habilis, ne scilicet in tali dubio cogatur perpetuò manère cœlebs. Deberet tamen ante matrimonium monère conjugem de tali dubio. Cæterùm, præcisis circumstantiis et experientiis, quisque præsumitur habilis etiamsi castissimè vixerit.

1103. — Si verò dubium impotentiæ superveniat matrimonio, tunc datur triennalis experientia ex *c. cit. Laudabilem, de frig. etc.* Quâ durante licitè possunt conjuges copulam intentare, licèt sæpè aut semper semen extra vas effundant, ut communiter docent *Sanch. l. 9. c. 17. n. 20. Pal. d. 4. p. 15. §. 2. n. 11. Salm. de matr. c. 12. p. 11. n. 154. et p. 12. n. 158. cum Soto, et Candido, ac Cont. Tourn. t. 2. p. 209. v. Si quis*, ex *D. Th. Suppl. q. 58. art. 2. in fine.* Hoc quoad forum internum; quoad verò forum externum pertinet, triplici modo causa agi potest: I. Si unus ob dubium impotentiæ auctoritate propriâ ab altero recessit, et tunc recedens, nisi in continenti evidentes afferat probationes im-

potentiæ, statim restituendus est alteri etiam quoad torum, *Mazz. t. 4. p. 84. cum Pal. ex c. Ex parte, de rest. expol.* Docet tamen *Sanch. l. 7. d. 112. cum communi*, quòd si ille recesserit post triennium experientiæ, judex ante restitutionem debet ipsum audire. II. Si unus alleget impotentiam, alter neget, tunc datur à judice triennium ad experiendum. In quo notándum 1. quòd hoc triennium debet esse continuum ex *c. fin. de frig. etc.* saltem moraliter, ut rectè dicunt *Sanch. l. 7. d. 110. n. 4. Mazz. p. 85. et Salm. ibid. n. 138. cum Coninck.*, nempe si conjuges cohabitent per majorem partem anni; non enim officit, si alter absit per unum vel alterum mensem. Notandum 2. quòd licèt *Henriq. et alii ap. Sanch. n. 3. ac Mazz. l. c.* dicant tempus triennii incipere à die decreti, addatque *Mazz.* hunc esse stylum curiæ Romanæ, veriùs tamen *Sanch. n. 4. Salm. cit. n. 138. et Holzm. p. 397. n. 633. cum Pichler* docent triennium computari à tempore copulæ intentatæ; idque clarè exprimitur in *d. c. Laudabilem, de frig. etc.* ubi dicitur: *Ut à tempore celebrati conjugii, si frigiditas priùs probari non possit, cohabitent per triennium.* Nota tò *à tempore celebrati conjugii*, id est copulæ intentatæ, ut benè explicat *Sanch.*; nam verba cum effectu intelligenda sunt. Si ergò à tempore conjugii debet triennium computari, improbabiliter dicitur computandum à die decreti, posset enim decretum fieri post duos annos à conjugio, et sic non concederetur solum triennium, sed quinquennium. Ut autem solvatur matrimonium, debent ipsi jurare in judicio, se nunquam habuisse copulam, esto pluries intentaverint, ut præscribitur in *dict. c. Laudabilem*, ubi insuper requiritur depositio jurata septem propinquorum, aut vicinorum bonæ famæ, si propinqui defuerint. Hoc tamen dicit *Sanch. d. 109. n. 13.*, procedere, si unus tantùm sponsorum proferat impedimentum; sed si ambo illud fatentur, requiri 14, nempe 7 ex parte viri, et 7 ex parte mulieris: isti autem non quidem debent jurare, tales conjuges nunquam copulatos fuisse; sed tantùm id credidisse, vel ab eis audisse, ut dicit *Panorm. cum* Glossa *in d. c. Laudabilem*, *et Salmant. de matr. c. 12. p. 12. n. 137.* Casu verò quo nequeant haberi 7 propinqui vel vicini, id relinquitur arbitrio judicis, ut *Salm. ibid.* Insuper si mulier, quæ tempore matrimonii erat virgo, allegat impotentiam viri, adhibenda

est inspectio medicorum respectu viri, et matronarum peritarum respectu fœminæ, quamvis enim *Pontius l.* 7. *c.* 65., censeat hoc remedium inspectionis removendum tanquam inutile, et indecens, tamen probabiliùs *Salm. cit. n.* 137. *in fin. et Sanch. d.* 109. *n.* 17. *cum Alexand. de Nevo. etc.* illud requirunt utpote necessarium, cùm aliâ viâ non possit impotentia cognosci; tunc enim ab ipsa necessitate talis inspectio honestatur. Et licèt ordinariè ex ea nequeat certum ferri judicium, aliquando tamen sumi poterit judicium saltem probabile, ut Ecclesia ad alia procedat remedia; et idcò *in c. Fraternitatis, de frig. etc.* Pontifex approbavit factum Episcopi, qui inspectionem adhibèri curavit. Si autem per inspectionem nihil conjici possit, nempe si mulier jam ante matrimonium fuisset corrupta, tunc potiùs credendum viro affirmanti se consummasse, quàm mulieri neganti, ut veriùs docent *Sanchez lib.* 3. *d.* 109. *n.* 15. *cum Alexand. de Nevo, Henriq. Rich. Turrec. etc.* (*contra Sotum, et alios*) ex *cap. Continebatur, de desp. impub.* ubi dicitur: *Si vir dixerit, quòd uxorem suam cognoverit, et mulier negaverit, viro fides est adhibenda, si id firmaverit juramento.* Meritò autem idem *Sanchez ib.* rejicit tanquam turpissimum id quod dicunt aliqui, nimirùm adhibendam esse peritam matronam, quæ spectet coïtum inter hujusmodi conjuges. III. Si demùm utraque pars fateatur impedimentum impotentiæ, tunc post triennalem experientiam exacto juramento ab utroque, et adhibitâ septimâ manu propinquorum ex utraque parte ut suprà, solvitur matrimonium, et pars libera ab impedimento licitè potest cum aliquo nuptias inire, ut certum est apud omnes.

1104. — In dubio autem, an matrimonium fuerit consummatum, vel non, judicandum est consummatum, nisi oppositum probetur, ut communiter docent *Sanch. l.* 7. *d.* 105. *Pal. part.* 14. §. 7. *n.* 5. *et Salm. de matr. c.* 12. *p.* 12. *num.* 136. *cum Soto, Aversa, et Candido.* In dubio verò an impotentia præcesserit, vel secuta fuerit ad matrimonium, discrepant DD.

Prima sententia dicit tunc judicandum, quòd fuerit subsequens; ita *Pal. l. c. Sanch. num.* 5. *cum Alexand. de Nevo, Gabr. etc. ac Mazz. t.* 4. *p.* 83. §. 3. *cum Soto, et Gutt. ac Reg. apud Salm. dict. n.* 136., tùm quia in dubio judicandum

est in favorem matrimonii contracti ; tùm quia unusquisque præsumitur à natura potens, donec contrarium probetur.

Secunda sententia tamen probabilior dicit impotentiam censendam esse antecedentem ; ita *Contin. Tourn. de dispens. in spec. part. 1. cap. 14 v. In dubio an impotentia. Renzi t. 2. p. 496. q. 30. et Bon. q. 3. p. 13. n. 11. cum Ang. Reb. Henr. etc. ac Salm. l. c. cum Sylv. Aversa, Verac. et Candido.* Ratio, quia, cùm matrimonium nequit suum habêre effectum, nimirùm procreationem prolis, potiùs refert ad ejus favorem, ut judicetur invalidum, quàm validum, ne retorqueatur in ipsius præjudicium, quod in bonum ejus inductum est ; et sic respondetur ad primam rationem oppositam. Respondetur autem ad secundam, quòd benè quisque præsumitur potens, sed non quando adest positiva præsumptio in contrarium, prout hìc supponitur : maximè si post matrimonium nulla acciderit specialis causa, per quam præsumatur impotentia matrimonio successisse. Conveniunt autem *Cont. Tourn. et Renzi, ll. cc. Sanch. n. 6. et Pal. n. 6. cum Gutt.* quòd si impotentia non fuerit naturalis, sed accidentalis, nempe ex maleficio, vel ex abscissione, aut alio morbo, tunc in dubio præsumitur præcessisse matrimonium, si allegetur brevì post ejus celebrationem : secùs verò, si post longum tempus.

1105. — « Quæres, quid censendum de matrimoniis, quæ » contrahuntur in partibus hæreticis?

« Resp. Circa ea Congregatio Cardinalium resolvit sequen- » tia : 1. Ubi hoc decretum concilii nondum publicatum est » in parochia, verbi gr. in Saxonia, et Anglia, valêre ma- » trimonium contractum absque forma præscripta. Publica- » tio autem decreti facta præsumitur, si id aliquo tempore » in parochia tanquam decretum concilii fuit observatùm. » 2. Hæreticos, in quorum parochia dictum decretum fuit » publicatum, v. g. in Hollandia, Frisia, etc. tenêri formam » præscriptam servare. Undè consequenter ipsorum matri- » monia absque forma concilii, quamvis coram ministro hæ- » retico, vel magistratu contracta videntur esse nulla ; *Laym.* » tamen *l. 5. t. 10. p. 2. c. 4.* putat eam non esse mentem » summorum Pontificum, propter gravissima incommoda » inde subsecutura. 3. Si parochia, in qua aliquando decre- » tum fuit observatum, proprio parocho et Episcopo careat,

» nullusque istic sit, qui vices Episcopi, vel parochi suppleat, » matrimonium valêre absque præsentia parochi, servatâ » tamen, in quibus potest, formâ Concilii, nempe adhibitis » saltem duobus testibus. Idem est, si parochus et Episcopus » metu hæreticorum lateat, ita ut verè ignoretur ubi sit, » vel eorum metu absit à diœcesi, et ad neutrum sit tutus » accessus. » (*Notandum, quòd SS. Dom. Pontifex Bened. XIV. die 4 Nov.* 1741. *declaravit matrimonia hæreticorum inter se, non servatâ formâ Tridentini, pro validis habenda esse. Et idem de conjugiis inter catholicos, et hæreticos Hoc tamen tantùm pro locis in belgico dominio fœderatorum Ordinum subjectis, et pro militibus ad arces conterminas missis, nullo prolato judicio pro regionibus principum catholicorum. Vide declarationem Pontific. in fine Operis.*

1106. — « Dicitur XIV. *Raptave sit*, de quo vide suprà in » impedimento criminis *n.* 1052.

1107. — Ad incurrendum impedimentum ob crimen raptûs, tria requiruntur, I. Ut mulier rapta abducatur de loco ad locum, proùt communiter dicunt *Sanch. l.* 7. *d.* 13. *num.* 21. *Conc. p.* 349. *n.* 3. *et Salm. de matr. c.* 12. *p.* 13. *n.* 148. *et alii passim;* vel etiam de domo in domum per aliquos indè passus distantem, ut ajunt *Holzm. n.* 697. *et Tamb. Dec. l.* 7. *c.* 6. §. 2. *n.* 7. Unde non sufficit, quòd mulier transferatur de cubiculo in cubiculum ejusdem domûs, etiamsi per vim ibi cognoscatur; sufficit verò, si transferatur in locum separatum, in quo illa sit sub potestate viri, quamvis ibi cum illo rem non habeat, ut *Sanch. Conc. et Salm. ll. cc.*

Requir. II. Ut fœmina rapiatur tantùm causâ matrimonii, unde si abducatur ex alia causa, etiam libidinis explendæ, non incurritur impedimentum; ita probabiliùs tenent *Sanch. l.* 7. *d.* 13. *n.* 4. *cum Manuel, Vega, Dian. etc. Pal. d.* 4. *p.* 2. §. 2. *n.* 11. *Conc. p.* 339. *n.* 2. *Holzm. n.* 658. *et Salm. ibid. n.* 152. *cum Con. Dic. Aversa, Dian. etc.* (*contra Bon. Cornejo, etc. cum Bus. sup. n.* 1052.) Ratio, quia concilium Trid. hoc impedimento non aliud intendit, quàm favêre libertati matrimonii, de quo tantùm agit in *sess.* 24. *c.* 6.

Requir. III. Ut raptus sit *mulieris, ipsâ repugnante.* Unde non incurrit impedimentum, si mulier rapiat virum, ut communiter *Sanch. d.* 13. *n.* 16. *et Salm. ibid. d.* 155. *cum Bo-*

nac. Gutt. Veracr. Dic. Gabr. etc. Quia concilium tantùm de viro raptore mentionem facit. Nec etiam incurritur, si fiat raptus, consentiente fœminâ, licèt ejus parentes, vel tutores repugnent. Quod *Busemb.* probabile putat, et est commune cum *Sanch. ib. n.* 13. *et* 14. *Pal. n.* 12. *Conc. et Holzm. ll.cc. ac Salm. de matr. c.* 12. *p.* 13. *n.* 151. *cum Con. Avers. Per. Dic. etc.* Quia aliter, licèt incurrantur quidem pœnæ raptoribus impositæ, non contrahitur tamen impedimentum quod concilium indixit tantùm favore mulierum, ne coactæ nubant.

Nota hìc quòd ex Tridentino, ut suprà, ultra impedimentum, raptor, et omnes auxilium ad hoc præbentes, incurrunt excommunicationem ipso jure. Alias verò pœnas ibi indictas, ut dotationis mulieris, infamiæ, incapacitatis ad dignitatem, et amissionis gradûs, nonnisi post sententiam incurrunt, ut *Sanch. l.* 7. *d.* 13. *n.* 1. *et Salm. ibid. n.* 150. *cum Pal. Dic. et Per.*

Quær. 1. an in hujusmodi casu etiam sponsalia sint nulla, sicut matrimonium? Affirmant *Sanch. ib. n.* 17. *et Salm. ibid. n.* 154. *cum Bon. Basil. Aversa, Dic. etc.* Quia (ut dicunt) sponsalia etiam libertatem expetunt sicut matrimonia : lex autem pœnalis ritè extenditur, ubi eadem militat ratio. Sed probabiliùs contradicunt *La Croix l.* 6. *p.* 3. *n.* 54. *Holzm. de matr. c.* 8. *n.* 271. *cum Perez, Pichler, Weistn. Krimer, et aliis;* ratio quia sponsalia minorem libertatem requirunt quàm matrimonium, eò quòd ipsa semper remanent rescindibilia : ergò non currit in eis eadem ratio, quæ currit in matrimonio, quod nunquam rescindi potest.

1108. — Quær. 2. an si quis rapiat fœminam, quam jam desponsaverat de futuro, pœnas concilii incurrat? Negant *Ledes. et Henr. ap. Salm. ibid. n.* 153. qui probabilem putant, ex *c. penult. de Raptorib.* ubi : *Cùm ibi raptus dicatur admitti, ubi nihil antè de nuptiis agitur.* Ex quo refert *Henr. ap. Sanch. l.* 3. *d.* 12. *n.* 13. validum esse matrimonium, sive volens sive nolens sponsa abducatur. Affirmant veriùs tamen *Sanch. l. c. Pal. p.* 2. §. 2. *n.* 14. *Conc. p.* 339. *n.* 4. *Esc. l.* 27. *n.* 585. *cum Sa, Hurt. Man. Cornejo, Candido, et Leand. ac Salm. l. c. cum Aversa, Dic. et Gutt.* Id enim clarè exprimitur in eodem textu mox citato, ubi post verba relata statim subditur : *Iste raptor dici non debet, cùm habuerit mulieris assensum; et priùs eam desponsaverit, quàm cogno-*

verit, licèt parentes reclamarent. Unde rectè ex eo concludit *Sanch.* nullum esse matrimonium, si fœmina invita abducatur, secùs si volens, etsi invitis parentibus; et in principio textûs non ideò dicitur raptus non intercedere, quia sponsalia præcesserint, sed quia mulier consentiens rapta fuit.

DUBIUM III.

Quando matrimonium invalidum sit revalidandum.

1109 *Quomodo revalidandum matrimonium, si fuit nullum ob consensum fictum, vel metu extortum? Quomodo, si ob impedimentum occultum?*

1110 *Qu. I. An in matrimonio nullo ob impedimentum occultum revalidando, iterùm requiratur assistentia parochi, et testium?*

1111 *Qu. II. Quomodo, et quando impedimentum censeatur occultum?*

1112 *Qu. III. An sit revalidandum matrimonium coram parocho, et testibus, si ipsi tempore matrimonii contracti erant conscii impedimenti?*

1113 *Qu. IV. An qui fictè contraxit matrimonium, teneatur ex justitia illud revalidare per verum consensum?*

1114 *Qu. V. An si quis fictè, vel ex metu contraxit, debeat alterum conjugem certiorare de matrimonii nullitate?*

1115 *Qu. VI. An si matrimonium fuit nullum ob aliquod impedimentum, oporteat ut uterque fiat conscius de nullitate?*

1116 *Quid in casu urgentis necessitatis?*

1117 *Qu. VII. Quotuplici modo possit renovari sive exigi consensus à parte insciâ impedimenti?*

1109. — « Resp. 1. Si fuit invalidum propter consensum » fictum, vel metu extortum, sive ex una, sive ex utra- » que parte, potest revalidari per quodcumque signum veri, » et novi consensus; quia si altera tantùm pars fictè con- » traxit, consensus unius partis habitualiter permansit: ergò » accedente alterius consensu revalidatur. *Sanch. l.* 2. *d.* 32. » *n.* 9. *Coninc. d.* 24. *d.* 10. *n.* 89. *Nav. Fill. Bon. etc.*

Unde resolves :

« 1. Si metus, vel defectus consensûs fuerit alterius tantùm partis, curandum est, ut ea saltem novum, et liberum consensum eliciat, et externis signis prodat; alteri autem parti non opus est declarari, præstari novum consensum ad valorem matrimonii. *Sanch. l. c. n.* 10. *Con. Bon. p.* 9. *Merat. de* 7. *s.* 15. *n.* 4.

« 2. Si uterque fictè, vel coactè consenserit, necesse est, ut uterque consensum renovet, et verbis exprimat. Quia, cùm utriusque consensus planè nullus fuerit, æquè necesse est renovare, et declarare, ac si factum numquam fuisset. *Merat. l. c. n.* 3.

« Resp. 2. Si invalidum fuit propter impedimentum consanguinitatis, verbi gratiâ, vel aliud simile occultum dirimens, tunc eo per dispensationem, vel aliter sublato, atque ita personis ad contrahendum habilitatis, requiritur novus utriusque consensus, signo externo expressus : et quidem, ut probabiliùs docet *Sanch. l.* 3. *d.* 36., absolutus et independens ab antiquo. Ratio est, quia neutrius consensus antiquus fuit legitimus, cùm non caderet in legitimam materiam.

Unde resolves :

« Si in tali casu altera pars sit ignara impedimenti, vel dubitetur an sciat, illa suaviter inducenda est ad novum consensum absolutè præstandum, dicendo v. g. *Si mihi non nupsisses, nonne modò nuberes ?* vel : *Angor scrupulis de matrimonii nostri valore; ideòque renovemus consensum.* Quod si fiat, sufficere (præsertim si sequatur affectu maritali copula) docet *Quint. in append. l.* 7. *d. ult.* Si autem periculum sit, ne pars illa impedimentum ignorans detrectet, et scandala, gravesque molestiæ timeantur, licebit uti sententiâ contrariâ, quæ docet, sufficere ut sola pars impedimenti conscia consensum renovet, et alteri declaret. *Sanch. l.* 2. *d.* 26. *et l.* 8. *d.* 34. *n.* 61. *Less. l.* 2. *c.* 17. *Con. d.* 24. *d.* 10. *et Fill. n.* 29. *etc. Dian. p.* 4. *t.* 4. *r.* 49.

« Resp. 3. Ut matrimonium invalidum, quod coram testi-
» bus et parocho est celebratum, revalidetur, non opus est
» denuò coram parocho et testibus iniri, si impedimentum
» sit occultum; secùs si sit notum : quia prius matrimonium
» præsumptione Ecclesiæ censetur validum, non autem po-
» sterius. *Nav. Sanch. l.* 2. *d.* 37. *Con. d.* 24. *d.* 4. *Reg. l.* 31.
» *n.* 183. *Fill. n.* 93.

Hìc prænotandum id quod diximus *l.* 1. *num.* 50. nimirùm communem esse DD. sententiam, quòd, cùm agitur de matrimonio revalidando, propter bonum animarum præsumitur Ecclesia in impedimento (si fortè adsit) dispensare, semper ac adest de illius valore vera probabilitas. Unde, ubi dubitatur inter DD. de valore alicujus matrimonii, benè potest habèri illud ut validum, si verè probabile sit de jure validum esse; modò dubium vertat circa impedimentum ab Ecclesia appositum, nam in impedimentis de jure naturali non potest Ecclesia dispensare.

1110. — Quær. 1. An ad revalidandum matrimonium nullum ob occultum impedimentum, sed in facie Ecclesiæ jam celebratum, sit iterùm revalidandum coram parocho et testibus.

Prima sententia affirmat, et hanc tenent *Comit. l.* 1. *q.* 120. *n.* 3. *Conc. p.* 390. *n.* 14. *et Pont. l.* 3. *c.* 6. *n.* 6. *cum Palac. Gutt. et aliis paucis.* Ratio, quia assistentia parochi et testium assignatur à Tridentino, ut forma, sive ut substantiale requisitum matrimonii; forma autem contractûs tùm adhibenda est, cùm contractus celebratur : si igitur primum matrimonium fuit nullum, ergò quando denuò et reverà contrahitur, debet forma adhibèri.

Secunda sententia verò probabilior et communis negat; ratio, quia concilium præscribendo parochi præsentiam, et testium ad valorem matrimonii, meritò præsumitur noluisse hunc casum comprehendere : concilium enim per illam præsentiam tantùm voluit occurrere peccatis, quæ consurgebant ex nuptiis clam celebratis; sed in nostro casu matrimonium jam publicè est contractum; et ideò sufficit novum tantùm ponere consensum : ita *Nav. Man. c.* 22. *n.* 70. *Natal. ab Alex. de matr. art.* 13. *reg.* 17. *Fagn. in c. Is qui fidem, de spons. n.* 14. *Habert de matr. c.* 4. *in fine, Cont. Tourn. tr. de Dispens. in spec. part.* 1. *cap.* 12. *quæ.* 2. *r.* 2. *Anael.*

p. 702. *n.* 172. *Cardenas in prop. Innoc. XI. d.* 2. *n.* 663 *Spor. p.* 252. *n.* 455. *Ronc. p.* 179. *q.* 4. *Boss. c.* 2. *n.* 56. *Viva q.* 2. *art.* 3. *n.* 8. *Holzm. n.* 699. *Auctor Istr. per li nov. conf. p.* 2. *cap.* 15. *n.* 526. *Sanch. l.* 2. *d.* 37. *n.* 5. *cum Vega, Lop. Man. Henr. Philiarch. Rodr. etc. Elbel p.* 456. *n.* 545. *cum Bosco, Corduba, Herin. Ills. etc. et Salm. de matr. c.* 3. *p.* 5. *n.* 128. *et* 129. *cum Soto, Cajet. Bon. Con. et Pal.* Item *SS. P. Benedictus XIV. Notif.* 87. *n.* 62. *cum Pontas, Van Espen et communi*, ut testatur. Et sic statuit, atque in praxi constanter deduxit S. Pœnitentiaria ex Oraculo *S. Pii V.* qui præcisè ab illa rogatus de hac re declaravit non esse necessarios parochum et testes, dùm rursùs contrahitur matrimonium ab iis qui illud publicè contraxerunt, si illud fuerit nullum ob occultum impedimentum, ut testantur *Cardenas l. c. n.* 668. et ferè omnes AA. citati cum eodem Pont. *Benedicto* ex *Navar.*, qui officialis fuit prædictæ tribunalis. Et ideò, quando agitur de matrimonio contrahendo cum impedimento occulto, S. Pœnitentiaria in dispensando hâc utitur formulâ: *Cum eodem latore, quòd matrimonium cum dicta muliere, et uterque inter se publicè, servatâ formâ Conc. Tridentin., contrahere possit, misericorditer dispenses.* Quando verò agitur de matrimonio jam publicè contracto in facie Ecclesiæ, utitur his verbis: *Cum eodem latore, ut, dictâ muliere de nullitate prioris consensûs certioratâ (sed id cautè, ut latoris delictum nusquam detegatur), matrimonium cum eadem, et uterque inter se de novo secretè ad evitanda scandala, contrahere valeat, dispenses.* Unde observa quòd in primo casu, quia necessaria est præsentia parochi dicitur *servatâ formâ concilii.* In secundo verò dicitur, *secretè ad evitanda scandala*, id est, ut patet, sine parocho et testibus. Et sic etiam pluries declaravit S. C. Conc., ut refert idem *Benedictus l. c.* qui addit, olim Rotam Rom. de hoc aliquando dubitasse, sed postquam fuit admonita à Præfecto ipsius S. C. quòd ejus declarat. innixæ essent stylo S. Pœnitentiariæ, et *S. Pii V.* Oraculo, deinceps ipsam Rotam in pluribus decisionibus constanter hanc sententiam secutam fuisse.

Objicit *Pontius l. c.* Oraculum *Clement.* VIII. quòd in extenso refert *lib.* 4. *c.* 24. *n.* 4. ubi narrat quòd, cùm quædam mulier ex metu cuidam nupsisset, per Stephanum Tucium ad petitionem Pauli Comitoli consultus fuit *Clemens* VIII. qui re-

spondit necessarium esse consensum utriusque coram parocho et testibus, admonito priùs marito de matrimonii nullitate; sed ad evitandum scandalum se dispensare, ut secretò inter se contrahant renovato consensu. Sed AA. nostræ sententiæ, et præsertim *Salm. Ronc. Spor. Holzm. Boss. et Elb.*, multipliciter respondent, et 1. quòd illud impedimentum, licèt occultum, cùm tamen ortum habuerit ex metu incusso, erat obnoxium periculo publicationis, aut deductionis ad forum. 2. Quòd Pontifex vel respondit tanquam doctor privatus, vel sententiam tutiorem est secutus. 3. Quòd de præfato Oraculo non satis constet, prout constat de Oraculo *S. Pii V.* quod apparet comprobatum tot declarationibus S. C., decisionibus Rotæ Rom. et praxi constanti S. Pœnitentiariæ. Ad rationem autem oppositæ sententiæ respondetur, quòd concilium vult assistentiam parochi et testium, ad probandam validitatem matrimonii secundùm externam apparentiam: cùm autem matrimonium priùs contractum jam externè reputatur validum, cessat ratio cur prædicta assistentia denuo requiratur.

1111. — Quær. II. Quomodo, et quando impedimentum intelligatur esse occultum, cùm in Litteris S. Pœnitentiariæ dicitur: *Dummodò impedimentum occultum sit? Nav. cap.* 27. *n.* 255. loquendo de censuris cum Glossa *in c. Quis aliquando.* §. *Hæc ergo*, *de pœnit. d.* 1. *v. Secreta*, dicit esse occultum, quando factum fuit in præsentia quinque personarum, *quia* (ut ait *Nav.*) *non est de occulti essentia, quòd suâ naturâ non sit probabile, qualia sunt mentalia.* Unde concludit quòd ut aliquod crimen dicatur occultum, sufficit non esse publicum majori parti oppidi, viciniæ, vel collegii, ubi saltem immorentur decem personæ; et idem sentiunt *Suar. de censur. d.* 41. *sess.* 3. *n.* 6. *Azor l.* 8. *c.* 10. *q.* 9. *Tol. l.* 4. *c.* 80. *n.* 5. *Mol. de just. tr.* 3. *d.* 39. *n.* 8. *Vide dicta n.* 595. *v. Hinc autem.* Benè tamen advertit *Fagn. in c. Vestra, de cohab. cler. n.* 117. hanc doctrinam, scil. quòd factum sit notum majori parti parochiæ, intelligendam esse cum grano salis; nam si in parochia essent mille personæ, perperam diceretur occultum factum illud quod sciunt quadringenti, vel quingenti. In nostro autem casu dicit *Sanch. lib.* 2. *d.* 37. *n.* 11. *cum Henr. et Man.*, quòd si impedimentum possit per duos testes probari, illud ampliùs non potest dici occultum, etiamsi non sit periculum quòd ad forum deferatur; quia tunc seque-

rentur eadem inconvenientia, quæ olim sequebantur ex matrimonio clandestino; nam, probato impedimento, post contractum matrimonium posset alter conjux alias nuptias inire. Sed meliùs, et communissimè dicunt alii, ut *Spor. p.* 352. *n.* 462. *cum communi, et Croix l.* 6. *p.* 3. *n.* 815. *cum Laymann, Hurt. et Reb.*, id tantùm procedere, quando prudens adest periculum, quòd res sit deferenda ad forum externum; et idem *Sanch.* videtur se retractasse *l.* 8. *d.* 34. *n.* 55., dùm ibi explicando ex *Nav. c.* 27. *n.* 154. *et* 155. præfatam clausulam S. Pœnitentiariæ, *Dummodò impedimentum occultum sit*, dicit *cum Lop. et Manuel*, illud dici occultum, quod non est publicum majori parti parochiæ, viciniæ, vel collegii. Unde rectè concludit *SS. P. Bened. XIV. Not.* 87. *n.* 45. *in fine, cum Tiburtio Navar. et Thesauro*, tunc confessario abstinendum esse ab exequenda dispensatione, quando ex circumstantiis prudenter conjicere potest impedimentum ex occulto posse fieri publicum. Cæterùm ait cum eisdem AA. et Sayro, impedimentum per se dici occultum, si notum sit in oppido sex solis personis, in civitate septem vel octo, modò ab eis non fuerit divulgatum. Testatur autem *Fagn. loc. cit. n.* 118. S. Pœnitentiariam servare hanc praxim: quando crimen est notum tantùm quatuor, vel quinque personis, dispensat in eo tanquam occulto; sed ego scio S. Pœnitentiariam dispensasse in impedimento quodam consanguinitatis noto decem circiter personis. Advertit verò idem *Fagn. n.* 120., hoc intelligi, quando à S. Pœnitentiaria dicitur in clausula simpliciter *occultum;* secùs si dicatur *omninò occultum*, ut solet poni in impedimento criminis; quia tunc meritò ait non dici occultum crimen, quod potest per duos testes probari. E converso notat præfatus *Benedictus n.* 42. *cum de Leone, Bon. Tib. Navar. Girib. et pluribus aliis*, quòd aliquando posset esse crimen publicum materialiter, nempe si publicum sit viciniæ; sed formaliter occultum, nimirùm si ignoretur ab illa copula nasci impedimentum affinitatis, et tunc etiam potest impetrari dispensatio à S. Pœnitentiaria.

1112. — Quær. III. An matrimonium sit revalidandum coram parocho et testibus, si ipsi tempore matrimonii contracti conscii fuerint impedimenti? Affirmat *Sanchez lib.* 8. *d.* 73. *n.* 10. *cum Henr. Led. et aliis*, quia (ut ait) tunc fuerunt testes non valoris, sed potiùs nullitatis talis matrimonii; et idem

sentit *Croix n.* 815. *cum Avers. et Kugler*, etiamsi tantùm unus ex testibus impedimentum noverit. Negant verò *Coninck. d.* 24. *dub.* 10. *n.* 84. *et Tamb. de matr. l.* 8. *c.* 7. §. 3. *n.* 10. item *Gob. et alii apud Croix ibid.*, quia assistentia parochi et testium fuit præscripta ab Tridentino, non tam ad testandam validitatem matrimonii, quæ multipliciter eis potest esse ignota, quàm ad probandam externam matrimonii celebrationem, ut periculo obvietur, ne iidem conjuges alias nuptias ineant. Utraque sententia est probabilis, sed secunda videtur probabilior; concilium enim *sess.* 24. *c.* 1. requirendo assistentiam parochi, et testium, jam causam exprimit, ne quis fraudulenter plura contrahat conjugia, et minimè indicat velle ampliùs, ut testes certiorentur de matrimonii valore, et cur? *quia* (ut ajunt *Salm. de matr. c.* 3. *p.* 3. *n.* 129. *prope fin.*) *Ecclesia non adducit testes ad probandum valorem matrimonii, sed celebrationem illius externam.*

1113. — Quærit. IV. An qui fictè contraxit matrimonium, teneatur denique ex justitia illud revalidare per verum consensum? Affirmant *Pal. d.* 3. *p.* 7. §. 1. *n.* 3. *Pont. l.* 8. *c.* 3. *n.* 3. *Conc. p.* 383. *n.* 6. *et Salm. ibid. n.* 114. *cum Soto, Trull. et Avers.* Ratio, quia alter jam tradidit corpus per suum consensum, unde, ut servetur æqualitas, tenetur fictè consentiens etiam per verum consensum corpus suum tradere. Negant verò probabiliùs *Sanch. l.* 1. *d.* 11. *n.* 3. *cum Nav. Soto, Angles, Henr. Man. et Arrag.* item *Gutt. Hurt. Vill. apud Salm. ibid. n.* 113. et probabile putat *Pal. n.* 2. Ratio, quia, cùm contractus matrimonii non possit claudicare, quando unus fictè consentit, nulla adest traditio alterius, et ideò nulla remanet inæqualitas; ille enim qui verum apposuit consensum, æquè liber remanet, ac si nullum consensum apposuerit. Omnes tamen conveniunt tenêri fictè consentientem revalidare matrimonium per verum consensum, si aliter reparare non possit damna ex illa deceptione alteri illata.

1114. — Quær. V. An si unus fictè, vel ex metu contraxit matrimonium, debeat certiorem facere alterum conjugem de matrimonii nullitate, si postea velit illud revalidare?

Prima sententia affirmat, et hanc tenent *Pont. l.* 4. *c.* 24. *n.* 3. *cum Comit.* item *Pal. et Hurt. apud Salm. ibid. n.* 117.

ac probabilem putat *Less. l. 2. c. 17. num. 72.* Ratio, quia, cùm nullus eo casu fuerit contractus, deficiente consensu metum passi vel fictè consentientis, nullus etiam fuit consensus alterius; consensus autem, qui ab initio fuit nullus, tractu temporis convalescere non potest.

Secunda sententia tamen communis et verior docet sufficere, quòd tantùm fictè consentiens vel metum passus, suum ponat consensum; et hanc tenent *Less. lib. 2. cap. 17. n. 72. et cap. 45. n. 67. Nav. cap. 22. num. 80. cum Host. et Jo. Andr. S. Anton. 3. p. tit. 1. c. 7. ad med. Cont. Tourn. de Dispens. in spec. part. 1. cap. 7. v. Circa dubium. Boss. de contr. matr. c. 19. n. 385. et c. 2. n. 36. Ronc. p. 179. q. 3. cum Laym. Bon. q. 1. p. 9. n. 1. Sanch. l. 2. d. 31. num. 9. cum S. Bonav. Palud. Sylv. Ang. Armilla, Tab. P. Soto, Lop. etc. et Salm. de matr. c. 3. p. 5. n. 118. cum Soto, Con. Trull.* Hanc sententiam expressè tenet etiam *D. Thom. Suppl. q. 47. art. 4. ad 2.* ubi dicit: *Ex consensu libero illius qui primò coactus est, non fit matrimonium, nisi in quantum consensus præcedens in altero adhuc manet in suo vigore, unde si dissentiret, non fieret matrimonium.* Ergò, perseverante consensu alterius, sufficit si coactus liberum ponat consensum. Probatur ex *c. Insuper 4. qui matr. accus. etc.* ubi in summario sic habetur: *Invita desponsata postea spontè cognita, contra matrimonium non auditur.* Idem habetur in *c. Proposuit, de eo qui dux.*: ubi dicitur quòd cùm quidam vir ignorans servam duxisset, *postquam audivit esse ancillam, carnaliter cognovit;* unde compulsus fuit, *ut eam sicut uxorem pertractet.* Idem ex *c. Ad id 21. de sponsal.* ubi: *Quamvis ab initio invita fuisset ei tradita et renitens, tamen quia postmodum per annum et dimidium sibi cohabitans consensisse videtur, ad ipsum est cogenda redire.* Ergò sufficit consensus partis metum passæ, vel fictè consentientis, expressus per copulam conjugalem, vel per cohabitationem, unà cum consensu alterius priùs dato, ad faciendum validum matrimonium. Ut autem metum passus legitimum ponat consensum, requiritur quidem, ut sciat primum matrimonium invalidè fuisse initum; prout benè advertunt *Sanch. l. 2. d. 36. n. 3. Nav. c. 22. n. 36. et Cont. Tourn. loc. cit. v. Tertia conditio, cum Sylv. et Pirhing.* Ratio autem nostræ sententiæ est, quia certum est quòd in contractu ma-

trimonii non requiritur simultas physica consensuum sponsorum, sed sufficit moralis, nempe si consensus unius moraliter perseverat, dùm ponitur consensus alterius. In nostro autem casu ideò matrimonium fuit nullum, quia defuit consensus metum passi, vel fictè consentientis; ergo cùm jam præcesserit verus consensus alterius, et virtualiter perseveret per cohabitationem, etc. *ut infrà n. seq.* satis est, quòd accedat consensus istius metum passi, vel fictè consentientis, expressus, aut per verba, aut per signa, nempe per copulam maritalem, aut voluntariam cohabitationem, ut docet *Sanch. l. 4. d. 18. n. 2. cum S. Thom. S. Bon. Palud. etc.* utque patet ex textibus suprà citatis. Nec valet dicere, quòd consensus alterius qui liber fuit à metu, vel fictione, fuit nullus, cùm nullus adfuerit contractus; nam respondetur, quòd licèt contractus fuerit nullus, et consensus illius non habuerit effectum, tamen fuit verus consensus, et ideò cùm ipse moraliter perseveret, satis est ad revalidandum matrimonium, quando accedit consensus alterius qui fictè consentit; pariter ac si iste distulisset suum dare consensum, et postea jam præstasset.

Neque obstat, ait *P. Cuniliati de matr.* §. 29. *n.* 2. *et* 3. timor, ne pars, quæ liberum consensum præstitit, si rursùs esset requisita de novo consensu, fortè illum negaret: nam hic interpretativus dissensus non est verus dissensus, sed interim consensus olim impertitus jam perseverat. Quidquid autem opponatur in contrarium, ego non video, quomodo possit respondèri ad canones suprà relatos, et præsertim ad secundum in *c. Ad id, de spons.* ubi casus fuit, quòd puella quædam, cùm priùs nuptias contraxisset sine suo consensu interno, et deinde cùm illas ideò invalidas censuisset, ad secundum transierat conjugium; sed quia per longum tempus cum primo viro cohabitaverat, Pontifex præcepit ipsam cogendam ad primas nuptias redire, dùm præsumebatur quòd per illam cohabitationem jam suum consensum præstiterit: *Quamvis ab initio* (repetamus verba textûs) *invita fuisset ei tradita, tamen quia postmodùm per annum et dimidium sibi cohabitans consensisse videtur, ad ipsum est cogenda redire.* Papa igitur pro vera non habuit rationem primæ sententiæ, scil. quòd consensus liberè datus à viro esset eo casu per se invalidus, tanquam cadens supra materiam inhabilem: sed

potiùs pro vero judicavit, quòd ille viri consensus, moraliter perseverans, et deinde conjunctus cum consensu à muliere per suam cohabitationem præstito, jam primum matrimonium convalidasset, et ideò jussit, quòd mulier ad illud redire teneatur. Objicitur à *Pont.* declaratio *Clementis VIII.*, sed illi respondetur ab Auctoribus nostræ sententiæ, sicut responsum est suprà *n.* 1110. *v. Objicit Pontius, etc.*

1115. — Quær. VI. An, quando matrimonium fuit nullum ob aliquod impedimentum, sit necessarium ad illud revalidandum, ut ablato impedimento uterque conjux fiat conscius de nullitate matrimonii?

Prima sententia affirmat, et hanc tenent *Pont. l. 4. c. 24. num.* 2. *Pal. p.* 7. §. 1. *n.* 5. *Boss. t.* 1. *c.* 2. *n.* 71. *et c.* 2. *n.* 556. *Less. l.* 2. *c.* 17. *n.* 76. *Nav. c.* 27. *n.* 44. *cum Sylv. et Cov. ac Sanch. l.* 2. *d.* 35. *num.* 2. *cum D. Th. Scot. Caj. Abul. Palac. etc.* Ratio, quia hoc matrimonium non potest fieri validum neque per primum, neque per secundum consensum præstitum post dispensationem: non per primum, quia quod fuit nullum ab initio, tractu temporis validari non potest: non per secundum, quia hic novus consensus non est validus, nisi fiat animo contrahendi illo tunc matrimonium, et hunc animum non habet qui nescit matrimonium priùs contractum esse nullum, vir enim qui tunc consentit ignorans nullitatem, consentit quidem cum errore, putans consentire in uxorem jam suam; ergò cùm erret in substantia, consensus minimè valet.

Secunda sententia verò, quam tenent *Salm. de matr. c.* 3. *p.* 5. *num.* 122. *cum Sot. Led. Rod. et Henr.* item *Pal. Ang. Gabr. et alii plures ap. Boss. d. c.* 2. *n.* 72. dicit non esse opus, ut pars ignara impedimenti moneatur de nullitate matrimonii; sed sufficere quòd, ablato impedimento, pars quæ conscia est de illo, consensum ab altera accipiat. Probatur 1. ex decisione 687. Rotæ Romanæ *apud Farin.* edita auctoritate apostolicâ, eam refert *Bossius t.* 1. *c.* 10. *n.* 332. ubi sic dictum fuit: *Vobiscum quòd, impedimentis consanguinitatis non obstantibus, in vestro sic contracto matrimonio remanere, seu illud publicè, servatâ formâ concilii, de novo contrahere liberè et licitè valeatis, auctoritate apostolicâ dispensamus.* Probatur 2. ratione, quia prior consensus, licèt suo effectu caruerit ob impedimentum à jure positivo appo-

situm, tamen de jure naturæ fuit validus, cùm fuerit præstitus erga personam de jure naturæ habilem ad contrahendum, ut sapienter considerat *Bened. XIV. Not.* 87. *num.* 80. Unde fit quòd, cùm removetur impedimentum per dispensationem, perseverante ex una parte primo consensu conjugis ignorantis impedimentum virtualiter per usum matrimonii, nempe per copulam conjugalem, cohabitationem voluntariam, et alia signa externa, quæ ex primo consensu procedunt: et accedente ex altera parte consensu interno conjugis conscii impedimenti, expresso saltem per similia externa signa, tunc consensus utriusque moraliter uniuntur, et matrimonium convalidant. Ac propterea dicunt *Abbas*, *Gonz. Felin. etc. ap. Bossium t.* 1. *c.* 3. *n.* 92. posse Papam dispensare in matrimonio nullo à novo consensu præstando. Et de facto per *Clementem XI.* ex Brevi edito die 2 Apr. 1701. (ut refert *l. c.*) quædam matrimonia nulliter contracta à quibusdam populis Indiarum, vocatis *Pucueles*, et *Quartarones*, fuerunt sine novo consensu convalidata. In hac autem re (quidquid dixerimus in prima editione) maximè notandum id quod declaravit *Bened. XIV.* in constitutione emanata die 27 Sept. 1755. *Etsi matrimonialis*, ibi cùm accidisset casus, quòd quidam vir, qui bonâ fide, sed invalidè matrimonium contraxerat ob impedimentum occultum consanguinitatis, petebat illud convalidare, non tamen certioratâ uxore, propter scandalum separationis, quod timebatur, Pontifex petitioni indulsit, eodemque tempore (*vide ibi* §. 7.) declaravit, quòd casu quo impedimentum oritur, non à lege naturali, aut divina (prout esset cùm præstatur consensus vivente altero conjuge, aut cum persona servilis conditionis ignotæ), sed provenit à lege ecclesiastica, tunc benè potest Papa dispensare, ut matrimonium contrahatur, sine novo consensu partis ignorantis impedimentum, habendo pro valido consensum præstitum ab illa in principio, ubi ex lege naturali erat consensus quidem validus; nam eo casu Papa aufert impedimentum in radice matrimonii, retrotrahendo contractum ac si ab initio impedimentum abfuisset. Hæc verba Pontificis: *Porrò gratia concessa importat dispensationem in radice matrimonii, quæ à Romanis Pontificibus concedi consuevit, urgente magnâ causâ, et quando agitur de impedimento matrimonii ortum habente, non à jure divino, aut naturali, sed à jure*

ecclesiastico; et per eam non fit, ut matrimonium nulliter contractum non ita fuerit contractum, sed effectus de medio tolluntur, qui ob hujusmodi matrimonii nullitatem ante indultam dispensationem, atque etiam in ipso matrimonii contrahendi actu producti fuerunt. Cæterùm, ubi non suppetit hujusmodi specialis dispensatio Pontificis, non discedendum à prima sententia; maximè quia in Litteris S. Pœnitentiariæ in dispensationibus ad hujusmodi matrimonia reconvalidanda apponitur sequens clausula: *Ut, dicta muliere de nullitate prioris consensûs certioratâ, uterque inter se de novo secretè contrahere valeant.* Licèt enim dicant *Sanch. l. 8. d. 34. n. 61. et Bon. q. 2. p. 9. n. 8. ac Tiburt. Navarr. in Man. etc.* præfatam clausulam non apponi ut conditionem, sed ut simplicem instructionem, quia aliàs dicta conditio sæpè frustraretur, item quia clausulæ, quæ apponuntur ut conditiones, aliis strictioribus verbis apponuntur; attamen probabiliùs docet *Benedictus dict. Notif. 87. n. 68.* illam esse veram conditionem, cò quòd ablativus absolutus juxta jurisperitos veram importat conditionem, ex *l. A testatore, ff. de Condit. demonstrat.*

1116. — Dixi *extra casum urgentis necessitatis;* nam si ex notitia nullitatis matrimonii prudenter timêri possit periculum mortis, gravis infamiæ aut scandali ex separatione secuturi: et ex alia conjux impedimenti conscius non posset evitare redditionem debiti, tunc benè potest uti secundâ sententiâ tanquam probabili, quia eo casu ratione necessitatis etiam cum periculo frustrationis sacramenti licitum est sequi opinionem tantùm probabilem, ut communiter docent *Sanch. l. 2. d. 36. n. 7. et 8. Cont. Tourn. tract. cit. part. 1. cap. 12. in fin. v. Si autem. Carden. in proposit. Innoc. XI. d. 2. n. 681. et 697. Less. l. 2. c. 17. n. 77. Holzm. p. 417, n. 697. Bonac. qu. 2. part. 9. n. 7. Boss. tom. 1. c. 2. n. 78. cum Con. et Fill. ac Elbel p. 455. n. 544. cum Laym. Sporer, Croix, et communi.* Imò (ut dicunt *Sanch. Viva, Carden. Croix, et alii relati n. 482. v. Sed dices*) in casu extremæ vel urgentis necessitatis licitum est uti opinione etiam tenuiter probabili, quia id quod esset indecens erga sacramentum; non est indecens quando necessitas, et bonum animæ urget. Benè tamen advertit *Sanch. dict. n. 7.* quòd tale scandalum, cùm impedimentum est ex parte viri, ordinariè non potest timêri.

1117. — Quær. VII. Quotuplici modo possit renovari sive exigi consensus à parte inscia impedimenti post obtentam dispensationem? Plures ab AA. assignantur modi. Primus modus, si dicat sponsus : *Quando nupsi, non habui verum consensum, nunc præstare volo. vis et tu præstare?* Hunc modum communiter admittunt DD. et rectè quidem, ac sine mendacio, cùm consensus nullus non sit verus consensus; ita *Sanch. lib.* 2. *d.* 36. *n.* 7. *Carden. in prop.* 1. *Innoc. XI. diss.* 2. *n.* 680. *et Holzm. n.* 697. Secundus modus, si dicat : *Dic, quæso, si nullum fuisset nostrum matrimonium, nonne iterùm me accipere intendis?* Ita *Sanch. n.* 3. *et* 6. *Salm. de matr. c.* 3. *p.* 5. *n.* 124. *cum Con. Sa, et Dic. Ronc. p.* 178. *part.* 2. *r.* 2. *cum Gobato*, item *Sylv. et Rosella ap. Boss. de Us. c.* 3. *n.* 83., quia tunc jam æquivalenter manifestatur. Huic tamen modo contradicunt *Pont. l.* 4. *c.* 23. *n.* 7. *et Bossius l. c. cum Henr. Gutt. et Fill.*, quia (ut ajunt) tunc sponsa consentiendo intendit consentire in suum, ignorantia enim concomitans non efficit voluntarium positivè, et ideò tunc non apponitur consensus, ut requiritur independens à primo. Hæc sententia est mihi verior, nisi (exciperem) ex illa petitione ut suprà sponsa inscia impedimenti jam veniret in dubium, vel suspicionem de nullitate matrimonii, tunc enim jam poneret consensum à primo independentem. Tertius modus si sponsus dicat : *Angor scrupulis de nostri matrimonii valore; ideòque renovemus consensum.* Ita *Busemb. ut suprà, Salm. de matr. c.* 3. *p.* 5. *n.* 124. *cum Trull.* item *Navarr. et Cajet. ap. Cont. Tourn. loc. cit. v. Quoniam*, qui immeritò hunc modum non admittit; ipse enim satis est (prout mihi certum videtur), ut sponsa ponat consensum independentem à primo; nec obstat quòd illa hoc modo non haberet notitiam certam nullitatis matrimonii; nam ut novus consensus valeat, non indiget ut apponatur ex notitia certa nullitatis, sed tantùm ut præstetur independenter à primo consensu. Quartus modus : *Si mihi non nupsisses, nonne nuberes nunc?* Ita *Busemb. et Salm. l. c. cum aliis.* Sed hic modus minimè est admittendus, quia in hoc modo reverà non adest positivus consensus. Quintus modus : *Pro mea consolatione volo de novo contrahere, eja contrahamus.* Ita *Anaclet. c.* 3. *p.* 705. *n.* 174. *Sanch. l.* 4. *d.* 36. *n.* 3. *et Salm. cit. n.* 124. *cum Cajet. et Led.* Sed hunc jure merito neque admittit *Cont. Tourn. l. c.*

quia per hunc nulla ingeritur in alterum notitia, nec dubium de nullitate primi matrimonii. Sextus modus, si accedat copula maritali affectu habita ex parte conjugis conscii impedimenti per dispensationem jam sublati, intendendo sic exprimere novum consensum ad matrimonium de novo contrahendum, nam ex altera parte inscia impedimenti jam exercetur copula eo affectu ex primo consensu præstito, usque tunc in effectu perseverante. Hic tamen modus tunc tantùm sufficeret, quando non esset locus modis suprà enuntiatis, et insuper immineret periculum gravis damni, ita *Sanch. l. 2. d. 36. n. 9. Tiburt. Nav. in Man. ad prax. p. 2. Cont. Tourn. l. c. v. Quintus. Bon. p. 2. p. 9. n. 7. Auctor. Istr. per li nov. conf. p. 2. c. 15. n. 526. Viva q. 4. art. 3. n. 8. Salm. ibid. n. 125. cum Soto, Cajet. Con. Gutt. et Rodr.* item *Sayro, de Leone, et Giribald. ap. Bened. XIV. Notif. 87. n. 74.*, qui non reprobat. Neque tunc obstat clausula certiorationis, quæ apponitur à S. Pœnitentiaria, quia (ut ait *Tiburt. Navar. ap. Bened.*) in hoc casu necessitatis censetur S. Sedes relaxare præfatam conditionem, providendo meliori modo quo potest bono animarum, cùm aliis conditio tunc sit moraliter impossibilis executioni. In hoc igitur casu licitè potest hic modus in praxim deduci, cùm valde probabile sit (ut ostendimus *n.* 1114.) sufficere consensum partis conscie impedimenti expressum per copulam conjugalem cum consensu alterius virtualiter perdurante.

DUBIUM IV.

A quo, et ob quam causam possit dispensari in impedimentis matrimonii?

1118 *In quibus impedimentis Papa possit dispensare?*

1119 *An Papa possit unquam dispensare in iis quæ sunt de jure divino?*

1120 *An aliquando in impedimentis de jure naturæ?*

1121 *An possit Episcopus dispensare in impedimentis dirimentibus?*

1122 *Qu. I. An possit, urgente necessitate, dispensare in eis ante matrimonium contractum?*

1123 *Qu. II. An post contractum?*

1124 *Qu. III. An tunc requiratur, ut matrimonium sit contractum bonâ fide?*

1125 *Qu. IV. An Episcopus possit hanc facultatem alteri delegare?*

1126 *Episcopi possunt dispensare in omnibus impedimentis, quæ impediunt matrimonium de jure humano, vel quæ matrimonio superveniunt?*

1127 *An Regulares possint dispensare ad petendum debitum?*

1128 *An ipsimet possint dispensare in voto castitatis ad contrahendum matrimonium, urgente necessitate?*

1129 *Quæ sint causæ justæ ad dispensandum in impedimentis dirimentibus?*

1130 *Adduntur aliæ causæ sufficientes. An sufficiat subministratio majoris pecuniæ?*

1131 *Not. 1. Quid explicandum, ut dispensatio non sit subreptitia? Not. 2. Veritas causarum pertinet ad valorem dispensationis.*

1132 *Qu. 1. An cessante causâ cesset dispensatio?*

1133 *Qu. 2. Quid in dubio an causa falsò allegata fuerit finalis, vel an allegata fuerit vera?*

1134 *Qu. 3. An in supplicatione exprimendum sit, copulam incestuosam habitam fuisse cum intentione faciliùs obtinendi dispensationem?*

1135 *Quid, si copula non fuerit ex tali intentione præhabita?*

1136 *Qu. 4. An possit manifestari gradus remotior, tacito propinquiori?*

1137 *Qu. 5. An petens secundam dispensationem debeat exprimere primam?*

1138 *Qu. 6. An si quis habeat plura impedimenta ejusdem speciei, debeat omnia exprimere?*

1139 *Qu. 7. An possint seorsim impetrari dispensationes plurium impedimentorum?*

1140 *Qu. 8. An si quis post obtentam dispensationem rursùs cognoverit consanguineam sponsæ, indigeat nova dispensatione?*

1141 *Qu. 9. An, interveniente copulâ incestuosâ inter sponsos, antequam dispensatio executioni mandetur, nova dispensatio requiratur?*

1142 *Qu. 10. An si contrahentes sint diversæ diœcesis, unusquisque à proprio Episcopo sit dispensandus?*

1143 *Qu. 11. Quæ sint clausulæ in dispensationibus S. Pœnitentiariæ?*

1144 *Qu. 12. In quibus impedimentis S. Pœnitentiaria possit dispensare?*

1145 *Not. 1. Ad dispensationis valorem non requiritur consensus ejus cui prodest.*

1146 *Not. 2. Quid exprimendum quando dispensatio petitur a Dataria? et quid quando à S. Pœnitentiaria?*

1147 *Formula supplicationis ad S. Pœnitentiariam pro impetranda dispensatione impedimenti, vel voti castitatis, ad celebrandum, aut revalidandum matrimonium?*

1148 *Formula exequendi hujusmodi dispensationes.*

1118. — « Resp. 1. Papa non potest dispensare in impedimentis jure naturæ, vel divino dirimentibus, nisi ex » speciali concessione : in iis verò, quæ jure ecclesiastico » dirimunt, potest. Ratio prioris est, quia inferior non dispensat in lege superioris; nec homo in lege naturæ. Addidi, nisi ex speciali concessione, quia sic Pontifex (non tamen Episcopus) potest matrimonium ratum dissolvere ex » justa causa. *Sanch. Less. Præp. q. 5. c. 8. Dian. p. 8. t. 1. r. 52. et 95.* Ratio posterioris est, quia Pontifex talia » impedimenta inducit : ergò etiam potest tollere, et quidem » solus. »

1119. — Quæritur, an Papa possit aliquando dispensare in impedimentis de jure divino? Ad hujus quæsiti decisionem præmittenda est decisio quæstionis generalis, scil. an Papa in rebus juris divini possit unquam dispensare? In iis in quibus jus divinum ortum habet à voluntate humana, prout in votis, et juramentis, certum est apud omnes habère Papam facultatem dispensandi; tunc enim, licèt ipse non auferat jus divinum, aufert tamen fundamentum obligationis, quam homo sibi imposuit actu humano : quo sublato, cessat juris divini obligatio; *vide Sanch. l. 8. d. 6. n. 2.* ubi asserit id esse commune cum *D. Th. et aliis.* Majus dubium est, an Papa possit dispensare in jure divino, quod ex solo divino arbitrio derivat? Triplex est sententia.

Prima sententia genericè affirmat, et hanc tenent *Abbas, et duo alii ap. Sanch. n. 3.*, qui meritò eam rejicit.

Secunda sententia, quam tenent *Sanch. num. 5. cum Nav. Cano, Ang. Felin. et aliis pluribus*, dicit Papam non posse dispensare in universum jus divinum, sed tantùm in aliquo casu particulari, in quo non expediat observantia præcepti. Unde infert, nullo casu posse dispensare in præceptis non fornicandi, non mutandi materiam et formam sacramentorum, et similibus; quia transgressio in his continet omni-

modam indecentiam, quæ præponderat cuicumque causæ; posse verò dispensare in residentia Episcoporum, in matrimonio rato, in consecratione Eucharistiæ sub utraque specie (sed hoc nos negavimus *de Euchar. l.* 6. *n.* 196. *v. Dub.* 2.), et similibus aliis, quia in istis potest justa causa occurrere, quæ præponderet indecentiæ, quam præceptum respexit.

Tertia sententia demùm communior, et probabilior dicit nunquam posse Papam dispensare in iis quæ sunt de absoluto jure divino; hanc tenent *Pont. lib.* 8. *c.* 3. *n.* 2. *Suar. l.* 10. *c.* 6. *n.* 6. *et Pal. t.* 1. *tr.* 3. *de leg. d.* 6. *p.* 3. *n.* 5. *et* 6. *cum Salas, Covar. et Sylv.* ex *D. Th.* 1. 2. *q.* 97. *art.* 4. *ad* 3. ubi ait: *Sicut in lege humana publica non potest dispensare, nisi ille à quo lex auctoritatem habet... ita in præceptis juris divini quæ sunt à Deo, nullus potest dispensare nisi Deus, vel is cui ipse specialiter committeret.* Hæc autem specialis commissio (rectè ait *Pal.*) non quidem habetur ex verbis illis: *Quodcumque ligaveris super terram,* vel illis; *pasce oves meas;* hæc enim verba, cùm generalia sint, non continent specialem commissionem: tantò magis quòd hujusmodi dispensationes in jure divino essent nocivæ unitati et stabilitati Ecclesiæ. Valde autem probabiliter dicunt *Suar. de Euch. d.* 43. *s.* 4. *v. Tertia sententia*, item *Sot. Palac. Suar. Valent. Durand. Major. Nav. Con. et alii plures ap. Sanch.* posse Pontificem in aliquo casu particulari non dispensare, sed declarare, quòd jus divinum non obliget. Ratio, quia hæc potestas fuit necessaria propter humanarum rerum varietatem; aliàs Deus bono regimini Ecclesiæ non satis providisset.

1120. — Deveniendo igitur ad quæsitum circa matrimonium, dico 1. Papam non posse dispensare in impedimentis de jure naturæ contra *Vivam in prop.* 1. *damn. ab Innoc. XI. n.* 39. *et Carden. in eamd. prop.* 1. *d.* 3. *n.* 591. Nec obstat responsum *Urbani VIII.* quod objiciunt (illudque retulimus *n.* 902.), nam patet ex iis quæ refert idem *Cardenas ib.* illam non fuisse dispensationem, sed meram declarationem pro illo casu particulari. Dico 2. benè posse Papam in aliquo casu urgentissimæ necessitatis declarare esse validum matrimonium, non obstante impedimento quod probabiliter de jure naturæ illi obstet, prout de facto declaravit *Clemens XI.* prout vidimus *n.* 1115. Nec obstat id quod ait *Sanch. l.* 8.

d. 6.n.10, scilicet posse papam in hujusmodi impedimentis dubiis neque dispensare, neque declarare quòd ipsa non obstent valori matrimonii, quia (ut dicit) si hæc via aperiretur, facilè possent concedi in Ecclesia istæ dispensationes sive declarationes, et sic accidere possent plures fornicationes materiales. Nam respondetur, quòd cùm Papa in hujusmodi casibus declarat impedimentum non obstare, tunc agat ut universalis doctor Ecclesiæ, in quo errare non potest, et oppositum asserere non posset excusari à magna temeritate; ut enim ait *Bened. XIV. de Syn. c. 6. De Pontificis potestate, postquam dispensavit, dubitare instar sacrilegii est.*

1121. — « Episcopus in impedimentis dirimentibus matrimonium jam contractum non potest ordinario jure dispensare, nisi ex tacita concessione in casu necessitatis, quando sequentia concurrunt: 1. Ut defectus sit dispensabilis. 2. Ut sit occultus, id est non sit notorius, seu divulgatus. 3. Ut ex altera parte saltem matrimonium bonâ fide sit contractum. 4. Ut non sit facilis accessus ad Papam; ita *comm. Sanch. Con. M. Per. d. 4. s. 7.* Quando autem contractum est ex dispensatione subreptitia, non potest Episcopus suâ dispensatione priorem confirmare. *Dian. p. 9. t. 7. r. 40. ex Præp. Per. etc.* In impedimentis verò dirimentibus matrimonium nondum contractum videtur nunquam posse, imò nec Legatus à latere, nisi speciali facultate. *Laym. l. 5. tr. 10. p. 4. c. 6. et l. 1. t. 4. c. 22. Bon. q. 3. p. 15. etc.* Contra quos *Dian. p. 8. t. 3. res. 280. cum Præp. Vill. et Escob. de leg. c. 14. c. 4.* putat, Episcopum id posse aliquando in casu raro, ex causa maximè urgente, si, omnibus tentatis, judicetur necessarium esse ad vitandam gravem infamiam, vel grave scandalum, cui aliter occurri non posset, idque ex tacita Papæ licentia.

1122. — Quær. I. An Episcopus possit dispensare in aliquo impedimento dirimente ante matrimonium contractum, urgente necessitate? *Vide dicta hoc. l. 6. n. 615. v. Sed hìc*, ubi affirmativam sententiam tenuimus cum communi DD. (contra *Bus.* ut suprà), dummodò vera urgeat necessitas, putà si aliàs immineat periculum mortis; vel si matrimonium sit necessarium ad legitimandas proles, vel ad vitandam fœminæ infamiam, aut alia damna; vel si mulier

nobilis (ùt ajunt *Salm. de matr. c. 14. p. 1. n. 11.*, sive honesta, licèt non nobilis. ùt meliùs dicit *Conc. p. 343. n. 5.*) parata esset nuptias tali die contrahere, et in confessione manifestaret impedimentum. Ratio, tùm quia eo casu vel præsumitur ipse Papa dispensare, vel omninò cessat reservatio, exemplo in *c. 2. de desp. impub.* ubi : *Districtiùs inhibemus, ne aliqui ante ætatem canonibus præscriptam conjungantur, nisi fortè aliquâ urgentissimâ necessitate interveniente, utpote pro bono pacis talis conjunctio toleretur.* Quod verbum *toleretur Pont. l. 8. c. 13. n. 6. et Salm. d. n. 11.* interpretantur pro vera dispensatione, dicentes hanc tolerantiam non esse permissionis, sed approbationis. Addit *Ronc. p. 191. q. 1. r. 2. cum Pignat. et Tamb.*, quòd, etiamsi impedimentum fuerit publicum, possit Episcopus dispensare, quando eædem interveniunt rationes quæ sufficiunt ad dispensandum in impedimento occulto. Sed hanc opinionem vix unquam puto posse habêre locum in praxi, quia, cùm impedimentum est publicum, cessat ratio scandali, si sponsi à tali matrimonio desistunt ; imò præsertim ad vitandum scandalum tenentur à nuptiis desistere.

1123. — Quær. II. An Episcopus possit aliquando dispensare in impedimento dirimente post contractum matrimonium? Negant *Sot. Cord. Med. et Ven. ap. Sanch. l. 2. d. 40. n. 2.* quia (ut ajunt) Episcopi nihil possunt in lege Pontificis. Affirmant verò communiter DD. casu quo non pateat facilis aditus ad Papam, et contrà immineat periculum mortis, vel infamiæ aut scandali, si conjuges separentur ; vel incontinentiæ, si non separentur, ita *Cabass. T. J. l. 3. c. 27. n. 7. Merb. t. 2. p. 464. q. 5. Nat. Alex. de matr. ar. 13. reg. 10. Cont. Tourn. tr. de dispens. in spec. part. 1. cap. 17. art. 3. regula 2. Conc. p. 343. n. 4. cum communi, Pal. d. 4. p. ult. §. 1. n. 7. Bon. q. 3. p. 12. n. 13. Barb. all. 33. n. 3. Sanch. l. 2. d. 42. n. 3. cum Abb. Gutt. Gom. etc. Salm. ibid. n. 7. cum Con. Avers. Cornejo, et Henr. ac Escob. l. 27. n. 682. cum Nav. Vasq. Hurt. Salas, etc.* Ratio, quia hoc casu, pariter ac dictum est in prima quæstione, præsumitur Papa consentire, maximè cùm ipse jam notam habeat hanc sententiam communiter ab AA. traditam. Benè autem advertunt *Croix l. 7. n. 143. et Fel. Pot. n. 3343.*, quòd si dispensatio commodè possit per epistolam obtinêri à S. Pœ-

10..

nitentiaria, tunc non potest Episcopus dispensare, quamvis (ut dicit *Croix l. 6. p. 3. n. 835.*) plures fornicationes materiales interim habeantur. Dicuntur autem *materiales*, quia (ut diximus *de Pœnit. n. 611.*, cum communi DD. quibus adde *Cont. Tourn. tr. cit. part. 1. cap. 12. in fin. v. Si autem, cum Sylv. contra P. Conc.*), si conjuges sint in bona fide, in ea sunt relinquendi, quando periculum sit infamiæ, scandali, aut incontinentiæ, si moneantur de nullitate matrimonii.

1124. — Quær. III. An in casu præfato, ut possit Episcopus dispensare, requiratur ut matrimonium fuerit contractum bonâ fide? Certum est non requiri bonam fidem ex parte utriusque, ut dicunt communiter *Sanch. l. 2. d. 40. n. 4. Pont. l. 8. c. 13. n. 4. Merbes. t. 2. p. 494. q. 5. Conc. p. 343. n. 7. Salm. de matr. c. 14. p. 1. n. 8. et alii.* Ratio, tùm quia stante bonâ fide unius conjugis, matrimonium jam dicitur bonâ fide contractum argumento ex c. *Cum inhibitio, de cland. desp. et c. Ex tenore, qui fil. sint legit.;* tùm quia malitia unius non debet alteri nocère. Dubium fit, an Episcopus possit dispensare, si uterque malâ fide contraxerit? Affirmant *Dic. Henr. etc. ap. Salm. ibid. n. 9.*, quia, ut ajunt, licèt culpabiliter contraxerint, nec etiam tunc præsumitur Pontifex cum tanto periculo dispensationem sibi reservare. Sed communissimè et verius negant *Pont. d. n. 4. Pal. d. 4. p. ult. §. 1. n. 7. Barb. all. 33. n. 5. Escob. l. 27. n. 687. Sanch. d. n. 4. cum Led. Cord. Lop. et Veracr. ac Salm. cit. num. 9. cum Con. et Avers.* Ratio, tùm quia in Trid. *sess. 24. c. 5.* dicitur : *Si quis inter gradus prohibitos scienter matrimonium contrahere præsumpserit, separetur, et spe dispensationis consequendæ careat... non enim dignus est qui Ecclesiæ benignitatem facilè experiatur, cujus salutaria præcepta temerè contempsit*; tùm quia aliàs daretur occasio, ut quotidie spe dispensationis matrimonia celebrarentur, contemptis impedimentis. Ut autem quis dicatur malâ fide contraxisse, non sufficit ut sciverit factum, sed requiritur ut sciverit quòd tale factum induxerit impedimentum; ita *Sanch. et Conc. ll. cc. ac Salm. de matr. c. 14. p. 1. n. 10. cum Bann. Cand. et Aversa.* Addunt *Sanch. et Salm. ib. in fin. cum eisdem*, neque sufficere quòd ignorantia fuerit crassa, quia reverà non dicitur *scienter* facere

(ut loquitur concilium) qui aliquid facit cum ignorantia crassa, ut docet etiam *Nav. c.* 36. *n.* 141. *declar.* 4. Secùs si ignorantia sit adeò crassa, ut temeritas videatur, prout ajunt *Sanch. et Salm. ll. cc.* Et idem dicendum, si sponsi voluntariè omiserint proclamationes : tunc enim, etiamsi contraxerint ignorando nullitatem matrimonii, dispensatio ipsis est deneganda, ut subdit Tridentinum *l. c.* dicens, *quòd si ignoranter* (quis) *id fecerit, si quidem solemnitates requisitas in contrahendo matrimonio neglexerit, eisdem subjiciatur pœnis.*

1125. — Quær. IV. An Episcopus casu quo potest in impedimento dirimente dispensare, possit hanc facultatem alteri delegare? Negant *Sylv. Medina, etc. apud Sanch. l.* 2. *d.* 40. *n.* 13., quia (ut ajunt) Episcopi nequeunt hujusmodi facultates delegare, nisi ipsis hæc potestas sit specialiter concessa; idque probant ex Trident. *sess.* 24. *c.* 6. *Liceat*, ubi conceditur Episcopis facultas absolvendi à casibus papalibus, et ibi explicatur, *per se, vel vicarium;* ergò ut Episcopus possit delegare hujusmodi facultates, eget speciali concessione. Sed communiter affirmant *Pont l.* 8. *c.* 13. *n.* 5. *Pal. d.* 4. *par. ult.* §. 1. *n.* 13. *Barb. all.* 35. *n.* 14. *Escob. l.* 27. *n.* 695. *Bon. q.* 3. *p.* 15. *n.* 6. *Sanch. loc. cit. n.* 14. *cum Ang. Sylv. Con. Cord. et Lop. ac Salm. ibid. n.* 12. *cum Con. Aversa, Leand. et Henr.* Et hoc (ut dicunt *Sanch. n.* 16. *et Pal. ac Salm. ll. cc. cum Aversa, et Guttier.*) non solùm pro casu particulari, sed etiam pro omnibus occurrentibus, tam præsentibus quàm futuris. Ratio, quia cùm hæc potestas non sit annexa personæ, sed dignitati et officio, ipsa non dicitur delegata, sed ordinaria, et ideò benè delegari potest, ut diximus *de leg. l.* 1. *n.* 190. *v. Et in his, et* 193. Nec obstat concilium *l. c.;* nam respondent *Sanch. et Pal. cum Guttier.*, quòd concilium voluerit per hoc tantùm explicare, vicarium non habêre hanc facultatem ex generali commissione vicariatûs, sed egere speciali commissione Episcopi; sed non voluit denegare Episcopis hanc facultatem delegandi.

1126. — « Resp. 2. In impedimentis non dirimentibus pos-
» sunt Episcopi dispensare universaliter. Quod addo, quia exci-
» piuntur illa, quæ in jure naturali, et divino impediunt,
» ut votum castitatis absolutum, et perfectum, *Bonac q.* 3.

p. 15. ex Navar. Sanch. etc. » (*Sed in matrimonio contracto possunt dispensare ad petendum debitum in voto emisso tam antè quàm post matrimonium; vide dicta n. 986. et 987.*) « et » sponsalia priora : ut habet *Tanner. art. 8. q. 4. d. 2. n. 30.* » *ex Sanch. l. 7. d. 17. n. 8.* Idem habent *Fill. t. 10. par. 2. c.* » *10. n. 306. Laym. l. 5. c. 10. par. 4. c. 15. n. 2. sub finem.* » Similiter Episcopus potest dispensare in impedimentis, quæ » matrimonio superveniunt, et impediunt petitionem debiti, » v. g. cognationis spiritualis, vel affinitatis. *Bon. l. c. Sanch.* » *lib. 8. d. 12. n. 16. Filt. loc. cit.* ubi excipit incestum com- » missum (matrimonio consummato) cum consanguineis uxo- » ris, in iis, qui non sunt juvenes. » (*Sed Sanch. n. 13. ex- pressè docet oppositum, vide dicta n. 1076.*)

1127. — « Resp. 3. Possunt etiam confessarii regulares ap- » probati, » (*Id est Benedictini, Mendicantes, et omnes alii in eorum privilegiis communicantes, ut Sanch. l. 8. d. 16. n. 3. et 8. Pont. lib. 8. c. 13. in fine, Pal. p. ult. §. 1. n. 18. et Salm. de matr. c. 14. p. 1. n. 4. cum Gutt. Rodr. Aversa, et Candido*), « de licentia tamen suorum Provincialium, dis- » pensare ad petendum debitum conjugale, propter cognitio- » nem consanguinei conjugis in secundo gradu, ut *Rodriq. re-* » *gul. t. 1. q. 63. art. 1.*, nullo modo tamen in impedimento » ipso. *Vide Mar. Perez d. 44. s. 7. n. 13.* Dixi, *Provincia-* » *lium :* quia quod *Molf. Leon etc.* volunt, confessarios So- » cietatis Jesu habère omnes hanc facultatem immediatè à P. » Generali, id refutat *Diana p. 3. t. 2. res. 14.* » (*Vide dicta n. 1076. v. Insuper.*)

1128. — Quær. hìc, an Regulares possint dispensare in voto castitatis ad contrahendum matrimonium, si magna ur- geat necessitas, nempe si nequeant nuptiæ moraliter differri, et aliunde immineat periculum infamiæ, aut scandali? Com- muniter docent DD. posse confessarios Mendicantes aliosque Religiosos communicantes in privilegiis dispensare in omnibus votis, in quibus Episcopi de jure ordinario dispensare valent cum suis subditis, ex pluribus privilegiis, nempe *Innocentii* VIII. in quadam bulla quam refert *Rodriq.*; item *Martin.* V, *Eug. IV, Julii II, Pauli III et Greg. VIII.* (quod extendit etiam ad vota jurata), ita *Sanch. l. 4. d. 34. n. 4. Pont. l. 8. c. 10. n. 9. Less. l. 2. c. 40. n. 134. Pal. t. 3. tr. 15. p. 13. n. 7. Reiffenst. dist. 3. n. 44. Sporer de voto, c. 2. n. 54. Elbel*

eod. tit. n. 274. *et Salm. de voto c.* 3. *p.* 11. *n.* 94. *cum Navar. Lopez, Arrag. Fag. Trull. Cand. Villal. etc.* Hinc diximus *n.* 987. *v. An autem*, benè posse Regulares dispensare in voto castitatis emisso ante, vel post matrimonium ad petendum debitum.

Sed dubium fit, an in casu urgentissimæ necessitatis, sicut possunt dispensare Episcopi (juxta dicta *de voto l.* 4. *n.* 258. *v. Notandum II.*), possint etiam Regulares dispensare ad contrahendum matrimonium?

Prima sententia affirmat, et hanc tenent *Reiffenst. l.* 5. *Decretal. tit.* 34. *n.* 40. *Vidal. de voto inquis.* 3. *n.* 77. *Ant. à Spir. S. tr.* 2. *d.* 3. *n.* 84. item *Bassæus, Herincx, Crousers, etc. ap. Elbel t.* 2. *de voto p.* 90. *n.* 279. (qui probabilem putat; et alii apud *Salm. ibid. n.* 97.) qui pariter vocant probabilem. Ratio, quia Episcopi in casu necessitatis dispensant in voto castitatis jure ordinario juxta mox dicta *n.* 1125. Unde Regulares, qui possunt dispensare in omnibus votis, in quibus Episcopi jure ordinario dispensant, possunt etiam in eo dispensare urgente necessitate.

Secunda sententia verò communior negat, et hanc tenent *Sanch. l.* 2. *d.* 40. *n.* 9. *Pont. l.* 8. *c.* 10. *n.* 11. *Barb. all.* 37. *n.* 14. *Sporer tr.* 3. *n.* 74. *Pal. de voto d.* 1. *p.* 12. *n* 7. *Laym. l.* 4. *tr.* 4. *c.* 8. *n.* 17. *Tamb. l.* 3. *c.* 16. §. 4. *n.* 54. *et Salm. de voto c.* 3. *p.* 11. *n.* 96. *cum Suar. Leand. Diana, Lez. Bardi, Prado, Moya, et Rodr.* Ratio, quia Regulares possunt tantùm dispensare in votis in quibus dispensant Episcopi jure ordinario; sed in necessitate Episcopi non dispensant jure ordinario, sed extraordinario et per accidens, cò quòd agitur de casibus, non ordinariè, sed extraordinariè contingentibus. Sed respondent adversarii, quòd non per hoc quòd casus sint extraordinarii, dicendum sit quòd Episcopi dispensent jure extraordinario, nam etiam in his casibus habent potestatem ordinariam, cùm ipsa sit annexa eorum officio et dignitati. Unde non audeo primam sententiam reprobare.

1129. — « Resp. 4. Ut licitè dispensetur in impedimentis » dirimentibus, requiritur justa causa, qualis secundùm *Fil-* » *liuc. c.* 8. est, v. gr. 1. Extinctio magnæ litis, vel odii » inter agnatos. 2. Ablatio scandali. 3. Inæqualitas matrimo- » nii, nisi consanguineis, vel affinibus nubatur. 4. Defectus » dotis competentis. 5. Conservatio facultatum in eadem co- » gnatione. 6. Merita petentis dispensationem. *Plures vide*

» *apud Sanch. d.* 19. *Coninch. d.* 33. *Hurtad. d.* 26. *Mar.* » *Perez d. 44. sect.* 5. ubi notat 1. Quantò gradus consanguinitatis, vel affinitatis est propinquior, tantò requiri causam » graviorem. 2. Sæpè plures aggregatas causas sufficere, quarum singulæ non sufficerent. *Vide etiam Dian. p.* 8. *t.* » 3. *r.* 93.

« Resp. 5. Si quis dubitet, an habeat impedimentum dirimens, v. gr. contrahendi matrimonium cum certa persona, » et adhibitâ diligentiâ sufficienti, non possit intelligere veritatem, probabile est posse cum ea contrahere sine dispensatione (nisi tamen præsumptio aliqua stet pro impedimento), » quia possessio stat pro libertate contrahendi. *Sanchez*, » *Sancius, Franc. Lugo, Bar l. d.* 6. *c.* 11. *p.* 7. §. 11. (*contra* » *Laym. et Pal.*) » (*Sed vide dicta n.* 902. *Qu. III. v. Dicunt autem, ubi oppositum tenuimus cum Laym. Pal. Less. Cont. Tourn. Ronc. etc.*)

1150. — Præter causas quas affert *Busemb.* ad licitè dispensandum, additur à *Salm. de matr. c.* 14. *p.* 2. *n.* 24. pro causa instauratio matrimonii bonâ fide contracti : et etiam malâ fide, si matrimonium fuerit consummatum, vel adsit fama de copula habita. Item necessitas auxilii, putà si mulier defectu viri non possit litibus assistere, vel filiis suis providère. Item ætas fœminæ excedens annum 24. Item periculum perversionis à fide. Item subministratio majoris pecuniæ : scribit *Conc. p.* 348. *n.* 9. hanc causam pecuniæ sibi displicere, ut propter eam dispenset Ecclesia in impedimentis : miratur enim quòd postquam Tridentinum dixerit dispensationes gratis esse concedendas, Doctores assignent pro causa dispensandi, quòd illæ non dentur gratis. Sed communiter AA. hanc causam admittunt ut *Sanch. l.* 8. *d.* 19. *n.* 33. *Salm. ibid. n.* 26. *in fin. Pal. d.* 4. *p. ult.* §. 2. *n.* 2. et Papa *Bened.* XIV. *Notif.* 87. *n.* 26. *cum Pal. in Trid.* Et meritò, cùm hujusmodi compositiones (ut *Innoc. X.* præcepit) non immisceantur cum aliis pecuniis thesauri cameralis ; sed reserventur in monte pietatis, et inde non extrahantur, nisi de mandato Pontificis ; ut in sola opera pia impendantur. Cùm igitur talis pecuniæ præstatio in subsidium pauperum erogetur, sit causa satis justa ut Ecclesia dispenset sicut frequenter solet. Nec officit quòd mussitent hæretici, ut objicit *P. Concina*, nam patenter injustè mussitant.

1151. — Notandum autem 1. quòd, ut dispensatio non sit

subreptitia, explicanda sint omnia impedimenta quæ adsunt, item cognatio si sit carnalis, aut spiritualis : item gradus et linea, si sit recta, aut lateralis. An autem sufficiat exprimere solum gradum remotiorem? *Vide infrà n.* 1156. *Quæst.* 4. Notandum 2. quòd in constitutione Summ. Pontif. *Bened.* XIV. quæ incipit, *Ad apostolicæ servitutis* (*vide in fine Operis*) edit. die 25 Febr. an. 1742. declaratum fuit. expressionem causarum, earumque verificationem in dispensationibus appositas ad validitatem pertinêre. Unde Summus Pontifex præcepit omnibus procuratoribus, etc. ut scisciteutur ab oratoribus veras causas, et illas sincerè exponant, sub pœna falsi; item Episcopis, et aliis quibus executio committi solet, imposuit explorare veritatem causarum in Litteris apostolicis expressarum. Hinc deinceps plures addendæ sunt quæstiones valde utiles in praxi quoad hanc materiam dispensationum.

1152. — Quær. enim 1. an, cessante causâ dispensationis, cesset dispensatio? Affirma, si causa cessat, antequam dispensatio expediatur, vel antequam fiat ab Episcopo, cui à Pontifice commissa fuerit. Secùs verò, si causa cesset, dispensatione jam expeditâ, et factâ ab inferiori, etiamsi cessat ante celebrationem matrimonii. Ratio, quia per dispensationem jam tollitur impedimentum, sive lex relaxatur, cujus obligatio extincta, si cessat postea causa, minimè reviviscit; ita valde probabiliter *Pont. l.* 8. *c.* 20. *n.* 3. *Pal. de privil. d.* 4. *p.* 15. *n.* 7. *Suar. de leg. l.* 6. *c.* 20. *n.* 15. *et Salm. de matr. c.* 14. *p.* 2. *n.* 29. *cum Sa, et Sylv. contra Sanch. Dic. etc.* qui tamen hoc probabile vocant; *vide etiam dicta l.* 1. *n.* 196. *v. Quæstio verò.*

1153. — Quær. 2. quid autem dicendum, si dubitatur, an causa, falsò allegata, fuerit finalis, aut impulsiva? Vel an causa fuerit vera, an falsa? Resp. quòd in omnibus his et similibus dubiis valida censenda est dispensatio; quia in dubio standum pro validitate actûs; ita *Sanch. de matrim. l.* 8. *d.* 21. *n.* 20. *et* 25. *Pont. l.* 8. *c.* 17. *n.* 41. *Pal. de privil. d.* 6. *p.* 16. §. 4. *n.* 3. *et Salm. ibid. n.* 37. *cum Dic. Gabr. etc.*

1154. — Quær. 3. an cùm petitur dispensatio pro matrimonio contrahendo inter propinquos, exprimenda sit copula incestuosa inter eos habita? Commune est apud omnes, quòd si copula ex parte utriusque fuerit habita ad faciliùs obtinendam dispensationem, et copula allegetur pro unica causa

consequendi dispensationem; tunc necessariò malus ille animus est exprimendus, aliàs matrimonium erit nullum, quia nemini debet suum crimen prodesse; tantò magis quòd Pontifex movetur ex ea ad imponendam majorem pœnitentiam, aut pecuniæ compositionem, ut sic homines magis à tali crimine avertantur: ita communiter *Sanch. lib. 8. d. 25. n. 38. Pal. d. 4. p. ult. §. 3. n. 9. et Salm. de matr. c. 14. p. 3. n. 42. et alii.* Idque expressum est in bulla *Innoc. XII.* renovata à *Bened. XIV.* per bullam, *Pastor bonus*, §. 42. ubi dicitur: *Si qui verò oratores, obtentâ dispensatione à Dataria super impedimento primi et secundi, sive secundi dumtaxat gradûs consanguinitatis seu affinitatis, cum expressione quidem carnalis copulæ, sed tacitâ occultâ et malitiosâ intentione, in ipsa copula habitâ, ad faciliùs obtinendam dispensationem, pro revalidatione hujusmodi dispensationis ad dictam Pœnitentiariam recurrant, possit idem Major Pœnitentiarius desuper absolutè dispensare cum... personis, explicitè affirmantibus se... sub expressa... forma miserabilium dispensationes à Dataria obtinuisse. Cum iis verò qui non tanquam pauperes... dispensati fuerint, non dispenset, nisi soluta priùs in Dataria, ad effectum... erogandi eleëmosynas, taxa definienda arbitrio ejusdem Majoris Pœnitentiarii.*

Dicunt autem *Pal. et Salm. l. c. in fin. cum Hurtado*, non tenêri oratores prædictam malam intentionem exprimere, si fuerit tantùm mente concepta, quia (ut ajunt) tunc crimen pravi illius animi non subjacet potestati Ecclesiæ. Sed huic opinioni non acquiesco; hìc enim non agitur de pœna, sed de dispensatione, quam benè potest Ecclesia nolle concedere, si crimen pravæ intentionis adfuerit, sicut potest Ecclesia in concessione indulgentiarum excludere non implentes aliquod opus internum, ut docet *Suar. de pœn. d. 52. sect. 5. n. 5. et Bon. de indul. d. 6. q. 1. p. 5. n. 29., cum aliis.* Probabilissimè verò dicunt *Salm. ibid. n. 43., cum aliis*, quòd si in petitione aliæ causæ per se jam sufficientes ab obtinendam dispensationem exponantur, et simul exponatur copula præhabita (quæ omninò et semper exponi debet, ut *n. seq.* mox videbimus), tunc non est opus, ut allegetur circumstantia malæ fidei, nempe quòd copula fuerit consummata ad dispensationem faciliùs impetrandam.

1155. — Sed redeundo ad quæsitum, dicunt alii valêre

matrimonium, si sponsi in supplicatione reticuerint circumstantiam copulæ, si illa sit præhabita sine prava intentione obtinendi faciliùs dispensationem; ita *Pont. l. 8. c. 17. n. 32. et Salm. de matr. c. 14. p. 3. n. 40. cum Henr. Perez, Hurt. Vega, Vill. etc.* Sed omninò est tenendum esse nullum, ut docent *Sanch. l. 8. c. 25. n. 8. Laym. l. 1. tr. 4. c. 22. n. 18. Pal. d. 4. p. ult. §. 2. n. 4.* item *Con. Diana, Gutt. Reb. Fill. etc. ap. Salm. ibid. n. 39.* Et de hoc hodiè non est ampliùs dubitandum ex bulla cit. *Pastor bonus.* Summ. Pont. *Bened. XIV. §. 41.* ubi dicitur: *Quòd si... obtinuerint à nostra Dataria dispensationem super gradu prohibito in primo et secundo, vel in secundo tantùm, ac etiam in tertio vel quarto, cum reticentia copulæ inter eos secutæ, quam sine honoris detrimento detegere non valeant...; possit idem Major Pœnitentiarius, si copula sit adhuc secreta, hujusmodi dispensationem, seu respectivè reconvalidationem in foro conscientiæ tantùm concedere; factâ, quando agitur de primo et secundo, vel secundo tantùm gradu, compositione 50 ducatorum auri de Camera ad Datariam transmittendorum..., nisi prior gratia expedita fuisset in forma pauperum.* Ex his attende, quòd Papa dicendo, *possit reconvalidationem concedere*, non habet pro validis matrimonia cum tali reticentia contracta; tantò magis quòd in gradibus mox suprà descriptis dispensatio propter solutionem relatam difficilior redditur.

1156. — Quær. 4. an possit manifestari remotior gradus consanguinitatis, vel affinitatis, reticendo propinquiorem? Affirmant *Sanch. l. 8. d. 24. n. 28. Pont. l. 8. c. 17. n. 26. et Salm. ibid. p. 4. n. 46. cum Sylv. ac Pontas ap. Cont. Tourn. de dispens. in spec. part. 1. cap. 4. art. 1. v. Observandum 2.* Idque inferunt ex quodam Motu Proprio *S. Pii V. Sanctissimus*, ubi dictum fuit, quòd dispensatio sine gradus propinquioris mentione obtenta (nempe si sponsi sint conjuncti in quarto et tertio gradu) *de subreptionis vel obreptionis vitio notari non possit, obtentis tamen postea Litteris declaratoriis super propinquiori.* Unde dicunt quòd hujusmodi Litteræ (quibus declaratur quòd gradus propinquior non obstet matrimonio) requiruntur tantùm in foro externo ad vitandum scandalum, non verò si scandalum absit. Hinc, contra *Corradum, Cont. Tourn. loc. cit. v. Quia, Anacl. etc.* qui dicebant matrimonium esse nullum sine præfatis Litteris, decla-

ravit *Bened. XIV.* in Brevi, *Etsi matrimonialis*, dato 27 Sept. 1755. matrimonium esse quidem illicitum, sed non invalidum, modò propinquitas non sit primi aut secundi gradûs consanguinitatis, vel affinitatis. Præterea rectè advertit *Cont. Tourn. l. c. v. Observandum* 2. quòd in gradu mixto exprimi debet sexus qui est in primo gradu, quia difficiliùs conceditur, ut nepos ducat amitam, quàm patruus ducat neptem: major enim perversio ordinis est, ut nepos constituatur suæ amitæ caput.

1157. — Quær. 5. si quis petat secundam dispensationem in eadem materia post primam aliàs obtentam, an primam exprimere debeat? Respondetur affirmativè, quando impedimentum est ex eodem crimine, quia relapsus retrahit Superiorem à dispensando. Secùs si impedimentum non sit ex aliquo crimine, vel sit ex crimine diverso; ita *Conc. p.* 551. *n.* 23. *cum communi, et Salm. de matr. c.* 14. *p.* 4. *n.* 47. *et* 48. *cum Coninck et Aversa.*

1158. — Quær. 6. an si quis habeat plura impedimenta affinitatis ejusdem gradûs, putà si cognoverit duas sorores suæ sponsæ, debeat in supplicatione dispensationis utramque copulam exprimere? Negant *Vega*, *Henr. Led. et Man. ap. Escob. l.* 27. *n.* 747.; sed probabiliùs affirmant *Sanch. l.* 8. *d.* 24. *n.* 5. *Pont. l.* 8. *c.* 17. §. 5. *n.* 5. *Conc. q.* 552. *n.* 13. *Anacl. p.* 701. *n.* 165. *Salm. ibid. n.* 51. *cum Aversa, et Pal. et Escob. n.* 748. *cum Mol. Hurt. Con. Villal. Diana, Leand.*, ac Rota Rom. Ratio, quia in simplici non comprehenditur mixtum; et licèt hæc impedimenta non sint specie diversa, sunt tamen numero distincta. Et de hoc hodie non ampliùs dubitandum; nam sic omninò tenendum esse declaravit *Bened. XIV.* in Brevi, *Etsi matrimonialis*, jam suprà relato *n.* 1156. Et idem dicendum de aliis impedimentis consanguinitatis, cognationis spiritualis, publicæ honestatis, etc. ut *Sanch. et Anacl. ll. cc.*

1159. — Quær. 7. an si concurrant plura impedimenta, possit divisim impetrari eorum dispensatio? Adest triplex sententia.

Prima sententia affirmat, et hanc tenent *Salas*, *Rodr. et Sa*, *ap. Salm. de matr. c.* 14. p. 4. *n.* 52., et probabile vocant ibi *Villal. Dicast. et alii*, quia nullibi ex jure habetur requiri, quòd impedimenta simul exponantur.

Secunda sententia negat, quam tenent *Sanch. l. 8. d. 23. n. 2. Pont. l. 8. c. 17. §. 4. Pal. d. 4. p. ult. §. 5. n. 11. Conc. p. 352. n. 23. et Escob. n. 745. cum Suar. Laymann, Perez, et Gutt.*; item *Diana*, ac *Leand. ap. Salm. ibid. n. 53.*, tùm quia sic habet praxis Curiæ, tùm quia unum impedimentum cum altero conjunctum difficiliùs dispensatur.

Tertia sententia probabilior, quam tenent *Salm. ibid. n. 54.*, cui non dissentiunt AA. secundæ, distinguit, et dicit quòd si impedimenta disparatè se habent, et unum ex altero non augetur, ut votum et consanguinitas, aut consanguinitas et machinatio, tunc sufficit divisim obtinère dispensationem; secùs si impedimenta sint talis rationis, ut afferant conjuncta majorem repugnantiam ad matrimonium contrahendum, putà si quis vult ducere consanguineam, cujus sororem turpiter cognoverit; tunc enim difficilior redditur dispensatio. Excipiunt *Coninck*, *et Aversa apud Salm. l. c. in fin.* si justa detur causa separandi, ut si unum impedimentum esset publicum, et aliud secretum, quod infamiam possit afferre, nempè si quis vult ducere consanguineam, cujus sororem occultè cognovit; tunc enim, ne infamentur contrahentes, benè possunt divisim dispensationem petere. Et talem testatur *Aversa* esse stylum Curiæ. Sed id dico intelligendum tantùm respectu ad dispensationem obtinendam à Dataria, putà ob publicum impedimentum consanguinitatis cum sponsa; nam quoad dispensationem impedimenti occulti propter copulam cum ejus sorore, juxta nostram sententiam, saltem in supplicatione ad Pœnitentiariam debent ea impedimenta simul exponi, cùm simul exposita jam, ut diximus, dispensationem reddant difficiliorem.

1140. — Quær. 8. an si quis post obtentam dispensationem super impedimentum occultum affinitatis, iterùm habuerit rem cum eadem consanguinea sponsæ, antequam eam duxerit, novâ indigeat dispensatione? Si dispensatio non adhuc fuerit executa ab eo cui commissa est, conveniunt omnes non indigère; ita *Cont. Tourn. de dispens. in spec. part. 1. cap. 17. art. 1. v. Si verò, et Elbel de matr. p. 505. n. 506.* quia tales dispensationes non sortiuntur effectum à die expeditionis, sed à tempore executionis. Si tamen jam fuerit executa, affirmant *Habert de legib. c. 15. et Elbel l. c. ex Gob.*, *et Quintanad.*, quia executor solùm dispensare potest in impe-

dimento contracto, non autem in contrahendo, maximè cùm in litteris S. Pœnitentiariæ soleat committi facultas cum clausula, *ut dispenses hâc vice.* Verùm probabiliùs non requiritur nova dispensatio, ut dicunt *Sanch. l. 8. d. 25. n. 4. cum Guttier. Cord. et Manuel, ac Cont. Tourn. l. c. cum Anacl. et Corrado*, qui de hoc affert expressam declar. S. C. Ratio, quia affinitas illa jam sublata est per dispensationem quoad hunc effectum contrahendi matrimonium; et hoc videtur denotare clausula illa *hâc vice*, si fortè verum est quòd talis clausula soleat apponi, quod nescio. Cæterùm ipsa S. Pœnitentiaria in praxi hanc nostram sententiam sequitur, ut ego ipse observavi in quodam authentico ejus Rescripto, edito die 21 Sept. 1752. ubi sic responsum fuit: *S. Pœnitentiaria ad præmissa respondet, quòd si orator aliàs super eodem primi affinitatis gradûs impedimento ad matrimonium contrahendum cum muliere de præsenti ejus conjuge fuerit dispensatus, etiamsi ipse post obtentam gratiam atque ante matrimonii celebrationem denuò cum supradictæ mulieris matre relapsus sit, novâ dispensatione non indigère.* Et hoc valet etiam quoad dispensationem obtentam à Dataria, atque executam in impedimento consanguinitatis; modò dispensatio non sit impertita *in forma pauperum; ita Corrad. l. 8. c. 1. n. 51. et Sanch. de matr. l. 8. d. 24. n. 8. cum aliis.*

Dicit autem *Bened. XIV. Notif. 87. n. 51. ex Fill. Clericat. et Tamb.*, quòd si, obtentâ dispensatione S. Pœnitentiariæ in foro conscientiæ, impedimentum detentum fuerit in foro externo, et conjuges nullas afferre possint probationes quòd matrimonium ita sit contractum, tunc Episcopus, parochus, et judex debebunt acquiescere testimonio confessarii fidem facientis de dispensatione impetrata.

1141. — Quær. 9. an si post obtentam dispensationem super gradu prohibito antequam illa executioni mandetur, intercesserit copula inter sponsos, nova requiratur dispensatio? Negant alii, ut *Ovan. Sa, etc. ap. Sanch. l. 8. d. 25. n. 6.* Sed veriùs affirmant *Sanch. cum Callego, Guttier. etc. n. 8.* Ratio, quia stylus Curiæ sic obtinuit, ut incestus hic declaretur; illo enim manifestato, Pontifex majorem imponit pœnitentiam, amplioremque compositionem pecuniæ exigit. Et sic etiam declaravit S. C. mense Maji 1635. (*apud Pitton. n. 878.*) ubi dictum fuit: *Qui litteris dispensationis*

obtentis super gradu prohibito consanguinitatis, et illis non præsentatis contraxit, vel carnaliter (nota) *sponsam cognovit, non potest absque nova dispensatione in matrimonio permanêre.* Et idem eruitur ex dictis in quæst. 3. *n.* 1134. Probabiliter verò ait *Sanch. l. c. n.* 5., quòd licèt dispensatio fuerit concessa cum clausula, *modò culpa non interfuerit*, tamen si illa habeatur post executionem dispensationis, tunc non requiritur nova dispensatio, quia suffícit ad ejus valorem, quòd ante illam copulà non intervenerit.

1142. — Quær. 10. an si contrahentes sint diversæ diœcesis, unusquisque debeat à proprio Episcopo dispensari? affirmant *Sambovius, Gisbert. etc. ap. Cont. Tourn. tr. cit. part.* 1. *cap.* 17. *art.* 3. *v. Quæres* 1.; sed negat probabiliter ipse *Cont. Tourn. ibid. cum Episcopo Tutelensi.* Ratio, quia, cùm Episcopus aufert à suo subdito impedimentum, habilem eum reddit ad contrahendum cum altero impedito, sicut si quis haberet facultatem dispensandi in aliquo gradu, dispensando cum suo subdito, dispensaret etiam cum extraneo, unde hic extraneus benè poterit tunc contrahere coram parocho alterius quocum dispensavit Episcopus.

1143. — Quær. 11. quæ sint clausulæ solitæ apponi in dispensationibus à S. Pœnitentiaria? Clausula I. *Si ita sit.* In hoc benè ajunt *Sanch. l.* 3. *d.* 34. *n.* 21. *Cabass. T. J. l.* 3. *c.* 27. *n.* 10. fidem esse adhibendam pœnitenti, nisi delegatus certè sciat oppositum ex notitia extra confessionem accepta. Dicit autem *Sanch. l.* 3. *d.* 20. *n.* 18. *cum Navarr.*, quòd si petatur dispensatio super voto castitatis, non sufficit ad dispensandum sola tentatio, vel periculum labendi tantùm semel vel iterùm, sed requiritur, ut vovens sit in periculo sæpiùs violandi votum. Sed meliùs censet *Cont. Tourn. cap. cit. art.* 11. *v. Confessarium, cum Pontas*, sufficere, si quis propter gravem tentationem sit in probabili periculo etiam unius lapsûs, quia per unum lapsum jam castitas amittitur. II. *Auditâ priùs sacramentali confessione.* Juxta igitur hanc clausulam necessaria est confessio: neque huic reverà contradicit *Sanch. l.* 8. *d.* 24. *n.* 29. ut putat *Cont. Tourn. l. c. v. Secunda clausula*, nam tempore quo scripsit *Sanch.* hæc clausula non apponebatur, et ideò dixit non requiri confessionem; sed ipsemet *Sanchez* subdit *ib.* quòd confessio esset necessaria, si talis clausula apponeretur. III. *Sublatâ occasione*

peccandi. Intelligitur si occasio sit voluntaria, quod de facto est tollenda; si verò necessaria, auferatur saltem ex animo, reddendo illam ex proxima remotam per debita media adhibenda, ut rectè explicat *Cont. Tourn. infrà l. c. v. Tertia clausula. IV. Dummodò impedimentum sit occultum.* De hac clausula vide dicta *n.* 1111. V. *Injunctâ ei gravi pœnitentiâ.* Intelligitur juxta vires pœnitentis, ut benè notat idem *Cont. Tourn. ibid. v. Quarta clausula, cum Tiburt. Nav.*, qui dicit posse injungi ex gr. per sex menses jejunium semel in hebdomada, vel recitatio Rosarii ter in hebdomada, aut frequens confessio (saltem semel in mense), orationes, lectio spiritualis, etc. Quòd si pœnitens propter crimen, super quo petitur dispensatio, jam satisfecerit pœnitentiæ, dicit *Cont. Tourn. ibid.* illius præviæ satisfactionis benè habendam esse rationem, unde confessarius tunc pœnitentias in Brevi Romano præscriptas moderari debebit. Si verò dispensationi concessæ sit à Pœnitentiaria annexa quædam species commutationis, nempe confessio semel in mense, hæc à confessario omninò est imponenda, ut idem *Cont. Tourn. ibid. n.* 2. *et Bened. XIV. Notif.* 87. *n.* 46. *cum. Sayro. VI. Præsentibus laceratis, sub pœna excommunicationis latæ sententiæ.* Hæc laceratio statim facienda est; sed intellige moraliter, nempe saltem infra triduum post dispensationem executam; juxta dicta *n.* 856. Si autem in litteris non sit apposita clausula lacerationis, prout non apponitur quando matrimonium nondum est contractum, tunc non est obligatio eas lacerandi, sed hujusmodi dispensatio debet à parocho cautè annotari in libro, qui non possit ab alio aspici, ad hoc ut ipse possit requisitus postmodum, si opus erit, fidem facere de dispensatione impetrata.

1144. — Quær. 12. in quibus impedimentis S. Pœnitentiaria habeat facultatem dispensandi? Ad hujus quæsiti declarationem, quæ multum potest prodesse ad praxim parochorum, et confessariorum, hìc operæ pretium duxi adnotare quæ habentur in bulla Sum. Pont. *Bened.* XIV. quæ incipit *Pastor bonus*, edita die 15 Apr. an. 1744. ubi confirmata et inserta est bulla *Innoc.* XII. (emanata 5 Apr. 1692. incipiens, *Romanus Pontifex.*) Ibi §. 59. pro matrimoniis nondùm contractis sic habetur: *In matrimoniis contrahendis possit idem Major Pœnitentiarius in foro conscientiæ tantùm super impedimentis*

occultis, quæ matrimonium non dirimunt, dispensare, vel dispensari mandare. Hujusmodi autem impedimenta tantùm impedientia hodie (ut diximus supra) ad tria reducuntur, nempe votum, sponsalia, et Ecclesiæ vetitum. Quo verò ad impedimenta dirimentia, sic ibi traditur: *At à dispensationibus... super quocumque impedimento ex quovis gradu, sive consanguinitatis, sive affinitatis ex copula licita, seu ex cognatione spirituali proveniente, etiam in foro conscientiæ tantùm, tametsi impedimentum sit occultum, et periculum scandalorum immineat, in iisdem matrimoniis contrahendis, abstineat.*

Circa verò impedimenta in matrimoniis jam contractis §. 40. sic dicitur: *In contractis verò matrimoniis, à dispensatione, seu matrimonii reconvalidatione in gradibus primo et secundo, seu secundo tantùm, consanguinitatis, vel affinitatis ex copula licita, etiam in occultis, pariter abstineat, præterquam si in secundo tantùm gradu prædicto impedimentum saltem per decennium duraverit occultum, et oratores simul publicè contraxerint, et convixerint, et uti conjuges legitimi reputati fuerint. In tertio autem et quarto gradibus occultis, in contractis possit dispensare, atque etiam in iisdem tertio et quarto gradibus publicis, possit revalidare matrimonia, ex causa subreptionis et obreptionis occultæ litterarum apostolicarum nulliter contracta: præterquam si falsitas consistat in narratione præcedentis copulæ, quæ antea reverà non intercesserat.* Et ratio hujus est, quia in reconvalidatione matrimonii nulli propter copulam falsò expositam, non redundat infamia in contrahentes. Deinde super affinitate ex copula illicita §. 43. dicitur: *Super impedimento occulto affinitatis ex copula illicita...*, *quotiescumque adsit rationabilis causa, licèt periculum... scandalorum non immineret...*, *in matrimoniis tam contractis, quàm contrahendis, in foro conscientiæ dispensare et dispensari mandare... valeat.* Super impedimento autem criminis §. 44. *Super occulto impedimento criminis adulterii, si fuerit cum fide data dumtaxat, neutro machinante, commissum, possit tam in contrahendis quàm contractis matrimoniis dispensare. Si verò crimen... fuisset, utroque vel altero machinante, patratum, possit in occultis pariter dispensationem concedere; rarò tamen, et quando necessitas postulaverit, ratione alicujus gravis imminentis periculi, quod prudentia Ma-*

joris Pœnitentiarii, re præsertim discussâ in congregatione, vel Signatura, arbitrandum erit. Demùm in §. 57. SS Pontifex confirmat omnia privilegia et indulta S. Pœnitentiariæ concessa, etiam vivæ vocis oraculo, ab aliis Pontificibus. Et idem *Benedictus Notif.* 87. *n.* 7. refert *Innoc.* XII. declarasse vivæ vocis oraculo, S. Pœnitentiariæ esse concessas omnes facultates ad ejus forum pertinentes, exceptis iis quæ in sua bulla, *Romanus*, exceptæ fuerant.

1145. — Insuper notandum 1. quòd ad dispensationem obtinendam non requiritur consensus ejus cui prodesse debet, quamvis, ut prosit, ab ipso postea acceptanda sit; ita *Sanch. l.* 8. *d.* 3. *n.* 4. *et Salm. de matr. c.* 14. *p.* 3. *n.* 38. Qui addunt quòd si idem impedimentum afficit utrumque sponsum, sufficit pro uno dispensationem impetrare; secùs verò, si impedimentum afficiat unum independenter ab impedimento alterius.

1146. Notandum 2. quòd cùm petitur dispensatio à Dataria, exprimendum sit nomen, cognomen, diœcesis originis et domicilii tantùm, si orator ibi habeat perfectum domicilium; item utraque diœcesis sponsi et sponsæ, si ipsi diversas diœceses habeant. Quando verò petitur à S. Pœnitentiaria, tacentur nomina, et alia, sed tantùm exprimitur persona et locus, quò litteræ sunt dirigendæ.

1147. — Hìc refert ad praxim confessarii adnotare formulam supplicationis ad impetrandam à S. Pœnitentiaria dispensationem impedimenti ad contrahendum, sive reconvalidandum matrimonium, videlicet:

Intùs. *Eminentissimo e Reverendissimo Signore.*

NN. avendo avuto copula con una donna, si ritrova aver data parola di matrimonio ad N.N. sua sorella; e perchè l'impedimento è occulto, e non succedendo il detto matrimonio, ne verrebbe molto scandalo, supplica perciò l'Em. S. à volergli concedere la dispensa. La risposta si degnerà di mandarla à Napoli (*o pur... per la posta di Napoli à Nola*) *in testa di...* (hic exprimatur nomen et cognomen illius ad quem rescribendum erit). Si autem petitur dispensatio voti castitatis: *NN. si ritrova aver fatto voto di castità, ma perchè sta in*

grave periculo d'incontinenza, prega per tanto l'Em. S. a dispensare nel subdetto voto, affine di poter contraere matrimonio, etc. Ita, si matrimonium nondum est contractum si verò matrimonium jam est contractum, sic scribi potest : *N.N. ignaro (o consapevole) dell'impedimento ha contratto matrimonio con una donna, la cui madre (o sorella) avea prima carnalmento conosciuta ; onde, essendo l'impedimento occulte, e perciò non potendosi separare senza scandalo, supplica l'Em. S. per l'assoluzione, e dispensa. La risposta, etc.* (1)

Foris autem inscribetur. *All'Eminentissimo e Reverendissimo Signore, Signore, e Patrone Colendissimo,*

Il Signor Cardinale Penitenziere Maggiore.
Roma.

1148. — Delegatus autem, cui commissa fuerit executio dispensationis, poterit in dispensando hanc vel similem formulam adhibère post datam sacramentalem absolutionem : *Et insuper auctoritate apostolica mihi concessa dispenso tecum super impedimento primi (seu secundi, seu primi et secundi) gradùs proveniente ex copula illicita, à te habita cum sorore mulieris cum qua contraxisti* (aut *contrahere intendis*) *ut matrimonium cum illa rursùs contrahere possis, renovato con-*

(1) *Id est* : Intùs : *Eminentissime et Reverendissime Domine ! NN cùm carnaliter cognovisset quamdam mulierem, dedit fidem de matrimonio contrahendo NN. sorori ejus. Et quoniam impedimentum est occultum et matrimonium si cum præfata sorore non contraheretur, magnum eveniret scandalum, quapropter suppliciter orat Em. V. ut ei dispensationem benignè indulgeat. Responsum dignetur mittere Neapolim* (*aut Nolam per publicum cursorem Neapolitanum*) *ad Rev...* (hìc exprimatur nomen et cognomen illius ad quem rescribendum erit.) Si autem petitur dispensatio voti castitatis : *NN. cùm castitatis voto sit obstrictus et in gravi versetur periculo incontinentiæ, suppliciter orat Em. V. ut dignetur oratori à præfato voto dispensationem indulgere qua matrimonium contrahere possit*, etc. Ita si matrimonium nondum est contractum ; si verò matrimonium jam est contractum, sic scribi potest : *NN. ignarus* (*aut conscius*) *impedimenti contraxit cum muliere, cujus matrem* (*aut sororem*) *jam antea carnaliter cognoverat ; sed cùm impedimentum sit occultum ac separatio sine scandalo fieri nequeat, supplicat Em. V. pro absolutione et dispensatione. Responsum* etc. Foris autem inscribetur :

Eminentissimo ac Reverendissimo Domino, Domino colendissimo, Domino Cardinali Pœnitentiario majori, Romam.

Edit.

sensu ; et prolem , si quam suscepisti (vel *suscipies*) *legitimam declaro. In nomine Patris , etc.* Si verò dispensatio sit à voto castitatis , dicitur : *Insuper tibi votum castitatis , quod emisisti , ut valeas matrimonium contrahere , et illo uti , in opera quæ tibi præscripsi dispensando commuto. In nomine , etc.* Si quis , non obstante voto castitatis , matrimonium jam inierit , dicitur : *Item non obstante castitatis voto quod emisisti , in matrimonio remanère , et debitum conjugale exigere possis , auctoritate apostolica tecum dispenso. In nomine , etc.*

Qui autem velit legere bullam *Bened. XIV.* ubi præscribitur forma procedendi in omnibus causis nullitatis matrimonii , videat *P. Zachariam ap. Croix l. 6. p. 3. num. 450.* qui illam in extensum refert. Incipit præfata bulla : *Dei miseratione* , fuitque edita tertia Novembr. an. 1741. (*Vide Bullar. Bened. XIV. Vide etiam La Croix l. 6. p. 3. n. 909.*)

LIBER SEPTIMUS.

DE CENSURIS ECCLESIASTICIS, ET IRREGULARITATIBUS.

CAPUT I.

DE CENSURIS IN GENERE.

DUBIUM I.

Quid sit censura ecclesiastica.

1 *Quid est censura?*
2 *An censura privet bonis internis?*
3 *An degradatio, vel depositio sit censura?*
4 *An cessatio à divinis?*
5 *An irregularitas?*

1. — « Resp. Est pœna spiritualis, et medicinalis, per » quam homini baptizato delinquenti, ac contumaci, per » potentiam ecclesiasticam aufertur usus quorumdam spiri- » tualium bonorum. *Laymann. lib.* 1. *t.* 5. *p.* 1. *c.* 1. » (*Nota verbum* medicinalis. *Et ideò non sunt excommunicandi ii, de quorum correctione desperatur, nisi fiat ad terrorem aliorum. Salm. Tract.* 10. *de cens. c.* 1. *p.* 1. *n.* 10. *cum S. Th.*)

Unde resolves :

2. — « 1. Per censuram non privatur homo bonis merè » internis, v. g. charactere, potestate ordinis, nec bonis » propriis, ac privatis : v. gr. fide, charitate, gratiâ, etc. » (*Nec communione Sanctorum radicaliter derivante ex fide et charitate. Vide Salm. de cens. c. 1. p. 1. n. 8.*) « sed quibusdam » externis, et publicis, sive actionibus, quæ habent spiri- » tualem aliquem effectum, vel commodum, ut sunt sacri- » ficium, officium divinum, beneficium, administratio, et » susceptio sacramentorum, indulgentia, publica Ecclesiæ » suffragia : quia hæc, et non illa, subsunt dispositioni Ec- » clesiæ. Unde, si interdùm privetur bono aliquo temporali, » v. g. convictu humano per excommunicationem, id tan- » tùm fit secundariò.

« 2. Exilium, carcer, servitus, privatio beneficii, nisi ad- » junctam habeant suspensionem aliquam spiritualium actio- » num, non sunt censuræ, quia sunt pœnæ temporales.

3. — « 3. Nec degradatio, vel depositio est censura ; quia, » etsi sit pœna spiritualis, non tamen medicinalis, sed per- » petua, et ob peccatum præteritum, etiam emendatum, po- » test infligi. » (*Ita verius et communius Salm. ibid. p. 2. n. 12. cum Suar. Barb. Pal. Con. Val. etc.* (*contra Gut. Ledes. etc.*) *et clarè colligitur ex cap. Quærenti, de verb. signif. ubi sic habetur : Quærenti, quid per censuram ecclesiasticam deleat intelligi, cùm hujusmodi clausulam in litteris nostris apponimus? Respondemus, quòd per eam non solùm interdicti, sed suspensionis et excommunicationis sententia valeat intelligi.*)

4. — « 4. Nec cessatio à Divinis, quia non imponitur per » modum medicinæ ad tollendam contumaciam, sed ad pro- » pulsandam injuriam Ecclesiæ factam.

5. — « 5. Nec irregularitas, sive sit ex defectu, quia hæc » non est pœnalis, sed tantùm impedimentum canonicum ; » sive sit ex delicto, quia hæc non irrogatur per modum » pœnæ medicinalis, sed punitivæ, et ex se perpetuæ. Unde » nec tollitur per absolutionem, sicut censura, sed per di- » spensationem. *Bonac. d. 1. q. 1. p. 1.* » (*Idem docent Suar. t. 5. d. 1. sect. 3. Bon. d. 1. q. 1. p. 1. n. 4. Cont. Tourn.*

tr. de censuris part. 1. cap. 1. Salm. de cens. c. 1. p. 2. n. 12. et 15. prope fin. Pal. d. 1. p. 1. n. 3. etc. (*contra Sot. Ban. Cov. etc.*) *Et huic sententiæ favet etiam Bened. XIV. in Epist. Encycl.* Inter præteritos, *edita 3 Dec. 1749. §. 50. Videdicenda n. 351.*)

« 6. Quando in jubilæis, vel privilegiis datur potestas absol-
» vendi à censuris, non comprehenditur irregularitas, nisi
» expressè addatur; » (*ut declaravit idem Bened. XIV. l. c.*)

DUBIUM II.

Quotuplex sit censura?

6 *Quotupliciter censuræ dividantur. An censuræ latæ ab Episcopo in synodo sint perpetuæ, et tamquam latæ à jure?*
7 *Quando censuræ reputentur esse latæ sententiæ?*
8 *Quando ferendæ?*

6. — « Resp. Dividitur I. essentialiter in excommunicatio-
» nem, suspensionem, et interdictum. II. Accidentaliter in
» eam quæ est à jure, et fertur per canones, constitutio-
» nes, vel statuta ecclesiastica, stabili ac permanente
» lege; et eam, quæ est ab homine, quæ scilicet fertur
» à judice, vel Prælato, per modum mandati, vel sen-
» tentiæ judiciariæ. Estque vel particularis, circa factum ali-
» quod particulare, aut certas personas; vel generalis, quæ
» nullâ singularis facti, aut personæ determinatione fertur. »
(*Nota igitur, quòd censuræ, quas fert Episcopus in synodo diœcesana, dicuntur latæ per modum statuti; et hæ tanquam latæ à jure durant post mortem Episcopi. Aliæ verò extra synodum dicuntur latæ ab homine per modum præcepti, seu mandati, aut sententiæ; et hæ per mortem ferentis cessant, sive præceptum sit particulare, sive generale. Ita Ronc. c. 1. q. 2. Salm. l. c. n. 16. Croix l. 7. n. 7. cum Dicast.*) « III. In
» eam, quæ est sententiæ *latæ*, quam scilicet jus aut judex
» statuit ipso facto, quo quis v. g. contra legem facit, sine
» alia sententia incurrendam: et in eam, quæ est *ferendæ*,
» quam jus, aut judex non vult ipso facto incurri, sed per
« sententiam infligi. Pro quibus dignoscendis consideranda

» sunt verba, quibus censura fertur ; quæ, si includant alte-
» rius actionem, seu ministerium, significant censuram esse
» sententiæ ferendæ, latæ verò, si non includant. Si verò
» ambigua sint, tenêri potest regula 49 juris in 6, quòd in
» dubio circa pœnas benignior interpretatio sit facienda. »
(*Ita etiam Sporer p.* 116. *n.* 6. *Contin. Tourn. de cens. part.* 1. *cap.* 1. *v. Dividitur* 3. *Conc. t.* 10. *p.* 415. *n.* 5. *item Fill. March. etc. cum Salm. de cens. c.* 1. *p.* 2. *n.* 18. *ex c. Odia, et ex c. In pœnis, de reg. juris in* 6.)

Unde resolves :

7. — « 1. Est censura latæ sententiæ : 1. Si verba sint præ-
» teriti, aut præsentis temporis, v. g. excommunicavimus,
» excommunicatus est, fuit, excommunico, suspenduntur,
» interdicuntur, volumus, aut jubemus esse excommunica-
» tum, suspensum, etc. 2. Si addatur particula, ipso jure,
» ipso facto, vel, sine alia sententia. 3. Si verba sunt im-
» perativi modi, v. g. incidat in excommunicationem, ma-
» neat interdictus, etc. Ratio, quia hæc omnia nullius actio-
» nem interponunt.

8. — « 2. Sententiæ ferendæ est, saltem ut plurimùm,
» 1. Si verba sint futuri temporis, v. g. excommunicabitur, sus-
» pendetur. »(*Ita Cont. Tourn. l. c. et Conc. p.* 415. *n.* 5.) « 2. Si
» dicatur, excommunicetur, suspendatur, volumus excom-
» municari. » (*Ita Spor. p.* 116. *num.* 6. *sed vide hìc in fin.*)
« Si verba sint minatoria, v. g. sub pœna excommunicatio-
» nis, sub interminatione anathematis, etc. nisi tamen ex
» adjunctis aliud colligatur. » (*Ita etiam Salm. ibid. n.* 18. *et* 19. *cum Fill. Avila, etc. Conc. p.* 415. *n.* 5. *et Cont. Tourn. ibid. Item si dicatur* : Volumus excommunicari, suspendi, *Bonc. p.* 50. *q.* 2. *Si autem dicatur :* Excommunicatus sit, *Bonac. Hurt. etc. cum Salm. de cens. c.* 1. *p.* 2. *n.* 19. *tenent excommunicationem esse latæ sententiæ, sed Sanch. Laym. ibid. etc. volunt esse ferendæ. Utraque est probabilis. Si dicitur :* Anathema sit, *Sanch. et Dic. ap. Croix l.* 7. *n.* 9. *dicunt esse ferendæ* (*contra Suar. et Cont. Tourn. ubi suprà.*) *nisi fiat contra hæresim. Quod autem ait Bus. si dicatur :* excommunicetur, suspendatur, etc. *intelligi ferendæ sententiæ, hoc explicandum est, si præceptum excommunicandi, suspen-*

dendi, etc. alteri (putà Episcopo) imponatur. At si absolutè modo imperativo profertur, censura dicenda est latæ sententiæ, ut pro certo asserit Bonac. de cens. d. 1. q. 1. p. 1. n. 7. et communiter docent Sylv. Ang. Arm. Suar. Vasq. Avila, et Dic. ap. Croix lib. 7. n. 9.)

DUBIUM III.

Qui possint ferre censuram, et in quos?

9 *Qui possint censuram ferre?*
10 *Ex potestate ordinaria possunt I. Papa. II. Episcopi. An autem eorum Vicarii? III. Prælati Regulares. IV. Concilia, et capitula. V. Qui hoc habent ex privilegio.*
11 *Qui possint ferre censuras ex potestate delegata? Non possunt 1. Parochi. 2. Laici. 3. Fœminæ.*
12 *Quot conditiones requirantur, ut quis possit censuram ferre? I. Ut sit vir. II. Baptizatus. III. Tonsuratus. IV. Compos rationis. V. Ut habeat jurisdictionem expeditam. VI. Ut liberè agat.*
13 *Quæ conditiones, ut quis possit censurâ ligari? I. Ut sit homo. II. Baptizatus. III. Compos rationis. An ebrii, vel amentes ad tempus?*
14 *An impuberes doli capaces?*
15 *IV. Ut sit subditus.*
16 *An reges?*
17 *An peregrini?*
18 *V. Ut sit persona determinata, quoad excommunicationem.*
19 *An excommunicatio in communitatem sit valida, et licita?*
20 *Prælati Regulares possunt censuras ferre in subditos ubique existentes.*
21 *Qu. I. An Episcopus existens extra diœcesim possit ferre censuras in subitos.*
22 *Qu. II. An contrà, existens in diœcesi possit ligare censuris subditum extrà degentem?*
23 *Qu. III. An subditus delinquens extra diœcesim, incurrat censuram latam per præceptum in futuros delinquentes?*
24 *An monasteria Regularium sint loca exempta?*
25 *Quid, si agatur de damno resarciendo?*
26 *Qu. IV. An Episcopus possit censuras ferre in subditum alienum delinquentem in sua diœcesi?*
27 *Qu. V. An censura lata generaliter, liget alienigenas?*
28 *Quomodò quis ligari possit pluribus censuris?*

9. — « Resp. 1. Censuram ferre potest omnis, ac solus » superior ecclesiasticus, habens in foro externo, seu con-

» tentioso jurisdictionem, sive ordinariam, sive delegatam. » (*Est de Fide contra noxatores, quòd Ecclesia potestatem habet ferendi censuras, quibus suos subditos bonis spiritualibus privet, ex Conc. Const. sess. 8. et ex bullis Martini V. et Leonis X.*).

10. — « Porrò ordinariam, quæ est ratione officii, vel alterius juris, potestque delegari clerico clericatûs privilegio » gaudenti, ut *Bon. d. 1. q. 1. p. 2. Laym. l. 1. t. 5. par. 1. c. 5. n. 1. ex c. Cùm ecclesiasticorum, S. Th., etc.* docent, » habet I. Papa respectu totius Ecclesiæ. II. Patriarchæ, Archiepiscopi » (*Respectu tantùm subditorum suæ diœcesis, non verò aliarum suffraganearum, nisi tempore visitationis, aut nisi causa sit per appellationem ad ipsos devoluta; Pal. d. 1. p. 4. n. 2. Coninck. d. 13. dub. 4. n. 51. et Salm. de cens. c. 1. p. 4. num. 29. in fin. ex c. Venerabilibus, de sent. excom. in 6.* « Episcopi » (*Dummodò sint confirmati, esto non consecrati, quia per confirmationem jam accipiunt jurisdictionem; Cont. Tourn. de censur. part. 1. cap. 2. art. 2. v. Dico I. et Salm. d. n. 29. ex c. Transmissam de Elect.*), « eorumque vicarii generales » (*Hoc tamen negant Sayr. Ugolin. et alii ap. Croix l. 7. n. 24; sed verius affirmant cum Bus. Fagnan. in c. Quoniam, de offic. del. n. 15. Bon. q. 1. p. 2. n. 5. Cont. Tourn. l. c.; item Suar. Sanch. Gutt. Garc. et plures ap. Croix l. c. Quia hoc pertinet ad ordinariam potestatem vicarii, qui cum Episcopo unum facit tribunal, ut ex c. Romana, de appell. in 6. et c. 2. de consuetud. in 6.*) « III. Generales, Provinciales, » et superiores locales religionum, » (*Uti etiam Priores, guardiani, rectores, ut Suar. d. 2. sect. 2. n. 9. Bonac. q. 1. p. 2. n. 5. Pal. p. 4. n. 2. et Salm. ibid. n. 31. ex c. Cùm in Ecclesiis, de major. et obed.*) « respectu suorum subditorum. IV. Congregationes religionum, concilia provincialia » Episcoporum, capitula provincialia quorumdam religiosorum, » (*Ac capitulum Ecclesiæ cathedralis Sede vacante, seu vicarius capitularis pro eo, Salm. ibid. n. 32. ex c. Cùm olim, de major. etc.*) « Et denique V. quidam alii ex concessione, ut multi archidiaconi, archipresbyteri, et decani. » (*Adde, quòd censuras ferre possint omnes, qui per communem errorem cum titulo præsumpto tamquam superiores habentur, ex l. Barbarius, ff. de off. præt. et ex c. Infamis 5. q. 7. Vide Salm. ibid. n. 38.*).

11. — « Delegatam habent, quibus ea committitur ab or- » dinariam habente, cujus morte expirat : » (*Nisi causa à delegato jam sit incœpta etiam per solam citationem, ex c. Gradum, de offic. deleg.*) « nec delegatus potest alteri dele- » gare, nisi habeat specialem hujus commissionem, ut si sit » delegatus Papæ. » (*Ex c.* 3. *de Offic. deleg. propter privilegium quod habent delegati à Pontifice*).

Unde resolves :

« 1. Non possunt potestate ordinaria ferre censuram 1. » Parochi » (*Ut communiter Cont. Tourn. loc. cit. cum D. Thom. D. Bonav. etc. et Salm. de cens. c.* 1. *p.* 4. *n.* 33. *cum Suar. Soto, etc. cùm potestas eis concessa ex jure communi, sit abrogata per consuetudinem.*) « 2. Laïci : » quia non sunt capaces jurisdictionis ecclesiasticæ : utî et » religiosi professi non habentes primam tonsuram. 3. Fœmi- » næ, licèt sint priorissæ, vel abbatissæ, quia non sunt capa- » ces jurisdictionis, seu potestatis clavium : quando verò in » jure dicuntur posse subjectos sibi clericos suspendere ab » officio, vel beneficio, suspensio non accipitur propriè pro » censura, cujus violator irregularitatem incurrit, sed latè, » et impropriè pro præcepto, quo abbatissa clerico sibi quo- » dammodò subjecto, prohibet celebrationem, donec satis- » fecerit, subtrahens ei reditus interea. *Vide Bon. l. c. Laym. l. c. t.* 5. *p.* 1. *c.* 3. *n.* 3.

12. — Hic sedulò notandum, quòd ut aliquis possit censuras ferre, sex conditiones requiruntur.

Requiritur I. Ut sit vir, saltem loquendo de potestate ordinaria. An autem Papa ex plenitudine potestatis possit committere mulieri facultatem ferendi censuras? Probabiliùs negant *Salm. ibid. p.* 5. *n.* 48. *cum S. Th. Con. Sot. etc. contra Croix l.* 7. *n.* 19. *cum Palud. Leand. etc.* Ratio, quia potestas hæc data est apostolis, et eorum successoribus quibus traditæ sunt claves Ecclesiæ ; potestas autem clavium nullo modo mulieribus tradi potest. Requir. II. Ut sit baptizatus, quia qui non est in Ecclesia, non est capax ecclesiasticæ jurisdictionis ; ita veriùs *Suar. Candid. et Salm. ibid. n.* 51. *contra Ugolin. etc.* Requir. III. Ut sit saltem primâ tonsurâ insignitus, aliàs nequit jurisdictionem spiritualem habêre, cùm non

sit in ordine ecclesiastico adhuc constitutus. Ita *Salm. ibid. n. 52. et 53. cum S. Th. ex c. Quæ in Ecclesiarum, de const.* ubi laïcis spiritualia tractare prohibetur. Et ideò laïcus nequit in vicarium ab Episcopo eligi, ut *Salm. de cens. c. 1. p. 5. n. 52. in fin. cum Covarr.* Communiter tamen dicunt DD. quòd ex commissione Pontificis posset laïcus ferre censuras ; quòd enim censuras ferens debeat esse ecclesiasticus, est de jure positivo, in quo potest Papa dispensare ; ita *Pal. p. 4. n. 3. Cont. Tourn. loc. cit. Bon. p. 2. num. 3. et 6. Salm. cit. num. 52. circa med. cum Con. et Cand. ac Croix d. num. 19. cum comm.*

Requir. IV. Ut sit compos rationis : est commune. *Vide Salm. ibid. n. 55.* Imò debet habêre intentionem ligandi eum, contra quem fert censuram, ex *c. Cum voluntate, de sent. exc.* Ex quo infertur 1. quòd si Prælatus intendit aliquem eximere à generali sententia, ille non incurrit. Infertur 2. quòd si Prælatus censuram ferat sine animo ligandi, censura non incurritur. Infertur 3. quòd si quis excommunicatur ad instantiam partis, ille solùm juxta intentionem partis manet ligatus ; ita *Salm. dict. n. 55. in fin.*

Requir. V. Ut habeat jurisdictionem expeditam quoad usum : hinc Episcopus excommunicatus, suspensus, hæreticus, aut schismaticus nequit ferre censuras, ex *c. Exceptionem, de except.* Et ideò vicarius Episcopi excommunicati, aut suspensi, non potest ferre censuras, ex *c. 1. de Offic. vic. in. 6.* Occultus tamen hæreticus, aut excommunicatus validè, etsi illicitè, fert censuras, ita communiter *Suar. d. 14. s. 1. n. 8. Sot. in 4. dist. 22. quæst. 2. a. 1. Dian. p. 5. tr. 9. r. 50. et Salm. ibid. n. 58. cum Sayr. Cornejo, et Leand.* Et ratio est, quia propter publicum bonum, nisi sit vitandus, Ecclesia illi conservat jurisdictionem, ut dicit *Sayr. in d. c. Ad evitanda.* Imò *Corn. Sayr. Bon. Dian. Avil. etc. apud Salm. ib.* tenent, etiam publicè excommunicatum validè ferre censuras, si non sit nominatim denuntiatus, vel publicus clerici percussor, ex *Extrav. Mart. V. Ad evitanda*, ubi sancitur excommunicatum toleratum in eis, quæ pertinent ad publicum officium, non esse vitandum, nec etiam ab illis qui id sciunt.

Requir. VI. Ut censuram ferens liberè agat, non coactè, *ex c. Cum voluntate, de sent. exc.* An autem censura lata ex

metu gravi sit valida? Negant *Corn. Sayr. et Ugol. apud Salm. de cens. c. 1. p. 5. n. 59.*; veriùs tamen affirmant *Suar. d. 2. s. 5. n. 6. Bon. q. 1. p. 12. n. 1. Pal. d. 11. p. 5. n. 2. Cont. Tourn. de censur. part. 1. cap. 3. art. 1. v. Quæres. et Salm. ibid. n. 60. cum Con. et Vill.* Ratio, quia actus metu gravi factus de se est validus, nisi speciali jure positivo irretitur. Certum tamen est quòd absolutio per metum extorta invalida est, ex c. *Verbum, de pœnit. Vide Salm. cit. n. 59.* et 60. Modò metus sit injustè incussus; secùs si justè, ut ait *Ronc. de cens. c. 6. q. 6.*

15. — « Resp. 2. In omnes et solos subditos alicui superiori » ecclesiastico potest ferri censura, quia subjectio, et juris- » dictio sunt correlativa. *Laym. l. c. c. 5.*

Unde resolves:

« 1. Non baptizati non incurrunt censuras, licèt sint cate- » chumeni; nec mortui, quia non subsunt jurisdictioni » Ecclesiæ. Nec refert, quòd quandoque mortui dicantur » excommunicari: non enim de novo ligantur, sed excom- » municatio prior tantùm declaratur, ac vivis prohibetur, » ne cum iis agant, orando pro illis, sepeliendo, etc. Simi- » liter dicuntur absolvi ab excommunicatione, quando se- » pultura et orationes publicæ pro illis permittuntur. *Laym.* » *loc. cit.*

Ut igitur quis censurâ ligari possit, quinque requiruntur: I. Ut sit homo; bruta enim impropriè dicuntur anathematizari. II. Ut sit baptizatus. III. Ut sit rationis compos; nam pueri, et perpetuò amentes, sicut sunt incapaces culpæ, ita et censuræ. An autem ipsi ligari possint interdicto locali, ita ut sint excludendi à divinis officiis? negant *Suar. d. 36. sect. 2. n. 7. Cont. Tourn. de censur. part. 2. cap. 3. art. 1. v. Nota 3. et Salm. ibid. p. 13. n. 167. cum Suar. Avil. Corn.* (*contra Sayr. et Cand.*), quia incapaces sunt pœnæ. Illi verò, quia ad tempus tantùm ratione carent, ut amentes ad tempus, ebrii, dormientes, hi ligantur censuris, si tempore quo erant rationis compotes, causam dederunt. *Salm. ib. cum Suar. Pal. Con. etc.*

14. — An verò impuberes doli capaces ligari possint censuris? Resp. Si censura feratur per modum præcepti, omnes

DD. affirmant ; si tamen per modum sententiæ , negant *Sayr. Vill.* etc., quia impuberes difficulter tuèri se possunt in judicio. Sed adhuc affirmant probabiliter *Pal. d. 1. p. 6. n. 2. Suar. d. 5. sect. 1. n. 19. Croix n. 42. Bon. p. 4. n. 9. Cont. Tourn. de censur. part. 1. cap. 3. art. 3. in init. Holzm. n. 192. et Salm. de cens. c. 1. p. 13. n. 168. cum Con.*, quia , si non per se , saltem per alium se defendere valent. Advertendum tamen, quòd censuræ generaliter latæ à jure , vel ab homine non incurrantur ab impuberibus , nisi hoc expressum sit in lege, ut expressum est de ingressu puerorum in Monialium monasteria in conc. Trid. *sess. 25. c. 5. de Reg.* ubi dicitur : *Cujuscumque ætatis sit.* Idemque est expressum de impuberibus clericorum percussoribus , ex *c. Pueris fin. de sent. exc.* Ita communiter *Leand. Sot. Azor, Sa , Sayr. etc. cum Salm. l. c. prope fin.* (*contra Dic. ap. Croix l. 7, n. 42.*). Hinc infert *Cœlestinus* , impuberes nec vi monitorii tenèri ad revelandum.

15. — IV. Ut sit subditus; qua de re Summus Pontifex nequit censurâ ligari , non quidem ab alio , quia superiorem non habet ; neque à se , quia non tenetur præceptis suis vi coactivâ , sed solùm directivâ. Excipe , si Papa sit hæreticus, quia concilium generale tunc potest eum cogere per censuras ; ex *can. Si Papa , d. 40.* Et ideò nec Episcopi ligantur censuris ab ipsis emanatis. *Salm. ibid. n. 159. et 160.* Si verò censuræ sint à jure , eas nec etiam incurrunt Episcopi , aut Cardinales (ut *Salm. cit. n. 160.*) , nisi de ipsis expressa mentio fiat , ex *cap. Quia periculosum , de sent. exc. in 6.* Hoc tamen ajunt *Salm. ib. in fin. cum Pal. Suar. Bon. Sayr. et comm.* dumtaxat intelligi de suspensione , et interdicto , de quibus fit mentio *in d. c.*, non autem de excommunicatione , cui subjacent Episcopi , etiamsi in lege de iis nulla mentio fiat.

16. — Reges autem, et reginæ, quamvis subditi sint Episcopis in spiritualibus , jure tamen novo non possunt ligari censuris, nisi à Papa ; et hoc ex privilegio , quod eis communiter ab AA. attribuitur , ut dicunt *Salm. de cens. c. 1. p. 13. n. 160. cum S. Anton. Pal. Corn. Avil. etc.*

17. — An autem Episcopus possit ferre censuras in peregrinos ad cavenda crimina? Affirmant aliqui apud *Croix l. 7. n. 32* , quia ratione delicti ipsi jam fiunt subditi ; sed negant probabiliùs *Lug. ib. et alii* quos retulimus *de Sacr. Pœnit. l. 6. n. 591. v. Incurret.* Notandum tamen , quòd licèt Episcopus

probabiliùs non possit censuram ferre in peregrinum ante monitionem, potest tamen postquam ille deliquerit in loco, et Episcopus eum citaverit, juxta dicenda *n.* 26.

18. — Requir. V. Ut sit persona determinata, hoc tamen intellige quoad excommunicationem tantùm. Quare, licèt posset suspendi, aut interdici aliqua civitas, aut collegium, non potest tamen illud excommunicari, ut communiter docent *S. Th.* 3. *p. q.* 22. *art.* 5. *ad* 2. *Pal. Bonac. Henr. etc. cum Salm. ibid. n.* 169. Imò nec ferri potest excommunicatio in aliquem incertum ex communitate, qui scil. tale crimen patraverit; quo casu censura est etiam nulla, ut notant *Ronc. p.* 76. *qu.* 1. *v. Sententiæ, et Salm. l. c. cum Cand.* Hoc tamen currit, si excommunicatio feratur per modum sententiæ; nam si feratur per modum statuti, aut præcepti, in quo aliquid præcipiatur sub excommunicatione, tunc nulli dubium, quin omnes transgressores eam incurrant. *Salm. cit. n.* 169. *prope fin.*

19. — Quæritur autem, an excommunicatio lata in communitatem per modum sententiæ sit non solùm illicita, sed etiam invalida? Resp. Si censura feratur in aliquos tantùm transgressores ex communitate, certè est nulla, ut omnes dicunt; si verò, facto examine, omnes illius communitatis nocentes reperientur, tunc validè ac etiam licitè potest communitas illa excommunicari à Papa; ab aliis tamen Prælatis illicitè excommunicaretur, cùm sit vetitum in *c. Romana, de sent. excom. in* 6; sed non invalidè, ut dicunt *Av. Henr. Led. etc. cum Salm. ibid. n.* 171. Hinc, ut etiam licitè Episcopus aliquam communitatem excommunicet, debet singulos culpatos nominatim excommunicare. *Salm. ib. in fin.*

« 2. Advenæ et peregrini, brevi tempore alicubi commo-
» rantes non ligantur censuris locorum, generali sententiâ,
» aut statuto decretis: quia non sunt subditi. *Laym. l. c. n.* 5.

« 3. Etsi subditi extra suam diœcesim, vel in loco diœcesis
» exempto delinquentes contra legem sui Episcopi non incur-
» rant censuram; superior tamen, saltem regularis, potest
» suos subditos, ubicumque existant, per particularem sen-
» tentiam censuris innodare. *Laym. l. c.*

« 4. Hæretici, apostatæ, et schismatici possunt affici cen-
» suris, quia per baptismum sunt subjecti Ecclesiæ. *Vide*
» *Laym. l. c.*

« 5. Solus Papa non potest incurrere censuram, quia nulli » est subjectus. *Bon. l. c.* »

20. — Communis est sententia, quòd Prælati regulares possunt subditos suos censuris innodare, ubicumque isti existant; ita *Sanch. Dec. l.* 6. *c.* 8. *n.* 33. *Croix l.* 7. *n.* 28. *Cont. Tourn. de censur. part.* 1. *cap.* 3. *art.* 3. *v. Hæc nostra. Salm. de cens. tr.* 10. *c.* 1. *p.* 9. *n.* 103. *cum Avil. Cand. etc.* Dubium vertitur quoad Episcopos; sed hîc plures quæstiones occurrunt.

21. — Quær. I. An Episcopus extra propriam diœcesim existens possit contra subditos censuras ferre? Exceptis aliquibus casibus ut infrà, resp. negativè, ex *c. Episcopi, caus.* 9. *qu.* 2. *et ex Clem. Quamvis, de foro comp.* Ratio, quia nemo potest in alieno territorio jurisdictionem contentiosam exercêre; ita *Pal. dist.* 1. *p.* 5. *n.* 3. *Conc. p.* 421. *n.* 8. *Cont. Tourn. loc.cit. v. Quæres* 3. *et Salm. ibid. n.*104. *cum Con.Av. Corn. etc.*Casus excepti sunt : I.Si contumacia sit tam manifesta, ut non indigeat cognitione causæ, ex *c. Manifesta,caus.* 2. *q.* 1. II. Si causa sit jam cognita in proprio territorio. III.Si censura feratur non per modum sententiæ, sed per modum præcepti, aut statuti ad futura crimina cavenda. IV. Si Episcopus sit injustè expulsus à sua diœcesi, quo casu potest in locis vicinioribus suam jurisdictionem exercêre, petitâ, licèt non obtentâ, licentiâ ab Ordinario loci, ut ex *cit. Clem. Quamvis.* V. Si Ordinarius illius loci consentit, ex *c. Nullus, caus.* 9. *q.* 2. Tunc tamen requiritur etiam consensus partium, quia nemo invitus trahi potest extra suum territorium; ita *Bon. p.* 11. *n.* 3. *Pal. p.* 5. *n.* 3. *Conc. et Cont. Tourn. ll. cc. ac Salm. de cens. c.* 1. *p.* 9. *n.* 105. *cum Avil. Cand. et Corn.* Notant autem *Salm. ibid. in fin. cum Cand.*, benè posse Episcopum extra diœcesim existentem sine strepitu judicii absolvere à censuris, non verò judicialiter.

22. — Quær. II. An Episcopus existens in sua diœcesi possit ligare censuris subditum in aliena existentem, sed pro crimine in propria commisso? Negant *Basil. et Gabr. et alii; vide Croix l.* 7. *n.* 46.; sed affirmandum cum communi et vera sententia, quia aliàs talis delinquens à nullo puniri posset; ita *Bon. p.* 11. *n.* 13. *Conc. t.* 10. *p.* 421. *n.* 9. *Cont. Tourn. l. c. v. Quæres. et Salm. ibid. n.* 107. *cum Con. Corn. Dian. et Cand.* Et licèt citatio rei non possit fieri extra ter-

ritorium, sufficit tamen ad censuram incurrendam, ut reus in propria domo, vel in loco publico proprii territorii citetur; ita *Salm. ibid. n.* 108. Et hoc currit, etiamsi subditus delinquat extra diœcesim, si agatur de re quæ in illa fit; prout si excommunicentur clerici omnes qui ad Synodum non accedunt, etc. Ita *Suar. d.* 5. *sect.* 4. *n.* 8. *Bon. l. c. n.* 7. *et Salm. ibid. n.* 109. *cum Avila, Corn. et Cand.* Probabiliùs tamen est, quòd si crimen extra territorium consummetur, reus censuram non incurrit; ita *Suar. l. c. n.* 7. *Bon. n.* 10. *et Salm. ibid. n.* 111. *cum Corn. Dian. et Cand.* (*contra Vill. et Sayr.*) et probatur *ex cap.* 2. *de Constit. in* 6. Casus esset, ex. gr. si sit lata censura contra stuprum committentes, eam non incurrit, qui virginem extrahit à proprio territorio, et extra illud stuprum consummat; secùs, si quis vulneret aliquem in Ecclesia, qui alibi moriatur. *Salm. ib. in med.* Vel si vulneret in diœcesi, et ille moriatur extrà, ut *Tourn.*

23. — Quær. III. Si Episcopus fert censuram in subditum suum per præceptum particulare, si delinquat (putà si furetur); utrùm subditus delinquendo extra territorium, censuram incurrat?

Prima sententia affirmat, et hanc tenent *Suar. d.* 5. *sect.* 5. *in fin. Spor. p.* 117. *n.* 12. *Croix. lib.* 7. *n.* 43. *Laym. c.* 4. *n.* 8. *cum Abb. Sa, et Ugol. ac Bon. q.* 1. *p.* 9. *n.* 17. *cum Salas, et Fill.* Ratio, quia statutum respicit territorium, et ideò extra illud neminem ligat; præceptum verò respicit personas, et ideò ligat etiam existentes extra territorium.

Secunda sententia negat, et hanc tenent *Holzm. t.* 1. *p.* 359. *n.* 103. *Contin. Tourn. loc. supra cit. v. R.* 2. *Ronc. p.* 76. *qu.* 3. *r.* 1. *cum Con. Hurt. et Ant. à Spir. S.* item *Avila, Sayr. Henr. ap. Laym. l. c.* Idque probat *ex c. Ut animarum* 2. *de const. in* 6. ubi sic dicitur: *Statuto Episcopi, quo in omnes qui furtum commiserint, excommunicationis sententia promulgatur, subditi ejus furtum extra ipsius diœcesim committentes minimè ligari noscuntur, cùm extra territorium jus dicenti non paretur impunè.* Ergò sicut statutum non ligat, non eò quòd non afficiat personas, sed quia non licet Episcopo jus dicere extra territorium, ita neque ligare potest præceptum. Utraque sententia est probabilis, sed prima videtur probabilior; nam textui opposito respondetur, quòd

cùm censura est lata per statutum, ideò Episcopus non potest jus dicere extra territorium, quia statutum immediatè afficit locum; ac propterea quando subditus delinquit extra territorium, non agit contra legem, quæ tantùm locum afficit; at cùm præceptum particulare afficiat personam, et illi hæreat, quòcumque discedat (ut fatetur ipse *Holzm.*), ideò subditus, cùm extra territorium ligetur præcepto, ligatur etiam censurâ. Certum autem est ex præfato textu, quòd si Episcopus nullum subdito antea dederit præceptum sub pœna censuræ, nequeat eum censurâ punire, si delinquat in aliena diœcesi. Et idem dicendum, si ille delinquat in loco exempto, quia in eo manet ac si esset in loco extra diœcesim, *ex c. Cùm Episcopus, de officio ordin. in* 6. *et c.* 1. *de privil. in* 6. *et Clementin. Archiepiscopo, eod. tit.*

24. — An autem Ecclesiæ et monasteria Regularium sint loca exempta? *Vide dicta l.* 1. *n.* 156. ubi diximus probabilem esse sententiam affirmativam cum *Bon. Sayr. Avila, Cand. ac Salm. de cens. c.* 1. *p.* 9. *n.* 114. quibus adde *Ronc. p.* 76. *q.* 1. *v. Sententia, et Croix l.* 7. *n.* 26., qui ait cum *Avila, Henr. Hurt. Delbene, etc.* quòd si Episcopus prohibeat statuto generali aliquid, putà lusum alearum sub censura, eam non incurrit ludens in loco exempto.

25. — Notandum tamen hìc, quòd si agatur de damno alteri resarciendo, et fur ille in proprium territorium veniat, atque ibi conveniatur de furto extrà commisso, benè potest illius Ordinarius cùm cogere sub censura ad restituendum; ita *Suar. d.* 5. *sect.* 5. *n.* 5. *et Salm. de cens. c.* 1. *p.* 9. *n.* 112. *cum Cand. Soto, Avila, et Corn.* Ratio, quia, si postea ille delinquit, debitam restitutionem negligendo, rectè Episcopus ratione delicti eum excommunicat.

26. — Quær. IV. An Episcopus possit censuris ligare alienum subditum in sua diœcesi delinquéntem? Affirma, quia quicumque delinquens sortitur forum illius loci, ubi delinquit, ex *c. fin. de foro comp.* Excipe 1. Si delinquens esset illius Episcopi superior, ut ejus Archiepiscopus, vel Patriarcha; secùs, si Episcopus non esset illi suffraganeus; nam licèt par in parem jurisdictionem non habeat, ut notant *Salm. ibid. p.* 4. *n.* 40. *in fine cum Ugolin.*, ratione tamen delicti ille Archiepiscopus fit Episcopi subditus, ut dicunt *Salm. ibid. n.* 37. *cum Corn.* Ex qua ratione *Croix lib.* 7. *n.*

52. (*contra Salm. dict. n.* 57.) *cum Pign. et Giball.* afferente declarationem S. C. quòd Episcopus etiam Archiepiscopum suum in diœcesi Episcopi delinquentem possit excommunicare. Regulares autem sunt simpliciter exempti à jurisdictione episcopali, ex c. *Ne aliqui, de priv. in* 6. *Vide Salm. ib. in fin.* Et in Religiosos exemptos, sive privilegiatos, ut Mendicantes, et Jesuitas (*vide infrà n.* 241. *Dub.* 9.) nequit Episcopus ferre censuras, etiamsi procedat tamquam delegatus apostolicus, ut *Croix l.* 7. *n.* 50. *cum Pell. et aliis.* Excipe 2. Si reus, antequam ejus causa cognoscatur ab Ordinario loci, ab illius territorio exeat (ad differentiam delinquentis in sua patria, qui, etiamsi postea à proprio territorio discedat ante sententiam, et ante citationem, benè potest censurâ ligari à suo Ordinario, ut diximus suprà *Qu. II.*). Secùs, si delinquens in alieno territorio, antequam discedat, citatione præveniatur, tunc enim ratione judicii inchoati subjectus remanet Episcopo loci; ita *Conc. p.* 422. *n.* 11. *Ronc. p.* 77. *q.* 2. *cum. Hurt. Laym. c.* 6. *n.* 7. *cum Abb. Henr. et Sayr. ac Con. Dian. Sylv. Avil. Corn. etc. cum Salm. de cens. c.* 1. *p.* 4. *n.* 56. *in fin. et p.* 9. *n.* 115.

27. — Quær. V. An censura alicubi lata, v. g. contra furantes in Ecclesia, vel contra non revelantes furtum, liget etiam alienigenas ibi existentes? Si censura sit lata per modum præcepti particularis, seu sententiæ in casu particulari, nempe si sit lata excommunicatio contra non revelantes fures, hæc non ligat alienigenas, quia præceptum particulare non potest non subditos adstringere. Ita comm. *Suar. Con. Dian. Sylv. Sayr. etc. cum Salm. ibid. n.* 117. *ex c. A. nobis* 28. *de sent. exc.* Si autem censura sit lata per modum statuti generalis pro delictis futuris, putà contra furantes in Ecclesia, tunc ligat etiam alienigenas in illo loco existentes, si ibi sint animo commorandi per majorem partem anni: secùs, si transeunter ibi commorentur. Ita *Sanch. de matr. l.* 3. *d.* 18. *n.* 6. *et* 16. *et Salm. ibid. n.* 116. *cum Suar. Bon. Sylvio, Sayr. etc.* Hæc sententia probabilior mihi est, sed non puto improbabile, quòd tam in primo, quàm in secundo casu peregrini ligentur censurâ, etiamsi alicubi sint per breve tempus; quia satis probabile est, quòd peregrini fiant subditi, si, adhuc per breve tempus, in aliquo loco morentur, juxta sententiam relatam *l.* 4. *n.* 552.

28. — Notand. hìc I. quòd semel innodatus unâ censurâ potest et alias plures incurrere, etiam ejusdem rationis. Ita *comm. DD. cum S. Th.* 3. *p. qu.* 22. *art.* 5. *ad* 2. *et Salm. ibid. p.* 14. *n.* 173. *ex Clem.* 2. *de sent. exc.* Notandum II. quòd propter idem delictum potest quis multipliciter ligari à diversis, scil. à jure et ab homine, à Papa et Episcopo; ita ut ab utroque absolvi debeat. Ita probabiliùs *Suar. d.* 5. *sect.* 2. *n.* 13. *Pal. p.* 6. *n.* 5. *Bon. p.* 3. *n.* 13. *et Salm. ibid. n.* 176. *cum Fill. Corn. etc. contra aliquos.* Hoc tamen intelligendum, si secundus superior intendat verè novam pœnam imponere; aliàs regulariter secunda censura habetur ut innovatio, seu publicatio primæ; *Bon. n.* 11. *et Salm. de cens. c.* 1. *p.* 14. *n.* 177. *cum Bon. Cand. Sayr. et Corn.* Notandum III. quòd is qui per unicum actum duo peccata committeret specie diversa, quorum utrique censura est imposita, tunc duas censuras incurreret, prout si quis occideret clericum in loco, ubi quodvis homicidium sit vetitum sub censura; secùs, si peccatum non haberet malitias plures specie diversas. Ita *Suar. sect.* 3. *n.* 13. *Bon. n.* 8. *et Salm. ibid. n.* 178. *cum Corn. Diana, et Cand.* Notandum IV. quòd, si quis reiterat idem crimen moraliter distinctum à primo, cui imposita est censura, toties censuram incurrit; secùs, si moraliter actus non interrumpitur. Hinc unam censuram incurrit, qui pluries successivè clericum percutit; qui eodem actu duos homines extrahit ab Ecclesia, ita etiam, dicunt *Salm. ibid. n.* 179. *et n.* 180. *cum Lugo, Rodr. etc.* Sacerdos excommunicatus, qui eodem tempore plures confessiones excipit; quia, sicut si sacerdos ille unâ absolutione plures absolvit, unam irregularitatem incurrit; sic etiam, si plures absolvit successivè; tunc enim una actio moralis reputatur; (sed veriùs dicendum oppositum juxta dicta *de pecc. l.* 2. *n.* 50. *Qu.* 6.). Idem, si quis uno verbo blasphemaret 12 apostolos, vel eodem impetu plures Sanctos; *Salm. ibid. n.* 183. *cum aliis*, et hoc probabile est juxta *cit. lib.* 2. *de pecc. n.* 47. Quid, si quis plures clericos eodem actu vulneraret, an plures excommunicationes incurreret? Negant *Suar. d.* 5. *sect.* 3. *n.* 8. *Bon. p.* 3. *n.* 7., et probabile putant *Con. Cand. Diana apud Salm. ibid. n.* 184., quia sicut unum peccatum iste committeret, sic unam incurreret excommunicationem. Et idem censet *Leand. ib.* si læsio plu-

rium accideret in eadem rixa et impetu. Sed nos oppositum sequimur cum *Salm. ibid. n.* 185. qui citant *Corn. Machad. etc.*, quia probabilius est (ut diximus eodem *l.* 2. *n.* 46.) quòd qui uno ictu plures homines occidit, plura peccata committat.

DUBIUM IV.

Ob quam causam possit ferri censura?

29 *Ob quale peccatum incurrantur censuræ?*
30 *An ob veniale incurratur levis suspensio, vel interdictum?*
31 *An aliæ censuræ ob veniale sint nullæ? Et quid ex hoc inferatur.*
32 *An in dubio de gravitate materiæ incurratur censura?*
33 *An præceptum sub censura obliget sub gravi?*
34 *An ad incurrendam censuram actus debeat esse externus?*
35 *An possit imponi censura contra Officium recitantes distractè?*
36 *An actus peccati debeat esse consummatus? An censura contra homicidam incurratur etiam à mandante, etc.?*
37 *An censura contra mandantem, etc. incurratur etiam effectu non secuto?*
38 *Observa distinctionem.*
39 *Utrùm incurratur in dubio, an mandatum influxerit?*
40 *Quid, si dans consilium pro occisione illud revocet ante executionem?*
41 *An requiratur culpâ propria?*
42 *Quid excuset à censura incurrenda?*
43 *An ad incurrendam censuram requiratur scire, crimen vetitum esse etiam ab Ecclesia?*
44 *An hoc valeat etiam pro suspensione, et interdicto?*
45 *An detur ignorantia excusans à censura, quin excuset à mortali?*
46 *An metus gravis excuset à censura?*
47 *Quando excuset ignorantia etiam crassa?*
48 *An excuset ignorantia affectata?*
49 *An incurratur censura ob peccatum merè præteritum? An Episcopi possint ferre censuras pro delictis futuris?*
50 *Censura est invalida 1. Ob defectum ferentis.*
51 *II. Si præteritur ordo judicii.*
52 *An in omnibus censuris requiratur monitio rei?*
53 *An censura sine monitione sit nulla?*
54 *Et quando sit nulla ob peccatum merè præteritum?*
55 *An requiratur monitio, si censura sit à jure ferendæ sententiæ?*

56 *An monitio debeat esse trina cum debito intervallo? Et an debeat fieri ab ipso judice?*
57 *Quid si censura sit contra plures generaliter?*
58 *An censura sine trina monitione sit invalida?*
59 *Quid notandum quoad sententiam censuræ?*
60 *Quæ solemnitates in ea sint servandæ?*
61 *Quando autem istæ solemnitates non requirantur?*
62 *An incurratur censura lata disjunctivè, v. g.* Sit excommunicatus, vel suspensus?
63 *An possit ferri censura sub conditione?*
64 *An, transacto termino, incurratur censura si creditor proroget?*
65 *Vide alia notanda circa ordinem ferendi censuras?*
66 *III. Censura est invalida ob defectum justæ causæ.*
67 *Quomodo quis se gerere debeat in dubio, an incurrerit censuram?*
68 *An in dubio censura judicanda sit justa? Et an reus teneatur parêre judici jubenti aliquid sub censura, si putet probabiliter se ad id non tenêri?*

29. — « Resp. Ob solum peccatum externum, censuræ » proportionatum, et conjunctum cum contumacia. Et qui» dem in interdicto localì potest esse alienum, v. g. Prælati, » vel communitatis, non tamen hominis privati, aliàs requi» ritur proprium. *Bon. p.* 3.

Unde resolves :

« 1. Non possunt censurari infantes, vel amentes, quia » non peccant. *Bon. d.* 1. *q.* 1. *p.* 4. *Laym. c.* 4. *n.* 3. *ex* » *S. Th. Suar. etc.*

30. — « 2. Etsi ob peccatum veniale interdùm ferri possit » levis suspensio, vel leve interdictum : » (*Nempe suspensio, aut interdictum ad breve tempus, et privans aliquo tantùm usu; secùs, si sint ad omnem usum, vel ad longum tempus, tunc etiam habentur ut censuræ majores. Ita Suar. d.* 4. *sect.* 4. *n.* 2. *Pal. d.* 1. *p.* 3. *n.* 2. *Bon. p.* 3. *n.* 6. *Con. d.* 15. *n.* 67. *et Salm. de cens. c.* 1. *p.* 10. *n.* 124. *cum Avil. et Cand. Ideò suspensio ad longum tempus lata ob culpam levem censetur invalida, ut ait etiam Viva, vide infr. n.* 521.) ; « ex» communicatio tamen major, suspensio gravis, et inter» dictum personale speciale, quidquid sit de generali, non

» potest ferri, nisi ob culpam mortalem, quia alioquí pœna
» non esset proportionata culpæ. Imò, cùm sint pœnæ me-
» dicinales, non debent infligi pro quovis mortali, sed
» quibusdam tantùm, ne censuræ contemnantur, ut monet
» *Trident.*

51. — Itaque invalida est censura gravis ob culpam tantùm venialem imposita, ut communiter docent *Sanch. Dec. l. 1. c. 4. n. 3. Suar. d. 4. sect. 4. n. 2. Bon. p. 3. n. 6. Pal. p. 7. n. 2. et Salm. ibid. n. 126. et 127.* Et colligitur ex *c. Nullus, caus. 11. q. 3.* atque ex *Trid. sess. 25. c. 3. de ref.* Ratio, quia de jure tam naturali, quàm divino pœna debet esse culpæ proportionata. Ex quo infertur 1. quòd non potest quis gravem censuram incurrere, nisi gravem culpam priùs committat: et ideo qui excusatur à gravi culpa, etiam excusatur à censura gravi. Infertur 2. quòd, si aliquid præcipiatur, quod, inspectis omnibus, leve est, nec præceptum obligabit ad mortale, nec censura incurretur; ita *Suar. d. 4. s. 6. n. 9. Pal. l. c. et Salm. ibid. n. 128. cum Con. Soto, Corn. et Cand.* Dixi, *inspectis omnibus;* nam materia in se levis potest reddi gravis ex adjuncta circumstantia scandali, aut periculi, aut finis intenti, ac similium: et tunc justè imponitur præceptum ac censura, ita ut transgredientes graviter peccent, et censuram incurrant; utì incurritur excommunicatio ob levem clerici percussionem, quæ, licèt in se sit levis materia, erit gravis respectu reverentiæ debitæ statui clericali. Sic pariter Prælatus potest imponere censuram gravem iis, qui non interveniunt publicæ processioni pro aliqua re gravi ordinatæ. Item clerici qui contra præceptum comam nutriunt, et sic de aliis; secùs verò, si res sit de se levis, et in ordine ad finem intentum leviter conducat. Ita *Salm. de cens. c. 1. p. 10. n. 150. et 151. cum AA. cit.*

52. — Quær. autem hìc I. An in dubio de gravitate materiæ, obliget superioris præceptum, et censura incurratur? Respondetur affirmativè cum *Salm. ibid. n. 152. in fin. et Corn.* Ratio, quia in dubio possidet superioris potestas; quamvis, ut rectè notant *Salm. ib. cum Diana*, prælati sedulò cavère debent, ne subditos censuris gravent ob materias non tam graves, quando eis non constat illas valde conducere ad bonum finem.

53. — Quær. II. An eo ipso quòd præceptum fiat sub cen-

sura. obliget sub gravi? Intellige, quando res præcepta non est de se certè gravis nec certè levis, sed est talis, ut multum conducere possit ad finem intentum; et respondetur, quòd si præceptum contineat censuram latæ sententiæ, tunc obligabit sub gravi, quia eo ipso quò superior censuram vult ipso facto incurri, vult etiam, ut suum præceptum obliget sub mortali, sine quo censura incurri non posset. Ita *Ronc. p. 74. q. 1. r. 2. Suar. d. 4. sect. 9. n. 11. Bon. p. 6. d. 6. n. 8. et Salm. ibid. n. 134. cum Soto, Castro, Avila, et Cornejo.* Si verò materia de se non sit gravis, et censura sit tantùm ferendæ sententiæ, ita ut ad eam incurrendam requiratur monitio, ut dicemus hìc infrà *n.* 55, tunc transgrediens non peccabit graviter, nisi post monitionem, vel nisi in præcepto adsit clausula, *quòd sine ulla monitione talis censura possit à prælato applicari*; quia tunc ipsum præceptum habetur ut monitio. Ita *Ronc. loc. cit. et Sot. Avil. Sylv. Caj. etc. cum Salm. l. c. n.* 135.

34. — « 3. Actus peccati, ob quem censura fertur, debet » esse mortalis, non tantùm quoad actum internum, sed » etiam quoad substantiam operis externi. Hinc non excom- » municatur leviter percutiens clericum, etsi intentionem » mortalem habuisset: utì nec qui interiùs tantùm est lapsus » in hæresim, quam exteriùs non significavit; quia Ecclesia » tantùm judicat de externis. *Bon. loc. cit.*

Invalida itaque est censura pro actu merè interno imposita: Ecclesia enim non judicat de internis, ex c. *Consuluit* 2. *q.* 3. Ratio, quia, cùm Ecclesiæ potestas resideat apud homines, non possunt hi legem ferre, nisi de externis, de quibus tantùm possunt judicare. Ita *S. Th.* 1. 2. *q.* 91. *art.* 4. *et Con. Pal. Sayr. etc. comm. cum Salm. de cens. c.* 1. *p.* 11. *n.* 136. Hinc si quis percutiat mensam, aut dicat, *ita est*, intendens suam hæresim internam confirmare, non incurrit ideò censuram, quia talis actus, aut verbum non est de se aptum ad hæresim significandum; ita *Suar. d.* 4. *sect.* 2. *n.* 20. *Croix l.* 7. *n.* 48. *Cont. Tourn. de censur. part.* 1. *cap.* 3. *art.* 2. *v. Ex his, cum Sayr. et Salm. ibid. n.* 142. *cum Turrian. Con. Castro, Diana, etc.* Item, si quis fornicetur, hæreticâ mente judicans fornicationes licère; *Salm. ibid. in fin.* Imò ad censuram incurrendam actus non solùm debet esse externus, sed etiam graviter externus; et ideò non incurrit cen-

suram, qui leviter percutit clericum, licèt intenderit occidere. Ita cum *Bus. Suar. sect. 3. n. 5. Sanch. Dec. l. 2. c. 8. n. 7. Cont. Tourn. l. c. et Salm. ibid. n. 143. cum Sot. Sayr. Henr. Portel. etc.* Excipitur tamen, nisi actus interior præceptus, aut vetitus, necessariò cum exteriori conjungatur, prout cùm fulminatur censura contra scienter transgredientes. Sic etiam Ecclesia punit simoniam mentalem, non quidem illam, quæ tantùm internè consummatur, et non probatur externè; quæ nequit puniri, ex *c. finali, de simon.* sed illam, quæ ex pravo animo interiori producit largitionem pecuniæ, etc. *Salm. ibid. n. 139.*

35. — An autem incurrat censuram impositam contra officium non recitantes, aut Sacrum non audientes, qui omninò distractè recitat, aut audit? Negat *Croix l. 7. n. 48.* et satis probabiliter; sed probabiliùs affirmandum, juxta dicta *l. 4. n. 513. v. Circa, et l. 5. n. 177.* in quibus locis tenuimus tam ad officium, quàm ad missam audiendam probabiliùs requiri attentionem internam.

36. — « 4. Actus peccati in suo genere debet esse perfectus, » et consummatus, nisi expressè aliud sonent verba legis; » quia pœnæ, et odia sunt restringuenda. » (*Ita Sanch. de matr. l. 3. d. 2. n. 5. Suar. d. 4. sect. 3. n. 7. Pal. p. 8. n. 10. Bon. p. 5. n. 12. et Salm. de cens. c. 1. p. 11. n. 144. cum Con. Hurt. Avil. etc.*) « Hinc excommunicationem homi- » cidæ non incurrit favens, mandans, consulens, juvans, nec » vulnerans lethaliter, nisi mors sequatur.

37. — « Item, quando excommunicatur mandans, consu- » lens, etc. vel ferens suffragium pro indigno, subintellige, » efficaciter, seu effectu secuto: quia sine eo mandatum, » consilium, et suffragium non est completum, et perfectum » in genere homicidii, furti, etc. Alii tamen attendendum esse » putant, utrùm in mandantes, consulentes, etc. principali- » ter, et per se feratur excommunicatio, an verò accessoriè » tantùm: et dicunt priore casu esse excommunicatos, etsi » non sequatur effectus; non item in posteriore. Quæ sententia » in praxi est tutior. *Bon. l. c.*

38. — Et juxta hanc sententiam dicunt *Salm. cit. n. 144. in fin. Croix l. 7. n. 59. et 60. cum aliis*, quòd, si censura sit imposita contra mandantes, aut consilium dantes præcisè ob mandatum, aut consilium, tunc incurritur etiam effectu non

secuto ; secùs, si sit imposita, sed accessoriè, nempe propter opus quod ex mandato, aut consilio causaretur. Qua de re sentiunt *Salm. l. c. p.* 12. *n.* 147. non incurrere excommunicationem mandantem percussionem clerici, si percussio non accidat, quia tunc jam non influit in opus principaliter sub censura prohibitum. Sic pariter asserunt *Salm. dict. n.* 147. *et Croix l.* 7. *n.* 65. *Nav. Dian. etc.* excusari à censura, qui simplex mandatum, aut consilium dederit ei, qui jam erit determinatus ad opus exequendum.

39. — Quær. I. Utrùm in dubio, an meum mandatum, aut consilium influxerit, censuram incurram? Negant *Salm. de cens. c.* 1. *p.* 12. *n.* 147. *in med.*, quia pœna non incurritur, nisi constet de crimine, et de ejus effectu secuto ; sed affirmat *Croix l.* 7. *n.* 66. *cum Sanch. Dic. etc.* Utraque est probabilis, juxta dicta *de rest. l.* 4. *n.* 562.

40. — Quær. II. An mandans, sive dans consilium pro occisione clerici incurrat censuram, si ante executionem consilium pro viribus revocetur ? Affirmat *Conc. p.* 448. *n.* 14. *cum Nav. Con. et Bon.*, quia malum consilium præstitum semper pergit influere ; sed communiùs et probabiliùs negant *Suar. d.* 44. *sect.* 3. *n.* 11. *et* 13. *Pal. d.* 1. *p.* 7. *n.* 15. *Laym. l.* 5. *c.* 5. *n.* 7. *Viva qu.* 1. *a.* 4. *n.* 10. *et Salm. ibid. n.* 150 *cum Avil. Hurt. Tab. Dian. Giball., et aliis*, quia Ecclesia nequit ligare censuris, nisi contumaces. Et idem probabiliter dicunt *Viva, et Pall. ll. cc. Salm. ibid. n.* 153. *cum Fill. Giball. et Tab. ac Croix l.* 7. *n.* 54. *cum Boss.* (*contra Con. Corn. Avila, etc. ap. Salm. l. c. n.* 152.) etiamsi revocatio consilii non potuerit innotescì executori, prout idem dicunt *Salm. dict. n.* 152., de eo qui dedit venenum clerico, et antequam incipiat operari, animum retractavit, et modo quo potuit procuravit effectum impedire : quia dum postea evenit læsio, ille non est contumax, unde non debet incurrere censuram, quæ est pœna medicinalis ad impedienda peccata. Idque videtur satis probabile, juxta dicenda *n.* 280., ubi probabilius est, quòd præbens clerico venenum non incurrit censuram, nisi illud incipiat parere effectum, id est lædere. Et quod dictum est de consulente, idem affirmandum de mandante. Advertendum tamen 1. quòd consulens, sive mandans in tali casu, etsi excusatur à censura, non ideò tamen excusetur à restitutione, ut *Salm. ibid. n.* 148. *in fine*, juxta probabiliorem sententiam relatam

l. 4. n. 559. An autem consilium dans, aut mandans, vel qui dedit venenum, revocando consilium, aut mandatum, aut pœnitendo veneni dati, antequam mors sequatur, irregularitatem incurrat? *Vide dicenda de irreg. n.* 370. Advertendum 2. quòd, qui consilium præbuit, si executionem nequeat impedire, tenetur nihilominùs ex justitia monêre lædendum, ut sibi caveat, aliàs nec à censura excusatur, quia omittit modum quo ille possit vitare damnum, in quod jam suo consilio influxit; *Salm. de cens. c. 1. p. 12. n. 158. in fin.*, nam tenetur ex justitia avertere homicidium, unde si non avertit, illud ejus culpæ imputatur.

41. — Item hìc notandum, quòd non incurritur censura, prout excommunicatio, suspensio, interdictum personale, nisi ob culpam propriam, ut *Salm. ibid. p. 10. n. 121. cum Suar. Bon. Corn. etc. ex c. Si sententia, de sent. exc. in 6.* Secùs autem, si fulminetur interdictum generale, quo ligantur etiam innocentes; ita tamen, quòd si hi mutent domicilium, et exeant ab oppido interdicto, aut collegio, non remanent interdicti, *ex c 2. de Const.* Quod verò non currit pro specialiter interdictis, qui ubique interdicti sunt: ex c. *24. Si habes, caus. 24. quæst. 3.*

42. — « 3. Quidquid excusat à peccato mortali, excusat etiam » à gravi censura, v. g. materiæ parvitas, impotentia legem » implendi, defectus advertentiæ, et deliberationis, igno- » rantia invincibilis, sive ea sit facti, ut v. g., si nescias, » quem percutis, esse clericum, sive juris, ut si scias esse cle- » ricum, teque mortaliter peccare percutiendo, nescias tamen » percussionem illam sub excommunicatione prohibitam esse. » Ratio est, quia talis non est contumax.

43. — Ut quis censuram incurrat, non solùm debet scire crimen illud esse vetitum jure divino, sed etiam ecclesiastico, quia alioquin deest contumacia contra Ecclesiam, à qua puniri debet. *Ita comm. Sanch. de matr. l. 9. d. 32. n. 9. et 24. Viva de cens. qu. 1. art. 3. n. 5. et Salm. ibid. p. 15. n. 192. cum Suar. Sot. etc. vide infrà n. 350. Qu. II.* Imò scire debet, illud sub censura prohibitum esse, aliàs eam non incurrit; quia aliàs tunc deest adhuc contumacia, et contemptus censuræ. Ita pariter comm. docent DD. cum *Sanch. n. 13. Con. Henr. Dian. etc. cum Salm. ibid. n. 193. et Croix l. 7. n. 93.* (*contra Avil. Cov. etc.*) Ideò excusat ignorantia invincibilis, non solùm si sit

antecedens, sed etiam si sit concomitans. Unde si quis occidit clericum ignorans esse clericum, non incurrit excommunicationem, quamvis, si scivisset, etiam occidisset, aut si factum scienter approbat. Quia nec ille pravus animus, nec ratihabitio (nisi occisio sit facta nomine suo, *vide n.* 267.) de facto influunt in illam clerici occisionem; secùs verò esset, si diceret: *Volo hunc occidere, etiamsi sit clericus;* nam, si verè clericum occidit, tunc excommunicationem non effugiet. Ita *Fill. Suar. Pal. Caj. etc. comm. cum Salm. c. 1. n.* 202. *Suar. d. 4. s.* 8. *n.* 9. *Bon. q.* 2. *p.* 1. *n.* 14. *et Salm. de cens. c.* 1. *p.* 15. *n.* 202. *cum Caj. Montesin. Cand. Fill. Corn. etc. Vide dicenda n.* 275. *v.* Sic etiam.

44. — Quod autem dicitur de excommunicatione, idem dicendum putant *Salm. ibid. n.* 195. *in fin.* de suspensione et interdicto. Et idem probabiliter asserunt de irregularitate, quæ ob delictum incurritur, si delinquens nesciat invincibiliter illud esse jure ecclesiastico prohibitum, ex *cap. Cognoscentes, de const.* et *c. Proposuisti dist.* 82., ubi excusatur depositione impositâ in incontinentes, qui illam ignorans peccavit peccato incontinentiæ; *vide Salm. ib. et vide infrà n.* 550. *Qu. II.* An autem incurrat qui scit jus prohibens, sed non irregularitatem impositam? Adest duplex satis probabilis sententia, *vide dicenda de irregul. n.* 551.

45. — Quær. I. An possit dari aliqua ignorantia vincibilis, quæ excuset à censura, licèt non excuset à peccato gravi? Affirmant *Sanch. de matr. l.* 9. *d.* 32. *n.* 51. *ac Pal. Dian. etc. ap. Salm. ibid. n.* 196., dicentes posse dari ignorantiam, quæ non sit crassa, seu supina, et tamen sit graviter culpabilis: nam ignorantia crassa involvit summam negligentiam; ergò (ut ajunt) ignorantia, quæ accidit ob magnam, sed non summam negligentiam, erit mortalis, sed non crassa, et ideò excusabit à censura, ut inferunt ex *c.* 2. *De condit. in* 6. ubi ignorantes excusantur à censura: *dum tamen ignorantia crassa non fuerit, aut supina.* Verumtamen meritò contradicunt *Laym. c.* 20. *n.* 20. *Bon. p.* 1. *n.* 10. *Boss. de usu matr. c.* 5. *n.* 85. *cum Suar. et communi, ac Salm. ibid. n.* 197. *cum Vasq. Con. Corn. etc.*, qui asserunt prædictam sententiam vix esse practicè probabilem, cùm vix inveniri possit ignorantia graviter culpabilis, quæ non sit etiam crassa. Crassa enim

evenire potest, non solùm quando nulla diligentia, sed etiam quando valde parva adhibetur.

46. — Quær. II. An metus gravis excuset à censura? Resp. Si res est vetita jure tantùm ecclesiastico, certè excusat, quia præcepta humana non obligant cum incommodo gravi. *Salm. de cens. c.* 1. *p.* 15. *n.* 205. Hinc notat *Croix l.* 7. *n.* 102., quòd, si præcipiatur detectio criminis sub censura, nemo tenetur prodere seipsum, vel complicem, vel alium, si crimen probari nequeat, vel si proditio ipsi grave damnum afferret. Imò gravis metus excusat ab incurrenda censura, etiamsi res aliàs jure divino sit prohibita; et ideò, qui ob gravem metum patraret homicidium vetitum sub censura, peccaret quidem, sed non incurreret censuram, quia non peccaret contra jus Ecclesiæ, contra cujus potestatem specialis injusta contumacia ad censuram requiritur, ita *Pal. d.* 1. *p.* 8. *n.* 9. *Suar. d.* 4. *s.* 3. *n.* 14. *Bon. q.* 2. *p.* 3. *n.* 2. *et Salm. ibid. n.* 204. *cum Con. Cand. Henr. etc.* Nec obstat textus in *c. Sacris de his, qui viæ, etc.* ubi dicitur metus, qui non excusat à mortali, nec etiam excusare à censura; nam respondent *DD. cit.* textum loqui, vel de metu levi, vel quando agitur in contemptum; *vide Salm. ib. n.* 206. Incurrit autem censuram, aut aliam pœnam, qui metu gravi cogitur aliquid agere in contemptum præcepti ecclesiastici, vel qui ob metum perpetrat malum gravissimum, v. g. si Episcopum occideret, vel sine jurisdictione absolutionem sacramentalem præberet; secùs, si impeditus ob metum ministraret in Sacris, tunc enim non incurreret irregularitatem; ita *Bon. et Pal. ll. c. et Salm. ibid. n.* 205. *cum Mach. Con. Henr. et Corn.* Ratio, quia in dictis primis casibus metus non excusat à culpa, etiam contra præceptum ecclesiasticum: secùs in aliis.

47. — « Dixi *invincibilis*, quia ignorantia culpabilis, et » crassa non excusat, nisi addatur in lege certus modus, » v. g. qui hoc fecerit, *scienter, consultò*, vel *qui præsumpserit ausu temerario violare*; quæ verba utpotè in re » odiosa, accipienda sunt strictè; talis autem non potest dici » temerè præsumere, nisi ignorantia esset affectata, formalem dolum includens; *Escob. t.* 4. *c.* 6. *n.* 57. *Sanch. de* » *matr. c.* 3. *l.* 9. *d.* 52. *n.* 51.

48. — Quæstio est, an si censura sit imposita scienter peccantibus, excuset ignorantia affectata?

Prima sententia communior negat, et hanc tenent *Suar. d. 4. s. 10. n. 3. Pal. de pecc. tr. 2. d. 1. p. 18. n. 8. Cont. Tourn. de cens. part. 1. cap. 4. v. Addit Suarez. Conc. c. 19. p. 434. num. 6. Viva de cens. q. 1. art. 6. n. 7. Auct. addit. ad Spor. p. 122. n. 59. Boss. de usu matr. c. 5. n. 163. cum S. Anton. Pont. Per. Fill. Salas, Reg. etc.* item *Avil. Henr. Led. Vill. etc. ap. Salm. de cens. c. 1. p. 15. n. 198.* Ratio, tum quia ignorantia affectata includit dolum formalem; tùm quia talis ignorantia æquivalet scientiæ, ut probatur ex *c. Eos qui, de temp. ord. in* 6. ubi: *Eos qui clericos parochiæ alienæ absque superioris ordinandorum licentia scienter, seu affectatâ ignorantiâ, vel quocumque alio figmento quæsito, præsumpserint ordinare, per annum à collatione ordinum decernimus esse suspensos.* Et ibi Glossa verb. *Affectata*, dicit: *Æquipollent ergò scientia, et affectata ignorantia.*

Secunda sententia verò affirmat, eamque tenent *Sanch. Dec. lib. 2. c. 10. n. 38. Bon. d. 2. p. 4. n. 9. Ronc. p. 78. q. 1. r. 2. et Salm. ibid. n. 199. cum Sylv. Tan. Hurt. Dian. Cœlest. Corn. Durand. etc.* Ratio, quia ignorantia affectata in rigore non est vera scientia, qualis requiritur in pœnis impositis scienter peccantibus, cùm pœnæ strictè sint intelligendæ; licèt autem talis ignorantia includat dolum virtualem, non tamen formalem; qui enim peccat scienter contra legem, verè contemnit eam; qui verò peccat ex ignorantia affectata, etsi velit ignorare ut liberiùs peccet, tamen demonstrat aliquam reverentiam erga legem, dum quærit ipsam ignorare ex timore, quòd si ipsam sciret, retraheretur à peccando. Ad textum autem oppositum respondèri potest, quòd ibi per specialem dispositionem legis suspenditur Episcopus sic injustè ordinans, non solùm si sciat, sed etiam si affectatè suspensionem ignoret. Hanc secundam sententiam non audeo dicere improbabilem, sed primæ magis adhæreo saltem ut communiori. Rectè autem *Sanch. n. 41. et Salm. de cens. c. 1. p. 15. n. 200. cum Cov.* minimè approbant sententiam *Panormitani* (quamvis probabilem eam putent *S. Anton. Sylv. Rodriq. etc.*), scilicet quòd si quis cum ignorantia crassa, et etiam affectata clericum occidit, excusatur à censura canonis, cùm ibi dicatur: *Si quis suadente diabolo, etc.*, nam respondetur, quòd hæc verba non importent scientiam formalem censuræ, sed tantùm peccati.

Notandum hìc cum *Viva de cens. q. 1. art. 1. n. 5. cum Fill.*, quòd, ut incurratur censura pro foro interno, requiritur contumacia vera, pro foro autem externo, sufficit præsumpta.

49. — « 6. Non incurritur censùra ob peccatum soli naturali, vel divino juri repugnans, sed requiritur præceptum » Ecclesiæ, quod contumaciter violetur. Item nec ob peccatum merè præteritum potest censura infligi ab homine, » nisi aliquo modo pendeat in futurum, ratione scandali, » vel restitutionis non factæ, vel perseverantiæ in peccato » post monitionem, quia abest contumacia. » (*Ita S. Th. Suar. Con. Pal. et Salm. ibid. p. 10. n. 120. comm.*) « Nec » refert quòd quis ob peccatum præteritum, vel etiam sine » peccato (modò justa causa subsit) possit ad tempus arcèri ab » aliorum consortio, altari, communione, etc. ut subindè fit » in religionibus, et in jure etiam vocatur excommunicatio, » vel suspensio, sed latè. quia non est censura propriè dicta, » cujus violatio inducat irregularitatem, sed simplex tantùm » pœna. *Fill. t. 11. c. 6. n. 186.*

« 7. Non incurrit censuram, qui legem transgreditur » ex gravi metu, licèt quandoque non excusetur à gravi » culpa : quia non censetur contumax. *Laym. l. 1. t. 5. p. 1.* » *c. 5. n. 9. Bon. d. 1. q. 2. p. 3. n. 2. ex Suar. Con. etc.*

Dubitatur, an Episcopus possit per sententiam ferre censuram pro crimine futuro ? Negat *Cont. Tourn. de censur. part. 1. cap. 1. v. Censura ab homine ;* et probat ex *c. Romana, de sent. excom. in* 6. ubi dicitur : *Caveant prælati, ne tales sententias excommunicationis, sive specialiter sive generaliter, in aliquos pro culpis futuris, videlicet si quid tale fecerint, proferre præsumant, nisi culpa seu offensa præcesserit ;* sed affirmant *Laym. de cens. c. 2. n. 2. cum Abb. Cov. et Ug. Spor. ac Viva q. 1. art. 1. n. 5. cum Suar. et Con.* Et hoc est valde probabile, quando adest justa cau a ; atque hic est usus communiter receptus in Ecclesia. Respondent autem præfati AA. ad textum oppositum, illud intelligi quando sine causa fertur hujusmodi censura.

50. — « 8. Censura invalida est ex triplici capite.

« Primò ob defectum ferentis, si scilicet careat jurisdictione, » vel eam habeat impeditam per censuram, vel suspensam » per legitimam appellationem, de qua vide *Laym.*

51. — « Secundò, si substantialis ordo judicii prætereatur. » ut si reus non citetur, nec moneatur sub comminatione cen- » suræ, Ratio, quia non est contumax, qui antè non fuit mo- » nitus de præcepto, et pœna annexa. Quod tamen intellige » de censura ab homine lata per sententiam particularem : » quia quæ fertur à jure, vel per sententiam generalem, vel » etiam specialem, respectu tamen actus futuri, non eget » aliâ monitione; cùm lex, aut sententia ipsa satis monet. » Idem est de sententia non illativa censuræ, sed declaratoria » tantùm : qui absque alia monitione declarari potest censura » incursa, quando crimen, cui est annexa, commissum esse » evidenter constat. Porrò, ut censura sit licita, requiritur » primò, ut dicta monitio sit canonica, id est, trinâ juxta ca- » nones, etsi aliquando ex justa causa sufficit una tribus æquiva- » lens, v. g. moneo te semel pro tribus vicibus. 2.° Ut ex scripto » recitetur. 3.° Ut causa censuræ exprimatur. 4.° Ut reo petenti » exemplum scripturæ intra mensem tradatur, alioquin judex » ipse suspenditur à divinis officiis. *Fill. t.* 11. *c.* 4. »

52. Prænotandum est hìc, quòd non in omnibus censuris requiritur monitio rei; nam in excommunicatione, quia ibi omninò requiritur rei contumacia, requiritur etiam monitio; in suspensione autem, et interdicto particulari (secùs generali), quia hæ censuræ feruntur aliquando per modum non censu- ræ, sed puræ pœnæ ad punitionem peccati præteriti, ideò non semper monitio requiritur, ex *c. Tam litteris.* 33. *de testib. c. Cùm in cunctis* 7. *de elect. c. Sacro* 48. *de sent. exc. et c.* 1. *eod. tit. in* 6. ita *Pal. d.* 1. *p.* 3. *n.* 5. *Bonac. q.* 1. *p.* 9. *n.* 8. *et Salm. de cens. c.* 1. *p.* 7. *n.* 80. *cum Con. Gibal. et Dian.*

53. — Sed quær. I. An censura sine monitione prolata sit valida? Quin monitio sit necessaria de necessitate præcepti, nemo dubitat ex *c. Reprehensibilis, de appell. etc. Vide Salm. ibid. n.* 82. Et hìc notandum, quòd monitio debeat specialiter fieri de censura, cujus fit comminatio, ut *Suar. d.* 3. *sect.* 11. *n.* 7. *et Salm. ibid. n.* 83. *cum Sot. Con. Suar. etc. comm.* Utrùm autem monitio sit necessaria de essentia, adest duplex sententia probabilis.

Prima sententia, quam tenent *Suar. d.* 3. *sect.* 8. *n.* 8. *Bon. q.* 1. *p.* 9. *n.* 4. *v. Secundo*, item *Cajet. Dian. etc. apud Salm. ibid. n.* 83. (qui putant probabilem) dicit Ecclesiam, sive Pa- pam ex plenitudine potestatis posse censuras ferre, nullâ præ-

missâ monitione. Et probant ex c. *Duo sunt*, d. 96. ubi *Innocentius* excommunicavit *Arcadium* ob delictum præteritum. Et c. *Tanta*, d. 86. ubi *S. Gregorius* excommunicavit quosdam sine monitione ob crimen jam factum.

Secunda sententia verò communior et probabilior, quam tenent *Sanch. de matr. l.* 9. *d.* 52. *n.* 15. *et* 21. *Anacl. p.* 488. *q.* 2. *n.* 19. *Cont. Tourn. de censur. part.* 1. *cap.* 5. *art.* 4. *sect.* 1. *v. Dico* 1. *et Salm. ibid. n.* 84. *cum Soto*, *Con. Avil. Corn. Giball. etc.* docet omninò præmittendam esse monitionem canonicam, nisi censura sit jam lata à jure. Probatur ex c. *Statuimus* 3. *de sent. excomm.* ubi dicitur quòd canonica monitio necessariò præmittenda est, *aliter excommunicatio prolata non teneat.* Et idem dicitur in c. *Constitutionem* 9. *eod. tit.* Præterea probatur ex *Matth.* 18. ubi: *Quòd si Ecclesiam non audierit, sit tibi tamquam Ethnicus.* Ergò Ecclesia non habet facultatem ferendi censuras, nisi contra contumaces qui nolunt Ecclesiam audire; censura enim est pœna medicinalis, quæ tantùm in eum fulminanda est, qui ob suam contumaciam aliter sanari non potest: nullus autem contumax dici potest, nisi priùs de pœna infligenda fuerit admonitus. Nec obstant textus oppositi: nam ad c. *Duo sunt*, respondent *Salm. de cens. c.* 1. *p.* 7. *n.* 86, quòd *Arcadius* ibi excommunicatus fuerit, quia *Chrysostomum* injustè priùs ejectum noluit revocare. Ad textum autem in c. *Tanta*, respondetur non esse ibi propriè sermonem de excommunicatione, sed tantùm de privatione Eucharistiæ. Dixi autem, nisi censura sit à jure jam inflicta latæ sententiæ, quia tunc ipsa lex monet; excipitur tamen 1. suspensio lata contra Religiosos usurpantes decimas, vel prohibentes, aut non permittentes eas solvi, ex *Clem.* 1. *de Dec.* Excip. 2. excommunicatio lata in Religiosos impedientes visitationem Episcopi; ex *Clement. un.* §. *fin. de statu monachor.*; in utroque enim casu in præfatis textibus requiritur monitio.

54. — Stando autem in jure communi, proculdubio invalida est censura lata ob peccatum merè præteritum, nisi habeat tractum successivum in futurum, ut docent *Anacl. p.* 488. *n.* 17. *Conc. p.* 422. *n.* 1. *et Salm. ibid. p.* 10. *n.* 120. ex c. *Ex parte*, *de sign. verb.* Nulla enim esset censura lata ob blasphemiam, vel furtum merè præteritum. Quando ergò excommunicatur aliquis ob furtum, excommunicatur ratione

contumaciæ, vel quia fur sciebat furtum esse ab Ecclesia vetitum sub censura, vel quia monitus sub pœna censuræ, renuit restituere; ita *Viva de cens. q. 1. art. 4. n. 5.* (*Vide dicta n. 55. in fin.*). Tunc enim incurritur censura sine alia sententia declaratoria, ad differentiam aliarum pœnarum Ecclesiasticarum, ut sunt privatio officii, inhabilitas ad officia, etc. quæ semper sententiâ saltem declaratoriâ indigent: *Croix l. 7. n. 77. cum Less. Barb. Pell. etc. comm.*

55. — Quær. II. An requiratur monitio, si censura sit comminata à jure ferendæ sententiæ. Si censura sit comminata ab homine, certum est non requiri monitionem, quia per illud præceptum jam etiam habetur monitio ab ipso judice facta, ut *Sanch. de matr. l. 2. d. 24. n. 28. et Salm. de cens. c. 1. p. 7. n. 90.* Dubium ergò est, si sit à jure? Duæ sunt sententiæ.

Prima dicit omninò requiri monitionem, et hanc tenent *Pal. p. 5. n. 7. Suar. d. 3. sect. 10. n. 19. Laym. c. 5. n. 6. et Salm. ibid. n. 91. cum Cajet. Corn. Diana, etc.*, quia (ut dicunt) cùm sententia censuræ ferenda est ab homine, sicut censura lata à jure petit monitionem à jure, sic ferenda ab homine petit monitionem ab homine.

Secunda sententia tamen probabilior dicit non requiri monitionem, eamque tenent *Bus.* ut sup. *n. 51. Bon. q. 1. p. 9. n. 4. Sanch. de matr. l. 2. d. 24. n. 28.* item *Fill. Abb. et Avila apud Pal. n. 6.* qui probabilem putat. Ratio, quia ad hanc censuram jam habetur utrumque, monitio, et contumacia: monitio quæ facta est ab ipsa lege, tam enim monet lex infligens censuram latæ sententiæ, quam ferendæ: et contumacia, quia ille jam monitus noluit obtemperare. Nec obstat ratio opposita, quia tunc Superior cùm teneat locum primi legislatoris, sicut posset legislator, sic etiam ipse superior potest censuram exequi. Benè tamen advertunt *Suar. d. 3. sect. 14. n. 6. Tolet. l. 1. c. 45. n. 3. et Bon. d. n. 4. v. Quarto, et p. 13. num. 6. cum Nav. Fill. Felin. etc.* quòd eo casu requiritur citatio rei ad censuram declarandam, cùm bene fieri possit quòd reus probabilem sui facti excusationem afferat; nisi fortè, excipit *Bon. eod. n. 4.*, crimen sit adeò notorium, ut evidenter constet nullam reo competere defensionem.

56. — Notand. autem I. quòd monitio canonica propriè est trina, sed etiam canonica est, si fiat una pro tribus (adhuc sine causa), dummodò pro ista una æquivalens tempus designetur, nempe sex dies (nam pro unaquaque monitione requiritur spatium saltem duorum dierum, ut dicunt *Suar. d. 3. sect. 9. n. 3. et Salm. ibid. p. 8. n. 93.* et colligitur ex *c. Constitutionem, de sent. exc. in 6.*); et dummodò terminus sex dierum assignetur ut peremptorius, et ultimus, aliàs reus contumax non constitueretur. Ita *Salm. de cens. c. 1. p. 8. n. 93. Bon. quæst. 1. p. 9. n. 3.* Sufficit tamen, si dicatur : *Mandamus, ut infra sex dies restituat, aliàs excommunicatur ipso facto;* quia tunc virtualiter terminus peremptoriè assignatur ; *Suarez d. 3. sect. 12. n. 7. Pal. p. 5. n. 8. et Salm. dict. n. 93. in fin.* Notandum II. quòd ex justa causa tria illa intervalla redigi possunt ad unum diem, vel brevius tempus, modò tria spatia assignentur ; ut *Bonac. p. 9. n. 7. Suar. d. 3. sect. 9. n. 3. et Salm. ib. n. 94. cum Con. et Gibal.* Et aliquando, si periculum sit in mora, ut si clericus ad mortem ducatur, vel si agatur de reprimenda violentia, et turbatione jurisdictionis, sufficit tunc una monitio sine illis competentibus tribus spatiis, modò terminus designetur, ut *Salm. ib. cum Corn. et Croix l. 7. n. 73.* Notandum III. quòd monitio debet fieri ab ipso judice, vel ab alio ejus nomine. Et si censura imponitur in commodum partis, ad illius instantiam citatio fieri debet ; ita *Suar. d. 1. sect. 11. n. 1. Bon. n. 4. et Salm. ibid. n. 93. cum aliis.* Debet etiam monitio fieri in scriptis, nisi judex procedat ex officio, prout tenetur aliquando ob bonum commune, ex c. *Venerabilibus*, §. *Porrò, de sent. exc. in 6.* Quia tunc sufficit, si monitio fiat oretenùs, ita tamen, ut probari possit in foro. Ita *Salm. cit. n. 93. in fin. cum Giball. et Corn. ex c. Sacro, de sent. excom.*

57. — Notand. IV. quòd, si censura ferenda sit contra plures generaliter, sufficit, ut fiat monitio in Ecclesia coram populo ; si verò ponatur interdictum contra communitatem, sufficit, ut moneantur ii ob quorum culpam fertur : ita *Suar. d. 3. sect. 8. n. 2. Bon. p. 9. n. 11. et Salm. ibid. n. 96. cum Giball. etc.* Si autem fulminetur censura contra particularem personam, tunc ipsa specialiter monenda est. Excipe tamen tres casus sequentes, in quibus sufficit fieri monitio in ejus domo, vel si domum non habeat, in Ecclesia, vel loco publico.

Casus I. est quando reus absconditur, aut fraude impedit monitionem, ut *Salmant. de censur. c. 1. p. 8. n. 96. cum Avil. ex c. final. De dolo, et contum.* Dolus autem debet constare testibus, aut manifestis indiciis; *Con. n. 9. et Cornejo cum Salm. ibid.* Casus II. quando reus est semel personaliter citatus; tunc enim aliæ citationes fieri possunt domi, aut in Ecclesia, aut tribunali; *Salm. cit. n. 96. cum Bon. ex decis. Rotæ Rom.* Casus III. est quando probari potest citatio domi facta jam ad notitiam rei pervenisse; tunc enim reliquæ citationes etiam domi fieri possunt: *Suar. Bon. Corn. etc. cum Salm. l. cit.* et colligitur ex *Clem. 3. de elect.*

58. — Notand. V. quòd licèt de necessitate præcepti trina monitio sit necessaria, aliàs judex lethaliter peccabit (nisi urgentissima causa, ut suprà, excusaret), utì apud omnes est certum; sine tamen illa trina monitione minimè equidem censura erit invalida, cùm *in c. Romana, de sent. excom. in* 6. censuræ sine monitione debita inflictæ vocentur injustæ, sed non invalidæ: imò in *c. Sacro, de sent. excom.* dicuntur justæ, intellige, eò quòd saltem non sint contra justitiam commutativam, aut distributivam, quamvis sint contra legalem; ita *Pal. p. 5. n. 7. Bon. p. 9. n. 6. et Salm. ibid. n. 97. cum Con. Gibal. Corn. et Diana.* Excipiuntur tamen duo casus, in quibus, nisi præcedat trina monitio, vel una pro tribus, ut suprà, invalida est censura: I. Quando judex excommunicat aliquem (vel suspendit, aut interdicit) communicantem cum excommunicato à se, ex *c. Statuimus*, et *c. Statutum, de sent. excom. in* 6. II. Quando constat, delegatum non aliter accepisse facultatem ferendi censuras, quàm trinâ monitione præcedente. *Salm. ib. n. 98.*

59. — Hæc quoad monitionem censuræ. Quoad autem censuræ sententiam, notandum I. quòd ad censuram incurrendam non sufficit simplex voluntas superioris, sed requiritur, ut sensibiliter ipse eam manifestet scripto aut verbis, ut est certum *ap. Salm. ibid. p. 6. num. 61.* aut etiam alio externo signo, ut communiter *Suar. d. 3. sect. 2. n. 3. et Salm. ibid. n. 65. cum Corn. Villal. Candid. etc. contra aliquos.* Notandum II. quòd, licèt pro censuris validè ferendis non sint necessaria verba, aut signa determinata, oportet tamen, ut sufficienter determinetur persona, crimen, et censura; *Salm. de cens. c. 1. p. 6. n. 66. ex D. Th. in 4. d. 27. q. 1. art. 2.*

Et idem dicitur de censuræ absolutione; *Salm. ib. in fine cum Cand. Cord. et Gibal.*

60. — Notand. III. quòd ad censuras licitè ferendas, observandæ sunt solemnitates assignatæ ab *Innoc.* IV. in *c. Cum medicinalis* 1. *de sentent. excom. in* 6. ubi sic habetur: *Quisquis igitur excommunicat, excommunicationem in scriptis proferat, et causam excommunicationis expressè conscribat... Exemplum verò hujusmodi scripturæ teneatur excommunicato tradere infra mensem, si fuerit requisitus, super qua requisitione fieri volumus publicum instrumentum, vel litteras testimoniales confici, sigillo authentico consignatas.* Postea additur: *Si quis autem judicum hujusmodi constitutionis temerarius extiterit violator, per mensem unum ab ingressu Ecclesiæ, et divinis officiis noverit se suspensum.* Et ibidem: *Et hæc eadem in suspensionis et interdicti sententiis volumus observari.* Ratio Pontificis hæc omnia præscribendi fuit, ne festinanter, et temerè, et imprudenter censuræ fulminentur. Ultra autem has pœnas ipso facto incurrendas, alias assignat Pontifex à superioribus inferendas, nempè 1. Ut reus protinùs à censura absolvatur. 2. Ut, si judex in eo mense, in quo suspenditur ab officiis, et ingressu Ecclesiæ, illis se ingesserit, tunc irregularitatem incurrat. 3. Ut idem judex teneatur solvere expensas omnes. et insuper arbitrio superioris alias pœnas subire. Ex quo infertur, quòd licèt censura sine præfatis solemnitatibus sit valida, ut veriùs tenent *Pal. d. 1. p. 5. n. 10. Salm. ibid. n. 73. cum Avila, Leand. Gibal. Candido, etc. contra Ripa, et Sayr.* dum ex ipso *c. cit.* præcipitur ut judex censuram relaxet, ergò valida censetur; attamen judex procul dubio graviter peccabit, si aliquam ex dictis solemnitatibus omittet, nempe si non ferat censuram in scriptis; si causam non assignet: si exemplum postulanti non concedat: ita *Bonac. p. 8. n. 1. et Salm. de cens. c. 1. p. 2. n. 72. cum Sayr. Gibal. etc.*

61. — Advertendum tamen I. quòd hoc currit, quando censura fertur per modum sententiæ, cognitâ causâ, cum citatione, ut patet ex verbis in *cit. c. Cum medicinalis, Si quis judicum, etc.* Secùs, si censura fertur à jure, vel etiam ab homine, sed per modum legis generalis, sive præcepti particularis, v. g. alicui, ne aliquid agat: tunc enim tales solemnitates non requiruntur. Ita *Salm. ibid. num. 74. cum*

Gibal. Sayr. et Cor. Advertendum II. quòd in scriptura debet exprimi causa censuræ, non in genere, sed in specie; et insuper scriptura debet esse authentica; ita ut sit sigillo obsignata, et subscripta à judice, vel alio ejus nomine: aut saltem, quæ idoneis testibus probari possit; *Salm. ibid. n. 75. cum Gib. Corn. etc.* Advertendum III. quòd, si judex sit Episcopus, sufficit si proferat censuræ sententiam per alium; si verò sit Episcopo inferior, debet per seipsum proferre, vel saltem per notarium, aut alium ministrum; *Salm. ibid. n. 76. cum Villal. Corn. Mach. etc.* Advert. IV. non incurrere pœnas, qui dictas solemnitates omitteret ex causa urgenti, quæ moram non pateretur, cùm in textu dicatur: *Si quis temerarius, etc.* Ex quo infertur quòd non solùm non incurrit pœnas Episcopus, etiamsi culpabiliter solemnitates omittat, dùm in pœnis suspensionis et interdicti debet specialis mentio fieri de Episcopis, ut ex *c. Quia periculosum, de sent. excom. in* 6. Unde, dum in *cit. c. Medicinalis*, inter alias pœnas indicitur suspensio, apparet quòd sanctio illa, sicut non respicit Episcopos quoad suspensionem, neque quoad alias pœnas; ita *Pal. tr.* 29. *d.* 1. *part.* 5. *n.* 9. *et Salm. ibid. n.* 77. *cum Cand. et Mac.*; sed nec etiam quivis alius ex ignorantia culpabili omittens, quia temeritas veram scientiam requirit; juxta dicta *l.* 1. *n.* 174. Advertendum V. quòd pœnæ incurruntur, etiamsi censura non habeat effectum, putà, si judex jurisdictionem habeat impeditam, vel si reus solvat aut appellet. Quia à Pontifice non punitur prolatio injustæ censuræ, sed prolatio sine solemnitatibus præscriptis. Ita *Salm. de cens. c.* 1. *p.* 6. *n.* 79. *cum Gibal. Felin. etc. contra aliquos.*

62. — Sed dubitatur hìc 1. An incurratur censura lata sub distinctione, v. g. si dicatur: *Maneat excommunicatus, aut suspensus*? Adsunt duæ sententiæ, ambæ probabiles. Negant *Sylv. Nav. Henr. etc.*, quia ad censuram incurrendam requiritur, ut ipsa in specie individuè determinetur; affirmant autem *Suar. d.* 3. *sect.* 2. *n.* 12. *Bon. part.* 7. *n.* 4. *et Cand. Corn. cum Salm. ibid. n.* 63. *et* 64. quia vi illius propositionis copulativæ tantùm optio datur reo eligendi censuram, quâ malit ligari; si autem nullam eligat, dicunt *Bon.* et *Cand.* utramque incurrere; sed meliùs tenent *Salm.* cum *Suar.* quòd, si unam frangat, alteram eligere censeatur.

63. — Dubit. 2. An possit ferri censura sub conditione?

Potest sine dubio ex *c. Præterea 2. de appel.* Sed censura postea non incurritur nisi conditione impletâ. Quare non incurritur, si ante impletionem appelletur, ex *eod. c. 2. vide Salm. ibid. n. 68.* (Advertendo, quòd appellatio ante sententiam censuræ eam suspendit; secùs si fiat post sententiam, *Croix l. 7. n. 109.*), vel si creditor, pendente conditione, proroget terminum pro censura à judice assignatum. Quia sicut potest creditor debitum remittere, ita et terminum prorogare, ut docent *Pal. p. 8. n. 5. Salm. ibid. n. 69. cum Nav. Sylv. et Corn. ac Cont. Tourn. tr. de censuris part. 1. cap. 4. quær. 5. r. 2. ex cap. Pastoralis de appel.*

64. — Sed hìc dubit. 3. An transacto termino prorogato à creditore, judice inconsulto, si debitor non solvat, censura incurratur. Negant *Ugol. Henr. Sayr. Nav. ap. Salm. ibid. n. 70.* quia suspendere et prorogare censuram est actus jurisdictionis, quam non habet creditor. Sed probabiliùs affirmant *Suar. d. 3. sect. 2. n. 11. Pal. p. 8. n. 6. Cont. Tourn. loc. cit. quær. 4. v. Cæterum, et Salm. l. c. in fin. cum Cov. Corn. et Leand.* Ratio, quia ille terminus non assignatur ad finiendam obligationem, sed ne solutio ultrà prorogetur sine creditoris consensu; quare transacto termino à creditore prorogato, eadem censura manet, et incurritur.

65. — Incurrit etiam censuram qui, pendente conditione, mutat forum, quia adhuc primum forum retinet jurisdictionem. Ita *Ugol. et Con. ap. Salm. de cens. c. 1. p. 6. n. 68.* Limitant tamen *ibid. in fin. Con. et Suar.*, nisi ex justa causa, et non in fraudem domicilium cum foro mutaretur.

Hic deinde notand. I. quòd censura ferri debet diebus non feriatis, quando ipsa per modum sententiæ profertur, ex *c. final. de feriis.* Si verò diebus feriatis feratur, erit illicita quidem, sed non invalida, ut *Palaus p. 5. n. 15. et Salmant. ibid. p. 9. n. 100. cum Sayr. et Corn.* Verùm benè possunt ferri diebus feriatis censuræ, quando imponuntur per modum legis, aut præcepti; et etiam illæ quæ feruntur per modum sententiæ, quando contumacia ita patet, ut cognitione causæ non egeat, ex *c. Evidentia, de accus.* Monitio autem censuræ frequenter fieri solet die non feriato, si causæ cognitio non præcedat; secùs, si præcedat. *Salm. ibid. in fin. cum DD. cit.* Notand. II. quòd, si judex sciat censuratum esse absolutum pro foro interno, docent *Henr. Fill.* et

Dec. ap. Croix l. 7. num. 80., non esse puniendum pro foro externo. Notand. III. quòd, qui semel censuram incurrit, debet denuntiari, et publicari, ut sic citiùs resipiscat, ex c. *Pastoralis. §. fin. de appell.* et *Clem. fin. de cen.* Hæc autem, si lata fuit ab homine, sive per modum statuti, sive per modum sententiæ particularis, ab ipsomet debet denuntiari. Si verò lata fuerit à jure communi, denuntiatio debet fieri ab Ordinario loci, ubi censura incursa fuerit, ex *Clement. 1. de privil.* Sed tunc ante denuntiationem præcedere debet citatio rei, facienda à superiore proprio, dato ei termino ad jus suum dicendum, aliàs denuntiatio erit nulla ex *Clem. Sæpè, de verb. sign.* Ita *Croix l. 7. n. 76. cum Nav. Cov. Pal. et aliis comm. apud Salm. ibid. n. 101. et eod. tr. c. 3. p. 2. n. 16.* Si autem reus satisfactionem offerat, statim est absolvendus, *Salm. cum Suarez. cit. n. 101. in fin.*

66. — « Tertiò, ob defectum justæ causæ. Hæc autem de-» ficere potest tripliciter: 1. Si nec à parte rei, nec secun-» dùm allegationes fori externi subsistat. 2. Si à parte rei » crimen subsistat quidem, non tamen in ordine ad judi-» cium, quia reus de eo non confitetur, nec legitimè de eo » convincitur. 3. Si à parte rei non subsistat crimen, etsi » juridicè probetur, ideòque titulum, seu causam præsum-» ptam habeat judex. In quo casu, etsi sententia à parte rei » sit injusta, ideòque probabiliùs censura non liget in foro » conscientiæ; in foro tamen externo servari debet propter » scandalum. *Vide Laym. p. 1. c. 6.* »

67. — In dubio an censura sit incursa, vel ne, in foro conscientiæ non tenemur nos gerere ut censuratos. Et hoc sive dubium sit facti, id est circa crimen, putà si dubitetur an percussio clerici fuerit graviter injuriosa, ut docent *Sanch. Dec. l. 1. c. 10. n. 42. Bon. d. 2. q. 1. p. 6. §. 2. num. 49. Holzm. de cens. c. 4. n. 151. Mazz. t. 1. p. 65. Pal. d. 1. p. 8. n. 8. Laym. c. 5. §. 4. n. 58. Ronc. de 5. præc. c. 2. q. 6.* et *Salm. de cens. c. 1. p. 16. n. 209. cum Cand. Tanner. et Diana contra Sayr. Azor, etc. apud Bon.*, sive dubium sit juris, id est circa sententiam, putà si dubitetur an censura fuerit latæ, an ferendæ sententiæ, vel an conditio apposita in sententia sit impleta vel non, ut *Sanch. Bon. Holzm. Ronc. ll. cc. et Salm. ibid. n. 210. cum Val. Cov. et Diana ex D. Th.* qui *Quodl. 4. art. 14.* docet, quòd post determi-

nationem judicis standum est ejus sententiæ, secùs ante determinationem. Ratio pro dubio facti est, quia in dubio nemo est expoliandus jure suo communicandi, quod possidet; pro dubio autem juris ratio est, quia pœnæ sunt restringendæ, unde in dubio non incurruntur. Si verò post censuram incursam dubitetur de absolutione obtenta, vel de appellatione interposita et similibus, tunc omninò reus debet se habère ut censuratum, quia tunc possessio stat pro superiore, ut rectè dicunt *Sanch. l. c. num.* 67. *et* 59. *Pal. l. c. et Salm. cit. n.* 210. *cum Cov.* Et idem dicendum *cum Sanch. n.* 60. *et Salm ib. in fin.*, si dubium sit de potestate superioris, quando hìc pacificè eam possidet.

68. — Dubit. 1. In dubio, an censura fuerit justa vel nè, an ut justa sit judicanda? Negat *Dicast. ap. Croix l.* 7. *n.* 123., dicens superiorem esse quidem in possessione ferendi censuras justas, sed cùm de justitia dubitatur, potiùs dicendum est possidère libertatem subditi. Et idem sentiunt *Vasq. Sancius, etc. ap. Viva de leg. q.* 1. *art.* 3. *n.* 4., loquendo de lege dubiè justa, probabile putat *Tamb. Dec. l.* 1. *c.* 3. *verb. Subditus.* Sed veriùs affirmant *Salm. de legib. c.* 1. *p.* 2. *num.* 15. *in fin. Viva l. c. Bonav. eod. tit. d.* 1. *q.* 1. *p.* 7. §. 3. *n.* 11. *cum Vasq. Suar. et Salas: item Pal. et alii communiter cum Croix dict. n.* 123, quia in dubio possidet potestas judicis.

Dubit. 2. An, si reus habet opinionem probabilem pro sè, teneatur parère judici aliquid præcipienti sub censura, putà solutionem pecuniæ? Affirmandum etiam cum communi, sive dubium sit juris, sive facti, quia aliàs nunquam lites finirentur; ita *Salm. de cens. c.* 3. *p.* 1. *n.* 6. *cum Soto, Dian. Vasq. et Avila.* Benè tamen advertunt *Salm. ib. in fin. cum Avila*, quòd in dubio facti id procedit durante dubio; nam si postea censuratus fieret certus de sua innocentia, tunc non teneretur nec solvere, nec se gerere ut censuratum; tunc enim sententia non potest obligare, cùm nitatur præsumptione certè falsa. Sed si talis censuram in publico violaret, v. g. in Sacris ministrando, licèt irregularitatem non incurreret, peccaret tamen ob scandalum; et tunc in foro externo gerere se deberet ut irregularem, ita *Suar. d.* 4. *sect.* 7. *num.* 11. *Pal. p.* 8. *n.* 15. *et* 16. *Croix l.* 7. *n.* 84. *et Salm. eod. tr. c.* 1. *p.* 16. *n.* 212. *cum Coninck.* Hoc tamen intelligendum, nisi

publicè constet censuras esse nullas, ita ut omninò absit scandalum; *Salm. tr. cit. c. 3. p. 1. n. 5. cum Nav. Avila, etc.* ex *Clement. Pastoralis, de re judicata.* Præterea advertit *Cont. Tourn. cum D. Th.* ex c. *Pastoralis, de offic. et pot. jud. del.*, quòd executor sententiæ, quæ sit justa secundùm allegata et probata, tenetur eam executioni mandare, etiamsi ex privata scientia noverit esse injustam; secùs verò, si sententia etiam secundùm probata esset omninò injusta, ex c. *Super eo, de crim. falsi.*

DUBIUM V.

Qui possint absolvere à censuris?

69 *Distinguendum inter censuram per sententiam particularem ab homine, et inter latam à jure, vel ab homine per sententiam generalem.*

70 *Quis potest absolvere à censuris latis à jure?*

71 *An omnes confessarii possint absolvere ab excommunicatione minori? An simplex sacerdos?*

72 *Quis possit absolvere à censuris latis ab homine per sententiam particularem?*

73 *Quis, si per sententiam generalem contra personas indeterminatas?*

74 *Quæ censuræ reservatæ possint absolvi ab Episcopo per cap.* Liceat?

75 *Vide verba capituli.*

76 *Not. I. An Episcopus possit dispensare in irregularitate propter hæresim. Not. II. Quando crimen dicatur occultum, vel deductum ad forum.*

77 *Dub. 1. An possit absolvi ab Episcopo qui fuerit punitus in foro alterius Episcopi?*

78 *Dub. 2. An crimen publicum in uno loco possit absolvi ab Episcopo in alio, ubi est occultum?*

79 *Not. III. Qui veniant nomine Episcoporum. Not. IV. Qui veniant nomine subditorum. Not. V. Episcopi possunt absolvere à casibus papalibus occultis reservatis etiam post Tridentinum.* (Remissivè ad lib. 6. *n.* 594.)

80 *Not. VI. An Episcopi gaudeant hâc facultate ubi Tridentinum non est receptum?*

81 *Qu. I. An Episcopus possit dispensare in irregularitatibus, et suspensionibus cum suo subdito in aliena diœcesi morante?*

82 *Qu. II. An facultas concessa in cap.* Liceat *fuerit revocata per bullam Cœnæ?*

83 *Verior sententia.*

84 *Qu. III. An Episcopi possint absolvere à censuris bullæ Cœnæ impeditos adire Romam?*

85 *Qu. IV. Quinam dicantur impediti?*

86 *Quid, si impedimentum sit ad breve tempus, et quid, si ad longum?*

87 *An teneatur reus absolutus deinde se præsentare Pontifici, si jam sit emendatus, et parti satisfecerit.*

88 *Quid, si impedimentum sit perpetuum? Et qui dicantur perpetuò impediti?*

89 *Qu. V. An impediti teneantur adire Romam per Epistolam, aut procuratorem?*

90 *Qu. VI. An Episcopus possit absolvere hæreticum impeditum, etiam per alium?*

91 *Qu. VII. An cùm inferior absolvit impeditum à casu reservato sine censura, teneatur pœnitens se præsentare superiori?*

92 *Qu. VIII. An impediti adire Episcopum possint à quocumque absolvi?*

93 *Qu. IX. An possint Episcopi generaliter delegare aliis facultatem eis concessam in c.* Liceat?

94 *De facultate Mendicantium absolvendi reservata.*

95 *Quas censuras possint Regulares absolvere quoad sæculares?*

96 *An possint eos absolvere à casibus papalibus occultis?*

97 *An pro foro externo?*

98 *An à casibus ab Episcopis sibi reservatis?*

99 *An à censuris Episcopis reservatis à jure, vel à consuetudine?*

100 *An à casibus* Clementis *occultis?*

101 *An Regulares possint absolvere subditos ab omnibus casibus papalibus extra bullam Cœnæ?*

102 *An etiam novitios?*

103 *An novitios etiam à censuris ab Episcopo sibi reservatis?*

104 *An prælati regulares possint absolvere subditos à casibus bullæ Cœnæ? Usque ad n.* 106.

107 *An subditos à censura ob percussionem alterius Religiosi, aut clerici sæcularis.*

108 *Quid circa recipientes bullam Cruciatæ? Remissivè.*

109 *Regulæ pro absolvendis censuris.*

110 *An, datâ facultate absolvendi à papalibus, comprehendantur censuræ bullæ Cœnæ?*

111 *An in jubilæo, datâ potestate absolvendi, omnes censuræ comprehendantur, etiam latæ ab Episcopo specialiter?*

112 *An habens facultatem circa casus bullæ Cœnæ possit absolvere etiam ab hæresi? Usque ad num.* 113.

114 *Quid amplius notandum circa facultates Regularium?*

115 *Quid amplius circa facultatem concessam in jubilæis?*

69. — « Resp. 1. A censura lata per sententiam particularem, ordinariè is tantùm potest absolvere, qui eam tulit, » vel ejus superior, vel successor, vel delegatus. Ab ea quæ » lata est à jure communi, vel ab homine per sententiam generalem, si non sit reservata, potest absolvere quivis, qui » censuratum potest absolvere à mortalibus : si verò sit reservata, ordinariè et per se potest tantùm relaxari ab auctore » legis, vel ejus successore, vel delegato.

« Dixi 1. *ordinariè*, quia in articulo mortis quivis sacerdos » absolvere potest à quavis censura.

« Dixi 2. *per se*, quia per accidens, et ex privilegio possunt » etiam alii. *Laym. l. 1. t. 5. p. 1. c. 7.*

70. — Universè loquendo, ad tollendas censuras ex parte absolventis requiruntur eædem conditiones, quæ requiruntur ad ferendas, juxta dicta *n.* 12.

Cæterùm dicendum I. A censuris latis *à jure* non reservatis certum est, Episcopum, vel proprium sacerdotem absolvere posse, ex *c. Nuper, de sent. excom.* Ubi, licèt sermo sit de excommunicatione minori, idem tamen de omnibus aliis censuris communiter DD. intelligunt ; ut *Pal. d. 1. p. 11. §. 5. Roncaglia de censuris c. 6. quæst. 3. r. 111. Suarez d. 7. sect. 3. n. 2. et Salm. de cens. c. 2. p. 4. n. 42. cum Henr. Ugol. Corn. et Gibal. commun.* Et idem concedunt capitulo, sede vacante, Prælatis religionum, et habentibus jurisdictionem quasi episcopalem. An autem ab hujusmodi censuris omnes confessarii possint absolvere? Negant *S. Antonin. Cov. Palud. etc. apud Salm. ibid. n. 45.* Quia, ut dicunt, sicut ad ferendas censuras, ita ad absolvendas requiritur jurisdictio in foro externo, quâ carent simplices confessarii, et etiam parochi. Affirmandum est tamen cum communi sententia, quam tenet *S. Th. Suppl. q. 24. art. 1.* ubi ait : *Si excommunicatio sit major, aut est lata à judice, et sic ille qui tulit, vel ejus superior potest absolvere; vel est lata à jure, et tunc Episcopus, vel etiam sacerdos potest absolvere.* Ita etiam *Cont. Tourn. de*

cens. part. 1. cap. 4. art. 1. r. 5. Conc. p. 441. n. 3. Pal. l. c. Ronc. ut suprà, Salm. de cens. c. 2. p. 4. n. 44. cum Soto, Vasq. Con. Avila, etc. Ratio, quia, licèt ex jure ordinario nec confessarii, nec parochi hanc facultatem habeant, habent tamen ex concessione speciali *Innoc.* III. qui in *d. c. Nuper* 29. sic inquit : *In secundo casu* (scil. quòd excommunicatio non sit reservata) *à suo Episcopo, vel à proprio sacerdote poterit absolutionis beneficium obtinèri. Quamvis enim et tunc non juris, sed judicis sententiâ sit ligatus, quia tamen conditor canonis ejus absolutionem sibi specialiter non retinuit, eo ipso concessisse videtur facultatem aliis relaxandi.* Quoties igitur censura non reservatur à jure, ab ipso jure datur potestas absolvendi cuilibet confessario, ut intelligitur sub nomine *proprii sacerdotis*, prout probavimus *lib. 6. de Euch. n. 564.* Et hìc advertendum 1. quòd hæc absolutio valebit etiam pro foro externo, ut dicunt *Pal. n. 4. et Gibal. Ugol. apud Salm. l. c.* Advertunt 2. *Ronc. p. 80. q. 3. r. 3. cum Con. Pal. d. 2. p. 11. §. 5. n. 3. cum Suar. et Ugol. Sporer Suppl. p. 124. n. 55. cum Avila, et Salm. dict. n. 44. in fin. cum Con.*, quòd hanc absolutionem parochi, et alii confessarii impertiri possunt tam intra, quàm extra confessionem. Ratio, quia decreta Pontificum præcipuè forum externum spectare solent, et cùm favores principis ampliari debeant, non est cur tantùm ad forum internum restringantur. Advertunt 3. *Salm. ibid. n. 49. cum D. Th. Pal. Sot. Vasq. ac aliis cit. n. 45. contra Candid.* quòd confessarii possunt absolvere non solùm ab excommunicatione, sed ab omnibus aliis censuris non reservatis, nempe à suspensione et interdicto personali, etsi absolutio earum non requiratur ad perceptionem sacramenti pœnitentiæ. Ratio quia illa concessio, cùm sit favorabilis, meritò ampliatur ad omnes censuras.

71. — Certum est autem, et commune inter DD. omnes Episcopos et confessarios absolvere posse innodatos excommunicatione minori. *Vide Salm. de cens. c. 3. p. 14. n. 164.* Sed valdè dubitatur, an simplex sacerdos possit absolvere ab excommunicatione minori? Affirmant *Salmant. ibid. n. 166. cum Navar. Arm. et Hurt.* ac probabile putant *Bon. q. 3. n. 15. et Viva q. 2. art. 2. n. 5*, quia (ut ajunt), cùm sacerdos probabiliter possit absolvere à culpis venialibus, potest etiam à censuris eis annexis, juxta id quod dicit *D. Th. in 4. d. 28. q. 2.*

art. 1. q. 1. A minori excommunicatione quilibet potest absolvere, qui potest absolvere à peccato participationis. Sed omninò negandum cum *Suar. d. 7. sect. 4. n. 17. Pal. d. 2. p. 21. n. 23. et Soto, Cajet. Corn. et Led. ap. Salm. ibid. n. 165.*, tùm quia in *c. Nuper, de sent. excomm.* dicitur excommunicatio minor absolvenda esse vel ab Episcopo, *vel à proprio sacerdote*, qui sanè intelligi nequit simplex sacerdos ; tùm quia juxta decretum *Innocentii* XI. relatum in *l. 6. n. 543. v. Quær.* hodie vetitum est sacerdotibus simplicibus absolvere à venialibus. Hæc reddunt primam sententiam omninò improbabilem.

72. — Dicendum II. quoad censuras *ab homine* latas, quòd, si censura feratur per modum sententiæ particularis contra determinatam personam, non potest illa absolvi, nisi ab ipso ferente, vel ab ejus superiore, vel ab ejus successore, aut delegato. Est certum et commune ; *vide Croix l. 7. n. 131. et Salm. c. 2. p. 4. n. 50.* Quòd si autem judex in foro externo testetur censuratum jam satisfecisse partibus, vel esse emendatum, tunc censetur vel ipse jam absolvere, vel cuilibet absolvendum remittere ; *Salm. ib.* Et hìc obiter notandum I. quòd Episcopus etiam in alieno territorio potest suos subditos absolvere in foro tam externo, quàm interno, semper ac absolutio sit sine strepitu judiciali, ut *Sylv. Henr. Avil. cum Salm. ibid. n. 36.* Notand. II. quòd si quis in alieno territorio delinquit, et ab illius Episcopo specialiter excommunicatur, non potest absolvi ab Episcopo proprio, nisi de Episcopi loci licentia. Ita *Cont. Tourn. loc. cit. Diana, Cand. et cum Salm. de cens. c. 2. p. 4. n. 57.* Dixi *specialiter*, nam si excommunicatus sit per sententiam generalem potest à quocumque absolvi, ut mox dicetur.

73. — Si verò censura feratur ab homine per modum statuti, sive sententiæ generalis contra personas indeterminatas, sive in futurum, v. g. in omnes, qui hoc crimen patrahunt, sive in præteritum in omnes, qui hoc crimen commiserunt (positâ contumaciâ, juxta dicta *n. 54.*) : tunc alii, ut *Suar. d. 7. sect. 2. n. 23. et Vasq. Fill. etc. apud Salm. ibid. n. 50.* tenent non ab alio, quàm ab ipso ferente absolutionem impendendam esse, quia censura ab homine, juxta regulas juris, ab eo duntaxat auferri potest, à quo est lata. Sed probabiliùs dicendum, absolutionem tunc à

quocumque confessario impertiri posse, si censura non sit reservata, ut cum *Bus.* tenent *Pal.* §. 4. *n.* 10. *Laym. c.* 7. *n.* 3. *Ronc. qu.* 3. *resp.* 11. *Conc. p.* 443. *n.* 6. *Holzm. p.* 365. *n.* 127. *Sporer. Suppl. p.* 124. *n.* 53. *et Salm. ibid. n.* 51. *cum Con. Sayr. Tol. Sot. Avil. Bon. et Croix. lib.* 7. *n.* 128. *cum communi.* Ratio, quia hæ censuræ æquiparantur censuris latis à jure, et ideò à quocumque absolvi possunt, cùm agatur de re favorabili, quæ amplianda est, quantùm res patiatur, *ex cit. cap. Nuper, de sent. excom.*

74. — « Resp. 2. Episcopi secundùm *Trident. sess.* 24. c. 6. » possunt 1. absolvere in foro conscientiæ per se vel Vica- » rium ab omnibus censuris occultis, etiam in bulla Cœnæ » Papæ reservatis, exceptâ hæresi, à qua per seipsos tantùm » absolvere possunt (quantùm est ex vi hujus decreti). Di- » citur autem censura occulta, quæ contracta est ob deli- » ctum non publicum. nec ad forum contentiosum deductum, » aut si deductum fuit, à quo reus ob defectum probationis » fuit absolutus. *Bonac. dub.* 1. *q.* 3. *part.* 1. *n.* 15. *et part.* » 2. *n.* 1. *ex declar. Cardin. etc.* 2. Possunt etiam sæpe » absolvere à censura Papæ reservata, propter impedimentum » ejus qui incurrit, vel quando propter senium, morbum, » sexum, pauperiem, Pontifex non potest adiri. *Bon. l. c. ex* » *Nav. Sanch. Avila, Con. etc.*

75. — Quoad facultatem, quam habent Episcopi circa peccata reservata Pontifici, ante omnia notanda sunt verba *Trid. in cap. Liceat.* 6. *sess.* 24. *Liceat Episcopis in irregularitatibus omnibus et suspensionibus ex delicto occulto provenientibus, exceptâ eâ quæ oritur ex homicidio voluntario, et exceptis aliis deductis ad forum contentiosum, dispensare; et in quibuscumque casibus occultis, etiam Sedi apostolicæ reservatis, delinquentes.... subditos in diœcesi sua per seipsos, aut Vicarium ad id specialiter deputandum, in foro conscientiæ gratis absolvere, impositâ pœnitentiâ salutari. Idem et in hæresis crimine in eodem foro conscientiæ eis tantùm, non eorum Vicariis, sit permissum.*

76. — Hinc notand. I. quòd Episcopi, licèt non possint absolvere ab hæresi occulta, juxta sententiam, quam mox exponemus, possunt tamen dispensare in irregularitate ex hæresi occulta contracta. Ita *Potest. t.* 1. *n.* 3338. *Salm. de cens. c.* 2. *p.* 5. *n.* 54. Notand. II. quòd ut crimen dicatur

non occultum, requiritur, ut vel sit deductum ad forum contentiosum, vel sit notum ferè omnibus, ut ait *Viva cum Suar.* aut saltem majori parti oppidi, viciniæ, parochiæ, collegii, seu monasterii, ut dicunt *Bonac.* §. 4. *Sanch. de matr. l.* 8. *d.* 34. *n.* 35. *Salm. ibid. n.* 59., *cum Pal. Pell. etc.* Ita ut occultum adhuc dicatur crimen, si illud sciant quinque vel sex personæ, ut ait Auctor cit. (*Istr. etc.*) *p.* 2. *c.* 13. *n.* 500. *Vide dicta l.* 6. *n.* 593. *v. Hic autem et n.* 1111. Tunc autem crimen censetur ad forum deductum, cùm ibi est probatum saltem per unum testem; secùs, si nullo modo fuerit probatum, etsi reus malis artibus hoc obtinuerit, et ibi absolutus fuerit, quia tunc adhuc censetur occultum; ita *Sanch. de matr. l.* 8. *d.* 34. *n.* 57. *Bonac. q.* 3. *p.* 2. *n.* 2. *et Salm. ibid. n.* 60. *cum Con. Avila, Henr. etc.* Imò dicitur occultum, etiamsi crimen complicis sit ad forum deductum, quia ex *l.* 1. *c. Res inter, etc. Res inter alios acta non potest afferre præjudicium aliis, quibus res judicata non nocet.* Ita *Salm. de cens. c.* 2. *p.* 5. *n.* 60 *in fin. cum Nav. Bon. et Sanch.*

77. — Sed hìc dubit. 1. an possit absolvi ab Episcopo reus alicujus casus papalis, qui jam punitus sit in foro alterius Episcopi, ubi judicium sit finitum?

Prima sententia affirmat, et hanc tenent *Sanch. l.* 1. *c.* 11. *n.* 21. *et Salm. ibid. n.* 62. *cum Reg. Avila, Leandro, etc.* Ratio, quia intentum concilii fuit servare auctoritatem judicum, et vitare scandalum, si publica crimina publicè non punirentur; at eo casu neque scandalum adest, neque auctoritati judicum præjudicatur.

Secunda sententia verò communior et verior negat, eamque tenent *Suar. d.* 4. *sect.* 2. *n.* 6. *Pal. t.* 1. *tr.* 4. *d.* 4. *p.* 3. §. 1. *n.* 17. *Barb. all.* 39. *n.* 3. *Conc. p.* 445. *n.* 12. *Bon. de irreg. qu.* 5. *p.* 1. *n.* 6. *cum Garcia, et Rodr. ac Croix l.* 7. *n.* 146. *cum Mascard. Menoch. etc.* Ratio quia, licèt tunc judici sit satisfactum, tamen cùm crimen juridicè publicum factum fuerit, manet simpliciter publicum, et ut tale omninò est Pontifici reservatum.

78. — Dubit. 2. an crimen in uno loco publicum possit absolvi ab Episcopo in alio, ubi est occultum? Negant *Bon. d.* 1. *q.* 3. *p.* 2. *n.* 3. *et Suar. t.* 4. *d.* 30. *sect.* 2. *n.* 5.; sed probabiliter affirmant *Sanch. l.* 2. *c.* 11. *n.* 20. *Cont. Tourn.*

tr. de irreg. part. 3. *cap. ult. not.* 2. *cum Piasec. Barb. all.* 55. *n.* 28. *cum Gutt. et Salm. cit. n.* 62. *cum Trull. Leand. Avila, et aliis apud Croix l.* 7. *n.* 144. Dummodò locus, ubi crimen est notum, ita distet, ut non sit timor, ne publicetur ubi est occultum.

79. — Notand. III. quòd nomine Episcoporum veniunt Abbates, et alii jurisdictionem episcopalem habentes, ut *Sanch. n.* 6. *et Salm. ibid. n.* 54. *circa fin. cum Henr. Dic. et Avers.* (*contra Bon. et Suar. ap. Croix l.* 7. *n.* 141.) *Vide dicta l.* 6. *n.* 595. *v. Eamdem.* Venit etiam Capitulum, Sede vacante, ut *Bon. n.* 1. *Sanch. n.* 4. *et Salm. ib. in fin.* Notand. IV. Nomine subditorum veniunt etiam vagi, et omnes habentes animum permanendi in loco illo per majorem partem anni, ut *Croix l.* 7. *n.* 136. *cum Sanch. Suar. Bon. Barb. etc.* Notandum V. quòd Episcopi vi concessionis in dict. c. *Liceat*, possunt absolvere à casibus papalibus etiam post Tridentinum reservatis, ut probabile esse diximus *l.* 6. *n.* 594. *Dub.* 9.

80. — Notand. VI. circa facultatem à Tridentino concessam Episcopis in c. *Liceat*, absolvendi, aut dispensandi à casibus papalibus, vel ab irregularitatibus occultis, id quod dicit *Fagn. in c. Dilectus* 15. *de temp. ordin.* ubi ait : *Ex sententia sancti conc. Episcopi illarum regionum, in quibus concilium adhuc receptum non est, non possunt uti facultate in hoc decreto concessa.* Notat deinde ibidem declaratum fuisse à *Greg. XIII.* prædictam facultatem nec etiam Cardinalibus competere, etsi Ecclesiarum Urbis titulum habeant.

81. — Quær. 1. An Episcopus possit dispensare in irregularitatibus et suspensionibus occultis cum suo subdito, qui in aliena diœcesi moratur ?

Prima sententia negat, et hanc tenent *Avila, Henriq. et Ugolin. ap. Barb. in Trid. sess.* 24. *c.* 6. *n.* 44. Ratio (ut ajunt), quia concilium tribuit Episcopis facultatem dispensandi tantùm in sua diœcesi.

Secunda sententia verò communior et probabilior affirmat, et hanc tenent *Sanch. Dec. l.* 2. *c.* 11. *n.* 12. *Suar. d.* 41. *sect.* 1. *n.* 10. *et* 12. *Bon. d.* 1. *q.* 3. *p.* 2. *n.* 1. *v. Tertio, et d.* 7. *q.* 5. *p.* 1. *n.* 4. *Diana p.* 4. *tract.* 4. *r.* 96. *Cont. Tourn. de censur. part.* 1. *cap.* 5. *r.* 3. *v. Possunt Episcopi. Salm. de cens. c.* 2. *p.* 5. *n.* 53. *et Barb. l. c. cum Boss. Marchin.*

Fag. etc. Ratio, quia dispensatio per se potest concedi absenti; ergò non oportet, ut dispensandus adsit in diœcesi, cùm actus jurisdictionis voluntariæ benè possit exercêri etiam extra territorium. Nec obstat quòd in Trident. dicatur *in diœcesi sua;* nam respondetur, quòd vel particula illa satis verificatur, cùm aut Episcopus aut subditus existit in propria diœcesi, ut dicunt *Cont. Tourn. loc. cit. et Salm. dict. n.* 53. Vel quòd præfata particula refertur tantùm ad secundam partem, ubi agitur de absolutione casuum, ut respondent *Suar. n.* 10. *et Sanch. n.* 13. *Holzm. p.* 413. *n.* 227. *cum Pal. Pignat. et Croix. n.* 139. Ex quo hi Auctores inferunt, quòd etiamsi uterque tam Episcopus quàm subditus sint extra diœcesim, benè poterit Episcopus dispensare ab irregularitate, et absolvere à suspensionibus. An autem Episcopus possit absolvere, et delegare facultatem absolvendi casus papales occultos extra sacramentum pœnitentiæ. Affirmant *Sanch. Suar. Bon. Salm. de cens.* c. 2. *p.* 5. *n.* 54. Sed id hodie omninò negandum ex declarat. *Greg. XIII.* relata *lib.* 6. *num.* 593.

82. — Quær. II. An prædicta facultas à Tridentino Episcopis concessa fuerit revocata per bullam Cœnæ quoad hæresim, et alios casus in ea reservatos? Adest duplex sententia.

Prima negat, et hanc tenent *Nav. Man.* c. 27. *n.* 260. *ac Bannez, Vega, Sa, Arrag. Angl. Henr. Fag. etc. ap. Barb. all.* 40. *n.* 21. item *Coninck, Avila, Becan. Granad. P. Led. etc. ap. P. Milant.* in prop. 3. *Alex.* VII. et probabilem putant *Salmant. ibid. n.* 56. Ratio (ut ajunt) quia in bulla Cœnæ nulla fit mentio concessionis factæ Episcopis per Trident., sed per clausulam generalem minimè revocantur facultates à Conc. Generali alicui tributæ, ut habetur ex c. *Ex parte, de capell. monach. cum* Glossa *ib.* verbo, *Nulla mentio, et ex cap. Nonnulli, de rescriptis*, et ibid. Glossa verbo: *Fecerit mentionem.*

Et juxta hanc primam sententiam notant *Salmant. ibid. n.* 54. *cum Nav. Henr. et Gran. ac Felix Potesta, cum Dic. et Diana*, quòd Episcopus circa crimen hæresis, licèt non possit concedere alteri generalem facultatem absolvendi ab illa, cùm talis facultas fuerit tributa à concilio Episcopis *tantùm, non eorum Vicariis*, benè tamen eam potest de-

legare alteri in casu particulari ; quia cùm ipsa sit annexa dignitati episcopali , competit Episcopis jure ordinario , et ideò potest ab eis delegari omni modo quo eisdèm expressè non est vetitum.

83. — *Secunda sententia* verò verior affirmat , et hanc tenent *Sanch. Dec. l.* 2. *c.* 11. *n.* 27. *Pignat. t.* 1. *Cons.* 291. *Lugo de pœnit. d.* 23. *sect.* 2. §. 1. *Anacl. de Fide d.* 4. *p.* 124. *n.* 30. *Tolet. in explic. B. Cœnæ n.* 14. *in fin. Diana p.* 7. *tr.* 2. *r.* 25. *Ronc. de cens. tr.* 4. *q.* 1. *c.* 6. *q.* 4. *Croix l.* 6. *p.* 2. *n.* 1617. *Viva in prop.* 3. *Alex. VII. n.* 7. *Vidal in cad. prop. Holzm. t.* 1. *p.* 586. *n.* 218. *Mazz. t.* 3. *p.* 460. *n.* 2. *Elbel t.* 2. *p.* 486. *n.* 253. *Barb. all.* 40. *n.* 23. *cum Sayr. Molin. Philiarch. Homob. Ugol. et pluribus aliis ;* item *Fagn. l.* 1. *in c. Quoniam, de constit. n.* 28. ubi id affert decisum à S. C. Duasque similes declarationes affert *Piton. de Episcop. n.* 960. *et n.* 1026. unam emanatam die 4 Dec. 1642 , alteram 28 Oct. 1741. Eamdem sententiam omninò tenendam docet *Bened. XIV. de Syn. l.* 9. *c.* 4. *n.* 4. *cum Card. Petra , Duard. Cleric. etc.* ibique testatur quòd *P. Suar.* priùs censuerit probabilem primam opinionem , sed deinde in *tr. de Fide d.* 1. §. 4. *n.* 13. ab illa recessit , et asseruit ipsam revera omni probabilitate esse destitutam. Probatur nostra sententia ex verbis ipsius bullæ Cœnæ , ubi dicitur : *Nullus per alium quàm per Romanum Pontificem , nisi in mortis articulo , absolvi possit , prætextu quarumvis facultatum et indultorum, quibuscumque personis , etiam episcopali vel majori dignitate præditis... per Nos et dictam Sedem ac cujusvis* (nota) *concilii decreta concessorum , vel concedendorum.* Per quæ ultima verba jam apparet derogatum concessioni Tridentini. Nec obstat ratio opposita , quòd per clausulam generalem non revocantur facultates concessæ per concilium generale. Nam respondetur 1. id locum habère , quando revocatio fit per rescripta , non verò cùm fit per constitutiones pontificias; in præfatis enim textibus adductis (ut legenti patet) tantùm de rescriptis habetur sermo. Valde autem dispar est ratio inter rescripta , et pontificias constitutiones ; nam rescripta , quia sunt contra jus , et propter importunitatem ac multitudinem petentium , non fiunt cà maturitate et consilio , quo constitutiones Pontificum et decreta conciliorum emanantur ; ideò id quod di-

citur de rescriptis, non procedit de constitutionibus, ut benè advertunt *Fagn. in d. c. Nonnulli, de rescript. et Ronc de leg. p. 47. q. 4. cum Card. de Luca, et communi.* Ac propterea observat *Fagn. n. 24.* Tridentinum derogasse pluribus decr. concil. generalium, nullâ ipsorum factâ mentione; imò testatur idem *Fagnan. l. 3. in c. Nulla, de concess. præb. n. 86. S. Pium V.* in quodam Motu proprio (relato ad litteram à *Nic. Garcia*) declarasse, satis esse ad revocandum concilium, quòd Papa contrarium disponat, supplicationem manu propriâ signando. Insuper laudatus *Bened. XIV.* testatur, *S. Pium V. et Greg. XIII.* (et idem asserit *P. Viva l. c. p. 4. ac alii apud Barb.*) de hac re signanter interrogatos, respondisse, nulli præter Papam hodie integrum esse absolvere ab hæresi etiam occulta. Item in Vita S. Francisci Salesii descripta à Petro Galitia *l. 2. c. 32.* narratur (ut notat idem *Bened.*) quòd. cùm Papa *Clem. VIII.* Salesium pro examine ad Episcopatum præsentatum interrogasset, an posset Episcopus ab hæresi absolvere, respondit affirmativè. At Papa subjunxit: *Sed Nos non ita sentimus.* Et tunc S. Franciscus dixit: *Beatissime Pater, si S. V. non ita sentit, nec ego deinceps sic sentiam.*

Respond. 2. quòd, etiamsi ad derogandum decr. Trid. fuisset requisita specialis illius mentio, hæc jam adfuit in præfata bulla Cœnæ, cùm ibi dictum fuerit Episcopum non posse absolvere à casibus Bullæ, *prætextu facultatum per cujusvis concilii decreta concessarum.* Quænam hìc expressior mentio fieri debebat? Tantò magis quòd solum conc. Trident. et non aliud talem facultatem Episcopis concesserat.

Accedit ad hæc damnatio propositionis 3. ab *Alex. VII.* quæ dicebat: *Sententia asserens bullam Cœnæ solùm prohibêre absolutionem hæresis, et aliorum criminum quando publica sunt; et id non derogare facultati Tridentini, in qua de occultis criminibus sermo est, anno* 1629. 18 *Julii in Consistorio S. C. Eminentiss. Card. visa et tolerata est.* Meritò hinc dicunt *Viva, Holzm. Elbel, et Bened. XIV.*, quòd per hanc damnationem prima sententia ita à sua probabilitate (si quam habeat) deturbata est, ut nunc probabilis non ampliùs videatur. Nec obstat dicere cum *Coreglia, Conc. Salm. et Milante*, quòd Pontifex non damnavit sententiam, sed tantùm quòd ipsa in consistorio visa et tolerata fuerit; et ideò

putant, illum illam in sua probabilitate reliquisse. Nam respondetur, quòd licèt Pontifex directè solùm damnaverit factum, nempe quòd visa fuerit, et tolerata, indirectè tamen apertè ipsam sauciavit opinionem; nisi enim falsam existimasset, non utique tam sollicitus fuisset de mendacio illo damnando; cùm igitur declaravit eam non fuisse toleratam, implicitè declaravit non esse dignam ut toleretur. Ex his omnibus concludit præfatus *Ben. XIV. loc. cit. n.* 4. hodie *Episcopos non sine temeritatis notâ hanc auctoritatem* (nempe absolvendi ab hæresi) *posse sibi ostentare, et tantò minùs delegandi.* Poterit ergò solummodò Episcopus ut delegatus apostolicus hæreticum notorium pro foro externo absolvere, ut dicit *Ronc. l. c. cum Pal. et Farinac.* Postquam autem ab Episcopo sublata fuerit excommunicatio, à quovis confessario peccatum hæresis absolvi poterit.

84. — Quær. III. An Episcopi absolvere possint à censuris bullæ Cœnæ impeditos Romam adire? Adsunt tres sententiæ.

Prima absolutè negat cum *Bonac. de censur. disp.* 1. *qu.* 22. *p.* 2. *num.* 22. qui citat *Suar. et Innoc.* (sed dicit *in simili*, ergò prædicti DD. non loquuntur propriè de hac sententia.) Ratio *Bonac.* tùm quia in Bulla excipitur tantùm articulus mortis, tùm quia contrarium nullo jure probatur. Non autem suffragatur epikeja (ut ait) in hoc casu, ubi constat de contraria intentione Pontificis; nec obstare addit textus infrà citandos, quia vel ibi non datur facultas absolvendi Episcopis, vel, si datur, hæc revocata fuit per bullam Cœnæ, sicut fuit revocatum decretum Tridentini. Excipit tamen *Bon. n.* 23. casum gravis necessitatis, v. g. celebrandi, communicandi, et similis.

Secunda sententia concedit Episcopis absolvere à cæteris casibus, sed negat ab hæresi. Ita *de Alex. Conf. Mon. c.* 6. §. VIII. *qu.* 3. *et* 4. Ratio, cur excipit hæresim, quia in generali concessione (putà in jubilæo) absolvendi à casibus bullæ, non datur facultas absolvendi ab hæresi, ut declaravit *Greg. XIII.* Sed hæc ratio debilis est, nam ex infrà dicendis, hæc facultas non oritur ex concessione, sed ex epikeja, et præsumptâ mente Pontificis.

Tertia sententia communis, cui subscribo, docet Episcopos posse per se, vel per alios ab eis specialiter delegatos, absolvere in utroque foro legitimè impeditos ab omnibus casibus,

et etiam ab hæresi, præstito tamen juramento ab eo, qui absolvitur, de se præsentando postea superiori, ut infrà dicetur. Ita *Pal. disp.* 1. *p.* 2. §. 5. *n.* 6. *Ronc. d. qu.* 2. *r.* 11. *Laym. de censur. c.* 2. *n.* 63. *Conc. p.* 445. *n.* 15. *cum comm. Lugo de pœnit. n.* 218. *Salm. tr.* 10. *c.* 2. *p.* 5. *n.* 63. *et tr.* 18. *c.* 4. *p.* 4. §. 11. *n.* 164. *Viva in prop.* 3. *Alexand. VII. n.* 5. *Milante. ibid. cum Con. Avil. Corn. etc. Potest. t.* 1. *n.* 3547. *cum Tamb. Donat. Leand. Pelliz.*, et communi theologorum, et Canonistarum, ut testatur *Ronc. l. c.* Ratio, quia, existente impedimento adeundi Papam, restituitur Episcopis potestas ordinaria, non jam vi Tridentini, sed vi juris communis; et probatur ex *c. Ea noscitur* 13. *de sent. excom.* ubi: *Mulieres, senes, et valetudinarii, seu membrorum destitutionibus impediti, licèt ad apostolorum Sedem non veniant, ab Episcopis valeant fidelium communioni restitui.* Idem sancitur in *c. Quamvis* 58. *eod. tit.* ubi habetur, quòd percussor clerici à Sede apostolica absolvi debet: *Nisi* (additur) *imminente mortis articulo, infirmitate, inimicitiâ, aut inopiâ, puerili vel senili ætate, fragilitate sexûs, seu aliâ corporis impotentiâ, sive quolibet impedimento canonico retrahatur, quominùs Romanum Pontificem possit adire.* Idem *in c. De cætero, et in c. Nuper* 20. *eod. tit.* ubi in fine generaliùs dicitur, quòd quoties difficulter quis ex justa causa possit accedere pro absolutione excommunicationis ad eum à quo absolvendus esset, *à suo absolvatur Episcopo, vel proprio sacerdote.* Quamvis autem prædicti Canones loquantur de censura ob percussionem clerici, quia hæc frequentior est, tamen communiter DD. extendunt ad omnes alias censuras, in quibus currit eadem ratio salutis animarum, ex *c. Cum dilectæ, de confirmat. etc.*; nam ibi notat Glossa: *Ubi eadem ratio, idem jus debet esse.* Ita *Salm. Potest. Ronc. etc. l. c.* Immò (ut benè notat *Ronc. ibid.*) *in c. Eos qui* 22. *de sent. excom. in* 6., universè sancitur, omnes casus papales, quando adest impedimentum Papam adeundi, posse ab alio absolvi; sic enim ibi habetur: *Eos, qui à sententia canonis, vel hominis, cùm ad illum à quo aliàs de jure fuerant absolvendi, nequeunt propter impedimentum legitimum pro absolutionis beneficio habère recursum, ab alio absolvantur.* Per quæ verba tò, *à sententia canonis*, intelliguntur omnes casus Papæ reservati, ut notat ibi Glossa, verbo *Canonis.*

85. — Quær. IV. Quinam dicantur legitimè impediti? Dicuntur (ut habetur ex *d. c. Ea noscitur* 13. *de sent. excom.*) mulieres, senes, valetudinarii. Addunlur in *c. Quamvis*, pueri, pauperes, habentes inimicitiam, *vel alias justas excusationes* (ut dicitur in *c. De cætero, eod. tit.*), *quibus ab itinere rationabiliter excusentur*. His verbis comprehenduntur omnia alia justa impedimenta, quæ infrà adnotabimus.

86. — Sed hìc præcedenter advertendum, quòd si impedimentum sit ad breve tempus, tunc innodatus censurâ reservatâ non potest ab alio absolvi, nisi urgeat necessitas celebrandi, aut communicandi; nempe ad evitandum scandalum, aut infamiam. Si tamen impedimentum sit ad longum tempus, putà ad annum, vel sex menses (imò *Mendoza ap. Viva in prop.* 3. *Alex. VII. n.* 6. ad unam noctem, sed *Viva* non admittit neque ad biduum, quia in tali spatio non adest morale periculum mortis), tunc, excepto impedimento ætatis pueriIis, quisque alius impeditus non debet absolvi, nisi præstito priùs juramento, quòd cessante impedimento, ad Sedem apostolicam quantociùs se præsentabit, ut habetur ex *c. De cætero, de sent. excom.* Alias omittens se præsentare reincidet in eamdem excommunicationem, ex *c. Eos qui, de sent. excom. in* 6. *Vide Ronc. d. qu. 4. r. 11. cum Mansi;* et iste ab hac obligatione se præsentandi non excusatur, etiamsi confessarius omittat illam ei imponere, cùm ea sit imposita à jure. *Sanch. l. 2. c. 15. n. 50. Salm. de cens. c. 2. p. 4. n. 46.* Sufficit autem, ut reus se præsentet per procuratorem. *Salm. de cens. c. 2. p. 5. n. 66. cum Caj. Leand. Avil. et Potest. n. 3351.*, qui excipit casum percussionis clerici, pro quo in *c. Quod de his, de sent. excom.* taxativè exigitur persona.

87. — Sed hìc dubitatur, an si apertè constet reum esse omninò emendatum, et partibus satisfecisse, ipse excusetur à tali præsentatione?

Prima sententia affirmat, et hanc tenent *Navar. Man. cap. 26. n. 26;* item *Avila, Cornejo, et Henr. apud Salm. dict. n. 66.*, qui putant probabilem saltem extrinsecè. Ratio, quia (ut dicunt) finis Pontificis non est alius quàm emendatio rei, et partium satisfactio; idque inferunt ex *c. Quamvis, de sent. excom.* ubi nulla alia ratio præsentationis exprimitur,

quàm ut reus excipiat mandatum satisfaciendi : *ad apostolicam Sedem accedant, mandatum ipsius humiliter susceperi.*

Secunda sententia verò communior et probabilior negat, quam tenent *Suar. t. 4. in 3. p. d. 30. s. 3. n. 6. Sanch. Dec. l. 2. c. 13. n. 29. Laym. de cens. c. 6. num. 4. et Salm. l. c. in fin.* Ratio, quia mandatum ad quod suscipiendum tenetur reus se præsentare, non solùm suscipi debet ad implendam satisfactionem partis læsæ; obligatio enim hæc de ipso jure naturæ in omni læsione est insita; sed etiam ad exequenda cætera quæ à Pontifice imponuntur ad cavendum idem crimen futurum, ut dicit *Croix l. 7. n. 164. cum Suar. Sanch. etc.*, tantò magis quòd in *eod. c. Quamvis*, supponitur casus de eo qui jam satisfecerit. Et pro casibus bullæ Cœnæ id in eadem bulla circa finem expressum est, his verbis : *A prædictis censuris nullus per alium quàm per Romanum Pontificem, nisi in mortis articulo constitutus, nec etiam tunc nisi de standо Ecclesiæ mandatis, et satisfaciendo (cautione præstitâ) absolvi possit.* Ubi observa benè distingui obligationem standi Ecclesiæ mandatis, et satisfaciendi, id est parti læsæ.

88. — Si autem impedimentum sit perpetuum, absoluti omninò manent liberi ab onere comparendi; *Bon. d. 1. q. 3. p. 2. n. 4. Conc. p. 445. n. 13. Cont. Tourn. de cens. part. 1. cap. 3. v. Possunt 2. Viva de sacr. pœnit. q. 9. art. 2. n. 8. Potesta n. 3549. Ronc. d. q. 4. r. 11.* Dicuntur autem perpetuò impediti, I. filiifamilias, *argum. c. Mulieres, et c. Relatum, de sent. exc.* II. Regulares ex c. *Monachi* 2. et c. *Cum illorum* 32. §. *Qui, de sent. excom.* etiamsi censura incursa sit ante ingressum in religionem, ut *Ronc. p. 82. q. 6. Barb. all. 41. n. 17. et Holz. p. 364. n. 126.* Hi enim absolvi possunt à suis Prælatis : nisi (excipitur in *d. c. 32.*) *excessus extiterit enormis. Vide alia circa percussionem num. 280.* III. Senes ex c. *Ea noscitur, de sent. exc.* quamvis hi sint potentes ad ambulandum, ut *Barb. n. 27. cum Sylv. Sayr. et Graff.* Nomine autem *seniuм* veniunt non solùm septuagenarii, ut ait *P. Milant. in prop. 3. Alex. VII*, sed etiam sexagenarii, ut probabiliter *P. Viva l. c.* juxta dicta *de jejun. l. 4. num. 1056.* Non verò quinquagenarii, ut improbabiliter dicit *Farin. ap. Barb. et alii ap. Vivam.* IV. Servi. V. Pauperes, scilicet qui ob inopiam nequeunt Romam petere, ut

in *c. Quamvis, de sent. excom.* Secùs, si inopia iter non impediret, ut evenit in mendicis vagabundis ; et sic intelligitur textus in *c. Ea noscitur, eod. tit.* ut explicat ibi Glossa *v. Pauperes.* Nemo autem tenetur accedere mendicando (ut ait *Potesta*), si ad hoc non sit solitus, ut notat *Pal. p.* 25. *n.* 18. VI. Carceribus, vel triremibus perpetuò damnati, et similes. VII. Infirmi, scilicet laborantes longâ et gravi ægritudine, licèt non mortiferâ, putà, quartenâ, ut dicunt *P. Milante in prop.* 3. *damn. ab Alexand. VII. ex Innoc. III. Salm. de cens. c.* 2. *p.* 3. *n.* 64. *et Potesta cum Pal.* Qui his addunt debiles, sive delicatos, non valentes ferre labores itineris. Sed pro istis, nisi periculum sit in mora, consulendus est Papa, ex *cap. Mulieres, de sent. excom.* VIII. Cura obstricti alendi, sive administrandi familiam, vel publicum gerendi officium, quod non possit relinqui sine publico detrimento, *Laym. Potesta, et Pal.* IX. Mulieres, non solùm Moniales, de quibus est certum ex *c. De Monialibus* 33. *de sent. exc.* ubi earum absolutio remittitur Episcopis ; sed omnes mulieres. Ratio, quia, dùm in *c. Quamvis, de sent. excom. et c. Ea noscitur, eod. tit. in* 6. fœminæ excusantur à se præsentando, non alia ratio assignatur, nisi quia fœminæ sunt. Ita *Salm. de cens. c.* 2. *p.* 3. *n.* 68. *Milante in d. prop.* 3. *Cont. Tourn. loc. cit. et Pal. p.* 25. *n.* 8. *ac Barb. num.* 30. *cum Nav. Bonac. etc.* Hìc autem advertendum, quòd Moniales non possunt absolvi ab Episcopo à censura ob violationem clausuræ etiam occultam, excepto mortis articulo, ex declaratione *Gregorii XIII.* ut diximus *l.* 6. *n.* 593. Pontifex enim illam sibi specialiter reservavit, quamvis sciret Moniales esse perpetuò impeditas. X. Impuberes, quorum absolutio ex jure ordinario datur Episcopis in *c. fin. de sent. exc.* Ideòque hi sunt exempti ab onere comparendi, etiamsi post pubertatem absolutionem petant, *Salm. ibid. n.* 67. *cum Con. Corn. Avila, et cap. fin. de sent. exc.* ubi assignatur ratio : *Cùm propter defectum ætatis, in qua fuit commissus excessus, rigor sit temperandus.* Rectè autem *Avila* ibi advertit, quòd si sacerdos carens facultate absolvendi absolvat impuberem in periculo mortis à censura papali, debet ei imponere, ut extra periculum se præsentet Episcopo. Etiam impediti censentur illi, qui simul vitam ducunt, ut milites, vel qui in seminario morantur · unde hi ab Episcopis absolvi possunt

à casibus Romano Pontifici reservatis, ut *Milante in d. prop. 3. et Barb. all. 41. n. 16. cum Nav. Bon. etc. ex c. Quoniam, de vita et honest. cler.*, ubi datur facultas Episcopo absolvendi eos, qui simul vivunt, si quis eorum clericum socium percusserit, modò percussio non fuerit enormis. Denique censeatur impediti, quicumque iter arripere nequeunt sine gravi damno spirituali, vel temporali suo, vel suorum. *Viva l. c. ex c. Quamvis, de sent. excom.* ubi dicitur excusari, *sive quolibet impedimento canonico retrahatur.* Ut autem hi suprà enumerati dicantur perpetuò impediti, sufficit, ut tali impedimento laborant per decennium, et secundùm *Tamb. in Dec.* etiam per quinquennium, et consentit *Viva in prop. 3. Alex. VII. n. 6. et Ronc. d. q. 4. r. 11.* Leviter autem clericos percutientes semper possunt absolvi ab Episcopo, ex *arg. cap. Pervenit. de sent. excom. Vide dicenda n. 279.*

89. — Quær. V. An impediti adire Romam in persona, teneantur adire saltem per Epistolam, aut procuratorem, ad absolutionem à prædictis casibus obtinendam. Affirmat *Bon. d. 1. q. 3. p. 2. n. 4.* (cui adhæret *Potesta t. 1. n. 3546.*) putans, quòd pro casibus occultis recurrendum sit per epistolam ad S. Pœnitentiariam, quando commodè fieri possit, et aliqua necessitas non impediat; quia ad hoc est S. Pœnitentiaria à Pontifice constituta. Hæc sententia est probabilis, sed probabilior, et communis est sententia negativa cum *Ronc. d. q. 4. r. 11.* (qui vocat tutissimam sententiam) *Milante in prop. 3. Alex. VII. Viva ib. n. 7. Pal. d. 1. p. 11. §. 3. num. 6. et Spor. p. 264. n. 750. cum communi, et Salm. de cens. c. 2. p. 3. num. 63. cum Con. Henr. Dic. Avil. Dian. Conin. Vide dicta l. 6. num. 563. v. Dub. 3.* Idem dicit *Sanch. Dec. l. 4. n. 15.*, qui excipit casum hæresis, et hanc exceptionem rejiciunt *Pal. d. 1. p. 2. §. 3. cum Avers, et Dic. apud Croix l. 6. p. 2. n. 1624.* Ratio, tùm quia, stante impedimento Romam adeundi, restituitur (ut diximus) ex jure Episcopis potestas ordinaria absolvendi per reservationem bullæ ablata; tùm quia (ut ait *Ronc. l. c.*) jus non obligat reum, nisi ut personaliter adeat Papam: unde, si id præstare nequit, ad aliud non tenetur. Præterea (addit benè *Ronc.*) obtinêre absolutionem à S. Pœnitentiaria, est privilegium; sed privilegia, utpote favorabilia, nullam inducunt obligationem iisdem utendi. Et sic pariter ab Episcopo in casu impedimenti reus

absolvi potest; etiamsi adsit Nuntius apostolicus, qui possit facilè adiri, ut probabiliùs tenent *Ronc. et Salm. eod. n.* 65. *cum Corn. Dian. Avil. Henr. et Lugo apud Croix l. c.* (*contra Mol. Bon. Con. etc. apud Salm. loc. cit. in fin.*) Sicut enim Nuntius, ita et Episcopus tunc absolvere potest ex delegatione Pontificis.

90.— Quær. VI. An casu quo hæreticus sit impeditus recurrere ad Papam, possit Episcopus eum absolvere (juxta sententiam mox suprà relatam in Quæst. III.), non solùm per se, sed etiam per alios? Jam diximus suprà in Quæst. II. *n.* 82. quòd extra casum impedimenti non potest Episcopus absolvere ab ullo casu in bulla Cœnæ reservato, et tantò minùs delegare. In casu verò impedimenti dicimus cum *Bonac. in bulla Cœnæ d.* 1. *q.* 22. *p.* 2. *n.* 14. *Ronc. p.* 81. *c.* 6. *qu.* 4. *r.* 2. *v. Quòd si, et De Alexandro Confess. Monial. c.* 6. §. 8. *quæst.* 3. valdè probabiliter posse Episcopum ab omnibus casibus pontificiis, etiam hæresis absolvere, et delegare, non solùm specialiter in casu particulari, sed etiam generaliter. Nec obstat Tridentinum in laudato *c. Liceat*, ubi, cùm sermo fit de hæresi, dicitur: *Eis tantùm, non eorum Vicariis*, (absolvere) *sit permissum.* Nam rectè respondent AA. citati, quòd id procedit juxta antiquum præscriptum Tridentini, ubi concessum erat Episcopis absolvere ab hæresi occulta etiam extra casum impedimenti; sed cùm agitur de impedito ab adeundo Pontificem, facultas hæc absolvendi ab hæresi, aliisque casibus bullæ Cœnæ competit Episcopis non jam vi Tridentini, sed vi juris communis, ut communiter loquuntur DD. utque latè probavimus in *dicta Quæst. III. n.* 84. ex pluribus textibus ibi allatis. Unde, cùm in casu impedimenti prædicta facultas de jure ordinario spectet ad Episcopos, eò quòd est annexa ipsi episcopali officio et dignitati, idcò ipsi benè possunt generaliter eam delegare. Et hoc est juxta communem doctrinam AA. nempe quòd omnes qui habent potestatem ordinariam possunt eam delegare, ut docent *Salm. tr.* 11. *de legib. c.* 5. *p.* 4. §. 5. *n.* 51. *et tr.* 17. *de voto c.* 3. *p.* 10. *n.* 85. *cum communi, Cont. t.* 2. *de leg. p.* 194. *v. Quod spectat, Holzm. t.* 1. *p.* 98. *n.* 485. *et alii passim* ex *l. More* 5. *de jurisd. omnium judic.* ubi expressum habetur: *Is demùm jurisdictionem mandare potest, qui eam suo jure* (id est *ordinario*, ut explicat ibi

Glossa) *non alieno beneficio habet.* Certum contrà est, quòd cùm alicui Prælato aliqua potestas conceditur, et ejus officio sive dignitati annectitur, illa est, vel saltem æquiparatur potestati ordinariæ, ut docent iidem *Salm. dict. c. 5. de leg. p. 4. §. 3. n. 50. et Laym. l. 1. tr. 5. c. 22. n. 6.* qui id probat ex *l. 1. ff. de offic. ejus cui comm. est jurisd.* et ex *c. Quoniam, de offic. deleg.*

91. — Quær. VII. An quando ob mortis periculum, vel ob aliud impedimentum absolvitur ab inferiore peccatum reservatum, sed absque censura, imponendum sit onus pœnitenti, ut Superiori se præsentet? Negant *Sanch. Dec. l. 2. c. 13. n. 24. cum Corduba, Zambran.*, item *Salm. de censur. c. 2. p. 4. n. 46.* qui citant *Suar. in 3. p. t. 4. d. 50. s. 3. n. 6*, sed non benè, ut infrà videbimus. Ratio (ut ajunt), tùm quia eo casu directè absolvitur peccatum, tùm quia nullo jure cavetur tale onus comparendi. Sed omninò distinguendum: si peccatum sit absolutum in articulo sive periculo mortis, tunc nulla remanet obligatio se præsentandi ad superiorem, quia tunc verè directè peccatum fuit absolutum, cùm eo casu cesset omnis reservatio, ut rectè docent *Suar. dict. n. 6. et Salm. de pœn. c. 11. p. 2. n. 21. cum Palud. et Nav. ac Dian. p. 5. tr. 3. r. 66. cum Gran. Præp. Hurt. etc.* Secùs verò, si peccatum est absolutum ab inferiore propter aliquod impedimentum adeundi superiorem extra mortis articulum, quia tunc nullus inferior potest directè absolvere à reservatis, sed tantùm indirectè, juxta dicta *l. 6. n. 585. v. Dub. 1.* Unde pœnitens, ut posteà directè à superiore absolvatur, omninò cùm convaluerit tenetur eum adire; ita communissimè *Suar. l. c. n. 8. Laym. de pœn. c. 12. n. 10. cum Nav. Soto, Con. Ricc. etc. et Ciera de cas. reserv. n. 164. cum communi*, ut asserit.

92. — Quær. VIII. An impediti adhuc Episcopum adire pro his censuris, vel aliis reservatis, possint à quocumque confessario absolvi? Negant communiùs *Suar. Lug. Dec. etc. apud Viva de pœnit. qu. 9. art. 2. n. 9.*, quia hoc in jure conceditur tantùm Episcopis, nec in lege positiva valet argui à pari. Sed probabiliter affirmant (cum onere tamen comparendi ad Episcopum, cessante impedimento) *Ronc. d. c. 6. qu. 4. r. 3. Pal. d. 2. p. 11. §. 5. n. 6. Spor. p. 264. n. 750. Croix lib. 6. p. 2. n. 1624. cum Nav. Ab. Ang. et Tab. Salm.*

de cens. c. 2. *p.* 5. *n.* 95. *prope finem cum Tann. Sylv. Henr. Viva l. c. cum Perez, Hurt. Gran. Dic. Boss. et Cœlest.* Ratio, tum quia, ubi eadem est ratio, idem jus debet esse, ut dicit Glossa *in c. Cum dilecta, de confirm.* Tùm quia non deest lex hoc expressè indulgens; nam in *c. Nuper* 29. *de sentent. excom.* habetur, ut suprà annotavimus. quòd impeditus ex justa causa adire superiorem jus habentem absolvendi à censura, *à suo absolvatur Episcopo, vel proprio sacerdote.* Sub nomine autem *proprii sacerdotis* venit quidem quilibet confessarius, ut notat ibi Glossa ex *c. ult. q.* 26. et rectè inferunt *Salm. de cens. c.* 3. *p.* 14. *n.* 164. *ex c. Omnis, etc. de pœnit. et rem.* ubi præcipitur quemque semel saltem in anno confiteri *proprio sacerdoti*, qui communiter intelligitur quivis confessarius, ut probavimus *l.* 6. *n.* 564. *et* 670. Si igitur non potest verificari casus quòd sacerdos absolvat reum à censuris Pontifici reservatis, quando Episcopus adiri potest, saltem verificari debet quando Episcopus adiri non potest, ut rectè arguunt *Roncag. et Salm. ll. cc. cum Henriq. et Diana.* Imò *Pal. l. c.* dicit ex vi prædicti textus, impeditum adire Papam, posse indistinctè absolvi à proprio sacerdote. Sed probabiliùs puto cum *Sporer p.* 264. *n.* 761. *Salm. eod. tr. c.* 2. *p.* 5. *n.* 65. *Ronc. l. c. et aliis communiter, ut suprà*, hoc non admittendum, nisi quando non patet facilis recursus ad Episcopum; nam tò *à suo Episcopo vel proprio sacerdote*, communissimè DD. interpretantur non disjunctivè, sed subrogativè, nempe quando Episcopus nequit adiri. Tantò magis quòd in *c. De cætero* 11. *et c. Ea noscitur* 13. expressè disponitur, quòd cùm non potest adiri Pontifex, adeatur Episcopus. Satis etiam probabile est cum *Suarez, Sanch. et Mol.* ut notavi *l.* 6. *n.* 563. *v. Dub. I.* quòd in articulo sive periculo mortis quilibet confessarius possit, etiam præsente Episcopo, absolvere à casibus papalibus, quia tunc omnis reservatio cessat. Nec obstant textus mox suprà citati in *cap.* 11. *et* 13. *de sent. excom.* Nam probabiliter respondet *Sanch. cum aliis ut suprà*, eos procedere tantùm in casu percussionis clericorum, de quo loquuntur, non verò in aliis. Præterquam quòd nullum expressum inveni textum, qui in articulo mortis præscribat, quòd infirmus ab Episcopo absolvatur à censuris Pontifici reservatis. Excipit tamen *Sanch. l. c. cum aliis*, si casus Pontifici reservatus esset occultus, quia tunc jure

ordinario potest Episcopus ab illo absolvere, vi Tridentini in laudato *c. Liceat.* Unde censet tunc omninò adeundum Episcopum, si ad eum est recursus, cùm ipsi tunc reservatus sit casus. Sed hoc non obstante, mihi et aliis junioribus videtur probabile, etiamsi crimen fuerit occultum, posse absolvi in periculo mortis à simplici confessario, adhuc præsente Episcopo, quia in tali periculo (ut diximus) cessat omnis reservatio quorumcumque peccatorum, et censurarum, ut docet Tridentinum *sess. 14. c. 7.* Neque in hoc mihi contradixi *dicto n. 563. Dub. 1.* ubi videor oppositum tradidisse; nam ibi sermo fit de censuris ab eodem Episcopo reservatis, et eo casu, cùm confessarius debeat imponere pœnitenti, ut postquam convaluerit se præsentet Episcopo ad congruam pœnitentiam ab eo accipiendam, ut communiter docent DD. cum *Salm. de pœnit. c. 11. p. 2. n. 21. et Tamb. de cas. res. l. 5. c. 10. §. 4. ex c. Quod de his, et c. Sæpe, de sent. excomm.* ac signanter ex *c. Eos, qui*, ubi id expressum habetur : notantque ibi *Tamb. n. 7. cum Fill. Boss. et Pasqualig. ac Viva in prop. 3. Alex. VII. n. 5. cum Val. Nav. Bordon., etc.* quòd eo casu pro foro externo confessarius debet exigere à pœnitente juramentum se præsentandi superiori, cùm primùm poterit, (sed pro foro interno dicunt sufficere promissionem), ideò præsente Episcopo infirmus nequit absolvi à simplici confessario. At quando agitur de censuris papalibus, non debet infirmus, elapso periculo, se præsentare Episcopo, sed Pontifici, unde cessat ratio cur præsente Episcopo non possit absolvi. An autem in articulo mortis laïcus, aut simplex clericus possit absolvere à censuris, deficiente sacerdote? Probabiliùs negandum juxta dicta *l. 6. n. 540.*

An verò habens peccata, et censuras reservatas teneatur ea exponere confessario non habenti super eis potestatem, casu quo urgeat necessitas communicandi, aut confitendi, et aditus non pateat ad superiorem? Vide dicta *de Euchar. l. 6. n. 265. v. Quær. II.* ubi diximus tenêri; vide ibi rationem.

Si quis autem est impeditus adire Episcopum, an possit simplex confessarius cum absolvere à casibus et censuris ab eodem Episcopo reservatis? Respondet *Ronc. tr. 4. c. 6. q. 5. cum Hurtado, et Diana*, quòd si impedimentum esset diuturnum, poterit absolvi, cum obligatione tamen comparendi

coram superiore, cessante impedimento. Si verò impedimentum sit perpetuum, poterit absolutè absolvi. Attamen *Laym. de pœnit. cap.* 12. *n.* 10. *cum Suar. Soto Coninch. etc.* dicunt, casu quo urgeat necessitas, et Episcopus longe distet, simplicem confessarium posse pœnitentem absolvere directè tantùm super non reservata, et indirectè super reservata.

93. — Quær. IX. Quomodo Episcopi hanc facultatem eis concessam in *d. c. Liceat*, tam dispensandi in irregularitatibus, quàm absolvendi à casibus reservatis occultis, possint aliis delegare?

Prima sententia, quam tenent *Henriq. Menoch. et Cord. apud Sanch. de matr. l.* 2. *d.* 40. *n.* 16., dicit non posse Episcopos hanc facultatem generaliter delegare, sed tantùm specialiter in aliquo casu particulari qui occurrit.

Secunda sententia verò probabilior, quam tenent *Suar. t.* 4. *d.* 30. *s.* 2. *n.* 9. *Sanch. loc. cit. n.* 17. *Laym. l.* 1. *tr.* 5. *p.* 2. *c.* 5. *n.* 2. *ac Croix l.* 7. *n.* 135., docet benè posse Episcopos generaliter committere hanc facultatem tam dispensandi, quàm absolvendi, alteri specialiter ad hæc deputato. Idque testatur *Suar.* sic esse receptum, et interpretatum à consuetudine, quæ est optima legum interpres. Imò probabiliter dicunt *Sanch. ibid. n.* 25. *Barb. in Trid. d. c.* 6. *sess.* 24. *num.* 45. *v. Ego tamen* (et idem clarè sentit *Suar. loc. cit. d.* 41. *s.* 2. *n.* 8.), quòd non solùm alius specialiter deputatus, sed etiam quicumque, cui Episcopus generaliter suam facultatem committit, potest dispensare in irregularitatibus, et absolvere à suspensionibus reservatis occultis. Ratio, quia concilium facultatem circa hæc non limitat, sicut limitat in secunda parte facultatem absolvendi à casibus: unde, cùm eam habent Episcopi de jure ordinario, generaliter possunt eam delegare, nullâ factâ speciali deputatione ad ipsa. Benè autem advertit *Pal. de leg. d.* 6. *p.* 8. §. 2. *n.* 7. Episcopum non posse dispensare in irregularitatibus (vel absolvere à suspensionibus reservatis) cum alienigenis, etiamsi ipsi habeant quasi domicilium in sua diœcesi ex decl. *Greg. XIII.* relata *l.* 6. *n.* 595.

94. — « Resp. 3. Multi Religiosi, præsertim Mendicantes, » possunt ex suis privilegiis, in foro tamen interno tantùm, » à variis censuris absolvere. *Vide Diana p.* 9. *t.* 4. *res.* 63. » Quare à superioribus suis illa privilegia petant, cùm ad

» confessiones audiendas exponentur, et circa ea sequentes » regulas sequantur. (1).

95. — Quoad Regularium autem facultatem in reservata, distinguenda est facultas, quam habent erga sæculares, ab illa erga subditos.

Et I. Quoad *Sæculares*, olim Regulares absolvere poterant eos à censuris tam à Pontifice, quàm ab Episcopis sibi reservatis, ex diversis privilegiis, quæ referunt *Salm. de sacr. pœnit. c. 13. p. 3. n. 51*, nempe *Eugenii IV, Urbani IV, Pauli III, Julii II, S. Pii V.* etc. Verùm (ut testantur ipsi *Salm. ibid. et Viva in prop. 12. Alex. VII. n. 1.*) *Clemens VIII.* die 26 Nov. anni 1602. et *Paulus V.* 7 Jan. 1607. limitarunt talem facultatem, et declaraverunt eos extra Romam, et intra Italiam non posse absolvere sæculares à casibus Papæ reservatis in bulla Cœnæ; nec ab aliis sex celebribus illis, nempe percussionis clericorum, duelli, violationis immunitatis, violationis clausuræ Monialium ad malum finem, simoniæ realis, et simoniæ confidentialis in beneficiis (Decretum *Clementis* in extensum refert *P. Milante in prop. 12. Alex. VII. t. 1. p.* 98.) nec pariter à casibus quos Ordinarii sibi reservant. Deinde S. Congr. de mandato *Urb. VIII.* 17 Nov. 1627. sic sancivit: *Per confirmationes privilegiorum, quas Regulares à Sede apostolica post sacrum conc. Trid. obtinuerunt, nequaquam revixisse privilegia priùs ab eodem concilio, ac deinde etiam ipsius Congregationis decretis sublata, atque extincta, si quæ habebant, absolvendi à casibus Ordinario reservatis; quemadmodum nec indulta absolvendi à casibus contentis in bulla, quæ in die Cœnæ Domini legi consueverunt, utpote sublata per annuam ipsius bullæ publicationem, vires ac robur acquisivisse ex sequentibus privilegiorum confirmationibus. Ac proinde Regulares cujusvis Ordinis, etc.* Ibique additum fuit: *Ab aliis casibus et censuris* (præter casus bullæ Cœnæ) *Sedi apostolicæ reservatis absolvendi facultatem extra Italiam minimè sublatam fuisse ejusdem S. C. Decretis hac de re editis jussu Clem. VIII.*

96. — Sed dubit. 1. an Regulares possint absolvere sæculares à casibus Papalibus?

Prima sententia negat cum *Viva in prop. 12. Alex. VII. n. 14. Bord. et Floron.* ex Decr. *Pauli V.* quo sancitum fuit: *Ac insuper ut nulli ex sacerdotibus prædictis* (scil. Sæcula-

(1) Vide infrà n. 109. et seq. *Edit.*

ribus et Regularibus) *quibuscumque privilegiis, indultis, et facultatibus suffulti ab excommunicationibus, vel casibus eisdem Ordinariis, vel Sedi apostolicæ reservatis, præterquam in articulo mortis, absolvere audeant, vel præsumant.*

Secunda sententia tamen probabilior, quam tenent *Bonac. p.* 2. *n.* 18. *Salm. tr.* 18. *de privil. c.* 4. *p.* 2. §. 10. *n.* 155. atque *Aversa, et Pell. apud Vivam l. c. n.* 13. *et* 14., sequitur *Potest. t.* 1. *de min. pœnit. c.* 5. *n.* 3458. *cum Peyr. Donat. Rodr. Vidal, Joan. De la Croix*, et ipse *Viva* se revocans id admittit in *tract. de cens. qu.* 2. *art.* 2. *n.* 6. *et* 7., docet Regulares posse absolvere sæculares à casibus papalibus occultis; et probant ex privilegio Soc. Jesu (in quo communicant omnes Regulares, ut notat *Potesta n.* 3459.) concesso à *Paulo III.* anno 1545. In dicto privilegio, cujus verba refert *Potesta ibidem*, conceditur absolvere fideles *ab omnibus peccatis etiam Sedi apostolicæ reservatis, exceptis contentis in bulla Cœnæ, etc. Necnon vota quæcumque, exceptis votis castitatis, religionis, etc.* Nec obstare dicunt *Pell. apud Vivam, et Bon. n.* 19., laudatum decretum *Pauli V.* Nam prohibitio ibi facta de absolvendis casibus papalibus, refertur ad casus in decr. *Clementis VIII.* reservatos, quod *Paulus V.* et inde *Urbanus VIII.* confirmarunt, et innovarunt, ut referunt *Bon. Viva, etc.* Ibi enim tantùm casus bullæ Cœnæ, et alii sex enunciati excepti fuerunt.

97. — Quod autem tuentur *Pelliz. apud Vivam, et Rodriq. apud Potest.*, scilicet ex præfato privilegio posse Regulares absolvere etiam à papalibus pro foro fori, meritò rejicit *Potesta n.* 3465. Nam ex verbis privilegii, *Confessionibus auditis*, atque *pœnitentiam salutarem injungendi*, satis constat facultatem pro solo foro interno esse concessam.

98. — Dubit. 2. an Religiosi possint absolvere sæculares à casibus ab Episcopis sibi specialiter reservatis? Affirmarunt *Suar. Hurt. etc. apud Salmant. de cens. c.* 2. *p.* 4. *n.* 40. Ratio, quia qui potest majus (nempe absolvere à papalibus), potest etiam minus, scil. absolvere ab episcopalibus. Et huic opinioni inclinarunt *Rodriq. Quint. Cand. etc. apud Vivam in d. prop.* 12. *n.* 4., ob privilegia postea, et iterùm Regularibus concessa. Nec obstare dicebant decr. S. Congr. de mandato *Clem. VIII. et Urb. VIII.* cùm talia decreta non habeant vim legis. His tamen non obstantibus, omninò te-

nendum est oppositum, cùm præfata decreta fuerint confirmata ab iis Pontificibus pro tota Ecclesia ipsorum speciali mandato, et ideò verè habent vim legis, juxta communem doctrinam relatam *lib. 1. n. 106.* Insuper (ut rectè dicunt *Salm. l. c. prope fin. et Viva de cens. qu. 2. art. 2. n. 7.*) prædicta opinio satis evasit improbabilis post prop. 12. damnatam ab *Alex. VII.* quæ dicebat : *Mendicantes possunt absolvere à casibus Episcopis reservatis, non obtentâ ad id Episcoporum facultate.* Hæc enim proscriptio sola sufficit ad privilegia revocanda.

99. — Dubit. 3. an Regulares privilegiati possint absolvere à censuris Episcopis reservatis à jure, vel à consuetudine? Adest duplex sententia probabilis.

Prima sententia negat, et hanc tenent *Cabassut. T. J. l. 1. c. 11. Conc. de pœnit. p. 571. n. 8. Milante in prop. 12. damn. ab Alex. VII. et Viva in d. prop. 12. n. 14. cum Bordon. et Floron.* Quia in decreto citato *Pauli V.* fuit Regularibus sublata facultas absolvendi à censuris Ordinariis reservatis.

Secunda sententia tamen probabilior affirmat, quam tenent *Conc. de cens. p. 447. n. 17. Spor. de pœnit. p. 264. n. 745. Croix l. 6. p. 2. n. 1628. Salm. de sacram. pœnit. c. 13. p. 3. n. 52. cum Sanch. Aversa, Lez. Pelliz. Peyr. Dian. etc.* Et sequitur se revocans *Viva in tract. de cens. qu. 2. art. 2. n. 7.*, qui docet posse absolvi à Regularibus censuras Episcopis reservatas à jure communi. Quænam autem sint censuræ, *vide infrà apud Busemb. n. 213.* Excipe tamen eas quas Episcopi sibi reservant. Ratio, quia, licèt in decretis *Pauli V. et Urb. VIII.* Regularibus vetetur absolvere à casibus Ordinariis reservatis, attamen hoc veriùs intelligitur, ut dicunt *Salm. l. c. et Avers. Lez. Leand. apud Vivam d. prop. 12. n. 13.*, de casibus tantùm ab Ordinariis sibi reservatis, cùm hæc decreta sint (ut suprà diximus) confirmativa decr. *Clem. VIII.* ubi dicitur : *Nec à casibus, quos Ordinarii reservarunt, aut in posterum sibi reservabunt.* Notatque rectè *Suar. de pœnit. d. 29. s. 3.*, quòd casus à jure Episcopis reservati reipsà magis dicendi sint Episcopis delegati, quàm reservati. Omninò tamen excipiendi sunt sex casus expressi in decreto edito jussu *Clem. VIII.* ut suprà. At hoc intelligendum intra Italiam, ut explicavit *Urban. VIII.*

(prout suprà *n.* 95.) nam extra Italiam, vel in Urbe, ut dicitur in decr. *Clementis*, benè possunt Regulares absolvere ab omnibus censuris, quæ à jure sunt Episcopis reservatæ, et intra Italiam Regulares possunt absolvere à censura propter abortum fœtus animati, cùm hic casus non sit in casibus expressis à *Clem. VIII.* Ita communiter DD. *Vide l. 4. n.* 597. *vers. Pariter.* Si verò Episcopus hunc casum specialiter sibi reservaverit, tunc nullo modo Regulares possunt illum absolvere, ut diximus *loc. cit. in fine, et lib. 6. n.* 599. *vers. Certum, circa fin.*

100. — Quod autem dicit *Viva de cens. q. 5. art. 3. n. 10. et in prop. 12. damn. ab Alex. VII., cum aliis*, nempe Regulares posse absolvere etiam à sex casibus *Clement. VIII.* quando sunt occulti, ob eamdem rationem ut suprà, quia prædicti casus, cùm sint occulti, reservantur Episcopis, non Papæ, vi Trident. in *c. Liceat*; id minimè probatur: nam in tantum Regulares possunt absolvere à casibus Episcopis reservatis, sive delegatis, in quantum ipsi etiam sunt papales, quare, ablatâ Regularibus facultate absolvendi à casibus *Clem.* utì papalibus, non habent illi unde hâc facultate uti possint, sive casus sint publici, sive occulti. Probabiliter autem *Viva q. 2. art. 2. n. 7. cum Comit.* et communiori sententia, cui adhæret etiam *Conc. p. 447. n.* 17., dicit posse Regulares absolvere casus in Synodis reservatos, quando Episcopus eos in tabella non exponit; quia eo ipso, quòd in tabella non reservat, censetur velle omnibus confessariis facultatem concedere absolvendi ab iis, ex regula: *Non expressum habetur pro omisso.*

101. — II. Quoad facultatem autem, quam Prælati Regulares habent erga *suos subditos*, communiter docent DD. posse ipsos subditos absolvere ab omnibus casibus Papæ reservatis extra bullam Cœnæ. Ita *Salm. de cens. c. 2. p. 6. n.* 70. *Conc. p. 444. n.* 19. *Viva in prop. 4. Alex. VII. n. 6. et Potest. de min. pœn. t. 1. n.* 3572. ex variis privilegiis, quæ congerunt *Salm. l. c.* (Quidquid in contrarium dicat *Croix. l. 8. n.* 141. *cum Dic.*) Nam licèt ex vi Trident. in *c. Liceat*, non censeatur data Prælatis Regularibus facultas ibi concessa Episcopis, quia videtur concessa tantùm iis, qui habent diœcesim propriam, cùm in Trident. dicatur, *in diœcesi sua*; attamen adest privilegium à *S. Pio V.* (quod

in extensum referunt *Conc. l. c. et Salm. de sacr. pœnit. c. 13. p. 3. n. 33.*) cujus vi prælati regulares in suos Fratres, et Moniales possunt idem, quod Episcopi in suos subditos vi Trid. in *c. Liceat.* Et licèt *Mendo ap. Croix l. c.* astruat confutare privilegium *S. Pii*, tamen illud authenticè referunt *Salm. cit. n. 33. Viva, et Conc.*, qui etiam asserit ipsum confirmatum fuisse cum aliis à *Bened. XIII. in const. 79. Pretiosus*, edita an. 1727. quam refert etiam *P. Milante in prop. 3. Alex. VII. p. 23.* Qui insuper refert ab eodem Pontifice concessam fuisse facultatem absolvendi etiam à casibus bullæ Cœnæ, exceptis *Relapsu in hæresim, falsificatione litterarum apostolicarum, et delatione prohibitorum ad infideles;* Generali verò Ordinis concessit, *ut ipse solus possit ab irregularitate hujusmodi* (orta ex homicidio) *dispensare cum Fratribus sibi subditis, dummodò homicidium non fuerit appensatum, et intra claustra extiterit consummatum.* Nomine autem Prælatorum veniunt Provinciales, et eorum Vicarii in ipsorum absentia, vel alii ab eis deputati, ut asserunt *Salm. de cens. c. 2. p. 6. n. 80.* Necnon veniunt omnes superiores locales, rectores, priores, guardiani, etc. ut ait *Potest. l. c. n. 3579.* Sed post hæc scripta inveni, quòd *Clemens XII.* in bulla, *Romanus*, die 30 Maji 1732., revocaverit omnes constitutiones, et privilegia (præsertim contenta in præfata bulla, *Pretiosus*) concessa à *Bened. XIII.* omniaque reduxit ad pristinum statum. Insuper hìc notandum, quòd cùm disceptatum fuisset, an revocatio per Tridentinum facta privilegii Regularibus concessi absolvendi hæreticos, esset vel ne intelligenda pro sæcularibus, non verò pro Religiosis subditis: S. C. dijudicavit intelligi pro omnibus; ita refert *P. Ferraris Bibl. verb. Absolvere, art. 1. n. 40.*

102. — Possunt etiam Prælati Regulares absolvere novitios sui ordinis à censuris papalibus (exceptis casibus bullæ) ante ingressum in religionem contractis. Ita *Salm. dict. n. 80. cum Rodr. Cand. etc.* ex privilegio à *Clemente VII.* concesso anno 1530.

103. — Sed dubit. 1. An dicti Prælati possint novitios absolvere etiam à censuris ab Episcopis sibi specialiter reservatis? Respondetur negativè ex decreto S. C. edito de mandato *Urb. VIII.* ut suprà relato; quamvis etiam contradicat

Jo. de la Crux apud Salm. l. c. cui ipsi adhærent *ibid. n.* 81. quia (ut ajunt *Salm.*) per tale decretum revocata est facultas concessa per privilegium *Clementis VII.* quoad absolutionem casuum episcopalium; non autem illa quæ per consuetudinem est obtenta, ut est ea, quâ habentes facultatem absolvendi à reservatis Papæ, possunt absolvere etiam ab illis, quæ Ordinarii sibi reservant, ut testantur *ib. Suar. et Hurt.* Addunt alii apud *Vivam in d. prop.* 12. *Alex. VII. n.* 6. decretum illud non habère vim legis, quia non fuit de ejusdem Pontificis speciali mandato solemniter promulgatum pro tota Ecclesia, juxta sententiam relatam *n.* 106. Omnes tamen hæ rationes ex supradictis non videntur ampliùs probabiles post prop. 12. damnatam ab *Alex. VII.* ut suprà allatam, quâ oppositum apparet satis declaratum.

104. — Dubit. 2. an Prælati regulares possint absolvere suos subditos Religiosos à casibus reservatis in bulla Cœnæ, ac etiam ab hæresi? Quoad sæculares, jam damnata fuit ab *Alex. VII.* propositio 4. quæ dicebat: *Prælati regulares possunt in foro conscientiæ absolvere quoscumque sæculares ab hæresi occulta, et ab excommunicatione ob ipsam incursa.* Quoad subditos verò, adsunt tres sententiæ:

Prima universè affirmat cum *Pal. Rodr. Peyrin. etc. ap. Salm. de cens. c.* 2. *p.* 6. *n.* 75. et hanc sequitur, et enixè defendit *Potest. t.* 1. *p.* 4. *c.* 5. *n.* 3375. *cum Villal. Donat. et aliis*, ex diversis privilegiis, et juribus quæ ibi congerit.

105. — *Secunda sententia*, quam tenent *Salm. l. c. n.* 76. *et* 77. *cum Suar. Bann. Cand. Arrag. et aliis*, dicit non posse absolvere ab hæresi, sed benè posse à cæteris casibus bullæ. Ratio istorum, quia, licèt per bullam Cœnæ revocentur quæcumque privilegia Regularibus indulta, per verba, *Non obstantibus privilegiis, etc. alicui, vel aliquibus cujuscumque Ordinis concessis;* attamen *S. Pius V.* extendit ad Prælatos regulares privilegium Episcopis concessum per Trident. in *cap. Liceat*, ut suprà, eodem modo ac in Episcopis invenitur. Sicut igitur (dicunt *Salm. ibid. n.* 77.), non obstante dictâ bullâ, possunt Episcopi vi illius privilegii absolvere suos subditos, etiam à casibus bullæ occultis, sic etiam possunt Regulares. Excipiunt autem *Salm. ibid. n.* 76. hæresis crimen, quia ex constit. *Pauli V.* ut referunt, hæretici omninò remitti debent ad Inquisitores. Sed hoc explicant in

Tract. de sacr. pœnit. c. 13. *p.* 3. *n.* 50. valêre pro locis, ubi viget tribunal S. Inquisit.; et ideò pro aliis locis referunt doctrinam *Suarii*, qui dicit Prælatos posse absolvere subditos etiam in hæresim relapsos ex concessione *Greg. XIII.*

106. — *Tertia sententia* demùm, quam tenendam esse dicunt *Viva in prop. 4. damnatam ab Alex. VII. et Croix l. 6. p. 1. n.* 1622. citans *Sanch. Suar. Dian. et Mendo*, dicit non posse absolvere ab ullo casu bullæ Cœnæ. Ratio est, tùm quia decr. *Urbani VIII.* (ut suprà allatum) expressè declaravit per annuam bullæ publicationem sublatam esse Regularibus facultatem à casibus bullæ Cœnæ absolvendi; tùm quia (ut rectè arguit *Viva in d. prop. 4. n.* 3.), si hodie nec etiam Episcopi à casibus bullæ absolvere possunt post prop. 3. damnatam ab *Alex. VII.* ut diximus suprà *n.* 83. Ergò tantò minùs poterunt Prælati regulares. Sed hodie quæstio finita est; nam (ùt referunt *P. Milante in dicta prop.* 3. *t.* 1. *p.* 25. *et P. Conc. t.* 10. *p.* 449. *n.* 21. *et* 22.) *Bened. XIII.* in bulla *Pretiosus*, (cujus verba retulimus *n.* 101.) novissimè concessit Superioribus Ord. S. Dominici, et per communicationem aliorum Ordinum, possè absolvere suos subditos, nempe Fratres, et moniales sibi subjectas, à quibusvis censuris etiam in bulla Cœnæ, aliquibus tamen exceptis.

107. — Dubit. 3. an Prælati regulares possint absolvere suos subditos à censura ob percussionem alterius Religiosi, aut clerici sæcularis? Diximus *suos subditos*; nam circa sæculares nihil Regulares possunt, cùm facultas absolvendi sæculares ab hac censura sit ipsis expressè adempta à *Clem. VIII. et Paulo V.* extra Romam, et intra Italiam : *vide dicta n.* 95. In *c. Cum illorum* 32. §. *Qui*, *de sent. excom.* affirmatur, si Religiosus percusserit alium ejusdem Ordinis, *nisi excessus* (ut ibi dicitur) *extiterit difficilis et enormis, utpote si ad mutilationem membri, vel ad effusionem sanguinis est processum, aut in Episcopum, aut Abbatem violenta manus injecta.* Si verò percusserit Religiosum alterius claustri, dicitur ibid., quòd *per Abbatem proprium, et ejus qui passus est injuriam, absolvatur.* Si autem percusserit clericum sæcularem, dicitur, *nonnisi per apostolicam Sedem absolutionis gratiam poterit promereri.* Idem autem quod dicitur de Religioso, dicunt communiter *Pal. d.* 3. *p.* 23. §. 4. *n.* 10. *Laym. tr.* 5. *p.* 2. *c.* 5. *circa finem*, *et alii passim* de novitio

percussore, etiamsi ipse crimen commiserit ante ingressum, quia in favorabilibus novitii habentur ut Religiosi. Addunt tamen *Laym. l. c. in fin., et Pal. ib. cum Mol. et Sayr.* quòd novitius, si egrediatur ante professionem, tenetur se præsentare Sedi apostolicæ, juxta *c. Eos qui, de sent. excomm. in* 6. adhuc si fuerit à Prælato absolutus, quia illa absolutio fuit concessa ob temporale impedimentum, ne vagaretur. Hic verò notandum 1. quòd si Religiosus levi percussione læserit clericum sæcularem, benè poterit absolvi ab Episcopo illius, ut communiter dicunt iidem *Laym. et Pal. ll. cc. cum aliis* ex *c. Religioso, de sent. excom. in* 6. Notand. 2. cum eisdem AA. et *Salm. de cens. c. 2. p. 6. n. 69.* quòd prædicta procedunt juxta jus commune; nam, spectatis privilegiis, Religiosi benè possunt absolvi à suis Prælatis, etiamsi percussio fuerit enormis, ex pluribus privilegiis, quæ referunt *Pal. n. 10. in fin. Salm. l. c. et Ronc. p. 104. c. 2. q. 2.* Idque dicunt præfati AA. valère, etiamsi Religiosus percusserit alium alterius Ordinis, vel clericum sæcularem. Additque *Croix l. 7. n. 52. cum Krimer.* etiamsi percussio fuerit publica; ac posse Abbatem absolvi per confessarium à seipso electum. Notandum 3. quòd licèt Regulares possint absolvi à suis Prælatis ob hujusmodi privilegia, benè tamen valent etiam se subjicere Episcopis, ut ab eis absolvantur : intellige, si percussio fuerit levis, vel enormis occulta. Et in eo casu illi qui sunt Prælati alicujus Ordinis, possunt per se exposcere talem absolutionem ab Episcopis : reliqui verò Religiosi de suorum Prælatorum licentia, nisi hæc injustè denegetur, ut docent *Sanch. Dec. lib. 2. c. 12. n. 10. et Salm. ibid. p. 5. n. 52. cum Boss. Henriq. Diana, etc.*

108. — A quibus autem censuris possint absolvi recipientes bullam Cruciatæ? *Vide Salm. ibid. p 7. n. 82. et Croix toto l. 8.*

109. — « Regulæ : *Prima.* Qui habet potestatem absolvendi » à censuris reservatis Episcopo, non potest vi illius absol- » vere à reservatis Papæ.

110. — « *Secunda.* Qui habet potestatem absolvendi à re- » servatis Papæ, non censetur posse absolvere à censuris bullæ » Cœnæ, cò quòd hæ censeantur majores, nec comprehendi » in concessione generali. *Dian. p. 5. t. 12. res. 14.* »

111. — Ita *Bon. q. 3. p. 1. n. 12. et Suar. Ugol. etc. apud*

Salm. de cens. c. 2. p. 4. n. 41. Cæterùm quotiescumque conceditur à Papa facultas absolvendi à censuris, etiam de papalibus intelligitur, aliàs nihil concederetur, quia quilibet approbatus potest absolvere à non reservatis, ut *Bon. n. 11. et Salm. l. c. cum Nav. Azor, Cand. etc.* Pariter in jubilæo, concessâ facultate ab omnibus censuris reservatis, intelliguntur comprehensæ ex communi usu etiam reservatæ Episcopis, *Croix l. 7. n. 132. et 149. cum Suar. et Dic.* An autem, datâ potestate absolvendi à censuris tam à jure, quàm ab homine latis, comprehendantur censuræ ab Episcopo specialiter latæ? Affirmant apud *Croix n. 133. Avil. Henr. etc.*; negant *Vasq. Hurt. etc.* Utraque est probabilis. Facultas autem concessa ab Episcopo de absolvendis casibus reservatis, non intelligitur data pro peccatis, quibus annexa est censura reservata. *Tamb. de cas. r. c. 9. §. 1. n. 11.* Secùs si talis concessio fiat à Papa; *Croix l. 7. n. 134.* Ratio, quia omnes casus papales sunt principaliter reservati cum censura, et propter censuram; *vide l. 6. n. 580.*

112. — « *Tertia.* Qui habet potestatem absolvendi à censu- » ris bullæ Cœnæ, habet etiam à quibusvis papalibus, et » episcopalibus à jure latis, etsi aliqui negent de excommu- » nicatione contracta propter hæresim, de qua alii proba- » biliùs affirmant, præsertim pro regionibus septentrionali- » bus pro quibus alioqui concessio per magnam partem esset » inutilis.

113. — Concessâ facultate absolvendi à casibus papalibus, non intelligitur à casibus bullæ Cœnæ; quia in generali concessione non veniunt ea quæ Superior non fuisset concessurus, si specialiter de iis rogatus fuisset, ut dicunt *Bon. q. 3. p. 1. n. 12. Croix l. 7. n. 132. Salm. de cens. c. 2. p. 4. num. 41. cum Suar. Cand. Ugolin. etc.* Certum autem est hodie, quòd concessâ facultate absolvendi à casibus bullæ Cœnæ, non comprehenditur facultas absolvendi ab hæresi, licèt occulta, ut decrevit *Alex. VII.* die 23 Martii 1656. et novissimè rursùs declaravit *Bened. XIV.* in bulla *Convocatis*, emanata pro jubilæo anni 1750. *n. 53.* Qui tamen *n. 7.* concessit in eodem jubilæo facultatem absolvendi ab hæresi occulta, modò pœnitens non habuerit complicem.

114. — « *Quarta.* Possunt Regulares per sua privilegia, » sicut ab aliis censuris Papæ reservatis, ita etiam absolvere

» duello certantes (idem dic de similibus casibus) post Con-
» stitutionem *Clementis VIII.* sicuti poterant ante eam :
» præterquam in Italia extra Urbem ; idque ex declaratione
» ipsiusmet *Clementis* apud *Comitolum l.* 6. *mor. Regin. l.*
» 21. *d.* 83. *Filliuc. t.* 1. *tr.* 15. *c.* 5. *Laym. l.* 3. *t.* 3.
» *p.* 3. *c.* 5.

115. — « Resp. 4. Ampla etiam solet dari potestas à cen-
» suris absolvendi in jubilæis : in quibus diligenter conside-
» randum est, quid, quantùm, et quomodò concedatur. Si
» enim detur potestas absolvendi à casibus reservatis Papæ,
» etiam conceditur potestas absolvendi à censuris Papæ re-
» servatis : quia is non solet reservare casus, nisi ratione cen-
» suræ adjunctæ. » (*Cæterùm universè loquendo, qui absol-
vere potest à peccato reservato, potest etiam à censura annexa,
cùm nequeat absolvi peccatum, nisi priùs censura absolva-
tur. Salm. ibid. n.* 38. *cum Avil. Cand. etc.*) « Porrò absolu-
» tio data confitenti bonâ fide in jubilæo, cum intentione
» lucrandi illud, etsi postea vel suâ negligentiâ, vel propter
» aliud impedimentum non lucretur, est valida, tollitque
» censuram ; secùs si ab initio indulgentias lucrari noluerit,
» eo enim casu probabilius est absolutionem non valère, et
» tam peccata reservata, quàm censuram de novo debêre
» tolli ab eo, qui potest extra jubilæum. » (*Vide dicta de
pœnit. l.* 6. *n.* 556.).

DUBIUM VI.

Quomodo danda sit absolutio à censura ?

116 *Quomodo absolvendæ censuræ in foro externo? et quomodo
in interno ?*
117 *An possit absolvi absens?*
118 *De eo qui absolutus est in jubilæo.*
119 *De absolutione metu extorta.*
120 *An valeat absolutio, non satisfacta parte ?*
121 *Quid si cum hac conditione sit concessa facultas ?*
122 *An, secutâ satisfactione, de se auferatur censura ?*
123 *An valeat, et liceat absolutio sub conditione ?*
124 *An possit dari absolutio ad reincidentiam ?*
125 *An ad reincidendum requiratur nova culpa ?*
126 *An censura possit absolvi extra confessionem ?*

127 *Ad absolvendas censuras requiritur I. satisfactio partis.*
128 *In quibus casibus possit reus absolvi ante satisfactionem?*
129 *Requiritur II. ut reus præstet juramentum non ampliùs committendi crimen, si sit valde enorme.*
130 *Requiritur III. ut censuratus petat absolutionem.*
131 *Plura notanda. Quid si reus adhuc sit contumax, vel invitus, vel oblitus non petierit.*
132 *An valeat absolutio, si reus falsum exponat?*

116. — « Resp. Id statuendum esse ex natura tùm censuræ, tùm cujusvis absolutionis.

Ex qua circa absolvendi modum resolves :

« 1. Ex natura rei non requiruntur certa verba, sed sufficiunt ea signa, quibus apertè significetur absolutio impendi. » (*Ad absolvendam censuram sufficiunt quæcumque signa externa, sed non sufficit sola voluntas judicis. Suar. d. 6. sect. 9. n. 2. 5. et 6. Pal. d. 1. p. 11. §. 3. n. 1. et Salm. de cens. c. 2. p. 2. n. 14. cum Cornejo, et Giball.*).

« In foro tamen externo communiter servanda est forma cujusque episcopatûs. In foro autem conscientiæ hæc ferè est in usu : *Ego te absolvo*, v. g. *à vinculo excommunicationis, suspensionis*, etc. *quam incurristi propter* NN. (talem causam) *et* (si sit excommunicatus) *restituo te Sacramentis Ecclesiæ, et communioni fidelium*, (*aut* si sit suspensus) *executioni tuorum ordinum, vel officiorum. In nomine Patris*, etc. In publica autem ac solemni absolutione præmittitur psalmus *Miserere*, et ad singulos versus pœnitentis humeri denudati leviter percutiuntur (nisi ex justa causa talis cæremonia videatur omittenda, præsertim in fœminis ; tùm adjectis precibus absolvitur, et in Ecclesia introducitur. Idem modus ferè servatur in absolutione mortuorum, nisi quòd sepulchrum virgâ percutiatur. *Rituale Roman.*

117. — « 2. Absolvi à censura potest absens ; » (*Certum est quòd absens sicut potest ligari censurâ, ita absolvi, ex c. De manifesta, caus. 2. qu. 1. c. Quanto, caus. 2. q. 5. Cæterùm sine urgenti causa non licet absolvere absentem, Sanch. l. 2. c. 11. n. 14. Salm. ibid. n. 16. cum Pal. Avil. Sayr. etc.*

qui notant, quòd si obtineatur absolutio per procuratorem, hic debet habére speciale mandatum censurati de obtinenda absolutione, ut constet de emendatione; debetque procurator implére, quæ mandans implére deberet, si præsens esset), « imò et invitus; etsi hoc communiter non liceat, ne cen- » sura contemnatur. Ratio, quia sicut pœna in absentem et » invitum potest statui, sic et auferri. *Turr. Dian. p. 5. t.* » *9. r. 10.* » (*Vide infrà n. 131.*)

118. — « 3. Is, qui pluribus censuris est astrictus, potest » absolvi ab una, relictis aliis; quia inter eas non est neces- » saria connexio. Unde si dicatur, *absolvo te ab omni vin-* » *culo, etc.* valet pro omnibus : ideòque si sic absolutus in » jubilæo fortè omisisset invincibiliter peccatum habens an- » nexam censuram, id est excommunicationem, posset is » postea ab eo peccato per quemvis approbatum absolvi, » cùm non sit ampliùs reservatum, cò quòd censura, ra- » tione cujus tantùm erat reservatum, sit sublata. » (*Vide d. n. 131. in fine.*)

119. — « 4. Absolutio vi, aut metu gravi injustè incusso » exortata non valet; imò novam excommunicationem in- » currit, qui metum incutit. » (*Ex c. unic. De his, quæ vi, etc. in* 6. *Secùs tamen si metus non fuerit injustè incussus, nempe si extorta sit absolutio à judice, qui nolebat absolvere, adhuc cessante contumacia. Ronc. cap.* 6. *q.* 6. *et Cont. Tourn. de cens. part.* 1. *cap.* 5. *art.* 2. *Quær.* 6.

120. — « 5. Absolutio data ab Ordinario, non præstitâ sa- » tisfactione, etsi sit illicita, valida tamen est, imò etiam data » à delegato, modò non delegetur cum conditione satisfactio- » nis : quæ si impossibilis sit, sufficit præstare cautionem, » aut juramentum de satisfaciendo cùm poterit.

121. — Quær. utrùm sit invalida absolutio censuræ data à delegato, non satisfactâ parte, si illi facultas concessa est absolvendi cum clausula, *satisfactâ parte*? Probabiliter negant *Sanch. de matr. l.* 3. *d.* 33. *n.* 6. *Pal. d.* 1. *p.* 31. §. 3. *n.* 6. *Bon. q.* 3. *p.* 9. *Ronc. c.* 6. *q.* 6. *et Salm. de cens. c.* 2. *p.* 2. *n.* 25. Nisi exprimatur in concessione, nullam fore absolutionem, hâc conditione non impletâ : aliàs, cùm illa conditio sit de jure, intelligitur apposita ad monendum delegatum non ad limitandam facultatem; sed probabiliùs affirmant *Suar. d.* 7. *s.* 3. *n.* 42. *Sporer Suppl. p.* 279. *n.* 214. item *Vasq. Con.*

Sayr. ap. Pal. l. c. et alii citati l. 6. n. 557. v. Qu. VII. cum communiori sententia, ut fatetur ipse *Palaus*. Ratio, quia prædicta clausula probabiliùs importat veram conditionem, ut in simili dictum est *eod. l. 6. n. 1115. circa fin.* Tantò magis quòd, cùm Pontifices volunt tantùm monêre de aliqua obligatione, monitionem exprimant per verbum, *hortamur, monemus*, et simile; cùm verò adhibent ablativum absolutum, aliquid aliud exprimere intendunt. Hoc tamen non obstante, non puto improbabilem (ut dixi) primam sententiam saltem ob auctoritatem DD. qui hìc illud *satisfactâ parte*, non interpretantur pro conditione. Omnes autem conveniunt graviter peccare confessarium qui censuratum absolveret, parte non satisfactâ. *Vide tamen alia dicta cit. n. 557. v. Qu. VII.*

122. — Certum autem est, quòd etiam secutâ emendatione, vel satisfactâ parte, ad cujus instantiam lata est censura, hæc non aufertur sine absolutione, quia licèt, cessante contumaciâ, censura debeat statim absolvi, ex *c. Cum desideres, de sent. exc.*, ex hoc tamen non infertur, quòd sit jam absoluta; patet ex prop. 44. damnata ab *Alex.* VII. *Quoad forum conscientiæ, reo correcto, ejusque contumaciâ cessante, cessant censuræ.*

123. — « 6. Dari potest absolutio sub conditione de futuro » contingenti, cùm sit actus jurisdictionis externæ, qui con» ditionatus esse potest. Communiter tamen non expedit sic » absolvi : si enim reus absolutionem meretur, non debet ap» poni conditio ; si non meretur, non debet absolvi. » (*Ideò illicita de se est talis absolutio, quamvis ex aliqua causa posset cohonestari, ut Ronc. ib. q. 2. cum Suar. Con. et Salm. de cens. c. 2. p. 1. n. 11. et 12. Si quis excommunicet sic :* excommunico te, donec solvas : *vel si quis ita absolvat :* Absolvo te, si intra mensem solvas : *factâ solutione, tollitur censura, ut Pal. Henr. Avil. Con. Vasq. etc. cum Salm. ibid. n. 15.*)

124. — « 7. Potest etiam dari absolutio ad reincidentiam, » id est pro certo actu, et tempore, quo transacto, reincidit : » item sub certo onere, quo non impleto, censura revi» viscat.

125. — Quær. autem utrùm, censurâ absolutâ cum reincidentia, (v. g. si intra mensem non satisfacias) requiratur nova culpa ad reincidendum ?

Prima sententia negat, quia tunc manet eadem prima cen-

sura, quæ non fuit sublata, nisi sub tali conditione. Ita *Suar. d.* 7. *sect.* 8. *n.* 27. *Bon. q.* 3. *part.* 3. *n.* 16. item *Hurt. Fill. etc. ap. Salm. ibid. n.* 5.

Secunda sententia tamen probabilior, quam tenent *Ronc.* c. 6. *q.* 2. *in fin. Pal. d.* 1. *p.* 11. §. 2. *n.* 10. *et Cont. Tourn. de cens. part.* 1. *cap.* 5. *art.* 2. *in fine et Salm. de cens. c.* 2. *p.* 1. *n.* 6. *cum Avil. Henr. Con. Laym. etc.* docet requiri novam culpam. Ratio, quia prima censura non potest dici suspensa, cùm non possit suspendi censura, nisi auctoritate Pontificis, ut dicunt *Salm. l. c.* Ergò fuit sublata, et ideò sine nova culpa renasci non potest. Et idem dicendum ajunt *Salm. cum iisdem AA. cit. n.* 6. *in fin.* si Pontifex à censura absolverit ad omnem effectum, etsi ad reincidentiam; quia, nisi aliud exprimat, censetur absolvisse modo ordinario; secùs tamen, si à censura absolverit ad aliquem effectum tantùm, nempe ut censuratus reddatur habilis ad beneficium obtinendum, etc. manente censurâ quoad alios effectus.

126. — « 8. Probabilius est, eum, qui habet potestatem » absolvendi in foro conscientiæ à censura, posse id facere » etiam extra confessionem, ut contra *Navar. Suar. et alios* » docent *Sanch. l.* 8. *de matr. d.* 16. *Con. Dian. etc.* » (*Idem tenent Salm. ibid. p.* 4. *n.* 44. *in fin. cum Con. Ugol. Vide tamen l.* 6. *n.* 593. *v. Eamdem, ubi diximus, Episcopum non posse absolvere à casibus papalibus occultis extra sacramentum pœnitentiæ ex declar. Gregorii* XIII.)

127. — Sed pro complemento hujus puncti hìc sedulò recensendæ sunt solemnitates requisitæ à jure, ut absolutio debitè impendatur.

Requir. I. Ut reus priùs satisfaciat parti, in cujus damnum commissum fuit crimen, ob quod censura lata fuit, nimirùm furtum, percussio, etc.; nam licèt absolutio data, parte non satisfactâ, fuisset valida, graviter tamen peccat absolvens, et tenetur illa damna restituere, quia ex officio tenebatur ei consulere. Ita communiter *Avil. Con. Henr. Cand. cum Salm. ibid. p.* 2. *n.* 22. Sufficit tamen, cùm creditor est in loco distanti, si reus pecuniam in loco tuto depositet, ut possit absolvi, ut benè notant *Salm. ibid. n.* 21. *in fin. cum Avila.*

128. — Tribus tamen casibus posset reus absolvi, non satisfactâ parte. I. Quando pars injuriam remittit; sufficit enim satisfactio damnificati, quin satisfiat Ecclesiæ, ut tenent *Salm.*

de cens. c. 2. p. 2. n. 20. Vide l. 6. n. 536. Hinc si percussus à clerico remittat injuriam expressè, vel tacitè, percussorem familiariter tractando, hic benè posset absolvi, ut *Avila, Navarr. Sylv. apud Salmant. ibid.* II. Quando pars læsa rejicit justam satisfactionem oblatam, quia tunc jam per se satisfacit. *Salmant. cum Card. l. c. in fin.* III. Quando reus impotens est ad satisfaciendum, quia tunc judex eum absolvere benè potest, imò tenetur, et valet compelli, ut ait *Con. apud Salmant. ibid. n. 21. ex c. Quâ fronte, de appel.*, quia, cessante contumaciâ, debet reus absolvi. Reus tamen, qui non est solvendo, nec in toto, nec in parte, debet cautionem præstare, si potest: aliàs saltem juramentum solvendi, cùm poterit, ex c. *Odoardus, de solut. et c. Ex parte 23. de verb. signif.* Sed *vide dicta lib. 6. n. 537. v. Si verò.* Hoc autem currit, si reus certè est debitor; nam si habet opinionem probabilem pro se, vel si sit dubius, cùm melior sit conditio possidentis, non potest obligari, nisi ad summum ad præstandum juramentum solvendi, si de obligatione constiterit. Quòd si debitor statim solvere non posset, nisi cum magno damno, aut incommodo, potest etiam, præstitâ cautione, absolvi; nisi pars idem incommodum ex dilatione pateretur, ut *Nav. Con. Avil. cum Salm. dict. n. 21. De hoc vide dicta l. 4. n. 701.*

129. — Requir. II. Ut reus ante absolutionem censuræ, præstet juramentum de non committendo ampliùs tale crimen, colligitur ex c. *De cætero, et c. Ex tenore, de sent. excomm.* Hoc juramentum tamen exposcitur tantùm ab iis, qui ob enorme crimen excommunicationem incurrunt, utpotè sunt scandalosè violantes Ecclesias, graviter percutientes clericum, incendiarii, usurarii publici, notorii percussores Episcopi, vel Cardinalis, etc. Secùs, si excommunicatio sit contracta ob alia peccata non ita gravia; et hoc currit tam in foro interno, quàm externo. Ita comm. *Pal. d. 1. p. 11. §. 3. n. 4. et Salm. ibid n. 18. cum Suar. Con. Hurt. Avil. Dian. Henr. etc.*

130. — Requir. III. ex c. *Per tuas, de sent. exc.* ut censuratus absolutionem petat; ibi: *Nisi gratiam absolutionis imploret, non debet audiri, ne sententiam ecclesiasticam contemnere videatur.* At quia textus dicit, *non debet*, non autem *non potest*, ideò benè docet *S. Th. 3. p. qu. 24. art. 2.* quem sequuntur *Pal. d. 1. p. 11. §. 3. n. 9. et Con. Avila,*

etc. cum Salm. de cens. c. 2. *p.* 3. *n.* 29. censuratum, modò sit emendatus à peccato, etiam pœnitentem validè posse absolvi.

131. — Hinc autem notandum I. quòd, si reus non sit emendatus, et peccatum habeat tractum successivum, ut hæresis, furtum, non potest absolvi, nisi à ferente censuram; secùs tamen, si peccatum non habeat tractum successivum, ut perjurium, blasphemia, ut *Cont. Tourn. de cens. part.* 1. *cap.* 5. *art.* 2. *Quær.* 2. *et Salm. ibid. n.* 28. Notandum II. cum *Ronc. c.* 7. *q. ult. et Salm. ibid. n.* 30. *et ibi Pal. Suar. Sayr. Dian. etc.* quòd aliquando ex justa causa etiam licitè datur absolutio censurato adhuc contumaci, putà ob bonum publicum, vel ut reus faciliùs resipiscat. Notandum III. quòd si privilegium sit factum pœnitentibus, prout in jubilæo, ubi datur eis facultas eligendi sibi confessarium à quo absolvantur, tunc nequit absolvi invitus, quia usus privilegii pendet à voluntate privilegiati; ita *Pal. et Tourn. ll. cc.* item *Avil. Con. Corn. apud Salm. ibid. n.* 29. *cum Ronc. l. c.* Secùs, si privilegium sit in favorem confessariorum, ut sunt privilegia Regularium, prout rectè notant *Salm. ibid. cum Ant. à Spir. Sancto.* Notandum IV. quòd aliquis pluribus censuris innodatus posset absolvi ab una, et non ab aliis; quare, si censuratus unius tantùm petat absolutionem, odiosè alias celando, ab illa tantùm censetur absolutus, nisi Superior aliud exprimat, ex *c. Cùm pro causa, et c. Officii, de sentent. excomm. Vide Salm. ibid. n.* 32. Si autem sine dolo alias celasset, judicatur absolutus ab omnibus, nisi constet absolventem aliud intendisse. Ita *Salm. ib. cum Cand. Gibal.* Et hæc absolutio valet etiam pro foro externo, si absolvens jurisdictionem habet in contentioso; si verò in foro conscientiæ tantùm, sive in sacramento pœnitentiæ jurisdictionem solùm habet, tunc reus qui omiserit confitèri inculpabiliter peccatum, cui annexa erat censura reservata, poterit tantùm pro foro conscientiæ à quocumque postea absolvi, ut cum *Bus.* dicunt *Salm. de cens. c.* 2. *p.* 3. *n.* 33. *et* 34. *cum Con. Avil. Gibal. etc.* Idem dicitur ibi cum *Nav. Cov. Avil. Sylv. etc.*, de absolutione generali, quam prælati impertiuntur suis subditis in visitatione. Excipiunt tamen cum *Bonac. Avil. etc.*, si aliqua censura exposcat satisfactionem partis, quia tunc non præsumitur prælatus velle ab illa absolvere contra juris præscriptum, et in alterius præjudicium; ita præfati AA. et quidem

probabiliter : sed *l.* 6. *n.* 597. probabilius esse diximus cum *Suar. Sylv. Conc. Antoine, et aliis*, quòd pœnitens confessus Superiori, etiamsi inculpabiliter fuerit oblitus peccati reservati, non sit ablata reservatio, quia reservatio imposita est, ut culpæ cognoscantur à Superiore, utque debitis pœnitentiis puniantur, monitisque in futurum vitentur. Secùs verò dicendum, si privilegium sit ipsi pœnitenti concessum, ut in jubilæo, etc. *Vide d. n.* 597.

132. — An autem valeat absolutio, quando datur ob falsam causam, nempe si judex absolvat, quia reus dicit jam se emendatum, vel parti satisfecisse, quod verum non sit? Respondetur negativè, si deficiat causa principalis; secùs, si minùs principalis; vel si judex certò conscius sit falsitatis, ut *Cont. Tourn. l. c. Quær. 6. r. 2. cum Suar. et Bonac. ac Salm. ibid. n. 55. cum Pal. Sayr. Avil. Henr. communiter.*

CAPUT II.

DE EXCOMMUNICATIONE.

DUBIUM I.

Quid sit, et quotuplex?

133 *Quid excommunicatio? Quænam veniat illius nomine major ne, aut minor? et qui sint vitandi?*

134 *Resolutiones.*

135 *Quid requiratur, ut quis sit vitandus? Vide constitutionem conc. Constantiensis.*

136 *De 1. conditione, ut sit nominatim excommunicatus.*

137 *De 2. conditione, ut sit publicè denuntiatus.*

138 *An liceat toleratis cum aliis communicare?*

139 *An peccet inducens excommunicatum toleratum ad communicandum in Divinis, sine necessitate.*

140 *An idem de suspenso, et interdicto vitando?*

141 *Quando percussor clerici sit vitandus?*

142 *An ad vitandum cum requiratur notorietas facti?*

143 *An sufficiat, ut alicui factum sit notum?*

144 *An requiratur etiam notorietas juris?*

145 *An percussor notorius in uno loco, sit vitandus in aliis, ubi non est notus?*

146 *Quando possit credi vitandus absolutus?*

133. — « Resp. Excommunicatio est censura, per quam » quis privatur communione Ecclesiæ. Estque duplex, minor, » quæ tantùm privat usu passivo, seu receptione sacramen- » torum : et major, quæ etiam dicitur anathema, ac in jure » ferè semper nomine excommunicationis intelligitur » (*Habetur in c. 1. Si quem 59. de sent. excomm. quòd nomine excommunicationis intelligatur major, non minor, et ita AA. ap. Croix l. 7. n. 177. Per anathema autem intelligitur excommunicatio major lata cum majore solemnitate*) « privatque » omni communione ecclesiasticâ, secundùm dicenda. » (*Non dicitur simpliciter* omni communione : *nam etiam excommunicatus cum fidelibus tamquam membris unius corporis communicat in pluribus bonis spiritualibus; sed additur* ecclesiastica, *id est pro bonis, quorum distributio ad Ecclesiam pertinet. Vide Salm. de cens. c. 3. p. 1. n. 1.*) « Per hanc ma- » jorem excommunicatus rursùs est duplex : Toleratus, quem » fideles non tenentur vitare : non toleratus, quem tenentur » vitare. Et quidem post conc. Constantiense, non tolerati » sunt hi tantùm : 1. Notorius clerici percussor, de quo infrà. » 2. Quivis nominatim excommunicatus, et specialiter ac » publicè denuntiatus.

Unde resolves :

134. — « 1. In Germania catholici securè communicant » cum iis, qui notoriè sunt hæretici, et consequenter ex- » communicati; quia non sunt nominatim excommunicati, » ac publicè denuntiati.

« 2. — Non tenêris vitare cum, quem scis peccasse contra » legem, per quam illi, etiam in particulari, sub pœna » excommunicationis aliquid est vetitum, vel præceptum, » quia requiritur ut per sententiam expressam, et specialem, » contra personam in particulari, post peccatum commis- » sum, censura sit publicata, v. g. ut Joannes sit denuntiatus » excommunicatus, vel saltem ita exprimatur persona, ut » non liceat de ea dubitare, v. g. excommunicamus talis

» loci decanum, prætorem. » (*Nota hìc, quòd agere rem sub excommunicatione majori vetitam, non excusatur à culpa gravi; Salm. ibid. n. 7. cum S. Th. Suar. Lez. et comm. Nota deinde, quòd, si peccatum est vetitum sub censura ex eodem motivo, putà si vetetur homicidium, peccans unum peccatum committat; secùs, si ex diverso motivo, ut si vetetur homicidium clerici ob reverentiam statûs. Est commune cum Laym. c. 5. p. 1. Pal. Avil. et Salm. ibid. n. 8.*)

« 3. Licèt dicatur: *Excommunicamus Petrum*, v. g. *incendiarium, et ejus complices*, solus Petrus vitandus est, non » verò alii, etsi sint notorii: quia sententia quoad illos est » tantùm generalis, et non specialis contra certam personam.

« 4. Non tenêris vitare eum, qui privatim in conclavi » est denuntiatus, quia id non est factum publicè; ad hoc » enim requiritur, ut sententia legatur, vel affigatur alicui » loco celebri, v. gr. in templo, tempore concionis, vel » aliter pro more regionis. »

155. — Notandum I. olim omnes excommunicatos fuisse vitandos; post constitutionem verò concilii Constantiensis, quæ incipit, *Ad evitanda*, (cujus exemplum nunc non extat, sed legitur ap. *S. Anton.* et *Sot.* ultrà quòd sufficit fuisse confirmatam à *Martino V.* in *Extrav. Ad evitanda*) vitandi tantùm sunt nominatim excommunicati, ac denuntiati, et publici percussores clericorum; verba Const. relata *à Salm. de cens. c. 3. p. 2. n. 10.* hæc sunt: *Ad evitanda scandala... indulgemus, quòd nemo deinceps à communione alicujus in sacramentorum administratione, vel receptione, vel aliis quibuscumque Divinis, vel extrà, prætextu cujuscumque sententiæ, aut censuræ à jure vel ab homine generaliter promulgatæ,..., teneatur aliquem vitare, aut interdictum ecclesiasticum observare: nisi sententia vel censura ejusmodi fuerit in vel contra personam, collegium, etc. vel locum certum, à judice publicata, vel denuntiata specialiter, vel expressè.... Salvo, si quem pro sacrilega manuum injectione in clericum sententiam latam à canone adeò notoriè constiterit incurrisse, quòd factum non possit aliquâ tergiversatione celari, nec aliquo suffragio excusari: nam à communione illius, licèt denuntiatus non fuerit, volumus abstineri, juxta canonicas sanctiones.* Sed inde additur: *Per hoc tamen hujusmodi excommunicatos suspensos, et interdictos, seu prohibitos, non*

intendimus in aliquo relevare, nec eis quomodolibet suffragari.

Sunt igitur vitandi tantùm nominatim excommunicati, ac denuntiati, et deinde notorii percussores clericorum. De singulis hìc discutiemus.

136. — Et quoad primos, ut aliquis excommunicatus sit vitandus, juxta prælaudatum decretum, requiritur I. Ut sit nominatim excommunicatus, expresso nomine per verba, aut signa indubitata, v. g. *Excommunico prætorem Salmantinum*, et ita ut non possit cum alio prætore æquivocari: ut notant *Sotus*, *Avil. et Salm. de cens. c. 3. p. 2. n. 15.* Ex quo infertur, quòd non tenemur vitare hæreticos, etiamsi notorium sit hos esse à jure excommunicatos, nisi sint insuper nominatim excommunicati et denuntiati. Nec obstat 1. decretum posterius concilii Basiliensis, quo sancitum fuit esse vitandos omnes notoriè excommunicatos. Nam respondetur 1. cum *Turrecr. Salm. et aliis DD. comm.*, quòd decreta dicti concilii edita post schisma (prout hoc decretum editum fuit) ab *Eug. IV.* fuerunt revocata; *vide dicta l. 1. n. 133. Resp.* 2. quòd tale decretum, quamvis legitimum fuisset, à contraria tamen consuetudine Ecclesiæ fuit abrogatum; et decretum concilii Constantiensis communiter fuit receptum. Ita communiter DD. *Vide Salm. ibid. n. 13.* Nec obstat 2. dicere, quòd saltem ex jure divino tenemur publicè excommunicatos, maximè hæreticos, vitare, ex illo ad *Titum 3. Hæreticum hominem post primam, et secundam correptionem devita.* Et ex *Ep. 2. Joan. Nolite recipere eum in domo, nec ave ei dixeritis.* Hoc enim respondetur intelligi præceptum, quando esset periculum, quòd ab eo inficeremur, vel si scandalum adesset, aut si spes esset, fore ut delinquens ex vitatione resipisceret. *Salm. ibid. n. 14.*

137. — Requir. II. ut reus publicè excommunicatus publicè etiam denuntietur. Circa quod non sufficit, si denuntiatio fiat coram litigantibus, sed debet fieri in loco publico (prout in Ecclesia, tempore Missæ, vel concionis), et in charta affigi in loco publico, vel alibi juxta usum regionis. *Pal. disp. 2. part. 4. Salm. ibid. n. 15. in fin. Croix l. 7. n. 185. cum Suar. Henr Con. Avil. Hurt.* Et in dubio, an quis excommunicatus sit sufficienter denuntiatus, non tenemur eum evitare, ut notat *Croix n. 186. cum Dic. et aliis*, nisi adest periculum scandali. Sufficit tamen, ut teneamur vitare, si constet nobis

esse illum denuntiatum per famam publicam, vel per testimonium etiam unius personæ gravis authoritatis, ut *Croix ib. cum Nav. Dic. etc.* Notandum II. quòd excommunicatus à jure (nisi crimen sit notorium) debet priùs à suo proprio Superiore citari, ut se defendat; *Salm. de cens. c. 3. p. 2. n. 16.* juxta dicta suprà *n. 55. in fine.* Et deinde debet publicè ut excommunicatus denuntiari, seu declarari. Sufficit autem, ut excommunicatus à jure tantùm denuntietur tanquam talis, ut jam sit vitandus; *Salm. ib. n. 15.* Non verò sufficit, si reus sententiâ declaretur tantùm, quòd commiserit crimen, cui annexa est excommunicatio, ut aliàs tenent sufficere *Suar. Sayr. Avil. etc. apud Salm. ibid. n. 17.* Nam veriùs requiritur, ut expressè declaretur excommunicatus, uti docent *Sanch. Dec. l. 2. c. 9. n. 4. Pal. n. 6. Ronc. p. 84. q. 2. r. 1. et Salm. dict. n. 17. cum Bon. Reg. Dian. etc.* (quod probabile putat *Croix l. 7. n. 183.*). Ratio, quia in decreto conc. Constant. et in Extrav. *Martini V.* dictum est, neminem esse vitandum, *nisi censura vel sententia ejusmodi fuerit à judice publicata, vel denuntiata specialiter, et expressè.* Ex quibus verbis *Gibal.* cum *Sanch.* addit nec sufficere, si declaretur reus incurrisse omnes censuras crimini annexas, nisi in specie denuntietur excommunicatus. Notandum III. quòd, licèt vitare non teneamur excommunicatum non denuntiatum, possumus tamen vitare, etiam publicè, cum qui publicè est notus ut excommunicatus, uti rectè dicunt *Avil. et Dic. apud Croix l. 7. n. 184.*

158. — Notand. IV. quòd etsi permissum sit aliis communicare cum excommunicato tolerato, attamen, prout patet ex verbis concilii ut suprà, cuicumque etiam clam excommunicato interdictum est cum aliis communicare tam in Divinis, quàm in humanis. Sed dubium hìc fit, an liceat fidelibus cum illo communicare in Divinis, et sine necessitate? Dixi *in Divinis;* nam in humanis certum est semper licère. Dixi item *sine necessitate*, quia in casu necessitatis, vel specialis utilitatis, putà, si alius æquè utilis non inveniatur, licitè potest quisque ab excommunicato sacramenta petere; ita *Suar. d. 11. sect. 1. n. 15. Pal. d. 2. p. 3. n. 3. et Salm. de cens. c. 3. p. 2. n. 23. cum Con. et Cornejo.*

159. — Quær. igitur, an liceat communicare in Divinis cum excommunicato tolerato sine necessitate, vel utilitate? Negant *Pont. l. 5. c. 18. §. 9. Suar. d. 4. sect. 4. n. 10. et*

Avila, *Pal. ac Con. apud Salm. ibid. n.* 24. quia, licèt communicans non agat contra præceptum censuræ, agit tamen contra charitatem, inducendo excommunicatum ad actum illicitum; nisi (excipiunt) ille esset paratus sacramenta ministrare, aut nisi teneretur ea præstare ex officio, nempe si esset parochus, quia tunc alter utitur jure suo. Probabiliùs verò affirmant universè *Sanch. de matr. l.* 7. *d.* 9. *n.* 8. *Pal. d.* 2. *p.* 5. *n.* 5. *Bon. p.* 1. §. 3. *n.* 4. *et Salm. ibid. n.* 25. *cum Soto, Hurt. Sayr. Corn. Gibal. Henr. etc.* Ratio, quia, quando excommunicatus rogatus communicat, v. gr. sacramenta ministrat, nec ipse tunc peccat; nam, si ipse adhuc peccaret, inutilis evaderet concessio facta fidelibus à concilio, dùm eis, saltem indirectè, ratione charitatis prohiberetur communicatio. Quare, cùm fidelibus communicatio cum excommunicato universè concessa sit, indirectè indultum est etiam excommunicatis cum fidelibus petentibus communicare. Hoc tamen currit, si sacramenta petantur ab excommunicato, quia, si petantur à ministro existente in mortali, ad licitè petendum requiritur equidem causa justa, secundùm dicta *l.* 6. *n.* 88. *v. Resp.* 5.

140. — Notand. V. quòd hæc, quæ hucusque dicta sunt de excommunicato, currunt pariter de suspenso, aut interdicto vitando in iis rebus, in quibus vi suspensionis, vel interdicti, vetitum est eis communicare; ita ut usquedum non sint publicè denuntiati, possimus indifferenter communicare cum illis, quia concilium loquitur universè de quacumque censura; *Pal. p.* 5. *n.* 8. *et Salmant. de cens. c.* 3. *p.* 2. *n.* 21. *cum Sayr. Caj. Gutt. etc. commun.* Et idem asserit *ib. Avila* de irregulari, qui si non sit denuntiatus, non est vitandus; hinc ait licitè posse fideles à parocho irregulari, etiam ob publicum homicidium, sed non denuntiato, petere missam, et sacramenta, cùm concilium loquatur tam de impeditis per censuram, quàm per quamcumque sententiam, per verba tò *cujuscumque sententiæ*, *vel censuræ*.

141. Quoad verò *percussores clericorum*, hi ut sint vitandi, requiritur ut sint notorii. Sed hìc quæritur, an requiratur notorietas juris, vel facti? Notorium *juris* dicitur, quod notum est vel per sententiam judicis, vel per confessionem rei in judicio, vel per sufficientem dispositionem judicialem testium. Notorium autem *facti* dicitur, quod no-

tum est majori parti collegii, monasterii, viciniæ, vel magno numero personarum, sive quod creditur mox venturum ad earum notitiam; nam ut benè notant *Salm. ibid. n.* 19. *cum Bon. Hurt. Nav.*, in magna civitate non requiritur, ut factum sit notum majori parti civium; verùm non sufficit contrà ut sciant 14 testes, ut dicunt *Salm. l. c.* cum *AA. cit.* Licèt *Dicast. apud Croix l.* 7. *n.* 182. putet, quòd si percussio fiat in foro coram septem, dicenda sit notoria; secùs, si fiat in domo privata, aut in monasterio, *vide dicta l.* 4. *n.* 975.; sufficit autem fama communis orta à viris fidę dignis, et integrè probata; quæ quidem jam præbet moralem certitudinem, ut *Pal. d.* 2. *p.* 4. *n.* 8. *Bon. d.* 2. *q.* 2. *part.* 1. §. 1. *n.* 9. *Salm. cit. n.* 19. *in fin. cum Sayr. et aliis.* Putant tamen *Viva q.* 3. *a.* 2. *n.* 3. *Avil. et Dic. apud Croix l.* 7. *n.* 187., non sufficere famam quòd quis percusserit, sed requiri etiam famam quòd publicè percusserit. Imò docent *Suar. Mol. et Dic. ib.* non sufficere publicam hujusmodi infamiam, quando hæc non procedit ex notorietate facti per testes oculatos: aliàs dicetur crimen famosum, sed non notorium, et hoc *Croix* probabile censet ex verbis bullæ, *Ad evitanda*, ut suprà *n.* 135. ubi: *Si sententiam latam à canone adeò notoriè constiterit incurrisse, quòd factum non possit aliquâ tergiversatione celari.* Hinc, ut dicit *Viva l. c.* non erit notorius percussor, qui laborat publicâ infamiâ, quòd clericum percusserit, si revera ipse non percusserit publicè.

142. — His positis dubitatur 1. an sufficiat, ut percussor clerici sit vitandus, sola notorietas juris? Resp. negativè cum communi; namque licèt olim ante concilium Constantiense sufficiebat notorietas juris, quia tunc omnis excommunicatus erat vitandus, nunc tamen requiritur etiam notorietas facti, ex verbis illis: *Quòd factum non possit aliquâ tergiversatione celari.* Ita *Suar. d.* 9. *sect.* 2. *n.* 11. *Pal. d.* 2. *p.* 4. *n.* 7. *Bon. d.* 2. *p.* 1. §. 1. *n.* 3. *Croix l.* 7. *n.* 180. *cum Laym. et Salm. de cens. c.* 3. *p.* 2. *n.* 18. *cum Con. Avila, etc.* Advertendum tamen est, quòd sicut est vitandus is quem per publicam famam constat fuisse notorium clerici percussorem, ut dictum est suprà, ita etiam vitare debemus eum qui per sententiam judicis (juxta concilium Constant.) denuntiatus est vitandus, quia tunc per talem sententiam

satis certi evadimus etiam de notorietate facti ; *vide Croix loc. cit.*

143. — Sed dubit. 2. An sufficiat, ut factum sit alicui notum, quamvis aliis sit occultum, ut ille percussorem vitare teneatur? Affirmant *Suar. Dic. et alii apud Croix. lib. 7. n.* 179., quia factum jam illi notoriè constat. Sed probabiliùs negant *Bonac. d.* 2. *q.* 2. *p.* 1. §. 1. *cum Avila, et Pal. l.* 2. *n.* 6. *cum Nav. Laym. Hurt. ac Con. et Croix. ib. cum Pignat.* Quia ex verbis mox relatis jam satis apparet requiri ut crimen sit simpliciter notorium, id est pluribus notum, ita ut celari non possit.

144. — Dubit. 3. An ultra notorietatem facti, ut percussor sit vitandus, requiratur notorietas juris, id est quòd reus sit etiam in judicio confessus, vel per sententiam damnatus? Visum est alicui omninò negandum, casu quo factum nullâ possit tergiversatione celari, ut suprà; at probabiliter quidem affirmant *Avil. Cœlest. Fag. Cov.* quos sequuntur *Salm. ibid. dict. n.* 18. *et* 19. *et Ronc. p.* 84. *q.* 2. *r.* 2. Ratio, quia dicit textus (*vide n.* 135.) quòd ad obligationem vitandi percussorem requiritur ut constet, non solùm eum percussisse, sed etiam censuram incurrisse, ita ut factum non possit celari, *nec* (nota ut additur) *aliquo suffragio excusari.* Ideò usquedum reus non sit in judicio confessus, aut condemnatus, semper aliquo suffragio valet excusari, dicendo v. g. se ad defensionem percussisse, ebrium fuisse, ignorasse censuram, etc. Huic sententiæ adhæret *Diana p.* 5. *tr.* 9. *res.* 60., ubi dicit: *Quamobrem rarò contingit percussionem clerici ita notoriam esse facto, ut non possit aliquo juris remedio, aut probabilitate aliquâ excusari.* Et idem docent *Viva quæst.* 5. *art.* 2. *n.* 5. *et Pignat. apud Croix. lib.* 7. *n.* 181. Quare nisi saltem constet facto, quòd percussor advertenter voluerit censuram incurrere, probabiliter nunquam est vitandus.

145. — Dubit. 4. An percussor clerici notorius in uno loco, sit vitandus in alio, ubi non est notorius? Affirmant *Hurt. Bonac. Vasq. apud Salm. de cens. c.* 3. *p.* 2. *n.* 20., quia à concilio universè fuit declaratus ut vitandus, qui alicubi fuit notorius clerici percussor. At probabiliter negant *Pal. n.* 9. *Sanch. Dec. l.* 2. *c.* 12. *et Salm. ibid.* Quia, ut dicunt, factum publicum in uno loco, non verè est pu-

blicum in alio, ubi communicatio cum excommunicato occulto non affert scandalum, quod præcipuè voluit concilium evitari. Et idem quod dicitur de clerici percussore, dicendum de excommunicato in aliquo loco denuntiato, modò notitia denuntiationis non sit brevi in illum alium locum perventura, ut dictum est suprà *n.* 78.

146. — Ultimò hìc notandum quòd, postquam noscatur quis semel esse denuntiatus sive declaratus excommunicatus, tenemur eum vitare, donec constet nobis de absolutione vel per publicam famam, vel saltem per testimonium unius fide digni, utì habetur in *c. Sicut* 59. *de sent. exc.* Potest tamen ipsi excommunicato fides adhibêri, si aliàs sit fide dignus, et timoratæ conscientiæ, asseratque se absolutionem recepisse, vel se gerat ut absolutum. Ita *Croix l. 7. n.* 188. *cum Nav. Avil. Dic. et Henr.*

DUBIUM II.

Ob quam causam incurratur, et quem effectum habeat excommunicatio minor?

147 *Ob quam causam incurratur excommunicatio minor?*
148 *An Episcopus possit alicui interdicere sacramenta? Effectus directus excommunicationis minoris est privatio suscipiendi sacramenta.*
149 *An sit privatio etiam ministrandi?*
150 *Effectus indirectè est privatio electionis passivæ ad beneficia*
151 *Incurritur communicando cum vitando.*
152 *An sit mortale recipere sacramenta cum excommunicatione minori? An ministrare?*
153 *An incurratur cum solo veniali?*
154 *Et an hoc veniale possit omitti in confessione?*
155 *Quis possit absolvere ab ea? An etiam quiscumque, qui potest absolvere venialia?*
156 *Quis incurrat, remissivè.*

147. — « Resp. Incurritur ob unicam tantùm causam, si » quis nimirùm cum excommunicato majore excommuni- » catione communicet iis casibus, quibus non licet. Effectus » ejus est privatio sacramentorum perceptionis. *Vide Laym.* » *l. 1. t. 5. p. 2. c. 3.* »

148. Quoad causam igitur, excommunicatio minor de jure incurritur tantùm ob communicationem cum excommunicato vitando. Hoc tamen non impedit, ut docet *Laym. l. 1. tr. 5. p. 2. c. 3. n. 5.*, quominùs Episcopus in pœnam alicujus criminis possit nominatim alicui interdicere usum passivum sacramentorum, vel saltem communionis. Quoad effectum verò, excommunicatio minor unicum tantùm effectum directum habet, nempe privare perceptione sacramentorum, ex *c. Si celebrat, de cleric. exc.* Ibique dicitur graviter peccare, qui hâc excommunicatione irretitus sacramentum aliquod suscipit, ut est commune apud DD. validè tamen recipere. *Vide Salm. de cens. c. 3. p. 14. n. 159.*

149. — Sed magnum dubium est, an hic peccet sacramenta ministrando? Commune est inter DD. (contra *Vasq.*) non peccare graviter, quia in *d. c. Si celebrat*, postquam Pontifex dixit peccare graviter, si sacramenta recipiat, addidit: *Peccat autem conferendo sacramenta*, sed non dixit *graviter*. Hinc probabiliter sentiunt *Pal. d. 2. p. 21. n. 8. Sayr. Con. et Avil. apud Salm. ibid. n. 160.* saltem peccare venialiter. Attamen *Bon. d. 2. q. 3. n. 4. et Nav. Sayr. Vill. aliique multi apud Croix l. 7. n. 190. cum Bus. hic n. 3. et Salm. ibid. n. 161.*, tenent nec etiam venialiter peccare, quia in nullo jure reperitur vetita ei ministratio, sed tantùm perceptio sacramentorum; immò expressum in cit. textu habetur: *Cùm non videatur à collatione, sed participatione sacramentorum remotus.* Cùm autem dicitur ibi, *peccat conferendo*, intelligendum, (dicunt citati DD.) quando minister ad conferendum aliquod sacramentum, ante illud aliud sacramentum suscipere debet, nempe cùm Episcopus confert ordines sacros, vel cùm sacerdos communionem dispensat in missa, opus est ei antea celebrare, et Eucharistiam suscipere, de quo casu specialiter loquitur textus, et tunc certè peccat, imò graviter. Utraque sententia est satis probabilis.

150. — Habet autem excommunicatio minor et alium effectum indirectum, qui est privatio electionis passivæ ad beneficia, ut habetur *ex eod. c. Si celebrat.* Qui enim directè privatur susceptione sacramentorum, prohibetur etiam indirectè beneficia recipere, quæ ex institutione Ecclesiæ ordinantur ad receptionem ordinum, et ad missæ celebrationem. Et quamvis textus loquatur tantùm de receptione

per electionem ; idem tamen communiter DD. intelligunt etiam de receptione per collationem, et præsentationem, tùm quia eadem ratio currit ; tùm quia collatio, et præsentatio sunt quædam virtualis electio. Quare tam excommunicatus beneficium recipiens, quàm eligentes, præsentantes, et conferentes tunc graviter peccant, cùm transgrediatur præceptum Ecclesiæ in re gravi. Ita *Laym. lib. 1. tr. 5. p. 2. c. 3. n. 5. Pal. d. 2. p. 21. n. 13. Bon. disp. 2. q. 3. n. 7. Croix l. 7. n. 194. Salm. de cens. c. 3. p. 14. n. 162. cum Suar. Avil. Sayr. Hurt. Henr. et communi.* Talis autem electio, etc. non erit de se irrita, sed irritanda, ut legitur in eodem textu, ubi sancitur : *Si scienter excommunicatus electus fuerit, ejus electio est irritanda.* Dubitatur, ex cujus parte hæc scientia requiratur, ut electio sit irritanda. Adest triplex sententia :

Prima docet requiri scientiam tantùm ex parte electi, qui sciverit suam excommunicationem, et inhabilitatem ad beneficium : ita *Pal. d. 2. p. 21. n. 19. Laym. l. c.* citans Glossam *d. c. verb. Scienter*, quæ dicit sufficere quòd electus scienter communicarit cum excommunicatis. *Pal. et Laym.* adhæret *Croix l. 7. n. 195.*, qui dicit saltem requiri quòd electus memor sit suæ excommunicationis, dùm beneficium ei confertur : nam contrà, cùm ipse ignorans benè capax sit sacramentorum, sic etiam capax est beneficiorum. Et hoc probabilius mihi videtur, quia illud *Scienter*, veriùs ad tò *electus*, quàm ad tò *excommunicatus* refertur.

Secunda sententia autem requirit scientiam ex parte electorum, ut *Avil. et Sylv. apud Laym. l. c.* atque idem tenent *Bon. Hurt. Reg. apud Salm. ibid. n. 163.* Ex quibus sententiis

Tertiam sententiam demùm probabilem deducunt *Salm. ib.*, nempe requiri tam scientiam excommunicationis ex parte electorum, quàm scientiam inhabilitatis ex parte electi. Electores autem scienter conferentes beneficium excommunicato nullam pœnam incurrunt. *Salm. l. c. in fin. Avil. Dian. etc.*

151. — « 1. Cùm jura dicunt, communicantem cum excommunicato incurrere similem excommunicationem, sensus » est, quòd similiter, id est, verè excommunicetur, licèt » minore excommunicatione.

« 2. Propter communicationem cum excommunicato mi-

» nore excommunicatione, etiam nominatim denuntiato, nulla » incurritur censura.

152. — « 3. Etsi excommunicatus minore excommunicatione recipiendo aliquod sacramentum, non incurrat irregularitatem, graviter tamen peccat : administrando verò, probabile est nec venialiter peccare. » (*Vide dicta n.* 149.)

153. — « 4. Incurritur hæc censura, etsi quis propter levitatem materiæ tantùm venialiter peccet, v. g. confabulando cum nominatim excommunicato, quando non licet : secùs, si sit veniale propter imperfectum usum rationis, quia pœna infligitur propter actum, qui, quantum est ex se, sufficit ad mortale.

154. — « 5. Etsi peccatum veniale possit omitti in confessione, non tamen illud, cui hæc censura est annexa, ne sacramentum in ea recipiatur. Unde etiam confessarii ordinariè priùs absolvunt fideles ab omni vinculo excommunicationis, etiam minoris, deinde à peccatis.

155. — « 6. Ab hac excommunicatione lata à jure absolvere potest parochus, et quisquis potest à mortalibus : cùm non sit reservata. An verò qui potest absolvere à veniali habente annexam hanc excommunicationem, possit etiam ab ipsa ? Quidam affirmant, ut *Nav. et Tolet.* ; et alii probabiliùs negant, ut *Suar. Coninc.*, quia, sicut hæc absolutio est distincta à sacramentali, ita etiam ad eam requiritur distincta jurisdictio, quæ nusquam concenditur omnibus sacerdotibus. *Vide Laym. l.* 1. *t.* 2. *p.* 2. *c.* 3. »

156. — Quomodo, et quando incurratur hæc excommunicatio minor ob communicationem cum excommunicato vitando ? *Vide seq. n.* 168.

DUBIUM III.

Quot effectus habeat excommunicatio major ?

157 *Qui sint effectus mediati excommunicationis majoris? I. Irregularitas ob exercitium ordinis. II. Suspicio de hæresi, si per annum insordescat.*

158 *Qui sint effectus immediati? I. Privatio susceptionis sacramentorum licitæ, et etiam validæ quoad pœnitentiam.*

159 *An excommunicatus sine culpa suscipiens pœnitentiam validè absolvatur ante absolutionem censuræ ?*

160 *Plura notanda.*

161 *An excommunicatus teneatur tollere impedimentum excommunicationis ad implenda præcepta?*

162 *II. Privatio communium suffragiorum, etc.*

163 *An possint offerri sacrificia, etc. nomine Ecclesiæ pro excommunicato vitando, si non stet per ipsum quominùs absolvatur?*

164 *An possint offerri pro excommunicato tolerato?*

165 *III. Privatio administrandi sacramenta. An peccent fideles sine causa recipientes sacramenta ab excommunicato tolerato?*

166 *An excommunicatus vitandus validè ministret sacramenta?*

167 *An sacram. pœnitent.?*

168 *Quid, si sit toleratus? Et quid in articulo mortis?*

169 *An excommunicatus licitè ministret sacramenta?*

170 *Quando etiam vitandus?*

171 *Quam pœnam incurrat excommunicatus illicitè sacram. ministrans? An vitandus incurrat irregularitatem ministrans pœnitentiam?*

172 *Quam pœnam incurrat recipiens sacramenta sine necessitate à vitando?*

173 *IV. Privatio divinorum officiorum. Quomodo peccet communicans in Divinis cum vitando? Et an liceat recitare privatim officium cum ipso?*

174 *An vitando liceat usus sacramentalium, et orare privatim in Ecclesia?*

175 *Quid, si vellet interesse missæ, etc.*

176 *Ad quid teneantur clerici si excommunicatus nolit recedere? An alii assistentes peccent tunc mortaliter? Et an incurrant excommunicationem minorem?*

177 *Quæ veniant nomine divinorum officiorum? An vitandus possit audire concionem, lectionem, etc. Quomodo debeat expelli? aliàs Missa debet interrumpi. Et an inchoato canone?*

178 *An excommunicatus teneatur ad horas? Et an aliquando peccet dicendo*, Dominus vobiscum? *An recitando cum alio privatim?*

179 *V. Nullitas beneficii collationis, præsentationis, etc.*

180 *Plura notanda, et an idem dicendum de collatione dignitatum, etc. Quid, si ante excommunicationem fuisset præsentatus? Et an beneficiatus faciat fructus suos?*

181 *An toleratus sit inhabilis ad beneficia, officia, etc.*

182 *An valida sit collatio beneficii alicui, qui ignoret se esse excommunicatum?*

183 *An excommunicatus privetur fructibus beneficii ante sententiam?*

184 *VI. Privatio communicationis forensis. An possit se defendere in judicio? An agere? An testificari? An tuêri alios?*
185 *VII. Privatio usûs jurisdictionis.*
186 *VIII. Privatio ecclesiasticæ sepulturæ. Vide ib. plura notanda de pollutione Ecclesiæ, vel cœmeterii, de exhumatione, comitantibus, sepelientibus, etc.*
187 *Quid, si sit hæreticus non denuntiatus?*
188 *IX. Privatio communicationis civilis.*
189 *I. Os.*
190 *II.* Orare.
191 *III.* Vale.
192 *An liceant signa urbanitatis sine verbis?*
193 *An liceat resalutare, et rescribere?*
194 *IV.* Communio, *id est contrahere, cubare, habêre societatem, etc.*
195 *V.* Mensa. *Quid, si casu accidat?*
196 *Quale peccatum sit communicare cum vitando?*
197 *Peccat graviter communicans I. In divinis. II In eodem crimine.*
198 *An sit mortale communicare frequenter cum vitando?*
199 *In quibus casibus communicans cum vitando incurrat excommunicationem majorem?*
200 *In quibus casibus liceat cum vitando communicare?*

157. — « Resp. Habet duplices, mediatos, et immediatos. » Mediati, sive remoti sunt hi:

« I. Irregularitas, quam excommunicatus incurrit, exer- » cendo actum alicujus ordinis.

« II. Si excommunicatus toto anno in excommunicatione » contumaciter persistat, et, ut jura loquuntur, insordescat, » fit suspectus de hæresi, et contra eum, ut talem, procedi » potest; *Trid. sess.* 25. *c.* 3. ideòque, si crimen grave, et » beneficii privatione dignum commisit, privandus est bene- » ficio; imò, etsi crimen non sit adeò grave, si tamen ad » hæresis suspicionem purgandam citetur, tamquam hæreti- » cus privari debet. *Bon. d.* 2. *qu.* 2. *p. ult. ex Rebuff. Dian.* » *Navarr. etc.* » (*Insordescere est per annum animo pertinaci, et cum contemptu potestatis Ecclesiæ perseverare in eadem excommunicatione, sive in alia censura, ut dicit Croix l.* 7. *n.* 287. *et probat ex Trid. sess.* 25. *c.* 3.)

158. — « Immediati effectus sunt sequentes :

« I. privat susceptione, et usu passivo sacramentorum ;

» unde nullus excommunicatus, sive toleratus, sive non, » potest ea licitè recipere sub mortali; nisi excuset igno- » rantia invincibilis, metus mortis, infamiæ, jacturæ bono- » rum, etc., quia censura non obligat cum tanto rigore. *Laym. l. 1. t. 5. p. 2. c. 2.* » (*Et ita comm. docent Bon. d. 2. p. 1. §. 1. n. 4. et Salm. de cens. c. 3. p. 4. n. 43. cum Fill. Dian. Con. etc. nisi fiat in contemptum censuræ.*)

« Dixi, *licitè*, quia validè suscipit omnia, saltem quoad » substantiam, præter pœnitentiam, imò etiam hoc, si adsit » ignorantia inculpabilis : dummodò cætera ad essentiam » sacramenti requisita non desint; quia per censuram non » fit incapax absolutionis, etsi prohibeatur eam recipere, » priusquam absolvatur à censura. *Bon. d. 2. q. 2. p. 2. ex* » *Fill. Suar. Con.* Nec obstare, etiamsi excommunicatio sit » reservata, vel confessarius sciens peccata habêre annexam » excommunicationem, tamen ex malitia absolvat, docet » *Dian. p. 3. t. 4. r. 78. ex Conin. Suar. etc. et p. 5. t. 9.* » *r. 53.*

159. — Duplex est sententia super hoc puncto : Alii negant excommunicatum, qui adhuc sine culpa suscipit sacramentum pœnitentiæ ante absolutionem censuræ, validè suscipere. Ita *Vasq. Sylv. Hurt. etc. ap. Salm. de cens. c. 3. p. 4. n. 46.* Ratio istorum, quia hic, ut membrum abscissum, excluditur omninò ab Ecclesia, ut possit in bonis ejus communicare. Sed oppositum verius est tenendum cum *Suar. d. 10. sect. 3. n. 9. Pal. d. 2. p. 7. n. 4. Bon. p. 2. §. 1. n. 1. Croix l. 7. n. 191. Salm. ibid. n. 47. et Con. Cajet. Sayr. Dian. Fill. ac communissima.* Ratio potissima, quia Ecclesia non irritat sacramentum pœnitentiæ, neque ex parte ministri auferendo illi potestatem, cùm censura afficiat solùm censuratum; neque ex parte pœnitentis, cùm hoc nullibi habeatur sancitum; nec Ecclesia sancire posset, dum Ecclesia nequit directè inhabiles reddere ad sacramentum eos, qui ex jure divino habiles sunt. *Vide dicta l. 6. de Euch. n. 265. v. Quær. III.*

160. — Hic autem notandum I. quòd minister conferens sacramentum excommunicato tolerato peccaret quidem contra jus divinum, dando sacramentum indigno; sed non peccaret contra præceptum Ecclesiæ, quia per concilium Constantiense, ut suprà, cuique permissum est communicare cum tolerato, etiam in Divinis; ita probabiliùs *Suar. d. 10. sect. 2. num. 9.*

Pal. d. 2. *p.* 7. *n.* 4. *et Salm. ibid. n.* 51, *cum Vasq. communiter.* Ex quo inferunt *Salm. ibid.* quòd si excommunicatus cum ignorantia inculpabili, et aliàs dispositus petat sacramenta, licitè potest minister illa ei conferre, eumdem relinquendo in sua bona fide. Notandum II. quòd excommunicatus, si recipit sacramentum ordinis, remanet suspensus, ex *c.* 32. *de sent. exc.* Utrùm autem excommunicatus ordinem suscipiens incurrat irregularitatem? *Vide dicta l.* 6. *de ordine n.* 799. *v. Utrùm autem.* Si verò suscipit alia sacramenta, peccat quidem graviter, sed nullam pœnam incurrit; *Croix l.* 7. *n.* 198. *cum Dic. et Salm. vide l. c.* Notandum III. quòd in articulo mortis probabiliùs potest ministrari excommunicato vitando Eucharistia, etsi ipse sacramentum pœnitentiæ non suscepisset, ut *Croix cum Suar. et Dic. contra Avilam*, etc., quia præceptum divinum de Viatico sumendo fortiùs obstringit, quàm prohibitio generalis Ecclesiæ non sumendi Eucharistiam. Idem ait *Croix l. c.* de sacramento Extremæ Unctionis citans *Suar. et Dicast.* Sed probabiliùs negant *Avila, etc. ibid.* juxta dicta *lib.* 6. *n.* 88., nisi infirmus non potuerit aliud sacramentum recipere. Notandum IV. quòd in dubio, an quis sit absolutus, an non, ab excommunicatione contracta, non est negandum ei sacramentum, si ille petat, maximè si asserat se esse absolutum; quia nemo præsumitur delinquere; ita *Suar. d.* 10. *sect.* 2. *n.* 12. *Con. p.* 2. §. 12. *n.* 2. *Pal. d.* 2. *p.* 7. *n.* 7. *Croix l.* 7. *n.* 199. *et Salm. de cens. c.* 3. *p.* 4. *n.* 49. *cum Nav. Con.*

161. — Quæritur hìc, an excommunicatus teneatur tollere impedimentum excommunicationis ad implendum præceptum missæ, vel annuæ confessionis, et communionis? Negant communiter DD. tenèri quoad missam, etiamsi negligens sit in obtinenda absolutione, nisi hoc faciat animo se eximendi ab obligatione audiendi Sacrum; ita cum *Bus. Bonac. q.* 2. *p.* 3. §. 1. *n.* 4. *et Salm. ibid. p.* 6. *n.* 74. *et de sac. mis. c.* 6. *p.* 5. *n.* 53. *cum Sa, Nav. Az. Con. et aliis, contra paucos.* Secùs tamen dicunt, quoad annuam confessionem, et communionem, cùm hoc sit unum ex præceptis divinis, erga quæ tenemur tollere impedimenta. Ita *Salm. de cens. dict. n.* 74. *in fin. Croix l.* 1. *n.* 197. *Tamb. de Comm. c.* 4. *n.* 41. *Vide dicta l.* 6. *de Euch. n.* 299. *et de pœnit. n.* 663.

162. — « II. Privat, saltem non toleratos, communibus

» Ecclesiæ suffragiis, orationibus, et fructu indulgentiæ,
» non tamen privatis. Unde non tantùm quivis privatus, sed
» etiam sacerdos potest, tamquàm persona privata, pro
» excommunicatis orare, etiam in publicis precibus, et sacro:
» imo actionem sacrificandi, prout pendet à merito privato
» operantis, offerre, vel ejus in Memento in particulari
» meminisse. (*Hoc est certum cum S. Th. Sot. Pal. Salm. ibid.*
» *p.* 5. *n.* 58. *etc. comm.*)

« Dixi, tamquam persona privata; quia, ut minister Eccle-
» siæ non potest. Hinc irritæ sunt, ac nullæ omnes preces,
» quas pro excommunicato, in persona Ecclesiæ intercc-
» dentis pro ipso, Deo offert: adeoque privatur omnibus
» bonis, quæ in gratiam Ecclesiæ Deus concessurus fuisset. »

163. — Sed duæ quæstiones hìc agitantur. Quæritur I. An possint offerri sacrificia, suffragia, et orationes communes Ecclesiæ pro excommunicato vitando, qui sit in gratia, nec per ipsum stet quominùs absolvatur? Affirmant *Navarr. Henr. Sayr. Avil. et alii apud Salm. de cens. c.* 3. *p.* 5. *n.* 55. qui probabile putant; quia non præsumitur Ecclesia velle suis bonis privare amicum Dei, et non ampliùs contumacem. Negant verò longè probabiliùs *Croix l.* 7. *n.* 205. *ac Suar. Dian. Sot. Con. etc. cum Salm. ibid. n.* 56. Et videtur patère ex c. *A nobis* 28. *de sent. excom.*, ubi dicitur quòd excommunicatus, *quamvis absolutus apud Deum fuisse credatur*, *nondùm tamen habendus est apud Ecclesiam absolutus.* Ratio, quia justè Ecclesia vult, ut non remittatur vinculum à se positum, nisi illud per absolutionem ab ipsamet auferatur.

164. — Quær. II. An autem pro excommunicato tantùm tolerato possint offerri sacrificia, etc. etiam nomine Ecclesiæ? Adest duplex sententia probabilis.

Prima negat cum *Bellar. l.* 2. *de missa c.* 6. *Suar. d.* 9. *sect.* 2. *n.* 17. item *Sotus*, *Avil. Bon. etc. ap Salm. ibid. n.* 59. Quia concessio communicandi fuit facta à concilio in commodum solùm fidelium, non autem excommunicatorum. Sed non minùs probabilis est

Secunda sententia, quam tenent *Nav. c.* 27. *n.* 56. *Pal. d.* 2. *p.* 6. *n.* 10. *ac Con. Reg. Hurt. Dian. etc. cum Salm. ibid. n.* 60. Ratio, quia leges favorabiles cum omni amplitudine intelligendæ sunt; dum igitur fidelibus concessum fuit communicare cum toleratis, concessum etiam fuit orationes publicas

pro eis offerre : nam communicare id etiam importat, ut habetur ex *c.* 28. *et c.* 38. *de sent. excomm.* Tanto magis, quia jure antiquo non erat vetitum pro excommunicatis occultis suffragia publica offerre, prout colligitur ex *c. Cùm non ab homine, eod. tit* et ipse *Suarez* fatetur ; offerre autem sacrificia pro excommunicato, hoc etiam directè cedit in commodum fidelium, tùm spirituale ob meritum charitatis, tùm temporale ob stipendia, etc. quæ hi percipere possunt ex oblationibus pro illo exhibitis.

165. — « III. Privat usu activo sacramentorum, et administratione. Quæ tamen excommunicato tolerato, et ad id » requisito, et se non ingerenti, quandoque est licita, v. gr. » si sit pastor, cujus subditi teneantur audire sacrum, nec » sit alius, qui celebret : imò, si etiam non parochus fortè » rogetur, et invitetur ad celebrandum. Ac, licèt communis » doctrina sit apud *Laym. hic c.*4., peccare fideles, si sine causa » necessitatis, vel magnæ utilitatis talem inducant ad sacramentorum administrationem, quando alius minister habèri » potest, contrarium tamen est probabile ob facultatem concessam à concilio Constant. cum talibus communicandi ; » et hinc nec illum qui petit à tali sacramentum, nec ipsummet excommunicatum, si conferat, præcisè ob censuram » peccare docet *Laym. l. c. n.* 5. *ex Soto, Sanch. l.* 7. *de matr. d.* 9. *n:* 8. Idem docet *Bonac. d.* 2. *q.* 2. §. 2. *et Vasq. Suar. etc.* » (*Vide dicta n.* 138. *et* 139.) « Non tolerato autem » illicita est sacramenti administratio, præterquam in casu » extremæ necessitatis, extra quam validè illud administrat, » præterquam pœnitentiam, quia hæc requirit jurisdictionem, quâ ipse caret. *Vide Laym. hic c.* 2. *Bon. l. c.* »

Ad majorem claritatem hujus puncti videndum est, quando excommunicati conferant sacramenta validè, et quando licitè.

166. — Hinc quær. I. An excommunicatus validè ministret sacramenta? Respondetur affirmativè (excepto sacram. pœnitentiæ, ut infrà). Ita docent *S. Th.* 3. *p. q.* 64. *ar.* 9. *ad* 2. *et alii communiter cum Salm. de cens. c.* 3. *p.* 3. *n.* 26. Ratio, quia ubi essentialia sacramenti concurrunt, non præsumitur (nec etiam posset) Ecclesia illud invalidare. Excipiunt aliqui sacramentum matrimonii ; sed in eo adhuc probabile est cum *Croix l.* 7. *n.* 197. *Salm. de matr. c.* 8. *p.* 4. *n.* 46., utì dixi-

mus *l.* 6. *n.* 1082., quòd validè assisteret parochus excommunicatus, etiam vitandus; et etiam licitè præberet licentiam alteri assistendi matrimonio, juxta dicta *l.* 6. *n.* 1084. *contra Croix l. c.*

167. — Sacramentum verò pœnitentiæ certum est invalidè ministrari ab excommunicato vitando sine necessitate. Ratio, quia ad hoc sacramentum requiritur in ministro potestas non solùm ordinis, sed etiam jurisdictionis, quâ ille privatus est ab Ecclesia, ut ex *cap. Omnis, etc., de pœnitent. et rem.* et ex *c. Ad probandum, de sent. et re jud.* Et ita communiter DD. cum *Pal. Suar. et Salm. de cens. c.* 3. *p.* 3. *n.* 27. Et hoc, etsi confessio sit de solis venialibus, ut *Salm. ibid. in fin.* Ex eadem ratione parochus vitandus nequit alteri delegare jurisdictionem ad confessiones suorum audiendas; *Croix l.* 7. *n.* 177. Intellige, nisi hoc posset parochus vi privilegii specialis.

168. — Dixi autem invalidè ministrari sacramentum pœnitentiæ ab excommunicato vitando, quia, si sit toleratus, profectò validè hoc sacramentum ministrat: nam hic non privatur jurisdictione, cùm hoc expediat ad utilitatem fidelium; *Croix l.* 7. *n.* 217. *et Salm. ibid. n.* 30. *in fine cum communi.* Utrùm autem excommunicatus vitandus possit validè et licitè absolvere in articulo mortis? *Vide dicta l.* 6. *n.* 560. *v. Qu. I.* ubi sententiam negativam tenuimus cum *D. Th. Fagn. Petrocor. Conc. etc.* contra sententiam communiorem, non verò communem, ut propter non omnem diligentiam adhibitam diximus *l.* 6. *n.* 88.

169. — Quær. II. An excommunicatus aliquando licitè conferat sacramenta? Et hìc distinguere oportet excommunicatum vitandum à tolerato. Toleratus enim, licèt ei universè sit vetitum sub gravi sacramenta ministrare, ex *c. Apostolicæ, de cler. excom. min.*, quando tamen est requisitus, semper licitè potest quæcumque sacramenta conferre, prout diximus *hoc lib. n.* 139. Et probabiliter addit *Pal. d.* 2. *p.* 8. *n.* 3., quòd, si festus dies occurrat, nec alius sacerdos sit, qui missam pro populo dicat, benè potest toleratus celebrare, etsi non rogetur; quia justè præsumitur populum petere missam ad præceptum implendum: nisi aliàs hoc scandalum afferret.

170. — Excommunicatus verò vitandus nequit etiam requisitus sacramenta ministrare. Probabiliter tamen potest ministrare Viaticum, et etiam Extremam Unctionem, quando in-

firmus nequit aliud sacram. suscipere. An autem parochus excommunicatus possit assistere matrimonio? vel alteri licentiam assistendi præbêre? *Videdicta de matr. n.* 1082. *ad* 1084. Dicunt autem probabiliter *Ronc. Pal. et Salm. de cens. c.* 3. *p.* 3. *n.* 36. *cum Con. Dian. et Corn.*, quòd excommunicatus vitandus etiam licitè sacramenta ministrat, quando aliàs grave incommodum, putà jacturam famæ vel bonorum timeret; quia præcepta Ecclesiæ non obligant cum incommodo gravi.

171. — Quær. denique III. Quam pœnam incurrat excommunicatus illicitè sacramenta ministrans? Resp. Incurrit irregularitatem, sive sit vitandus, sive toleratus, ex *c. ult. de cler. excomm. min.* Sic pariter, si solemniter baptizet, aut nuptias solemniter benedicat: secùs si privatim, ut *Salm. ibid. n.* 40. Sed dubium est, an excommunicatus vitandus invalidè sacramentum pœnitentiæ ministrans, incurrat adhuc irregularitatem? Negat *Rich.*, et probabile putat *Suar. apud Salm. cit. n.* 40. *circa fin.*, quia tunc deficit actus consummatus. Sed communissimè affirmant *Palaus d.* 2. *p.* 8. *n.* 15. *Suar. d.* 11. *sect.* 3. *n.* 15. *Bon. de irreg. d.* 7. *q.* 3. *p.* 5. *n.* 6. *Cont. Tourn. tr. de irreg. part.* 3. *cap.* 4. *concl.* 1. *et Salm. ibid. n.* 41. Quia hic punitur actus etiam attentatus, quia jam satis consummatus dicitur, cùm minister intentat contra jus absolvere. Sed hæc ratio non suadet; potiùs hæc sententia mihi probatur ex *c. Si quis* 7. *caus.* 11. *qu.* 3., ubi *Martinus V.* declarat irregularem quemlibet constitutum in Sacris, qui *post excommunicationem præsumpserit quasi in officio suo agere sicut priùs.* Nota illud *quasi*, quod importat similitudinem actionis; ergò etiamsi invalidè absolvat, irregularitatem incurrit.

172. — Qui recipit igitur sacramentum à vitando sine necessitate, peccat graviter, et excommunicationem minorem incurrit. Qui autem recipit ordinem ab Episcopo excommunicato vitando, incurrit etiam suspensionem ab exercitio ordinis suscepti, ex *c. Cum illorum*, §. *fin. de sent. exc. Vide Salm. de cens. c.* 3. *p.* 3. *n.* 42.

173. — « IV. Privat usu divinorum officiorum, ita ut excommunicatus non tantùm careat eorum fructu, sed etiam » sub mortali iis nequeat interesse, parte notabili, ita ut moraliter censeatur cum aliis communicare, nisi excuset ignorantia, vel necessitas vitandi scandali. » (*Secluso tamen scan-*

dato , excommunicatus etiam missam inchoatam tenetur relinquere , si nondùm consecraverit. S. Thom. 3. *p. q.* 83. *art.* 6. *ad* 2.) « aliave justa causa : *Bon. l. c. p.* 3. §. 1. *ex Suarez* , » *Fill. etc.* Similiter peccant etiam alii , qui cum excommu- » nicato vitando eidem missæ intersunt , ut ex communi docet » *Bon. l. c. n.* 9. *contra Durand.*, quia participant cum illo » in Divinis. Aliud tamen esset, si transiens per Ecclesiam » aliud tractaret, vel breviter privatim , aut omninò separa- » tim oraret ; aut si , aliis unum sacrum audientibus, ipse » aliud audiret ; quia sic moraliter non censeretur communi- » care cum aliis , nec conjungi ad unam orationem fundcn- » dam. *Bon. l. c. n.* 16. *ex Suar. Henr. Fill. Coninc. etc.* Ac » licèt peccatum hoc ex genere suo sit mortale , ex parvitate » tamen materiæ subinde tantùm est veniale , ut si exigua pars » missæ , v. g. usque ad Evangelium tantùm cum illo audiatur, » *Avila*, *Dian. p.* 5. *t.* 5. *res.* 21. vel si Horæ privatim cum » eo recitentur , *Dian. part.* 5. *t.* 9. *r.* 89. *ex Suar.*, *et aliis* » *novem.* » (*Ut tenent etiam Salm. de cens. c.* 3. *p.* 3. *n.* 65. *cum Con. Bon. et pluribus. Graviter tamen peccaret*, *qui cum vitando in choro* , *vel publicè* , *et solemniter recitaret* , *ut Salm. ibid. n.* 62. *in fine cum S. Th. Famulus autem* , *qui jussu domini excommunicati officium cum illo recitat* , *ne leviter quidem peccat* , *quia tunc non communicat* , *sed tantùm obsequium famulatùs sui præstat. Ita probabiliter Croix l.* 7. *n.* 211. *cum Suar. et Dic. ex c. Quoniam*, *caus.* 11. *q.* 3.)

174. — Ad majorem intelligentiam advertendum , quòd non prohibetur excommunicato usus sacrarum imaginum, et reliquiarum , eas venerando ; imò nec usus aquæ benedictæ ; et aliorum sacramentalium , non quidem ut participet fructum , quem illa producunt ex benedictione Ecclesiæ , sed tantùm ut ea veneretur. *Suar. d.* 12. *sect.* 3. *n.* 3. *Pal. d.* 2. *p.* 9. *n.* 14. *et Salm. de cens. c.* 3. *p.* 6. *n.* 67. *cum Henr. et Sayro.* Potest etiam tempore, quo non celebrantur Divina , Ecclesiam ingredi ad orandum privatim , et seorsim ab aliis in distincto sacello , ut communiter *Suar. n.* 1. *Pal. l. c. Bon. q.* 2. *p.* 3. §. 2. *n.* 8. *et Salm. ibid. n.* 68. *cum Conin. et Cajet.* Qui addit posse etiam in eodem sacello , ubi alii orant , privatim et ipsum orare , quia privatè orando , minimè cum aliis communicat. Imò dicunt *Salm. ib. cum Con. Bon. Dian. Turr. Palud. etc.* quòd etiam , dùm Divina celebrantur , non prohibetur excom-

municatus ab ingressu Ecclesiæ, ut se liberet à satellitibus, vel ex alia causa, et si ibi privatim oret; quia tunc nullam habet cum aliis communicationem. Et ideò tunc non tenentur sacerdotes cessare, nec eum repellere, nec alii à templo discedere.

175. — Graviter autem peccaret excommunicatus, qui vellet audire missam, vel interesse officiis, et similibus publicis functionibus, ex *cap. Illud, de cler. exc. min.* et ex *c. fin. de sent. exc.* Et, si monitus à sacerdote, nolit exire, incurrit excommunicationem Papæ reservatam, ex *c. Eos, de sent. exc.* Sicut illam etiam incurrit interdictus denuntiatus, pertinaciter assistens missæ, et omnes qui impediunt, ne excommunicatus, aut interdictus recedat, ut *Pal. d.* 2. *p.* 9. *n.* 4. *Bon. q.* 2. *p.* 3. §. 1. *n.* 7. *et Salm. ibid. n.* 70. *ex c. Gravem, de sent. exc.* Item notandum, quòd sacerdos excommunicatus faciens coram se missam celebrari, incurrit irregularitatem, *ex c. Tanta, de excess. prælat. Vide Salm. l. cit.*

176. — Item si excommunicatus sit vitandus, et monitus non velit ab Ecclesia exire, tenentur clerici eum (etiamsi esset sacerdos) expellere, si possunt; aut si non possunt, ab officiis cessare et alia agere, quæ leguntur apud *Bus.*, aliàs graviter peccant, et excommunicationem minorem incurrunt, ex *c. Is qui, de sent. exc.* et *Clem.* 2. *eod. tit.* Sicque pariter dicunt *Bon. q.* 2. *p.* 3. §. 1. *n.* 9. *et Salm. de cens. c.* 3. *p.* 6. *n.* 72. graviter peccare assistentes eidem missæ, quam audit excommunicatus, nisi excuset aliqua necessitas, aut parvitas materiæ. Et hoc videtur probabilius, quia in missa necessariò omnes audientes conveniunt in una oblatione. Quamvis *Suar. ap. Salm. l. c.* non improbabiliter dicat hanc communicationem adstantium culpam venialem non excedere; et hoc probabile putant *Pal. d.* 2. *p.* 6. *n.* 5. *et iidem Salm. cit. n.* 72. *in fin. et Sayr. Fill. Henr. Krim. ap. Croix l.* 7. *n.* 207, quia talis communicatio videtur nimis remota, et accidentalis, nisi illi sint etiam causa ut excommunicatus intersit. Hâc tamen ratione non obstante, nullus Author hujusmodi assistentes excusat saltem à culpa veniali, et ab excommunicatione minori. Communiter autem docent *Bus. hic, et Pal. loc. cit. cum Suar. Sayr. Henr. Fill. Bon. et aliis cum Salm. ibid. n.* 73. *ac Ronc. q.* 5. quòd, si adstantes audiant aliam missam ab illa, quam audit excommunicatus, tunc nec ipsi nec celebrans tenen

tur recedere, quia tunc nulla adest communicatio in eodem divino, et illa assistentia in eodem loco materialiter se habet.

177. — « Porrò per divina officia intelliguntur sacrificium » missæ, publica oratio, processio, cantus horarum, bene- » dictio olei, aquæ, candelarum, et cætera annexa ordini » clericali, quæ solemniter fiunt, exceptâ concione. » (*Nam audire concionem, sive lectionem theologiæ, canonum, etc. nec excommunicato, nec aliis cum ipso prohibetur, cùm ibi nulla sit communicatio, argumento ex c. Responso, de sent. exc. Salm. dict. n. 73. Croix l. 7. n. 281. Ipse autem excommunicatus nequit concionari, aut legere, nisi sit toleratus, et ab aliis requiratur; aut nisi ad hoc teneatur ex officio, quia tunc præsumitur ab aliis requiri, ut Suar. d. 12. s. 2. n. 5. Pal. d. 2. p. 9. n. 5. cum Bon. et adhærent Salm. l. c. in fin.*) « in quibus licèt alii fideles non tenentur vitare » toleratum, tenentur tamen non toleratum sub mortali » vitare » (*ex c. Is qui, de sent. exc.*) « nisi vel levitas ma- » teriæ, vel ignorantia, aut simile quid excuset. Unde si » talis præsens sit, monêri debet, ut recedat : si nolit, debet » extrudi, vel exportari, licèt sit sacerdos » (*Ex c. Veniens, de sent. exc.*); « nisi tamen gravius inde timeatur incommo- » dum, ob quod, si expelli non possit, omittendum est » officium, etiam die festo; et celebrans, nondum inchoato » canone, debet abrumpere missam; si inchoavit, potest, » cæteris abeuntibus, Sacrum prosequi, » (*Ut tenent Suar. et Henr. contra Bon. et Corn. ap. Salm. de cens. c. 3. p. 6. n. 71. in fin. qui meritò utrumque probabile putant*) « vel abrum- » pere, ob sententiæ utriusque probabilitatem; si consecra- » vit, debet, solo ministro manente, pergere usque ad com- » munionem inclusivè; et reliqua perficere in sacristia, vel » alio decenti loco » (*ut certum est cum Salm. dict. n. 71.*) « Quòd si excommunicatus negligat procurare absolutionem, » eo fine ut non audiat Sacrum die festo, peccat mortaliter » omissione Sacri; secùs si alia de causa negligat. » (*Vide dicta n. 161.*)

178. — « Quòd si etiam obligatus est ad Horas, non excu- » satur ab illis; » (*Ita comm. Laym. c. 2. n. 7. Sayr. Cov. Avil. etc. cum Salm. ibid. n. 66. Etiamsi teneatur ad officium ex solo titulo beneficii. Et si fructus illius beneficii non recipit, hoc provenit ex culpa sua; Croix l. 7. n. 324. cum Pal. Suar.*

Nav. Laym. et Salm. l. c. in fin. qui notant cum Cov. et Avila, quòd si omninò privetur beneficio, tunc non tenetur amplius ratione beneficii recitare) « etsi non debeat dicere : *Dominus* » *vobiscum*, sed, *Domine exaudi, etc.* » (*Si tamen diceret*, Dominus vobiscum, *venialiter tantùm peccaret, ut Salm. ibid. n. 64. cum Bon. et Henr. Imò Avila, et Hurt. ap. Pal. d. 2. p. 9. n. 8. et Nav. ap. Salm. loc. cit. dicunt nullo modo peccare, quando solus recitat, quia ly* Dominus vobiscum *erit tantùm privata oratio pro aliis, sicut quando dicit in Invitatorio :* Venite adoremus) « Si autem horas cum alio » privatim legat, venialiter tantùm videtur peccare. » (*Quamvis enim in c. Excommunic. 11. q. 3. interdicitur excommunicato communicare cum aliis, etiam in oratione privata; at secluso scandalo et contemptu, non videtur materia gravis uti socio ad recitandum officium privatim, sicut ad dicendum Rosarium. Ita probabiliter Cont. Tourn. de cens. part. II. cap. 1. sect. 4. quær. 2. r. 2. Bon. q. 2. p. 3. §. 2. n. 4. et Con. Dian. Cov. Corn. Ugol. apud Salm. de cens. c. 3. p. 6. n. 63. Si autem sit toleratus, nullo modo peccat, si recitet cum alio, ab eo requisitus, juxta dicta n. 138. v. Utrum.*)

179. — « V. Collatio beneficii facta excommunicato nulla » est; uti et præsentatio, vel electio, institutio, et confir- » matio. Ratio, quia excommunicatus, etiam toleratus, non » potest communicare in officio, proindeque incapax est bene- » ficii, quod datur propter officium. Idque, licèt ignoretur » excommunicatio, quia ignorantia invincibilis, etsi excuset » à culpa, non tamen supplet defectum conditionis requisitæ » ad valorem actûs ; *vide Less. l. 2. c. 34. d. 22.* Imò pro- » babile est, excommunicatum, quamvis beneficio antè ob- » tento non privetur, fructus tamen, et distributiones non » facere suas, ideòque eas tenêri restituere etiam ante sen- » tentiam judicis, quia est privatus officio ; fructus autem » dantur propter officium, velut merces propter opus. Ita » *Suar. et alii contra Sanch. et Conc.*, qui probabiliter pu- » tant, ex consuetudine non tenêri ante sententiam, modò » per se, vel alium inserviat beneficio.

180. — Plura hìc notanda, et examinanda. Equidem nulla est omnis beneficii collatio, electio, etc. facta in favorem excommunicati, ex *c. Postulastis, de cler. exc. min.* Hinc notandum I. quòd tunc non solùm recipientes, sed etiam

conferentes, etc. peccant graviter, et incurrunt, ultra excommunicationem minorem, etiam suspensionem à collatione, ex *cit. c. Vide Salm. ibid. p.* 9. *n.* 96. *et* 97. Valida tamen est collatio, si Papa scienter conferat beneficium excommunicato: vel si in concessione Pontificis adsit clausula absolutionis à censura ad effectum validè consequendum, nisi quis excommunicatus sit ob hæresim, quæ non comprehenditur sub generali absolutione; *Salm. de cens. c.* 3. *p.* 9. *n.* 98. *in fin.*

Notand. II. quòd idem quod dictum est de beneficiis, dicitur de collatione, et receptione dignitatum ecclesiasticarum habentium jurisdictionem, prout episcopatûs, prioratûs, et similis; ita communiter *Suar. d.* 13. *sect.* 1. *n.* 7. *Bon. q.* 2. *p.* 4. §. 1. *n.* 3. *Pal. p.* 10. *n.* 9. *et Salm. ibid. n.* 102. An autem idem procedat quoad dignitates sæculares? Affirmant *Salm. ibid. n.* 103. *cum Bon. Cornejo, Henr. Garcia, Ugol. etc.*, quia excommunicati invalidè exercent actus jurisdictionis. Negant verò *Pal. d.* 2. *p.* 10. *n.* 11. *ac Con. Fill. Giball. et Hurt. ap. Salm. ib.* (qui rectè probabile vocant). Ratio, quia nullum habetur expressum jus de facto irritans collationem hujusmodi dignitatum. Nec obstat, quòd acta judicis excommunicati sint nulla, prout probabiliùs docent *Suar. d.* 16. *s.* 1. *n.* 2. *Dian. p.* 3. *tr.* 9. *r.* 108. *Salm. ibid. p.* 11. *n.* 121. *cum Con. et Hurt.* ac ipse *Pal. d.* 2. *p.* 14. §. 2. *n.* 2. *cum Innoc. Panorm. Vasq. Laym. Bon. etc.*, eò quòd consuetudine jam receptum est, annullationem actorum pro judice ecclesiastico præscriptam in *c. Cùm audimus, caus.* 24. *q.* 1. *et in cap. Tanta, de excess. prælat.*, extendi etiam ad judicem sæcularem. Nam respondetur, quòd licèt excommunicatus impediatur à suo officio externo, hoc tamen non efficit ut officii collatio sit nulla; post enim absolutionem validè et licitè poterit talis judex suo munere fungi.

Notand. III. idem quod de beneficio, dicendum esse de pensione clerici, quæ datur in titulum beneficii ob ministerium ecclesiasticum; et de pensione ecclesiastica, licèt temporali, quæ datur ob officium ecclesiasticum, prout Vicario, aut Coadjutori Episcopi; ita *Salm. ibid. p.* 9. *n.* 107. *cum Pal. Suar. et comm.* Secùs autem, si pensio sit merè laicalis, vel etiamsi mixta (juxta dicta apud *Bus. l.* 5. *n.* 137.), ut probabiliter *Pal. Avil. Laym. Sa, etc. cum Salm. ibid. n.* 108.

Notand. IV. quòd, si quis ante excommunicationem fuisset

præsentatus, vel electus ad beneficium, validè acceptat, et possessionem obtinet, etiamsi tempore acceptationis sit excommunicatus, quia acceptatio, seu possessio non sunt actus jurisdictionis, sed privati; ita *Pal. p.* 10. *n.* 18. *Bon.* §. 1. *n.* 9. *Cov. Avil. etc. cum Salm. de cens. c.* 3. *p.* 9. *n.* 110. (*contra Suar. apud Cont. Tourn. de cens. part. II. cap.* 1. *art.* 3. *sect.* 5. *Quær.* 2. qui sententiam *Suarii* vocat æquè probabilem). Secùs dicendum, si is erat excommunicatus tempore collationis, licèt postea tempore acceptationis absolutus sit: est commune, *vide Salm. ibid. n.* 111. Quare requiritur tunc nova collatio, quamvis probabile putent *Salm. ibid. in fin. cum Less. Bon. Nav. Henr.*, sufficere, quòd collator sciens in prima voluntate perseveret. Notandum V. quòd excommunicatus beneficium recipiens non potest facere suos fructus perceptos tempore excommunicationis; etiamsi postea absolvatur, et ritè beneficium reobtineat. Attamen eo casu, si pro illo tempore per se, vel alios satisfecerit officio annexo, potest fructus retinêre; quia fructus beneficii vacantis, ubi non est usus *spolii*, spectant ad successorem, ut dicunt *Bon. d.* 2. *q.* 2. *p.* 4. §. 1. *n.* 5. *et Salm. ibid. n.* 101. *cum Con. Henr. Diana, et Leand.* Ubi autem est lex *spolii*, rectè ait *Pal. d.* 2. *p.* 11. *n.* 1. *cum Nav. Henr. Con. et Avila*, posse tantùm retinêre fructus correspondentes servitio præstito. Imò probabiliter dicunt *Suar. d.* 13. *sect.* 1. *n.* 3. *Cont. Tourn. loc. cit. v. Hic. Dian. p.* 3. *tr.* 9. *r.* 89. *et Salm. ibid. n.* 100. *cum Con. et Cornejo*, quòd si ille bonâ fide beneficium receperit, et servitium præstiterit, tunc licèt teneatur beneficium dimittere, potest tamen retinêre, aut exigere fructus suæ congruæ sustentationi correspondentes pro tempore servitii præstiti; quia reipsà Ecclesiæ inservivit, et ratione illius operis dignus est congruâ sustentatione.

181. — Sed quær. I. An excommunicatus etiam toleratus sit inhabilis ad beneficia, officia, etc.? Negant *Giball. Navarr. Dian. Hurt.*, et probabile vocat *Less. apud Salm. ibid. n.* 104., quia concilium Constantiense, concedens fidelibus cum excommunicato tolerato communicare, consequenter concedit excommunicato beneficium recipere. Veriùs tamen affirmant *Pal. q.* 10. *n.* 3. *Suar. d.* 13. *s.* 1. *n.* 29. *Cont. Tourn. loc. cit. Quær.* 1. item *Avil. Con. etc. cum Salm. de cens. c.* 3. *p.* 9. *n.* 105. Ratio, quia, etsi concessum sit aliis cum tole-

rato communicare, excommunicatus tamen non potest officia præstare; quare collatio semper fit indigno. Exciperem, si in aliquo casu officia præstanda essent in commodum conferentium beneficium petentium illius communicationem in prædictis officiis. Hinc licèt in *c. Postulastis, de cler. exc.*, lata sit suspensio contra conferentes beneficium excommunicato, tamen rectè dicunt *Salm. ibid. n.* 106., hanc suspensionem sublatam fuisse ex concilio Constantiensi.

182. — Quær. II. An valida sit collatio beneficii facta alicui inculpabiliter ignoranti, se esse excommunicatum vel non esse ab excommunicatione absolutùm? Negant communiùs *Pal. n. 4. Less. l. 2. c. 34. n. 117. et Sanch. Con. l. 2. c. 2. d. 10. n. 7. Suar. d. 3. et alii cum Salm. ibid. n. 99.* Ratio, quia ignorantia excusat quidem à culpa, sed non tollit inhabilitatem. Dicunt tamen *Less. et Salm. ll. cc.* probabilem esse sententiam *Dianæ et Baunii* cum *Fabro*, quòd collatio tunc satis sit valida, quia collator ad cautelam solet absolvere à censuris, dum alicui de beneficio providet, ad effectum scilicet tantùm præsentis collationis consequendum. Idque reverà est satis probabile cum *Cabass. T. J. l. 5. c. 11. n. 11.*

183. — Quær. III. An qui est excommunicatus post beneficium obtentum, privetur fructibus ante sententiam judicis, etiamsi per se aut per alium officium præstet? Affirmant *Conc. p. 462. n. 29. cum Suar. Fill. etc.* Sed probabiliùs negant *Pal. Sanch. Laym. Cont. Tourn. loc. cit. Quær. 4. Salm. ibid. p. 10. n. 114. et alii* quos retulimus *l. 4. n. 670.* Post sententiam verò excommunicatus restituere quidem tenetur omnes fructus, donec absolvatur, etiamsi per se non stet, quominus absolvatur. Nisi esset pauper, quo casu sibi fructus tamquam pauperi applicare posset; ita *Laym. lib. 1. tr. 5. p. 2. c. 2. n. 10. Pal. dub. 2. p. 11. n. 6. et Salm. ibid. n. 117. cum Avila, Sylv. Corn. etc.*

184. — « VI. Privat communicatione forensi. Unde excom- » municatus nequit esse judex, advocatus, procurator; licèt » pro semetipso respondere possit ipse. *Coninck, Præpos.* » *Dian. p. 5. t. 9. res. 111.* » (*Et etiam actorem reconvenire; et hoc, etiamsi per alium commodè possit se tuèri, ut Coninck, Pal. Suar. etc. contra alios apud Salm. de cens. c. 5. p. 11. n. 125.*) « Item actor, tabellio, testis, etc. ita ut contra ex- » communicatum, etiam toleratum, semper possit reus

» excipere. » (*Ita ex c. Veniens, de testib. c. Pia, de except. in 6. et c. Nullus, caus. 3. q. 4. Quamvis is actor excommunicatus validè agat, donec repellatur, ut ex d. c. Pia. Dicunt tamen Dian. et Lez. apud Salm. ibid. n. 118. non peccare graviter actorem, qui justè petit suum. si non repellitur. Toleratus verò licitè tuetur se, et alios in judicio, ut Pal. punct. 14. n. 14. Salm. ibid. cum Avil. Vilandus tamen non potest alios in judicio defendere; quamvis, si faciat, et stipendium recipiat, non teneatur illud restituere : Nav. Av. Lez. Salm. l. c. in fin. Exceptio autem opponi potest etiam post sententiam ante ejus executionem : Salm. ibid. n. 119. ex d. c. Pia*). « Quod si non faciat, nec judex eum repellat, » valida ejus acta erunt, si sit toleratus. Secùs est de judice » non tolerato, cùm sit privatus jurisdictione. » (*Hoc rectè putant esse probabilius Salm. ibid. n. 121. juxta dicta suprà n. 180. ad Not. II. Testis pariter vitandus validè testatur, si non repellitur; toleratus autem validè et licitè, si ab una partium requiritur; Salm. ibid. n. 123. cum Avil. et Pal.*).

« *Vide Laym.* c. 2. *Dian. p.* 5. *t.* 9. *resp.* 112. *et* 113. Non » potest etiam esse tutor, aut curator. *Dian. p.* 5. *t.* 9. *resp.* » 115. *ex Sylv.* neque testamenti executor. *Dian. p.* 8. *t.* 9. » *resp.* 2. *ex Casp. etc. contra Sanch. Lugo, etc.* si tamen » non fiat oppositio, validè exequitur, *ibid.* Nec potest ipse » testari licitè, etsi faciat validè, etiam cùm excommunicatum instituit hæredem. *Suar. Villal. Merc. etc. cum Dian.* » *l. c. res.* 129. Denique contractus omnes ab eo facti (etsi » sint illiciti, et ratione eorum non detur actio in foro » externo durante executione) valent, nisi fiant ab eo ut persona publica, vel ministro ratione muneris, et beneficii; » quia tunc spectant ad jurisdictionem, quæ suspensa est. » *Dian. p.* 5. *t.* 9. *r.* 128. *ex Con. Fill. Merc. etc.*

185. — « VII. Excommunicatus non toleratus privatur usu » jurisdictionis. Unde non potest validè eligere, conferre, » præsentare, ferre leges, vel sententiam; et qui sic beneficium à non tolerato accipit, dicendus est intrusus, ac » proinde tenetur, sine alia juris declaratione, beneficium » unà cum fructibus relinquere. » (*Ita commun. Salm. de cens. c. 3. p. 11. n. 121.*)

« Dixi *non toleratus;* quia acta tolerati probabile est esse » valida ob bonum commune; graviter tamen peccat, si

» absque necessitate talia exerceat. » (*Et hoc certum est cum Salm. dict. n.* 121. *quoad judicem ecclesiasticum, in c. Tanta, de excess. prælat.*)

186. — « VIII. Non toleratus privatur ecclesiasticâ sepul-» turâ, ita ut non possit in loco sacro, seu benedicto sepe-» liri; et si contrarium fiat, ac corpora discerni possint, » debet exhumari, nec in eo loco divina peragi ante recon-» ciliationem.

Ita ex *cap. Sacris, de sepult.* Pollutâ autem Ecclesiâ, manet pollutum et cœmeterium, sed non contrà, ex *c. Consuluisti, de cons. eccl. in* 6. Si verò excommunicatus decessit cum signis pœnitentiæ, non est exhumandus, sed absolvendus, petitâ absolutione ab hærede; *Salm. ibid. p.* 7. *n.* 75. *cum Pal. et Corn.* Peccant graviter comitantes vitandum ad sepulturam, clerici canentes, etc. *Vide Salm. ib. n.* 77. Sepelientes autem illum incurrunt excommunicationem majorem, ex *Clement.* 1. *de sepult.* Per *sepelientes* autem non intelliguntur comitantes, canentes, etc. An autem intelligantur procurantes sepeliri? Affirmant *Salm. ibid. n.* 82. *Pal. Con. Suar.* Sed negant *Caj. Con. Avil. Henr. etc. ib. n.* 81. Rectè dicunt *Salm. ibid. n.* 80. *in fin.* utramque esse probabilem.

187. — « Dixi *non toleratus*; quia Ecclesia non polluitur, » etsi hæreticus non speciatim denuntiatus in ea sepeliatur, » ut docent *Suar. Laym. et alii.* » (*Hinc tolerati licitè sepeliuntur in loco sacro, si cum signis pœnitentiæ à vita migraverint; Palaus q.* 6. *n.* 12. *Salm. de cens. c.* 3. *p.* 7. *n.* 75. *Nav. Con. Sayr.*) « Jure nihilominùs id prohibent Epi-» scopi in Germania, eò quòd inter cæteras pœnas non com-» municantium in Paschate, etiam statuatur privatio sepul-» turæ ecclesiasticæ.

188. — « IX. Excommunicatus privatur omni aliâ civili » communicatione fidelium, ita ut ipse non possit cum aliis, » et, si non sit toleratus, etiam alii cum ipso non possint » communicare; idque in casibus hoc versu comprehensis: « I. *Os*, II. *Orare*, III. *Vale*, IV. *Communio*, V. *Mensa* » *negatur.*

Ista eruuntur ex iis quæ declaravit *Calixtus* Papa in *c. Excommunic. caus.* 11. *qu.* 3. ubi dixit: *Nec cum eis in oratione, aut cibo, aut potu, aut osculo communicet; nec ave*

eis dicat; quia quicumque in his vel aliis prohibitis scienter excommunicatis communicaverit, juxta apostolorum institutionem, et ipse simili excommunicationi subjacebit. Non autem hic illud *simili* importat æqualitatem (scil. excommunicationem majorem), sed tantùm similitudinem, prout excommunicatio minor similis est majori.

189. — « Dicitur I. *Os*, per quod intelligitur osculum, et » omne colloquium, etiam privatum; item per nutus, litteras, internuntium, et quodvis signum benevolentiæ. » (*Ut missio vel acceptatio munerum; Salm. ibid. p. 12. n. 135. cum Bon. Avila, Reg. etc.*)

190. — « Dicitur II. *Orare*, id est omnis communicatio in » Divinis, de qua suprà. » (*Vide dicta n. 173.*)

191. — « Dicitur III. *Vale*, quod comprehendit omnem » salutationem (saltem honorificam) verbo, vel signo, vel » amplexu; et secundùm quosdam, etiam resalutationem, » eò quòd sit actus observantiæ; sed contrarium videtur » verius, quia est solutio debiti. Imò *Sayr. etc. cum Dian.* » *t. 5. p. 9. res. 16.* putant probabile, quòd sola verbalis » salutatio sit prohibita, non autem alia signa, v. g. ape» riendo caput, etc. quæ urbanitatis causâ fieri solent.

192. — Dubit. igitur 1. an liceat exhibêre excommunicato signa urbanitatis, v. g. adsurgendo, aperiendo caput, dando locum, sine tamen ulla expressione verborum?

Prima sententia valdè probabilis negat; et hanc tenent *Suar. d. 15. s. 1. n. 3. Pal. d. 2. p. 17. n. 4. cum Laym. Salm. de cens. c. 3. p. 12. n. 136. cum Hurt. Escob. lib. 50. n. 254. cum Vasq. et Sylv. ac Bon. d. 2. q. 2. p. 6. §. 2. n. 4. cum Henr. Ugol. et Reg.* Ratio, quia hujusmodi actus reverentiæ, esto solis nutibus fiant, et sine animo honorandi, sunt tamen quædam communicatio, et vera signa amicitiæ ac salutationis.

Secunda sententia verò affirmat, modò absit animus salutandi; hanc tenent *S. Anton. 3. p. tit. 25. c. 2. in princ. cum Guil. Nav. cap. 27. n. 20. cum Major. et Ang. Fill. tr. 15. n. 85. Spor. Suppl. p. 134. n. 97.* item *Sotus, Avila, Graff. et Sayr. apud Pal.* Ratio, tùm quia tales actus non exhibentur ut signa amicitiæ, aut communicationis, sed ut vitetur nota inurbanitatis; tùm quia, esto hujusmodi actus involvant quamdam salutationem, talis tamen salutatio videtur consuc-

tudine introducta ut necessaria, non quidem ad honorandum excommunicatum, sed ne ille contemnatur. Hanc autem secundam sententiam meritò vocant probabilem ipsi fautores primæ sententiæ, nempe *Bon. Pal. Salm. et Escob.* Maximè (ut ajunt *Croix l. 7. n. 277. Mazz. t. 4. p. 316. Bon. cum Suar. loc. cit. et Renzi t. 1. p. 542. q. 4. cum Laym. et Pelliz.*) si excommunicatus sit superior, vel persona publica, utì Episcopus, prætor, etc., quia tunc prædicta signa potiùs exhibentur ad vitandum damnum, vel indignationem illius.

193. — Dubit. 2. an liceat excommunicatum resalutare? Affirmant *Bus.* ut suprà, *ac Fill. tr. 13. c. 5. q. 3. n. 84. Henr. et Krimer ap. Croix l. 7. n. 277.* et probabile putat *Pal. d. 2. p. 17. n. 4*, quia, ut ajunt, resalutatio illa non est exhibitio honoris, sed debiti solutio, quæ non videtur ab Ecclesia vetari. Sed probabiliùs negant *Bon. d. 2. q. 2. p. 126. §. 2. n. 4. Holz. p. 582. n. 197. et Salm. de cens. c. 3. n. 136. cum Avila.* Ratio, quia, cùm vetitum sit salutare excommunicatum, ille non habet jus, ut resalutetur, eò quòd in pœnam sui criminis est illo privatus. Et sic pariter probabiliùs dicunt *Bon. l. c. Croix d. n. 277. Viva de cens. q. 3. art. 2. n. 9. Salm. cit. n. 136. cum Avila, et Renzi p. 541. q. 2. cum Pelliz.* (*contra Sa, et Henr. ap. Vivam l. c.*, quorum opinionem probabilem putat *Mazz. t. 4. p. 316.*) neque esse licitum excommunicato rescribere. Ratio est eadem, ut suprà, quia, cùm prohibitum sit communicare cum excommunicato, ille non habet jus, ut ei rescribatur. Cæterùm quoad resalutationem, non audeo primam sententiam dicere improbabilem, quia licèt excommunicatus non habeat jus, ut resalutetur, tamen resalutatio illa non videtur propriè actus honoris, et contrà negatio illius videtur quidam actus contemptûs, vel saltem inurbanitatis. Quoad rescriptionem verò, non valeo acquiescere sententiæ oppositæ, quia rescriptio videtur vera communicatio.

Qui autem excommunicatum injuriis afficeret, vel ei diceret, *Deus te illuminet, convertat, etc.*, nullam quidem censuram incurrit; ita communiter *S. Anton. p. 3. tit. 25. c. 2. in princ. Salm. l. c. et Croix l. 7. n. 276. et 277.*

194. — «Dicitur IV. *Communio*, quæ comprehendit omnem » contractum; qui tamen validus est, si fiat. » (*Ita Salm. ib. n. 138. cum Pal. Con. Av.* (*contra aliquos*), *ex c. 32. de*

sent. exc. etc.; illicitum autem est excommunicato testari, licèt testamentum sit validum, nisi ille sit usurarius. Vide Salm. ibid. n. 139.) « item cohabitationem, coöperationem, societa-» tem, v. g. in contractibus, ita ut moraliter censeatur com-» municare; quod prudens æstimabit: unde nec iter cum eo, » tanquam cum socio, facere licet. » (*Nec licet cum eo collaborare, sedere, sub eodem tecto vivere, dormire: intellige per modum societatis; nam aliàs cubare tantùm ad quiescendum, etiam in eodem lecto, non vetatur, ita probabiliter Suar. d.* 15. *sect.* 2. *n.* 8. *Bonac. part.* 6. §. 2. *n.* 5. *Pal. d.* 2. *p.* 17. *n.* 5. *et Salm. de cens. c.* 3. *p.* 12. *n.* 137.)

195. — « Dicitur V. *Mensa*, per quam intelligitur omnis » convictus, et convivia, per modum societatis, et commer-» cii; qualis non est, si casu incidas in idem hospitium, iter, » mensam, imò lectum. *Vide Bon. dist.* 2. *q.* 2. *p.* 6. §. 1. *et* 2.

Non licet igitur communicare cum excommunicato in eadem mensa formaliter, idque accidit quando excommunicatus invitat alterum ad cœnam; aut quando aliquis vitam communem agit cum excommunicato, esto non vescatur eisdem cibis, ut evenire solet in monasteriis, et seminariis, in quibus, tametsi diversæ sint mensæ in eodem refectorio, nihilominùs omnes censentur communicare in eadem mensa et refectione. Idem est quando multi invitantur ab excommunicato, et in eodem cubiculo accumbunt, licèt in diversis mensis; secùs si accumbant in mensis valdè disjunctis, seu dispositis in diversis cubiculis; ita *Suar. d.* 15. *sect.* 2. *n.* 6. *Salm. ibid. n.* 140. *et Bon. d.* 2. *q.* 2. *p.* 6. §. 2. *n.* 5. *cum Henr. Avil. Sayr. Fill. Reg. et Ugol.* Secùs etiam, si quis ederet cum excommunicato in diversorio, adhuc in eadem mensa, ubi tamen unusquisque sibi intendit, ut *Suar. Salm. et Bon. ll. cc. cum Sayr. et alii.* Item secùs, si quis casu conveniat cum excommunicato in eadem domo, itinere, vel mensa; *Holzm. p.* 382. *n.* 197. *Spor. Suppl. c.* 3. *n.* 97. *et Pal. d.* 2. *p.* 17. *n.* 5. *cum Suar. Laym. Sayr. et Hurt.*

196. — « Quæres 1. Quale peccatum sit communicare cum » excommunicato non tolerato? Resp. Communicatio in Di-» vinis censetur mortale propter gravitatem materiæ; in ci-» vilibus autem (etsi inducat minorem excommunicationem), » secluso tamen contemptu, tantùm est veniale regulariter. » *Suar. Bon. etc. Dian. p.* 7. *t.* 11. *r.* 47. » (*Ita etiam S. Th.*

q. 23. *n.* 3. *Salm. ibid. p.* 1. *n.* 7. *et p.* 12. *n.* 127. *cum Lez. Suar. et comm.*). « Quod addo, quia aliquando est mortale, » ut si quis cum excommunicato communicet in eodem crimine, » v. g. si quis concubinam excommunicatam cognoscat.

197. — Distinguendum inter peccatum, et pœnam communicationis cum vitando. Quoad peccatum in duobus casibus communicans certè peccat graviter : I. Si communicat cum eo in Divinis, nisi excuset parvitas materiæ, juxta dicta *n.* 175. *et* 176. II. Si communicat in crimine criminoso, id est in eodem crimine, sive contumacia, ob quam lata est excommunicatio, v. g. si quis suam concubinam excommunicatam post excommunicationem iterùm cognoscat, ut habetur ex *c. Concubinæ, de sent. excom.* vel si quis post excommunicationem latam in aliquem ob furtum, concubinatum, etc. impendit ei auxilium, aut consilium, ne restituat, ne concubinam dimittat, vel ne exeat ab excommunicatione ; ita *Bon. q.* 2. *p.* 6. §. 1. *n.* 8. *Suar. d.* 15. *s.* 7. *n.* 4. *et Salm. de cens. c.* 3. *p.* 12. *n.* 133. *ex c. Nuper.*

198. — Dubit. autem, an sit mortale frequenter communicare in civilibus cum vitando ? Adest duplex probabilis sententia. Negant *Nav. c.* 27. *n.* 30. *Pal. q.* 18. *n.* 3. *ac Sayr. Avila, Henr. Reg. Dian. Leand. etc. apud Salm. ibid. n.* 128.; quia communicatio in civilibus de se est tantùm veniale : veniale autem per quamcumque multiplicationem non fit mortale. Tunc autem dicunt *Nav. et Pal. cum Sayr. et Avila ll. cc.* frequentem communicationem esse mortale, quando ex ipsa communicatione crederet communicans excommunicatum sumere occasionem in sua contumacia perseverandi. Affirmant verò probabiliùs *Suar. d.* 15. *s.* 2. *n.* 11. *Bon. q.* 2. *p.* 6. §. 1. *n.* 6. *Holzm. p.* 382. *Spor. Suppl. p.* 134. *n.* 99. *et Salm. ibid. n.* 129. *cum Vill. Con. et Fill.* Ratio, quia communicatio etiam civilis cum excommunicato vitando de se videtur materia gravis, quod maximè probatur ex *c. Excommunic.* 11. *q.* 3. ubi (ut diximus *n.* 188.) *Calixtus* Papa æquè prohibet communicationem in Divinis, quàm in humanis. Item probatur ex *cap. Exceptionem* 7. *de except.* ubi communicans civiliter cum excommunicato dicitur, *in periculum animæ suæ communicare* ; periculum autem animæ utique importat periculum damnationis, quod nonnisi per culpam mortalem incurritur.

Communicatio igitur etiam civilis tantùm ex parvitate materiæ potest esse venialis ; ergò si actus multiplicentur, et conjungantur, erit mortalis. Advertunt verò *Cont. Tourn. de cens. part. II. cap.* 1. *art.* 3. *sect.* 7. *v. Dico* 1. *ac Suar. Holz. Spor. et Salm. de cens. c.* 3. *p.* 12. *n.* 129. *cum Con. l. c.* ad peccandum graviter non sufficere, si quis frequenter etiam per longum tempus sejunctim communicet cum excommunicato, sed requiri ut tales communicationes sint connexæ saltem per modum unius objecti voliti, nempe cùm quis habet propositum formale, aut virtuale seu quasi ex habitu, sæpiùs communicandi longo tempore cum excommunicato, vel adscisat eum sibi in socium, aut famulum.

199. — Quoad pœnam verò, communicans cum vitando sive in humanis, sive in Divinis, incurrit tantùm excommunicationem minorem. In tribus autem casibus incurrit etiam majorem : I. Quando clericus scienter communicat in Divinis cum excommunicato à Papa nominatim, et denuntiato, ex *c. Significavit, de sent. exc. Vide Salm. ibid. n.* 131. *cum comm.* II. Quando excommunicatio est lata contra aliquem, et simul contra participantes ; tunc enim qui communicat cum illo (post monitionem tamen), incurrit excommunicationem majorem, et non potest absolvi, nisi ab eo qui absolvere potest principalem, ita *S. Th. Suppl. q.* 23. *art.* 3. *Pal. p.* 18. *n.* 6. *et Salm. ibid. n.* 132. *cum Avila, Hurt. etc.* III. Quando quis scienter communicat cum excommunicato vitando in crimine criminoso, juxta mox dicta *num.* 197. ; et hic absolvendus tantùm à quo principalis absolvi potest, ex *c. Nuper, de sent. exc.* Ita *Salm. ibid. n.* 133. *cum aliis.* Addunt autem *ibidem* etiam Episcopum excommunicantem, excommunicationem majorem incurrere, si communicet in crimine criminoso.

200. — « Quæres 2. an aliquando liceat cum non tolerato » communicare ?

« Resp. Quòd sic, extra Divina, in his quinque casibus. » (*Qui habentur c. Quoniam multos, can.* 11. *q.* 3. *et in sequenti versiculo continentur :*

I. Utile, II. Lex, III. Humile, IV. Res ignorata, V. Necesse.)

201. — « I. *Utile* intelligitur in casu utilitatis, sive spi- » ritualis ipsius excommunicati, v. g. ut convertatur ; sive » alterius, v. gr. ut ab excommunicato consilium petat, quod

» ab alio habêre non potest ; sive etiam utilitatis temporalis ,
» v. g. ut ab eo restitutio vel debitum ex contractu exigatur.
» Contractus tamen novos cum ipso inire non licet, etsi, si
» incantur , sint validi , cùm nulla sit lex irritans.

Licet igitur ob bonum spirituale excommunicatum monêre verbis, vel litteris , et ideò ante , vel postea , alia verba inserere, ex *cap. Cum voluntate*, *de sent. exc.* ac signa benevolentiæ ostendere. *Sot. Bon. Av. Salm. de cens. c. 5. p. 15. n. 142.* Licet etiam concionem coram eo facere. An autem liceat in theologia eum instruere ? Negant *Con. Avil. etc.* Sed affirmant *Salm. ibid. n. 143. cum Soto et Sayr.*, quia in hoc jam est utilitas spiritualis excommunicati. Ob bonum autem sive spirituale , sive temporale aliorum , licet ab excommunicato concionem audire , consilium petere , si desit alius æquè idoneus ; *Salm. dict. n. 143. in fin. cum Con. et Bon.* Licet etiam societatem priùs initam cum eo continuare ; item ab eo medicinas , vel eleëmosynam petere ; ita *Pal. p. 19. n. 2. Suar. d. 15. s. 4. n. 8. p. 6. §. 2. n. 10. et Salm. ibid. n. 144. cum Con. et Avila.*

202. — « II. *Lex*, id est in casu legis matrimonialis :
» quomodo uxori licet communicare cum marito , et contrà ,
» nisi factum sit divortium. *Dian. p. 5. t. 9. r. 122.* Non
» tamen sponso de futuro cum sponsa , *l. c. r. 136. ex Sayr.*
« *Sanch. et Fill.* »

Tam igitur excommunicato , quàm ejus conjugi , licet petere et reddere debitum , ut periculum incontinentiæ vitetur , et in aliis omnibus mutuò conversari : ita *D. Th. in 4. d. 18. q. 2. ar. 4. Bon. q. 2. p. 6. §. 2. n. 18. et Salm. ibid. n. 147. cum Suar. Sanch. et Pal. ex c. Inter alia 51. de sent. exc.*, ubi permittitur tam conjugibus quàm filiis , famulis , etc. communicare cum excommunicato , ut debitum ei obsequium præstent. In tribus autem casibus nequeunt tales conjuges inter se communicare : 1. Quando ipsi sunt jam per divortium separati , ut cum *Busemb.* ut suprà , dicunt *Bon. n. 21. Salm. de. cens. c. 3. p. 15. n. 148. et alii communiter.* 2. Quando excommunicatio lata est propter dubium valoris matrimonii , ut *Cont. Tourn. de cens. part. II. cap. 1. art. 5. v. Excusat. 2. Holzm. t. 1. p. 585. n. 202. et Bonac. ac Salm. ll. cc.* 3. Quando alter conjugum est ob

hæresim excommunicatus, ex c. *Decrevit*, *de hæret. in* 6. *Vide Salm. c. cit. n.* 148. *in fin.*

Dubit. autem 1. An quis possit communicare etiam in Divinis cum conjuge excommunicato?

Prima sententia affirmat, et hanc tenent *Salm. ibid. n.* 154. *ac Sanch. de matr. l.* 9. *d.* 14. *n.* 5. *cum Nav. et Henr.* Et probant ex c. *Quoniam*, ut suprà, 11. *q.* 3. ubi generaliter *Gregor. VII.* videtur eximere conjuges (sicut etiam filios, famulos, etc.) ab anathemate, si communicent cum excommunicato in iis, in quibus sunt soliti communicare.

Secunda sententia tamen verior negat, et hanc tenent *Bon. q.* 2. *p.* 6. §. 2. *n.* 22. *Conc. p.* 464. *n.* 56. *et Cajet. ac Armill. ap. Sanch. l. c.* Ratio, quia in c. *Inter alia* 31. *de sent. exc. Innoc. III.* declarans præfatum textum *Gregorii*, dicit uxores et alios ut suprà tunc tantùm posse, imò et tenêri cum excommunicato communicare, quando id est necessarium ad præstandum obsequium ei debitum; uxori autem, ut præstet debitum obsequium viro, minimè est necessarium, quòd cum eo communicet in Divinis.

Dubit. 2. An conjux qui scienter nupsit cum excommunicato, possit deinde cum ipso communicare.

Prima sententia valdè probabilis, et communior negat, eamque tenent *D. Th. Suppl. q.* 23. *art.* 1. *Suar. d.* 15. *s.* 4. *n.* 56. *Pal. d.* 2. *p.* 19. *n.* 15. *et Salm. ibid. n.* 152. *cum Con. Ang. et Sayr. Cont. Tourn. loc. cit. Conc. p.* 464. *n.* 56. *item Fill. Cornejo, Gordon. etc. apud Boss. de usu matr. c.* 1. *n.* 286. Probatur ex dicto c. *Inter alia* 31. *de sent. exc.* ubi dicitur concedi facultas uxoribus, et aliis personis subjectis communicandi cum excommunicatis, eodem modo quo possent, et tenerentur ante excommunicationem; ergò, si subjectio contrahitur post excommunicationem, non datur ipsis licentia communicandi. Id probatur etiam ratione, quia subjectio illa fuit iniquè contracta, et iniquè acquisita, unde non debent eximi ab onere censuræ qui contra eam deliquerunt.

Secunda sententia verò affirmat, et hanc tenent *Sanch. de matr. l.* 9. *d.* 14. *n.* 3. *Bon. d.* 2. *p.* 6. §. 2. *n.* 18. *cum Vygol. et Alter. ac Boss. l. c. n.* 288. *cum Con. Turrian. Diana, et Villal.*, et meritò probabile vocant *Pal. et Salm.*

ll. cc. Ratio, quia in *c. Quoniam* 11. *q.* 3. *Gregorius* indistinctè, et absque ulla restrictione concedit personis subjectis facultatem communicandi cum excommunicato. Nec obstat textus oppositus in dicto *c. Inter alia*, ex eo enim quod ibi dicitur, nempe subjectos tenêri ad præstandum obsequium excommunicato eodem modo ac ante excommunicationem, minimè evincitur non posse communicare, qui tempore excommunicationis subjectionem contraxerunt; imò in tantum ibi dicuntur subjecti tenêri communicare, quia obligatio contracta præstandi debitum obsequium non cliditur ob excommunicationem supervenientem; unde sicut obligatio illa non cessat ob excommunicationem supervenientem, ita nec ob antecedentem. Neque obstat, quòd nemo possit se obligare ad illicitum, prout est communicare cum excommunicato, nam hoc curreret quando quis directè se obligaret ad communicandum, non verò quando indirectè se obligat ratione contractûs; unde quamvis illicitè subjectio fuerit contracta, cùm tamen contractus fuerit validus (prout certum est esse validum matrimonium cum excommunicato), ex eo benè oritur et viget obligatio debitum obsequium præstandi. Et quod hìc dicitur de conjugibus, idem dicunt præfati AA. de filiis, et famulis.

203. — « III. *Humile*, id est in casu subjectionis; quo » modo possunt filii etiam emancipati, » (*Ut probabiliter dicunt Suar. d.* 15. *s.* 5. *n.* 3. *Bon. p.* 6. §. 2. *n.* 29. *et* 33. *Pal. p.* 19. *n.* 10. *et Salm. de cens. c.* 3. *p.* 13. *n.* 149. *cum Cornejo et Sayr. contra Soto, Nav. etc. ibid.*) « addit » *Diana p.* 5. *t.* 9. *r.* 118 *et* 119. *ex Con. Fill. Hurt. etc.* « etiam adoptivi, vel illegitimi, imò etiam nepotes, pro» nepotes, et in eodem genere affines, » (*Ut nurus, privigna, etc. Salm. de cens. c.* 3. *p.* 13. *n.* 149. *cum Suar. Pal. Bonac. etc.*) « communicare parenti, servi, et an» cillæ domino, si ante excommunicationem fuerint in ser» vitio. Similiter religiosi prælato : non tamen, nisi quoad » eam communicationem, quæ ab habitantibus in eadem » familia evitari non potest. *Dian. l. c. r.* 117. *contra So*» *tum. Vide Fill. t.* 12. *c.* 8. *n.* 203. *Laym. et Bon. l. c.* »

Sic pariter excusantur omnes servientes, etiam gratìs, et tota familia excommunicati, ex *c. Quoniam, et c.* 54. *de sent. exc. Vide Salm. ibid. n.* 150. Ita etiam milites pos

sunt communicare cum duce excommunicato ex *d. c.* 54. Non autem vassalli cum suo domino, ex *c. Nos sanctorum*, *caus.* 15. *q.* 6. nisi quoad solutionem tributorum, si ligati sint juramento fidelitatis, ut *Salm. ibid. cum Suar. Av. Corn.* Attamen judico sæpè istos aliàs excusari, ratione necessitatis vel utilitatis. Item Religiosi possunt communicare cum suis prælatis excommunicatis; *Suar. d.* 15. *s.* 7. *n.* 2. *et Pal. d.* 2. *p.* 19. *n.* 18. *cum Bon. Sayr. et communi*, *contra paucos.*

An verò famuli excommunicati ejusdem domini possint inter se communicare? Per se certè non possunt, cùm in *cit. c. Quoniam* 11. *q.* 3., id eis non conceditur; possunt tamen per accidens, cò quòd moraliter obligantur simul cohabitare; ita *Suar. n.* 13. *Nav. c.* 27. *Bonac. d.* 2. *q.* 2. *p.* 6. §. 2. *n.* 52. *et Pal. n.* 25. *cum Hurt. Sayr. et Ugol.* Hoc tamen intelligendum quando ipsi serviunt impulsi necessitate se sustentandi, et insuper non possunt commodè dominum illum relinquere.

204. — Notandum autem I. quòd sicut filii, uxores, et famuli possunt cum excommunicato communicare, ita parentes, mariti, et domini possunt communicare cum filiis, uxoribus, et famulis excommunicatis, *S. Th. Suppl. q.* 23. *art.* 1. *Pal. d.* 2. *p.* 19. *n.* 21. *Bon.* §. 2. *n.* 38. *et Salm. de cens. c.* 3. *p.* 15. *n.* 155. *cum Soto*, *Henr. Corn. Avila*, *Con. et Hurtado.* Notandum II. famulos, uxores, aut filios non posse communicare cum excommunicato in Divinis, nisi tantùm in iis in quibus communicatio est necessaria ad præstandum obsequium illi debitum, ut mox suprà diximus *n.* 202. Dub. 1. Hinc famuli licitè comitantur dominum ad missam, ac licitè jussi ministrant celebranti excommunicato, aut cum eo officium recitant, ut dicunt *Suar. d.* 15. *s.* 3. *n.* 22. *et Salm. ibid. n.* 154. Hoc tamen intelligendum, quando famuli, vi contractûs, tenentur ad hujusmodi obsequia exhibenda; secùs si non obligantur vi contractûs, aut si obsequia illa sint extraordinaria, nec ad suum famulatum pertineant, ut rectè ait *Suar. l. c.* Ubi benè pariter advertit non posse celebrantem uti clerico excommunicato, si commodè alium adhibêre possit. Notandum III. quòd si famuli veniunt in familiam domini excommunicati, vel locant ei operas suas ante excommunicationem,

vel etiam post excommunicationem, sed bonâ fide, quia nesciunt excommunicationem, vel quia coguntur necessitate gravi, non peccant, et benè possunt communicare cum illo eodem modo, ut suprà. Peccant verò, si scientes veniant, et sine necessitate; ita *Suar. l. c. n.* 13. *Pal. p.* 19. *n.* 14. *et Salm. ibid. n.* 151. *cum Con.* An autem in hoc casu teneantur postea discedere, et peccent communicando? *Vide mox suprà dicta n.* 202. de eo qui matrimonium contraxit cum excommunicato; idem currit pro famulis locantibus excommunicato operas suas, ut dicunt AA. ibi citati.

205. — « IV. *Res ignorata*, id est in casu ignorantiæ juris, » vel facti.

Certum est quamlibet ignorantiam, aut inadvertentiam inculpabilem, sive juris, sive facti, excusare communicantes cum excommunicato, ex dicto *c. Quoniam* 11. *q.* 3. Sed dubitatur, an excuset etiam ignorantia culpabilis, et crassa? Negant *Bon. d.* 2. *q.* 2. *p.* 6. §. 2. *n.* 14. *et Salm. ibid. n.* 155., quia Ecclesia imponit excommunicationem communicantibus cum vitando, semper ac communicatio est peccaminosa. Affirmant verò satis probabiliter *Suar. d.* 13. *s.* 3. *n.* 5. *Holzm. p.* 585. *n.* 202. *Pal. d.* 2. *p.* 19. *num.* 24. *cum Con. et Hurt.* Et probatur ex eod. *c. Quoniam.* Primò, quia, cùm ibi expressè excusentur ignorantes, videntur omnes quomodocumque ignorantes excusari, et damnari tantùm scienter communicantes; secundò, quia, cùm Pontifex excuset ignorantes, videtur aliquem favorem velle concedere culpabiliter ignorantibus, dum ignorantes inculpabiliter ipso jure naturæ excusantur; tertiò quia (et hoc fortiùs urget) in dicto canone Pontifex asserit se movêri ad prædictam indulgentiam concedendam, *quoniam multos* (sic enim ibi incipit loqui) *pro causa excommunicationis perire* (nota) *quotidiè cernimus, partim ignorantiâ, partim simplicitate, etc.* Ergò Pontifex intelligit excusari etiam vincibiliter ignorantes, nullus enim perit ex ignorantia invincibili.

206. — « V. *Necesse*, id est in casu necessitatis, sive ani- » mæ, sive corporis, sive bonorum temporalium.

Excusat igitur quævis necessitas gravis, sive spiritualis, sive temporalis, sive communicantis, sive excommunicati, sive aliorum, si res non possit habêri ab alio, quàm ab excommunicato, ut communiter *Bon. p.* 6. §. 2. *n.* 59. *Pal.*

p. 19. n. 29. et Salm. de cens. c. 3. p. 13. n. 157. cum Avila, Hurt. Sayr. et Lez. Idque patet signanter ex *c. Si verè 34. de sent. exc. et dicto c. Quoniam multos.* Sic pariter excusat necessitas per coactionem metûs, quia lex humana non obligat cum gravi incommodo, ut rectè *ibid. in fin.* addunt *Salm.* juxta dicta *l. 1. n. 175.*

207. — Ultimò autem hìc advertendum, quòd nemo tenetur excommunicatum vitare, nisi moraliter ei constet illum esse vitandum, vel ad minus sciat per publicam famam, vel per testimonium duorum saltem dignorum fide, cuivis enim unico testi credere non tenemur; ita *Sanch. Dec. l. 1. c. 19. n. 63. Nav. c. 22. n. 82. Pal. p. 10. n. 26. Cont. Tourn. de cens. part. II. c. 1. art. 5. Quær. 4. et Salm. ibid. num. 156. cum Bon. Avila, et Corn.* Benè tamen advertit *Tourn. l. c.* quòd in dubio an quis sit vitandus, non licet ab eo suscipere sacramentum pœnitentiæ, propter periculum illud invalidè percipiendi. Dicunt autem *Suar. d. 15. s. 3. n. 7. Pal. n. 27. Bon. §. 2. n. 54. et Salm. dict. n. 156. in fin. cum Cov. Avila, Corn. et Hurt.* quòd licitè communicare possumus cum eo qui fuit excommunicatus si adsit fama publica de ejus absolutione; vel etiam si ipse excommunicatus (qui aliàs sit fide dignus) se absolutum fuisse asserat, possumus ei credere.

DUBIUM IV.

Ob quas causas incurratur excommunicatio major?

208. — « Cùm hæ multæ sint, variæ sunt etiam excom-
» municationes, quæ in 4 potissimùm classes dividuntur,
» nam aliæ nullæ, aliæ Episcopo, aliæ Pontifici per bullam
» Cœnæ, aliæ eidem extra illam reservantur.

ARTICULUS I.

Quæ sint excommunicationes non reservatæ.

209 *Excommunicationes contra omnes.*
210 *Contra clericos.*
211 *Contra religiosos.*
212 *Excommunicationes adjectæ à Tridentino. Dub. 1. an incur-*

rant excommunicationem cogentes puellas ingredi monasteria, tantùm ut educentur? Dub. 2. an cogentes ex metu reverentiali? Dub. 3. An cogentes mares? An impedientes ingressum puellæ?

209. — « Resp. 1. Ex jure antiquo usitatiores sunt sequentes: Contra omnes: 1. In vexantes ecclesiasticos, quòd non » elegerint cum, pro quo rogati fuerant, c. *Sciant, de elect. in* 6. 2. In directores monialium, si foveant discordias in » electione, c. *Indemnitatibus, eod. tit.* 3. In extorquentes » absolutionem à censura per vim, aut metum, c. *de His quæ vi, etc. in* 6. 4. In compellentes ecclesiasticos, ut laïcis » submittant jura Ecclesiæ, c. 2. *de reb. Ecclesiæ non alien. in* 6. 5. In docentes leges, vel medicinam religiosos, qui » dimiserunt habitum, vel eos retinentes in suis scholis, » c. 2. *Ne clerici, etc. in* 6. In sepelientes tempore interdicti, » vel interdictos, vel excommunicatos non toleratos, vel manifestos usurarios, *Clem.* 1. *de sepult. in* 6. 7. In impedientes visitatores monialium, *Clem. Attendentes, de statu monach.* 8. In contrahèntes matrimonium in gradibus prohibitis, vel cum monialibus, *Clem. un. de consang.* 9. In » edentes glossas in Tridentinum, Bulla 73 *Pii IV.* 10. In » imprimentes libros sine superiorum licentia, Bulla 12 *Leonis X.* 11. In præcipientes suis subditis, ne officia communia reipub. exhibeant ecclesiasticis. v. g., ne iis vendant, coquant panes, etc. c. *Eos qui, de imm. eccl.* (Et videtur reservata in bulla Cœnæ §. 15. 12. In doctores et » professores non facientes professionem fidei, ubi recepta » est bulla 88 *Pii IV.* 13. In negligentes administrare justitiam ecclesiasticis, c. *Administrationis* 12. *q.* 5. 14. In potestates foventes usuras, *Clem. un. de usur.*

Item 15. qui ratas habent collationes ordinum, et beneficiorum à schismaticis, c. 1. *de schismat.* 16. Qui titulo regaliæ, aut defensionis occupant bona Ecclesiæ vacantis, c. *Generali, de election. in* 6. 17. Qui procurant, ut conservatores Regularium se immisceant in aliis quàm in manifestis injuriis, et violentiis, *cap. fin. de offic. deleg. in* 6. 18. Qui ex judicibus accedunt ad mulieres ex causa ficta ad excipiendum testimonium, c. 2. *de jud. in* 6. 19. Qui mandant interfici christianos per assassinos, c. 1. *de homicid. in* 6. 20. Qui

concedunt, vel concessas repræsalias extendunt adversùs ecclesiasticos, *c. un. de injur. in* 6. (Repræsaliæ enim fiunt, quando passi injustum damnum auctoritate principis invadunt bona eorum qui damnificaverant usque ad justam compensationem) 21. Qui sequestrum ab Ordinario super beneficio factum impediunt, vel fructus occupant. *Clement. un. de sequest. posses.* 22. Qui pingunt, inaurant, etc. Agnos Dei à Pontifice benedictos, Bulla 2. *Greg. XIII.* 23. Qui non denuntiant S. Officio, vel Ordinario hæreticos, magos, sortilegos, vel hæreticaliter blasphemantes Deum, B. Virginem, et Sanctos, *Edictum S. Officii.* 24. Domini qui permittunt agitationes taurorum in terris suis, nempe periculosas, Bulla 48. *S. Pii V.* (Exceptis regnis Hispaniarum, juxta dicta *l.* 4. *num.* 365.) 25. Qui faciunt servari statuta contra libertatem ecclesiasticam, *c. Noverit, de sent exc.* et hæc videtur reservari in bulla Cœnæ.

210. — « Contra clericos: 1. In clericos in dignitatem constitutos, aut sacerdotes, audientes publicè jus, aut medicinam, *c. fin. Ne clerici, etc.* 2. In sacerdotes recipientes præfecturas sæculares, *c. Clerici, eodem.* 3. In clericos minores Episcopis locantes domos usurariis. 4. In alienantes bona Ecclesiæ, vel locantes ultra triennium, *Extrav. Ambitiosæ, de reb. eccles. etc.* 5. In impugnantes in concionibus montes pietatis, Bulla 11. *Leonis X.* 6. In contrahentes matrimonium, si sint in Sacris, *Clem. un., de cons.* 7. In fictè resignantes, vel permutantes beneficia, Bulla 58. *S. Pii V.* 8. In præsumentes absolvere à casibus bullæ Cœnæ.

Item 9. In eos qui se ingerunt in alterius episcopatum ad officium, sine licentia proprii Episcopi, *c. Quoniam, de offic. Ordinar.* 10. Qui procurant ut alii occupent jura, et bona ecclesiarum vacantium, *c. Generali, de elect. in* 6. Et hæc videtur reservata in *Trid. sess.* 22. *c.* 21.

211. — « Contra religiosos: 1. In audientes leges, vel medicinam extra claustra, *c. Non magnopere, et c. Super speculâ, ne clerici, etc.* 2. In habitum temerè dimittentes, vel matrimonium contrahentes, *Clem. Un., de consang.* 3. In instituentes novum Ordinem, » (*vel locum acquirentes sine licentia Papæ, c. Un., de relig. dom. in* 6.) « 4. Adeuntes curias principum, ad nocendum suis monasteriis, vel prælatis, *Clem. Ne in agro, §. Quia verò, de statu monach.* 5. Tenen-

» tes arma sine licentia intra claustra, *ib.* 6. Non servantes » interdictum, quando servatur à Cathedrali. *Vide Fill. t. 1.* » *tr. 22. c. 84. Bonac. d. 4. p. 5. §. 1. n. 36.*

Item 7. Qui non adimplent disposita in bulla *Alexandri VII.* quæ incipit *Felici*, in visitatione monialium sibi subjectarum. 8. Qui occupant decimas Ecclesiis debitas, vel illas solvi prohibent, *Clem. 1. de decim.* 9. Qui ex Mendicantibus recipiunt novas domos, vel receptas alienant sine licentia Papæ, *Clem. Cupientes. de pœnis.* 10. Qui non observant interdictum à Papa. vel ab Episcopo positum, *Clem. 1. de sent. exc.* 11. Qui de Capuccinis recipiunt Minores de Observantia sine licentia Papæ, aut Ordin. Gener., et qui recipiuntur, ex bulla 20 *Sixti V.*

Item contra Episcopos : 1. Qui veniunt ad Urbem, et inde recedunt sine licentia Papæ, *Extrav.* 2. *et* 3. *de major. et obed.* 2. Qui impetrant à principibus litteras ad dignitates, Bulla 96 *Pii IV.*

212. — « Resp. 2. Supradictis adjectæ sunt à Tridentino » sequentes, quæ valent, ubi illud est receptum : 1. In im- » primentes, imprimi mandantes, vendentes, apud se reti- » nentes, vulgantes libros de rebus sacris, sine nomine au- » ctoris, et approbatione ab Ordinario obtenta. » (*In Trid. sess. 4. Decr. de edit. etc. sic habetur :* Nulli liceat imprimere libros de rebus sacris, vel imprimi facere ; neque vendere, aut retinêre, sine nomine auctoris, nisi primùm examinati probatique fuerint ab Ordinario, sub pœna anathematis). « 2. In docentes non esse necessariam confessionem ante » sumptionem Eucharistiæ, *Trid. sess. 13. can. 11.* 3. In ra- » ptores mulierum, juvantes, faventes, *sess. 24. c. 9. 4.* » In cogentes contrahere matrimonia cum præscriptis, *sess.* » 24. *c.* 9. 5. In magistratus, qui requisiti non juvant Epi- » scopos, ad restituendam vel conservandam clausuram mo- » nialium, *sess.* 25. *c.* 5. *de Regul.* 6. In ingredientes (cujus- » cumque conditionis, vel sexûs fuerint) monasteria monia- » lium, sine licentia in scripto obtenta, *ib.* 7. In cogentes » mulieres ingredi monasterium, et profitèri, *sess.* 25. *c.* 18. » *de Reg.* » (*Sed de hac excommunicatione vide mox infrà dicenda, vers. Quoad, etc.*) « 8. In impedientes, sine justa causa, » sanctam voluntatem mulierum emittendi votum, *ib.* 9. In

» dominos temporales concedentes in terris suis locum pro » duello. *Trid. sess.* 25. *c.* 9. *de Ref.*

Quoad excommunicationem mox suprà relatam in cogentes mulieres ad ingrediendum monasterium, dubit. 1. An eam incurrant qui cogunt fœminam ad monasterii ingressum, non ut profiteatur, nec ut habitum sumat, sed ut ibi honestè educetur? Affirmant *Suar. de censur. d.* 23. *sect.* 7. *n.* 9. *Nav. Consil. l.* 5. *cons.* 56. *et Bon. t.* 3. *d.* 2. *q.* 2. *p.* 2. *n.* 14. *cum Fill.* Id probant ex Trid. *sess.* 25. *c.* 18. *de Regul.* ubi excommunicantur *quicumque coëgerint aliquam virginem, vel viduam, aut aliam quamcumque mulierem invitam* (*præterquam in casibus in jure expressis*) *ad ingrediendum monasterium, vel ad suscipiendum habitum cujuscumque religionis, vel ad emittendam professionem.* Concilium igitur hìc tria membra distinguit, et inurit censurâ omnes cogentes fœminam, sive ad ingressum monasterii, sive ad susceptionem habitûs, sive ad emissionem professionis; spectavit enim Trid., ne occasione ingressûs detur ansa mulieri suscipiendi habitum, aut profitendi minùs liberè propter suasionem monialium, vel ob excundi pudorem. Negat verò *Sanch. Dec. l.* 4. *c.* 4. *n.* 12. *cum Manuel.* Ratio, quia in prædicta sanctione Tridentini videntur non tria, sed duo membra contineri; ibi enim damnantur cogentes *ad ingrediendum monasterium* (quod est quidquam commune habens duos fines, nempe) *vel ad suscipiendum habitum cujuscumque religionis, vel ad emittendam professionem.* Ergò qui cogit ad ingressum, tantùm causâ educationis, non verò ad habitûs susceptionem, vel ad professionis emissionem, ibi minimè improbatur. Et cùm simus in pœnalibus, juxta regulam juris, benignior facienda est interpretatio. Sed hoc non obstante, prima sententia mihi est probabilior, et ducor, quia concil. postquam principales cogentes damnat, eamdem fert censuram contra eos, *qui consilium, auxilium, vel favorem dederint; quique scientes eam non spontè ingredi monasterium* (nota), *aut habitum suscipere, aut professionem emittere; quoque modo eidem actui vel præsentiam, vel consensum, vel auctoritatem interposuerint.* Ex hac igitur secunda parte sensus primæ colligitur; sicut enim in hac secunda parte tria membra distinguuntur, cùm damnentur præbentes consensum actui coacto in tribus casibus; nempe quando mulier invita

aut ingreditur monasterium, aut habitum suscipit, aut professionem emittit: sic etiam intelligendum primâ parte quoad principaliter cogentes. Quia tamen concil. excipit casus in jure expressos, dicunt probabiliter *Suar. et Bonac. cum Fill. ll. cc.*, licitè posse cogi mulierem delinquentem ad ingrediendum in sui criminis pœnam, vel ne labatur in aliquam incontinentiam, ut eruitur ex *c. Significavit, et c. Gaudeamus, de convers. conjug.*

Dubit. 2. An incurrant excommunicationem parentes inducentes puellam ad ingressum monasterii, vel susceptionem habitûs, ex metu reverentiali? Si metus concipitur à puella ex se, absque illorum coöperatione, certum est non incurrere. Dubium est, si metus oriatur ex declaratione voluntatis parentum. Affirmat incurrere *de Alex. Cons. Mon. c.* 2. §. 2. *q.* 9. quia, ut ait, qui non contradixit ob reverentiam, in jure non censetur consentire, ex *l. Si cum dotem*, §. *Eo autem*, *ff. de soluto matr.* Sed probabiliùs negat *Barbos. in Trid. sess.* 25. *c.* 18. *n.* 4. *cum Rod. Portel. Riccio, et Tam.*, quia tunc reverâ non incutiunt metum parentes, sed ipsa ob reverentiam metum concipit, juxta dicta *l.* 4. *n.* 717. *v. Idem, et l.* 6. *n.* 1056. Simplex enim inductio sive suasio non est coactio, ut fatetur idem *de Alex. c.* 7. §. 8. *q.* 4. et decisum refert *Barb. all.* 104. *n.* 5. *ex Armendar.* Et hoc etiamsi addantur preces importunæ, ut probabiliter subdit idem *Barb. l. c. in Trid. cum Portella et Rodr.* (*contra de Alexand.*) quia suasio etiam importuna non est vera coactio, quæ requiritur à concilio ad excommunicationem incurrendam: et cùm agatur de pœnis, talis coactio strictè est intelligenda. Secùs verò ait *Rodrig. ap. Barb.* si preces excederent limites simplicis suasionis, nempe (ut dicit *Sanch. dec. l.* 3. *d.* 7. *n.* 8.) si preces sint instantissimæ, et sæpiùs inculcatæ: ipsæ enim videntur involvere gravem metum ex probabili indignatione futura parentum. Addunt *Suar. et Bon. ll. cc.* licitè posse cogi puellas ad ingrediendum monasterium propter cautionem, vel ob aliam justam causam secundùm jura. Hinc dico, quòd etsi absolutè loquendo non liceat eas cogere ad ingressum causâ melioris educationis, si tamen contrà prudens accedat suspicio, quòd illa in sæculo manens pravis moribus imbueretur, putà si videretur nimis propensa ad conversandum cum maribus, vel si domi haberet unde facilè sumeret scanda-

lum ex propinquis, aut famulis, tunc non auderem damnare cogentes eam, ut cautionis gratiâ monasterium intraret; nam eo casu utique finis concilii prohibentis hujusmodi coactionem cessaret, non solùm adæquatè, sed etiam contrariè, cùm aliàs, si non fieret coactio, majus malum eveniret; *vide dicta l. 1. n. 199.* Ad hoc refert id quod scripsit *D. Hieronymus* ad Lætam: *Procul sit ætas lasciva puerorum: ipsæ puellæ, et pedissequæ à sæcularibus consortiis arceantur, ne quod malè didicerint, pejus doceant.*

Dubit. 3. An incurrant excommunicationem, qui cogunt mares ad religionem ingrediendam? Affirmat *Pal. ap. Sanch. l. 4. c. 4. n. 3*, quia eadem ratio finalis currit in maribus, quæ in fœminis. Sed communiter, et verius negant *Suar. de censur. d. 23. sect. 3. n. 8. Sanch. l. c. cum Bannez, Bon. t. 3. d. 2. q. 2. n. 15. cum Fill. Barb. all. 104. n. 7. cum Miranda, ac Boss. de effect. matr. c. 10. n. 74. cum Nav. Fag. etc.* Ratio, quia à concilio excommunicatio dumtaxat fertur contra cogentes fœminas, non mares: in pœnalibus autem non fit extensio de casu ad casum, licèt eadem ratio procedat: præterquam quòd pro maribus non currit eadem ratio, quàm pro fœminis; quia faciliùs et frequentiùs mulieres quàm mares inducuntur invitæ ad religionem suscipiendam. Quamvis verò hujusmodi cogentes excusentur à censura, nullo tamen modo excusari possunt à gravi culpa.

Insuper in Trident. *ib. sess. 25. c. 18.* excommunicantur, *qui sanctam virginum, vel aliarum mulierum, voluntatem veli accipiendi, vel voti emittendi quoquo modo sine justa causa impedierint.* Nomine *veli* intelligitur professio religiosa, quæ fit per veli susceptionem. Nomine autem *voti*, non intelligitur votum simplex castitatis, aut religionis, sed eadem professio cum tribus votis, sine tamen susceptione veli, ut fiat in aliquibus monasteriis; ita *Suar. de censur. d. 23. sect. 7. n. 20. Boss. de defect. matr. c. 10. n. 67. cum Pal. et Bon. t. 3. de censur. d. 2. q. 2. p. 3. n. 2. et 4. cum Fill.* Sed dubium fit, an incurrat excommunicationem qui tantùm impedit puellam ne monasterium ingrediatur ad habitum suscipiendum. Negant *Sanch. Dec. l. 6. c. 4. n. 15. et Bon. l. c. cum Palao*, quia decretum concilii est cum rigore accipiendum: nempe tantùm cùm professio impeditur. Sed probabiliùs affirmant *Suar. loc. cit. et Bon. n. 3. cum Fill.* Qui enim

impedit puellam, ne habitum suscipiat, vel ne ingrediatur monasterium ad habitum suscipiendum, impedit consequenter ejus professionem. Et rectè subdunt *Bonac. n. 6. et Sanch. n. 1. vers. Ad finem, cum Salon.* hanc excommunicationem incurrere etiam qui dolo (non autem qui solis precibus) impediunt puellam, ne fiat religiosa.

ARTICULUS II.

Quæ sint excommunicationes reservatæ Episcopis?

213 *Excommunicatio* I. *in eum qui leviter percutit clericum.* II. *In eos qui absolvuntur in articulo mortis, et postea non se præsentant superiori.* III. *In Fratres Minores, etc.* IV. *In procurantes abortum fœtus animati, effectu secuto.* V. *In eos qui communicant in eodem crimine, etc.* VI. *Excommunicationes quas Episcopi sibi reservant.*

214 *De excommunicatione imposita ex Monitorio.*

215 *An obligatus revelare damnum, si non revelet, etc.*

216 *An sit obligatio revelare crimen emendatum?*

217 *Qui, facto Monitorio, excusentur à revelando?*

213. — « Resp. Sunt hæ : I. Quæ contrahitur ex levi » percussione clerici, vel gravi si sit mulier. » (*De hac excommunicatione vide infrà n.* 279.) « II. In eos, qui absoluti in » articulo mortis à censura, vel peccato habente censuram » annexam, ab eo, qui aliàs non poterat, non se præsentant » superiori, postquam convaluerint. » (*Intellige, quando censura reservata erat ab Episcopo, vide dicta n.* 92.) « *Vide Fill.* » *t. 1. c. 10. n. 241. et 242.* III. In Fratres Minores, si admittant in suis Ecclesiis ad officia divina Fratres tertii Ordinis. » IV. In procurantes abortum fœtus animati, effectu secuto. » (*Vide dicta l. 4. n. 395. et 397. Quando autem fœtus censeatur animatus, vide ib. n. 394. v. Qu. III. Ab hac excommunicatione absolvere possunt etiam Regulares; vide ibid. n. 397. v. Pariter, et l. 7. n. 99. in fin.*) « V. In eos, qui communicant in eodem crimine cum excommunicatis ab Episcopo. » VI. Hæ omnes, quas ferunt Episcopi per propria statuta, » et sibi reservant, quas confessarii videant in Agendis.

214. — Hìc breviter agendum de excommunicatione, quæ imponitur ex vi Monitorii ad revelanda aliqua crimina, vel ad restituendam rem alienam, et similia. Et dicendum I. Si crimen non vergit in alicujus tertii damnum, nemo tenetur illud revelare, nisi præcedat infamia, sive rumor ortus ex probis hominibus per majorem partem viciniæ, aut collegii. Ratio, quia sine tali infamia non potest superior de illo crimine inquirere; ita *Sylv. Avil. Gib. cum Salm. de cens. c. 4. p. 1. n. 2.* Dicendum II. Si delictum vergit in damnum commune, etiamsi sit occultum, tunc revelandum est, nisi tamen firmissima sit spes, quòd correctio foret profutura; *Salm. de cens. c. 4. p. 1. n. 3. cum S. Th. Bonac. etc.* Dicendum III. Si delictum cedit in damnum tertii, distinguendum. Quando crimen est jam commissum, et ita occultum est, ut probari non possit, non est revelandum; secùs verò, ut dicunt *Sotus, Corduba et Avila*, si crimen probari possit saltem per unum alium testem; vel si sit in fieri, et non possit per monitionem impediri. Sed in hoc ultimo casu negant *Salm. ibid. n. 4. cum S. Thoma, Bon. etc.* Quando autem in Monitorio non præcipitur denuntiari, sed testificari, tenetur quisque manifestare, si præcedat semiplena probatio, etsi non possit probare, *Salm. ibid. n. 5. cum Nav. et Avila.*

215. — Quær. hìc I. An obligatus revelare ex Monitorio, si non revelet, teneatur tertio damnum restituere? Resp. Si ipse aliquâ arte impedit, ne Monitorium sibi intimetur, ad nihil tenetur, neque incurrit excommunicationem, nec peccat non revelando. Peccat verò, et incurrit, si jam sit citatus, ut *Less. l. c. c. 30. n. 54. Salm. ibid. n. 6. cum Reb. etc. Vide l. 5. n. 270.* An autem teneatur ad restitutionem? Affirmant *Cont. Tourn. tr. de cens. part. II. cap. 1. art. 4. sect. 2. et ap. Salm. ibid. n. 7. Nav. Sot. Val. Sayr. etc.*, quia dicunt, quòd hic peccaret contra justitiam, cùm pars læsa habeat jus ad ejus testimonium, posito judicis præcepto. At veriùs negant *Bon. de præc. d. 10. q. 3. p. 3. n. 13. Sylv. Bon. Bann. Tan. etc. cum Salm. ibid. n. 8.* Ratio, quia talis reverà non peccat contra justitiam commutativam, sed contra legalem, vel contra obedientiam, quæ non obligat ad restitutionem; *vide dicta d. l. 5. n. 270.* Excipiunt tamen tanquam certum *Salm. cit. n. 6. cum Bon. etc.* si testis susceperit munus testis ex præcepto judicis, et cœperit respondère, quia, tali acceptatione

positâ, tenetur ex justitia veritatem detegere : *sed vide dicta l. 5. eod. n. 270.*

216. — Quær. 2. An sit obligatio ex vi Monitorii revelare crimen emendatum? Resp. Negativè, nisi crimen habeat effectum in futurum, putà si sit homicidium cum adulterio, quæ inducant impedimentum matrimonii, et similia, vel nisi crimen sit publicum, et emendatio occulta : vel denique nisi superior non tantùm emendationem rei, sed etiam reatûs punitionem intendat : ita *Salm. de cens. c. 4. p. 1. n. 16. et 17. in fin. cum S. Anton. Sylv. et Avila.*

217. — Quinam autem, facto Monitorio, excusentur à revelando? *Vide dicta l. 5. n. 248. Q. II.* Adde dumtaxat hìc, quòd si in Monitorio præcipiatur revelatio omnibus scientibus, non tenentur revelare, qui tantùm audierunt; et si etiam audientibus, non tenentur qui audierunt à parùm fide dignis; *vide Salmant. ibid. n. 15.*

Advertit autem *Cont. Tourn. loc. cit. v. Ergo graviter*, peccare graviter I. qui petunt Monitoria levibus de causis. II. Judices sic concedentes, vel quando res potest aliter probari; vel si præviderent populum illa contempturum; item si debitores non sint solvendo, aut si res sit adeò antiquata, ut non sit qui revelet; item si delictum fuit factum coram iis, qui non tenentur denuntiare.

ARTICULUS III.

Quæ sint Papæ reservatæ extra bullam Cœnæ.

218 *Excommunicationes reservatæ Papæ contra omnes.*

219 *Excommunicationes reservatæ contra clericos et religiosos.*

220 *Specialiter agitur I. de excommunicatione contra duellantes, et coöperantes.*

221 *Agitur II. de excommunicationibus latis contra violantes clausuram monialium.*

222 *Dub. 1. An ingredientes sine licentia incurrant excommunicationem reservatam, si non intrent prætextu facultatum? Dub. 2. An incurrant omnes introducentes in clausuram?*

223 *Dub. 3. An talis licentia debeat esse in scriptis? Dub. 4. An licentia debeat esse specialis?*

224 *Dub. 5. A quo debeat concedi?*

225 *Dub. 6. Quæ causa requiratur ad licentiam concedendam?*

226 *Plura notanda circa ingressum medicorum, et aliorum officialium?*
227 *De ingressu confessariorum.*
228 *Dub 7. An ingrediens cum licentia teneatur statim egredi?*
229 *De alia excommunicatione reservata in moniales violantes clausuram, et in alios coöperantes.*
230 *De alia excommunicatione reservata contra mulieres violantes clausuram religiosorum.*
231 *Quæ fœminæ excipiuntur ab hac prohibitione? Et quæ domus veniunt nomine conventuum?*
232 *De prohibitione colloquendi cum monialibus, juxta jus commune. Quid circa Regulares?*
233 *Dub. 1. An vetetur solus accessus sine collocutione?*
234 *Dub. 2. An loquentes per nutus, aut signa, incurrant casum reservatum?*
235 *Dub. 3. An peccet graviter semel colloquens cum moniali?*
236 *Dub. 4. An in tali locutione detur parvitas materiæ? et an detur in Regularibus?*
237 *Dub. 5. An liceat colloqui cum moniali ob utilitatem, sine licentia?*
238 *Dub. 6. An cum Abbatissa?*
239 *Dub. 7. Qui eximantur ab hac prohibitione? 1. Consanguinei in primo et secundo gradu. 2. Metu coacti. 3. Pauperes et quæstuantes.*
240 *Dub. 8. An impuberes?*
241 *Dub. 9. An Regulares incurrant excommunicationem latam ab Episcopo?*
242 *Dub. 10. An peregrini?*
243 *An Episcopi colloquentes cum monialibus in aliena diœcesi incurrant excommunicationem latam ab Ordinario loci?*
244 *Dissertatio super censuris circa sententias pertinentes ad Conceptionem B. V. Mariæ. Enuntiantur bullæ editæ super hac materia.*
245 *Quando incurrant pœnas contradictores piæ sententiæ?* (usque ad n. 247.)
248 *Quando ejus fautores?*
249 *Probatur pia sententia usque ad n. 262.*
263 *An liceat emittere votum profundendi vitam ob defensionem præservationis B. V. Mariæ à labe originali?*

218. — « Resp. 1. *Contra omnes*, magis obviæ sunt sequentes : 1. In incendiarios, c. *Tua nos*, *de sent. exc.* » (*Modò sint ab homine excommunicati, et denuntiati, ut notat Cabrin. de cas. res. p.* 129.) 2. In habentes litteras apostoli-

» cas falsas, et non destruentes ; item in falsarios litterarum » apostolicarum, c. *Durand. eod. tit. et cap. Ad falsariorum*, » *de crim. falsi.* 3. In effringentes, et spoliantes ecclesias, c. » *Conquesti, eod. tit.* 4. In communicantes eodem crimine cum » excommunicatis à Papa, c. *Nuper, eod. tit.* 5. In vexantes » eos, qui censuram in alios tulerunt, c. *Quicumque, de* » *sent. exc. in* 6. 6. In absolutos ab excommunicatione, sub » conditione, et non implentes, c. *Eos qui, ibid.* 7. In vio- » lantes interdictum papale, *Extrav. Etsi, de pœn.* 8. In dan- » tes, et recipientes aliquid ex pacto, ob admissionem ad » religionem, *Extrav. comm.* 1. *de simon.* 9. In simonia- » cos reales, circa ordinem, vel beneficium, *Extrav.* 2. » *cod. tit.* 10. In committentes simoniam confidentialem, » *Bulla Pii IV.* 86. *et bulla S. Pii V.* 11. In impe- » dientes executionem litterarum sacræ Pœnitentiariæ, » *Bulla* 1. *Jul. III.* 12. In dantes, et recipientes ali- » quid pro gratia, aut justitia, apud Sedem apostolicam, » *Extrav.* 1. *de sent. exc. et bulla Bonif. VIII.* 1. *et Greg.* » *XIII.* 4. 13. In committentes duellum, et ad id coöpe- » rantes, suadendo, etc. *Trid. c.* 19. *sess.* 25. *et bulla Clem.* » *VII.* 11. *Illius vices.* » (*Vide de hac excommunicatione dicenda n.* 220.) « 14. In mulieres ingredientes monasteria » Regularium, *Bulla S. Pii V.* 20. » (*Vide n.* 258.) « 15. In » impugnantes Institutum Societatis Jesu. 16. In facientes » jurare illicita, et contraria libertati ecclesiasticæ, *Bulla* » *Greg. XIII.* 93. 17. In rapientes bona ecclesiastica, item » in exigentes tributa ab ecclesiasticis. 18. In violantes liber- » tatem ecclesiasticam, quoad fugientes ad Ecclesiam, *Bulla* » *Greg. XIV.* 7. 19. In docentes posse fieri confessionem in » absentia. » (*Vide hic inf. n.* 56.) « 20. In eos, qui alteru- » tram opinionem de Conceptione B. Virginis damnant pec- » cati mortalis, vel, hæreseos ; item in eos, qui in concio- » nibus, aliisque publicis actionibus, ut lectionibus, con- » clusionibus, asserunt B. Virginem conceptam in originali, » *Extrav. Grave nimis, de relig. etc. et bulla 97 S. Pii V.* » (*Vide n.* 244.) « 21. In percussores clericorum (c. *Si quis* » *suadente, caus.* 17. *q.* 4.). Quæ cùm celebris sit, et multa » scitu necessaria habeat, agetur de ea peculiariter infra » *n.* 264. »

Item excommunicantur 22. perseverantes per annum in

excommunicatione lata à delegato Papæ, *c. Quærenti, de offic. deleg.* 23. Offendentes Cardinales, *c. Felici, de pœn.* 24. Exigentes tributa à personis ecclesiasticis, *c. Clericis, de immun. in* 6. 25. Violantes interdictum modis prohibitis, *Clem. Gravis, de sent. exc.* 26. Exenterantes corpora sanctorum, *Extrav. 2. de sepult.* 27. Mentientes personas in litteris apostolicis, ut earum expeditionem gratis assequantur, *Bulla Leonis X.* 27. 28. Simulantes et supponentes se alios esse pro obtinendis beneficiis à Dataria, *Bulla 12 Pauli IV. Inter cæteras.* 29. Mittentes litteras aut nuntium in Conclave, vel inde recipientes, *Bulla Pii IV.* 65. *In eligendis.* 30. Occupantes bona Ecclesiarum, montium pietatis, seu alterius loci pii, vel impedientes ne ab iis, ad quos jure pertinent, percipiantur, *Conc. Trid. c. 11. sess.* 22. *de Ref.* 31. Fœminæ et masculi ingredientes septa monasteriorum monialium prætextu licentiarum in casibus non necessariis, *Bulla Greg. XIII.* 28. *Ubi gratia. Vide inf.* 32. Capientes et retinentes christianos habitantes inter Turcas, et illorum bona capientes, aut remigare cogentes, *Bulla S. Pii V.* 149. *Licet.* 33. Publicantes indulgentias, et facultatem dantes eligendi confessores iis qui aliquid solvunt, *Bulla S. Pii V.* 99. *Quam plenum.* 34. Accipientes et retinentes fructus beneficii vacantis, vel impedientes beneficii possessionem non solventibus dulciaria, sive aliam solutionem, *Bulla ejusdem Pontif.* 104. *Durum nimis.* 35. Diripientes animalia, et bona, vel illa ablata ementes ex statu ecclesiastico, *Bulla Greg. XIII.* 98. *Non sine* 36. Docentes fieri confessionem sacramentalem in absentia per litteras, *Bulla Clem. VIII.* 87. *Sanctissimus.* 37. Extrahentes frumentum, blada, legumina, et oleum extra statum ecclesiasticum sine licentia, *Paul. V. Bulla 12. Inter gravissimas.* 38. Docentes aut defendentes etiam disputativè opiniones damnatas, *Decret. S. C. et S. Officii, quæ emanavêre annis 1665. 1666. et 1690.*

219. — « Desp. 2. *Contra clericos, et religiosos*, sunt hæ : » 1. In participantes in sacris cum excommunicatis à Papa, » *c. Significavit, de sent. exc.* 2. In procurantes alienationes » Ecclesiarum. 3. In concionatores, qui Scripturæ sensum » à doctorum interpretatione alienum circa tempus Anti- » christi, et extremi judicii, aliaque similia revelata prædi- » cant. 4. In parochos non implentes juramentum de resi-

» dentia factum. 5. In Mendicantes transeuntes ad alium » ordinem præter Carthusianum, *Extr. Viam. de Reg.* 6. In » moniales exeuntes claustris sine licentia, *Bulla S. Pii V.* 8. 7. » In religiosos, qui sine privilegio, vel speciali licentia paro- » chi, clericis, aut laïcis sacramentum Eucharistiæ, vel un- » ctionis ministrare, vel matrimonia solemnizare præsumunt, » *Clem.* 1. *de privil.*

Item 8. Inducentes ad jurandum de eligenda, vel electa non immutanda sepultura in eorum Ecclesiis, *Clem. Cupientes*, §. *Sane*, *de pœn.* 9. Commissarii, seu delegati interponentes decretum per gratiam, aut timorem. vel sortes in alienatione bonorum Ecclesiæ, aut per alios fieri alienationem dolosè procurantes, *Bulla* 2 *Pauli II. Cum in omnibus.* 10. Prædicatores non servantes decreta circa eos lata in conc. Lateranensi, *Bulla Leonis X.* 21. *Supernæ.* 11. Absolventes sub prætextu privilegiorum à casibus bullæ Cœnæ, vel Ordinariis reservatis, *Decr. S. C. Episc. et Reg. à Clem. VIII. ann.* 1601. 12. Consentientes usurpationibus bonorum Ecclesiarum, *Conc. Trid. c.* 11. *sess.* 22. *de Ref.* 13. Euntes ultra mare sine licentia superiorum, *Extr. Ad nostrum*, *de Regul.* 14. Superiores non denuntiantes religiosos qui sunt suspecti de hæresi, Inquisitoribus, vel Ordinariis locorum, *Bulla Pauli V.* 26. *Rom. Pont.* 15. Minores de Observantia subornantes vota in electionibus, *Bulla S. Pii V.* 128. *Pastoralis.* 16. Claustrales recipientes Minimos sine licentia Papæ, *Bulla Julii II. Virtute conspicuus. extra Bullar.* 17. Tertiarii portantes habitum Minorum, *Bulla Leonis X. Liceat aliàs*, *extra Bullar.* 18. Episcopi qui conferunt beneficia contra præscriptum *S. Pii V.* in eorum manibus resignata, *Bulla* 50. *Quanta.* 19. Cardinales ambientes papatum, et simoniaci ejus causa, *Pauli IV. Bulla* 16. *Cum secundum.* 20. Cardinales simoniaci in beneficiis, *Bulla S. Pii V.* 85. *Hodiè in consistorio.* 21. Judices, officiales, laïci, ac prælati ecclesiastici trahentes personas ecclesiasticas ad forum laïcale, *Bulla Martini V.* 10. *Ad reprimendas*, *ut suprà.* 22. Domini temporales, qui in terris suis suppositis interdictis cogunt celebrare, et audire divina officia, *Clem. Gravis*, *de sent. exc.* 23. Officiales ac domini temporales bannientes, seu facientes, et mandantes banniri personas ecclesiasticas, *Bulla Urb. VI.* 3. *Quia sicut.* 24. Officiales, judices, et domini temporales percutien-

tes, vel bannientes Episcopos, vel hæc mandantes, aut facta ab alio ratificantes, *Clem.* 1. *de pœn.* 74. 25. Principes et domini temporales concedentes locum, vel permittentes duellum in terris suis, *Conc. Trid. sess.* 25. *de Ref. c.* 19. *Bulla Clem. VIII.* 11. *Illius vices.* 26. Episcopi et Inquisitores, eorumque substituti, qui faciendo vel omittendo contra diffamatos de hæresi, delinquunt in officio, *Clem. Multorum*, §. *Verum*, *de hæret.* 27. Gubernatores civitatum, et locorum statûs ecclesiastici, recipientes munera præter comestibilia, *Bulla Pauli II* 3. *Munera.*

Adde 28. violantes clausuram religiosorum aut monialium ad malum finem; *Decretum S. Congr. Concil.* editum jussu *Clem. VIII.* 22 *Nov.* 1722. Item viri et mulieres ingredientes claustra monialium prætextu facultatum, et superiores ingredi facientes aut permittentes, *Bulla Gregorii XIII. Ubi gratia*, 13 Junii 1575. Item mulieres ingredientes claustra religiosorum prætextu facultatum; eadem bulla *Gregor. XIII.* Item ex bulla *S. Pii V. Decret. Romanum*, 16 Julii 1570. omnes mulieres intrantes monasteria religiosorum, etiam sine prætextu facultatum; superiores autem, ac quicumque religiosi introducere illas præsumentes ipso facto contrahunt privationem officiorum, et inhabilitatem ad illa, et alia obtinenda, nec non suspensionem à Divinis sine alia declaratione. Item notandum, quòd *Bened. XIV.* in bulla *Regularis*, sub die 3 Januar. 1742. decrevit quòd fœminæ ingredientes clausuram religiosorum incurrant ipso facto excommunicationem pariter reservatam, etiamsi prætextu pietatis et religionis ingrediantur.

Adde 29. defendentes esse licitam praxim excipiendi nomen complicis in confessione scripto, aut verbo; aut impugnantes decreta contra hujusmodi praxim; aut temerè ea detorquentes seu interpretantes in alienum sensum, Constit. *Ubi primum*, *Bened. XIV.* 2 *Jun.* 1746. *Vide in fine Operis.*

Hic operæ pretium est adjicere plura advertenda, præsertim circa duas excommunicationes suprà enuntiatas *n.* 218. ad 13. et *n.* 219. ad 28, nempe contra duellantes, et contra violantes clausuram regularium:

220. — Et I. contra duellantes, et ad duellum coöperantes, notandum 1. ex quinque propositionibus damna-

tis à *SS. P. Bened. XIV.* in sua Constitut. quæ incipit, *Detestabilem*, edita die 13 Nov. 1752. non esse licitum offerre, aut acceptare duellum, ne quis privetur officio, etiamsi ex eo aliquis se suosque sustentet, vel spem habeat promotionis aliàs sibi debitæ; nec licere acceptare duellum ad vitandam vilipensionem, quamvis certò sciatur quòd pugna non secutura sit; *vide alia l. 4. num. 400. v. Quær.* Notandum 2. quòd ex Trid. *sess. 25. de Ref. c. 19.* excommunicantur non solùm duellantes, patrini, suadentes duellum, et sectatores; sed etiam reges, domini in terris suis locum ad duellum concedentes; atque illi privantur dominio territorii; et duellantes, ac patrini privantur suis bonis, ac sepulturâ ecclesiasticâ. *S. Pius V.* hanc excommunicationem reservavit Pontifici; et *Greg. XIII.* in sua bulla quæ incipit, *Ad tollendum*, edita anno 1582, hæc omnia extendit ad duella privata, etiam sine patrinis, et ad dominos ea non prohibentes in locis suis, atque ad quoscumque coöperantes. Tandem *Clem. VIII.* in alia bulla quæ incipit, *Illius vices*, emanata an. 1592. pro locis ubi duella à dominis permittuntur, interdictum papale imposuit. *Vide Salm. de cens. c. 4. p. 3. n. 42. et vide dicta l. 4. num. 401.* Sed hæ pœnæ, præter excommunicationem, non incurruntur, nisi post sententiam saltem declaratoriam criminis, ut *Sanch. Pal. et Salm. ibid. n. 43.* Notand. 3. nomine *spectatorum* non intelligi omnes duellum spectantes, sed tantùm qui datâ operâ ad duelli locum accedunt, et duello assistunt, cùm in bulla *Greg.* dicatur *ex composito spectatores;* unde rectè ajunt *P. Milante* in propos. 2. damnata ab *Alex. VII. et Salm. dict. n. 43.* ex communi sententia, non incurrere excommunicationem, qui obiter et casu per locum duelli transeuntes aspiciunt curiositate ducti. Imò dicunt *Cont. Tourn. tr. de pœnit. part. II. cap. 8. art. 4. sect. 4. num. 333. et Salm. l. c.* etiam ex communi sententia, eos tantùm spectantes incurrere, qui socii sunt duellantium, aut qui suâ præsentiâ ad pugnam videntur illos incitare, non autem qui spectant à longè, vel in secreto, vel alio modo nihil ad pugnam acuendam inducente. Item benè addunt *Salm. ib.* neque incurrere qui comitantur pugnaturos, animo impediendi duellum. Notandum 4. quòd licèt ex Tridentino, et ex bulla *Gregorii* non incurrant excommunicationem provocantes et acceptantes duellum,

si duellum non sequatur, quia tam in Tridentino quàm in dicta bulla solùm excommunicantur committentes duellum; tamen in bulla *Clementis*, §. *Præterea* (quam in extensum refert *Bon. d. 2. q. 6. p. 1. n. 3.*) excommunicantur tam provocantes scripto aut verbo, quàm duellum acceptantes, etiamsi pugna non sequatur, neque accessus nec actus ad pugnam proximus; necnon comitantes, nuntii, suadentes, consulentes, dictantes libellos provocatorios, aut eos scribentes vel affigentes, et quomodolibet ad duellum coöperantes, publicè vel occultè incundum. Notandum 5. quòd, nisi duellum sit notorium, aut deductum ad forum contentiosum, benè possint Episcopi absolvere excommunicatos, vi facultatis datæ à Trid. in *c. Liceat 6. sess. 24.* ut rectè notant *Salm. de cens. c. 4. p. 3. n. 45. cum Sanch. Bon. Pal. Barb. et aliis communiter.* Regulares verò extra Urbem, et intra Italiam non possunt vi privilegiorum ab hac excommunicatione absolvere; secùs tamen in Urbe, vel extra Italiam, ex decr. S. C. mandante *Clem. VIII.* proùt diximus *n. 96.*

221. — II. Circa autem violantes clausuram monialium, aut religiosorum, notandum quòd ingredientes monasteria monialium sine licentia in scriptis incurrunt excommunicationem ipso facto ex Trid. *sess. 25. c. 5. de Reg.* ibi: *Ingredi autem intra septa monasterii nemini liceat, cujuscumque generis, aut conditionis, sexûs, vel ætatis fuerit, sine Episcopi vel superioris licentia in scriptis obtenta, sub excommunicationis pœna ipso facto incurrenda. Dare autem tantùm Episcopus, vel superior licentiam debet in casibus necessariis.* Hujusmodi ingressus prohibetur etiam prælatis, sive sæcularibus, sive regularibus, ex Motu *Gregor. XIII.* incipiente, *Dubiis* (*ap. Barb. all. 102. n. 43.*) edito die 23 Dec. ann. 1581. sub pœna interdicti ab ingressu Ecclesiæ prælatis sæcularibus, si præter casum necessitatis primâ vice ingrediuntur, suspensionis à munere pontificali, et à Divinis pro secunda, et excommunicationis pro tertia: prælati verò regulares incurrunt excommunicationem, et privationem omnis officii et ministerii, etiam pro prima vice, ut censent *Sanc. Dec. l. 7. c. 16. n. 102.* Quamvis *Bon. t. 1. tr. de clausura n. 11. cum Llamas* putat probabile tantùm pro tertia vice incurrere pœnas excommunicationis et privationis. In casu autem necessitatis, causâ visitationis possunt præfati superiores ingredi monasteria monia-

lium ; sed tunc (ut dicitur in eadem bulla) debent esse *à paucis , iisque senioribus ac religiosis personis comitati. Pauci* intelliguntur quatuor vel quinque , ut putat *Bonac. et Victor. Religiosi*, id est probatæ vitæ. Dicit tamen *Tamb. cum Victor. ap. de Alex. Confess. Monial. c.* 7. §. 4. *q.* 5. quòd si Episcopus solus intraret , vel non adhiberet comitantes senes aut non religiosos , aut non paucos , non incurreret pœnas ; quia pœnæ tantùm afficiunt prælatos ingredientes sine necessitate. Pro superioribus autem regularibus habetur in *Const. Alex. VII. ap. de Alex l. c.;* quòd si visitet Generalis , possit ipse habêre secum duos sui ordinis socios , qui sint exemplares et maturæ ætatis ; si verò alius à Generali , unum tantùm ; et insuper debent assistere quatuor moniales ex senioribus , quæ non separentur à visitatore.

Excommunicationes hæ non sunt reservatæ ; sed adest excommunicatio Papæ reservata (ut suprà innuimus) contra violantes clausuram monialium ad malum finem , ut habetur in decreto S. C. concilii , edito jussu *Clementis VIII.* an. 1602. Quomodò autem intelligatur illud *ad malum finem? Mazzot. t.* 3. *p.* 510. intelligit finem quomodocumque pravum ; sed meliùs *Pellizarius* apud ipsum intelligit tantùm finem libidinosum , quia finis clausuræ est, ut castitas custodiatur ; et ideò vetatur etiam accessus et collocutio.

Adest alia excommunicatio Papæ reservata, lata *à Greg. XIII.* die 13 Junii 1575. in bulla , *Ubi gratia,* contra quascumque personas utriusque sexûs , etiam comites , marchiones , et duces ingredientes monasteria monialium , vel fœminas ingredientes claustra religiosorum prætextu facultatum ibi revocatarum ; et contra omnes superiores monasterii utriusque sexûs , qui præter excommunicationem reservatam incurrunt insuper privationem officiorum , et inhabilitatem ad ipsa , si ingredi faciant , vel permittant aliquem ingredi prætextu facultatum ; et contra Abbatissas aliasve superiores , si admissum quoquo modo retinêre ausæ fuerint, ut declaravit *Paulus V.* in alia bulla incipiente , *Monialium , apud de Alex. cap.* 7. §. 11. *q.* 5. Hic tamen advertendum , quòd Episcopi et prælati regulares , qui ratione sive prætextu officii , sed absque justa causa , ingrediuntur monasteria , hanc excommunicationem reservatam non incurrunt : nam licèt in hac bulla omnes comprehendantur , tamen in bulla , *Dubiis*, citata *num. præced.* emanata

post aliam, *Ubi gratia*, ut suprà, eximuntur Episcopi, et superiores regulares, ut benè advertit *Fagnan. l. 5. in c. Nuper, de sentent. excomm. n.* 58. contra aliquos, cùm in dicta bulla, *Dubiis*, fiat diversa dispositio circa pœnas in Episcopos et regulares, ibique excommunicatio lata in ipsos, si ingrediantur tertiâ vice sine justa causa, non sit reservata; probat enim *Fagnanus*, illam fuisse novam constitutionem respectu pœnarum, non autem declaratoriam primæ bullæ. Demùm notandum, quòd *SS. P. Bened. XIV.* novissimè die 5 Jan. 1742. duabus bullis (quas invenies in fine hujus Operis, incipiente unâ, *Salutare*, alterâ *Regularis*) confirmavit omnes constitutiones antecessorum Pontificum tam ante, quàm post conc. decr. emanatas; et signanter in bulla *Regularis*, prohibuit quibuscumque fœminis ingredi clausuram religiosorum sub prætextu pietatis ac religionis; tantùm id concessit nobilibus fœminis de familia fundatorum, vel insignium benefactorum, qui de hoc indultum apostolicum obtinuerint ingrediendi solùm, ut ad Ecclesiam recto tramite pergant. Quo revocata manet constitutio *S. Pii V.* incipiens, *Decet Romanum Pontificem*, (*apud Holz. t. 1. p.* 480. *n.* 592.) ubi permittebatur mulieribus ingredi claustra religiosorum causâ processionis, audiendæ Missæ, vel concionis, aut sepulturæ, aut magni concursûs.

222. — Sed dubit. 1. An ingredientes monasteria moniales sine licentia incurrant præfatam excommunicationem reservatam, si non intrent prætextu facultatum? Affirmant *de Alexand. cap. 7. §. 11. q. 2. cum Navar. Azor, Graff. etc.* quia (ut ait) relata constit. *Greg. XIII. Ubi gratia*, ex stylo Curiæ intelligitur generaliter emanata in omnes intrantes monasteria, etiam sine tali prætextu. Sed probabiliùs negant *Sanch. Dec. l. 6. c. 16. n. 79. Bon. de claus. q. 4. p. 5. n. 4. Suar. de censur. d. 22. sess. 6. n. 11. Fagnan. l. c. n. 12. Holz. p.* 558. *n.* 31. *Mazzot. t. 3. p.* 521. *n. 3. et Barbos. all.* 102. *n.* 37. *cum Sayr. Rodriq. Miranda, Sa, et Zerol.*, quia expressè in citata bulla *Gregorii* requiritur ingressus prætextu facultatum.

Dubit. 2. An præter superiores incurrant excommunicationem omnes qui alios introducunt in clausuram? Affirmant *Bonac. q. 4. p. 7. n. 3. et de Alexand. c. 7. s. 11. q. 4. cum Fill. et Llamas*, quia in eadem bulla *Gregorii* dicuntur incur-

rere *superiores et personæ*, *quocumque nomine vocentur*, admittentes extraneos in clausuram ; nomen autem *personæ* (ut dicunt) genericum est, et quascumque personas comprehendit. Attamen negant *Sanch. l.6. c.16. n.85. cum Manuel, et Diana apud de Alex.* Ratio enim opposita tunc valeret, si in bulla diceretur, *superiores, et quæcumque personæ*, sed cùm dicatur, *superiores et personæ*, *quocumque nomine vocentur*, nequeunt utique intelligi omnes religiosi qui diversum nomen quàm religiosorum non habent, sed potiùs intelliguntur superiores, qui in diversis ordinibus diversa habent nomina, nempe abbatum, præpositorum, priorum, guardianorum, correctorum ; idque clarè explicavit *S. Pius V.* in bulla *Regularium*, *apud Bonac. q. 5. p. 3. n. 2.* His tamen non obstantibus adest decr. S. C. Episcop. et Regul. apud *Ferrar. t. 2. v. Conventus*, *art.5. n. 7.* ubi dictum fuit respectu ad Fratres Minores de Observantia, quòd si ingrediantur mulieres ipsorum clausuram, tam prælati, quàm subditi eas introducentes incurrant eamdem excommunicationem reservatam, et remaneant ipso facto privati eorum officiis, et inhabiles in futurum.

223. Dubit. 3. an licentia ingrediendi monasteria monialium quoad forum conscientiæ debeat esse in scriptis? Affirmant *Sanch. Dec. l. 6. c. 16. n. 50. Pal. p. 3. d. 4. part. 10. §. 2. n. 6. et Suar. ap. Dianam par. 3. tr. 2. r. 129*, quia, deficiente scripturâ, licentia est nulla, cùm deficiat forma in ejus concessione à Trident. præscripta in *sess. 25. c. 5.* ubi : *Ingredi autem intra septa monasterii nemini liceat, cujuscumque generis, aut conditionis, sexus vel ætatis fuerit. sine Episcopi, vel superioris licentia, in scriptis obtenta, sub excommunicationis pœna ipso facto incurrenda.* Negant verò *apud Dianam l. c. Homobon. et Bellochius*, qui citat pro se *Innoc. Abb. et Felin.* Ratio, quia scriptura videtur requiri tantùm pro foro externo : idque non videtur improbabile, cùm non constet, an scriptura ibi requiratur pro forma, proùt diximus in simili casu *l. 5. n. 123. v. Hic.* Dicit autem *Dian l. c. cum Rodriq. et Villal. ac Barbos. all. 102. n. 57. cum De la Crux*, quòd etiam juxta primam sententiam (quamvis adhuc repugnet *Sanch.*) licentia in scriptis non requiritur in casibus ordinariis, quando causa est manifesta, putà in ingressu medici, confessarii, cœmentarii, et similium operariorum, quorum repentina opera passim indigent monialcs, prout

explicat Glossa *v. Causa, in cap. Periculoso, de statu Regulari in* 6.

Dubit. 4. An hujusmodi licentia debeat esse specialis? Resp. affirmativè, ita ut non sufficiat, si alicui concedatur licentia ad quoscumque casus, ad quos superior potest eam præbêre, ut expressè habetur in dicto c. *Periculoso*, ibi : *Nisi speciali licentia, etc.* Dicit tamen *de Alexand. c. 5. §. 2. q. 5. cum Miranda*, hoc non obstante, validam esse licentiam generalem, ut omnes medici, bajuli, et similes ingrediantur, quia, licèt sit generalis quoad personas, est tamen specialis quoad causam ingressûs. Sed huic minimè acquiesco, quia censeo textum præfatum, et concilium exquirere licentiam specialem, non tantùm ut superior sciat ministerium ingredientium, sed etiam qualitates personarum, nimirùm an ingressuri sint viri probi, maturæ ætatis, et similia. Benè tamen poterit prælatus generaliter committere abbatissæ, vel confessario aut alteri viro prudenti facultatem concedendi licentiam aliis ad ingrediendum, ut dicetur in sequenti Dubio in fine.

224. — Dubit. 5. A quo debeat concedi licentia ingrediendi monasteria monialium? Si monasteria sint Episcopo subjecta, certum est ipsi competere jus concedendi licentiam *auctoritate propriâ; delegatâ* verò si monasterium immediatè subsit Summo Pontifici, ut in Trid. *sess. 25. c. 5.* Idem probabiliter docent *Sanch. Dec. l. 6. c. 15. n. 30. et Bon. de claus. q. 4. p. 2. n. 2. cum aliis* de prælatis habentibus jurisdictionem quasi episcopalem in aliqua diœcesi, et de Vicariis Generalibus ordinum militarium, quia hi sunt verè Ordinarii, aut saltem nomine Ordinariorum comprehenduntur, ut probat idem *Sanch. de matr. l. 3. d. 29. n. 55.*

An autem possit hanc licentiam dare Vicarius Generalis Episcopi? Negant *de Alexandro c. 7. §. 2. qu. 2.*, nisi de hoc habeat speciale Episcopi mandatum; et idem sentit *Barb. all. 102. n. 58.* citans *Bonac. loc. suprà cit.;* sed ibi hoc *Bonac.* non dicit : unde satis probabiliter docet *Sanch. Dec. d. n. 30. cum Navar. et Llamas*, quòd in monasteriis subjectis Episcopo Vicarius Generalis benè potest licentiam concedere sine speciali mandato. Idque probatur 1. Motu proprio *S. Pii V.* incipiente, *Decori*, dùm ibi Pontifex explicuit, *Episcopum, aut alium loci Ordinarium;* Vicarius autem Generalis Episcopi

benè dicitur Ordinarius, et nomine Ordinarii jam comprehenditur in omnibus decretis, ut probat idem *Sanch. eadem d.* 29. *de matrim. n.* 10. *et* 55. Probatur 2. ratione, quia Episcopus in monasteriis ei subjectis procedit auctoritate ordinariâ, Vicarius autem Generalis (ut probant *Fagnan. l.* 1. *in c. Quoniam in offic. deleg. n.* 15. *cum Imola, etc.* et idem *Sanch. d. d.* 29. *n.* 16.) potest omnia quæ potest Episcopus de jurisdictione ordinaria, quia cum Episcopo unum facit tribunal. Secùs verò dicendum de iis quæ potest Episcopus de jurisdictione delegata, unde rectè subdit *Sanch. Dec. eod. n.* 30., in monasteriis Sedi apostolicæ subjectis Vicarium Generalem non posse dare licentiam sine speciali mandato Episcopi.

Vicarius autem capituli Sede vacante potest utique concedere licentiam in monasteriis Episcopo subjectis, quia succedit in omnia quæ competunt Episcopis de jure ordinario. Sed difficultas est, an possit etiam in iis quæ subduntur Sedi apostolicæ? Affirmant *de Alex. cap.* 6. §. 2. *q.* 2. *cum Mol. Pal. Barbos. et Tamb.*, quia talis jurisdictio ex delegatione Sedis apostolicæ in perpetuum committitur muneri episcopali, unde cùm ipsa competat Episcopo de officio, benè transit in capitulum, sive ejus Vicarium. Hanc rationem non approbat *Sanch. d. n.* 30. Attamen id alia ratione etiam concedit, quia (ut ait) concilii mens est ut capitulum benè possit dare licentiam, ne monasteria remaneant absque prælato, ad quem pro licentia recurrant.

Major difficultas est, à quo sit concedenda licentia, si monasterium Regularibus subsit? *De Alexand. cap.* 7. §. 2. *qu.* 1., propugnat licentiam esse impertiendam tam à prælato Regulari, quàm ab Episcopo, afferens de hoc decr. S. C. concilii editum 15 Nov. 1610. Sed probabiliùs docent *Fagnan. l.* 5. *in c. Nuper. de sent. exc. n.* 17. *Bon. q.* 4. *p.* 2. *n.* 3. *cum Rodriq. Graff. et Miranda, Croix l.* 4. *n.* 76. *cum Pal. et Piasec. ac Barb. all.* 102. *n.* 41. (afferens oppositum decr. ejusdem S. C. conc. ab ipso visum, editum eodem anno quo ipse scribebat, nempe circiter annum 1628.) *ac Sanch. Dec. l.* 6. *c.* 16. *n.* 13. *cum Azor, Manuel, Llamas, et Navarro*, qui (ut refert *Sanch.*) testatur etiam declaratum fuisse à *S. Pio V.* nempe quòd licentia concedi potest et debet à solo prælato regulari, scilicet à Generali aut Provinciali (vel etiam

ab immediato superiore monasterii, ut sentiunt *Sanch. n.* 15. *et Bonac. l. c. cum aliis* ab eo citatis, contra *de Alex. l. c. qu.* 2. *et Suar.* ab eo citatum). Ratio, quia Trident. prohibet ingressum, *sine Episcopi, vel superioris licentia;* ergò loquendo disjunctivè, declarat licentiam posse respectivè concedi vel ab Episcopo, vel à prælato regulari, prout cui monasterium subest. Benè tamen advertit *de Alex. d. q.* 2. ex decreto S. C. 21 Maji 1630. approbato ab *Urbano VIII.* licentiam concedendam à solo Episcopo, etiam quoad monasteria exempta, ubi talis viget consuetudo.

Abbatissa autem nequit de jure ordinario hanc licentiam dare, ut dicunt *de Alex. c.* 7. §. 2. *q.* 2. *et Sanch. n.* 22. *cum Nav. Azor, Man. etc.*, contra aliquos ibi citatos *n.* 21. Benè verò Episcopus potest delegare abbatissam, vel confessarium, aut alium prudentem virum, ad hanc licentiam concedendam, ut addunt *Bon. p.* 2. *n.* 5. *de Alex. l. c. Sanch. n.* 25. *cum Nav. Man. et Graff. ac Barbos. l. c. n.* 55. *contra Suarez.*

225. — Dubit. 6. Quæ causa requiratur ad hanc licentiam concedendam? Resp. Ad licentiam impertiendam non sufficit quidem quælibet causa, sed requiritur necessitas, ut præscribit *Trident. cap.* 5. *sess.* 25. illis verbis : *Dare autem tantùm Episcopus, vel superior licentiam debet in casibus necessariis.* Necessitas autem hæc debet esse ex parte ipsius monasterii, quia ad ipsius monasterii solam utilitatem permittitur ingressus; non enim sufficit si sit tantùm ex parte extraneorum, nisi jus naturale aut divinum aliud suadeat, ut ex communi dicunt *Bon. qu.* 4. *p.* 4. *n.* 8. *et de Alexand. c.* 7. §. 3. *qu.* 2. ex declar. S. C. die 9 Sept. 1611. Unde ait *Diana p.* 3. *t.* 3. *r.* 30., ex alio decr. S. C. non effugere excommunicationem uxores, quæ adhuc cum licentia Ordinarii intrarent monasterium causâ adulterii, vel dissensionis cum viris, cùm S. C. rarò hanc licentiam concedat. Et sic pariter nec valet licentia ad collocandum in monasterio aliquam fœminam, ne redeat ad vomitum, ut *de Alex. l. c.* ex alio decr. S. C. 18 Aug. 1588. Neque ad docendam monialibus artem, nisi quando in monasterio nulla adesset alia perita; *præfatus de Alexand.* ex alio decr. S. C. 11 Mart. 1586. Notant tamen *Pignatel. t.* 7. *con.* 47. *n.* 42. et ipse *de Alex. ibid.* ex S. Congr. bene posse Ordinarium dare licentiam intrandi puellæ, de

qua controvertitur, ut in monasterio ad tempus maneat, donec lis terminetur.

Talis verò necessitas ex parte monasterii, non strictè. sed latè sumitur: intelligitur enim necessitas moralis, nempe cùm intervenit quævis causa rationabilis, sive probabiliter justa; ita *Sanch. Dec. l. 6. c. 16. n. 4. Bon. q. 4. p. 4. n. 2. de Alex. c. 7. §. 3. q. 1. cum Delbene, et Barb. all. 102. n. 48. cum Miranda, Portel. et Campanile.* Dicitur, *causa probabiliter justa*, nam dubiè justa non sufficit, ut rectè advertunt *ib. Sanch. et Barbos.* qui insuper (contra *Bon.*) censet minorem causam requiri pro ingressu fœminæ in monasterium monialium, quàm viri: et pro ingressu diurno, quàm nocturno. et pro ingressu consanguineæ, quàm extraneæ: et pro ingressu in priora receptacula, quàm in interiora. In necessitatibus autem urgentibus, quæ moram non patiuntur, et aliàs grave damnum immineret, non requiritur ulla licentia ad ingrediendum, prout in casu mortis, incendii, violentiæ et similium. quia lex humana in tanto discrimine non obligat, ut rectè docent *Sanchez. n. 54. et de Alex. c. 7. §. 2. q. 6. cum Nav. Graff. et communi.* Hinc potest quivis sacerdos in casu repentinæ mortis ingredi ad ministrandum Moniali sacramentum pœnitentiæ. aut Eucharistiæ, et etiam Extremæ-Unctionis, ut probabiliter ait *de Alex.* Et tunc ne abbatissæ quidem licentia requiratur, ut etiam probabiliter censet idem *de Alex. q. 7. cum Nav. Graff. et aliis pluribus* (*contra Sanch. n. 36.*), quia tunc licentia rationabiliter præsumitur concedi immediatè à Papa. Excipe nisi abbatissa habeat generalem facultatem à prælato præbendi licentiam.

226. — Ilic autem notandum, quòd medicus non potest ingredi nisi ex licentia renovata in singulis trimestribus, ut ex decret. Sacr. Congr. edito die 27 Mart. 1588. (*vide de Alex. c. 7. §. 5. qu. 1.*) necnon debet associari à duabus monialibus senioribus; et intrare solus nisi infirmitas sit valde gravis. Medicus autem non potest ingredi sub initio Quadragesimæ ad cognoscendum, quæ moniales sint dispensandæ, quia hoc benè potest præstari ad crates, *de Alex. ib. qu. 2.* Posset tamen ingredi ad invisendam monialem decumbentem in lecto, et dubitantem an febri laboret; licèt posset ipsa sine gravi damno accedere ad januam, si illuc renueret ire ob erubescentiam. Ita *Bonac. qu. 4. p. 4. n. 5. et de*

Alex. d. q. 2. Medicus verò extraordinarius nequit ingredi ad libitum monialium, sed tantùm in defectu ordinarii, vel quando cum ordinario habendum est collegium; *de Alex. qu.* 3. *cum Barchio.* Chirurgus potest quidem intrare ad secandam venam, et etiam pharmacopola ad docendum (si opus sit), quomodo medicamentum sit parandum; *Sanch. l.* 6. *e.* 16. *n.* 59. *et de Alex. qu.* 4. Factores, notarii, et similes etiam ingredi possunt, si necessitas urgeat, putà ad judicandum de ruina imminente, ad inveniendam scripturam necessariam in archivio, ad faciendum testamentum puellæ; *de Alex. qu.* 5. Sic etiam ingredi possunt ex licentia fabri, hortulani, fabricatores, putearii, putatores, molitores, et similes, qui artem suam non possint extrà commodè exercêre: item bajuli ad ferenda quæ à monialibus ferri non possunt. Si autem licentia nominatim sit data pro uno bajulo, isto deficiente, non potest alius substitui, nisi licentia esset indeterminata, v. g. *ut bajulus ingredi possit;* ita *Alex. qu.* 7. *Sanch. c.* 16. Admittit etiam *Sanch.* sartores, si extrà non possent commodè aptare vestes; et consentit *Cassian.* si adsit usus; sed meritò id negant *Bon. q.* 4. *p.* 4. *n.* 11. *et Pal. d.* 4. *p.* 10. §. 3. *n.* 11. An autem, concessâ licentiâ pro magistro artis cum discipulo, possit ingredi, vel immorari discipulus sine magistro? Negant *Barchius apud de Alex.* §. 5. *q.* 8. nisi ex aliquo impedimento magister non potuerit ingredi, aut immorari. Affirmant verò alii, et *de Alex.* putat probabile, quia dictio *cum* æquivalet dictioni *et.* An autem possint admitti in clausuram infantes nondùm doli capaces? Affirmat *Barb. cum Nav. Azor, Bonac. com. etc.,* quia prohibitio principaliter afficit ingredientes: cùm ergò infantes non ligentur præcepto ob carentiam usus rationis, nec etiam moniales. Attamen S. C. sæpiùs declaravit oppositum: *vide de Alex. qu.* 11. *l. c.* Et tantò magis hoc dicendum de amentibus, ex quibus insuper potest facilè timeri periculum scandali.

227. — Confessarius verò ingredi potest ad administranda sacramenta pœnitentiæ, Eucharistiæ, et Extremæ-Unctionis moniali ægrotanti, quæ ad confessionale non potest accedere? Et non solùm in periculo mortis, sed quoties ex præscripto regulæ dispensatur communio: item quoties illa monialis communicare consueverit; ita communiter *Bon. q.* 4. *p.* 4.

n. 4. Barb. all. 12. n. 49. et de Alexand. cap. 7. §. 6. q. 2. cum Sanchez, Rodr. et communi, ex declar. S. C.; debet autem confessarius ingredi indutus superpelliceo, et stolâ, atque sic ibi morari; debetque egredi, quin ad aliam monasterii partem se divertat, etiamsi esset ad visitandam aliam infirmam, quæ tamen non indigeat sacramentis; *de Alex. q. 2. et Barb. d. n. 49.* Confessarius sæcularis intrare debet sine socio, ut S. C. declaravit; regularis verò debet habêre socium probatæ vitæ, et maturæ ætatis, ex bulla *Alexand. VII.* Dùm autem confessarius confessionem audit, debent assistere comitatrices ad januam, ita ut eum videre possint; *vide de Alex. ibid.* Potest etiam confessarius ingredi, et pernoctare in monasterio, si monialis laboret in extremis; *de Alex. §. 6. q. 3.* ex declar. S. Congreg. Potest etiam ingredi confessarius ad benedicendum monasterium à spiritibus infestatum; *de Alex. qu. 9. cum Nav. Nald. ex declar. S. Congreg.* An autem ad exorcizandam obsessam, S. C. die 10 Nov. 1582. annuit posse, si sacerdos sit probatæ vitæ; sed posteà 1 Julii 1606. id prohibuit, et dixit potiùs impetrandam esse à S. C. licentiam, ut monialis illa exorcizetur in Ecclesia exteriori monasterii; *vide de Alex. ib. q. 5.* Potest etiam confessarius post sacramentum collatum dare reliquiam ad osculandum, benedicere cellam, etc. et etiam tunc de aliquo negotio temporali loqui; ita *de Alex. c. 7. §. 6. q. 9.* Probabiliter dicunt plures, *de Alex. qu. 10.* ex Glossa *in c. Decret. verb. Debet de reg. jur. in 6.* quòd si confessarius extraordinarius, ingrediens cum licentia data pro una vice, non possit confessionem excipere, vel perficere propter morbum, poterit postea iterùm ingredi sine alia licentia. Et idem dicunt, si monialis confessa statim advocet confessarium egressum, ad dicendum peccatum oblitum, cùm illud spectet ad idem judicium. Prætera sentit *de Alex.* quòd confessarius, postquam confessionem monialis infirmæ audierit, benè potest aliquod novum ædificium monasterii benedicere, et etiam deferre cuidam aliæ infirmæ quamdam insignem reliquiam: sic etiam, ait, posse ob aliquam justam causam immorari in monasterio ad breve tempus ad intuendas officinas, et ad tractandum aliquod temporale negotium.

228. — Dubit. 7. An qui est ingressus monasterium cum licentia, incurrat excommunicationem, aut graviter peccet,

si finito negotio statim non egrediatur? Resp. 1. Non incurrit censuram, licèt ipse multùm immoretur, quia clausura tùm solùm violatur, cùm sine licentia usurpatur ingressus; ita *Sanch. Dec. l.* 6. *c.* 16. *n.* 60. *Bonac. q.* 4. *p.* 5. *n.* 22. *et Bordon. Zerola ap. de Alex. c.* 7. §. 3. *q.* 4. Et hoc ait *Sanch. l. c.* (contra *Rodriq.*) procedere etiamsi quis immoretur ad malum finem, quia hic jam est cum licentia ingressus, ut concilium permittit. Sed *Bonac. l. c.* censet quòd esto hic non incurrat excommunicationem Tridentini, incurrat tamen excommunicationem Papæ reservatam in decr. S. C. edito jussu *Clem. VIII.* die 22 Nov. 1622. ubi excommunicantur omnes *violantes clausuram ad malum finem*; hunc enim, ait, jam violare clausuram immorando cum prava intentione; sed huic responderi potest, quòd, cùm agatur de pœnis, violatio illa strictè intelligenda est, prout intelligit concilium, nempe de ingressu et egressu sine licentia.

Resp. 2. E contrario non excusatur à peccato mortali, si mora sit longa, quia delinquit adversùs obligationem clausuræ: secùs si mora sit brevis, cùm in hoc præcepto non immorandi benè admittatur parvitas materiæ; ita communiter *Sanch. et Bon. ll. cc. ac Barb. all.* 102. *n.* 56. *cum Miranda, et Rodr.* Imò *Sanch. ibid. ac Mol. Rodr. et Mirand. ap Bon.* dicunt cum qui parùm immoratur, excusari etiam à veniali, tùm quia sic usu receptum est etiam apud viros timoratæ conscientiæ; tùm quia, cùm hoc præceptum sit morale, morali modo accipiendum est. In hoc autem brevem moram censet *Diana p.* 3. *tract.* 2. *r.* 51. *cum Villal.* esse quadrantem.

Dubit. 8. an incurrat excommunicationem qui ingreditur cum licentia, et ex causa justa, sed simul cum intentione prava? Sentit *Bon. d.* 4. *p.* 5. *n.* 18. esse probabile quòd hic incurrat, quia non præsumitur superior in eo casu licentiam concessisse. Sed oppositum tenet *de Alex. c.* 7. §. 3. *qu.* 5. et meritò id probabile censet ipse *Bonac. cum Rodriq. et Zerola*, quibus adhæret quoque *Sanch. l.* 6. *c.* 16. *n.* 68. *et c.* 17. *n.* 28., quia censura fulminatur tantùm in ingredientes sine licentia, non autem in eos qui cum licentia intrant, etsi cum malo fine; pœnæ enim strictè sunt intelli-

gendæ, et prava intentio non tollit primam ingrediendi causam, propter quam data est licentia.

229. — Moniales autem clausuram violantes, necnon alii concedentes illis violare, sive eas comitantes, aut receptantes, pariter excommunicationem papalem incurrunt, const. *S. Pii V.* quæ incipit, *Decori*, edita 1 Febr. 1569. *ap. Sanch. Dec. l. 6. c. 11. n. 35.* ubi contrà excusatur egressio, si adsit justa causa, nempe (ut ibi dicitur) *magni incendii, vel infirmitatis, lepræ, aut epidemiæ.* Nomine autem *epidemiæ* declaravit S. Congr. *ap. de Alex. c. 7. §. 9. q. 2.* intelligi tantùm veram et realem pestem. Sed dicunt *Bon. qu. 1. p. 9. n. 2. Holzm. t. 1. p. 480. n. 592. et Sanch. l. c. n. 35. cum Nav. Manuel, et Cenedo*, venire non solùm morbum verè pestilentem, sed quemcumque morbum contagiosum, qui alios inficere soleat, prout est morbus S. Lazari, ignis sacri, et similium, casu quo monialis infirma non possit curari in monasterio sine periculo infectionis aliarum. Idque inferunt ex *cap. Periculoso, de statu reg. in 6.* ubi prohibetur egressus Moniali, *nisi fortè tanto et tali morbo evidenter earum aliquam laborare constaret, ut non possit cum aliis sine gravi periculo seu scandalo commorari.* E converso rectè ajunt *Bon. l. c. num. 18. cum Rodriq. Zerola, Gutt. et Cord. ac Barbos. all. 102. n. 20. cum Miranda, Sorbo, et Cenedo* (*contra Nav. Azor, Suar. et Graff.*) non sufficere ad egrediendum infirmitatem gravem sine periculo infectionis aliarum, tùm quia hic casus non excipitur in const. *S. Pii;* tùm quia aliàs magnum sequeretur damnum clausuræ, cùm tales morbi in monasteriis sint frequentes. Docent autem *Sanch. c. 15. n. 60. et 61. et Bon. n. 21.* monialem, finitâ curatione, aut cessante causâ egressûs, statim teneri reingredi: illud tamen *statim* rectè dicunt intelligi moraliter; unde excusant monialem à mortali, si moretur extrà per unum vel duos dies. Item ait *Sanch. c. 16. n. 69.* illam non incurrere excommunicationem, si extrà commoretur, quia ipsa jam egressa est cum licentia. Quamvis autem in *c. Periculoso* fiat mentio de sola causa incendii, etc. ut suprà, benè tamen ajunt *Sanch. c. 15. n. 57. et 44. Bon. n. 6. et 7. ac de Alex. c. 7. §. 9. q. 2. cum Nav. et Barb.* sufficere ad egrediendum causas similes, ut bellum imminens, inundatio fluminis, aut ædificii ruina. Quando verò patet aditus et tempus, nempe si periculum pa-

titur moram, requiritur omninò ex præfata bulla *S. Pii V.* ad egrediendum licentia in scriptis ab Episcopo, et etiam à prælato regulari, si monasterium sit exemptum, cùm ibi dicatur : *Sitque causa hæc cognita, probata, atque in scriptis expressa per superiores, et simul per Ordinarium.*

An autem incurrat excommunicationem monialis egrediens extra monasterium ad unum tantùm pedem? Negant *Graff. Nald. Meroll.* et adhæret *Croix l.* 4. *n.* 85. *et l.* 1. *n.* 673. si statim redeat. Sed probabiliùs affirmant *Bon. qu.* 1. *p.* 8. *n.* 6. *et Sanch. l.* 6. *c.* 16. *n.* 70. Valde tamen rationabiliter excusanda est cum *Sanch.* monialis, quæ non egreditur toto corpore extra clausuram, ut dicunt *Sanch. et Bon. ll. cc.*

Notandum hìc ex decr. *Clem. VIII.* (apud *Pell. c.* 7. *q.* 7. *n.* 22.) unamquamque monialem debêre solam dormire, ideòque tot cellas in unoquoque monasterio faciendas esse, quot ibi degunt moniales. Idem declaravit S. C. Episcop. et Regul. *apud Ferrar. Bibl. t.* 5. *v. Moniales, a.* 2. *n.* 7. Sic etiam S. C. Episcop. et Regular. *ap. eumdem Ferrar. l. c. art.* 1. *n.* 5. pluries statuit, puellas commorantes in monasteriis monialium, causâ educationis, debêre habêre locum separatum à monialibus pro earum dormitione, sicut et pro operibus.

250. — Hæc quoad clausuram monialium. Adest autem alia excommunicatio Papæ reservata contra mulieres violantes clausuram religiosorum, lata à *S. Pio V.* in bulla *Regularium*, an. 1566, et in alia *Greg. XIII. Ubi gratia*, edita 15 Jun. 1575. quas referunt *Bon. de claus. q.* 5. *p.* 3. *n.* 1. *Salm. tr.* 15. *c.* 5. *p.* 8. §. 1. *n.* 176. *et Spor. t.* 3. *p.* 100. *n.* 159. Hanc que excommunicationem incurrunt non tantùm fœminæ quæ prætextu facultatum prætendunt ingredi in monasteria virorum vel mulierum, ut declaravit *Greg. XIII*, sed etiam illæ quæ sine tali prætextu conventus virorum ingrediuntur, ut per aliam bullam editam die 16 Jul. 1570. quæ incipit, *Romanum Pontificem*, idem *S. Pius V.* declaravit, dicens : *Declaramus fuisse et esse mentem nostram, quòd dictæ litteræ non solùm comprehendant mulieres habêre prætendentes indultum ingrediendi monasteria, sed etiam quascumque alias, tam in genere quàm in specie, etc.* Et ita communissimè et rectè tenent *Pal. tr.* 16. *d.* 4. *p.* 8. *n.* 1. *Suar. de rel. tr.* 8. *l.* 1. *c.* 7. *n.* 9. *Bon. l. c. Nav. c.* 27. *n.* 105. *et Salm. l. c. cum Lez. Pell. Garc. etc.* (*contra Laym. Delb. etc*). Idemque docet *Sanch. Dec.*

l. 6. *c.* 16. *n.* 79. qui cum *Suar.* dicit, quòd Auctores ideò contrarium tutati sunt, quia non legerunt præfatam declarat. *S. Pii V.* Nec obstat id quod objiciunt *Laym. et Delbene apud Salm. ibid. n.* 175. nempe quòd, cùm *Gregorius XIII.* innovaverit solam priorem const. *S. Pii V. Regularium*, faciendo tantùm mentionem de fœminis prætextu facultatum ingredientibus, videtur secunda const. *S. Pii*, *Romanum Pontificem*, vel non fuisse promulgata, vel non recepta. Nam respondetur, ex eo quòd præfata secunda constitutio fuit posita in Bullario *S. Pii*, et ex praxi atque stylo S. Pœnitentiariæ satis ostendi, quòd præfata secunda constitutio jam fuit promulgata, et usu recepta. Et hìc insuper notandum, quòd ex bulla *Gregorii*, *Regulares*, præsertim superiores, præter pœnas suspensionis à Divinis, et privationis officiorum, ac inhabilitatis ad alia, latas in bulla *S. Pii*, incurrunt etiam excommunicationem, si ingredi faciunt, vel permittunt mulieres prætextu facultatum in eorum monasteria. An autem regulares admittentes fœminas ingredientes sine prætextu incurrant excommunicationem? Negant *Fill. tr.* 15. *c.* 5. *q.* 7. *n.* 119. ac *Bonac. p.* 5. *n.* 2. putat probabile, quia *S. Pius* jam declaravit mentem suam, quòd in prima bulla comprehendebantur mulieres intrantes etiam sine prætextu, sed *Gregorius* hoc non declaravit.

231. — Excipiuntur tamen ab hac prohibitione I. Reginæ, electrices, et similes, earumque filiæ, ut docent *Suar. de censur. d.* 22. *sect.* 6. *n.* 12. *Sanch. l.* 6. *c.* 17. *n.* 9. *Bon. q.* 4. *p.* 2. *n.* 5. II. Fundatrices quæ fundum concesserunt, vel situm monasterii, vel propriis sumptibus illud ædificare fecerunt, aut reditibus dotaverunt: quibus insuper permittitur decens comitatus aliarum; *Spor. l. c. et Elbel n.* 650. Hoc tamen declaravit *P. Bened. XIV.* in bulla *Regularis*, (quam reperies in *fine Operis.*) intelligi, dummodò habeant privilegium à Sede apostolica in forma Brevis, illudque exhibeant locorum Ordinariis, vel præsulibus monasterii. III. Fœminæ necessariæ ad curationem alicujus religiosi (intelligendum cum licentia superioris): vel quæ fugerent ad evitandam necem, *Sporer*, *et Elbel ll. cc.* Nomine autem *conventûs*, dicunt *Pal. tr.* 16. *d.* 4. *p.* 4. *n.* 6. *et Elbel p.* 642. *cum Sanch. Laym. et aliis*, non venire domos privatas, seu residentias, ubi unus vel alter religiosus habitare consuevit,

quia hæ nequeunt dici conventus. Nec venire domos, addit *Elbel*, ubi religiosi degunt causâ ædificandi monasterium, nisi ibi sufficientia sint habitacula, ita ut communitas regulariter jam vivere possit. Cæterùm ait idem *Elbel n.* 671., quoad modum servandi clausuram, attendendas esse legitimas consuetudines ac rationabiles, auctoritate superiorum approbatas: non autem eas, quæ potiùs abusus, et corruptelæ dicendæ sunt. Dicunt autem *Barb. Bonac. etc.* sacristiam regularium esse clausuram; sed *P. Ferraris* (*Bibl. verb. Convent. n.* 14.) asserit praxim ferè ubique esse contrariam.

232. — Hìc autem refert plura adnotare circa prohibitionem indictam in jure, et in casu reservato in diœcesi Neapolitana, viris colloquendi cum monialibus. Pro hac sciendum in concilio Lateranensi anno 1179, ut habetur in *c. Monasteria, de vita et honestate cleric.*, latam fuisse excommunicationem ferendæ sententiæ ab Episcopo contra laicos, et suspensionem in clericos frequentantes monastèria monialium, his verbis: *Monasteria monialium, si quisque clericus sine manifesta et rationabili causa frequentare præsumpserit, per Episcopum arceatur; et si non destiterit, ab officio ecclesiastico reddatur immunis; si laici, excommunicationi subdantur.* Per quot autem vices hæc frequentia constituatur, Glossa in *cit. c. Monasteria*, censet constitui per duas vices, scilicet in uno die, vel duobus continuis, ut dicit *Gratianus.* Verùm communiùs *Nav. et Manuel* putant constitui per tres vices in tribus diebus continuis, ut etiam *Sanch. Dec. l.* 6. *c.* 16. *n.* 22. *et Bon. de claus. t.* 1. *q.* 3. *p.* 2. *n.* 4. vel per unam vicem singulis mensibus, ut iidem *Sanch. et Bon.*, aut quater in eadem hebdomada, ut ait *Bon.*, qui contrà addit cum *Nav. et Manuel ap. Sanch.*, non constitui frequentiam; si sit quater in anno, sive semel in trimestri. In hoc tamen ultimo casu dicit *Barb. all.* 102. *n.* 70. posse Episcopum excommunicare accedentes, si velit.

Circa autem regulares ipsis jam priùs specialiter interdictus fuerat accessus ad colloquendum cum monialibus in VIII. Synodo an. 787, ut habetur in *c. Definimus* 21. *caus.* 28. *q.* 2. ubi: *Adulterium intercipi, si habeat aditum monachus ad monacham secretò singulariter ad collocutionem.* Præterea, in decreto S. C. edito jussu *Sixti V.* an. 1590. Regularibus colloquentibus cum quibuscumque monialibus, sive sui,

vel alterius ordinis, vel cum qualibet muliere in monasterio degente, imposita est pœna privationis officii, vocis activæ et passivæ, ipso facto incurrenda. Confessariis autem regularibus fuit interdictum, in ædibus monialium monasterio contiguis pernoctare, aut facere ut alii pernoctent, vel aliàs secum retinere; item ne in iis cibum sumant extra tempus confessionum generalium. Et hæc lex veriùs obligat sub mortali, ut docent *Bonac. q. 3. p. 4. n. 4. cum Sayro, Homob. et Barchio, ac Ciera d. 6. n. 26. v. Verum, cum Potesta, Verricel. Donato, Llamas, et Manuel* (*contra Nav. et Pal.*) ex decreto S. C. Conc. edito 1 Jul. 1626. ubi declaratum fuit, regulares accedentes ad monasteria monialium contra formam præfati decreti editi mandato *Sixti V. ultra pœnas incurrere etiam pœnam peccati mortalis.* Item hic notandum, quòd in præfato decreto *Sixti V.* dictum fuit, regulares tantùm à S. C. impetrare posse licentiam ad colloquendum cum monialibus; sed eadem S. C. conc. in alio decreto (in extensum relato à *Bon. q. 3. p. 4. n. 4.* et à *Ciera d. 6. num. 26.*) de mandato *Urb. VIII.* 20 Novemb. 1623. concessit *locorum Ordinariis, ut, quatenùs sibi visum fuerit in Domino expedire, licentiam concedere possint per quatuor vices ad summum quolibet anno cuique regulari, ut moniales sibi in primo et secundo tantùm consanguinitatis gradu conjunctas convenire, et alloqui possit. Id verò ut nullo modo liceat diebus festivis, aut adventu, quadragesimâ, feriâ sextâ, sabbato, et vigiliis: prædictaque licentia obtenta ab Ordinario, et ab alio ad quem spectat eam concedere, assignetur confessario ordinario monasterii, qui penes se retinêre debeat, isque associet et præsens sit: et auscultatrices de more, non aliæ, assistant: prædictaque licentia pro die et hora certa, et in scriptis concedatur, in librisque Cancellariæ ejusdem Ordinarii adnotetur. Quòd si Ordinarii aliter quàm servatâ formâ supradictâ licentiam concesserint vel permiserint, sciant se intentionis SS. D. N. transgressores; Regulares autem pœnis in supradicto decreto* (scilicet *Sixti V.*) *contentis, ac si nullam licentiam obtinuissent, se noverint addictos, etc.*

Sed postquam hæc scripserim inveni, quòd, cùm apud S. C. conc. factum fuisset quæsitum, an Regulares accedendo ad colloquendum cum monialibus sine licentia Episcopi, peccent mortaliter, etiamsi accedant ex rationabili causa?

S. C. die 26 Nov. 1682. ut habetur apud *Monacell. t. 1. Append. p.* 456, respondit, non licère sine licentia Episcopi. Et idem habetur in bulla *Gravissimo*, edita die 31 Octob. 1749. à *Bened. XIV.* in qua refertur vetitum fuisse regularibus à S. C. accedere sine licentia Episc. ad monasteria monialium, nec etiam ipsis subjecta. His autem positis videtur hodie regulares (quidquid alia decreta priùs statuerint, quæ in desuetudinem abierunt) licitè posse accedere toties quoties ad colloquendum cum monialibus ex licentia Episcopi.

Hæc præscripta sunt de jure communi; in omnibus autem ferè diœcesibus, et signanter in Neapolitana adest casus reservatus cum excommunicatione *in loquentes sine Archiepiscopi, vel Vicarii monialium licentia cum monialibus in monasteriis etiam exemptis, vel cum aliqua aut aliquibus earum, etiamsi sit conversa, aut novitia, sive educationis, sive alterius rei causâ ibid. commoretur, conjunctis in primo vel secundo consanguinitatis gradu dumtaxat exceptis. Declarantes, quòd qui facultatem obtinuerit loquendi cum aliqua prædictarum, non possit datâ operâ et ex professo cum aliis loqui. Insuper* (excommunicantur) *ii præsertim qui cum aliqua ex prædictis aut coram ipsis, tam in monasteriis, quàm conservatoriis, seu collegiis commorantibus, de rebus obscœnis per verba aut actus impudicos præsentes egerint, absentes verò per litteras aut internuntios. Necnon viri aut mulieres, sive intra sive extra monasterii vel conservatorii aut collegii septa, qui prædictas litteras vel mandata detulerint.*

233. — Dubit. 1. An in tali prohibitione vetetur solus accessus sine collocutione? Affirmant *Sanch. Dec. l.* 6. *c.* 16. *n.* 112. *et Bon. de claus. d.* 3. *p.* 1. *n.* 5. *cum Nav. et Rodr.* Hinc dicunt prohibèri accessum ad monasterium, etiam ad inspiciendas moniales. Sed probabiliùs *de Alex. c.* 7. §. 10. *q.* 1. *ex Januar. et Jordan.*, dicit vetari accessum formalem, scilicet cum effectu; unde accessus prohibitus duo importat copulativè, nempe accedere ad locum, et colloqui; sic enim clarè colligitur ex *cit. c. Definimus*, in quo simultaneè prohibetur *aditus ad collocutionem;* et ex decr. mox suprà relatis editis de mandato *Sixti V.* et *Urb. VIII.* ubi semper fit mentio copulativè de accessu et colloquio.

Hinc probabiliter dicunt *Diana p.* 3. *tr.* 2. *r.* 48. *de*

Alex. l. c. cum Lez. Tamb. et Januar. et consentit idem *Bon. l. c. n. 2. cum Graff. et Homob.* (*contra Meroll. et Pasqual.*) per se loquendo, non esse vetitum colloqui cum monialibus è domo propinqua, quia deficit accessus; sicut nec etiam scribere, ut *Bon. d. 3. p. 2. n. 5. Mazz. t. 3. p. 534. et de Alex. ibid. cum Barbos. Riccio, Tamb. Januar. et aliis.* Sic etiam non prohibetur colloqui per nuntium transmissum, *Bonac. p. 1. n. 2. cum Graff. et Homob. ac Mazzot. loc. cit. cum Quarti, Januar. et Diana.* Dixi *per se loquendo*, nam juxta casum reservatum Neapoli, ut benè notant *Ciera d. 6. n. 26.* et idem *Mazz. p. 523. v. Not. 1.*, incurrunt excommunicationem etiam qui colloquuntur è domibus propinquis, et etiam qui loquuntur cum moniali nihil respondente; ibi enim excommunicantur non solùm colloquentes, sed simpliciter *loquentes*; item omnes *absentes*, qui cum moniali, vel alia degente in monasterio, vel conservatorio, *de rebus obscœnis egerint per litteras, aut internuntios.*

254. — Dubit. 2. An loquentes per nutus aut signa non obscœna, incurrant casum reservatum? Affirmat *Mazzotta t. 3. p. 534. cum Quarti, Januar. Graff. et Baucio*, quia conceptus benè alteri manifestantur tam verbis quàm signis. Sed meritò probabile putat oppositum ipse *Mazzotta cum Pelliz. Tambur. et Diana*, nam locutio per signa non est propriè locutio; prohibitiones autem tanquam odiosæ strictè sunt intelligendæ.

255. — Dubit. 3. An sit peccatum mortale semel colloqui cum Moniali? Loquendo de jure communi, *Sanch. Dec. l. 6. c. 16. n. 120. cum Nav.*, censet, quòd etiam frequenter, et sine justa causa cum monialibus colloquentes non peccant mortaliter, nisi ipsi post monitionem Episcopi non desistant. At dicunt *Bon. de claus. q. 3. p. 3. num. 1. et de Alex. c. 7. §. 10. q. 2. cum Miranda, Rodr. et aliis*, ex decreto S. C. 1 Jul. 1606. quòd hujusmodi monasteria frequentantes, licèt non incurrant pœnas nisi post monitionem Episcopi, tamen non excusantur à mortali, quia in decreto S. C. conc. (edito ut suprà jussu *Sixti V.*) imponitur pœna valde gravis, quæ non solet imponi nisi pro gravi culpa. Sed huic respondèri potest, id ibi dispositum esse tantùm circa regulares. Loquendo verò de casu reservato in nostra diœcesi, nulli dubium

quin peccet mortaliter qui adhuc semel per tempus notabile loquitur cum moniali, ut benè ajunt *Mazzol. p. 545. et Ciera dist. 55. n. 9. cum Januar. et Quarti:* ibi enim non frequentatio, sed sola locutio vetita est.

236. — Dubit. 4. An in hujusmodi locutione detur parvitas materiæ? Negat *de Alexand. c. 7. §. 10. qu. 3.*, idque probat ex decr. S. C. edito 1 Maji 1669. approbato ab *Innoc. IX.* ubi : *S. Congreg. conc. Trid. habitâ notitiâ quòd nonnulli regulares absque licentia crates monialium adire et frequentare non dubitent, prætendentes non esse prohibitum per breve tempus etiam ad quadrantem horæ cum dimidio, moniales alloqui; ad hujusmodi perniciosos errores eliminandos, opinionem prædictam improbans ac damnans, declaravit regulares qui ad monasteria monialium, quamvis ipsis regularibus subjecta, absque legitima facultate accedunt, colloquendo etiam per quodcumque modicum temporis spatium cum monialibus, peccare mortaliter, eosque pœnâ excommunicationis, privationis vocis activæ et passivæ, aliisque statutis pœnis posse ab Ordinario tanquam Sedis apostolicæ delegato coërceri.* Ex verbis igitur illis, *per quodcumque modicum temporis*, infert *de Alexandro*, non dari parvitatem materiæ in tali collocutione.

Affirmant tamen communiter *Bon. de claus. q. 3. p. 3. n. 1. Diana p. 3. tr. 2. r. 48. v. Nota 6. Mazz. p. 554. cum Quarti, Veric. et Tamb. ac Ciera d. 6. n. 9.* (*cum Januar.*) qui ait parvitatem materiæ ab omnibus in hoc admitti debêre : et meritò, nam adhuc in præceptis divinis datur materiæ parvitas, quæ excusat à mortali, nisi (ut communiter DD. tradunt) in qualibet parva materia reperiatur tota malitia culpæ, ut est in perjurio, re venerea, et simonia. Discrepant verò AA. in assignando, qualis sit in tali collocutione parva materia. *Ciera l. c. cum Januar.* censet esse pauca verba, quæ *Merolla ib.* putat esse decem verba. *Diana* autem, *et Mazz.* putant esse spatium unius *Miserêre*, et aliquid ampliùs. Demùm *Quarti, et Vericelli apud Mazz.* dicunt esse unum quadrantem. Neque videtur (ut putat *de Alex.*) in decreto *Clem. IX.* reprobatam fuisse hanc opinionem; licèt enim prohibeatur collocutio per quodcumque modicum spatium, id tamen declaratum est tantùm de regularibus, quibus utique valde strictiùs vetita est collocutio cum monialibus. Nec etiam ibi

omninò videtur, ut censet *Ciera*, rejectam esse opinionem *Quarti*, nempe quadrantem esse materiam parvam ; nam ibi veriùs non fuit damnata, nisi opinio de quadrante cum dimidio, verbis illis : *Prætendentes non esse interdictum per breve tempus, etiam usque ad quadrantem horæ cum dimidio.* Propositio copulativè damnata est, scilicet, quòd sit breve tempus, etiamsi extendatur ad quadrantem cum dimidio. Si quis autem multoties per plurimos dies colloqueretur cum aliqua moniali per aliquod tempus continuatum, etiam per se non notabile, difficulter cum excusarem à mortali, et ab excommunicatione : quia tales collocutiones, licèt non physicè, moraliter tamen conjungi videntur.

237. — Dubit. 5. An liceat colloqui cum moniali ob necessitatem, vel utilitatem spiritualem sine licentia ? Affirmant *Diana p. 3. tr. 2. r. 104. et Lez. Januar. Peyrin. Bord. etc. ap. Mazz. p. 554*, quia non præsumitur prælatus velle impedire spiritualem monialium profectum ; sicut enim taliter loquens potest colloqui cum excommunicato, ita cum Moniali. Sed negat *Ciera d. 6. n. 8.* et illi omninò ipse adhæreo ; nam si aliis permitteretur loqui cum monialibus propter hanc causam boni spiritualis sine licentia, id noceret bono communi, cùm facilè plurimi hallucinarentur, et ideò bonum commune præferri debet privato. Præterquam quòd in nostro casu vix unquam cessat adæquatè (nec etiam in particulari) finis prohibitionis, cò quòd de facili in tali collocutione subest periculum, quòd inter se loquens et monialis aliquo affectu capiantur, et ipsorum conversatio ex spirituali deveniat carnalis. Hinc rectè decrevit S. Congr. die 26 Novembris 1652. (ut refert *Bened. XIV. de Synodo l. 13. c. 12. n. 23.*) nullam quamvis honestam et rationabilem causam à gravi culpa excusare regularem, qui colloquitur cum moniali.

238. — Dubit. 6. An liceat sine licentia loqui cum abbatissa ? Affirmant *Diana p. 5. tr. 2. r. 49. v. Not. 3. et p. 10. tr. 14. r. 49. cum Vivald. et Zambello, Pelliz. c. 5. n. 208. Mazz. p. 556.* item *Lez. Tamb. et Januar. ap. de Alex. c. 7. §. 10. q. 5.* ac adhæret *Felix Potesta p. 2. n. 1477*, quia nomine monachorum non venit abbas, ut censet Glossa in *c. fin. de Simonia*, et ibi *Panorm. ac Carden. ap. Dian. l. c.* Negant verò *de Alex. l. c, cum Megala, Calderin. et Rotæ Rom. ac*

Ciera d. 6. n. 11. cum Graff. et Meroll. Ratio, tùm quia prædicta prohibitio non est odiosa, sed potiùs est favorabilis, cùm ipsa valde prosit spirituali profectui monialium; tùm quia in decreto S. C. edito jussu *Sixti V.* relato *n.* 232. *v. Circa autem*, vetatur locutio non solùm cum monialibus, sed cum qualibet persona intra claustra degente, et in constitut. *Alex. VII. Sacrosancti* (*ap. de Alex. d. qu.* 5.) prohibetur hujusmodi allocutio etiam cum *Abbatissis*, *Priorissis*, *etc.* Sed his non obstantibus non audeo improbare primam sententiam, præsertim quia Abbatissæ ut plurimùm eliguntur ex senioribus et prudentioribus, ipsæque frequentiorem necessitatem habent ratione officii tractandi cum extraneis. Ad decretum autem *Alexandri* respondet *Potesta l. c.* illud fuisse particulare pro urbe Roma, fortè ob peculiares causas ibi emergentes. Præterquam quòd, respectu Urbis, ibi expressum est comprehendi etiam Abbatissas. Si igitur Pontifex, ubi voluit eas comprehendi, illas expressit, ergò ubi non exprimuntur, videntur non comprehendi, aliàs non erat opus eas exprimere.

239. — Dubit. 7. Quinam eximantur ab hac prohibitione? Eximuntur 1. conjuncti in primo et secundo gradu consanguinitatis, ut exprimitur in casu Neapoli reservato. Putat autem *Ciera d. 6. n. 5.* eximi etiam qui sunt consanguinei in secundo et tertio gradu, quia in favorabilibus lata facienda est interpretatio. Sed huic opinioni non acquiesco, nam qui est in secundo et tertio, reverà non potest dici esse in secundo; ille enim secundus gradus computatur in moniali respectu ad stipitem, respectu verò ad colloquentem reipsà est in tertio, juxta regulam à nemine dubitatam, nempe consanguineos tot gradus distare inter se, quot gradibus remotior distat à stipite. Eximuntur 2. qui gravi metu ducti, honestè alloquuntur moniales, quia in tali discrimine lex ecclesiastica non obligat; est commune, vide *Ciera n.* 20. Eximuntur 3. pauperes et publicè quæstuantes, ex usu et ex tacita licentia superiorum. Et sic etiam famuli deferentes dona, breviterque se expedientes; *de Alex. c. 7. §. 10. q. 14. et Mazz. p. 554. cum Pelliz.*

240. — Dubit. 8. An pueri impuberes eximantur à prohibitione loquendi cum monialibus? Nulli dubium quin ipsi, si essent doli capaces, si talem collocutionem frequentarent,

non excusarentur à peccato, cùm prohibitio in *cap. Monasteria, de vita, et honest. cler.* omnes comprehendat. An autem in illis diœcesibus, in quibus collocutio prohibetur sub excommunicatione Ordinario reservata, impuberes ab ea excusentur? Negat *Graff.*; sed veriùs affirmat *de Alex. cap.* 7. §. 10. *q.* 9. *cum Bon. Diana, et aliis*, ex *c. Pueris, de delict. puer.* ubi dicuntur pueri non esse puniendi sicut puberes. Et hoc certum est in diœc. Neapolitana, ubi pueri minores 14 ann. expressè eximuntur à casibus reservatis.

241. — Dubit. 9. An regulares colloquentes cum monialibus incurrant excommunicationem reservatam latam ab Episcopo? Adsunt quatuor sententiæ:

Prima absolutè negat cum *Diana, Lez. Quarti, et Merolla ap. Ciera d.* 6. *n.* 24, quia, licèt Episcopi circa clausuram monialium ex Trid. *sess.* 25. *c.* 5. procedant ut delegati Sedis apostolicæ: tamen ibi nulla fit mentio facultatis ferendi censuras contra Religiosos.

Secunda sententia omninò opposita, quam tenent *Navarr. Graff. et Campanil. ap. Barbos. all.* 102. *n.* 73. et cui adhæret *Ciera n.* 26. dicit omnes regulares, etiam speciali privilegio donatos, incurrere excommunicationem latam ab Episcopo.

Tertia sententia, quam tenent *Junuar. Duard. Fagund. et Riccius ap. eumd. Ciera n.* 25. distinguit et dicit non incurrere, si monasteria sint Episcopo subjecta, quia cùm in illis Episcopus procedat jurisdictione ordinariâ, ei non subduntur regulares; secùs verò si sint exempta, quia in his Episcopi procedunt ut Papæ delegati.

Quarta sententia demùm communior, cui magis adhæreo, et tenent *Sanch. de matrim. l.* 7. *d.* 33. *n.* 23. *Barbos. all.* 103. *n.* 73. *Bon. de claus q.* 3. *p.* 4. *n.* 8. *Fagnan. l.* 4. *in c. Quanto, de priv. n.* 9. *et de Alex. c.* 7. §. 10. *q.* 12. cum decr. S. C. 9 Apr. anno 1585. aliter distinguit et ait, quòd regulares si habeant speciale privilegium, quòd non possint excommunicari aut suspendi ab Episcopis (prout habent Mendicantes ex *Compend. privileg. v. Exemptio, n.* 9. 23. *et* 24. et Religiosi Soc. Jesu ex bulla *Pauli III.* anno 1549.) hi non incurrunt excommunicationem ab Episcopo latam; secùs verò, si tali privilegio careant. Idque probatur ex bulla *Inscrutabile*, edita 5 Febr. 1522. à *Greg. XV.* ubi sic dictum fuit: *Ad hæc*

tam sæculares quàm regulares nullis privilegiis et exemptionibus tuêri se possint, quominùs si deliquerint circa personas intra septa degentes, aut circa clausuram, aut circa administrationem bonorum monasteriorum monialium etiam regularibus subjectarum, ab Episcopo loci similiter tanquam ad hoc Sedis apostolicæ delegato, quoties et quando opus fuerit, puniri et corrigi valeant. Unde infertur quòd regulares speciali privilegio non muniti, benè incurrunt excommunicationem latam ab Episcopo in colloquentes cum monialibus, sive monasterium sit exemptum, sive subjectum Episcopo; quia etiam in hoc Episcopus procedit contra regulares tamquam delegatus Sedis apostolicæ, aliàs in eos nullam haberet jurisdictionem puniendi et corrigendi; sicut habêre dicitur in bulla. Secùs verò dicendum de regularibus speciali privilegio gaudentibus; tale enim privilegium hoc importare debet, ut contra eos Episcopus non etiam ut delegatus Sedis apostolicæ possit procedere, quia, cùm regulares ordinariè in aliis sint exempti à jurisdictione Episcopi, quando contra eos Episcopus procedit, semper ut delegatus procedere debet. Hoc tamen intelligendum, si privilegium post bullam *Gregorii* sit concessum, non verò si antè; dùm in bulla dicitur, *nullis privilegiis et exemptionibus tuêri se possint, etc.*

242. Dubit. 10. An peregrini colloquentes cum monialibus in aliena diœcesi incurrant excommunicationem ibi reservatam? Adsunt tres sententiæ:

Prima sententia absolutè affirmat, et hanc tenent omnes Auctores citati *l. 4. n. 552. in fine*, qui dicunt peregrinum etiam ad breve tempus commorantem in aliquo loco, fieri illius Ordinarii subditum. Eamdem sententiam tenent *de Alex. c. 7. §. 10. q. 10. et Ciera d. 6. n. 51.* sed aliis rationibus ducti, quæ meo judicio non suadent.

Secunda sententia verò, quam tenent *Januar. de casib. reservat. res. 54. n. 24. et Donatus in Praxi t. 4. de access. ad monial. tr. 6. q. 22. n. 8.*, dicit comprehendi peregrinos, si monasteria sint exempta, quia in his Episcopi ex Trid. *sess. 25. c. 5.* procedunt ut Papæ delegati, unde ipsi etiam peregrini subjiciuntur. Secùs si monasteria sint Episcopo subjecta, quia ex eodem Trid. in illis Episcopus procedit jurisdictione ordinariâ, cui non subsunt peregrini per breve tempus com-

morantes, ut tenet probabilior sententia, juxta dicta *l. 1. de legibus n. 156.*

Tertia sententia verò, quam tenent *Pelliz. Diana, et alii ap. Mazz. p. 556.*, qui non reprobat, dicit peregrinos brevi alicubi commorantes non incurrere excommunicationem latam ab Episcopo loci; sive monasterium sit ei subjectum, sive exemptum, propter rationem suprà allatam, quia peregrini non tenentur legibus loci. Nec obstare dicunt quòd ex Trident. Episcopi circa clausuram monasteriorum exemptorum procedant ut Papæ delegati; nam hoc habent tantùm in ordine ad restitutionem et conservationem clausuræ, ad quam non pertinet simplex locutio. Sed huic responso meritò contradicunt *Januar. de casib. reserv. res. 34. n. 19. et Fag. l. 5. in c. Quanto, de privil. n. 15. et 16.*, quia accessus ad colloquendum, juxta sensum doctorum, spectat ad clausuram, idque colligitur ex *c. Periculoso 1. de statu regul.* (renovato à Trid. *sess. 25. c. 5.*) ubi dicitur: *Nullique ingressus, vel accessus* (nota) *pateat ad easdem, ut sic à publicis et mundanis conspectibus separatæ omninò servire Deo valeant liberiùs, et lasciviendi opportunitate sublatâ, eidem corda et corpora in omni sanctimonia diligentiùs custodire.* Ergò non solùm ingressûs, sed etiam accessûs prohibitio pertinet ad clausuram, dum etiam accessus præbet monialibus lasciviendi opportunitatem, eisque obstat ne corda Deo diligentiùs custodiant. Et ideò Episcopi in monasteriis exemptis procedunt ut Papæ delegati, quia ut tales sunt destinati à Trident. circa clausuram monialium, prout declaravit S. C. *ap. Fagnan. l. c. n. 31.* His tamen non obstantibus, vide mox dicenda in fine numeri sequentis *v. Sed quidquid.*

Dubit. 11. An Episcopi colloquentes cum monialibus in aliena diœcesi incurrant excommunicationem latam ab Ordinario loci? Non videtur dubitandum, quia ex *c. Periculoso, de statu regul. in 6.*, etiam Episcopi prohibentur à colloquendo cum monialibus extra suam diœcesim, vel intra cum exemptis, dum ibi dicitur *nullique ingressus, vel accessus pateat ad easdem.* Nullibi enim habetur quòd Episcopi, aut etiam Cardinales, sint exempti à communibus legibus, ut docet *Bon. de leg. d. 1. q. 1. p. 6. n. 55.*, cum Rot. Rom. et aliis; et hoc dicit cum *Ugolin.* procedere etiam in odiosis. Quoad excommunicationem verò *Mazz. t. 3. f. 554. in fin.*, *et Dian. ac Graff. ap. de Alexand. c. 7. §. 10. q. 6.*, negant Episcopos eam incur-

rere, quia lex non ligat æqualem, ex *c. Cum inferior, de major. et obed.* Sed affirmat *de Alex l. c. cum aliis*, quia Episcopi in alieno territorio censentur privatæ personæ, ex *Panorm. Hostiensi, et aliis;* unde ipsi subjiciuntur ac alii eisdem pœnis; et sic *de Alexand.* refert decisum à S. C. *ap. Navarr.*, die 20 Maji 1619.

243. — Sed quidquid dixerint doctores præfati, hodie concludendum, tam exteros, quàm Episcopos peccare quidem accedendo ad colloquendum cum monialibus existentibus in aliena diœcesi, sed non incurrere excommunicationem; nam in bulla *Gravissimo Bened. XIV.* edita die 31 Octobr. 1749, dicitur, quòd tam Episcopi, quàm exteri sunt quidem subjecti constitutionibus Ordinarii loci quoad auctoritatem directivam, non verò quoad coactivam; quapropter, licèt peccent, non tamen pœnas incurrunt, quia Episcopi et externi non subjiciuntur auctoritati ordinariæ Episcoporum : *Cùm verò* (verba bullæ) *iidem ordinariæ Episcoporum jurisdictioni minimè subsint, ideòque sint immunes à pœnis.* Ratio quippe est, quia etsi Episcopi sint delegati apostolici circa clausuram monialium; eorum tamen jurisdictio est ordinaria, tamquam perpetuò annexa episcopali officio, juxta dicta *l. 6. n.* 594.

DISSERTATIO

Super censuris circa Immaculatam B. V. Mariæ Conceptionem.

244. — Ante omnia operæ pretium est recensêre diversas bullas à summis Pontificibus super hac materia emanatas.

Et I. *Sixtus IV.* in sua Extrav. *Cùm præcelsa*, quæ habetur in 6. *Decretal. Extrav. cum de reliq. et vener. SS.* sic ait : *Cùm præcelsa meritorum insignia, quibus Regina cœlorum Virgo Dei Genitrix... utpote via misericordiæ, mater gratiæ et pietatis amica, humani generis consolatrix, pro salute fidelium, qui delictorum onere gravantur, sedula oratrix et pervigil, ad Regem quem genuit, intercedit, debitum reputamus universos Christi fideles, ut omnipotenti Deo de*

ipsius immaculatæ Virginis mira conceptione gratias et laudes regerant, et institutas propterea in Dei Ecclesia missas, et alia divina officia, dicant et illis intersint etc. Inde S. Pontifex eis, qui missam et officium hujusmodi in die festivitatis Conceptionis Mariæ, et per octavam dicunt, et illis intersunt, eamdem indulgentiam impertitur, quam lucrantur in festo Corporis Christi. Idem Pontifex in sequenti Extrav. *Grave nimis, eodem tit.* edita ann. 1483. excommunicationem ipso facto imposuit asserentibus in concionibus, vel aliàs quomodolibet, esse hæreticos, vel graviter peccare, qui tenent B. V. Mariam præservatam fuisse à peccato originali, vel qui celebrant officium conceptionis, vel audiunt de hac conciones. Et pariter ibi excommunicantur qui pro veris tenent, vel legunt libros idem, ut suprà, asserentes. E converso etiam ibi excommunicantur qui dicunt esse hæreticos, vel peccare graviter tenentes oppositam sententiam.

II. S. *Pius V.* in sua bulla 114 edita ann. 1570. incipiente, *Super speculam*, statuit : *Quatenùs nemo cujusque ordinis, gradùs, etc. in popularibus concionibus, vel ubicumque promiscua virorum, et mulierum multitudo convenire solet, de hujus controversiæ alterutrâ parte disputare, rationibus vel DD. auctoritate asserendo propriam sententiam, et contrariam refellendo, aut impugnando, vel de hac quæstione... vulgari sermone scribere, vel dictare, præsumat. Qui contrà fecerit suspensionis pœnam à Divinis ipso jure incurrat, si fuerit in Sacris constitutus, et quocumque gradu, dignitate, et administratione sit ipso facto privatus, et ad eadem vel similia munera obtinenda vel obeunda perpetuò inhabilitatis censuræ ipso etiam facto sit obnoxius ; super quibus nisi à Romano Pontifice dispensari, aut absolvi non possit.* Cæterùm additum fuit : *Liceat doctis in publicis academiæ disputationibus, ubi intersunt qui rem capere possunt, nec scandali subest occasio, de illa quæstione disserere; dum tamen neutra veluti erronea prædicetur.* Insuper *S. Pius V.* in festo Conceptionis B. V. mandavit recitari officium de Nativitate, mutato verbo *Nativitatis* in aliud *Conceptionis.*

III. *Paulus V.* in sua bulla 97 emanata anno 1616, (ut refert Illustriss. Episcopus *Torni in Adnot. ad Estium l. 2. dist.* 3. §. 2.) interdicit sub pœna suspensionis, et aliis contentis in bulla *S. Pii V.* mandavit, ne *audeant cujusque*

conditionis, etc. *personæ*, *in publicis lectionibus*, *concionibus*, *conclusionibus*, *aliisque actis publicis asserere B. Virginem in peccato originali conceptam fuisse.* Ulteriùs idem S. Pontifex mandavit sub eisdem censuris et pœnis, *quòd negativam opinionem*, *videl. quòd non fuerit concepta cum peccato originali*, *in prædictis publicis actibus asserentes*, *aliam opinionem non impugnent*, *nec de ea aliquo modo agant seu tractent.*

IV. *Greg. XV.* in sua bulla 29 edita anno 1622, quam refert *Bonac. t. 3. disp. 3. de susp. quæst. 6. p. 4. n. 2*, prohibitionem extendit, et mandavit omnibus sub eisdem pœnis, ut suprà, *ut neque etiam in sermonibus, et scripturis audeant asserere, quòd beatissima Virgo fuerit concepta cum peccata originali : nec de hac opinione affirmativa aliquo modo agere seu tractare. Per hoc tamen Sanctitas sua non intendit reprobare hanc opinionem, nec ei prorsùs præiudicium inferre*, etc. Tantùm autem ab hoc Pontifice indultum fuit Fratribus Ordinis Prædicatorum, ut in privatis colloquiis seu conferentiis inter se dumtaxat, et non alios, possint de opinione affirmativa disserere, sine ulla censura.

V. Demùm accessit constitutio *Alexand. VII. Sollicitudo omnium Ecclesiarum*, edita ann. 1661. (quam refert illustriss. *Torni in Adnot. ut suprà*, *loc. c.*) ubi S. Pontifex sic incipit loqui : *Vetus est Christi fidelium erga ejus beatiss. Matrem Virginem Mariam pietas sentientium ejus animam in primo instanti creationis*, *atque infusionis in corpus fuisse speciali Dei gratiâ*, *et privilegio*, *intuitu meritorum Jesu Christi ejus Filii humani generis Redemptoris*, *à macula peccati originalis præservatam immunem*, *atque in hoc sensu Conceptionis festivitatem solemni ritu colentium et celebrantium. Crevitque eorum*, *atque hujusmodi cultus post editas à fel. rec. Sixto IV. prædecessore nostro in ejus commendatione apostolicas constitutiones*, *quas S. concilium Trid. innovat.* Deindè addit : *Aucta rursùs*, *et propagata fuit pietas hæc*, *et cultus erga Deiparam.... ita ut accedentibus quoque plerisque celebrioribus academiis ad hanc sententiam*, *jam ferè omnes catholici eam complectantur.* Deinde prosequitur ac Decreta Sixti IV. Pauli V. et Gregor. XV. edita in favorem sententiæ asserentis animam B. M. Virginis in sui creatione, et in corpus infusione Spiritûs sancti gratiâ donatam, et à

peccato originali præservatam fuisse, necnon et in favorem festi, et cultûs Concept. ejusdem Virg. Deiparæ secundùm piam istam sententiam exhibiti, innovat, et sub pœnis, et censuris in eisdem constitutionibus contentis observari mandat. Insuper omnes, qui præfatas constitutiones ita pergent interpretari, ut favorem dictæ sententiæ, et festi, et cultus secundum illam exhibiti, frustrentur, vel qui hanc eamdem sententiam, seu cultum in disputationem revocare, aut contra ea quoquo modo directè, vel indirectè, quovis, prætextu, scripto, seu voce loqui, concionari, tractari, contra ea quidquam determinando aut asserendo, vel contra ea argumenta afferendo, et insoluta relinquendo, aut alia quovis excogitabili modo disserendo ausi fuerint, præter pœnas in constitut. *Sixti IV.* contentas, concionandi, et publicè docendi facultate, nec non voce activâ et passivâ in quibusvis electionibus ipso facto Pontifex privat. Idem *Alex. VII.* libros, in quibus præfata sententia, festumque seu cultus secundùm illam in dubium revocatur, aut contra eam quomodocumque, ut suprà, aliquid scribitur, aut legitur, et disputationes contra eam continentur, post *Pauli V.* decreta edita, aut in posterùm quomodolibet edenda prohibet sub pœnis, et censuris in indice librorum prohibitorum contentis, atque ipso facto absque alia declaratione pro expressè prohibitis habêri mandavit.

245. — Hinc cum *Bon. t. 3. disp. 3. de suspens. q. 6. p. 4.* inferuntur sequentia : et I. Incurrit pœnas inflictas qui diceret defendi posse sententiam affirmativam, scilicet quòd Conceptio B. V. fuerit maculata ; vel qui rationes ad eam probandam adduceret, nisi eas produxerit ad illis respondendum, quia hoc non esset agere de sententia affirmativa, sed de pia sententia opposita, ut ejus veritas magis eluceret, ut fusiùs mox explicabimus.

246. — Infertur II. Pœnas etiam incurrit, qui asserit festum Conceptionis celebrari, quia B. Virgo sanctificata fuit in utero Matris, nam hoc pacto (rectè ait *Bon.*) satis apertè assereret per consequentiam necessariam, Deiparam fuisse in peccato conceptam, et inde sanctificatam ; sanctificatio enim necessariò privationem sanctitatis supponit. Tanto magis, quòd *Greg. XV.* mandavit in missa, et officio non alio, quàm Conceptionis vocabulo fideles uti debêre. Insuper *Alexander*

VII. in præcitata bulla expressè prohibuit frustrari, aut interpretari, vel in dubium revocari ex quoquo modo directè, vel indirectè quovis prætextu favores per dictas bullas præstitos piæ sententiæ, et festo secundùm eam exhibito. Quinam autem esset favor præstitus sententiæ piæ, si Concept. nomine posset accipi sanctificatio B. V. in alio instanti, quàm in primo suæ Conceptionis? Et quamvis aliàs impropriissimè acciperetur Conceptio pro sanctificatione; nam ita etiam S. Jo. Baptista et Jeremias possent dici sanctè concepti; attamen hæc etiam impropria interpretatio vetita certè fuit ab *Alex. VII.* in sua const. ut dixi, sub pœnis ibi contentis.

247. — Infertur III. Pariter incurrit, qui transcribit sententiam affirmativam, ut indicet ipsum sectari eam; esset hoc enim saltem de illa agere. Infertur IV. Transgrediens ipso facto incurrit suspensionem à Divinis, et etiam (ut probabiliùs tenet *Bon.* contra alios) incurrit inhabilitatem ad officia. Rectè verò dicit non incurrere privationem dignitatum, etc. nisi post sententiam judicis. Infertur V. Pœnæ supradictæ non solùm incurruntur à constitutis in Sacris, ut præscribit *S. Pius V.*, sed etiam ab omnibus sive ecclesiasticis, sive sæcularibus, ut extendit *Paulus V. et Greg. XV.* Infertur VI. Ab his pœnis solus Pontifex absolvere potest; et Episcopus, quando delictum est occultum.

248. — Quoad tuentes autem sententiam Conceptionis immaculatæ, vetatur quidem eis sub eisdem pœnis sententiam oppositam censurare, et piam sententiam asserere tanquam dogma fidei. Non autem prohibetur eam rationibus, et auctoritatibus probare; nam licèt *S. Pius V.* in sua bulla prohibuerit in popularibus concionibus disputare de alterutra parte hujus controversiæ, rationibus, vel DD. auctoritatibus propriam sententiam asserendo, et contrariam refellendo; et insuper *Paulus V.* in alia bulla relata *n.* III. mandaverit iis qui piam sententiam tuentur, ut aliam opinionem in publicis actibus non impugnent, nec de ea aliquo modo agant, seu tractent, quibus verbis videntur hi Pontifices prohibuisse adhuc confutare fundamenta sententiæ oppositæ; attamen dicendum, vel quòd prædictæ bullæ quoad hoc non sint usu receptæ, vel quòd laudati Pontifices intellexerint loqui tantùm de iis, qui pro pia sententia contendunt, ac si de *dogmatibus esset*, juxta verba quæ *S. Pius* subdit in dicta bulla;

vel quòd vetaverint tantùm directè contrariam sententiam impugnare, non autem indirectè argumenta solvendo; vel tandem omninò dicendum, easdem bullas super hoc puncto moderatas fuisse ab ultima bulla *Alexandri VII.* ubi apertè permittitur argumenta solvere contrariæ sententiæ.

249. — Quamvis igitur non liceat piam sententiam ut dogma fidei defendere, licitum tamen nobis procul dubio est, eam veram et communem asserere cum *Salmant. tract.* 20. *c.* 9. *n.* 12. *Abelly in sua Med. Theolog. tract. de Incar. cap.* 7. *sect.* 3. Imò eam vocare moraliter certam et proximè definibilem de fide, ut tenent *Viva in q. Prod. ad Trutin.* et in suo *Cursu theolog. schol. part.* 8. *p.* 8. *disp.* 1. *q.* 2. *n.* 7. cum *Velasq. et Sifilino*; ut etiam sentiunt *Raynaudus in sua Pietate, Auct. Coronæ Virgineæ, Prop.* 102. *Platellius part.* 2. *num.* 555. *Franc. Peyrin. in sua theol. Edmundus Simonet in suis Instit. theol. t.* 1. *p.* 555. *Cardin. Everardus in suo Exam. theol. Lossada in sua Disc. Theolog. super defin. Immac. Concept.* Idem tenet *Duvallius* 1. 2. *quæst. ult. de peccatis*, ubi sic concludit: *Satius puto dicere opinionem nostram esse in apice certitudinis theologicæ; nihilque ei pro fidei assensu, præter expressam Ecclesiæ definitionem, deesse.*

250. — Tot igitur auctoritatibus munitus idem ego ut minimus assero, et breviter hìc probabo. Protestor quidem nullatenùs me recedere velle à pontificiis decretis, quibus obediens subscribo, sed tantùm in meæ Reginæ obsequium hìc rationes promovere sententiæ piæ ad mentem alicujus dilucidandam, qui contrarium sentiret. Etenim reapsè mihi videtur pia sententia, licèt usque adhuc non sit de fide declarata, esse hodie luce meridianâ clarior.

251. — Omitto eam probare revelationibus, quas alii afferunt. Scriptum enim invenitur, beatam Virginem sic revelasse S. Birgittæ *l.* 6. *c.* 12. *t.* 2. *Omne peccatum Adæ segregatum fuit à me. Et c.* 49. *Et veritas est, quòd ego concepta fuerim sine peccato originali. Et c.* 45. *Sed scito, quòd Conceptio mea non omnibus nota fuerit; sic placuit Deo, quòd amici sui piè dubitarent de Conceptione mea, et quilibet ostenderet zelum suum, donec veritas claresceret in tempore opportuno.* Aliam affert *Caramuël* revelationem factam à D. Th. Aquinate Ven. Dominico à Jesu Maria Generali Carmelitarum

Excalceatorum, nempe revelatum eidem fuisse, quòd futurum esset concilium, quo immaculata Deiparæ Conceptio definiretur. Hanc autem revelationem asserunt *Suar.* et *Vasq.*, qui *disp.* 179. *in* 3. *p. n.* 78. contra eos qui prædictas revelationes tanquam somnia fœminarum super hoc puncto contemnunt, sic subdit : *Revelationes figmenta mulierc*ularum *appellare, reverà temeritate non vacat.* Et paulò antè dixerat : *Bonaventura cautiùs de revelationibus sui temporis locutus est, non audens reprehendere celebrantes hujusmodi festum propter factas revelationes. Petrus Canisius* ita quoque scripsit : *Neque tamen aspernemur, si quæ extent revelationes, quæ bonorum fidem merentur, et Conceptionis doctrinam confirmant, cùm scriptum esse sciamus : Spiritum nolite extinguere. Thess.* 5.

252. — Cæterùm piæ sententiæ certitudinem illius fautores non jam intendunt ex his revelationibus vindicare ; firmiora adsunt argumenta ad eam probandam, ut exhinc breviter exponam. Probatur I. ex Scriptura, et præsertim ex illo (*Cant.* 4.) *: Tota pulchra es, amica mea, et macula non est in te.* Hic autem textus litteraliter intelligitur de B. Virgine, et ex eo *S. Ildeph.* ac *D. Th.* 3. *p. q.* 27. *art.* 4., probant immunitatem Deiparæ ab omni culpa actuali. Si ergò ex hoc textu probatur B. Mariam nullam incurrisse actualem culpam, ex eodem etiam probatur nullam incurrisse culpam originalem, aliàs non esset tota pulchra. Hinc dixit Idiota (*in Contempl. B. V. c.* 3.) *: Tota pulchra es, Virgo gloriosissima, non in parte, sed in toto, et macula peccati sive mortalis, sive venialis, sive originalis non est in te.* Item quid significat illud : *Ave gratiâ plena, Dominus tecum*, quod dixit Angelus Mariæ? Quid illud : *Benedicta tu inter mulieres*, quod protulit Elizabeth? Quid illud : *Fecit mihi magna qui potens est*, quod ipsa B. Virgo pronuntiavit? Nisi quòd ipsa sola benedicta inter mulieres propter culpam originalem maledictas, inter magna quæ Deus ei contulit, hoc maximum privilegium (utique negatum angelis, et Adamo) obtinuerit : et divinâ gratiâ plena, id est nunquam peccati labe inquinata, semper Deo amica, et unita, suâ gratiâ fuerit decorata. Hoc enim expressit *S. Aug. Serm.* 11. *in Natal. Dominic.*, super enuntiatis verbis : *Ave gratiâ plena*, ubi sic S. Doctor dicit : *Quibus ostendit ex integro* (nota hoc *ex integro*) *iram primæ sententiæ exclusam, et plenam benedi-*

ctionis gratiam restitutam. Opponunt adversarii illud *Apostol. ad Rom. 5. Omnes in Adam peccaverunt.* Sed respondetur, argumentum probare nimis, quia probaret esse de fide, quòd B. Virgo maculata fuisset, quod nemo dicit, nec dicere potest. Itaque Scriptura hæc accipienda est cum exceptione B. Mariæ; in Scriptura enim etiam universaliter asseritur: *Non est homo, qui non peccet. Paralip. l. 2. In multis offendimus omnes. Jac. 3.* Et tamen de fide est, ut declaravit *Trid. sess. 6. can. 23.* B. Virginem nullam culpam actualem commisisse.

253. — Prob. II. ex bullis Pontificum; *Sixtus* enim IV. in sua bulla: *Cum præcelsa*. ut suprà, loquens de Concept. Mariæ, dicit: *De ipsius immaculatæ Virginis mira Conceptione.* Cur mira, nisi immaculata fuisset? Idem Pontifex approbavit officium B. V. *Leonardi de Nogarolis*, ubi non semel nominatur *immaculata Conceptio*, et asseritur, *Virginem per merita Christi prævisa ab omni macula præservatam.* Deinde *Paulus V.* expressè mandavit, ut fideles in missa, et officio hujus festi celebrandi, non alio quàm Conceptionis nomine uti debuissent; ex quo videtur certum, Pontificem præcepisse hoc ad omnem æquivocationem tollendam, ne sub nomine Conceptionis, sanctificatio Virginis in utero post primum instans, ut adversarii intelligebant, intelligi posset. Sed maximè urget bulla *Alex. VII.* ut suprà enuntiata, quâ fuit declaratum ab Ecclesia celebrari festum B. V. non quidem sanctificatæ post primum instans, sed à labe originali in primo instanti suæ Conceptionis secundùm piam sententiam præservatæ. Et inde Pontifex prohibet omnem contrariam interpretationem directè vel indirectè quovis prætextu etiam definibilitatis.

254. — Prob. III. ex conciliis. Prætermitto conc. Basileënse, in quo decretum fuit piam sententiam esse tenendam. Quamvis quoad hoc concilium aliqui non frustrà notant, quòd etsi *Eug. IV.* illud exauctoravit, tamen (ut ait *Raynaudus*) concilii decreta, quæ nec ipsum *Eugenium*, nec auctoritatem pontificiam tangebant, rata esse voluerit. In VII. autem synodo generali *act. 5.* sic habetur: *Si quis non confitetur Sanctam semperque V. Mariam propriè ac verè Dei genitricem sublimiorem esse omni visibili et invisibili creaturâ, anathema sit.* Quomodò B. Virgo posset dici sublimior omnibus creaturis adhuc angelicis, si aliquando fœdata fuisset à culpa

originali, quâ non solùm inferior aliquando omnibus angelis, sed omninò gratiæ expers, et Dei inimica extitisset?

255. — Accedit conc. Trid. quod reverà noluit piam sententiam de fide expressè declarare, dum in *sess.* 5. *can.* 5. tantùm dixit: *Declarat tamen hæc ipsa S. Syn. non esse suæ intentionis comprehendere in hoc dec. ubi de peccato originali agitur, beatam et immaculatam Virginem Mariam Dei genitricem, sed observandas esse constitutiones fel. record. Sixti Papæ IV. sub pœnis in eis constitution. contentis, quas innovat.* Sed hìc obiter notandum illud quod testatur *Hieronymus Ormachæa Prolog.* 3. *in Cant.*, nempe ipsummet legisse Romæ totam sessionem Tridentini, ubi de hac quæstione tractatum fuit, et ferè nullum, qui non esset de familia S. Dominici, contra immaculatæ Conceptionis sententiam suffragium præstitisse. Addit *Lancic. tom.* 1. *Opuscul.* 11. *c.* 13. *p.* 49. concil. demùm conclusisse, ut declararetur B. Virgo concepta fuisse sine peccato originali; sed ob instantissimas preces aliquorum Theologorum Sancti Dominici, ut supersederent à decreto usque ad aliud tempus, concilium supersedit.

256. — Quamvis tamen Trident. hoc decr. tunc omiserit emanare, verùm in alio canone, quem emisit, certam nostram sententiam reddidit. In canone enim 23. *sess.* 6. sic dixit: *Si quis hominem... dixerit... posse in tota vita peccata omnia, etiam venialia, vitare, nisi ex speciali Dei privilegio, quemadmodùm de B. Virgine tenet Ecclesia, anathema sit.* Ex quo canone certè deducitur Deipara à culpa originali immunis fuisse, nam, ut benè arguit *P. Coninck* in sua Theol. et *Spinellus* in suo aureo libro de B. Virgine, si certum est juxta concil. et de fide, divinam Matrem nullam culpam actualem commisisse, certum consequenter est certitudine theologicâ, quòd ipsa maculam originalem non contraxit. Ratio patet, quia sicut impossibile est, ut qui peccatum originale unà cum suo fomite contraxit, expers sit omnis peccati actualis; ita qui nullum peccatum actuale commisit, necessariò impossibile est, quòd maculam originalem contraxerit, ut docet *S. Aug. l.* 5. contra *Julian. c.* 9. ubi ideò Christum Dominum nullum peccatum actuale perpetrasse dixit, quia nullum peccatum contraxit originale.

257. — Prob. IV. ex SS. PP. falsum quippe est dicere

omnes Patres esse pro opposita sententia : *Bellarm.* enim *in Controv. de amiss. gratiæ l. 4. c. 15. et 16.*, probabiliter interpretatur Patres, qui contrarium sentire videntur, et plures refert piæ sententiæ faventes, inter quos benè numerari potest *S. Ambros.*, qui scripsit in *Ps.* 118. ad ultimum versum : *Suscipe me non ex Sara, sed ex Maria, ut incorrupta sit Virgo, sed Virgo per gratiam ab omni integra labe peccati. S. Ansel. in c. 12. ad Cor. Omnes mortui sunt in peccatis sive originalibus, sive voluntate additis, nemine prorsùs excepto, demptâ Matre Dei. S. Petrus Dam. Serm. de Assum. Caro Virginis ex Adam assumpta, maculas Adæ non admisit.*

258. — Iis et aliis accedit sensus communis fidelium ; immaculatam enim Concept. testatur *Ægidius à Præsentatione de præserv. virginis q. 6. art. 4.*, omnes tuêri religiosos ordines, et ex eodem ordine S. Dominici, licèt sint 92 Scriptores pro contraria, tamen 157 pro pia sententia adsunt, ut quidam Recentior enumerat. *Alex. VII.* in sua bulla, ut suprà, declarat hanc sententiam celebriores academias, et catholicos ferè omnes complecti. Quo argumento *Petavius t. 5. p. 2. l. 14. c. 2. n. 10.*, maximè enititur ad illam probandam, et benè convincit, ut ait doctissimus Episcopus *Torni* in *Adnot. ad Estium l. c.* Ex quo enim, nisi ex communi fidelium sensu, hauritur certitudo, quòd Deipara, saltem ante nativitatem, fuerit sanctificata? Ex quo certi sumus, quòd eadem B. Virgo et anima, et corpore fuerit in cœlo assumpta? Si ergò de his nemo dubitat, quomodo dubitari potest de Conceptione immaculata, quam Fideles omnes tenent, et defendunt?

259. — Opponunt adversarii auctoritatem *S. Bernardi*, et *S. Thomæ*. Sed ex eisdem sanctis Doctoribus magis nostra sententia valde firmatur ; licèt enim *S. Bernardus* in sua *Epist. in Canonicos Lugdun.* invexisset, quòd festum Conceptionis Deiparæ celebrassent, monens quòd apostolicæ Sedis auctoritatem expectare debuissent (et ibi addidit benè colendum diem Nativitatis, et Assumptionis B. Virginis, quia sic ab Ecclesia jam fuit acceptum) : attamen ex hoc eodem arguitur, ut benè notat *Bellarm. l. 3. de Cult. SS. c. 16*, quòd si sanctus *Bernardus* nunc videret festum Conceptionis imma-

culatæ ex auctoritate Romanæ Ecclesiæ celebrari, ipse quoque libentissimè celebraret.

260. — Quod autem ad doctrinam *S. Thomæ*, reverà adhuc incertum est, de qua sententia fuerit S. Doctor; quamvis enim in *Summa* aliud sensisse videatur, tamen in pluribus locis, præsertim in *Epist. ad Gal. c. 3. lect.* 6. clarè Conceptionem Virginis immaculatam fuisse censet, ubi scribit: *Mulierem autem ex omnibus non inveni, quæ à peccato omninò immunis esset, ad minus originali, vel veniali. Excipitur purissima, et omni laude dignissima, Virgo Maria.* Clariùs in 1. *Sententiarum dist. 44. art. 3. ad 3.* sic scripsit: *Dicendum, quòd puritas intenditur per recessum à contrario: et ideò potest aliquid creatum inveniri, quo nihil purius esse possit in rebus creatis, si nullâ contagione peccati inquinatum sit; et talis fuit puritas Mariæ Virginis, quæ à peccato originali, et actuali immunis fuit.* Quibus verbis (ait Episcopus *Torni l. c.*) nimis apertè patet divum *Thomam* hoc loco sensisse B. Virginem ab originali culpa fuisse expertem, cùm ea verba minimè aliam contrariam interpretationem patiantur. In *Summa* autem, etsi *D. Th. 3. p. q. 27. art. 2. ad 3.* dicat, quòd in festo Conceptionis celebretur festum sanctificationis potiùs, quàm Conceptionis Deiparæ; quia tunc temporis dubium erat, de quo festum celebrabatur, an sanctificationis in utero, vel an Conceptionis in primo instanti. Sed hodie jam est declaratum ex bulla *Alex. VII.* ut diximus, celebrari festum non sanctificationis, sed Conceptionis B. Virginis à peccato originali præservatæ. Idem autem S. Doctor in *art. 1.* prædictæ qu. ubi tractat, an B. Virgo fuerit in utero sanctificata? ex ratione, quia Ecclesia jam ex tunc nativitatem celebrabat B. Mariæ, infert tenendum, ipsam ante nativitatem sanctificatam fuisse; et cur? Quia, dicit: *Non celebratur festum in Ecclesia, nisi pro aliquo Sancto. Ergò B. Virgo fuit in utero sanctificata.* Illinc patet, quòd si *S. Thomas* nunc temporis scriberet, quo ab Ecclesia declaratum est secundùm piam sententiam celebrari festum B. Mariæ præservatæ à peccato originali in primo instanti suæ Conceptionis, sive infusionis animæ in corpus, certè aliter sentiret ac scriberet, ut ait *Suar. in Comm. a. 2.* his verbis: *Si præsentem Ecclesiæ faciem D. Th. vidisset, aliter de immaculata Virginis Conceptione docturus esset.* Idem dicit *Petavius* de

D. Thoma. Idem *Gabriel in 3. dist. q. 1.* qui scribit : *Non esse culpandos S. Bernardum, nec S. Th., S. Bonaventuram, et cæteros DD. oppositum olim opinantes ; quia eorum tempore nulla determinatio apostolicæ Sedis facta fuit : nec festivitas illa generaliter tunc fuit per orbem celebrata.* Idem dicunt plures etiam Dominicani, et signanter *Joannes de Fenario* Doctor Parisiensis et Magister Gener. Ord. Præd. ut refert *Catharinus.* Idem dicit *Joannes à S. Thoma t. 1. p. 1. qu. 2. de approb. doctrina S. Th.* citans alios Thomistas.

Accedit *S. August.* qui disputans de quadam alia doctrina, contra *Cresconium l. 1. c. 25.*, cum monet Ecclesiam consulere. Sed nunc non est opus super nostra sententia Ecclesiam consulere, cùm jam Ecclesia mandaverit festum Conceptionis immaculatæ juxta piam sententiam celebrari. Et ex hoc maximo argumento, in Ecclesiæ auctoritate fundato, fautores piæ sententiæ rectè asserunt nostram sententiam esse proximè de fide definibilem ; de Ecclesiæ enim auctoritate loquens *S. Th. 2. 2. q. 10. ar. 12.* sic docet : *Maximam habet auctoritatem Ecclesiæ consuetudo, quæ semper est in omnibus æmulanda... Unde magis standum est auctoritati Ecclesiæ, quàm auctoritati vel Aug. etc.* Scribit etiam *Valent. t. 3. d. 1. q. 1. p. 7. §. 41.* loquens de auctoritate Pontificis : *circa quæ ad pietatem religionemque spectant, est infallibilis ejus auctoritas.* Addit *Euseb. Nuremb. in Theoria comp. 2. p. §. 1.*, quòd decreta morum, approbatio Sanctitatis, etc. necnon institutiones festorum, quæ considerantur ab infallibili Capite ordinatæ, ab omni errore excipiuntur. Deinde idem *Euseb.* in Opere *Pathen. de Perpetuo object. festi, c. 31.*, refert votum à Cardinale Bellarmino prolatum circa B. Virginis Conceptionem jussu *Pauli V.* coram S. C. Inquis. Generalis Rom. quo Bellarminus ita sensit : *Si fortè non placet tunc ulla formalis definitio, saltem deberet fieri præceptum omnibus Ecclesiis, ut recitent officium de conceptione, quomodò recitat Ecclesia ; sic enim sine definitione haberet intentum.*

261. — Hinc non satis piè, nec probabiliter quidam Recentior scripsit possibile fore, quòd Ecclesia aliquando definiat Conceptionem B. Virginis fuisse maculatam. Dùm, ut bene advertit *Vasquez*, minimè censendum, quòd Ecclesia unquam tanquam fidei dogma definiat B. Virginem in peccato originali conceptam esse, eò quòd auctoritate suâ festum Conceptionis in

tota Ecclesia jam præceperit celebrari. Et idem sine dubitatione asseruit *Thyrsius Gonzalez* in suo Opusc. quo tuetur proximam definibilitatem immaculatæ Conceptionis. Ideò opportunè notanda sunt verba *Blosii c. 5. f.* 625. ubi sic ait: *Mirum sanè est adhuc nostro ævo inveniri, qui puritatem Conceptionis beatissimæ Virginis vocent in dubium, et suam opinionem obstinatè tueantur, citantes sententias SS. PP. qui si nunc viverent, aliud procul dubio sentirent. Certè Romana Ecclesia, hoc ipso quòd festum Conceptionis celebrandum assumpsit, satis affirmavit eamdem Conceptionem fuisse omnis contagionis expertem : profana siquidem festa non celebrat Ecclesia.* Et Summ. Pont. *Bened. XIV.* in suo doctissimo Opere *de Canoniz. Sanctor. l. 1. c. 42.*, dicit nostram sententiam hodie esse moraliter certam, et solummodò deesse definitionem Ecclesiæ, ut fideles teneantur credere fide divinâ Conceptionem Virginis immaculatam.

262. — Nec valet dicere, quòd aliàs Maria, si maculam originalem non contraxisset, non possit dici à Christo redempta; nam communiter respondetur, quòd ipsa, cùm fuerit à culpa præservata, verè, et modo nobiliori redempta fuerit; docet enim *D. Aug.* in *Ps.* 85., verbo *Confitebor*, quòd mittendus in carcerem, etiam dicatur à carcere liberatus ab illo qui eum liberat, ne in carcerem perducatur. Hæc autem nobilior Virginis redemptio maximè Virginem decuit, ut nunquam dici posset Mater Dei Deo inimica extitisse, et Regina Angelorum subdita diabolo aliquando fuisse. Immò dicit *Arnoldus Carnot. de Christi Nativ.* §. *Nihil : Non solùm de decentia, sed etiam de justitia fuit, ut illud vas electionis communibus non laxaretur injuriis.*

Ex omnibus his deducitur, piam sententiam præservationis B. Virginis hodie tenendam ut certam, et oppositam non esse ampliùs probabilem. Quod sic evidenter probatur : Certum est 1. de fide esse, quòd Ecclesia non possit errare in materia morum. Certum est 2. cultum Sanctorum (prout est celebratio festi præservationis Deiparæ) pertinère ad materiam morum; ad mores enim utique pertinet præstare B. Virgini Mariæ cultum debitum, et indebitum denegare. Si ergò Ecclesia præcipit celebrari festum præservationis Dei Matris, et in hoc non potest errare, vera et certa debet esse præservationis sententia. Ex quo benè infert quidam doctus Auctor recentior in

libro nuperrimè Neapoli edito anno decurso 1755. cui titulus : *Deipara ejusque cultores vindicati*, *etc.* quòd contraria sententia post decretum *Alexandri VII.* prout antiquata non est ampliùs nec practicè, nec speculativè probabilis.

Imò licèt nostra sententia ab Ecclesia nondùm sit definita ; benè tamen potest de fide tenêri ; nam benè possumus credere de fide sententias illas, quas probabile est de fide esse, nimirùm canonizationem Sanctorum, præsentem Pontificem esse, verum Pontificem, esto hæ sententiæ non sint ab Ecclesia declaratæ de fide, ut latè probat *Viva in suo Cursu theolog. p. 4. de fide cum Suar. Lugo et communiori.* Dicit enim *D. Th. in* 3. *Sent. d.* 3. *art.* 2., quòd credere possumus de fide non solùm ea quæ habemus per fidem infusam, sed etiam quæ percipimus per conclusiones theologicas : *Dicitur fides* (ait sanctus Doctor) *acquiri per scientiam theologiæ.* In nostro autem casu conclusio theologica benè eruitur ex mox suprà prædictis ; si enim de fide est Ecclesiam non posse errare in materia morum, et cultus præservationis Deiparæ certè ad mores pertinet, benè de fide tenêre possumus præservationem esse de fide.

263. — Hìc ultimò operæ pretium ducimus breviter perpendendam quæstionem illam, an liceat emittere votum profundendi vitam ob defensionem præservationis B. V. Mariæ à labe originali ? Negat *Lamindus Pritanius in suo Opere de Moderat. ingen.* et eum secuti sunt *Antonius Lampridius de Superst. vitanda*, *ac Ferdinandus Valdesius in suis Epist.* Ratio, quia nemo potest exponere vitam ad tuendam opinionem humanam, cui falsitas subesse potest ; opinio autem defendens præservationem Deiparæ à culpa originalis, quamvis pia, humana tamen est, cùm Ecclesia hanc sententiam nondùm statuerit niti revelatione divinâ, aut traditione. Affirmant verò valde probabiliter plures Neoterici, et signanter Auctor suprà enuntiatus in citato libro, *Deipara*, *etc.* Distinguere enim oportet sententias purè humanas ab iis quæ pertinent ad morum disciplinam, et suo modo ad fidem, prout est hæc quæ spectat ad cultum Sanctorum, et præsertim Reginæ Sanctorum, quæ præ omnibus Sanctis veneranda est. Quòd autem sententia præservationis spectet ad cultum beatæ Virginis patet (ut vidimus suprà) ex bulla *Alexandri VII.* qui declaravit festum Conceptionis Dei Matris juxta piam sententiam

celebrari debêre. Præterea, dato quòd hujusmodi sententia esset per se humana, tamen cùm referatur in Deum, qui vult, ut fideles Sanctos suos, et præcipuè Matrem honore prosequantur, non est purè humana, sed religiosa, cùm ad Deum referatur, juxta doctrinam *D. Th.* 2. 2. *q.* 124. *a.* 5, ubi docet posse esse martyrii causam, non solùm defensionem eorum quæ sunt de fide, sed etiam opera omnium virtutum, quæ sunt protestationes fidei; en ejus verba: *Omnium virtutum opera secundùm quòd referuntur in Deum, sunt quædam protestationes fidei, per quam nobis innotescit, quòd Deus hujusmodi opera à nobis requirit, et nos pro eis remunerat; et secundùm hoc possunt esse martyrii causa.* Hic deindè subdit ad 3.: *Quia tamen bonum humanum potest effici divinum, si referatur in Deum, ideò potest esse quodcumque bonum humanum martyrii causa, secundùm quòd in Deum refertur.* Cùm autem nullum sit dubium esse actum religionis, cultum exhibêre Virgini, celebrando juxta piam sententiam festum suæ Conceptionis immaculatæ in primo instanti, prout exigit Ecclesia; certum etiam est juxta Angelici doctrinam hujusmodi cultum benè posse esse causam martyrii. Ergò, si licitum et meritorium est cuique vitam prodere, ne ab exhibitione hujus cultûs desistat; tantò magis ei licitum et meritorium erit mortem subire pro tuendo hujus cultûs objecto, nempe pro B. Virginis à labe originali præservatione, ad quam ipse cultus refertur. Hinc Summus *Pontifex Bened. XIV.* in suo præfato Opere *de Canonizatione Sanctorum*, *l.* 1. *c.* 14., postquam ostendit Ecclesiam esse propensam versùs sententiam præservationis B. Virginis immaculatæ, dixitque neminem negare eam esse magis piam, et religiosam, *n.* 15. sic ait: *Inter martyres ab Ecclesia recensentur, qui occisi fuerunt à tyranno, vel quia sententiam magis religiosam exercebant, vel ne omitterent exercitium alicujus actûs virtutis, à quo tamen poterant sine peccato cessare.* Et sic jam satisfactum est objectioni *Lamindi*, nimirùm quòd non liceat vitam profundere pro tuenda præservatione Deiparæ, eò quòd talis sententia non sit de fide.

ARTICULUS IV.

Quomodo intelligenda excommunicatio percussoris clericorum?

261 *Verba canonis.*

263 *Quid intelligatur I. per verba*, si quis? *An impuberes? et à quo ipsi possint absolvi?*

266 *Quomodo comprehendantur etiam mandantes, consulentes? etc.*

267 *Quomodo ratihabentes?*

268 *Quomodo non impedientes?*

269 *An qui tenentur impedire tantùm ex charitate?*

270 *Quid intelligatur II. per* clericum?

271 *Quid per* monachum? *An eremitæ?*

272 *Quid III. per verba*, manus injecerit?

273 *An requiratur, ut percussio sit cum peccato mortali; et externè gravi?*

274 *Incurrit I. clericum conspuens, vel aliter gravi injuriâ afficiens. II. Violenter detinens, etc. III. Persequens eum ut decidat. IV. Apprehendens equum, etc. V. Hæc agens etiam clerico consentiente. VI. Clericus seipsum percutiens; sed alii id negant. VII. Judex laicus percutiens clericum, vel ecclesiasticus percutiens per laicum.*

275 *Non incurrit I. fur clam furans. II. Percutiens jocosè, vel casu. An pueri clerici se percutientes? Et an defendentes se, vel suos, aut sua? III. Si absit mortale. IV. Percutiens clericum per ignorantiam, aut inadvertentiam, aut per iram subitaneam. Dub. 1. Quid si quis percutit ignorans alterum esse clericum, animo tamen comparatus quòd percuteret, etiamsi sciret? Dub. 2. An excuset ignorantia crassa? Dub. 3. Quid, si quis percutit Petrum clericum credens Paulum clericum? V. Excusatur etiam prælatus, aut præceptor percutiens. An pater? VI. Percutiens clericum exercentem officium cauponis, etc. vel turpiter agentem, aut sollicitantem uxorem, aut consanguineam in primo gradu. Quando excusetur puella percutiens clericum sollicitantem?*

276 *Quando Episcopus possit absolvere ab hac excommunicatione?*

277 *Quæ percussio dicatur* levis, *quæ* gravis, *et quæ* enormis?

278 *Quot modis percussio levis possit fieri gravis?*

279 *Quinam possint absolvere à percussione levi, et quinam à gravi?*

280 *Dub. 1. An in dubio percussio judicanda sit levis, aut gravis? Dub. 2. An incurrat excommunicationem qui venenum dat clerico?*

264. — « Resp. Ea sic habet : *Si quis suadente diabolo* » *in clericum, vel monachum violentas manus injecerit, ana-* » *thematis vinculo subjaceat; et nullus Episcoporum præsu-* » *mat illum absolvere* » (*nisi mortis urgente periculo, donec apostolico conspectui præsentetur, et ejus mandata recipiat.* Ita ex *c. Si quis* 17. *q.* 4.)

265. — « Dicitur I. *Si quis*, intellige cujuscumque sexûs, » aut statûs, etiam impubes, dummodo rationis compos, et » doli capax. » (*Ut habetur ex c. 1. Mulieres, et c. Pueris, de sent. excomm. Quamvis impuberes possint absolutè absolvi ab Episcopis, etsi post pubertatem absolutionem petant; Salmant. de cens. c. 2. p. 5. n. 67. ex dicto c. Pueris. Etiamsi percussio fuerit enormis, ut dicunt Pal. d. 3. p. 23. §. 4. n. 6. et Bonac. t. 3. de cens. in part. d. 2. q. 3. p. 6. n. 18. cum Suar. Mol. Fill. Sayr. et Reg. ex c. ult. de sent. excomm.*)

266. — « Extenditur autem ad efficaciter mandantes, con- » sulentes, et consentientes.

Rectè dicit *Busemb. efficaciter*, quia, ut hi incurrant excommunicationem, requiritur ut percussio de facto eveniat, atque ipsi per mandatum, consilium, aut consensum, graviter in illam influant; ita communiter *Nav. c. 27. n. 51. Suar. d. 22. sect. 1. n. 55. Salm. de cens. c. 4. p. 2. n. 22. et Bonac. d. 2. q. 3. p. 6. §. 2. n. 1. cum Sayr. Avil. Mol. Sylv. Fill. etc. ex c. Quantæ, et c. Mulieres, de sent. exc.* An autem incurratur censura in dubio, an mandatum, vel consilium influxerit? vel si mandatum, aut consilium fuerit revocatum ante executionem? Vide de his dicta *n.* 59. *et* 40. Notandum autem hìc, quòd si quis diceret coram suis : *Cupio vindictam talis clerici*, benè incurret excommunicationem, si ex hoc dicto alii clericum inde percutiant; ita *Croix l. 7. n. 505. Renz. t. 1. p. 266. quæst. 4. cum Diana, et Avila, ac Salm. cit. n. 22. in fin. cum Con. Sylv. etc. argum. c. ult. de homic. n. 6.* Intellige, si prævidet ex eo alios percussuros.

267. — « Extenditur etiam ad ratihabentes percussionem » suo nomine factam.

Certum est, quòd ratihabitio sufficit ad incurrendam censuram, ut habetur ex *c. Cum quis, de sent. exc.* Sed ad hoc requiritur I. ut percussio sit facta nomine tuo, vel in tui gratiam. II. Ut ratihabitionem externè significes. III. Ut

quando evenerit percussio, fueris habilis ad mandatum, vel consilium percussionis, saltem habitualiter; nam si fueris amens, non incurris, secùs, si ebrius, aut dormiens; ita communiter *Bonac. d. 2. q. 3. p. 6. §. 2. n. 8. Pal. d. 3. p. 23. §. 2. n. 14. Conc. t. 10. p. 467. n. 6. Croix l. 7. n. 506. et Salm. ibid. n. 25. cum Suar. Sayr. etc.*

268. — « Item non impedientes, saltem si ex officio, aut » justitia teneantur, ut reges, judices, et cæteri superiores. » Item patres, tutores, heri, pædagogi, parochi, etc. » quibus aliorum cura demandata est. Ita *Laym. l. 1. t. 5. » p. 2. c. 5. n. 6. Bon. d. 2. qu. 3. p. 4. n. 8. ex Molin. et » commun.*

269. — « Dixi *Saltem, etc.*, quia, si ex charitate tantùm » teneantur, etiam excommunicari docent *Suar. Caj. Fill. » Mol. Sayr. etc.* Verùm id probabiliùs negat *Bon. l. c. ex » Nav. Con. Reg. Henriq. Mol. etc.* » (*Et ita verius tenent Nav. c. 27. n. 78. Bonac. d. 2. qu. 3. p. 6. §. 2. n. 5. Laym. tr. 5. p. 2. c. 5. n. 6. et Pal. d. 3. p. 23. §. 2. n. 13. cùm Holzm. et Henr. ac Salm. de cens. c. 4. p. 2. n. 23. cum S. Anton. Pal. Con. Bon. Avil. Ratio, quia hi tantùm percussioni censentur favère* (*ut loquitur c. Quantæ, de sent. excomm.*), *qui ex justitia tenentur impedire; non autem qui solùm ex charitate, etsi ex odio non impediant, cùm ad incurrendam censuram etiam actus exterior requiratur juxta dicta n. 54.*)

270. — « Dicitur II. *clericum:* quo nomine intelligitur om- » nis primâ saltem tonsurâ initiatus (etiamsi conjugatus, dum- » modò cum unica virgine), et deferat habitum, serviatque » alicui Ecclesiæ; item etiam excommunicatus, suspensus, » interdictus, degradatus verbaliter tantùm. » (*Ita comm. etiam Salm. ibid. n. 21. Non incurrit verò, qui percutit clericum bigamum ex reali bigamia, secùs autem, si ex similitudinaria, nempe qui in Sacris constitutus matrimonium contraxerit, et consummaverit; neque incurrit percussor clerici, qui habitum deponens sæcularibus negotiis se ingesserit, nec post tertiam monitionem sui prælati resipuerit. Salm. l. c. circa med. communiter. Vide hoc et alia l. 6. n. 827.*)

271. — « Dicitur III. *monachum*, intellige quemvis reli- » giosum, etiam laïcum, conversum, novitium, utriusque » sexûs. Item Tertiarios S. Dominici, S. Francisci, si gestent

» habitum et vivant in communitate. Item eremitas subjectos » alicui regulæ, vel superiori.

Unde gaudent privilegio canonis omnes viventes in communi sub aliquo prælato, ex expressa, vel tacita Papæ auctoritate, quamvis in eorum communitate non fiat professio, ita *Navar. c.* 27. *n.* 70. *Suar. d.* 21. *sect.* 1. *n.* 22. *et Bon. d.* 2. *qu.* 3. *p.* 6. *sect.* 3. *n.* 16. *cum Con. Mol. Fill. Regin. Avila, Graff. etc.* Idem dicit *Fagn. in c. Nullus, de foro comp. n.* 59. de mulieribus conviventibus in conservatoriis, quamvis religio non sit adhuc approbata, quia cùm religiosè vivant, censentur personæ ecclesiasticæ. Et idem ait *Reuzius p.* 554. *q.* 11. de seminaristis, et pueris collegiorum, ut sunt Neapoli pueri S. Mariæ Laurctanæ, S. Onuphrii, etc.

Eodem privilegio gaudent eremitæ, qui ex voto, aut pacto addicuntur alicui loco sacro, cum subjectione ad Episcopum, ut docent *Suar. d.* 22. *sect.* 1. *n.* 22. *Fagna. l. c. Cont. Tourn. tr. de cens. part. II. cap.* 1. *art.* 4. *sect.* 1. *Quær.* 3. *Ronc. p.* 102. *q.* 2. *et Bon. l. c.* Idem dicit *Pal. d.* 3. *p.* 22. §. 1. *n.* 14. de eremitis qui sub aliqua regula, et obedientia vivunt, edito obedientiæ, aut paupertatis voto. Communiter verò docent præfati AA. minimè gaudêre eremitas vagos qui habitum singularem gestant, licèt inserviant alicui Ecclesiæ, etiam ex commissione Episcopi, ut *Fagnan. l. c. n.* 59. ex decis. Rotæ Rom.

272. — « Dicitur IV. *manus injecerit:* per quod intelligi- » tur quævis contumeliosa actio exterior mortalis, circa cle- » rici personam, vel res ei adhærentes, sive fiat manu, sive » baculo, gladio, etc. *Bon. d.* 2. *q.* 4. *p.* 1.

273. — Ad incurrendam igitur hanc excommunicationem, requiritur ut percussio sit mortaliter peccaminosa, et etiam externè gravis, ut docent *Bonac. d.* 2. *q.* 3. *p.* 6. *sect.* 1. §. 1. *ac Cajet. Mol. Pignat. etc. ap. Croix l.* 7. *n.* 501. Quare non incurrit, qui tantùm signum facit percussionis, et non percutit; ut *Salm. de cens. c.* 4. *p.* 2. *n.* 27. *Conc. p.* 467. *n.* 7. *Cont. Tourn. loc. cit. Quær.* 4. *et alii passim.* Sed hìc rectè notant *Pal. d.* 5. *p.* 23. §. 2. *n.* 2. *Suar. d.* 72. *sect.* 2. *n.* 26. *Croix l. c. cum Sperelli, et Bonac. d.* 3. *n.* 2. *cum Con. Fill. et Reg.*, quòd semper ac percussio existimetur graviter injuriosa, ratione reverentiæ clerico debitæ, sufficiet ad censuram quævis percussio levis, etiamsi levissimus tactus

physicus intercedat. Advertendum cum communi DD. (ut notat *Croix, ib.*) quòd hic canon, prout in favorem clericorum emanatus, non strictè, sed latissimè intelligendus sit.

Ex his resolves :

274. — « 1. Hanc excommunicationem incurrit I. Qui talem conspuit, conspergit aquâ, pulvere, conspurcat luto, » evellit crinem, lacerat vestem, eripit aliquid per vim, et » injuriam de ejus corpore, verbi gratiâ pileum, pallium, » etc., ita ut actio sit gravitur injuriosa. *Bon. l. c. Laym. c. 5. n. 5.* II. Qui concludit, aut violenter detinet carcere, » vel loco, unde sine dedecore non potest exire. *Ibid.* III. » Qui persequitur, ut in flumen, fossam incidat, equo decidat, » etc. *Ibid.* » (*An autem incurrat is qui clericum insequens præter intentionem, et prævisionem, est causa ut ille cadat? Negat Bonac. d. 2. q. 3. p. 6. sect. 1. §. 1. n. 5. cum Silv. et Renz. t. 1. p. 577. q. 6. et meritò probabile putat Croix. l. 7. n. 308., quia tunc casus merè per accidens se habet. Sed non minùs probabiliter affirmat idem Croix cum Sperelli; hinc dicit cum eod. Sperelli Fagnan. etc. (et huic consentit ipse Bon. l. c.) non excusari ab excommunicat. explodentem sclopum in clericum, qui ob metum exanimis caderet, licèt globus eum non tangeret, quia tunc explodens est causa per se talis lœsionis.*) « IV. Qui manus violentas injicit in equum, » cui is insidet, occidendo, vulnerando, cædendo, sistendo » per frænum; quæ actio, licèt sit levis respectu corporis, » non tamen respectu honoris. *Ib.* » (*Idque docent comm. Suar. Pal. Bonac. et alii cit. n. 273. ac Salm. de cens. c. 4. p. 2. n. 26. et 27. cum Laym. Avila, etc.*) « V. Qui aliquid » supradictorum facit, etiam clerico consentiente, dummodò » sit injuriosum ordini clericali. *Laym. l. c.* » (*Ita comm. Suar. Bonac. Con. et alii cum Salm. ibid. n. 19. in fin. ex c. Nemo, caus. 11. q. 5. et ex c. Contingit, de sent. excom. Clericus autem consentiens ex eod. c. Contingit, etiam subest excommunicationi, sed hæc est tantùm ferendæ sententiæ, ut bene advertunt Bonac. et Croix l. 7. n. 305. dùm in d. textu dicitur :* Si quis clericus spontè se subjecerit, excommunicetur. *Hoc tamen intelligendum, si talis percussio, non obstante consensu clerici, non desineret esse injuriosa; nam*

secùs esset, si consensus auferret injuriam, putà si clericus petat cædi ab alio, ut luat sua peccata; Salm. de cens. c. 4. p. 2. n. 20. in fin. cum Con.) « VI. Clericus si scipsum ex » malitia, vel passione (secùs si ex devotione) percutiat in- » juriosè; *Laym. l. c. ex Nav.* » (*Ita cum Busemb. tenent Suar. d. 22. sect. 1. n. 59. et Bonac. d. 2. q. 3. p. 6. sect. 2. n. 7. cum Nav. Con. Sayr. Avila, etc. Sed meritò oppositum putant probabile Pal. d. 3. p. 22. §. 2. num. 4. Diana p. 9. tr. 4. r. 7. et Croix, l. 7. n. 310. cum Tolet. Barb. Turrian. Pasqual. et Delbene, quia reverà canon videtur tantùm loqui de altero clericum lædente.*) « VII. Qui percutit clericum » etiam meritum, si fiat vel per quem non debet, ut si » morte dignus puniatur à judice sæculari, vel modo illicito, » ut si à prælato puniatur per laïcum. *Bonac. l. c. ex Nav.* » *Sayr. Suar. Fill. Conc. etc. Vide Laym. c. 3.*

275. — » 2. Non incurrit I. fur, qui clam abscindit cru- » menam, vel vestem tollit clerico; quia non est actio vio- » lenta, sed fraudulenta. » (*Secùs, si violenter auferat, ut Laym. de cens. c. 3. n. 3. cum Caj. Con. Suar. Mol. et Salm. ibid. n. 26. cum Pal. Avila, etc. comm., quia tunc actio, etsi non corpus clerici, lædit tamen honorem.*) « II. Si percussio » sit jocosa, » (*Quamvis sit gravis, et etiam cum aliqua ira irrogetur, modò non pertingat ad peccatum mortale, ut rectè dicunt Pal. d. 3. p. 25. §. 3. n. 2. Bon. d. 2. q. 3. p. 6. sect. 4. n. 3. et Salm. ibid. n. 28. cum Avila et Tamb. ex c. 1. de sent. excom., ubi dicitur :* Nec clerici (*excommunicantur*), si sunt plenæ ætatis, et non ex odio (*intelligitur gravi*), vel invidiâ, vel indignatione, sed levitate jocosâ se ad invicem percutere contingat) « vel casualis, v. g. si janitor, » vel apparitor turbam arcens percutiat clericum; item si » pueri habentes primam tonsuram se pugnis percutiant; *Bon.* » *l. c. ex Mol. Fill. Con. etc.* » (*Imò etiam in Minoribus constituti : et quamvis sanguis è naribus effundatur, ut Salm. de cens. c. 4. p. 2. n. 28. Pal. l. c. n. 2. cum Laym. Con. et Mol. ac Bon. l. c. sect. 1. §. 1. n. 14. cum Fill. et Avila, quia regulariter percussio puerorum non reputatur graviter injuriosa; idque admittit Sotus ap. Salm. loc. cit. etiamsi percussio fuerit gravis; hoc tamen intelligendum, si hæc non fuerit intenta*) « Item si percussio fit ad defendendum » se, vel vitam suam, vel uxoris, parentum, filiorum, vel

» res suas, cum moderamine tamen inculpatæ tutelæ. *Laym.* » *infrà.* III. Et denique, quandocumque percussio ob levi- » tatem, vel imperfectionem actûs non esset mortalis, illata » laico, ut docent *Cajet. Avila, et Sa:* quod tamen *Suar.* » universaliter non admittit. *Vide Bon. l. c.* IV. Si fiat in » tenebris, vel clericum non agnoscas, quòd habitum non » gestet; quia ignorantia excusat. »

Sic etiam excusat ira subitanea, quæ efficiat, ut non plenè advertatur quod fit, ut communiter *Suar. d.* 22. *sect.* 1. *n.* 50. *Bon. d.* 2. *q.* 3. *p.* 6. *sect.* 4. *n.* 3. *Laym. l.* 1. *tr.* 5. *p.* 2. *c.* 5. *n.* 8. *Pal. d.* 3. *p.* 5. §. 3. *n.* 3. *cum Con. et Salm. dict. n.* 28. Sed hìc dubit. 1. an incurrat excommunicationem qui percutit aliquem, ignorans esse clericum, sed animo comparatus, ut si sciret, etiam percuteret? Affirmant *Cov. Ugol. etc. ap. Croix l.* 7. *n.* 514. Sed communiùs, et probabiliùs negant *Sanch. Dec. l.* 2. *c.* 10. *n.* 16. *Suar. d.* 4. *sect.* 8. *n.* 8. *Bon. de cens. in comm. d.* 1. *q.* 2. *p.* 1. *n.* 14. *cum Vas. Mol. et Fill.* item *Pal. et Nav. ap. Croix l. c.*, quia in ignorantia concomitante adest tantùm voluntas interpretativa, quæ non est vera voluntas. Secùs verò dicendum, si percutiens jam dubitaret, an ille esset clericus, ut benè docet *Bon. ib. n.* 18. *cum Avila.* Et idem tenent *Suar. n.* 10. *Sanch. n.* 14. *Croix d. n.* 514. *ac Bon. n.* 21. *cum Fill. Avila, et aliis*, si quis clericum percutiat ignorans esse clericum, sed intendens eum percutere, sive laicus ille sit, sive clericus. Dubit. 2. an ab incurrenda excommunicatione percussionis clerici excuset ignorantia crassa? Affirmant *Sylv. Abb. Felin. etc. ap. Sanch. de matr. l.* 9. *d.* 32. *n.* 41., quia (ut ajunt) illud, *suadente diabolo*, importat dolum, qui non reperitur in ignorantia crassa, sed meritò id reprobant *Croix l.* 7. *n.* 514. *et Sanch. l. c. cum Cov. Tabien. et aliis*, quia tò *suadente diabolo*, tantùm importat percussionem cum peccato gravi. Dubit. 3. an incurrat qui percutit Petrum clericum, reputans Paulum clericum? De hoc vide dicta *l.* 4. *n.* 628. *v. Quær. I.* ubi sententiam affirmativam tenuimus.

« V. Si prælatus, præceptor, pater subditum in minoribus » constitutum correctionis causâ (licèt ira accedat) percutiat » moderatè, habitâ ratione culpæ. » (*Ita etiam Salm. de cens. c.* 4. *p.* 2. *n.* 29. *cum Bon. Avil. etc. et idem dicunt Salm.*

ib. in fin. de consanguineo, qui percutit clericum, cujus curam habet, ex c. Cum voluntate. 54. §. Si qui, de sent. excomm.) « Imò prælatus, et præceptor ecclesiasticus potest etiam in » majoribus constitútum castigare. » (*Intellige semper moderatè; nam S. C. declaravit excommunicatum quemdam parochum, qui clericum suum discipulum correctionis causâ in capite pluries percusserat, et deinde pugnis et baculo verberavit, ut refert P. Zach. Adn. ad Croix l. 7. n. 518. qui ib. ob eamdem rationem non excusat ab excommunicatione prælatum si religiosum cum excessu verberet, pede trudat, aut similia faciat.*) « An idem possit pater, controvertitur in utramque » partem probabiliter. *Vide Laym. loco mox citando.* »

Quær., an pater possit verberibus clericum punire? Certum est posse, si clericus est in minoribus, ex dicto *c. Cum voluntate* 54. §. *Si qui verò, de sent. exc.* ubi id conceditur omnibus illis, *qui aliquos de familia sua, vel propinquos inferiorum graduum, ut cohibeantur à suis insolentiis, duxerint corrigendos.* Dubium est an possit, si clericus est in Sacris constitutus?

Prima sententia negat: et hanc tenent *Laym. l. 1. tr. 5. p. 2. c. 5. n. 9. Pal. d. 5. p. 25. §. 5. n. 8. cum Host. Panorm. Ang. Mol. etc.*, quia nullibi habetur, quòd pater possit manus injicere adversùs clericos in Sacris. Hæc est probabilis, at *sententia affirmans* videtur probabilior, et hanc tenent *Suar. d. 22. sect. 1. n. 49. Bon. d. 2. q. 5. p. 6. sect. 4. n. 4. Conc. t. 10. p. 468. n. 8. Cont. Tourn. tr. de cens. part. II. cap. 1. art. 4. sect. 1. v. 3. excusatur, et Salm. de cens. c. 4. p. 2. n. 50. cum Valent. Bann. Con. et Avila.* Et probatur ex c. 1. *de sent. exc.* ubi excusatur magister, *si scholarum clericum* (quamvis *sit plenæ ætatis*, ut ibi præmittitur, unde includitur etiam clericus constitutus in Sacris) *intuitu disciplinæ, vel correctionis percusserit.* Si ergò non solùm causâ disciplinæ, sed etiam correctionis potest magister clericum percutere, tantò magis poterit pater, cui principaliter et de jure naturali incumbit compescere insolentias filiorum.

« VI. Si percutiatur realiter degradatus, vel bigamus, vel » exercens publicè officium cauponis, vel macellarii, vel » scurram, et ter monitus non cesset, vel inventus turpiter » agens cum uxore, matre, sorore, vel filia, vel denique

» mulierem ipso facto sollicitans ad turpitudinem, quia perdit » privilegium. *Vide Laym. l. 1. tr. 5. p. 2. c. 5. Fill. l. 15. c. 1.*»

Ita *ex c. Si verò 3. de sent. exc.*, ubi excusatur à censura qui in clericum cum uxore, matre, sorore, vel filia propria turpiter inventum manus injecerit violentas; secùs si mulier illa non sit ita proxima in consanguinitate. Hinc *Fill. tr. 15. c. 1. q. 6. n. 12. Laym. l. 1. tr. 5. p. 2. c. 5. n. 8. et Ron. d. 2. q. 5. p. 6. sect. 4. n. 7. cum Mol. Con. etc. communiter* non excusant percussorem clerici inventi cum avia, aut nepte. Putant verò *Nav. c. 27. n. 84. et Bon. l. c. n. 6. cum Mol. Con. et Avila*, excusari maritum, si ex industria se abscondit expectans clericum id ignorantem, ut deprehensum in adulterio occidat; secùs si conventione factâ cum uxore se abscondat, cùm jura nunquam intendant fraudes patrocinari. Sed etiam in primo casu rectiùs *Laym. loc. cit. cum Nav.*, contradicit *Bonac.*, quia tunc minimè verificatur quòd vir inveniat clericum, dùm eum expectat; hic enim ideò excusatur, quia (ut ait Glossa) nequit compescere subitaneam iram, ad quam potiùs tunc se excitaret. Dicunt autem *Suar. d. 22. sect. 1. n. 57. Bonac. l. c. n. 8. Cont. Tourn. loc. cit. v. 2. excusatur, et Salm. de cens. c. 4. p. 2. n. 31. cum Pal. Laym. Con. etc.* benè excusari virum, si occidat clericum inventum cum uxore in loco suspecto, vel cum eo colloquentem post monitionem quòd se abstineat à tali collocutione. Notant item *Cont. Tourn. l. c. Conc. p. 469. et Croix l. 7. n. 307. cum Nav. Sylv. Ang. etc.*, tunc tantùm excusari virum percutientem talem clericum, quando percussio fit in ipso facto, vel continuò post adulterium: tunc enim solùm acer ille doloris sensus meretur indulgentiam. Excusatur etiam mulier percutiens clericum qui eam sollicitat, si non possit illum verbis avertere. Unde si clericus tantùm verbis tentat, verbis tantùm hunc debet repellere, nisi ille sit adeò importunus, ut non valeat fœmina per sola verba ab eo liberari: ita *Suar. d. 22. sect. 1. n. 23. et Salm. dict. n. 31. in fin. cum Sylv. Avila, Sayr. etc.* Hoc tamen intelligendum, si ex tali sollicitatione constituatur mulier in aliquo morali periculo labendi, saltem in peccatum cogitationis.

276. — « Resp. 2. Etsi hæc excommunicatio sit reservata » Papæ, potest tamen Episcopus ab ea absolvere his casibus: » 1. Quando percussio, etsi sit mortalis, est tamen pruden- » tum judicio levis, comparata cum enormi » (*ita ex c. Per-*

venit, de sent. exc.), « v. gr. si fiat palmâ, pugno, aut lapide » non relinquente vestigium, et secundùm *Ant.* et *Dian.* » *p. 9. t. 4. res. 19.* nisi notabilem injuriam, et magnum » scandalum pariat, qualem negat esse, si quis sacerdotem » pugno percutiat in faciem, licèt guttæ sanguinis effluant. » (*Ita etiam Viva q. 5. art. 3. n. 8. cum Dian. et* Glossa) « Enor- » mis verò erit si membrum præscindatur, copiosus sanguis » fundatur; vel etiam ratione dignitatis personæ, ut si percu- » tiatur Episcopus, vel Abbas etiam alapâ. 2. Si percussor sit » impubes, pauper, æger, senex, mulier, cæcus, claudus, » servus, filiusfamilias; vel non sui juris, uti et regulares, ac » moniales invicem verberantes; item si sint homines delicati, » et quotquot habet legitimum impedimentum, ut non pos- » sint ire ad Papam, aut ejus Legatum; vel si dubium sit » de excommunicatione, *Fill. l. 15. c. 6. n. 55. et seq.* Deni- » que si sit occulta. *Vide suprà hic et Dianam p. 9. t. 4.* » *r.* 63. In quibus omnibus casibus pro foro conscientiæ » potest etiam facultas absolvendi impetrari gratis quidem » ex Pœnitentiaria Romana à majore Pœnitentiario, ut suprà » *lib. 1. in Append.*

277. — Oportet igitur distinguere: alia est percussio *enormis*, alia *mediocris*, sive gravis, alia *levis*, quæ non jam dicitur levis, quia importat tantùm peccatum veniale; ad incurrendam enim excommunicationem semper requiritur culpa gravis; sed dicitur levis respectu ad gravem et enormem. Hujusmodi distinctio communiter à DD. assignatur, et colligitur à constitutione in *Extrav. Perlect.* quæ in extensum refertur à *Nav. Man. c. 27. n. 91.* ibique ab aliis attribuitur *Innoc. IV.* et ab aliis *Pio II.*, sed *Navar.* eam attribuit *Joanni XXII.* Cæterùm communiter AA. illam admittunt, ut *Cabass. T. J. l. 5. c. 2. n. 6. et Pal., Bon. Ronc.* et infrà citandi. In præfata autem *Extrav.* sic legitur: *Respondemus percussionem levem esse pugni, palmæ, manûs, pedis, digiti, aut baculi, aut lapidis, quæ nullam maculam, neque sugillationem carnium relinquit, neque abscindit membrum, sine extractione dentium, sine avulsione multorum capillorum, sine effusione multi sanguinis. Nolumus tamen dicere, quòd hujusmodi levis percussio, ut pugni, aut unguis, fiat atrox ob multi sanguinis effusionem. Ad judicandum tamen, quæ læsio sit levis, mediocris, aut enormis, volumus diligen-*

ter perpendi, non solùm factum, sed etiam qualitatem ejus et modum percutiendi cum omnibus suis circumstantiis loci, personæ, et aliis. Personæ, si est magister, judex, prælatus, pater, patronus, aut dignitas, percussus injustè à subdito, aut ab alio se viliori, quia ex hoc interdùm censentur graves injuriæ, quæ ex se sunt leves, aut mediocres. Et quia conditio negotii non patitur integram determinationem hujus rei, relinquimus tuo arbitrio ut declares quæ sit levis, et quæ enormis injuria, admonentes ut potiùs declares in dubio esse percussionem gravem, et ab ea non posse absolvere, quàm, declarando levem esse, ne occasionem præbeas lædendi statum ecclesiasticum.

Hinc dicunt DD. esse percussionem *mediocrem* illam quâ extrahitur dens, vel capillorum copia evellitur, aut fit suggillatio carnis, quâ sanguinis copia effunditur absque gravi læsione, vel injuria; ita *Bon. d.* 2. *p.* 6. *sect.* 5. *num.* 8. *et Ronc. p.* 104. *q.* 1. *r.* 3. Percussionem verò enormem dicunt idem *Bon. et Ronc. ac Pal. d.* 3. *p.* 23. §. 4. *num.* 2. *Cont. Tourn. de cens. part. II. cap.* 1. *art.* 4. *sect.* 1. *v. Itaque, et Conc. p.* 468. *n.* 9. esse, si magna intervenit vulneratio, vel magna sanguinis effusio, aliunde quàm è naribus, vel magna injuria.

278. — Communiter autem advertunt præfati AA. et alii, quòd sæpè percussio levis possit evadere gravis vel enormis ratione circumstantiarum, nimirùm I. Ratione *personæ læsæ*, prout si percutiatur Episcopus, abbas, prælatus monasterii, aut judex, herus, aliusve in dignitate constitutus; dicunt *Pal. Bon. Conc. et Ronc. ll. cc.* II. Ratione *personæ lædentis*, ut si officialis laïcus auctoritativè percutiat clericum, vel plebejus ecclesiasticum nobilem: *Suar. d.* 22. *sect.* 1. *n.* 91. *Ronc. l. c. et Bon. d. n.* 8. *cum Navarr. Mol. Fill. et Reg.* III. Ratione *personæ coram qua fit percussio*, nempe si fit coram prælato, aut alia persona in dignitate constituta, *Bon. Ronc. et Pal. cum Mol.* IV. Ratione *scandali*, nempe si monachus cum gravi scandalo clericum sæcularem percutiat; *Viva de censur. q.* 5. *ar.* 3. *n.* 8. *Ronc. l. c. et Bonac. ib.*, qui addit idem esse, si quis percutiat clericum in claustro coram regularibus. V. Ratione *loci*, nempe si percussio fit in Ecclesia, vel platea; *Cabassut. T. J. l.* 5. *c.* 2. *num.* 6. *Pal. Conc. Cont. Tourn. ibid. et Ronc.* VI. Ratione *temporis*,

ut si quis percutiat clericum sacris vestibus indutum, vel dum vacet publicis officiis in choro, vel in actu processionis, aut publicæ supplicationis. *Cabass. Pal. Cont. Tourn. et Ronc.* VII. Ratione *injuriæ*, ut si quis clericum denudet, vel atramento aut stercore ejus vultum fœdet, ut *Cabass. l. c.*

279. — His positis, sciendum quòd à percussione levi, etiam publica, possint absolvere Episcopi, ut docent communiter DD. cum *Bon. d.* 2. *q.* 3. *p.* 7. *sect.* 5. *n.* 3. et patet ex *c. Pervenit*, *de sent. exc.* Et sic pariter eorum Vicarii Generales, quia hoc habent Episcopi de jure ordinario, ut *Sanch. de matr. l.* 3. *d.* 7. *n.* 10. *et Bonac. l. c. p.* 6. *s.* 5. *num.* 4. *cum Mol. Reg. Lezar. etc.* vide dicta *n.* 224. Utrùm autem possint ab ea absolvere habentes jurisdictionem quasi episcopalem? vide dicta *num.* 79. A percussione verò enormi, aut mediocri, si est publica, potest absolvere tantùm Papa, aut Legatus à Latere, qui gaudet auctoritate pontificia, ex *c. Ad eminentiam*, *de sent. exc.* Item possunt etiam Legati missi ad aliquam provinciam, ex *c. Penult. de offic. Legati.* Si verò percussio fuerit occulta, possunt ab ea absolvere etiam Episcopi, ex *c. Liceat* 6. *in sess.* 24. *Trid.* Et à publica etiam mulieres, ex *c. Mulieres*, *de sent. exc.* Et hoc etiamsi percussio fuerit enormis ut *Viva q.* 5. *a.* 3. *n.* 10. *cum Suar. Mol. et Fill.* Et sic pariter possunt absolvere impuberes, etiamsi hi post pubertatem absolutionem petant, *Viva l. c. cum iisd. AA.* ex *c. Pueris fin. eod. tit.* Item eos qui collegialiter vivunt, si percussio fuerit gravis, non verò si enormis; vide dicta *n.* 88. Item omnes impeditos adire Romam juxta dicta *cit. n.* 88. Quos autem, et quando prælati regulares possint absolvere subditos, et alios ab hac excommunicatione vide dicta *n.* 107. Benè autem advertit *Croix l.* 7. *num.* 525. quòd pro absolutione censuræ ob percussionem clerici etiam publicam potest recurri ad S. Pœnitentiariam.

280. — Dubit. 1. An in dubio percussio judicanda sit levis, aut gravis? *Bordon. ap. Vivam q.* 3. *a.* 3. *n.* 8. dicit censendam esse levem. Sed omninò dicendum est oppositum cum *Bon. d.* 2. *q.* 3. *p.* 6. *sect.* 5. *n.* 8. *Viva*, *et Ronc. l. c. ac Conc. p.* 468. *n.* 9. qui testatur esse commune, et patet ex cit. *Extrav. Perlectis num.* 227. verbis illis: *Admonentes, ut potiùs declares in dubio esse percussionem gravem, et ab ea*

non posse absolvere. Ibique datur ratio, *ne occasionem præbeas lædendi statum ecclesiasticum.*

Dubit. 2. An incurrat hanc censuram qui clerico venenum præbet? Adsunt quatuor sententiæ.

Prima sententia, quam tenent *Avila*, *et Rodriq. ap. Dian. p. 9. tr. 4. r. 36.* absolutè negat, nisi venenum per vim præbeatur ad potandum, nam aliàs (ut ajunt) non fit violentia personæ, sed naturæ; sed meritò *Dian. loc. cit.* hanc opinionem rejicit, cùm sit contra communem; et *Renzius t. 1. p. 578. quæst. 9.* refert anno 1640. eam fuisse expunctam ex Summa *Rodriq.*, ob mandatum S. Inquisitionis in suo expurgatorio.

Secunda sententia, quam tenent *Fill. tr. 11. n. 126. et Suarez, ac alii ap. Croix l. 7. n. 502.* dicit non incurrere censuram, nisi morte secutâ; sed neque hæc opinio videtur satis probabilis.

Tertia sententia, quam tenet *Croix l. c. cum Beja, et Sperelli*, dicit hunc ab initio incurrere, quia venenum de se est aptum statim lædere.

Quarta sententia demùm communior, quæ videtur mihi probabilior, dicit non incurrere, nisi postquam venenum incœperit lædere. Ratio, quia ad incurrendam censuram canonis non requiritur mors, sed requiritur quidem effectus secutus, nempè violentia illata; antequam autem venenum lædat, non adest effectiva violentia, sed tantùm actio apta ad violentiam inferendam; ita *Bon. d. 2. q. 3. p. 6. sect. 1. §. 1. n. 6. Viva q. 5. a. 4. n. 2. et Diana l. c.* quibus adhæret etiam *Renzius l. c.*

ARTICULUS V.

Quæ sint excommunicationes Papæ reservatæ per bulla Cœnæ?

281 *De excommunicatione in retinentes, legentes, etc. libros hæreticorum.*

282 *Ad quam incurrendam, requiritur I. ut Auctor sit hæreticus. An legi possint libri infidelium, vel Hebræorum?*

283 *II. Ut liber hæresim contineat, vel de religione agat. Quid,*

si error abradatur? vel si Auctor non sit damnatus ut hæreticus? Quid, si quis legat ad confutandum hæreticum?

284 *III. Ut legatur materia notabilis.*

285 *IV. Ut scienter legatur, etc.*

286 *Non incurritur I. Si legas librum referentem verba hæreticorum. II. Si legas scholia hæreticorum.*

287 *An prohibeantur libri philosophici, vel qui incidenter hæresim continent?*

288 *Quinam libri prohibentur in Indice?*

289 *Quot classes librorum prohibitorum Index constituit?*

290 *Ad quem spectet libros prohibere?*

291 *An liceat ex curiositate, etsi cum licentia, legere libros hæreticos? Et an legere libros prohibitos ei qui certus est lectionem non esse sibi obfuturam?*

292 *An incurrat qui legit prœmium, indicem, etc. An qui audit legere? Et quid si inducat ad legendum?*

293 *An qui legit scripturam brevem, vel manuscriptum?*

294 *An qui legit duas lineas, vel minùs quàm paginam?*

295 *An qui retinet parvo tempore?*

296 *An excuset ignorantia crassa? Quid, si quis scit ex viro probo librum esse prohibitum?*

297 *An incurrat excommunicationem qui impedit, ne liber comburatur, aut laudat stylum, etc.*

298 *An incurrat qui deponit librum prohibitum apud alium?*

299 *An qui eum comburit? A quo impetranda licentia legendi?*

300 *An ad incurrendam excommunicationem ob hæresim, requiratur I. Ut sit formalis.*

301 *Qu. 1. An incurrat errans ex ignorantia crassa, vel affectata?*

302 *Qu. 2. An qui dubitat circa res fidei?*

303 *Requir. II. Ut error externetur.*

304 *Requir. III. Ut manifestatio sit moraliter mala. Requir. IV. Animus profitendi errorem.*

305 *Vide alia advertenda.*

306 *Incurrunt etiam*, credentes, fautores, receptatores, *et* defensores.

307 *Qu. I. An qui favent hæretico ob amicitiam, etc.*

308 *Qu. II. An qui hæreticum recipit, ne capiatur, effectu non secuto?*

309 *Item incurrunt excommunicationem Bullæ I. Surripientes bona naufragantium.*

310 *II. Domini imponentes tributa.*

311 *III. Quinam alii incurrant excommunicationem bullæ?*

281. — « Resp. Præcipua est in hæreticos, quæ extendi» tur non tantùm ad fautores, receptatores, et defensores » hæreticorum, ut sic, sed etiam in *scienter retinentes, le*» *gentes, imprimentes, et defendentes libros hæreticorum de* » *religione tractantes, vel hæresim continentes, ex quavis* » *causa publica, vel occulta, quovis ingenio vel colore.* Ad » quam excommunicationem incurrendam requiruntur 4 con» ditiones: I. Ut auctor libri sit hæreticus. II. Ut liber hære» sim expressè contineat, vel de religione agat. III. Ut lega» tur materia notabilis, et sufficiens ad mortale. IV. Ut » scienter legatur, imprimatur, vel retineatur. *Laym. l.* 2. *t.* » 1. *c.* 15. *n.* 1. »

282. — Ut igitur hæc excommunicatio incurratur, requiritur I. ut auctor sit hæreticus, quapropter eam non incurrunt legentes libros infidelium, etsi hæresim contineant, dùm dicitur in bulla *libros hæreticorum;* ita *Suar. d.* 20. *s.* 2. *n.* 11. *et* 13. *et Salm. de cens. c.* 4. *p.* 5. *n.* 71. *cum Sanch. Pal. etc.* Liber autem Thalmud, et similes Hebræorum prohibentur per bullas *Pii IV.* et *Clem. VIII. ap. Croix l.* 7. *n.* 333. Dicit autem *Holzm. t.* 1. *p.* 179. *n.* 78. *v. Qui legunt*, etiam numerari inter libros in bulla vetitos librum qui ex professo tractet de hæresi, quamvis lateat Auctor, quia tunc Auctor certè censetur hæreticus.

283. — Requir. II. ut liber de religione tractet, vel hæresim contineat. Sufficit igitur, ut liber unum tantùm errorem contineat contra fidem, vel si ex professo (non autem obiter) agat de religione, nempe de S. Scriptura, vel de theologia scholastica, dogmatica, aut morali, vel mysteriis fidei, de cultu Dei aut Sanctorum, de ritibus Ecclesiæ, de canonibus, de rebus spiritualibus, et similibus, ita *Salm. de cens. c.* 4. *p.* 5. *n.* 72. *Suar. n.* 16. *Sanch. Dec. l.* 2. *c.* 10. *n.* 21. *Laym. l.* 2. *tr.* 1. *c.* 7. *n.* 3. item *Dicast. Illsung. Tamb. etc. ap. Croix l.* 7. *n.* 331. Si verò error ille contra fidem sit abrasus à libro, *Croix n.* 330. *cum Pignatell.*, dicit probabiliter excusari à censura, qui reliqua libri legit, quia tunc liber non continet ampliùs hæresim, nec ullum periculum inducit. Contradicunt tamen *ib. Suar. Bon. et alii*, *ac Sanch. l.* 2. *c.* 10. *n.* 3., quia particularis illa expunctio non tollit communem libri prohibitionem. Sed mihi non displicet distinctio,

quam tradit *Sporer t. 1. de fide p. 122. n. 40.* nempe, si liber tractet ex professo de religione, non obstante abrasione erroris, remanet prohibitus, quia in bulla omninò vetatur legere aut retinère libros hæreticorum tractantes de religione. Secùs si liber tractet de alia materia, putà de philosophia, aut de historia, exceptis tamen libris Centuriatorum Magdeburgensium et similibus, in quibus reverà tractatur de religione, atque in iis intentum est evellere statum monasticum, et denigrare ecclesiasticum. Dicit autem *Croix cum Suar. Tol. Pal. Pignat. et aliis communissimè* (*contra Decian. Masc.* et *Caram.*) legentem hujusmodi libros hæreticorum non effugere excommunicationem bullæ, etiamsi legat ad confutandum errorem, et sine periculo perversionis, quia prohibitio facta est in odium hæreticorum, cùm in bulla vetetur lectio ex *quavis causa*, *vel colore*. Limitant tamen *Laym. et Dicast. apud eumd. Croix n. 345.*, si quis vir doctus legeret eos, sperans certò fore ut aliquem hæreticum convertat, hinc probabiliter dicunt *Holzm. p. 177. n. 77. v. Sed nunquid, et Elbel t. 2. p. 459. n. 99. cum Sayr.*, quòd ex epikeja benè excusantur legentes librum hæreticum, si necessariò indigeant tali lectione ad convincendum hæreticum ex suo proprio, vel alterius hæretici libro, putà inveniendo contradictionem, etc. modò periculum sit in mora nec pateat recursus ad Romam, vel aliò. Qui verò legeret libros vel scripta ob hæresim, vel ob hæresis suspicionem prohibita, licèt probabiliter cum *Pignatel. et Duard. apud Croix n. 334.*, non incurreret excommunicationem bullæ, nisi Auctor sit damnatus ut hæreticus, vel natus ex secta hæretica: tamen incurreret excommunicationem Indicis, quæ verò non est reservata.

284. — Requir. III. ut lectio fiat in materia notabili, nam licèt *Tolet. et Ugolin. apud Bon. d. 7. q. 2. p. 4. n. 14.* negent dari in hoc parvitatem materiæ, quia (ut ajunt) in una sola linea potest quis errorem invenire; communiter tamen DD. admittunt materiæ parvitatem, quamvis discrepent in assignando qualis sit. Alii enim, ut *Sanch. l. 2. c. 10. n. 51. cum Sa*, *Manuel*, *et Vivald.* dicunt esse unam paginam, et plus, si volumen sit ex majoribus; at hanc opinionem meritò non admittunt *Salm. de cens. c. 4. p. 5. n. 74*, et idem sentit *Bon. l. c.* si pagina sit grandior; alii, ut *Graff. et Reg.*

apud cumd. Bon., dicunt esse tres vel quatuor lineas ; alii ut *Suar. d.* 20. *s.* 2. *n.* 20. *et Pal. tr.* 4. *de Fide d.* 2. *p.* 10. §. 2. *n.* 6. *cum Azor*, *Con. et Sayr. apud Bon.*, dicunt esse decem lineas ; alii tandem, ut *Holzm. t.* 1. *p.* 177. *n.* 77. *v. Dixi quartò*, *Spor. t.* 1. *p.* 124. *n.* 454. *Elbel t.* 1. *p.* 507. *n.* 113. *et Croix l.* 7. *n.* 551. *cum Marchant.*, rectiùs distinguunt, in hoc attendendum esse finem prohibitionis, si aperiendo librum hæreticum incidas in doctrinam, quæ directè est contra fidem, poteris excommunicationem incurrere, etiamsi legas paucas lineas, quia in ipsis potest esse periculum perversionis ; secùs si liber esset principaliter de materia indifferenti, tunc enim legendo etiam paginam, excusaris à mortali, si nullum ibi legas errorem.

285. — Requir. IV. ut hujusmodi libri scienter legantur, imprimantur, aut retineantur. Et eidem excommunicationi subjacent eos ementes, vendentes, aut asportantes, ut dicunt *Salmant. de cens. c.* 4. *p.* 4. *n.* 47. ex decr. Pontificum. Nec non defendentes non solùm verbo, sed etiam facto, nempe si impediant quominùs tales libri Episcopo tradantur, ut dicunt *Pal. Tamb. et alii communiter cum Croix l.* 7. *n.* 558.

286. — « 1. Non excommunicaris I. Si legas libros catholi- » corum referentes verba hæreticorum, etiamsi animo hære- » sim discendi legas. *Laym. l. c. ex Navar. Sanch. etc.* » (*Est commune cum Azor*, *Suar. Bon. et Pignat. ap. Croix l.* 7. *n.* 555.) « II. Si in catholici scriptoris libro, vel alio, hâc » bullâ non contento, legas adjecta scholia, vel notas auctoris » hæretici : quod tamen *Suar. t.* 5. *d.* 21. *s.* 1., limitat, nisi » scholia essent tam copiosa ut ex iis potiùs, quàm ex textu, » liber constare videretur. *Laym. l. c. ex Nav. Sanch. etc.* »

Quæritur, an legens scholia hæretici in libro catholico incurrat excommunicationem ? Affirmant *Suar. et Krimer ap. Croix l.* 7. *n.* 554., si adnotationes essent libro majores, quia talis liber potiùs est hæretici commentantis, quàm catholici. Imò *Croix* censet incurrere, etsi scholia mole suâ non adæquarent librum, quia tales libri magis habentur propter adnotationes, quàm propter textum catholicum. Negant verò *Tamb. Dec. l.* 2. *c.* 1. §. 7. *num.* 9. *cum Sanch. ac Bon. ap. Vivam q.* 5. *a.* 1. *n.* 8. *in fin.*, qui ipsis adhærent, dicentes, Summam *D. Th.* non appellari librum *Cajetani*, quamvis

hujus adnotationes textum *D. Th.* superent. Addit tamen *Viva* legentem hujusmodi librum saltem non excusari ab excommunicatione non reservata Indicis, lata in legentes libros damnatos ob hæresim, vel falsi dogmatis suspicionem, ut habetur ibi in *regula* 10. His tamen non obstantibus, magis adhæreo primæ sententiæ, si scholia sint adeò uberiora, ut liber potiùs constet ex ipsis, quàm ex doctrina catholica, ut dicunt *Pignatell. et alii ap. Croix l. c.*

287. — « 2. Non prohibentur hæreticorum libri philoso-» phici, et alii hæresim non continentes. *Laym. l. c. n.* 3. » Imò probabiliter nec ii, qui incidenter tantùm continent » hæresim, non agentes ex professo de fide; » (*Veriùs dicendum de errore, ut docent Sanch. Dec. l.* 2. *c.* 10. *num.* 25. *Pal. d.* 2. *p.* 10. *n.* 7. *Bonac. d.* 2. *q.* 5. *p.* 4. *n.* 19. *et Salm. de cens. c.* 4. *p.* 5. *n.* 72. *in fine*), « *Sa, et Graff. ap. Laym.* » *l. c. contra Suar. et Sanch.*, qui id confirmat pro Germa-» nia, ubi bulla cum tanto rigore non est recepta. *Vide Bec.* » 2. 2. *c.* 15. *qu.* 8. Legens tamen tales incurrit excommu-» nicationem non reservatam Indicis librorum prohibitorum, » ubi is receptus est, quod non videtur esse factum in Ger-» mania, saltem cum illo rigore, ut habet *Laym. l. c. n.* 8. »

288. — Hìc notandum, quòd *Clem. VIII.* in Indice librorum prohibitorum, firmato auctoritate *Pii IV.* vetaverit legere omnes libros hæreticorum, donec expurgentur, et hæresiarcharum, etiamsi hæresim non continent, nec tractent de religione, sub excommunicatione non reservata, *vide Salm. ibid. n.* 73. *et Croix l.* 7. *n.* 560. Item libros cujusvis Auctoris non hæretici prohibitos ob suspicionem hæresis, ut in *reg.* 10. Indicis. *Viva qu.* 5. *art.* 1. *n.* 8. Item *S. Pius V.* in Const. *Cum sicut*, prohibuit legere, aut retinère libros cujusvis Auctoris suspecti de hæresi, indigentes expurgatione, donec expurgentur, sub excommunicatione reservata Papæ. Ut autem agnoscatur, quinam libri expurgatione indigeant, dantur regulæ in *Expurgatorio Romano ap. Salm. l. c.* Insuper *Sixtus V.* prohibuit sub excommunicatione reservata quemcumque librum de astrologia seu divinatione futurorum; *vide Salm. cit. n.* 73. Item in Indice prohibentur omnes libri ex professo tractantes de obscœnis, *Reg.* 2. 7. *et* 9. Notat autem *Croix n.* 560. *cum Laym. in fin.*, legentes libros obscœnos peccare quidem graviter, si materia sit gravis, sed non incur-

rere excommunicationem. Idem dicunt de legentibus libros magicos; sed meliùs ait *Viva qu. 5. art. 1. n. 8.*, eos incurrere excommunicationem non reservatam, quia tales libri in *reg. 9.* prohibentur ob hæresis suspicionem.

289. — Sciendum, quòd Index tres classes librorum prohibitorum constituit. I. Classis continet omnes libros hæreticorum hæresim habentes, vel de religione tractantes. II. Classis continet libros catholicorum contrà fidem, vel bonos mores, qui (ut ait *Lupus p. 4. l. 25. d. 1. art. 1.*) non priùs censentur prohibiti, quàm specialiter in Indicem referantur: intellige, præter libros in Indice prohibitos per se, ut mox infrà. III. Classis continet libros editos sine nomine Auctoris; qui non omnes (ut benè advertit *Lupus loc. cit.*) damnati sunt, sed tantùm illi qui pravam doctrinam tradunt; sic enim videmus practicari à viris probis et doctis; et ita colligitur ex bulla *Alex. VII. Speculatores*, ubi de hac prohibitione Pontifex loquens, dicit: *Contingit, ut plerique libri ignoti scriptoris, qui tertiæ classi assignantur, pejores multò sint, quàm in prima et secunda recensiti.* In Indice autem prohibentur in *reg. 2.* omnes libri hæresiarcharum, etsi hæresim non continent, et de religione non tractant. Deinde omnes libri hæreticorum, donec ab Episcopis examinentur, et approbentur. Item Biblia vulgaria, et libri controversias disserentes inter hæreticos vulgari sermone conscripti. Item libri obscœni ex professo, et libri magici. Hinc ibi excommunicantur, qui libros hæreticorum, vel cujusvis Auctoris scripta ob falsi dogmatis suspicionem damnata legerit, vel habuerit.

290. — Prohibêre libros per totum orbem spectat ad Pontificem, et pro ipso ad S. Congregationem. Episcopi autem, et Inquisitores possunt libros prohibêre in territorio proprio. Magister S. Palatii etiam potest; sed ut putat *Bordon. in Man. cons. sect. 48. n. 5.*, tantùm pro Urbe, et ejus districtu; nunquam enim visæ sunt illius prohibitiones publicari.

291. — Putat *Croix l. 7. n. 546.* quòd, cùm datur licentia legendi libros hæreticos ad errores confutandos, graviter peccaret qui legeret ex curiositate (licèt excusaretur ab excommunicatione), quia tunc cessat finis licentiæ, sed hæc ratio non suadet, tùm quia finis præcepti non cadit sub præcepto, ut diximus *de jejun. l. 4. n. 1022.*, tùm quia superior ob

duas causas dispensat : primò quia considerat dispensato non imminêre periculum perversionis ; secundò quia sperat lectionem esse illi, vel aliis proficuam, unde si cessat secunda causa, non cessat prima. An autem possit legere librum prohibitum sine licentia, qui certus est moraliter lectionem sibi non obfuturam? Quidquid dicant alii, omninò est negandum cum *Croix n. 575. in fine, et Pal. Tol. Suar. Sanch. Tamb. etc. juxta dicta l. 1. n. 199. in fine.*

292. — « 3. Excommunicantur 1. Qui in sufficiente quan- » titate solum proœmium, vel epistolam ad lectorem, vel » indicem libri, vel partem libri, in qua nulla est hæresis, » legit, ut habet *Laym. l. c. et Bon.* » (*Vide dicta n. 284.*) « 2. Probabiliter etiam is, qui alterum jussu suo legentem » audit : quia legit per alium. *Laym. l. c. Azor, etc. contra* » *Sanch.* » (*Probabiliùs dicunt Spor. p. 124. n. 45. et Croix l. 7. n. 542. cum Azor, Sylv. Pignatell. et Sayr. excusari ab excommunicatione qui audit, modò non induxerit alium ad legendum. Imò Sanch. Dec. lib. 2. c. 10. n. 48. Pal. d. 2. p. 10. §. 2. n. 4. cum Con. Ugol. ac Bon. d. 1. q. 2. p. 4. n. 11. cum Sousa, Nav. et Reg. item Fill. Tamb. etc. apud Croix l. c. dicunt excusari, quamvis induxerit ; idque meritò putant probabile Croix ib. et Viva q. 5. art. 1. n. 9. Atque Spor. l. c. et Sousa, ac Stephan. ap. Croix excusant etiam à peccato, si audiens ex auditione nullum periculum incurrat perversionis*).

293. — « 4. Probabiliter non excommunicatur, qui hæreti- » cam concionem, aut epistolam seorsim editam legit, quia » non est liber. *Laym. l. c. n. 5. ex Sanch.*

Sic etiam sentiunt *Sanch. Dec. l. 2. c. 10. n. 30. Holzm. p. 77. n. 77. v. Dic. cum Bonac. Castrop. et Lugo apud Croix l. 7. n. 537.* Sed oppositum tenent *Suar. et Farinac. apud Salm. de censur. c. 4. p. 5. n. 72.* Sed vide quæ dicentur hìc in fine hujus numeri. An autem incurrant censuram legentes manuscripta hæreticorum? Affirmant *Holz. l. c. et Croix l. 7. n. 539. cum Suar. Sanch. Dicast. Stoz, Pignat. Stephan. et alii communiter*, ut asserit. Sed negant *Viva ad prop. 45. Alex. VII. n. 10. Sporer p. 125. n. 59. ac Azor, Barb. Tamb. ap. Croix*, qui putat probabile, quia reverà manuscripta non sunt libri, qui faciliùs, cùm sunt impressi, habentur, et libentiùs leguntur. Idem sentit *Sylvius* (*apud Croix*) dicens : *Libri manuscripti communicari possunt ad legendum, nam*

tantùm prohibentur, ne communicentur ad imprimendum. Refertque *Sylvius*, sic etiam declaratum fuisse à S. C. Sed his non obstantibus, magis adhærco primæ sententiæ, tùm quia est communior, tùm quia manuscripta etiam veniunt nomine libri, prout quidem libri dicebantur, antequam typum inventum fuisset, et etiam nunc parochorum registra baptismorum, matrimoniorum, etc. in Rituali, et communiter appellantur libri. De contraria autem declarat. S. C. ait *Croix* non satis constare. Cæterùm advertunt *Salm. ibid. n.* 73. *in fin.* quòd in Expurgatorio Rom., edito ex decr. Trid., prohibetur sub excommunicatione (non tamen reservata) legere omnes scripturas ab hæreticis compositas, etiam breves, et quamvis hæresim non contineant, donec examinentur et approbentur.

294. — « 5. Non sufficit una alterave linea. Imò secundùm » *Sanch. Rodr. et Sa*, nec integra pagina, etiam magni voluminis; quod tamen *Bon. et Laym. l. c.* non concedunt; » licèt hic fateatur, confessario id posse ad hoc servire, ut » non continuò damnet peccati mortalis, et excommunicationis eum, qui bono fine, vel etiam ex curiositate unam » paginam legit. » (*Vide dicta suprà n.* 284. *v. Requir. III.*)

295. — « 6. Non incurritur, si retineantur libri parvo » tempore, v. g. uno alterove die, quia sicut materiæ, ita » et temporis parvitas excusat. *Laym. n.* 7. *ex Graff. Sayr.* » *Sanch. etc.*

Hoc satis probabile est, ut dicunt etiam *Bon. d.* 6. *q.* 2. *p.* 3. *n.* 15. *Holzm. p.* 178. *n.* 77. *v. Dic.* 10. *et Pal. tr.* 4. *d.* 2. *p.* 10. *n.* 10. Idque admittunt idem *Pal. et Viva q.* 5. *art.* 1. *n.* 9. (contra *Suarez*), etiamsi quis retineat librum illo modico tempore, animo semper retinendi, quia tametsi peccet, non incurrit tamen excommunicationem; nam qui retinet per modicum tempus, non dicitur notabiliter retinêre. Imò *Sanch. Dec. l.* 2. *c.* 10. *n.* 65. *Laym. l.* 2. *tr.* 1. *c.* 15. *n.* 7. *cum Sayro, ac Graff. et Pignatell. ac Stoz ap. Croix l.* 7. *n.* 551. excusant eum, qui retinet librum longiori tempore, expectans tempus opportunum ad tradendum superiori, vel alii licentiam habenti.

296. — « 7. Excusat ignorantia, etiam crassa, si vel nescias » esse hæreticum, vel tractare de religione. *Laym. n.* 3. *Vide* » *Sanch. l.* 2. *Mor. c.* 10. *n.* 5. *et l.* 9. *de matr. d.* 52.

Communiter docent DD. non incurrere censuram eum qui legit, aut retinet librum cum ignorantia crassa facti vel juris, quia in bulla damnantur *scienter* legentes, etc. ita præter *Busemb. Laym. et Sanch.* dicunt *Bon. d.* 1. *q.* 2. *p.* 4. *n.* 8. *Holzm. p.* 177. *n.* 76. *Dic.* 2. *et alii passim;* et hoc est juxta dicta *n.* 47. An autem excuset ignorantia affectata? *Vide n.* 48. *et l.* 6. *n.* 1124. Nullo modo tamen excusatur, qui legit aut retinet, sciens ex fama publica, vel saltem à viro fide digno librum esse prohibitum, ut docent *Lugo, Sanch. Bon. et alii communiter cum Croix l.* 7. *n.* 545.

297. — « 8. Non excusatur is, qui librum vel in aliena » domo, vel alieno nomine, vel animo non legendi habet; » item nec is, qui affirmat non esse pravum, non esse exu- » rendum. Item qui impedit ne comburatur: qui disputatio- » nis causâ defendit. Ita *Bon.* qui tamen excusat eum, qui » laudat stylum, vel ingenium Auctoris, vel bonam doctri- » nam, quæ in eo est, sed non quatenùs in eo est; v. g. si » dicat: hic liber esset bonus, si non haberet hæresim; quia » talis non defendit. *Vide Laym. l. c. Bon. d.* 2. *q.* 5. *p.* 4.

298. — Ex communi sententia docent *Suar. d.* 20. *sect.* 2. *n.* 21. *Sanch. l. c. n.* 52. *Pal. tom.* 1. *de Fide d.* 2. *p.* 10. §. 2. *n.* 7. *Ronc. de cens. p.* 90. *q.* 2. *r.* 4. *et Salm. de cens. c.* 4. *p.* 5. *n.* 74. *Croix l.* 7. *n.* 547. *et Bon. d.* 1. *qu.* 2. *p.* 4. *n.* 5. *cum Ugol. Graff. et Sousa*, non eum effugere excommunicationem qui deponeret librum hæreticum apud alium, non abdicando à se dominium; quia is qui retinet dominium, adhuc dicitur librum retinêre, cùm possit repetere quando vult. Idem dicendum cum *Croix l. c. ex Pign. et communi* (*contra Duardum*) de omnibus aliis libris prohibitis, de quibus adest prop. 45. damnata ab *Alex. VII.* ubi: *Libri prohibiti, donec expurgentur, possunt retinêri, usquedùm adhibitâ diligentiâ corrigantur.* Et idem dicendum de eo qui retinet librum alterius in deposito, commodato aut pignore, ut *Salm. l. c. et Croix d. n.* 547. *cum Pignat. et Duardo.* Dicit tamen *Croix n.* 552. *cum Verjuys*, benè satisfacere qui tradit librum in locum sequestratum, qui solet assignari in singulis monasteriis. Cæterùm, si quis deponeret librum apud habentem licentiam cum pacto expresso non repetendi, ita ut alter non teneatur reddere nisi post expurgationem, vel post licentiam obtentam, hunc non damnarem, quia in hoc vide-

tur adæquatè cessare periculum legendi ; et tantò minùs damnarem, si donaret librum habenti licentiam, sub conditione, ut reddat si deinde ipse licentiam obtineat.

299. — Qui autem habet librum hæreticum, tenetur tradere Inquisitoribus ex præcepto *Julii III.* et *Pii IV.* Hinc dicunt *Suar. Barb. Dicast. etc. apud Croix l. 7. n. 555.* incurrere censuram, qui illum comburit in loco, ubi viget Inquisitio. Sed excusant *Salm. dict. n. 74. et Croix n. 555. cum Sanch. Filliuc. et Pignat.*, quia, cùm liber comburitur, nequit dici quòd retineatur. Attamen *Julius III.* in sua bulla, *Cùm meditatio*, expressè prohibuit in virtute sanctæ obedientiæ omnibus qui habent libros vetitos cujuslibet speciei, ne eos lacerent, aut comburant, præcipiens eosdem deferri ad Inquisitorem, aut Episcopum.

Facultatem legendi libros prohibitos tam in bulla, quàm in Indice solus Papa, vel S. C. Indicis, aut concilii concedere potest. Tantùm in casu magnæ necessitatis ait *Viva q. 5. art. 1. n. 10.* posse eam concedere etiam Episcopum. Hic autem quæritur, an ipsi Episcopi possint legere libros prohibitos? Videbatur affirmandum ; omnes enim Episcopi, ubi formale tribunal S. Officii non adest, sunt Inquisitores nati, qui valent viâ ordinariâ procedere contra delinquentes in materia fidei. Sed omninò negandum cum *Silvio t. 3. qu. 2. a. 3. concl. 2. in fin. Barb. de pot. Ep. p. 3. all. 90. n. 8. et Bon. t. 3. disp. 1. s. 2. p. 4. n. 10.* ex bullis *Julii III. Cùm meditatio*, et *Pauli IV. Quia in futurorum*, ac *Pii IV. Cùm pro munere*, relatis ab auctoribus præfatis, in quibus tam Episcopis, quàm Inquisitoribus interdicitur librorum vetitorum lectio, *præterquam* (excipitur) *senioribus, et commissariis* hæreticæ pravitatis. Intelliguntur, tò *commissariis*, illi tantùm Inquisitores, quibus commissa est aliqua particularis causa, quique legere possunt tantùm libros ad illam materiam concernentes, et tantùm pro tempore quo commissio viget, ut scribit et explicat *Bon. l. c.*

300. — Principaliter autem excommunicationem papalem incurrunt hæretici, eorumque fautores, receptatores, etc. ut habetur ex prima clausula bullæ Cœnæ. Priùs igitur agemus de hæreticis, postea de fautoribus. Ut hæreticus hanc excommunicationem incurrat, requiritur I. Ut hæresis sit formalis, scilicet, cum errore intellectûs, et pertinacia juxta

dictà apud *Busemb. l. 3. n. 19.* Ille autem pertinax dicitur, qui adhæret suæ opinioni, non obstante quòd jam noverit eam adversari doctrinæ Ecclesiæ Romanæ. Ita *S. Th. 1. p. q. 32. a. 4. cum communi, et Salm. de cens. c. 4. p. 4. n. 49.*

301. — Sed hic quær. 1. An incurrat hanc excommunicationem, qui errat ex ignorantia culpabili? Si ignorantia sit tantùm supina, communiter excusant DD. ut *Tol. Sanch. Bon. Azor, Sayr. et plures cum Salm. ibid. n. 50.* Ratio, quia hanc censuram non incurrit, nisi qui est hæreticus formalis; sed ad hæresim formalem constat requiri veram scientiam erroris, aliàs deficit pertinacia, ut suprà, requisita. Dubium est, an incurrat errans cum ignorantia affectata? Affirmant *Canus, Val. Nav. apud Salm. de cens. c. 4. p. 4. n. 51.* Sed probabiliùs negant *Pal. tr. 4. p. 3. §. 2. n. 3. cum Azor, Arrag. et Farin. ac Salm. ibid. n. 52. cum Conin. Suar. Sayr. Bann. etc.* Ratio, quia Ecclesiæ non contradicit, qui nescit se Ecclesiæ contradicere, ob quamcumque ignorantiam hoc faciat; et idcò non potest dici pertinax contra Ecclesiæ doctrinam.

302. — Quæritur 2. An incurrat excommunicationem tanquam hæreticus formalis, qui circa res fidei dubitat? Quidquid alii dicant, quorum plures nimis obscurè loquuntur, dicendum cum sententia communi, quòd si quis positivè dubitat de aliquo dogmate fidei ab Ecclesia jam definito, judicans illud esse incertum propter rationes oppositas, procul dubio hic est hæreticus, et excommunicationem incurrit, ut habetur ex *c. 1. de hæret.* ubi dicitur: *Dubius in fide infidelis est.* Secùs verò, si quis negativè se haberet super aliquo articulo, suspendendo judicium, et ad alia se divertens, ne mentem fatiget, vel ut ad aliam cogitationem se applicet. Attamen advertendum quòd si ille deliberatè et pertinaciter assensum ideò suspenderet, quia judicat motiva contraria fidei incertam reddere veritatem illam, tunc pariter ut hæreticus habendus est; ipse enim reverà positivè dubitat de veritate fidei, dum formal deliberatum et pertinax judicium non esse certa omnia dogmata, quæ ab Ecclesia ut certa proponuntur; ita *C. de Lug. t. 3. d. 20. de fide n. 16. Sylv. t. 3. in 2. 2. q. 11. ar. 1. Wig. tr. 7. exam. 3. q. 11. Antoin. tract. de virt. theol. c. 3. q. 6. Salm. l. c. n. 51. et 55. Cuniliat. tr. 4. d. 1. præc. c. 2. §. 3. n. 4. Nat. Alex. de sacr. ord. l. 4.*

art. 9. reg. 23. Bon. de censur. d. 2. q. 5. p. 1. n. 3. Conc. Comp. l. 3. diss. 1. c. 9. n 3. P. Ferraris Bibl. verb. Hæreticus n. 4. et alii.

303. — Requir. II. Ut error internus externè significetur per verba, aut signa ex se, vel ex circumstantiis hæresim manifestantia, ita communiter *Laym. l. 2. tr. 1. c. 14. n. 1. et Salm. de cens. c. 4. p. 4. n. 48.* Hinc docet *Laym.*, non incurrere hanc excommunicationem : 1. Qui est hæreticus purè mentalis. 2. Qui abstinet à missa, à jejunio, ab adorando sacramento, etiam quia hæreticus est; possunt enim hæc attribui oblivioni, vel pravæ conscientiæ, nisi ex circumstantiis clariùs manifestetur error. 3. Qui diceret : *Non est Deus*, tacito verbo, *Christus ;* vel qui hoc scriberet charactere non intelligibili. Ratio, quia ad incurrendam excommunicationem, voces aut signa debent ex se hæresim exprimere. 4. Qui assereret se antèà secutùm fuisse hæresim, vel tunc propositum habère sequendi in futurum : quia sic non judicatur hæreticus præsens ; ita *Laym. n. 4. cum Azor, et Sanch.*

304. — Requir. III. Ut actio hæresis manifestativa sit moraliter mala ; quare non incurrit excommunicationem, qui se manifestat ad petendum consilium. IV. Requiritur, ut ille suam hæresim manifestet, animo eam profitendi, ut docet *Laym. l. c.* Alioquin in his omnibus casibus, quia hæresis tantùm ratione excommunicationis est reservata, potest ipsa à quolibet confessario absolvi, sicut et excommunicatio illi annexa ex alio jure, nempe ex *c. Christus, etc. de sent. exc.*, ubi excommunicatio contra hæreticos universè lata est, sed non reservata; ita communissimè DD. *Vide Salm. dict. n. 48.*

305. — Advertendum verò 1. quòd, ut excommunicatio incurratur, sufficit ut manifestatio erroris etiam occultè fiat, quin aliis innotescat; prout certum est, et commune cum *Salm. tr. cit. c. 1. p. 11. n. 141. in fin. ac Azor, Avilá, et Corn. ib., et aliis passim.* Quòd si manifestatio fuerit notoria, hæreticus tamen non est vitandus, nisi sit etiam nominatim declaratus, et insuper publicè denuntiatus, *Salm. ibid. c. 4. p. 4. n. 48. in fine*, juxta dicta *n.* 136. Advertend. 2. quòd illi qui in hæresim incidunt, invincibiliter excommunicationem ignorando, eam non incurrunt juxta dicta *num. 47.*

306. — Deinceps hanc excommunicationem incurrunt etiam

hæreticorum *credentes*, id est qui eorum erroribus se assentiri externè manifestant, v. g. si quis dicat : *Credo, quod credit Calvinus, vel quòd Calvinus fuerit sanctus vir.* Incurrunt etiam *fautores*, id est qui hæreticis favent aut omissione, omittendo scilicet, cùm possint et tenentur ex officio, hæreticum capere, custodire, punire : aut commissione, illum laudando, vel adjuvando ut fugiat. *Receptatores*, qui hospitio recipiunt, vel occultant (etsi semel) hæreticum, ut effugiat pœnas suæ hæresis. *Defensores*, qui errores illius defendunt, etsi internè aliud sentiant, vel qui impediunt, ne ille à judice capiatur, aut puniatur ; ita *Suar. de censur. d. 21. sect. 2. n. 6. Sanch. l. 2. c. 10. n. 2. et Salm. de cens. c. 4. p. 5. n. 63. cum aliis communiter.*

307. — Quær. hic I. An hi *fautores*, etc. ut suprà, incurrant excommunicationem, et alias pœnas, si non ex motivo favendi hæresi, sed ratione consanguinitatis, amicitiæ, aut similis, hæreticis favent ?

Prima sententia affirmat, et hanc tenent *Pal. de cens. d. 3. p. 2. n. 5. Tolet. in expos. bullæ Cœnæ c. 1. n. 2. Viva de cens. q. 5. art. 2. n. 7. in fin. item Sayr. Suar. etc. Salm. ibid. n. 67.*

Secunda sententia valde probabiliter negat, quam tenent *Sanch. l. 2. c. 10. n. 5. Bon. d. 2. q. 5. p. 3. n. 2. et Salm. ibid. n. 68. cum Soto, Azor, Arrag. Fagn. etc.* ac probabilem putat *Laym.* Ratio, quia, cùm Ecclesia excommunicat fautores hæretici, tunc tantùm eos damnare censetur, qui hæretico favent, quatenùs hæreticus est. Hinc probabiliter excusantur ab excommunicatione parentes, filii, et etiam fratres hæretici cum receptantes, ut docent *Laym. et Salm. l. c. in fine.*

308. — Quær. II. An incurrat, qui hæreticum recipit, ne capiatur vel puniatur, si nihilominùs in effectu ille jam incidat in manus judicis?

Prima sententia, quam tenent *Sanch. Dec. l. 2. c. 10. n. 9. Bon. d. 2. q. 5. p. 3. n. 3. ac Suar. d. 21. sect. 2. n. 8. et Fill. Leand. et alii ap. Salm. ibid. n. 69.*, qui probabilem putant, negat. Ratio, quia fautores seu receptatores excommunicantur in ordine ad fovendam hæresim ; ergò si accidit hæresim non foveri, excommunicationi non subsunt.

Secunda sententia verò, quæ mihi magis arridet, et quam

tenent *Pal. d. 3. p. 2. n. 5. Sayr. l. 3. c. 5. n. 4. ac Duard. et Graff. ap. Salm. de cens. c. 4. p. 5. n. 70.*, affirmat. Ratio, quia ipso facto tunc quòd aliquis hæreticum recipit, sequitur effectus favoris, et ille censuram incurrit, cùm de facto jam hæresim foveat, impediendo ne reus capiatur, saltem illo medio temporis quo eum servat absconditum, unde non officit quòd postea cesset per capturam effectus receptionis.

309. — Excommunicationem autem bullæ incurrunt insuper I. Surripientes bona christianorum naufragantium, sive in navibus existentia, sive in mari ab eis ejecta, sive in littore inventa. Requiritur tamen 1. ut acceptio sit injusta, et ex certa scientia, quòd illa sint bona naufragantium. Ita *Viva qu. 5. art. 2. n. 3.* Requiritur 2. ut bona non habeantur ut derelicta; hinc excusatur accipiens papyrum, farinam, saccharum, et similia projecta, quia talia communiter pereunt in mari, statim ac projiciuntur. Ita pariter, qui accipit bona quæ diu in littore jacuerunt, quia meritò præsumuntur illa tunc habêri à dominis pro derelictis. Ita *Viva l. c. et Salm. ibid. p. 6. n. 80. et 81.*

310. — II. Incurrunt domini, qui in terris suis sine privilegio imponunt pedagia, id est tributa pro transitu personarum, sive rerum, vel pro refectione, et custodia viarum, aut gabellas, id est impositiones pro delatione, et venditione mercium. Tale autem privilegium habent omnes principes supremi, prout Pontifices; reges autem, respublicæ, et universitates, ad subveniendum civium necessitatibus benè etiam possunt collectas sibi imponere, ita *Viva qu. 5. art. 2. n. 4. et Salm. ibid. n. 82. et 83. cum Vasq. Dic. etc. Vide alia apud Viva et Salm. ll. cc.*

311. — III. Incurrunt piratæ interficientes, aut deprædantes christianos in mari ecclesiastico. IV. Falsificatores litterarum apostolicarum. V. Transmittentes arma, sive armorum materiam ad hostes infideles, sive hæreticos declaratos. VI. Injustè impedientes deferri victualia ad Roman. curiam. VII. Vexantes eos qui accedunt, vel recedunt à Romana Sede ob negotia ad illam spectantia. VIII. Vexantes peregrinos, qui devotionis causâ Romam petunt. IX. Vexantes, seu ejicientes Episcopos, Legatos, vel nuntios à suis diœcesibus; nec non id mandantes, ratum habentes, faventes, etc. X. Percutientes, aut expoliantes eos (sive eorum procuratores),

qui curiam Romanam pro suis negotiis petunt. XI. Appellantes sub privato prætextu ad curias laicales in causis ecclesiasticis, ad impediendas Litteras apostolicas. XII. Qui auctoritate laica, vel prætextu exemptionis causas spirituales, vel ipsis annexas ad se avocant à judicibus ecclesiasticis, etc. ita apud *Vivam qu.* 5. *ar.* 2. *n.* 15. XIII. Qui ex quovis colore trahunt, vel trahi faciunt personas ecclesiasticas ad tribunal laicale, etc. *Vide Viva n.* 15. XIV. Impedientes judices ecclesiasticos suâ jurisdictione uti. XV. Usurpantes jurisdictionem, et fructus beneficiorum. XVI. Imponentes onera ecclesiasticis. Qui tamen (advertendum) tenentur contribuere, quando imponuntur collectæ pro refectione, v. g. viarum, fontium, etc. quorum utilitas directè pertinet etiam ad ipsos; *Viva n.* 18. *cum Abb. et Mol.* XVII. Se interponentes sine jurisdictione in causis criminalibus contra ecclesiasticos. XVIII. Usurpantes jurisdictionem in terris Ecclesiæ Romanæ. Denique ex bulla *Clem. VIII.* incurrunt excommunicationem adhuc reservatam omnes sine facultate absolventes ab excommunicationibus bullæ Cœnæ extra mortis articulum, ut *Viva d. art.* 2. *in fin.*

CAPUT III.

DE SUSPENSIONE, ET DEGRADATIONE.

DUBIUM I.

Quid sit suspensio, quotuplex, et unde dignoscatur qualis et quanta sit?

312 *Quid est suspensio? et quis suspendi, aut suspendere potest?*

313 *An peccet graviter exercens actum à quo est suspensus?*

314 *Dub.* 1. *An incurrat irregularitatem, si suspensio sit facta ad tempus? Dub.* 2. *An Episcopus suspensus à Pontificalibus incurrat irregularitatem, Pontificalia exercendo? Et quid si missam solemniter celebret? An sacerdos suspensus non toleratus invalidè absolvat? Quid si toleratus? vel si sit suspensus tantùm ab ordine?*

315 *Quot modis possit ferri suspensio!*

316 *Qualitas suspensionis ex quo colligatur? Dub.* 1. *An suspen-*

sus à beneficio possit, cùm sit pauper, retinêre fructus? Dub. 2. An suspensus à beneficio censeatur suspensus etiam à beneficiis quæ possidet in aliena diœcesi?

317 *An suspensâ communitate, sint singuli suspensi? et an isti incurrant irregularitatem? An suspensio debeat ferri in scriptis?*

312. — « Resp. 1. Suspensio est censura, quâ clericus functiones aliquas ecclesiasticas exercêre prohibetur. *Vide Bon. d. 3. p. 1. Laym. l. 1. tr. 5. p. 3. c. 1.*

Unde resolves :

« 1. Solus clericus potest suspendi.

« 2. Suspendere possunt, qui possunt ferre censuras.

313. — « 3. Ex genere suo, et nisi parvitas materiæ excuset, est peccatum grave, exercêre actum per suspensionem prohibitum, unde et irregularitatem inducit. Si tamen suspensus toleratus, se non ingerat in tales functiones, sed ab aliis propter utilitatem requiratur, probabiliter non peccat, cùm alii licitè requirant. Imò, etsi nominatim sit denuntiatus et non toleratus, alii tamen non tenentur sub mortali eum vitare, nisi censentur coöperari actui, à quo suspensus est : unde audire ejus missam non erit peccatum (saltem mortale) si non inservias. Ita probabiliter *Avila, Henr. Suar. Sayr. apud Bon. d. 3. p. 4. n. 4.* etiam *Laym. l. c. c. 1. n. 7.* » (*Et ita communiùs et veriùs tenent Pal. d. 4. p. 6. n. 5. Holzm. p. 395. n. 252. et Salm. de cens. c. 5. p. 2. n. 14. cum Con. Avila, etc. qui rectè addunt esse omninò licitum audire missam à sacerdote suspenso* (*contra Cont. Tour. tr. de cens. part. 2. cap. 2. art. 1. Quær. 4. cum Bonac.*). *Limitat tamen Holzm. l. c. nisi scandalum interveniret.*)

Est certum apud omnes, quòd clericus suspensus peccat graviter, si exercet actum vetitum per suspensionem, *vide Salm. ibid. n. 12.* Excusatur tamen 1. Si exercet ordinem non sacrum, vel sacrum, sed non solemniter ; *Salmant. ibid. p. 3. n. 24. et seq. et Cont. Tourn. loc. cit. Quær. 3. cum S. Anton. Hab. Sayr. etc.* (*contra Suar. et Navarr.*) *Vide dicta l. 6. n. 38. v. Objic.* 2. Excusatur 2. saltem à gravi culpa, si exercet

ob ignorantiam, aut metum gravem, aut in parva materia, putà si fuerit suspensus à jurisdictione, vel ab ordine, et exerceret actum levem jurisdictionis, aut benediceret mensam : secùs si benediceret aquam, nuptias, fructus, etc. juxta solemnitates Ecclesiæ ; *Bon. d.* 3. *p.* 4. *n.* 6. *Holz. p.* 594. *n.* 248. *Cont. Tourn. loc. cit. v. Ex his, et Salm. c.* 3. *n.* 13.

314. — Sed hìc dubit. 1. An incurrat irregularitatem clericus exercens actum à quo erat suspensus, si suspensio fuerat lata pro tempore determinato? Adsunt tres sententiæ :

Prima sententia negat, et hanc tenent *Gabriel*, *Avila*, *et Villal. apud Salm. de cens. c.* 3. *p.* 2. *n.* 13. qui probabilem putant cum *Dian.*, quia (ut dicunt) suspensio lata pro tempore determinato habet rationem puræ pœnæ, quæ non inducit irregularitatem.

Secunda sententia communior affirmat, et hanc tenent *Suar. d.* 26. *sect.* 2. *n.* 3. *Bon. d.* 3. *part.* 4. *n.* 6. *Pal. dub.* 4. *p.* 6. *n.* 3. *Cont. Tourn. de censur. part.* 2. *cap.* 2. *art.* 1. *v. Quær.* 3. *in fin. Escob. l.* 3. *n.* 96. *et Viva qu.* 6. *a.* 4. *n.* 3. Probatur hæc ex c. 1. *de sent. et re judic. in* 6. ubi quidam, cùm fuerit suspensus ad tempus, et sic ministraverit, fuit expressè declaratus irregularis. Limitant verò *Viva et Cont. Tourn. ll. cc. et Salm. ibid. p.* 1, *n.* 8. nisi suspensio sit oretenùs lata, quia cùm censura non possit licitè ferri sine scriptura, ut dicemus *n.* 317. non præsumitur Episcopus voluisse delinquere, censuram oretenùs ferendo.

Tertia sententia, quam probabilem putat *Ronc. p.* 106. *q.* 3. *r.* 2. *cum aliis*, et quæ mihi videtur absolutè probabilior, distinguit et dicit, quòd si suspensio fuerit lata per modum statuti aut præcepti ob crimen futurum, vel etiam præteritum, sed habens tractum successivum, tunc transgrediens veriùs incurrit irregularitatem, ut patet ex textu præfato. Secùs si suspensio sit lata ab homine per sententiam, ob meram punitionem criminis omninò præteriti, quia talis suspensio habet rationem meræ pœnæ, non censuræ, juxta dicta *n.* 52. Censura enim, cùm sit pœna medicinalis, nequit ferri ob delictum omninò præteritum, ut diximus *n.* 54. Ergò quando quis transgreditur hujusmodi suspensionem, nullam incurrit irregularitatem, quæ non à violantibus pœnas, sed censuras incurritur. Neque huic sententiæ obstat textus prædictus, nam ibi non fit sermo de suspensione lata ab homine per sen-

tentiam particularem, sed lata à jure per statutum generale, quod respicit crimina futura; unde talis suspensio erat vera censura.

Dubit. 2. An Episcopus suspensus à pontificalibus, incurrat irregularitatem, si pontificalia exercet, putà confirmando, consecrando calices, etc. negant *Sylv. v. Suspensio*, §. 5. *ac Innoc. Abb. Archid. Socin. etc. ap. Fag. l. 1. in c. Vel non est compos, de temp. ordin. n. 17. ad 20.*, quia (ut dicunt) episcopatus non est ordo, sed potiùs extensio, sive complementum ordinis sacerdotalis, ut tenent *Salm. de ordin. c. 1. p. 1. dub. 2. n. 26. cum Soto, Gonet et alii ex D. Thom. Suppl. q. 40. art. 5.* Unde inferunt Episcopum exercendo has functiones non contrahere irregularitatem, cùm hæc incurratur à censurato, tantùm quando exercet ordinem sacrum. Affirmant verò probabiliùs *Nav. c. 27. n. 163. Bon. d. 3. p. 4. n. 6. v. Tertio, cum Major. et Alter. ac Fagn. l. c. n. 36. cum Palud. Ang. etc.* Ratio, quia, etiamsi sententia quòd episcopatus sit tantùm extensio ordinis sacerdotalis, et non distinctus, esset vera (quod negant plurimi *ap. Salm. l. c. n. 23.*); tamen non potest negari quòd tale exercitium potestatis episcopalis sit actus ordinis sacri, si non distincti, saltem extensi; quapropter Episcopus tunc dicitur verè exercêre actum sacri ordinis. Tantò magis quòd idem *D. Th. l. c.* ait, quòd licèt episcopatus non sit ordo respectu ad corpus Christi reale; tamen est verus ordo respectu ad potestatem in corpus mysticum; unde prima sententia non videtur satis probabilis.

Si autem Episcopus suspensus à pontificalibus missam celebrat solemniter in apparatu pontificali, certum est quòd peccat, ut rectè dicunt *Fill. tr. 17. c. 2. n. 28. Sayr. l. 4. c. 4. n. 13. et Renzius p. 643. q. 4.* An autem incurrat etiam irregularitatem? Affirmant *Angel. v. Suspensio 3. n. 3. Nav. Bon. et Fagn. ll. cc.* Ratio, quia talis celebratio est actus proprius ordinis episcopalis, cùm non possit exercêri nisi ab Episcopo consecrato. Negant verò probabiliùs *Laym. l. 1. tr. 5. c. 3. n. 4. cum Sylv. Cov. et Avila, ac Diana p. 5. tr. 10. r. 4. cum Joann. Præpos.* qui testatur hanc esse communiorem DD. sententiam. Ratio, quia Episcopus sacrificando non exercet actum substantialem ordinis episcopalis, sed actum ordinis sacerdotalis à quo non est suspensus; et quòd celebratio fiat cum pontificalibus, per accidens se habet; irregularitas autem

non incurritur, nisi in exercitio actûs ordinis prohibiti. Et hanc sententiam expressè tenet etiam *D. Anton.* 3. *p. tit.* 27. *c.* 3. §. 4. *v. Si est suspensus, cum Hostiensi*, sic dicens : *Suspensus à pontificalibus. si celebrat in pontificalibus, non erit irregularis, quia pontificalia non sunt de substantia celebrationis, nec debemus judicare aliquem irregularem, nisi inveniatur expressum.* Tantò magis quòd, ait idem *Fagn. l. c. in c. Quæsitum, de cohab. cler. n.* 15. *cum Archid. etc.*, suspensus propter crimen tùm solùm incurrat irregularitatem, cùm canon id exprimit, quia aliàs suspensio intelligitur lata quoad se tantùm, nempe quòd tanquam indignus prohibeatur à ministrando.

« 4. Suspensus non toleratus invalidè absolvit, quia non habet jurisdictionem. » (*Ita Salm. de cens. c.* 3. *p.* 2. *n.* 15. *Secùs si toleratus, quia hic validè jurisdictionem exerceret ; etsi illicitè, si non esset requisitus ; Salm. ib. Suspensus autem ab ordine, non est suspensus à jurisdictione. Ita S. Th.* 3. *p. qu.* 22. *art.* 3. *Salm. ibid. n.* 16. *communiter.*)

315. — « Resp. 2. Suspensio 1. alia fertur ad certum tempus, quo clapso, expirat : alia fertur absolutè, seu indefinitè, manetque, donec per absolutionem tollatur. 2. Alia est ab officio, sive id sit ordinis, sive jurisdictionis ; alia à beneficio ; alia ab utroque. 3. Suspensio ab officio, vel est à toto, vel à parte tantùm, scilicet à functione ordinis, vel jurisdictionis. Item suspensio beneficii, vel est à beneficio absolutè, vel à quibusdam tantùm functionibus, ejus ratione competentibus. *Laym. Bon. ll. cc.*

316. — « Resp. 3. Quantitas et qualitas suspensionis colligi debet ex verbis, quibus fertur : quæ, utpote in re odiosa, non ampliùs sunt extendenda, quàm propriè accepta significent.

Unde resolves :

« 1. Suspenso absolutè et in toto prohibetur omne exercitium ratione officii proveniens, tam ordinis, quàm jurisdictionis : et consequenter non potest celebrare, nec validè excommunicare, beneficia conferre, etc. Suspensus verò à parte beneficii determinata, v. g. ab ordine tantùm, vel jurisdictione, privatur tantùm illius officii functionibus.

» Unde Episcopus, v. g., à jurisdictione suspensus, etsi non » possit excommunicare, absolvere, delegare, etc. potest » tamen exercêre actus ordinis, ut consecrare templa, ordi- » nare, etc. *Bon. l. c.*

« 2. Suspensus à certa functione ordinis, v. g. à sacramen- » torum administratione, non est suspensus à sacrificio. Si- » militer suspensus ab ordine potest nihilominùs conferre » primam tonsuram, quia non comprehenditur sub ordine, » *Bonac. p. 2. n. 6.*

« 3. Suspensus ab officio simpliciter, non intelligitur sus- » pensus à beneficio, seu fructibus ejus. Debet tamen per » alium supplêre qui per se nequit, ut fructus percipiat. *Bon.* » *n. 10. ex Navar. Suar. Henriq. Fill. etc.* » (*Commune est apud omnes, quòd suspensus ab officio non suspenditur à be- neficio; ita Suar. d. 26. sect. 3. n. 4. Pal. p. 5. §. 1. n. 5. Cont. Tourn. de censur. part. 2. cap. 2. art. 1. v. colliges 2. Antoin. p. 663. n. 2. et Salm. de cens. c. 5. p. 2. n. 20. cum Sanch. Avil. Con. etc. communiter, ex c. 10. de purg. can. et c. 10. de vita, et hon. cler.; consentit Fagn. l. 3. in c. Quæsi- tum, de cohab. cler. etc. n. 30. Sed rectè limitant Fagn. et* Glossa *in Clement. Cupientes, de pœnis, primò si crimen sit enorme, ut patet ex c. Inter 10. de purg. can. Secundò si reus contemnat suspensionem, nempe per annum in ea ma- nendo, ut habetur ex c. Cum bonæ, de ætate, et qualit. etc.*)

« 4. Suspensus ab ordine non videtur suspensus à beneficio; » quia beneficium non fundatur in ordine. *Bonac.* tamen di- » cit, indirectè suspendi à fructibus ejus: quia, dùm non » potest facere officium, non potest percipere fructus. *Vide* » *seq.* 5.

« 5. Suspensus à beneficio, etsi hoc ipso intelligatur suspen- » sus à recipiendis fructibus ejus, non tamen ab officio sive » jurisdictionis, sive ordinis, etiam quod illi ratione ipsius » beneficii competit. Unde tenetur legere horas, et cætera » onera beneficii præstare, licèt fructibus non fruatur, hoc » enim debet sibi imputare. Non tamen privatur commodo, » quod provenit ex anniversariis stipendiis missarum, nec eo, » quod datur propter onus personale clerici: quia non sunt » fructus beneficii. Secùs est de distributionibus quotidianis. » (*Ita etiam Navarr. Cov. etc. ap. Salm. de cens. c. 5. p. 2. n. 21. Sed contradicunt Pal. p. 5. §. 1. n. 7. et iidem Salm. ibid.*

cum Sanch. Avila, Henriq. etc. quia pœnæ non sunt extendendæ, ubi non sunt in jure expressæ, prout nullibi id expressum habetur); « licèt ex his, vel aliis beneficii fructibus » possit ali, si aliunde sustentari nequeat. *Bonac. l. c. n.* 12. » *Sayr. Suar. Filliuc. etc.* »

Dubit. 1. An suspensus à beneficio, si sit pauper, possit fructus sibi retinère? Respondetur affirmativè, si suspensio est lata in pœnam criminis omninò prætériti (*vide dicta l. 4. n.* 672.); secùs si fuerit lata ob contumaciam, quia non debet ab Ecclesia subveniri ei qui voluntariè Ecclesiæ disciplinam vilipendit, cùm liberè possit à sua contumacia recedere; ita *Suar. d.* 27. *sect.* 2. *n.* 3. *Fill. tr.* 27. *n.* 53. *Renzius p.* 644. *q.* 7. *cum communi, et Dian. p.* 3. *tr.* 10. *r.* 3. *cum Sayr. Turrian. et Corn. Gordon. Con. et Avila.* Dicunt tamen *Cont. Tourn. loc. cit. v. Dico* 2. *Diana, et Renzius ll. cc. cum P. Nav. Avila, Pelliz. et Hurt.*, quòd licèt beneficiarius per se teneatur fructus restituere, si tamen fuerit occultè suspensus, et munia debita jam impleat, poterit sibi retinère partem quam dare deberet substituto, hi enim non sunt fructus beneficii, sed stipendium laboris; *vide dicta l. 4. d. n.* 672.

Dubit. 2. An suspensus à beneficio censeatur suspensus etiam à beneficiis quæ possidet in aliena diœcesi? Negat absolutè *Sayr. lib. 4. cap. 6. n.* 21., quia (ut ait) Episcopus extra suum territorium nullam habet jurisdictionem. Alii verò distinguunt, et negant, si suspensio sit lata ad homine, secùs si à jure, quia jus ubique locum habère debet; ita *Decius, et alii apud Sayr. l. c.* Alii demùm communiùs et probabiliùs, ùt *Renzius t.* 1. *p.* 643. *et Cont. Tourn. l. c. v. Dico* 1. *cum Pont.*, pro certo habent suspensionem comprehendere omnia beneficia, si sit à jure; si verò sit ab homine, dicunt intelligi tantùm à beneficiis propriæ diœcesis, quando est lata per statutum; secùs si per sententiam, modò Episcopus exprimat velle suspendere ab omnibus beneficiis, quia, licèt ei non subjaccant beneficia alienæ diœcesis, subjacet tamen persona suspensi, qui jus habet ad fructus beneficii: unde, cùm suspensio impediat ipsi jus exigendi, consequenter ille suspenditur ab omnibus beneficiis. Quando autem suspensio est per statutum generale, intelligitur lata solùm circa beneficia in diœcesi.

Dubit. 3. An si suspensus acquirat novum beneficium tem-

pore suspensionis, collatio sit nulla? Affirmant *Bon. d. 5. p. 2. n. 10. et Holz. p. 393. n. 140. v. Dixi, cum Palao, et Mastrio*, quia beneficia dantur propter officium; ergò suspensus à beneficio acquisito est etiam suspensus à beneficio acquirendo, cùm non possit munia beneficii exercêre. Negant verò probabiliùs *Suar. d. 26. sect. 3. n. 8. Laym. tr. 5. p. 3. c. 1. n. 4. Antoine p. 654. v. 2. Renz. p. 645. q. 9. et Diana q. 5. tr. 10. r. 7. cum Cornejo, Gordon. Præpos. Conc. etc.* Illi dicunt talem collationem esse quidem irritandam, sed non irritam; quia nulla pœna debet infligi, nisi in jure sit expressa; nullibi autem hæc pœna habetur; imò ex *c. Cum bonæ 8. de ætate, et qualit.*, contrarium colligitur, dùm ibi, cùm aliqui quadriennium mansissent in suspensione, mandavit Pontifex expoliandos à beneficiis tam antè, quàm in suspensione acquisitis; ergò collatio fuerat valida.

« 6. Suspensus à beneficio potest nihilominùs eligere, præ-» sentare, conferre beneficium, quia, etsi hæc jura compe-» tant illi ratione beneficii, illi tamen actus non sunt bene-» ficii, præcisè ut sic, sed potiùs officii et jurisdictionis. *Ibid.*

« 7. Suspensus à beneficio, vel ordine absolutè, et sine » addito, intelligitur suspensus ab omni beneficio, vel ordine, » nisi aliundè aliud constet. *Ibid. n. 8.*

« 8. Suspensus absolutè, intelligitur ab officio, et beneficio. » *Laym. c. 1. n. 2.*

317. — « 9. Suspenso capitulo, vel conventu, non cen-» sentur suspensi singuli, nisi sint in culpa, ait *Sa, v.* » *Suspensio, et Laym. l. c. c. 2. n. 3.* »

Quando suspensio fertur in solam communitatem, non afficit singulas personas, quoad munia particularia, sed tantùm quoad officia vel beneficia totius communitatis; ita communiter *Bonac. d. 1. q. 1. n. 111. Holzm. n. 248. et Salm. de cens. c. 5. p. 4. n. 43. et 46. in fin. cum D. Th. Avil. Henr. Diana, etc.* Quòd si aliqui exerceant functiones communitati tunc vetitas, dicunt *Pal. d. 4. p. 3. n. 3. Suar. d. 28. sect. 4. n. 4. Ronc. p. 106. q. 7. r. 2. et Salm. ibid. n. 47. cum Conc. et Cornejo*, eos non incurrere irregularitatem, quia prohibitio illa non est propriè censura, sed potiùs inhabilitas particularium personarum ad talia officia. Si verò suspensio fertur in communitatem, et in singulas ipsius personas, tunc non afficit innocentes, sed tantùm delinquentes; nemo enim

potest excommunicari aut suspendi pro culpa aliena, ut communiter docent *Suar. l. c. n.* 2. *Sanch. de matr. l.* 9. *d.* 32. *n.* 9. *Salm. ibid. n.* 45. *cum Nav. Sot. et Pal. ac Escob. l.* 51. *n.* 56. *cum Con. Avil. Henr. et Hurt.* Et patet ex *cap.* 2. *de Constit.* et clariùs ex *cap. Quæsivit, de his quæ fiunt à major. part. capit.* ubi dicitur : *Cùm peccata suos auctores tenère debeant, ne pœna sit ulteriùs protrahenda, quàm delictum fuerit in excedente refertum.*

« 10. Si prælatus solo verbo dicat sacerdoti, *suspendo* te, » v. g. à celebratione, videtur esse simplex tantùm prohi- » bitio, non censura, quia hæc licitè non fertur, nisi scripto. » (*ut n. seq. ad* 2.) « Prælatus autem non debet præsumi velle » peccare, nisi aliud constet de ejus intentione; aut nisi » religio habeat privilegium absque scripto ferendi censuras. » *Vide Bon. de censuris in communi d.* 1. *q.* 1. *p.* 7. » (*Ita etiam Salm. ibid. p.* 1. *n.* 18. *cum Nav. et Henr.*)

DUBIUM II.

Quæ sint suspensiones in particulari ; et quis ab eis possit absolvere.

318 *Quæ sint suspensiones juris communiores clericorum?*
319 *Quæ Religiosorum?*
320 *Quæ Episcoporùm?*
321 *An quis possit suspendi ob culpam levem?*
322 *Quis possit absolvere à suspensione?*

318. — « Resp. 1. Suspensiones juris communiores sunt » sequentes :

« 1. Clerici ipso jure suspensi sunt, recipientes ordines » sacros ab alieno, vel à proprio in aliena diœcesi, vel sine » ætate legitima, aut dimissoriis, aut titulo, vel extra tem- » pora, aut non servatis interstitiis, per saltum, vel in » censura, vel denique post matrimonium ratum, qui omnes » suspensi sunt ab executione Ordinum, nisi fecerint absque » dolo, et si ordine utantur, fiunt irregulares. 2. Excom- » municans, suspendens, aut interdicens sine scriptura, » et causæ expressione, est suspensus per mensem ab in- » gressu Ecclesiæ, nisi sit Prælatus regularis. 3. Clerici sci-

» enter eligentes Episcopum, vel parochum indignum, suspen-
» duntur à beneficiis biennio 4. Ordinans, et ordinatus simo-
» niacè est suspensus ab ordinibus. 5. Parochi jungentes spon-
» sos alterius parochiæ sine licentia. 6. Gravantes alienis de-
» bitis Ecclesias sibi commissas. 7. Occupantes bona, vel
» census Ecclesiæ, beneficii, vel alterius pii loci. 8. Sodo-
» miam exercentes, simoniaci, provocantes ad duellum, vel
» acceptantes, raptores, vel præbentes auxilium. 9. Dispu-
» tantes in alterutram partem in cœtu virorum, ac mulie-
» rum de Immaculata Conceptione B. Virginis. 10. Visitantes,
» si accipiant pecuniam, vel munera: qui, si sint Episcopi,
» suspensi sunt ab ingressu Ecclesiæ; si inferiores Episcopo,
» ab officio, et beneficio, usque dum restituant duplum. 11.
» Judex ecclesiasticus (non Episcopus), qui facit injuriam
» contra justitiam, et conscientiam, parti litiganti. *Vide Bonac.*
» *d.* 3. *p.* 3. » (*Adde* 12. *Negantes absolutionem renuenti complicem manifestare; hi subjacent suspensioni ferendæ sententiæ ex bulla* Ubi primùm *Bened. XIV. Vide in fine Operis. Adde* 13. *Latini celebrantes ritu græco, et Græci ritu latino. Bulla* Etsi Pastoralis).

319. — « 2. Religiosi, 1. Apostatæ recipientes ordines in
» apostasia. 2. Admittentes ad professionem ante annum pro-
» bationis peractum. 3. Non utentes habitu, et vestitu modo
» sibi præscripto. 4. Introducentes mulieres in monasteria.

320. — « 3. Episcopus, 1. Ordinans non subditum, sus-
» pensus est à pontificalibus per annum: ordinans verò in-
» vitum, suspensus est per annum à celebratione pontifica-
» lium. 2. Admittens resignationes contra formam præscri-
» ptam. 3. Intrans monasteria monialium sine necessitate.
» *Vide Fill. t.* 17. *c.* 3.

321. — « Resp. 2. Præter has suspensiones aliæ sunt ab
» homine, quæ, si sint graves, requirunt culpam morta-
» lem, v. g. ut quis suspendatur ab omnibus actibus sui offi-
» cii, vel fructibus unius anni. Potest tamen aliquis ob pec-
» catum veniale privari uno actu, v. gr. eligendi. »

Sed hìc dubitatur, an ob peccatum veniale possit ferri suspensio? Affirmant *Navar. c.* 27. *num.* 151. *et* 159. item *Armil. Med., et Henriq. ap. Escob. l.* 51. *n.* 58. Sed verìus et communissimè negant *Suar. d.* 28. *sect.* 4. *n.* 6. *Sanch. de matr. l.* 2. *d.* 32. *n.* 9. *Pal. d.* 4. *p.* 3. *num.* 4. *Salmant.*

de censur. c. 5. *p.* 4. *n.* 44. *Elb. p.* 444. *n.* 115. *cum Fill. et Escob. n.* 59. *cum Laym. Soto, Vasq. Con. et Hurtad.* si suspensio sit major, nempe ab omni usu officii et beneficii, vel ab aliquo eorum per notabile tempus, tunc enim requiritur mortale, quia pœna debet cum culpa proportionari; unde esset nulla suspensio, si ob peccatum veniale imponeretur. Secùs verò, si suspensio esset partialis, nempe tantùm ab officio, vel à beneficio, et ad breve tempus, ut *Suar. n.* 2. *Pal. n.* 2. *Salm. de cens. c.* 5. *p.* 4. *n.* 44. *et Bon. d.* 1. *qu.* 1. *p.* 3. *n.* 8. qui idem dicit, si suspensio esset totalis, sed ad valde breve tempus, putà ad diem, vel hebdomadam. Idem dicunt *Sanch. Dec. l.* 6. *c.* 4. *n.* 17. *Pal. tr.* 3. *d.* 1. *p.* 15. *n.* 3. *et Salm. de leg. c.* 2. *p.* 3. §. 1. *n.* 46. *cum Suar. Caj. Vasq. Tapia, etc.* si suspensio sit ferendæ sententiæ; nam contrà, si sit latæ sententiæ, vel sit indicta à jure, taliter ut incurratur sine alia monitione, non incurritur nisi ob mortale peccatum.

322. — « Resp. 3. Habens episcopalem auctoritatem potest » absolvere à suspensione non reservata : et communiter » religiosi ex privilegiis possunt absolvere ab omni suspen- » sione in foro conscientiæ : Episcopus potest absolvere ab » omni suspensione juris, si Sedi apostolicæ specialiter reser- » vata non sit. *Laym. c.* 4. *n.* 2. ex *Navar. Suar. etc.* Imò » etiam ab hac, si proveniat ex delicto occulto, et non de- » ducto ad forum contentiosum. *Bon. d.* 3. *p. ult. ex Trid.* » *s.* 24. *c.* 6. »

Si suspensio sit imposita ad tempus, vel conditionatè, v. g. *donec*, vel *nisi restituas*, tunc, termino transacto, de se tollitur suspensio sine absolutione, ut *Salmant. de cens. c.* 5. *p.* 5. *n.* 55. *cum Con. Pal. Avil. Henriq.* Si verò sit imposita absolutè, quisque confessarius potest eam absolvere, nisi sit reservata, vel nisi requirat satisfactionem partis. Cùm autem fertur suspensio in communitatem, is tantùm ab illa absolvere potest, qui in communitatem jurisdictionem habet in foro contentioso; *Salm. ibid. n.* 52.

DUBIUM III.

Quid sit depositio, et degradatio? et à quo, et ob quam causam ferri possit?

523. — « Subjici solent suspensioni depositio, et degradatio, » (etsi censuræ non sint, ut dictum est *in hoc lib. n.* 3. ob simi- » litudinem, quam habent cum suspensione, cùm utraque sit » ab ecclesiastico ordine, aut beneficio. Differunt autem à » suspensione, quòd illæ auferant ipsum jus radicale, et « titulum beneficii, idque in perpetuum, suspensio non » item. Porrò depositio genericè accepta, alia est verbalis, » quæ absolutè depositio dicitur : alia realis, quæ dici solet » degradatio.

524. — « Resp. 1. Degradatio est privatio executionis offi- » ciorum, et beneficiorum simpliciter, in toto, et absque » spe restitutionis, facta cum certa solemnitate, et privatione » privilegii clericalis, tam canonis, quàm fori, ita ut sæculari » curiæ subdatur.

« Dixi, *executionis*, quia ordo ipse non potest tolli. Inte- » rim degradatus tenetur ad votum castitatis si fuit in sacris » (*Et invalidè matrimonium contraheret, atque validè conse- craret hostiam; Salm. de cens. c. 5. p. 6. n. 60. cum aliis*), « et ad horas, nisi has fortè pœna, ad quam damnatur, v. g. » triremes, vel aliud impediat.

525. — « Resp. 2. Depositio verbalis, est similis privatio, » sed sine solemnitate dicta, et relicto utroque privilegio, » canonis et fori.

526. — « Resp. 3. Clerici possunt degradari à suo Episcopo, » sed non ab inferioribus illo : deponi tamen possunt ab » eodem per Vicarium.

527. — « Resp. 4. Depositio fieri potest in casibus à jure » expressis, et delictis : non tamen nisi gravioribus, arbitrio » judicis. Ubi notat *Laym.* crimen debère esse enorme, id » est unum ex maximis. Degradatio similiter fieri potest in » casibus tantùm gravissimis, quales sunt v. g. crimen hæ- » resis manifestum, falsificatio litterarum apostolicarum,

» sodomia frequentata, gravis calumnia proprio Episcopo » irrogata. *Vide Laym. hic t.* 5. et *Fill. t.* 18. *c.* 8. » (*Cum degradato solus Papa dispensare potest : sed cum deposito etiam Episcopus, si crimen sit minus adulterio ; Salmant. de cens. c.* 5. *p.* 6. *n.* 68.). »

CAPUT IV.

DE INTERDICTO.

DUBIUM I.

Quid sit et quotuplex ?

328 *Quid est interdictum ?*
329 *Quotuplex est ?*
330 *An interdictâ civitate interdicantur suburbia? Et an Ecclesiæ Regularium ?*
331 *Qui eximantur ab interdicto generali personali? Et an, interdicto clero interdicantur religiosi, vel clerici non habentes beneficium, aut officium?*
332 *Quid si interdicanter cives, aut civitas ?*

328. — « Resp. 1. Est censura ecclesiastica prohibens di- » vinorum officiorum, sacramentorum aliquorum, et eccle- » siasticæ sepulturæ usum, quatenùs talis est. Quod addo, » quia excommunicatio eodem privat, quatenùs est commu- » nicatio cum fidelibus ; suspensio verò propriè non illum » usum, sed exercitium potestatis ecclesiasticæ impedit. *Vide* » *Laym. l.* 1. *t.* 5. *p.* 4. *c.* 1. *Bonac. d.* 5. *part.* 1.

329. — « Resp. 2. Interdictum dividitur 1. in locale, quod » immediatè locum afficit ; et in personale, quod immediatè » afficit personas ; et in mixtum, quod immediatè afficit » locum, et ejus incolas. Differt autem locale à personali ; » quòd in illo participatio sacrorum officiorum tùm indige- » nis, tùm alienigenis, non absolutè, sed in loco tantùm » interdicto ; in hoc verò certis personis, aut communitati » prohibentur absolutè, et in omni loco. 2. Interdictum tam » locale, quàm personale subdividitur in generale, et parti- » culare. Generale est, quo locus generalis v. g. civitas, » provincia, vel quo communitas v. g. collegium, etc. inter-

» dicitur. Particulare, quo locus, aut persona particularis, » aut particulares, interdicuntur.

Unde resolves :

530. — « 1. Interdictâ civitate, interdicuntur etiam sub- » urbia, et interdictâ parochiâ, etiam sacellum, vel cœme- » terium contiguum, quia accessorium sequitur naturam prin- » cipalis. » (*Ita ex c. Si civitas, de sent. exc. in* 6. *ubi etiam habetur, quòd, interdictâ civitate per interdictum locale generale, sunt pariter interdictæ Ecclesiæ exemptæ Regularium, nam aliàs interdictum esset elusorium ; vide Salm. de cens. c.* 6. *p.* 1. *n.* 9. *Et hoc interdictum etiam clerici et Regulares tenentur servare, imò idem Episcopus, qui illud tulit, excepto Pontifice; Salm. ib. num.* 8; *sed vide dicta l.* 5. *num.* 61. *v. Infertur III.*)

531. « 2. Interdicto populo, non interdicuntur ii qui non » sunt pars populi, ut studiosi, clerici, peregrini, etc. » (*Ita Salm. ibid. n.* 16. *cum Bonac. Con. Avila, Lezana, Corn. etc. communiter. Et sic è converso, interdicto clero, non veniunt laici, ex c. Si sententia, de sent. exc. in* 6. *Hìc autem notandum, quòd ab interdicto personali generali eximuntur* 1. *Episcopi* (*qui eximuntur etiam à suspensione generali*). 2. *Infantes, et amentes doli incapaces : privantur tamen ecclesiasticâ sepulturâ.* 3. *Innocentes, statim ac alibi domicilium collocant.* 4. *Exteri, etsi per multum tempus inter illos cives habitent. Vide Salm. l. c. n.* 15.) « Nec interdicto » clero, interdicuntur religiosi, qui in favorabilibus tantùm » nomine clerici comprehenduntur. » (*Ita tenendum cum Salm. de cens. c.* 6. *p.* 1. *n.* 17. *Nisi religiosi beneficium, vel officium in illo populo haberent. Salm. ib. in fin. Notandum etiam, quòd interdicto clero, non veniunt clerici qui non gaudent privilegio fori, nec alii clerici qui ibi non habent beneficium aut officium, nam hi non constituunt unum corpus cum clero, Salm. ibid. n.* 16.)

532. — « 3. Si dicatur, *cives* (v. g.) *Colonienses sint inter- » dicti*, ii nusquam possunt interesse divinis (nisi tamen de- » sinant esse istic cives, nec causam dederint interdicto) ; » contrà verò si civitas interdicto subjiciatur, licet civibus, » aut incolis, qui causam interdicto non dederunt, aliò ire, » et istic divinis interesse. »

DUBIUM II.

Qui sint effectus interdicti ?

533 *Effectus interdicti sunt I. Prohibitio divinorum officiorum.*
534 *II. Prohibitio sacramentorum, excepto Baptismo, etc.*
535 *III. Prohibitio sepulturæ.*
536 *IV. Peccatum mortale, quod committitur à violantibus interdictum. Item irregularitas, quæ incurritur à clericis, et excommunicatio à religiosis.*

533. — « Resp. Sunt sequentes : I. Prohibitio divinorum » officiorum. » (*Nomine divinorum officiorum veniunt omnia quæ à solis clericis fieri possunt ; non autem officiorum B. V. Mariæ, Defunctorum, etc. si dicantur privatim, et in loco non deputato ad illa ; communiter Pal. Suar. Bon. et Salm. de cens. c. 6. p. 5. n. 50.*) « Unde etiam interdicti ob » alienam culpam non possunt interesse Sacro. Clerici tamen, » et religiosi, quando ipsi interdicti non sunt, possunt, ac » debent, ut antè, missas, divinaque officia celebrare ; sed » januis clausis, non pulsatis campanis (nisi ad concionem, sa- » lutationem angelicam, vel obitum alicujus), submissâ voce, » et exclusis interdictis. » (*Ita ex c. Alma Mater, de sent. exc. in 6. Nomine* clericorum, *et* monachorum (*quia laicis nihil conceditur*) *veniunt omnes utriusque sexûs, qui gaudent privilegio fori, et canonis. Nomine* ecclesiarum *veniunt etiam eremitoria, et hospitalia auctoritate Episcopi erecta ; non verò oratoria privata sæcularia ; ita Salm. comm. de cens. c. 6. p. 5. n. 56. Dicitur autem*, exclusis interdictis, *modò* (*intelligitur*) *sint denuntiati ex conc. Const. Et intelligitur tàm de dantibus causam interdicto, quàm interdictis personaliter. Quare, si interdicti post monitionem exire nolint, et canon missæ incœptus non sit, cessandum à celebratione, aliter celebrans incurreret irregularitatem. Hoc tamen procedit, si celebretur in loco interdicto, quia ibi non censetur data facultas celebrandi, nisi exclusis, etc. Secùs verò si celebratio fiat in loco non interdicto, ut dicunt Holzm. de cens. n. 281.*

et *Mazz. t. 4. p.* 388. *cum Suar. Unde ait Holz. cum alio Auctore, quòd tunc debet expelli interdictus; si verò nequeat expelli, non tenetur celebrans cessare, quia id nullibi præcipitur, sicut præcipitur de excommunicatis vitandis*) « Per- » mittitur tamen, ut in festis Natalis Domini, Paschæ, Pen- » tecostes, Assumptionis B. V. et per octavam Corporis Chri- » sti divina officia cantentur solemniter, admissis etiam inter- » dictis, dummodò qui causam interdicto dederunt, altari » nec appropinquent, nec veniant ad offertorium, vel com- » munionem. » (*Hinc, his diebus interdicti tenentur audire missam. Qui verò privilegium habent audiendi, possunt etiam abstinêre ab audiendo Sacro, se conformando juri communi. Ita Salm. ibid. n.* 64. *cum Corn. Dian. Cano, Con. Avil. etc. Regulares autem possunt admittere ad divina officia famulos, procuratores, advocatos, operarios, beatas, Tertiarios, si hi non sint specialiter interdicti, nec causam interdicto dederint.*)

334. — « II. Prohibitio administrationis sacramentorum, » excepto baptismo, confirmatione, et pœnitentiâ » (*Ut habetur ex c. Alma Mater, de sent. exc. in* 6. *et baptismus conferri potest etiam solemniter; ut Salm. de cens. c.* 6. *p.* 4. *n.* 34. *cum comm; atque à ministro interdicto generaliter, non autem specialiter. Salm. ibid. n.* 35. *Et idem dicitur de sacram.* » *pœnit. ibid. n.* 38.) quæ omnibus permittuntur : iis exceptis. » qui interdicto causam dederunt, etiam auxilio, consilio vel favore.» (*Et exceptis personaliter, et specialiter interdictis, nisi priùs præstent satisfactionem debitam si possint, aut si non possint, cautionem saltem juratoriam. Salm. ibid. n.* 37. *ex d. c. Alma Mater.*) « Eucharistia tamen potest dari morituris, et » deferri cum lumine, et campana. » (*An autem clerici, quibus conceditur missam audire, ut suprà, possint communicare? Adest duplex sententia; vide Salm. l. c. n.* 41. *Tenent autem Salm. ibid. n.* 44. *sacramenta ordinis et Extremæ-Unctionis non posse recipi ab interdictis, nec tempore interdicti. Sed quoad Extremam Unctionem contradicit Croix l.* 7. *n.* 198. *cum Suar. et Dicast. Religiosos autem commune est tempore interdicti posse recipere communionem, et Extremam-Unctionem. Salm. ibid. n.* 48. *cum Laym. Pal. Navarr. etc.*) « Nec » improbabile est, interdictis licêre contrahere matrimo- » nium, ut *Sanch. Con. et Laym.* docent; contra *Suar.* quia

» hoc sacramentum secundùm substantiam non ab Ecclesia, » sed ab ipsis contrahentibus ministratur. » (*Et meritò hanc sententiam probabiliorem putant Salm. ibid. n.* 47. *cum Con. Laym. Pal. Avila, etc. ex c. Capellanus, de feriis, ubi dicitur matrimonium quocumque tempore posse contrahi. Nota deinde hic cum Salm. l. c. p.* 3. *n.* 30. *quòd si interdictum sit latum ex sententia injusta, quæ videbatur justa secundùm probata, in foro externo debet servari, sed non in interno; quare cessante scandalo, possunt audiri Sacra, recipi sacramenta. Religiosi tamen, quando interdictum servatur ab Ecclesia cathedrali vel matrice, tenentur illud servare, etiamsi illud sit nullum ex quocumque capite, ex Clem.* 1. *de sent. exc. Vide Salm. de cens. c.* 6. *p.* 3. *n.* 30 *et* 31. *in fin.*)

335. — « III. Prohibitio sepulturæ ecclesiasticæ, etiam » respectu infantium et amentium. Excipe tamen clericos, » qui in interdicto locali, si nominatim interdicti non sunt, » nec interdictum violarunt, possunt cum silentio sepeliri. » *Laym. c.* 2. *n.* 3. » (*Clerici igitur in interdicto generali locali, vel personali possunt sepeliri in Ecclesia, etiam cum missa, sine tamen pompa : in Ecclesia verò specialiter interdicta possunt speliri, sed sine missa. Salm. ibid. p.* 6. *n.* 75. *cum Cov. Pal. etc. Laïci tamen sepeliendi sunt in loco non sacro, etiam infantes; et si fortè ibi sepulti sint, exhumari debent; cessante autem interdicto, omnes in loco sacro reponendi. Salm. ibid. n.* 69. *cum communi.*)

336. — IV. « Clerici violantes interdictum peccant mortali- » ter; » (*Ita etiam Salm. ibid. p.* 7. *n.* 80. *Sed excusat parva materia, nempe si clerici exerceant functiones, quæ à laïcis fieri possunt, Bon. Pal. etc. cum Salm. ibid. n.* 81. *Item si brevi permittant ostium apertum. At clerici exercentes ordinem sacrum, si sint specialiter interdicti, vel in loco specialiter interdicto, vel in loco generaliter interdicto januis apertis, etc. ut suprà, peccant graviter, et incurrunt irregularitatem, vide Salmant. ibid. n.* 87. *Admittentes autem laïcos interdictos ad officia divina, interdicuntur ipso facto ab ingressu Ecclesiæ, id est non ad orandum privatè in ipsa, sed ad exercendos ibi ordines sacros, ut dicunt Pal. Con. Laym. etc. cum Salm. ibid. n.* 91.) « sicut etiam religiosi utriusque sexûs, qui insuper excommunicantur de facto; laïci verò peccant quidem graviter, si contra interdictum personale recipiant sacra-

» menta; si verò tantùm violent locale, v. g. audiendo divina » officia, probabilius est, tantùm esse veniale, dummodò » ipsi personaliter interdicti non sint. *Laymann c. 3. ex Sylv.* » *Soto, et Avila, etc.* »

DUBIUM III.

Quis censuram interdicti ferre, et quis tollere possit?

337 *Qui possint interdictum ferre? Et an ad illud incurrendum requiratur culpa gravis?*
338 *Qui possint tollere interdicta generalia à jure non reservata?*
339 *Qui personalia particularia?*
340 *De cessatione à Divinis.*

337. — « Resp. 1. Interdicere possunt iidem, qui excommunicare, et suspendere. » (*Hodie Episcopi sine consensu capituli* (*nam olim aliter erat*) *possunt interdicere quoscumque generaliter, aut specialiter, ex consuetudine introducta. Salm. de cens. c. 6. p. 2. n. 19. cum Panorm. Suar. Pal. Sayr. etc. Prælati autem regulares possunt interdicere suos subditos, non autem suas Ecclesias. Salm. ibid. n. 20. cum eisdem.*) « Et quidem, ut determinata persona interdicatur, videtur » requiri culpa mortalis: » (*Ejusdem personæ, ut Salm. ibid. n. 21. in fin. Interdictum enim personale particulare nequit imponi pro culpa aliena. Interdictum autem ad breve tempus, in ordine ad unum tantùm, vel alterum effectum, potest incurri etiam ob peccatum veniale. Salm. ibid. n. 22. in fin. cum Pal. Conc. etc.*) « ut autem feratur interdictum locale, vel » generale in communitatem, requiritur peccatum valde grave » cum contumacia commissum à capite, vel præcipuis membris, licèt reliqui culpâ vacent.

338. — « Resp. 2. Interdicta localia, et personalia generalia, quæ jure communi sunt imposita, nec reservata, » possunt tolli ab Episcopo, vel alio habente jurisdictionem » in communitatem interdictam, non tamen à religiosis privilegiatis, quia locus et communitas foro pœnitentiæ non

» subjiciuntur. » (*Interdicta generalia lata ob homine non possunt tolli, nisi ab eo qui tulit, vel à Papa. Vide Salm. de cens. c. 6. p. 8. n. 100.*)

559. — « Resp. 3. Ab interdicto juris personali particu-
» lari, si reservatum non est, quivis approbatus potest ab-
» solvere. Denique per privilegium absolvendi ab omnibus
» censuris, non intelligitur potestas tollendi interdictum
» locale, aut personale communitatis.

De cessatione à Divinis.

540. — Cessatio à divinis est : *Prohibitio clericis facta, ut abstineant ab officiis divinis, et ecclesiastica sepultura.* Putant autem *Suar. et Fill. contra alios apud Salm. ibid. p. 9. n. 103.*, posse Episcopum unum effectum prohibère, et non alterum. Hæc cessatio distinguitur ab interdicto, et non est censura ; imponiturque in signum mœroris, vel ad reparationem gravissimæ injuriæ Deo irrogatæ ; afficitque omnes qui sunt in loco illo, ubi imponitur, *vide Salm. ibid. n. 102.* Dubitatur autem an, hâc cessatione indictâ, clerici gaudeant privilegio eis concesso tempore interdicti ? Negant communiùs *Salm. l. c. n. 104. cum Pal. Bon. Fill. Sanch. etc. contra aliquos ;* quia cessatio est novum gravamen ultrà interdictum. Potest tamen cessatio suspendi per aliquot dies solemnes. *Vide Salm. ibid. n. 105.* Sacramenta verò concessa tempore interdicti, ut suprà, conceduntur etiam tempore cessationis. *Pal. Bon. Suar. etc. cum Salm. ibid. n. 107.* Cessatio imponitur ab iisdem, qui possunt ferre censuras, præcedentibus monitionibus. *Vide alia apud Salm. l. c. n. 109.* Demùm hìc obiter notandum id quod habetur in decr. S. C. Cæremoniarum, scilicet : *Non licère cuicumque, etc. (personis regalibus tantùm exceptis) ad Ecclesias strata sibi deferri facere, secùs immediatè cessandum à Divinis. Quod nisi servetur, rectores cæterosque Ecclesiarum ministros ipso facto excommunicationem incurrere, eamque Ecclesiam habendam esse pro interdicta.* Hoc Decr. perscriptum est in *Bullario Clem. XI. part. 3. Decretor. Congr. Card.* Ac deinde notatur ibi : *Et facta relatione, Sanctitas sua* (id est præfatus *Clemens*) *decretum approbavit, necnon promulgari, atque executioni tradi, et in omnibus Urbis sacrariis affigi mandavit. Die 3 Oct. 1701.* Ita

ap. Ferraris Bibl. v. Ecclesia, n. 28 *et* 29. Qui præterea *n. cit.* 29. refert ex pluribus decr. S. C. Rituum esse vetitum præbere Evangelium inter Missarum solemnia laicis ad osculandum, sicut etiam præstare ipsis usum throni, cosque admittere ad assistendum in presbyteriis.

CAPUT V.

DE IRREGULARITATE.

« Etsi irregularitas non sit censura, propter similitudi-
» nem tamen, quam cum ea habet, communiter eidem anne-
» ctitur : quapropter et hìc subjungo. »

DUBIUM I.

Quid, et quotuplex sit irregularitas?

341 *Definitio irregularitàtis. An irregularitas sit censura? Dupliciter dividitur irregularitas.*

341. — « Resp. 1. Est impedimentum canonicum, suscep-
» tionem ordinum sacrorum, et susceptorum usum impe-
» diens. Unde sequitur non esse censuram, sed quasi inha-
» bilitatem : etsi enim interdùm imponatur per modum pœnæ,
» propriè tamen pœna non est. *Laym. l.* 1. *tr.* 5. *p.* 3. *c.* 2.
» *Bonac. d.* 7. *q.* 1. *p.* 1. »

Quær. an irregularitas sit censura?

Prima sententia affirmat, et hanc tenent *Sotus in* 4. *d.* 22. *q.* 3. *art.* 1. *et Bann. Led. Gutt. Corn. Cord. etc. ap. Salm. de cens. c.* 1. *p.* 2. *n.* 11. Ratio, quia (ut ajunt) definitio censuræ, quòd sit pœna ecclesiastica, æquè convenit etiam irregularitati.

Secunda sententia verò communior et probabilior, quam tenent *Suar. de cens. d.* 1. *sect.* 3. *Bon. d.* 1. *q.* 1. *p.* 1. *n.* 4. *Pal. d.* 1. *p.* 1. *n.* 3. *et Salm. ibid. n.* 12. *cum Con. Val. Avila. Henr. Cand. Machad. etc.* docet irregularitatem non esse censuram, sed potiùs impedimentum seu inhabilitatem, idque non obscurè probatur ex *c. Quærenti, de verb. sign.*,

ubi *Innoc. III.* interrogatus quid in bullis Pontif. intelligeretur nomine *censuræ?* respondit : *Quòd per eam non solùm interdicti, sed suspensionis, et excommunicationis sententia valeat intelligi.* Cùm igitur Pontifex hîc dogmaticè et indefinitè locutus fuerit, enuntiando pœnas quæ veniunt nomine censuræ, præter eas, non est irregularitas, neque alia admittenda.

« Resp. 2. Dividitur 1. in eam, quæ est *ex delicto*, et quæ » est *ex defectu*. 2. In *totalem*, seu propriè dictam, quæ » omni ordine suscipiendo, et suscepti exercitio privat, v. g. » homicidium, bigamia, et in *partialem*, quæ aliquo tantùm » ordinis ministerio privat, vel solo ascensu ad ordinem su- » periorem, v. g. oculis, vel palmâ sacerdos carens inhabilis » est ad missam, non tamen ad confessiones audiendas; et » diaconus sinistro oculo carens inhabilis est ad sacerdotium, » in suo tamen ordine ministrare potest. »

DUBIUM II.

Quinam effectus irregularitatis?

342 *Effectus irregularitatis sunt : I. Inhabilitare ad ordines suscipiendos. II. Impedire exercitium ordinum. III. Invalidare collationem beneficii. An id valeat de beneficio simplici?*

343 *An collatio tunc sit ipso jure irrita?*

342. — « Resp. Sunt sequentes : I. Inhabilitare ad ordi- » nes suscipiendos, etiam primam Tonsuram. » (*Ut communiter docent Suar. d. 40. s. 1. n. 11. Pal. d. 6. p. 5. n. 2. Bon. p. 1. n. 4. et Salm. de cens. c. 7. p. 2. n. 22. cum Avila, et Diana*) « II. Impedire exercitium ordinum susceptorum » (*Ex c. fin. de temp. ord. et c. 11. de accusat.*). Unde sacerdos » irregularis, etsi validè, illicitè tamen absolvit. *Bon. l. c.* » *n. 4. et p. 4.* III. Quòd collatio beneficii, ad cujus functiones » inhabilis est, facta irregulari invalida sit, secundùm sen- » tentiam communiorem et tutiorem ; etsi non improbabili- » ter quidam dicant, eam non ipso facto irritam esse, sed » meritò irritandam. *Laym. l. c. c. 1. n. 2. et 3. Sylv. etc.* » *Bonac. p. 4.* Secundùm quam sententiam probabilem re- » solves :

« 1. Is, qui beneficium impetravit in irregularitate, po-
» test, obtentâ hujus dispensatione, illud in foro conscien-
» tiæ licitè retinêre, sine nova collatione, etiamsi in dispen-
» sationis impetratione non sit facta mentio beneficii. Item,
» si postea beneficio privetur, non tenetur fructus restituere.

« 2. Graviter peccat, qui in irregularitate exercet actum
» ordinis, aut suscipit, licèt ordines ei collati sint validi. »
(*Ita etiam Pal. d. 6. p. 5. n. 1. et Salm. l. c. n. 21. cum Corn. Et sic etiam peccat graviter irregularis suscipiens primam Tonsuram, sicut Episcopus qui eam illi confert, ut Suar. d. 40. s. 1. n. 11. Bon. d. 7. q. 1. p. 1. n. 4. Pal. n. 2. et Salmant. ibid. n. 22. cum Avila, Corn. et Gibali. Insuper hic notandum, quòd irregularitas nullo modo privet iis actionibus, quæ non requirunt exercitium ordinis, et quas etiam laici exercêre possunt, recipere sacramenta, et officia canere, sicut et conferre beneficia, quia hæc spectant ad exercitium jurisdictionis, non ordinis; item matrimonio assistere, vel licentiam assistendi alteri præbêre, dispensare in votis, absolvere à censuris, dare facultatem audiendi confessiones. Ita Pal. n. 14. Bon. p. 4. n. 17. Laym. tr. 5. c. 1. num. 1. Renzi p. 664. q. 3. cum Fill. et Suar. ac Salm. de cens. c. 7. p. 2. n. 19. cum Con. et Cornejo.*)

Quær., an irregularis ipso facto beneficiis privetur? Quoad beneficia obtenta ante irregularitatem, certum est apud omnes irregularem illis non privari; nec privandum à judice, si irregularitas ei supervenerit ex defectu infirmitatis, ut habetur in *cap. Ex parte, de cleric. ægrot.* Si verò sit de delicto, privari debet per judicis sententiam; et interim, licèt ipse non privetur ipso facto, ut clarè infertur ex *cap. Ex litteris, de excess. prælat.*, tenetur tamen petere dispensationem; at si eam non petit, vel non possit obtinêre, tenetur statim, nisi magnâ laboret necessitate, beneficia renuntiare, vel saltem in favorem tertii resignare; quia, cùm non possit licitè suum implêre munus, nequit licitè illa retinêre; ita communiter *Suar. d. 40. s. 2. n. 15. et 19. et d. 44. s. 2. n. 2. Pal. d. 6. p. 5. n. 9. 11. et 15. Bon. d. 7. q. 1. p. 4. n. 8. 9. et 10. Cont. Tourn. tr. de irreg. part. 1. cap. 3. ac Salm. l. c. n. 25. et 28. et cum Avila, Val. Sa, Sayr. Gibald. Pelliz. etc.* Si autem hujusmodi beneficiarius jam per alium impleverit munia sui beneficii, non est fructibus privandus, ut *Suar. d.*

d. 40. *s.* 2. *n.* 20. *Bon. n.* 10. *Pal. n.* 13. *Tourn. p.* 15. *Holzm. p.* 411. *n.* 221. *Croix l.* 7. *n.* 459. *et Salm. ibid. n.* 29. *cum Corn. Pelliz. et aliis passim.*

An autem irregularis sit privandus pensionibus quas possidet ? Regulariter probabiliùs negant *Suar. d.* 44. *s.* 4. *n.* 34. *Bon. n.* 11. *Pal. n.* 12. *et Salm. ibid. n.* 27. Atque sic declarasse S. C. refert *Barb. in Trid. sess.* 14. *c.* 8. Dictum est *regulariter*, nam (ut docent AA. præfati) benè poterit judex, si crimen fuerit valde grave, eum etiam pensionibus privare.

345. — Quoad beneficia verò obtenta tempore irregularitatis jam contractæ, dubitatur, an collatio sit ipso jure nulla ? Si irregularitas sit partialis, nempe si irregularis ob aliquem defectum corporalem non possit fieri sacerdos, tunc communiter dicunt collationem huic factam esse validam, et licitam ; ita *Pal. d.* 6. *p.* 5. *n.* 5. *Cab. T. J. l.* 5. *c.* 19. *n.* 2. *Roncag. p.* 113. *q.* 5. *r.* 1. *v. Cæterum*, *et Pal. d.* 9. *p.* 6. *n.* 5. *cum Val. Bon. Garcia*, *Sayr.* Idemque supponunt etiam ut certum *Salm. de cens. c.* 7. *p.* 2. *n.* 55. *Holzm. p.* 411. *n.* 320. *Suar. d.* 40. *sect.* 2. *n.* 31., si beneficium sit simplex, nec habeat sibi injunctum officium, sive exercitium ordinis sacri, sed tantùm recitationem horarum, aut aliquid aliud quod etiam laici possint exercêre, tunc enim ajunt validè suscipi tale beneficium ab irregulari. An autem privetur ipso facto beneficiis requirentibus exercitium ordinis sacri ? Adest duplex sententia.

Prima sententia communior affirmat, et hanc tenent *Suar. d.* 40. *s.* 2. *n.* 36. (vocans communem) *Bon. d.* 7. *q.* 1. *p.* 4. *n.* 6. *Less. l.* 2. *c.* 34. *n.* 129. *Cont. Tourn. loc. cit. Cabass. l.* 5. *c.* 19. *n.* 2. item *Covarr. Avil. Henr. Garcias*, *Sayr. Villal. et Corn. ap. Salmant. ibid. n.* 30. qui *n.* 34. etiam dicunt esse communem. Probatur ex *cap.* 2. *de cler. non ord. ministr. cap.* 2. *de cler. pugnant. etc. c. Dudum*, *de elect. et c. Cum bonæ*, *de ætate*, *et qualit. etc.*, et præsertim ex *Trid. sess.* 14. *de ref. cap.* 7. ubi dicitur : *Ut nullo tempore ad sacros ordines* (irregularis) *promovèri possit*, *nec illi aliqua ecclesiastica beneficia... conferre liceat.* Præterea *sess.* 22. *cap.* 4. *Nec aliis imposterùm fiat provisio*, *nisi iis qui jam ætatem et cæteras habilitates integrè habère dignoscantur*, *aliter irrita sit provisio.* Ratio, quia beneficium datur propter officium,

unde qui inhabilis est ad officium, cùm non possit ordinem exercêre, est etiam inhabilis ad beneficium.

Secunda sententia verò dicit, talem collationem non esse irritam, sed tantùm à judice irritandam; ita *Innoc. in c. Cum nostris, de concess. præb. Sylv. v. Excomm. num. 4. Laym. tr. 5. p. 5. c. 1. n. 3. Viva q. 8. art. 1. n. 5. Elbel p. 457. n. 158. Ronc. p. 115. q. 5. r. 1. v. Contrà, Pal. d. 6. p. 5. n. 7. Diana p. 4. tr. 2. r. 37. et Salm. dict. n. 34. cum Felin. Ancharan. Giball. etc.* et probabile censent *Suar. n. 35. Less. l. c. et Coninck, Bon. Hurt. etc. ap. Dian. l. c.* Ratio, quia non sunt imponendæ pœnæ, nisi in jure sint expressæ; nullibi autem habetur expressum, quòd irregularitas reddat hominem incapacem beneficii; unde irregularis, quamvis graviter peccet (ut advertit *Suar.*) acceptando et retinendo beneficium sine dispensatione, sicut etiam peccat qui illud ei confert, tamen si suppleat per alium munia beneficii, non tenetur fructus restituere. Canones verò qui opponuntur, teste ipso *Suar.* (qui oppositam sententiam probabiliorem putat), nihil aliud probant, nisi quòd talis collatio sit illicita, non tamen invalida. Nec obstat textus Tridentini, ubi dicitur irrita provisio beneficii, quæ fit in personam inhabilem; nam respondetur irregularem non dici inhabilem, ut incapacem beneficii, sed ut illo indignum, nempè inhabilem ad licitam beneficii perceptionem.

Prima sententia videtur probabilior, licèt enim jura non expressè declarent hanc collationem invalidam, tamen communior sententia DD. sic illa interpretatur; nam sensus DD. ut fatetur ipse *Laym.* est optimus legum interpres. Sed hoc non obstante

Secunda sententia videtur satis probabilis. Hìc tamen advertendum, quòd adhuc stante probabilitate hujus sententiæ, nequeat irregularis se immittere in possessionem beneficii, quia (ut diximus *l. 4. n. 761. v. Q. II.*) nemo cum opinione probabili potest inchoare possessionem rei alienæ.

DUBIUM III.

Quomodo incurratur, et tollatur irregularitas?

344 *An in dubio irregularitas incurratur?*
345 *Non incurritur, nisi in jure sit expressa.*
346 *Dub. 1. In dubio de irregularitate contracta quomodo quis se gerere debeat? Et quid si dubium sit juris?*
347 *Dub. 2. Quid in dubio facti, præter homicidium? Dub 3. Quid in dubio homicidii commissi? Dub. 4. Quid in dubio de animatione fœtûs, si abortus fuerit patratus?*
348 *An ad incurrendam irregularitatem ex delicto requiratur culpa mortalis, et actus externus, ac consummatus?*
349 *Qu. I. Quid si crimen fuerit externum, sed prorsùs occultum?*
350 *Qu. II. An ad incurrendam irregularitatem requiratur scientia legis?*
351 *Qu. III. An etiam scientia pœnæ?*
352 *Quot modis tollatur irregularitas?*
353 *Irregularitas tollitur per dispensationem. Quis possit in ea dispensare? Plura notanda.*
354 *Quomodò tollatur irregularitas ex defectu natalium per professionem religiosam?*
355 *Prælati regulares in quibus irregularitatibus possint dispensare?*

344. — « Resp. 1. cùm ab homine non feratur, nulla » incurritur, nisi in jure expressa habeatur. » (*c. Is qui, de sentent. excomm. in* 6.) « Unde in dubio sive facti, sive » juris, tenêre potes, quòd non sis irregularis; quia me- » lior est conditio possidentis. *Bonac. q.* 1. *p.* 5. *ex Suar.* » *Fill. etc.* Excipe tamen, si dubites de homicidio, saltem » injusto, à te commisso, ut patet ex *c. Significasti*, et ex *c.* » *Ad audientiam* 2., *de hom. Vide Bonac. l. c.*

345. — Plura hìc notabilia examinanda. Certum est, quòd nulla incurritur irregularitas, nisi in jure sit expressa ex *d. c. Is qui, de sent. excom. in* 6. ubi dicitur: *Cùm id non sit in jure expressum, etc.* In quo sapienter ait *Suar. d.* 40. *s.* 5. *n.* 5. Pontificem ibi nihil novi statuisse; sed principium illud declarasse, quòd in dubio judicandum sit pœnam non

esse latam, vel non extendendam ultra casus expressos. Hujus autem juris nomine veniunt tantùm decreta Pontificis, sive concilii à Papa approbati, non autem aliorum, nec venit consuetudo; ita *Suar. d. 40. sect. 4. n. 13. Cont. Tourn. tr. de Irreg. part. 1. cap. 2. v. Hinc. Diana p. 8. tr. 7. r. 28. et Salm. de cens. c. 7. p. 1. n. 8. cum Pelliz. Gib. et Machado.* Hinc infertur ad incurrendam irregularitatem, non valère argumentum à simili, nec à majori ad minus, ut communiter docent *Pal. d. 6. p. 2. n. 1. Laym. t. 1. tr. 5. p. 5. c. 1. n. 6. et Salm. de cens. c. 7. p. 1. n. 3. cum Corn. et Giball.* Advertit verò *Laym. l. c.* quòd si dubium vertatur circa aliquam irregularitatem, an sit expressa in jure, admittenda est, semper ac communis sensus DD. et consuetudo, eam firmaverint, quia hæc sunt optimæ legum interpretes.

346. — Sed dubit. 1. Utrùm in dubio, an quis irregularitatem contraxerit, debeat ut irregularem se gerere? Intellige de dubio prudenti, nam dubium ex scrupulis, sive levibus rationibus ortum nihili faciendum est. Intellige etiam de dubio negativo seu suspensivo, nam si dubium sit positivum, ante diligentiam ad veritatem inquirendam quisque debet se gerere ut irregularem, prout docent *Sanch. Dec. l. 1. c. 10. n. 37. Suar. d. 40. sect. 5. n. 12. Pal. d. 3. p. 3. n. 3. et Salm. ibid. p. 3. n. 42. cum Con. ex c. Illud, de cler. exc.* Nisi gravis necessitas urgeat, nempe si occasio occurrat recipiendi ordines, aut beneficium, ut *Salm. ibid. cum iisd.* Post verò sufficientem diligentiam is benè potest se habère ut non irregularem, probabili opinioni acquiescens, ut *Suar. n. 6. Pal. n. 4. Salm. dict. n. 42. in fine cum Hurt. Corn. Giball.* Difficultas igitur est, cùm quis dubitat dubio negativo. Resp. Si dubium est juris, nempe si dubitatur, an irregularitas sit à jure assignata, an non, pro aliquo actu, tunc nemo tenetur se gerere ut irregularem in foro conscientiæ, nec in externo ut talis damnandus est, tùm quia in dubio nemo suo jure spoliandus est; tùm quia, cùm dubitatur de lege, lex non obligat, saltem quia tunc non est sufficienter promulgata; ita communiter DD. *Sanch. Dec. l. 1. c. 10. n. 42. Pal. d. 3. p. 3. n. 7. Suar. l. c. n. 4. Bon. de irreg. q. 1. p. 3. n. 2. Ronc. p. 113. q. 1. r. 2. Conc. t. 10. p. 486. n. 9. Dian. p. 4. tr. 2. r. 52. Salm. ibid. n. 44. cum Con. Avila, Corn. et Valent. Moya tr. 5. q. 6. n. 6. cum*

Lugo, Nav. et Cont. Tourn. de irreg. part. 1. *cap.* 4. *concl.* 2. *v. Gravis hìc, cum Cov. et Habert.* Quid si dubium sit facti?

347. — Dubit. 2. Utrùm incurratur irregularitas in dubio facti, nempe si dubitatur, an quis crimen patraverit (præter homicidium, nam de hoc loquemur in dubio sequenti)?

Prima sententia affirmat, et hanc tenent *Conc. t.* 10. *p.* 486. *n.* 8. *et Cont. Tourn. loc. cit. v. Circa, cum Sayr. et Habert* ex *c. Ad audientiam, de homic.* ubi dicitur: *Cùm in dubiis semitam debeamus eligere tutiorem, vos convenit injungere presbytero memorato, ut in sacris ordinibus non ministret.* Ergò in omni materia pars securior sequenda est.

Secunda sententia tamen communis et verior negat, eamque tenent *Cabass. T. J. c.* 20. *n.* 14. *Suar. d.* 40. *s.* 6. *n.* 8. *et* 13. *Bon. n.* 3. *Dian. p.* 4. *tr.* 2. *r.* 25. *Ronc. l. c. Pal. d.* 6. *p.* 2. *n.* 9. *et Salm. de cens. c.* 7. *p.* 3. *n.* 46. *cum Con. Avila, Machad. Corn. Gib. et Henr.* Ratio 1. quia odia sunt restringenda, et nemo in dubio est damnandus, ex *Reg. Favorabiliores* 125. *ff. de reg. jur.* et ex *c. Cùm sunt, eod. tit. in* 6. ubi: *Cùm sunt jura partium obscura, reo favendum est potiùs quàm actori.* Et idem in *c. un. Ut eccles. benef. etc.* Non est autem recedendum ab hac regula, tam rationi consona, sine textu expresso, qui tantùm habetur in dubio homicidii, non verò aliorum criminum. Ratio 2. quia (ut diximus suprà *n.* 346.) irregularitas non incurritur nisi in jure exprimatur; in jure autem solus homicida dicitur censendus esse irregularis in dubio homicidii, non alius delinquens. Ratio 3. et potissima est; quia cùm hinc dubitetur, an id quod currit in materia homicidii, currat etiam in aliis materiis, dubium etiam est juris: at in dubio juris etiam adversarii (ut vidimus) concedunt non incurri irregularitatem. Nec obstant textus allati, nam respondetur 1. cum *Nav. et Suarez,* quòd ibi ratio adducta (nempe quòd in dubiis pars tutior eligenda sit) non assignatur ut præceptum necessariò et universè observandum, sed ut rationabile motivum decentiæ, ob quod maximè convenit dignitati sacrificii, ut sacerdos in dubio homicidii à celebrando abstineat, ne si fortè deinde certò fuisse homicida noscatur, cum scandalo populi inveniatur celebrasse; idque apertè declaratur in *c. Petitio tua. eod tit. de homic.* ubi: *Cùm sit consultius in hujusmodi dubio* (scil. homicidii) *abstinère, quàm temerè celebrare.* Nota illud *sit consultius*, ergò

non est præceptum. Quis autem negat aliquando decêre, quòd ex rationabili motivo per legem positivam prohibeatur aliqua actio per se non illicita? Sed cùm ratio illa indecentiæ soli homicidio competat, alios casus non comprehendit. Respondetur 2. quòd licèt ratio alios etiam casus comprehenderet, in irregularitatibus ex delicto, sicut in omnibus aliis pœnis, non est arguendum de uno casu ad alium similem, etiamsi eadem, imò major ratio currat, nisi uterque casus sit in jure expressus, idque fortiùs procedit in irregularitatibus circa quas (ut vidimus *n. præced.*) sancitum est nullas incurri, nisi illas quæ in jure expressæ sunt.

Dubitatur 3. Utrùm censendus irregularis, qui dubitat an patraverit homicidium? Adsunt diversæ sententiæ. Alii dicunt hunc esse irregularem tantùm in foro externo, non autem conscientiæ; ita *Innoc. Salas, et Henr. ap. Sanch. d. l. 1. c. 10. n. 38.* Alii ex opposito dicunt esse irregularem in foro conscientiæ, non autem externo; ita *Hostiens. Armil. Tabien. etc. ap. eumd. Sanch. n. 39.* Sed veriùs tenendum cum communi hunc in utroque foro judicandum esse irregularem, ita *Pal. n. 8. Bon. n. 3. Ronc. p. 114. v. Limita., Sanch. n. 42. cum Nav. Palud. et Led. ac Salm. de cens. c. 7. p. 3. n. 45. cum Cornejo, Avila, et Sayro*; et probatur ex *c. Significasti, c. Ad audientiam*, et *c. penult. de homic.* ubi ratio quæ ibi adducitur, nempe quòd in dubio tutior pars eligenda est, utrumque forum comprehendit. Sed hìc notandum 1. quòd hoc procedit casu quo aliquis certus est de homicidio (ut supponitur in præfatis textibus), et solùm dubitat, an ipse suâ actione fuerit causa illius, secùs si dubitat de ipso homicidio, an fuerit secutum vel non, ut valdè rationabiliter dicunt *Pichler l. 5. tit. 12. n. 8. Elbel t. 2. p. 467. n. 190. Dian. p. 7. tr. 5. r. 24. Tamb. de irreg. c. 5. §. un. et Spor. tr. 5. p. 151.* Unde dicit *Dian. p. 7. tr. 5. r. 26. cum Nav. Menoch. et Quaranta*, quòd si medicus aperuerit venam prægnanti, ut abortus sequeretur: sed postea non constet de abortu secuto, non est censendus irregularis, neque in foro interno neque externo: quia (ut habetur in *l. 1. §. Item illud, ff. ad Syllan.*) non proceditur contra aliquem ad pœnas, nisi constet de corpore delicti. Secùs verò dicendum, si media adhibita ad abortum fuerint adeò efficacia, ut ex eis communiter sequatur effectus, quia tunc præsumptio fit ex commu-

niter contingentibus, ut *Nav. et Mascard. ap. Dian. loc. cit.* ex *l. ult. c. de Fide instrum.* Notandum 2. quòd in prædictis textibus sancitum sit, dubitantem de homicidio judicandum esse irregularem quoad duos duntaxat effectus, scilicet *abstinendi à celebratione, et quærendi dispensationem*, ut jura loquuntur. Ex quo infertur 1. hanc sanctionem valêre tantùm pro clericis, non autem pro laïcis, cùm homicidium magis dedeceat statum clericorum quàm laïcorum : ità *Salm. de cens. c.* 7. *p.* 3. *n.* 45. *et Ronc. c.* 2. *qu.* 1. *in fine.* Infertur 2. valêre tantùm ad prædictos duos effectus, non autem quoad alios, nempe privationem beneficiorum, etc. ut *Sanch. l.* 1. *c.* 10. *n.* 43. *Suar. d.* 40. *s.* 6. *n.* 6. *Ronc. et Salmant. ll. cc. et Pal. d.* 6. *p.* 3. *num.* 8. *cum Panorm. Mol. Con. Sayr. Hurt. et Salas.* Infertur 3. dubitantem de mutilatione non esse habendum ut irregularem, sicut habendus dubitans de homicidio ; quia id tantùm de homicidio statutum est, ut *Sanch. n.* 49. *Bon. p.* 3. *n.* 4. *Ronc. p.* 114. *v. Duo, Salm. dict. n.* 45. *in fin. et Suar. d.* 40. *s.* 5. *num.* 14. *contra Nav. et Henr.*

Dubit. 4. An habendus ut irregularis, qui abortum commisit, dubitans an fuerit vel non fœtus animatus? De hoc vide dicta *lib.* 4. *n.* 396., ubi id negavimus ex sententia veriori cum plurimis AA. quibus adde *Delbene cap.* 2. *d.* 4. *s.* 20. *n.* 22. et doctum Auctorem libelli (*Istr. per lì nov. confes. p.* 2. *cap.* 18. *n.* 464. *et* 465.) qui testatur in praxi prolem fœmineam non censêri animatam, nisi octogesimo die, masculinam verò quadragesimo, ut tradunt *S. Th. cum Aberto M. et alii.* Idque confirmatur ex dictis *n. præced.* (1).

348. — « Resp. 2. Ut incurratur irregularitas ex delicto, » requiritur actus externus consummatus, et mortalis, ut » habet communis contra *Cajet.* Ratio est, quia est gravis » pœna, et difficulter relaxatur. »

Ideò ad hanc irregularitatem incurrendam requiritur I. Peccatum mortale ; ex quo infertur, quòd si quis excusatur à mortali ex aliqua circumstantia, excusetur etiam ab irregularitate, ut docent *Sanch. de matr. l.* 9. *d.* 32. *n.* 9. *Suar. d.* 40. *s.* 3. *n.* 17. *Cont. Tourn. de irreg. part.* 1. *cap.* 2. *r.* 2. *Conc. t.* 10. *p.* 486. *n.* 8. *Escob. lib.* 51. *n.* 6. *et Salm. de cens. c.* 7. *p.* 1. *n.* 12. *cum Con. Diana, et aliis passim,*

(1) Confer. notam ad l. 4. n. 394. *Edit.*

ex *c.* 5. *de pœnis in* 6., ubi dicitur pœna gravissima non esse infligenda pro levi culpa. Infertur præterea, quòd præceptum obligans sub pœna irregularitatis, intelligitur etiam obligare sub mortali; *Suar. Pal. Con. et Salm. ib.* Requir. II. Actus exterior. Quando autem in aliqua bulla, aut canone conceditur dispensare in irregularitate mentali, intelligitur reverà, quando irregularitas est occulta. *Pal. Con. Cov. Avil. etc. comm. cum Salm. ibid. n.* 13. Requir. III. Actus exterior consummatus, ut *Cont. Tourn. l. c. et Salm. ibid. cum Sot. Pell. Gibal. Vide dicta de censur. c.* 1. *n.* 36.

549. Sed quær. 1. An incurratur irregularitas ob crimen externum, et consummatum, sed prorsùs occultum, ita ut à solo delinquente notitia habèri possit? Adsunt tres sententiæ:

Prima sententia universè negat, et hanc tenent *Rodriquez, Mendo, Castro, Bruno, etc. ap. Dian. p.* 12. *Miscell. in fine libri n.* 6. *p.* 97. *v. Secundum dubium;* quia (ut ajunt) non datur irregularitas, nisi in jure sit expressa; in jure autem nullibi fit mentio de irregularitate ob crimen omninò occultum.

Secunda sententia, quam tenent *Ledes. Cordub. Henriq. etc. apud Salm. ibid. n.* 16., excipit tantùm homicidium, quia tantùm in crimine homicidii irregularitas inducta est non solùm propter scandalum aliorum, sed etiam propter intrinsecam indecentiam, ne sacerdos offerens vice Christi, agni mansueti, post homicidium ministret in altari; item quia, respectu ad homicidium, in Trident. *sess.* 14. *c.* 7. dicitur: *Qui per industriam occiderit proximum suum..., ab altari avelli debet, etc.* Ergò quicumque occidit ex industria, etsi occultè, jam fit irregularis.

Tertia sententia verior, quam tenent *Pal. d.* 6. *p.* 2. *n.* 1. *Dian. l. c. et p.* 7. *tr.* 11. *r.* 48. *et Salm. de cens. c.* 7. *p.* 1. *n.* 16. *cum Cov. Avila, Con. et Pelliz.*, universè affirmat, non solùm quoad homicidium, propter rationes mox allatas, sed etiam quoad alia crimina. Ratio, quia Ecclesia, crimina reservando, etiam occultissima reservat, modò suæ jurisdictioni subjaccant, nempe si sint externata, licèt nulli alii patefacta, prout imposuit excommunicationem hæresi omninò occultæ (ut dictum est *n.* 505.). Quòd autem de facto irregularitatem imposuerit delictis quomodocumque occultis, patet ex *c.* 6. *Liceat, Trid. sess.* 24. ubi concilium facultatem præbens Episcopis absolvendi ab irregularitatibus, et censuris occultis,

nominat sub unico vocabulo *occultis* hæresim, homicidium, et alia crimina; ergò sicut propter hæresim omninò occultam jam incurritur excommunicatio, et propter homicidium omninò occultum irregularitas, ita etiam propter alia crimina occulta irregularitas incurritur. An autem irregularitas proveniens ex homicidio prorsùs occulto possit dispensari ab Episcopo? *Vide infrà n.* 592. ubi id negabimus.

550. — Quær. II. An ad incurrendam irregularitatem ex delicto requiratur scientia legis Ecclesiæ prohibentis?

Prima sententia universè negat, dicens sufficere solam cognitionem peccati commissi; ita *Suar. d.* 40. *s.* 5. *n.* 10. *Holzm. t.* 1. *p.* 409. *n.* 511. *et Azor, ac Felin. apud Sanch. l.* 9. *d.* 32. *n.* 16. Ratio, tùm quia lex humana intendit punire non solùm transgressionem sui præcepti, sed etiam legis divinæ, tùm quia qui vult antecedens, vult etiam consequens; unde qui vult peccatum, vult etiam pœnam peccati.

Secunda sententia verò communissima et probabilior affirmat, et hanc tenent *S. Anton.* 3. *p. tit.* 24. *c.* 35. *sub fin. Bon. de censuris d.* 1. *quæst.* 2. *p.* 1. *n.* 13. *Pal. de peccat. tr.* 2. *d.* 1. *p.* 17. *n.* 6. *Nav. c.* 23. *n.* 47. *et c.* 27. *n.* 19. *cum Caj. Sylv. et Ang. Sanch. l. c. n.* 9. *et* 17. *cum Innoc. Abb. Host. Manuel, Vivald. etc. Salm. de cens. c.* 7. *p.* 3. *n.* 49. *cum Cornejo, et Leand. ac Boss. de usu matr. c.* 5. *n.* 158. *cum Panorm. Henr. Tab. Vill. et Reg.* Et probatur 1. ex *cap. Proposuisti, dist.* 82., ubi *Innoc.* I. declaravit quosdam clericos incontinentes non esse deponendos juxta constitut. *Siricii* Papæ, eò quòd eam ignorabant: et tamen eorum incontinentia erat quidem contra legem naturalem. Probatur 2. ratione, quia cùm lex ecclesiastica imponit pœnam super crimine à lege divina vetito, novum jus condit; qui autem peccat contra legem divinam, ignorans invincibiliter ecclesiasticam, peccat utique contra illam, non verò contra hanc; ergò incurrere debet quidem pœnam divinæ legis, non autem humanæ, juxta dicta *l.* 6. *n.* 1072.

Idem dicendum putant *Pal. de cens. d.* 6. *p.* 6. *n.* 3. *Viva q.* 8. *a.* 2. *n.* 7. *et Salm. l. c. n.* 51. *in fin. cum Cornejo, Leand. et Machad.*, de eo qui committit homicidium, ignorando legem Ecclesiæ illud vetantem, vel in rixa ad legem non advertendo: hunc enim dicunt excusari ab irregularitate, cùm eam non incurrat neque ob delictum, neque ob

defectum : non ob delictum, quia non peccat contra legem Ecclesiæ quam ignorat, vel ad quam non advertit, juxta sententiam mox suprà probatam ; neque ob defectum, quia irregularitatem ex defectu solùm incurrunt ii qui ad occisionem concurrunt ut ministri necessarii ad causæ cognitionem, vel executionem pœnæ, ut probabiliter alibi dicunt *Palaus p.* 14. §. 3. *n.* 7. *Diana p.* 3. *tract.* 5. *r.* 80. *et Salm. tr. cit. c.* 9. *p.* 1. *n.* 8. *in med. cum Vasq. Hurt. Pelliz. et Turrian.* Attamen docent incurrere *Suar. t.* 3. *d.* 51. *sect.* 6. *v. Solet autem., Boss. l. c. n.* 174. *et Diana p.* 4. *tr.* 2. *r.* 85. *cum Merolla, et Mercero ;* nam ideò imposita est irregularitas homicidio, quia est actio lenitati contraria, quæ valde dedecet altaris ministrum, unde talis homicida non propriè ratione delicti aut defectûs irregularitatem incurrit, sed ratione indecentiæ propter quam ab altari est repellendus juxta id quod dicitur in Trid. *sess.* 14. *c.* 7. ubi : *Cùm etiam qui per industriam occiderit proximum suum et per insidias, ab altari avelli debeat.* Hæc secunda sententia videtur valde probabilis et tenenda ; sed primam non audeo reprobare, cùm hujusmodi irregularitas in casu præfato non habeatur omninò expressa in jure.

351. — Quær. III. An ad incurrendam irregularitatem ex delicto requiratur etiam scientia pœnæ, id est irregularitatis ?

Prima sententia negat, et hanc tenent *Suar. d.* 40. *sect.* 3. *n.* 9. *Laym. l.* 1. *tr.* 4. *c.* 20. *n.* 6. *Croix l.* 7. *n.* 482. *Cont. Tourn. de irreg. part.* 1. *cap.* 4. *concl.* 1. *Anacl. de cens. d.* 3. *q.* 1. *n.* 5. *Elbel de irreg. n.* 161. *Holz. p.* 409. *n.* 311. *cum Carden. et Pichler, item Sotus, Pontius, Mol. Vasq. Azor, Salas, Reg. Fill. etc. ap. Boss. de usu matr. c.* 5. *n.* 168. Ratio, quia irregularitas non est pœna medicinalis ad cavenda crimina in futurum, sed est inhabilitas, vel pœna merè punitiva propter maculam culpæ, ob quam Ecclesia reddit delinquentem inhabilem ad altaris ministerium ; unde sufficit quòd talis pœna sit imposita à lege actui vetito, quem reus jam scienter et culpabiliter committit, licèt ignorans pœnam. Præterea, qui vult causam, id est peccatum, debet subjacere etiam effectui, scilicet pœnæ, quamvis ignoratæ. Hæc sententia est quidem valde probabilis.

Secunda sententia verò affirmans satis etiam probabilis vi-

detur, et hanc tenent *Navar. Man. c.* 23. *n.* 47. *Sylv. v. Ignorantia q.* 8. *d.* 1. *Sanch. de matr. l.* 9. *d.* 32. *n.* 21. *Pal. tr.* 2. *de pecc. d.* 1. *p.* 17. *n.* 7. *et tr.* 29. *de cens. d.* 6. *p.* 6. *n.* 5. *Ronc. p.* 114. *q.* 2. *Tamb. de cens. l.* 10. *tr.* 4. *c.* 4. §. 5. *n.* 3. *Diana p.* 4. *tr.* 2. *r.* 85. *Boss. l. c. n.* 174. *cum Con. Sayr. Duard. Felin. etc.* item *Corn. Rodr. Portell. et Leand. ap. Salm. de cens. c.* 7. *p.* 3. *n.* 55., qui vocant æquè probabilem ac primam; et etiam probabilem censent *Suar. l. c. et Renzi p.* 366. *q.* 7. Ratio, quia irregularitas ex delicto censetur vera pœna imposita in vindictam criminis. Licèt autem non requiratur scientia pœnæ, ut ipsa incurratur quando pœna est ordinaria, et talis ut ex natura ipsius criminis aliquo modo prævidèri possit, cùm ipsum lumen naturale dictet malum juxta suam naturam esse puniendum, requiritur tamen scientia pœnæ, quando illa est extraordinaria et exorbitans, ita ut secundùm rei naturam ne in confuso quidem possit prævidèri; et hujusmodi utique est pœna irregularitatis. Nec obstat dicere, quòd volens peccatum debet sustinère pœnam. Nam respondetur cum *Navar. c.* 27. *n.* 174., quòd esto ad pœnam incurrendam non requiratur consensus in pœnam, tamen requiritur consensus in causam pœnæ; et ut quis consentiat in causam pœnæ, docet *D. Th.* 2. 2. *q.* 65. *art.* 8., non sufficere consensum in actum peccaminosum, qui jam est causa pœnæ, sed peccantem debère scire talem actum esse causam pœnæ.

552. — Quatuor autem modis tollitur irregularitas, I. Per cessationem causæ, si irregularitas sit ex defectu (v. g.) ætatis, ignorantiæ, paupertatis, etc. *Suar. d.* 41. *sect.* 1. *n.* 6. *Laymann tract.* 6. *p.* 5. *c.* 4. *n.* 10. *Cont. Tourn. de irreg. part.* 3. *cap. ult. Ronc. p.* 114. *q.* 3. *r.* 1. *et Salm. de cens. c.* 7. *p.* 4. *n.* 55. *cum Sayr. etc.* Notandum autem, quòd cùm quis est irregularis ob infamiam, si infamia sit *popularis*, tollitur per emendationem, ex *cap.* 3. *et c.* 18. *dist.* 56. Si est infamia *facti*, tollitur per mutationem loci, *Cont. Tourn. de Irreg. part.* 2. *cap.* 6. *in fine, et Ronc. p.* 114. *q.* 3. Si verò infamia est *juris*, scil. per sententiam judicis, tunc ad eam tollendam omninò requiritur dispensatio. II. Per baptismum, si irregularitas sit ex delicto; qui enim homicidium patravit ante baptismum, post illum non manet irregularis. *Salm. ibid. n.* 57. *cum Con. Sayr.* etc. III. Per dispensationem, de

qua *n. seq.* IV. Per professionem religiosam, de qua infrà *n.* 554. et 555.

553. — « Resp. 3. Irregularitas non tollitur per absolutionem, sed per dispensationem, hâc, vel simili formâ : *Dispenso tecum in irregularitate, quam, vel quas, ob hanc vel illam causam incurristi.* Et si quidem dispensans intendat tollere omnes, idque possit, omnes tollit : sin minus, eam tantùm tollit, quam potest, et vult. Etsi verò hæc dispensatio ad Pontificem spectet, ex jure tamen novo *Trid.* ubi est receptum, potest Episcopus dispensare in irregularitatibus provenientibus ex delicto occulto, et non deducto ad forum contentiosum ; nisi tamen sit homicidium directè et in se volitum. *Bon. q.* 3. *p.* 1. *n.* 3. *ex Trid. sess.* 24. *cap.* 6. *Suar. Sanch. Fill. etc. Laym. c.* 9. *n.* 4.

Hìc notandum I. quòd si dispensaretur à Papa super aliqua irregularitate sine justa causa, dispensatio erit valida (quamvis non licita) : si verò dispensaretur ab inferiore, erit et ampliùs nulla ; *Salm. de cens. c.* 7. *p.* 4. *n.* 60. Notandum II. Si quis plures irregularitates contraxerit ejusdem speciei, putà si pluries ministrarit cum censura, sufficit tunc ad obtinendam dispensationem, si dicat, pluries in illas incidisse ; ita *Suar. d.* 44. *sect.* 3. *n.* 28. *Pal. d.* 6. *p.* 7. *num.* 3. *et Salm. ibid. n.* 61. *cum Con.* imò *Sanch. de matr. l.* 8. *d.* 24. *n.* 7. *et Nav. Henr. ac Avila apud Salm. loc. cit.* docent sufficere, si dicat tantùm se irregularem esse ob talem culpam. Notandum III. quòd prælatus, si admittat quemdam ad ordinem, vel beneficium, quem scit irregularem, censetur cum eo dispensare : *Bon. dist.* 7. *qu.* 3. *p.* 1. *in fin. ac Salm. ibid. in fin. cum Henr. et Avila.*

554. — « Præterea irregularitas ex defectu natalium tolli » etiam potest per professionem in religione approbata, sed » quoad ordines tantùm, non quoad prælaturas, *c.* 1. *de* » *filiis presbyt. Bon. p.* 2. *Laym. c.* 9. *n.* 6. *Suar. Sanch.* » *Less.* » (*Ita etiam comm. Sanch. de matr. lib.* 7. *d.* 86. *n.* 4. *Suar. d.* 41. *sect.* 1. *n.* 3. *Holz. p.* 411. *n.* 525. *v. Per professionem, et Cont. Tourn. de irreg. part.* 2. *cap.* 1. *v. Quod dixi, ex concessione Greg. XIV. Clem. VIII. et Pauli V.*) « contra *Villal.* qui apud *Dian. p.* 4. *tr.* 2. *res.* 63, dicit » tolli quoad omnia solita gubernari per Fratres illius ordinis, » ut prioratus, præposituras, rectoratus, et cætera munia,

» circa quæ prælatos saltem posse cum iis dispensare, in » capitulo tamen generali, vel provinciali, notat *Diana l. c.* » ex *Barb.* » (*Et ita etiam Pal. d. 6. p. 7. n. 2. et Holz. l. c. cum Sayr. Notant autem Bon. d. 7. q. 2. p. 5. n. 14. et Cont. Tourn. loc. cit. cum Sayro, quòd dispensatio ad dignitates non intelligitur ad episcopatum. Quod autem dicit Solus, scilicet per professionem religiosam tolli omnes irregularitates, id communiùs negant AA. ap. Salm. de cens. c. 7. p. 4. n. 58.*)

Unde resolves :

« 1. Solus Papa, et qui ab eo accepit privilegium, potest » dispensare in irregularitatibus ex defectu.

« 2. Confessarius in nullis irregularitatibus potest dispen- » sare, nisi habeat speciale privilegium à Papa.

355. — Prælati autem regulares, ut dicunt *Salm. eod. tr. c. 8. p. 6. n. 72. cum Bauny, Cand. et aliis, ac Spor. Suppl. p. 149. n. 167. cum Herin.* ex privilegio S. *Pii.* V. (in bulla 23.) relato in extensum à *Salm. ibid. c. 2. p. 6. n. 72.* et ex alio *Greg. XIII.* allato *dict. c. 8. p. 6. n. 71.* possunt dispensare cum suis subditis in omni irregularitate occulta, in qua possunt Episcopi cum suis. Et etiamsi irregularitas proveniat ex bigamia, et homicidio adhuc voluntario, modò non sit notorium, ut ait *Pal. d. 6. p. 7. n. 2.* ex privilegio *Martini V.* relato *apud Rodriq. et Spor, l. c. cum Portel.* Qui tamen ait cum eodem *Rodriq.* id intelligi tantùm de dispensatione ad ordines, non ad prælaturas. Quomodò regulares possint dispensare in irregularitate ex homicidio voluntario ? *Vide dicenda Dub. seq. in fin. n.* 396. Hoc respectu ad subditos, quod verò ad sæculares, docent *Spor. Suppl. p. 150. n. 170. cum Suar. Sanch. Bassæo, Sayr. etc. ac Salm. tract. 18. de privil. c. 4. p. 2. §. 12. n. 170. et de cens. c. 7. p. 4. n. 63. cum Pell. Lez. Rodr. Henr. etc.* posse confessarios regulares dispensare in omnibus irregularitatibus in quibus possunt dispensare Episcopi cum subditis suis, ex privilegio *Sixti IV.* in bulla 9. Minimis concesso, et confirmato à *Julio II.* in sua const. quæ incipit, *Dùm ad sacrum ordinem*, (ut testatur *Peyrin. ad const. I. Julii II. §. 22. apud Salm. tr. 18. de privil. c. 4. p. 2. §. 12. n. 171.*) ibi confessariis illorum concessa est facultas *ab omnibus excommunicationibus, suspen-*

sionibus, et interdictis, et super quacumque irregularitate ordinaria, tam à jure quàm ab homine reservatis, toties quoties opus fuerit absolvendi, et dispensandi, ac vota quæcumque permutandi, sicut potest diœcesanus. Hujusmodi privilegium *Baumy* testatur jam esse in usu, sed *Lezana* de hoc dubitat; at *Salm. de privil. c. 4. p. 2. §. 12. n. 171.* dicunt, quòd usus talis privilegii, cùm sit occultus spectando ad forum pœnitentiæ, nemo testari potest, an sit, vel non sit in usu: præterquam quòd addunt privilegia maximè gratiosa non amitti per non usum, ut ajunt probasse in *eod. tr. c. 2. p. 2. §. 2. n. 13.* Et etiamsi Minimi illo nequirent uti ob non usum, dicunt tamen alios regulares in privilegiis communicantes non interdici ab illis utendis. An verò ex bulla Cruciatæ possit confessarius electus dispensare in irregularitatibus ex delicto? *Vide Salmant. de cens. c. 7. p. 4. num. 66.*

DUBIUM IV.

Quæ sint irregularitates ex delicto?

356 *Irregularitas ex delicto incurritur I. ob* baptismum iteratum.
357 *II. Ob* violationem censuræ.
358 *Plura notanda. (An autem qui ordinatur ligatus censurâ, incurrat irregularitatem?)*
359 *III. Ob* exercitium actûs ordinis sacri, *quem aliquis clericus non habet.*
360 *IV. Ob* malam susceptionem ordinum.
361 *Quotupliciter incurratur irregularitas ob furtivam susceptionem?*
362 *V. Ob* crimina infamia et notoria.
363 *Requiritur notorietas facti, vel juris. Quæ sint crimina, et exercitia, quibus annexa est infamia?*
364 *Quomodò tollatur hæc irregularitas?*
365 *VI. Ob* homicidium, *vel* mutilationem.
366 *De irregularitate ob homicidium* voluntarium.
367 *Hanc irregularitatem incurrunt I. Qui occidunt, vel mutilant.*
368 *Dub. 1. Quid, si homicidam pœniteat ante mortem?*
369 *Dub. 2. Quid, si unus feriat, sed alii occidant?*
370 *II. Incurrunt mandantes, vel consulentes homicidium, vel mutilationem.*

371 *Dub.* 1. *Quid in dubio, an homicidium causatum fuerit ex mandato, sive consilio?*

372 *Dub.* 2. *Quid, si homicida jam erat determinatus ad occidendum?*

373 *Dub.* 3. *Quid, si consulens consilium revocet?*

374 *III. Incurrunt omnes coöperantes ad homicidium vel mutilationem, nempe* 1. *Excitantes.* 2. *Præliantes in bello injusto.* 3. *Ministrantes auxilium.* 4. *Accusantes, etc.* 5. *Associantes.*

375 *Dub.* 1. *An incurrant ratihabentes?*

376 *Dub.* 2. *An non impedientes?*

377 *De irregularitate ob homicidium, vel mutilationem* casualem.

378 *De mutilatione membrorum.*

379 *Dub.* 1. *Quid veniat nomine* membri?

380 *Dub.* 2. *An fiat irregularis qui abscindit testiculos?*

381 *Et an ab irregularitate propter mutilationem possint dispensare Episcopi?*

382 *Plura apud Busemb. et præsertim, an dans potum infirmo, vel cum admovens incurrat irregularitatem?*

383 *Si quis dat operam rei licitæ, non fit irregularis nisi apponat negligentiam mortaliter culpabilem.*

384 *Hinc excusantur I. Magister, et pater verberans, si etc. II. Equitans in equo feroci. III. Alens feram ligatam. IV. Reficientes tectum. V. Clericus in sacris, aut monachus medens sine incisione, vel adustione.*

385 *Quid de clerico beneficiato medente cum incisione?*

386 *Si quis dat operam rei illicitæ, non fit irregularis, si res non est periculosa.*

387 *Quid, si periculosa?*

388 *Quid, si quis occidat ad defensionem sui vel innocentis? Et quid, si adulter occidat maritum aggressorem?* Remissivè ad l. 4. num. 398. v. In ordine.

389 *An fiat irregularis occidens ob defensionem libertatis, honoris, bonorum, etc.?*

390 *Quomodo tollatur irregularitas propter homicidium?*

391 *An Episcopi possint dispensare in irregularitate ex homicidio voluntario?*

392 *Et quid, si homicidium fuerit omninò occultum?*

393 *Quid, si homicidium fuerit casuale?*

394 *An reputetur casuale homicidium patratum in rixa?*

395 *Et quid, si fuerit commissum per defensionem, sed excedendo moderamen?*

396 *Quomodo prælati regulares possint dispensare in irregularitate ob homicidium, vel mutilationem cum subditis suis? Et quomodo cum laïcis?*

356. — « Resp. *Prima* est, ob iteratum baptismum scriò, » et scienter; estque irregularis tam baptizans, quàm baptizatus; etsi in rebaptizante irregularitas tantùm sit causa » partialis, ne clericus ad altiorem ordinem possit ascendere, » neque incurratur, si rebaptizatio sit occulta. *Covar. Tolet.* » *M. Leo p. 3. s. 318. Vide Bon. d. 7. q. 3. p. 3. Laym. l. 1.* » *t. 5. p. 5. c. 2.*

Per rebaptizationem occultam non solemnem probabiliùs non incurritur irregularitas, ut tenent *Salm. de cens. c. 8. p. 5. n. 60.* (licèt contrarium teneant *Bon. d. 7. q. 3. n. 1. et 7. Pal. d. 6. p. 16. n. 1. apud Salm. dict. n. 60.*) *cum Sylv. Laym. et Con. ex cap. Ex litterarum 2. de apostat.* ubi, cùm de rebaptizato sermo fiat, dicitur : *Ad superiores ordines promoveri (si publicum est quod proponitur) non valebit, nisi ad religionem transire voluerit; si verò occultum est, promoveri poterit.* Hinc nota 1. quòd irregularitas adversùs eum qui scienter rebaptizatur, habetur ex *c. 64. Confirmandum, dist. 50.* adversùs autem rebaptizantem habetur tantùm ex communi sententia DD. ut testantur *Salm. ibid. n. 59.* Et colligitur ex *c. Ex litterarum*, ubi declaratur irregularis acolythus assistens rebaptizationi. Rebaptizans, vel rebaptizatus ex metu sine intentione, vel sub conditione (etsi temerè et culpabiliter fiat) probabiliter non fiunt irregulares, ut *Pal. l. c. n. 5. Suar. d. 31. sect. 6. dub. 5. Cont. Tourn. de irreg. part. 3. cap. 2. v. Quæres 3. et Salm. ibid. n. 61. cum Nav. Corn. et Avil.* Ignorantia culpabilis tamen hos non excusat, ex *c. Quibus, de consecr. dist. 4.* Secùs, si inculpabilis; *Pal. n. 6. Salm. de cens. c. 8. p. 5. n. 62. cum Sot. Sayr. etc.* Nota II. quòd est etiam irregularis, qui baptizatur ab hæretico declarato sine ulla necessitate, ut habetur ex *can. Ventum est. caus. 1. q. 1.* Insuper qui differt baptizari usque ad mortis periculum, ex *c. Si quis, dist. 57. Vide Salm. ibid. n. 65.*

357. — « *Secunda*, ex violatione censuræ, v. g. si eâ » innodatus, actum aliquem ordinis solemniter exerceat, nisi » invincibilis ignorantia excuset. *Laym. c. 3.*

358. — Notandum hìc I. quòd qui celebrat innodatus excommunicatione minori, non incurrit irregularitatem, ex *c. Si celebrat, de cler. exc. min.* Immò nec irretitus excommunicatione majori, si exerceat actum ordinum minorum,

adhuc solemniter, et ex officio : ita *Bon. q.* 3. *p.* 5. *n.* 1. *Laym. c.* 3. *n.* 4. *Nav. c.* 27. *n.* 242. *et* 244. *Anacl. p.* 512. *n.* 13. *et Avila*, *Fill. Corn. cum Salm. l. c. p.* 6. *n.* 66. Nec si exerceat actum ordinum majorum, sed non solemniter, id est diaconatus sine stola, subdiaconatus sine manipulo; cùm tales actus sic exercêri possint etiam à cantoribus : *Salm. ibid. n.* 68. *et Anacl. l. c.* Nec qui canit solemniter officium, nisi sit hebdomadarius capituli, solemniter dicendo orationem cum *Dominus vobiscum*, quia tale ministerium ex consuetudine à sacerdotibus, aut diaconis exercetur. Nec qui concionem habet, quia hoc munus de licentia Episcopi potest exercêri etiam à non constituto in Sacris, cùm sit actus jurisdictionis, non Ordinis ; *Suar. d.* 12. *sect.* 2. *n.* 4. *et Salm. ibid. n.* 69. *cum Avil. Sylv. Sayr. Henr. etc.* Nec qui exercet actum non ordinis, sed jurisdictionis, scil. si Episcopus excommunicet, si parochus assistat matrimonio ; *Anacl. n.* 14. *et Diana, Avil. Sylv. Sayr. Henr. etc. cum Salm. dict. n.* 69.

Notand. II. ad incurrendam hanc irregularitatem requiri, ut censuratus scienter actum ordinis exerceat, quia illa tantùm ob contemptum censurarum imposita est. Episcopus, vel alius sacerdos censuratus cogens alium ad celebrandum coram se, fit irregularis ex *c. Illud, de cler. exc. min.* Ab hac autem irregularitate tantùm Pontifex potest absolvere, vel Episcopus, si sit occulta ; et prælati regulares cum suis religiosis, etiamsi sit publica, ut tenent *Bord. Sayr. Corn. Cand. etc. apud Salm. de cens. c.* 8. *p.* 6. *n.* 72. Immò etiam cum sæcularibus, ut *Peyr. Fragros. et Ant. à Sp. S. ibid.* ex privilegiis *Mart. V. et Jul. II.* Notandum III. cum *Cabassut. lib.* 5. *c.* 20. *n.* 13., quòd si quis celebret in Ecclesia polluta, non fit irregularis ; fit verò qui celebrat scienter in loco interdicto, quia jam violat censuras per exercitium ordinis, ex *c. Is qui* 18. *de sent. exc. in* 6. Notand. IV. *cum Anacl. p.* 512. *n.* 16. *et Nav. ibid.*, quòd qui ordinatur ab Episcopo excommunicato, suspenso, interdicto, hæretico, schismatico, aut simoniaco, fit irregularis : argum., ex *c. Quod quidam, et c. Statuimus, caus.* 1. *q.* 1. item ex *c. Ordinationes q.* 9. *et c.* 1. *et* 7. *de schism.*, ubi dicuntur hujusmodi ordinationes indigère dispensatione. An autem incurrat irregularitatem, qui ordinatur aliquâ irretitus censurâ ? *Vide l.* 6. *n.* 799. *dub.* 3 *vers.* Utrùm.

359. — « *Tertia*, ob peccatum, quo clericus scriò et » scienter actum ordinis sacri, quem non habet, solemniter » exercet. *Bon. loc. cit. p.* 6. *Laym. loc. cit. c.* 3.

Ex hoc capite igitur (ut dicit *Busembaum*) fit irregularis clericus ministrans scienter, et solemniter in ordine sacro, quem non habet, ut ex *c.* 1. *et* 2. *de cler. non ord. min.* Nempe, si non diaconus canat Evangelium cum stola, etc., vel si non sacerdos absolvat sacramentaliter, solemniter baptizet, etc. An autem laicus exercens actum ordinis quem non habet, incurrat irregularitatem? Probabiliùs negatur juxta dicta de baptismo *lib.* 6. *n.* 116. *v. Dub.* 3. Qui est ligatus duplici censurâ, et exercet actum ordinis sacri, etsi non incurrat duplicem irregularitatem, incurrit tamen unam duplici æquivalentem, unde in petitione dispensationis id exprimere debet: *Cont. Tourn. de irreg. part.* 3. *cap.* 4. *concl.* 2. *v. Quæres.* 2. Sacerdos autem simplex excipiendo confessiones non incurrit irregularitatem; quia hic reverà exercet actum ordinis quem jam habet, licèt careat jurisdictione, ut rectè ait idem *Cont. Tourn. loc. cit.* Unde peccat, sed non incurrit irregularitatem.

360. — « *Quarta*, ob delictum, quo quis malè suscepit » ordines, v. g. in excommunicatione, suspensione, vel ab » Episcopo non habente jurisdictionem, vel per saltum (licèt » hunc suspensum tantùm esse, quamdiu non ministrat in » ordine per saltum suscepto, satis probabiliter doceant *Avila*, » *Nav. Bonac.*), vel ante legitimam ætatem, vel sine dimissoriis, vel furtivè (Episcopo nesciente, nec approbante), » et non examinatus. *Vide Bon. d.* 7. *q.* 3. *p.* 4.

361. — Ex furtiva ordinum susceptione fit irregularis, I. Qui ordinem recepit sine approbatione Episcopi, nam is prohibetur ad alium ordinem ascendere, ex *c.* 1. *de eo, qui furt. etc.* II. Qui sine dispensatione Episcopi eodem die recipit plures ordines, quorum unus sacer est, ex *cap.* 2. *et* 3. *eod. tit.* III. Qui post matrimonium contractum ante consummationem ordinem sacrum recipit, renitente uxore, ut ex *Extrav. Antiquo de voto.* Alias verò furtivas receptiones ordinum, quas enumerat hic *Busemb.*, dicunt *Suar. d.* 42. *sect.* 3. *n.* 5. *Pal. d.* 6. *p.* 17. *n.* 1. *Salm. t.* 10. *c.* 8. *p.* 7. *n.* 73. *cum Con. et Cern.*, potiùs inducere suspensionem quàm irregularitatem;

nihilominùs pro absolutione hujusmodi suspensionis, semper recurrendum ad Papam : *vide dicta n.* 518.

In hac autem irregularitate nequit dispensare Episcopus, si crimen est publicum, et ipse ante ordinationem præceperit sub pœna excommunicationis (ut mos est) neminem furtivè accedere, ex *c.* 1. *eodem tit. ut suprà; vide Salm. ibid. n.* 75. Qui insuper dicunt cum *Fragoso*, *etc.* regulares posse dispensare etiam cum sæcularibus, sicut in aliis irregularitatibus occultis, ita etiam in hac, ex privilegio *Sixti IV.* et *Julii II.* juxta dicta *n.* 555. *in fin.*

362. — « *Quinta*, propter enormia crimina, si sint notoria, » et publica, v. g. quæ à jure habent annexam infamiam, » ut adulterium, raptus, incestus, perjurium in judicio.

Hæc irregularitas ex infamia, ut ait *Croix l.* 6. *n.* 512. potiùs reducitur ad irregularitatem ex defectu, quàm ex delicto, cùm infamia non sit aliud quàm defectus bonæ famæ. Omnes infames irregulares fiunt, ex *c. Infames*, *caus.* 6. *qu.* 1. Et hoc intelligitur, sive infamia sit ex jure canonico, sive ex civili. Item sive infamia sit juris, sive facti; quamvis *Bon. cum Azor*, *apud Salm. de cens. c.* 8. *p.* 8. *n.* 76. dicant infamiam facti inducere quidem irregularitatem ad non suscipiendos ordines, sed non ad ministrandum in susceptis; infamiam verò juris ad utrumque.

363. — Ad incurrendam hanc irregularitatem requiritur, ut crimen, cui annexa est infamia, sit notorium notorietate facti, vel juris, *facti* per publicam famam. Requiritur tamen, prout dicunt *Viva quæst.* 9. *art.* 3. *n.* 6. *cum Castro*, *Hurt. ac Laym. Garc. et Pignat. apud Croix l.* 7. *n.* 515. (*contra Suar. Fill. etc.*) ut factum non solùm sit publicum, sed etiam notorium; seu ita evidens majori parti viciniæ, seu collegii (ubi ad minus sint decem) ut nullâ possit tergiversatione celari. Item ait *Viva ibid.* requiri etiam, ut crimen sit qualificatum, ut hæresis, parricidium, etc. vel continuatum, ut concubinatus. Infamia autem *juris* habetur per confessionem rei in judicio, vel per sententiam judicis, saltem criminis declaratoriam; ita *Sanch. Dec. l.* 2. *c.* 26. *n.* 1. *Pal. p.* 20. *n.* 3. *et Salm. ibid. n.* 82. *cum Con. Bon. Avila*, *Corn. etc.* Crimina autem, quibus de jure annexa est infamia, sunt homicidium, perjurium factum in judicio, hæresis, simonia, sodomia, crimen læsæ Majestatis, adulterium, proditio, ra-

pina, lenocinium, exercitium usurarum, invasio Cardinalium, vel Episcoporum. Item raptus mulierum, seu ad illum coöperatio, duellum, paratio armorum contra parentes, etc. *Vide Salm. ibid. n.* 78. Item exercitium histrionis cum turpibus repræsentationibus, ita ut non fiat sine peccato mortali: non autem macellatoris, carnificis, lictoris, et similis generis, cùm hæc officia benè exercêri possint sine peccato. ut *Pal. l. c. n.* 6. *et Salm. ibid. n.* 84. *cum Corn. contra alios.* Præterea hic notandum, posse etiam incurri irregularitatem ob infamiam adhuc alienam, prout incurrunt filii eorum qui damnati sunt ob delictum læsæ Majestatis; item filii nati ex matre meretrice; item filii hæreticorum (licèt hoc negat *Viva art.* 4. *n.* 6., sicut negat etiam de filiis illegitimorum cum *Suar. et Palao contra alios*), et etiam nepotes per viam masculinam ab iis descendentes; modò tamen sit notorium parentes fuisse hæreticos, et in hæresi decessisse, ut *Sanch. l.* 2. *c.* 28. *n.* 7. *et Suar. d.* 43. *sect.* 3. *n.* 1. Ut autem omnes hi irregularitatem incurrant, opus est ut nati sint post delictum; ut *Sanch. l.* 2. *c.* 27. *n.* 14. *Less. l.* 2. *c.* 34. *n.* 121. *Pal. p.* 19. §. 2. *n.* 2. *et Salm. de cens. c.* 8. *p.* 8. *n.* 85. *cum Bonac. et Henr.*

364. — Hæc infamia atque irregularitas, si sit facti, tollitur vel per baptismum, vel per notoriam facti emendationem, sine dispensatione, ut tenent *Suar. d.* 48. *sect.* 2. *n.* 6. *Pal. loc. cit. n.* 14. *et Salm. ibid. n.* 85. *cum Henr. Bon. Corn. etc.* Et colligitur ex *c. Si duo* 15. *q.* 6. modò emendatio, universim loquendo, ut ait *Viva art.* 4. *n.* 6. *et Croix n.* 517. *cum communi*, saltem per triennium perseveret. Si verò sit juris, non tollitur nisi per dispensationem; quamvis *Bon.* teneat hanc etiam tolli per baptismum, et *Salm. l. c. n.* 86. non improbabile putant.

Episcopus non potest dispensare, ut infamis infamiâ facti ad sacros ordines ascendat: potest tamen, ut in susceptis ministret, si crimina sint minora adulterio, et reus egerit pœnitentiam. Si verò infamia sit per sententiam judicis, potest ab illo irregularitas tolli per aliam sententiam, quâ reo fama restituatur, *Salmant. ib. n.* 87. *et Cont. Tourn. de irreg. part.* 2. *cap.* 6. *concl.* 5. Irregularitas ob crimen parentum, vel ob officium infame tollitur per ingressum in religionem, ut *Salm. ib. cum Corn.* Testantur autem *ib. Bordon. et Ant. à. Sp. S.* regulares ex privilegiis *Pii IV.* et *Pii V.* posse dis

pensare cum suis subditis in hac irregularitate, sive contracta ante ingressum in religionem, sive post : item sive infamia fuerit juris, sive facti, nullâ exceptâ.

365. — « *Sexta* oritur ex injusta mutilatione, vel homicidio, etiam indirectè tantùm voluntario ; extenditurque » ad omnes, qui ad alterutrum, sive in bello injusto, sive » extra illud, injustè concurrunt, consulendo, mandando. » Mutilatio autem hìc intelligitur, quando à corpore separatur membrum aliquod principale, id est pars corporis, » quæ officium per se distinctum habet, v. g. pes, manus, » oculus, auris, etc. *M. Leo in praxi p.* 3. *s.* 347. *ex Covar.* » *Nav. de cens. n.* 206. *Vide Bon. p.* 8. » (*Ita habetur ex Clement. unic. de homic. Et hoc verum est, etiamsi quis mutilet seipsum, ut qui seipsum castraret, c. Si quis abscederit dist.* 55. *Sayr. Corn. cum Salm. de cens. c.* 8. *p.* 2. *n.* 18. *Sicut etiam fieret irregularis, qui seipsum culpabiliter deformaret, aut digitum, vel partem digiti sibi abscinderet, ut ex c. Qui partem, dist.* 55. *Dicitur*, seipsum, *quia secùs esset* (*ut mox dicemus n.* 379.) *si alter abscinderet tibi digitum.*)

366. — Hæc igitur irregularitas oritur tam ab homicidio voluntario (nimirùm cùm homicidium sit vel directè volitum in se, vel indirectè in causa, inseparabiliter tamen et proximè cum illo conjuncta, prout est in lethali vulneratione, in porrectione veneni, etc.), quàm ab homicidio casuali indirectè volito, nempe in causa, præviso effectu (non ita autem proximè cum causa conjuncto), et neglectâ debitâ diligentiâ ad illum impediendum. Hinc aliqua adnotabimus I. De homicidio *voluntario*. II. De homicidio *casuali ;* advertendo, quòd illud quod dicitur de irregularitate ob homicidium, dicitur etiam de irregularitate ob mutilationem voluntariam, sive casualem.

367. — Quoad homicidium voluntarium pertinet, I. incurrunt irregularitatem omnes qui propriâ actione hominem occidunt, ut patet ex *c. Si quis* 1. *de homic.* et ex *c.* 7. *Trid. sess.* 14.

368. — Sed hìc dubitatur 1. an si homicidam pœniteat facti ante mortem, incurrat irregularitatem ? Negant *Salm. l. c. p.* 1. *n.* 4. *in fin.* quia (ut ajunt) tunc occisori mors illa non est voluntaria in seipsa, sed tantùm in causa, quæ cùm jam retractata fuerit, ipse non influit ampliùs moraliter in mortem.

Sed veriùs affirmant *Suar. d. 44. s. 3. n. 7. et Viva de irreg. q. 9. a. 2. n. 4.* Nam in hoc differt causa moralis à physica : qui posuit causam tantùm moralem, sufficit, ut eam moraliter auferat, ne effectus ei imputetur; hinc mandans homicidium, revocando mandatum ante ejus executionem, bene excusatur ab irregularitate, quia jam desinit moraliter influere. Qui verò posuit causam physicam mortis, nempe vulnus, aut venenum, non excusatur si pœniteat illum, quia causa necessariò pergit influere in mortem. Imò rectè docet *Suar. d. 44. sect. 3. n. 13. in fin.* nec etiam mandantem excusari ab irregularitate, si revocatio mandati casu non perveniat ad mandatarium. Valde probabiliter tamen (ut diximus *n.* 40. et tenent iidem *Salm. de cens. c. 1. p. 12. n. 153. cum Suar. Sayr. Avila, Corn. etc.* ac consentit ipse *Viva l. c.*) excusabitur ab excommunicatione mandans percuti clericum; si ante executionem pœniteat ipsum mandati, sive consilii, licèt revocatio mandatario non innotuerit, quia cessat contumacia requisita ad censuram incurrendam. Certum autem est, quòd si quis lethaliter quantumcumque vulneret, si mors non sequitur, irregularitatem non incurrit; quia nulla assignatur in jure propter conatum occisionis, sed tantùm propter homicidium, aut mutilationem; ita *Suar. d. 44. sect. 2. n. 2. et Salm. tr. cit. c. 8. p. 1. n. 4. cum Avila, et Sayr. ac aliis passim.*

369. — Dubit. 2. an incurrat irregularitatem, si quis primus lethaliter aliquem percusserit, sed alii postmodùm eum peremerint? Affirmant *Fagn. in c. Significasti 18. de homic.* item *Covarr. et Ugol. ap. Bon. d. 7. q. 4. p. 8. n. 32.* Et inferunt ex dicto *c. Significasti*, ubi Pontifex dixit primum vulnerantem non esse irregularem, si constet vulnus ab ipso inflictum non fuisse lethale; secùs ergò, si lethale fuerit. Negant verò *Laym. l. 3. s. 3. tr. 3. p. 3. c. 10. in fin. Bon. l. c. cum Avila, et Con.* item *Molina, et Henr. apud Escob. l. 33. n. 311.* Ego autem censeo cum *Esc. n. 312.* reverà in prædicto *c. Significasti*, nihil definitum fuisse de hoc casu; ibi enim fuit quidem decisum in casu ibi allato, nempe cùm quidam primùm ab uno percussus fuisset, deinde ab aliis, et sic decesserit; respondit Pontifex, quòd si constiterit, primum non percussisse lethaliter, cum non esse irregularem. Secùs si dubium fuisset, an ex illius percussione, vel alio-

rum vulneratus periisset. Nostrum autem casum, nempe quòd primus vulnus lethale inflixerit, sed percussus ab alio extinctus fuerit, puto à Pontifice fuisse præteritum, saltem non constat fuisse decisum. Hoc tamen intelligendum, si constet primum vulnus non causasse mortem, nec accelerasse, sed eam intulisse secundum vulnus, nempè si caput fuisset confractum, aut cor transverberatum; nam aliàs in dubio primus non effugit irregularitatem.

570. — II. Incurrunt irregularitatem omnes homicidium mandantes, vel consulentes, ut habetur ex *c. Si quis viduam, d.* 50. *c. Significasti* 18. *de homic. et c. Sicut* 6. §. *Qui verò, eod. tit.* Hoc tamen non currit, si mandans, vel consulens non influxerit in homicidium, nimirùm, (ut dicunt *Sanch. Dec. l.* 1. *c.* 10. *n.* 44. *et Viva qu.* 9. *a.* 2. *n.* 6.) si constet homicidium ex alia causa accidisse; vel si ipsemet hoc asserat, sitque fide dignus; nam aliàs ut benè advertit *Sanch.* non est credendus.

571. — Sed dubit. 1. an mandans vel consulens censendus sit irregularis in dubio, an mandatum vel consilium fuerit, vel non efficax causa homicidii?

Prima sententia communior, quam tenet *Sanch. l.* 1. *c.* 10. *n.* 42. *circa fin. cum Salas, Pal. d.* 6. *p.* 3. *n.* 8. *cum Nav. et Salm. de cens. c.* 7. *p.* 3. *n.* 45. *cum Con. Sayr. Avila, et Corn.* affirmat, tùm quia possidet mandatum sive consilium, usquedum probetur oppositum; unde sicut in foro externo hi damnarentur jam ut irregulares, ita censendum in interno, qui externo conformari debet. semper ac externus non utitur falsâ præsumptione; tùm quia ratio textûs in *c. Ad audientiam*, nempe quòd in dubio homicidii tutior pars eligenda est, ut si fortè postmodùm certè innotescat homicida, evitetur indecentia et scandalum, comprehendit tam homicidam, quàm mandantem. aut consulentem.

Secunda sententia verò, quam tenent ut probabilem *Dian. p.* 11. *tr.* 6. *r.* 42. *Spor. t.* 2. *p.* 130. *n.* 129. *et Tamb. l.* 10. *de cens. tr.* 4. *c.* 5. *n.* 11. negat, quia (ut ajunt) irregularitas non incurritur nisi expressa sit in jure, jura autem loquuntur de iis qui certè sunt causa homicidii mandando vel consulendo, vel qui dubiè homicidium committunt, non autem de iis qui tantùm dubiè ad illud concurrunt. Unde sicut non incurreret irregularitatem mandans, sive consulens

homicidium, nisi hoc in textibus suprà allatis esset expressum, ita alii canones, qui damnant percutientes, etiam in dubio, an ex eorum percussione mors secuta fuerit, non extenduntur ad mandantes et consulentes in dubio concursùs. Ad primam autem rationem respondèri posset id quod dicitur circa obligationem restitutionis, *vide dicta l. 4. n.* 562. ex *D. Th. et aliis.* Secundæ verò rationi respondetur, quòd in pœnis, et præsertim in irregularitatibus (juxta dicta *n.* 546.) non fiat ob identitatem rationis extensio de casu ad casum. Unde non videtur hæc secunda sententia dicenda improbabilis.

372. — Dubit. 2. an incurrat irregularitatem qui movet homicidam jam determinatum ad occisionem, ut citiùs eam exequatur? Negat *Hurt. cum aliis ap. Vivam q. 9. a. 2. n. 7.*, quia hic non influeret simpliciter in homicidium. Sed communiter et rectè affirmant *Bon. d. 7. q. 4. p. 8. n. 28. Pal. p. 15. §. 2. n. 6. et Salm. de cens. c. 8. p. 1. n. 13. cum Avila, et Corn.*, quia reverà iste jam directè est causa illius homicidii eo tunc patrati.

373. — Dubit. 3. an consiliator homicidii excusetur ab irregularitate, si ante executionem consilium revocet? Negant *Nav. c. 27. n.* 353. *et Bon. d. 6. p. 8. n. 20. cum Azor et aliis*, quia consilium adhuc revocatum semper influit. Affirmant verò *Suar. d. 44. s. 3. n. 13.* cum communi, ut asserit, *Sylvest. v. Homicidium, n. 13. Fill. tr. 20. n. 34.* item *P. Nav. Avila, Sayr. Salas, et Ugol. ap. Bon. l. c.*, quia, ut consulens excusetur, sufficit ut sicut consulendo moraliter influxum posuit, ita, consilium revocando, influxum moraliter auferat (modò intelligitur revocatio perveniat ad homicidam); tunc enim homicidium potiùs imputatur malitiæ executoris, quàm consilio suadentis. Sed juxta dicta *l. 4. n.* 559. dicimus, quòd si consilium fuerit dumtaxat falsum, vel datum auctoritativo modo, revocans illud non fit irregularis; secùs si consulens insinuavit motivum, vel modum occidendi; tunc enim probabiliùs incurrit irregularitatem, quia motivum aut modus semper influere pergunt. Hoc tamen non obstante secundam sententiam non puto improbabilem. *Vide d. n.* 559.

374. — III. Incurrunt irregularitatem omnes qui voluntariè coöperantur ad homicidium, vel ut illud celeriùs, audaciùs, aut securiùs fiat, ut communiter docent *Pal. d. 6. p.* 15.

§. 2. *n.* 6. *Bon. d.* 7. *q.* 4. *p.* 8. *n.* 28. *Tamb. de cens. c.* 15. §. 7. *n.* 26. *cum Sayr. Præp. et Ugol. et Salm. de cens. c.* 8. *p.* 1. *n.* 13. *cum Cornejo, et Avila*, ex *c. Sicut.* §. *Qui verò, et* §. *Clericos, de homic.* Hinc fiunt irregulares 1. Omnes qui ad homicidium se excitant, quamvis unus solus occidat. 2. Omnes qui præliantur in bello injusto, si aliquis in eo occidatur, etiamsi hoc non intendant; tunc enim saltem incurrunt irregularitatem homicidii casualis. 3. Omnes qui ministrant arma aut pecunias ad homicidium, aut bellum injustum patrandum. 4. Omnes qui injustè accusant, aut testificantur, aut judicant, ut homo occidatur. 5. Omnes qui associantur occisorem, animum augendo; ita communiter *Viva q.* 9. *ar.* 2. *n.* 3. *Tamb. l. c. et Salm. ibid. n.* 14. *cum Bon. Avila, Giball. et Corn.* Quapropter dicit *Tamb. l. c. n.* 28. *cum Sayr. Præp. et Ugol.*, quòd si in rixa te ostendas amico rixanti, jam eris irregularis, si ille occidat: quia tuâ præsentiâ jam animum auges. Additque cum *Præpos.* non posse approbare opinionem *Avilæ, Henriq.*, et aliorum dicentium excusari ab irregularitate patrem associantem filium rixantem, ne filius periclitetur, si filius alterum occidat. Subdit *Viva q.* 9. *ar.* 2. *n.* 8. *cum Avila*, fieri etiam irregularem, qui suadet amico, ut inimicum occidat, vel se exponat probabili periculo mortis, si postea ipse amicus occidatur; *vide n.* 587. *ibi infrà.*

375. — Dubit. 1. an incurrat irregularitatem qui ratihabet homicidium suo nomine patratum? Affirmant *Nav. cap.* 27. *n.* 233. atque *Mol. Sylv. etc. ap. Salm. de cens. c.* 8. *p.* 1. *n.* 11., quia (ut ajunt) ratihabentes æquiparantur mandantibus; ideò in *c. Cum quis, de sent. exc. in* 6., ratihabentes percussionem clerici suo nomine factam, jam incurrunt excommunicationem. Sed veriùs, et communiter negant *Suar. d.* 44. *s.* 3. *n.* 24. *Bonac. d.* 7. *q.* 4. *p.* 8. *n.* 42. *Salmant. ibid. n.* 12. *cum Corn. Diana, Giball. Vill. et Leand. ac Escob. l.* 53. *n.* 288. *et* 289. *cum Con. Avila, Cov. Sayr. et Henr.* Ratio, quia nullibi habetur, in jure ratihabentibus impositam esse irregularitatem. Ratihabitio autem æquiparatur mandato quoad culpam, non autem quoad pœnam, nisi in jure sit expressum, prout expressum est de ratihabentibus clerici percussionem respectu ad excommunicationem, non autem irregularitatem incurrendam.

376. — Dubit. 2. an incurrat irregularitatem qui valens homicidium impedire, culpabiliter non impedit? Si is tan-

tùm ex charitate tenetur impedire, certum est apud omnes non incurrere, esto ex odio non impediat; ita communiter *Suar. d. 45. s. 4. n. 3. Bon. d. 8. q. 4. p. 8. n. 37. et Salm. l. c. p. 3. n. 39. cum Avila, Sayr. Fill. Giball. Henr. Cor. etc.* Dubium fit, an incurrat, qui tenetur impedire ex justitia ratione pacti vel officii; nempe si sit medicus stipendio conductus, advocatus qui tenetur reum tuêri, custos viarum, pater, tutor, dominus, aut maritus qui tenetur uxori alimenta præstare?

Prima sententia negat incurrere, et hanc tenent *Roncag. cap. 3. qu. 3. p. 116. v. Non pauci, Hurtad. d. 2. diff. 9. n. 34. Turr. d. 63. dub. 3. Diana p. 4. tr. 2. r. 7. cum Vasquez et Tamb.* item *Præp. Leand. et Giball. ap. Salm. ibid. n. 41.* et probabilem vidêri ajunt *Pal. d. 6. p. 15. §. 7. n. 2. et Escob. lib. 53. n. 315.* Ratio, quia aliter judicandus est qui positivè influit in homicidium, quàm qui homicidium non impedit.

Secunda sententia verò affirmat, et hanc tenent *Nav. c. 27. n. 231. Suar. d. 46. s. 4. n. 3. Pal. l. c. n. 2. Bon. l. c. Tol. l. 1. c. 83. n. 4. Cont. Tourn. de irreg. part. 3. cap. 1. art. 1. concl. 2. Escob. l. c. cum Man. et Henr. ac Salm. de cens. c. 8. p. 3. n. 42. cum Avila, Sayr. et Corn.* Ratio, quia omittens defendere, cùm possit, quem ex justitia defendere tenetur, censetur verus homicida, cùm ipse, si non physicè, moraliter tamen influit in homicidium. Hæc sententia est quidem communior et probabilis, sed non minùs probabilis mihi videtur prima; cùm enim irregularitas debeat esse in jure expressa, rectè dicit *Ronc.*, ex S. Canonibus non satis constare hujusmodi non impedientes, moralem tantùm causam præbentes, incurrere irregularitatem, sed solos occidentes, mandantes, consulentes, omnesque positivè in homicidium influentes. Iidem autem *Cont. Tourn. et Escob. ll. cc.* excusant ab irregularitate, qui omittunt impedire, non jam studiosè, ut homo occidatur, sed tantùm ex timore vel negligentia; idque rectè inferunt ex *c. Quæsitum, de pœn. et rem.*, ubi parentes, ex quorum culpa filii in cunis perierint, censentur irregulares, si studiosè neglexerint suffocationem impedire, non tamen si ex ipsorum incuria filii mortui fuerint.

377. — Hæc quoad homicidium voluntarium; quod verò ad homicidium *casuale* spectat, incurritur irregularitas etiam

ab eo qui periculum mortis prævidet, ex aliqua sua actione, et negligit culpabiliter illud præcavêre; ita *Pal. d.* 6. *p.* 15. §. 5. *art.* 3. *et Salm. ibid. n.* 29. *cum Avila*, *Cov. et Henr. ac aliis passim*, ut patet ex *Clem. Si furiosus*, *de homic.* Dicitur *culpabiliter*, nam ad incurrendam irregularitatem ex delicto, requiritur culpa lata, quæ peccatum mortale supponit, ut communiter docent *Bon. d.* 7. *q.* 4. *p.* 7. *in fin. Pal. d.* 6. *p.* 15. §. 4. *in fin. Suar. d.* 45. *sect.* 5. *n.* 8. *Cont. Tourn. loc. cit. r.* 2. *Conc. t.* 10. *p.* 490. *n.* 7. *Salm. l. c. n.* 30. *cum Avila*, *Sayr. et Corn. ac Viva qu.* 9. *ar.* 2. *n.* 10. *cum Cajet. Arm. etc.*

578. — « 1. Non fit irregularis, qui in rixa præscindit » alteri digitum, pollicem, unguem, dentes, barbam, capil- » los, labia, nasum, auriculam, (id est, cartilaginem quæ » tantùm deservit ad ornatum, et tutelam auris); quia non » sunt propriè membra, v. gr. digitus est pars tantùm, et » officium membri, *Avila, et alii* 8. *cum Dian. p.* 4. *t.* 4. » *r.* 26. Item *M. Leo l. c. ex Glossa c. ult. de hom. in* 6. *et* » *L. Quæritur* 10. *L. Non sunt* 14. §. *Partus*, *ff. de statu hom.*

579. — Incurritur igitur irregularitas etiam ob mutilationem membri, ut habetur in *c. Significasti*, *de homic.* et in *Clem. Si furiosus*, *eod. tit.* Sed dubitatur 1. quid veniat nomine *membri?*

Prima sententia, quam tenent *Suar. d.* 44. *sect.* 2. *n.* 7. *et* 8. *ac Sotus*, *Caj. Arrag. etc. ap. Salm. de cens. c.* 8. *p.* 2. *n.* 21. dicunt intelligi non solùm oculum, manum, etc., sed etiam nasum, digitos, et auriculam, quia per horum abscissionem jam aufertur (ut ajunt) corporis integritas. Sed communissimè, ac probabiliùs *Bon. q.* 4. *p.* 8. *n.* 5. *Pal. d.* 6. *p.* 15. §. 1. *n.* 4. *Conc. c.* 10. *p.* 489. *n.* 4. *Habert c.* 7. *q.* 566. *Cont. Tourn. de irreg. part.* 2. *cap.* 8. *art.* 1. *v. Ex quibus*, *Cab. l.* 5. *c.* 20. *n.* 9. *cum Nav. ac Avila*, *et Salm. ibid. n.* 22. *cum Val. Cov. Sayr. Diana*, *Hurt. Gob. etc.* dicunt nomine *membri* intelligi tantùm partes illas corporis quæ proprium officium habent ab aliis divisum, ut oculus ad videndum, manus ad agendum, pes ad ambulandum, etc. Hinc probabiliùs dicunt *Pal. et Cont. Tourn. ll. cc. et Salm. ibid. n.* 24. *cum Avila*, *Cov. Sayr. Corn. etc.*, non incurrere irregularitatem qui amputaret auriculam, quia eâ ablatâ non tollitur omne officium audiendi: nec qui dentes evelleret; quia non sunt membra,

sed instrumenta maxillarum ad cibos mandendos, ut *Bon. n. 2. Pal. n. 4. et Salm. dict. n. 24. cum Sayr. Diana, et Giball.* Et tantò minùs qui capillos, aut barbam, abscinderet. Item nec qui aufert alteri digitum, quisque sit, ut *Bonac. Pal. Cont. Tourn., et Salm. ll. cc. cum Val. Avila, Cov. Sayr. Hurt. Corn. et aliis communissimè.* Nec obstat textus in *c. 6. Qui partem, dist.* 55., ubi declaratus fuit irregularis qui sibi ipsi digitum vel partem digiti abscidit; nam respondetur cum *Cont. Tourn. et Habert*, illi non fuisse irregularitatem impositam ob solam mutilationem, sed ob pravam voluntatem, *quæ sibi causa fuit* (ut ibi dicitur) *ferrum injiciendum.*

380. Dubit. 2. an sit irregularis qui abscindit testiculos alterius? Negant *Bon. Hurt. Avila, et Corn. apud Salm. de cens. c. 8. p. 2. n. 23.*, quia (ut dicunt) illi non sunt membrum, sed pars membri. Sed probabiliùs affirmant *Ronc. c. 5. q. 3. Pal. d. 6. p. 15. §. 1. n. 4. et Salm. l. c. et Diana p. 9. tr. 7. r. 11.* (quamvis aliàs oppositum dixerit) quia testiculi jam propriam operationem habent, nempe efformandi semen aptum ad generandum (intellige id tamen, si abscissio injustè fit). Secùs verò si unus tantùm testiculus auferatur, quia unus non habet officium ab altero diversum, cùm uterque ad eamdem operationem concurrat. Fieret verò irregularis, ut rectè dicunt *Pal. d. n. 4. Cont. Tourn. Habert, Conc. et Salm. cit. n. 23. in fin. cum Sayr. et Bon.*, qui mulieri unam mamillam abscinderet, quia unaquæque mamilla proprium officium habet. Idem docent *Suar. et alii ap. Vivam* de abscissione dimidiæ manus; sed contradicit *Cont. Tourn. loc. cit. Resp. Partes*, quia in *c. 2. de cler. ægrot.*, qui duos digitos cum medietate palmæ amisit, non dicitur mutilatus, sed debilitatus: communiter autem dicunt *Nav. c. 27. n. 225. Cabass. l. 5. c. 20. n. 9. cum Suar. Con. et Avila, Salm. ibid. n. 23. cum Soto, Bon. Cov. Sayr. et Avila, ac Croix l. 7. n. 487. cum Suar. et Sylvio (contra Caj. etc.)*, et probabile putat *Ronc. l. c.* non esse irregularem qui alterius membrum debilitaret, adhuc taliter ut redderet eum ineptum ad officium suum. Imò etiamsi mortuum relinqueret, ut dicunt *Pal. §. 1. n. 5. et Nav. Cov. etc. apud Salm. l. c. n. 26.* Sed huic valde probabiliter contradicunt *Suar. d. 44. sect. 2. n. 11. Cabass. l. c. Conc. p. 490. n. 5. et Salm. ibid. n. 27. cum Corn. etc.*, quia

tale membrum, licèt secundùm apparentiam non sit mutilatum, reipsâ tamen ablatum censetur, cùm non sit ampliùs animatum, et continuatum cum aliis membris. Unde probabiliter è converso inferunt *Salm. dict. n.* 27. non esse irregularem qui tale membrum omninò exsiccatum abscinderet, quia talis non esset mutilatio formalis.

381. — In hac autem irregularitate propter mutilationem benè possunt dispensare Episcopi, si sit occulta, ex facultate Tridentini in *c.* 6. *Liceat, sess.* 24., ubi tantùm excipitur irregularitas ob homicidium voluntarium, ut communiter docent *Suar. d.* 44. *sect.* 2. *n.* 4. *Pal. t. c. n.* 3. *Bon. p. ult. n.* 11. *et Salm. de cens. c.* 8. *p.* 2. *n.* 28. *cum Fill. Avila, Corn. Diana, Gob. Villal. etc.*

382. — « 2. Nec fit irregularis, qui excæcavit hominem solo » visu privando, non autem oculum extrahendo : nec qui » debilitat tantùm membrum, et non abscindit, quia non est » mutilatio. *Dian. p.* 4. *t.* 4. *r.* 26. *ex Megal. etc.*

« 3. Quando plures (non ex consilio, sed in rixa) unum » percutiunt, et unus lethale vulnus infligit, ex quo moritur, » si constet quis hoc fecerit, hunc solum fieri irregularem » docent *Sayr.*, *et alii* 5. *cum Diana p.* 2. *t.* 15. *r.* 18. *contra* » *Avil. Suar. etc.*

« 4. Qui infirmo bonâ fide dat aliquid, v. gr. cibum, vel » potum, vel eum movet, vel de lecto in lectum transfert, » aut aliud circa eum operatur, ex quo mors, vel ejus acce- » leratio præter intentionem sequatur, non fit irregularis, » nisi intervenerit lata culpa, *Avila, Fill. et alii* 4. *cum Diana* » *p.* 5. *t.* 3. *r.* 17. ubi ex *Bon.* etc. notat, sacerdotibus, et » religiosis circa moribundos licêre eadem, quæ laicis. » (*Ita etiam Cont. Tourn. part.* 3. *cap.* 1. *art.* 2. *concl.* 1. *Conc. p.* 490. *n.* 7. *Elbel p.* 472. *n.* 171. *cum Fill. et Avil. ac Salm. ibid. p.* 3. *n.* 33. *cum Corn. et Pelliz. Sic etiam non fit irregularis sacerdos jubens fieri abscissionem membri præscriptam à medico, modò ipse non exequatur; Cabass. l.* 5. *c.* 19. *n.* 22. *Immò multùm probabiliter Conc. p.* 501. *n.* 20. *eximit ab irregularitate qui adjuvaret chirurgum congruè mutilantem ægrotum. An verò fiat irregularis qui facit ista, ut infirmus citiùs moriatur? Affirmant Cov. Nav. etc. Sed negant Pell. et Con., ac meritò probabile putant Salm. l. c. quia licèt adsit peccatum grave, deficit tamen actio externa graviter in-*

justa. Hinc mihi videtur utendum distinctione quâ usi sumus in obligatione restitutionis, juxta dicta l. 4. n. 551; spectandum enim, an apponatur, vel non, diligentia sufficiens ad mortem infirmi præcavendam. Certè autem fit irregularis qui temerè remedium præberet ex quo mors notabiliter acceleraretur; Salm. de cens. c. 8. p. 3. n. 33. in fin. semper tamen ad irregularitatem ex delicto requiritur culpa lata cum peccato mortali, ut Salmant. Cont. Tourn. Conc. et alii comm. citati n. 348. et 377.)

« 5. Qui amicum bono animo comitatur, ne periclitetur » in rixa, non fit irregularis, etsi amicus occidat alium. » *Avila, Henr. etc. cum Dian. p. 4. t. 2. r. 17.* Limitat autem » *Præp.* nisi sua præsentia animaverit ad occidendum. (*Vide* » *n. 374.*)

« 6. In bello injusto, si vel unus occidatur, totus exer- » citus fit irregularis, saltem si aliqua ratione sit coöpera- » tus; *Bon. q. 4. p. 9. n. 3.*

« 7. Irregularis fit, qui procurat abortum fœtûs animati » animâ rationali; secùs, si animatus non sit, *C. Majores. 32.* » *q. 2. Bon. l. c. p. 8. n. 27. Con. etc.*

« 8. Qui dans operam rei licitæ (imò, secundùm multos, » etiam illicitæ) sufficientem diligentiam adhibuit, ne ex ea » homicidium sequeretur, et tamen secutum est, non fit » irregularis ob defectum voluntarii, secùs tamen, si dictam » diligentiam omisit, omissione mortali. *Bon. q. 4. p. 7.* » *Less. l. 2. c. 9. dub. 15. etc.* Alii tamen dicunt, quòd dans » operam rei illicitæ, ex quavis culpa, etiam levissima incur- » rat hanc irregularitatem. *Panorm. Cov. M. Leo p. 3. f. 354.*

585. — Distinguendum igitur, si quis dat operam rei licitæ, et debitam adhibet diligentiam, ne homicidium sequatur, non incurrit irregularitatem, si mors accidat; ita comm. *Pal. d. 6. p. 14. §. 4. n. 7. Bon. d. 7. q. 4. p. 7. n. 8. Conc. t. 10. p. 490. n. 7. Cont. Tourn. de irreg. part. 3. cap. 1. art. 2. concl. 1. Salm. l. c. n. 30. et alii passim cum D. Th. 2. 2. q. 64. art. 8. ad 3,* ubi : *Secundùm canones imponitur pœna his qui casualiter occidunt, dantes operam rei illicitæ, vel non adhibentes diligentiam debitam.* Et patet ex *c. Hi qui, c. Sæpe, et c. Si duo fratres, dist. 50.* item ex *c. Joannes, c. Dilectus, et c. ult. de homic.* Secùs verò si omitteret sufficientem diligentiam, colligitur ex *c. Presbyterum, et c. Ad*

audientiam, *de homic.* Quia, cùm quis negligenter se habet in præcavendo homicidio quod timet, indirectè jam vult illud in causa. Dicitur, *sufficientem diligentiam*, quia non requiritur diligentia summa, sed satis est illa, quâ vir prudens uteretur juxta rei qualitatem; ut rectè dicunt *Salm. de cens. c.* 8. *p.* 3. *n.* 30. *cum Caj. et Corn.* Et contrà, ad irregularitatem incurrendam non sufficit quævis negligentia, sed requiritur illa quæ ad peccatum mortale pertingit ut communiter docent *Suar. d.* 45. *sect.* 5. *n.* 8. *Bon. l. c. in fin. Pal.* §. 4. *Conc. l. c. Cabass. l.* 5. *c.* 20. *n.* 10. *Cont. Tourn. loc. cit. r.* 2. *Sylvius* 2. 2. *qu.* 64. *art.* 8. *concl.* 3. *cum Soto, et Bonac. Salm. dict. n.* 30. *in fin. cum Sayr. Corn. et Avila, ac Diana p.* 2. *tr.* 2. *r.* 21. *cum Con. Fill. et communi*, ad incurrendam enim quamcumque irregularitatem ex delicto omninò requiritur culpa gravis, ut probat *Cabass. l. c. ex c. Quæsitum, de pœn. et c. fin. de hom. in* 6. *Vide dicta n.* 548. *et* 577.

384. — Hinc non fit irregularis I. Magister qui discipulum moderatè verberat (et idem de patre respectu filii), si casu ex percussione mors discipuli sequatur, ut *Conc. d. n.* 7. *et Salm. ibid. n.* 31. Secùs si graviter excederet, ut patet ex *c. Presbyter, de homic. et c. ult. eod. tit. in.* 6. II. Qui equitando in equo feroci pueros occiderit; *Conc. ib. et Bon. n.* 23. *cum Mol. Sayr. et Ugol. ex c. Dilectus* 13. *de homic.* III. Qui feram sive canem ferocem alit, et custodit in occulto, si casu fera ruptis vinculis hominem occidat; secùs si teneret in via, ubi fera aliis nocêre posset; vel si illa ex ejus incuria esset soluta; *Salm. cit. n.* 31. *cum Cov. et Corn.* IV. Qui reficiendo tectum, tegulas et lapides mittit, præmonens transeuntes ut se caveant; secùs si non moneat, *Salm. l. c. in fin.* V. Medicus, si casu infirmus ex pharmaco præstito decedat sine gravi medici negligentia, ut ex *c. Ad aures, de ætate, et qualit. ord.* Et hoc adhuc si sit clericus aut monachus, modò 1. sit peritus; nam aliàs non effugeret irregularitatem, si temerè vel contra præceptum medici præberet remedium, ex quo mors aut ejus notabilis accelleratio eveniret, ut rectè dicunt *Salm. ibid. n.* 33. *in fin. Cont. Tourn. part.* 2. *cap.* 8. *art.* 4. *v. Duo.* 2. *clericus. et Bon. d.* 7. *q.* 4. *p.* 5. *num.* 4. *cum Mol. Sayr. Henr. et communi.* (Secùs si bonâ fide daret aliquid infirmo ad ejus re-

medium vel levamen, ut *Bon. p. 7. n. 12. et Salm. de cens. c. 8. p. 3. n. 33. cum Corn. et Pelliz. vide dicta n. 382. v. 4. Qui infirmo*). Modò 2. clericus medeatur sine incisione, vel adustione, alioquin, cùm id expressè vetetur clericis in sacris et monachis, sub pœna irregularitatis in *c. Sententiam*, *ne clerici, vel monachi*, jam fiunt irregulares, si ex tali incisione vel adustione mors sequatur; secùs si eveniret aliunde, nempe ex vi ipsius morbi, vel ex alia causa, ut dicunt *Pal. d. 6. p. 15. §. 4. n. 8. in fin. et Salm. ibid. num. 32. cum Avila, Corn. et Henr.* Si tamen alius peritus absit, benè poterit tunc clericus aut monachus sine peccato et consequenter sine periculo irregularitatis incisionem aut adustionem adhibêre, ut communiter docent *Pal. Cont. Tourn. cum Mol. et Salm. ll. cc. cum Avila, Henr. et Corn.*

385. An autem clericus beneficiatus medendo cum incisione præter necessitatem, si æger ex illa moriatur fiat irregularis? Affirmant *Nav. Panorm. etc. apud. Cont. Tourn.* quia (ut ajunt) id quod prohibetur ordinatis in Sacris, interdicitur etiam beneficiatis. Sed veriùs id negant *Bon. p. 5. n. 4. cum Mol.* et idem *Cont. Tourn. loc. cit. v. An prædicta, cum Pontas, et Giball.*, tum quia regula præfata supponitur ab adversariis, sed nullo jure satis probatur, tum quia in præfato textu, *c. Sententiam*, tantùm de constitutis in sacris fit mentio; pœnæ autem non sunt extendendæ de casu ad casum in jure non expressum. Et quamquam de negotiatione, et ludo sub nomine *clericorum*, non tantùm constitutos in sacris venire, sed etiam beneficiatos diximus *l. 4. n. 831. et 895*, tamen cùm in hoc casu prohibitio facta sit speciatim subdiaconis, diaconis, et sacerdotibus, non comprehenduntur minores his, quicumque illi sint.

386. — Si quis verò dat operam rei illicitæ, et ex ea mors alterius sequatur, commmunis est sententia, quòd si opera illa non est illicita, quia periculosa, sed ex alia causa, peccat quidem, sed non incurrit irregularitatem, modò sufficientem diligentiam adhibuerit ad mortem vitandam; putà si quis cæderet arborem in solo alieno, et merè fortuitò hominem occideret; vel si induceret alium ad furandum sine periculo, et casu ille occidatur, ac similia. Ratio, quia tale homicidium tunc non esset illi voluntarium, neque directè, cùm non sit intentum, neque indirectè in sua causa,

cùm talis actio non sit per se periculosa ; jura enim irregularitatem statuentia ex homicidio intendunt punire verè delinquentes homicidii culpâ ; illa autem actio, licèt sit mala, non tamen est mala malitia homicidii ; nam ut benè docet *D. Thom.* 1. 2. *q.* 76. *art.* 3., ignorantia invincibilis circumstantiæ peccati excusat quidem à speciali ejus malitia, etiamsi opus ipsum peccatum sit ; ita communissimè *Suar. d.* 45. *s.* 6. *n.* 9. *Sotus de just. l.* 5. *q.* 1. *art.* 5. *Navar. c.* 27. *n.* 221. *Pal. d.* 6. *p.* 15. §. 4. *n.* 5. *Conc. p.* 491. *n.* 8. *Cont. Tourn. de irreg. part.* 3. *cap.* 1. *art.* 2. *concl.* 2. *v. Prob.* 3. *Escob. l.* 53. *n.* 300. *cum Cov. Val. et Henr. ac Salm. de cens. c.* 8. *p.* 3. *n.* 54. *cum Corn. Avila, et Sayr. contra Palud. Gabr. et alios paucos apud Suar. l. c. n.* 1. qui citant pro se *D. Th. in* 2. 2. *qu.* 64. *art.* 8., sed non benè ; nam licèt S. Doctor ibi dicat dantem operam rei illicitæ non evadere homicidii reatum, tamen id apertè intelligit de re illicita ob periculum homicidii, ut patet *in resp. ad* 1. *et* 2. *ib.* Nec obstat quod in *c. Clerico jacente, et c. Eos verò, dist.* 50., declarantur irregulares casu occidentes vel mutilantes ; et tantùm in jure excipiuntur qui dant operam rei licitæ, ut habetur in *c. Joannes, c. Dilectus, et c. ult. de homic.* Ergò qui dat operam rei illicitæ ex qua mors sequitur, jam fit irregularis. Nam respondetur quòd canones hi semper intendunt loqui de homicidio directè vel indirectè volito, ut colligitur ex *Clem. unic. de homic.*, ubi ideò excusatur exercens opus licitum, quia homicidium non est ei voluntarium, unde semper ac homicidium est alicui omninò involuntarium, non imponitur ei irregularitas, quamvis operam rei illicitæ ipse navet.

387. — Dubium majus est, an incurrat irregularitatem qui dat operam rei illicitæ quomodocumque periculosæ, si ex ea mors sequatur ? Adest duplex probabilis sententia.

Prima sententia affirmat, quam tenent *Suar. d.* 45. *sect.* 6. *n.* 9. *Nav. c.* 27. *n.* 257. *Tolet. l.* 1. *c.* 77. *n.* 7. *et* 8. *Conc. p.* 491. *n.* 8. item *Sayr. Avila. Mol. et Ugol. ap. Bon. d.* 7. *qu.* 4. *p.* 7. *n.* 9. *et Sotus Cordub. Castro, Fernand. etc. ap. Dian. p.* 4. *tr.* 2. *r.* 20. Et probant ex *c. Tua nos* 19. *de homic.*, ubi quidam monachus incidens apostema cujusdam mulieris, licèt fuisset peritus, et mulier ex sua incuria postea decessisset, tamen fuit declaratus delinquens, dixitque

Pontifex : *Post satisfactionem condignam cum eo misericorditer agi possit , ut divina valeat celebrare.* Quæ verba , ut ajunt *Fagnan. in d. c. et Suar. l. c.* secundùm communem intelligentiam significant necessariam fuisse dispensationem. Ex hoc igitur textus generalis fit regula , quòd ex actione injustè periculosa , quoties sequitur homicidium , etsi casuale, inducatur irregularitas.

Secunda sententia verò probabilior, quam tenent *Pal. d.* 6. *p.* 15. §. 4. *n.* 5. *Cont. Tourn l. c. v. Dixi. Laym. l.* 3. *tr.* 3. *p.* 3. *c.* 10. *n.* 4. (qui tutam vocat) *Sporer t.* 2. *p.* 153. *n.* 159. *Tamb. de homic. c.* 15. §. 2. *n.* 12. *Elbel t.* 2. *p.* 467. *n.* 189. *cum Sayr. et Gutt. Bonac. loc. cit. cum Salon. Salm. de cens. c.* 8. *p.* 3. *n.* 38. *cum Henr. etc. ac Diana l. c. cum Con. Hurt. Præp. Sa , et Tann.* dicit , quòd si opus sit ita periculosum , ut ex eo frequenter mors sequatur (ut esset admovère ignem bombardæ ubi est frequentia hominum , aut pugnare in bello , aut inducere alterum , ut temerè se exponat periculo mortis , prout probabiliùs sentit *Bonac. num.* 17. *cum Suarez etc. ac Viva cum Av. vide n.* 574., *contra aliquos*) tunc incurritur irregularitas , quamvis omnis adhibeatur diligentia ne mors sequatur , quia (ut benè ait *Cont. Tourn.*), cùm opus sit de se proximè periculosum , nullâ diligentiâ potest non periculosum fieri. Secùs si opus rarò sit mortis inductivum , et debita diligentia apponatur ne mors eveniat ; quia tunc (ut diximus) homicidium non est voluntarium , neque in se , neque in causa ; cùm enim opus non sit proximè periculosum , positâ diligentiâ , satis excusatur à malitia homicidii.

Ad textum autem oppositum in *d. c. Tua nos* , respondent *Sotus de just. l.* 5. *q.* 1. *art.* 9. *et Less. l.* 2. *c.* 9. *n.* 105., ibi monachum minimè fuisse declaratum irregularem ; sed hæc responsio mihi non satisfacit , nam verba textûs suprà allata veriùs significant jam irregularitatem incurrisse , ac faciliùs cum eo dispensandum , et sic explicat Auctor argumenti , dicens ibi : *Sed cum eo misericorditer dispensari potest ;* et ita etiam communiter alii , ut testatur *Suar.* Meliùs respondetur cum *Pal. Bon. et Salm.*, casum illum esse particularem in jure (prout etiam est casus de mandante verberationem , si mandatarius casu postea occidat , ex *c. ult. de homic. in* 6.). Præterquam quòd dicimus cum *Salm.*, quòd talis monachus jam aliunde esset irregularis , quia exercue-

rat chirurgiam cum incisione, ut idem *Innoc. III.* declaraverat in *c. Sententiam, ne cler. vel mon.*, tum propter indecentiam, tùm quia talis ars est de se maximè periculosa mortis; unde potiùs constitutio illa fuit declaratoria, quàm novum jus constituens. Neque obstat alius textus in *c. Contineb.* 8. *de homic.*, ubi damnatus fuit ut irregularis quidam diaconus qui ferendo latentem falcem, et cum altero ludendo fuit causa, ut hic cum amplexans à falce feriretur, et mortem subiret. Nam respondetur cum Gloss. *ib. v. Romani*, et *Suar. d.* 45. *sect.* 5. *n.* 3. *in fin. ac Bonac. n.* 22., quòd hoc ita statutum fuit, quia diaconus ille negligenter se habuit in falcem sic ferendo; unde dicunt *Suar. et Bon.*, quòd si talis minimè advertisset periculum, in conscientia non teneretur se gerere ut irregularem. Ex hac autem secunda sententia inferunt *Pal. n.* 7. *Laym. n.* 3. *Elbel n.* 212. *et Salm. de cens. c.* 8. *p.* 3. *n.* 58., *cum aliis*, non esse irregularem clericum, si ipso torneamenta, vel ferarum venationem exercente, mors alicujus contingeret; quia tales actiones non sunt per se inductivæ homicidii, aliàs nec etiam laicis essent licitæ; excipe nisi in his vel similibus gravem negligentiam ille commiserit pertingentem ad mortale, juxta dicta *n.* 583. *in fin.*

588. — « 9. Qui alterum mutilat vel occidit, ad necessariam suî defensionem cum moderamine inculpatæ tutelæ, » non incurrit hanc irregularitatem: quia hìc nulla est culpa: » ergò nec pœna. *M. Leo p.* 3. *f.* 349. »

Qui alium occidit ob defensionem suî cum moderamine inculpatæ tutelæ, certum est quòd excusatur ab irregularitate, ut patet ex *c. Significasti* 18. §. *fin. de hom.* et ex *Clem. Si furiosus eod. tit.* ubi dicitur: *Et idem* (id est non incurrere irregularitatem) *de illo censemus, qui, si mortem aliter vitare non valeat, suum occidit vel mutilat invasorem.* Nec obstat Trid. *s.* 14. *c.* 7. ubi dicit etiam ei qui occidisset *casu, vel vim vi repellendo, ut quis se à morte defenderet..., jure quodammodo dispensatio debeatur;* nam explicant comm. hunc textum DD. intelligi, quando ille moderamen non servasset; ita *Ronc. de irreg. c.* 3. *q.* 4. *Salm. de cens. c.* 8. *p.* 4. *n.* 58. *cum Avil. Pal. et Barb. ex communi, ac Cont. Tourn. de irreg. part.* 2. *cap.* 8. *art.* 2. *in init. cum Nav. Sayr. Comit. etc.* ex decl. S. C. 1. Oct. 1688. Procul autem dubio irregularitatem incurrit qui cum culpa gravi moderamen excedit,

ut patet ex *Clem. cit.* ex *c. De his* 6. *dist.* 50. *vide Ronc. l. c. p.* 116. Hoc tamen casu homicidium reputatur casuale, et ideò Episcopus (si crimen est occultum) benè potest in tali irregularitate dispensare, ut mox infrà *num.* 395. Excusatur etiam ab irregularitate qui occidit injustum invasorem alterius innocentis, ut *Suar. d.* 46. *sect.* 3. *n.* 2. *et* 3. *Ronc. ib. cum Barb.* item *Less. Con. P. Nav. Bon. Fill. et Cov. ap. Cabass. l.* 5. *c.* 19. *n.* 24. qui eis adhæret, contra alios, quia irregularitas ex homicidio privato non incurritur nisi cum peccato mortali, ut eruitur ex *c. Ex litteris primo loco de homic.* Valde autem probabiliter censent *Ronc. l. c. cum Suar. et Salm. ibid. n.* 50. *cum aliis*, quòd si quis alterum provocet verbis aut facto, prævidens se facillimè aggrediendum, fit irregularis si postmodùm ob suî defensionem aggressorem occidit, quia tunc dat operam rei illicitæ proximè periculosæ; secùs verò si non prævidet. Quid autem dicendum, si quis accedendo ad uxorem alterius maritum aggressorem necet? *Vide dicta l.* 4. *n.* 398. *v. In ordine*, ubi diximus adulterum non excusari ab irregularitate, si præviderit proximum periculum invasionis, quia tunc adulterium est proximè periculosum homicidii: secus si cautè accesserit, ita ut putaverit periculum esse remotum. Quid si vir, cognito adulterio, occiderit uxorem, an adulter fiat irregularis? Eodem modo distinximus, *vide l. c. in fine.*

589. — Quær. an occidens alterum ob defensionem libertatis, honoris, pudicitiæ, vel bonorum temporalium cum moderamine inculpatæ tutelæ, fiat irregularis?

Prima sententia affirmat, et hanc tenent *Laym. l.* 3. *tr.* 3. *p.* 3. *c.* 9. *n.* 3. *Cont. Tourn. loc. cit. dub.* 5. *et Spor. de* 5. *præc. c.* 2. *n.* 177. *cum Nav. Sylv. Arm. Henr. Avil. etc.* et probant ex *c. Suscepimus*, *de homic.*, ubi fuit declaratus irregularis quidam religiosus, qui pro conservandis bonis duos latrones occidit. Probant etiam ratione, quia licèt in tali homicidio non adsit peccatum, adest tamen defectus lenitatis, ob quem semper incurritur irregularitas, præterquam in casibus jure expressis, in jure autem tantùm excusatur ab irregularitate qui ob conservationem vitæ invasorem occidit, ut habetur in *Clem. Si furiosus*, *de homic.* ut suprà.

Secunda sententia verò communior et probabilior negat, et hanc tenent *Suar. d.* 46. *sect.* 2. *art.* 4. (qui vocat commu-

nem), *Less. l.* 2. *c.* 9. *n.* 73. *Pal. d.* 6. *p.* 15. §. 8. *num.* 7. *Fill. tr.* 20. *c.* 1. *q.* 6. *n.* 146. *Bon. d.* 7. *q.* 4. *p.* 6. *n.* 10. *Con. d.* 18. *p.* 9. *n.* 88. *Holzm. t.* 1. *p.* 294. *n.* 583. *Elbel p.* 459. *n.* 195. *Ronc. c.* 3. *q.* 4. *cum Barb. et Salm. de cens. c.* 8. *p.* 4. *n.* 56. *cum Sayr. Villal. Diana, et Corn.* Et probatur 1. ex *c. Quia te, dist.* 50. ubi, cùm quidam Episcopus captus à Saracenis aliquos occiderit, ut suam libertatem defenderet, *Urban. II.* ita ei respondit: *Sed quoniam non tua sponte id fecisse cognosceris, canonicè nullo modo judicaris.* Item ex *c. Interfecisti*, ubi excusatur ab irregularitate qui *et se, et sua* defendens, alium occidit, illa autem conjunctio *et* vim habet disjunctionis, id est, si se, vel sua defenderet, aliàs qui se, et non sua defenderet, irregularis fieret; item frustrà Pontifex addidisset illud *sua*, si tantùm ob sui defensionem vitaretur irregularitas. Præterea, id fortiùs probatur ex *c. Dilecto* 6. *de sent. exc.* ubi, cùm quidam dominus temporalis violenter invasisset bona cujusdam decani, hic supposuit interdictò totam terram illius. Hinc cùm dubium factum fuerit, an benè egisset, respondit Pontifex: *Cùm omnes leges omniaque jura vim vi repellere, cunctisque se defensare permittant, licuit utique ipsi decano (si prædictus ballivus eum bonis suis mundanis injuriosè expoliare præsumpserit) contra illius violentiam se defendere. Et quoniam adversùs ejus nimiam potentiam sufficiens temporalis defensio sibi fortè non aderat, potuit se etiam spiritualiter, gladio utendo ecclesiastico, defensare.* Luculenter igitur hic Pontifex declarat, licitè potuisse decanum illum vi temporali sive armis tuêri bona sua contra violentiam ballivi, dicendo uniquique permissum esse, *vim vi repellere.* Probatur 2. ratione, quia talis irregularitas non incurritur neque ex delicto, neque ex defectu lenitatis; non ex delicto, cùm non adsit culpa, ut ipsi adversarii concedunt; neque ex lenitatis defectu, nam, ut dicetur infrà *n.* 464. *in fin.* irregularitas ex defectu lenitatis non incurritur nisi ob occisionem aut mutilationem, quæ fit vel à ministris publicis, vel à militibus in bello justo offensivo, vel à clericis medentibus cum adustione aut incisione, juxta dicta *n.* 585. E converso communis est sententia DD. ex *c. Is qui, de sent. exc. in* 6. ut vidimus *n.* 543., quòd nulla incurritur irregularitas, nisi in jure sit expressa; ergò, cùm in jure irregularitas ex defectu lenita-

tis incurratur tantùm in prædictis tribus casibus, non est facienda extensio ad casum de quo loquimur; tantò magis, quia in præfatis casibus homicidium sponte committitur, licèt sine culpa, sed in nostro casu homicidium non provenit ex spontanea voluntate, sed ex necessitate defendendi sua jura; ideò talis occisio (ut rectè ait *Suar.*) magis habet rationem defensionis, quàm occisionis. Respondetur autem ad textum oppositum in *d. c. Suscepimus*, monachum excessisse in defensione, cùm ipse unà cum socio ligaverit fures, quando potuisset eos dimittere vacuos sine periculo rerum et personarum. Præterea, notat ibi Glossa, quòd monachus interfecit fures, nullâ stante necessitate; potuisset enim fugere priusquam illi solverentur à vinculis, nam res vel jam reservatæ erant, vel secum deferre poterat; ergò defensio illa non fuit moderata.

390. — Ultimò hìc videndum, quomodò tollatur hujusmodi irregularitas propter homicidium contracta. Tollitur I. per Baptismum, ut colligitur ex *c. Si quis*, *dist.* 50. *Vide Salm. de cens. c.* 8. *p.* 1. *n.* 15. *et alios passim*. II. Per dispensationem Pontificis, qui potest equidem in omni irregularitate dispensare, etiam ex homicidio voluntario, et contrariam opinionem id negantem *periniquam*, *et temerariam* vocat *Barbosa alleg.* 39. *n.* 63. Nec obstat textus in *c. Minor. cad. dist.* 50. ubi videtur asseri, nec etiam Papam dispensare *posse* in irregularitate contracta ob homicidium; etenim communiter dicunt DD. (*vide Salm. l. c. in fin.*) illud *non posse*, intelligi pro *non decère*, ut patet ex eodem textu.

391. — Episcopi autem, si homicidium fuit voluntarium, nullo modo possunt dispensare in irregularitate, etiamsi illud fuerit occultum, ut habetur in *c. Liceat.* 6. *sess.* 24. Tridentini, ubi Episcopi possunt dispensare in omni irregularitate, exceptâ eâ quæ oritur ex homicidio voluntario. Excipitur solus casus quo vergeret periculum animæ, aut alia gravissima causa urgeret, et non pateret aditus ad Papam, ut docent communiter *Sylv. v. dispensatio n.* 11. *et Salm. ibid. n.* 16. *in fin. cum Machado*, *Avila*, *Corn. Dian. Henr. etc.*

392. — Dicunt autem *Cov. Abbas*, *Castro*, *Texeda*, *Bannez*, *Donat. Miranda*, *etc. apud Cont. Spor. in Suppl. p.* 149. *n.* 166. et probabile putat *Dian. p.* 12. *in fine libri n.* 6. *p.* 97. *art.* 2. *cum Ang. Vivald. etc. et Viva de cens. q.* 8. *art.* 2.

n. 7. cum aliis, quòd si homicidium sit adeò occultum, ut nullo modo possit probari in judicio, benè possint Episcopi dispensare super irregularitate propter illud contracta. Sed hæc opinio mihi nullâ validâ ratione probatur, unde meritò eam rejiciunt *Salm. dict. n. 16. Renzi de cens. t. 2. q. 10. et Ronc. c. 3. q. 1.* Ratio, quia Episcopi nullam habent facultatem super irregularitatibus, nisi eam quæ ipsis conceditur à Trid. *in c. Liceat 6. sess. 24.* cùm inferior nihil possit in lege Superioris, ex *can. Inferior, dist. 21. et Clement. Ne Romani, de elect.* A concilio autem conceditur ibi quidem Episcopis potestas dispensandi super omnibus irregularitatibus ex delicto occulto provenientibus, sed expressè excipitur illa *quæ oritur ex homicidio voluntario.* Nec valet dicere, concilium loqui de homicidio illo, quod, licèt sit occultum, tamen in judicio probari possit. Nam primò respondetur, quòd id gratis supponitur. Secundò respondetur, idem concilium alibi in *sess. 14. c. 7.* expressè oppositum declarasse dicendo: *Qui suâ voluntate homicidium perpetraverit, etiamsi crimen id nec ordine judiciario probatum, nec aliâ ratione publicum, sed occultum fuerit, nullo tempore ad sacros ordines promoveri possit.*

595. — Si verò homicidium fuerit casuale, valde probabile est posse Episcopos dispensare in irregularitate ex eo contracta, quando crimen fuerit occultum, cùm Concilium in *d. c. Liceat*, neget Episcopis facultatem dispensandi, tantùm si homicidium fuerit voluntarium, ad distinctionem casualis; ita communiter *Pal. d. 6. p. 15. §. 7. n. 7. Bon. q. 4. p. ult. n. 5. Cont. Tourn. part. 3. cap. 1. art. 3. concl. 3. Ronc. c. 3. q. 3. in fine. Diana p. 9. tr. 7. r. 21. et Salm. de cens. c. 8. p. 3. n. 43. cum Less. Sayr. Corn. etc.* Hinc infertur, quòd benè possit Episcopus dispensare I. cum eo qui mandavit famulo, ut tantùm percutiat, sed ille casu occiderit, ut *Cont. Tourn. l. c. et Bon. n. 8. cum Suar. Moll. Fill. etc.* II. cum eo qui leviter percutere intendens, ex negligentia casu interficiat, *Bonac. n. 7.* III. cum eo qui percutiendo prægnantem, casu efficit, ut eveniat abortus, *Cont. Tourn. l. c.* IV. cum clerico qui exercendo chirurgiam, ex imperitia vel negligentia aliquem perimit, *Dian. p. 9. t. 7. r. 22. Less. et Avil.* Præterea communissimè docent *Nav. c. 27. n. 240. Laym. l. 3. tr. 3. p. 3. c. 12. n. 3. cum Sylv. Sayr. et Henr. Barb. all.* 39.

n. 62. *cum Mirand. Campan. Homob. etc. ac Diana p.* 9. *tr.* 7. *r.* 22. *cum Less. Avila, et aliis*, quòd possunt dispensare Episcopi in irregularitate ex homicidio casuali, etiam notorio, ad suscipiendos ordines minores, et beneficia simplicia; quia id jam poterant Episcopi de jure antiquo, ut docent *Abbas, Hostiens. Jo. Andr. et alii ap. Laym. l. c. et Barb. n.* 59. Tridentinum autem tantùm reservavit irregularitatem ex homicidio voluntario, non verò casuali publico. An verò possit Episcopus dispensare in homicidio casuali, ad recipiendum canonicatum? *Vide dicenda in simili casu n.* 429.

394. — Sed dubitatur, an reputetur casuale homicidium in repentina rixa patratum?

Prima sententia affirmat, et hanc tenent *Diana loc. cit. et Salm. de cens. c.* 8. *p.* 1. *n.* 6. *cum Machad. Philib. Henr. Rodr. etc.* Ratio, quia homicidium voluntarium propriè est illud quod per industriam et per insidias committitur, ut habetur in Trid. *c.* 7. *sess.* 14. ubi: *Cùm etiam qui per industriam occiderit proximum suum, et per insidias, ab altari evelli debeat.*

Secunda sententia verò probabilior negat, et hanc tenent *Suar. d.* 44. *sect.* 1. *n.* 3. *Nav. c.* 27. *n.* 240. *Holzm. p.* 444. *n.* 335. *Con. p.* 488. *n.* 2. *Spor. t.* 2. *p.* 148. *n.* 251. *et* 252. *Tamb. c.* 15. §. 6. *n.* 5. *et Diana* (se revocans) *p.* 10. *tr.* 11. *r.* 19. *cum Hurt. etc.* Ratio, quia Trid. *l. c.* post verba suprà relata, *Cùm etiam per industriam, etc.* statim subdit: *Qui sua voluntate homicidium perpetraverit... nullo tempore promoveri possit. Si verò homicidium non ex proposito, sed casu, vel vim vi repellendo, fuisse commissum narretur... jure quodammodo dispensatio debeatur.* Qui autem in rixa occidit, jam suâ voluntate et ex proposito occidit, licèt inopinatâ irâ percitus sit, cùm jam perpetret homicidium quod intendit. Nec obstant priora illa verba *per industriam et per insidias;* nam Glossa in *c.* 1. *de homic.* illud *per industriam*, explicat, id est *non casu;* atque idem concilium declarat intelligi, quando aliquis *suâ voluntate* et *ex proposito* occidit, ad differentiam occisionis casu factæ, de qua loquitur in secunda parte.

395. — Valde tamen probabile est, quòd si quis incurrat irregularitatem ob homicidium occultum pro defensione pro-

pria, possit ab Episcopo dispensari, quando excesserit moderamen inculpatæ tutelæ, quia, cùm tale homicidium non fiat ex voluntate absoluta occidendi, non potest dici absolutè voluntarium, ut loquitur Tridentinum; ita communissimè *Nav. cap.* 27. *n.* 259. (ubi asserit ita sensisse S. Pœnitentiar.) *Suar. d.* 46. *sect.* 1. *n.* 13. *Laym. lib.* 3. *sect.* 5. *tr.* 3. *p.* 3. *c.* 13. *n.* 2. *Pal. d.* 6. *p.* 15. §. 8. *n.* 10. *Cont. Tourn. part.* 3. *cap.* 1. *art.* 3. *concl.* 3. *v. Hinc. Diana p.* 10. *tr.* 11. *r.* 19. *Croix l.* 7. *n.* 476. *cum communi*, *Bon. q.* 4. *p. ult. n.* 9. *cum Sayr. Val. Mol. Cor. Henr. et Avila.*

396. — Prælati autem regulares possunt dispensare cum suis subditis ab irregularitate proveniente ex homicidio occulto casuali, ut docent *Salm. de cens. c.* 8. *p.* 3. *n.* 43. ex privilegio *S. Pii V.* (relato in extensum ab iisdem *Salm. tract.* 6. *de pœnit. c.* 13. *p.* 3. *n.* 33.). Imò etiamsi crimen fuerit publicum, ut dicunt *Diana*, *Vill. Sayr. etc. ap. Salm. de cens. cit. n.* 43. *in fin.* et etiamsi fuerit voluntarium, defendunt *Salm. l. c. p.* 1. *n.* 17. *et c.* 7. *p.* 4. *n.* 59. *cum Peyrin. Portel. Bann. etc.* ex concessione *Martini V. Pauli III. et Sixti IV.* ubi concessum fuit prælatis regularibus dispensare in prima die lunæ Quadragesimæ in irregularitatibus, *quávis occasione, et causâ contractæ sint.* Sed hâc concessione non obstante, censeo non posse prælatos regulares dispensare, quando homicidium est publicum, aut voluntarium, quia in generali concessione non computantur ea quæ verisimiliter superior non esset concessurus, ut tradunt communiter *Suar. d.* 21. *sect.* 3. *n.* 3. *Bonac. q.* 3. *p.* 1. *n.* 12. *et Salm. ibid. c.* 2. *p.* 4. *n.* 41. *cum Ugol. Cand.*, *ac aliis passim*, et patet ex *cap. In generali, reg.* 81. *de reg. jur. in* 6. Præterquam quòd *Bened. XIII.* (ut vidimus *n.* 101.) expressè declaravit, quòd *solus Generalis Ordinis possit dispensare* (in irregularitate proveniente ex homicidio voluntario), *dummodò non fuerit appensatum, et intra claustra extiterit consummatum.* Unde, etiamsi concessio illa omnibus prælatis regularibus facta, esset vera, videtur à *Benedicto* omninò revocata, vel limitata pro solo Generali. Quoad sæculares verò, possunt confessarii regulares eos dispensare in omni irregularitate, in qua possunt Episcopi cum subditis suis, ex privilegio *Sixti IV.* et *Julii II.* ut notavimus *n.* 333. Hinc benè possunt dispensare cum laicis in irregularitate contracta ob mutilationem, vel ob homici-

dium casuale occultum, prout possunt Episcopi cum suis, ut vidimus *n.* 581. *et n.* 595.

DUBIUM V.

Quæ irregularitates ex defectu?

597 Prima *ex defectu* animæ. *Hinc sunt irregulares, I.* Amentes, dæmoniaci, epileptici.

598 *Distinctiùs agitur de amentibus.*

599 *De* epilepticis, *et* dæmoniacis.

600 *Quis possit dispensare in hac irregularitate? Et an Episcopi possint dispensare in aliqua irregularitate ex defectu? An saltem in dubio? An prælati regulares?*

601 *II. Sunt irregulares* illitterati.

602 *III. Neophyti.*

603 Secunda *ex defectu* corporis; *vel quia defectus impedit exercitium ordinis, vel quia affert deformitatem.*

604 *Et primò*, ob impedimentum exercitii *est irregularis*, I. Cæcus.

605 II. Surdus.

606 III. Mutus.

607 IV. Claudus.

608 V. *Qui caret manu aut digitis omnibus, aut pollice, aut indice.*

609 VI. *Laborans, febri, paralysi, etc. item abstemius, etc.*

610 *Secundò*, ob deformitatem *est irregularis*, I. *ille cui deest membrum, nempe nasus, aut oculus. Quid, si desint auriculæ?*

611 II. Leprosus.

612 III. Monstruosus, *nempè gibbosus, pigmæus, æthiops.*

613 *Not.* 1. *Quid, si defectus superveniat ordinibus? Not.* 2. *Quid, si antecesserit.*

614 *Quis possit in hac irregularitate dispensare? An Papa cum cæco? An prælati regulares?*

615 *Quid, si defectus corporis advenerit ex propria culpa? Et an in eo possit dispensare Episcopus?*

616 *Quid de eunucho.*

617 *Quid, si quis causam dederit abscissioni virilium.*

618 *Quid, si quis amputet sibi testiculos ob vocem servandam.*

619 *Et quid, si quis tantùm attentet se occidere, etc.*

620 Tertia *ex defectu* natalium.

621 *Illegitimi legitimantur*, I. *Per matrimonium subsequens.*

622 *An sufficiat quòd matrimonium fieri potuisset tempore nativitatis?*

623 *Not.* 1. *Quid, si matrimonium fiat postquam filius est ordinatus? Not.* 2. *Quid, si matrimonium non consummetur?*

424 *Not. 3. Quid, si matrimonium sit nullum, sed ignoretur saltem ex una parte?*
425 *Not. 4. Quid, si filii nascantur ex matrimonio clandestino ob omissas denuntiationes?*
426 II. *Legitimantur filii per* professionem religiosam.
427 III. *Per* dispensationem pontificiam.
428 *Episcopus potest dispensare cum illegitimo ad ordines minores, et ad beneficium simplex.*
429 *Dub.* 1. *An ad recipiendum canonicatum.*
430 *Dub.* 2. *An cum illegitimo occulto.*
431 *Dub.* 3. *An saltem ad ministrandum in sacris ordinibus jam susceptis?*
432 *Dub.* 4. *An filii* expositi *sint irregulares?*
433 *Principes sæculares possunt legitimare tantùm ad sæcularia. Quid, in dubio, an quis sit legitimus?*
434 Quarta *ex defectu* ætatis.
435 Quinta *ex defectu* sacramenti, *id est ob bigamiam.*
436 *Triplex est bigamia*, vera, interpretativa, *et* similitudinaria. I. *Quænam sit* vera?
437 *Quæ* II. interpretativa? *Hæc contingit quatuor modis.* Primus *modus, cùm quis ducit viduam.*
438 Secundus *modus, cùm quis ducit mulierem corruptam ab alio.*
439 *Dub.* 1. *Quid, si credat virginem?*
440 *Dub.* 2. *Quid, si invalidè contrahat?*
441 Tertius *modus, cùm quis cognoscit uxorem adulteram?*
442 *Dub.* 1. *Quid, si adulterium fuerit occultum?*
443 *Dub.* 2. *Quid, si cognoscit ignorans adulterium?*
444 Quartus *modus, cùm quis contrahit duo matrimonia, unum validum, aliud nullum.*
445 *Dub.* 1. *Quid, si utrumque fuerit nullum?*
446 *Dub.* 2. *Quid, si cum bona fide?*
447 *Dub.* 3. *Quid, si fictè ineatur secundum matrimonium?*
448 III. *Quidnam sit bigamia* similitudinaria?
449 *An hanc irregularitatem incurrant etiam clerici in sacris?*
450 *Quomodò tollatur irregularitas ex bigamia? An Papa possit in ea dispensare?*
451 *An Episcopi?*
452 *An saltem quoad ordines minores, et ad beneficia simplicia? An in bigamia similitudinaria?*
453 *An prælati regulares possint dispensare cum suis subditis in omni bigamia?*
454 Sexta *ex defectu* famæ.
455 Septima *ex defectu* libertatis. *Hinc sunt irregulares,* I. *Servi.*
456 *II. Conjugati.* III. *Curiales.* IV. *Milites, et administratores publici, atque exercentes sæva, aut turpia.*
457 Octava *ex defectu* lenitatis.

458 *An sit irregularis qui occidit in defensionem honoris? (Vide etiam dicta n.* 389.)

459 *Fiunt irregulares ex hoc defectu*, I. *Qui occidunt in bello; sed quando?*

460 *An qui hortantur in bello ad occidendum?*

461 II. *Qui in judicio concurrunt ad mortem, vel mutilationem. Modò ipsi* I. coöperentur.

462 II. Activè.

463 III. Efficaciter. *An peccent clerici assistentes supplicio?*

464 IV. Proximè. *An peccet confessarius, vel alius consultus à judice, respondens aliquem in particulari esse plectendum?*

465 *Qui possunt excusari? An omnes qui non concurrunt ut ministri ad causæ probationem, vel executionem?*

466 V. Per actionem ex natura sua ad id ordinatam.

467 *Quomodo vetitum sit clericis, et monachis se intromittere in causam sanguinis?*

468 *Fiunt autem irregulares*, I. *Judices.* II. *Testes voluntarii.* III. *Accusatores, etc. Quid, si accuset clericus? Et quid si causa sit propria, vel aliena?*

469 *An in hac irregularitate possit dispensare Episcopus, si fuerit occulta? An prælati regulares?*

470 *Annotantur ultimò facultates quas habet S. Pœnitentiaria super casibus, censuris, irregularitatibus, inhabilitatibus, votis, etc.*

397. — « Resp. *Prima* oritur ex defectu *animæ*, ex quo » irregulares sunt : I. Amentes, phrænetici, arreptitii, et » epileptici; qui tamen, si ordinati sunt, et intra annum » eo morbo non laborarunt, præsumuntur liberati, et per- » mittuntur ad ordinum exercitium. Si verò laborent rarò, » et quidem sine clamore et spuma, permittuntur celebrare » cum coadjutore, qui, deficientibus ipsis, suppleat sacrifi- » cium. *M. Leo p.* 372. *ex c. Illud* 7. *q.* 1. Glossa *ibid.*

398. — Loquendo de *amentibus*, distinguendum, si tali defectu laborans jam ordinatus est, tunc omninò, cessante defectu per diuturnum tempus ex judicio Episcopi (vel prælati, si est regularis), poterit in ordine suscepto ministrare; ita *Nav. c.* 27. *n.* 203. *Suar. d.* 51. *sect.* 1. *n.* 4. *et* 5. *cum Sylv. Gratian. et S. Anton. Bon. d.* 7. *q.* 1. *p.* 1. *n.* 1. *Pal. d.* 6. *p.* 10. *n.* 4. *Croix l.* 7. *n.* 494. *Cont. Tourn. part.* 2. *cap.* 2. *n.* 4. *et Salm. de cens. c.* 9. *p.* 7. *n.* 79. *cum Avila, Pelliz. etc.* Si verò non est ordinatus, nunquam poterit ordines suscipere, si amentia ortum habuerit ex causa perma-

nente et habituali, fundata (ut ait *Suar.*) in læsione organorum, vel humorum, quia ita laborantes facilè relabuntur in eumdem morbum, ut habetur in c. *Maritum* 2. *dist.* 33. ubi dicitur: *Non ordinandum... qui in furiam aliquandò versus insanivit.* Unde sufficit semel insanisse, quia talis rarò præsumitur perfectè sanus. Secùs tamen si amentia provenerit ex accidente, putà ex vi febris, vulneris, iræ, aut alterius passionis transeuntis, et postea verè cesset; ita *Suar. l. c. n.* 5. *Nav. c.* 27. *n.* 203. *Ronc. c. ult. q.* 7. *Croix l. c. et Bon. p.* 2. *n.* 23. *cum Mol. Fill. Ugol. Avila, etc. communiter.*

599. — Idem quod dictum est de amentibus, dicitur de *epilepticis* (sive lunaticis) et *dæmoniacis;* nam si morbus antecedat ordinationem, sunt hi perpetuò irregulares: ita *Suar. d.* 51. *sect.* 1. *n.* 6. *Bon. d.* 7. *qu.* 2. *p.* 2. *n.* 22. *Croix l.* 7. *n.* 495. *Ronc. c. ult. qu.* 7., *et alii passim.* Et patet ex tota distinct. 33. et præsertim ex c. *Communiter*, ubi dicitur: *Communiter definimus, ut nullus de iis, qui aut in terram arrepti à dæmonibus eliduntur, aut quolibet modo vexationis incursibus efferuntur, vel audeat ministrare, vel se ingerat; exceptis qui corporis incommoditatibus dediti, sine hujusmodi passionibus, in terra probantur elisi:* id est (ut explicat ibi Glossa), *qui rarò cadunt.* Dicunt autem *Cabass. T. J. l.* 5. *c.* 19. *n.* 8. *et Cont. Tourn. l. c. n.* 3., quòd si quis ante pubertatem hoc morbo affectus fuerit, et postea perfectè liberetur, non censetur irregularis, quia (ut ait Hypocrates) epilepsia sæpè in pubertate perfectè curatur. Secùs si morbus accidat post pubertatem; et præsertim post 25 annum. Asserit tamen *Croix d. n.* 495., praxim in suis partibus habêre, quòd qui per biennium liberi fuerint ab hac infirmitate, accedente declaratione Episcopi, ordinantur; imò sine declaratione, si quis per septem annos liberatus probetur. Si verò tali morbo laborans jam ordinatus sit, licèt non omninò sit liber, si tamen rarò (id est semel in mense) cadat, nec spumet, poterit privatim celebrare, adjuncto sacerdote jejuno, qui Missam perficiat adveniente morbo: ita communiter *Suar. d. n.* 6. *Croix l. c. cum Nav. et Laym. ac Bonac. n.* 22. *cum S. Antonin. Sayr. Ugol. etc.* Et patet ex *c. Communiter*, ubi: *Qui* (id est epileptici), *et ipsi* (id est obsessi) *tamdiu erunt ab officii sui ordine et loco*

suspensi, quousque unius anni spatio per discretionem Episcopi inveniantur ab incursu dæmonis liberati. Illud autem *anni spatio*, dicit *Suar. n.* 5., non esse in usu, sed relinqui prudentis arbitrio. Notat autem *Mazzot. t. 4. p.* 446. *cum Sayr. Ugol. et aliis*, quòd si quis dæmoniacum se simulaverit, hic etiam sit irregularis ad ordines suscipiendos, ex conc. Constant. VI. can. 6. Dicit tamen cum eod. *Sayr. et Fill.*, quòd Episcopus potest promovêre dæmoniacum ad ordines minores, quia in *c. Cler. 4. dist.* 33., fit sermo tantùm de ordine sacro; sed probabiliùs hoc negant alii communissimè; *vide infrà n.* 452.

400. — In hac autem irregularitate propter defectum animæ, durante defectu, nec etiam Papa dispensare potest, quia illo laborantes sunt de jure divino inhabiles tam ad suscipiendum, quàm ad exercendum ordinem. Cessante verò defectu, si cesset ante ordinationem, non possunt in eo dispensare Episcopi, quia nulla Episcopis conceditur dispensatio in irregularitatibus ex defectu provenientibus, nisi in duobus casibus, ut notat *Cabass. l.* 5. *c.* 19. *n.* 3., scilicet 1. ut possunt dispensare natalia illegitimorum ad solos ordines minores, et ad simplex beneficium, ex *c.* 1. *de fill. presb. in* 6. Et 2. idem posse cum bigamo ex consuetudine, docent *S. Th. Sylv. Azor, Rota Rom. et alii ap. Cab. l. c. contra Cont. Tourn. de irreg. part.* 3. *cap. ult. cum Pont. etc.* Sed *vide n.* 452. Cæterùm *Fag. in c. Veniens, de fill. presb. n.* 7. *et* 8. *et Cont. Tourn. cum Gib., et aliis*, dicunt posse Episcopos dispensare in omnibus irregularitatibus dubiis, argum. *ex cap. Nuper* 29., ubi dicitur permissum quidquid non est reservatum; cùm autem reservatio sit odiosa, non censetur facta, ubi impedimentum, sive irregularitas non est certa. Ad tollendam igitur irregularitatem certò contractam ex defectu animæ, requiritur dispensatio Pontificis, ut docent *Bon. p.* 2. *n.* 23. *Pal. d.* 6. *p.* 10. *n.* 5. *Salm. de cens. c.* 9. *p.* 7. *n.* 8. *et Suar. d.* 51. *s.* 1. *n.* 5. *contra Majol. et Tab. ap. Bon.* Prælati tamen regulares benè possunt dispensare cum suis subditis tali defectu laborantibus, ut ad ordines sacros promoveantur, etiamsi quis passus fuerit permanentem amentiam, si ex judicio medicorum verè cessaverit illius periculum, quia regularibus ex privilegio concessum est dispensare cum suis in omnibus irregularitatibus, exceptis aliquibus, ut diximus *n.*

355. inter quas non est hæc ; *Salm. dict. n.* 80. juxta ab iisdem dicta *c. 7. p. 4. n.* 59.

401. — « II. Illitterati, qui non habent doctrinam necessa» riam pro Ordinibus.» (*An autem omninò illitterati sint irregulares, tam ad ordines suscipiendos, quàm ad exercendos? Vide dicta l. 6. n.* 791. *v. Qu. II. Quid verò de Regularibus? Vide ibid. v. Qu. III.*)

402. — « III. Neophyti, seu recenter conversi, usque dùm » judicio Episcopi sufficienter instructi sint. » (*Putat autem Tolet. ap. Vivam de cens. q. 9. a. 4. n. 14. post decennium, neophytum non esse ampliùs irregularem, imò antea, si Episcopus judicet illum benè moribus profecisse.*)

403. — « *Secundò*, ex defectu *corporis :* 1. Si propter eum » ineptus est ad exercitium ordinis, ut si sit cæcus, surdus, » claudus, ita ut sine baculo nequeat ire ad altare : item, » si careat manu, pollice, indice, oculo (non tamen si un» gulâ pollicis, vel indicis, vel oculo dextero tantùm ; si » verò sinistro, seu canonico, aut ejus vi visivâ careat, in» diget dispensatione ; quod tamen negant *Valen. Henr. Sayr.*, » si quidem dextero possit absque deformitate legere cano» nem). 2. Si ordinem nequit exercêre sine horrore, offen» sione, aut scandalo aliorum, ut si careat auribus, naso, » si notabiliter sit gibbosus, leprosus, paralyticus ; si mem» bra habeat superflua cum magna deformitate : in dubio » verò, an deformitas sit sufficiens, Episcopi est judicare, » saltem in clericis : nam in regularibus id spectare ad co» rum prælatum, contra *Barb.* etc. docent *Suar. et alii* 5. *cum Diana p. 4. t.* 2. *r.* 65. licèt concedant Episcopum posse » rejicere arbitrium prælati : hunc autem, si gaudeat aucto» ritate quasi episcopali, posse in illa irregularitate dispen» sare, nisi deformitas sit tanta, ut scandalum generet, *ib.* » *ex Rodr. et aliis 4. Vide Bonac. Laym. M. Leo p.* 3. *f.* 570.

Unde resolves :

« 1. Non videtur irregularis 1. Qui habet sex digitos, vel » aliquos conjunctos, si non sit magna deformitas, et ordi» nem exercêre possit. 2. Qui habet in oculo maculam visum » non auferentem, nec notabiliter deformantem. 3. Qui caret

» ungulâ pollicis, si possit hostiam elevare, et frangere. 4. » Qui per vim, aut infirmitatem factus est eunuchus.

« 2. Irregularis est hermaphroditus, quia est monstruosus, » gigas, pigmæus, æthiops; non tamen inter suos, sed alie- » nos, ubi disparitas ludibrio est. »

404. — Opus est singula latiùs discutere. Ex duplici capite incurritur irregularitas ex vitio corporis, vel quia impedit congruum exercitium ordinis, vel quia affert notabilem indecentiam aut horrorem; ita communiter DD. cum *D. Th. Suppl. q.* 39. *n.* 6. Hinc primò ob impedimentum exercitii irregularis est, 1. *Cæcus*, qui omninò visu caret, ex *c. ult. dist.* 55. Sed notandum 1. quòd si quis jam sit sacerdos, et constet non posse errare, poterit à Pontifice obtinêre dispensationem; *vide dicta l.* 6. *n.* 590. Not. 2. Si alicui deest visus oculi dexteri, non est irregularis, ut communiter omnes; secùs si sinistri, ut communissimè docent *Bus. cum aliis suprà, et Suar. d.* 51. *s.* 2. *n.* 15. *Laym. l.* 1. *tr.* 6. *p.* 5. *c.* 7. *n.* 2. *Ronc. q.* 6. *r.* 2. *Croix l.* 7. *n.* 500. *Cont. Tourn. de irreg. part.* 2. *cap.* 3. *concl.* 3. *et Salm. de cens. c.* 9. *p.* 6. *n.* 68. *cum Nav. Fill. etc.* Excipitur, nisi oculus dexter esset aptus ad canonem legendum sine magna deformitate, cui facillimè occurri potest per accommodationem Missalis, illud in medium afferendo, ut dicunt *Laym. l. c. Tamb. de irr. c.* 8. §. 1. *n.* 2. *Dian. p.* 3. *tr.* 6. *r.* 22. *et Croix l.* 7. *n.* 500. *cum Nav. Mol. Sa, Avil. Dicast. etc.* Idque vocat *Suar. l. c.* practicè probabile, etiam ut quis possit ad sacerdotium promoveri. Not. 3. Si quis non sit omninò cæcus, sed ita cæcutiens, ut non possit legere in Missali, hic etiam est irregularis ad ordines suscipiendos. Utrum autem ad eos exercendos? *Vide l.* 6. *n.* 590. Not. 4. Non est irregularis qui est debilis visu, ita ut indigeat perspicillis, vel qui ex obliquo intuetur (vulgò vocatur *guercio*); ita communiter *Holzm. t.* 1. *p.* 419. *n.* 564. *Cont. Tourn. loc. cit. Mazz. t.* 4. *p.* 456. *et Tamb.* §. 1. *n.* 3. *cum Sayr. Fill. Menochio, et aliis.*

405. — II. *Surdus*, qui ex utraque aure penitùs non audit, ut communissimè *Bon. qu.* 2. *p.* 2. *n.* 7. *Cont. Tourn. ibid. Ronc. qu.* 6. *r.* 2. *Croix l.* 7. *n.* 502. *Elb. t.* 2. *p.* 477. *n.* 218. *Mazz. p.* 456. *et Tamb. c.* 8. §. 1. *n.* 3. *cum Suar. et Turr. et Pal. d.* 6. *p.* 11. *n.* 3. *cum Laym. et Sayr.* ex can. 77. Apostolorum, ubi id definitum habetur, quia talis sacerdos, cùm

non possit audire vocem ministri, nequit sine indecentia celebrare. Hanc indecentiam negant *Henr. Præp. et Gob. ap. Croix l. c.* quia (ut ajunt) satis est, ut sacerdos percipiat ex aliis signis ministrum respondisse ; sed communissimè (ut diximus) DD. his contradicunt. Concedunt verò *Bon. l. c. Tamb. n. 6. Conc. p. 496. n. 5. Pal. d. n. 5. cum Nav. et Laym. ac Salm. c. 9. de cens. n. 67. cum Con. et Pelliz.* quòd si surditas superveniat sacerdotic suscepto, non interdicatur sacerdoti celebratio ; faciliùs enim toleratur defectus superveniens in promoto, quàm in promovendo, prout de cæcutiente dictum est *l. 6. n. 390.* Communiter autem docent DD. contra *Comitol. ap. Croix n. 502.* surdastrum, sive difficulter audientem minimè esse irregularem; ita *Cont. Tourn. l. c. Holzm. p. 416. n. 565. Tamb. l. c. et Croix ibid. cum Suar. Bon. Sayr. Reg. Fill. Diana, Graff. etc.*

406. — III. *Mutus*, qui non possit loqui, aut verba integra proferre, ita ut nullum possit vocem pronuntiare, quin aliquid omittat, ut *Cont. Tourn. loc. cit. Holz. p. 419. n. 563. Viva q. 9. ar. 4. n. 15.* vel nisi cum magna difficultate, ut addunt *Salm. cit. n. 67.* Et idem dicit *Holz. l. c.* de eo qui loquelam penitùs præcipitem habet. Blæsi verò sivè balbutientes, aut carentes dentibus non sunt irregulares, etiamsi cum aliqua difficultate verba proferant, ut ait *Croix l. 6. p. 2. n. 2222*, nisi afferant causam risûs, aut contemptûs ; *Nav. c. 27. n. 222. et Tamb. §. 1. n. 10. cum Con. Sayr. Fill. Præp. etc.*

407. — IV. *Claudus*, qui sine baculo nequit ire ad altare, ut habetur in *c. Nullus Episcopus 57. de consecr. dist. 1.* Hoc tamen intelligitur, ut explicat Glossa *ib. v. Cum baculo*, id est : *Si sine baculo non possit sustentari in altari ;* et idem dicunt *Bon. qu. 2. p. 2. n. 15. et Pal. d. 6. p. 11. n. 3.* Cæterùm, claudus qui non indiget baculo, minimè est irregularis, ut dicitur in *c. Si quis 19. dist. 55.* Sicut nec etiam qui habet crura distorta, ut *Cont. Tourn. de irreg. part. 2. cap. 3. concl. 3. Salm. de cens. c. 9. p. 6. n. 68. et Croix n. 504. cum Pal. Laym. et Henr.*, quia talis defectus veste talari facilè tegi potest ; secùs si in hoc magna adesset deformitas. Si quis verò est instructus pede ligneo, quia habet pedem mutilum, vel aridum, hic est irregularis ; ita *Laym. c. 7. n. 4. Nav. c. 27. n. 199. Cont. Tourn. loc. cit. Tamb. §. 1.*

n. 17. *Bon. n.* 15. *cum Mol. Sayr. Ugol. Fill. Reg. etc.* cò quòd celebrare cum pede ligneo magnam habet indecentiam. Dicit tamen *Tamb. l. c. cum Sylv. Rosel. Majol. et Gibal.*, quòd si talis defectus sit modicus, et aliquo modo indecentia reparari valeat, permitti posset celebratio. Et in dubio standum judicio Episcopi.

408. — V. Qui caret manu, aut digitis omnibus, aut pollice, ut habetur in *c. ult. de corpore vitiato.* Idem dicunt cum *Bus.* ut suprà, *Renzi t.* 2. *p.* 671. *qu.* 3. *Tamb.* §. 1. *n.* 12. *Fill. c.* 6. *n.* 132. *Bon. p.* 2. *n.* 15. *cum Suar. Mol. Sayr. Avil. Reg. et aliis*, de eo qui caret indice, vel parte pollicis aut indicis, vel qui habet eos ita debiles, ut nequeat hostiam elevare, aut frangere. Secùs si quis careat ungue pollicis, vel indicis, ut dicitur in *dicto c. ult.* Si quis autem jam fuerit ordinatus, et habet pollicem impeditum, in casu necessitatis probabiliter posset Eucharistiam ministrare posterioribus digitis, ut diximus *l.* 6. *n.* 244. Si quis caret tribus posterioribus digitis, etiam est irregularis; *Anacl. p.* 515. *n.* 18. *et Cont. Tourn. p.* 39. *cum Sayr. et Ugol.* Si verò caret uno tantùm digito minori, non est irregularis, ut *Holz. p.* 420. *n.* 364. *et Cont. Tourn. p.* 39. *cum Caj. Nav. et Pont.* et idem sentit *Cont. Tourn.* cum alio Auctore, si caret duobus. Nec pariter est irregularis qui habet sex digitos; *Holz. l. c. Cont. Tourn. loc. cit. Fill. n.* 175. *et Bon. n.* 11. *cum Ugol. Henr. Sayr. Reg. etc.* modò sextus digitus usum aliorum non impediat. Sextus autem ille digitus benè potest abscindi sine periculo irregularitatis, si possit fieri sine periculo vitæ: *Bon. l. c.* cum eisdem. Notat autem *Cont. Tourn. loc. cit.* quòd si quis careat indice, poterit obtinêre dispensationem.

409. — VI. Laborans febri continuâ, non autem quartanâ, aut levi; aut qui patitur gravem dolorem capitis; *Bon. d.* 7. *q.* 2. *p.* 1. *n.* 17. Hoc tamen intelligendum de eo, qui non posset celebrare ob talem morbum sine proximo periculo deficiendi, vel notabiliter errandi, ut innuit idem *Bon. n.* 18; nam optimam in hoc tradit regulam *Laym. c.* 7. *n.* 6. *cum Soto, Tol. Avil. et aliis*, quemcumque morbum non inducere irregularitatem, nisi vel exercitium Ordinis impediat, vel notabile scandalum sive indecentiam afferat. Item irregularis est qui laborat paralysi, ut cum *Bus. Pal. n.* 3. *et Conc. p.* 496. *n.* 4. qui benè ait id intelligi tantùm de eo qui manus

ita tremulas habet, ut sit periculum effundendi calicem. Item qui tantum patitur tussim, ut sit periculum in suscipienda Eucharistia; *Bon. p.* 1. *n.* 21. *cum Ugol. Majol. etc. communiter.* Item abstemius qui vinum nequit sumere nisi cum periculo evomendi; *Cont. Tourn. loc. cit. etc. Conc. l. c.* hic enim esset irregularis de jure divino; nec enim Papa dispensare potest, ut sacrum celebretur in una sola specie, ut diximus *l.* 6. *n.* 196.

410. — Secundò incurritur irregularitas ex defectu corporis, quando corporis vitium magnam affert deformitatem sive horrorem, ut habetur ex *c. Presbyterum, de cler. ægr.* et aliàs *de corp. vit.* Hinc ratione deformationis sunt irregulares, I. Ii quibus deest aliquod membrum, nempe qui carent naso, ut in *c. penult. de corp. vit.* vel habent nimis deformem, nempe valde distortum, aut valde demissum, aut promissum, ut *Tamb. c.* 8. §. 1. *n.* 19. *Bon. p.* 1. *n.* 2. *et Viva q.* 9. *art.* 4. *n.* 15. Item si alicui est erutus oculus, sive dexter, sive sinister, ut in *c. ult. dist.* 55. Probabiliter verò dicunt *Sylv. ap. Croix l.* 7. *n.* 500. *in fine, Cont. Tourn. ibid. cum Pontas, Roncag. q.* 6. *r.* 2. *cum Tamb. et aliis*, hunc non esse irregularem, si deformitas illa reparari possit per oculum vitreum. Sic pariter etiam est irregularis qui caret auriculis, nisi talis defectus capillis aut aliter tegatur, ut dicunt cum *Bus. Salm. de cens. c.* 9. *p.* 6. *n.* 68. *Tamb.* §. 1. *n.* 8. *Renzi t.* 2. *p.* 670. *qu.* 2. *Dian. p.* 4. *tr.* 2. *r.* 75. *Pal. d.* 6. *p.* 11. *n.* 3. *cum Laym. et Bonac. ac Cont. Tourn. cum Con. Avila, et Pontas.*

411. — II. Leprosi, ut habetur in *c. Tua nos, de cler. ægrot.* ubi interdicitur leproso celebrare *pro scandalo, et abominatione populi;* unde si abesset scandalum, ut in loco privato, benè hic posset celebrare; ita *Pal. de Euch. p.* 15. *n.* 5. *Salm. eod. tit. c.* 7. *p.* 4. *n.* 56. *in fin. et Bon. de irreg. d.* 7. *q.* 2. *p.* 1. *n.* 20. *cum Mol. Ugol. et Majolo.* Sic pariter sunt irregulares qui habent labia corrosa, vel abscissa ad instar leporis; *Tamb.* §. 2. *n.* 11. *Cont. Tourn. Viva qu.* 9. *art.* 4. *n.* 15. Idem dicunt *Cont. Tourn. part.* 2. *cap.* 3. *v. Quod ad morbos, et Holzm. p.* 419, *n.* 365. de eo qui laborat morbo gallico, qui foris appareat: aut qui habet faciem ex alio morbo valde maculatam, ut *Laym. c.* 7. *n.* 1.

412. — III. Monstruosi, nempe qui gibbam habent valde

enormem, nimirùm (ut docent *Anacl. p.* 515. *n.* 32. *Renzi p.* 671. *q.* 4. *et Bon. p.* 1. *n.* 9. *cum Avil. Mol. Ugol. Reg. et aliis*) si gibbositas vel sit conjuncta cum nimia deformitate vel debilitate, prout si nequeat recto capite stare. Item pigmæi, sive nani, nempe ita breves staturâ, ut ad risum moveant, præsertim si habeant caput valde ingens, ut *Tamb.* §. 1. *n.* 2. *Cont. Tourn. l. c. supra cit. et Renzi p.* 672. *q.* 5. *cum Sayr. Majol. Henr. et aliis;* vel (ut ait *Laym. in Indice, v. Irregularis*) illi qui ita staturâ parvi sunt, ut brachia extendere non possint, quatenùs necesse est ad altaris ministerium. Item æthiopes, qui apud nos risum afferrent, ut *Cont. Tourn. loc. cit. et Ugol. de irr. c.* 50. *n.* 4. Quamvis hoc negent *Majol. et Gavant. ap. Tamb.* §. 1. *n.* 24. Color autem subfuscus, sive rubens non nocet altari, ut idem *Ugol. Fill. c.* 6. *n.* 171. *et Tamb. n.* 22. *cum Majol.* Item hermaphroditi, etiamsi in eis prævaleat sexus virilis, ut *Suar. d.* 51. *s.* 2. *n.* 2. *Laym. c.* 7. *n.* 1. *Nav. c.* 27. *n.* 203. *Bon. p.* 1. *n.* 15. Dicunt tamen *Tol. l.* 1. *c.* 63. *n.* 6. *et Escob. l.* 53. *n.* 209. *cum Corn.* (*contra Conc. p.* 497. *n.* 5.) quòd hic defectus tunc pariat irregularitatem, quando est notus, non verò quando est occultus.

415. — Super his notandum 1. quòd si aliquis ex præfatis defectibus corporis superveniat ordinibus jam susceptis, sacerdos non impeditur ab actibus illius ordinis, quos potest exercêre sine incongruitate et indecentia, ita ut sacerdos cæcus aut claudus benè possit excipere confessiones, canere Evangelium, etc. ex c. 7. *de cler. ægrot.* ubi: *ipsum autem fungi cæteris sacerdotalibus officiis minimè prohibemus.* Notand. 2. quòd si verò talis defectus ante ordines adveniat, absolutè inducit irregularitatem, non solùm ad illum ordinem, cujus exercitium impedit, sed ad omnes alios, ut communiter docent *Nav. c.* 27. *n.* 200. *Bon. p.* 1. *n.* 58. *Escob. l.* 53. *n.* 216. *Pal. p.* 10. *n.* 4. *Salm. de cens. c.* 9. *p.* 6. *n.* 72. *in fin. cum Corn. Pell. ac Cabassut. l.* 5. *c.* 19. *n.* 15. *cum Ang. Ugol. et Avil. contra Palud. et alios.* Ratio, quia, cùm omnes ordines sacerdotium respiciant, exclusus à sacerdotio, censetur etiam ab omnibus ordinibus repulsus.

414. — In hac autem irregularitate proveniente ex defectu solus Papa potest dispensare, v. g. ut cæcus ordinetur: feruntque *Fill. Henr. et Majol. ap. Tamb. c.* 8. §. 3. *num.* 2.,

quemdam Papam dispensasse cum cæco, ut adhibito adjutore perito celebraret. (Cæterùm S. C. ut refert *P. Zach.* Adn. ad *Croix l.* 7. *n.* 500. censuit benè posse dispensari cum cæco, etiam ex utroque oculo, qui jam sit sacerdos, ut celebret, cum assistentia alterius sacerdotis. Secùs verò, si laicus, pro quo dicit non esse consulendum Pontificem pro dispensatione ad Primam Tonsuram, nec etiam ad recipiendum beneficium simplex.) Censet pariter *Tamb.* posse Papam dispensare ad sacerdotium cum eo qui caret manibus, ut possit saltem excipere confessiones, conciones habêre, etc. Sed verius hoc negat *Avil. de cens. p.* 7. *d.* 3. *d.* 3., quia potestas supra corpus mysticum fundatur in potestate supra corpus reale Christi, unde qui ineptus est ad primam, incapax est secundæ. Prælati autem regulares bene etiam possunt dispensare in hujusmodi irregularitate, non autem Episcopi (ut diximus *n.* 400.) qui tantùm in dubio, an defectus corporis notabiliter impediat exercitium ordinis, vel an magnam afferat indecentiam, possunt declarare, sive judicare, ut communiter docent *Suar. d.* 51. *s.* 2. *n.* 16. *cum Nav. et Sylv. Laym. c.* 7. *num.* 7. *Dian. p.* 4. *tr.* 2. *r.* 73. *cum Miranda et aliis*, ex *c.* 2. *de corp. vit.* An autem prælati regulares possint de hoc judicare respectu ad suos subditos? Negant *Barb. all.* 42. *n. ult. et Dian. p.* 2. *tr.* 6. *r.* 61. *cum Rodr. Henr. et Camp.* Sed valde probabiliter affirmant *Bus.* ut suprà *n.* 402. *Suar. l. c. Laym. n.* 6. *Salm. de cens. c.* 9. *p.* 6. *n.* 68. *in fin. cum Avill. et Pell.* et probabile putat *Diana l. c. r.* 73. *cum Peyr. Miranda, et Avila.* Ratio, quia prælati regulares respectu ad suos habent jurisdictionem episcopalem, ad quam tale judicium magis pertinet, quàm ad characterem. Rectè verò ait *Suar.* posse Episcopum ordinantem admittere, vel rejicere talem ordinandum.

415. — Quæ autem dicta sunt, spectant ad eos qui laborant aliquo corporis defectu sine propria culpa; si verò defectus advenit ex eorum culpa, putà si quis membrum, vel ejus partem sibi amputaret ex prava intentione, ipsi fiunt irregulares, etiamsi defectus non impediat exercitium ordinis, nec deformitatem afferat, quia irregularitas hæc imposita est in pœnam sævitici in semetipsum, unde in *c. Qui partem* 6. *dist.* 55. ut diximus *n.* 365. *in fin.* declaratur irregularis, *qui partem cujuslibet digiti sibi ipsi volens abscindit.* Ad hanc

tamen irregularitatem incurrendam requiritur culpa gravis, ut benè ait *Tamb. c.* 8. §. 2. *n.* 5, aliàs tanta pœna non haberet debitam cum culpa proportionem. Alii præterea requirunt, ut tale crimen sit notorium, ut *Suar. d.* 51. *sect.* 1. *n.* 8. *Bon. q.* 2. *p.* 2. *et alii ap. Tamb. n.* 8. Sed veriùs hoc negant *Pal. d.* 6. *p.* 12. *n.* 2. *Salm. l. c. n.* 71. *cum Garc. et Tamb. l. c. cum Sayr. et Mol.*, quia talis irregularitas non innititur notorietati culpæ, sed crimini sævitiei, quam quis in seipsum exercet. Rectè tamen ait *Tamb. n.* 9., quòd Episcopus ex *c. Liceat* 6. Tridentini *sess.* 24. poterit cum illo dispensare, si crimen sit occultum, adhuc si defectus membri sit patens, nam concilium universè concedit Episcopis facultatem dispensandi in omnibus irregularitatibus ex delicto occulto provenientibus.

416. — Quid dicendum de eunucho? Resp. Qui est eunuchus propter abscissionem virilium, aut testiculorum, factam à medicis causâ morbi, vel ante usum rationis, vel propter injuriam alterius, hic non est irregularis, ut communiter cum *Busemb.* dicunt *Salmant. de cens. c.* 9. *n.* 70. *in fin. et Tamb.* §. 2. *n.* 11. idemque patet ex *cap. Si quis à medicis* 7. *et cap.* 8. *ac* 9. *dist.* 55. Ridiculus autem (ait *Nav. cap.* 27. *n.* 200.) est error illorum qui putant opus esse, ut testiculos desiccatos secum gestet is qui vult ordinari, aut celebrare. E converso qui ex ira aut zelo indiscreto servandæ castitatis abscindit sibi virilia, aut testiculos, certè fit irregularis, ut habetur in *c. Si quis* 4. *dist.* 55. ubi dicitur : *Si quis abscindit semetipsum, id est si amputavit sibi virilia, non fiat clericus.* Et in *c. Hi qui* 5. *eod. dist.* ibi : *Hi qui se carnali vitio repugnare nescientes abscindunt, ad clerum pervenire non possunt.* Item in *c. Si quis* 7. *ib.* dicitur, *nullum debêre promovêri de his qui hanc rem affectant, audentque semetipsos abscindere.* Et idem communiter docent DD. de eo qui propter eadem motiva permittit ab alio amputari, ut dicunt *Tamb. n.* 13. *et Salm. ibid. n.* 69. utique infertur ex *c. Si quis* 9. *dist.* 55.

417. — Quid verò si quis causam dederit tali abscissioni, sed absque suo consensu, prout cum aliquis, accedendo ad conjugatam, dat causam, ut à marito virilia sibi abscindantur? *Suar. d.* 51. *s.* 2. *n.* 8. *et Bon. q.* 2. *p.* 2. *n.* 53., censent hunc esse irregularem. Sed valde probabiliter negant *Tolet.*

l. 1. c. 82. *Tamb.* §. 2. *n.* 25. *Conc. d.* 18. *d.* 13. *n.* 108. *Gibal. c.* 3. *q.* 1. *Hurt. diff.* 14. *n.* 52. *et Pal. p.* 12. *n.* 3. *cum Garcia, etc.* Ratio, quia (ut sæpè dictum est) irregularitas ut incurratur, debet esse expressa in jure; nullibi autem habetur quòd ille qui abscissioni causam dedit, et sine suo consensu abscissus est, fiat irregularis : verba enim illa textûs in *c.* 5. ut suprà, *rem hanc affectant*, idem significant (ut cuique patet) ac appetere sive exquirere; qui autem adulterium vult, etiamsi abscissionem præviderit, eam non appetit nec exquirit.

418. — Præterea, dicit *Pal. d. p.* 12. *n.* 14. et probabile putant *Tamb.* §. 2. *n.* 16. *et Pelliz. ap. Salm. de cens. c.* 9. *p.* 6. *n.* 70. (qui huic sententiæ videntur adhærêre) *contra Suar. Mol. et Sayr. ap. Dian. p.* 10. *tr.* 13. *r.* 11., quòd si quis amputet sibi testiculos, vel amputari sibi faciat ob vocem conservandam, non fit irregularis, cùm id non faciat ex indignatione, aut zelo indiscreto castitatis, ut requiritur ad hanc irregularitatem incurrendam, in *d. c. Qui partem* 6. et *c. Si quis* 9. *dist.* 55. Tantò magis quòd textus præfati tantùm loquantur de amputante sibi virilia, non autem testiculos.

419. — Item rectè ait *Tamb. d.* §. 2. *n.* 18. *et* 19. quòd si quis attentet se occidere, aut mutilare, non est irregularis; illud enim *affectant* in dicto *can. Hi qui* 5. intelligitur de consensu effectu secuto attentationis, ut patet ex contextu. Dicit tamen idem *Tamb. n.* 20. *cum Cornejo*, quòd si quis attentaret publicè se occidere, contraheret irregularitatem ob infamiam.

420. — « *Tertia*, ex defectu *natalium*, ex quo irregulares » sunt omnes illegitimi, cò quòd ratione originis reputen- » tur viles. » (*Ita ex c.* 1. *et fin. de fill. presbyt. Et hoc etiamsi sint occulti, ut communiter docent Bon. d.* 7. *qu.* 2. *p.* 3. *Pal. d.* 6. *p.* 9. *n.* 2. *et Salm. ibid. p.* 4. *n.* 43. *cum Avila, Sayr. Pelliz. et Cornejo.*).

421. — « Tales autem communi jure legitimantur I. Per » *subsequens matrimonium* inter eorum parentes, modò hi » tempore conceptionis potuerint validè contrahere. » (*Unde si adulter mortuâ conjuge ducat mulierem, ex qua filium habuit, iste manebit illegitimus, ex c. Tanta, qui filii sint legit.*)

422. — Valde autem probabiliter dicunt *Sanch. de matr.*

l. 8. d. 7. n. 19. Pont. eod. tit. c. 3. n. 2. Anacl. p. 516. n. 33. Bonac. p. 3. n. 5. et Salm. ibid. n. 47., cum Sayr. Pell. Diana, et Corn. contra Suar. d. 30. s. 1. n. 3. Cont. Tourn. de Irreg. part. 3. cap. 1. concl. 2. Not. 2. sufficere ad legitimandam prolem, et eam reddendam immunem à defectu natalium, quòd matrimonium fieri poterat tempore nativitatis, ut colligitur ex *d. c. Tanta, qui filii sint legit.* ubi dicitur quòd proles sit illegitima, *si vir, vivente uxore suâ, aliam cognoverit, et ex ea prolem susceperit.* Susceptio enim prolis veriùs non fit per conceptionem, sed per nativitatem: saltem ibi Pontifex certè loquitur de filio jam nato, dùm ait illum *ab hæreditate repellendum:* ergò, cùm oppositum saltem sit dubium dubietate juris, non censetur in eo casu imposita irregularitas, quæ (ut sæpè repetitum est) non incurritur, nisi in jure sit expressa. Et novissimè *Bened. XIV.* hanc sententiam amplissimâ dissertatione in forma Epistolæ in *Bullar. suo* responsivæ ad Archiep. S. Dominici in insula Hispaniola illustravit, et sic de hoc casu §. 3. suum sensum aperuit: *In qua controversia satis ardua, cùm inveniantur textus textibus contrarii, cùm doctores doctoribus adversentur, si à nobis judicium interponendum foret, non aliter id à nobis fieret, quàm secundùm sententiam in tribunalibus, et curia illius regionis receptam, in qua esset pronuntiandum.* In §. 4. procedit ad aliud dubium, quod ita resolvit: *Sed cùm certum est matrimonium inter illius parentes ritè contractum, incertum verò tempus, quo filius conceptus, et in lucem editus fuit, filium hunc legitimum censeremus, cùm judex in dubio debeat in bonum et commoda prolis propensus esse.* His positis, sic ego pro prima sententia argumentor. Igitur si in dubio judex in bonum prolis judicare debet, ubi talis casus nullâ tribunalium sententiâ decisus reperitur, cùm simus in dubio ob textuum et doctorum discrepantiam, potiùs proles judicanda est legitima, quàm illegitima, si quidem etiam in hoc casu certum est eam in matrimonii constantia editam fuisse, et incertum an debeat attendi tempus conceptionis, an verò ortûs.

423. — Præterea hìc notandum 1. cum *Salm. de cens. c. 9, p. 4. n. 49.* quòd si filius naturalis ante parentum matrimonium esset ordinibus sacris initiatus, illo secuto, licitè potest in eis ministrare, et ad alios ascendere sine dispensatione;

quia, licèt peccaverit ordines suscipiendo, tamen nullam noxam ob hoc crimen contraxit irregularitatis : antiqua autem irregularitas jam ablata est per subsequens matrimonium. Notandum 2. quòd talis legitimatio fit per subsequens matrimonium etiam non consummatum, putà si in articulo mortis contrahitur, quia ex dicto *c. Tanta*, virtus legitimandi tribuitur cuicumque valido matrimonio.

424. — Notandum 3. quòd filii nati ex matrimonio irrito ob aliquod impedimentum occultum, tamen putato valido, saltem ex uno sponsorum, censentur legitimi; ita communiter *Suar. d.* 50. *s.* 1. *n.* 6. *Bon. q.* 2. *p.* 3. *n.* 5. *Conc. p.* 497. *n.* 6. *et Cont. Tourn. loc. cit. n.* 3. *in med. cum Pontas*, et patet ex *c. Cum inter* 2. *qui filii sint legit.* ubi : *Cùm parentes eorum publicè et sine contradictione Ecclesiæ inter se contraxisse noscantur... sancimus, ut filii eorum habeantur legitimi.* Et idem confirmatur in *c. Ex tenore. eod. tit.* Secùs verò, si ambo parentes tempore matrimonii fuerint in mala fide, ut habetur in *cap. Cùm inhibitio* 3. §. *Si quis*, *de cland. desp.* ibi : *Pari modo proles illegitima censeatur, si ambo parentes impedimentum scientes legitimum, præter omne interdictum etiam in conspectu Ecclesiæ contrahere præsumpserint.* Et sic pariter docet *Suar. l. c. n.* 11. illegitimos esse filios natos ante matrimonium invalidè contractum, licèt ambo parentes putaverint validum, quia pro his nullus habetur textus eos ut legitimos approbans.

425. — Notandum 4. quòd filii nati ex matrimonio clandestino, id est sine denuntiationibus, ac sine licentia Episcopi inito, etsi coram parocho et testibus, reputantur illegitimi, etiamsi parentes in bona fide propter ignorantiam contraxerint ex *eod.* §. *Si quis* ut supra in dict. *c.* 3. ubi dicitur : *Si quis verò hujusmodi clandestina, vel interdicta* (scil. absque proclamationibus, ut priùs in textu explicatur) *conjugia inire præsumpserit in gradu prohibito, etiam ignoranter, soboles de tali conjunctione suscepta prorsùs illegitima censeatur.* Id tamen limitat *Suarez d.* 50. *s.* 1. *n.* 1. pro foro conscientiæ, si parentes adhibuerint debitam diligentiam; sed meritò *Bossius de contr. matr. c.* 8. *num.* 52. hanc limitationem non admittit, quia legitimatio filiorum ex matrimonio nullo est beneficium indultum à lege, sed lex denegat illud filiis parentum qui contra interdictum Ecclesiæ

contraxerunt, ut dicitur in præfato textu, et confirmatur in *cap. Cum inter*, mox suprà relato verbis illis, *publicè et sine contradictione Ecclesiæ.*

426. — « II. Legitimantur filii per *professionem religiosam*, quamvis ad dignitates etiam in religione, v. gr. » abbatiam, prioratum, etc. promovêri non possint sine dispensatione. *Vide suprà d.* 3. » (*Ita ex bulla Greg. XIII. ac Salm. de cens. c.* 9. *p.* 4. *n.* 55. *Quamvis aliunde prælati regulares ex aliis privilegiis benè possunt dispensare in irregularitate cum suis subditis illegitimis, ut probant Salm. ibid. n.* 56. 57. *et* 58. *Vide etiam dicta n.* 355.

427. — « III. Per *dispensationem pontificiam.* »

Papa non solùm potest illegitimis dispensationem concedere, sed etiam ipsam legitimationem, quæ irregularitatem aufert quoad omnes effectus. Ita comm. *Sanch. de matr. l.* 8. *d.* 1. *n.* 28. *Pal. p.* 9. *n.* 6. *et Salmant. ibid. n.* 50. *cum Azor, Sayr. et Corn.*

428. — Episcopus verò potest cum illegitimo dispensare tantùm ad Ordines Minores, et ad beneficium simplex, ex *c.* 1. *et* 2. *de fil. presbyt. in* 6. Ac etiam ad canonicatus in collegiatis, vel ad portiones non integras in cathedralibus, vel ad alia beneficia, quibus non est annexus ordo sacer. Non verò ad beneficium curatum, ut habetur in *c. Is qui de fil. presbyt. in* 6. hoc certum est apud omnes.

429. — Sed dubit. 1. An Episcopus possit dispensare ad recipiendum canonicatum in cathedralibus? Affirmant *Pontas, verb. Dispensare irreg. caus.* 28. *et Cont. Tourn. l. c. n.* 5. *in fin. Gibert. Oltrado, etc.* quia (ut ajunt) omnis canonicatus per se est beneficium simplex, et licèt Trid. *sess.* 24. *c.* 12. pro canonicatibus in cathedralibus requirat ordinem sacrum, tamen non requirit hìc et nunc, cùm clericus possit canonicatum recipere in minoribus, et deinde obtinêre dispensationem irregularitatis infra annum, quem concedit concilium ad sacrum ordinem suscipiendum. Probabiliùs verò negant *Pal. d.* 6. *p.* 9. *n.* 8. *Less. l.* 2. *c.* 34. *n.* 66. *Barb. all.* 45. *n.* 24. *Conc. t.* 10. *p.* 497. *n.* 7. *et Salm. de cens. c.* 9. *p.* 4. *n.* 51. *et* 52. *cum Corn. Henr. Avila, et Philib.* Ratio, quia, esto canonicatus sit per se beneficium simplex, attamen ex præscripto concilii est annexus ordini sacro: unde per se statim sacrum ordinem requirit; quòd autem infra annum possit

provisus illum suscipere, est beneficium à Tridentino indultum, sed hòc naturam rei minimè immutat.

430. — Dubit. 2. An Episcopus possit dispensare in hac irregularitate cum illegitimo occulto? Affirmant *Dian. p.* 1. *tr.* 15. *r.* 21. *et Avila*, *Barbos. Pellez. Reg. Peyrin. etc. ap. Salm. dict. n.* 52. qui probabile vocant; quia (ut ajunt) Tridentinum concessit Episcopis dispensare in irregularitatibus ex delicto occulto (præter homicidium) provenientibus, non distinguendo, an delictum fuerit proprium, aut alienum. Sed verius negant *Laym. l.* 2. *tr.* 5. *p.* 3. *n.* 2. *Suar. d.* 50. *s.* 5. *n.* 5. *Bon. q.* 2. *p.* 3. *in fin. Cont. Tourn. l. c. n.* 2. *Dian.* (se revocans) *p.* 4. *tr.* 2. *r.* 64. *Pal. p.* 9. *n.* 10. *cum Hurt. et Salm. ibid. n.* 53. *cum Con. Corn. et Philip.* Ratio, quia hæc irregularitas propriè non est ex delicto, sed ex defectu; et veriùs illud *ex delicto*, intelligitur de delicto proprio, non alieno.

431. — Dubit. 3. An Episcopus possit dispensare cum illegitimo occulto, quoad ministrandum in Ordinibus Majoribus susceptis?

Prima sententia, quem tenent *Laym. l.* 1. *tr.* 5. *p.* 5. *n.* 2. *Pal. p.* 9. *n.* 10. *et Dian. p.* 4. *tr.* 2. *r.* 64., affirmat absolutè, si initiatus bonâ fide ordinem susceperit, quia is jam acquisivit jus ad ministrandum: imò etiamsi malâ fide, adhuc probabile putant posse Episcopum cum eo dispensare, et argum. in *c. Nisi cumpridem, et renuntiat.*, ubi dicitur posse dispensari cum eo qui culpabiliter suscepit ordinem cum irregularitate occulta.

Secunda sententia verior universè negat, eamque tenent *Suar. d.* 5. *s.* 5. *n.* 4. *Fill. tr.* 19. *c.* 5. *n.* 155. *et Salm. de cens. c.* 9. *p.* 4. *n.* 54. *cum Cornejo.* Et probatur ex *c.* 1. *de fil. presbyt. in* 6., ubi absolutè dicitur, quòd Episcopi nequeunt dispensare in irregularitate ex defectu natalium, nisi tantùm ad Ordines Minores; unde cùm illegitimus sit incapax ad Ordinem Majorem exercendum, non potest ad eum jus ullum acquirere. Illud autem quod dicitur in textu citato; nempe quòd etiam cum eo qui culpabiliter processerit, poterit dispensari, certum est, sed ibi non dicitur ab Episcopo; ergò intelligendum ab habente potestatem, scil. Pontifice.

432. — Dubit. 4. An filii expositi, quorum parentes ignorantur, censendi sint illegitimi, et irregulares?

Prima sententia affirmat, et hanc tenent *Cont. Tourn. de irreg. part.* 2. *cap.* 1. *concl.* 1. *v. Quæres* 3. *Fill. tr.* 19. *n.* 141. *et Bon. q.* 2. *p.* 3. *n.* 10. *cum Avila, Ugol. Reg. Reb. Garc. etc.* quia pro his vehementes adsunt conjecturæ esse illegitimos, cùm legitimi non solcant exponi.

Secunda sententia verò probabilior negat, et hanc tenent *Pal. p.* 9. *n.* 2. *Pont. de matr. l.* 2. *c.* 6. *n.* 4. *et Salm. ibid. n.* 44. *cum Con. Giball. Dian, et Pelliz.*, ac probabilem censet *Suar. d.* 50. *sect.* 4. *n.* 5. Ratio, quia ad hanc irregularitatem incurrendam requiritur, ut quis sit certus de sua illegitimitate; sed expositi sunt dubiè illegitimi, cùm multoties parentes etiam conjugati propter inopiam filios exponant. Huic sententiæ magnum pondus tribuit declar. *Greg. XIV.* expedita anno 1591. quam AA. præfati referunt, ubi Pontifex declaravit in gratiam Confraternitatis pro expositis, eos non reputari illegitimos nisi tales probentur. *Giballinus ap. Cont. Tourn. l. c.*, licèt sit pro hac sententia, dicit tamen, hanc declarationem parùm probare, quia fuit facta in gratiam Confraternitatis; sed mihi videtur nimis probare, nam illa potiùs fuit edita in gratiam expositorum, quàm Confraternitatis. Saltem dicendum, quòd hujusmodi irregularitas in exposito non sit sufficienter expressa in jure.

433. — « Principes verò sæculares non possunt legitimare, » nisi tantùm in ordine ad officia sæcularia, et hæreditates. » Porrò cùm dubium est, an quis sit legitimus, non cen- » sêri irregularem, contra *Vasq. et alios* 5. vult *Dian. p.* 4. » *t.* 2. *r.* 59. *ex Avila*, eò quòd quilibet præsumatur legiti- » mus donec contrarium probetur: neque tenêri hac in re » credere ipsimet matri, etiam in fine vitæ, nisi rationibus » convincat, vel pater etiam asserat, *ib. ex communi*» (*Vide dicta l.* 4. *n.* 654.)

434. — « *Quarta* est ex defectu ætatis, de quo vide in » Sacramento Ordinis. » (*Vide dicta lib.* 6. *n.* 785. *et n.* 799.)

435. — « *Quinta* ex defectu sacramenti, sive significationis » matrimonii, ratione bigamiæ, eò quòd bigamus non per- » fectè repræsentet unionem Christi cum Ecclesia, quippe » qui carnem suam divisit in plures uxores. Non sufficiunt » autem ad hanc bigamiam sponsalia cum pluribus etiam

» secutâ copulâ : nec fornicatio , vel adulterium , vel matri-
» monium ratum cum pluribus : sed matrimonium verum ,
» vel præsumptum cum duabus , et consummatum. » (*Ut habetur ex cap. Debitum* 5. *de bigam.* 7.) « Dixi , *vel præsumptum;* quia , licèt quandoque secundum matrimonium sit
» nullum , juris tamen fictione . et interpretatione præsumitur bigamia , licèt impropriè dicta.

Unde sequitur irregulares fieri sequentibus casibus :

« 1. Qui vivente , vel mortuâ primâ uxore cognitâ , secun-
» dam cognoscit , etsi matrimonium sit invalidum.

« 2. Qui viduam non virginem ducit , et cognoscit.

« 3. Qui ducit uxorem priùs ab alio corruptam , etiam per
» fornicationem , et cognoscit , non tamen si ipse eam antè
» corrupit , quia tunc non est divisio carnis in plures.

« 4. Qui propriam uxorem cognoscit , postquam ab alio
» per adulterium cognita fuerit , quia ipsa jam divisit car-
» nem in plures. Nec refert , etsi per vim vitiata fuerit ,
» vel vir corruptam , aut viduam esse ignoraverit : quia hæc
» irregularitas non oritur ex culpa , sed ex defectu significa-
» tionis sacramenti.

« 5. Qui post solemne votum castitatis de facto matrimo-
» nium contrahit , et consummat , etiam cum virgine : quia
» interpretatione juris censetur duo matrimonia contraxisse,
» unum spirituale cum Christo , alterum carnale cum mu-
» liere. Nec refert , quòd invalidè contrahat ; quia , quantum
» est in ipso , effectus à parte rei ponitur. »

436. — Quinta igitur irregularitas oritur ex defectu sacramenti , nempe ex bigamia , ut patet ex toto titulo *de bigamis.* Idque illatum est ex illo Apostoli 1. *ad Tim.* 3. *Oportet Episcopum unius uxoris esse virum.* Dicitur , *ex defectu sacramenti* , quia is qui duas duxit uxores , non potest aptè significare unionem Christi cum Ecclesia unica ejus sponsa. Bigamia autem triplex est , *vera* , *interpretativa* , et *similitudinaria.* Et I. *vera* est , quando quis cum duabus successivè verum contraxit matrimonium , ut ex c. *Præcipimus* 10. *dist.* 34. et c. *Debitum* , *de bigam.* Debet tamen utrumque matrimonium esse consummatum (et consummatum juxta dicta *de matr. n.* 1075. neque probat *Sanch. l.* 7. *d.* 95. *num.* 6. *cum*

aliis ex *c. Debitum, de bigam.*, ubi expressè petitur ad bigamiam conjugium commixtione corporum consummatum), quia aliàs conjux non dicitur cum pluribus carnem suam dividere, nisi per copulam consummatam, cùm de duabus una fiat caro, ita communiter *Sanch. de matr. lib. 7. d. 83. n. 4. Bon. d. 7. qu. 2. p. 5. n. 2. Pal. d. 6. p. 8. n. 2. Salm. de cens. c. 9. p. 3. n. 25. et alii passim.*

437. — II. Bigamia *interpretativa* contrahitur ab eo qui juris interpretatione, sive fictione quadam, censetur duas habuisse uxores, quamvis reverà non habuerit. Hæc bigamia quadrupliciter contingit, ut docet *D. Thomas Suppl. q. 66. art. 1. Primus* modus, quando quis ducit viduam jam cognitam, etiamsi ducat invalidè, ut patet ex *c. A nobis, ult. de bigam.* Dicitur *cognitam*, nam secùs esset si primus vir eam non cognoverit, ex *c. Debitum, eod. tit.*

438. — *Secundus* modus, quando quis ducit mulierem corruptam ab alio, ita communiter cum *D. Th. l. c. Sanch. l. 7. d. 54. n. 7. Pal. p. 8. n. 4. Salm. de cens. c. 9. p. 3. n. 29. et aliis.* Et patet *c. ult. dist. 51.* ubi declarantur irregulares *mariti corruptarum;* et ex *c. Curandum, dist. 34.* ubi *Hilarius* Papa dixit: *Ne ad sacros ordines quisquam, qui uxorem non virginem duxit, aspiret.* Secùs si quis duceret mulierem à se priùs corruptam, ut communiter *D. Th. l. c. art. 3. ad 2. et Salm. ibid. n. 32. cum Sanch. Palao Tolet., etc.*

439. — Sed hìc dubitatur 1. An fiat irregularis qui ducit corruptam, credens bonâ fide virginem? Negant *Sa, Ledesma, et alii apud Sanch. de matr. l. 7. d. 84. n. 15.*, quia hæc irregularitas contrahitur ex proprio facto: ergò ad eam requiritur actio advertenter et voluntariè exercita. Affirmant tamen communiter et veriùs *D. Thomas Suppl. quæst. 66. art. 3. ad 3. Sanch. n. 8. Suar. d. 45. sect. 3. n. 15. Laym. c. 6. n. 5. Cont. Tourn. part. 2. cap. 7. Conc. t. 10. p. 498. n. 11. Barbos. all. 49. n. 9. Pal. p. 8. n. 6. cum Nav. Abb. Avila, et Garcia, ac Salm. ibid. num. 30. cum Soto, Sayr. Henr. et Corn.* Ratio, quia irregularitas hæc non est ex delicto, sed ex defectu significationis; unde bona fides non impedit ut caro viri non dividatur cum corrupta, licèt virgo credatur.

440. — Dubit. 2. An sit irregularis qui cum corrupta invalidè contrahit ob aliquod impedimentum dirimens?

Prima sententia, quam sequimur affirmat, et hanc tenent *Suar. d. 49. sect. 3. n. 3. cum Rich. et communi*, ut asserit, item *Cont. Tourn. l. c. et Covar. ac Corn. ap. Salm. c. 9. n. 31.* Et probant ex *cap. A nobis ult. de bigam.*, ubi dicitur irregularis quidam diaconus, qui viduam ducit, etiamsi nullum fuerit conjugium cum corrupta initum.

Secunda sententia verò negat, et hanc tenent *Sanch. de matr. l. 7. d. 84. n. 11. Pal. p. 8. n. 4. Nav. c. 27. n. 195. et Salm. l. c. n. 31. cum Valentia, Corn. Henr. Diana, et Pelliz.* ibi testatur *Farinac.*, ita à S. C. decisum. Ratio (ut ajunt) quia in præfato textu mentio fit de duobus conjugiis contractis, uno spirituali, nempe sacræ ordinationis, quâ diaconus desponsatur cum Ecclesia : altero carnali, licèt invalido, et ideò diaconus ille declaratur irregularis, non quia cum vidua contraxit, sed propter bigamiam similitudinariam, ut explicabitur *n.* 448. Sed respondetur, quòd in textu citato non appelletur ille irregularis, quia duo matrimonia contraxit, reverà enim non fuit maritus viduæ, cùm invalidum fuerit conjugium, sed quia *cum eo* (ait Pontifex) *tamquam cum marito viduæ dispensare non licet, non propter sacramenti defectum, sed propter affectum intentionis cum opere secuto.* Ergò non consideravit Papa (in quantum ad rationem irregularitatis) conjugium spirituale in sacra ordinatione ab eo contractum, nam hæc irregularitas inducitur, etiamsi quis constitutus in Sacris virginem ducat, prout ostendemus *a. n. 448.* Sed cum declaravit irregularem, *tamquam maritum viduæ, propter affectum intentionis;* ergò non obstat quòd matrimonium sit nullum.

441. — *Tertius* modus incurrendi irregularitatem ob bigamiam interpretativam est quando quis cognoscit uxorem, postquam illa adulterium commiserit, ex *c. Si cujus 11. et c. Si laici 12. dist. 34.* et ita communiter *Sanch. l. 7. d. 84. n. 15. Suar. d. 49. s. 3. n. 16. Pal. p. 8. n. 6. Salm. de cens. c. 9. p. 3. n. 33. et Barb. all. 49. n. 8. et alii omnes.* Ratio, quia vir cognoscens uxorem ab alio cognitam, censetur ac si corruptam duxisset.

442. — Sed dubit. 1. An talis vir fiat irregularis, si adulterium fuerit occultum? Negant *Herincx, et alii ap. Elbel, de irreg. p. 485. n. 260.* quia (ut ajunt) in *dict. can. Si cujus*, dicitur : *Si evidenter fuerit comprobatum* (uxorem) *adulterium*

commisisse. Affirmant verò *Cont. Tourn. loc. cit. Elbel l. c. cum communi*, ut asserit, et *Bon. q. 2. p. 5. n. 5. cum Suarez, Ugol. et Fill.* Idque tenent, etiamsi mulier fuerit vi oppressa. Ratio, quia hæc irregularitas non oritur ex culpa, sed ex defectu significationis : et licèt ista adultera non sit vera adultera, tamen verè carnem suam cum alio divisit, si seminationem habuit ut requiritur. Verùm *Elbel l. c.* primam sententiam probabilem vocat, quia verba suprà relata, *si evidenter fuerit comprobatum adulterium*, satis videntur excludere adulterium occultum; sed hoc non obstante, prima sententia mihi magis arridet.

443. Dubit. 2. An fiat irregularis qui ignorans adulterium uxoris illam cognoscit? Negant Glossa *in c. 2. de Bigam. v. In bigamis, ac Reb. Lop. Sa, Led. etc. ap. Sanch. d. 84. n. 15.* Quia (ut ajunt) cognoscens uxorem, quam ignorat ab alio cognitam, non cognoscit modo rationali, unde non dicitur cognoscere adulteram. Sed communiter et veriùs affirmant *Pal. p. 8. num. 6. Bon. p. 5. n. 5. Bus. sup. et Sanch. l. c. cum Nav. Soto, Tolet. Bellarm. Palud. Cov. et innumeris aliis.* Ratio, quia (ut diximus) hæc irregularitas ratione bigamiæ non est ex delicto, sed ex sacramenti defectu, qui culpam non requirit.

444. — *Quartus* modus incurrendi irregularitatem ob bigamiam interpretativam est, quando quis duo contrahit et consummat matrimonia, unum validum, alterum invalidum. Pro hac irregularitate non habetur textus expressus, sed communiter DD. eam deducunt ex c. *Nuper, de bigamis*, ubi sermo fit de clerico, qui ante sacrum ordinem matrimonium contraxit, deinde jam ordinatus aliud inivit, ibique dicitur tamquam bigamus reputandus, non propter sacramenti defectum, cùm secundum matrimonium irritum fuerit, sed ob intentionis affectum ad duo matrimonia cum copula secuta; ita *D. Th. Suppl. qu. 66. art. 2. Tolet. l. 1. c. 26. n. 4. Salm. de cens. c. 9. p. 3. n. 26. cum Corn. et Led. ac Sanch. d. 84. n. 3. circa medium, cum Soto, S. Antonin. Palud. Bellarm. Valent.*

445. — Sed dubitatur 1. An fiat irregularis qui duo matrimonia contraxit, ambo invalida? Negant *Dian. p. 4. tr. 2. r. 38.* item *Avila, Conin. et Henr. apud Salm. ibid. n. 28.* qui probabile vocant. Ratio, quia (ut ajunt) hic casus non

est expressus in jure. Sed probabiliùs affirmant *S. Th. Suppl qu. 66. art. 2. Suar. d. 49. s. 2. n. 11. Bon. p. 5. n. 2. Pal p. 8. num. 10. Cont. Tourn. l. c. v. Quæres 5. Conc. p. 498. n. 11. Salm. dict. n. 28. cum Suar. Corn. et Sayr. ac Sanch. l. 7. d. 84. n. 3. cum S. Anton. Palud. Soto, Tolet. Bellar. Sa, Valent. Led. Lop. et aliis communissimè.* Et probatur ex *c. A nobis, de bigam.* citato *n. 440.* ubi (ut vidimus) ille diaconus, qui viduam duxit, *tamquam maritus viduæ*, fuit declaratus irregularis, *non propter sacramenti defectum. sed propter affectum intentionis.* Ergò solus affectus irregularitatem inducit.

446. — Dubit. 2. An si quis contraxit duo matrimonia nulla in bona fide, incurrat irregularitatem? Negat *Sanch. d. dist. 84. n. 6. cum Archid. Astens. et Bellamera*, quia is potiùs censetur irregularis ex delicto quàm ex defectu, cùm in *c. Nuper, de bigam.* ille qui antea uxorem duxerat, et postea constitutus in Sacris aliud conjugium contraxerat, dictus fuit irregularis, non propter defectum sacramenti, sed ob affectum intentionis; ergo ob crimen affectûs punitus fuit: quando igitur non adest crimen, non incurritur irregularitas. Sed communiùs, et probabiliùs affirmant *Sylv. verb. Bigamia qu. 7. Angel. eod. verb. n. 9.* item *Jo. Andr. Ancharan. Abb. Henr. etc. ap. Sanch. l. c. in fin.* Ratio, quia in præfato textu non consideratur crimen affectûs, sed affectus ad secundum matrimonium. Idque expressè confirmatur ex *c. A nobis, de bigam.* ut vidimus *n. 440.*

447. — Dubit. 3. An incurrat irregularitatem qui fictè contrahit secundum matrimonium, tantùm ad copulam extorquendam? Negant *Pal. p. 8. n. 7. Dian. p. 4. tr. 2. r. 38.* item *Avila, et Hurt. ap. Salm. de cens. c. 9. p. 3. n. 27*, quia tunc deficit affectus maritalis, qui requiritur in dicto *c. Nuper*, verbis tò *Propter affectum intentionis.* Sed probabiliùs affirmant *Suar. d. 49. s. 2. n. 10. Tourn. p. 61. q. 3. et Salm. l. c. cum Corn.* Ratio, quia ad irregularitatem non requiritur affectus ille ad duo matrimonia verè contrahenda, sed sufficit affectus ad duo matrimonia exteriùs incunda.

Idem videtur procedere respectu viri, qui contraxit cum violata, credens illam virginem, de quo dictum est *n. 439.* Et idem respectu viri ignoranter reddentis debitum adul-

teræ, quæ sit occulta, vel quæ violenter fuerit oppressa, juxta dicta *n.* 442. *et* 443.

448. — III. Demùm bigamia *similitudinaria* est illa quæ contrahitur ex attentatione matrimonii (quamvis invalidi) cum corrupta, vel virgine post votum solemne emissum in religione approbata, vel post susceptionem sacri ordinis. Hujusmodi enim nubentes similes sunt contrahentibus duplex matrimonium, quatenùs post connubium spirituale cum Christo initum, ab eo recedentes attentant matrimonium contrahere, ita communiter DD. *Suar. d.* 49. *s.* 3. *n.* 2. *et* 6. *Anacl. p.* 517. *n.* 42. *Sanch. l.* 7. *d.* 85. *n.* 5. *Salm. de cens. c.* 9. *p.* 3. *n.* 36. *et alii passim* ex *c. Quotquot* 23. *et c. Monacho* 32. 27. *q.* 1. Dummodò tale matrimonium sit consummatum, ut adhuc communiter DD. docent, utque habetur ex dicto *c. Monacho*, ubi: *Si postea uxori fuerit sociatus.*

449. — Minimè autem sunt audiendi *Hurt. et Tanner. ap. Salm. l. c.* item *Abbas, Hostiens. et Archid. ap. Suar. d.* 49. *s.* 5. *n.* 4. (qui improbabiliter id probabile putat) dicentes hanc irregularitatem incurri tantùm à monachis professis. Nam communissimè docent AA. eam incurri etiam à clericis constitutis in Sacris; ita idem *Suar. n.* 8. *Salm. dict. n.* 36. *in fin. Anacl. d. n.* 42. *Nav. c.* 27. *n.* 195. *Tol. lib.* 1. *c.* 26. *n.* 7. *et Sanch. d.* 85. *n.* 5. *cum Sa, Valent. Graff. Led. Gabr. Philiarch. et aliis pluribus.* Idque clarè probatur ex *c.* 1. *Qui clerici, vel mon. etc.* ubi dicitur posse Episcopus post peractam pœnitentiam dispensare cum diacono, qui uxorem duxerit, ad ordinem ministrandum; ergò diaconus ille jam habetur ut irregularis. Item in *c.* 2. *eod. tit.* dicitur quòd Episcopus non permittat subdiacono, qui matrimonium contraxit, ministrare. Quamvis igitur (ait *Sanch.*) talis clericus non esset irregularis ex defectu ob bigamiam similitudinariam, saltem tamen incurrit irregularitatem ob delictum. Rectè autem rejicit *Sanch. n.* 11. *et* 17. opinionem illorum, qui dicunt fieri irregularem qui matrimonium contrahit post simplex votum castitatis, cùm hoc in nullo jure sit expressum. Sic pariter ex eadem ratione nec est irregularis laicus qui ducit monialem professam, quia jura loquuntur tantùm de contrahente post proprium votum; *Sanch. n.* 12. *et Salm. de cens. c.* 9. *p.* 3. *n.* 36. *cum Sayr. Corn. et Henr.*

450. — Quæres hìc, quomodo tollatur hæc irregularitas?

Dico 1. quòd hæc irregularitas non tollitur per baptismum, ut docent communiter *S. Th. d. q.* 66. *q.* 4. *Suar. d.* 49. *s.* 5. *n.* 10. *Sanch. l.* 7. *d.* 83. *n.* 9. *et Salm. ibid. n.* 37. *cum Corn. Pelliz. etc.* et videtur expressum in *c. Si quis viduam* 15. *dist.* 34. Dico 2. quòd Papa benè possit in illa dispensare; et licèt in canonibus de bigamis dicatur: *Cum bigamis non licet dispensare*, tamen hoc intelligendum sine gravi causa, ut docent *Sanch. l.* 7. *d.* 86. *n.* 6. *Conc. p.* 499. *n.* 14. *Salm. l. c. n.* 38. *cum Sayr. et Corn.* item *Cont. Tourn. part.* 2. *cap.* 7. *v. Quæritur* 1. *cum communi*, qui ita fert dispensasse *Lucium III.* ex Glossa *in c. Lector* 18. *dist.* 34. Nec obstat dicere hanc irregularitatem institutam fuisse à *D. Paulo*, juxta dicta *n.* 456. Nam respondetur, quòd constitutiones apostolorum, præcisè ut tales, non transcendant jus humanum, in quo utique Papa omnem potestatem habet.

451. — Episcopus autem, si bigamia fuerit vera, aut interpretativa, minimè potest in ea dispensare, neque ad ordines sacros suscipiendos, neque ad ministrandum in susceptis, neque ad beneficia ipsis annexa recipienda, ut communiter docent *D. Th. Suppl. q.* 66. *art.* 5. *et Salm. ibid. n.* 59. *cum aliis passim*, et patet ex *c. Super eo, de bigam.* Nec obstat textus in citato *c. Lector*, ubi dicitur *Martinus* Papa declarasse, quòd Episcopus possit dispensare cum bigamo, ut fiat subdiaconus. Nam respondent *Suar. d.* 46. *sect.* 6. *n.* 5. *et Cont. Tourn. loc. cit. v. Quæritur* 2. errasse *Gratianum* asserendo prædictum canonem esse *Martini* Papæ, cùm plures AA. probent fuisse *Martini Bracharensis* collectoris multorum canonum ex diversis conciliis particularibus. Sed dato quòd fuisset *Martini* Papæ, tamen, cùm in toto titulo de bigamis prohibeantur Episcopi à dispensando in bigamia, videtur certum prædicto canoni fuisse derogatum. Præterquam quòd dicunt *Salm. dict. n.* 39. quòd tempore *Martini* Papæ subdiaconatus non adhuc erat ordo sacer.

452. — Sed rogatur, an possit Episcopus dispensare cum bigamo quoad ordines minores, et beneficia simplicia suscipienda? Affirmant *D. Th. in* 4. *d.* 27. *q.* 3. *art.* 3. *Nav. cap.* 27. *n.* 197. *Sanch. l.* 7. *d.* 86. *n.* 11. *Conc. p.* 599. *n.* 14. item *Palud. Azor, Avil. Comit. et alii apud Pal. d.* 6. *p.* 8. *n.* 17. et probabile putat *Suar. d.* 49. *sect.* 6. *n.* 5. Ratio, quia per susceptionem minorum ordinum initiati non mancipantur

irrevocabiliter cultui divino, et ideò Episcopis concedi ajunt hujusmodi dispensationem. Sed veriùs negant *Suar. l. c. Cont. Tourn. l. c. v. Dico* 2. *Laym. c.* 6. *circa fin. Barb. all.* 48. *n.* 25. *Bon. d.* 7. *p.* 5. *n.* 15. *et Pal. n.* 18. *cum Garcia* ex decl. S. C. Et probatur ex Trident. *sess.* 25. *c.* 17. ubi vetatur assumere bigamos ad ministeria ordinum minorum ; et ex *c. un. de Bigam. in* 6. ubi bigami expoliantur omni privilegio clericali ; sed clariùs probatur ex decl. *Sixti V. ap. Fagnan. lib.* 1. *in cap. Super eo, de bigam, in fin.* quâ declaravit Pontifex suspensum quemdam Episcopum, eò quòd contulit bigamo beneficium simplex, et ordinatum incidisse dixit in pœnas malè promoti. Adversarii contrà minimè probant unde Episcopi talem facultatem habeant. In bigamia autem similitudinaria benè possunt Episcopi dispensare, etiam ad ordines sacros suscipiendos et ministrandos, ut docent *Tolet. lib.* 1. *c.* 26. *concl.* 6. *Salm. de cens. c.* 9. *p.* 3. *n.* 41. *Suar. n.* 18. *Sanch. n.* 20. *Cont. Tourn. l. c. v. Dico* 3. *et Pal. n.* 19. *cum Garcia et aliis pluribus ;* idque probatur ex *c.* 4. *de cleric. cong. et c.* 1. *Qui cler. vel vov.* Et hoc currit (ut notant *Salm. dict. n.* 41. *in fin. cum Corn. et Henr.*) etiamsi crimen fuerit publicum, cùm hæc irregularitas proveniat ex defectu, non ex delicto. Rectè verò excipit *Cont. Tourn.* cum communi, si talis clericus duxerit viduam, vel corruptam, aut si ante ordinationem fuerit cum aliqua muliere conjugatus.

453. — Prælati autem regulares ex privilegio *Sixti IV.* possunt dispensare cum suis subditis in omni bigamia : præter privilegium *Pauli III.* (relatum à *Salm. eod. tr. c.* 7. *p.* 4. *n.* 59.) in quo conceditur ipsis facultas dispensandi cum suis subditis in omni irregularitate ; bigamiâ non exceptâ, ita *Pal. p.* 8. *n.* 21. *et Salm. de cens. c.* 9. *p.* 3. *n.* 42. *cum Pelliz. Henr. Machad. Leand. etc.*

454. — « *Sexta* oritur ex infamia, sive juris (quæ vel ex » delicto proprio, vel parentum, vel vili conditione personæ » nascitur), sive facti, modò crimen publicum sit : ex occulto » enim non oritur, si homicidium, et censuræ violationem » excipias, ut docent *Navar. Con. Laym. contra Sylv. et* » *Suar.* qui ex occulto etiam oriri putant, modò infamiam » ipso jure connexam habeat. Porrò infamia ob crimen noto- » rium, vel per sententiam judicis contracta non tollitur, » nisi per dispensationem principis, cujus auctoritate con-

» tracta fuit. Infamia facti, etiam orta ex enormi crimine, » et digna depositione, tollitur per publicam et constantem » vitæ emendationem. » (*Vide dicta n.* 362. *v. Hæc irregularitas enim ob infamiam ex defectu, et ex delicto in idem coïncidunt*).

455. — « *Septima* oritur ex defectu libertatis. Unde irre- » gulares sunt I. Omnes servi propriè dicti, (et secundùm » *Laym. l.* 2. *t.* 1. *c.* 8. etiam originarii), donec consequan- » tur plenam libertatem.

Servus, qui sciente et non contradicente domino ordinatur, etiam ad primam Tonsuram, eo ipso liber manet, *c. Si servus, et c. Nulli, dist.* 54. Poterit tamen dominus eum manumittere cum conditione, ut serviat in iis quæ statui clericali non repugnant, ex *c. Nullus, de servis non ordin.* Si verò servus ordinetur, ignorante domino, remanet servus, nisi constituatur in Sacris, et nisi insuper domino reddatur duplum ab Episcopo, vel ab aliis coöperantibus, vel ab ipso servo; qui quando impotens est satisfaciendi, remanet servus, si est diaconus; si verò sit sacerdos, debet domino inservire in omnibus quæ statum non dedecent, et missas pro domino offerre : nisi dominus per annum sciens illum esse ordinatum, dissimulet, eumque non revocet. Ita *Salm. l. c. p.* 5. *n.* 60. *et* 61. ex canonibus ibi allatis.

456. — « II. Sunt irregulares conjugati, nisi uxores consen- » tiant, et castitatem voveant. » (*De hoc vide dicta de Sacram. Ord. l.* 6. *n.* 812.) III. Curiales, id est curiæ sæculari obli- » gati, facto juramento, vel stipendio, ut judices, advocati » etc. quamdiu talia officia habent. » (*Ut habetur in c.* 1. 2. *et* 3. *dist.* 51. *et c. unic. de oblig. ad ratioc. Excipiuntur tamen ex tacita concessione Pontificis, vel ex consuetudine consiliarii regis constituti pro casibus civilibus, ut docent Laym. Pal. Suar. Corn. cum Salm. de cens. c.* 9. *p.* 5. *n.* 64.) « Ex- » cipe tamen, nisi habeant specialem dispensationem Papæ » pro illis officiis, utì quidam clerici in aulis principum, » in causis civilibus, non tamen criminalibus occupati; vel » nisi consuetudo sciente Papâ id permittat. IV. Milites, sal- » tem quamdiu juramento tenentur; item thesaurarii, et » depositarii publici, et qui remp. administrant. » (*Vide dicta lib.* 4. *n.* 858.) « Item apparitores, et similes, qui sæva,

» aut turpia exercuerunt, vel in causa sanguinis ministra-
» runt. *M. Leo p. 3. f. 369.*

457. — « *Octava* ex defectu lenitatis, scilicet ex licita mu-
» tilatione, vel homicidio in bello justo, vel judicio. Quod
» ideò statuit Ecclesia, quia sacerdos gerit personam Christi,
» qui utpote lenissimus neminem unquam læsit. Ad hanc
» autem requiritur, ut occisio, aut mutilatio de facto sequa-
» tur. Unde non sufficit voluntas, nec vulneratio gravis.
» *Bonac. d. 7. qu. 4. Tan. d. 6. qu. 10. d. 11.*

Unde resolves :

458. — « 1. Non fit irregularis, qui mutilat, vel occidit in
» defensionem inculpatam honoris, vitæ, castitatis, etc. vel
» etiam proximi, quia in jure non statuitur irregularitas,
» nisi ob homicidium in bello justo, vel judicio. *Tann. loc.*
» *cit.* » (*Vide dicta n.* 389.)

459. — « 2. Irregularis fit in bello, qui mutilat, vel occi-
» dit propriâ manu, non autem clericus exhortans ad fortiter
» pugnandum in bello justo (secùs tamen si ad occidendum
» hunc, vel illum in particulari); idem est de duce exerci-
» tûs, tubicine, etc. *Bonac. p. 4.* » (*Clericus, si est in sa-
cris, vel beneficiatus, et militat in bello, fit irregularis, si
aliquando sclopum adhibuerit in aliquo conflictu, etiamsi
juramentum præstaret nullum læsisse; vide Card. Lamb. Notif.*
101. *n.* 19. *infrà.*

In bello igitur justo defensivo utique non fit irregularis qui occidit; ita *Salm. de cens. c. 9. p. 2. n. 20. Holzm. n. 388. et alii communiter;* id patet ex *c. 2. de immunit. eccl. et Clem. un. de homic.* In bello autem justo offensivo qui occidit est irregularis, non verò si alii occidant; *Holzm. loc. cit.* et *Benedictus XIV. Notif. 101. n. 15. ex c. Petitio tua, c. Dilectus, c. Significasti, et c. de Homic.* In bello verò injusto, si unus moriatur, omnes sunt irregulares, ut certum est apud omnes cum *D. Th. 2. 2. quæst. 64. art. 8.* Hic notandum clericum (modò fuerit in sacris, aut beneficiatus, et etiam in conflictu bombas emiserit) esse irregularem, si militat, etiamsi juret se ne unum quidem læsisse, ut legere est apud *Lamb. Notif. 101. num. 19.*

460. — Qui hortatur ad occidendum in genere, etiamsi bel-

lum sit offensivum, modò justum, non est irregularis, ita communiter cum *Busemb. Bonac. d.* 7. *qu.* 4. *p.* 4. *n.* 7. *Cont. Tourn. de irreg. part.* 2. *cap.* 8. *art.* 4. *v. Quæres* 2. *Conc. p.* 501. *n.* 18. *et Salm. c.* 9. *n.* 19., *ac alii passim*, ex dicto *c. Petitio tua*, ubi declaratur irregularis tantùm is qui occidit. Quid si quis in bello justo hortetur ad occidendum in particulari? *Bus.* ut suprà, et *Bonac.*, hunc non eximunt ab irregularitate. Sed probabiliter contradicunt *Salm. dict. n.* 19. *in fin.* quia tam in præfato textu, quàm in aliis sermo fit tantùm de occidente, sive de mutilante, non de exhortante.

461. — « 3. In judicio justo irregulares fiunt, qui ad mor- » tem vel mutilationem coöperantur activè, et efficaciter, et » proximè, per actionem ex natura sua ad id ordinatam. » (*Ita ex Clem. un. Si furiosus, de hom. et c. clericis, cap. Sententiam, ne cler. vel mon. item cap. Ex litteris, de excess. prælat. etc.*) « Dicitur I. *Coöperantur*, ut judex ferens sententiam, notarius eam scribens, ministri exequentes, testes, etc.» (*Transcribens verò sententiam non incurrit, ut communiter Bonac. d.* 7. *q.* 4. *p.* 1. *n.* 5. *cum Suar. Fill. Ugol. Reg. etc. Imò Natalis ab Alexand. et Cabassut. apud Cont. Tourn. l. c. art.* 3. *v. Dico* 3. *idem tenent etiam de scribente*).

462. — « Dicitur II. *Activè*, id est ex parte occidentium; » quia non fit irregularis, qui se tantùm habet passivè, et » ex parte ejus, qui occiditur, ut confessarius hortans ad » fatendum veritatem, vel ad acquiescendum sententiæ justæ, » quam non potest differre, nisi appellatione injustâ. *Corn.* » *et Dian. p.* 4. *t.* 2. *r.* 99. » (*Ita etiam Holz. n.* 387. *Cont. Tourn. l. c. v. Dico* 7.)

463. — « Dicitur III. *Efficaciter*, quia adjuvans, v. g. ferens » ligna, ut comburatur antè jam suffocatus, non fit irregu- » laris; nec assistens supplicio, si sua præsentia in illud » non influat. » (*Ita Suarez d.* 47. *sect.* 4. *n.* 10. *Pal. p.* 23. §. 4. *n.* 2. *Bonacina p.* 1. *n.* 18. *et Salmant. de cens. c.* 9. *p.* 1. *n.* 2. *cum Avila, Diana, et Giball. communissimè, contra Sayrum. Nec obstat textus in cap. Sententiam, ne cler. vel mon. ubi vetatur clericis interesse hujusmodi suppliciis, quia hic canon vel est abrogatus, vel tantùm venialiter obligat, ut docent Bonac. p.* 1. *n.* 16. *Salm. l. c. in fin. ac Cont. Tourn. l. c. Dico* 5. *v. Quale, testatur esse communem sententiam*

cum Avila, et Cabass. id non excedere venialem culpam; imò ibi Navar. et Avila censent minimè in hoc peccare clericos in minorib.)

464. — « Dicitur IV. *Proximè*, quia qui remotè tantùm » coöperantur, non fiunt irregulares, ut qui gladios faciunt, » aut vendunt, item legislator leges capitales condens; » (*Ex c. Delatori, caus. 5. qu. 6. aut suadens Regi legem ferre; Salm. ibid. n. 7.*) « Concionator in genere dicens, puniendos esse ma- » lefactores; » (*Ut Salm. l. c. cum communi.*) « Confessarius » interrogatus de reo, an mortem mereatur, si respondeat, » judicem sine acceptione personarum fungi debere suo mu- » nere, quia hi omnes sunt tantùm causa remota. » (*Hoc etiam est commune apud omnes : vide Salmant. dict. n. 7.*) » Essent autem proxima, ideoque irregulares, si quid face- » rent, aut dicerent in particulari, ex quo mors alicujus » sequeretur, aut etiam acceleraretur, v. g. si quis efficaci- » ter urgeret reum; ut scalam ascenderent, vel ad hoc illum » juvaret, vel si judici in particulari responderet, hunc esse » plectendum. » (*Sentiunt itaque cum Busemb. Bonac. p. 1. n. 6. ac Avila, Sayr. Henr. etc. ap. Salmant. de cens. c. 9. p. 1. n. 8. fieri irregularem confessarium, sive alius qui consultus à judice in particulari de reo aliquo, respondet ei, esse occidendum. Sed probabilius id negant Holzm. n. 587. cum Mol. et Laym. Pal. §. 3. n. 7. et 8. et Salm. loc. cit. cum Vasq. Pelliz. Hurtad. Turrian. etc. Ratio, quia irregularitas hæc ex defectu lenitatis inflicta est tantùm concurrentibus ad occisionem aut mutilationem, ut ministris necessariis, non verò aliis, et præsertim justè occurrentibus. Addunt probabiliter Cont. Tourn. l. c. v. Dico 7. Busemb. et alii infrà n. 466. nec fieri irregularem confessarium, si moneat carnificem, ut suo munere jam fungatur*).

465. — « Possunt tamen subinde etiam proximè coöpe- » rantes excusari ab irregularitate, v. g. 1. Si fiat ex inde- » liberatione, aut cum semiplena tantùm advertentia, v. g. » si dicat confessarius, *properemus*, aut instiget jumentum, » quo reus vehitur. 2. Si coöperatio sit valde exigua, ut si » jubeat reum adhuc unum gradum ascendere; quia mini- » mum reputatur pro nihilo, *Avila, et Henr. apud Bon. » q. 4. part. 1. n. 9.* Item *Suar. Regin. Laym. etc.* (*contra » Vasq. Turr. Hurt. Bann. etc.*) qui censent ex homicidio

» neminem fieri irregularem, nisi concurrat ut publicus mi-
» nister justitiæ, sive ad causæ probationem, sive execu-
» tionem; vel ut privatus injustè, et cum peccato. Quam
» sententiam probabilem censet *Diana p.* 3. *t.* 4. *r.* 79. *et in*
» *Addit. r.* 15. *et p.* 8. *tom.* 7. *r.* 61. » (*Et revera valde pro-*
babilis est juxta annotationem mox suprà oppositam.) « Hinc
» negant fieri irregularem 1. Confessarium, vel alium quem-
» cumque, qui furem hortatur, ut scalam ascendat, caput
» supponat ad ictum excipiendum. 2. Eum qui carnifici dicit,
» ut aliquid aptet, quo citiùs extinguatur reus. 3. Qui, dum
» reus ad supplicium ducitur, suggerit viam breviorem. 4.
» Qui vendit, vel commodat scalam, funes et cætera instru-
» menta, etiam qui furcam fecit. 5. Qui interrogatus à judice,
» an teneatur reum condemnare, respondit, tenêri. 6. Eum,
» qui carnifici putanti, suspensum jam esse mortuum, signi-
» ficavit adhuc vivere, ex quo calcans iterùm pede occidit. »
(*Ita etiam Salm. de cens. c.* 9. *p.* 1. *n.* 9. *ad* 11. *cum Pal.
Pelliz. Hurt. Turrian. Diana, Machad. etc.*)

466. — « Dicitur V. *Per actionem ex natura sua*, etc. id
» est quæ per se sit causa talis effectûs: quia effectus per
» accidens non imputatur danti operam rei licitæ. Hinc non
» fit irregularis dicens carnifici: *nemo te impedit facere tuum
officium, ego meum feci.* » (*Ita probabiliter etiam dicunt
Cont. Tourn. l. c. v. Dico* 7. *et Salm. ibid. n.* 10. *cum Avila,
et Henr.*) « Nec judices ecclesiastici degradatum tradentes
» brachio sæculari; nec clerici accusantes aliquem in causa
» criminali: modò expressè protestentur, se non intendere,
» ut puniatur pœnâ sanguinis; sed tantùm, ut sibi, vel
» suis satisfiat, vel impediantur mala sibi, aut aliis immi-
» nentia. *Vide Bonac. qu.* 4. *Tann. l. c. etc.* »

467. — Ex *c. Sententiam sanguinis, ne cler. vel mon.* vetitum est clericis in Sacris constitutis, vel beneficiariis, et omnibus regularibus se intromittere in causam sanguinis (intelligitur, unde mors aut mutilatio sequatur) judicando, vel testificando, exequendo, etc. Et ideò peccant mortaliter, si quomodolibet ad illam adjuvant.

468. — Fiunt autem irregulares omnes qui ad sententiam sanguinis concurrunt, et I. *Judices*, eorumque assessores; non verò domini temporales, etiam ecclesiastici, commit-

tentes aliis hujusmodi causas, ex *c. ult. ne cler. vel mon.* 6., nisi ipsi jubeant, ut judex aliquem in particulari suspendere, vel sententiam statim exequi faciat; *Pal.* §. 1. *n.* 6. *et Salm. de cens. c.* 9. *p.* 1. *n.* 5. *cum Henr. Corn.* II. Testes voluntarii, qui liberè se offerunt ad testificandum contra reum; etiamsi protestentur non intendere sententiam sanguinis; nam si coacti sint ad testimonium faciendum, sanè excusantur, ut rectè docent *Suar. d.* 47. *sect.* 3. *n.* 4. *Bonac. p.* 3. *n.* 8. *Pal.* §. 3. *n.* 3. *et Salm. ibid. n.* 12. *cum Con. et communi.* Et idem dicendum de advocatis et procuratoribus accusatoris coactis ad eum tuendum; *Salm. ibid. cum iisdem.* III. Accusatores vel denuntiatores (sive formales sive materiales, nempe si tantùm exhibeant querelas, ut ait *Tambur.* §. 11. *n.* 3. *p.* 298.), qui coram judice sæculari accusant reum de crimine digno sententiâ sanguinis, criminalem petentes vindictam. Et tunc tam clericus, quàm laicus accusans fiunt irregulares, ut communiter *Bonac. Pelliz. Pal. c.* 9. *n.* 18. Cum hac autem differentia, quòd clericus, præter irregularitatem quam incurrit, peccet mortaliter, si est in Sacris, vel beneficiatus, et accuset sine justa causa; vel si adsit causa, et accuset sine protestatione, ut *Salm. l. c. n.* 2. Minimè tamen irregularitatem incurrit accusator (sive laicus, sive clericus) qui accusat reum, tantùm, ut proprium damnum præcaveat, vel sibi resarciatur, factâ protestatione se non velle pœnam sanguinis, ut habetur ex *c. Prælatis, de homic. in* 6. Et hoc currit, etiamsi talis protestatio fictè ponatur, ut *Suar. d.* 47. *s.* 2. *n.* 5. *Bon. p.* 2. *n.* 11. *Pal.* §. 5. *n.* 2. *et Salm. ibid. n.* 15. *cum Avil. Con. Fill. Pelliz. Corn. Henr. etc.* Nec non etiamsi fiat protestatio post accusationem, dummodò ante sententiam: *Bon. n.* 8. *Sayr. Pell. et Salm. ibid.* Advertendum verò, quòd protestatio solùm suffragatur in causa propria, non autem in causa aliorum, nisi hi sint cognati, usque ad quartum gradum, ut *Pal.* §. 2. *n.* 6. *Conc. p.* 500. *n.* 19. *et Salm. ibid. n.* 17. *cum Bon. Corn. Pell. Henr. etc.* vel nisi causa sit propriæ Ecclesiæ, ut *Suar. n.* 20. *et Bon. n.* 5. *cum Mol. Sayr. Avila, Fill. Ugol. Rodr. Henr. etc.* idem ait *Conc.* si causa sit domesticorum. Item, si damna sint in futurum aliis inferenda, ita ut non possint aliâ viâ reparari, benè potes et quandoque debes clericum reum accusare post protestationem, imò etiam protestatione omissâ,

ut ajunt *Salm. de cens. c. 9. p. 1. n. 17.*, quia talis accusatio est mera defensio innocentis.

469. — Quæritur, an Episcopi possint dispensare in hac irregularitate, si fuerit occulta? Affirmant *Dian. Sa, Barb. etc. apud Salm. p. 2. ibid. n. 23*, quia Trident. concedit eis dispensare in omnibus irregularitatibus, excepto homicidio voluntario. Sed verius *Bon. p. 5. n. 13. Pal. §. 5. n. 7. et Salm. l. c. cum Bon. Ban. Hurt. Pal. etc.* omninò dicunt esse negandum, quia concilium clarè ibi loquitur tantùm de irregularitatibus provenientibus ex delicto. Prælati autem regulares benè possunt cum suis subditis dispensare in hac irregularitate, sive occulta sive publica; quia regulares concessionem universè habent dispensandi in omnibus irregularitatibus, excepto homicidio voluntario, juxta limitationem datam *n. 396.* Ita *Dian. p. 2. tr. 4. r. 69. et Salm. ibid. n. 24. cum Lez. Bord. Dian. Cand. Villal. etc.*

FACULTATES S. POENITENTIARIÆ.

470. — Hic ultimò operæ pretium est adnotare in quibus casibus, aut censuris, irregularitatibus, inhabilitatibus, aut aliis pœnis recurri possit ad S. Pœnitentiariam pro absolutione, dispensatione, aut relaxatione. In Bulla quæ incipit *Pastor bonus*, edita à N. SS. P. *Bened. XIV.* die 15 Apr. 1744. habetur posse S. Pœnitentiariam I. absolvere à quibuscumque casibus et censuris, etiam bullæ Cœnæ, regulares pro utroque foro; sæculares verò tam ecclesiasticos, quàm laicos etiam in utroque foro à censuris publicis latis à jure; et etiam ab homine, si expirata sit jurisdictio judicis, vel si lator censuras illas reservavit Sedi apostolicæ, modò judici et parti satisfecerint. Quòd si pars injustè refutet satisfactionem oblatam, potest Pœnitentiarius convenientem satisfactionem arbitrari. II. Posse absolvere hæreticos occultos, modò nullos actus extrinsecos fecerint, ex quibus potuerint alii dignoscere eos ut hæreticos; item publicos hæreticos, casu quo non est opus complices denuntiare. Posse etiam absolvere principes, administratores rerum publicarum, et Episcopos, ac alios prælatos à casibus publicis bullæ Cœnæ. III. Posse dispensare in occultis irregularitatibus, et inhabilitatibus, etiam ex homicidio voluntario, non tamen ut post homicidium pos-

sint promovêri ad Episcopatum. Item etiam ab inhabilitatibus, et irregularitatibus propter hæresim, modò fuerint penitùs occultæ. IV. Posse dispensare cum homicidis, et aliis, ut valeant profitêri in religione approbata, et fieri deinde etiam sacerdotes. V. Cum malè promotis, ut omissos ordines possint clam suscipere, non servatis interstitiis, et temporibus, non autem Sacros unâ die. VI. Posse dispensare cum occultis simoniacè ordinatis. VII. Posse convalidare titulos beneficiatorum cum occulta inhabilitate obtentorum. VIII. Posse partem pretii simoniaci condonare ob delinquentis paupertatem. IX. Posse cum Gallis, Belgis, Polonis, et ulterioribus remittere fructus malè perceptos; componere verò cum Italis, Hispanis, etc. et cum pauperibus etiam remittere. X. Posse remittere partem de malè ablatis, vel retentis, si dominus sit incertus, casus occultus, et delinquens pauper, reliquum erogando in pauperes, vel pia opera in locis, si fieri potest, ubi illa ablata sunt. XI. Posse absolvere qui munera acceperint à regularibus, modò non excedant decem scutos, vel etiam si excedant, factâ priùs restitutione, vel præstitâ obligatione satisfaciendi. XII. Cum puellis quæ virgines non sunt posse dispensare, ut fruantur legato virginibus relicto, in casibus tamen occultis, et in foro conscientiæ; vel cum virginibus, ut inirent monasterium mulierum Pœnitentium. XIII. Posse relaxare juramenta, quæ non sunt in favorem alterius. XIV. Posse vota simplicia etiam castitatis dispensando commutare, aut implementum differre. XV. Dispensare commutando in alias preces, vel alia pia opera, super recitationem divini officii. XVI. Dispensare in occultis cum regularibus quibusvis irregularitatibus, inhabilitatibus, et pœnis; non autem in publico defectu natalium quoad generalatum; in publicis verò nonnisi auditis superioribus. XVII. Posse absolvere apostatas à censuris, cum reincidentia si non redeant intra præfinitum tempus, dilatâ dispensatione super irregularitate, si quam contraxerint, usque ad actualem reditum. Posse etiam concedere, ut ipsi transeant ad alium ordinem. XVIII. Posse concedere transitum ad religionem laxiorem, modò ibi vigeat regularis observantia, non tamen ad Ordinem *S. Benedicti* antiquioris observantiæ; neque ad consimiles congregationes cujuscumque ordinis. Idem quoad moniales ultra montes. XIX. Posse absolvere, et dispensare super de-

fectibus et censuris, etiam ob clausuræ violationem. XX. Item concedere confessarium monialibus, (*vide dicta de hoc l.* 6. *n.* 576.) XXI. Vacante Sede apostolicâ, habêre facultatem in foro conscientiæ etiam in casibus, à quibus vivente Pontifice non poterat; tamen cum reincidentia, si ad novum Pontificem petentes non se præsentent, hancque facultatem post Cardinalis Pœnitentiarii ingressum in conclavem transire ad signaturam. Alia quæ pertinent ad matrimonii materiam, *vide l.* 6. *n.* 1144. Alia minùs scitu necessaria observare potes in citata bulla, *Pastor bonus*.

Demùm hìc nota, quòd, cum litteræ S. Pœnitentiariæ committuntur magistro theologiæ, vel decretorum doctori, possunt eas exequi confessarii Societatis Jesu designati à Generali vel Provinciali de ejus licentia, ut concessit *Greg. XIII.* 5 April. 1582. Et idem possunt lectores jubilati ordinis minorum ex concessione *Innocentii* XI. 27. Nov. 1679. Ac ideò idem possunt omnes regulares in privilegiis eorum communicantes: ita refert *Elbel t.* 5. *Conf.* 20. *p.* 506. *n.* 515.

LAUS

Jesu nostro Redemptori, et Mariæ Immaculatæ nostræ Reginæ et Matri.

FINIS TOMI OCTAVI.

INDEX

CAPITUM ET DUBIORUM,

CUI ANNECTUNTUR OMNIA SUMMARIA,

Quæ singulis capitibus et dubiis apponuntur, ut simul hic præ oculis habeantur cunctæ res et quæstiones, quæ in octavo volumine continentur.

Littera l denotat librum, n *numerum marginalem*, v *versiculum.*

LIBRI SEXTI

TRACTATUS SEXTI.

CAPUT III.

De impedimentis matrimonii. *pag.* 1

978 *Impedimenta alia sunt impedientia, alia dirimentia.*
979 *An Ecclesia possit constituere impedimenta dirimentia.*
980 *Quis possit ea constituere. Dub.* 1. *An Episcopi.*
981 *Dub.* 2. *An impedimenta dirimentia apposita ab Ecclesia obligent infideles.*

DUB. I. Quæ sint impedimenta impedientia tantùm. *pag.* 3

982 *Quæ reddant matrimonium illicitum. I. Ecclesiæ vetitum, scilicet prohibitio Episcopi, etc.*
983 *II. Tempus feriarum, quo prohibentur solemnitates, benedictio, etc.*
984 *Dub.* 1. *An tunc liceat consummare. Dub.* 2. *An liceat consummare ante benedictionem.*

985 *III. Catechismus. IV. Crimen . scilicet incestus , raptus , uxoricidium , etc. V. Sponsalia.*

986 *VI. Votum castitatis , aut religionis. Dub. 1. An Episcopus possit dispensare in voto castitatis emisso post matrimonium.*

987 *Dub. 2. An in voto emisso ante matrimonium , ad debitum petendum. An id possint Mendicantes. Dub. 3. An aliquando Episcopi , etiam ad matrimonium contrahendum.*

988 *Impedit etiam matrimonium I. Clandestinitas. II. Omissio benedictionis.*

989 *III. Omissio denuntiationum.*

990 *Dub. 1. An peccet graviter parochus eas omittens , si aliunde sciat non esse impedimentum? Et quod dicitur de obligatione denuntiationum ante matrimonium , idem dicitur post illud. Quid si una tantùm denuntiatio omittatur.*

991 *Dub. 2. An denuntiationes faciendæ in Ecclesia , et in missa. Dub. 3. In qua parochia debeant fieri.*

992 *Dub. 4. In quibus diebus festivis. Et an aliquando possint fieri in diebus ferialibus.*

993 *Quando sint repetendæ.*

994 *De obligatione denuntiandi impedimenta.*

995 *Dub. 1. An teneatur denuntiare impedimentum qui illud probare nequit.*

996 *Dub. 2. An unus testis de impedimento impediat matrimonium.*

997 *Requisita ut talis testis impediat.*

998 *Dub. 3. An sufficiat unus testis , si sponsalia fuerint jurata.*

999 *An fama impediat matrimonium. Quid si judex privatam habuerit notitiam famæ , aut ipsius impedimenti.*

1000 *An contrahens teneatur impedimentum fatèri.*

1001 *Quid debeat agere parochus cognito impedimento.*

1002 *Dub. 1. An parochus teneatur impedire matrimonium , si ipse solus noverit impedimentum. Dub. 2. Quid si Ordinarius solus sit impedimenti conscius.*

1003 *Quis possit dispensare in denuntiationibus.*

1004 *An Episcopus , et ob quam causam.*

1005 *Causæ ob quas Episcopus tenetur dispensare.*

1006 *Causæ ob quas non tenetur, sed potest dispensare.*
1007 *Dub.* 1. *An possit dispensare Vicarius Generalis. Dub.* 2. *An aliquando parochus possit dispensare, aut saltem declarare.*

DUB. II. Quæ sint impedimenta dirimentia matrimonium. *pag.* 24

1008 *Impedimenta dirimentia sunt quindecim, videlicet.* I. Error, II. Conditio, III. Votum, IV. Cognatio, V. Crimen, VI. Cultûs disparitas, VII. Vis, VIII. Ordo, IX. Ligamen, X. Honestas, XI. Ætas, XII. Affinis, XIII. Si Clandestinus, XIV. et Impos, XV. Raptave sit mulier, nec parti reddita tutæ.
1009 I. Error personæ.
1010 *De errore circa personam.*
1011 *De errore circa qualitates personæ.*
1012 *An irritet matrimonium error circa qualitatem, si dederit causam contractui.*
1013 *Dantur tres regulæ ad dignoscendum, quando error qualitatis redundet in substantiam.*
1014 *Prima, si quis actualiter contrahit sub conditione qualitatis.*
1015 *Secunda, si qualitas est propria cujusdam personæ.*
1016 *Tertia, si consensus fertur directè in qualitatem.*
1017 II. Conditio, *scilicet servilis. Plura notanda usque ad n.* 1023.
1024 III. Votum solemne.
1025 *Dub.* 1. *An hoc dirimat matrimonium jure divino, vel ecclesiastico.*
1026 *Dub.* 2. *An Papa possit dispensare in voto solemni.*
1027 *IV.* Cognatio. *Et* 1. *De cognatione* legali.
1028 2. *De cognatione* spirituali.
1029 3. *De cognatione* carnali, *et de regulis pro distinguendis gradibus.*
1030 *Arbor consanguinitatis.*
1031 *V.* Crimen. *Primum* Homicidium. *Secundum* Adulterium.
1032 *Tertium* Raptus.
1033 *Assignatur regula: I.* Utroque patrante, *scilicet si adsit solum homicidium.*

1034 *An requiratur quòd intentio matrimonii alteri sit manifestata.*
1035 *II.* Uno patrante, *scilicet si adsit homicidium cum adulterio.*
1036 *Requisita ad hoc impedimentum incurrendum.*
1037 *III.* Neutro patrante, *scilicet si adsit adulterium sine homicidio. Requisita ad hoc impedimentum.*
1038 *Dub.* 1. *An taciturnitas adulteræ sufficiat pro consensu.*
1039 *Dub.* 2. *An promissio ficta inducat impedimentum.*
1040 *Dub.* 3. *An promissio conditionata inducat impedimentum.*
1041 *Dub.* 4. *An ad incurrendum impedimentum requiratur ut promissio fuerit mutua.*
1042 *Oritur etiam impedimentum ex adulterio cum matrimonio attentato, vivente conjuge.*
1043 *Peccat qui vivente conjuge promittit alteri matrimonium.*
1044 *VI.* Disparitas cultûs. *Quid de matrimonio cum hæreticis.*
1045 *VII.* Vis, *sive metus gravis, et injustè incussus ad extorquendum matrimonium.*
1046 *In quo vis differat à metu. Et quid sit metus ab intrinseco, et metus ab extrinseco.*
1047 *Quæ requirantur ad metum gravem.*
1048 *Quæ mala constituant metum gravem.*
1049 *Quæ requirantur, ut metus irritet matrimonium.*
1050 *Dub.* 1. *Quid si judex injustè aliquem damnet, et promittat liberationem, si ducat filiam.*
1051 *Dub.* 2. *Quid si reus justè damnaretur.*
1052 *Dub.* 3. *Quid si quis esset innocens, sed justè damnaretur secundùm allegata.*
1053 *Dub.* 4. *Quid si medicus neget mederi, nisi ducat filiam.*
1054 *Dub.* 5. *An metus irritet matrimonium de jure naturæ, aut ecclesiastico.*
1055 *Dub.* 6. *An irritet metus levis.*
1056 *Dub.* 7. *An metus reverentialis.*
1057 *Dub* 8. *An possit resilire, qui metum incussit.*
1058 *VIII.* Ordo.
1059 *An ordo sacer dirimat matrimonium de jure divino.*
1060 *IX.* Ligamen.
1061 *X.* Honestas. *Non oritur hoc impedimentum ex sponsalibus incertis, neque ex conditionatis.*

1062 *Qu.* 1. *An ex matrimonio nullo.*
1063 *Qu.* 2. *An ex sponsalibus justè dissolutis.*
1064 *Qu.* 3. *An ex matrimonio clandestino.*
1065 *XI.* Ætas.
1066 *Vide plura de matrimonio impuberum.*
1067 *An sit nullum matrimonium contractum, si puer ætate completa nequeat coire. Quid de matrimonio senum.*
1068 *XII.* Affinis.
1069 *De impedimento affinitatis ante matrimonium contractum.*
1070 *De impedimento non petendi.*
1071 *Qu. I. An uxor cognita per metum à consanguineo viri privetur jure petendi.*
1072 *Qu. II. An ignorantia excuset ab hoc impedimento contrahendo. Et primò, si ignorantia sit juris.*
1073 *Secundò, si ignorantia sit facti.*
1074 *Tertio, si ignorantia sit pœnæ.*
1075 *Qu. III. An ad contrahendam affinitatem requiratur, ut copula ex utraque parte sit consummata.*
1076 *Qu. IV. Quis possit dispensare in hoc.*
1077 *Pœna contrahentium cum impedimento affinitatis.*
1078 XIII. Clandestinitas.
1079 *Quid si alicubi non possit habêri parochus.*
1080 *An peregrini validè contrahant sine parocho.*
1081 *Quis intelligatur nomine parochi.*
1082 *An parochus excommunicatus, aut irregularis, etc.*
1083 *Dub.* 1. *An excommunicatus assistens peccet graviter.*
1084 *Dub.* 2 *An talis parochus possit alteri dare licentiam.*
1085 *Quales testes sufficiant.*
1086 *Quid, si sint duo parochi. Vel si sponsi habeant duo domicilia.*
1087 *An sufficiat parochus alterutrius sponsi.*
1088 *Sufficit licentia præsumpta de præsenti, et orctenùs.*
1089 *De vagabundis.*
1090 *De militibus.*
1091 *De peregrinis, carcere detentis, ægris, puellis in conservatoriis degentibus, etc.*
1092 *An validè nubant sponsi coram parocho nolente.*
1093 *An licitè.*
1094 *Quomodo peccet parochus non interrogans de consensu, vel non dicens:* Ego vos conjungo, *etc.*

1095 XIV. Impotentia. *Qualis impotentia dirimat matrimonium.*

1096 *I. De impotentia ex maleficio. II. Ex frigiditate. III. Ex improportione corporum.*

1097 *Dub. I. An valeat matrimonium, si fœmina possit incidi cum periculo gravis morbi, sed non mortis.*

1098 *Dub. II. An soluto matrimonio propter arctitudinem fœminæ, si posteà per copulam cum secundo viro fiat apta primo, teneatur ad primum redire.*

1099 *Dub. III. An fœmina arcta teneatur pati incisionem.*

1100 *Dub. IV. An teneatur pati incisionem claustri virginalis, si etc.*

1101 *Quid agendum, si impotentia est certa.*

1102 *Quid si dubia, et dubium antecedat matrimonium.*

1103 *Quid si dubium superveniat.*

1104 *Quid in dubio, an matrimonium sit consummatum, vel an impotentia præcesserit.*

1105 *Quid censendum de matrimoniis in partibus hæreticorum.*

1106 XV. Raptus.

1107 *Ad incurrendum impedimentum raptûs requiritur, ut mulier rapiatur I. de loco ad locum; II. causâ matrimonii; III. invita.*

1108 *Quid si vir rapiat eam quâcum sponsalia contraxerat.*

DUB. III. Quando matrimonium invalidum sit revalidandum. *pag.* 91

1109 *Quomodo revalidandum matrimonium, si fuit nullum ob consensum fictum, vel metu extortum. Quomodo si ob impedimentum occultum.*

1110 *Qu. I. An in matrimonio nullo ob impedimentum occultum revalidando, iterùm requiratur assistentia parochi, et testium.*

1111 *Qu. II. Quomodo, et quando impedimentum censeatur occultum.*

1112 *Qu. III. An sit revalidandum matrimonium coram parocho, et testibus, si ipsi tempore matrimonii contracti erant conscii impedimenti.*

1113 *Qu. IV. An qui fictè contraxit matrimonium, teneatur ex justitia illud revalidare per verum consensum.*

1114 *Qu. V. An si quis fictè, vel ex metu contraxit, debeat alterum conjugem certiorare de matrimonii nullitate.*
1115 *Qu. VI. An si matrimonium fuit nullum ob aliquod impedimentum, oporteat, ut uterque fiat conscius de nullitate.*
1116 *Quid in casu urgentis necessitatis.*
1117 *Qu. VII. Quotuplici modo possit renovari sive exigi consensus à parte inscia impedimenti.*

DUB. IV. A quo, et ob quam causam possit dispensari in impedimentis matrimonii. *pag.* 104

1118 *In quibus impedimentis Papa possit dispensare.*
1119 *An Papa possit unquam dispensare in iis, quæ sunt de jure divino.*
1120 *An aliquando in impedimentis de jure naturæ.*
1121 *An possit Episcopus dispensare in impedimentis dirimentibus.*
1122 *Qu. I. An possit, urgente necessitate, dispensare in eis ante matrimonium contractum.*
1123 *Qu. II. An post contractum.*
1124 *Qu. III. An tunc requiratur, ut matrimonium sit contractum bona fide.*
1125 *Qu. IV. An Episcopus possit hanc facultatem alteri delegare.*
1126 *Episcopi possunt dispensare in omnibus impedimentis quæ impediunt matrimonium de jure humano, vel quæ matrimonio superveniunt.*
1127 *An regulares possint dispensare ad petendum debitum.*
1128 *An ipsimet possint dispensare in voto castitatis ad contrahendum matrimonium urgente necessitate.*
1129 *Quæ sint causæ justæ ad dispensandum in impedimentis dirimentibus.*
1130 *Addantur aliæ causæ sufficientes. An sufficiat subministratio majoris pecuniæ.*
1131 *Not. I. Quid explicandum, ut dispensatio non sit surreptitia. Not. 2. Veritas causarum pertinet ad valorem dispensationis.*
1132 *Qu. I. An cessante causa cesset dispensatio.*

1133 *Qu.* 2. *Quid in dubio, an causa falsò allegata fuerit finalis, vel an allegata fuerit vera.*
1134 *Qu.* 3. *An in supplicatione exprimendum sit, copulam incestuosam habitam fuisse cum intentione facilius obtinendi dispensationem.*
1135 *Quid si copula non fuerit ex tali intentione præhabita.*
1136 *Qu.* 4. *An possit manifestari gradus remotior, tacito propinquiori.*
1137 *Qu.* 5. *An petens secundam dispensationem debeat exprimere primam.*
1138 *Qu.* 6. *An si quis habeat plura impedimenta ejusdem speciei, debeat omnia exprimere.*
1139 *Qu.* 7. *An possint seorsim impetrari dispensationes plurium impedimentorum.*
1140 *Qu.* 8. *An si quis post obtentam dispensationem rursùs cognoverit consanguineam sponsæ, indigeat nova dispensatione.*
1141 *Qu.* 9. *An interveniente copula incestuosa inter sponsos, antequàm dispensatio executioni mandetur, nova dispensatio requiratur.*
1142 *Qu.* 10. *An si contrahentes sint diversæ diœcesis, unusquisque à proprio Episcopo sit dispensandus.*
1143 *Qu.* 11. *Quæ sint clausulæ in dispensationibus S. Pœnitentiariæ.*
1144 *Qu.* 12. *In quibus impedimentis S. Pœnitentiaria possit dispensare.*
1145 *Not.* 1. *Ad dispensationis valorem non requiritur consensus ejus cui prodest.*
1146 *Not.* 2. *Quid exprimendum, quando dispensatio petitur à Dataria, et quid quando à S. Pœnitentiaria.*
1147 *Formula supplicationis ad S. Pœnitentiariam pro impetranda dispensatione impedimenti, vel voti castitatis, ad celebrandum, aut revalidandum matrimonium.*
1148 *Formula exequendi hujusmodi dispensationes.*

LIBER VII.

DE CENSURIS ECCLESIASTICIS, ET IRREGULARITATIBUS.

CAPUT I.

DE CENSURIS IN GENERE.

DUB. I. Quid sit censura ecclesiastica. *pag.* 127

1 *Quid sit censura.*
2 *An censura privet bonis internis.*
3 *An degradatio, vel depositio sit censura.*
4 *An cessatio à Divinis.*
5 *An irregularitas.*

DUB. II. Quotuplex sit censura? *pag.* 129

6 *Quotupliciter censuræ dividantur. An censuræ latæ ab Episcopo in Synodo sint perpetuæ, et tamquam latæ à jure.*
7 *Quando censuræ reputentur esse latæ sententiæ.*
8 *Quando ferendæ.*

DUB. III. Qui possint ferre censuram, et in quos? *pag.* 131

9 *Quis possit censuram ferre.*
10 *Ex potestate ordinaria possunt. I. Papa. II. Episcopi. An autem eorum Vicarii. III. Prælati Regulares. IV. Concilia, et capitula. V. Qui hoc habent ex privilegio.*
11 *Qui possint ferre censuras ex potestate delegata. Non possunt 1. Parochi. 2. Laici. 3. Fœminæ.*
12 *Quot conditiones requirantur, ut quis possit censuram ferre. I. Ut sit vir. II. Baptizatus. III. Tonsuratus. IV. Compos rationis. V. Ut habeat jurisdictionem expeditam. VI. Ut liberè agat.*
13 *Quæ conditiones, ut quis possit censurâ ligari. I. Ut sit Homo. II. Baptizatus. III. Compos rationis. An ebrii, vel amentes ad tempus.*
14 *An impuberes doli capaces.*
15 *IV. Ut sit subditus.*
16 *An Reges.*

17 *An peregrini.*
18 *Ut sit persona determinata, quoad excommunicationem.*
19 *An excommunicatio in communitatem sit valida et licita.*
20 *Prælati regulares possunt censuras ferre in subditos ubique existentes.*
21 *Qu. I. An Episcopus existens extra diœcesim possit ferre censuras in subditos.*
22 *Qu. II. An contrà, existens in diœcesi possit ligare censuris subditum extrà degentem.*
23 *Qu. III. An subditus delinquens extra diœcesim incurrat censuram latam per præceptum in futuros delinquentes.*
24 *An monasteria regularium sint loca exempta.*
25 *Quid, si agatur de damno resarciendo.*
26 *Qu. IV. An Episcopus possit censuras ferre in subditum alienum delinquentem in sua diœcesi.*
27 *Qu. V. An censura lata generaliter, liget alienigenas.*
28 *Quomodo quis ligari possit pluribus censuris.*

DUB. IV. Ob quam causam possit ferri censura. *pag.* 145

29 *Ob quale peccatum incurrantur censuræ.*
30 *An ob veniale incurratur levis suspensio, vel interdictum.*
31 *An aliæ censuræ ob veniale sint nullæ. Et quid ex hoc inferatur.*
32 *An in dubio de gravitate materiæ incurratur censura.*
33 *An præceptum sub censura obliget sub gravi.*
34 *An ad incurrendam censuram actus debeat esse externus.*
35 *An possit imponi censura contra officium recitantes dis tractè.*
36 *An actus peccati debeat esse consummatus. An censura contra homicidam incurratur etiam à mandante, etc.*
37 *An censura contra mandantem, etc. incurratur etiam effectu non secuto.*
38 *Observa distinctionem.*
39 *Utrùm incurratur in dubio, an mandatum influxerit.*
40 *Quid si dans consilium pro occisione illud revocet ante executionem.*
41 *An requiratur culpa propria.*
42 *Quid excuset à censura incurrenda.*
43 *An ad incurrendam censuram requiratur scire crimen vetitum esse etiam ab Ecclesia.*

44 *An hoc valeat etiam pro suspensione, et interdicto.*
45 *An detur ignorantia excusans à censura, quin excuset à mortali.*
46 *An metus gravis excuset à censura.*
47 *Quando excuset ignorantia etiam crassa.*
48 *An excuset ignorantia affectata.*
49 *An incurratur censura ob peccatum merè præteritum. An Episcopi possint ferre censuras pro delictis futuris.*
50 *Censura est invalida. I. Ob defectum ferentis.*
51 *II. Si præteritur ordo judicii.*
52 *An in omnibus censuris requiratur monitio rei.*
53 *An censura sine monitione sit nulla.*
54 *Et quando sit nulla ob peccatum merè præteritum.*
55 *An requiratur monitio, si censura sit à jure ferendæ sententiæ.*
56 *An monitio debeat esse trina cum debito intervallo. Et an debeat fieri ab ipso judice.*
57 *Quid si censura sit contra plures generaliter.*
58 *An censura sine trina monitione sit invalida.*
59 *Quid notandum quoad sententiam censuræ.*
60 *Quæ solemnitates in ea sint servandæ.*
61 *Quando autem istæ solemnitates non requirantur. Vide ib. alia notanda.*
62 *An incurratur censura lata disjunctivè, verb. gr.* Sit excommunicatus vel suspensus.
63 *An possit ferri censura sub conditione.*
64 *An transacto termino, incurratur censura, si creditor proroget.*
65 *Vide alia notanda circa ordinem ferendi censuram.*
66 *III. Censura est invalida ob defectum justæ causæ.*
67 *Quomodo quis se gerere debeat in dubio, an incurrerit censuram.*
68 *An in dubio censura judicanda sit justa. Et an reus teneatur parère judici jubenti aliquid sub censura, si putet probabiliter, se ad id non teneri.*

DUB. V. Qui possint absolvere à censuris. *pag.* 164

69 *Distinguendum inter censuram per sententiam particula-*

rem ab homine, et inter latam à jure, vel ab homine per sententiam generalem.
70 *Quis possit absolvere à censuris latis à jure.*
71 *An omnes confessarii possint absolvere ab excommunicatione minori. An simplex sacerdos.*
72 *Quis possit absolvere à censuris latis ab homine per sententiam particularem.*
73 *Quis, si per sententiam generalem contra personas indeterminatas.*
74 *Quæ censuræ reservatæ possint absolvi ab Episcopo per Cap.* Liceat.
75 *Vide verba Capituli.*
76 *Not. I. An Episcopus possit dispensare in irregularitate propter hæresim. Not. II. Quando crimen dicatur occultum, vel deductum ad forum.*
77 *Dub. 1. An possit absolvi ab Episcopo qui fuerit punitus in foro alterius Episcopi.*
78 *Dub. 2. An crimen publicum in uno loco possit absolvi ab Episcopo in alio, ubi est occultum.*
79 *Not. III. Qui veniant nomine Episcoporum. Not. IV. Qui veniant nomine subditorum. Not. V. Episcopi possunt absolvere à casibus Papalibus occultis reservatis etiam post Tridentinum.* (Remissivè ad l. 6. n. 594.)
80 *Not. VI. An Episcopi gaudeant hac facultate, ubi Tridentinum non est receptum.*
81 *Qu. I. An Episcopus possit dispensare in irregularitatibus, et suspensionibus cum suo subdito in aliena diœcesi morante.*
82 *Qu. II. An facultas concessa in cap.* Liceat, *fuerit revocata per bullam Cœnæ.*
83 *Verior sententia.*
84 *Qu. III. An Episcopi possint absolvere à censuris bullæ Cœnæ impeditos adire Romam.*
85 *Qu. IV. Quinam dicantur impediti.*
86 *Quid, si impedimentum sit ad breve tempus, et quid si ad longum.*
87 *An teneatur reus absolutus deindè se præsentare Pontifici, si jam sit emendatus, et parti satisfecerit.*
88 *Quid, si impedimentum sit perpetuum. Et qui dicantur perpetuò impediti.*

89 *Qu. V. An impediti teneantur adire Romam per epistolam, aut procuratorem.*
90 *Qu. VI. An Episcopus possit absolvere hæreticum impeditum, etiam per alium.*
91 *Qu. VII. An cùm inferior absolvit impeditum à casu reservato sine censura, teneatur pœnitens sese præsentare Superiori.*
92 *Qu. VIII. An impediti adire Episcopum possint à quocumque absolvi.*
93 *Qu. IX. An possint Episcopi generaliter delegare aliis facultatem sibi concessam in Cap.* Liceat.
94 *De facultate Mendicantium absolvendi reservata.*
95 *Quas censuras possunt regulares absolvere quoad sæculares.*
96 *An possint eos absolvere à casibus papalibus occultis.*
97 *An pro foro externo.*
98 *An à casibus ab Episcopis sibi reservatis.*
99 *An à censuris Episcopis reservatis à jure, vel à consuetudine.*
100 *An à casibus Clementis occultis.*
101 *An regulares possint absolvere suos subditos ab omnibus casibus papalibus extra bullam Cœnæ.*
102 *An etiam novitios.*
103 *An novitios etiam à censuris ab Episcopo sibi reservatis.*
104 *An Prælati regulares possint absolvere subditos à casibus bullæ Cœnæ. Usque ad n.* 106.
107 *An subditos à censura ob percussionem alterius religiosi, aut clerici sæcularis.*
108 *Quid circa recipientes bullam cruciatæ. Remissivè.*
109 *Regulæ pro absolvendis censuris.*
110 *An facultate data absolvendi à papalibus, comprehendantur censuræ bullæ Cœnæ.*
111 *An in jubilæo data potestate absolvendi, omnes censuræ comprehendantur, etiam latæ ab Episcopo specialiter.*
112 *An habens facultatem circa casus bullæ Cœnæ possit absolvere etiam ab hæresi. Usque ad n.* 113.
114 *Quid amplius notandum circa facultates regularium.*
115 *Quid amplius circa facultatem concessam in jubilæis.*

DUB. VI. Quomodo danda sit absolutio à censura. *p.* 195

116 *Quomodo absolvendæ censuræ in foro externo, et quomodo in interno.*
117 *An possit absolvi absens.*
118 *De eo qui absolutus est in jubilæo.*
119 *De absolutione metu extorta.*
120 *An valeat absolutio, non satisfacto parti.*
121 *Quid, si cum hac conditione sit concessa facultas.*
122 *An, secuta satisfactione, de se auferatur censura.*
123 *An valeat et liceat absolutio sub conditione.*
124 *An possit dari absolutio ad reincidentiam.*
125 *An ad reincidendum requiratur nova culpa*
126 *An censura possit absolvi extra confessionem.*
127 *Ad absolvendas censuras requiritur I. Satisfactio partis.*
128 *In quibus casibus possit reus absolvi ante satisfactionem.*
129 *Requiritur II. ut reus præstet juramentum non ampliùs committendi crimen, si sit valde enorme.*
130 *Requiritur III. ut censuratus petat absolutionem.*
131 *Plura notanda. Quid si reus adhuc sit contumax, vel invitus, vel oblitus non petierit.*
132 *An valeat absolutio, si reus falsum exponat.*

CAPUT II.

DE EXCOMMUNICATIONE.

DUB. I. Quid sit, et quotuplex. *pag.* 202

133 *Quid excommunicatio. Quænam veniat illius nomine major ne, aut minor. Et qui sint vitandi.*
134 *Resolutiones.*
135 *Quid requiratur, ut quis sit vitandus. Vide constitutionem conc. Constantiensis.*
136 *De* 1 *conditione, ut sit nominatim excommunicatus.*
137 *De* 2 *conditione, ut sit publicè denuntiatus.*
138 *An liceat toleratis cum aliis communicare.*
139 *An peccet inducens excommunicatum toleratum ad communicandum in divinis, sine necessitate.*
140 *An idem de suspenso, et interdicto vitando.*

141 *Quando percussor clerici sit vitandus.*
142 *An ad vitandum eum requiratur notorietas facti.*
143 *An sufficiat, ut alicui factum sit notum.*
144 *An requiratur etiam notorietas juris.*
145 *An percussor notorius in uno loco, sit vitandus in alio, ubi non est notus.*
146 *Quando possit credi vitandus absolutus.*

DUB. II. Ob quam causam incurratur, et quem effectum habeat excommunicatio minor. *pag.* 210

147 *Ob quam causam incurratur excommunicatio minor.*
148 *An Episcopus possit alicui interdicere sacramenta. Effectus directus excommunicationis minoris est privatio suscipiendi sacramenta.*
149 *An sit privatio etiam ministrandi.*
150 *Effectus indirectus est privatio electionis passivæ ad beneficia.*
151 *Incurritur communicando cum vitando.*
152 *An sit mortale recipere sacramenta cum excommunicatione minori. An ministrare.*
153 *An incurratur cum solo veniali.*
154 *Et an hoc veniale possit omitti in confessione.*
155 *Quis possit absolvere ab ea; an etiam quicumque potest absolvere venialia.*
156 *Quis incurrat. Remissivè ad n.* 188.

DUB. III. Quot effectus habeat excommunicatio major *p.* 215

157. *Qui sint effectus mediati excommunicationis majoris. I. Irregularitas ob exercitium Ordinis. II. Suspicio de hæresi, si per annum insordescat.*
158 *Qui sint effectus immediati. I. Privatio susceptionis sacramentorum licitæ; et etiam validæ quoad pœnitentiam.*
159 *An excommunicatus sine culpa suscipiens pœnitentiam validè absolvatur ante absolutionem censuræ.*
160 *Plura notanda.*
161 *An excommunicatus teneatur tollere impedimentum excommunicationis ad implenda præcepta.*
162 *II. Privatio communium suffragiorum, etc.*

163 *An possint offerri sacrificia etc. nomine Ecclesiæ pro excommunicato vitando, si non stet per ipsum quominùs absolvatur.*

164 *An possint offerri pro excommunicato tolerato.*

165 *III. Privatio administrandi sacramenta. An peccent fideles sine causa recipientes sacramenta ab excommunicato tolerato.*

166 *An excommunicatus vitandus validè ministret sacramenta.*

167 *An sacramentum pœnitentiæ.*

168 *Quid si sit toleratus. Et quid in articulo mortis.*

169 *An excommunicatus licitè ministret sacramenta.*

170 *Quando etiam vitandus.*

171 *Quam pœnam incurrat excommunicatus illicitè sacramenta ministrans. An vitandus incurrat irregularitatem ministrans pœnitentiam.*

172 *Quam pœnam incurrat recipiens sacramenta sine necessitate à vitando.*

173 *IV. Privatio divinorum officiorum. Quomodo peccet communicans in divinis cum vitando. Et an liceat recitare privatim officium cum ipso.*

174 *An vitando liceat usus sacramentalium, et orare privatim in Ecclesia.*

175 *Quid si vellet interesse missæ, etc.*

176 *Ad quid teneantur clerici, si excommunicatus nolit recedere. An alii assistentes peccent tunc mortaliter. Et an incurrant excommunicationem minorem.*

177 *Quæ veniant nomine divinorum officiorum. An vitandus possit audire concionem, lectionem, etc. quomodo debeat expelli? aliàs Missa debet interrumpi. Et an inchoato canone.*

178 *An excommunicatus teneatur ad Horas. Et an aliquando peccet dicendo :* Dominus vobiscum. *An recitando cum alio privatim.*

179 *V. Nullitas beneficii collationis, et præsentationis, etc.*

180 *Plura notanda : et an idem dicendum de collatione dignitatum, etc. Quid si ante excommunicationem fuisset præsentatus. Et an beneficiatus faciat fructus suos.*

181 *An toleratus sit inhabilis ad beneficia, officia, etc.*

182 *An valida sit collatio beneficii alicui, qui ignorat se esse excommunicatum.*
183 *An excommunicatus privetur fructibus beneficii ante sententiam.*
184 *VI. Privatio communicationis forensis. An possit se defendere in judicio. An agere. An testificari. An tueri alios.*
185 *VII. Privatio usûs jurisdictionis.*
186 *VIII. Privatio ecclesiasticæ sepulturæ. Vide ibid. plura notanda de pollutione Ecclesiæ, vel cœmeterii, de exhumatione, comitantibus, sepelientibus, etc.*
187 *Quid si sit hæreticus non denuntiatus.*
188 *IX. Privatio communicationis civilis.*
189 *I.* Os.
190 *II.* Orare.
191 *III.* Vale.
192 *An liceant signa urbanitatis sine verbis.*
193 *An liceat resalutare, et rescribere.*
194 *IV.* Con unio, *id est contrahere, cubare, habêre societatem, etc.*
195 *V.* Mensa. *Quid si casu accidat.*
196 *Quale peccatum sit communicare cum vitando.*
197 *Peccat graviter communicans I. In Divinis. II. In eodem crimine.*
198 *An sit mortale communicare frequenter cum vitando.*
199 *In quibus casibus communicans cum vitando incurrat excommunicationem majorem.*
200 *In quibus casibus liceat cum vitando communicare.*

DUB. IV. Ob quas causas incurratur excommunicatio major. *p.* 241

ARTICULUS I.

Quæ sint excommunicationes non reservatæ. ibid.

209 *Excommunicationes contra omnes.*
210 *Contra clericos.*
211 *Contra religiosos.*
212 *Excommunicationes adjectæ à Tridentino. Dub. 1. An incurrant excommunicationem cogentes puellas ingredi*

monasteria, tantùm ut educentur. Dub. 2. *An cogentes ex metu reverentiali. Dub.* 3. *An cogentes mares. An impedientes ingressum puellæ. Ibid.*

ARTICULUS II.

Quæ sint excommunicationes reservatæ Episcopis. *p.* 248

213 *Excommunicatio I. in eum qui leviter percutit clericum. II. In eos qui absolvuntur in articulo mortis, et postea non se præsentant superiori. III. In Fratres Minores, etc. IV. In procurantes abortum fœtûs animati effectu secuto. V. In eos qui communicant in eodem crimine, etc. VI. Excommunicationes quas Episcopi sibi reservant.*

214 *De excommunicatione imposita ex Monitorio.*

215 *An obligatus revelare damnum, si non revelet, etc.*

216 *An sit obligatio revelare crimen emendatum.*

217 *Qui, facto Monitorio, excusetur à revelando.*

ARTICULUS III.

Quæ sint excommunicationes Papæ reservatæ extra bullam Cœnæ. *pag.* 250

218 *Excommunicationes reservatæ contra omnes.*

219 *Excommunicationes reservatæ contra Clericos, et Religiosos.*

220 *Specialiter agitur I. de excommunicatione contra duellantes, et coöperantes.*

221 *Agitur II. de excommunicationibus latis contra violantes clausuram Monialium.*

222 *Dub.* 1. *An ingredientes sine licentia incurrant excommunicationem reservatam, si non intrent prætextu facultatum. Dub.* 2. *An incurrant omnes introducentes in clausuram.*

223 *Dub.* 3. *An talis licentia debeat esse in scriptis. Dub.* 4. *An licentia debeat esse specialis.*

224 *Dub.* 5. *A quo debeat concedi.*

225 *Dub.* 6. *Quæ causa requiratur ad licentiam concedendam.*
226 *Plura notanda circa ingressum medicorum, et aliorum officialium.*
227 *De ingressu confessariorum.*
228 *Dub.* 7. *An ingrediens cum licentia teneatur statim egredi.*
229 *De alia excommunicatione reservata in Moniales violantes clausuram, et in alios coöperantes.*
230 *De alia excommunicatione reservata contra mulieres violantes clausuram Religiosorum.*
231 *Quæ fœminæ excipiantur ab hac prohibitione. Et quæ domus veniant nomine Conventuum.*
232 *De prohibitione colloquendi cum Monialibus, juxta jus commune. Quid circa Regulares.*
233 *Dub.* 1. *An vetetur solus accessus sine collocutione.*
234 *Dub.* 2. *An loquentes per nutus, aut signa, incurrant casum reservatum.*
235 *Dub.* 3. *An peccet graviter semel colloquens cum Moniali.*
236 *Dub.* 4. *An in tali locutione detur parvitas materiæ, et an detur in Regularibus.*
237 *Dub.* 5. *An liceat colloqui cum Moniali ob utilitatem, sine licentia.*
238 *Dub.* 6. *An cum Abbatissa.*
239 *Dub.* 7. *Qui eximantur ab hac prohibitione.* 1. *Consanguinei in primo et secundo gradu.* 2. *Metu coacti.* 3. *Pauperes, et quæstuantes.*
240 *Dub.* 8. *An impuberes.*
241 *Dub.* 9. *An Regulares incurrant excommunicationem latam ab Episcopo.*
242 *Dub.* 10. *An peregrini.*
243 *An Episcopi colloquentes cum Monialibus in aliena diœcesi incurrant excommunicationem latam ab Ordinario loci.*
244 *Dissertatio super censuris circa sententias pertinentes ad Conceptionem B. V. Mariæ. Enuntiantur Bullæ editæ super hac materia.*
245 *Quando incurrant pœnas contradictores piæ sententiæ.* (*Usque ad n.* 247.)
248 *Quando ejus fautores.*

249 *Probatur pia sententia usque ad n.* 262.
263 *An liceat emittere votum profundendi vitam ob defensionem præservationis B. V. Mariæ à labe originali.*

ARTICULUS IV.

Quomodo intelligenda excommunicatio percussoris clericorum. *pag.* 296

264 *Verba canonis.*
265 *Quid intelligatur I. per verba*, si quis. *An impuberes, et à quo ipsi possint absolvi.*
266 *Quomodo comprehendantur etiam mandantes, consulentes, etc.*
267 *Quomodo ratihabentes.*
268 *Quomodo non impedientes.*
269 *An qui tenentur impedire tantùm ex charitate.*
270 *Quid intelligatur II. per* clericum.
271 *Quid per* monachum. *An eremitæ.*
272 *Quid III. per verba*, manus injecerit.
273 *An requiratur, ut percussio sit cum peccato mortali, et externè gravi.*
274 *Incurrit I. Clericum conspuens, vel aliter gravi injuria afficiens. II. Violenter detinens, etc. III. Persequens eum, ut decidat. IV. Apprehendens equum, etc. V. Hæc agens, etiam clerico consentiente. VI. Clericus seipsum percutiens; sed alii id negant. VII. Judex laicus percutiens clericum, vel ecclesiasticus percutiens per laicum.*
275 *Non incurrit I. Fur clam furans. II. Percutiens jocosè, vel casu. An pueri clerici se percutientes. Et an defendentes se, vel suos, aut sua. III. Si absit mortale. IV. Percutiens clericum per ignorantiam, aut inadvertentiam, aut per iram subitaneam. Dub.* 1. *Quid si quis percutit ignorans alterum esse clericum, animo tamen comparatus quòd percuteret, etiamsi sciret. Dub.* 2. *An excuset ignorantia crassa. Dub.* 3. *Quid si quis percutit Petrum clericum, credens Paulum clericum. V. Excusatur etiam Prælatus, aut præceptor percutiens. An Pater? VI. Percutiens clericum exercentem officium cauponis, etc. vel turpiter agentem, aut sollicitantem*

uxorem, aut consanguineam in primo gradu. Quando excusetur puella percutiens clericum sollicitantem.
276 *Quando Episcopus possit absolvere ab hac excommunicatione.*
277 *Quæ percussio dicatur* levis, *quæ* gravis, *et quæ* enormis.
278 *Quot modis percussio levis possit fieri gravis.*
279 *Quinam possint absolvere à percussione levi, et quinam à gravi.*
280 *Dub.* 1. *An in dubio percussio judicanda sit levis, aut gravis. Dub.* 2. *An incurrat excommunicationem qui venenum dat clerico.*

ARTICULUS V.

Quæ sint excommunicationes Papæ reservatæ per bullam Cœnæ. *pag.* 508

281 *De excommunicatione in retinentes, legentes, etc. libros hæreticorum.*
282 *Ad eam incurrendam, requiritur I. Ut auctor sit hæreticus. An legi possint libri infidelium, vel Hebræorum.*
283 *II. Ut liber hæresim contineat, vel de religione agat. Quid si error abradatur, vel si Auctor non sit damnatus ut hæreticus. Quid si quis legat ad confutandum hæreticum.*
284 *III. Ut legatur materia notabilis.*
285 *IV. Ut scienter legatur, etc.*
286 *Non incurritur* 1. *Si legas librum referentem verba hæreticorum. II. Si legas scholia hæreticorum.*
287 *An prohibeantur libri philosophici, vel qui incidenter hæresim continent.*
288 *Quinam libri prohibeantur in Indice.*
289 *Quot classis librorum prohibitorum Index constituat.*
290 *Ad quem spectet libros prohibere.*
291 *An liceat ex curiositate, etsi cum licentia, legere libros hæreticos. Et an legere libros prohibitos ei, qui certus est, lectionem non esse sibi obfuturam.*
292 *An incurrat qui legit proœmium, indicem, etc. An qui audit legere. Et quid si inducat ad legendum.*

293 *An qui legit scripturam brevem, vel manuscriptum.*
294 *An qui legit duas lineas, vel minùs quàm paginam.*
295 *An qui retinet parvo tempore.*
296 *An excuset ignorantia crassa. Quid, si quis scit ex viro probo, librum esse prohibitum.*
297 *An incurrat excommunicationem qui impedit, ne liber comburatur, aut laudat stylum, etc.*
298 *An incurrat qui deponit librum prohibitum apud alium.*
299 *An qui eum comburit. A quo impetranda licentia legendi.*
300 *Ad incurrendam excommunicationem ob hæresim requiritur I. Ut sit formalis.*
301 *Qu.* 1. *An incurrat errans ex ignorantia crassa, vel affectata.*
302 *Qu.* 2. *An qui dubitat circa res fidei.*
303 *Requiritur II. Ut error externetur.*
304 *Requiritur III. Ut manifestatio sit moraliter mala. Requiritur IV. Animus profitendi errorem.*
305 *Vide alia advertenda.*
306 *Incurrunt etiam* credentes, fautores, receptatores, *et* defensores.
307 *Qu. I. An qui favent hæretico ob amicitiam, etc.*
308 *Qu. II. An qui hæreticum recipit, ne capiatur, effectu non secuto.*
309 *Item incurrunt excommunicationem bullæ* 1. *Surripientes bona naufragantium.*
310 *II. Domini imponentes tributa.*
311 *Quinam alii incurrant excommunicationem bullæ.*

CAPUT III.

DE SUSPENSIONE, ET DEGRADATIONE.

DUB. I. Quid sit suspensio, quotuplex, et unde dignoscatur. qualis, et quanta sit. *pag.* 325

312 *Quid sit suspensio, et quis suspendi, aut suspendere possit.*
313 *An peccet graviter exercens actum, à quo est suspensus.*
314 *Dub.* 1. *An incurrat irregularitatem, si suspensio sit facta ad tempus. Dub.* 2. *An Episcopus suspensus à*

Pontificalibus incurrat irregularitatem Pontificalia exercendo. Et quid si missam solemniter celebret. An sacerdos suspensus non toleratus invalidè absolvat. Quid si toleratus, vel si sit suspensus tantùm ab Ordine.

515 *Quot modis possit ferri suspensio.*

516 *Qualitas suspensionis ex quo colligatur. Dub.* 1. *An suspensus à beneficio possit, cùm sit pauper, retinere fructus. Dub.* 2. *An suspensus à beneficio censeatur suspensus etiam à beneficiis, quæ possidet in aliena diœcesi.*

517 *An suspensa communitate, sint singuli suspensi; et an isti incurrant irregularitatem. An suspensio debeat ferri in scriptis.*

DUB. II. Quæ sint suspensiones in particulari, et quis ab eis possit absolvere. *pag.* 531

518 *Quæ sint suspensiones juris communiores clericorum.*

519 *Quæ Religiosorum.*

520 *Quæ Episcoporum.*

521 *An quis possit suspendi ob culpam levem.*

522 *Quis possit absolvere à suspensione.*

DUB. III. Quid sit depositio, et degradatio, et à quo, et ob quam causam ferri possit. *pag.* 534

CAPUT IV.

DE INTERDICTO.

DUB. I. Quid sit, et quotuplex.

528 *Quid sit interdictum.* *pag.* 535

529 *Quotuplex sit.*

530 *An interdicta civitate, interdicantur suburbia. Et an Ecclesia Regularium.*

531 *Qui eximantur ab interdicto generali personali. Et an, interdicto clero, interdicantur religiosi, vel clerici non habentes beneficium, aut officium.*

532 *Quid, si interdicantur cives, aut civitas.*

DUB. II. Qui sint effectus interdicti. *pag.* 337

333 *Effectus interdicti sunt* 1. *Prohibitio divinorum officiorum.*
334 *II. Prohibitio Sacramentorum, excepto Baptismo, etc.*
335 *III. Prohibitio sepulturæ.*
336 *IV. Peccatum mortale, quod committitur à violantibus interdictum. Item irregularitas, quæ incurritur à clericis, et excommunicatio à Religiosis.*

DUB. III. Quis censuram interdicti ferre, et quis tollere possit. *pag.* 340

337 *Qui possint interdictum ferre. Et an ad illud incurrendum requiratur culpa gravis.*
338 *Qui possint tollere interdicta generalia à jure non reservata.*
339 *Qui personalia particularia.*
340 *De cessatione à divinis.*

CAPUT V.

DE IRREGULARITATE.

DUB. I. Quid, et quotuplex sit irregularitas. *pag.* 342

341 *Definitio irregularitatis. An irregularitas sit censura. Dupliciter dividitur irregularitas.*

DUB. II. Quinam effectus irregularitatis. *pag.* 343

342 *Effectus irregularitatis sunt tres. I. Inhabilitare ad Ordines suscipiendos. II. Impedire exercitium Ordinum. III. Invalidare collationem beneficii. An id valeat de beneficio simplici.*
343 *An collatio tunc sit ipso jure irrita.*

DUB. III. Quomodo incurratur et tollatur irregularitas. *p.* 347

344 *An in dubio irregularitas incurratur.*

545 *Non incurritur, nisi in jure sit expressa.*
546 *Dub. 1. In dubio de irregularitate contracta quomodo quis se gerere debeat. Et quid si dubium sit juris.*
547 *Dub. 2. Quid in dubio facti, præter homicidium. Dub. 3. Quid in dubio homicidii commissi. Dub. 4. Quid in dubio de animatione fœtûs, si abortus fuerit patratus.*
548 *An ad incurrendam irregularitatem ex delicto requiratur culpa mortalis, et actus externus, ac consummatus.*
549 *Qu. I. Quid, si crimen fuerit externum, sed prorsùs occultum.*
550 *Qu. II. An ad incurrendam irregularitatem requiratur scientia legis.*
551 *Qu. III. An etiam scientia pœnæ.*
552 *Quot modis tollatur irregularitas.*
553 *Irregularitas tollitur per dispensationem. Quis possit in ea dispensare. Plura notanda.*
554 *Quomodo tollatur irregularitas ex defectu natalium per professionem religiosam.*
555 *Prælati regulares in quibus irregularitatibus possint dispensare.*

DUB. IV. Quæ sint irregularitates ex delicto? *pag.* 558

556 *Irregularitas ex delicto incurritur I. ob* Baptismum iteratum.
557 *II. Ob* violationem censuræ.
558 *Plura notanda. An autem qui ordinatur ligatus censurâ, incurrat irregularitatem.*
559 *III. Ob* exercitium actûs Ordinis sacri, *quem aliquis clericus non habet.*
560 *IV. Ob* malam susceptionem Ordinum.
561 *Quotupliciter incurratur irregularitas ob furtivam susceptionem.*
562 *V. Ob* crimina infamia et notoria.
563 *Requiritur notorietas facti, vel juris. Quæ sint crimina, et exercitia, quibus annexa est infamia.*
564 *Quomodo tollatur hæc irregularitas.*
565 *VI. Ob* homicidium, *vel* mutilationem.
566 *De irregularitate ob homicidium* voluntarium.

567 *Hanc irregularitatem incurrunt I. Qui occidunt, vel mutilant.*
568 *Dub. 1. Quid, si homicidam pœniteat ante mortem.*
569 *Dub. 2. Quid, si unus feriat, sed alii occidant.*
570 *II. Incurrunt mandantes, vel consulentes homicidium vel mutilationem.*
571 *Dub. 1. Quid in dubio, an homicidium causatum fuerit ex mandato, sive consilio.*
572 *Dub. 2. Quid, si homicida jam erat determinatus ad occidendum.*
573 *Dub. 3. Quid, si consulens consilium revocet.*
574 *III. Incurrunt omnes coöperantes ad homicidium vel mutilationem, nempe 1. Excitantes. 2. Prœliantes in bello injusto. 3. Ministrantes auxilium. 4. Accusantes, etc. 5. Associantes.*
575 *Dub. 1. An incurrant ratihabentes.*
576 *Dub. 2. An non impedientes.*
577 *De irregularitate ob homicidium, vel mutilationem casualem.*
578 *De mutilatione membrorum.*
579 *Dub. 1. Quid veniat nomine* membri.
580 *Dub. 2. An fiat irregularis qui abscindit testiculos.*
581 *Et an ab irregularitate propter mutilationem possint dispensare Episcopi.*
582 *Plura apud Busemb. et præsertim, an dans potum infirmo, vel eum admovens, incurrat irregularitatem.*
583 *Si quis dat operam rei licitæ, non fit irregularis, nisi apponat negligentiam moraliter culpabilem.*
584 *Hinc excusatur 1. Magister. et pater verberans, si, etc. II. Equitans in equo feroci. III. Alens feram ligatam. IV. Reficientes tectum. V. Clericus in sacris, aut monachus medens sine incisione, vel adustione.*
585 *Quid de clerico beneficiato medente cum incisione.*
586 *Si quis dat operam rei illicitæ, non fit irregularis, si res non est periculosa.*
587 *Quid, si periculosa.*
588 *Quid, si quis occidat ad defensionem sui vel innocentis: et quid, si adulter occidat maritum aggressorem. Remissivè ad lib. 4. n. 398. v.* In ordine.

589 *An fiat irregularis occidens ob defensionem libertatis, honoris, bonorum, etc.*
590 *Quomodo tollatur irregularitas propter homicidium.*
591 *An Episcopi possint dispensare in irregularitate ex homicidio voluntario.*
592 *Et quid, si homicidium fuerit omninò occultum.*
593 *Quid, si homicidium fuerit casuale.*
594 *An reputetur casuale homicidium patratum in rixa.*
595 *Et quid, si fuerit commissum per defensionem, sed excedendo moderamen.*
596 *Quomodo prælati regulares possint dispensare in irregularitate ob homicidium, vel mutilationem cum subditis suis. Et quomodo cum laicis.*

DUB. V. Quæ irregularitates ex defectu. *pag.* 386

597 Prima *ex defectu* animæ. *Hinc sunt irregulares* : 1. Amentes, dæmoniaci *et* epileptici.
598 *Distinctiùs agitur de amentibus.*
599 *De* epilepticis *et* dæmoniacis.
600 *Quis possit dispensare in hac irregularitate. Et an Episcopi possint dispensare in aliqua irregularitate ex defectu. An saltem in dubio. An prælati regulares.*
601 *II. Sunt irregulares* illitterati.
602 *III.* Neophyti.
603 Secunda *ex defectu* corporis, *vel quia defectus impedit exercitium ordinis, vel quia affert deformitatem.*
604 *Et primò* ob impedimentum exercitii *est irregularis* : 1. Cæcus.
605 *II.* Surdus.
606 *III.* Mutus.
607 *IV.* Claudus.
608 *V. Qui caret manu, aut digitis omnibus, aut pollice, aut indice.*
609 *VI. Laborans febri, paralysi, etc. item abstemius, etc.*
610 *Secundò* ob deformitatem *est irregularis I. Ille cui deest membrum, nempe nasus, aut oculus. Quid, si desint auriculæ.*
611 *II.* Leprosus.
612 *III.* Monstruosus, *nempe gibbosus, pigmæus, æthiops.*

413 *Not.* 1. *Quid, si defectus superveniat ordinibus. Not.* 2. *Quid, si antecesserit.*
414 *Quis possit in hac irregularitate dispensare. An Papa cum cæco. An prælati regulares.*
415 *Quid si defectus corporis advenerit ex propria culpa. Et an in eo possit dispensare Episcopus.*
416 *Quid de eunucho.*
417 *Quid, si quis causam dederit abscissioni virilium.*
418 *Quid, si quis amputet sibi testiculos ob vocem servandam.*
419 *Et quid, si quis tantùm attentet se occidere, etc.*
420 Tertia *ex defectu* natalium.
421 *Illegitimi legitimantur* 1. *Per matrimonium subsequens.*
422 *An sufficiat, quòd matrimonium fieri potuisset tempore nativitatis.*
423 *Not.* 1. *Quid, si matrimonium fiat postquam filius est ordinatus. Not.* 2. *Quid, si matrimonium non consummetur.*
424 *Not.* 3. *Quid, si matrimonium sit nullum, sed ignoretur saltem ex una parte.*
425 *Not.* 4. *Quid, si filii nascantur ex matrimonio clandestino ob omissas denuntiationes.*
426 *II. Legitimantur filii per* professionem religiosam.
427 *III. Per* dispensationem pontificiam.
428 *Episcopus potest dispensare cum illegitimo ad Ordines minores, et ad beneficium simplex.*
429 *Dub.* 1. *An ad recipiendum canonicatum.*
430 *Dub.* 2. *An cum illegitimo occulto.*
431 *Dub.* 3. *An saltem ad ministrandum in sacris ordinibus jam susceptis.*
432 *Dub.* 4. *An filii* exposití *sint irregulares.*
433 *Principes sæculares possunt legitimare tantùm ad sæcularia. Quid in dubio, an quis sit legitimus.*
434 Quarta *ex defectu* ætatis. (*Remissivè ad lib.* 6. *n.* 799.)
435 Quinta *est defectu* sacramenti, *id est ob bigamiam.*
436 *Triplex ex bigamia*, vera, interpretativa, *et* similitudinaria. *I. Quænam sit* vera.
437 *II. Quæ* interpretativa. *Hæc contingit quatuor modis.* Primus *modus, cùm quis ducit viduam.*

438 Secundus *modus*, *cùm quis ducit mulierem corruptam ab alio.*
439 *Dub.* 1. *Quid*, *si credat virginem.*
440 *Dub.* 2. *Quid*, *si invalidè contrahat.*
441 Tertius *modus*, *cùm quis cognoscit uxorem adulteram.*
442 *Dub.* 1. *Quid*, *si adulterium fuerit occultum.*
443 *Dub.* 2. *Quid*, *si cognoscit ignorans adulterium.*
444 Quartus *modus*, *cùm quis contrahit duo matrimonia*, *unum validum*, *aliud nullum.*
445 *Dub.* 1. *Quid*, *si utrumque fuerit nullum.*
446 *Dub.* 2. *Quid*, *si cum bona fide.*
447 *Dub.* 3. *Quid*, *si fictè ineatur secundum matrimonium.*
448 *III. Quidnam sit bigamia* similitudinaria.
449 *An hanc irregularitatem incurrant etiam clerici in sacris.*
450 *Quomodò tollatur irregularitas ex bigamia. An Papa possit in ea dispensare.*
451 *An Episcopi.*
452 *An saltem quoad ordines minores*, *et ad beneficia simplicia. An in bigamia similitudinaria.*
453 *An prælati regulares possint dispensare cum suis subditis in omnia bigamia.*
454 Sexta *ex defectu* famæ.
455 Septima *ex defectu* libertatis. *Hinc sunt irregulares* 1. *Servi.*
456 *II. Conjugati. III. Curiales. IV. Milites*, *et administratores publici*, *atque exercentes sœvia*, *aut turpia.*
457 Octava *ex defectu* lenitatis.
458 *An sit irregularis*, *qui occidit in defensionem honoris.*
459 *Fiunt irregulares ex hoc defectu* 1. *Qui occidunt in bello.*
460 *An qui hortantur in bello ad occidendum.*
461 *II. Qui in judicio concurrunt ad mortem*, *vel mutilationem. Modò ipsi I.* coöperentur.
462 *II.* Activè.
463 *III.* Efficaciter. *An peccent clerici assistentes supplicio.*
464 *IV.* Proximè. *An peccet confessarius*, *vel alius consultus à judice*, *respondens aliquem in particulari esse plectendum.*

465 *Qui possint excusari. An omnes qui non concurrunt ut ministri ad causæ probationem, vel executionem.*

466 *V.* Per actionem ex natura sua ad id ordinatam.

467 *Quomodo vetitum sit clericis, et monachis se intromittere in causam sanguinis.*

468 *Fiunt autem irregulares I. Judices. II. Testes voluntarii. III. Accusatores, etc. Quid, si accuset clericus, et quid, si causa sit propria, vel aliena.*

469 *An in hac irregularitate possit dispensare Episcopus, si fuerit occulta. An Prælati regulares.*

470 *Annotantur ultimò facultates, quas habet S. Pœnitentiaria super casibus, censuris, irregularitatibus, inhabilitatibus, votis, etc.*

239.02
L.627t
1852
v. 7-8

2170

ALPHONSUS de LIGORII

AUTHOR
Theologia Moralis

TITLE edited by Michael Heilig
Vol VII - VIII

DATE LOANED	BORROWER'S NAME	ROOM NUMBER

GRADUATE THEOLOGICAL UNION LIBRARY
BERKELEY CA 94709

2170